

Digitized by the Internet Archive
in 2026

פערטער באַנד

(א) דראַמאַטישע שריפטען

(ב) קאָמעדיע

(ג) פון צוויי וועלטען
דראַמאַטישע שריפטען

(ד) מאָנאָלאָגען

אלע ווערק פון

שלום על יכם

באנד 4

„פארווערטס“ אויסגאבע
ניו יארק, 1944

Copyright 1917 by Olga Rabinowitz (Sholom-Aleichem), New York

72

PRINTED IN THE UNITED STATES OF AMERICA

דראמאטישע שריפטען

אינהאלט

7		דער גמ
41		צעזעט און צעשפרויט
99		א דאקטאר
117		מענטשען
151		דאס גרויסע געווינס

דער גמ. מצענעם פונים צמאליגען אידי-
שען לעבען. אין איין אקט און דריי בילדער.

נעשריבען אין יאהר 1887.

די פארשוינען :

שרה חנצ'י, "אין אשת חיל".
ראובן-הערש, איהר מאן, א יודע ספר.
עטעל, זייער מאכטער, א יונג וויובעל.
מאטעל, זייער איידעם, א פיינער יונגערמאנזשיק.
לוי-בנימין, א יונגערמאן א כמשכיל, מאמעל'ס א תבר.
רב שלום שרבן, א איד א שדכן.
רב ארקע, דער רב פון שטעדטעל.
פרומע-ליבע, די רביצין.
רב זכריה, א סופר, א איד מיט א גרינער שאל.
אידעל-דער-שמש, א ריהרעוודיג אידעל מיט איין אויג.
צוויי עדות.
א מנין אידען.

די געשיכטע קומט פאר אין א קליין שטעדטעל אינ'ם

פאריגען יאהר-הונדערט.

דאס ערשטע בילד.

אין א געווענהליך צימער, פשוט מעבלירט, אויף דעם אלטען
אידישען אופן, זיצט ביי א גרויסען פיערעקעכיגען טיש, אויף
א בענקעל, ראובן - הערש איבער א ספר פון די
הויפט געספריס, שטארק פערטיעפט. ביי דער הרובע
זיצט שרה - חנה און ארביט א זאק מיט גרויס מהירות,
און דאס קניילעך בוימוואהל קאממעט זיך ביי איהרע פיס
אויף דער ערד; זי איז פערטיעפט אין דער ארביט און קוקט
אויף די דרעמלעך, וואס טאנצען ארום אין איהרע פינגער.

1.

שרה - חנה צי און ראובן - הערש.

שרה - חנה צי (צעהלט די אויגלעך פון זאק). איינס, צוויי,
דריי, פיער, פינף... ראובן-הערש! זעכס, זעבען, אכט, ניין,
צעהן... ראובן-הערש!

ראובן - הערש (הויבט אויף די אויגען פון דעם ספר). הא?
שרה - חנה צי. האק דיר אין קאפ אריין! צעהן מאל
דארף מען דיר רופען, ביז דו וועסט זיך א מאל אנרופען.

ראובן - הערש. וואס-זשע איז דארטען?
שרה - חנה צי. וואס זאל זיין? גאר ניט! ער האט זיך
אנגערעדט מיט'ן געניידעם, מע זאל מיר א לעבעדיגע אריינטרייבען.
שונאי ציוו, איז דער ערד אריין - און גענוג.

ראובן - הערש. שא, א נייעס! וואס נאך וועסט דו
זיך אויסטראכטען?

שרה - חנה צי. אויסטראכטען? איך טראכט זיך אויס?
איא, ראובן-הערש? ווער איז גערעכט? דו מיט דעם געניידעם
דיינעם! ווער איז א הולטייקע? איך! ווער ווערד אויסגעריסען,
אויסגעריסען זאלט איהר ווערען? ווער פרוירט א גאנצען טאג אין

קלייט, אויסגעפרוירען זאלט איהר ווערען אלע איינציגווייז ? — אלץ איד! אלץ איד! און אז סע קומט צו עפּיס, בין איד די שלעכטע! געה, האַרעווע, קריד אין דער ערד! א שטענעם כבוד קאָן מען זיך פון אייד דערלעבען, ברענען זאלט איהר אויפ'ן פייער, ווי מיר ברענט דאָס פנים, רבוננו של עולם! אז טאָג ווי נאָכט ווייסט מען נאָר זיצען איבער די שטענע ביכלעך און פאטשקען אין די גאָזעטען! און אז איד קום פון מאַרק, קוקט מען אויף מיר, ווי אויף דעם הונט, און מע סוד'עט זיך מיט דעם ווייב, און מע שושקעט זיך מיט איהר — שווי-שווי, שווי-שווי... וואָס שושקעט ער זיך מיט איהר? האָ? דו מיינסט, איד ווייס ניט, אז ער רעדט פון מיר? האָסט מורא, איד הער ניט? וואָס פאַר סודות איז דאָ פאַר אַ שוויגענער? איד פרעג דיך, וואָס האָט זיך איין איידעם צו בעהאַלטען פון אַ שוויגענער? ראובן-הערש? ראובן-הערש! (מיט אַ קוועטש). ראובן-הערש!

ר א ו ב ן - ה ע ר ש (תאָפּט זיך אויף). האָ?

ש ר ה - ח נ צ י . האָק דיר אין מוח! איד רעד און רעד, ווער צע-זעצט רעדענדיג, און ער "האַקעט" און "האַקעט", גלייך ווי אַ הונט בילט! אין מיר ווערד מיין גאַל צע-פלאַצט, מיין בלוט ווערד איבער-געזאָרען, ווי איין אַקריפּ — און ער זיצט זיך מיט אַ גלאַטען לונג און לעבער איבער די ספרים'לעך, און איד האַווקע און האַווקע, טאַמער ווייסט דו וואָס? אַפנים, די ספרים'לעך זענען ביי דיר טהייערער פונ'ם ווייב? דאָס איז דאָך אין גאַנצען דיין מיות! און ווער פאַהרט אויף אַ יאָרד?—שרה-חנצי! ווער וואָרגט זיך מיט אַ קאַרטאָפלי פאַר אַ גאַנצען טאָג, דערוואָרגען זאָלסט דו ווערען, לעבער גאָט? — שרה-חנצי! ס'זאָל איהם אָנהויבען, אַשטייגער, אַהרען, וואָס דער שטענער געניידעם זיינער, ברענען זאָל ער, פאַטשקעט מיך אויף די גאָזעטען... ראובן-הערש! (בויגט זיך אָן צו איהם, אין אויפער אַרײַן). ראובן-הערש! ראובן-הערש! ראובן-הערש!

ר א ו ב ז - ה ע ר ש (רייכט זיך אפ פונ'ם ספר). הא? הא?
הא?

ש ר ה - ח נ צ י . קוק אן אביסעל א האקען — האק דיר
אין מוח! איך רעד פון דיין תכשיט, פונ'ם געניידעם דיינעם רעד
איך, פערחאפט זאל ער ווערען!

ר א ו ב ז - ה ע ר ש . וואס האסטו דו צו איהם? וואס האט
ער דיר געטהאן?

ש ר ה - ח נ צ י . וואס, האסטו דו געוואלט, זאל ער מיר
טהון? ער זאל מיר שלאגען? ס'איז גענוג דאס, וואס ער בא-
שרייבט מיר אויף די גאזעטען!

ר א ו ב ז - ה ע ר ש . ווער האט דיר געזאגט, אז ער בא-
שרייבט דיר אויף די גאזעטען?

ש ר ה - ח נ צ י . וואס דען ליגט ער טאג ווי נאכט ביי לאה-
דוואס'ס געניידעמעל, וואס שרייבט אין אלע בלעטער? צענויפ-
געקאמפאניעט זיך מיט א שארלאטאן א שרייבער, און נאר מע
לאכט, און נאר מע ראהאטשעט זיך, און אז מע דערוועהט מיד,
ווערד מען אנשטומט, שטום און קרום זאלען זיי ווערען פאר כל-
ישראל!

ר א ו ב ז - ה ע ר ש . כלעבען, די טשעפעסט זיך אומזיסט.
מאטעל איז א יונגערמאן א גאלד! אזא יאהר אויף מיר.

ש ר ה - ח נ צ י . אמן, אזא יאהר אויף אייך ביידען!

ר א ו ב ז - ה ע ר ש . ער איז א יונגערמאן, וואס קאן גוט
לערנען, און לייענען, און שרייבען, און... און... און...

ש ר ה - ח נ צ י . און... און... און! ... איך דארף ניט האבען
קיין שרייבער, וואס זאל מיר באשרייבען! באליאפען!

ר א ו ב ז - ה ע ר ש . טשעפע זיך אפ, ער האט דיר ניט
אפילו איז זינען!

ש ר ה - ח נ צ י . וואס איז ! סע שטעהט איהם אפשר נישט
אן ? איך דארף אויף כפרות איין איירעם, וואס קען צופיעל און
פארשטעהט צופיעל און ווייסט צופיעל !

ר א ו ב ז - ה ע ר ש . וואס-זשע אהרט עס דיד, אז ער קען
צופיעל און פארשטעהט צופיעל און ווייסט צופיעל ?

ש ר ה - ח נ צ י . אהרען אהרט מיד נישט ; לאז ער זיך אג-
צינדען ! אבי ער זאל מיד לאזען צורוח. נישט פאטשקען מיד אויף
די גאזעטען !

ר א ו ב ז - ה ע ר ש . ווער האט דיר געזאגט, אז ער פאטש-
קעט דיד אויף די גאזעטען ?

ש ר ה - ח נ צ י . וואס דען טהוט ער טאג ווי נאכט ביי לאה-
דוואס'ס געניידעמעל, וואס אלע ווייסען, אז ער פאטשקעט אויף
די קרויטבלעטלעך, מיין איך אויף די גאזעטען ?

ר א ו ב ז - ה ע ר ש (ארויס פון די כלים). א מעשה אה-
איין עס מיט דיר ! עס וואלט טאקי געווען א מצוה, כלעבען, מע-
זאל דיד טאקי באשרייבען איז די גאזעטען, און גוט באשרייבען,
אזוי אז דו זאלסט האבען צו זינגען און צו זאגען !

ש ר ה - ח נ צ י (רויט פאר בעס). נישט דערלעבען וועט איהר
דאס ביידע ! נא דיר א מתנה ! (טראגט איהם אונטער א פויג).

ר א ו ב ז - ה ע ר ש . עס געזונד ! (נעמט דעם ספר אונטער
דער האנד און געהט אַוועק, טהוט א זעץ מיט דער מהיר. פונ'ם אנדערען
חדר לויפט אַרײַן ע ט ע ל).

2.

ש ר ה - ח נ צ י און ע ט ע ל .

ע ט ע ל (איבערגעשראקען). וואס איז דער טאטע אזוי איז
כעס ?

ש ר ה - ח נ צ י . ווייסט איהם דער שווארצער יאהר! דו
קענסט איהם ניט, דעם כהן? ער וויל ניט ליידען, למאי דיין
מאטעל איז נפש-אחת מיט דעם שארלאטאן.

ע ט ע ל . מיט וואסער שארלאטאן?

ש ר ה - ח נ צ י . אט מיט לאה-דוואס'ס געניידעמעל, מיט
לוי-בנימין'ען.

ע ט ע ל . מיט וואס איז לוי-בנימין א שארלאטאן?

ש ר ה - ח נ צ י . איד ווייס, מיט וואס? ער וויל ניט, דער
טאטע דיינער, אז דיין מאן זאל זיין באקאנט מיט א שלים-מזל,
וואס פאטשקעט אויף די קרויטבלעטלעך, שרייבט אויף די גאזע-
טען מיין איד... ער וויל ניט ליידען, דער טאטע דיינער, וואס די
שטארט האלט דיד אין מויל, דיד און דיין מאן.

ע ט ע ל . מיין מאטלען?

ש ר ה - ח נ צ י . דיין מאטלען! וואס, מיינסט דו, איז דיין
מאטעל? א בשרודאס גלייך מיט אלע.

ע ט ע ל . וואס-זשע זאגט מען אויף מיין מאטלען?

ש ר ה - ח נ צ י . מע זאגט... וואס א שטארט קאן זאגען!
מע שמועסט, אז ער ליגט טאג ווי נאכט ביי לאה-דוואס'ן נישט
אזוי צוליעב דעם איידעם, ווי צוליעב עמיצען אנדערש.

ע ט ע ל (אויפגערעגט). למשל, צוליעב וועמען?

ש ר ה - ח נ צ י . איד ווייס, צוליעב וועמען? ווייסט זיי
דער רוח אלעמען!

ע ט ע ל (לאכט מיט יאשטשערקעס). חא-חא-חא! לעדיגנעה-
ערס, פוסטעפאסניקעס, רכילות'ניקעס! האבען שוין ניט וואס
אויסצוטראכטען!

ש ר ה - ח נ צ י . אז מע קלינגט, איז א חגא... ווענט האבען
אויהרען, גאסען האבען אויגען!...

ע ט ע ל (אויסער זיד). הערסט דו מאמע? אט די, וואס זיי קאנען זאגען אזא זאך, מעג זיך זיי שטעלען דאס מויל אויף א זיט! א חרוש איז מיר נאך אויף דיר, מאמע, אז דו זאלסט קאנען גלויבען אזעלכעס אויף מיין מאטעלען...

ש ר ה - ח נ צ י . זעה נאך, ווי זי פארציהט איהם אביסעל אויף א שטריקעלע: מ א ט ע ל ע ! מאטעלע ! וואס איז דארט אזעלכעס? דו מיינסט, אז ער געהט טאטי אויס נאך דיר, טאכטער, אזוי ווי דו נאך איהם?

ע ט ע ל . מאמע, דו האסט אין איהם א גרויסען טעות, מאטער! דו קענסט איהם ניט! ער איז...

ש ר ה - ח נ צ י . אזוי? הייסט דאס, ווייסט דו מעהר פון מיר? גוטע יאהרען! אז אדאן וועה דער מאמע! ניטא וואס צו רעדען! מיין טאכטער ווייסט מעהר פון מיר! זי איז די חכמה! זי ווייסט אלעס! נאך איך ווייס גאר ניט! איך בין דער נארר! איך בין די בחמה!...

ע ט ע ל . ווער זאגט דען, מאמע? איך זאג נאך, אז אזא יונגערמאן ווי מיין מאטעלע...

ש ר ה - ח נ צ י (נעמט די הענד פארבאקאם). נו?

ע ט ע ל . אזא יונגערמאן, ווי מיין מאטעלע, דארף מען אויספאהרען די גאנצע וועלט, וועט מען נישט געפינען...

ש ר ה - ח נ צ י (קאמשעט זיך). חא-חא-חא-חא-חא! אזוי? דאס האט ער דיד אזוי איינגערעדט? איא? נו, גלויב איהם, טאכטער! ער האט דיר אפשר געשווארען אויף? חא-חא-חא-חא! האסט זיך איז איהם אביסעל צופיעל איינגעגלויבט, פיהרט ער דיד ביי דער נאז. ווען דו זאלסט זיך צו איהם אזוי צוקומען. ווי איך קוק זיך צו, וואלסט דו אפשר אויף געזעהן דאס, וואס איז זעה.

ע ט ע ל . וואס זעהסט דו אויף איהם אזעלכעס. מאמע?

ש ר ה - ח נ צ י . איך זעה ? הלואי וואלט קיינער ניט זעהען!
מע זעהט שוין !

ע ט ע ל (דערשראקען). וואס זעהט מען ? ווער זעהט ?
וואס האט מען געזעהען ?

ש ר ה - ח נ צ י . מע האט געזעהען דאס, וואס קיינער
דארף ניט זעהען.

ע ט ע ל (צעקאכט). מאמעניו ! הארצעניו ! ליובעניו ! איך
בעט דיד, זאג מיר, וואס האט מען געזעהען ?

ש ר ה - ח נ צ י . אזוי ? ווילסט דו טאקי, אז איך זאל דיר
זאגען ? א שענער כבוד פאר דער מאמע דיינער ! לאזען דיר אנ-
דערע זאגען, טאכטער מיינע !

ע ט ע ל (וויינט). דו מוטשעסט מיד, מאמע ! איך בעט
דיד, זאג מיר האטש איין ווארט, האטש א האלב ווארט ! איך
בעט דיד, מאמעניו ! הארצעניו ! נשמה'ניו !

ש ר ה - ח נ צ י . וואס זאל איך דיר זאגען, וואס ? וואס
האסט דו זיך צוגעטשעפעט צו מיר ? געה, לאז ער דיר זאגען,
וואוהין געהט ער אלע טאג נאכ'ן דאווענען ?

ע ט ע ל . וואס הייסט וואוהין ? צו לויבנימין, צו לאה-
דוואסי'ס איידעם; דארט לערנען זיי צוזאמען, לייענען גאזעטען...

ש ר ה - ח נ צ י . הא-הא-הא ! אזוי טאקי ? ווער האט
דיר געזאגט ? מע לערענט דארט אינאיינעם און מע לייענט גא-
זעטען ? !

ע ט ע ל . וואס זשע דען טהוען זיי ? אדרבה, זאג, מאמע,
לאס איך אויך וויסען !

ש ר ה - ח נ צ י . פון וואנען זאל איך וויסען ? איך געה
איהם נאך, צי וואס ? איך האב מעהר נישט וואס צו טהון, נאר
נאכקוקען דעם געניידעם מיינעם, וואוהין ער געהט — איך זאג
דיר ! פראמענע מעג ער געהן ניט נאר צו לאה-דוואסי'ס טאכ-

טער — אפילו אין דער ערד אריין, אהרם מיד אויף ניט, אבי מיר
און מיין קינד זאל ניט שאדען!

ט ט ע ל . מאמע! דו וויסט גאר ניט וואס דו רעדסט!
וואס יענער וועט דיר דערצעהלען פזמונות, נעכטיגע טעג...

ש ר ה - ח נ צ י (מיט פייער). הער נאר, מאכטער מיינע
שוין לאנג ביזט דו געווארען אזא פרעסטארעץ, וואס דו דערצעהלסט
מיר מעשיות? וואס מאכסט דו מיר אוועק מיט דער האנט:
„פזמונות“! איך דארף זיך ביי קיינעם ניט נאכפרעגען! איך
פרעג נישט ביי קיינעם; מע קומט צו מיר אין קלייט אריין און
מע דערצעהלט מיר — זאל איך מיר פארשטעלען די אויהרען?
מאהל דיר, אז אדאן וועה איז מיר, אז איך זיך און הער אויס
אט די אלע שענע מעשיות! איך בין דאך מעהר נישט ווי א
מענטש. נו, א מאמע איז מסתמא נישט איינגענומען, אז מע רעדט
אויף איהר קינד, יענעם דאס מויל פארשטעלען קאן איך ניט, און
געהן זיך אפרייגען מיט יעדען בעזונדער בין איך אויף ניט משה-
מהויב, ווי זאגט מען: „שנייך די נאז און שמיר דעם פנים“...
ס'איז מיר אודאי נוט, זאג איך דיר!

ט ט ע ל (אויסער זיך). עמיצער האט דיר אויסגעקלערט א
נעכטיגען טאג. אודאי א שונא מיינער, און דו גלויבסט!

ש ר ה - ח ג צ י (הויס). אויסגעקלערט? א שונא? א,
כשר'ע בהמה'לע! געה הער, וואס מע רעדט אויף דער גאס, אין
אלע הייזער! די גאנצע שטאדט האט צו טהון מיט מיר — זאגט
זי א שונא! מיר ליגען ביי יעדען איז מויל, קינד און קייט ווייסט
פונ'ם סוד. יעדער בעזונדער ווייזט אויף מיר אז מיט'ן פינגער,
און איז שוהל הער איך הינטער מיינע פלייצעס, ווי מע שושקעט
זיך און מע לאכט — און זי זאגט מיר, אז ע מ י צ ע ר האט
אויסגעטראכט! יענער הענגט זיך לאה-דוואס'ים טעכטערעל
אויפ'ן האלץ, און זי זאגט: אויסגעטראכט!
ט ט ע ל (וויינט). ס'אליגען, מאמע, ס'אליגען! ס'אליגען!

3

די זעלבע און מאטעל.

מאטעל (לויפט אריין א דערשראקענער). וואס איז? וואס שרייטט דו, עטעלע? דו וויינסט? וואס וויינסט דו, עטעלע? (נעמט זי אן ביי דער האנד, קוקט ביז אויף דער שוויגענער). שררה-חנצ'י (שמעקט אויף). קוק איהם אן אביסעל, ווי ער מאכט דעם אָנשטעל א נעבאכעל, גאט די נשמה שולדיג... געמאכט אַ תל פון מיין קינד, אוועקגעקוילעט, אראפגענומען דעם קאפ — און האט א פאטעפאלנעסט פרעגען, וואס זי וויינט? ! רוצח! קויד-לער! מלאך-המות אייגער! זאג מיר, מיט וואס אטוועטשאיעסט דו מיר פאר מיין קינד? פאר מיין קינד, פאר מיין אויג אין קאפ? וויין, טאכטער, וויין! וועה איז דער מאמע דייגער! (תאפט די ארבייט, געקט ארויס און שטוט א קלאפ מיט דער שטיי).

4

מאטעל און עטעל.

מאטעל (נעמט אן עטלעך ביי ביידע הענד און וויל איהר גע-בען א קוש; זי לאזט זיך ניט און הערט ניט אויף צו וויינען). עטעלע! טהייערע מיינע! זאג מיר, וואס איז דא אזעלכעס? וואס וויינסט דו? איך בעט דיר, נשמה מיינע! זאג מיר! נו, זאג האטש איין ווארט! האטש איין ווארט!
 עטעל (צעגעקט זיך פאר געוויין). אוי, לאז מיר! לאז מיר! אוי, געה אוועק פון מיר! אוועק! אוועק! (שטופט איהם אַפּ פון זיך).

מאטעל (טרעט אפ אביסעל, בלויבט שמעקן, לאזט אראפ דעם קאפ, לעגט צענויף די הענד און בלויבט אין א טראגישער פאזע). רבונ של עולם! רבונ של עולם! (געקט צו נעהנטער צום ווייב). עטעל! עטעל! האב רחמנות! ... עם ווייזט אויס, אז די שוויגענער האט שוין ווידער

אנגערעדט אויף מיר... עטעל! למאי זאלסט דו פון מיר פארבאר-
גען? ערשט נעכטען האסט דו מיר געשווארען. אז וואס מע וועט
דיר זאגען, וועסט דו מיר באלד דערצעהלען... אז דו וועסט שוין
מעהר קיין שלעכטס אויף מיר נישט גלויבען... אז צווישען אונז
וועט תמיד זיין א הייליגע ליעבע אויף אייביג... און אצינד, מיין
טהייערע, שטעה איך פאר דיר און בעט רחמים, זאלסט האטש
איין קוק טהון אויף מיר, האטש איין ווארט מיר זאגען, ווילסט דו
נישט, עטעל! וואו זענען דינע שבועות? וואו זענען דינע נעכט-
גע הבטחות, עטעל? (ער האפט זי ארום און טהוט זי א קוש, זי
דינסט זיך אויס פון זינע הענד מיט בעס).

ע ט ע ל. אוועק! אוועק צו לאה-דוואס'ס טעכטערעל!
אוועק פון מיינע אויגען!

מ א ט ע ל (ערשטוינט). צו לאה-דוואס'ס טעכטערעל? וואס
הייסט דאס און וואס בעדייט דאס? וואס איז דאס פאר א נייעס,
הא?

ע ט ע ל (מיט הארץ). א נייעס, זאגסט דו? געה הער, וואס
די שטאָרט רעדט!

מ א ט ע ל. די שטאָרט רעדט! וואס רעדט די שטאָרט?
אדרבה, לאָס איך אויך וויסען?

ע ט ע ל. דו פרעגסט נאך? הא? וואס געהסט דו אהין
אלע טאָג? דו מיינסט, דו נארסט מיך אָפּ? מיין ניט, אז איך
בין אזא נאָרר, ווי דו מיינסט. א, איך ווייס שוין! איך ווייס שוין!
צו לויבנימינ'ען געהסט דו? איא? צו איהר, צו לאה-דוואס'ס
קראָס אַ ווי צע מיט דער רויטער נאָז... אַ אַ אַ !!! (זי
לעבט אויף זיך די האָר און איז אויסער זיך).

מ א ט ע ל (האפט זי ביי די הענד, נעמט זי ארום מיט הייסע
לאַם-פּויערדיגע קושען). עטעל! לויבעניו! וואס רעדסט דו?
איך? איך? צו לאה-דוואס'ס טאכטער? צו אַט דער דאָזיגער?

איד וועל דיר פארבייטען אויף לאה-דוואס'ס טאכטער? דיד?
 מיין קעצעלע? מיין נשמה? מיין לעבען? מיין... איד...? א. איד
 ווייס שוין, פון וועמען דאס וואכסט! איד ווייס שוין! דאס האט
 זי אויסגעטראכט! זי! די שוויגער! יא, איד ווייס שוין! איד
 ווייס שוין! א. זי וויל אונז צעשיידען! זי וויל מיר אין דער ערד
 אריינטרייבען א לעבעדיגען! זי האט זיך גענומען אויף מיר!
 ערשט היינט אין דער פריה האט זי מיר דערצעהלט און אנגערעדט
 אויף דיר כל הצרות! אז דו האסט זיך איהר געקלאגט אויף מיר,
 אז דו קאנסט מיר ניט אנקוקען, אז לויבנימין האט א שטעלע קול און
 קאן זינגען און איד ניט; אז לויבנימין... נאר איד גלויב ניט, און
 דו גלויבסט! איד זשאלעווע דיד, און דו מיר — ניט. איד האב
 דיר ליעב און ביו דיר געטרייבן ביו לעצט, און דו האסט אפילו פון
 קאפ רחמנות ניט אויף מיר! ... דו האסט מיר געגעבען א שבועה,
 אז דו וועסט מיר אייביג ליעב האבען, תמיד גלויבען: צום סוף,
 ווילסט דו אפילו אויף מיר קיין קום ניט טהון... א! איד ביו דער
 אומגליקליכסטער מענטש אויף דער וועלט! (פאלט אויף א בענקעל
 און וויינט).

ע ט ע ל (געטרעטן צו איהם און וויל איהם טהון א קוש; ער
 לאזט ניט). מאטעלע! גאט איז מיט דיר! טהו אויף מיר א קום —
 דאס ביו איד! דו ווילסט מיר ניט? מאטעלע! מאטעלע!

מ א ט ע ל (פאלט איהר אויף דעם האלד). עטעלע!...

ע ט ע ל (מע קושט זיך). מאטעלע!...

מ א ט ע ל (קושענדיג). קעצעלע!

ע ט ע ל (קושענדיג). קאטעקעל!

מ א ט ע ל (קושט זי). נשמה מיינע!

ע ט ע ל (קושט איהם). לעבען מיינס!

מ א ט ע ל (קושט זי). מיין ענגעל!

ע ט ע ל (קושט איהם). מיין הארץ!

מ א ט ע ל . און דו האסט זיך אויף מיר אזעלכעם געגלויבט.

הא?

ע ט ע ל . א, זיי מיר מוחל, מאטעלע! דאס לעצטע מאל!

מ א ט ע ל . זעה זשע, עטעלע, דאס לעצטע מאל!

ע ט ע ל . דאס לעצטע מאל! דאס לעצטע מאל!

מ א ט ע ל . שווער מיר!

ע ט ע ל . איך שווער דיר!

מ א ט ע ל . ביי דיין לעבען?

ע ט ע ל . ביי מיין לעבען!

ענדע פונ'ם ערשטען בילד.

דאס צווייטע בילד.

1.

ראובן־הערש זיצט איבער א ספר אין דעם זעלבען צימער און איז צעקאכט. ר ב ש ל ו ם ש ד כ ן קוקט איהם גלייך אין די אויגען אריין.

ר א ו ב ן ה ע ר ש א ו ן ש ל ו ם ש ד כ ן .

ר ב ש ל ו ם ש ד כ ן . וואס זענט איהר אזוי צעטראגען וואס? מילא, וואס סע מאכט זיך וואס? אייער מאכטער איז נישט די ערשטע איז זי! איהר האט מורא האט איהר, זי וועט נישט קריגען קיין אנדערע וועט זי? בראד איז נישט אויסגעשטארבען בראד!

ר א ו ב ן ה ע ר ש . וואס רעדט איהר? איהר ווילט מיר איינרעדען א קינד אין בויך? מאטעל איז א זעלטענער יונגערמאן; א זעלטען קינד, כלעבען, א זעלטען קינד!

ר ב ש ל ו ם ש ד כ ן . נו, ווער זאגט דען ווער? ער איז אודאי נישקשה פון א יונגערמאן איז ער; נאר מסתמא איז דאס נישט איהר זיווג מסתמא...

ר א ו ב ן ה ע ר ש . נישט איהר זיווג, זאגט איהר? וואס איז? וואס געהט איהם אפ? איך פרעג אייך, רב שלום, מיט וואס איז דאס נישט גלייך? אדרבה, זאגט איהר אליין! (רוקט זיך צו צו איהם).

ר ב ש ל ו ם ש ד כ ן (רוקט זיך אפ). וואס קאן איך זאגען וואס? נאט איז דער מזווג זיווגים איז ער. וואס קאן וויסען א מענטש וואס?

[illegible]

ראובן-הערש. וואס הייסט, איהר ווייסט ניט? איד
וועל דערלאזען אזעלכעס ביי זיך אין שטוב? אזא רציחה איז
נאך נישט געהערט געווארען אויף דער האלבער וועלט! מע זאל
נעמען קינדער, אזעלכע צוויי טהייערע קינדער, וואס האבען זיך
ליעב דאס חיות מיט דער נשמה, און פלוצים אין מיטענדרינען
אפ'גט'ען זיי, צעשיידען זיי, צערייסען זייער גליק אויף אייביג!
פאר וואס? פאר ווען? פאר וועמענס זינד? (ער מרייסעלט רב
שלום'ן פאר די לאצען).

רב שלום שדכ'ן (רייסט זיך אויס). וואס בין איד שול-
דיג וואס? וואס האט איהר צו מיר וואס?

ראובן-הערש (מיט גרויס פייער). אזא צאצקע! אזא
יונגערמאן! נו, און איד וועל דאס צוזעהן און אפשווייגען? הא?
וואס מיינט איהר זיך? איד בין דאך א פאטער! איד בין דאך
דער פאטער! איד האב עפיוס אויך א שמיקעל דעה, צי ניין?
הא? איד וועל לאזען, מע זאל מיין קינד פיהרען פאר א קרבן?
און וואו בין איד — פרעג איד אייך? רב שלום, וואו בין איד?
(ער וויל אנטאפען רב שלום'ן פאר דער לאץ).

רב שלום שדכ'ן (רוקט זיך אפ). איהר זענט גערעכט
איהר, וואס אמת איז אמת, רב ראובן-הערש. איהר זענט אוראי
גערעכט זענט איהר. הייסט געבען אביסעל בראנפען און עפיוס
פארבייסען אויך. איד האב נאך היינטיגען פריהמארגען איז מיין
מויל ניט געהאט האב איד. (מע טראגט ארויף א פלעשעל וויין מיט
פארבייסען. רב שלום שדכ'ן גיסט זיך אן א כוסה). לחיים, רב ראובן-
הערש, לחיים! לאז גאט געבען בעסערע געשעפטען לאז ער...
לחיים! לחיים! (ער מאכט א כוסה).

ראובן-הערש (גיסט זיך אן און נעמט א קאפ). לחיים,
רב שלום! לחיים טובים ולשלום! עה, ברודער, א פאהאנע וועלט!
פע, כלעבען, א פאהאנע וועלט! פע...! (מרינקט נאך א קאפ).
רב שלום שדכ'ן (א כוסה). פע, רב ראובן-הערש, פע,

פע!

ר א ו ב ן - ה ע ר ש (טרינקט נאך א קאפ). אבער גאר אויף איין
אנדער אופן פע, רב שלום!

ר ב ש ל ם ש ד כ ן (טרינקט), זעהר פע! זעהר פע!
ר א ו ב ן - ה ע ר ש (נאך א קאפ). אבער טאקסי, רב שלום, וואס
פע, הייסט!

ר ב ש ל ם ש ד כ ן (נאך אביסעל). פע, פע, פע! ביז'ן עק
אריין פע!

ר א ו ב ן - ה ע ר ש (אביסעל פערשמאכט). וואס ווייסט איהר,
רב שלום, ווי פע דאס איז! וויפיעל איהר ווייסט פע, איז אפילו
קיין שמינית שבשמינית, קיין צעהן-טויזענדרחלק אפילו! דאס
איז אזא מין פע, וואס זינט די וועלט שטעהט איז נאך אזא פע
ניט געווען!

ר ב ש ל ם ש ד כ ן (מראה כח); שאַקעלט צו מיט'ן קאפ און
שמייכלעט). איד ווייס, רב ראובן-הערש! ס'איז שטארק פע! איהר
דארפט מיר ניט דערצעהלען איהר. איד האב אויף די אייגענע
מכה איד, פונקט אזא צרה פונקט, און אפשר נאך ערגער אפשר...
ר א ו ב ן - ה ע ר ש. דאך איז מיט א גאנג; ניט אזוי ווי ביי
מיר. אוי, וואס ווייסט איהר, וואס ווייסט איהר? קיינער ווייסט
ניט, רב שלום! אט דא ליגט דאס ביי מיר. (ווייזט מיט'ן פינגער
אויף דעם הארצען). אט דא, טיעף-טיעף!... און פאר וואס? פאר
ווען? (בויגט איין דעם קאפ). שוין עטליכע און צוואנציג יאהר,
אז איד קום אפ אויף דער וועלט... עטליכע און צוואנציג יאהר
בין איד אין גיהנם... שבעה מדורי גיהנם... אויף הייסע סקאוו
רעדעם בראטען מיין לייב... קאליסטראַי, רב שלום, קאליסטראַי
טרייבט זי מיד דריי מאָל אין טאג... אָהן אַ שום רחמנות... קיין
גוט וואָרט כמעט פון דער ערשטער שעה... אַ ווערטעלע אויסצור
רעדען — עטליכע און צוואנציג יאהר!... אַט וואו מע דארף אַ
גט, רב שלום! (קוקט זיך אַרום מיט שרעק). אַט וואו מע וואָלט
בעדארפט ארויפפיהרען אויף אַ גט!...

ר ב ש ל ו ם ש ד כ ן . א ו ד א י ג מ ! (גיסט אָן אַ כוסה). ביי
מיר אויף די אייגענע צרה ביי מיר...
(עס קומט אָן ש ר ה - ח נ צ י).

2.

ד י ז ע ל ב ע א ו ן ש ר ה - ח נ צ י .

ש ר ה - ח נ צ י (פליהט אַרײַן, ווי אַ וויכער, און בלויבט שמעהן
אין מיטען שטוב; אַ פליעסק מיט די הענד). ראובן-הערש ! וואָס איז
דאָ ביי דיר פלוצים פאַר אַ יום-טוב ? גאָט איז מיט דיר, ראובן-
הערש ! וועסט צייט האָבען נאָך דעם גט פאַרטרינקען... (קוקט
אין דעם לעדיגן פלעשעל אַרײַן). געמעגט איבערלאָזען אַביסעל אויף
שפּעטער... וועסט נאָך האָבען גענוג צייט צו טרינקען. און איהר
אויף, רב שלום ! אם ירצה השם, צום צווייטען קנס-מאַל און צו
דער אַנדערער חתונה ביי אונזער טאָכטער... נאָר לאָז שוין גאָט
געבען מיט מעהר הצלחה, ניט אַזאָ געניידעם, ווי איהר האָט מיר
געגעבען, רב שלום !...

ר ב ש ל ו ם ש ד כ ן (לעפּעטשעט מיט דער צונג). איך בעט
אייך, שרה-חנצי... איהר זענט דאָד... אַ... אַ... איך מײַן טאַקי
באמת מײַן איך... אַ... ווי זאָגט ער... אַ... אַ... אַ... אשה
צנועה... אַ...

ש ר ה - ח נ צ י (ווייזט זיי אויף דער טהיר. זיי געהען
ביידע מיט אַראָפּגעלאָזטע קעפּ, און זי געהט זיי נאָך). נו, געהט שוין,
נעהט ! שוין אַלץ פאַרטײַג... דער רב האָט געשיקט צו מיר דעם
שמש... דער גט איז שוין צום שרייבען... נו, ריהר זיך שוין, ראובן-
הערש, ריהר זיך ! קוק איהם אָן אַביסעל, ווי ער פּלאַנטעט מיט
די פּיס... אין מיטען דרינען זעצט מען זיך אַוועק חלעפּטשען
זוין... (שטילערהײַט). פּיאָווקעס זאַלען טרינקען אייער בלוט בײַ-
דע... האָט זיך צענויפּגעקאַמפּאַניעט מיט דעם דאָזיגען זולל-

וסובא'ניק און מע האָט אויסגעראַמט וואו ס'איז דא א שטיקעל
לעקאד אין שאַפּע, עסען זאָלען אייך ווערעם ביידע אייער לייב,
זיסער גאָט!...

3.

פריהער קומט אַרײַן מאַטעל, פאַלט אויפ'ן בענקעל און בלייבט
זיצען אין אַ טראַגישער פּאַזע; באלד נאָך איהם קומט אַרײַן לױ-
בנימין מיט אַ שמויכעלע.

מאַטעל און לױבנימין.

מאַטעל (וויינט און רייסט אויף זיך די האַר). פאַרפּינ-
סטערט בין איך געוואָרען! אַז אָך און וועה איז מיר, אַז איך
דאַרף מײַן עטלעך געבען גט!

לױבנימין. וואָס-זשע האָסטו געוואָלט? אַז עמעל
זאָל דיר געבען גט?

מאַטעל. יא? דו לאַכסט? דו טרייבסט קאַטאַוועס?
אַצינד?

לױבנימין. וואָס דען? משוגענער, וואָס קלאָגסט
דו? וואָס האָסטו זיך צעיאַחמערט, ווי אַ אידנע? אַדרבה, זאָג!
מאַטעל. וואָס-זשע דען? טאַנצען זאָל איך?

לױבנימין. אַוראַי טאַנצען!... דו ווערסט פּטור פון אַזא
שווענער, ווי שרדחנצי, מעגסט דו געוויס געהן טאַנצען... ווער
קען זי ניט? איך בין באַוואָהרענט, אַז דו וועסט דאָ אַפּוויין נאָך
א האַלב יאהר אין שטוב, וועט דיר דיין שוועגער פאַטשען, אַזוי ווי
זי פאַטשט דעם שווער דיינעם, אַט דעם עהרליכען טפּש, וואָס
איז ערגער פון איהר, אַז ער לאָזט זיך אַזוי טרעטען מיט די פיס.
מאַטעל. ס'איז דיר גרינג צו רעדען, יא. זאָלסט אָבער זיין
אויף מײַן אָרט, וואָלסט דו...

לױבנימין. איך זאָל זיין אויף דיין אָרט, לעקיש,
וואָלט איך מיר אויפ'ן דריטען טאַג גע'גט און גע'פּטר'ט איין עול

פונ'ם קאפ! איין מאָל פאַר אלע מאָל! (ער שפּאַנט אַרום איבער דער שטוב).

מאָטעל (פּערטראַכט). זיך גע'גט? ... נו, און עטעל? אַה, לויבנימין! וואָס ווייסט דו, וואָס ווייסט דו, ווי טייער, ווי ליעב זי איז מיר! ...?

לויבנימין (שפּאַנט אַרום הין און צוריק). קוק איהם אַז אַביסעל, ווי ער מאַכט דאָס העוויז, די ליעבע האָט זיך אין איהם צעפלאַקערט! ווער מיר ליעבע? וואָס מיר ליעבע? וואָס האָסט דו זיך איינגעבילדעט, משוגענער? אַ שענע ליעבע, אַז די מאַמע קאָן זי אַרויפפיהרען צעהן מאָל אין טאָג אויף גט? אויך מיר אַ ליעבע! האַ-האַ-האַ!

מאָטעל. מעגסט דיר לאַכען וויפיעל דו ווילסט. און דאָס, וואָס דאָס האַרץ פיהלט? (ער האַפּט זיך ביי'ם האַרצען).

לויבנימין. האַ-האַ-האַ! וואָס פיהלט דאָס האַרץ? וואָס? ... ער האָט זיך אָנגעלייגעט מיט ראָמאַנען, ווי אַ פּויק, און שרייעט אויף אלע גאַסען "ליעבע"! גלאַט, ס'ע ווילט זיך דיר שפּיעלען אַ ראַמאַן, נעמסט דו אַליין אויף זיך צרות מיט שלעק! ... נו, ווילסט ניט קיין גט? ווי דו ווילסט זיך! זיין דאָ! אַט וועט באַלד קומען דער אַשמדאי, די שוויגענער דיינע, און וועט דיר אַריינלעגען נייען איילען אין דער ערד אַריין און וועט אָנשטעלען די טאַכטער, אַז זי זאָל דיר וואַרפען דעם גט פאַר די פּיס; און נאָכדעם וועט איהר זיך איבערבעטען, צעקושען, און שפּעטער מיט צוויי טעג וויעדער די זעלבע געשיכטע, ביז פון דיין געליעבטער וועט ווערען אַ מין שרה-חנני און פון דיר אַ מין ראובן-הערש שרה-חנני'ס... אַ לעמעשקע... אַ שענער סוף! ... שעם זיך! (לויבנימין רוקט אָן מאַטלען דאָס היטעל ביז איבער די אויהרען). אַ פיינער יונגערמאַן! אַ יונגערמאַן ביזט דו? אַ ווייבעל ביזט דו! אַ אידניע! מאַטעל די אידניע! "סענדערעל די אידניע", האַ-האַ-האַ! דו געדענקסט "סענדערעל די אידניע" ביי אַבראַמאַוויטשען? האַ-האַ-האַ! "שהיה יושב על הספסל" — אַז סענדערעל די אי-

דינע איז געזעסען אויפ'ן בענקעל אונטערגעבונדען מיט א טיכעל
די צייהן, "וקולף קארטאפלים" — און האט געשיילט קארטאפ-
לים — הא-הא-הא!

מאטעל. גוט איז דיר צו לאכען! דו האסט זיך אריינ-
געהאפט אין א שטוב צווישען לייט, ניט צווישען אזעלכע, ווי
איד בין אריין...

לויט-בנימין. האסט א גרויסען טעות, מאטעל, איד האב
שוין דיר טויזענד מאל געזאגט, אז סע ווייזט זיך דיר אויס. גלויב
מיר, ברודער, אז איד קום גענוג אפ. ניט אזוי פיעל, וויפיעל דו,
פארשטעהט זיך, אבער קיין האניג לעק איד אויך ניט... סע ווילט
זיך מיר אזוי זיצען און קוועטשען די באנק, אזוי ווי דיר גלויסט
זיך אצינד געהן טאנצען. נאר וואס זאל מען טהון? מיר
זענען איידעם. מאטעל, מיר זענען איידעם!... מע האט
אונז גענומען פאר א ציערונג אין שטוב אריין, מע האט אונז גע-
געבען ווייבער און מע זאגט אונז: געהט, קינדערלעך, צוויי מאל
אין טאג אין שול אריין! טהוט אייך דאָרט וואָס איהר ווילט,
אבי לאָזען לייט זאָגען, אז איהר זענט שענע איידעמלעך, זיידענע
יונגע-לייט; און מיר, קעלבלעך, לאָזען זיך פיהרען פאר'ן שטריקעל.
טהון טהוען מיר גאר ניט, עסען לאַסקאווע ברויט, טונעיאדצעס,
פוסטעפאמניקעס! און אזוי געהען אוועק טעג מיט יאהרען, עס
ווערט אַ סינד און צוויי... און מיר, קאָן זיין, וואָלט זיך גאר געגלויבט
אצינד זיין ווייט-ווייט פון דאָנען, ערגיץ אין אַדעס, אדער אין
אַ פּיטערבאָרג... שטודיערען... עה, ברודער, ניטאָ וואָס צו
יעדען, מאטעל, מיר זענען ביידע גוט אין דער נעץ. מיר איז
אביסעל בעסער, דיר איז ערגער — געה זשע, נארעלע, פלאַנמע
זיך ארויס, ביז דו קאנסט נאָך, — ווייל שפעטער גאט ווייסט?...
קום שוין, קום מאטעל, מאַך זיך ניט נאָריש!... (ער נעמט אַז
מאטעלן ביי דער האַנד, זיי געהען אַז).

ענדע פונ'ם צווייטען בילד.

דאס דייטע בילד.

קומט פאר ביי ר ב א ר ק ע ד ע ס ר ב אין שטוב, וואס איז איבערגע-
צאמט מיט א רעדנע אויף צוויי צימערען: א „זאל“ מיט א „קיר“.
אין „זאל“ שטעהט א שאפע מיט ספרים, אויף דעם טיש ליגט א „יורת-
דעה“ מיט איין „אבן-העזר“. א קאנאפע, בעצויגען מיט קעסטעלדיגען
ציטין; א בארזח אויף דער וואנד; א זינגער מיט א קוקשקע; א טיזליק
מיט א טולופעל פון פיו מיט וויידעלעך; א שטריימעל; איין אטלעסענע
קאפאטע מיט א געלען אונטערשלאק; די רביציג'ס יופע אויף וואסע;
א גרויסע קווארט מיט א פיטש-נאסען האנדטוך מיט א פאמוניצע און
מיט א בעזעס.

1

פרומע-ליבע די רביצין און שרה-חנצי.

ר ב י צ י ז . זיצט, שרה-חנצי. זעצט זיך צו, וואס שטעהט
איהר?

ש ר ה - ח נ צ י (מיט'ן בורנעס אויף איין ארבעל). ניש-
קשה, איד קאן באשטעהן. (זי סמארעט מיט דער נאז).

ר ב י צ י ז . וואס אהרט אייד, שרה-חנצי? אט שטעהט א
בענקעל, נעמט, זעצט זיך צו. ביז דער גט וועט נאך פארטיג ווע-
רען, וועט אביסעל געדויערען. אד-אד-אד! (שפארט-אונטער די באק
אויף צוויי פינגער און שאקעלט זיך).

ש ר ה - ח נ צ י . אד-אד-אד! (מאכט פיסקעס אויף צו וויינען
און זעצט זיך צו מיט א זויט אוף דעם שפיץ בענקעל).

ר ב י צ י ז (מיט רחמנות). למאי זאלט איהר זינדיגען, שרה-
חנצי? מסתמא איז דאס א באשערטע זאך. מסתמא הייסט דער
אויבערשטער, הקדוש-ברוך-הוא, ברוך הוא וברוך שמו! מסתמא
איז דאס נישט קיין זיווג...

שרה - ח נ צ י (ווישט-זיך די אויגען און שנויצט די נאז).
 נישט קיין זיווג, זאגט איהר? אוי, פרומעניו, נשמה'ניו! איהר
 קענט מיר דאך נישט פון נעכטען און נישט פון פאר-איהרען... איר
 קאן דאס איר גאר אזוי פיעל נישט למנצח זיין, איר בעט איר
 איבער ווי איין אייגענע שוועסטער. ווען איהר זאלט וויסען, ווי
 אזוי ער באגעהט זיך מיט מיין טאכטער, מיט מיין לייב און פלייש,
 וואלט איהר אליין געזאגט, אז... אז עס איז אויף מיר א „מחזיר
 נשמות“, עפּיס א מין פורעניות פון זיין ליעבען נאמען, עפּיס איין
 „עוטר ישראל“ איז ער, נאך ערגער פון א משומד, נישט דא געדאכט.
 איר ווייס? איין אויסוירפלינג, א „נשמת-כל-חי“, א ווילדע חיה
 רעה, א וואוקעלאקע! ...

רבי צי י (שמוצערט מיט די ליפּען און מאַכט מיט דעם קאפּ).
 מע זאל גאר בעהיט ווערען. רבונג של עולם פון דער גאנצער
 וועלט, ברוד הוא וברוד שמו! סע איז דאך עפּיס גאר איין אַנ-
 שיקעניש איז דאס! א מכה בכורה פון מצרים!

שרה - ח נ צ י (מיט הימץ). פון מצרים, זאגט איהר? פון
 סדום, זאגט איר אייד! פון סדום! עפּיס א מין, א מין... „ורחצו“!
 א פיפערנאטער, וואס איז דורס מיט'ן קוק, א לינדענווארעם, וואס
 ליגט אין חריין און מיינט, אז סע איז גאר קיין זיסערס נישטא
 אויף דער וועלט! ער ליגט און טאטשעט, ווערעם זאלען טאטשען
 זיין לייב איז דער פינסטער, ליעבער גאט!

רבי צי י. באהיט מיר גאט, ברוד הוא וברוד שמו! (זי
 הויבט אויף די אויגען מיט די הענד צו דער סטעלי). איר ווייס?
 איהר דארפט נאך דאנקען און לויבען דעם וואס לעבט אייביג,
 ברוד הוא וברוד שמו. וואס איהר ווערד פטור פון אזא צרה שלא
 תבוא! אט נעמט, אשטייגער. חיים-מאיר ליפא-חזקאל'ס אידעם.
 מע זאל באהיט און באשירמט ווערען, רבונג-של-עולם, ברוד הוא
 וברוד שמו!

ש ר ה - ח נ צ י . וואס איז דען מיט חיים-מאיר ליפא-
חזקאל'ס איידעם?

ר ב י צ י ן (פארגלאַצט די אויגען, שפּויעט אויס און טהוט
זיך אַ וויש האָס ומויל). ס'זאל מיר נור נישט פאַררעכענט ווערען
פאַר קיין לשון-הרע חלילה. שוין זינד חיים-מאיר ליפא-חזקאל'ס
האַט געבראַכט דעם איידעם, האָבען אָנגעהויבען צו פאַלען קליי-
נע קינדער, ניט היינט געדאַכט, אזוי ווי שטרוי. גאָט זאל זיך דער-
באַרעמען, ברודר הוא וברודר שמו!

ש ר ה - ח נ צ י (שמוצערט מיט די ליפען, שאַקעלט זיך מיט'ן
גאַנצען קערפּער). וואָס רעדט איהר, אוי, פרומעניו, נשמהניו?
וואָס זשע איז מיט איהם אַזעלכעס, למשל? וואָס האָט ער גע-
טהאָן, דער ימח-שמו'ניק, פאַרחאַפט זאל ער ווערען?

ר ב י צ י ן . וואָס האָט ער געטהאָן, פרעגט איהר? פרעגט
בינסער, וואָס האָט ער נ י ט געטהאָן? אַ קלייניגמייט — יע-
נער האָט אָפּגערעדט די לבנה!

ש ר ה - ח נ צ י . א, פאַרחאַפט זאל ער ווערען! וואָס הייסט
ער האָט אָפּגערעדט די לבנה?

ר ב י צ י ן . ווייסט איהם דער גוטער יאָהר! מיט אַזאַ
כשוף, צי וואָס! זינט ער האָט איהם געבראַכט צו פיהרען, איז
ניט געווען איין לבנה.

ש ר ה - ח נ צ י . א, פאַרחאַפט זאל ער ווערען! וואו איז
אַהינגעקומען די לבנה?

ר ב י צ י ן . איך ווייס וואו זי איז אַהינגעקומען? וואָס
ווייס אַ אשה? איך ווייס נור, דער רב האָט מיר געזאָגט, אַז ס'איז
נישטאָ קיין איין לבנה מחדש צו זיין; ביז חיים-מאיר ליפא-
חזקאל'ס האָט נישט אָפּגע'גט דעם איידעם, איז נישט געווען קיין
לבנה. און אַז מע האָט איהם אָפּגע'גט, האָט גאָט ברודר וואַ וברודר
שמו אַ נס געטהאָן, ס'איז שוין וויעדער דאָ אַלע חודש אַ לבנה...

דאס אייגענע איז מיט אייך, שרה-חנצי; אט ווערד איהר פון איהם פטור, אם ירצה-השם, מיט'ן אויבערשטענס הילף, ברוך הוא וברוך שמו...

שרה-חנצי. איך ווער פטור? סע קאסט מיד קארנ בלוט? וואס רעדט איהר, פרומע לעבען? א ווערטעלע, א שידוך געטהאן, חתונה געמאכט, אנגעטויטשעט זיך — און וואס, איך בעט אייך? אצינד, געה טהו נאך אמאל א שידוך, וויעדער איין איידעם, א ציערונג אין שטוב אריין, איין עבודה-זרה, א לעשות-נקמה'ניק, א בייזער שטערן... ששא, אן געהט ער, דער תכשיט מיינער. לאס איך זיך באהאלטען, פרומע-לעבען, ביי אייך אין קיד, מיינע אויגען זאלען איהם נישט אנקוקען אין זיין טרפה'נעם פרצוף. א סבה איהם אין פנים אויף דריי יאָהר מיט א האַלבען! ... (זי געהט אַוועק אין צווייטען צימער).

2.

רב אַר קע דער רב קומט אַריין געשווינד, וואָשט די הענד, זאָגט „אשר יצר“ אויף אַ קול און זעצט זיך אויבענאָן אויף דער קעס-טעלדיגער קאַנאַפּע מיט גרויס פאַראַד. נאָך איהם געהט אַריין רב זכריה סופר און שמעלט זיך אָן אַ זייט. נאָך דעם סופר געהען נאָך צוויי עדות, און דער שמש טראָגט אַריין דעם גוט מיט אַ גרויסען גלעזערנעם טינמער, אין וועלכען סע שמעקט אַ גענוגענע פּער-דער. עס הויבען אָן אַרױנצוקומען אױנציגווייז אַלערלױ אידען; הױכע און נידעריגע, אַלטע און מיטעלע, שוואַרצע און געלע — ביז עס קלויבט זיך צענויף אַ מנין. לױ-ב-נױ-מין, רב שלום שדכן און ראובן זיך-ה-ערש-קומען אָן בעזונדער. פּרומע-לױבע די רבי ציז הויבט אויף דעם פאַרהאַנג פון דער קיך-טהיר און לאָזט אַריין עטלעך, וואָס געהט טרױט בױ טרױט, אַנגערױקט דאָס טיכעל ביז דער נאָז. פון דער טהיר קומט אַריין מאַטעל, בלאַס און צע-

מראגען. דער שמש ווייזט זיי זייערע ערמער. רב אַר קע דער
רב איילט זיך און שנייצט אויס די נאָז און איז זיך מכין צום סדר
הגט.

רב אַר קע דער רב, רב זכריה סופר,
אידעל דער שמש, ראובן-הערש, מא-
סעל, לוי-בנימין, די רביצין, עטעל,
צווי עדות און אַ מנין אידען.

דער רב (נעמט דעם גט). דו, סופר זכריה בר טוביה, איז
דאָס דער גט, וואָס דו האָסט דאָ געשריבען. האָסט דו געשריבען?
דער סופר (קראַצט זיך אין דער געדיכטער באָרד). יאָ.
דער רב. קענסט דו דעם גט און האָסט דאָ אַ סימן
מובהק?

דער סופר. יאָ.
דער רב. האָט דיר דער בעל, משה מרדכי בר אפרים
מנשה, געגעבען דאָס פאַרמעט, דעם טינט און דאָס טינטערעל
און דאָס גאַנצע שרייב-געצייג פאַר די עדים?
דער סופר. יאָ.

דער רב. האָט דיר געהייסען דער בעל, משה מרדכי בר
אפרים מנשה, אַז דו זאָלסט דעם גט שרייבען לשמו ולשמה ולשם
גירושין?

דער סופר. יאָ.
דער רב. האָסט דו אַזוי גערעדט, אַז דער גט, וואָס דער
בעל, משה מרדכי בר אפרים מנשה, האָט געשריבען, איז געשרי-
בען לשמו ולשמה ולשם גירושין?
דער סופר. איך האָב גערעדט, אַז דער גט, וואָס דער
בעל, משה מרדכי בר אפרים מנשה, האָט געשריבען, איז געשרי-
בען לשמו ולשמה ולשם גירושין.

דער רב (צו די עדות). האָט איהר געהערט פונ'ם מגרש,
משה מרדכי בר אפרים מנשה, אַז ער האָט מבטל געווען אַלע

מודעות, און אז דער גט, וואס ער האט געשריבען, איז געשריבען לשמו ולשמה ולשם גירושין?

ד י ע ד ו ת (כידע צוואמען, איינער אויף א גראבער און דער אנדערער אויף א דינער שטימע). יא.

ד ע ר ר ב . האט איהר געזעהען, אז דער מגרש, משה מרדכי בר אפרים מנשה, האט מוסר געווען דעם טינט און פען און דאס טינטערעל, בכדי דער גט, וואס ער האט געשריבען, זאל זיין געשריבען לשמו ולשמה ולשם גירושין?

ד י ע ד ו ת . יא.

(מע דעקט אפ עטלעך די פאטשיוולע).

ד ע ר ר ב . דו, חיה עטעל גענענדעל בת ראובן הערש, ווילסט דו מקבל זיין דעם גט פון דיין מאן משה מרדכי בר אפרים מנשה פון גוטען ווילען, אהן אונס און אהן תנאי? ... זאג: „יא“ ע ט ע ל (שווייגט א היבשע ווילע, ביז אידעל דער שמש טהומ זי א טארק בוי'ם ארבעל). יא.

ד ע ר ר ב . האסט דו געטהאן א נדר, אדער א שבועה, אדער איין איסור? זאג: „ניין“.

ע ט ע ל (שאקעלט מיט'ן קאפ). ניין, ניין!

ד ע ר ר ב . האסט דו גערעדט מעולם א דבור, אדער א שבועה, אדער איין איסור, ס'זאל דעם גט ניט מזיק זיין? ... זאג: „ניין“.

ע ט ע ל (מיט טרערען). ניין!

(אידעל דער שמש פיהרט צו מאטלען).

ד ע ר ר ב . דו, משה מרדכי בר אפרים מנשה, ווילסט דו געבען דעם גט דיין ווייב חיה עטעל גענענדעל בת ראובן הערש פון דיין גוטען ווילען, אהן אונס און אהן תנאי? זאג: „יא“.

מ א ט ע ל (דרשט אויס דעם קאפ צו עטלעך און זיפצט, אידעל דער שמש טהומ איהם א שמורד פון הינטען מיט'ן עלענבויגען. ער שאץ קעלט מיט דעם קאפ אויף „ניין“ און זאגט „יא“). יא!

ד ע ר ר ב . האסט דו גערערט מעולם א דבור, אָדער אַ
שבועה, אָדער אַיין איסור, ס'זאל דעם גט ניט מזיק זיין? ... זאג:
"ניין".

מ א ט ע ל (רוקט זיך צו נעהענטער צו עטלען. דער שמש נעמט
איהם אָן פאַר די אַכסלען און פיהרט איהם אָפּ אַביסעל ווייטער). ניין!
איד האָב געוואָלט זאָגען... (ער וויל עפּים זאָגען ווייטער, מהומ איהם
דער שמש אַ ציה ביי דער האַנד).

ד ע ר ר ב (גייט איהם איבער דעם גט על-פי דין). נאָ דיר
דעם גט, האַלט איהם, ביז איד וועל דיר זאָגען... (דער רב ווענדט
זיך שוין צו עטלען). גיב איהם אָפּ די כתובה, אָדער זיי איהם
מוחל. טהו אויס דאָס פינגערעל, ס'זאל ניט זיין קיין שום חציצה.
און דער אַרבעט זאל ניט אַנריהרען, די הענט הויב אויף, און
זאָסט זיי ניט פאַרמאכען, ביז איד וועל דיר זאָגען... (צום עולם).
ווער סע האַט עפּים אַ פסול אויפ'ן גט — זאָגט! ... (דער עולם
שווייגט מיט שטילשווייגעניש. דער רב צו מאַטלען). דו, משה מרדכי
בר אפרים מנשה, הויב אויף די הענט העכער פון דיין ווייב. (מאָטלעל
רוקט זיך צו צו עטלען און פאַרקוקט איהר אונטער'ן טיכעל; ביידע
יונגע מענשען וויינען און שלינגען די טרערען. דער רב צו פאַטלען).
דו, משה מרדכי בר אפרים מנשה, זאָג מיר נאָך וואָרט אין יאָר.
זאג: „הרי זה גיטך“...

מ א ט ע ל (ער וואָרגט זיך). הריי זוזה גגיטך...

ד ע ר ר ב . „והתקבלי גיטך“...

מ א ט ע ל (מיט אַ קוויטש). והתקבלי גיטך...

ד ע ר ר ב . „ובו תהיי מגורשת“...

מ א ט ע ל . ובו תהיי מגגגורשת...

ד ע ר ר ב . „ממני מעכשיו“...

מ א ט ע ל (מיט אַ יאָמערליך געוויין). ממממני מעכשיו...

ד ע ר ר ב . „והרי את“...

מ א ט ע ל (חליפעט ווי א קליין קינד). וזהרי את... (דער גט פאלט פלוצים ארויס פון זיינע הענד. מאַטעל פאלט עטלען אויפ'ן האַלז — און דאָס פאַרפאַלק ווערד אומגעריכט צענויפגעגאַסען אין אַ לאַנגען, הויסען, פלאם-פיוערדיגען קוש).

ד ע ר ע ו ל ם (כלויבט לכתחילה ערשטוינט, אַפּהענדיג, אַהן לשון? קוקען איינער אויף דעם אַנדערען און אַלע צוזאַמען אויף דעם רב). אי-אַ-נרפע! ...

ד ע ר ר ב (אין אייניגע מינוט ארום). נו, נו! אַ מעשה! אַ מעשה! (קניטשט מיט די פלויצעס). איך בין שוין דאָ, ברודר השם, באַלד זיבען און דרייסיג יאָהר רב, און האָב שוין אויף מיין לעבען גענוג פאַרלעד אָפּגע'גט, — האָט זיך מיר נאָך אַזאַ מעשה ניט פאַרלאָפּען! אַ מעשה! אַ מעשה! נו, נו! ...

ד י ר ב י צ י ן (קוקט ניט אויף קיינעם). מן השמים! מסתמא איז דאָך דאָס אַ זיווג מן השמים, פון השם יתברך, ברודר הוא וברוד שמו...

ר ב ש ל ם ש ד כ ן. מזל טוב! אידען, זאָגט מזל טוב, אידען! און שטעלט משקה שטעלט!

ד ע ר ע ו ל ם (איינער דעם אַנדערען). מזל טוב! מזל טוב! מזל טוב!

ד ע ר ס ו פ ר. רב ראובן-הערש! רב ראובן-הערש! שיקט נאָך משקה, וועלען מיר טרינקען „לחיים“.

ד ע ר ע ו ל ם. נאָך משקה! נאָך משקה! אידעל, משקה ברענג צו טראָגען!

א י ד ע ל ד ע ר ש מ ש. אַט געה איך! אַט לויף איך! וואָס זאָל איך ברענגען אויף צו פאַרבייסען?

ר ב ש ל ם ש ד כ ן. ברענג קיבלעד ברענג, און הערינג ברענג, און אַ ביסעל דאַרע קישקע אַביסעל...

ראובן - ה ע ר ש (צו שלום שדכן). נו, רב שלום! וואס האב איך אייד געזאגט? איא? ווער איז גערעכט, רב שלום? הא, רב שלום? נא דיר נאר גט'ען זיד?!

רב שלום. אבער מיין רח"ש מיינער? רב ראובן הערש, מיר קומט רח"ש קומט מיר! א שדכן אז ער שטעהט אפילו פון דער זייט א שדכן, קומט איהם שוין אויך שדכנות קומט איהם! וואס זאגט איהר, רב ארקע, ניט אזוי, וואס? ע ל ע ה י י א נייער שידוך ע ל ע ה י י ! ... (צום שמש). און פארגעסט נישט, רב אידעל, דארע קישקע, למענהשם, קישקע דארע!

ד ע ר ע ו ל ם (אסך קולות). וואו איז אהינגעקומען דאס פארפאלק? וואו זענען זיי? האסט דו געהערט איין אקציע? הא-חא-חא! א קאמעדיע! א ריינע קאמעדיע! (האלטען זיך ביי די זיימען לאכענדיג).

ל ו י - ב נ י מ י ז (צו מאטלען). מזל טוב דיר, מאטעל! ווער ס'איז דיר מקנא, דער זאל אליין ניט האבען... איך האב דיר שוין פארזארגט אויף אייביג... (צום עולם). א קאמעדיע זאגט איהר? ס'איז טאקי צו מאכען פון אייד א קאמעדיע! ס'וועט זיך שוין געפינען אזעלכער, וואס וועט פון אייד אמאל באשרייבען, מאכען פון אייד א קאמעדיע...

ש ר ה - ח נ צ י (ערשוינט פון יענער זייט פארהאנג, צום מאן). ראובן-הערש, דו הערסט? האב איך דיר געזאגט, אז ער וועט אונז באשרייבען אויף די גאנצעטען, אט דער כל-כוניק! (בעווייזט מיט די קולאקס אויף לויבנימינען און אויף מאטלען און לאזט זיך צו דער סהיר).

פ א ר ה א נ ג .

צעזעט און צעשפרייט. בילדער פונ'ם
אידישען לעבען. אין דריי אקטען.

נעשריבען אין יאהר 1905.

צו דער צווייטער אויפלאגע.

מיט אייניגע יאהר צוריק האט זיך געדרוקט פון מיר א פע-ליעטאָן אין דער „יודישער פאָלס-צייטונג“ אונטער דעם נאָמען „צעזעעט און צעשפרייט, בילדער פונ'ם יודישען לעבען“. הגם די דאזיגע בילדער זענען געשריבען אין א דראַמאַטישער פאָרם, דאָך האט זיך מיר אפילו נישט גע'חלומ'ט, אז איך וועל אַמאָל זוכה זיין צו זעהען זיי אויפגעפיהרט אויף דער סצענע.

אין עטליכע יאהר ארום האט מען די פיעסע איבערגעזעצט אין דער פוילישער שפראך און מע האט זי געשפיעלט אין פוילישען טהעאטער אין ווארשא. אמת, דאס פובליקום האט אויפגענומען די פיעסע און דעם מחבר פון דער פיעסע זעהר ראשענד, די גא-לעריע האט געפאטשט „בראָוואַ“, ווי געוויינטליך. נאָר וואס מעהר דער עולם האט גענוואָלדעוועט, אזוי מעהר האט דאס דעם מחבר פערדראָסען: ער האט געפיהלט, אז דער פיעסע פעהלט א סך מעהר וויפיעל זי פערמאָגט; ער האט געפיהלט, אז אויף דער ביהנע ווערר געשפיעלט א פעליעטאָן, נישט קיין דראַמאַ. דאס, וואס איך האב דעמאָלט געליטען, קאָן מען כאמת אַנרופען „חבוט הקבר“. „קיינער ווייסט נישט, זאגט מען, וועמען דער שוך קוועטשט“. איך בין געווען דענסמאָל אויב נישט דער איינציגער, וואס האט אויס-געפייפט דעם מחבר פון דער פיעסע.

איצט, ביי דער צווייטער אויפלאגע, צום אויפפיהרען זי אויף דער אידישער ביהנע, האב איך זי גענומען צום אויסבעסערען. דאס „אויסבעסערען“ האט מיר אָבער אזוי ווייט פערשלעפט, אז איך האב כמעט אָנגעשריבען א גאַנץ נייע פיעסע, כמעט נאָר איבערגעלאָזט דעם הויפטגעדאַנק, די נעמען פון די פאַרשוינען און

א צוויי־דריי סצענעס אומגעענדערט. איך האב געוואלט, אז מיין
ערשטע פיעסע אויף דער אידישער ביהנע זאל האבען האטש א
שטיקעל פנים פון א פיעסע, אזוי, אז אויב די גאלעריע וועט זיך
ניט קאנען איינהאלטען און וועט אמאל וועלען „פאטשען בראד-
ווא“, זאל זי ניט פאטשען אומזיסט... „יונגע דראמאטורגען —
זאגט טשעכאוו — בעדארף מען ווינציגער אפלאדירען און מעהר
אויספייפען“. גאלדענע ווערטער!...

קיעוו, מאי, 1905.

ש ל ו ס - ע ל י כ ס .

די פארשוניען :

מ א י ר ש א ל א נ ט , א איד א סוחר, איין אויפגעקומענער
גביר, א פראסטער חירוקים, שניידט זיך אויף איין אריסטאקראט.
מ ל כ ה , זיין ווייב, א אידינע איין עהרליכע, א כשר'ע נשמת.
מ א ט ו ו י , זייער עלטערער זון, א „פראנט“.
פ ל א ר א , זייער עלטערע טאכטער, א גרושה „פען-דע-סיעקל“.
ח נ ה , זייער אינגערע טאכטער, געשארענע האר. רייסט זיך אויף
די קורסען.

ח י י ם , זייער אינגערער זון, א ציוניסט.
ו ו א ל א ד י , זייער דריטער זון, א „חברה-מאן“.
ס א ש ק ע , זייער מיזניקעל, א צעבאלעוועט בר-מצוה-בחור'על.
מ ש ה ' ל ע ז י י ד ע נ ש ט א מ ע ר , שאלאנט'ס מחותן,
איין אפגעפוצט אידעל, אינגעמונקען אין יחוס.
א י ט ע ל ע , זיין ווייב, טראגט פערל אין דערוואַכען.
א ר א נ ט ש י ק , זייער זון, חנה'ס חתן, א „סטאמעמשנע“
בחור.

פ ע ס י ל , איין אַרעמע קרובה מלכת'ס, א וויבעל מיט א
פאטשילע.

ד א ו ו י ד ק ע , מאטווי'ס א חבר, א קארטענשפיעלער.
ב ע נ י , א איד מיט א זאנטיק, האלב מעקלער, האלב שדכן.
מ א ש ע , א שטובמוידעל ביי די שאלאנטס.
ב ח ו ר י ם מ י ט ש ו ו א ר צ ע ה ע מ ד ל ע ך , מ י י ד -
ל ע ך מ י ט ר ו י ט ע ב ל ו ז ק ע ם א ו ן ג ל א ט
פ א ר ש ו י נ ע ן .
ד י ג ע ש י כ ט ע ק ו ו ם פ א ר א י ן א ג ר ו י ס ע ר
ש ט א ד ט .

ערשטער אַקט.

בײַ אַ גרויסען, רײַך־געקטען מיט זיצט מ א י ר ש א ל א נ ט
אין אַ האַלט, פערמייעפט אין השבונות. — מ ל כ ה איז בעשעפטיגט
בײַם סאַמאָוואַר, טראָגט אונטער איטליכען טײַ. — פ ל א ר א , איין
אַנגעפודערטע, מיט ברויטע צעשנימענע אַרבעל, זיצט אין אַ וויעגשטוהל,
וויעגט זיך און זינגט שטילערהײד. — ח נ ה , פערמייעפט אין אַ ביכעל,
לײענט. — מ א ט ו ו י , אַ צעקאַשמעטער, פויפט אונטער שטילערהײד.

ערשטע סצענע.

מ ל כ ה (אויף רוסיש). שאַשע! שאַשענקע?
ס א ש ק ע (פונ'ם אַנדערען דער, אויף רוסיש). וואָס איז,
מאַמאַשאַ?

מ ל כ ה . וואָס טהוסט דו דאַרטען?
ס א ש ק ע . אײַך וואָש די קאָץ. וואָס איז דען?
מ ל כ ה . געה טרינקען טײַ! (מאַטווי און פלארא לאַכען).
ח נ ה (צו דער מוטער). אַנדערש קאַנסט דו טאַקי מיט איהם
ניט רעדען, נאָר אויף רוסיש?
מ ל כ ה . ווי אַזוי דען זאָל אײַך רעדען, אַז איהר רעדט אַלע
אַזוי? אײַך וואָלט אוראײ געוואָלט בעסער רעדען אויף אידיש,
אויף מאַמע־לשון, נאָר וואָס זאָל אײַך טהון, אַז איהר אַלע, און
אפילו אַט דער אַלטער נאָרר (זי בעווייזט אויף מאיר'ן), האָט זיך
אַנגערעדט, מע זאָל אַרויסטרייבען אונזער הייליגען לשון. און ווער
שמועסט, פון זינט מיר זענען אַריבערגעפאַהרען אַהער, אין דער
דאָזיגער פאַרשטאַלטענער שטאָרט! וואָס, אפשר ניט אַזוי, מאיר?
מ א י ר . וואָס ניט אַזוי? אַז דו ביזט אַ בהמה? (מאַטווי
און פלארא לאַכען).

מ ל כ ה . לאַכט, לאַכט! דאָס עפעלע פאַלט ניט ווייט פונ'ם
בײַמעלע. „יאַקי טאַטקא, טאַקי דויעצקא“...

מ א י ר . שוין ? האסט שוין אנגעהויבען מיט דיין מוסר.
מיט'ן טייטש-חומש און מיט'ן פעטשענע-ווארענע ? (מאטוויי און
פלארא לאבען). וואו איז חיים ? וואו איז וואלאדי ? (קוקט זיך
ארום). פאר וואס זעהט מען זיי ניט ?

מ ל כ ה . שלאפען נאך מן הסתם.

מ א י ר . אזוי שפעט ? טאמער וואלט מען זיי אויפגעוועקט
טרינקען טיי ?

מ ל כ ה . א רחמנות, זיי האבען זיך שפעט געלעגט שלאפען.
מ א י ר (קוקט אין די פאפיערען). געלערענט ?

מ א ט ו ו י . פארשטעהט זיך ! ווי דען ? מיר דאכט, אז
זיי זענען ביידע געקומען אַחיים מיט'ן טאג גלייך.

פ ל א ר א . מיט'ן טאג גלייך ? געווען שוין גרויסער טאג.
מ א י ר (צו מלכה'ן). וואס הייסט דאס ? וואו איז מען דאס
געווען ? וואוהין געהט מען דאס ארום גאנצע נעכט ? וואס פאר
ארומגעהעכטסען ביי נאכט ?

מ ל כ ה . ווייס איך וואס — קינדער פלאפלען !

מ א ט ו ו י . מאמאשע ! וואס דארפסט דו זיי פארענטפע-
רען ? זיי זענען געווען אויף א „זאסעדאניע“. וואס איז דער
אומגליק ?

מ א י ר . וואס פאר זאסעדאניעס גאר ?

פ ל א ר א . שפיעלסט זיך מיט זיי ? יענע קעהרען וועלטען !
מ א ט ו ו י . מע ברענט די באד !

ח נ ה (נישט צוגענומען די אויגען פונ'ם בוך). אלץ בעסער
ווי שפיעלען גאנצע נעכט אין קארטען.

פ ל א ר א (צו מאטווייען). דאס איז שוין אין דיין גארטען
אריין, מאטוויי...

מ א ט ו ו י . „לאנגע האר, זאגט מען, קורצער שכל“. ביי
איהר איז ביידע זאכען : אי קורצע האר, אי קורצער שכל.

ח נ ה . אי פלאטשיג, אי אָהן טעם.

מ א ט ו ו י י (ציהט אויס א לאנגען פויף). פירירט!
 מ א י ר (הויבט אויף דעם קאפ). ווער פייפט עס? וואס
 פאר א פייפעריי?
 מ ל כ ו (צו די קינדער מיט א געבעט). לאז זיין שטיל, איך
 בעט אייך! (עס קומט אן ח י י מ, טהומט א קוש דעם פאטער. גיט
 חנה'ן די האנד. מ ל כ ה טראגט איהם אונטער טוי).

צווייטע סצענע.

מ א י ר. וואו ביזט דו דאס געווען, חיים? וואס פאר זא-
 סעדאניעס ביי דיר?
 ח י י ס. פון ציוניסטען.
 מ א ט ו ו י י. פון ארץ-ישראל-אידען.
 מ א י ר (איראניש). וואס זשע איז געבליבען דארטען ביי
 אייך אויף דער אסיפה?
 מ א ט ו ו י י. מע זאל אריבערפעקלען אלע אידען קיין
 ארץ-ישראל.
 ח י י ס. ניט אלע... די אידען, וואס זיי געפעלט ניט ארץ-
 ישראל, קאנען בלייבען דא.
 מ א ט ו ו י י. עס געהט זיי אפ צום רומעל נאר א ווייס
 פערדעל. (פלאצט לאכט גערווען. עס קומט אן ו א ל א ד י מיט א
 פעקעל ביכער, טהומט א קוש דעם פאטער, קוועטשט חיים'ן און חנה'ן
 די האנד. מ ל כ ה טראגט איהם אונטער טוי).

דריטע סצענע.

ו א ל א ד י. וואס איז דא אזוי פרייליך?
 ח י י ס. וואס פעהלט זיי?
 מ א י ר (צו וואלאדי'ן, נישט אויפגעהויבען די אויגען). נו,
 און דו, וואלאדקי? וואוהין ווילסט דו אריבערפיהרען די אידען?
 אויך קיין ארץ ישראל? צי אפשר נאר קיין מצרים?

ו ו א ל א ד י . וואס דארף מען קיין מצרים ? מע קאז
 ניט זיין קיין שקלאפען דא ?
 מ א ט ו ו י י . פאפא ! דאס מיינט מען אונז און דיר אויך
 בתוכם...

מ א י ר (צו וואלאדין אין גוטען מומח). מיט א טאטען
 רעדסט דו אזעלכע ווערטער, דו שיינאץ איינער ?
 ו ו א ל א ד י . וואסערע ווערטער ? (מאמאזיי פויפט, פלארא
 לאכט).

מ א י ר (שטרענג). וואס פאר א פייעריי ? וואס פאר א
 געלעכטער ?

מ ל כ ה (לויפט צו). אבער לאז זיין שטיל ! קינדער, לאז
 זיין שטיל, איך בעט אייך ! (עס קומט אן ס א ש ק ע מיט צוויי קעצ-
 לעד אונטער ביידע הענט. ער קושט פריהער דעם פאטער, נאכדעם די מו-
 טער. מ ל כ ה באזעצט איהם, דרעהט זיך ארום איהם, גיט איהם טוי,
 ער האָדעוועט די קעץ מיט מילך).

פיערטע סצענע.

מ א ט ו ו י י . אהא ! ער איז שוין דא מיט דער משפחה !
 פ ל א ר א . סאשקע מיט די קעץ !
 ס א ש ק ע (קוקט ניט אויף קיינעם). פאר וואס קויפט מען
 מיר ניט קיין וועלאסיפער ?

מ ל כ ה (לויפט צו צו איהם). לאז זיין שטיל, סאשענקע !
 וואס טויג דיר זיך האלטען מיט אזא מיאוסקייט ? ווארף זיי
 ארויס ! שאדט צום זכרון ! א שרץ !

ס א ש ק ע (הערט זי ניט). פאר וואס קויפט מען מיר ניט
 קיין וועלאסיפער ? (הויך). קיין וועלאסיפער פאר וואס קויפט
 מען מיר ניט ? ! (אלע לאכען, חוץ מלכה'ן).
 מ א י ר (רויסט זיך אפ פון די פאפיערען). הא ? וואס האט
 ער געזאגט ? וואס זאל מען איהם קויפען ?

מ ל כ ה . ווייס איך וואס א קינד פלאפעלט ! .. א לעסיפער
האסט דו צוגעזאגט איהם קויפען, וואס ?

מ א י ר . וואסערע לעסיפערען ! וואסערע פלאמען ! אזא
קליינער וועווריק ווי דו דארפסט נאך לערנען, ניט ארומפאהרען
אויף לעסיפערען און שפיעלען זיך מיט אזא פאסקודסטווע !
(ווארפט אראפ די קעץ; סאשקע הויבט זיי אויף איין מאל און צוויי מאל
און דריי מאל. אלע לאכען, חוץ מלכה'ן). וואו זענען דינע לעהרערס
וואו ?

ס א ש ק ע . לעהרערס ? הא-חא-חא ! געווען איינער א
לעהרער, איז ער אויך נישטא.

מ א י ר . וואס הייסט איינער א לעהרער ? נו, און דער
מלמד — וואו איז דער רבי ?

ס א ש ק ע . וואסער מלמד ? וואסער רבי ? שוין לאנג
דורכגעטריבען !

מ א י ר (איבעראשט). הא ? וואס ? דורכגעטריבען ? ווער
האט איהם דורכגעטריבען ? ווער האט דאס געהאט א העזה ארויס-
טרייבען א מלמד אהן מיר ? (קלאפט מיט די הענד אין טיש). איך
בין דא בעל הבית, צי ניין ? וואס שווייגט איהר ? ווער איז דא
בעל הבית ? (ער געהט אריין וואס ווייטער אין אלץ מעהר כעס.
ווארפט די קעץ פונ'ם טיש; סאשקע וויל זיי אויפהויבען, דער
פאטער טרייבט איהם דורך). געה דיר, דו פידסוויינעק איינער, מיט
דער פאסקודסטווע ! (סאשקע מיט די קעץ געהט אַוועק, מורקעט אונז
פער דער נאז : „א פערשאלמענע שטוב“...).

פינפטע סצענע.

ס א ט ו ו י (ציהט אויס א לאנגען פויף). פיריירט !
פ ל א ר א . (שטיקט זיך שטילערהייד). חת-חיתי !
ח י י ם (צו וואלאדי'ן). א זעלטען בחור'על !
ח ג ה . זעלטענע ערציהונג !

ו ו א ל א ד י (דעקלאטירט). „וואָס זלאַנראַוויאַ דאָסטאָניאַ פלאַדי“... (אַפּאַר מינוט הערשט אַ שטילשווייגעניש).

ח י י ם (צו וואַלאַדי'ן). ווען מאַכען מיר אַ דיסקוסיע? ו ו א ל א ד י . נישטאַ דערווייל קיין פלאַץ... (צו חת'ן). נעמסט איין אַנטהייל אין אונזערע דעבאַטען?

ח נ ה . מיט פערנגיגען. ווען וועט דאָס זיין?

פ ל א ר א . וואָס? אַ ספּעקטאַקל?

ח י י ם (צו וואַלאַדי'ן). וואָס חלומ'ט זיך אַ הוהן?

ח נ ה . פראַסע.

פ ל א ר א (צו מאַטווייען). וואָס זאָגסט דו אויף אונזער קורסיסטקע? זי מיינט, אַז ווי באַלד מע שערט זיך אונטער די האַר, אזוי נעמט מען שוין צו אויף די קורסען...

מ א י ר . האָ? קורסען? וואָס פאר קורסען?

מ ל כ ה . ווייס איך וואָס קינדער פלאַפלען!

מ א ט ו ו י י . זי פאַרנעסט, אַז דערווייל איז זי אַ אירישע טאַכטער, דאָס הייסט, אַ „זשידאָווקע מיט איין אַטעסטאַט“.

ח י י ם . אַלץ שענער ווי וואַלגערען זיך אין אַלע קלובען.

ו ו א ל א ד י . און שפּיעלען אין קאַרטען.

מ א י ר . וואָס פאַר קלובען? וואָס פאַר קאַרטען?

מ ל כ ה . ווייס איך וואָס קינדער פלאַפלען! (צו די קינדער). איך בעט אייך, לאַז זיין שטיל! (עס ווערד אויף אַ וויילע שטיל. יוגנוואַרג רעדען צווישען זיך שטילערהייד).

מ א י ר (שמעהט אויף פונ'ם מיש). ווער וועט מיר אַנשרייבען עפּיס אַ רעכטען בריעף צום פרייז, צום גראַף מיין איך? ... ער שרייבט מיר, דער גראַף, אַז מע דינגט ביי איהם וואַלד, מע גיט איהם, זאָגט ער, איין אייזערנעם פרייז... ער מיינט, איך ווייס ניט, וואָס ער מיינט!... עס ציהט איהם שוין אַהין, קיין „מאַנטע-קאַרעל“ ציהט עס איהם! אַ קערטעלע! ... בעדאַרף ער האַבען

געלד... בלאטע! איך וועל נישט דערלאזען, מע זאל האקען דעם וואלד, מאכען איהם א תל פון דער אימעניע, אבער גאר לא!... (געהט צו צו א שרייבטישעל, וואס ביי דער זייט). מע בעדארף איהם אוועקשרייבען אזא בריוועל, ס'זאל איהם נעמען! ... נו, קינדער! ווער שרייבט?

מ א י י . איך האב גאר פארגעסען, אז כ'האב היינט קיין צייט ניט. (הויבט זיך אויף און געהט אוועק).

פ א ר א . איך וועל מיך היינט אמאל אנטהון, צי ניין? (הויבט זיך אויף און געהט אוועק).

מ א י ר . נו?

ח י י . (צו וואלד'ן). נו? וועסט אפשר שרייבען?

ו א ל א ר י . (צו היים'ן). פאר וואס ניט דו?

מ א י ר . נו?

ח נ ה . (געהט צו צום טישעל). אט וועל איך. (נעמט זיך צו דער פען).

מ א י ר . שעמען מענט איהר זיך! מילא יענע צוויי עלטערע האבען זיך אפגעטראגען, איז האטש דער פארדראס ניט אזוי גרויס: ס'איז פאר זיי א סוד, זיי קאנען נעבאד נישט... אבער איהר, ימח' שמו'ניקעס? איהר יוכל'ט דאך יא! קארג קאסט איהר מיך אפ? א וואויל קינד איז טאקי חנה'לע... (צו חנה'ן). שרייב... (שמעלט זיך אוועק אין א פארטראכטע פאזע, דיקטירט). שרייב איהם אזוי: „יעווא סיאטעלסטוואו יאסנאוועלמאזשנעמו פאנו חראביא"... שוין?

ח נ ה . שוין.

מ א י ר . (מיט די הענד). „ראשית חכמה קום איך דיר, יאסנא" וועלמאזשנע פאן חראביא, צו מעלדען... ניין! ערנידעריגסט צו מעלדען מיין איבערגעבנהייט... ניין! מיין אלערטעפסטע איבערגעבנהייט"... שוין?

ח נ ה . שוין.

מ א י ר . "מיון אלערטיעפסטע איבערגעבענהייט און גע-
טריישאפט... ניין! מיון שטענדיגע געטריישאפט צו דיר, יאסנא-
וועלמאזשנע פאן חראביא, און צו דיין הויזגעזינד... ניין! צו דיין
יאסנאוועלמאזשנע הויזגעזינד..."

ח י י ם (הויך). איד פארשטעה ניט, צו וואס זאל א איד
זיך מאכען אזוי נידעריג פאר א פריץ?
ו ו א ל א ד י . וואס עפּים א איד? און גלאט א מענש
פאר א מענשען?

מ א י ר (אויפגעהויבען דעם קאפ). הא? שרייבען קען איד
נישט—מע האט מיד ניט געלערענט. נאר ו ו א ס און ו ו י
א ו י צו שרייבען צו א פריץ—דאס בעדארה איד מיד ביי אייד
ניט לערנען. איד וועל מיד נאך אויסגלייכען מיט אלע אייערע
גענערס דארטען, און אפשר נאך מיט א סמיטשיק. צי איהר מיינט
טאקי, אז ווי באלד איד קען ניט קיין געאגראפיע, אזוי בין איד
שוין גאר א בהמה און פארשטעה שוין גאר ניט?

ח י י ם . ווער זאגט דען? מע שמועסט נאך פון דעם, למאי
זאל א איד אזוי אנבויגען דעם קאפ פאר א פריץ היינטיגע צייטען?
ו ו א ל א ד י . וואס עפּים א איד? יעדער מענש בעדארה
זיך האלטען מענשענגלייך. א מענש בעדארה קודם-כל אכטען זיך
אלליין, אלליין קוקען אויף זיך, ווי אויף א מענשען.

מ א י ר . גוט, גוט. דער גראף קען מיד, ברוד השם, נישט
דאס ערשטע יאהר, און האטש איד האב אין די "גימענאזיעס"
ניט געלערענט, וועט ער פון דעסוועגען אוועקגעבען פאר מיר
דריי הונדערט פאך פיינע בריות אזעלכע ווי איהר, ווארום ער
ווייסט, פארשטעהט איהר מיד, אז איד בין איהם געטריי און
איבערגעגעבען ווי א הונט...

ח י י ם און ו ו א ל א ד י (ביידע מיט אבאל). אט-אט, אט
דאס מיינט מען טאקי! אט דאס ווארט "הונט" איז איבעריג.

מ א י ר (אויפגערעגט). ווילט איהר מיר לערנען שכל, הייסט עס? די נאָז שנייצט אויס, יונגע צוציקעס וואָס איהר זייט! (שרויט אלע מאל העכער). וואָס פאַר אַ העזה האָט איהר דאָס גאָר אזוי צו רעדען מיט אַ טאַטע, האָ? וואָס שווייגט איהר? ... מ ל כ ה (לויפט אונטער אין אימפּעט). אָבער גענוג! לאָז זיין שטיל, אין גאַטעס ווילען, מאיר! (שיקט אַרויס חיים'ן און וואָר לאַדיו', נעמט צו די פּען ביי חנה'ן). נו, גענוג. לאָז איבער אויף שפּעטער. מע וועט שוין שפּעטער שרייבען. (חנה געחט אָפּ, מאיר און מלכה בלויבען אַליוו).

זעכסטע סצענע.

מ א י ר (שפּאַנט אַרום אימבער'ן שטוב). נו, אַ שטוב! נו קינדער!

מ ל כ ה. דיין שטוב, דייןע קינדער...

מ א י ר. און דיין השגחה.

מ ל כ ה. נישט דו האָסט דאָס בעדאַרפט זאָגען!

מ א י ר. און דו וואָלסט בעסער שווייגען.

מ ל כ ה. שווייגען? איך האָב שוין גענוג געשוויגען. איינ-

געמיערט זיך שווייגענדיג. צייט איך זאָל שוין עפּיס רעדען. איהר

לאָזט מיר דען אויסרעדען אַ וואָרט? איך האָב דען אויך עפּיס אַ

דעך? און ווער איז שולדיג, אַז ניט אַט די שטאַדט מיט דער שטוב

מיט דעם נייעם שניט? נישט געווען קיין געלד, איז נישט געווען

קיין טאַרעראַם, מיט קיין האַרמידער, מיט קיין פּוסטעקראַטישע

גענג. נישט געווען די גרויסע שטאַדט, האָב איך נישט געוואוסט

פון קיין שפּיעגלען, מיט קיין פּאַטעלען, מיט קיין צאָצקעס, מיט קיין

טאַפּטשאַנעס, מיט קיין לעסיפּערען...

מ א י ר. ווער האָט דאָס אויסגעטראַכט, אַז ניט דו, צוליעב'ן

טייערען מייניקעל?

מ ל כ ה (א פליעסק מיט די הענד). אוי, איך וועל מיר נאר א מעשה אַנטהוון! איך האב אויסגעטראכט? איך? דו האסט שוין, אפנים, פאַרגעסען, מאיר, אז דו ביזט געקומען צו פאַהרען אַנומעל־טען פונ'ם גראף, האסט דו אַליין געזאָגט, אז דו וועסט איהם קויפֿען אַ לעסיפֿער. איך ווייס? איך זאָל, דאָכט מיר, לעבען דריי הונדערט יאָהר, וואָלט איך מיר בעגאַנגען אַהן דעם! אדרבא, איך האָב גע־זאָגט, מע דאַרף ניט, איך האָב גאר מורא געהאַט, דאָס קינד זאָל זיך סך הכל ניט אויסברעכען אַ האַנד אָדער אַ פוס, האָט מען נאָך געמאַכט פון מיר דאָס גרעסטע געלעכטער!

מ א י ר . פארשטעהט זיך, מע האט געלאַכט. ביזט אַ גע־שלייערטע האַנדזי, לאַכט מען!

מ ל כ ה. און דו ביזט דאָך דער גרויסער חכם מיט'ן גרויסען פוסטעקראַט! זינט מיר האָבען באקומען געלד און ארויסגעפּאָה־רען אין דער דאָזיגער שטאָדט, זענען מיר געוואָרען מיט גאָטס הילף גאַנצע פוסטעקראַטען!

מ א י ר . און אז מיר זענען, ניט היינט געדאַכט, געזעסען אינ'ם פאַרשטונקענעם שטערטעל און גע'פּגרי'ט פאַר אַ דרייערעל, איז דיר געווען בעסער? עס לוינט דיר ניט, אפנים, וואָס איך הייס איצטער „פאַני שאַלאַנט" און בין אַ מחותן מיט משה'לע זיידענשטאַמער? צי נאָך דיין שכל קומט אפּשר אויס, אז ס'איז גע־ווען שענער דעמאָלט, אז איך האָב געהייסען „מאיר טשאַלענט".

און דיר האָט מען גערופֿען „די טשאַלענטיכע" — אַ יאָ?

מ ל כ ה. איך זאָל האָבען די ברכות, רבונו של עולם! ס'איז מיר גאר געווען בעסער, אז איך האָב געהייסען „טשאַלענטיכע" און בין מיר געשטאַנען ביי די פיש...

מ א י ר . ש ש ש! . . . בהמה! דאַרפסט, אז די קינדער זאָלען נאָך דערהערען?

מ ל כ ה. איז וואָס? לאָזען זיי הערען! איך דאַרף מיך שעמען פאַר זיי? איך האָב עפּים גע'גנב'ה'ט? חלילה צוגענומען

פרעמדס? איך האב עהרליך, כשר פארדיענט... הלואי וואלטען מיר ניט אוועקגעווארפען די אלטע פרנסה, נישט פארגלוסט קיין גרינגע פויגעלעך מיט קיין פריצים, מיט קיין גראפען, מיט קיין אימעניעס, און ניט אריבערגעפאָהרען אָהער, אין דער דאָזיגער פארשאַלטענער שטאָדט, צווישען הולטייעס, וואָס מע ווייסט נאָר אויסברענגען, טרענצלען קערבלעך דער רוח ווייסט אויף וואָס, אויף שפיעגלען מיט טאָפּטשאַנעס, מיט „טרעיאַטערס“. מיט גימע-נאָיעס, מיט סאַבראַניעס, מיט גוליאַניעס — טפו!

מ א י ר (לאַכט). „סאַבראַניעס“ גוליאַניעס? האַ-חאַ-חאַ!

מ ל כ ה . לאַכסט? אַז אָד און וועה צו דיין געלעכטער! ... איך זאָל האָבען די טויזענדער, וואָס ס'איז געווען בעסער דעמאָלט אהן געלך, ווי אַצינד מיט געלך... ניט געווען קיין געלך, זענען די קינדער געווען קינדער; אַצינד זענען די קינדער קיין קינדער ניט, די מאַמע איז קיין מאַמע ניט. איטליכער געהט וואוהין ער וויל; איינער אין לויס, דער אַנדערער אין סטריס. משטיינס געזאָגט, צעזעט און צעשפרייט אויף אַלע זיבען ימין! ... (וויינט, לאַזט זיך צו דער טהיר, בעגעגענט זיך מיט די מחותנים, משה'לע זיך דעגשטאַמער און ווין ווייב איטעלי, טהוט זיך אַ נעם צוריק).

זיבעטע סצענע.

מ א י ר (שמעט אויף, געהט זיי אַקעגען, רייבט אַ האַנד אָן אַ האַנד). אַ? ברוך הבא, געסט! זיצט, זיצט, מחותן! מחותנת'טע, זיצט! מלכה! הייס געבען טיי, הייס מאַכען קאווע, הייס דער-לאַנגען עפּיס פאַרבייסען! (מלכה שאַפט. עס ווערט אַריינגעשראָגען אַ גרויסע זילבערנע טאַץ מיט אַלדאָס גוטס). וואָס זשע מאַכט איהר עפּיס, מחותן? ווי געהט עס אייך אין געזונד? וואָס מאַכט עפּיס דער חתן? פאַר וואָס זעהט מען איהם ניט?

ז י י ד ע נ ש ט א מ ע ר . וואָס זאָלען מיר מאַכען? מע לעבט, ראנק גאט. (צעלעגט זיך גאַנץ ברוימליך אין אַ ווייכען פאַטעל.

טראגט אונטער א זילבערן פושקעלע מיט טאבעקע צו דער נאז, רעדט הויך, געזעהלמע ווערטער, און לאזט אויס אלע מאל מיט א לאנגען „און יאָאָאָ!!!“. ביידע מחותנת'מעס זעצען זיך אוועק איינס אַקעגען דאָס אנדערע מיט צענויפגעלעגטע הענד און מע רעדט שטילערהייד).

מ א י ר . וואָס זשע הערט זיך עפּים ביי אייך ? זעהט, נעמט עפּים אין מויל אַריין, מחותן. מחותנת'טע, נעמט עפּים ! מלכה ! בעט, זיי זאלען עפּים נעמען אין מויל אַריין !

מ ל כ ה . נעמט עפּים, פאַר וואָס נעמט איהר עפּים ניט, איך בעט אייך !

ז י י ד ע נ ש ט א מ ע ר . ס'איז אזוי די מעשה. געגאנגען פערביי, וואָלט נישט אַריינגעגאנגען. רופט זיך אַז צו מיר זי : „לאַמיר אַריינגעהן“. זאָג איך : „וואָס עפּים פלוצים אין מיטען דרינען ?“ זאָגט צו מיר זי : „וואָס אַהרט דיך ? מיר זענען שוין דאָ, לאַמיר אַריינגעהן“. זאָג איך : „מילא, לאַמיר אַריינגעהן“... און יאָאָאָ !!! איך בין, דאַרפט איהר וויסען, נישט קיין ליעבהאַבער אויף געהן. מיר אלע האָבען נישט ליעב געהן. די זיידענשטאַמערס האָבען פיינט געהן. האַטש אפילו דער דאָקטאָר האָט מיר אָנגע- זאָגט, איך זאָל דוקא געהן, און דוקא אַסד ! צוליעב דער לופט. וואָרום לופט איז אַ גרויסער ענין... און יאָאָאָ ! נאָך מיין זיידע, עליו השלום, פלעגט זאָגען, אַז לופט — דאָס איז אזא מין זאָך, וואָס ס'איז אַ מענטש, ס'איז, להבדיל, אַ בהמה אַדער אַ חיה, אַדער אזוי אַ לעבעדיגע זאָך, קאָן זיך אַהן דעם נישט באַנעהן. מחמת לופט איז אזא מין זאָך, וואָס, וואָס... פארשטעהט איהר מיד... נאָך דער רמב"ם ברענגט, אַז ער פי חכמת הדאָקטאָריע קומט אויס, אַז בשעת אַ מענטש האַפט דעם אַטעם... און יאָאָאָ !!! איהר האָט דאָך געהערט מסתמא פונ'ם רמב"ם ?

מ א י ר . געהערט, ווי דען ? ... פאַר וואָס נעמט איהר עפּים ניט אין מויל אַריין, מחותן ? מחותנת'טע, פאַר וואָס נעמט איהר עפּים ניט ? מלכה ! בעט, זיי זאלען עפּים נעמען אין מויל אַריין !

מ ל כ ה . נעמט עפּיס, פאַר וואָס נעמט איהר עפּיס ניט, איך
בעט אייך?

ז י י ד ע נ ש ט א מ ע ר . ברענגט ער, דער רמב"ם הייסט
עס, ערניץ אין איין אָרט, אַז ער פּי „חכמת הפּילוסאָפּיע“ איז
לופט כמעט אַזוי נויטיג, ווי וואַסער. און וואַסער איז דאָך מיט,
פון די ארבעה יסודות, הייסט עס... (צעהלט אויף די פינגער). רוח—
לופט, מיט—וואַסער, אש—פּייער, עפר—ערד... (טהוט אַ נישט).

א י ט ע ל י . צו געזונד און צו אריכת ימים!

מ א י ר און מ ל כ ה . צו געזונד און צו אריכת ימים!

ז י י ד ע נ ש ט א מ ע ר . אַ דאַנק... און יאַאַ!... איז וואו
האַלט איך, הייסט עס? ביי די ארבעה יסודות...
א י ט ע ל י . יא! דו האָסט דאָך געוואָלט, דאַכט מיר,
שמועסען מיט זיי פון עפּיס איין אַנדער ענין גאָר?...

ז י י ד ע נ ש ט א מ ע ר . וואָס זשע האָבען מיר אַזוי קיין
צייט ניט? מיר וועלען נאָך רעדען. דו ווייסט דאָך, אַז די זיין
דענשטאַמערס האָבען פיינט האַפּ-לאַפּ. די זיידענשטאַמערס האָבען
צייט. די זיידענשטאַמערס האַלטען פונ'ם גלייכווערטעל: „געה
נישט גיך, וועסט דו נישט רייסען קיין שיף“. איהר האָט געהאַרכט
אַמאָל דאָס דאָזיגע גלייכווערטעל? דאָס איז מיין זיידענס אַ
וואָרט. מיין זיידע, עליו השלום, האָט געהאַט אין זיך ווערטער—
וואָס ווייסט איהר? וואָס ווייסט איהר?... און יאַאַ!... „דאָס
עפּעלע, פלעגט ער זאָגען, פאַלט נישט ווייט פונ'ם בוימעלע“. און
„יחוס-אבות, פלעגט ער זאָגען, נאָ בית הקברות“. אָדער: „אַז
גאָט וויל, שיסט אַ בעזעם“. האָט איהר געהערט אַמאָל דאָס וואָרט?
איז דאָס אויך זיינס... האָ, איטעל, וואָס זאָגסט דו?

א י ט ע ל י . זיינס, זיינס, זכר צדיק לברכה! נאָר מיר דאַכט,

אַז...

ז י י ד ע נ ש ט א מ ע ר . האָב קיין יסורים ניט, איך ווייס
וואו איך האַלט... און יאַאַ!... איז מיין זיידע, זכר צדיק לברכה.

געווען א איד א חכם און א גרויסער מיוחס, זוי אייד איז בעוואוסט, דעם אלטען רושישטשעווער רענדאר'ס איין אייניקעל. איהר פארר שטעהט? פון איין זייט דער „בעל השור שנגח“, פון דער אנדערער זייט דער רושישטשעווער רענדאר, וואס געהייסען האט ער אהרן און גערופען האט מען איהם „רב אהרן“. דאס איז ער טאקי נאך איהם א נאמען, דער חתן אייערער, א שקאץ א גרויסער! ווערלינג דער נאמען זיינער, וואלט ער געמעגט זיין א קאפעטשקעלע פרו מער, חע-חע, נאך גאר נישט, מע קאן מיט היינטיגע קינדער גאר נישט מאכען. אז ס'איז גאר געווארען א מאדע — אלע ווילען לערנען זיך! אלע ווילען לערנען!

א י ט ע ל י . שטונדירען אין די קלאסען.

ז י י ד ע נ ש ט א מ ע ר . און יאָאָאָ!... האב איד געזאגט מיין זוהן: לערנען — וויפיעל דו ווילסט, אבי ניט אין די קלאסען! ווארום אונזער משפחה, ווי אייד איז ידוע, איז קיין עין הרע א היבשע משפחה, וועט איהר פון דעסטוועגען ניט געפינען ביי אונז נישט קיין דאקטאר, נישט קיין אדוואקאט. נישט מחמת מיר זענען, חלילה, אזעלכע פארברענטע חסידים; אדרבה, מהיכי תיתי, פאר וואס נישט? נאך גאר נישט, מיר זענען נישט גורם, מיר האלטען עפס נישט דערפון! (טהוט א מאך מיט דער האנד). און יאָאָאָ!... קאנט איהר דערפון פארשטעהן, וואס פאר א פנים עס האט ביי מיר, אז ער קומט צו געהן צו מיר, דער חתן הייסט עס, און זאגט מיר, אז באשר אזוי ווי זי, הייסט עס, וויל, ער זאל זיך לערנען נאך...

א י ט ע ל י . שטונדירען, הייסט עס, אין די קלאסען.

ז י י ד ע נ ש ט א מ ע ר . און יאָאָאָ!... זי איז איהם מסית ומדיח, רעדט איהם צו, הייסט עס, ער זאל זיך מכן זיין, צוגרייט טען זיך הייסט עס, אין די קלאסען, און די חתונה, זאגט זי, זאל מען אפֿלעגען אויף שפעטער, אויף אמאָל, הייסט עס. זי האט צייט חע-חע!...

מ א י ר (צעטראָגען). ווער? וואו?
א י ט ע ל י . טאָקי אייער טאָכטער מיינט מען, די כלה,
הייסט עס, דרודעלט אָן דעם חתן...
מ א י ר (האָפט זיך אויף). האָ? וואָס? ווער? חנה? ...
מלכה, דו הערסט?

מ ל כ ה . ווייס איך וואָס קינדער פלאַפלען!
ז י י ד ע נ ש ט א מ ע ר . קינדער, זאָגט איהר, פלאַפלען?
עס קאן זיין. מסתמא קענט איהר בעסער אייערע קינדער... איט-
ליכער קען זיינע קינדער... איך ווייס, אָז מיינע קינדער פלאַפלען
ניט, הערע! אָט, למשל, מיינע קינדער זענען נישט קיין ציוניס-
טען. די זיידענשטאַמערס האַלטען עפּיס נישט פון דעם ציוניזם...
נישט מחמת איך האָב עפּיס חלילה צו די ציוניסטען אַ טענה?
אדרבה, מהיכי תיתי, פאר וואָס ניט? נאָר גאָר נישט, איך בין
נישט גורס, איך האַלט נישט דערפון! (אַ מאַך מיט דער האַנד).
צי אַשטייגער, כדומה למשל, די היינטיגע ווייסע-חברה'ניקעס מיט
די היינטיגע גענג זייערע, וואָס ווילען איבערקעהרען די גאַנצע
וועלט מיט'ן קאַפּ אַראָפּ, מיט די פיס ארויף, ווילען זיך צעטיילען
מיט אייער געלד, דרינגען, אָז אַלסדינג, וואָס איהר האָט, איז דאָס
ניט אייערס, פריהער גאָטס און נאָכדעם פרעמדס, הייסט עס,
ס'איז ביי אייך סאַמע גנבה, גזל... און יאָאָאָ!...

מ א י ר (אויפגעבראָכט). איך האָב ביי קיינעם נישט גע-
גנבה'ט, קיינעם נישט בע'גזל'ט. איך האָב מיין געלד כשר פער-
דיענט! איך האָב גענוג געהאַרעוועט דערויף! איך בין גענוג...
ז י י ד ע נ ש ט א מ ע ר (שלאָגט איהם איבער). איך ווייס, איך
ווייס! ס'ניט איך זאָג עס! דאָס זאָגען זיי, די ווייסע-חברה'-
ניקעס, הייסט עס... און יאָאָאָ!...

מ א י ר . וואָסערע ווייסע-חברה'ניקעס?
ז י י ד ע נ ש ט א מ ע ר . אָט אַ די דאָזיגע, ווי, למשל, איי-
ערע, די אינגערע.

מ א י ר (טהוט זיך א וואָרף). האָ?...

ז י י ד ע נ ש ט א מ ע ר . איהר דארפט זיך ניט אָפּעסען
דאָס האָרץ, מחותן! ס'איז נישט כראי, כלעבעז... (צו מלכה'ן).
ווי אזוי זאָגט איהר? קינדער פלאַפּלען, חע-חע? ... (ניסט).

א י ט ע ל י . צו געזונד און צו אריכת ימים!

מ א י ר און מ ל כ ה . צו געזונד און צו אריכת ימים!
ז י י ד ע נ ש ט א מ ע ר . אַדאַנק... און יאַאַ! ... איז וואו
האַלט איהר, הייסט עס? רעדט זי איהם צו, מיינעם, הייסט עס, ער
זאָל זיך נאָך אַביסעל צולערנען...

א י ט ע ל י . שטונדירען אין די קלאַסען.

ז י י ד ע נ ש ט א מ ע ר . און יאַאַ! ... און איהר וויל גאָר
אַפּשטעלען די חתונה, פארשטעהט איהר מיד, אויף ראש חודש
אלול, מחמת איהר האָב נישט ליעב קיין-קלאַסען, נישט מחמת
איהר האָב עפּים צו זיין; אדרבה, מהיכי תיתי, פאר וואָס ניט? נאָר
גאַרנישט, איהר בין נישט גורם. איהר האַלט נישט דערפון! (א מאַד
מיט דער האַנד). און יאַאַ! ... (א קוק אויפ'ן זויגער, האַפּט זיך אויף).
ארוואָ! אַביסעל פארזעסען. מיר וועלען זיך נאָך אומקעהרען
מסתמא צו דעם ענין נאָך אַמאָל, אז עס וועט האַלטען ביי אַפּ-
שטעלען די חתונה, אם ירצה השם... און יאַאַ! ... איהר האָב פיינט
דוחק את השעה זיין, איהר האָב נישט ליעב חאַפּ-לאַפּ על רגל אחת.
די זיידענשטאַמערס האַבען צייט. „ווער עס לויפט, דער מיעדט זיך
אויף“. האָט איהר געהאָרכט אַמאָל דאָס וואָרט? ס'איז אויף מיין
זיידענס, זכותו יגן עלינו. האָ, איטעל, וואָס זאָגסט דו?

א י ט ע ל י (גרייט אויף אוועקצוגעהן). אַלץ, אַלץ איז זיינס,
זכר צדיק לברכה! ...

ז י י ד ע נ ש ט א מ ע ר (צו מלכה'ן מיט אַ זייט). ווי אזוי
האַט איהר געזאָגט? קינדער פלאַפּלען? חע-חע! נישט אַלע
קינדער פלאַפּלען. מיינע קינדער פלאַפּלען נישט. די זיידענשטאַ-
מערס פלאַפּלען נישט... אַ גוטען! (זוכט אַ מזוזה, געהען אַפּ. מאיר
און מלכה בלויבען אַ מינוט אַהן לשון, ווי געשלעפט).

אכטע סצענע.

מ א י ר (צו מלכה'ן). נו?

מ ל כ ה (צו מאיר'ן). נו?

מ א י ר . וואס נו?

מ ל כ ה . וואס וואס נו?

מ א י ר (ע שטארקען שפוי אן דער זייט). טפול!...

סוף פון ערשטען אקט.

צווייטער אקט.

א רויך מעבלירטער זאל בוי די שאלאנטס, אנגעשמעלט און אנגע-
פאקט, ווי אין א מעבעל-מאגאזין. שפיעגלען חויכע; פארטעפיאנעס
צוויי; שטוהלען געגילטע; בילדער אויף די ווענט א סך; אויבענאן, אין
גילדענע ראמען, צוויי גרויסע פארטרעטען: דער בעל-הבית אין א יאר-
מעלקע און די בעל-הבית'טע מיט א סך פערעל אויפ'ן האלז; ביים
קאמין זיצט א בייזער הונד מיט א מורא'דיגען קוק — סכנות נפשות;
א גליק, וואס פון גיפס.

ערשטע סצענע.

מ א ש ע (דריטער זיך ארום מיט א בארשט, שטעלט צענויף דאס
מעבעל, קעהרט און ראמט און רעדט צו זיך אליין). א שטוב! דריי-
סיג מאל א טאג דארף מען נאך זיי ראמען, אויסראמען זאל עס
זיי!... און קינדער? נו, קינדער! מע זאל זיי געדיכט זייען און
שיטער אויפגעהען! פאָהרט אַוועק דער בעל-הבית — קעהרען זיי
איבער די גאנצע שטוב האַרע-קאַרע! (שטעלט אַוועק א שטוהל און
צעברעכט א פיסעל). א בראַד פאר א בראַד... לאז עס זיין די כפרה
פאר מיר און פאר כל ישראל, זיי האָבען גענוג!... בעסער פון אַלע
איז מאטווייטשיק, מיט'ן קאפ זאל ער אַנלעגען! טאג ווי נאכט
נאך געקניפט זיך!... און א פלאַרעניו! ס'זאל אויף איהר קומען
איין אויסחאפּעניש! טאמער וויל די בעל-הבית'טע אַמאָל שענ-
קען א קליידעל איין אַלטס, צי אַפּאַר שיד, לאַזט זי נישט... זי מעג
טאָקי נישט פארמאָגען קיין מאָל!... א שטיקעל גליק, וואָס די „בא-
רישני" שטעלט זיך איין אַמאָל, די כפרה זאל זי זיין פאר דער
„באַרישני" אינאיינעם מיט דעם קליינעם סאַשקע, פאַרברענט
זאל ער ווערען! מיר צעשניטען אַפּאַר נייע קאַלאַשען!... אַנגערורי-
כערט ווי אין א באַד! (עפענט אויף א פענסטער און מרייבט ארויס
דעם רויך מיט'ן האַנטוך). טאמער פאָהרט אַוועק דער בעל-הבית

אויף איין טאג, קלויבען זיך צענויף אהערצן, צו די „פאניטשלעך“,
 גאנץ עקעלי-קהל, פון דער וועלט בחורים; דער רוח ווייסט זיי, וואָס
 זיי טהענען דאָ; ווישען ניט אָפּ די שטיוועל אפילו; רייסען זיך אויף
 די גאַרגלען און רויכערען, און רויכערען, און רויכערען! (טרייבט
 אַרויס דעם רויך מיט'ן האַנטוך, פערטשעפעט און צעברעכט אַ וואָזע).
 אַ בראָד פאר אַ בראָד! (פארקעהרט די שטיקלעך וואָזע). לאָז זי זיין
 די כפרה פאר מיר און פאר כל ישראל, ס'איז ביי זיי דאָ גענוג!...
 הערט זיך אַ קול פון אינוועניג: „מאָ-שע! מאָ-שע!“ — מאַשע
 חויד אויף אַ קול). איך געה! איך געה! (שטיל פאַר זיך). ס'איז
 אורדאי פלאַרעניו מיט איהרע האָר... דריי שעה דארף מען שטעהן
 אויף די פיס בשעת זי פארקעמט זיך!... אַ מענטש האָט ביי זיי
 אַ ווערט פון אַ הונט... עס מעג שוין קומען אויף זיי אַ חלירע
 אויף אַלע בעלי-בתים, מע זאָל שוין פון זיי אַמאָל עפּיס אויפגערעכט
 ווערען, לייעבער גאָט!... (דורך איין טהיר געהט מאַשע אַוועק; עס
 קומט אָן פון דער אנדערער טהיר מ ל כ ה , נאָך איהר — פ ע ס י ל.
 פעסיל קוקט זיך ארום אויף אַלע זייטען איבעראַשט, רעדט גיך, מאַחלט ווי
 אַ מיהל).

צווייטע סצענע.

מ ל כ ה . ווען זשע, הייסט עס, קומסט דו אָן? זיין, פעסיל.
 האָ? וואָס זיצסט דו נישט?

פ ע ס י ל . אדאנק, איך קאָן באשטעהן. (זעצט זיך אַוועק מיט
 אַ זייט אויף איין עק ביינקעל). ווען איך קום אָן — פרעגט איהר מיר?
 מיט'ן באָהן קום איך אָן. איך בין געפאָהרען פארביי בין איך גע-
 פאָהרען, און האָב מיר אָנגעהויבען דערפרעגען, צי ווייסט איהר ניט,
 וואָס מאַכט עפּיס טשאַלענט? זאָגען זיי: וואָסער טשאַלענט?
 זאָג איך: מאיר טשאַלענט. איהר קענט ניט מאיר טשאַלענט? זאָ-
 גען זיי: מיר ווייסען ניט קיין טשאַלענט; אפשר מיינט איהר,
 זאָגען זיי, שאַלאַנט, מאיר שאַלאַנט?... זאָג איך: איהר ווילט

שאלאנט, לאָז זיין שאלאנט. ביי אונז האבען זיי געהייסען טשאַ-
לענט: ער טשאַלענט און זי — טשאַלענטיכע...

מ ל כ ה (רייט זי איבער). וואָס זשע מאַכט עפּיס דייז
לייזער?

פ ע ס י ל. וואָס זאָל ער מאַכען? אַ מוכר-כּוואה'ניק!...
וואָס מע טהוט און וואָס מע מאַכט — איז שלים-שליס-מזל! האָט
ער געהאַנדעלט מיט ווייץ, איז ווייץ געלעגען נייען איילען אין דער
ערד. אַחוץ וואָס די ווייץ אליין האָט געטויגט אויף כפרות, איז
ניט געווען קיין קונה אויף קיין ווייץ, האָטש נעם די ווייץ און
וואַרף ארויס די ווייץ. זאָג איך איהם: וואָס האָסטו זיך אַז-
געקלעפט אין ווייץ? זעהסט דאָך, אַז די ווייץ איז ניט קיין ווייץ;
נעמט מען, זאָג איך, און מע קויפט פּראַסע, און מע קויפט הירוש.
געהט ער און קויפט הירוש. ווערד אַ זול אויף הירוש; אומערום
הירוש, וואו מען טהוט זיך אַ וואַרף — איז הירוש און הירוש! צו
וואָס האָט דיר געטויגט, זאָג איך, הירוש? הירוש געהט דיר אַפּ?
זאָגט ער: האָסטו דאָך מיר אליין געהייסען קויפען הירוש! האָב
איך דען געמיינט, זאָג איך, דוקא הירוש?...

מ ל כ ה (רייט זי איבער). נו, און די קינדער דייענע וואָס
מאָכען?

פ ע ס י ל. די קינדער? לאָזען זיי זיין געוונד און שטאַרק.
איהר ווייסט נישט היינטיגע קינדער? היינטיגע קינדער איז ניט
דאָס, וואָס אַמאָליגע קינדער. אַמאָליגע קינדער זענען געווען קינד-
דער, און היינטיגע קינדער וואָס? היינטיגע קינדער וויי-
סען נאָר געהן אויף „מעניסטרעציעס“, נאָר לויפען, און גאָר
שרייען, און נאָר ליאַרעמען, און נאָר פילדערען! אַז עס קומט
אונטער אַ יום-טוב אָדער אַ האָגע, פאַלט מיר אַרויס די נשמה:
קינדער, געהט נישט! קינדער, לויפט נישט! קינדער, שרייעט
נישט!...

מ ל כ ה . וויפיעל קינדער האָסט דו ?

פ ע ס י ל . וויפיעל קינדער איך האָב ? לאָזען זיי זיין גע-
זונד און שטאַרק ! איהר האָט דען געזעהען אַמאָל אַ סך קינדער ?
נישטאָ קיין צופיעל קינדער ! וויפיעל קינדער ס'זאָלען ניט זיין,
זענען זיי קינדער ! איינע האָב איך די עלטערע, רופט מען זי
סאַסיל, נאָך דער באַבע סאַסי, איהר צו לענגערע יאהר; איז דאָס
אַ סאַסיל — וואָס זאָל איך אייך זאָגען ? זינט גאָט האַנדעלט מיט
סאַסלעך, האָט ער נאָך אַזאַ סאַסיל נישט געהאַט, מעגט איהר מיר
גלויבען אויף נאמנות ! און אַ חתן נעמט זי — שוין איין מאָל
אַ חתן, פון חתן-לאַנד אַ חתן ! (עס קומט אַן פ ל אַ ר א , זעהט נישט
פאַר זיך קיינעם, דרעהט זיך אַקעגען שפּיעגל, זינגט אַ ליעדעל און
מאַנצט אונטער).

דריטע סצענע.

פ ל אַ ר אַ (נעמט אַרויס אַ ברויעל און ליינעט אויף רוסיש).
„ליעבסטע, טייערסטע פלאָראַ ! דיין זיס ברויעלעלע האָט מיך דער-
קוויקט. איך בין זעהר צופריעדען, וואָס דיין פאָטער איז אַוועקגע-
פאָהרען און וואָס איך וועל זיך קאָנען זעהן מיט דיר היינט אויף דער
אָפּערעטקע. צווישען טאָג און נאַכט וועל איך מיך אַראַפּהאַפּען
צו אייך און וועל דיר נעמען אין טהעאטער אַרײַן. האָב קיין פאַר-
איבעל ניט, וואָס איך קום נישט באַלד; איך וויל נישט באַגעגענען
זיך מיט דייןע ברידערלעך, וואָס מיינען, אַז זיי מאַכען גליקליך
די וועלט מיט זייערע „סאַבראַניעס“ און מיט זייערע „זאַסע-
דאַניעס“. איך האָב פיינט דייןע ברידער און האָב פיינט דיין
שוועסטער מיט די געשערענע האַר. איך האָב לייעב נאָר דיר אַלײַן,
מיין טהייערער ענגעל, מיין נשמה, מיין האַרץ, מיין לעבען פלאָראַ !“
(לעגט צענויף דאָס ברויעלעלע, קוועטשט דאָס צו צום האַרצען). אַד, מיין
ליעבער טייערער מאַקס !

פ ע ס י ל . אַט דאָס איז די גע'נט'ע אייערע ? די גרושה ?

אַ באַרליאַנט דאָס איז !

פ ל א ר א (דערזעהט. טהוט זיך א וואָרף צוריק). וואָס איז דאָס פאר אַ שלים-מזל? אלע מאָל, ווען דער פאפא פאָהרט אַוועק, טראַגט אָן דער רוח אַיין אַנדער שוואַרץ יאָהר!

פ ע ס י ל . שלים-מזל זאָגסט דו? שלים-שלים-מזל! וואָס זאָל מען טהון, אַז גאָט וויל נישט געבען קיין מזל? ווי זאָגט מען דאָס: אַהן מזל זאָל מען גאָר ניט געבוירען ווערען! איידער אַ פונט גאָלד איז בעסער אַ לויט מזל... פונדעסטוועגען האָט זיך יעדער מענטש זיין מזל, און אפילו אַ קינד, אַז ס'ווערד געבאָרען, אַזוי שטעהט, זאָגט מען, ביי אונז געשריבען אין די ספרים, ווערד דאָס אויך געבאָרען מיט זיין מזל...

פ ל א ר א . זי האָט זיך עס אַביסעל צע'מזל'ט! ווער איז די אידינע, מאַמע?

מ ל כ ה . דאָס איז פעסיל דער מוהמע סאַסי'ס, אונזערע אַיין אייגענע, אַ קרובה דיינע.

פ ע ס י ל (אויף פלאַראַן). אַ באַרליאַנט דאָס איז! (קעמט צו, טהוט אַ קוש פלאַראַן אין האַנד).

פ ל א ר א . וואָס זשע טהוט זי דאָ? וואָס דאָרף זי?
פ ע ס י ל (אויף פלאַראַן). אַ באַרליאַנט דאָס איז! וואָס איך טהו דאָ? וואָס זאָל איך טהון? גאָר ניט, איך בין געפאָהרען פאַרביי, האָב איך מיר אָנגעהויבען צו דערפרעגען: „ווייסט אייךר נישט, וואָס מאַכט עפּים ביי אייך טשאַלענט?“ זאָגען זיי: „וואָסער טשאַלענט?“...

מ ל כ ה (רויסט זי אָפּ). קום, פעסיל, וועלען מיר עפּים נעמען אין מויל אַריין. ביזט אורדאי הונגעריג...

פ ע ס י ל . הונגעריג? ביז מיין לעבען זאָל איך אַזוי זיין הונגעריג, ווי איך בין איצטער הונגעריג! פאַר פרייך איז דער גאַנצער הונגער אַוועקגעפּלויגען, גלייך ווי ס'איז גאָר קיין מאָל מיין הונגער נישט געווען אויף דער וועלט! (מלכה נעמט זי אַוועק).

פֿל אַר אַ (האַלט זיך ביי די זייטען). האַ-האַ-חאַ! פֿעסיל (אויף פּלאַראַ'ן). אַ באַרליאנט דאָס איז! (געקומען מיט מלכה'ן. פּלאַראַ דרעהט זיך אַקעגען שפּיעגל. עס קומען אַרײַן מאַטוויי און דאָווידקע).

פערטע סצענע.

דאָווידקע (קוקט, ווי פּלאַראַ דרעהט זיך פאַר'ן שפּיעגל. רעדט צו מאַטווייען שטיל). הערסט דו, וואָס איך וועל דיר זאָגען. מײַן טײַערער שפּיעלפּױגל? דיין שוועסטער איז דאָך נאָך עפּים טאַקיי גאָר אַ „שקאַשקעוואַטע שטוטשקע!“ מאַטוויי. פּי! וואָס איז דאָס פאַר מײַן אויסשפּראַך ביי דיר?

דאָווידקע. טאַקיי באַמט? אויף וואָס דען פאַר אַ שפּראַך ביזט דו געוואוינט געוואָרען צו רעדען, דו דזשענטעלמען מײַנער? פֿל אַר אַ (דרעהט זיך אויס, דערזעהט אַ פרעמדען מענטשען, טהוט זיך אַ וואָרף צו דער טהיר). אַה, פאַרדאָן! דאָווידקע (צו פּלאַראַ'ן). פאַרדאָן איז אַ לאַקשענברעט... (פּלאַראַ ווערט אנטרונען).

פּינפטע סצענע.

מאַטוויי. אַט אַזוי רעדט מען מיט אַ דאַמע, דו אונגע-בילדעטער מענטש וואָס דו ביזט? דאָווידקע. וואָס זאָגט איהר אויף דעם תּר־נגול! לַמַּאי האַסט דו מײַך נײַט פאַרגעשטעלט פאַר דיין שוועסטער? עס יִשְׁטעֶה דיר נײַט אָן, דו שומה בן פּיקהאַל, דו שאַרלאַט שבּשאר-לאַטויס, דו פּאַנסקיי צאַפּ אײַנער? מאַטוויי. נאָהאַל! קומסט צו מיר אין שטוב אַרײַן מײַך זיכלען?

דאָווידקע. האַ-חאַ! צו איהם אין שטוב אַרײַן! (בער-קוקט די שטוב). אַ גרויסען חלק האַסט דו אין דער דאָזיגער שטוב!

מ א ט ו ו י י . מיין טאטענס שטוב...

ד א ו ו י ד ק ע . אז אָד און וועה איז דיין טאטען, וואָס פאַר אַ
זוהן ער האָט אויסגעהאָדעוועט! הער נאָר, דו ווייסט האַטש, דו
גרינער אַגרעס איינער. וואָס איך בין צו דיר אַזוי פריה געקומען?
מ א ט ו ו י י . דהיינו? זאָג, וועלען מיר הערען.

ד א ו ו י ד ק ע . איך האָב צו דיר אַ בקשה, מיין ליעבער
רב אליקום, אַ טובה'לע.

מ א ט ו ו י י (ווערד בלייבליך). אָד, מיט'ן גרעסטען כבוד!
ד א ו ו י ד ק ע . מיט'ן גרעסטען בזיון קעהרסט דו מיינען?
מע האָט מיר געכטען „צעלעגט“, ווי אַ שעפּס, געשלאָגען „צו דער
אַדער“, כ'האָב געגליחהט אַ גאנצע נאכט ווי „אויף פאַקען“, און בין
אַרויס „נקי“, ריין ווי אַ טעלער, נאָך קיין מאָל נישט געווען אַזוי
„אַפּען“. ווי היינט.

מ א ט ו ו י י . ווער האָט דאָס דיר אַזוי אָפּגערייניגט?

ד א ו ו י ד ק ע . ווער ניט? תחילת האב איך געהאַט שוין
אַנגעשלאָגען אַ היטעל מיט גאָלד; טראַגט אַן דער רוח דעם שוואַר-
צען „קאטער“, און ווי באַלד דער שוואַרצער קאטער שטעלט זיך
אָוועק און הויבט אַן „שמירען“ פאַר מיר, אַזוי ווייס איך פריהער,
אז איך וועל אַריין ווי קורח, איך וועל ברענען ווי אַ שטרויענער
דאָך — אַזאַ שליס-מזל איז דאָס, ברענען זאָל ער! טהוט ער אַ
קוק אין וואַסער — הויבען אַן פּגראַען פיש... וואָס טויג דיר גרויס—
איך האָב מיר „אַרויפגעריסען“ אויף די ריינע דרייצעהן „פאַסען“!
מ א ט ו ו י י (מיט ברענענדיגע אויגען). דרייצעהן פאַסען?!

ד א ו ו י ד ק ע . ווי די בערען!

מ א ט ו ו י י . ווער האָט „געוואַרפען“ די „באַנק“?

ד א ו ו י ד ק ע . דו ווייסט ניט ווער? אַלץ דער פּלאַקענ-
שיסער! פארשטעהרט זאָל איהם ווערען! איהם, אַז עס געהט
אָוועק דאָס „בלעטעל“, קאן ער אויסטהון די גאנצע „קוליסע“ אַדס-

נאָקעמט, צונעמען וואו ס'איז דאָ ערגניץ אַ העללער און לאַזען זיצען דעם עולם אויפ'ן קלאַץ! ... איך שאַרף אויף איהם די צייהן שוין פון לאַנג; איך מוז איהם אַמאָל האַפען און אַפּבייסען איין אויהער! זיין גליק, וואָס איך בין איצטער איין „אַראַפּטשיק“, געה אַרום אַהן קליינגעלד... און אויפ'ן „פאַנף“ וויל ער מיט מיר ניט שפּיעלען; קרייד איז אַ רפואה, זאָגט ער, צו ווערעם, ווערעם זאָלען עסען זיין לייב! ... וועסט מיר דערהאַלטען ביי מיין לעבען, הערסט דו, אַז דו וועסט מיר געבען אַביסעל גאָלד.

מ א ט ו ו י י (דערשראָקען). ווי קומט צו מיר גאָלד?

ד א ו ו י ד ק ע . מאָד נאָר נישט קיין אַנשטעלען, דו זויערע קיסליצע, און געב אַהער צוויי „שמאַטעס“. זיי נאָר נישט דאָס, וואָס סע קוויטשעט!

מ א ט ו ו י י (האַפט אַרויס דעם טויסטער). איך זאָל אַזוי ריין זיין פון שלעכטס! נאָ, זעה!

ד א ו ו י ד ק ע (שטופט איהם אַפּ דעם טויסטער). די קונצע געהען ביי מיר נישט אָן! ווייסט דאָך, אַז איך בין אַ מבין אויף אַ טשאַר, היינט וואָס מאַכסט דו אַנשטעלען, דו פּראַדאָס, דו פּוסטע גלאַק, דו „באַסיאַק“ איינער? און אַז עס מאַכט זיך, דו בלייבסט זיצען אין קלוב אַהן פאַדעם, געב איך דיר נישט, דו יאָקעל בן פלעקיל, דו הונט איינער, דו כלב שבכלבים! ? (עס קומען אַז פון איין אינוועניגסטער מיר היינט און וואָס לאַד י ; נאָך זיי — פאַרלעכווייז וונגע לויט און בחורים מיט שוואַרצע און סלויע העמדלעך — חיים'ס און וואָלאָד'ס חברים; אויך מוידלעך מיט אונטערגעשרענע האָר און מיט צעפלעך און מיט רויטע בלוזקעס; אייניגע געהען אַרום היז און צוריק, רעדען מיט היטץ, מאַכען מיט די הענד; אייניגע וויעגען זיך אין די וויעגשטוהלען; אייניגע צעלעגען זיך אין די ווייכע פאַטעלען, ווי בוי'ס טאַטען אין וויינגאַרשען, און רויכערען, אַ פאַר מוידלעך זעצען זיך אַוועק צום פאַרשפּיאַן; איינע קלאַפט מיט די הענד איבער די בוינד

לער. בעזונדער, אן אַזויט, שמעקט ח.ב.ה.; אַקעגען איהר — אַר אַ נ-
ט ש י ק, מענה'ט עפּיס, האַלט אַ פאַפּיער, מאַטוויי און דאָווידקע בלויז
בען שמעקן אין אַ ווינקעל הינטער די בלומען; מע זעהט זיי ניט).

זעכסטע סצענע.

ע ר ש ט ע ב ל ו ז ק ע. וואָס טהוסט דו?
צ ו ו י ט ע ב ל ו ז ק ע. איך שפּיעל אויפ'ן בורזשואַנע
אינסטרומענט.

ע ר ש ט ע ר ח ב ר. אינטערנאַציאָנאַליזם! אינטערנאַציאָ-
נאַליזם!... פאַר אַ פּאָלק, וואָס האָט אַ טעריטאָריע, זיצט אויף זיין
ערד, איז גרינג צו רעדען פון אינטערנאַציאָנאַליזם, זיך משדד זיין
מיט אנדערע פעלקער; פאַר אונז, אידען, איז דאָס אַ שחיטה!
צ ו ו י ט ע ר ח ב ר. מיט וואָס איז דאָס אַ שחיטה?
ח י י מ. אַזוי. ווארום אַלע גרויסע פעלקער, נאָך אַלע טענות,
בלייבען פאַרט בעל-הבית ביי זיך זיין לאַגד. איינגלענדער וועלען
תמיד זיין איינגלענדער; פראַנצויזען וועלען תמיד בלייבען פראַנ-
צויזען. און פון אונז וואָס וועט בלייבען? אַט דאָס אַ! (בלאָזט
פונ'ם פאַפּיראַס).

ד ר י ט ע ר ח ב ר. איין אומגליק מיט די ציוניסטען! באַלד
זענען זיי דאָ מיט זייער נאַציאָנאַליטעט! מע רעדט פון פּעראייני-
גען זיך קעגען קאפּיטאַל, פיהרען אַ מלחמה מיט דער בורזשואַזיע,
קומען זיי צוגעהן מיט זייער פאַלקסגעפיהל און מיט זייער גאַט...
אַ סך האָט איהר גע'פּוועל'ט מיט אייער נאַציאָנאַליזם? וואוהין זע-
נען אַהינגעקומען אונזערע גרויסע אידען; שפינאַזא, היינע, בערנע,
לאַסאַל, מאַרקס און נאָך כדומה? איהר האָט געזאָרגט פאַר אייער
נאַציאָנאַלנאָסט, און זיי זענען זיך דערווייל אַוועק צו פרעמדע...
ו ו אַ ל אַ ד י. וואָסערע פרעמדע? נישטא קיין אייגענע!
נישטא קיין פרעמדע!

פערטער ח ב ר . אהא ! קאסמאפאליטיזם האט זיך
שוין צערערט !

פירטער ח ב ר . מע איז אריינגע-אנגען אהער זיך
אפרוהען פון דער דיסקוסיע, האבען זיי פארבונדען דא א פרישע
דיסקוסיע. משוגעים !

זעכסטער ח ב ר (לאבט). הא-הא-הא !

אלע . וואס איז אויף איהם אזא געלעכטער ?

זעכסטער ח ב ר . קומט אהער, וועט איהר עפיש הערען
א שענס ! (אלע לאזען זיך צו איהם). זעהט איהר ? (ער נעמט ביי
הה"ס חתן א פאפיער פון די הענט). דאס האט זיידענשטאמער גע-
בראכט צו טראגען אהער א „פעטיציע“ !
אלע . א „פעטיציע“ ?

אר אנטשיק (רויט). ווישט זיך דעם שווייט, שמעלט ארויס
א שווערע גאלדענע קויט מיט א גרויסען מעדאליאן. וואס איז פארהאן
וואס צו לאכען ? אלע געהען היינט מיט פעטיציעס, פאר וואס
זאלען מיר ניט געהן מיט א פעטיציע ? מיט גוטען אז מיר וועלען
געהן. וועלען מיר תמיד בעסער מאכען... דאס האט איהר נומער
איינס... (האלט דעם פינגער אזוי, אז מען זאל זעהען, ווי דער בריליאנט
פונ'ם רינג פינקעלט).

ערשטער ח ב ר . ווילט איהר, אז מיר זאלען חתמ'ענען
אויף אייער פעטיציע ?

אר אנטשיק . פאר וואס ניט ?

צווייטער ח ב ר . אפשר וואלט איהר זיך מטריח גע-
ווען זי איבערלייענען ?

דריטער ח ב ר (צום צווייטען). האסט. אפנים, מעהר
ניט וואס צו טהון ? (דער עולם לאבט).

חנה (געהט צו). וואס איז דא ? (צום חתן). וואס איז ?
(זוי רעדען ביידע שטילערהייט. אראנטשיק בעהאלט דאס פאפיער צוריק)

אין בוזעמקעשענע, ווישט דעם שווייס, שמעלט ארויס די גאלדענע קייט מיט'ן גרויסען מעדאליאן).

וואָלד די (קוקט אויפ'ן זיגער). שוין באַלד איבערגעגאנגען די מינוטען. קינדער, קינדער, צו דער ארבייט! די צייט שטעהט ניט! (קלינגט מיט אַ זלעקעל. אלע הויבען זיך אויף פון די ערדער, ווארפען אוועק די פאפיראַסען אויף דער ערד, צעטרעטען מיט די פיס, און לאזען זיך געהן אלע אין איין מתייר. חנה מיט'ן חתן געהען פון הינטען).

זיבעטע סצענע.

דאָוויד קע. וואָס איז דאָס? וואָס פאַר אַ קאָמעדיע ביי אויך? ווער זענען די דאָזיגע לייט?

מאָטוויי. ס'איז ביי זיי איין אסיפה... חברה יונגווארג... ציוניסטען... סאציאַל-דעמאָקראַטען...

דאָוויד קע. וואָס ווילען זיי?

מאָטוויי. ווייסט ניט וואָס זיי ווילען?

דאָוויד קע. איך זאַל אַזוי וויסען פון דיר.

מאָטוויי. האָסט קיין מאָל ניט געהערט דאָס וואָרט פראַ-לעטאַריאַט?

דאָוויד קע. איך זאַל דיר אַזוי האַבען פאַר אַ טאַטען.

מאָטוויי. זיי ווילען, פארשטעהסט דו מיד... זיי שטעלען זיך אַיין פאַר די אַרעמע ארבייטער. זיי ווילען איינפיהרען. ס'זאַל זיין ווינציגער געארבייט און מעהר גענומען געלד. היינט פערשטעהסט דו שוין, דו גויעשער קאַפּ?

דאָוויד קע. אַט דאָס איז גאָר? דו פוסטע כלי וואָס דו ביזט! דאָס אייגענע ווילען מיר דאָך אויך!...

מאָטוויי. וואָס דען מיינסט דו? קום, וועלען מיר מאַכען אַיין עקאַרטע.

דאס ווידע. האסט דאך געזאגט, אז דו האסט קיין געלד
ניט, דו שקרו, דו כזבו, דו ליגנער וואס דו ביזט!... ווייסט דו,
וואס איך וועל דיר זאגען, פאני פיפערנאטער? ס'איז ביי אייך
א שטוב פון סאמע משוגעים, לאס איך אזוי לעבען מיט דיר אינאיי-
נעם, קום, יאקים!... (געהען אפ. עס קומען אן מלכה מיט פעסלען).

אכטע סצענע.

פערסיל (מאהלט ווי א מיהל). גאט זאל איך העלפען. מלכה'-
ניו, איהר זאלט תמיד זיין רייך, און תמיד געזונד. און תמיד אויפ-
געלעגט, און תמיד פרייליך. איך זעה, ס'איז ביי איך א שטוב,
קיין עין הרע, וואס ס'איז תמיד פרייליך, קיין עין הרע, אזוי פיעל
געסט ביי אייך. (ווייזט מיט דער האַנד אויף דער שחיר, וואו עס הערען
זיך קולות פון יונגווארג).

מלכה (קוקט אויף יענער שחיר, זיפאט). געסט? הלואי
וואלטען זיי בעסער ווינציגער געגאנגען אהער, וואלט איך געווען
רוהיגער...

פערסיל (מאכט זיך ניט הערענדיג, מאהלט ווייטער). קיין עין
הרע, אזא ראסקאש ווי ביי אייך, קיין ביז אויג זאל ניט שולט זיין.
וואס פעהלט אייך?
מלכה. זאל עס מיר צוקומען! אונז פעהלט נאך שלום-בית.
ווייסט דו שוין, וואס אונז פעהלט?...

פערסיל (מאכט זיך ניט הערענדיג). היינט די קינדערלעך
איינערע, קיין עין הרע, קיין ביז אויג, בארליאנטען! און דעם נחת,
וואס איהר האט פון זיי. מיט'ן כבוד, קיין עין הרע, קיין ביז אויג!
מלכה. וואו איך האב ערגיץ א שונא, רבונז של עולם!...
נחת זאגסט דו? א שענער נחת! די עלטערע טאכטער גע'נט
זיך... די זיהן ווילען ניט חתונה האבען... ביי'ם עלטערען שיט זיך
שוין א בערערעל... די אינגערע האלטען אין איין לערנען מיט איין

געהן אויף סאבראניעס-גוליאניעס... ציטערט אויף מיר דאס לויב פאר זיי... רעדען אזעלכע ווערטער, אז מע קאן שטארבען! ... אז ער איז אין דערהיים, מאיר הייסט עס, האט מען האטש אביסעל דרד-ארץ, פארט א מאנסביל! און פאָהרט ער אַוועק אויף איין טאָג, קעהרט מען איבער די שטוב! מע קלויבט זיך צענויף, וואו ערגיז א שלעפער, א בעל-מלאכה, אויף טיש און אויף בענק! און פרוב זאגען א וואָרט, ביזט דו ניט זיכער מיט'ן לעבען! ... ס'איז עפּים גאָר הפּקר געוואָרען, עפּים א פארקעהרטע וועלט: טאטע-מאמע האָבען היינט מורא פאר די קינדער... וואָס, ניט אזוי?

פ ע ס י ל . וואָס זאָלט איהר קלעהרען, מלכה'ניו, ס'איז אין אונזער גראַד אויף ניט בעסער. מע דארף היינט פאר קינדער האַלטען דאָס היטעל; אַניט, האַפען זיי א שטעקען מיט א רויטע פעטשיילע און מע געהט אַרויס אויף „א מעניסטראציע“...

מ ל כ ה . (ציטערט אַזש). מעהר ווי פאר אַלע האָב איד מורא פאר מיין וואַלאַדי'ן — אַט א יענער, וואָס כ'האָב דיר אָנגעוויזען. מיט'ן העמדעל... מילא, דער עלטערער איז טאַקי אפילו א גרויסער גאַרנישט, ווערד פארפאלען א מאָל אויף א גאַנץ מעת-לעת; ווער ווייסט וואו ער איז געווען? איז ער אָבער דערפאר א שטילער, מישט זיך ניט אַהין, וואו מע דארף ניט... וועט קומען די צייט, וועט ער מסתמא חתונה האָבען, ווערען א מענטש... דער אַנדערער איז זעהר א וואוילער, איז ער אָבער א „צעניסט“, א פייעריגער „צעניסט“!

פ ע ס י ל . (שאַקעלט מיט'ן קאַפּ). אַיי-אַיי-אַיי! ווי קומט עס צו-איד?!

מ ל כ ה . לאָס איד אזוי וויסען שלעכטס מיט דיר אינאיינעם... למאי וואַלאַדי? פון וואָנען קומט צו מיר אַזא וואַלאַדי? דער וואַלאַדי האָט אויף זיך א קאַפּ, וואָס מע זאָל אויספאַהרען די גאַנצע וועלט! ער האָט איהם ליעב דאָס חיות, מיין מאיר הייסט

עס... ער זאל אָבער הערען, וואָס דער וואַלאַדי רעדט! ער זאל וויסען, וואָס דער וואַלאַדי טהוט! (בווגט זיך צו צו פעסלען אויפ'ן אויהער). ער לערענט זיך שיסען...

פּעס י ל (שאַקעלט מיט'ן קאָפּ, שמוצערט מיט די ליפּען). דער אויבערשטער זאל שומר ומציל זיין! פונקט דאָס אייגענע, וואָס ביי אונז. באַלד עפּים — שיסען זיי!...

מ ל כ ה . איין שטיקעל נחת וואַלט איך געהאַט פון מיין קלענערער טאכטער, פון מיין חנה'לען; קוים דערלעבט אַ שדוך טהון, און נאך וואָס פאַר אַ שדוך! משה'לע זיידענשטאַמער — דער ערשטער יחוס ביי אונז! און אַ חתן — אַזאַ יאָהר אויף מיר! אַ שטיק גאָלד! האָסט דאָך איהם געזעהען?

פּעס י ל . אַ באַרליאַנט דאָס איז! קיין עין הרע, קיין בייז אויג!

מ ל כ ה . איז אָבער מיין מזל אַזוי גרויס, אַז זי וויל נישט חתונה האָבען.

פּעס י ל . וועה איז מיר! וואָס הייסט, זי וויל ניט חתונה האָבען?

מ ל כ ה . זי וויל זיך לערנען וויל זי... מיינסט, זי איז ווינציג געלערענט? געלערענט מיט סכנת־נפשות! נאָר וואָס דען? פאַר איהר איז קאַרג, זאָגט זי, זי וויל נאָך! טענה איך מיט איהר: נו, און די חתונה? זאָגט זי: די חתונה וועט מעגען זיין שפעטער מיט עטליכע יאָהר... דו הערסט? אַ גליק, הערסט דו, וואָס ער, מאיר הייסט עס, ווייסט נישט דערפון. ער ווייסט גאָר נישט, מע בעהאַלט פון איהם, מע האָט פאַר איהם דרד־אַרץ. פאַרט אַ מאַנס־ביל! אַ מאַנספאַרשוין! (עס פליהט אַרײַן ווי אַ צוויכער ס אַ ש ק ע, גלייך צו דער מוטער).

נייענטע סצענע.

ס א ש ק ע . מאמע, געלד! געלד, מאמע! דאוואי דיענגי!
מ ל כ ה (צו דער קעשעני). שא! וואס פאר געלד? אויף וואס
איז געלד?

ס א ש ק ע . אויף וואס? (טראכט אביסעל). אויף... טינט!
מ ל כ ה . טינט? קארג טינט אין שטוב, טאטעניו? ערשט
נעכטען געקויפט א פלאש טינט! ווער טרינקט אויס אזוי פיעל
טינט?

ס א ש ק ע . נו, פענעס!
מ ל כ ה . פארשטעהט זיך, אז ניט קיין טינט, איז פענעס.
פ ע ס י ל . אט דאס איז אייער מיזניקעל, לעבען זאל ער?
א בארליאנט דאס איז, קיין עין הרע, קיין בייז אויג! (מלכה צעהלט
איהם געלד, פעסיל שאקעלט מיט'ן קאפ, מאכט גרימאסען; סאשקע, הינטער
איהרע פלויצעס, מאכט איהר נאך. מלכה ווינקט צו איהם, ער זאל אוועק-
געהן. סאשקע אנטלויפט. עס לויפט אריון מאשע דאס שטובמידעל מיט
איון איבערגעשראקען פנים).

צעהנטע סצענע.

מ א ש ע . געקומען אהער דער נאדזיראטעל מיט'ן „טשעסנע
פריסטעו“... א פולער הויף... ארומגעדינגעלט די גאנצע שטוב
ארום און ארום...

מ ל כ ה (א פליעסק מיט די הענד). א דונער האט מיך דער-
שלאגען! (לאזט זיך אין יענעם חדר, וואו די קינדער, פאלט חלשות).
פ ע ס י ל (ווארפט זיך צו מלכה'ן). גאט איז מיט אייך, מלכה'-
ניו! הארצעניו! נשמה'ניו! וואסער! גיכערט! ברענגט אהער-
צו וואסער!... (עס הערט זיך א רעש אין יענעם צימער, וואו קלוינווארג

איז. — גיך שפרייט ארויס פון דארטען אראנטשיק, בלאס ווי דער
טוידט, לויפט ארום, ווי א פער'סמ'טער איבער'ן זאל; אלע טהירען זענען
צו).

א ר א נ ט ש י ק (רעדט צו זיך אליין). מע דארף זיך בעציר-
טענס אפטרעגן פון דאנען... וואס האב איך דא צו טהון? ... נישט
מחמת איך האב מורא! וואס האב איך מורא? נאר נאר נישט,
איך האב עס פיינט! (שפרייט ארויס דורכ'ן פענסטער).

סוף פונ'ם צווייטען אקט.

דריטער אקט.

די זעלבע דעקאראציע, וואס אין ערשטען אקט. — מ א י ר געהט ארום צעטרעגן, די הענד ארונטער. — מ ל כ ה, אין א פאדוק און אין ברילען, זיצט איבער א גראבען קרבן-מנחה און דאווענט שטילערהייט מיט א פרום פארוויינט פנים, מיטט איין בלעטעל נאכ'ן אנדערען.

ערשטע סצענע.

מ א י ר. יא, פיין פיין... האסט זיך שען אויסגעפיינט, מאיר שאלאנט, שען!... די טאכטער אנטלאפען — און מיט וועמען? מיט עפיש א נאקעטען פראוויזאָר, צי א צייהנרייסער, א דאנטיסט. דער רוח ווייסט זיי דארטען! און דער זוהן זיצט... (שטעלט זיך אָפּ אַ וויילע, ברעכט די הענט). און ווער איז שולדיג, אַז ניט דו?

מ ל כ ה (דאווענט). איד?

מ א י ר. ווער דען? איד?

מ ל כ ה. נו, לאַז זיין איד.

מ א י ר. זאג אפשר, אַז ניין? דו ביזט דאָך די מאמע!

מ ל כ ה. נו, יא. איד בין אַ מאמע. (דאווענט).

מ א י ר. ווער דאָרף אַכטונג געבען אויף קינדער, אַז ניט די מאמע? אַ מאמע בעדאָרף צו וויסען וואָס ביי איהרע קינדער קאכט זיך. אַלסדינג, אַלסדינג בעדאָרף אַ מאמע וויסען! (שרוייט אַלע מאל העכער).

מ ל כ ה. ביזט גערעכט, גערעכט. אַלסדינג בעדאָרף אַ מאמע וויסען. נאָר וואָס דען? איין זאך וועל איך פון דיר בעטען: אַהן געשריי. טאָקי דער אייגענער גוואָלד, נאָר אַביסעלע שטילער. לאַז האָטש די גאָס נישט וויסען אונזער אומגליק!

מ א י ר. אַ סוד פאר גאנץ בראַד!... עס ווייסט שוין מסתמא פון דעם די גאַנצע שטאָדט פון איין עק ביז'ן אנדערען עק... אזאָר-

אומגליק! אזא בזיון! וואס וועט מען זאגען? שטען געלערענט
קינדער! (שמעלט זיך אָפּ, טהוט א זעץ מיט דער האנד איבער'ן מוּש).
מלכה!

מ ל כ ה (טהוט זיך אַ וואָרף). האָ? וואָס איז דיר?
מ א י ר. דו דאווענסט? די טאָכטער דינע שפּאַציערט אַרום
ערגיץ דער רוח ווייסט מיט וועמען. דער זוהן זיצט גאָט ווייסט וואו
און מיט וועמען — און דו דאווענסט?

מ ל כ ה. איד דאווען, וואָס דען? אזוי ווי דו? אזוי ווי
איהר, וואָס האָט אַוועקגעוואָרפֿען דאָס דאווענען מיט'ן גאַנצען איד-
דישקייט? אַליין געוואָרען אויס איד, און די קינדער געמאַכט פאַר
נויים... מאיר! מיר האָבען פאַרזינדיגט פאַר גאָט, מאיר, בעדאַרף
מען איהם דאווענען. דאווענען דאַרף מען איהם!...

מ א י ר. נו, דאווען, דאווען. געזונדערהייט. ווער לאָזט דיר
ניט?... (געקט ארום). אויף איין טאָג נאָר אַרויסגעפאַהרען איז
וואָלד — וואָס דאָ טהוט זיך! איין איבערקעהרעניש: מע בעדאַרף
עפּים טהון... לויפֿען... שרייבען... בעטען... שיטען געלד... ראַטעווען
אַ קינד... אזא קינד! איד וועל נישט זיצען דאָ בשעת ער וועט
זיין דאַרטען, גאָט ווייסט וואו און מיט וועמען!... (תאפּט זיך פאַר'ן
קאָפּ). מע דאַרף שרייבען אַ בריעף, אַ פּראָשעניע... וואו זענען ערגיץ
די קינדער? וואו איז מאַטווי?

מ ל כ ה (דאווענט). מאַטווי איז נישטאָ.

מ א י ר. וואָס הייסט, ער איז נישטאָ? וואו איז ער?

מ ל כ ה. איד ווייס וואו ער איז?

מ א י ר. ווער דען ווייסט? ביזט אַ מאַמע, צי ניין? וואו

איז מאַטווי, פרעג איד דיר?

מ ל כ ה. שא, שריי נאָר ניט אזוי, מע ווערד פון דיר ניט
גליקליך... איד בעדאַרף וויסען, וואו מאַטווי איז! מע פרעגט ביי
מיר, צי מע דערצעהלט מיר? ביזט נאָר אַוועקגעפאַהרען פון דער
היים, קוק איד איהם נישט אָן איז די אויגען שוין דריי מעתלעך!

מ א י ר (אויסער זיד). הא? וואס? דריי מעת לעת? ! וואו זענען דייןע אויגען? א קינד געהט אוועק אויף דריי מעת לעת פון שטוב — עם זאל זי אפילו אנהויבען אהרען! זי זאל דאס אפילו א פרעג טהון. וואוהין מע געהט! וואס פאר א מאמע ביזט דו, פרעג איך דיד? ביזט א מאמע, צי ניין?

מ ל כ ה. טשעפע זיך אפ, איך בעט דיד! וואס פאר א מאמע בין איך דיר, אז מע הערט מיד ווי דעם הונט. פונ'ם גרעסטען ביז'ן קלענסטען! וואס פאר א מאמע בין איך אייד, אז איהר אלע לאכט פון מיר, מאכט מיד מיט דער בלאטע גלייך? וואס פאר א מאמע קאז איך שוין זיין, אז דו אליין האסט זיי געלערענט פון קינדווייז אויף שטעלען דער מאמע א פייג? אליין געמאכט א תל פון די קינד דער — און טשעפעט זיך! וואס? זאג אפשר, אז ניין?

מ א י ר. גוט-גוט. ביזט גערעכט, גערעכט... וואו איז חיים? (שרייעט). חיים! חיים! (עס קומט אריין ח י י מ).

צווייטע סצענע.

מ א י ר (צו חיים'ן). ווייסט ניט, וואו איז ערגיץ מאטוויי דעם דריטען טאג?

ח י י מ. פון וואנען זאל איך וויסען?

מ א י ר. וואס הייסט, פון וואנען זאלסט דו וויסען? ער קעהר דיר, דאכט מיר, אזוי אז א ברודער, ווי דו איהם? צי ניין?

ח י י מ. א ברודער קעהר ער מיר אז, נאר וואו ער איז ווייס איך נישט.

מ ל כ ה. וואס ווילסט דו פונ'ם קינד? פון וואנען זאל ער וויסען?

מ א י ר. פאר וואס זאל ער נישט וויסען? פאר וואס ווייסט ער צו מאכען סאבראניעס מיט זאסעדאניעס, אז איך פאָהר אוועק? (צו חיים'ען, איראָניש). וואס הערט זיך עפּים מיט דיין ארץ-ישראל?

ח י י ם . מיין ארץ־ישראל? ארץ־ישראל איז אזוי מיינס ווי דיינס.

מ א י ר . געוויס! (מיט גיפט). רעכענסט אפשר אין גיכען טאקי זיך דורכפֿאָהרען אהינצו, האָ?

ח י י ם . פֿאַר וואָס ניט?

מ א י ר . און טאקי איז איין וועגס דאָרטען בלייבען זיצען?

ח י י ם . מיט'ן גרעסטען כבוד.

מ א י ר . (צום ווייב). מלכה, דו הערסט?

מ ל כ ה . ווייס איד וואָס אַ קינד פֿלאַפּעלט!

מ א י ר . (צו חיים'ן). וואָס רעכענסט דו, אַשטויגער, דאָרטען צו טהון, כדומה לַמשל?

ח י י ם . דאָס, וואָס אַלע קאַלאָניסטען: בעארבייטען די ערד, פֿלאַנצען בוימער, וויינגערטנער.

מ א י ר . (צום ווייב). מלכה, דו הערסט? (נעמט חיים'ס האַנד). ער וועט גראָבען ערד! פֿלאַנצען בוימער! חאַח־חאַ! וואָס זאָגסט דו אויף דעם ערדגראָבער? אויף דעם בוימערפֿלאַנצער?

מ ל כ ה . ווייס איד וואָס קינדער פֿלאַפּלען!

מ א י ר . (מיט כעס צום ווייב). בהמה! יענער רעדט ווערטער, און זי זאָגט (קרימט זי איבער): קינדער פֿלאַפּלען! ... (צו חיים'ען).

זאָג מיר נאָר, זוהניו. קיין שענערע פרנסה האָסט דו דיר שוין גאָר נישט געקאָנט געפינען, אַחוץ ערד גראָבען און בוימער פֿלאַנצען?

ח י י ם . מיט וואָס איז ערד אַרבייט מיאוס'ער, ווי זיין דעם פֿריצ'ס אַ איד? מיט וואָס איז קויפֿען און פארקויפֿען וואָלד איז

גלות שענער, ווי פֿלאַנצען בוימער ביי זיך אין דערהיים, אינ'ם אייגענעם לאַנד, צווישען אייגענע ברידער און שוועסטער?

מ א י ר . (צו מלכה'ן). דו הערסט? איד האָב איהם גאָר קיין מאָל ניט געהאַרט אזוי רעדען! (צו חיים'ען, איראַניש). ווען זשע

רעכענסט דו מאַכען די רייזע, אַם ירצה השם, איז אַ גוטער שעה?

ח י י ם . אפילו היינטיגען טאג... מע דארף פריהער דאס פאלק
ריהרען פונ'ם ארט, צוגרייטען אונזערע ארעמע ברידער, די אר-
בייטער.

מ א י ר . ביזט דו דאס פון די דאזיגע, וואס ריהרען דאס
פאלק? פון די דאזיגע, וואס גרייטען צו די ארעמע ברידער?
ח י י ם . ווער דען ? איהר, וואס זענט שטענדיג פארנומען
נאר מיט אייער געלד און נאר מיט אייערע געשעפטען ? צי אזעלכע,
ווי מאטוויי, וואס איז פארנומען מיט זיך אליין? צי אפשר זיידענ-
שטאמער מיט זיינע קינדער?...

מ א י ר . ביזט דו דאס מחויב זיך אננעמען די קריוודע פון
אלע ארעמע לייט? ווי געפעלט עס דיר!

ח י י ם . מחויב זענען מיר אלע, ווארום מיר אלע זענען קינד-
דער פונ'ם ארעמען אידישען פאלק, וואס ליידט שוין באלד צוויי
טויזענד יאהר און וואס האט ערשט נישט לאנג אויפגעוואכט פונ'ם
שווערען מורא'דיגען שלאף, ערשט ניט לאנג אויפגעעפענט די
אויגען און דערזעהען וואו ער איז אין דער וועלט.

מ א י ר . וואס איז דאס מיט אייד געווארען אזעלכעס ? איך
מיינ דיר... וואלאדי'ן... חנה'ן... איך האב קיין מאל נישט געהערט
פון אייד אזעלכע ווערטער!

ח י י ם . ווארום דו האסט זיך קיין מאל ניט אינטערעסירט,
מיט אונז קיין מאל ניט גערעדט פון אזעלכע עסקים...

מ א י ר . אזעלכע עסקים ? וואס פאר עסקים ביי אייד ? ווי
קומט צו אייד עסקים ? דער — מיט ציוניזם ! יענער — מיט
ביכלעך ! וואס פאר ביכלעך האט מען דאס געפונען ביי וואלאדי'ן ?
דו מוזט דאך וויסען! אפשר וועט מען עפס קאנען טהון? רא-
טעווען איהם ?

ח י י ם . איך האב דיר שוין געזאגט, אז איך קאן דיר, ליידער,
נאר נישט זאגען, וואס מיט וואלאדי'ן איז געווען, ווארום איך מיט
וואלאדי'ן געהען איז בארשיעדענע וועגען...

מ א י ר . אין פארשיעדענע וועגען ? נאט אייד א גראשען
פאר אלע אייערע וועגען!...

ח י י ם . איטליכען מאַחלט זיך אויס, אַז ער געהט אין רעכ-
טען וועג...

מ א י ר . אַזאַ יאָהר אויף אַלע מיינע שונאים. איינער בעסער
פונ'ם אַנדערען! די עלטערע זענען אַוועק דער שוואַרץ יאָהר ווייסט
וואוהיין; האָב איד גערעכענט פון אייד האַטש אַ שטיקעל נחת;
צום סוף האָבען זיי זיך גענומען צו פרעמדע עסקים גאָר! געשעפ-
טען!

ח י י ם (מיט פייער). פאַר וואָס עפּים פרעמדע ? ס'איז איי-
גענע, ניט קיין פרעמדע! וועמען שלאָגט מען ? אייגענע, צי פרעמ-
דע ? וועמענס ברידער ליידען ? אייגענע, צי פרעמדע ? צי מיינסט
דו, אַז אַלסדינג, וואָס קומט פאַר אַצינד ביי אידען, מיינט מען דאָס
יענעם, ניט דיר ?

מ א י ר (ארויס פון די כלים). שטיל זאָל זיין, דו שנעק איינער!
אַט אַזוי רעדט מען מיט אַ טאַטען ? ! (לאָזט זיך צו איהם).
מ ל כ ה (שמעלט זיך אַוועק אין מיטען). מאיר ! זאָל איד
שלעכטס האָבען, זאָל איד שטאַרבן, אויב דו וועסט מיר אַנריהרען
דאָס קינד ! (עס עפענט זיך די טהיר און עס קומט אַרײַן ב ע נ י מיט'ן
זאַנטיק. היים געהט אַפּ).

דריטע סצענע.

ב ע נ י (מאַכט אַ „בואי-בשלום“). אַ גוטער מאָרגען זאָל אייד
זיין, רב מאיר! אַ גוטער מאָרגען זאָל אייד זיין, מלכה! אַ גוטער
מאָרגען זאָל אייד זיין ביידען ! וואָס הערט זיך, וואָס מאַכען
עפּים אייערע... דאָס ? (קוקט זיך ארום אויף אַלע זייטען). אייערע
קינדער מיינ אייד ?

מ א י ר . גוט מאָרגען—גוט יאָהר. זיצט, וואָס מאַכט אַ איד?

ב ע נ י . עט! וואס זאלען מיר מאכען? (זעצט זיך אוועק).
 נישט גוט. דאס הייסט, ס'וואלט געווען גוט, מע זאל פארדיענען.
 פארדיענט זיך אבער ניט, איז שלעכט... גוט איז אייד, אז איהר
 זיצט זיך, קיין עיזהרע, מיט אייער אלטעטשקע און מיט אייערע
 קינדערלעך, קיין עין הרע. ווי שטעהט דארטען געשריבען ביי אונז.
 הא? אשתד—דיין ווייב, כגפן — ווי א וויינשטאק, פוריה — וואס
 זי פרוכפערט זיך, בנים — די קינדער, כשתילי זיתים — ווי די אייל-
 בירט-צווייגען, סביב לשולחנך — רינגלען זיי ארום דיין טיש.
 (קוקט זיך ארום). וואו זענען זיי ערגיץ אייערע דאס... די קינדער
 מיין איך?

מ א י ר (קוקט אויף מלכה'ן. מלכה דאווענט). וואס איז דען?
 וואס דארפט איהר זיי?

ב ע נ י . וואס איך דארף זיי? גלאט אזוי; איך זעה, מע
 זעהט זיי ניט, — פרעג איך... געראטענע קינדער ביי אייד, קיין עין-
 הרע, איינס בעסער פונ'ם אנדערען. ס'איז נאר, הערט איהר, א מזל.
 דער נגיד, זאגט מען, האט גליק צו אלסדינג, אפילו צו קינדער. די
 עלטערע איז ביי אייד, קיין עין הרע, א פארשוין; שאדע, וואס זי
 זיצט ביי אייד אזוי לאנג א דאס, איין אלמנה מיין איך; איך האב
 שוין וויפיעל מאל געוואלט צו אייד אריינגעהן שמועסען מכת...
 איך האב פון איהרעטוועגען א דאס, א שרוד מיין איך; וויל זי ניט,
 האב איך געהערט זאגען, חתונה האבען דורך א דאס, דורך א שרוד
 הייסט עס... (קוקט זיך ארום אויף אלע זייטען). וואו איז זי ערגיץ
 אייער עלטערע דאס, די טאכטער מיין איך?

מ א י ר (קוקט זיך איבער מיט מלכה'ן). וואס איז דען? וואס
 דארפט איהר זי?

ב ע נ י . גלאט אזוי, איך זעה, מע זעהט זי נישט, — פרעג
 איך... נאר פאר וואס ע ר האט ניט חתונה — דאס קאן איך
 שוין ניט פארשטעהן. איך מיין אייער עלטערע דאס, דעם זוהן מיין

איד... דעם פריזיוו האט ער שוין, ברוד השם, גע'פטר'ט לאנג, קומט איהם שוין, דאכט זיך, א דאס, א כלה מיין איד? שאדע, וואס מע טרעפט איהם קיינמאל נישט אין דערהיים... (קוקט זיך ארום אויף אלע זייטען). וואו איז ערגעץ אייער עלטערער דאס, אייער זוהן מיין איד?

מ א י ר , וואס איז דען ? איהר דארפט איהם עפּים ?
 ב ע נ י . אויף וואס דארף איד איהם ? גלאט אזוי, איד זעה, מע זעהט איהם ניט, — פרעג איד, זעהט איהר, דער אנדערער — דער איז ביי אייך גאר א געראטענער, דער חסרון, וואס ער איז א דאס, א ציוניסט מיין איד, דאס הייסט, קיין חסרון איז דאס נישט; אדרבה, ס'איז גאר א מעלה, איידער ליגען אין די קלובען און שפיעלען אין קארטען, איז שוין גלייכער זיין א דאס, א ציוניסט מיין איד... מיינע קינדער אליין זענען אויך ציוניסטען, האטש סע געפעלט מיר ניט דער דאס... דער געדאנק מיין איד, דאס הייסט, געפעלען געפעלט ער מיר, פאר וואס זאל ער מיר ניט געפעלען? אדרבה, זעהר שען פון זייער זייט, וואס זיי פארנעמען זיך מיט אזעלכע זאכען, זארגען זיך פאר'ן דאס, פאר'ן כלל הייסט דאס. דער חסרון, וואס מע רעדט צופיעל... אט בין איד געווען אנומעלטען אויף א דאס, איין אסיפה הייסט עס; האט אייער זוהן געהאלטען א דאס, א דרשה מיין איד — צוקערזיס!... דער דריטער אייערער איז אויך א גוטער שקאץ! נאר, דאכט מיר, שוין ניט קיין דאס, קיין ציוניסט מיין איד ? מסתמא ווייסט איהר דאך בעסער וואס ער איז?... א חברה-מאן איז ער א גוטער! ער קען זיך מיט אלע דאס, חברה-לייט מיין איד... (קוקט זיך ארום אויף אלע זייטען). וואו איז ער גיין אייער דאסיגער דאס, אייער יונגערער זוהן מיין איד ?
 מ א י ר , וואס פרעגט איהר זיך אזוי נאך ? איהר דארפט איהם דען ?

ב ע נ י . וואס איז שייך, איד דארף איהם ? גלאט אזוי, איד זעה, מע זעהט איהם ניט, — פרעג איד... איין אויסגעשפיעלטע.

זאגט מען, איז ביי אייך די קליינע, אט די וואס מיט די געשערענע דאס, האָר מיין איך... א מאַנסבילשער קאָפּ אויף איהר, זאגט מען: און א קענערין — א שאַרפע! און נעמט א דאָס, א חתן מיין איך, אויך זעהר א געראַטענעם... און האַטש איך בין דאָ קיין שדכן ניט געווען און קיין געלד ביי אייך נישט פארדיענט, נאָר פונדעסטוועגען קאָן מען פונ'ם אמת ניט אוועקגעהן: איהר האַט מיט'ן דאָזיגען שדוך ניט שלעכט געדאַסט, געטראָפּען מיין איך... ווארום לאַמיר זיך ניט נאָרען, איהר זענט טאַקי א איד איין עושר, קיין עין הרע, מע קאָן זאָגען א גביר, האַטש איך האָב אייער געלד נישט גע- צעהלט... נאָר ווי קומט איהר צו רב משה'לע זיידענשטאַמער? יעדער איז איינגעטונקען אין דאָס, איז יחוס מיין איך... דער חסרון, וואָס ער נעמט זיך שוין צופיעל איבער, און פארגעסט, אז טאַמער זענט איהר נישט אזא גרויסער יחסן, גיט איהר אבער דערפאר אייער קינד א סוף דאָס, נדן מיין איך... וואָו איז זי ערגיץ (קופּש זיך ארום אויף אלע זייטען) אייער קלענערע דאָס, טאַכטער מיין איך?

מ א י ר . אויף וואָס קאָנט איהר זי, אַשטייגער, דאַרפּען?
ב ע נ י . איך? חס ושלום! גלאַט אזוי, איך זעה, מע זעהט זי ניט, — פרעג איך... דאָס הייסט, אז מע וויל שמועסען דאָס איי- גענע צוריק, בעדאָרף איך גראַדע צו איהר יאָ האַבען. דאָס הייסט, איך האָב צו איהר א שטיקעל דאָס, אַ בריעף הייסט עס...

מ א י ר . אַ בריעף? פון וועמען איז אַ בריעף?
ב ע נ י . עס רעדט זיך אזוי אַ בריעף. טאַקי פון איהם, פון אייער דאָס, פונ'ם מחותן מיין איך.

מ א י ר און **מ ל כ ה .** פונ'ם מחותן?
ב ע נ י (נעמט אַרויס פון דער אונטערשטער קעשענע אַ פאַפּיער). ער האַט מיך געבעמען, איך זאָל אייך איבערגעבען, אזוי ווי אייער דאָס, טאַכטער הייסט עס, האַט נישט אין זינען אפילו צו טראַכטען מכה דאָס, חתונה הייסט עס, זי וויל גאָר פאַהרען אויף די דאָס.

אויף די קורסען הייסט עס, — זאל זי פאָהרען, זאָגט ער, געזונדער-
הייד... און אזוי ווי מיט אייער עלטערע טאכטער די גרושה האָט
זיך געפּראָפּען אַ מעשה... און אייער זוהן האָט מען איינגעזעצט
אין דאָס, אין טורמע הייסט עס, און די גאנצע שטאָדט, זאָגט ער,
האַלט אייך אין די דאָס, אין די מוילער הייסט עס; לכן בעט ער,
איחר זאָלט קיין פאראיבעל ניט האָבען און זאָלט מוחל זיין איבער-
געבען אייער דאָס, אייער טאכטער הייסט עס, איחרע דאָס, איחרע
תנאים הייסט עס. (גיט איבער מאיר'ן דאָס פּאַפּיער).

מ א י ר (אויסער זיך פאר בעס). מלכה! דו הערסט? (זע-
נקייטשט די תנאים אין די הענד). געהט זאָגט איהם, אייער גרויסען
יחסן, אז איך לאָד פון זיין באַבע! איך דארף איהם אויף זיבעני
טויזענד כפרות מיט זיין גאנצען יחס! זאָגט איהם, לאָז ער נאר
נישט פארגעסען אָפּשיקען דאָס ביסעל ציערונג, די מתנות, און
טאָקי היינט! און אז איחר זענט שוין יא אַ שילאָטען-שמש, טא
געהט זשע טאָקי פון דאָנען גלייך אַהין, און טאָקי באַלד, און טאָקי
שוין! (ווייזט איהם אויף דער טהיר).

ב ע נ י. וואָס דאַרפט איחר זיין אזוי דאָסיג? איך בין דאָך
נישט מעהר ווי אַ דאָס, אַ שלִיחַ מיין איך. מע זאָגט מיר, איך זאל
דאָסען — דאָס איך, מיין איך, איך זאל געהן — געה איך...
מ א י ר. דאָסט זשע געזונדערהייד! (בעני רוקט זיך ארויס
פון דער טהיר מיט אַ וויימעל).

פערטע סצענע.

מ א י ר (צו מלכה'ן). נו? דו שווייגסט?
מ ל כ ה. (קוקט אין סידור אַרױן). וואָס זאל איך שרייען?
מ א י ר. וואָס זאָלסט דו שרייען, פּרענסט דו? אודאי דאַרף
מען שרייען! אין אַלע גאָסען דאַרף מען אויסשרייען! קינדער
זאָלען אזוי מוטשען אַ טאָטען! וואו זענען די קינדער אַלע? חנה!
חיים! וואו זענט איחר?

מ ל כ ה . שא ! מע וועט זיך דאך טאקי צענויפלויפען פון דער גאס !

מ א י ר . לאז מען לויפען ! לאז מען זעהען, וואס קינדער טהוען מיט א טאטען ! נישטא זיי ? נישטא די קינדער ? נישטא מיין קינדער, מלכה ! נישטא ! צעלאפען זיך, ווי די מיין צעלאפען זיך !

מ ל כ ה . צעזעעט און צעשפרייט אויף אלע זיבען ימין... (עס קומט אריין ח נ ה, קוקט אויפ'ן פאטער און אויף דער מוטער).

פינפטע סצענע.

ח נ ה . פאפא ! ... דער מחותן האט אפגעשיקט די תנאים ? ... כ'האב שוין געהערט. ס'איז אמת ?

מ א י ר . א גדולה אויף דער באבע ! וואס זשע ביזט דו אזוי לעבעדיג ?

ח נ ה . וואס זשע ? וויינען זאל איך ?

מ א י ר . ניין, טאנצען דארף מען. מע דארף געהן א פריי-ליכס ! זאג מיר, חנה, וואס טהוט זיך עס מיט אייך ? חתן-כלה איז ביי אייך עפּים שפּיעלעכלעך, צי וואס ?

ח נ ה . ס'איז ביי א י י ד שפּיעלעכלעך, נישט ביי אונז. אייך האט זיך געגלוסט א שרוד טהון מיט משה'לע זיידענשטאט-מער, איינקויפען זיך אין יחוס. עס איז אייך דען איינגעפאלען, איהר זאלט פרעגען מיד, צי געפעלט מיר זיידענשטאטמערס זוהן ? אבי גאט האט אייך געהאלפען, איהר האט א שענעם מחותן... אייער מחותן איז א נידעריגער מענש ! ער האנדעלט מיט יחוס, ווי מיט אתרוגים. אַנשטאַט דעם, וואס ער זאל קומען דיד טרייסטען אין דיין אומגליק, וואס האט אונז געטראפען, האט ער אונז אפגעשיקט די תנאים. איך דאַנק איהם זעהר און זעהר, וואס איך ביז פארו

געוואָרען פון אַ חתן, וואָס טראַגט בריליאַנטענע פינגערלעך און שרייבט פעטיציעס. אַצינד בין איך פֿריי און קאָן מיר פֿאַהרען לערנען.

מ א י ר (צו מלכה'ן). דו הערסט? זי איז פֿריי!... זי קאָן פֿאַהרען לערנען!...

מ ל כ ה. ווייס איך וואָס אַ קינד פֿלאַפעלט.

ח נ ה. ניין, מאַמע, איך פֿלאַפעל נישט. איך רעד ערנסטע ווערטער.

מ א י ר. וואוהיז, אייגענטליך, פֿאַהרסט דו, הייסט עס, אויב מע קאָן וויסען?

ח נ ה. קיין בערן פֿאַהר איך. דאָ נעמט מען נישט צו, מוז מען פֿאַהרען אין דער פרעמד.

מ א י ר (צו מלכה'ן). דו הערסט ווערטער? קיין בעריל פֿאַהרט זי. דאָ איז פֿאַר איהר ווינציג תורה, דאָרף מען פֿאַהרען אַזש קיין... ווי אַזוי הייסט עס? ח נ ה. בערן.

מ א י ר. בעריל! זעהר שען, אַ שענער נאָמען! דו מיין בעריל, און חיים קיין ארץ ישראל.

ח נ ה. איך געב נישט אָפּ קיין די־זחשבוז פֿאַר חיים'ן, און חיים — פֿאַר מיר. איטליכער פֿאַר זיך.

מ א י ר. די אייגענע ווערטער האָב איך געהערט פון חיים'ן. איטליכער פֿאַר זיך, איטליכער פֿאַר זיך. נו, און פֿאַר אונז ווער? און פֿאַר וועמען מיר? איהר קעהרט אונז עפּים אָן שטיקלעך איי־גענע, צי ניין? איהר זענט אונז ערע קינדער, צי ניין? ח נ ה. אייערע.

מ א י ר. און מיר זענען אייערע פֿאָטער און מוטער. צי ניין?

ח נ ה. אונזערע.

מ א י ר . האבען מיר עפּים אויף אייך צו שאַפּען. צי ניין?
ווי מיינסט דו, אַשטוייגער?

ח נ ה . איך מיינ, אַז אַ מענש אויף אַ מענשען קאָן
נישט האָבען צו שאַפּען.

מ א י ר . נישט דאָס מיינ איך. איך מיינ, צי קאָנען מיר
אייך זאָגען. למשל, דאָס מעגט איהר און דאָס ניט? דאָס ווילען
מיר און דאָס ניט?

ח נ ה . ניין, איהר קאָנט ניט.

מ א י ר . ניין? מיר קאָנען ניט? דו הערסט, מלכה, וואָס די
טאָכטער דיינע זאָגט? מיר קאָנען נישט! מיר האָבען נישט אויף
זיי קיין שום דעה, קיין שום שליטה!

מ ל כ ה . ווייס איך וואָס אַ קינד פּלאַפּעלט!

מ א י ר . (לאָזט אויס דאָס האַרץ צו מלכה'ן). בהמה וואָס דו
ביזט! יענע רעדט, ווי איין אַלטער, ווי אַ ברדעת, און זי (קריסט
איהר איבער) — ווי אַ קינד פּלאַפּעלט! (צו חנה'ן). זאָגסט דו,
הייסט דאָס, אַז נאָך דיין שכל נאָך קומט אויס, אַז מיר מיט אייך
קעהרען זיך גאָר נישט אָן, לחלוטין גאָר נישט? איהר זענט זיך —
איהר, און מיר זענען זיך — מיר?...

ח נ ה . ווער זאָגט דאָס דען? איהר זענט אונזערע עלטערען.
און מיר זענען אייערע קינדער, וואָס זענען פּערפליכטעט האַלטען
אייך בכבוד, ליעב האָבען און...

מ ל כ ה . (אויפגעלעבט). נוריא, ווי מיר זאָגען אַלע אין דער-
פריה: „אייך וועל פּאָלגען אַלסדינג, וואָס דער טאָטע הייסט, וואָס
די מאַמע הייסט, וואָס גוטע-פרומע לייט הייסען“...

מ א י ר . (רויסט איהר איבער, לעגט זענענדיג ביידע הענד, קוקט
אויף). „אַ ברכה-הצלחה זאָל קומען אויף מיין קעפּעלי, אמן סלה“...
אודאי וועט זי דיך באַלד פּאָלגען! דו זעהסט ניט?

ח נ ה . אַבי נאָר אַ גלייכע זאָך — פאַר וואָס ניט?

מ א י ר . גוט, למשל, אז מיר וועלען דיר זאגען: חנה'לע, פֿאָהר
 ניט אַהינצו אין יענער שטאָדט, וועסטו דו דאָך מסתמא דוקא יא
 פֿאָהרען ?
 ח נ ה . אוראי, וואָרום אין דעם הענגט אָפּ דאָס גאנצע לעבען
 מיינס !

מ א י ר . פארשטעהט זיך! וואָרום ווי קאָז מען גאָר לעבען
 אויף דער וועלט, אז מע פֿאָהרט ניט אַוועק אַהין... ווי אַזוי הייסט
 די שטאָדט ?
 ח נ ה . בערוז.

מ א י ר . בערלי. און דיין ברודער חיים מוז פֿאָהרען קיין
 ארץ ישראל פֿלאַנצען ווייגערטנער ?

ח נ ה . איך האָב דיר שוין געזאָגט, אז איטליכער פֿאַר זיך.
 מ א י ר . פארשטעהט זיך, איטליכער פֿאַר זיך; דער קיין
 בערלי, דער קיין ארץ ישראל, דער וועט ויצען אין טורמע, דער וועט
 גלאַט פֿאַרפֿאלען ווערען אויף דריי מעת לעת; און די וועט לויפֿען
 אין דער וועלט אַריין — הכלל איטליכער וואוהין די אויגען וועלען
 איהם טראָגען. (צו מלכ'ן). נו ? און מיר, מלכה ? מיר וועלען
 זיך בלייבען דאָ אינצווייזען. ווי זאָגט ער: „דיך דאָ באַבאָ“ די קינ-
 דער אַלע באַוואַהרענט, וועמען הערען מיר ? (לאַכט מיט גאָל). חא-
 חא-חא ! (צו חנה'ן). ווי אַזוי רעכענסט דו, למשל, פון וועמענס
 וועגען איז דאָס אָט דאָס אַלעס, דאָס גאַנצע פארמעגען מיט'ן גאָל-
 צען געלד ? איך מיינ נישט איצטער, איך מיינ שפעטער, איבער
 הונדערט צוואַנציג יאָהר ?

ח נ ה . אַ מענש, כל זמן ער לעבט, דאַרף ער זאָרגען פֿאַר'ן
 לעבען. ניט פֿאַר'ן טוידט.

מ א י ר . ביזט קלוג טאַסי גאָר ווי שלמה המלך, כלעבען.
 לכן וואָלט איך וועלען, זאָלסט מיר קלאָר מאַכען. פון וועמענס ווע-
 גען. אייגענטליך, האָבען מיר דאָס גאַנצע לעבען געהאַרעוועט, אויס-

נעריסען געוואָרען, אָפּטמאָל נישט דערשלאָפּען. נישט דערעסען, אַ סך מאָל געליטען בזיונות, הכלל — זיך מפקיר געווען, געקלויבען אַ קערבעל צו אַ קערבעל — אייך נאכגעגעבען אַלסדינג, וואָס אייער האַרץ געלױסט, בכדי איהר זאָלט זיך אויפהויבען אין אַ שענעם פריהמאָרגען, צעקריכען זיך דער אַהער, דער אַהין, און אונז איבער-לאָזען אַליין, עלענר, אַהן אַ זייגעזונד, ווי מע זאָגט... (מלכה בויגט זיך אָן איבער'ן סידור און וויינט שטילערהייד).

ח נ ה (געהט צו צו איהר, נעהמט זי ארום, קושט זי). מאַמע, וויין נישט, איך קאָן נישט זעהן, ווי דו וויינסט.

מ א י ר . דו קאַנסט ניט זעהן, ווי זי וויינט? און אַז איך קאָן נישט שלאָפּען קיין נעכט פון זינט מע האָט צוגענומען וואַלאַד-דין, וואָס איהר ווילט אפילו ניט זאָגען מיר, פאַר וואָס און פאַר ווען? אַלץ איהר? אַלץ פון אייערטוועגען?...

ח נ ה . וואָס זשע ווילסט דו, פאַפּא? אַז צוליעב דיר זאָל די זונן אויפהערען וואַרעמען די ערד, נאָר פאַרקעהרט?... דו ווילסט, אַז צוליעב דיר זאָל די גאַנצע נאַטור זיך איבערבייטען, און קינדער זאָלען ווערען צוגעוואַכסען צו זייערע עלטערען, ווי צווייגען צורנאָ-בױם? ניט היינט, איז מאָרגען, שיידען זיך מוז מען דאָך אַמאָל! מ א י ר . רעדסט ווי אַ בר־דעת, לאָס איך האַכען אַזאַ יאהר...

נאָר אַלץ הייסט ביי דיר שיידען זיך? שיידען זיך הייסט ביי מיר, אַז קינדער האַכען חתונה, באַזעצען זיך ווי מענטשען, דער ביי אַזאַ געשעפט, דער ביי אַזאַ געשעפט... אָבער ניט אַזוי ווי מיר, אויף מיר איז עפּים איין אויסגאָס... (רעדט מיט אַ וויינענדיג פאַר-דומפּטען קול). אַ גאַט'ס שטראָף אויף מיר... איוב'ס צרות... און ועל כּׁלם אַט דער וואַלאַדי האָט מיר נאָר דעם קאַפּ אַראָפּגענומען!... איך ווייס נאָר ניט, ווי איך האַלט דאָס אויס... (ווישט זיך די אויגען). מלכה וויינט, אויף איהר קוקענדיג — אויך חנה, פּויע דויערט אַ מינוט, מאַיר נעמט פּלוצים חנה'ן פאַר אַ האַנד, ציהט זי צו צו זיך.

חנה קושט איהם). זאג מיר צו. טאכטער מיינע, זאג מיר צו, אז דו וועסט ניט פאהרען אהין...

חנה (ראנגעלט זיך מיט זיך א וויילע). ניין, פאפא! ניין! אלסדינג יא, אלסדינג וועסט דו ביי מיר פועל'ן, נאר דאס נישט, דאס נישט, איד מ'ו ז פאהרען! איד קאז נישט! איד קאז נישט זיין דא מעהר, אין דער דאזיגער שטוב!...

מאיר (שפרינגט אפ). הא? דו קאנסט ניט זיין דא מעהר? אין דער דאזיגער שטוב? מלכה! דו הערסט? זי קאז ניט זיין דא מעהר, זאגט זי, אין דער דאזיגער שטוב! ס'איז איהר דא איינג, ס'איז זיי דא אלעמען מיט אמאל געווארען איינג אין דער דאזיגער שטוב!... (האפט זיך אויף, שרייעט מיט כעס). שוין לאנג, אז ס'איז איידע נמאס געווארען די דאזיגער שטוב!... מלכה. (שטעלט זיך אוועק צווישען פאטער און צווישען דער טאכטער). מאיר!... (חנה געהט אפ, עס פליהט אריוין סאשקע מיט א גדולח).

זעכסטע סצענע.

סאשקע. דו ווייסט, מאמע? מע האט דאך מיר טאקי געבראכט צופיהרען א הונט! אוי, זאלסט זעהען וואסער א הונט! געב מיר, מאמע, געלד! האסט דאך מיר צוגעזאגט, אז מע וועט מיר קויפען א הונט!

מלכה. (ווינקט צו איהם, ער זאל אוועקגעהן). אט האסט דו דיר די אנדערע טעג יום-טוב!

מאיר. (איז כעס פון פריהער). וואס פאר הינט?

סאשקע. א מאפס. איין אמת'ער מאפס!

מאיר. איד וועל דיר געבען א מאפס! הינט פעהלט דא נאך אין דער דאזיגער שטוב! אוועק, דו וועווריק, דו פירסט וויניק איינער! וואו!!!

ס א ש ק ע . אויב אזוי, געה איך גאר זיך טרינקען! (אנטלויפט).
מאיר (שרויפט איהם נאך). זיך טרינקען? טרינק זיך! היינט
זיך! היינט זיך אלע! אלע זאלט איהר זיך אויפהיינגען אויף
אין שטריקעל! אזעלכע קינדער, ווי איהר, זאלען גאר ניט גע-
בארען ווערען! ... (מלכה וויל זיך לאזען לויפען נאך סאשקען; מאיר
האלט זי אָ). שא! לויף ניט! ציטער ניט! האב קיין מורא ניט
פאר'ן מייזניקעל! עס וועט איהם גאר ניט זיין, דעם קדיש די-
נעם! ... (עס קומט אריין מאשע דאס דיענסטמיידעל).

זיבעטע סצענע.

מ א ש ע . דא איז געקומען צוגעהן א מענטש פון גראנד-
האטעל זאגען, מע זאל אייך זאגען, אז דער פרייז, דער גראף הייסט
עס, איז געקומען צו פאָהרען, אין גראנד האטעל הייסט עס, און ער
רופט אייך, דער פרייז, דער גראף הייסט עס, איהר זאלט באלד
קומען צו געהן אַהינצו, אין גראנד האטעל הייסט עס.

מ א י ר . הא? וואס? דער פרייז? דער גראף איז געקומען
צו פאָהרען? וואס זשע שווייגט איהר? דאס אַנטהון גיט אַהער!
די שטיוועל! דאס היטעל! גיכערט! דער פרייז! דער גראף איז
געקומען צו פאָהרען, און איהר שווייגט!? (ער וואַרפט זיך אויף
אלע זייטען. מע טראַגט איהם צו דאס אַנטהון. ער שלעפט אויף זיך די
מלבושים, טרעפט גיט וואו מע דאַרף און ווערד נאך מעהר צו טראַגען
און נאך מעהר אין כעס). בהמות! פערד! וואס שטעהט איהר, ווי
די טאָקען? פאַר וואס העלפט איהר מיר גיט אַנטהון זיך? איהר
הערט דאָך, אז דער פרייז, דער גראף איז געקומען צו פאָהרען, דער
גראף! דער גראף!! ... (זיך אַנגעטהאן, לאָזט ער זיך צו דער טהיר
און בלויבט שטעהן מיט'ן צילינדער אַ ווילע ווי פארטראַכט). מלכה!
(רייבט זיך אין שטערן). וואס האב איך דיר געוואלט זאגען? איך
האב דיר עפּים געוואלט זאגען... (הערמאנט זיך). און וואַלאַדי
זיצט? ... און די איבעריגע סינדער?..

מ ל כ ה . צעזעעט און צעשפרייט אויף אלע זיכען ימיו...
 מ א י ר . הא? וואס זאגסט דו? מלכה! וואו זענען אונ-
 זערע קינדער?... (פאלט צו אינ'ם גאנצען אַנמהון צום טיש און וויינט).
 מ ל כ ה (לויפט צו צו איהם אין שרעק). מאיר! גאט איז מיט
 דיר! מאיר!! ...

סוף פונ'ם דריטען אַקט.

א דאקטאָר. א שפּאַם
אין איין אַקט.

געשריבען אין יאָהר 1887

די פארשויןען:

חיים - ליב קרענדעל מאן. איין אויפגעקומענער
גביר פון א יאָהר פופציג. א איד מיט אַ קאפאָטע, נאָר אַהן א היטעל.

חנה - לאה, זיין ווייב. קיין יאָהרען ווייסט מען נישט. האָלט
זיך יונג, רייכט זיך צווישען „היינטיגע“. בעהאנגען מיט גאָלד, דימענטען,
בריליאַנטען און פעריל.

ווייער ראַטשקע, זייער טעכטערעל. אַ שען מיידעל פון „היינ-
טיגער וועלט“.

אַבראַמטשיק, זייער זוהן. אַ גויציג בחור'על, א „משכיל“.
רב ש'לום שדכן, אַ איד א שדכן מיט אַ יאָרמעלקע און
מיט אַ גרינער קאפאָטע.

זלאַטקע ראָסמיידעל, אַ פאָקאָיאָווע ביי די קרענ-
דעלמאַנס.

בריינעדיידינע, אַ קעכין ביי די קרענדעלמאַנס.
א אידנע מיט וואָנסעס

א גרויסער זאל. טהייער מעבעל מיט סאמעט בעצויגען. גוטע דיוואנעס
בראנזענע שפיעגלען. א סך מישען מיט קליינע מישעלעך. גלעזערנע שאפעס.
אנגעשטעלט מיט פיעל זילבער, כוסות, טעצעלעך, געגילטע לעפעלעך, גרינע
און רויטע גלעזער. די פאטעלען פערווארפען מיט פיעל פערשיעדענע, זוי-
דענע און סאמעטענע דאמען-קליידער. אויפ'ן טיש א „בלאט לאקשען“.
אויפ'ן פענסטער א גרויסע קופערנע קווארט מיט צוויי אויהערען. פער-
טריקענטע, נאָר טהייערע וואָזאָנעס, אויף וועלכע עס הענגען א פאָר אויס-
געבערשטעלטע הויזען מיט א וויסען זשילעט. אויף א גוטער עטאזשערקע
מיט ספרים וואָלגערען זיך א סך אָנגעשניטענע שטיקלעך קוילעטש מיט א
סלאַי אוינגעמאכטס. אויפ'ן פארטעפיאן — א קישען. דורך — א זעלטענער
„פאראנדעק“.

ע ר ש ט ע ס צ ע נ ע .

ח י י מ - ל י ב (מאכט מיט די הענד און לויפט ארום איבער דער
שטוב). וואָס דולט ער מיר מיין קאָפּ?

ר ב ש ל ו מ ש ד כ ז (לויפט איהם נאָך מיט א בריעף אין די
הענד) נאָט. זעהט אַליין. וואָס מע שרייבט מיר וואָס; איד וועל
אייד אָפּנארען וועל איד אייד?

ח י י מ - ל י ב . אָבער אז איד בעט אייד ניט! איד דארף
ניט קיין שידוך! איד וויל ניט! וואָס דולט ער מיר מיין קאָפּ?
ר ב ש ל ו מ ש ד כ ז . אז איד פערלאַנג אָבער פון אייד גאָו
ניט, בלתי וואָס איהר זאָלט זיך נאָר מטריח זיין איבערלייענען אַט
דאָס דאָזיגע בריוועלע. וואָס מע שרייבט מיר וואָס.

ח י י מ - ל י ב . וואָס האָט איהר צו מיר? אָבער טשעפעט
זיך אָפּ פון מיין לעבען! איד האָב קיין צייט נישט מיט אייד צו
רעדען! איהר וועט קומען איין אנדערס מאָל, איד בעט אייד!
וואָס דולט ער מיר מיין קאָפּ?

ר ב ש ל ו מ ש ד כ ז (צו זיך אַליין). עס פאָסט איהם ניט
האָרכען פאָסט איהם ניט... ער וויל ניט געבען קיין נדן. דער דבר

אחר! ... (צו חיים-ליב'ן). הונדערט און צוואנציג יאָהר זאָלט איהר מיר לעבען! עטליכע שורות, עטליכע ווערטער, געצעהלטע דריי ווער-טער, רב חיים סערדצע, וואָס אַהרט איידעם וואָס? טהוט מיר צו לייעב טהוט מיר! גלויבט מיר, איך זאָג איידעם בנאמנות זאָג איידעם, ס'איז אַ גליק, אַ זעלטענע זאָך, כלעבען. איין מאָל איז צעהן יאָהר מאַכט זיך אַזאָ גליק. נאָט, טהוט זייט מוחל אַ קוס אַליין מיט אייערע אויגען, זעהט, אַטאָ...

חיים-ליב (תאָפּט זיך מיט ביינע הענד פאַר'ן קאָפּ). גוואָלד! גוואָלד! וואָס איז דאָס פאַר איין אומגליק? וואָס איז דאָס פאַר איין אנשיקעניש אויף מיר? וואָס דולט ער מיר מיין קאָפּ? גוואָלד! ... גוואָלד! ... גוואָלד! ... (עס לויפט אַרײַן חנה-לאה).

צווייטע סצענע.

חנה-לאה (א דערשראָקענע). שאַ! וואָס איז דאָרטען? חיים-ליב (וויל רעדען, לאָזט איהם גיט רב שלום שדכן. ער האָלט איהם צו מיט איין האַנד דאָס מויל. און אין דער אַנדערער האַלט ער דאָס בריוועל). מ.מ.מ.

רב שלום שדכן. פארשטעהט איהר מיד, חנה-לאה קרוין, געזונד זאָלט איהר מיר זיין, איך ווייז זיי דאָס בריוועל ווייז איך זיי; למאי זאָלען מיר זיך נאָרען למאי? איך מיין טאָקי באמת מיין איך, אַ גליק, אַ גליק פאַר אייער טאָכטער, איך זאָל אַזוי גער זונט זיין מיט איך אינאיינעם! אַט נעמט, נאָט, לייענט, לייענט, וועט איהר זעהען, אַז איך זאָג איידעם גיט קיין ליגען זאָג איך איידעם! צו וואָס טויג עס מיר, איך זאָל איידעם אַריינפיהרען חלילה זאָל איך איידעם? אַט זעהט, נאָט, לייענט, נאָט, נאָט...

חנה-לאה (נעמט דאָס בריוועל און גיט דאָס איבער דעם מאַן אין די הענד אַרײַן). פאַר וואָס זאָלסטו דו טאָקי גיט איבערלייען? נען, חיים-ליב? וואָס אַהרט דאָס דייך? עס קאָסט דייך געלד, צי וואָס?

ח י י מ - ל י ב (נעמט דאָס ברווועל; טהוט אָן אַ פּאַר זילבערנע ברילען אויף דער נאָז; זעצט זיך אַנידער און הויבט אָן צו לייענען הויך, אויף אַ קול. תּה־לֵּאָה זעצט זיך נעבען איהם, און רב שלום שדכן שטעהט און שאַקעלט צו מיט'ן קאָפּ נאָך יעדען וואָרט און מאַכט מיט די ליפּען; עס קומט איהם צו אַ שטיק געזונד). „לכבוד ידידי היקר הנכבד והמופלג הנגיד והקצין איש חסיד וירא שמים כש"ת מוהר"ר שלום נ"י! ראשית אודיעכם, אַז איך בין ברוך השם בקו החיים והשלום, געב גאָט דאָס נעמליכע פון אייך צו הערען אויף ווייטער ניט ערגער, אָמין. והשנית, זייט וויסען, אַז השרוף עם הגביר שלכם, וואָס איהר האָט מיר געהאַט געשריבען, ועם הגביר שלנו, האָב איך מורא וועט ניט געהן, מחמת ערשטענס האָט איהר מסתמא געהערט די מעשה, וואָס האָט זיך געטראָפּען מיט'ן מחותן של הגביר שלנו, וואָס זיין על־טערע טאָכטער האָט זיך...“ צו וואָס טויג עס מיר? צו וואָס דאַרף איך עם וויסען?

ר ב ש ל ו מ ש ד כ ו (תאָפּט איהם ביי דער האַנד). וואָס אַהרט עם אייך וואָס? לייענט, וועט איהר זעהן ווייטער, וועט איהר זעהן.

ח נ ה - ל א ה . אַנו? לייען, לייען, וואָס האָט זיך דאָס אַזעל־כעס געטראָפּען מיט איהר? עם קעהר זיין אַ שענע מעשה.
ח י י מ - ל י ב (לייענט ווייטער). „...זיין עלטערע טאָכטער האָט זיך אַנגעקלעפּט, רחמנא ליצלן, אין אַ לעהרער און איז מיט איהם מחילה אַנטלאָפּען אין אַ שטאָרט אַריין און האָט דאַרטען געוואַלט שטעלען אַ חופּה. איז ער געקומען מיט זיין פּלונית'טע צום רב שטעלען אַ חופּה. האָט איהם דער רב מסתמא נישט געוואַלט געבען קיין חופּה וקדושין. איז ער אַוועקגעגאַנגען צום קאָזיאַנע רב שטעלען אַ חופּה, האָט איהם דער קאָזיאַנער רב געזאָגט...“ וואָס קעהר זיך דאָס אַז מיט אונז, איך בעט אייך?...

ר ב ש ל ו מ ש ד כ ו . וואָס אַהרט אייך וואָס? אַט לייענט ווייטער, לייענט!

חנה - לאה. נו, מיטא, ליען שוין אז דו ליענסט.

חיים - ליב (רויט ווי פויער פאר כעס, ליענסט ווייטער). „... האט איהם דער קאזיאנער רב געזאגט: וואס ווילט איהר? האט ער איהם געזאגט: איך וויל, איהר זאלט מיר געבען חופה וקדושין. האט איהם דער קאזיאנער רב געזאגט: וואס הייסט, איך זאל איך גע- בען חופה וקדושין? איך קען איך? האט ער איהם געזאגט... האט איהם דער קאזיאנער רב געזאגט... האט ער איהם געזאגט...“ טפו זאלט איהר ווערען! „האט איהם ער געזאגט! האט ער איהם געזאגט!“ צו וואס טויגען מיר די אלע זאגאכצען? וואס ווילט איהר האבען פון מיינע יאהר און טעג? (ער טהוט א שמיץ דאס בריוועל און וויל אנטלויפען. רב שלום שדכן לאזט איהם ניט. ער האלט איהם צו ביי דער האנד און נעמט אליין ליענען דאס בריוועל).

רב שלום שדכן (ליענסט גיך און פארהלינגט זיך). „...אי- אי-אי! אט דאס האט איהר פון היינטיגע לעהרערס מיט היינטיגע דאקטוירים...“ על כל פנים... יא... „איז הגביר שלנו ניט קיין מחותן פאר הגביר שלכם: על כן האב איך א בעסערען, א שענערען, א פיינערען און א גרעסערען שידוך בעבור הגביר שלכם אין אלע אופנים, היינו: עס איז דא אין דער שטאדט ליפעוועץ זעהר א פיינע אלמנה מרת ביילה שתחיה, ביילה גאלדשפינער, און הגם זי איז ניט אזוי רייך, ווי הגביר שלכם, דערפאר שטאמט זי אבער פון גאר א הויך ארט, פון רב פינחס'על ליפעוויצער, און איבערהויפט — וואס זי האט א זון, א בן-יחיד, איין אנטיקעל, וואס מע קריגט דאס ניט בכל קצוי ארץ, היינו: שען, פיו, שרעקליך געבילדעט מיט סכנות-נפשות! א געשטודיערטער, פארשטעהט איהר מיד, אויף אלע לשונות, געבילדעט כמעט ווי א דאקטאר, און אפשר נאך מעהר ווי א דאקטאר, וועט פארשטעקען אלע דאקטוירים אין גארטעל...“ (צו חנה-לאה?). נו? וואס וועט איהר עפס זאגען אויפ'ן שדוך? איהר זענט דאך, ווי זאגט מען, קיין עין-יהרע, א קלוגע אירינע, א חכמה...

חנה-לאה (דרעהט מיט דער נאָז). ניין, ניט דאָס מיינען מיר.

חיים-ליב. ניט דאָס האָבען מיר געמיינט.

רב שלום שדכז (צו זיך). אַט האָסט דו דיר! הויב זיך אָן מיט די אויפגעקומענע נגידים! דאָס טעלערעל פונ'ם הימעל איז זיי סאַרג! (צו זיי ביידען). וואָס דען האָט איהר געוואָלט וואָס?

חנה-לאה. מיר האָבען געוואָלט, ס'זאָל זיין עפּים... עפּים... אַזעלכעס וואָס... איין אַנטיק!

חיים-ליב. עפּים איין אַנטיקעל זאָל זיין!
רב שלום שדכז. פאר צעהן טויזענד ווילט איהר האנדלען מציאות ווילט איהר?

חנה-לאה. צעהן טויזענד? צוואנציג טויזענד!
חיים-ליב. צוואנציג טויזענד? צעהן טויזענד!
רב שלום שדכז (צו זיך). היינט דערגעה אַ טאַק!
צעהן טויזענד, צוואנציג טויזענד! צוואנציג טויזענד, צעהן טויזענד!

חנה-לאה (הויד). אַז מע זאָגט אייך צוואנציג טויזענד. איז צוואנציג טויזענד!
רב שלום שדכז. צוואנציג טויזענד!
חיים-ליב (הויד). אַז מע זאָגט אייך צעהן טויזענד, איז צעהן טויזענד!

רב שלום שדכז. צעהן טויזענד!
חנה-לאה (נאָך העכער). צוואנציג טויזענד!
רב שלום שדכז. צוואנציג טויזענד!
חיים-ליב (נאָך העכער). צעהן טויזענד!
רב שלום שדכז. צעהן טויזענד! (צו זיך). דול און משוגע קאָן מען פון זיי ווערען! (עס קומט אָן אַ בראַממשיס מיט אַ פאַק ביכער אונטער די הענד, געהט צו דער שאַפּע).

דריטע סצענע.

חיים - ליב. פון וואנען קומט דאס אָן אזא איד. ווי דו?
אַבראַמטשיק (קוקט נישט אויף קיינעם). אזא איד, ווי
 איד. קומט אָן פון דער ביבליאָטעקע... פוּ! אַ הימץ! (דערזעהט
 רב שלום שדכן). אַ? רב שדכן? וואָס טהוט איהר דאָ? וויער
 דער א שרוד? וויעדער שדוכים? גוואָלד, ביז וואַנען וועט איהר
 האַנדלען מיט לעבעדיגע מענשען? ביז ווי לאַנג וועט איהר פאַר-
 קויפֿען כלות מיט חתנים? איהר זענט דאָר ערגער פון אַזאַמען.
 ווילדע מענשען, דעספּאָמען!

חיים - ליב (לעגט צו איין אויהער, קוקט אויפֿ'ן שדכן מיט
 גרויס גדלות). האָ, וואָס האָסט דו געזאָגט?

רב שלום שדכן. וואָס האָסט דו געזאָגט וואָס?
אַבראַמטשיק. אַז איד וועל אייד זאָגען, וועט איהר שוין
 וויסען?

חנה - לאה. פאַר וואָס ניט? רב שלום זענען דען אזא
 בהמה?

אַבראַמטשיק. ווער זאָגט דען, אַז ער איז א „בהמה“?
 איד זאָג נאָר, אַז ער ווייסט ניט, ווייל ס'איז אַ „אינאָסטראַנע“
 וואָרט.

רב שלום שדכן. אַ וואָסער אַ וואָרט זאָגסט דו?
אַבראַמטשיק (בויגט זיך צו צו רב שלום שדכן). אַינאַ-
סטראַנע — ווייסט איהר שוין? אינאָסטראַנאַיע סלאָוואַ!
רב שלום שדכן (פינטעלט מיט די אויגען). אַהאַ!
 (פאָטער און מוטער קוועלען).

אַבראַמטשיק. אַהאַ? וואָס אַהאַ? אַ איד זאָגט דיר
 באַלד „אַהאַ“!

רב שלום שדכן. איד מיין דאָס וואָרט מיין איד. הייסט
 עס, אַ פנים, אַזאָ וואָרט, וואָס דער פּשט איז דערפון... (ער מאַכט מיט
 די פינגער). ע-ע-ע...

א ב ר א מ ט ש י ק (חאפט זיך מיט ביידע הענד ביים בויד).
 הא-חא-חא! אוי, פאנאטיקער! אוי, פאנאטיזם! אוי, חסידיוזם!
 אינאסטראנע ווערטער ווערען אנגערופען פרעמדע ווערטער, ווערטער
 פון פרעמדע שפראכען, למשל, „דעספאט“, „דעספאטען“. פון וואנען
 נעמט זיך דאס, ווייסט איהר?

ר ב ש ל ו ם ש ד כ ז. אדרבה, פון וואנען, אדרבה? איד
 בין א איד א פראסטער בין איד, אין די שקאלעס האב איד ניט גע-
 לערענט און אין די אוניווערסטוטען בין איד ניט געגאנגען... געב
 מיר נאך א פאפיראס געב מיר. (נעמט ביי איהם א פאפיראס).

א ב ר א מ ט ש י ק (מיט גדלות). דאס ווארט „דעספאט“
 נעמט זיך פון דעספאטיזם... היינט ווייסט איהר שוין?

ר ב ש ל ו ם ש ד כ ז (שאקעלט מיט'ן קאפ). אזוי?
 פס!!!... וואס זשע הייסט דאס „דעספאטיזמא“?

א ב ר א מ ט ש י ק. דעספאטיזם איז דאס זעלבע, וואס דעס-
 פאט.

ר ב ש ל ו ם ש ד כ ז. אהא, אויב אזוי ווייס איד שוין!
 אפשר האסט דו א שוועבעלע? (נעמט ביי איהם א שוועבעלע). וואס
 זשע הייסט דאס דעספאט? (פיפקעט דעם פאפיראס). אדרבה, מאך
 מיר קלאר, אדרבה!

א ב ר א מ ט ש י ק. א דעספאט הייסט אזא מענש, וואס
 פיהרט זיך דעספאטיש, און שוין!

ר ב ש ל ו ם ש ד כ ז. איד פערשטעה, איד פערשטעה!
 (רויכערט דעם פאפיראס און בלאזט מיט די ליפען). איז וואס זשע
 הייסט דאס דעספאטיש?

א ב ר א מ ט ש י ק. דעספאטיש הייסט, אז ער פיהרט זיך
 ווי א דעספאט, און א דעספאט הייסט א טיראן, דעספאט און טיראן
 איז כמעט אלץ איינס, און לאזט מיר צורוה! (קומט אין די ביכלעך
 ערייז און מישט בלעמלעך).

ר ב ש ל ו ם ש ד כ ן . איד פערשטעה שוין, איד פערשטעה שוין ! עם הייסט, דער שורש דערפון איז אזוי, נאָר דער פשט איז איין אנדערער. על פי דקדוק, הייסט עס... (מאכט מיט די פינגער). זאג זשע מיר, אבראָממשיק, זאָלסט מיר געזונד זיין זאָלסט דו מיר, פון וואָסער א שפראך נעמט זיך דאָס דאָזיגע וואָרט פון וואָסערער ? פון דייטשעס, צי פון פראַנטשעייזשעס ?

א ב ר א מ ט ש י ק (קוקט אין ביכעל אריין). האָ ? דעס פאַטיזם ? פון לאַטיין.

ר ב ש ל ו ם ש ד כ ן . אזוי ? טצא-טצא-טצא ! אַזש פון לעטיין ! (צו רב חיים-ליב'ן מיט זיין ווייב). אָ ? זעהט איהר ? אַט דאָס הייסט געקענט שפראך אַט דאָס ! אַט דאָס הייסט היינר טיגע וועלט אַט דאָס ! אין אונזערע יאָהרען, רב חיים-ליב, האָבען מיר עפּים א סך געוואוסט פון א שפראך מיט אַ לעטיין ? האָ ? (דער פאַטער מיט דער מוטער קוועלען).

א ב ר א מ ט ש י ק (קוקט פון אויבען אראָפּ). וואָס איז דער חתן אייערער, וואָס איהר רעדט מיין שוועסטער : א דאָקטאָר מער דיצין, צי א יוריסט ? צי אפשר גאָר אַ אינזשענער טעכנאָלאָג ?

ר ב ש ל ו ם ש ד כ ן (בלאָזט דעם פאַפּיראַס). נישט דאָס און נישט יענץ און נישט גאָר נישט.

א ב ר א מ ט ש י ק . נישט דאָס און נישט יענץ און נישט גאָר נישט ? טאָ וואָס דען איז ער ? אַ קופּטשיק ? אַ טונעיאַדעץ ?

ר ב ש ל ו ם ש ד כ ן . חס וחלילה ! ער איז אַ גביריש קינד, וואָס איז שייך — אַ קענער, אַ מורא'דיגער קענער ! לשונות מיט שפראך, מיט אידיש, מיט רוסיש, מיט דייטש, מיט פראַנצויז, מיט סכנות-נפשות !

א ב ר א מ ט ש י ק . זענט איהר דאָס דער מבין ? גוטע יאָהר רען ! אומזיסט אייער טרחה ! מיין שוועסטער וועט ניט נעמען קיינעם, אַ תּוֹע אַ דאָקטאָר, און דוקא אַ דאָקטאָר מעדיצין.

ח י י מ - ל י ב . ווער פרעגט דיד ? וואס ביזט דו פאר א מחותן אהער אויף זאגען דעות ?

א ב ר א מ ט ש י ק . ווארום אזוי ! איך ווייס, אז וויעראטשקע וועט נישט נעמען קיין אנדער חתן, א חוץ א דאקטאר מעדיצין.

ח י י מ - ל י ב . יא. אבער וואס ביזט דו פאר א שילאטען-שמש ? דיין געשעפט איז ביכער און ביכלעך. געה געזונטערהייט !
ח נ ה - ל א ה (שמעל זיך איין). וואס אהרט דיד, אז דאס קינד רעדט ?

ח י י מ - ל י ב . איך האב פיינט איין עזות-פנים ! ס'איז ניט זיין באבע'ס דאגה !

א ב ר א מ ט ש י ק (לאזט זיך געהן, בלויבט שמעלן אויף א נוילע אין א טראגישער פאזע, שאַקעלט מיט'ן קאפ און רעדט צו זיך אליין).
א, דעספאטיוזם, פאנאטיוזם, חסידיוזם, אבסקוראנטיוזם! ... (געהט אַוועק. דער פאטער און די מוטער קוועלען).

פ ע ר ט ע ס צ ע נ ע .

ר ב ש ל ו מ ש ד כ ו . אט דאס הייסט א מושלם ! אט דאס הייסט געקענט אט דאס ! הקצור, איז ווי אזוי בלייבט דאס ווי אזוי ? איהר האט מיר פארשלאגען די פאמערקעס האט איהר מיר...
יא ! קלאפ איך, הייסט עס, אוועק א דעפעש, אדער איך שרייב אריין איין אטקריטקע צו מיין שותף וועגען דעם דאזיגען שדוך, אז...
ח נ ה - ל א ה (שלאגט איהם איבער). זייט זיך ניט מטריה, קלאפט ניט קיין דעפעשען און שרייבט ניט קיין אטקריטקעס — דער שדוך איז ניט פאר אונז.

ח י י מ - ל י ב . ס'איז ניט פאר אונז דער שדוך.

ר ב ש ל ו מ ש ד כ ו . פאר וואס איז ?

ח נ ה - ל א ה . דערפאר, וואס מיר ווילען א דאקטאר. היינט ווייסט איהר שוין ? איין מאל פאר אלע מאל — א דאקטאר.

ר ב ש ל ו ם ש ד כ ז . א דאקטאר? מילא, אויף די אייגענע מעשה; איהר זאגט א דאקטאר? לאַז זיין א דאקטאר לאַז זיין.
ח י י ם - ל י ב (צו הנהלאה'ן). א דאקטאר? אַנדערש לוינט דיר ניט?

ח נ ה - ל א ה . אַנדערש לוינט מיר ניט.

ח י י ם - ל י ב . נו, וויל איך דוקא א סוחר. איך האב דיר וויפיעל מאַל געזאגט, אז איך וויל נעמען א סוחר, ניט קיין דאקטאר! א טהייערע מציאה א „יאקטער“! ער האט געשטודיערט און גע- שטודיערט, קוים אויסגעשטודיערט — און פון דעסמוועגען ווער קומט צו וועמען, אז עס טהוט איהם וועה דער בויך? ווער נעמט ביי וועמען א קערבעל? איך ביי איהם, צי ער ביי מיר? ניין, אדרבה, זאגט שוין איהר אליין, רב שלום! הקצור, איך נעם ניט פאר מיין טאכטער קיין דאקטאר! איך נעם איהר א סוחר! פארשרייבט אייך, רב שלום: א סוחר!

ר ב ש ל ו ם ש ד כ ז . א סוחר? מילא, אויף די אייגענע מעשה! איהר זאגט א סוחר? לאַז זיין א סוחר לאַז זיין.
ח נ ה - ל א ה . איז דוקא ווייל דו ווילסט א סוחר, וויל איך א דאקטאר!

ר ב ש ל ו ם ש ד כ ז . א דאקטאר.
ח י י ם - ל י ב (הויד). איהר הערט, רב שלום? א סוחר!
ר ב ש ל ו ם ש ד כ ז . א סוחר.
ח נ ה - ל א ה (הויד). א דאקטאר!
ר ב ש ל ו ם ש ד כ ז . א דאקטאר.
ח י י ם - ל י ב (נאך העכער). א סוחר!
ר ב ש ל ו ם ש ד כ ז . א סוחר.
ח נ ה - ל א ה (נאך העכער). א דאקטאר!
ר ב ש ל ו ם ש ד כ ז (צו זיד). משוגע צו ווערען פון זיי!
(צו זיי ביידען). ווייסט איהר גאר וואס? איך וועל אייך נעבען א

סוחר וועל איך אייד געבען אזעלכען. וואס היילט, אדער א דאקטאָר, וואס האַנדעלט, און לאָז דאָס האַבען איין עס לאָז דאָס, און הייסט עפּים דערלאַנגען צום טיש, דורכשוויינקען דעם גאַנגעל, טרוקען גע- וואָרען אין האַלז רעדענדיג מיט אייד, און טאַקיי... (חנה'לאה טהוט אַ קלונג. מע טראָגט אַריין לעקאָך מיט בראַנפּען. עס קומט אַן פון דער גאַס ווי עראַטשקע מיט'ן היטעלע, מיט'ן זאָנטיקעל און מיט די הענטשקעלעך).

פֿינפטע סצענע.

ווי עראַטשקע (צום שדכן). באַנזשור, מאַנסיע! רב שלום שדכן. מע רופט מיך רב שלום, ניט מאַסיי. ווי עראַטשקע. האַ-האַ-האַ! אַט אַ ניעוועזשדא! „באַנזשור מאַנסיע“ הייסט — גוט מאַרגען אייד, מיין הער. רב שלום שדכן. אַ שענער גוט מאַרגען אויף איהר; שוין באַלד נאכט... אַ גוטער אַבענד זאָל דיר זיין! לחיים, רב חיים! ליב! לחיים, חנה'לאה! נו, לאָז גאָט געבען ביי איהר צו דער חופּה.

ווי עראַטשקע. האַ-האַ-האַ! אַט אַ קאַמיק! וואָס טהוט איהר דאָ? אלץ מכח חתנים? אומזיסט אייער מיה, אומ-זיסט ברעכט איהר פים.

רב שלום שדכן. די פים זיינען מיינע, ניט קיינעמס. ווי עראַטשקע (געהט אויס פאר געלעכטער). האַ-האַ-האַ! האַ-האַ-האַ!

חנה'לאה. וואָס לאַכסט דו אזוי, טאַכטער? חיים-ליב. וואָס איז דער געלעכטער? ווי עראַטשקע (צו דער מוטער). אַ קאַמיטשעסעסע פיגור! האַ-האַ-האַ! פון וואָנען נעמען זיך אזעלכע ניעוועזשדעס? וואָס טהוט דאָ ביי אייד דער שדכן?

ח נ ה - ל א ה . וואס טחוט א שדכן? ער רעדט שדוכים.

ו ו י ע ר א ט ש ק ע . וועמען רעדט ער דאס שדוכים?

ח י י מ - ל י ב . וועמען? מיר!

ח נ ה - ל א ה . זיי רעדען דיר א חתן, וויעראטשקע.

ו ו י ע ר א ט ש ק ע . וואס הייסט, ער רעדט מיר א חתן? א

חתן דארף זיך רעדען אליין. (טהוט אויס די הענטשקעלעך). וועמען, א שטייגער, רעדט ער מיר?

ח נ ה - ל א ה . זיי רעדען דיר א דאקטאָר.

ח י י מ - ל י ב . א סוחר רעדט ער דיר.

ח נ ה - ל א ה (הויד). א דאקטאָר, ניט קיין סוחר! (רב שלום שדכן רעדט נאך: „א דאקטאָר“).

ח י י מ - ל י ב (הויד). א סוחר, ניט קיין דאקטאָר! (רב שלום שדכן זאגט נאך: „א סוחר“).

ח נ ה - ל א ה (נאך העכער). א דאקטאָר! (רב שלום שדכן: „א דאקטאָר“).

ח י י מ - ל י ב (נאך העכער). א סוחר! (רב שלום שדכן: „א סוחר“).

ר ב ש ל ו מ ש ד כ נ (צו זיד). יא! עס הויבט זיך שוין אן א טרעיאטער! (צו פאטער און מוטער). שאט! ווייסט איהר נאר, וואס? לאמיר פרעגען ביי איהר אליין לאמיר. (צו וויערא'ן). וואס ווילסטו דו בעסער, מיידעל, א סוחר, צי א דאקטאָר?

ו ו י ע ר א ט ש ק ע . איהר זענט א גאחאל!

ר ב ש ל ו מ ש ד כ נ . א וואס?

ו ו י ע ר א ט ש ק ע . א גאחאל!

ר ב ש ל ו מ ש ד כ נ . ניין, דו האסט א טעות, מיידעל, איד ביז א שדכן ביז איד, ניט קיין געחאל: איז אויב דו ווילסט, קאן איד דיר געבען אויף אויסצוקלייבען קאן איד דיר; רב שלום שדכן האט ברור השם גענוג. איד קאן דיר געבען א סוחרישען דאקטאָר, אדער א דאקטארשען סוחר. די ברירה איז ביי דיר די ברירה.

ווי עראטשקע (קויכט פאר געלעכטער). האַ-חאַ-חאַ! אַ
 סוחרישער דאָקטאָר, אַדער אַ דאָקטאָרשער סוחר! האַ-חאַ-חאַ! ...
 רב שלום שדכן (צו זיך). דאָס מיידעל איז מיר עפּים
 פּרייליך דאָס מיידעל... (צו פאָטער און מוטער). לחיים, רב חיים!
 ליב! לחיים, חנה-לאה! נו, לאָז גאָט געבען אין גיכען צו דער
 חופּה! ...

חנה-לאה. וואָס שווייגסט דו, טאָכטער? זאָג איהם,
 דעם טאָטען דיינעם, דעם טיראַן, דעם דעספּאָט, אז דו וועסט נעמען
 אַ דאָקטאָר, ניט קיין סוחר! (רב שלום שדכן זאָגט נאָך: „אַ דאָקטאָר,
 ניט קיין סוחר“).

חיים-ליב. אַ סוחר וועט זי נעמען, ניט קיין דאָקטאָר!
 (רב שלום שדכן זאָגט נאָך: „אַ סוחר, ניט קיין דאָקטאָר“).

חנה-לאה (הויך). אַ דאָקטאָר! (רב שלום שדכן זאָגט
 נאָך: „אַ דאָקטאָר“).

חיים-ליב (הויך). אַ סוחר! (רב שלום שדכן זאָגט נאָך:
 „אַ סוחר“).

חנה-לאה (אַ טופּ מיט'ן פוס). אַ דאָקטאָר! אַ דאָקטאָר!
 אַ דאָקטאָר!

רב שלום שדכן (זאָגט נאָך). אַ דאָקטאָר! אַ דאָק-
 טאָר! אַ דאָקטאָר! לחיים, רב חיים-ליב! לחיים, חנה-לאה'ניו!
 ווי עראטשקע (קאָטשעט זיך פאר געלעכטער). האַ-חאַ-חאַ!
 אַ דאָקטאָר! אַ דאָקטאָר! אַ דאָקטאָר! (פון יענער זייט וואָנד
 הערט זיך אַ קול פון אַבראַמטשיקען: „אַ דאָקטאָר! אַ דאָקטאָר! אַ
 דאָקטאָר!“ — עס עפענט זיך די קיכטהיר און עס לויפט אַרײַן אײַן אײ-
 בערגעשראָקענע זלאַטקע דאָס די ענסט מיידעל מיט אַ
 האַנדטוך און מיט אַ פלעדערוויש, און נאָך איהר בריינע די אײ-
 דינע מיט אַ האַנטשערקע און מיט אַ ראַהאַטש).

ז ע כ ס ט ע ס צ ע נ ע .

ז ל א ט ק ע ד א ס מ י י ד ע ל . א דאקטאָר ? וועמען איז
א דאקטאָר ? וועלכען דאקטאָר ? אט לויף איך ברענגען דעם דאָק-
טאָר !

ב ר י י נ ע ר י א י ד י נ ע . א מכה איז מיר א גרויסע !
א דונער האט מיך דערשלאָגען ! וואָס איז דאָ ? מע חלש'ט ?
ווער חלש'ט ? פאר וועמען דארף מען דאָס דעם דאקטאָר ? (וויי-
ראַטשקע הערט ניט אויף צו קאָטשען זיך פאר געלעכטער).

ח נ ה - ל א ה (לאַזט זיך צו די דיענסטען מיט ביידע קולאַקעס).
א ביזער ! א וויסטער ! א פינסטערער חלום צו אייער קאָפּ און
צו אייערע הענד און פיס ! וואָן, שליס-מוזלען ! ארויס פון דאַנען.
דראַנקעס ! חצופות ! (ביידע דיענסטען לאָזען זיך צו דער טהיר,
באגעגענען זיך מיט רב שלום שדכן, צעבוצקען זיך מיט די נעז).

ר ב ש ל ו ס ש ד כ ז . ביז עפּיס וואָס, קאָן מען דאָ האַפען
צווישען יאָ און ניין אַ פאַר פעטש קאָן מען... אַ שטוב פון גאַלע
משוגעים, כלעבען... זיי דארפֿען אלע אַ דאקטאָר דארפֿען זיי... ווי
איז לעבען אַריין אַ דאקטאָר !

פ א ר ה א נ ג .

מענשען. א טהעאטער-
שטיק אין איין אקט

געשריבען אין יאָהר 1907.

די פערזאנען :

ד נ י א ל . איין אלטער הויזדיענער, איין עקאנאם און איין אויפ־
זעהער אויף די „מענטשען“ אין הויף. א בחור שוין אין די יאָהרען,
וואָס וויל אויסזעהען יונג. טראָגט אַ רויטע וועסטע מיט מעשענע קנעפלעך,
קעסטעלדיגע הויזען, אַ גרינעם שניפּס. האַלט זיך גרויס און רעדט
שטרענג מיט קלענערע פון זיך; מיט גרעסערע ווערד ער קליין, רעדט
ווייך.

ה ע ר ין . איין עלעגאַנטער משרת. טראָגט אַ פראַק, אַ ווייסע
וועסטע, שענע וואַנסען.

ר י ק ע ל . אַ קעכין. טראָגט אַ ווייסען פאַרטרוד, אַ ווייסען שליוי-
ער. אַ פרויליכע נשמה.

פ י ש ע ל . איהר מאַן. דיענט אין צווייטען הויף אַ פערזאָרגטער
נפש.

ל י ז א . אַ שטוב־מיידעל, וואָס מע האָט נאָר-וואָס אָפּגעשאַפּט.
ר ע ו ו ע ט ש ק ע . אַ שטוב־מיידעל, וואָס מע האָט נאָר-וואָס
צוגענומען.

פ א נ י ט ש ק ע . אַ שטוב־מיידעל, וואָס מע האָט שוין לאַנג
אָפּגעוואָגט.

ר ב ס ע נ ד ע ר . אַ מלמד. אַ בעוואכסענער נוי אַ חיה. רע-
וועטשקעס פאַטער.

י ו כ ב ד . זיין ווייב. רעוועטשקע'ס מוטער.

מ א ד א מ ג א ל ד . איין אויפגעקומענע נגידית. מע זאָגט —
אַ מיליאָנערקע.

די האַנדלונג שפּיעלט זיך אָפּ ביי די נגידים אין אונטערשטען שטאַק.
אין אונזערע צייטען.

א גרויסארטיגע קיך. א וויסע פלימע מיט מעשענע רעהרען און גלענצענדע גאלקעס. אלע זאכען און כלים פון א רויכער קיך: ריין, ווייס און זויכער. דער אויווען רעכטס, מיט'ן פנים צום פובליקום. — לינקס, אין וואַנד, טרעפ אַרויף אויפ'ן צווייטען שטאָק. — צווישען די טרעפ און צווישען דער ראַמפּע בילדעט זיך ווי אַ מיז'הדר'ל, אַפּגעזונג' דערט פונ'ם אויווען. דאָרטען שמעהט אַ קליון טישעל מיט אַ גרויסער ווייסער וואָלטער-שטוהל (אין אַלטמאָדישע קרעסלע). אויף דער שטוהל זיצט אַלע מאָל ד נ י א ל. אַקעגען דעם אַלקערעל, בוי דער צווייטער וואַנד, רעכטס, שמעהט א גרויסער גרינער קאסטען. נעבען דעם קאסטען, נעהענטער צו דער ראַמפּע, אַ קליון רויט קעסטעל. אין מיטען קיך שמעהט א גרויסער לאנגער טיש מיט עטליכע בענקלעך. ביי'ם טיש, אַראָפּגעוואָר- פען דעם פראָק און פערקאָטשעט די אַרבעל, זיצט ה ע ר י און שרייבט אַ בריעף. ר י ה ע ל שמעהט הינטער איהם און דיקטירט איהם.

ר י ה ע ל. „...און שרייב מיר, ליעבע שוועסטער, ווי געהט דיר איז דעם דיענסט? און צי ס'איז עפּיס ביי אײַך אַ סך „מענ- טשען“ און וואָסערע „מענטשען“? און ווי אַזוי בעגעהט מען זיך ביי אײַך מיט די „מענטשען“?...“

ה ע ר י א (שרייבט און דרעהט מיט דער צונג אַהין, וואו די פען געהט). „און שרייב מיר, ליעבע שוועסטער...“ נו? ווייטער?

ר י ה ע ל (דיקטירט). „ביי אונז זענען מיר פיער „מענטשען“, אַחוץ וואָס ביי'ם גרעט וואָשען אַ בעזונדער „מענטש“, און ביי די פערד א „מענטש“, און ביי'ם טויער א „מענטש“, און אין גארטען א „מענטש“...“

ה ע ר י א. טררררר!... זעה נאָר, ווי זי האָט זיך עס אַביסעל צעמענטשעלט! אײַך האָלט נאָך גאָר פון פאַרינט, און זי מאַהלט ווי אַ מיהל!

ר י ה ע ל. וואו זשע האַלטסט דו, שלים-מזל?

ה ע ר י א. אײַך האָלט ביי דער ליעבע שוועסטער...

ד י ק ע ל . וואס הייסט, אט דא ערשט האלסט דו? וואס ס'האט זיך מיר גע'חלומ'ט יענע נאכט און היינטיגע נאכט! ווען זשע וועלען מיר קומען צו גאט?

ה ע ר י . וואס זשע האט איהר געמיינט? אזוי ווי איהר בארעכאנעט, אזוי זאל זיך שרייבען? א פען איז ניט קיין צונג. וואס זאל מאהלען! איידער מע שטעלט אוועק איין אות, דארה מען גוט צוהארעווען! (קוקט אויף דער פערדער צו דער ליכט). און דערצו איז נאך די פערדער פון אונזער עקאנאם געראטען און איהר בעל-הבית: הארטלייביג, שווערפסיג און פוואטע. (בעווייזט מיט די הענד אויפ'ן בויך. עס קומט אן ל י ז א פון די טרעפ אראפ, געהט צו צום רויטען קעסטעל, זעצט זיך אוועק, דאס פנים אין די הענד וויינט).

ד י ק ע ל (צו ליזא'ן). גאט איז מיט דיר, וואס וויינט דו? אויף חורבן בית-המקדש?

ה ע ר י (צו ליזא'ן). ביזט משוגע. צי חסר-דעה? איז מיטען דאנערשטאג האט זי זיך צעוויינט? זאלסט בעסער וועלען זיין מיין בלע...

ר י ק ע ל . האסט, אפנים, געחאפט א פעטשאטעק פון דער מאדאם? א נאווינע! אז מע איז ביי יענעם א „מענטש“, דארה מען אלסדינג איבערטראגען!

ה ע ר י . האב זיי אין דער ערד, נארעלע, אזוי ווי איד. (ציהט זיך אויס). איד האב קיין מורא ניט פאר קינעם! איבער מיר איז נישטא קיין עלטערס און קיין גרעסערס און קיין שטארקערס... וואס מיר בעל-הבית! ווער מיר מאדאם! וואו מיר עקאנאם! דו האָן בעסער חתונה פאר מיר, נאריש מיידעל וואס דו ביזט, וועט דיין זיין גוט ווי די וועלט.

ד י ס ע ל . אליין דער חתן — אליין דער שדכן! ... (ד נ י א ל
אראפ פון די טרעפ. הערץ חאפט זיך אויף, טהומ און דעם פראק, שטעלט
אונזעס די טינט און פען צוריק אויפ'ן קלוינעם מישעל. ווערד איין אנדער
מענש. רוקעל שטעלט זיך אונזעס צום אויווען).

ד נ י א ל (צו הערצ'ן). הער נאָר דו. פיינער בחור מיינער.
קום נאָר אַהער! (פיהרט איהם צו צום פענסטער, קוקט איהם גלייך אין
די אויגען אַרײַן, ווייזט איהם מיט'ן פינגער אויף ליזא'ן). נו?

ה ע ר י . וואָס „נו“?

ד נ י א ל . זיך שען אויסגעפיינט.

ה ע ר י . ווער?

ד נ י א ל . איד!

ה ע ר י . איהר?

ד נ י א ל (טהומ איהם אַ שמיר איבער דער נאָז). קלאָון! פאַיאָן!
געה שוין געה אַרויף, מע רופט דיר! פארברענט זאָל דאָס ווערען!
ה ע ר י . די רגע! (ער געהט צו די טרעפ אַרויף).

ד נ י א ל (בעזעצט זיך פעסט אין דער קרעסלע, פערקאטשעט די
אַרבעל, שליסט אַפּ דאָס מישקעסטעל מיט אַ קלונג, נעמט אַרויס אַ ביכעל.
טהומ אַן אַ פאַר קיילעכיגע ברילען. רופט צו ליזא'ן צום מיש, קוקט אין
ביכעל אַרײַן). דיר קומט פאַר פיער חדשים מיט דריי וואָכען. פיער
מאַל אַכט איז, אַ פנים, צוויי און דרייסיג; און פאַר די דריי וואָכען
צו צוויי רובעל אַ וואָך — איז דריי מאָל צוויי האָכען מיר, אַפנים,
זעכס. צוויי און דרייסיג און זעכס איז, אַפנים, אַכט און דרייסיג.
צוועלף האָסט דו צו אַ גלייכען חשבון, איז, אַ פנים, פופציג. נאָ,
אַט האָסט דו געלד. (נעמט אַרויס געלד, שטעלט אונזעס אויף ליזא'ן
די קיילעכיגע ברילען). דו וויינסט? דו ביזט נאָך גערעכט? האָ? ...
(שטרענג). מאַך ניט קיין אַנשטעלען און נעם געלד!

ל י ז א (נעמט דאָס געלד, הערט ניט אויף צו וויינען). וואָס בין
איד שולדיג? ער האָט מיר געזאָגט, אז איד בין אַ שענע. ער האָט
מיר געשוואָרען, אז ער האָט מיר לייעב...

ד נ י א ל. אַ גרולח! ער האָט זי לייעב! אַט דער לץ, דער
פּאַיאָן, דער משולחת? פארברענט זאָל דאָס ווערען!...

ל י ז א (הויבט אויף דעם קאַפּ). וועמען מיינט איהר דען?

ד נ י א ל. און דו וועמען מיינסט דו?

ל י ז א (לאָזט אַראָפּ דעם קאַפּ). נאָטאַנע'ן מיינ איד, נאָטאָן
מאַיסעוויטש...

ד נ י א ל (האַפּט זיך אויף). האָ? וואָס האָסט דו געזאָגט?
נאָטאָן מאַיסעוויטש?

ל י ז א (שטיל). ער...

ד נ י א ל (שטיל). שוטה! וואָס זשע האָסט דו געשוויגען,
נאַריש ציענעל וואָס דו ביזט? (מיט כעס). פאַר וואָס האָסט דו ניט
געזאָגט מיר? נאַריש קעלבעל! מיר האָסט דו בעדאַרפט זאָנען,
מיר! פארברענט זאָל דאָס ווערען!...

ר י ק ע ל (לויפט צו פונ'ם אויווען). וואָס איז? וועה איז
מיר! (ברעכט די הענד).

ד נ י א ל. ניט אייער באַכע'ס דאנה! צו אייער ארבייט
געהט!

ר י ק ע ל. טפול! (געזט צוריק צום אויווען).

ד נ י א ל. ווי אזוי איז דאָס געווען? דערצעהל, פאַר מיר
האַב מיינ מורא ניט; מיר קאָנסט דו דערצעהלען אַלץ. (שטיל).
הייסט דאָס. האָט ער דיר איינגערעדט, אז ער האָט דיר לייעב? און
דו האָסט איהם געגלויבט אויף נאָמנוח? אומגליקליכע וואָס דו
ביזט!... און איד האַב געמיינט. אז דו האָסט זיך פערבונדען מיט
אַט דעם פוסטען בחור. מיט דעם שלים-מזל! קום נאָר אַהער, זיץ...

(ווייזט איהר אויף א בענקעל נעבען זיין שטוהל). זאג מיר נאָר דעם ריינעם אמת, געדענק! דו רעדסט מיט מיר... ס'איז ער? נאָטאָן מאַסיעוויטש, זאָגסט דו?

ל י ז א (ווייזט). לאַמיד שוין אַזוי לעבען און געזונד זיין מיט אייך אין איינעם... אַט האָט ער מיר געשענקט אַ פינגערעל... (זי ווייזט איהם דעם פינגער).

ד נ י א ל (נעמט איהר האַנד, בעטראַכט דעם פינגער מיט'ן רינג). אומגליקליכע וואָס איהר זענט!... שאָף! ציענען! קעלבלעד!... לאָזט זיך איבעררעדען פון יעדען איינציגען!... (טהוט איהר אַ וואָרף אָפּ די הענד). געהאַלטען דאָס בסוד פון מיר? !... סודות? זיך צע-נויפגערעדט? געגלויבט? געמיינט, זי איז אויפ'ן זיבעטען הימעל? ! פאַרברענט זאָל דאָס ווערען! !... (חאַפט זיך אויף, שפּאַנט אַרום). אַט אַזוי נאָרט מען אייך אַריין, אומגליקליכע נפשות וואָס איהר זענט! (געהט צו צו איהר, רעדט הויך). וואָס האָסט דו געמיינט? וואָס האָסט דו זיך געטראַכט? האָסט גערעכענט, אַז ער וועט דיך נעמען? אַ מאַדאָם גאָלד האָסט דו זיך געריכט צו זיין, האַט-אָהאָ! וואָס שווייגסט דו, וואָס? (זעצט זיך אַוועק אַקעגען איהר, נעמט איהר האַנד, רעדט ווייכער). דערצעהל מיר, קינד, דערצעהל מיר אַלץ.

ל י ז א (זעצט זיך אַוועק נעבען איהם אויף אַ בענקעל, חליפעט. ריקעל גנב'עט זיך אונטער, לעגט צו אַיין אויער). די ערשטע צייט, אַז איך בין אָנגעקומען, איז ער מיר נאָר נאָכגעגאַנגען און געזאָגט, אַז איך בין אַ שענע, אַ פאַרשוין... אַז איך בין אַ ציערונג אין שטוב, אַז ער וואָלט אויף מיר נאָר געקוקט און נאָר געקוקט... נאָכדעם האָט ער אָנגעהויבען זיפּצען און צו קרעכצען, זאָגען, אַז ער האָט מיד ליעב, אַז ער געהט אויס נאָך מיר, אַז ער קאָן אַהן מיר ניט לעבען... מיד געפרעגט, אויב איך וויל זיין זיינע... געבעטען, איך זאָל אויף איהם האָבען רחמנות... צוגעזאָגט, אַז ער וועט איבער-רעדען מיט זיי... און אַז זיי וועלען ניט וועלען, וועט ער זיך פאַ'ען.

אדער שיסען... ער וועט זיך נעמען דאס לעבען... אפגעלעגט אזוי פון טאג אויף טאג... ס'איז אויף איהם געווען א נאט'ס רחמנות... ד נ י א ל . זי האט אויף איהם געהאט רחמנות? הא-חא-חא! פארברענט זאל דאס ווערען! נו, און ער אויף דיר? פאר וואס האט ער אויף דיר קיין רחמנות ניט? הא? ... וואס-זשע האט ער דיר געזאגט היינט, נעכטען, עהערנעכטען? האסט גערעדט מיט איהם? זאג!

ל י ז א . גערעדט, וואס דען, איך האב ניט גערעדט? איך האב איהם אלסדינג געזאגט... איך האב געוויינט... (וויינט).

ד נ י א ל . זי האט געוויינט! ... נו, און ער?

ל י ז א . ער האט געבעטען פריהער מיט גוטען, איך זאל שווייגען, מיר צוגעזאגט מתנות, געלד... און אז איך האב מיר אפגעזאגט פון די מתנות, האט ער אנגעהויבען מיט בעזען. ער האט מיר געזאגט, אז טאמער מאך איך א סקאנדאל, וועט ערגער זיין פאר מיר, פאר מיין שוועסטער...

ד נ י א ל . פון וואנען ווייס ער פון דיין שוועסטער?

ל י ז א . איך האב איהם דערצעהלט, אז איך האב א שוועס-טער א קאסירערין. טאמער ווערד מען געוואהר, פערלירט זי די שטעלע...

ד נ י א ל (חאפט זיך אויף מיט כעס, שהוט א זעץ אין טיש אריין. הויך). וואו זענען געווען מיינע אויגען, פארברענט זאל דאס ווערען! ... און פאר וואס האסטו מיר פריהער ניט געזאגט, אומגליקליכע וואס דו ביזט! (זעצט זיך אַוועק, רויבט זיך דאס פנים, רעדט אַביסעל ווייכער). זאג מיר נאר, קום אהער, דו נאריש מיידעל וואס דו ביזט, וועמען האסטו דא אַחוץ דער שוועסטער?

ל י ז א (דורך טרערען). קיינעם ניט. איך האב דאך אייך געזאגט, אז איך האב דא נאר איין שוועסטער, דיענט זי אין א קלייט, א קאסירערין איז זי, א אינגערע פון מיר, איז טאמער ווערד מען געוואהר פון מיין אומגליק. פערלירט זי די שטעלע (יאמערט).

ד נ י א ל (שטילט זי איין). האָב קיין מורא נישט, ס'וועט דיין שוועסטער נישט שאַדען... גוט, וואָס דו האָסט מיר געזאָגט. איד וועל שוין פון דיינעטוועגען זעהען. איד וועל שוין זעהען... (מראַכט אַ וויילע). ווייסט דו וואָס? איד וועל דיר געבען אַ קוויטעל צו מיינע אַ בעקאַנטע... דאָרט וועסט דו זיין, ביז איד וועל זעהען... איד וועל שוין זעהען... (נעמט אַרויס אַ שטיקעל פאַפּיער. שרייבט און סאַפּעט. ליזא זיצט און וויינט. פון די טרעפּ הערט זיך אַ פרויען-קול: „דניאל! דניאל!“).

ד נ י א ל (לעגט-אַרײַן דאָס שטיקעל פאַפּיער צוריק אין שישקעס-טעל, טהוט אויס די בריללען, ווערט מיט אַ קאַפּ נידעריגער). באַלד! באַלד! (לאָזט זיך אַרויף אויף די טרעפּ).

ר י ק ע ל (געהט-צו מיט'ן לעפעל צו ליזא'ן, שאַקעלט מיט'ן קאַפּ). מיינסט, איד האָב נישט געהערט? כ'האָב געהערט אַלסדינג... אַט אַזוי האָט מען, אַז מען איז אַ „מענטש“ ביי יענעם. קומען זאָל אויף זיי אַ חלירע, אויף אַלע בעלי-בתיים, רבוננו של עולם!

ל י ז אַ (וויינט). אוי, ריקעל-קרוין, נשמה'ניו, האַרצעניו! איד בין אומגליקליך! וואָס וועל איד טהון? וואוהין וועל איד געהן? וואָס וועל איד זאָגען?... (ברעכט די הענד).

ר י ק ע ל. וויין נישט, נאַרעלע! איד האָב פיינט מיך מישען אין פרעמדע געשעפטען. דו ווייסט דאָ; נאָר ווען ס'זאָל קומען אויף מיר... (בויגט זיך איין צו איהר אויפ'ן אויהער). ווען עס קומט אויף מיר אַזא זאָל, וואָלט איד ביי זיי אַפּגעצאַפט דריי אַקעס בלוט! פאַסען וואָלט איד פון זיי געשניטען! (ווייזט מיט'ן לעפעל). פאַסען! קינדס-קינדער וואָלטען זיי פערזאָגט, זיי זאָלען זיך נישט בעגעהן אַזוי מיט „מענטשען“! אַ חלירע זיי אין פנים!

ל י ז אַ (ברעכט די הענד). וועה איז מיר, איד האָב מורא פאַר דער שוועסטער, פאַר מיין שוועסטער, זי וועט פערלירען די שטע-לע... וואָס וועל איד טהון? וואָס וועל איד טהון?...

ר י ק ע ל . אוי, גאט'ס בהמה'לע וואס דו ביזט! האסט א געלעגנהייט זיך בעוואהרענען איצט מיט נדן! זיי האבען גע-
נוג, נישקשה, אויסקרענקען מעגען זיי! און נעמען א חתן, נארעלע,
אויף מיר אזא יאהר, חתונה האבען און אויפהערען זיין א „מענטש“
ביי יענעם... ווערען א בעל-הבית'טע, נארעלע, און אליין האלטען
„מענטשען“... בעטראכט זיך!... אוי, מע געהט... (לויפט אפ צוריק
צום אויווען. ד נ י א ל און ה ע ר י צ געהען ביידע פון די טרעפ).

ה ע ר י צ . דאס איז יא גאט די נשמה און דעם הונד דעם לונג
און לעבער! (מאכט א מאדנע גרימאסע, נעמט זיך צו איין ארבייט).
בלבולים גאר!

ד נ י א ל (שטרענג). זאל זיין שטיל! (צו ליזא'ן). איינגע-
פאקעוועט ביי דיר די זאכען? (עפענט אויף דאס שישקעסטעל). נא,
אט האסט דו נאך א פופציגער... אויף הוצאות וועסט דו בעקומען
אחוץ... איך וועל שוין זעהען... אומגליקליכע בעשעפענישען וואס
איחר זענט! פערבלאנזעטע שעפעלעך, גאט'ס בהמה'לעך, פאר-
ברענט זאל דאס ווערען! (ליזא וויינט, וויל געהן, ער האלט זי אפ)
האב צייט. איך וועל דיר געבען א קוויטעל, א בריעף וועל איך
דיר געבען. (וויל שרייבען. קומט-צו ריקעל).

ר י ק ע ל (לויפט-צו דניאל'ן מיט'ן לעפעל אין האנד). איחר
ווייסט דאך, אז איך האב פיינט מיד מישען אין פרעמדע געשעפ-
טען. נאר זי האט איצט א געלעגנהייט זיך בעוואהרענען האטש
מיט נדן. א כשר בהמה'לע, איחר זעהט דאך...

ד נ י א ל (שטרענג, קוקט דורך די ברילען). ווער פרעגט ביי
אייד עצות? אייער ארבייט איז ביים אויווען! גרייט נאר צום
טיש נאך אויף דריי פארשוין. דא קומט באלד אראפ דער מאדאס'ס
קרובים, ארעמקע קרובים, דארהא מען זיי געבען עסען אין קיד מיט די
„מענטשען“.

ה ע ר צ . א גליק האַטש, וואָס ניט מיט די הינט... (ר ב ס ע נ ד ע ר , י ו כ ב ד און ר ע ו ו ע ט ש ק ע לאַזען זיך אַראָפּ אַלע דריו, טהוען זיך אויס. רב סענדער וויקעלט זיך אויף פון די שאלען, און חט דערוועגט אַ בעוואַכסען פנים. ריקעל און הערץ בעטראכטען איהם, ווי אַ ווילדע חיה).

ר י ק ע ל . וואָס איז דאָס ? (ווייזט מיט די אויגען אויף די געסט).

ה ע ר צ . זאָל מיר אַזוי וויסען אַ ביזע וועטשערע! קיין עיוֹהרע, אַ גערעט אויפ'ן פנים, גוט בעוואַכסען...

ד נ י א ל (צו די געסט). זעצט זיך אַוועק אַט דאָ ביי'ם טיש, וועט מען אייד געבען עסען... ריקעל! ניט עסען! (רב סענדער וואַשט זיך, מאַכט חמוציא הויך אויף אַ קול. הערץ ענטפערט „אמן יהא שמיה רבא“... ריקעל לאַכט אין פויסט. — מ א ד א ם ג א ל ד קומט אַרײַן באלד נאָך זײ. בשעת די מאדאם גאָלד בעווייזט זיך, ווערט אַיין איבערקעהר רעניש אין קיך: ריקעל טהוט זיך אַ וואָרף צום אויווען. הערץ האַפט זיך צו די טעלער, קלאַפט מיט די גאַפלען, ווארפט מיט די לעפלען. לײזא האָט זיך אויפגעהויבען פונ'ם רויטען קעסטעל, האָט זיך אַרויסגעגלייטשט פון קיך אין דרויסען אַרויס. דניאל האָט אַראָפּגעוואָרפען די ברילען, אויפֿ-געשטאַנען, געוואָרען מיט אַ קאַפּ קלענער. רב סענדער האָט אַוועקגעוואָר-פען דאָס עסען).

מ א ד א ם ג א ל ד (אויף די אונטערשטע טרעפּ, אַביסעל העכער פונ'ם באַדען). ריקעל! וועסט זיי געבען עסען און צו גלעזלעך טיי. (צו יוכבד). איך האָב גאָר פערענסען פרעגען, ווי אַזוי הייסט זי, אייער מאַכטער?

י ו כ ב ד . ריווע.

ר ב ס ע נ ד ע ר . רבקה הייסט דאָס.

מאדאם גאלד. ריווע? רבקה? ניט שען!... רעוועקע.
רעוועטשקע — זאל זי הייסען רעוועטשקע.

יוכבד. איהר ווילט רעוועטשקע, זאל זיין רעוועטשקע!
ווער קאן אייך זאגען א דעה? זי איז דאך אייערע...

רבסער. מיינע ווערטער. אביס'זאל איהר זיין
גוט און קיין זאך ניט פעהלען. לא המדרש עיקר, אלא המעשה.

מאדאם גאלד. דאס ווענדט זיך אן איהר. וועט זי
זיין גוט, וועט איהר זיין גוט; וועט זי זיין שלעכט, וועט איהר זיין
שלעכט.

דניאל. (חאפט אונטער). וועט זי דיענען גוט, וועט איהר
זיין גוט; וועט זי דיענען שלעכט, וועט איהר זיין שלעכט. (טהומ
א וואונק צו הערצ'ען און צו ריקל'ען).

הערץ און ריקעל (ביידע אין איינעם). וועט זי דיענען
גוט, וועט איהר זיין גוט; וועט זי דיענען שלעכט, וועט איהר זיין
שלעכט.

הערץ (בעזונדער, אויף א זייט). אזא יאָהר אויף זיי!

מאדאם גאלד. מיינע מענטשען האָבען זיך נאָך קיין
מאָל אויף מיר נישט באַקלאָגט.

דניאל. אונזערע מענטשען האָבען זיך נאָך קיין מאָל
נישט באַקלאָגט! (ווינקט צו הערצ'ען און צו ריקל'ען).
הערץ און ריקעל (ביידע אין איינעם). קיין מאָל נישט
באַקלאָגט זיך נאָך.

הערץ (בעזונדער, אויף א זייט). אזוי פיעל מכות זיי!
מאדאם גאלד. ביי מיר, עס קומט־אונטער א יום־טוב,
א אימענינעס, נעם איך אן אלע מענטשען מתנות.

דניאל. דאָ בעקומען אלע מענטשען מתנות! (ווינקט צו
הערצ'ען און צו ריקל'ען).

הערץ און ריקעל. מיר בעקומען אלע מאָל מתנות!

ה ע ר י (בעזונדער, אויף א זייט). ניט מעהר זאלען זיי פאר-
מאנען!

ר ע ו ו ע ט ש ק ע. צו וואס מתנות? מתנות איז ניט נויטיג...
י ו כ ב ד (צו דער מאכטער, מיט א ציה ביי'ם ארבעל). ריוועלע,
וואס טהוסט דו? דו דארפסט שווייגען!

ר ב ס ע נ ד ע ר. מיינע ווערטער. יפה שתיקה...
ה ע ר י (אויף א זייט). דער איד רעדט, אפנים, תרגום-לשון...
מ א ד א מ ג א ל ד. און דאס, וואס זי קאן שרייבען, איז
זעהר גוט. עס מאכט זיך א מאל, מע דארף פארשרייבען דאס
גרעט פון דעם בוידעם, ווארום מע טראגט, מע שלעפט, מע גנב'עט.
ד נ י א ל. מע גנב'עט! (ווינקט צו הערצ'ען און צו ריקל'ען).

ה ע ר י און ר י ק ע ל. נאך א מיז גנב'נען!
ה ע ר י (בעזונדער, אויף א זייט). אז אך און וועה איז צו די
גנבים!

מ א ד א מ ג א ל ד (צו רעוועטשקען). עס אפ און נעם זיך
צו דער ארבייט. (צו דניאל'ן). דניאל! זאלסט אכטונג געבען צו
די פערד, צי מען גיט זיי האבער, צי מע שרייבט גלאט אזוי א גוט
יאהר. זיי האבען זעהר ליעב שרייבען חשבונות... (מאדאם גאלד אפ.
נאך דער מאדאם'ס אפגאנג ווערד איין אנדערע שטימונג: דניאל טהוט אן
די ברילען, ווערד מיט א קאפ העכער, זעצט זיך אנוועק אין זיין גרוי-
סען שטוהל, שרייבט. ריקעל גיט-אויף צו'ם טיש. די געסט עסען. הערץ
עסט מיט זיי. עס הערט זיך פון אויבען א קול: „דניאל“! „דניאל“!...)
ד נ י א ל (ווארפט אראפ די ברילען, ווערד מיט א קאפ קלענער, פער-
שפילעט זיך, געהט אויף די טרעפ). באלד! באלד! איך געה! איך
געה! (דניאל אפ).

ר י ק ע ל (דערלאנגט צו'ם טיש). עסט, מיינע ליעבע געסט!
י ו כ ב ד. ווער איז אט דער בייזער איד, אט דער, וואס מע
רופט איהם דניאל? אט איז ער גרויס און אט איז ער קליין...

ה ע ר י . דאָס איז אונזער חצי בעל-הבית.

ר ב ס ע נ ד ע ר (לעגט אַוועק דעם לעפעל). חצי וואָס?

ר י ק ע ל . דאָס איז אונזער עקאָנאָם; ער האָט צו שאַפֿען אויף אַלע „מענטשען“. דורך זיין האַנד נעמען מיר וואָס אונז קומט... זענט איהר, הייסט דאָס, טאַקי נאָהענטע קרובים מיט אונז זענען בעל־יביתים?

י ו כ ב ד . ניט שטאַרק נאָהענט. נאָר מיר געהערען זיך אַז שטיקלעך פריינדלעך.

ר ב ס ע נ ד ע ר . שני שבשלישי'ס. איהר ווילט וויסען, ווי אַזוי? (לעגט אַוועק דעם לעפעל). אַט וועל איך איך אויסרעכענען. ה ע ר י . מהכתי, רעכענט אונז אויס, ס'איז כדאי צו וויסען. (עסט). אַ מענטש דאַרף אַלסדינג וויסען וואָס אויף דער וועלט טהוט זיך. (עסט).

ר ב ס ע נ ד ע ר . מיין פעטער, דאָס הייסט, אונזער ביידענס פעטער, — מחמת איך מיט מיין ווייב זענען אויך אייגענע גע- שוועסטערקינדלעך, — האָבען זיך אָנגעקעהרט מיט אייער מאַ- דאָמ'ס מוהמע שוועסטער און ברודער. היינט פאַרשטעהט איהר שוין? (נעמט זיך צו'ם עסען).

י ו כ ב ד . פונקט קאפּויר! (לעגט אַפּ דעם לעפעל). אונזער מוהמע מיט אייער מאַדאָם'ס פעטער זענען געווען שוועסטער און ברודער.

ר ב ס ע נ ד ע ר (לעגט אַפּ דעם לעפעל). מיינע ווערטער! ווי אַזוי האָב איך דען געזאָגט?

ה ע ר י (צו יוכבד'ן). ווי אַזוי האָבען זיי דען געזאָגט? (עסט). י ו כ ב ד (לעגט אַפּ דעם לעפעל). דו האָסט געזאָגט, אַז אונז זער פעטער מיט איהר מוהמע...

ר ב ס ע נ ד ע ר (לעגט אַפּ דעם לעפעל, ווערד אין כעס). איך האָב געזאָגט? ווי האָב איך געקאָנט אַזעלכעס זאָגען?

ה ע ר י (צו יוכבד'ן). ווי האבען זיי געקאנט אזעלכעס זאגען?
(עסט).

י ו כ ב ד (לעגט אפ דעם לעפעל, רעדט צו דער מאכטער). נו? האט
ער נישט געזאגט אזוי? זאג שוין דו, ריוועלע, וואס שווייגסט דו?
ר ע ו ו ע ט ש ק ע. וואס איז דער אונטערשיעד, אזוי געזאגט,
אדער אזוי געזאגט? עסט בעסער, איהר האט שוין א מעת-לעת
ניט געגעסען...

ה ע ר י (צו רב סענדער'ן). אייער טאכטער איז גערעכט, לאס
איהר האבען אזא יאהר! פאר'ן עסען, זאגט מען, געהט קיין טאנץ
נישט... הכלל, זענט איהר, הייסט דאס, אייגענע. וואס זשע? זיי
האבען אייד טאקי געשריבען, איהר זאלט קומען צו פאָהרען?

ר ב ס ע נ ד ע ר. חס ושלום! מיר זענען אליין געקומען
צו פאָהרען, געבראכט אַהער די טאכטער זוכען איין אַרט. דערווייל
האָבען מיר זיך דערמאָנט, אז מיר האָבען דאָ רייכע קרובים, זענען
מיר געקומען צו געהן. תחילת האָבען זיי אונז אפילו נישט דער-
קענט...

י ו כ ב ד. פון וואנען זאלען זיי אונז קענען? יענע זענען.
קיין עין הרע, אזוי רייד! מיליאנטשיקעס! (עס הערט זיך א קלינגען
פון אויבען).

ה ע ר י. דאס מיינט מען מיד! זיי לאזען דען אָפעסען?
(עסט געהענדיג). אזוי ווי א הונט מוז מען חאָפען און וואַרגען זיך,
דערוואַרגען זאלען זיי ווערען! (אפ).

ר י ק ע ל (צו יוכבד'ן). קומט דאך אויס, אז איהר זענט טאקי
עפּיכ גאָר...

י ו כ ב ד. וואס דען האט איהר געמיינט? אונזער משפחה
זענען לויטער בעלי-בתים. אונזער משפחה...

ר ע ו ו ע ט ש ק ע. וואס דארפן זיי וויסען די משפחה?
דו טהוכט מיט מיר א שדוך?

י ו כ ב ד . וואס דען? זיי דארפען וויסען אלסדינג. זאלען
זיי ניט מיינען, אז דו ביזט גלאט אזוי א „מענטש“, גלייך מיט אלע
„מענטשען“.

ר ע ו ו ע ט ש ק ע . מאמע! ס'איז נאָר שווער ביז מע
פועל'ט ביי זיך צו זיין ביי יענעם; נאָר קוים האָב איה מ'יך גע-
שטעלט, בין איה גלייך מיט אלע... (אפגעגעסען, נעמט זיך צו איין
ארבייט, וואָשט און ווישט די טעלער).

ר ב ס ע נ ד ע ר (בענטשט מיט אַ ניגון, מאַכט מיט'ן קאַפּ). אור-
הום... אמת, אמת... „על הארץ ועל המזון... רחם נא...“ (שאַקעלט זיך).
ל י ז אַ (קומט פון דרויסען, ברעכט די הענד, געהט צו צום רויטען
קעסטעל, זעצט זיך אוועק, שפארט אָן דעם קאַפּ אויף דער האַנד).

ר ע ו ו ע ט ש ק ע . ווער איז אַט דאָס מידעל?

ר י ק ע ל . דאָס איז אונזער געוועזענע פאַקאיאווע... היינט
ערשט האָט מען זי אָפּגעזאַגט...

ר ע ו ו ע ט ש ק ע . פאַר וואָס?

י ו כ ב ד . אַ נאָווינע וואָס מען שאפט אַפּ אַ „מענטשען“!
זיי נעמען צו, זיי שאַפען אַפּ.

ר ב ס ע נ ד ע ר (האַלט אין מיטען בענטשען). אור-הום...
אור-הום... כחומר ביד היוצר... „הר-חמו“...

ר י ק ע ל (צו יוכבד'ן). וואָס זאָגט אייער מאַן?

י ו כ ב ד (צו ריקלען). איהר וועט ניט פארשטעהן. ס'איז פון
דער גמרא. (דניאל קומט אָן פון אויבען).

ד נ י אַ ל (געהט ארום הין און צוריק אַ מינוט אַהן ווערטער.
שטעלט זיך אוועק אַקעגען ליזאַ'ן. רעדט שטיל). אומגליקליכע וואָס
דו ביזט!... זאָלסט מיר געווען זאָגען פרייהער האָטש, פאַרברענט
זאָל דאָס ווערען!... קום אַהער... (ליזאַ געהט צו, ער זעצט זיך צוריק
צום ברייט). אַט דאָ האָסט דו איהר אדרעס... אהיו זאָלסט דו

צופאָהרען... וועסט לאַזען גריסען פון מיר. וועסט זאָגען, איד וועל דאָרט זיין אפשר היינט נאָך, אויב איד וועל קאָנען, אַניט — איז מאָרגען... אומגליקליכע וואָס איהר זענט! (ליזא געהט צום רויטען קעסטעל, עפענט אויף, זוכט עפּים און פערשלוסט צוריק).

ר ב ס ע נ ד ע ר (האָט אָפּגעבענשט, שטעהט אויף פון טיש, ווישט זיך אָפּ די הענד אָן דער קאָפּטע, געהט צו דניאל'ן). נאָט אייך אָפּ שלום-עליכם. איד האָב געהערט. איהר זענט דאָ דער צווייטער בעל-הבית...

ד נ י א ל (טהוט אָן די ברילען, ווערט מיט אַ קאָפּ העכער). וואָס וועט איהר זאָגען?

ר ב ס ע נ ד ע ר. גאָרנישט. איד האָב אייך נאָר געוואָלט בעטען, איהר זאָלט אַכטונג געבען אויף אונזער קינד, השגחה געבען. ד נ י א ל. אַכטונג געבען? השגחה געבען? (קוקט אויף איהר און אויף ליזא'ן). אַכטונג געבען אויף אייער קינד? (זיפצט). יאָ-אַ-אַ! אַכטונג געבען, אַכטונג געבען.

י ו כ ב ד. זי איז ביי אונז טהייער... זי איז חלילה נישט קיין בת יחידה, נאָר זי איז די עלטערע ביי אונז און סאַמע די געראַטע-נע... איד בעט אייך, גיט אַכטונג...

ר ע ו ו ע ט ש ק ע. אויף מיר דאָרף מען גיט אַכטונג געבען; איד קאָן, ברודר השם, מיין שטעדטעל אַליין באשטעהן...

י ו כ ב ד (צו דער טאָכטער). נאָרעלע וואָס דו ביזט! (צו דניאל'ן). איהר פארשטעהט... אַ שטען מיידעל איז דער פרעמד... ד נ י א ל. אַ שטען מיידעל איז דער פרעמד... (קוקט אויף איהר און אויף ליזא'ן). דאָס איז דוקא פון די קליינע מעלות...

ר ע ו ו ע ט ש ק ע. מאַמע! דאָגה גיט פאַר מיר. קיינער וועט מיר גיט אויסחאָפּען. איד בין גיט אַלט קיין צעהן יאָהר...

י ו כ ב ד (צו ריקלען). וואָס זאָגט איהר אויף איהר? קיין עין הרע, אַ בררדעט! (צום מאַן). סענדער, טהו דיר אַז, מיר דאָר-

פען פאָהרען. (צו דער טאָכטער). זיי געזונד, ריוועלע, שאַנעווע דיר, וועט דיר זיין, אַם ירצה השם, גוט, בעסער ווי אין דערהיים.

ר ב ס ע נ ד ע ר . מיינע ווערטער: הכל תלוי במזל... (צו דניאל'ן). זייט געזונד, רב דניאל, און גיט השגחה אויף מיין קינד. (זיפצט).

ד נ י א ל . געבען השגחה אויף אייער קינד... יא-אָ-אָ! געבען אַכטונג אויף אייער קינד. (רעוועטשקע בעגלויט איהר פאָטער און מורטער ביז אויף יענער זייט טהיר, קומט צוריק און נעמט זיך ווידער צו דער ארבייט. — רב סענדער און יוכבד אָפּ. — פון אויבען. פון די מרעם, קומט אָן הערץ).

ה ע ר י . די מאַדאַם האָט געהייסען שפּאַנען אַ וואָגען און אַרויסבעגלייטען אונזער ליזאַ'ן מיט כבוד. (נעמט זיך צום רויטען קעסטל. צו דניאל'ן). און אייך האָט מען געלאָזט בעטען מחילה אַרויף. נאָטאָן מאַיסעוויטש וויל אייך זעהן וועגען די פּערד. ד נ י א ל . ווידער פּערד! ער האָט מיך שוין פּערמוטשעט מיט די פּערד! אַ פּערד איז ביי זיי טהייערער פון אַ מענטשען! (לאָזט זיך געהן). פאַרברענט זאָל דאָס ווערען! (דניאל אָפּ).

ה ע ר י . חאַ-חאַ-חאַ! דעם ערגסטען הונט קומט אָן דער בעסטער ביסען... (צו ליזאַ'ן). מיך האָסט דו נישט געוואָלט פאַר קיין חתן, ניין? שטעהט דיר נישט אָן דער יחוס! דערפאַר, ווייל אייך בין אַ „מענטש“? אוראי איז אַ בעל-חבית בעסער פון אַ „מענטשען“. נאָר אַז די „מענטשען“ וועלען אָנהויבען חתונה האַבען פאַר די בעל-חבית, און די בעל-חבית פאַר די „מענטשען“, היינט וואָס פאַר אַ פנים וועט דעמאָלט האַבען די וועלט?

ר י ק ע ל (צו הערץ'ן). טאָמער וואָלסט דו שוין איינגענומען אַביסעל שטומעניש, דו משומד איינער? אַ מענטש איז נעכאָד אַזוי אומגליקליך. קומט ער צו געהן מיט אַ מעגלעכשן!

ל י ז א (פאלט צו מיט א געוויין צו ריקל'ען). מאמע מיינע
טהייערע!

ר ע ו ע ט ש ק ע (צו הערצ'ן). וואס וויינט זי?

ה ע ר י . זי האט זיך דערמאנט א וויינענדיגס

ר ע ו ע ט ש ק ע (צו ריקל'ען). וואס וויינט זי?

ר י ק ע ל . ס'איז איהר אנגעזאלעט אויפ'ן הארצען, וויינט זי.

ר ע ו ע ט ש ק ע (געהט צו צו ליזא'ן). וואס איז אייך?
(ברעכט די הענד). זאגט מיר...

ל י ז א (ברעכט די הענד). אוי, זאל אייך גאט היטען... איהר
זאלט נישט וויסען דאס, וואס איך!... (קוקט ארויף אויף די טרעפ א
וויילע, מיט טרערען פולע אויגען, פאלט צו ריקל'ען אויף די הענד,
וויינט ווי א קינד). זייט געזונד, מאמע מיינע געטרייע!... איהר
זענט מיר געווען א מאמע!...

ר י ק ע ל (גלעט ליזא'ן איבער'ן קאפ). נו, גענוג, גענוג וויינען-
קינד! ס'א גאט'ס זאך, א גאט'ס זאך... פאָהר געזונד. זאל ריר
גאט באגליקען, ווי דו ווינשט זיך אליין... אודאי, ווען דו זאלסט
מיד פאלגען!... פאָהר געזונד!... (קאן גיט רעדען מעהר, בעהאלט
דאס פנים אין פארטוך. עס הערט זיך א צוגעפאָהרענע פוהר. הערץ טהוט
א חאפ דאס רויטע קעסטעל אויף די פלייצעס. אויף זיינע אויגען שטעהען
טרערען. ער מאכט זיך פרויליך).

ה ע ר י . דאָס קעסטעל איז, קיין עין הרע, גוט געפאָקט.
אפנים, קיין מאָל נישט געקרענקט... (טראָגט דאָס אַרויס פון דער טהיר-
ליזא געהט נאָך מיט א געוויין, ברעכט די הענד, קוקט צום לעצטען מאָל
אַרויף, אויף די טרעפ. ריקעל וויינט אין פאַרטוך. רעוועטשקע בעטראַכט
אלעמען, הערט גיט אויף צו ארבייטען).

ר י ק ע ל (צו זיך אליין). אַט-אַזוי-אַ באגעהט מען זיך מיט
א „מענטשען“. א „מענטש“ און א הונט איז ביי זיי אַלץ איין
שוואַרץ יאהר... א מצוה אויף איינער — אליין שולדיג... א „מענטש“

דאָרף געדענקען, אַז ער איז נישט מעהר ווי אַ „מענטש“! ... (צו רע-וועטשקען). הערסט דו, מיידעל? אַז דו וועסט זיין דאָרטען (ווייזט איהר אַרויף, אויף די טרעפּ), זאָלסט דו אין זינען האַכען, אַז דו ביזט אַ „מענטש“, און אַז דיין אָרט איז אַטאָדאָ...

ה ע ר ין (קומט צוריק פון דרויסען מיט רויטע אויגען). ווינציגער ביי אונז מיט אַ „מענטשען“... (צו ריקל'ען). מיד פערדריסט נאָר איין זאך: גענוג זיי זינדיגען, לעגען זיי נאָך אַרויף די באָד אױף יענעם...

ר ע ו ו ע ט ש ק ע. אַט דאָס מיידעל האָט עפּים געזינדיגט? מע האָט זי געהאַפּט מיט אַ גנבה? (ריקעל און הערץ שיסען אויס ביידע אַ געלעכטער).

ר י ק ע ל (צו רעוועטשקע'ן). ביזט נאָך גאָר אַ ציעגעל, ווי איך זעה אַרויס!

ה ע ר ין. אַ תּמ'עוואַטע מיידעל. אַ וואָהל מיידעל, ווי איך בין אַ מענטש! איך האָב לייעב אַזעלכע מיידלעך! ... (ווייל געבען רעוועטשקען אַ גלעט אין בעקעל. ריקעל גיט איהם איבער די הענד).

ר י ק ע ל. אַהו הענט! ביזט נישט נאָטאָן מאַיסעוויטש... ה ע ר ין. גערעכט! זיי (ווייזט אַרויף) מעגען אַלסדינג, מיר טאָרען נישט.

ר י ק ע ל. זיי זענען בעלי־בתים, מיר זענען „מענטשען“... ה ע ר ין. הערט איהר, ריקעל סערדצע? איך האָב שוין אַ צייט נישט געהאַלטען די כלי. די פינגער זענען מיר שוין פאַרקליאַקט נעט, צו אַלדי שוואַרצע יאָהר! מע דאָרף אַרויסנעמען דעם אינ-סטרומענט. (נעהמט אַרויס פון אונטער'ן בעט די גיטאַרע). ס'איז פאַס-קודנע אויפ'ן האַרצען, דאָרף מען צעטרייבען אַ ביסעל די מחשבות... שפּיעלען אַ פּרייליכס... וואָס זאָל איך איך שפּיעלען? (שמעלט אָן די גיטאַרע). מיד אַז מע הערט שפּיעלען, ווערד מען די כּפרה! ... (קוקט אויף רעוועטשקע'ן און ווינקט אויף איהר מיט די אויגען). איך

וואָלט אַ בעלן געווען, אז אַלע שענע מיידלעך מיט אַלע שענע ווייב־
לעך זאָלען מיך הערען... ריקעל קרוין! וואָס זאָל איך אייך זינגען
אַזעלכעס, ס'זאָל אייך נעמען?

ר י ק ע ל . נעמען זאָל דיך שוין — ווייסט דו ווער? זינג
אונז אַ אידיש לייערעל — און אַ סוף.

ה ע ר ז . אַ אידיש ווילט איהר? וועל איך אייך זינגען יקום
פורקן. (שפיעלט און זינגט אַ פרויליכס, קלאַפט מיט'ן פוס און מאַכט
מיט'ן קאָפּ).

יקום פורקן —

חיים, שמעיה,

חנא וחסדא!

בעריל איז דאָ?

דאָ — דאָ — דאָ!

שמעריל איז דאָ?

דאָ — דאָ — דאָ!

אוי־וועה, בעריל,

אוי זשע, שמעריל!

בעריל, ישמעריל,

חיים, שמעיה,

חנא וחסדא, —

יאַקעל איז דאָ?

דאָ — דאָ — דאָ!

טאָדרעס איז דאָ?

דאָ — דאָ — דאָ!

אוי־וועה, בעריל!

אוי זשע, שמעריל!

אוי זשע, יאַקעל!

אוי זשע, טאָדרעס!

בעריל, שמעריל,

חיים, שמעיה,
 יאָקעל, טאַרעם,
 חנא וחסרא!...
 געציל איז דאָ?
 דאָ — דאָ — דאָ!
 פייוועל איז דאָ?
 דאָ — דאָ — דאָ!
 אוי-וועה, בעריל!
 אוי זשע, שמעריל!...

(וואָס ווייטער ווערד דאָס שפּיעלען אלץ שטאַרקער און פּרויליכער. הערץ קאַכט זיך, ריקעל און רעוועטשקע קאַטשען זיך פאַר געלעכטער, בעמערקען נישט, אַז פון דרויסען-טהיר איז ארוינגעקומען ריקעל'ס מאַן — פ י - ש ע ל.)

פ י ש ע ל (קומט אָן מיט שטילע טריט, שטעהט און הערט, ווי הערץ קאַכט זיך אינ'ם ליעדעל און ווי ריקעל מיט רעוועטשקען לאַכען, טהוט אַ הוסט). קיין עין הרע, ביי אייך פּרויליך! גוט יום-טוב אייך!
 ה ע ר י צ . גוט יאָהר. נישטאָ וואָס צו טהון, שפּיעלט מען אַביסעל אויפ'ן אינסטרומענט.

פ י ש ע ל (אויפגעבראָכט). נישטאָ וואָס צו טהון, שלאָגט מען זיך קאַפּ אָן וואַנט! (צום ווייב). פרעגט גאָר נישט אויפ'ן קינד, וואָס סע מאַכט? אַבי ס'איז, דאַנקען גאָט, דאָ אַ גיטאַרע, און אַט דער פּוסטעקראַט ברעמזעט אויף איהר!
 ר י ק ע ל . זעה נאָר, זעץ דיך אַוועק פּריהער, רוה זיך אָפּ.
 (הערץ טראָגט איהם אונטער אַ בענקעל).

פ י ש ע ל (קוקט אויף הערץ'ן, ווי אַ גולן, וויל זיך נישט זעצען אויף דעם בענקעל, וואָס הערץ האָט איהם אונטערגעטראָגען, טהוט דאָס אַ וואַרפֿאַפּ. נעמט זיך איין אַנדער בענקעל, זעצט זיך אַוועק). זאָג מיר נאָר, דו פּיפּערנאָטער, דו שמינדער בגעץ, דו גרינער אַגרעס, דו

פוילע קיסליצע! וואס ביזט דו מיר א רב שמעלקע מיט מיין ווייב.
וואס דו אונטערהאלסט זי מיט ליעדלעך און מיט אינסטרומענטען?
ה ע ר ז . ערשטענס, אונטערהאלט איד ניט נאר אייער ווייב
אלליין. צופיעל כבוד פאר איהר. און צווייטענס, דארף מען ניט
פארגעסען, אז מע איז ביי יענעם א „מענטש“, איז נישטא קיין
מאן. נישטא קיין ווייב, נישטא קיין שוועסטער, נישטא קיין ברודער.
דער.

פ י ש ע ל . אזוי נאר? הפקר ציבעלעס?
ה ע ר ז . וואס דען? הוליע קבצן! ס'איז היינט א פרייע
וועלט!

ר י ק ע ל (צום מאן). ווייס איד, וואס ער וועט דיר דערצעהן
לען, אט דער חושים!

פ י ש ע ל (אויסער זיד). וואס פאר א חושים איז ער? ער
איז ניט קיין חושים; ער איז איין אויסגעלאזענער יונג, א הולטיי.
א שמד'ילניק, א כל-בו'ניק מיט אויסגערדעהטע וואנצעס, וואס
פארדרעהט דעם קאפ פרעמדע ווייבלעך מיט נארישע מיידלעך!
ה ע ר ז . זעהט נאר! איד בין שולדיג, אז אלע מיידלעך
מיט אלע ווייבלעך זענען נאך מיר די כפרה!

ר י ק ע ל . די כפרה מעגסט דו שוין זיין פאר אלע אידען!
שלום-מוז!

ה ע ר ז . סע טהוט זיך אביסעל! למאי דארטען? (ווייזט
מיט די אויגען ארויף). וואס איד זעה מיר דארטען אן — טאטעניו!
נישטא קיין מאן, נישטא קיין ווייב, מיינס און דיינס — שותפות'—
דיגס... וואס דארפט איהר מעהר — איד האב אלליין געזעהן, ווי אונז
זער מחותן האט ארומגענומען די מאדאס אט אזוי א, אט וועל
איד איך ווייזען... (ציט אים די הענד צו ריקל'ען).

ר י ק ע ל (טהוט איהם א שלידער-אפ פון זיד). מיט'ן קאפ
אין דער ערד! (דניאל קומט אן פון אויבען).

ד נ י א ל (האפט אן הערצ'ן פאר'ן קאלנער פון הינטען). אט וועל איך דיר געבען א נעם-ארום, וועט דיר ווערען פינסטער אין די אויגען! געה ארויף, מע רופט דיר, פארברענט זאל דאס ווערען! ה ע ר י . אטא געה איך. (צו פישלען). זייט געזונד, האט א גוטען יאָרד!

פ י ש ע ל (צו הערצ'ן פון דער ווייטען). מיט'ן קאפ אין דער ערד! ברעד דיר אויס א פוס, אדער אהינצו אדער צוריקוועגס! (הערץ אָפּ).

ד נ י א ל (לעגט אויס אויפ'ן טיש געלד אין עטליכע קופעלעך. רעדט צו פישל'ען). איהר דארפט ניט זיין אזוי דאָסיג פון דעם משוגע'נעם לץ. זיינע ווערטער האָבען א ממשות, פונקט אזוי ווי דער הונט בילט. (עפענט אויף דאָס מיט-קעסטעל, נעמט אַרויס די ביכער).

פ י ש ע ל . ניין. איהר פארשטעהט א מעשה? ביי זיי א „מענטש“ האָט דען א ווערטה פון א מענטשען? מע איז פער-קויפט צו זיי. מע ווייסט נישט פון קיין שבת, פון קיין יום-טוב. מע קוקט נישט אָן קיין ווייב, קיין קינד. און טאַמער מאַכט זיך, מע האַפט זיך אַרויס איין מאָל אין א יובל, מע קומט צו געהן — טרעפט מען איהם, אט דעם שאַרלאַטאַן, ברעמזען אויפ'ן צימבעל, און זיי שטעהען. די טעלעצעס, און קוקען אויף זיין ביז וואונדער!... ד נ י א ל . נאַרישקייטען! (צעהלט געלד און וואַרפט אויף

בינדלעך). נאַרישקייטען!...

ר י ק ע ל . (צו דניאל'ן). נו, זאָגט שוין איהר אַליין!

פ י ש ע ל (צו דניאל'ן). ביי איך איז דאָס נאַרישקייטען. און ביי מיר איז א וועהטיג מיט א פארדראָס! מע מעג טאַקי זיין ביי יענעם א „מענטש“, אבער א מענטש איז מען דאָך, און א מענטש האָט א גאָל מיט איין אַמביציע! (שלאָגט זיך אין האַרצען).

דניאל. וואסער אמביציע? (ווארפט אויף בייגדלעך). אמביציע!... א מענטש מיט אמביציעס! ווי קומט צו א „מענטשען“ אמביציעס?

ריקעל (צו דניאל'ן). זאגט שוין איהר אליין טאקי, אמביציע גאר!

פישעל. אודאי אמביציע! מע איז טאקי ניט מעהר ווי א „מענטש“ ביי יענעם, א „מענטש“ האט אבער אויך א נשמה! א גאנצע וואך איז מען איינגעשפאנט, ווי איין אייזעל, און טאמער מאכט זיך איין מאל איז א דאנערשטאג א האלבע שעה, אז מען האפט זיך אמאל ארויס זעהען זיך מיט'ן קינד, צי מיט'ן ווייב, טרעפט מען זיך דער שווארץ יאהר ווייסט מיט וועמען!... (וויקעלט אויס פון א פאפיער א שאל, גיט ריקלען). נא, דאס האב איך דיר געקויפט א שאל. קאסט א דרייערעל. א מציאה פון א גנב!...

ריקעל. טאקי? אוי, איך וועל דאס אוועקגעבען פון געלען, זי געהט נעבאך נאקעט... איך האב זיך געזעהן מיט איהר יענע וואך איז מארק אויף א מינוט, ווייזט אויס, אז קיין האניג לעקט זי דארט ניט... אז אך און וועה צו די יאהרען, אז מען איז אליין א „מענטש“ ביי יענעם און מען דארף נאך האלטען א קינד הינטער די אויגען. מען איז פארקויפט. (נעמט זיך צוריק צו דער ארבייט).

פישעל. פארקויפט? פון דעסטוועגען וואלסט דו נאך געקאנט אויספיהרען, מאהלט אייך, זיך זעהן מיט איהר אביסעל אפטער. האסט קיין צייט ניט געהן צו איהר? דו שלאפטסט איז שליער? קאן זי קומען צו דיר. מען טאר זיך ניט דערווייטערען פון א קינד.

ריקעל. אט זאגט ער מיר מוסר. דערווייטערען זיך פון א קינד. די מאדאם וויל ניט וויסען פון קיין קינדער. די מאדאם האט פיינט א „מענטשען“, וואס האט קינדער. דאס ווייסט דו, צי ניין?

פ י ש ע ל . זיי האבען אלע פיינט! וואלסט בעסער געזעהען
אפגעבען זי אהער, בעשטעלען פאר א „מענטשען“, זאל זי זיין מיט
דיר...

ר י ק ע ל . דא? פאר א „מענטשען“ מיט מיר? א, ניט
דערלעבען זאל איך דאס גאר, רבנו של עולם! מיין קינד וועל
איך אוועקגעבען צו אט די וועלף, ס'זאל פון איהר ווערען חלילה
אזא תכלית, ווי ס'איז געווארען פון פאניטשקען, אדער פון ליזא'ן...
(צום מאן, זאגט איהם עפס אויפ'ן אויער, ניט אוועקלעגענדיג די
ארבייט).

פ י ש ע ל (טהוט א שפרונג-אפ). א חלירע! א מיתה משונה!
זיבעצעהן חלירע'ס! אכצעהן מיתה משונה'ס! (מיט די קולאקעס
ארויף אויף די טרעפ). ס'זאל איך אנהאפען און ס'זאל איך קויקלען
און אויסקויקלען איינציגווייז, און ס'זאל ניט בלייבען פון איך
קיין שריד ופליט! ס'זאל א רוח אין אייער... (עס הערט זיך פון די
טרעפ אראפ א פרויען-קול: „דניאל!“ „דניאל?“).

ד נ י א ל (ווערד מיט א קאפ קלענער, שרייעט ארויף). איך געה!
איך געה! (אין א זייט, געהענדיג ארויף). אראפ און ארויף! אראפ
און ארויף! פארברענט זאל דאס ווערען! (דניאל אפ).

פ י ש ע ל . אומערום דאס אייגענע!... (גלייכט זיך אויס די
ביינער, קלויבט זיך געהן). דארט זוכט מען מיר שוין. מע שרייט
שוין: „פישעל!“ פון אלע זייטען: „פישעל! פישעל!“ פישלען
זאל זיך זיי אין קאפ, רבנו של עולם! ס'זאל זיך זיי אזוי גלוםטען
צו לעבען אויף דער וועלט, ווי מיר גלוםט זיך אוועקצוגעהן פון
דאנען, האטש די גרויסע פארגעניגענס וואס מע האט, אז מע קומט
אהער... (זיפצט). אד-אד-אד! מילא, אז מען איז „מענטשען“ ביי
יענעם, דארף מען טאקי אזוי זיין פארקויפט? אפגעריסען מאן
פון ווייב, מאמע פון קינדער, שוועסטער פון ברידער... פע! א

פאסקורנע וועלט! (צו רענעמאשקען). הערסט דו, מיידעל! ביזט דא א נייע פאקאצאווע מסתמא? דו וועסט דאך אמאל חתונה האבן? גאט זאל דיר היטען, זאלסט זיין נאך דער חתונה א „מענטש“ ביי יענעם! דעם דריטען טאג א שטיקעל ברויט — אבי אליין. (צו ריקל'ען). און דו? מעגסט זיין. נישקשה, אביסעלע מעהר פון דער ווייטען מיט דעם מוזיקאנט, וואס האט ארויפגעדריעהט די וואנצעס ארויף, ווי עפּים רעכטס... א גוטען! (פישעל אפ).

ריקל'ע 5. (קוקט איהם נאך א וויילע, צעלאכט זיך). אט וועל איך מיך געהן אוועקצועצן קלאנגען אויף חורבן בית המקדש, הא-חא-חא!

רעוועטשקע (איבערראשט). וואס לאכט איהר?

ריקל'ע 5. וואס זאל איך וויינען?

רעוועטשקע. ער איז דען ניט גערעכט, אייער מאן?

ריקל'ע 5. ווער זאגט דען, אז ער איז אומגערעכט?

רעוועטשקע. למאי זשע טהוט איהר איהם אן יסורים?

ריקל'ע 5. איך איהם? וואס טהו איך איהם? וואס בין איך

שולדיג, אז מיר זענען ביידע פארקויפטע מענטשען? פריהער.

מיידעל ווייז, בין איך געווען אלע יאהרען א „מענטש“ ביי יענעם.

נעקלויבען, געקלויבען נדו, חתונה געהאט פאר איהם, געזעהן, ס'איז

קיין תכלית ניט, ער וועט זיין ביי יענעם א „מענטש“, און איך

וועל זיצען ווי א פריצה מיט צענויפגעלעגטע הענט, האב איך מיך

געשטעלט פאר א „מענטשען“, און אז מיין פייגעלע איז אונטער-

געוואכסען, האב איך זי אויך באשטעלט פאר א „מענטשען“...

רעוועטשקע. פאר א „מענטשען“?

ריקל'ע 5. פאר א „מענטשען“. מיר זענען „מענטשען“, און

אונזערע קינדער זענען „מענטשען“, און אונזערע קינדס-קינדער,

אפנים, וועלען אויך זיין „מענטשען“. שוין אזוי באשערט פון גאט.

מיר זאלען זיין „מענטשען“...

רעוועטשקע. באשערט פון גאט, מיר זאלען זיין „מענ-

טשען“?

ר י ק ע ל . נו, יא. נעם, למשל, אט דו אליין טאקי. אט
 ביזט דו איצט א „מענטש“ ביי יענעם. וועסט אנקלויבען עמליכע
 קערבלעך, וועסט דו מסתמא חתונה האבען אויך פאר א „מענ-
 טשען“?

ר ע ו ו ע ט ש ק ע . פ א ר ו ו ע מ ע ו ז אגט איהר?

ר י ק ע ל . פאר א „מענטשען“.

ר ע ו ו ע ט ש ק ע . פאר וועמען דען האט א מענטש חתונה?

ניט פאר קיין מענטשען?

ר י ק ע ל (א פלעסק מיט די הענד). אוי, אידען! איז דאס
 מיידעל נאָריש — מע קאן בלייבען אַהן א בויך לאַכענדיג! (עס
 קומט אָן פון די טרעפּ הערץ מיט אַ פאַק מלבושים).

ה ע ר י . דער אַראַפּ, דער אַרויף! דער אַרויף, דער אַראַפּ!
 איך האָב עס געחאַפּט פון איהר אַ פעטשאַטעק! דניאל האָט זיך
 אויך נישט גענאַרט פון איהר! פריהער פון איהם, דערנאָך פון
 איהר... דער אַראַפּ, דער אַרויף! דער אַרויף, דער אַראַפּ! (נעמט
 זיך צו די מלבושים, שפּויעט אויפ'ן בערשטעל און בערשטעלט). אַרויף
 און אַראַפּ! אַראַפּ און אַרויף!

ר י ק ע ל . וואָס קאָיעט דאָס מיט זיי היינט ווי אַ קדחת!

ה ע ר י (בערשטעלט). ווייסט זיי דער רוח—אַרויף און אַראַפּ!
 אַראַפּ און אַרויף! מע ריכט זיך אויף געסט. די קראַקאוועצקים
 דאַרפֿען באַלד זיין. די מאַמע מיט דער טאַכטער. אַרויף און אַראַפּ!
 אַראַפּ און אַרויף! נאָטאָן מאַיסעוויטש האָט זיך אויסגעפּוצט
 ווי אַ מויד. ס'איז אַ סברת, אַז ס'וועט זיין אַ שדוד. אַרויף און
 אַראַפּ! אַראַפּ און אַרויף! (צו רעוועטשקע'ן). באַרישני, ביזט גע-
 בליבען אַהן אַרבייט? עפּים זיצסט דו מיר, ווי אַ מחותנת'טע
 אויף אַ פרעמדער חתונה? נשמה מיינע, העלף מיר פּוצען די
 מלבושים, קעצעלע! (גייט איהר דאָס בערשטעל). אונזער מאַדאַם

האָט פיינט, אַז מע זיצט, ווי אַ פריצה. זיצען, זאָגט זי, איז פאַר אַ „מענטשען“ אומגעזונד. (ער מהומ זי אַ קניפּ אין בעקעל). בעקל לער, ווי די פאַמפּעשקעס!

ר י ק ע ל (גיט איהם איבער די הענד). אַזאַס, דו משומד! מיינט, ס'איז איהם ליזא.

ה ע ר י. מע דאַרף זי איינגעוועהנען ביסלעכווייז, איידער זי וועט קומען ארויף און איידער אונזער נאַטאַן מאַיסעוויטש וועט זיך מיט איהר בעקענען... שאַט! אָן געהט פאַניטשקע! אַ נאַסט!... ריקעל, צעוואַרפט דעם אויווען! (עס קומט אָן פ א - נ י ט ש ק ע פון דרויסען, איין אויסגעפוצטע, איין אַנגעפאַרבמע, פאַלמ ריקלע'ן אויפ'ן האַלז).

פ א נ י ט ש ק ע. באַן זשור, מאַדאַם!

ר י ק ע ל. טהו נאָר אַ קוק — אַ גאַנצע פריצה! פאַניטשקע! פאַר וואָס זעהט מען דיר ניט? די גאַנצע צייט מורא געהאַט זיך בעווייזען? וואו ביזט דו אַצינד? וואָס מאַכסט דו?

ה ע ר י. זעה נאָר, אין איין קלאַפּ, ווי די עשרת בני המן! לאַזט איהר איבערחאַפּען דעם אַטהעם. (גיט איהר די האַנד, מראַגט איהר אונטער אַ בענקעל).

פ א נ י ט ש ק ע (צו הערצ'ן). מערסי, מאַסיע! (פערניגט זיך צו איהם).

ה ע ר י. דו רעדסט שוין אויף פראַנצויזיש?

פ א נ י ט ש ק ע. האַ-האַ-חא! קיין אַנדער שפּראַך רעד איד ניט אַצינד, אַ חוץ פראַנצויזיש. באַן זשור, זשע וואו פרי, קעסקע-סע דאַניי מאַא, קעלקשאַן אַדעוואַדער ל'אַרזשאַן מאַסיע — האַ? פערשטאַנען וואָס איד האַב דאָ געזאָגט?... איהר קוקט אויף מיר און וואונדערט זיך? בלאַטע! ס'איז שוין ניט די פאַניטשקע וואָס אַמאַל!... אַטאַנדע! פאַניטשקע איז שוין מעהר נישט קיין „מענטש“ ביי יענעם! איד בין מיר אַליין פאַר זיך אַ „מענטש“!... וואַאליאַ!

(טהוט א זעץ איבער די קעשענו). האַ-האַ-האַ! (צו רעוועטשקען).
וואָס קוקסט דו אזוי אויף מיר מיט אַפּענע אויגען? ווער ביזט דו?
א נייע פּאַקאַיאָווע? און וואו איז ליזאַ?... (טהוט אַ פינף און אַ מאָד
מיט דער האַנד). דורכגעטריבען? האַ-האַ-האַ! מיר איז בעסער פון
אייך אלעמען אַטידאַאַ, טשאַרט פּאַבערי!... איך האָב מיר מיין
שטוב, פיער צימער מיט אַ קיך, פאַראַל דע אַנאַר, מיט אַ פולען
קאַסטען מיט גרעט, מיט אַ פולע שאַפּע מיט קליידער, און ציערונג
קעלשקאַז דע מאַניפּיק!... ערשט נישט לאַנג האָט מען ביי מיר
אָוועקגע'גנב'עט אַ פאַר בריליאַנטענע אויהרינגלעך, טאַקי מיינער
אַ חתן, אַ טשערקעס פון קאָוקאַז מיט ברענענדיגע אויגען, האַ-האַ-
האַ!... זעה נאָר, ווי זי קוקט אויף מיר!... (ווייזט אויף רעוועטשקען).

ר י ק ע ל (צו הערצן). זי איז מיר עפּים צו פּרייליך!

ה ע ר צ י. איך האָב מורא, אַז זי איז אונטער'ן גלעזעל.

פ א נ י ט ש ק ע. סע נעפּא וורו! איך טרינק נישט! איך
טרינק נישט קיין בראַנפּען, איך טרינק וויין! שאַמפּאַנסקאַיע,
פאַראַל דע אַנאַר!... (האַפּט אַרויס אַ סיגאַרעטעל, הערץ טראָגט אונד
טער פּויער).

ה ע ר צ י. אזוי? האָסט דו שוין אַ חתן, פּאַניטשקע?

פ א נ י ט ש ק ע. פּאַשאַל! וואָסער פּאַניטשקע? אויס פאַ-
ניטשקע! פּאַניאַ יעפּימאָוונאַ, טשאַרט פּאַבערי! אלע אַפּיצערען,
פּאַלקאָוויקעס, גענעראַלען — ווייסען נאָר פּאַניאַ יעפּימאָוונאַ, אי
באַסטאַ!... פאַר פּאַניאַ יעפּימאָוונאַ האָבען זיך צוויי סטודענטען
געשלאָגען, פאַראַל דע אַנאַר! מיד האָט מען אויך געשלאָגען, איהר
זעהט? (פּערקאַטשעט די אַרבעל, ווייזט אַ בלויען צייכען). נאָט, קוקט
טשאַרט וואָס פּאַבערי, האַ-האַ-האַ!... (לאַכט היסטעריש).

ר י ק ע ל (נעמט זי פאַר אַ האַנד, זעצט זי אָוועק ביים אויווען

נעכען זיך). דערצעהל נאָר, קינד, וואו ביזט דו געווען די גאַנצע
צייט? פאַר וואָס זעהט מען דיר ניט?

פ א נ י ט ש ק ע . וואס זאל איך דערצעהלען? איך האב שוין דא אויסדערצעהלט אלסדינג!... נאר וואס דא טהוט זיך (ווייזט אויפ'ן הארצען) — דאס איז נישט קיינעמס עסק! **הא-הא-הא!** און דארט אויבען וואס הערט זיך? (בעווייזט ארויף אויף די טרעפ). ליזא'ן אפגעשאפט און די צוגענומען? ... (ווייזט אויף רעוועטשקע'ן). זיי שאפען אפ און נעמען צו... אלע מאל נייע „מענ-טשען“? אלע מאל נייע „מענטשען“? **הא-הא-הא!** „מענטשען“, **הא-הא-הא!** ... וואס האט איהר אראפגעלאזט די נאז אלע? וואס קוקט איהר מיך אן? וואס איך לאך, **הא-הא-הא?** ס'איז מיר גוט, לאך איך! ... **הא-הא-הא!** ס'זאל זיי זיין אזוי גוט, ווי מיר! (ווייזט ארויף אויף די טרעפ).

ה ע ר צ . אמן!

פ א נ י ט ש ק ע . האטש האלב ווי מיר!

ה ע ר צ . אמן יהא שמיה רבה!

פ א נ י ט ש ק ע . דאס האב איך זיי, זיי צו פארדאנקען מיט דעם גוטסקייט, וואס מיר איז אצינד, **הא-הא-הא!** ניט קיין טאג, ניט קיין נאכט, תמיד אויסגעפוצט, תמיד אָנגעפארבט, תמיד פרייליך! און מיין ברודער? מיין ברודער איז פאר חרפה אַוועק פון דאנען. אַוועק, מע ווייסט ניט וואוהין. ס'איז אַ סברה, אַז ער זיצט... (רעדט שטיל). ער איז אַ פ א ל י ט י - ט ש ע ס ק י . פריהער איז ער געווען אַ שטילינקער, איצט איז ער געוואָרען אַ פ א ל י ט י ט ש ע ס ק י ... פאר בזיון, פאר צרות... (פויזע). אוי, האט ער מיך אמאל ליעב געהאַט! ליעב געהאַט! ליעב געהאַט! (צעוויינט זיך היסטעריש).

ר ע ו ו ע ט ש ק ע . (געקוקט צו צו איהר, וויל זי בערוהיגען).

וויינט נישט... וואס איז אייך? זאגט, וואס איז אייך?...

ר י ק ע ל . (וויינט איז פארטוד). אַזא סוף אויף אלע אונזערע

שונאים!

פ א נ י ט ש ק ע (צו רעוועטשקע'ן). אוועקט! אוועקט פון מיר! ריהר מיד נישט און! דו ביזט א הייליגע!... איהר קאנט זיך נאך אלע אננעמען פון מיר. הא-הא-הא! ווי מיין חתן זאגט... איך האב א חתן א פאעט, א דיכטער, שרייבט ער ליערלעך, הא-הא-הא!
הא!

ה ע ר י . וויפיעל חתנים זי האט!

פ א נ י ט ש ק ע . וויפיעל חתנים, זאגסט דו? און דו האסט זיך נישט גע'שריבן'ענט אמאל צו מיר, מאן שער אמי?... עי טי ראזשא מיט די אויסגערעהטע וואנצעס, סום מיט מיר א וואלם, סיל וואו פלע! (האפט הערע'ן טאנצען. אויף די טרעפ בעווייזט זיך מאדאם גאלד, נאכדעם דניאל. מאדאם גאלד שטעהט א וויילע אויף די טרעפ, קוקט זיך איון, דערקענט פאניטשקע'ן).

מ א ד א ג א ל ד (שטארק אויפגערעגט). וואס איז דאס? ביי מיר אין קיד?? מיינע „מענטשען“ זאלען זיך ערלויבען?? מיט און?? דניאל, היינטיגען טאג זאלען מיר אפגעשאפט ווערען אלע „מענטשען“! דו הערסט? אלע „מענטשען“!!
ד נ י א ל (איינגעבויגען אין דרייען). אלע „מענטשען“. אלע „מענטשען“!...

פ א נ י ט ש ק ע (ארויף צו דער מאדאם). דורכטרייבען אלע „מענטשען“? אייד איז גרינג „מענטשען“ צונעמען און „מענטשען“ אפשטעלן! איהר ווארפט זיך מיט „מענטשען“, מא שער מאדאם! אויב ס'איז איבער מיר, ארעוואָר אוועק פלעזיר! (מאכט איהר א קניקסען). גריסט אייער עהרליכען תכשיט נאטאן מאיסע-יעוויטש. מיר וועלען זיך נאך אמאל בעגעגענען מיט איהם!... און איהר ווארפט זיך נאך נישט אזוי מיט „מענטשען“, מאדאם, וואָרם „מענטשען“ זענען אויך מענטשען, טשאַרט וואָס פאָבערי!...

מ א ד א ג א ל ד (טופעט מיט די פיס). דניאל! וואָס שטעהסט דו. ווי א לעהמענער גולם? וואָרף זי אַרויס! וואָרף זיי אלעמען אַרויס! אלעמען! אלע „מענטשען“! אין דער ערד אַריין!

אין דער ערד אריין די „מענטשען“. איהר מאכט מיר א תל פון
 מיין שטוב! איהר פארפאסקודיגט מיר מיין שטוב!!!...
 ד נ י א ל (אראפ צום טיש, האפט ארויס דאס געלד פון טישקעס-
 טעל מיט די פאפיערען מיט די ביכלעך, טהוט דאס א וואַרף דער טאָדאָס
 צו די פיס אינאיינעם מיט'ן בינטעל שליסלען, פערשפיעלט זיך פון אוי-
 בען ביז אַראָפּ). גענוג! גענוג האָב איך געשוויגען, פאַרברענט זאָל
 דאָס ווערען! (צו די דיענסמען הויך). איהר מאכט זיי א תל פון
 זייער שטוב! איהר פארפאסקודיגט זיי די שטוב! מיר, „מענטשען“.
 פארפאסקודיגען זיי זייער שטוב!... טהוט זיך אָן! קומט! קומט!
 אוועק פון דאָנען! מיר טאַרען דאָ ניט זיין! ווער זענען מיר?
 וואָס זענען מיר? מיר זענען ערגער פון ערגער! מיר זענען גאָר-
 ניט! מיר זענען דער רוח ווייסט וואָס! מיר זענען „מענטשען“!
 „מענטשען“ זענען מיר! (אויסער זיך, די אויגען אָנגעגאַסען, שרייעט
 הויך). מענטשען! מענטשען!...

(פ א ר ה א נ ג.)

דאָס גרויסע געווינס. א פאָלקס-
שפּיעל אין פּיער אַקטען.

געשריבען אין יאָהר 1915.

די פארשוניען:

ש י מ ע ל ע ס א ר א ק ע ר . א שניידער בן שניידער, א מענש
אין די מיטעלע יאהרען, מיט א קול נגינת.

ע ט י - מ ע נ י . זיין ווייב. א משיקאווע אידינע.

ב י י ל ק ע . זייער טעכטערעל. א מוידעל א פארשוין.

מ א ט ע ל ק א ס א י . שניידערינגען. משעפעק בחורים.
ק א פ ע ל פ א ל ב א ז .

א ס ק א ר ס א ל א מ א נ א ו ו י ט ש (רב אשר) פ י י ז .

א איד א נגיד, איין אריסטאקראט, מיט א בויכעל און מיט א לויסנע.

ג ע ר ט ר ו ד א ו ו ל א ד י מ י ר א ו נ א (גאלדע) פ י י ז .

זיין מאדאם. גרין ווי גראז.

ס א ל א מ א ז א ס ק א ר א ו ו י ט ש פ י י ז . זייער זוהנ-

דעל. א שענער יונג.

ק א ל ט ו ז . א פריקאזשיק ביי די פיינס, א בחור א פערזענעניש.

ס א ל א ו ו י ט ש י ק . א מאדערנער שדכן מיט א קאפעליש.

ג א ל ד ע נ ט א ל ע ר . א דירעקטאר פון א באנק.

ה י מ ע ל פ א ר ב . א בוכהאלטער. א מענטש מיט א צינגעל.

ו ו י ג ד א ר ט ש ו ק . א געוועזענער מוזיקאנט. א מענש מיט

געדאנקען.

ר ו ב י נ ט ש י ק . א געוועזענער פאריקמאכער. זייער א חבר.

פ ע ר י ל ד י מ י ט נ י ט ש ק ע . א אידינע וואס פערקויפט

מעהל און מאהלט ווי א מיהל.

מ ע נ ד ע ל ד ע ר ל א ק י י . א געוועזענער משרת, איצט א

„לאקוי“.

י ו כ ב ד ד י מ ו י ד . א שטובמוידעל, א האנאריסטע נקבת.

א ק צ ב, א באקאליישטשיק, גבאים פון
תלמוד תורה, העררען און דאמען, און
גלאט אידען און ווייבער.
א ר ט — א אידישע שטאָדט אין דער אלטער היים.
צ י ט — פאר דער מלחמה.

ערשטער אקט.

א גרויס חדר, אין בעל-מלאכה'שען צושטאנד מעכלירט. א
לאנגער טיש. אויפ'ן טיש אַנגעוואָרפֿען שניט-סתורה, א גרוי-
צע שער מיט א קריידעל. בוי'ם טיש זיצען ביידע יונגען,
מאטעל קאסא יאן און קאפעל פאלבאן, פער-
טיעפט אין דער אַרבייט און זיפצען. בוי'ם פענסטער שמעהט
א ניה-מאשין. צוויי טירען: איינע אין דרויסען אַרויס,
די אנדערע צו דער קיך צו.

מאטעל קאסא י. אויף גוי'שע קעפ! וואס זיפצסט דו,
קאפעל?

קאפעל פאלבאן. וואס זיפצסט דו, מאטעל? דו
מענסט?

מאטעל קאסא י. לאמיר זיך וועטען, אז איך ווייס,
וואס דו זיפצסט.

קאפעל פאלבאן. אז דו ווייסט, היינט וואס פרענסט
דו? (פויעזע).

מאטעל קאסא י. קאפעל! אז דו וועסט מיר געבען
דאס וואָרט. אז דו וועסט קיינעם ניט דערצעהלען, וועל איך דיר
עפּים זאָגען.

קאפעל פאלבאן (גיט איהם די האַנד). אַט האַסט דו
מיין האַנד.

מאטעל קאסא י (קוקט זיך ארום). קאפעל! ביז וואָנען
וועלען מיר זיך שפּיעלען אין בעהעלטעניש? צו-וואס קאמערדעס?
צייט מיר זאָלען זיך דורכשמועסען... איין מאַל פאַר אַלע מאַל —
וואָס וועלען מיר דערמיט פּוועל'ען? גאַרנישט מיט גאַרנישט. מיר
ביידע האָבען ליעב איין מיידעל, אז דער רוח נעמט אונז אוועק!

ק א פ ע ל פ א ל ב א ז . דו מיינסט ביילקען ? (לאָזט אַראָפּ די אויגען).

מ א ט ע ל ק א ס א י . מיר פאַר דיין שכל, ליכטיגער פנים ! וועמען דען מיינ איך — דעם רב'ס טאָכטער ? פערשטעהט זיך, אז איך מיינ ניט קיין אנדערע, נאָר אונזער בעל־הבית'ס טעכטערעל, ביילקען מיינ איך... איז דאָך ממנה־נפשד : אָדער איך, אָדער דו... ביידע קאָנען מיר דאָך פאַר איין מיידעל ניט חתונה האָבען... ווי מיינסט דו, קאָפּעל ?

ק א פ ע ל פ א ל ב א ז . איך מיינ, אז ניין.
מ א ט ע ל ק א ס א י . אויף מיר אַזא יאָהר, וואָס פאַר אַ שטיק חכם דו ביזט ! וועמען, הייסט דאָס, זי האָט לייעב, דעם וועט זי נעמען... איז דאָס קלאָר ?

ק א פ ע ל פ א ל ב א ז . קלאָר, ווי דער טאָג.
מ א ט ע ל ק א ס א י . לעבען זאָלסט דו מיר, ביזט קלוג, ווי די וועלט ! וואָס זשע טהוט מען אָבער, קאָפּעל סערדצע, טאָמער האָט זי אונז ביידען גלייך לייעב ?

ק א פ ע ל פ א ל ב א ז . נוריא, וואָס טהוט מען דעמאָלט ?
מ א ט ע ל ק א ס א י . אַט אזוי האָב איך דיך לייעב ! דעמאָלט איז דאָ נור איין עצה.

ק א פ ע ל פ א ל ב א ז . דהיינו, וואָס פאַר איין עצה, מאַטעל ?
מ א ט ע ל ק א ס א י . מיר'ן וואַרפען גורל, ציהען קניפּלעך, און ווער ס'וועט אַרויסציהען דאָס קניפּעל — דער וועט זיין דער גליקליכער... האָסט דו עס צעקויט ? (קאָפּעל שאַקעלט מיט'ן קאָפּ).
אויב אַזוי, דאַרפען מיר זיך ביידע געבען תקיעת־כף, אז וואָס מיר האָבען אָפּגעמאַכט איז הייליג, און אז מיר דאַרפען געהן ביידע האַנד ביי האַנד, זיך העלפּען איינס דאָס אנדערע אין אַ גויט און אַנווענד דען אַלע מיטלען, אז ביילקע זאָל זיין אונזערע... דאָס הייסט, זי זאָל זיין מיינע אָדער דיינע ! איז דאָס געמאַכט ? געב מיר נור דיין יד ! (קאָפּעל ציהט איהם אויס די האַנד). געב אַהער די מאָרדע, לאָס

איך דיר האטש א קוש טהון! (זיי צעקושען זיך מיט א פעטען הויבען
סמאצקעדיגען קוש. עס עפענט זיך די דרויסען-טהיר און עס קומט אן
ב י י ל ק ע מיט א פעקעל סחורה, ווייס-גרעט. זי לעגט אוועק דאס פער-
קעל אויפ'ן טיש, מהומ אויס דאס היטעלע, מאכט צורעכט די האר, גרויט
זיך זעצען צו דער מאשין).

ב י י ל ק ע. מאטעל קאסאי! קאפעל פאלבאן! וואס זיצט
איהר, ווי די חתנים? פאר וואס צענעמט איהר ניט דאס פעקעל?
(ביידע יונגען שחוען זיך א ווארף צום פעקעל. ביילקע צעלאכט זיך).
מ א ט ע ל ק א ס א י (צו ביילקען). ביילקע! מיר האבען
אייד געוואלט עפס פרענען א זאך.

ק א פ ע ל פ א ל ב א ז (זיפצט). יא, עפס א זאך פרענען.
ב י י ל ק ע. ביידע איין זאך? צי יעדער בעזונדער א זאך?
מ א ט ע ל ק א ס א י. ס'איז איין זאך, נאך עס געהער זיך
אן מיט יעדען בעזונדער... פון אונז ביידען...

ק א פ ע ל פ א ל ב א ז. טאקי פון אונז ביידען, הייסט עס...
ב י י ל ק ע (פערשטעלט זיך די אויערען). טראטא-טא-טא!
אז איהר'ט רעדען ביידע מיט אמאל!

מ א ט ע ל ק א ס א י (צו קאפלען). לאז מיר — איכ'ל רעדען.
ק א פ ע ל פ א ל ב א ז (צו מאטלען). רעד דו, רעד!
מ א ט ע ל ק א ס א י. אוי, ביילקע! וואס ווייסט איהר?...
מיר קלויבען זיך שוין פון לאנג!...

ק א פ ע ל פ א ל ב א ז (זיפצט). נאך פון פאראיאהרען!...
מ א ט ע ל ק א ס א י (צו קאפלען). שלאג זשע ניט איבער!
ממה נפשך — אדער איד, אדער דו...

ק א פ ע ל פ א ל ב א ז (צו מאטלען). נו, רעד, רעד! ווער
לאזט דיר ניט?

מ א ט ע ל ק א ס א י (צו ביילקען). האבען מיר געוואלט
פריהער א שמועס טהון מיט'ן טאטען...
ק א פ ע ל פ א ל ב א ז. מיט'ן בעל-הבית, הייסט עס...

מ א ט ע ל ק א ס א י (קוקט אויף קאפלען ביזן). דערנאך
האבען מיר זיך בעטראכט — ניין, ס'טויג ניט: אויף צו פריהער
דארפן מיר איבעררעדן מיט אייד...
ק א פ ע ל פ א ל ב א ז. ווארום מיר ווייסען דאך ניט, ווער
פון אונז ביידען...

מ א ט ע ל ק א ס א י (צו קאפלען). וואס זשע האפסט דו
ביי מיר פונ'ם מויל?

ב י י ל ק ע. שא! ווייסט איהר וואס? לאמיר גאר ווארפען
גורל, ציהען קניפלעך. (מאכט א קניפעל אין נאזטיבעל). ווער ס'וועט
ארויסציהען דאס קניפעל, דער וועט רעדען.

מ א ט ע ל ק א ס א י. אוי! לעבען זאלט איהר, ביילקע,
נשמה טייערע! מיר האבען טאקי נאך-וואס אפגערעדט צווישען
אונז ביידע, אז מיר זאלען ציהען קניפלעך...

ק א פ ע ל פ א ל ב א ז. ניט אויף רעדען — אויף איין אנ-
דער זאך...

ב י י ל ק ע. אויף וואסער זאך?

ק א פ ע ל פ א ל ב א ז. אז מיר... אז איהר...

מ א ט ע ל ק א ס א י. א ביסעל א לשון! (קרימט איהם
איבער). אז מיר... אז איהר!... אט וועל איך...

ק א פ ע ל פ א ל ב א ז. נו, זאג דו, זאג!

מ א ט ע ל ק א ס א י. איז געבליבען ביי אונז אפגעטאכט:
אזוי ווי מיר ווייסען ניט ווער, דאס הייסט, וועמען, איך מיינ, ווער
וועמען... זאלען מיר אויף צו פריהער ווארפען גורל, ווער ס'וועט
ארויסציהען דאס קניפעל, דער לאז אייד... מיינ איך, דעם זאלט
איהר... טפו — אז ער לאזט ניט רעדען!

ב י י ל ק ע. האר-האר! (עס עפענט זיך די דרויסען-טהור
און עס קאטשעט זיך אריין ע ט י - מ ע נ י מיט א גרויסען קאשעק,
אנגעלאדען מיט כל המינים גרינס פונ'ם מארק. די יונגען מהוען זיך א
ווארף צו דער ארבייט. ביילקע — צו דער מאשין).

ע ט י - מ ע נ י . דער מאמע נאך ניטא? (נעמט זיך צום קאשעק, לעדיגט איהם אויס). א יקרות געווארען אויף קנאבעל — זאל גאט היטען! א שטיקעל גליק האטש, וואס ציבעלעס איז וואלוועל. און דער מיט איהם, זאגט ער — דוקא קנאבעל! אט איז ער, דער ברויטגעבער, מע זאל דערמאנען משיח'ן! (עס קומט אן ש י מ ע ל ע ס א ר א ק ע ר מיט א מאדנעם גרויסען קאשקעט אויפ'ן קאפ און מיט איין אלטער געלער ריפסענער קאפאטע. ווי ער קומט אריין ווארפט ער אראפ די קאפאטע, בלויבט מיט די ווייסע ארבעל, און א ציצה פון מלית-קטן קוקט ארויס פון א ליובעל, וואס שפיעלט א ראָלע פון א זשילעט, מיט גרויסע קעשענים און מיט נאָדלען אין דער רעכטער לאַץ. אין באַרד זעהט זיך א ווייסער פאָדיום. איבער'ן האַלז הענגט ביי איהם א לאַנגע סאַנטימעטער-מאַס, אויף דער נאָז טהוט ער אַן א פאָר ברילען, אויפ'ן קאָפּ — א יאַרמעלקע, וואָס מע זעהט זי קוים ארויס פון די געדיכטע האַר, און ער נעמט זיך גלייך צו דער שער, מאַהלט פריהער מיט'ן קרוי-דעל אויף דער שוואַרצער מאַטעריע, וואָס ליגט גרויט אויפ'ן שיש).

ש י מ ע ל ע ס א ר א ק ע ר (שניידענדיג, זינגט ער אונטער דער נאָז). עמד — אונזער פאָלק, שער און אייזען — עמד! ... (צום ווייב). וואָס האָסט דו געזאָגט — משיח'?

ע ט י - מ ע נ י (געבראכט פון קיך א פאָר טעפלעך, זעצט זיך אַוועק אַן אַ זייט, שוילט קאַרטאָפּליס). איך זאָג, מע זאל דערמאָנען משיח'ן. מע האָט גערעדט פון קנאבעל, ביזט דו אַנגעקומען.

ש י מ ע ל ע ס א ר א ק ע ר (צייכענט מיט'ן קרוידעל). א סמיכות הפרשה! דערימאָד געהען קאטשקעס באַרוויס און גענז אַהן פלודערען... (די טאַכטער און די יונגען לאַכען).

ע ט י - מ ע נ י (בעלעדיגט). ער דרשנ'ט, און זיי קוועלען אַז. טאַכטער ווייסט דו, וואָס איז דער געלענדער?

ש י מ ע ל ע ס א ר א ק ע ר . וואָס זשע? אַז מע רעדט פון קנאבעל, דערימאָד איז וואָס?

ע ט י - מ ע נ י . זאג איך, אז קנאבעל איז מיט גאלד נלייד.
און דו האסט אקוראט ליעב קנאבעל...

ש י מ ע ל ע ס א ר א ק ע ר . דעריבער דארף קומען משיח?
(קלאפט אין טיש). וואו איז מיין שער? (געפינט די שער). די שער
איז דא! (ער נעמט זיך מיט דער שער שניידען איבער די צוויגענס,
חאפט אראפ אלע מינוט די פאפיערענע מאס פון האלז, זינגט בעת מעשה
א ליעדעל. ביידע יונגען און די טאכטער האלטען אונטער).

ע ט י - מ ע נ י (זיפט). אט באלד וועט קומען א זאקיציע—
דער שיענער פריקאזטיק פונ'ם שענעם בעל-הבית'על, א חלירע
זאל קומען אויף זיין קאפ און אויפ'ן בעל-הבית'ס הענט און פיס,
און אויפ'ן בעל-הבית'ס זוהנדעל אויף אביסעל! ... (ביידע יונגען
לאכען).

ש י מ ע ל ע ס א ר א ק ע ר . וואס האסט דו צום בעל-
הבית? וואס איז ער שולדיג, אז ער האט א דירה און מיר זיצען
אין איהר? (צו די יונגען, וועלכע לאכען). טאמער וואלט איהר זיך
גענומען בעסער צו די אייזענס? עס קומט באלד צוגעהן דעם בעל-
הבית'ס זוהנדעל געבען א מעסט-אז דעם גארניטער... (די יונגען
טהוען זיך א נעם צו די אייזענס). איך האב איהם צוגעזאגט אויף
היינט, בעדארף מען האלטען ווארט. שימעלע סאראקער איז ניט
פון יענע בעל-מלאכות, וואס קאטארע שער און אייזען אונזער
פאלק עמך... (עס עפענט זיך די טהיר און עס קומט אריין ס א ל א -
מ א ז פ י ז , א גלאטער א רוינער, איין אויסגעפוצטער פון קאפ ביז
פיס, ווי א ליאלקע. שימעלע סאראקער בעגעגענט איהם מיט א שמייכעל).
מע זאל דערמאנען משיח'ן... נאר וואס גערעדט פון איך.

ס א ל א מ א ז (העכער האלב גערעדט אויף רוסיש). ניעאזשעלי?
(קוקט אויף ביילקען). פאקראיניי מיעריע, צו גומען?

ע ט י - מ ע נ י . ואם זשע, צו בייזען וועט מען איך חלילה
דערמאנען? וואס האבען מיר צו אייך?

ס א ל א מ א ז (צו דער שניידערין). אטשען ראד! (צום שניידער). און וואס הערט זיך, דאראגאי סאסיער. וועגען מיין ליעטני קאסטיוס?

ש י מ ע ל ע ס א ר א ק ע ר. אייער זומערדיגער קאסטיוס? הלואי וואלט איך שוין אזוי זיין באוואהרענט מיט דיר-הגעלד צאה-לען אייער פאפאשע, ווי איהר זענט באוואהרענט מיט א זומער דיגען גארניטער.

ע ט י - מ ע נ י (צום מאן). טאמער וואלטט דו איהם טאקי גע'דבר'ט, אז ער זאל דבר'ען זיין אבי, אז דער אבי זאל דבר'ן דעם שענעם פריקאזטיק, ער זאל אזוי גוט זיין נישט דעקוטשען מיט'ן דיר-הגעלד?

ש י מ ע ל ע ס א ר א ק ע ר (נעמט אראפ פונ'ם פלעקעל א זומערדיגען, נאך ניט קיין פערענדיגטען אַנצוג. צום ווייב). הערסט דאך, אז ער איז מבין כל דבור!... (ער מעסט אן אויף סאלאמאנען דעם ווייסען פידושאק). אויף מיר אזא יאהר, ווי עס ליגט אויף אייך אויסגעגאסען! איך, אז איך נעם זיך צו א שטיקעל ארבייט, זעה איך, ס'זאל זיין עמד — שער און אייזען אונזער פאלק! אזא יאהר אויף מיר!

ע ט י - מ ע נ י. אמן!

ש י מ ע ל ע ס א ר א ק ע ר (שפיעגעלט זיך אין דעם פידושאק). כ'וואלט א בעלן געווען אין דעם גרעסטען קליידער-מאגאזין זאל מען אייך דערלאנגען אזא מין שטיקעל ארבייט. נאר ווי לאנג קרענ-קען זיי! שער און אייזען אונזער פאלק — עמד!

ע ט י - מ ע נ י. אמן!

ש י מ ע ל ע ס א ר א ק ע ר (צום ווייב). ברוד הוא וברוד שמו אמן! ביזט אין שול, להבדיל, וואס דו האסט זיך צע'אמנ'ט? ס א ל א מ א ז. קאגרא זשע?

ש י מ ע ל ע ס א ר א ק ע ר. ווען איהר'ט עס האבען פאר-טיג? הלואי וואלט איך שוין אזוי גיך געווען פארטיג מיט דיר-ה

נעלד, וואס איד דארף צאָהלען אייער טאטען, און אייער אופראָור
ליאַיושטשי דעקומשעט, לאָזט נישט לעבען!... אפשר וואָלט גע-
ווען אַ סברה, איהר זאָלט אַ רעד טהון מיט אייער פאפאשע, אַז...
ס א ל א מ א ז (שלאָגט איהם איבער). עטאָ ניע מאַיאַ דיעלאָ...
ש י מ ע ל ע ס א ר א ק ע ר (צום ווייב). ער זאָגט, ער
מישט זיך נישט אין זיין טאטענ'ס געשעפטען.

ס א ל א מ א ז (צום שניידער און צו דער שניידערין. לאָזט נישט
אַראָפּ קיין אויג פון ביילקען). דאָ סווידאניא.
ש י מ ע ל ע ס א ר א ק ע ר (בעגלייט איהם אַרויס, נייגט זיך).
דאָסווידאניע, פראשטשאַיטיע, לאָזט גריסען אייער פאפאשע, זאָגט
איהם, אַז ער זאָל זיין רוהיג — כ'וועל איהם מיט גאט'ס הילף אין
גיכען מסתמא אפצאָהלען...

ע ט י - מ ע נ י (שרויט איהם נאָר). און נאָך מיט גרויס דאנק!...
ס א ל א מ א ז (אַראָפּגעלאָזט דעם קאַפּ, שוין ביי דער טהיר). עטאָ
מעניא ניע קאסאיעטסא. (אַפּ. — עס הערשט אַ קורצע אונאַנגענעהמע
שטילקייט. יעדער טהוט זיך זיין אַרבייט).

ע ט י - מ ע נ י (שוילענדיג די קארטאָפּלים). דער רוח וואָלט
איהם גענומען, ער זאָל זאָגען דאָרטען דעם פאפאשע אַ גוט וואָרט
פאַר אונז!...

מ א ט ע ל ק א ס א י (פרעסענדיג). דאָס עפעלע פאָלט נישט
ווייט פונ'ם בוימעלע...

ק א פ ע ל פ א ל ב א ז (שפּויעט אויפ'ן פינגער און אויפ'ן
פרעסעל). בורזשוק בלייבט בורזשוק...

ש י מ ע ל ע ס א ר א ק ע ר (לעגט אַוועק די שער, צו די יונג-
גען). בורזשוק? איד וואָלט אַ בעלן געווען זעהן, וואָס וואָלט איהר
געזאָגט, האָלעדראנציס, ווען איהר האָט אַ טאטען רב אשר פיין,
צי וואָלט איהר בעסער געווען? גלאַט אין דער וועלט אַריין —
בורזשוק! עמד! (צום ווייב). און דו פארנעמסט זיך אויך מיט
„קריטיקעס“, פעטימעטי? (טהוט אַ קוק אַריין צו איהר אין טאָפּ

אריין). טהוסט, ראכט מיר, איין איידעלע ארבייט — שוילסט קאר-
טאפליס — טאָ שויל! דו ווייסט דען איין אנדער מאכל אַ חוץ
קארטאפליס? (זינגט). זונטאָג בולבעס! מאַנטאָג בולבעס! דיענ-
סטאָג בולבעס!...

ע ט י - מ ע נ י . שמעקט איהם ניט אָן! אפשר געבראָטענע
טייבעלעך מיט מאַרצעפּאָנעס? (הערט אויף צו שוילען די קארטאָפ-
ליס, נאָר זי בראָקט זיי אויף קליינע שטיקלעך, איבערלעגענדיג פון איין
סאָפּ אינ'ם אנדערען).

ש י מ ע ל ע ס א ר א ק ע ר . וואָס זשע מיינסט דו? אַז
נאָט וויל נאָר, קאָנען מיר נאָך היינט האָבען געבראָטענע טייבעלעך
מיט מאַרצעפּאָנעס... היינט איז דאָך דער צווייטער מאַי... היינט
קעהר מען שוין וויסען. (קוקט אויפ'ן וואַנט-זויגער). נישטאָ נאָך
קין צעהן אַזויגער. ווייטער וואָלט איד געשיקט אין באַנק אַריין א
פרעג טהון, וויפּיעל האָט אויסגענומען מיין בילעט...

ע ט י - מ ע נ י . האַ-חא! ו ז י פ י ע ל ער האָט אויסגע-
נומען? פריהער ווער געוואויר, אויב ער האָט עפּיס אויסגענומען,
און דערנאָך ערשט — „וויפּיעל“?

ש י מ ע ל ע ס א ר א ק ע ר (שמעלט אָן די ברילען אויפ'ן
זויב). אַזוי? חכמה מיינע! אַז מיין בילעט האָט אויסגענומען —
דאָס פּערשפּאַר איד שוין מרעגען...

ע ט י - מ ע נ י . פון וואָנען ווייסט דו דאָס? עמיצער האָט
דיר געשריבען אַ ברייזעל?

ש י מ ע ל ע ס א ר א ק ע ר (קוקט שפּאַטיש דורך די
ברילען, ווי אַ מענטש, וואָס ווייסט עפּיס אַ סוד). אַז איהר זאָלט וויסען,
וואָס פאַר אַ חלום מיר האָט זיך היינטיגע נאָכט גע'חלום'ט, וואָלט
איהר זיך אויפגעהערט צו ווערטלען... נאָר וואָס איז מיט איהר
צו רעדען? (צעשפּיליקט דאָס לויבעל, וואָס זעהט אויס ווי אַ זשילעט,
כינדט אויף אַ אינוועניגסמע קעשעני, נעמט אַרויס פון דאָרטען אַ פאַר-
טשילעל, וואו עס ליגט אינגעוויקעלט אַ געל פאַפּיער, צעהאַקט און פּער-

סמאלצעוועט). אַט וועט איהר הערען, וואָס פאַר אַ חלום עס חלומ'ט זיך שימעלען. (אַלע וואָרפֿען די אַרבייט, גרויס אויסהערען זיין חלום). איהר האָב פיינט פוסטע חלומות! שימעלען אַז עס חלומ'ט זיך אַ חלום, איז דאָ וואָס צו הערען! שער און אייזען אונזער פאַלק עמד... (טהוט אויס די ברילען). עס חלומ'ט זיך מיר, הערט זשע, אַז איהר שטעה מיר אַזוי ביי מיין טיש, ווי איהר זעהט מיך אַטאָ, מיט מיין שער און אייזען, און שנייד מיר צו אַ שטיקעל אַרבייט. א נעווענטענעם „פרינץ אַלבערט“ פון פיער אַכציג איין אַרשין. דער ווייל, אַזוי ווי איהר שטעה פארטראַכט מיט דער שער אין האַנד, הויב איהר אויף די אויגען און טהו אַ קוק, גלאַט אַזוי אין דער וועלט אַריין. — דערזעה איהר אַ בוים אין מיטען שטוב...

ב י י ל ק ע . אין מיטען שטוב אַ בוים?

ש י מ ע ל ע ס א ר א ק ע ר . און אויפ'ן בוים וואַכסען רענר-

לעך...

ב י י ל ק ע . אויפ'ן בוים רענדלעך?

ש י מ ע ל ע ס א ר א ק ע ר . גאָלדענע רענדלעך. רוף איהר מיך אָנעט צו דער מאַמע: עטי־מעני, זאָג איהר, זעהסט רענדלעך? זאָגט זי: איהר זעה. זאָג איהר: וואָס זשע שווייגסט דו? זאָגט זי: וואָס זשע זאָל איהר טהון? זאָג איהר: קריק, זיי מוחל, אַרויף אויפ'ן בוים און טרייסעל, און איהר וועל, זאָג איהר, קלויבען... זאָגט זי: קריק דו, וואָס עפּים איהר? זאָג איהר: וואָס האַסט דו מורא? ס'וועט דיר חלילה אָפּפאַלען? זאָגט זי: לאַז פון מיינע שונאים פאַלען גאַנצע שטיקער...

ע ט י - מ ע נ י . ס'אָ ליגען. איהר האָב עס ניט געזאָגט!

ש י מ ע ל ע ס א ר א ק ע ר (צום ווייב). בהמה וואָס דו ביזט — ס'איז דאָך אַ חלום! (צו דער טאָכטער). אַט דאָ האַסט דו די קוויטאַנציע... אַז דו וועסט ענדיגען דאָס שטיקעל אַרבייט אויף דער מאַשין, וועסט דו זיך מטריח זיין אין דער באַנק — דו ווייסט דאָך וואו?...

ב י י ל ק ע (ארבייטענדיג). אין דער טשאסנע קאמערטשעסקי?

ש י מ ע ל ע ס א ר א ק ע ר . טשאסנע קאמערטשעסקי...
און וועסט זיי א ווייז געבען די קוויטאנציע, ניט אוועקגעבען, נאר
א ווייז געבען... און א פרעג טהון, וויפיעל האב איך אויסגענומען?
ע ט י - מ ע נ י (טהוענדיג איהר ארבייט). וויעדער אמאל „ווי-
פיעל“? — א קאמערדיע מיט איהם!

ש י מ ע ל ע ס א ר א ק ע ר (אויפגעבראכט). גוטע יאָהרען,
ווער ס'א מבין אויף קאמערדיעס! אז מיר חלומ'ט זיך א חלום,
דערצעהלט זי מיר מעשיות — „א קאמערדיע!“... זי מיינט, איך בין
גלאט אויפגעשטאנען אין דער פריה פלוצים פון דער העלער הויט
און האב זיך איינגערעדט א לונג און לעבער... איך בין טאקי א
שניידער, נאר שכל אויף אויסצונעמען דעם גרויסען געווינס האב
איך גלייך מיט'ן גרעסטען נגיד! דאס אליין איז שוין א בריה'-
שאפט — האלטען א בילעט עטליכע און צוואנציג יאָהר, פג'רען
פאר א גראשען און דעם בילעט א מכה פארקויפען — דאס קאן נאר
שימלע סאראקער, אונזער פאלק שער און אייזען עמד... (פרעסט.
זינגט בעת מעשה אונטער דער נאָג עפּים א ניגון. חברה האלטען אונטער.
נאָד א פויזע צו דער טאכטער). האסט שוין געענדיגט? אצינד קאנסט
דו געהן. (גיט איהר איבער די קוויטאנציע פארויכטיג). זעה נאר,
זאלסט חלילה ניט פארלירען די קוויטאנציע — ס'איז געלד! און
א סך געלד!... (ביילקע אָפּ).

ע ט י - מ ע נ י . שמעון! וויפיעל בעטרעפט דאס?

ש י מ ע ל ע ס א ר א ק ע ר . וואס?

ע ט י - מ ע נ י . אט דאס גרויסע געווינס, וואס דו זאגסט?

ש י מ ע ל ע ס א ר א ק ע ר (שמעלט אן אויף איהר די ברי-
לען). און אז איך וועל דיר זאגען, וועסט דו וויסען? צוויי מאל
הונדער טויזענד.

ע ט י - מ ע נ י (דערשראקען). צוויי מאל טויזענד הונדערט?

ש י מ ע ל ע ס א ר א ק ע ר . ניט צוויי מאל טויענד הונ-
דערט, נאָר צוויי מאל הונדערט טויענד! אוי, אַט די ווייבער!
נאָר אַ באשרייבונג פון זיי צו מאַכען, אַ קאָמעדיע מיט איהר!

ע ט י - מ ע נ י . אַזוי? איז שוין גאָר מיט מיר אַ קאָמעדיע?
ש י מ ע ל ע ס א ר א ק ע ר . וואָס דען? מיט מיר? (עס
עפענט זיך די טהיר און עס קומט אַרײַן ק א ל ט ו ן דער פּריקאַזטיק,
אַ שוואַרצער יונגערמאַנטשיק, אביסעל אַ סאַטולעוואטער, אַנגעטהאָן אין
נייעס פון קאַפּ ביז די פיס, נאָר אַלסדינג הענגט אויף איהם, ווי אַ זאַק.
אַז ער רעדט, שמייכלט ער און האַפט זיך אַלע מאל ביי די לאַנגע אַרבעל,
קאַטשעט זיי אַרויף, רעדט אַביסעל מיט דער סין און גיך, שלוינגט די
ווערטער, גיט געקויט. אויפ'ן קאַפּ איז ביי איהם אַ פליך, נאָר צו-
געדעקט מיט די עטליכע איבערגעבליבענע לאַנגע שוואַרצע גלאַנצענדיגע
האַר. כסדר שוויצט ער. שימעלע סאַראַקער צום אַריינגעקומענעם). אַ?
מע זאָל דערמאָנען משיח'ן! נאָר-וואָס גערעדט פון אייד.

ק א ל ט ו ן . האַטשבי צום גוטען, הע-חע? (קוקט זיך אַרום
אויף אַלע זייטען).

ע ט י - מ ע נ י . וואָס זשע? צו בייזען וועט מען פון אייד
רעדען?

ש י מ ע ל ע ס א ר א ק ע ר . (ווייזט איהם אויף אַ שטוהל).
זיצט, פאַני קאַלטן.

ק א ל ט ו ן . אַ דאַנק. איך בין נישט געקומען זיצען, הע-חע.
איך בין געקומען פאַ דיעלן. (קוקט זיך אַרום, זוכט עמיצען). איהר
וויסט שוין, מן הסתם, וואָס איך בין געקומען?

ע ט י - מ ע נ י . (קוקט איהם נאָך, ווי ער זוכט). הלואי וואָלטען
מיר אַזוי גוט געוואוסט! וועמען זוכט איהר, וואָלט איך געוואָלט
וויסען — דעם נעכטיגען טאָג?

ק א ל ט ו ן . (מאַכט זיך גיט הערענדיג). היינט איז שוין דער
צווייטער מאָל, הע-חע.

ש י מ ע ל ע ס א ר א ק ע ר (דורכגעצויגען א פאדעם און א לעק דעם פינגער). איך האב א גוטען סימן, אז היינט איז דער צווייטער מאי, ווארום נעכטען איז געווען די ציהונג. (קוקט אויפ'ן זיידנער).

ק א ל ט ו ז . וואסער ציהונג? (פעררויכערט א גראבע ציגאר). ש י מ ע ל ע ס א ר א ק ע ר (פעררויכט זיך פון קאלטונס ציגאר). ווי טייער צאָהלט איהר, פאני קאלטון, פאר אייערע האלע-וועשקעם?

ק א ל ט ו ז . ערשטענס, רופט מיר ניט „פאני קאלטון“, הערע, רופט מיר ביי'ם אמת'ן נאָמען: יעפים פאנטעלעמאָוויטש—אזוי רופען מיר אלע.

ש י מ ע ל ע ס א ר א ק ע ר . האָט קיין פאראיבעל ניט, יעפים פאנטעלעמאָוויטש...

ק א ל ט ו ז . ניט פאנטעלעמאָוויטש, נאר פאנטעלעמאָנאָוויטש.

ש י מ ע ל ע ס א ר א ק ע ר . לאָז זיין פאנטעלעמאָוויטש... אין חלומות גלויבט איהר? צי ניין?

ק א ל ט ו ז . פאר וואָס ניט? אָט האָט זיך מיר אַנומעלטען גע'חלומ'ט, אז מע ציהט מיר א באַקצאָהן, איז טאקי געשטאַרבען ביי מיר א שוועסטער נאָך פריהער איידער עס האָט זיך מיר גע'חלומ'ט. אקעגען וואָס איז דאָס געקומען צו רעד? (קוקט זיך ארום). וואו איז דאָס אייער טאכטער, וואָס מען זעהט זי ניט? (די יונגען קוקען זיך איבער).

ש י מ ע ל ע ס א ר א ק ע ר . מיין ביילקע? זי וועט באַלד קומען. (זיפצט). אי, אז גאט זאָל נאָר וועלען, בין איך היינט א גביר און שיט אַן אַט אַזא היטעל מיט געלד! (ווייזט איהם מיט ביידע הענד). עמך!...

ק א ל ט ו ז . זעהט איהר, דאָס וואָלט געווען א שכל און ס'וואָלט טאקי געווען, הערע, זעהר-זעהר גוט!

ש י מ ע ל ע ס א ר א ק ע ר (קוקט איהם און). וואס וואלט געווען די גוטסקייט?

ק א ל ט ו ון . וואלט איהר פארשפארט, חע-חע, מיר אפאלגען פון איין וואך אויף דער אנדערער און פון איין חודש אויפ'ן אנדערען. נאך פון וואנעט, למשל, וועט זיך עס ביי אייך נעמען פלוצים אזא גבירה'שאפט? א רייכער פעטער איז ביי אייך געשטאן בען אין אמעריקע? צי וואס?

ש י מ ע ל ע ס א ר א ק ע ר (לעגט אפ די ארבייט). ניין! מין פעטער אין אמעריקע לעבט נאך ביז הונדערט צוואנציג יאָהר! (קוקט אויפ'ן וואנדזויגער). אט נאך א האלבע שעה וועלען מיר ווירסען... איך האב, פארשטעהט איהר מיד, א וויגרזשנע ביליעט האב איך.

ק א ל ט ו ון (איבערראשט). איהר האט וויגרזשנע ביליעטען. האט איהר, און אז עס קומט צו דיר-הגעלד...

ע ט י - מ ע נ י . ביליעטען? משטיינס געזאגט — איינעם א ביליעט! אי דאס — ליגט ער פארזעצט און פאר'משכונ'ט פון מתושלח'ס יאָהרען... מיינע שונאים מעגען דאס פארמאגען, וואס ער האט אין דעם ביליעט!...

ש י מ ע ל ע ס א ר א ק ע ר . פון דעסטוועגען קאן אזא ביליעט אויסנעמען דאס גרויסע געווינס... קיינער ווייסט ניט ווע-מעס מארגען ס'איז...

ק א ל ט ו ון (שמעט אויף). אויב איהר מיינט דערמיט סלוק'ען מיר דיר-הגעלד, האט איהר א טעות, מין לעבער שניידער. קיין וויגרזשנע ביליעטען געווינען ניט. בלאטע! דאס האבען די קאנ-סטארען און די בענק אויסגעטראכט. גיכער וועט אויף אייך איינ-פאלען אט די סטעלי, זעהט איהר?...

ע ט י - מ ע נ י . א קאץ וואשט זיך, א גוטער פריינד בענטשט. פאלען זאל אויף מיינע שונאים א דונער אין קאפ! — האסט דו געהערט אביסעל? !...

ק א ל ט ו ז . אידנע! עס רעדט זיך אזוי בדרך משל... מיינע בעליבתיס האָבען אַביסעל מעהר ביליעטען, און עס האָט נאָך פון זיי קיין איינער נישט געוואונען. פון די זאכען פאַרגעסט. איהר זוכט בעסער איין עצה, וואו קריגט מען דיר-הגעלד, ווארום איך- דאַרף אייך זאָגען, האָטש ס'איז מיר זעהר ניט איינגענעהם, אַז (קוקט אויפ'ן זייגער) אין אַ האַלבע שעה אַרום קום איך צו אייך מיט'ן סודעבנע פריסטאוו און וואָרף אייך אַרויס פון דער דירה... (די ווערטער זענען ווי אַ דונער. אַלע טהוען זיך אַ וואָרף, בלויז בען ווי געלעהמט. קיינער קאן קיין וואָרט נישט אויסרעדען, אויסער איין עטימעיג).

ע ט י - מ ע נ י (שטעהט אויף, געהט צו צו קאַלטונען). אַרויס- וואָרפען? מיט'ן פריסטאוו? וואָס הייסט עס אַרויסוואָרפען? און נאָך מיט פריסטאוו? הפקר פעטרישקע? שמעון! וואָס שווייגסט דו איהם? איך קאן אַליין אויך טרעפּען צו די פיינערס! איכ'ל זיי פרעגען, צי ס'איז טאַק אַ יושר אַרויסוואָרפען שכנים, וואָס זי- צען שוין עטליכע יאָהר? איכ'ל זיי...

ק א ל ט ו ז (די הענד אין די קעשענים). האָט קיין פאַראיבעל ניט, מיין לייעבע אידנע! מיט די פיינערס, ווי איהר זאָגט, קעהר זיך עס ניט אָן גאָר ניט! ס'איז אינגאנצען איבערגעגעבען געוואָרען צו מיר; דאָס האָב א י ד איינגעגעבען אויף אייך דעם איסק, און דאָס ברענג א י ד צו אייך דעם. סודעבנע פריסטאוו, און דאָס וואָרף א י ד אייך אַרויס פון דער דירה, אויב איהר צאָהלט מיר נישט אָפּ האָטש פאַר דריי חדשים...

ש י מ ע ל ע ס א ר אָ ק ע ר . אזוי? דאָס זענט א י ה ר גאָר? ווי באַלד אזוי, טאָ געהט זשע מיר אין דער ערד אַריין! עמד — אונזער פאַלק שער און אייזען עמד! (נעמט איהם אָן הינטען פאַר'ן קאָלנער און טהוט איהם אַ וואָרף אַרויס פון דער טהיר. עס דער- הערט זיך דאָרט אַ שטאַרקער קלאַפּ און אַ גערעדעריי פון עטליכע קולות, אין אַ האַלבע מינוט אַרום קומען אַריין ש ב ו א ל - י א ס י ד ע ר

קצב, אַ איד אַ גבר, נאָך מוט'ן פאַרמוך פון דער יאָטקע, נאָך איהם
משה-וועלוויל דער באַקאַנער שטשוק, אויסגע-
שמירט אין הערינג, און פערריל די מיטניטשקע,
אַ אידנע, אויסגעשמירט פון קאַפּ ביז די פיס אין מעהל).

שמואל-יאָסי קצב. ווער האָט דאָס געגעבען אַזאַ
וואַרף אַרויס דעם שמינדער בגעץ? ער האָט אונז אַלעמען שיער
גע'מזיק'ט! אַ גליק, וואָס איד האָב איהם געגעבען אַ שטויס-אַפּ
צוריק, אַזוי אַז ער האָט ביי מיר געקליבען די צייהן...

שימעלעס אַראָקער. דאָס האָב איד איהם געוויזען
וואו יענע זייט טהיר געפינט זיך... זיצט, רב שמואל-יאָסי! זיצט,
רב משה-וועלוויל! וואָס הערט מען עפּים נייעס אויף דער וועלט?

שמואל-יאָסי קצב. אַ שענעם דאַנק איד, וואָס איהר
בעט אונז זיצען. מיר האָבען אַבער קיין צייט ניט צו זיצען — מיר
זענען געקומען נאָך געלט... איהר דאַרפט וויסען, מיין לייעבער חייט,
אַז איד האָב אייך שטענדיג געגעבען פלייש, ניט קיין ביינער...

משה-וועלוויל. און איד האָב אייך געגעבען באַקאַליי...
עטי-מעני (צו פערלען). זיצט, פערעל, פאַר וואָס זיצט
איהר ניט?

פערריל. אַ דאַנק, שוין גענוג געזעסען. (זעצט זיך אוועק און
מאַהלט ווי אַ מיהל). איהר מיינט, איד וואָלט געקומען? מיינע
שונאים און אייערע שונאים און אונזערע אַלעמענס שונאים זאַלען
אַזוי צייט האָבען אַ שטיקעל ברויט אויפצועסען, ווי איד האָב צייט
אָוועקצולאָזען מיין קלייטעל מיט מיין מעהל און געהן מאַנען אַלטע
חובות מיט נעכטיגע טעג, אַז סך הכל איז נישטאָ ביי מיר קיינער,
אויף וועמען צו איבערלאָזען דאָס קלייטעל אפילו, טאַמער טראַגט
אַז דער רוח אַ שוואַרץ יאָהר טאַמער, וואָרום דער זוהן איז ביי די
ביכלעך, טאַג ווי נאַכט ביכלעך און ביכלעך, און די טאַכטער איז אין
שטוב — אַ שטוב? וואָס שטוב? ווער שטוב? משטיינס געזאָגט,
אַ חורבה ניט קיין שטוב! דערווייל זעה איד משה-וועלוועל געהט.

משה-וועלוועל דער באקאלישטשיק. גוט מארגען — גוט יאהר.
וואוהין איז? זאגט ער: צום שניידער, צו שימעלע סאראקער נאך
געלט. פרעג איך איהם: ער האט שוין געלט האט ער שוין? זאגט
ער: יא...

ע ט י - מ ע נ י (צום באקאלישטשיק). וואס הייסט דאס?
מ ש ה - ו ו ע ל ו ו י ל (וויל אנהויבען דערצעהלען). דא איז
אזא מעשה: דער שדכן סאלאווויטשיק...

פ ע ר י ל (לאזט איהם ניט רעדען, מאהלט). ווי באלד אזוי,
דארף מען געהן, טראכט איך מיר, ווארום מיר קומט ניט פאר
רויכווארג און ניט פאר בריליאנטען. מיר קומט פאר מעהל קומט
מיר, און מעהל איז דאס נויטיגסטע פונ'ם נויטיגסטען. אט ליגט
א ברויט. (דערזעהט אויף דער פאליצע א האלבען ברויט; זי שטעהט
אויף און נעמט דאס ברויט, האלט אין איין מאהלען). דאס ברויט איז
פון מיין מעהל געבאקען, מיין גוטס, מיין בלוט, מיין חיות, וואס
פערמאג איך דען א חוץ דאס ביסעל מעהל? אז יעדער איינציגער
וועט קומען און וועט נעמען ביי מיר מעהל אויף בארג, וואס וועט
מיר בלייבען וואס? וואו וועל איך נעמען אויף אפצוצאהלען אין
מיהל אריין וואו? ווער וועט מיר אויסהאלטען מינע קינדער
ווער?....

ע ט י - מ ע נ י. שאט! לאזט נאך עמיצען אויסרעדען א
ווארט. (צו משה-וועלוועל). וואס האט איהר עפיש געזאגט דער
שדכן סאלאווויטשיק?

מ ש ה - ו ו ע ל ו ו י ל. דער שדכן סאלאווויטשיק האט מיר
געזאגט, אז ער האט פאר איך געלט...
ש י מ ע ל ע ס א ר א ק ע ר (צום ווייב). וואס איז דאס פאר
א שווארץ יאהר? עמד!

ע ט י - מ ע נ י. מיינע צרות אויף זיין קאפ!
פ ע ר י ל. בין איך שוין ניט משוגע בין איך? (עס עפענט זיך
די טהיר און עס קומט אריין ס א ל א ו ו י ל י מ ש י ק דער שדכן,

אַ איד און אַ קאפעלישעל, אפילו איין אפגעבארעמעס, אַ קורץ ווייטיקעל, האַמט נישט אַזוי נוי, הויזען ברויטע נאָר קורצע, שטיוועל אויסגעדריהטע).

ש י מ ע ל ע ס א ר א ק ע ר . ברוך הבא, אַ איד אַ שדכן! מען זאָל דערמאָנען משיח'ן! נאָרוואָס, אַבער טאָקי די רגע, האָט מען דאָ גערעדט פון אייד.

ס א ל א ו ו י י ט ש י ק . ניעארוזשעלי?

ע ט י - מ ע נ י . זאָנט נאָר, פאַני סאַלאַוויטשיק, וואָס מיר נעאוושעלי-שמעלי? וואָס האָט איהר דאָס אַרויסגעלאָזט פאַר אַ קלאַנג אין שטאָדט, אַז איהר האָט פאַר אונז געלט?

ס א ל א ו ו י י ט ש י ק . אַט אַזוי פיעל געלט! (ווייזט מיט ביידע הענד). איהר קאָנט זיך גאָר נישט פאַרשטעלען — ס'איז טשטאָ ניכוד אַסאַבענע! (מאַכט מיט די פינגער).

ש י מ ע ל ע ס א ר א ק ע ר . אודאי אַ שידוך פאַר אונזער טאָכטער? איד קען שוין סאַלאַוויטשיק דעם שדכן אויסגעבונדן רען!... (די שניידער-יונגען קוקען זיך איבער, נעמען זיך צו די פרעס-אייזענס, זיפצען שטאַרק).

ס א ל א ו ו י י ט ש י ק . טשטאָ זאָ וואָפראָס? נאָר אַלץ הייסט ביי איהר אַ שידוך! דאָס איז טשטאָ ניכוד זאַמעטשאַטעל-נאָ — לאָס איד אַזוי לעבען מיט איהר און מיט אייער ווייב, ווי איד זאָג איהר נישט קיין דבר שקר! איד וועל איהר דערצעהלען ווער דאָס איז, און איהר, אויב ס'איז איהר נישט שטאַרק הייס, וועט איהר זיך בעטראַכטען און וועט זיך אַנחאָפען מיט ביידע הענד! איין חסרון — צופיעל עולם... (צו די פרעמדע). איזווייטיגע, גאָספאָדאָ! (דער קצב און דער באַקאַלישטשיק רוקען זיך אָפּ אויף אַ זייט. נאָר פערל בלויבט זיצען. סאַלאַוויטשיק געהט צו צו איהר). איזווייטיגע, מאַדאָם! (זי ריהרט זיך נישט).

פ ע ר י ל . וואָס מיר איזווייטיגע? ווער מיר מאַדאָם? איהר האָט געבראַכט, זאָנט איהר, געלט דעם שניידער, וואו איז אייער געלט? מיר קומט פאַר מעהל קומט מיר, נישט פאַר בריליאַנטען!

אט דאס ברויט, וואס איהר זעהט, איז פון מיין מעהל געבאקען,
מיין גוטס, מיין בלוט, מיין חיות!...

ס א ל א ו י י ט ש י ק (שטופט צוועק פון זיך די מיטניטשקע,
וואס הערט ניט אויף צו מאַהלען). א מין אַנשיקעניש אַט די מיטניטש-
קע — וואַזמוטיטעלנאַ! (צום בעל הבית). דער חתן, וואָס איד
פרערלאַגאַיע אייער טאַכטער, איז אַ מענטש אַ סאַמאַסטאַיאַטעל-
נע... ער האָט אַ טייערע דאַלזשנאַסט... ער איז אַ פאַלנע אופראַוו-
ליאַיושטשע איבער אַ הויז. אַדנים סלאַוואַם, איהר קענט איהם
גאַנץ גוט — דאָס איז דער אופראַווליאַיושטשע פון דעם דאָזיגען
הויז, ק א ל ט ו ז. (ביי די שניידער-יונגען פאלען אַרויס די פרעס-
אויזענס פון די הענד. עס ווערד אַ סומאַטאַכע).

ש י מ ע ל ע ס א ר א ק ע ר (שפּרינגט אַזש אונטער). אַט דער
יעפים פאַנטאַלאַנאַוויטש? אַט דער פאַסקודניאַק, וואָס כ'האַב
איהם נאָר וואָס אַרויסגעשמיסען פון יענער זייט טהיר, שער און
אייזען אונזער פאַלק עמך? ? ? ... (עס קומט אָן ביילקע).

ב י י ל ק ע (פעררויטעלט, קוים וואָס זי רעדט). טאַטע! אַ
גוטע בשורה!...

ש י מ ע ל ע ס א ר א ק ע ר (טהוט זיך אַ וואָרף צו דער טאַכ-
טער). האָ? וואָס? וויפיעל?...

ב י י ל ק ע. דאָס גרויסע געווינס! דאָס גרעסטע געווינס!
ש י מ ע ל ע ס א ר א ק ע ר (נאָך צעטומעלט). עטי-מעני!
דו הערסט?

ע ט י - מ ע נ י (אַ פלעקס מיט די הענד). גאָט!...
פ ע ר י ל. וואָס איז שוין ווייטער וואָס? אַ נייער אומגליק?
וועה איז מיר!

ש י מ ע ל ע ס א ר א ק ע ר (אויסער זיך). אידען! גיט מיר
אַפּ מזל טוב — מיין ביליעט האָט אויסגענומען! געוואונען!!
דאָס גרויסע געווינס!!! דעם גרעסטען פון אלע געווינסען!!!
(לאָזט זיך לויפּען איבער דער שטוב).

פער י ל . לאזט! לאזט! וואו?

ס א ל א ו ו י י ט ש י ק (שמופט אפ פערלען). איזווייטיגע מאדאם! (הויל עפּיס זאָגען. אלע איבעריגע קוקען זיך איבער אַהן ווערטער, שטוינען. מאַטעל קאסאָי און קאָפּעל פאַלבאָן האָבען זיך פער- שלאָגען אין אַ ווינקעלע, שטעהען בעטריבט, אַהן לשון).

כ י י ל ק ע (נאָך אלץ אין היטעלע, פּרויליד אויפגערגט). די גאַנצע שטאָרט ווייסט שוין דערפון... דער דירעקטאָר, דער בוכהאַל- טער, די פיינט... זיי קומען אלע באַלד אַהער...

ע ט י - מ ע נ י (א פּלעסק מיט די הענד). אלע אַהער? וועה איז מיר!... (פון גרויס צעטומעלטקייט זעצט זי זיך צו אויף אַ בענקעל, ווישט זיך מיט'ן פאַרשטוד דעם שווייט. עס עפענט זיך די טהיר און עס קומען אַרײַן ה י מ ע ל פ א ר ב דער בוכהאַלטער, נאָך איהם — ג א ל - ד ע ג ט א ל ע ר דער דירעקטאָר).

ה י מ ע ל פ א ר ב . וואו איז דאָ דער שניידער? ש י מ ע ל ע ס א ר א ק ע ר (טרעט אַרויס מיט גדלות). דער שניידער — דאָס בין אייך.

ה י מ ע ל פ א ר ב (בעטראַכט דעם שטוינענדען עולם. צום שניי- דער). איהר ווייסט שוין? אייער ביליעט, וואָס אין אונזער באַנק. האָט אויסגענומען דאָס גרויסע געווינט. אונזער באַנק, די טשאַסס- נע קאָמערטשעסקי, איז די גליקליכסטע באַנק אין דער וועלט. שוין דאָס פיערטע מאל, אז אין אונזער באַנק געווינט מען. יעדער, ווער עס קויפט ביי אונז אַ ביליעט, האָט אַ שאַנט צו געווינען. אַטש שטעהט דער דירעקטאָר, דער הערר גאָלדענטאַלער אליין, טאָמער גלויבט איהר גיט.

ג א ל ד ע ג ט א ל ע ר (קוקט אויף אלעמען. צום שניידער). איהר זענט דאָס דער... דער... סאַראָקער? איהר ווייסט שוין? (דריקט איהם די האַנד). מזל טוב אייך, מזל טוב!

פ ע ר י ל (פריהער צום באַנקיר, דערנאָך צו די איבעריגע געסט). אידישע קינדער, איך בעט אייך, וואָס איז דאָ געשעהן? וואָס

פאר א מזל טוב? ווער איז דא געלעגען געווארען? צי חתונה
געהאט? צי א קנס-מאל? צי וואס?

ס א ל א ו י ט י ק (שמופס אפ פערלען). איזווייטע,
מאדאם! (הריקט דעם שניידער די האנד). פאזדראווליאיו! (האפט
זיך פרום מיט איהם קושען).

ק א ל ט ו (לויפט אריין מיט שוידט, מיט לעבעדיג). הא? וואס?
טאקי איין אמת? וואס האב איך געזאגט? האט איהר זיך בע-
דארפט אפעסען דאס הארץ?! איהר קאנט דא זיצען און זיצען...
אט איז דער בעל הבית אליין אויך דא... (עס קומט אן ר ב א ש ר
פ י ו . קאלטן טרעט אפ אויף א זויט, פערלירט דעם לשון).

ר ב א ש ר פ י ו (גיט די האנד דעם דירעקטאר, ווייטער
קיינעם מיט. רעדט מיט איהם צוויי ווערטער, ווענדט זיך צום שניידער
פון דער ווייטען). מזל טוב איך, הערר סארזאקער! איך בין זעהר
צופריעדען, זעהר צופריעדען, וואס ביי מיר אין מיין שטוב האט
איך בעגליקט... (עס קומט אן סאלאמאן. צום זוהן). דו הערסט,
ס'איז דאך טאקי איין אמת!...

ס א ל א מ א ו . סקאלקא? דוועסטי טיסיאטש?... (די
אויגען בלישטשען. צום שניידער פון דער ווייטען, זוכט מיט די אויגען
דעם שניידער'ס טאכטער). פאזדראווליאיו! פאזדראווליאיו! (צו
ביילקען, שארט עלעגאנט מיט'ן פיסעל). אסאבענע בין איך גליקליך
פאר איך. אטשען רעד, אטשען סטשאסטליוו, מאדמוזעל סארז-
קיין...

ב י ו ל ק ע (נאך אלץ פעררויטעלט. מיט א שמויבעל). ערשטענס,
מיט סארזאקין, נאר סארזאקער, און צווייטענס, וואס איז דא אזוי אויף
א י י ד פאר א גרולה?

ס א ל א מ א ו . ווייל, פאנימאיעטיע לי... (וויל עפּים זאגען,
קוקט זיך אום און דערוועגט אויף זיך אנגעשטעלט צוויי פאר אויגען פון
די שניידער-יונגען. די יונגען טרעסען-אפ אן א זויט, רעדען שטיל
צווישען זיך).

מ א ט ע ל ק א ס א י . נו, קאפעל, וואס זאגסט דו אצינד?
ק א פ פ ע ל פ א ל ב א ו . וואס זאל איך זאגען? באשערט
א מענטשען מיט א מאל ווערען א... א... בורזשוא! א מיליאנטישק!
מ א ט ע ל ק א ס א י . איך פארגין דאס זיי מיט'ן גאנצען
הארצען. וואס וועט אבער איצט זיין מיט א ו נ ז ?

ק א פ פ ע ל פ א ל ב א ו . וואס ווילסט דו, ס'זאל זיין?
מ א ט ע ל ק א ס א י (קוקט איהם אן א ווילע). ביזט דו דאך
טאקי א בהמה בצורת פערד!...

ר ב א ש ר פ י י ו (צום שניידער). אפשר דארפט איהר
געלט? (נעמט זיך צו דער קעשעני).

ה י מ ע ל פ א ר ב (שפרינגט צו). געלט? ניין! פאזוואלטי!
געלט — ביי אונז אין באנק. (צום שניידער). איהר האט א קאנטא
ביי אונז, קאנטאקורענט... (קוקט אויפ'ן דירעקטאר).
(די פאלגענדע רעדען אלע אינאיינעם).

ש מ ו א ל - י א ס י ק צ ב (צו דער שניידערין). איז וויפיעל
זאל איך אייך שיקען פלייש?

מ ש ה - ו ו ע ל ו ו י ל ב א ק א ל י י ש ט ש י ק . דאס איז
יא — „אז גאט גיט מיט'ן לעפעל, געבען לייטען מיט'ן שעפעל“...

פ ע י ל (דערהערט, מע רעדט פון געלד, שלאגט זי זיך צו צו רב
אשר פיין, דערנאך צום דירעקטאר). אזוי? מע צאהלט געלט? אויף
געלט בין איך פארהאנד — איך בין איין אלמנה. מיר קומט פאר
מעהל, און מעהל איז דאס נויטיגסטע פונ'ם נויטיגסטען! (צעהלט
אויף די פינגער). איין מאל א רובעל מיט צוואנציג פאר ראזעווע
מעהל, און פינף און זעכציג קאפיקעס פאר קארענע מעהל, און נאך
א מאל פינף און זעכציג, און וויעדער פינף און זעכציג...

ס א ל א ו ו י י ט ש י ק (שלעפט זי אפ). איזווייטיגע, מאדאם!
(דערזעהט סאלאמאנען געבען ביילקען. צום שניידער). פאסלושאטע —
האב איך פאר אייך א אידעיע, גאר א שפאגעל-נייע אידעיע, אבער

משטא ניכוד אסאבענע, איך זאל אזוי לעבען מיט איך און מיט
איער ווייב!...

ש י מ ע ל ע ס א ר א ק ע ר (ווי צעדולט, לויפט ארום פון
איינעם צום אנדערען. שרייט איבער אלעמען). ווארט נאָר אויסעט אַ
וויילע! איך וועל איך, איך וועל איך אלעמען בעווייזען, ווער
איז שימעלע סאראקער און וואס שימעלע סאראקער קאן, און וואס
בעדייט שער און אייזען אונזער פאלק עמד! (צום ווייב). נו, עט-
מעני, וואס זאגסט דו, אז מיר חלומ'ט זיך אַ חלום?

ע ט י - מ ע נ י . וואס דען? ביזט עפּיס אַ יונגעלעך?

ש י מ ע ל ע ס א ר א ק ע ר (טהוט אויס די ברילען. צו דער
סאכטער). קינדערלעך מיינע!... (צענעמט די הענד, קושט זיך מיט
איהר, צעוויינט זיך. — לאנגזאם פאלט דער פארהאנג).

ענדע פון ערשטען אַקט.

צווייטער אקט.

א גרויס חדר, א מין קאבינעט. האפט דעם אַנבליק פון אַ מער
בעל מאַגאזין. וואָס פאַר סאַרט מעבעל ס'איז דאָ אויף דער
וועלט — געפינט זיך דאָ. אַלסדינג איז נוי, אַלסדינג גלאַנצט.
דער בעל-הבית, ש י מ ע ל ע ס א ר א ק ע ר, געהט אַנגער
טהאָן נוי און עלעגאַנט: אַ זיידענער האַלאַט, נאַרוואַס פון
דער נאָדעל אַרויס, אַ פיעלפאַרביגע סאַמעטענע זשילעס מיט
גאָלדענע קנעפּלעך. אַלץ איז נוי, פּריש געפרעסט. דאָס העמד
שעמעריט. דאָס בערדעל איז שטאַרק אַרומגעשוירען. גאָלדער
נע ברילען. אַהן אַ היטעל. קוים צו דערקענען דעם פריהער-
גען שניידער. זיין ווייב, ע ט י - מ ע נ י — איינגעטונקען
אין זייד און אין סאַמעט, אַרומגענייהט מיט די בעסטע שפּי-
צען-ארבייט. אויפ'ן האַלז פערעל, אין די אויהערען גרויסע
דימענטענע אויהרינגלעך, אויף אלע אַכט פינגער בלישטשען
פינגערלעך. — ער האַלט אַ ביכעל, שאַקעלט זיך און לייענט,
ווייזט אויס, מיט גרויס אינטערעס. זי זיצט גלאַט אַזוי און
שפּיעגלט זיך אין איהר ציערונג.

ע ט י - מ ע נ י (צום מאַן מיט אַ ניגון). שמעון! שמעון?
(ער הערט ניט. נאָך אַ מאָל מיט'ן אייגענעם ניגון, נאָר אַ ביסעל העכער).
שמעון! שמעון?

ש י מ ע ל ע ס א ר א ק ע ר (אָפּגעריסען זיך פונ'ם בוך, מאַכט
איהר נאָך מיט'ן אייגענעם ניגון, וואָס זי). „שמעון! שמעון?“
סעמיאָן מאַקאַרעוויטש, ניט שמעון!

ע ט י - מ ע נ י. סעמיאָן מאַקאַרעוויטש, וויפיעל איז אויף
דיין גילדענעם זייגער?

ש י מ ע ל ע ס א ר א ק ע ר (נעמט אַרויס אַ גאָלדענעם זייגער).
דריי פערטעל אויף עץ. וואָס איז דען?

ע ט י - מ ע נ י. גאָרניט, גלאַט אַזוי. פאַר דריי וואַכען אין
דער צייט האבען מיר נאָך ניט געוואוסט, אַז אונזער ביליעט וועט

אויסנעמען דאס גרויסע געווינט... (קנאקט אויס די פינגער יעדען בעזונדער, שפיעגלט זיך אין די בריליאנטען. — פרויע). שמעון! שמעון?

ש י מ ע ל ע ס א ר א ק ע ר (הרעהט אויס דעם קאפ צו איהר). וועדער א מאל שמעון? קאצענער מח! וויפיעל מאל א טאג בעדארף מען דיר קלאפען אין קאפ אריין „סעמיאן מאקארעוויטש“! „סעמיאן מאקארעוויטש“! „סעמיאן מאקארעוויטש“!

ע ט י - מ ע נ י . האב קיין פאראיבעל ניט, סעמיאן מאקארעוויטש, וואס טהוסט דו דארטען?

ש י מ ע ל ע ס א ר א ק ע ר . זעהסט דאך, וואס איך טהו — איך לייען. (קאן ניט אפרייסען זיך פונ'ם בוך).

ע ט י - מ ע נ י . איך זעה, אז דו לייענסט. איך פרעג: וואס דו לייענסט?

ש י מ ע ל ע ס א ר א ק ע ר . און אז איך וועל דיר זאגען, וועסט דו וויסען? איך לייען א געשיכטע לייען איך.

ע ט י - מ ע נ י . וואס פאר א געשיכטע לייענסט דו?

ש י מ ע ל ע ס א ר א ק ע ר . ניט קיין געשיכטע, נאר אזוי א באשרייבונג, א... א... א קריטיקע — און טשעפע זיך אפ! (שאַץ קעלט זיך און לייענט ווייטער).

ע ט י - מ ע נ י . ביזט אפנים, אויפגעשטאנען אויף דער קינקער זייט? (פרויע). וועדליג דו ביזט אין בעס. האב איך מורא, אז דו לייענסט און ווייסט ניט, וואס דו לייענסט.

ש י מ ע ל ע ס א ר א ק ע ר (האלט נאך אלץ אין שאַקלען זיך). מאהל דיר, לאז זיך דיר דאכטען, אז איך ווייס שוין דוקא יא, וואס איך לייען. איך לייען א קריטיקע פון איינעם א ליץ, וואס מאכט חוץ פון דער גאנצער וועלט, און הייסען הייסט ער שלום עליכם.

ע ט י - מ ע נ י . עליכם שלום! ... אז ס'איז נישטא וואס צו טהו, איז דאס אויך איין ארבייט! וואס האט ער צו דער וועלט?

ש י מ ע ל ע ס א ר א ק ע ר . צו דער וועלט האט ער גאר
ניט. נאָר ער באשרייבט דאָ איינעם אַ שניידער, וואָס איז געווען
אמאָל אַ קבצן אין זיבען פאָלעס און איז מיט אַ מאָל אויסגעוואַכ-
סען, געוואָרען אַ גביר...

ע ט י - מ ע נ י . זיין טאָטענ'ס עסק! נו, און ווייטער וואָס?
ש י מ ע ל ע ס א ר א ק ע ר . און ווייטער גארנישט. לצ'ער-
וועט ער פון איהם אָפּ און פון זיין ווייב... אַ רעכטער ממזר! איין
אמת'ער עמד!...

ע ט י - מ ע נ י . מיינע צרות אויף זיין קאָפּ! וואָס האָט ער
צום ווייב?

ש י מ ע ל ע ס א ר א ק ע ר . ער מאַכט פון זיי ביידען
אויסצודרעהען. נאָר פון איהר, פון דער שניידערין, מאַכט ער גאר
אַ לעמעשקע — אַ רוח איהם אין זייט אַריין!

ע ט י - מ ע נ י . מאַכען זאָל זיך איהם אַ מכה — טפּו! איד
וואָלט אזאָ פאַסקודסטוואַ אין די הענט ניט געהאַלטען... און גלאָט,
וואָס איז דאָס פאַר איין עובדה — אַ איד זעצט זיך אַוועקעט אין מ'י-
טען דרינען לייענען אַ ביכעל, גלייך ווי שבת נאָכ'ן טיש, און שאַ-
קעלט זיך!...

ש י מ ע ל ע ס א ר א ק ע ר . וואָס זשע? אַז איד ווער שיער
ניט משוגע. איד זאָל האָבען עפּיס אַ טהעכץ. געוואוינט געוואָרען
ארבייטען — עמד!...

ע ט י - מ ע נ י . האָסט שוין גענוג געארבייט. לאָזען שוין
דיינע שונאים אַרבייטען פאַר דיר! (פויעז). שמעון! טפּו, מיין
איד סעמיאָן מאַקאַראָוויטש! וואוהין געהען מיר היינט אויף דער
נאַכט?

ש י מ ע ל ע ס א ר א ק ע ר . ווילסט אפשר אין טרעיאטער?
ע ט י - מ ע נ י . פּע, טרעיאטער! (געהינצט). סקוטשנע!
איד פארשטעה ניט אַ וואָרט! מע זאָל האָטשבי וועלען שפּיעלען
אויף אידיש! בעסער אין דער „לױזאַנע“.

ש י מ ע ל ע ס א ר א ק ע ר . אין סינעמאטאגראף מיינסט
דו? ווארט אויס, אט וועל איך מאכען דאס געשעפט מיט דער
פילם-קאמפאניע, וועלען מיר דעמאלט שוין געהן און געהן אלע
נאכט און אהן א גראשען געלט.

ע ט י - מ ע נ י (פער'גנבה'ט). וועסט ניט זיין ברוגז? וועל
איך דיר עפנים זאגען.

ש י מ ע ל ע ס א ר א ק ע ר . איך ברוגז? א סך מאל
בין איך ברוגז? אבי א גלייכע זאך, קאנסט דו זאגען.

ע ט י - מ ע נ י . מיר געפעלט ניט די קאמפאניע מיט די
צוויי זשוליקעס, וואס דו האסט זיך מיט זיי סקאמפאניעס...
ש י מ ע ל ע ס א ר א ק ע ר . דו קענסט זיי דען, וואס דו
רופסט זיי זשוליקעס?

ע ט י - מ ע נ י . דערפאר וואס איך קען זיי ניט, האב איך
מורא, זיי זאלען דיר ניט אפנארען.

ש י מ ע ל ע ס א ר א ק ע ר . מיד? אפנארען? בלאטע!
ניט מיד נארט מען! איך מאך מיט זיי א גוטען קאנטראקט! זיי
זענען ביי מיר גוט פארצווייאקעוועט! צוויי און צוואנציג פונקטען!
שער און אייזען אונזער פאלק עמד!...

ע ט י - מ ע נ י . צוויי און צוואנציג פונקטען? און אויפ'ן
דריי און צוואנציגסטען וועלען זיי ביי דיר צונעמען דאס געלט,
ווי מיט די הענט.

ש י מ ע ל ע ס א ר א ק ע ר (שוין אין כעס). ביים דיר אפ
די צונג! בהמה! הער זיך צו וואס דו רעדסט! דו ווייסט דען,
וואס דו רעדסט?

ע ט י - מ ע נ י . אט דאס איז דאך די מעשה מיט דיר, וואס
מע קאן מיט דיר ניט רעדען — באלד ווערסט די אין קאקעס!
ש י מ ע ל ע ס א ר א ק ע ר (א קלאפ מיט דער האנד אין טיש).
פעטי-מעטי! ברענג מיר ניט ארויס פון די כלים!! (שטעהט אויף,
שפאנט ארום עמליכע סאל היין און צוריק). דו פארגעסט זיך מיט

וועמען דו רעדסט! דיר מאהלט זיך אויס, אז דו רעדסט מיט שיי-
מעלע דעם שניידער... דו פארגעסט, אז איך בין שוין היינט אויס
עמד! אויס אונזער פאלק שער און אייזען! איך בין שוין היינט
סעמיאן מאקארטוויטש סאראקער, איינער
פון די גרעסטע, אויב ניט דער גרעסטער גביר אין שטאדט! ... (גער-
הענדיג היין און צוריק געהט איהם אפ דער כעס). געה, הער, וואס מע
זאגט אויף מיר... און די מענטשען, וואס קומען אריין צו מיר...
און די געשעפטען, וואס מע לעגט מיר פאר — עמד!

ע ט י - מ ע נ י . ביי מיר ביזט דו דער אייגענער, וואס דו
ביזט געווען...

ש י מ ע ל ע ס א ר א ק ע ר . אט דאס איז טאקי דער אומ-
גליק! וואלסט געמענט האבען האטש א ביסעלע מעהר דוד-ארץ...
ע ט י - מ ע נ י . אט באלד נעם איך אראפ פאר דיר דאס
היטעל...

ש י מ ע ל ע ס א ר א ק ע ר (א מאך מיט דער האנד). וואס
איז מיט דיר צו רעדען? (פויע). וואו איז ערגיץ ביילקע, מיין
איך איזאבעלעטשקע?

ע ט י - מ ע נ י . אויף וואס דארפסט דו ביילקען? מיין איך
איזאבעלעטשקען?

ש י מ ע ל ע ס א ר א ק ע ר . איך וויל, זי זאל מיר לייענען
די פאטשט וויל איך.

ע ט י - מ ע נ י . וויעדער א מאל די פאטשט? האסט שוין
וויעדער בעקומען א פאטשט?

ש י מ ע ל ע ס א ר א ק ע ר . נאך א מיין פאטשט! (ווייזט
איהר אויפ'ן שרויבטיש א בארג מיט ניט קיין געעפענטע בריעה).

ע ט י - מ ע נ י . נייטיגע בריוולעך! אודאי פון א אידען,
וואס מע האט איהם ארויסגעטריבען פון דארף מיט ווייב און קינד-
דער און פון איין אלמנה, וואס איהר מאן האט זיך געהאנגען איבער

איהר, אדער גאר פון א מויד, וואס ס'האט זיך איהר פארוואלט
חתונה האבען און זי האט נישט קיין נדן...

ש י מ ע ל ע ס א ר א ק ע ר . נו, וואס זשע מיינסט דו ?
איז טאקי א רחמנות אויף איהר, אויף דער דאזיגער מויד.
ע ט י - מ ע נ י . בעדארפסט דו, הייסט עס, בעוואהרענען די
גאנצע וועלט ?

ש י מ ע ל ע ס א ר א ק ע ר . אויף וויפיעל איך קאן.
ע ט י - מ ע נ י . אט צוליעב דעם טאקי האט דיר גאט געגעבען
דאס גרויס געווינס ?

ש י מ ע ל ע ס א ר א ק ע ר . צוליב וואס דען ? צוליעב דעם,
מיר זאלען עסען קאשע מיט יוד ?

ע ט י - מ ע נ י . אויף וויפיעל זשע וועט דאס דיר קלעקען ?
ש י מ ע ל ע ס א ר א ק ע ר (שוין גאר ווייד). נארעלע, דאס
געשעפט מיט דער פילס-קאמפאניע וועט טראגען אויף אלסדינג. די
גאנצע שטאדט איז מיר מקנא. ס'א סברה גאר, אז סע שמעקט מיט
א האלבען מיליון... נאר וואס פארשטעסט דו אין די מיליאנען ?
עמד ! ...

ע ט י - מ ע נ י . גוט איז דיר, אז דו פארשטעסט, ווארום דו
ביזט דאך אויסגעוואכסען אין מיליאנען !

ש י מ ע ל ע ס א ר א ק ע ר . פון דעסטוועגען, אט זעהסט דו
דאך... (זעצט זיך אַוועק צוריק אויף זיין אַרש, צעשאַקעלט זיך, קוקט
אַרײַן אײַנ'ס זעלבען בוך. אין אַ ווײַלע אַרום, שטיל). עטימעיני !
(אין אַ האַלבע מינוט אַרום גאָך אַ מאָל, שױן העכער). עטימעיני !

ע ט י - מ ע נ י . וואס פאר אַ עטימעיני בין איך דיר ? איהם
זאל מען רופען סעמיאן מאקאראוויטש, און מיר (מאכט איהם גאך) —
„עטימעיני ! “ „עטימעיני ! “ ...

ש י מ ע ל ע ס א ר א ק ע ר (געפינט זיך געשלאגען). וואס
אמת איז אמת. האב קיין פאראיבעל נישט, איך האב גאר פארגעסען.
אז דו הייסט שוין היינט ערנעסקינע יעפומעוונע.

ע ט י - מ ע נ י . זאנסט דאך אויף מיר, אז א י ד ב ין א
קאצענער מח.

ש י מ ע ל ע ס א ר א ק ע ר . זעהר גערעכט. איך בעט דיר
מחילה... וויסט דו, וואס איך וועל ביי דיר בעטען, ערנעסטיגע
יעפומעוונע ?

ע ט י - מ ע נ י . אשטייגער, וואס וועסט דו ביי מיר בעטען.
סעמיאן מאקאראוויטש ?

ש י מ ע ל ע ס א ר א ק ע ר (מיט א רחמנות-פנים). א ביסעל
איינגעמאכטס.

ע ט י - מ ע נ י . פלוצים אין מיטען דרינען איינגעמאכטס ?
(שרייעט הויך אויף א קול). מויד ! מוידעד ? (עס עפענט זיך א
זויטיגע טהיר און עס קומט אריין י ו כ ב ד י מ ו י ד) .

י ו כ ב ד י מ ו י ד (שמעלט זיך אַוועק. גרויס). מיך
רופט איהר ?

ע ט י - מ ע נ י . ניין. וועמען דען רופ איד ? דעם רב ?
י ו כ ב ד י מ ו י ד. איך האב דען קיין אנדער נאמען ניט.
א חוץ „מויד“ ?

ע ט י - מ ע נ י . און אז „מויד“ — וואס שמעהט דיר דא אזוי
ניט אן ? א חסרון, אז מע איז א מויד ? (גיט איהר די שליסעלעך).
נא ! געה נאר נעם א שעלעכעל און ברענג איינגעמאכטס פאר'ן
בעל-הבית, פונ'ם אפענעם סלאי, וואס מיט א שאַל צוגעדעקט און
מיט א טיכעל איבערגעבונדען.

י ו כ ב ד י מ ו י ד (נעמט די שליסעלעך). וויפיעל זאָל
איך ברענגען ?

ע ט י - מ ע נ י . האסט געדיענט, זאנסט דו דאך, אין נגיד'ישע
הייוזער, בעדארפסט דו אליין וויסען, וויפיעל א נגיד עסט איינגע-
מאכטס.

י ו כ ב ד י מ ו י ד . פארהאן אלערליי נגידים, פארהאן
א נגיד, וואס עסט אויפ'ן שפיץ מעסער, ווי א פייגעלע, און פארהאן.

איד בעט איבער אייער כבוד, נגידים חזירים, וואס וויפיעל זיי עסען.
איז זיי קארג.

ע ט י - מ ע נ י . עסען זאלען דיר שוין ווערעם. א ביסעל א
לשון פון א מויד !

י ו כ ב ד ד י מ ו י ד (לאזט זיך געהן מיט די שליסעלעך,
שטעלט זיך אפ אויף א ווילע, צו דער בעליהבית'טע). מע רופט מיך
י ו כ ב ד .

ע ט י - מ ע נ י . יוכבד ? נוט, וואס דו האסט מיר געזאגט.
געה אין דער ערד אריין, יוכבד ! (יוכבד די מויד געהט אפ. — עטוי-
מעני צום מאן). איין עזות פון א דיענסטמויד ! (שרויעט הויך).
מענדעל ! מענדעל ! (עס קומט אריין מענדעל דער לאקיי
אין א פראק מיט א וויסען שניפס אויף א הויכען קאלנער. די ליפען
זענען ביי איהם שווארץ און גראב און פעט בעוואכסען. דעם קאפ האלט
ער א ביסעל אויף א זייט. די הענד מעלעכענדען זיך ביי איהם, ווי אי-
בעריגע).

מ ע י ד ע ל ד ע ר ל א ק י י (בעלעקט זיך). מיך רופט
איהר דאס ?

ע ט י - מ ע נ י . וועמען דען רופ איד ? די רביצין ? געה נאָר
געב אכטונג, איד האב געשיקט די מויד נאָך איינגעמאכטס. זאל זי
זיך ניט צוחאפען דארט צו שטארק, ווי א הונגעריגע קאץ צו דער
סמעטענע...

מ ע נ ד ע ל ד ע ר ל א ק י י (לאזט זיך געהן און קעהרט זיך
אום צוריק. רעדט צום בעליהבית). בעליהבית ! די קנאקערס וואר-
טען דארטען אין פערעדני.

י ט י מ ע ל ט ס א ר א ק ע ר . וואסערע קנאקערס ?

מ ע נ ד ע ל ד ע ר ל א ק י י . אט די צוויי, וואס פונ'ם
מרעיאטער.

ש י מ ע ל ע ס א ר א ק ע ר (לענט אַוועק דאָס בוך). א ?
ווינדארטשוק און רובינטשיק ? מיינע שותפים פון דער פילם-קאסט
פאניע ? פאר וואָס קומען זיי ניט אַרײַן ?

מ ע נ ד ע ל ד ע ר ל א ק י י (אויף די גראַבע ליפּען בעווויזט
זיך ביי איהם אַ שמויכעל). דערפאַר, וואָס איך לאָז זיי ניט.

ש י מ ע ל ע ס א ר א ק ע ר (פערוואונדערט). וואָס הייסט.
דו לאָזט זיי ניט ?

מ ע נ ד ע ל ד ע ר ל א ק י י (גאַנץ ערנסט). אַזוי איז דער
אַיינפיהר ביי די נגידים. אַז עמיצער קומט, איז אויב ער געהט
אַרעם געקליידעט, גיט מען איהם האַלז און נאָקען און מע וואַרפט
איהם אַרויס, און אויב ער געהט שצן אַנגעטאָן, בעדאַרף מען פריי-
הער דאַלאַזשען דעם בעל-הבית, און דערנאָך ערשט, אַז דער בעל-
הבית הייסט, מע זאָל איהם אַריינלאָזען, לאָזט מען איהם אַרײַן.

ש י מ ע ל ע ס א ר א ק ע ר (שמוינט. צום ווייב). ערנעסט
טינע יעפּימעוונע! וואָס זאָגסט דו דערויף ? עמד! ...

ע ט י - מ ע נ י (צום מאַן). ווייס איך וואָס ! - האָסט זיך
אַוועקגעשטעלט אויס'טענה'ן מיט אַ משרת מיצקע דרינען, און די
מויד וועט דאַרטען דערווילע אויפּפרעסען דאָס גאַנצע אַיינגע-
מאַכטס. (צום משרת). געה טהו וואָס מע הייסט דיר !

מ ע נ ד ע ל ד ע ר ל א ק י י (לאָזט זיך געהן, בלייבט שטעהן.
צום בעל-הבית). איז וואָס זאָל איך זיי זאָגען ?

ש י מ ע ל ע ס א ר א ק ע ר. וועמען ?

מ ע נ ד ע ל ד ע ר ל א ק י י. די קנאַקערס.

ש י מ ע ל ע ס א ר א ק ע ר. גאַרנישט. שיק זיי אַרײַן
אַהערצוצו ! (מענדעל דער לאַקוי אָפּ, בעגעגענט זיך אויף דער טהיר מיט
יוכבד די מויד, טונקט אַיין זיין פינגער אינ'ם אַיינגעמאַכטס און טהוט אַ
לעק. יוכבד טהוט איהם אַ זעץ איבער דער האַנד, טראָגט צו דעם בעל-
הבית דאָס אַיינגעמאַכטס און לאָזט זיך געהן, בלייבט שטעהן אַ ווילע).

יו כ כ ד י מ ו י ד (צו דער בעל־חבית'סע). און ווייטער
נארנישט ?

ע ט י - מ ע נ י . וואָס נאָך האָסט דו געוואָלט ?
יו כ כ ד י מ ו י ד (פויעזע). אַז איהר וועט מיך דאָס אַנ-
דערע מאָל בעדארפען רופען, זאָלט איהר וויסען, אַז איך הייס יוכבר.
(אפ).

ע ט י - מ ע נ י (צום מאַן). וואָס איז דאָס פאַר אַיין אַנשי-
קעניש ? דאָס איז עפּיס אַ גאָטס שטראָף, ניט קיין מויד ! ... (עס
עפענט זיך די טהיר און מענדעל דער לאַקוי לאָזט אַריין איינעם נאָכ'ן
אַנדערען ווי גדאָרט שו קען און רובינטשיקען .
און אַלליין געהט ער אַפּ. ביידע געהען אָנגעטעהאַן גרויסאַרטיג, געגאָלט
ווי אַרטיסטען, מיט צילינדערס אין די הענד, טראָגען הענטשקעלעך, גרויס-
אַרטיגע שניפּסען).

ש י מ ע ל ע ס אַ ר אַ ק ע ר (שמעקט אויף, נעמט אויף די
אַריינגעקומענע זעהר העפּליך). ברודר, האָב געסט ! האָט איהר שוין
געבראַכט מיט זיך דעם איבערגעשריבענעם קאָנטראַקט ? (צום
ווייב). ערנעסט'נע יעפּימעוונע ! הייס געבען נאָך אַיינגעמאַכטס
און אַ ביסעל ווישניק אויף אין אַיין וועגס. (עטימעי הויבט זיך
אויף אַהן חשק און געהט אַלליין נאָכ'ן ווישניק מיט'ן פערבויסען. שו-
מעלע צו די יונגע לויט). דעם קאָנטראַקט גיט אַהער, וועלען מיר
איהם דורכקוקען. (וויגדאָרטשוק נעמט אַרויס אַ פערשריבענעם פאַפּיער).
דאָס הייסט, דורכקוקען וועט איהם מיין טאַכטער. איך בין, ניט
פאַר אייך געדאַכט, קורץ אין דער עברי, האָב איך אַ טעכטערעל,
האַט מיך גאָט געבענטשט, אַ געראַטענע, איהר קענט זי — איז זי ביי
מיר מיין גאַנצער בוכהאַלטער מיט'ן פּריקאַזאָטישק מיט'ן שרייבער
מיט הכל בכל... לייענט און שרייבט און חשבונ'ט, ווי אַ וואָסער...
(טראָגט זוי אונטער אַ זילבערנע פּושקע מיט פאַפּיראַסען). פאַני רובינ-
טשיק ! פאַני וויגדאָרטשוק ! אַנו, פערזוכט אַקאָרשט פון די
דאָזיגע פאַפּיראַסען ! ס'איז שוין אַיין מאָל פאַפּיראַסען, פון די

אמת'ע עמד! ... (ביידע יונגע לייט הויבען זיך אויף, נעמען מיט צוויי פינגער צו פאפיראסען). יא, איז וואו, הייסט דאס, האלטען מיר אין דער הגדה? זאגט מיר, איד בעט אייך, מיין ליעבער וויגדארטשוק און מיין טייערער רובינטשיק, וואס איכ'ל אייך פרעגען: ווי קומט איהר, צוויי יונגע לייט, — האט קיין פאראיבעל ניט, וואס איד רעד מיט אייך אזוי אפענטליך און פראסט, — ווי קומט איהר צו אזא גאלדענעם עסק, ווי דאס פילם-געשעפט?

וויגדארטשוק. א! אין דעם איז א גאנצע געשיכטע...

רובינטשיק. וואס מע קאן זי דערצעהלען אין דריי ווערטער. מיר זענען, ווי איהר קוקט אונז און...

וויגדארטשוק. (לאזט איהם ניט רעדען). לאז מיר, איד וועל זיי איבערגעבען אין דריי ווערטער. איד און מיין חבר רובינטשיק זענען מענטשען מיט געדאנקען.

רובינטשיק. מיט קאמבינאציעס.

וויגדארטשוק. און מיר האבען פון שטענדיג אן געהאט א שייכות צו טהעאטער. איד, צום ביישפיעל, בין געווען אמאל א מוזיקאנט, און א באריהמטער מוזיקאנט, געשפיעלט אין אלע טהעאטערען. און מיין חבר רובינטשיק איז אויך נישט קיין אבירוער — ער האט געהאלטען א פאריקמאכערסקי זאוועדיעניע און פלעגט געהן אין טהעאטער אריין גרעמירען די אקטיאָרען. איד דארף איהם זאגען אין די אויגען, דעם ממזר, — ער, און ער פארגרע-מירט עמיצען, איז עס נאטור! דערווייל האט זיך געטראפען א מעשה. די צייט איז געווען שלעכט, ניט היינט געדאכט, ניט פאר אייך געדאכט, האב איד מיר בעשטעלט אין טהעאטער-קינעמאטא-גראף שפיעלען. איד שפיעל א נאכט, איד שפיעל צוויי, איד שפיעל דריי, איד הויב מיר און צוקוקען — וואס איז דער שכל פונ'ם קינעמאטאגראף? לאזט זיך אויס, און ס'איז אין דעם קיין שום שכל...

ר ו ב י נ ט ש י ק . ס'א געלעכטער!...

ו ו י ג ד א ר ט ש ו ק (פערטאפט זיך). דאָס הייסט, דער שכל איז אַ גרויסער שכל. נאָר פאַר דעם, וואָס ווייסט דעם שכל, איז דער שכל אויס שכל.

ר ו ב י נ ט ש י ק . גאַלע גאָר ניט!

ש י מ ע ל ע ס א ר א ק ע ר . איך פארשטעה ניט — איך בין אַ פראַסטער עמד! ממה נפשך — אָדער מילכיג, אָדער פלייזשיג! אָדער אַהין, אָדער אַהער! און ביי איך קומט אויס — אַט אַז ס'איז אַ גרויסער שכל, און אַט איז דאָס אַ געלעכטער, נאָר קיין שכל ניט, — אַזוי אַז איך בין שוין גאָר צערולט!...

ו ו י ג ד א ר ט ש ו ק (צו רובינשטיקען). שולדיג ביזט דו, אַז דו שלאָגסט מיך איבער! איך וועל זיי געבען צו פארשטעהן דעם שכל מיט אַ גאָנג...

ר ו ב י נ ט ש י ק . נו, געב זיי צו פארשטעהן, ווער לאָזט דיר ניט?

ש י מ ע ל ע ס א ר א ק ע ר . ניין! איהר דארפט וויסען, אַז מיר זענען גרויסע בעלנים דערויף... נאָך אַז איך בין געווען אַ... ניט היינט געדאכט, אַ פראַסטער עמד, זענען מיר אַלע וואָך געגאָנגען אין דער לוזיאַנע, אַבי ס'איז נאָר געווען פאַר וואָס. און היינט, זינט גאָט האָט מיך בעגליקט מיט'ן גרויסען געווינס, איז כמעט נישטאָ די נאָכט וואָס מיר זאָלען ניט געהן אַהינצוצו. וואָלט איך זעהר וועלען וויסען, וכפרט איצט, אַז איך געה אַריין אין דעם מיט געלט, דעם... דעם... תמצית (מאָכט מיט די פינגער). דעם שכל דער פון. דאָ מוז דאָך שטעקען עפּיס אַ קונץ, עפּיס... עפּיס... (אַ קינאָ טיט די פינגער). אַ מין עמד!

ו ו י ג ד א ר ט ש ו ק . געוויס איז דאָ פאַרהאָן קונץ!

ר ו ב י נ ט ש י ק . און נאָך וואָס פאַר אַ קונץ!

ו ו י ג ד א ר ט ש ו ק (לאָזט איהם נישט). לאָז זיך דיענען!
אט וועל איך זיי נעבען צו פארשטעהן די גאנצע זאך אקוראט, זיי
זענען א איד מיט פערשטאנד. (רוקט זיך צו צום שניידער). די זאך
איז א פראסטע זאך. האט איהר זיך צוגעקוקט, אז אקעגען דער
סצענע, איבער דער טהיר, איז פארהאן א לאמטערנע מיט א רע-
דעל? איז אויפ'ן רעדעל, וואס סע דרעהט זיך דארט ביי דער לאמ-
טערנע, אנגעצויגען א לענטע פון צעלאלאיד, א לאנגע לענטע. (מאכט
מיט די הענד).

ר ו ב י נ ט ש י ק (קוקט דעם חבר אין מויל אריין און שאַקעלט
צו מיט'ן קאפ). א פילמע הייסט עס.

ו ו י ג ד א ר ט ש ו ק. איז אויף דער פילמע אפגעפאָטאָ-
גראפיערט אלע בילדער, וואס איהר זעהט אויפ'ן לייווענט... האט
איהר עס צעקייט?

ש י מ ע ל ע ס א ר א ק ע ר. האט קיין פאראיבעל ניט,
ווארט אפ איין ווילעטשקע. איך וויל, פארשטעהט איהר, אז מיין
אירינע זאל אויך זיין דערביי און זאל אויך וויסען דעם שכל...
דרעהט זיך אויס צום ווייב, וועלכע קומט אריין פון צווייטען דער. נאך
איהר געהט נאך מענדעל דער לאַקוי מיט אַ טאַץ. אויף דער טאַץ — אַ קאַ-
ראַפּין רויטע משקה מיט גלעזלעך. נאך מענדעלן געהט נאך יוכבד די
מויד אויך מיט אַ טאַץ. דאָס אַלץ ווערד אַוועקגעשטעלט אויפ'ן טיש.
מענדעל און יוכבד אָפּ).

ע ט י - מ ע נ י. אט האט איהר ווישניק, אט שטעהט איינ-
געמאַכטס. איהר קאנט נעמען, אז איהר ווילט...

ש י מ ע ל ע ס א ר א ק ע ר. מע וועט נעמען, אם ירצה
השם, געוויס וועט מען נעמען. (גיסט אן אין די גלעזלעך. ווענדט
זיך צום ווייב). ווילסט הערען דעם שכל פון „לויזאנע“, פאר וואס
סע דרעהט זיך און מיר זעהען אַלסדינג אויפ'ן לייווענט, וואס אויף
דער וועלט טהוט זיך אָפּ? זעץ דיך אַקארשט צו, וועסט דו עפּים

הערען. האסט דאך עס ליעב. דו וואלסט דאך דארט געמאגט און
גענעכטיגט!

ע ט י - מ ע נ י . און דו האסט דאך עס געבאך פיינט! (זעצט
זיך אוועק ביי דער זייט אויף א ווייכער קושעטקע, שפארט זיך אן אויף
א זיידען קישעלע מיט אויסגענייהטע קוויטען פון אלערליי פארבען,
לעגט צענויף די הענד אזוי, מע זאל ארויסזעהן דאס גאנצע ביסעל ציע-
רונג). נו, לאמיר הארבען.

ו ו י ג ד א ר ט ש ו ק (פלייסט זיך צו זעצן מיט'ן פנים קעגען
דער מאדאט, נאר רעדען רעדט ער צום בעלהבית). איז וואו האלטען
מיר?

ר ו ב י נ ט ש י ק . ביי דער פילמע האלטען מיר, ווי אזוי
דאס רעדעל דרעהט זיך דארט ביי דער לאמטערנע...

ש י מ ע ל ע ס א ר א ק ע ר (צום ווייב). ביי דער טהיר פון
אויבען, אקוראט אקעגען דעם לייליך, האסט דו געזעהן א לאמטער-
נע? איז דארטען דא א רעדעל און סע דרעהט זיך. (ווייזט מיט די
הענד, ווי סע דרעהט זיך. טהוט זיך א נעם צום קאראפין, גיסט אן דרוי
גלעזלעך. צו די געסט). זאל זיך עס דארטען דרעהען. מיר'ן דערווייל
נעמען צו די ליפען... לחיים! לאז גאט געבען, ס'זאל זיין איין מאל
פאר אלע מאל עמד! ... (טרינקט. די געסט ריהרען זיך צו מיט די
ליפען). אצינד שיסט ווייטער!

ו ו י ג ד א ר ט ש ו ק . אלזא, נאך א מאל איז קורצען.
(מאהלט מיט ביידע הענד). דא האט איהר א לייווענט.

ר ו ב י נ ט ש י ק . א געוויינטליכע לייווענט.
ו ו י ג ד א ר ט ש ו ק . אויף דעם לייווענט איז ניטא גאר-
נישט.

ר ו ב י נ ט ש י ק . גאלע גארנישט.
ו ו י ג ד א ר ט ש ו ק . און אויף יענער זייט לייווענט איז
אויך ניטא גארנישט.

ר ו ב י נ ט ש י ק . אויף גארנישט ! (שימעלע סארקער קוקט אויפ'ן ווייב איבערזשט).

ע ט י - מ ע נ י (גלויבט ניט). דאס וועט איהר שוין דער-
צעהלען דער באבע אייערער ! וואס הייסט נישטאָ גארנישט ? מיר
געהען ניט אין דער „לויאנע" ? עס קאסט אונז קארג געלט ? איין
אנדערער וואלט זיך עס געוואונשען איך ווייס אליין ניט וואס, —
זאגען זיי, אז אויף יענער זייט לייווענט איז נישטאָ גארנישט !
מיר זענען דאך עפּים נישט קיין קליינע קינדער, וואס מע וועט
אונז דערצעהלען בבא-מעשיות !...

ו ו י ג ד א ר ט ש ו ק (מטושטש, שמויכעלט). האָט קיין פאר-
איבעל ניט, מאדאם, מיר זענען ספעציאליסטען. מיר ארבייטען
אין דעם טאג ווי נאכט. מיר האָבען דאָס געזונט מיט'ן לעבען
אוועקגעלעגט דערויף.

ר ו ב י נ ט ש י ק . ס'איז אונזער פרנסה !

ש י מ ע ל ע ס א ר א ק ע ר (צו וויגדארטשוקען). בקיצור,
נו ! שיסט ווייטער !

ו ו י ג ד א ר ט ש ו ק . אלזאָ — גארנישט. דער רעכטער
עיקר איז דאָס רעדעל, וואָס דאָרט אַקעגען, ביי דער לאַמטערנע.
(דרעהט זיך אויס מיט'ן פנים צוריק, ווייזט מיט דער האַנד אויף דער
טהיר. אַלע דרעהען-זיך אויס צו דער טהיר). דאָרט, וואו עס דרעהט
זיך די לענטע...

ר ו ב י נ ט ש י ק (דרעהט מיט דער האַנד). די פילמע הייסט
עס... (עס עפענט זיך די טהיר אין אין דער מינוט קומט פאַר אַזאַ מין
סצענע: עטליכע אידען רייסען זיך אַרוינצוגעהן, מענדעל דער לאַקוי
האַלט זיי אָפּ מיט ביידע הענד).

מ ע נ ד ע ל ד ע ר ל אַ ק י י . האָט צייט איין מינוט, בין
איכ'ל דאָלאַזשען.

די איידען (אלע אינאיינעם). וואס מיר דאלאזשען? ווער מיר דאלאזשען? מיר דארפען האבען א נדבה אויף דער היגער תלמוד-תורה!

שימעלעס אראקער (שרויט צום לאקוי). נארישער מענדיק, א רוח אין דיין פארענט און מיטען אריין! וואס האסטו צו די אידען? לאז זיי אריין! (מענדעל טרעט אפ, נאך ער בעווייזט די אידען מיט דער האנד אויפ'ן קאפ, זיי זאלען אויסמהן די היטלען. די אידען קווינקלען זיך, צי זאלען זיי אויסמהן די היטלען, צי ניט. א פאר האבען אויסגעטראגן, די איבעריגע נאך ניט. געהען לאנגזאם). עטי-מעני (צו די אידען). וואס'ט איהר זאגען?

שימעלעס אראקער. זיצט. איהר קאנט געהן אין די היטלען. מיר זענען נאך ניט קיין גויים. מיר זענען נאך אידען דער-וויילע. (די אידען ווערען א ביסעל שטארקער ביי זיך, זעצען זיך אונעק. איינער פון זיי, דער גבאי ראשון, ווענדעט זיך צום שניידער).

גבאי ראשון. מיר זענען געקומען צו אייד, רב שמעון. אזוי ווי מיר האבען געהערט פון אייד, אז זינט גאט האט אייד גע-האלפען, הערט איהר ניט אויף צו געבען, זענען מיר די גבאים פון דער היגער תלמוד-תורה און מיר דארפען א נדבה דארפען מיר... עטי-מעני (נעמט זיך צו דער קעשעני. צו די אידען).

צו וואס אזא לאנגע הקדמה? זאגט, אז איהר ווילט א נדבה, וועט מען אייד געבען... אויסגאב וועט זיך געפינען ביי אייד?

די איידען (פרייליך. אלע אינאיינעם). פון וויפיעל? עטי-מעני (ציהט ארויס א זילבערנע מטבע). פון א פער-ציגער. (די אידען איבערראשט, קוקען איינער אויפ'ן אנדערען, בלייבען אהן לשון).

שימעלעס אראקער (חאפט זיך אויף, ווערד אלערליי קאלירען, וויל אויסגיסען זיין צארן אויפ'ן ווייב, נאך ער האלט זיך איין, רעדט צו די אידען מיט א געלעכטער). מיין אידענע האט נישט איינגעהערט, הא-חא, אז איהר זענט די גבאים פון דער היגער

תלמוד-תורה. זי האט, אפנים, געמיינט גלאט אזוי א נדבה פאר א אידען... קומט, איד וועל איך געבען. (נעמט ארויס א קליין שליסלעלע פון דער זשילעט-קעשעני, געהט צו דער אייזערנער שאפע, פארעמט זיך א וויילע, נעמט ארויס א פעקעל, פיער פינג-אין-צוואנציגער, און טראגט עס צו צו די אידען). נאט. אט האט איהר א נדבה און שרייבט אריין אין בוך אריין מיין נאמען, מיין אמת'ען אידישען נאמען — שמעון בר' מאיר סאראקער שענקט פאר דער היגער תלמוד-תורה א הונדערטער. (די אידען שטעהען אויף אלע איבערראשט, דאנקען איהם זעהר. איינער פון זיי געפינט זיך צו זאגען קוים עטליכע ווערטער).

ג ב א י ר א ש ו ן . רב שמעון! מיר זאגען שהחינו וקימנו והגיענו לזמן הזה. זינט די היגע תלמוד-תורה איז א תלמוד-תורה, איז דאס דער ערשטער הונדערטער. זאל איך נאט געבען הונדערט יאהר גליק און הצלחה און אלדאס גוטס — אמן.

ד י א י ד ע ן (אלע). ברכה און הצלחה — אמן. (געזעגען נען זיך אפ פריינדליך און געהען אפ. די שטימונג איז א געשלאגענע. עטימענע פיערמ. שימעלע פיהלט זיך ניט גוט, שפאנט ארום, בלייבט שטעהן).

ש י מ ע ל ע ס א ר א ק ע ר (צו זיך אליין). יא-יא. א גוואל-דאוונער שכל!... מענטשען טראכטען צו... לענטע... לייווענט... פילם... און דאס לעבט! דאס ריהרט זיך! עמד! (צו די יונגע לויט). איז וואו האלטען מיר, הייסט דאס? יא, מיר זאלען ניט פערגעסען. ס'איז פארהאן נאך א פונקט, וואס מיין ווייב וועט ניט דורכלאזען בשום אופן! (צום ווייב). ערנעסטינע יעפומעוונע! איד וויל, אז אין קאנטראקט זאל שטעהן בפירוש, אז דו און איד און אונזערע פריינד, למשל, האבען דאס רעכט צו געהן אין וואס פאר א טרעיאטער מיר ווילען, און ווען מיר ווילען, סאי בייטאג, סיי ביינאכט, בחינם, אהן א שום געצאהלטס, הייסט עס.

ע ט י - מ ע נ י (פערברעכט די הענד). אַ שענע מעשה! סע
שטעהט נאָך גאַרניט אין קאַנטראַקט אפילו?!

ו ו י ג ד אַ ר ט ש ו ק . מע האָט פערגעסען אַריינשטעלען.
ר ו ב י נ ט ש י ק . מאַדאַם! מע האָט גערעדט — איז גענוג.
ע ט י - מ ע נ י (לאָזט אויס איהר כעס צו איהם). אַזוי זאָגט
א י ה ר? און אַז ס'וועט קומען צו עפּים, וועט איהר נאָכרעם
זאָגען, איהר ווייסט נישט!... מיר קענען אייערע לייט! מיר זענען
אויף מבינים אויף אַ טשאַד!

ש י מ ע ל ע ס אַ ר אַ ק ע ר . זאָגסט דו, מע זאָל עס אַריינ-
שטעלען? איהר זאָג אויף — אַריינשטעלען. (צו וויגדאָרטשוקען,
ווייזט איהם אויפ'ן שרייבטיש). פאַרקאַטשעט, זייט מוחל, די אַרבעט
און שרייבט אַריין.

ו ו י ג ד אַ ר ט ש ו ק (טהוט זיך אַ וואָרף צום שרייבטיש. שרייבט-
צו אויפ'ן פאַפּיער, דערנאָך לוינט ער). „מיר, די אונטערגעשריבענע,
געבען צו נאָך אַ פונקט, אַז דער הער סאַראַקער, די מאַדאַם סאַראַ-
קער, אָדער ווער פון זייער פאַמיליע, האָט דאָס רעכט, סאָי ביי-
טאָג, סאָי ביינאַכט, אַריינצוקומען און זיצען אין יעדען פון אונ-
זערע טהעאַטער-קינעמאַטאָגראַפּען בחינם, אַהן געלט.“ צופריערען?
(שימעלע קוקט אויפ'ן ווייב).

ע ט י - מ ע נ י . איך וויל, אַז אין קאַנטראַקט זאָל שטעהן
מיין שוועסטער פייגעל אויף.

ו ו י ג ד אַ ר ט ש ו ק . מאַדאַם! סע שטעהט דאָך „די פא-
מיליע סאַראַקער“!

ע ט י - מ ע נ י . איהר פאַמיליע איז נישט סאַראַקער, איהר
פאַמיליע איז ווישקראָבענקאַ.

ר ו ב י נ ט ש י ק . די מאַדאַם זענען גערעכט.

ש י מ ע ל ע ס א ר א ק ע ר . וויבאלד אזוי, טא שטעלט
אריין אלע פריינד און באקאנטע...

ע ט י - מ ע נ י (האפט זיך אויף). באקאנטע? אט האסט דו דיר
נאך, טאמער איז קארג! א מכה זיי — זיי זענען ניט קראנק
צאהלען!

ר ו ב י נ ט ש י ק . די מאדאם זענען פאלקאם גערעכט. (צום
חבר). שרייב אריין מאדאם ווישקראבענקא מיט איהרע קינדער.
ע ט י - מ ע נ י . ניין; זי יא, די קינדער נישט. זי האט קיין
דער — מעג אויף זיי קומען איין אויסחאפעניש! איין שארלאטאן
גרעסער פונ'ם אנדערען...

ר ו ב י נ ט ש י ק . די מאדאם זענען פאלשטענדיג גערעכט!
שרייב מאדאם ווישקראבענקא — און איין עק.

ע ט י - מ ע נ י . וואסער מאדאם? ט שענע מאדאם! נעבאך
איין עני'טע, איין אביונ'טע, אז אך און וועה איז איהר! (עס קומט
אן ביילקע, אנגעטהאן פראסט ווי אלע מאל).

ש י מ ע ל ע ס א ר א ק ע ר . גוט, וואס דו ביזט דא. קום
אהער, וועסט דו מיר איבערלייענען דעם קאנטראקט, צי ס'איז
אלסדינג דא, וואס מיר האבען נעכטען אפגעזעהט? (ביידע יונגע
לויט שמעהען אויף, גריסען ביילקען, דערלאנגען איהר דעם קאנטראקט
און זענען זיך צוריק אוועק).

ב י י ל ס ע . (נעמט דעם קאנטראקט). מעג איך עס לייענען פאר
זיך? (זעצ: זיך אוועק אין א שטוהל, לויפט פאר זיך).

ש י מ ע ל ע ס א ר א ק ע ר . (צו די יונגע לויט, שמיל). זי
קאן שוין דוקא גוט! ... אידיש און רוססיש און דייטש, און וואס
איהר ווילט! ... (עס קומט אריין מענדעל דער לאקוי מיט א בוקעט).

מ ע נ ד ע ל ד ע ר ל א ק י י . צו איזאבעלא סעמיאנוואר
נא מיט א קארטעל.

ב י י ל ס ע . צו מיר? (נעמט די בלומען).

ש י מ ע ל ע ס א ר א ק ע ר (צופריעדען). בלומען? פון וועמען איז?

ב י י ל ק ע (ליווענט דאָס קארטעל). סאָלאַמאַן אַסקאַראַוויטש פֿיין. האַר-אַ-האַ!

ש י מ ע ל ע ס א ר א ק ע ר. וואָס זשע איז דער געלעכר-טער? (צום לאַקוי). קאַנסט געהן. (מענדעל אָפּ).

ב י י ל ק ע. וואָס זשע? ס'איז ניט קיין געלעכטער? וואָס איז גאָר פֿלוצים פאַר מתנות — בלומען? וואו איז ער געווען פאַר דריי וואָכען אין דער צייט, געדענקסט? אז מע האָט ביי איהם געבעטען אַ טובה, ער זאָל זאָגען אַ גוט וואָרט צו זיין פאַטער וועגען דירה געלט, האָט ער פערקנייטשט מיט די פֿלייצעס (מאַכט איהם נאָך) — „עטאָ דאָ מעניאָ ניע קאַסאַיעטסיאָ!“ — (זיט איבער דעם פאַטער די פּאַפּיערען). דער קאַנטראַקט איז געשריבען אַזוי, ווי מע האָט גערעדט. (ווייזט אויפֿ'ן פּאַק בריעף, וואָס אויפֿ'ן טיש). אַט דאָס איז די היינטיגע פאַטשט? (נעמט די בריעף צו זיך). איך נעם עס צו זיך, דאָרט וועל איך איבערלייענען די פאַטשט און וועל דיר נאָכדעם איבערגעבען. (פערנייגט זיך צו די יונגע לייט, וועלכע האַפען זיך אויף טיט אַ טראַסק. — ביילקע אָפּ).

ש י מ ע ל ע ס א ר א ק ע ר (צו די יונגע לייט). אַ מאָרנע מיידעל ביי מיר! ... איין אַנדערע אויף איהר אַרט אין אַזאַ ראָס-קאַש! ... ביי אַזאַ עשירות! ...

ע ט י - מ ע נ י. זאָג האָטש: קיין עין-הרע ניט!
ש י מ ע ל ע ס א ר א ק ע ר. אַ קליידעל, אַ בורנוסעל, אַ היטעלע אַ נייעס אַז מע וויל איהר קויפען, קוממאַן מיט גרינע ווערעם — זי וויל ניט! וואָס'ט איהר טהון? (ביידע יונגע לייט זענען נתפעל). וואָס דאַרפט איהר מעהר, מע רעדט איהר שדוכים — די שענסטע, די גרעסטע — וויל זי ניט הערען, ניט זעהען... שטעלט אייך פאַר — רב אשר פֿיין האָט איהר געהאַרבט מן הסתם? וויל ער מיט מיר אַ שדוך טהון — ער שטאַרבט! דאָס הייסט, ניט אַזוי

ער וויל דעם שדוך, ווי זיין זוהן, און ניט אזוי זיין זוהן, ווי איך
וואלט א בעלן געווען זיך משרד זיין מיט אזא אידען ווי פיו, וואס
איך בין אמאל געווען זיינער א שכנו...

ע ט י - מ ע נ י . זאג חאטש : ניט היינט געדאכט...

ש י מ ע ל ע ס א ר א ק ע ר . איז דאך גוט? איז? אז
ער וויל, און דער זוהן וויל, און איך וויל אויך, וואלט מען דאך
געקאנט ברעכען טעלער און א סוף? — זאגט זי אבער : לא! זי
וועט זיך בעטראכטען. (ביידע יונגע לויט זענען נתפעל. — עס בע-
ווייזט זיך מענדעל דער לאקיי).

מ ע נ ד ע ל ד ע ר ל א ק י י (קיעט). דער שלים-מזל איז
שוין וויעדער דא.

ש י מ ע ל ע ס א ר א ק ע ר . וואסער שלים-מזל?

מ ע נ ד ע ל ד ע ר ל א ק י י . סאלאווייטשיק דער שדכן.
ש י מ ע ל ע ס א ר א ק ע ר . סאלאווייטשיק? וואו איז ער?
מ ע נ ד ע ל ד ע ר ל א ק י י . דארט איז ער, אין פערעדני.
ש י מ ע ל ע ס א ר א ק ע ר . פאר וואס געהט ער ניט אריין?
מ ע נ ד ע ל ד ע ר ל א ק י י . איך האב דאך אייך געזאגט
שוין, אז איך בין ניט דאס ערשטע יאהר אין נגידישע הייזער,
און ביי די נגידים איז דער איינפיהר, אז...

ש י מ ע ל ע ס א ר א ק ע ר . אז מע דארף פריהער דאלא-
זשען? נו, האסטו דו דאך מיר שוין דאלאזשעט. אצינדערט געה
רוף איהם אריין! (מענדעל אט). אוי, אט די פאראדקעס מיט די
צערעמאניעס, הערט איהר, ביי די סטעקראטען, צווישען אונז גע-
רעדט, גאט זאל ניט שטראפען פאר די רעד! ... (עס עפענט זיך די
טהיר ברייט, מענדעל דער לאקיי לאזט אריין סאלאווייטשיקען דעם שדכן,
מאכט צו די טהיר, געהט אט). ברור הבא, א איד א שדכן! מע זאל
דערמאנען משיח'ן. זיצט, פאני סאלאווייטשיק.

ס א ל א ו ו י י ט ש י ק . סארא היץ היינט — טשטאָ ניכור
אסאָבענע! (בעטראַכט די יונגע לייט). און ווער זענען אַט די אידען?
עפּיס זעהר קענטליך! (דערמאָנט זיך). אַ? דאָס זענען די דאָזיגע?
פונ'ם טהעאָטער? דאָס האָט איהר מיט זיי געמאַכט דאָס געשעפט.
וואָס די שטאָדט קלינגט מיט דעם? (גיט זיי די האַנד). וואָס זשע
מאַכט איהר? מע זאָגט, אַז איהר זשעברעוועט געלט? (ווייזט מיט
ביידע הענד).

ו ו י ג ד א ר ט ש ו ק . ע! מע זשעברעוועט געלט! גאַרנישט,
מהבתי, מע האָט פרנסה.

ר ו ב י נ ט ש י ק . און מע לעגט אָפּ אַ קערבעל.

ס א ל א ו ו י י ט ש י ק (צום שניידער). ווייס איד, וואָס הערט
איהר זיי! איהר פרעגט מ י ד! ס'איז אַ גאָלדען געשעפט!
ס'איז אַ ברונען, וואָס שעפט זיך ניט אויס! מענטשען ווערען
נתעשר — זאָגען זיי, מע לעגט אָפּ אַ קערבעל! (ביידע יונגע לייט
ווערען ברויטער ווי לענגער).

ש י מ ע ל ע ס א ר א ק ע ר (צום שדכן). זאָגט איהר, אַז
מע ווייס שוין אין שטאָדט פונ'ם פילם-געשעפט, וואָס איד מאַך?
אפשר וועט איהר פערזוכען אונזער ווישניק? (גיט איהם אַן אַ
גלעזעל).

ס א ל א ו ו י י ט ש י ק . טשטאָ זאָ וואָפּראָס! אַלע ווייסען
און אַלע רעדען און אַלע זענען אייך מקנא. (טרינקט אויס און
פערבויסט).

ש י מ ע ל ע ס א ר א ק ע ר . מקנא?

ס א ל א ו ו י י ט ש י ק . איד זאָל אזוי לעבען מיט אייד
און מיט אייער ווייב! וואָס זשע? כ'וועל אויסטראַכטען? מע
שמעסט גאָר, אַז איהר ווערט אַ מיליאָנער... הלואי, זאָל אייד גאָט
העלפען! (צי די יונגע לייט). סעמיאָן מאַקאַראָוויטש איז אַ מענטש,
וואָס האַבען ליעב אַליין גראַב צו פערדיענען, און עס אַהרט זיי ניט.

אז יענער פערדיענט אויך. ווי פאני זאגט: לעבעז און לעבעז... (צום שניידער). ס'איז אייך איצטער אוועק דאס גליק, סעמיאן מאקאראוויטש, וועט דאס שוין אייך געהן און געהן, ווי איז פסוק שטעהט: החילות לנפול, נפול תפול...

שימעלעס אראקער (צום ווייב). דו הערסט ווערטער? (גיסט איהם אן נאך א גלעזל).

עטי-מעני (קוקט אויפ'ן פלעשעל). איך הער, איך בין ניט טויב! (צום שדכן). וואס הערט זיך בעסער פון יענעם גערשעפט, וואס מיר ווייסען?...

סאלאווויטשיק (צו דער שניידערין). וואס זאל זיך הערען, מאדאם? אויף אלע אידישע קינדער געזאגט געווארען! (צום שניידער און צו דער שניידערין). אז סאלאווויטשיקען פאלט איין א אידעע, מעג זיך שוין איבערקעהרען די וועלט, וועט ער זי דורכפיהרען... אט דאס געה איך פון דארטען טאקי, פון די רעס-טאקראטען... א פריאם האב איך געהאט — „מאיא פאטשטעניע“, און „סאדיטיעס“, און „פאפיראסען“, און „לעמאנאד“... מחמת די היטץ איז טרוקען איז מויל — טשטא ניקוד אסאבענע!... (מרינקט אויס א צווייטען מאל, פערבייסט. שימעלעס טראגט איהם אונטער די פושקע פאפיראסען).

שימעלעס אראקער. הכלל, געהט איהר דאס פון די פיינערס. איז וואו האלט דאס דארטען אין דער ספירה?

סאלאווויטשיק. עס האלט שוין גוט! הלואי וואלט איך שוין אזוי געהאלטען מיט אלע מיינע פארטיעס, וואס איך פיהר... סאלאווויטשיקען, אז עס פאלט איהם איין א אידעע! (פעררויכערט דעם פאפיראס). אויב ס'איז אייך ניט שטארק הייס, וועל איך אייך דערצעהלען מיין היינטיגען וויזיט, ווי אזוי איך בין געקומען, און וואס איך האב געזאגט, און וואס זיי האבען גער-זאגט, און וואס איך האב זיי געענטפערט, און וואס זיי האבען מיר

געענטפערט — אונזער גאנצען ראזגאנאוואר. (פערקאמשעט די ארבעל, איז גרויס צעלענען אויף טעלערלעך).

ש י מ ע ל ע ס א ר א ק ע ר (האט נישט קיין געדולד). וואס טויג מיר, פאני סאלאווויטשיק, ראזגאנאווארען? איהר ווייסט דאך, אז איד בין א פראסטער עמד בין איד, און כ'האב ליעב אגיל ואשמח — אויפגענייהט און אויסגעפרעסט. איהר זאגט מיר די לעצטע שורה. דעם רעכטען שפיץ!

ס א ל א ו ו י י ט ש י ק. דער רעכטער שפיץ איז — זיי ווער לען אייד איינלאדען צו זיך אויף א וויזיט. דארט וועט זיין די גאנצע ריסטאקראטיע... נאך קודם וועלען זיי זיין ביי אייד מיט א ווייזיט, און אפשר נאך היינט. דאס קאן סאלאווויטשיק!

ש י מ ע ל ע ס א ר א ק ע ר (צום ווייב). דו הערסט? (שמיל). מע דארף צוגרייטען כל המינים פארבייסאכצען... (צום שדכן). זענט איהר זיכער, אז זיי וועלען דא זיין?

ס א ל א ו ו י י ט ש י ק (פערטרינקט דעם איינגעמאכטם). אגוי ווי איד בין זיכער, אז מע רופט מיך סאלאווויטשיק.

ש י מ ע ל ע ס א ר א ק ע ר. און דער „יאט" אויך מיט זיי?

ס א ל א ו ו י י ט ש י ק (דאס לעצטע ביסעל איינגעמאכטם). טשטא זא וואפראס?

ש י מ ע ל ע ס א ר א ק ע ר. ער טאקי, דער אלטער הייסט עס, האט אייד א ל י י ז געזאגט?

ס א ל א ו ו י י ט ש י ק. טאקי ער אליין, דער אלטער הייסט עס, האט דאס מיר געזאגט: „מיר'ן זיין, זאגט ער, ביים הערה סאראקער מיט א וויזיט, זאגט ער, אפשר נאך היינט, — פארט, זאגט ער, געווען א מאל אונזערער א שכן"...

ש י מ ע ל ע ס א ר א ק ע ר. טאקי מיט דעם לשון? (צום ווייב). געה זעה, ס'זאל זיין אלסדינג... (עטימעני אפ).

ס א ל א ו ר י ט ש י ק . טאקי מיט דעם לשון און מיט די ווערטער — איך זאל אזוי לעבען מיט אייך און מיט אייער ווייב!... וואס מיינט איהר — סאלאווויטשיק איז עפּים אַ יונגעלעך? ... נישט מעהר, איך האָב מיט אייך צו רעדען נאָך אַ פּאָר ווערטער אויג אויף אויג. (צו די יונגע לויט). איזווייניטע!... (נעמט שימעלען אויף אַ זויב). שלשה דברים — צוויי ווערטער. (ביידע שטעהען נאָהענט צו דער ראַמפּע).

ש י מ ע ל ע ס א ר א ק ע ר (צום שדכן). איך ווייס פריהער, וואָס איהר ווילט מיר זאָגען. איהר ווילט רעדען מיט מיר מכח'ן נרו, וויפיעל איך געב?

ס א ל א ו ר י ט ש י ק (רעדט שטיל). זאלט איהר מיר גע-זונט זיין, וואָס פאַר אַ חכם איהר זענט! און איהר מיינט אודאי, אַז דאָס ווילען ז י י וויסען? אָדער דער חתן? באַזשע סאָח-ראַני! גלאַט אזוי... וויבאלד עס האַלט שוין אזוי נאָהענט, אַט-אַט. איז טאָמער, פּאַנימאַיעטיע, מע טהוט מיך אַ פרעג, זאל איך נישט בלייבען שטעהן, ווי אַ לעהמענער גולם...

ש י מ ע ל ע ס א ר א ק ע ר . איהר ווייסט גאנץ גוט, זי איז ביי מיר איינע, און איבער הונדערט און צוואַנציג יאָהר איז עס אינגאנצען איהרס...

ס א ל א ו ר י ט ש י ק . פון דעסטוועגען, באַלוימעני? ... ש י מ ע ל ע ס א ר א ק ע ר . פופציג טויזענד ליגט גרייט אין טשאַסנע קאָמערטשעסקי באַנק, דאָס הייסט, ליגען ליגט דאָר-טען דריי מאָל פופציג טויזענד, נאָר פופציג טויזענד — דאָס איז פאַר דער טאָכטער בעזונדער, און אזוי ווי זי איז ביי מיר איינע, איז איבער הונדערט צוואַנציג יאָהר, אַז מע וועט אַ רוף טהון אַהין, זייט זשע מוחל, עמך... (ביידע יונגע לויט הערען זיך צו).

ס א ל א ו ו י י ט ש י ק (שלאגט איהם איבער). טשעפוחא ווער רעדט פון אזעלכע זאכען? איהר וועט נאך, אם ירצה השם, לעבען און לעבען! איהר ד א ר פ ט לעבען, ווארום איהר טהוט א סך גוטס. מע ווייסט — גוטס לאזט זיך הערען... סליעדאווא-טעלנא, פופציג טויזענד — דאס איז מזומן?

ש י מ ע ל ע ס א ר א ק ע ר. קלאפ און צעהל. ביי מיר איז ניטא קיין מאניפארגעס, פוסטע דבורים, צוזאגעכצען. ביי מיר, אז איך זאג געבען, געב איך. עס איז, פארשטעהט איהר מיד, עמד!...

ס א ל א ו ו י י ט ש י ק. אדנים סלאוואס — מיר האבען שוין פון אלסדינג אפגערעדט. סליעדאוואטעלנא, קאן איך שוין געהן ווייטער. איך דארף נאך לויפען און לויפען, רעדען און רעדען. זייט מיר געזונד און מאכט גוטע געשעפטען! פראשטשא-טיע! אם ירצה השם, אין גיבען אויף א קנס-מאל... (צו די צוויי שותפים) אייך ווינט איך צו האלבע מיליאן אויף א חלק, און אייער שותף — א גאנצען מיליאן! דאסווידאניא, פראשטשאטיע! (א).

ש י מ ע ל ע ס א ר א ק ע ר (צו די יונגע לויט). האט קיין פאראיבעל ניט — ביי מיר א שטוב, קיין עין הרע. אלע מאל נייע מענטשען מיט נייע געשעפטען... איצט דארף מען זיך א נעם טהון צו אונזער אייגענעם געשעפט. (טהוט אן די ברילען, פערקאמטשעט די ארבעל, געהט צום טיש). בעדארף מען, הייסט עס, טהון א דעליקאט-טנע ארבייט — לעגען דעם טאטען. (שרויבט זיך אונטער אויפ'ן פא-פיער. נאך איהם שרייבען זיך אונטער ביידע שותפים). און איצט בעדארף מען, הייסט עס, אייך געבען די ממתקים... דאס ביסעל מינג... (געהט צו דער אייזערנער קאסע). דארף איך אייך אבער זאגען, מיינע לייעבע שותפים, אז קיין מזומן געלט, ניט אויסגערעדט זאל זיין, האב איך ניט... איין אייזערנע קאסעס האב איך טאקי, נאך אזעלכע געלטען האלט איך נישט ביי זיך אין דער היים. דערויף איז דא, פארשטעהט איהר מיד, א באנק... (עפענט אויף די קאסע, נעמט ארויס א טשעק-ביכעל). די טשאסנע קאמערטשעסקי באנק. דארטען

האלט איד מיין גאנצען קאפיטאל, און ווען איד דארף, און וויפיל? איד בעדארף — שרייב איד אויסעט א טשעק, גיט מען מיר... (לעגט אוועק דאס טשעק־ביכעל אויפ'ן טיש). נאר וואס דען? אז עס קומט צו שרייבען רוסיש, בין איד קורץ אין דער עברי. דערויף האב איד א טאכטער, איז זי ביי מיר, ווי איהר ווייסט שוין, מיין גאנצער בוכהאלטער. (עס קומט אן עטי־מעני). טהו נאר א רוף אהער בייל־קען אויף א מינוטקעלע. זי דארף מיר עפּים אַנשרייבען.

ע ט י - מ ע נ י . איזאבעלעטשקע? מיר דאכט, אז זי איז ניטא אין דערהיים. אט וועל איד געהן א קוק טהון. (געהט אַפּ).

ש י מ ע ל ע ס א ר א ק ע ר . נישט גוט, הערט איהר, אז מען איז א בלינדער מענטש... אז מע קאן ניט שרייבען קיין רוסיש, איז נאך ערגער, ווי אהן א ברילל... (פויעז). אדער שא? ווייסט איהר וואס? אפשר וואלט געווען א סברה, אז איהר זאלט זיין אזוי גוט, אן האט איהר אייד א טינט און פערדער, און זיך מטריח זיין טאקי אלליין אויסשרייבען אט־אדעם טשעק? ווער פון אייד קאן בעסער שרייבען? (וויגדארטשוק און רובינשטיק טהוען זיך ביידע א וואָרף צום שרייב טיש. וויגדארטשוק נעמט זיך צום טינט און פערדער. שימעלע טהומט אן די ברילען, טיט מיט'ן פינגער אין טשעק־ביכעל, ווי א מענטש, וואס איז קלאָהר אין הלכות טשעקס). אט דא, אין דער רעכטער האַנד, זעהט איהר? זייט זשע מוחל, שטעלט אוועק מיט ציפער פופצעהן טויזענד... איין איינס, מיט א פינף, מיט דריי — יא, מיט דריי נולען. אט אזוי... און דארטען, אונטען, שטעלט אוועקעט מיט ווערטער פעטנאצעט טיסיאטשי... רובליי דארף מען גיט — סע שטעהט שוין. אט אזוי... האט איהר געשטעלט? אצינד גיט, זייט מוחל, די פען אהערצו, וועלען מיר וויעדער א מאָל אוועק־לעגען דעם טאַמען. (פערקאטשעט וויעדער די אַרבעל, חתמ'עט פאַ וואָלינקע, שוויצט). אוף! פשוט איינגעמיערט זיך היינט שרייבענ־דיג. (פאכט מיט'ן טשעק אין דער לופטען). און ווער איז שולדיג? — טאקי מיין טאַטע אלליין. ער, עליו השלום, האט נישט געוואלט

מיד לערנען שרייבען. מיד מע זאל געווען לערנען שרייבען, וואלט איד געווען איין שרייבער אין דער וועלט! א סימן האט איהר — נעמט דאס גרעסטע געשעפט אין דער וועלט, וועל איד עם אייד ארומנעמען מיט'ן קוק...

ווי גרארט שו ק (געזעגענט זיך). ס'איז ביי אייד זעלטענע פעהיגקייטען!

רובינט שיק (געזעגענט זיך). א טאלאנט! א בעזונדערער טאלאנט!

שימעלעס אראקער (שטארק צופריעדען. קוועטשט זיך די האנד). טאקי? איין עכירה וואס מיינ אירינע איז דא נישט. זי וואלט האטש געהערט, וואס לייט זאגען... (גוט איבער דעם משעק צו וויגדארטשוקען. רובינטשיק קוקט אין איהם אריין. וויגדארטשוק דערלאנגט דעם חבר אין זייט אריין מיט'ן עלענבויגען, לעגט אריין דעם משעק צו זיך אין מייסמער אריין, ווערד בעמערקבאר געווען, פערשפיי לעט זיך און קלויבט זיך געזעגענען).

ווי גרארט שו ק. מיר האבען צוגענומען ביי אייד אזוי פיעל צייט...

רובינט שיק. און אנגערולט א קאפ... שימעלעס אראקער. וואס רעדט איהר? מיר האבען דאך עפנים געמאכט א געשעפט מיט גאט'ס הילף! ווי גרארט שו ק. און א גוט געשעפט דערצו! רובינט שיק. א גלענצענדרעם!

שימעלעס אראקער. היינט וואס זשע רעדט איהר? ווי באלד אזוי, מוז מען פאר'ן אוועקגעהן אויסטרינקען האטש נאך צו גלעזלעך פון אט דעם דאזיגען ווישניק (גיסט אן דריי גלעזלעך שמעהענדיג) און צוויינשען זיך, אז דער האלבער מיליאן זאל זיך נישט לאזען לאנג ווארטען און די שטאדט זאל וויסען, וואס הייסט עמך!... (קלינגען מיט די גלעזער, טרינקען שמעהענדיג). אצינד קאנט איהר געהן געוונטערהייד און זייט מצליח... (וויגדארטשוק און רובינ

משעק געזעגענען זיך העפליך, געהען אָפּ. שוימעלע בעגלויט זיי צו דער
טהיר. — אין אַ האַלבע מינוט קומט אַרײַן עמי-מעני). אַט באַלד קומט
אַהער ביילקע. (קוקט זיך אַרום). און וואו זענען די צוויי שלים-
מזל'ען? שוין אוועקגעגאַנגען? און ווער האָט דיר אָנגעשריבען
דאָס, וואָס מע דאַרף? צי דו האָסט דאָס אָפּגעלעגט אויף איין
אַנדערש מאָל?

ש י מ ע ל ע כ א ר א ק ע ר . וואָס פאַר אָפּלעגאַכטסען?
איך האָב פיינט אָפּלעגען! ביי מיר איז אומד ואוכל — אויפגע-
נייהט און אויסגעפרעסט! עמד! ...

ע ט י - מ ע נ י . ווער זשע האָט דיר אָנגעשריבען?

ש י מ ע ל ע ס א ר א ק ע ר . טאקי זיי אַלײַן. איך האָב
געזאָגט און זיי האָבען געשריבען.

ע ט י - מ ע נ י (אַ פלעסק מיט די הענד). זיי האָבען געשריבען?
ווער ווייס, וואָס זיי האָבען דיר דאַרטען אָנגעשריבען. האָסט ניט
געקאָנט וואַרטען אויף איזאַבעלעטשקען? (אויף די ווערטער קומט
אָן ביילקע).

ב י י ל ק ע . איך בעט אייך, רופט מיך ניט איזאַבעלעטשקע
רופט מיך ביי מיין אמת'ן נאָמען ביילקע, אַזוי ווי איך הייס!

ע ט י - מ ע נ י . שוין! אַט האָסט דו דיר די אַנדערע טעג
יום טוב! מיר זענען דען די, וואָס מיר זענען געווען?

ב י י ל ק ע . אַט דאָס איז טאקי די צרה, מאמע, וואָס מיר
זענען ניט די, וואָס געווען. דאָס הייסט, זיין זענען מיר טאקי די
אייגענע וואָס געווען, נאָר מיינען מיינען מיר, אַז מיר זענען ניט
מיר... דעריבער טהוען מיר ניט דאָס, וואָס מע דאַרף, געהען ניט
אַהין, וואו מע דאַרף, און נעמען אויף ניט דעם, וואָס מע דאַרף,
און דער וואָס איז אונזער גלייכען און אונזער אמת'ער פריינד —
יענעם לאָזען מיר איז שטוב ניט אַרײַן...

ע ט י - מ ע נ י (צום מאן). עפּיס רעדט זי פארשטעלט, אזוי מאַרנע, אז מע קאן גאַרנישט פארשטעהן!...

ש י מ ע ל ע ס א ר א ק ע ר (צום ווייב). ווי קומסט דו צו פארשטעהן, אז מיר רעדען? (צו דער טאָכטער). פון דעסטוועגען איינס צו אנדערען געהער זיך ניט אָן — אז מע'ט אונז איינלאדען צו די פיינערס מיט אַ ווייזט, און ווער שמועסט, אז זיי וועלען אַליין זיין ביי אונז מיט אַ ווייזט, וועסט דו מסתמא זיך ניט אָפּ-זאָגען מיט אונז מיטצוגעהן — פאַרט רב אָשר פיין!

ב י י ל ק ע. דאָס וועלען מיר זעהן... מיר'ן זיך נאָך בעטראַכטן טען — אָדער איכ'ל מיטגעהן, אָדער איכ'ל ניט מיטגעהן...

ש י מ ע ל ע ס א ר א ק ע ר (אויפגעבראַכט). וואָס הייסט, דו וועסט ניט מיטגעהן? און וואו בין איך? בין איך אַ טאַטע, צי ניין?

ע ט י - מ ע נ י (וויל טאָכען שלום). ווייס איך וואָס, זעהט נאָר אַביסעל! איידער מע האָט געחאַפּט דעם בער, קריעגט מען זיך שוין פאַר דער פּעל... די פיינערס זענען נאָך דערווייַל ביי אונז נישט געווען, און אונז האָט מען נאָך נישט גערופּען, און צו טעלער ברעכען איז נאָך ווייט...

ש י מ ע ל ע ס א ר א ק ע ר (נאָך מעהר אין כּעס). מזל טוב! אָט איז זי אויף דאָ! (צום ווייב). ווער בעט דיר פאַר אַ רודף-שלום-ניצע? (צו דער טאָכטער). מיר וועלען זיך מיט דיר ניט קריעגען, ווי מיר האָבען זיך ניט געקריעגט ביז אַהער קיין מאָל... מיר, עמד, ווייסען, אז מיט גוטען מאַכט מען תמיד בעסער ווי מיט ביזנעס... דו זאָג מיר, טאָכטער, וואָס איז מיט דיר דער מעהר, וואָס זינט גאט האָט מיר בעגליקט מיט'ן גרויסען געווינס, זעה איך ניט, דו זאָלסט זיין צופריעדען, אויפגעלעגט, גליקליך, עפּיס גלייך ווי גאַרנישט איך האָב אויסגענומען דעם הויפּט-טרעפּער...

ב י י ל ק ע. וואָס האָסט דו געוואָלט? איך זאָל טאַנצען אין די גאַסען?...

ש י מ ע ל ע ס א ר א ק ע ר . ווער זאגט דען טאנצען אין די
נאמען? ... איך מײן, דו וואלסט בעדארפט עפּים אזוי... (ווייזט מיט
די הענט). עפּים לעבען... עפּים, עפּים — עמד...

ב י י ל ק ע . איכ'ל דיר זאגען דעם גאנצען אמת, טאטע.
אז דו צווינגסט מיר, איך זאל דיר זאגען, וועל איך דיר זאגען... עכ
נעהט מיר ניט איין... ס'איז מיר קיין זאך ניט לעבן... קיין זאך
ניט טייער... אלסדינג איבער נויט... יעדע זאך מיט גוואלד... דעם,
וואס איך וויל זעהען, קאן איך ניט... דעם, וואס איך זעה, וויל
איך ניט... איך קאן מײן הארץ ניט עפענען, ווארום איהר'ט מיר
ניט פארשטעהן... איהר ווילט מיר ניט פארשטעהן און קאנט מיר
ניט פארשטעהן, ווארום דאס גרויסע געווינס האט איך אזוי דעם
קאפ פארדרעהט, אז איהר זעהט ניט די וועלט פאר זיך... וואס איז
ווייס זעהט איך אויס שווארץ, און וואס שווארץ זעהט איך אויס
זויס...

ש י מ ע ל ע ס א ר א ק ע ר . קומט אויס, אז ס'איז גאר איין
אומגליק, וואס איך האב אויסגענומען דאס גרויסע געווינס?

ב י י ל ק ע . פאר וועמען ס'א גליק, פאר וועמען איין אומ-
גליק... אייער גליק איז מײן אומגליק... (כמעט דורך טרערען).

ש י מ ע ל ע ס א ר א ק ע ר (חזר'ט איבער איהרע ווערטער)
אונזער גליק איז איהר אומגליק... (צום ווייב). וואס זאגסט דו דע-
רויף? פארשטעהסט עפּים א ווארט?

ע ט י - מ ע נ י (צום מאן). דו זאגסט דאך, אז נאך איך פאר-
שטעה ניט, און אז דו פארשטעהסט אלסדינג... דאס זאגט זי דיר,
זי ניט דיר אנצוהערעניש, אז זי וויל ניט מיטגען צו די גבירים —
זי האט זיי פיינט...

ש י מ ע ל ע ס א ר א ק ע ר (חזר'ט איבער איהרע ווערטער).
דו? און איך זאג אנדערש! (העכערט מיט א טאן). איך, אז איך
זאג געהן — געהט מען! (א זעץ אין שיש). עמד! ... שער און
אייזען!...

ב י י ל ק ע (חאפט זיך ביים קאפ). אומגליקליכע וואס איך בין!
(אנמלויפט).

ע ט י - מ ע נ י . נו? צו וואס האסטו דו עס בעדארפט?
צערריצט א קינד...

ש י מ ע ל ע ס א ר א ק ע ר (חאפט זיך אויף ווי איין אפגע-
בריהמער). פעטי-מעטי! ברענג מיך גיט אריין אין כעס!...

ע ט י - מ ע נ י . זאג מיר נאך, וואס סטראשעסט דו מיך
מיט דיין כעס?

ש י מ ע ל ע ס א ר א ק ע ר . דרך ארץ! האלט ס'מויל!
דאכט זיך, דו ווייסט, ווער איך בין? עמד!...

ע ט י - מ ע נ י . זעה נאך, ווער עס האלט זיך גרויס! נאָדעל-
פאָדעם האָט דיר געלאָזט געריסען!...

ש י מ ע ל ע ס א ר א ק ע ר (אויסער זיך). מיר זאגסט דו
אזעלכע ווערטער?! מיר?! וואס א יעדער נעמט אראפ דאס
היטעל, אז איך געה אין גאס?!

ע ט י - מ ע נ י . יעדער, נאך גיט איך. ביי זיך ביזט דו
אפשר א פריץ, ביי מיר — א שניידער א פאלגוץ!

ש י מ ע ל ע ס א ר א ק ע ר . שווייג, דו צרה, וואָרום איך
וועל דיר ווייזען, ווער איך בין!

ע ט י - מ ע נ י . ווער די כפרה — דו קאנסט דאס גיט דער-
לעבען!

ש י מ ע ל ע ס א ר א ק ע ר . טפו זאלסטו ווערען!
ע ט י - מ ע נ י . טפו זאלסטו דו ווערען! (עס עפענט זיך
די טהיר און עס בעווייזט זיך מענדעל דער לאָקיי).

מ ע נ ד ע ל ד ע ר ל א ק י י (קייטט). אין זאל ווארטען
אויף אייך געסט.

ש י מ ע ל ע ס א ר א ק ע ר (א חאפ-אויף). געסט?

ע ט י - מ ע נ י . וואסערע געסט?

מ ע נ ד ע ל ד ע ר ל א ק י י . דער הערר פיין, די מאדאם

פיין...

ש י מ ע ל ע ס א ר א ק ע ר (מיט אַ מאַל אויסגעניכטערט זיך).
וואס זשע שווייגסט דו? (צום ווייב). ערנעסטינע יעפֿימעוונע! היים
שטעלען דעם סאַמאַוואַר! היים דערלאנגען ווישניק און וויין און
איינגעמאַכטס, אַלערליי איינגעמאַכטסען! ... (ווייל זיך לאָזען געהן).
ע ט י - מ ע נ י (שלעפט דעם מאַן צוריק). וואוהין פליהסט דו?
אין אַ האַלאַט ווילסט דו אויפנעמען אַזעלכע געסט? (צום לאַקיי).
וואס שטעהסט דו, ווי אַ לעהמענער גולם? זעהסט דאָ, דער בעל-
הבית געהט אין האַלאַט. טראָג איהם אַריין אַהער די קאַפּאַטע!
(מענדעל אַ). און איך וועל דערווייל געהן אויפנעמען די געסט.
(מאַכט זיך צורעכט אַקעגען שפּיעגל, געהט אַ. — מענדעל דער לאַקיי
ברענגט אַ שוואַרצען סורדעט, טהומט-אַן דעם בעל-הבית. שיממעלע פער-
שפּיליעט זיך אויף אַלע קנעפלעך, בויגט זיך און בויגט זיך, מאַכט אַ
רעפּעטיציע, ווי אַזוי ער וועט אַריינקומען און פאַרשטעלען זיך פאַר
די געהויבענע געסט. הינטער זיינע פּלויצעס מאַכט איהם מענדעל נאָך
מיט אַלע פּישטשעווקעס. מיט בריווע מריט לאָזט זיך שיממעלע סאַראַקער
צו דער טהיר. מיט די זעלבע מריט געהט נאָך מענדעל. — דער פאַרהאַנג
פאַלט).

ענדע פונ'ם צווייטען אַקט.

דריטער אקט.

ע ר ש ט ע ס ב י ל ד .

א פאדער-צימער, פערצויגען מיט א צווייטען פארהאנג, אזוי אז ווי נאך
 דאס ערשטע בילד איז צו ענדע, הויבט זיך באלד אויף דער צווייטער פאר-
 האנג, און דאס צווייטע בילד פון דריטען אקט קאן אנהויבען צו געהן
 זיין וועג גלייך, אהן אנטראקט. — דאס פאדער-צימער דארף זיין לאנג
 גענוג, ענטהאלט א מישעל מיט א שפיעגעל, א הענגער און א קארב אויף
 שטעקלעך מיט שירעמס. א וואנד-זייגער און א פאר שטוהלען פון שטרוי.
 אויפ'ן פארהאנג א צוגעמאכטע מיר, געמאלט. איינער אדער צוויי אריינג-
 גאנגס פון די זייטען. — ביי דער אויסגעמאלטער מיר שטעהט מ ע נ -
 ד ע ל ד ע ר מ ש ר ת. נעכען איהם, אין א פאזע פון אונטער-
 טעניגקייט, שטעהען ביידע שניידער-יונגען, מ א ט ע ל ק א ס א י
 און ק א פ ע ל פ א ל ב א ז, ווישען זיך דעם שווייס, דינגען זיך מיט
 מענדעל דעם לאקוי, וואס האלט די הענד אין די קעשענעס, קויעט און זעהט
 אויס, ווי א מענש, וואס האט א סך צו זאגען.

מ ע נ ד ע ל. ווי איהר זעהט מיך א שווימענדיגען, ביי איין
 אנדערען וואלט איך ניט גענומען פאר אזא זאך — איהר זאלט מיר
 אנשיטען אט די שטוב מיט גאלד. און ערשט נאכדעם וואלט איך
 איהם געגעבען דעם וועג. ווארום... ווארום איהר ווייסט גארניט,
 וואס פאר א שמרענגער בעל-הבית דאס איז! (ביידע יונגען איבער-
 ראשט).

מ א ט ע ל ק א ס א י. שימעלע סארקער א שטרענגער
 בעל הבית? איהר טרייבט קאטאוועס!

ק א פ ע ל פ א ל ב א ז. איהר מאכט פון אונז חזוק!
 מ ע נ ד ע ל ד ע ר ל א ק י י. חזוק? לאז יענעם אויס-
 וואכסען א חזוק אויף דער נאז! ער האט מיר אנגעזאגט אפשר

טויזענד מאָל, אַז אַ איר פון אַ גאנץ יאָהר, וואָס געהט ניט רייך
אַנגעטהאָן, זאָל ניט אַריבערטרעטען די שוועל... און טאַמער אַ בעל-
מלאכה, למשל, אַ שניידער — זאָל איד איהם טרייבען האַלז אין
נאַקען! (בידע יונגען שטוינען).

מ א ט ע ל ק א ס א י (צום חבר). וואָס זאָגסט דו דערויף?
וואָלסט זיך געגלויבט, אַשטייגער?

ק א פ ע ל פ א ל ב א י. א מענטש בייט זיך. בעקומט מען
געלט, ווערד מען אַ בורזשוק גלייך מיט אַלע בורזשוקעס.
מ א ט ע ל ק א ס א י (נעמט אַרויס דאָס בייטעלע, קראַצט
אַרויס אַ מטבע, גיט איבער דעם לאַקוי). נאָט אייך, לאַז שוין זיין, ווי
איהר זאָגט...

ק א פ ע ל פ א ל ב א י. אבי געהט און רופט זי אַרויס
אַהערצוצו.

מ ע נ ד ע ל ד ע ר ל א ק י י (בעטראכט די מטבע, בעהאַלט
אין קעשעני). איז וועמען, זאָגט איהר, זאָל איד אַרויסרופען? נאָר
זי, די באַרישני, הייסט עס, צי...?

מ א ט ע ל ק א ס א י. נאָר זי. נאָר זי.

ק א פ ע ל פ א ל ב א י. קיין אַנדערען דאַרף מען ניט!
מ ע נ ד ע ל ד ע ר ל א ק י י. און וואָס זאָל איד איהר
זאָגען?

מ א ט ע ל ק א ס א י. זאָגט איהר, אַז צוויי בחורים וואָר-
טען אויף איהר, דארפֿען איהר זאָגען נאָר צוויי ווערטער.

ק א פ ע ל פ א ל ב א י. ניט גלאַט בחורים, נאָר בחורים,
וואָס האָבען געאַרבייט מיט איהר דריי יאָהר ביי איין טיש.

מ ע נ ד ע ל ד ע ר ל א ק י י (קויעט, בעטראכט זיך). ניין.
בחורים אליין טויג ניט. מאַלע וואָסערע בחורים ס'איז דאָ אויף
דער וועלט! מע דאַרף האָבען נעמען! נעמען דאַרף מען!

מ א ט ע ל ק א ס א י. וויבאַלד אַזוי, טאָ זאָגט איהר:
מאַטעל קאַסאי און קאַפּעל פאַלבאָן דארפֿען אייך זעהען.

קאפעל פאלבאן. אויף צוויי ווערטער, נישט מעהר.
מענדעל דער לאקיי (חזר'ט). מאטעל פאלבאן
און קאפעל קאסא, מאטעל פאלבאן און קאפעל קאסא.

מאטעל קאסא (פערריכט איהם). ניט מאטעל פאל-
באן און קאפעל קאסא, נאר פערקעהרט.

קאפעל פאלבאן. מאטעל קאסא און קאפעל פאלבאן.
מענדעל דער לאקיי. אהא! און דאס ווארט
„בתורים“ מוז געזאגט ווערען נעפרעמענא? (ביידע בחורים הויבען
אן צו ווערען גערוועזן).

מאטעל קאסא. דערווייל געהט דאך ביי אייד
אוועק די צייט.

קאפעל פאלבאן. און עס קאן אַנקומען ער אליין...
מענדעל דער לאקיי. פאר איהם האָט קיין מורא
ניט — ער איז גאָר ניטאָ אין דער היים. געגאַנגען שפּאַצירען, גע-
מאַכט אַ געשעפט, אַ גוואַלדאָונע געשעפט! אַוועקגעקויפט אלע
טרעיאטערס, וואָס אין שטאָדט! אַלע טרעיאטערס וועלען שוין איצט
זיין אונזערע... אז איהר וועט וועלען געהן אין טרעיאטער, דארפט
איהר פריהער אַנקומען צו אונז. (ביידע בחורים קוקען זיך איבער).
און מיר, אַז מיר'ן וועלען, וועלען מיר אייד אַריינלאָזען, און אַז
מיר'ן ניט וועלען, וועט איהר אַ ברירה האָבען שטעהן אין דרויסען...
איהר שפּיעלט זיך מיט אונז? (זעהט, אַז די בחורים ווערען ניט
נתפּעל פון דעם, פרובט ער ווייטער). דאָס ווייסט איהר, אַז מיר זענען
רייכער פון די פיינערס? זיי שלאָגען אונז אָפּ די טירען... פריהער
האָבען זיי געשיקט צו אונז דעם שדכן דריי מאָל אַ טאָג... דערנאָך
זענען זיי אליין געקומען... אַלץ צוליעב'ן שידוך... זיי געהען אויס...
זיי זענען גאָר די כפרה נאָך אונזער באַרישני! און זייער בנ'אָק —
ביז אַהער! (ווייזט אויף די אויהערען). נעמט איין אַ מיתה משונה!
און זי אין איהם — אויך פערליאפעט.

מאטעל קאסא י . פערליעבט?

קאפעל פאלבאן . שוין לאנג? פון ווען אן?

מענדעל דער לאקיי . פון ווען אן — ווייס איך
 ניט. נאר ס'איז טאג ווי נאכט ביי זיי קוצעניר-מוצעניו, אדער ער
 צו איהר, אדער זי צו איהם, און נאר געקאצקייט זיך, און נאר גע-
 סמאצקייט זיך... איז ווי אזוי זאל איך איהר זאגען? צוויי בחורים —
 קאטעל פאסא, מאפעל פאלבאן? טפול! איך האב מיר פערפלאג-
 טעט איבער אייך! אז איהר דרעהט מיר א מח!...

מאטעל קאסא י . זאגט ניט קיין נעמען; זאגט נאר
 „צוויי בחורים“ — און א סוף!

קאפעל פאלבאן . אבי איין עק זאל עס האבען!
 מענדעל דער לאקיי . ביי מיר האט איהר גע-
 פועלט. איך געה. נאר טאמער מאכט זיך, עס קומט אן אהער די
 חלירע...

מאטעל קאסא י . וואסער חלירע?

קאפעל פאלבאן . ער מיינט אוראי עטי-מעני'.
 מענדעל דער לאקיי . וואסער עטי-מעני? עטי-
 מעני פארגעסט! ווי הייסט שוין ניט עטי-מעני, נאר ערנעסטינע
 יעפימעוונע. (געהט און קעהרט זיך אום צוריק). זיצט דערווייל אט-
 א-דא-א, אדער אט-א-דא. (בעזעצט זיי, געהט און קויעט און חזר'ט).
 מאקעל פאסא, פאטעל פאלבאן, קאטעל פאסא, מאפעל פאלבאן...
 (אפ. ביידע שניידער-יונגען זענען זיך אוועק פארזוכטיג אויף די
 שטרויענע שטוחלען, רעדען צווישען זיך שטיל).

מאטעל קאסא י . א מאדנער לאקיי!

קאפעל פאלבאן . עפיש א חושים! (פויעז).

מאטעל קאסא י . ווער וועט אנהויבען פריהער, איך
 צי דו?

קאפעל פאלבאן . הויב דו אן פריהער, דערנאך וועל
 איך.

מאָטעל קאסאַי. ס'וועט קומען צו עפּים, וועסט דו אויסחאפּען פריהער.

קאָפּעל פאלבאַן. איך וועל ניט חאפּען. פון וואָס ווילסט דו אָנהויבען?

מאָטעל קאסאַי. איך וועל אָנהויבען אזוי... (שטעהט אויף, הוסט זיך אויס, רעפּעטירט מיט א ציטערדיגער שטימע). „דאָס, וואָס מיר זענען געקומען, ביילקע, דאָס, וואָס ס'האָט אונז געבראַכט אַהער, געהער זיך ניט אָן מיט קיינעם“...

קאָפּעל פאלבאַן. „נאָר מיט אייך אליין“.

מאָטעל קאסאַי (צום חבר). נו, דו ווילסט רעדען. רעד דו! (זעצט זיך אוועק).

קאָפּעל פאלבאַן. ניין, רעד דו, רעד!

מאָטעל קאסאַי. וואָס זשע שלאָגסט דו מיר איבער? (שטעהט אויף, הוסט זיך אויס, לעגט אוועק די האַנד אויפ'ן האַרצען, רעפּעטירט ווייטער). „דאָ האַנדעלט זיך נאָר וועגען אייך, ביילקע, וועגען אייער גליק, וועגען אייער גורל אויפ'ן גאנצען לעבען. ס'איז ניט אונזער עסק זיך אריינמישען אין פרעמדע געשעפטען — מיר ווייסען דאָס. נאָר מיר האָבען זיך ניט געקאנט איינהאַלטען מעהר, ווייל מיר זענען געוואוירע געוואָרען, אז איהר פערבינדט זיך, אַדער אנדערע פערבינדען אייך אויפ'ן גאנצען לעבען מיט אַ מענטשען, וואָס איז אייך ניט ווערטה... ניט ווערטה צו זיין מיט אייך אונטער איין דאָך, צו עטהעמען מיט אייך איין לופט...“

קאָפּעל פאלבאַן. גוט געזאָגט! ... און אז זי וועט דיך אַ פרעגטו: אַקעגען וואָס איז דאָס געקומען צו רעד?

מאָטעל קאסאַי. וועל איך איהר זאָגען דעם גאנצען אמת, אזוי ווי מיר האָבען זי ביידע לייעב שוין פון ווייס איך ווען אָן, מיר געהען אויס...

קאָפּעל פאלבאַן. מיט לייב און לעבען! (הערט זיך צו מיט איין אויער). שאַ! מיר דאַכט, זי געהט...

מ א ט ע ל ק א ס א י (הערט זיך צו). ווער? ביילקע?
(פערשפילעט זיך אויף אלע קנעפלעך, גרייט ארויסצוטערעטען, הוסט זיך
אויס. — עס קומט אן ב י י ל ק ע. די יונגען געהען אקעגען).

ב י י ל ק ע (ציהט זיי אויס ביידע הענד). גוט, וואס איהר
זענט געקומען! גאט אליין האט אייך געבראכט!... וואו זענט איהר
געווען ביז אהער? כ'האב שוין אלע אויגען ארויסגעקוקט אויף אייך!
איך האב שוין פערלוירען די האפענונג...

מ א ט ע ל. וואס ווייסט איהר, ביילקע, נשמה'ניו, די צרות
וואס מיר האבען?

ק א פ ע ל. מע לאזט דען צו צו אייך?

ב י י ל ק ע. ווער?

מ א ט ע ל. אט דער שומר ישראל אייערער!

ב י י ל ק ע. אד! וואס ווייסט איהר, וואס פאר א שטוב
ט'איז געווארען! און מיינע צרות האבען דען א שיעור?!

מ א ט ע ל. מיר שלאגען זיך צו אייך שוין פון גויס איך
ווען, שלאגען מיר זיך...

ק א פ ע ל. ווי דורך אייזערנע טויערען...

מ א ט ע ל (צו קאפלען). שלאג זשע מיד ניט איבער!
(קאפלעל ווערד אנשוויגען). מיר האבען אייך געוואלט זאגען... איהר
ווייסט ניט, ווי אזוי איהר זענט אונז טייער, אונז איינגעבאקען
אין הארצען!...

ק א פ ע ל. ווי א שוועסטער! ווי איין אייגענע שוועסטער!
ב י י ל ק ע. ניט דאס... ניין... ניט איצט איז די צייט דע-
רויף... איצט דארף מען מיד ראטעווען.

מ א ט ע ל. מיר זענען גרייט פאר אייך אויף אלסדינג!

ק א פ ע ל. אין פייער און אין וואסער!...

ב י י ל ק ע. אט, אט, אט! אט דאס איז דער עיקר! איהר
דארפט מיר העלפען זיך ראטעווען פון דאנען, ארויסראטעווען פון

דער דאָזיגער שטוב! איהר ווייסט ניט, וואָס פאַר אַ שטוב ס'איז געוואָרען! און וואָס פאַר אַ מענטש דער טאַטע איז געוואָרען! זינט ער האָט אויסגענומען דאָס גרויסע געווינט, איז איהם ניט צו דער קענען! איד האָב איהם קיין מאָל ניט געזעהן אזוי אין כעס... איצט — אַ מינדסטע זאָך, ווערד ער אויפגערעגט מיט סכנות! לאָזט קיין וואָרט ניט רעדען! קיין קאַפּ ניט אויפהויבען! און דער עיקר — ער וויל מיר פערשלייערען פאַר אַט-אַדעס-אַ... (פערשטעלט זיך).

מ א ט ע ל . מיר ווייסען! מיר האָבען שוין געהערט! מיר ווייסען אלסדינג!...

ק א פ ע ל . אַט דער בורזשוק? — ניט דערלעבען זאָל ער!... ב י י ל ק ע . ער איז דאָ געווען ניט לאַנג... זיי זענען דאָ אלע געווען... געבעטען אונז צו זיך... צוגעזאָגט, אַז מיר'ן זיין... האָב איד אַבער געזאָגט דערנאָך, אַז איכ'ל ניט זיין — האָט דער טאַטע אונז אָפגעשפּיעלט אַ וויוואַט — ס'איז געווען אלסדינג: געשרייען, און טרערען, און וואָס איהר ווילט... נאָר איד האָב זיך אוועקגעשטעלט איין מאָל פאַר אלע מאָל — ניין, און ניין, און ניין! וואָס בין איד? עפּים אַ קוקלע, וואָס איכ'ל זיך לאָזען קויפען, צי פאַרקויפען?...

מ א ט ע ל א ו ז ק א פ ע ל (ביידע). גערעכט!... זעהר גערעכט!

ב י י ל ק ע . איד וועל ניט געהן! — איד וועל ניט געהן אין ערגיץ!... איכ'ל אַנטלויפען פון זיי! איכ'ל לויפען אין דער וועלט אריין — וואוהין די אויגען וועלען מיר טראָגען! דעם דריי טען טאָג אַ שטיקעל ברויט — אַבי ניט... (פערשטעלט זיך מיט ביידע הענד דאָס פנים, וויינט שטיל).

מ א ט ע ל . ביילקע! נשמה'ניו! האַרצעניו! וויינט ניט! מיר'ן איידעלפּען! ק א פ ע ל . אין פייער און אין וואַסער!

ב י י ל ס ע (אויפגעלעבט). וועט איהר מיר העלפען? איד
האב געוואוסט, אז איהר וועט מיר קומען צו הילף!... איד וויל זיי
אנלערנען!... טאקי מיין טאטען מיט מיין מאמען וויל איד אַנ-
לערנען!... איד וויל זיי אנשרעקען! מאכען אַ סקאנדאל!... אַנט-
לויפען! אין מיטען נאכט אנטלויפען!... ניט ווייט, אין דער צוויי-
טער שטאָרט, אין דער ערשטער סטאָנציע — נאָר אַנטלויפען!...
אוי, וועלען זיי זיך איבערשרעקען! אוי, וועלען זיי מיך זוכען! דע-
מאלט וועל איד אויספיהרען אלץ, וואס איב'ל וועלען!...
מ א ט ע ל. אוי, לעבען זאלט איהר, ביילקע, וואס פאר אַ
חכמה איהר זענט!

ק א פ ע ל. קלוג ווי די וועלט!
ב י י ל ס ע. וועט איהר מיר העלפען לויפען?
מ א ט ע ל און ק א פ ע ל. ווען?
ב י י ל ס ע. האַטש אפילו היינטיגע נאכט!... זיי וועלען
אוועקגעהן אהין, איד וועל בלייבען אליין... וועט איהר זיין גרייט
אַט דא אונטער מיין פענסטער (ווייזט מיט דער האנד). איהר דארפט
צוגרייטען א פוהר... און איהר דארפט דאָך געלט. (נעמט זיך צו דער
קעשעני).

מ א ט ע ל א ו ז ק א פ ע ל (ביידע). וואס געלט? ווער
געלט? מע דארף ניט — מיר האבען געלט!...

ב י י ל ס ע. געדענקט זשע, ווי באלד זיי געהען אוועק, עפען
איד דאס פענסטער... אוי, די מאמע געהט! (טהוט זיך אַ וואָרף אין
אויגן זייט. פון דער אנדערער זייט קומט אַן ע ט י - מ ע נ י. ביידע
בחורים בלייבען ווי געלעהמט).

ע ט י - מ ע נ י (בעטראכט זיי). זעה נאר! קאפעל? מאטעל?
אוראי צו מיין מאן? וואס זשע מאכט איהר? ביי וועמען ארבייט
איהר? פאר וואס זיצט איהר ניט? ממה נפשך, אז איהר זענט שוין
דא, מעגט איהר זיך צוזעצען אויף א וויילע... איהר ווילט זעהען
מיין מאן? היינט קאנט איהר איהם ניט זעהען... מארגען אויך ניט...

איבערמארגען אויף ניט... מחמת ער איז תמיד זעהר באשעפטיגט.
ער האט געמאכט א קאנטראקט מיט א גאנצער קאמפאניע דאָר-
טען... א געשעפט. א גרויס געשעפט. זעהר א גרויס געשעפט!...

מ א ט ע ל ק א ס א י . יא, מיר ווייסען.

ק א פ ע ל פ א ל ב א ז . מיר האבען שוין געהערט.

ע ט י - מ ע נ י . וואס האט איהר געהערט?

מ א ט ע ל ק א ס א י . אז רב שמעון האבען געמאכט א
גרויס געשעפט.

ק א פ ע ל פ א ל ב א ז . אוועקגעקויפט די גאנצע שטאָרט...

מ א ט ע ל ק א ס א י . מיט אלע טהעאטערס...

ק א פ ע ל פ א ל ב א ז . און מיט אלע האטעלען...

ע ט י - מ ע נ י . (איבערראשט). ווער האט דאס אייך געזאגט?

מ א ט ע ל ק א ס א י . אלע זאגען!

ק א פ ע ל פ א ל ב א ז . די גאנצע שטאָרט!

ע ט י - מ ע נ י . די גאנצע שטאָרט?

מ א ט ע ל ק א ס א י . פון איין עק ביז'ן אנדערען.

ק א פ ע ל פ א ל ב א ז . עט קאכט, ווי א קעסעל!

ע ט י - מ ע נ י . קאכען זאל זיי אין הארצען און אין בויך!

פון וואנען ווייסען זיי שוין אזוי גיך? אפנים, דער שדכן האט צע-

פויקט — אט א לאנגע צונג!... איז קאנט איהר איהם, מיין מאן,

הייסט עס, איצטער ניט זעהען. נאר אויב איהר דארפט איהם

שטארק האבען, קאנט איהר זאגען מיר.

מ א ט ע ל ק א ס א י . מיר דארפען גארנישט ניט.

ק א פ ע ל פ א ל ב א ז . מיר זענען אריינגעקומען גלאט

אזוי.

ע ט י - מ ע נ י . צורגאסט, הייסט עס? מהכתיית. זעהר שען

פון אייך. אנקוקען קאן אויך נישט אטאָדיענעזא, די קבצנים, די

שלעפערס, גאט זאל ניט שטראפען פאר די רעד, וואס וויפיעל מע

גיט זיי און וויפיעל מע טהוט זיי, איז זיי קארג, ווי אין א לעכעריגען זאק... האט איהר, הייסט עס, אלסדינג? עס טהוט מיר הנאה! און ס'איז זעהר פוין איד, וואס איהר פארגעסט נישט אייערע אלטע בעלי-בתים. קומט אריין אמאל. ווייסט איהר ווען? אם ירצה שם, יום טוב... (בידע בחורים קוקען זיך איבער, שמעהען אויף). דער מאלט וועט מיין מאן זיין פריי... נאך איהר זאלט ניט רעדען מיט איהם פון דעם, וואס ס'איז געווען אמאל. ס'איז איהם ניט איינגעדענהמען... איהר פארשטעהט דאך, קיין פינגער אין מויל דארף מען אייך ניט אריינלעגען — איהר'ט איהם אפבייסען... (די בחורים רוקען זיך מיט'ן הינטען צו דער טיר, ווישען זיך דעם שווייס). געהט געזונטערהייד און זייט געזונט. געדענקט זשע, למען השם, יום טוב, אם ירצה שם, וועט איהר זיין אנגעלעגטע געסט. איד וועל אייך מכבד זיין מיט ווישיניק און מיט איינגעמאכטס... געהט געזונט. זייט געזונט! (עטימעני געהט אפ רעכטס. די שניידער-יונגען נעמען זיך לינקס און אקוראט ביי'ם אריינגאנג בעגעגענען זיי זיך מיט ש י מ ע - ל ע ס א ר א ק ע ר , וואס קומט אן פון גאס מיט'ן אויבער-ראק און מיט'ן שמעקעל).

ש י מ ע ל ע ס א ר א ק ע ר . א! ברוך הבא, געסט! וואס טהוט איהר דא אין מיטען מיטוואך שבת-צור-נאכטס? און פאר וואס זעהט מען אייך ניט די גאנצע צייט? וואס באהאלט איהר זיך? עמד — אונזער פאלק, שער און אייזען...

מ א ט ע ל ק א ס א י . צו אייך צוטרעטען איצט איז ווי צו א קייסער! מיר זענען דא געווען וויפיעל מאל, לאזט ער אונז ניט צו.

ש י מ ע ל ע ס א ר א ק ע ר . ווער?
ק א פ ע ל פ א ל ב א ו . אט דער ביינברעכער, דער משרת.
ש י מ ע ל ע ס א ר א ק ע ר . וואס הארכט איהר איהם?
איהר געהט גלייך! איהר זענט דאך פון מיינע לייט — עמד!...

מ א ט ע ל ק א ס א י . און ער זאגט, אז איהר האט איהם אנגעזאגט, אז טאמער קומט צו געהן א שניידער, זאל מען איהם געבען האלץ אין נאקען...

ק א פ ע ל פ א ל ב א ז . בשם אלקי ישראל — צו אלדע שווארצע יאהר!

ש י מ ע ל ע ס א ר א ק ע ר . (אויסער זיד). איך האב אזוי געזאגט? איך? (חאפט דאס גלעקעל און קלינגט ווי אויף א שרפה. עס קומט צולויפן ניט מוידט ניט לעבעדיג עטי-מעני).

ע ט י - מ ע נ י . ווער קלינגט דאס? (דערזעהט די בחורים). איהר זענט נאך דא? (די יונגען ווילען זיך ארויסרוקען. שימעלע האלט זיי צו).

ש י מ ע ל ע ס א ר א ק ע ר . דאס האב א י ד גע-קלונגען... וואו איז ער ערגיץ, דער שענער לאקיי, דער לע, דער שמינדער בגץ?...

ע ט י - מ ע נ י . וואס איז דען? וואס דארפסטו איהם? ש י מ ע ל ע ס א ר א ק ע ר . דארפען דארף איך איהם אויף טישטשע כפרות! איך האב איהם נאך געוואלט געבען א וויסטען, א פינסטערען סוף — ער זאל מיר אויפהערען טרייבען מענטשען פון שטוב! (צו די יונגען). וואס זשע מאכט איהר עפיש גוטס? שוין לאנג פארבענגט זיך נאך אייך... פארט געארבייט ביי איין ווארשטעק אזא צייט... קומט אריין, וועלען מיר א ביסעל זיצען, שמועסען, נעמען צו קאפלעך עמד...

ע ט י - מ ע נ י . משוגע מיינע שונאים! ווער וועט דיר לאזען אצינדערטא אפילו א טראפען צו די ליפען? האסט פארגע-סען, אז אט בעדארפען מיר גרייטען זיך צו אזא וויזט? ... (א קוק אויפ'ן זיגער). און ס'איז טאקי צייט אנהויבען אנצוטהן זיך... מאטעל און קאפעל וועלען קיין פאראיבעל ניט האבען — זיי זענען היימישע מענטשען — זיי וועלען בעסער אריינקומען איין אנדערס מאל...

מ א ט ע ל א ו ז ק א פ ע ל (צופריעדען, ביידע אינאוי-
נעם). בעסער איין אנדערס מאַל.

ש י מ ע ל ע ס א ר א ק ע ר (ציהט זיי אויס די האנד).
פארגעסט זשע ניט דעם זיי געזונט און קומט אריין שבת... נאָר
געהט גלייך. פרעגט ניט קיינעם. קוקט ניט אויף דעם גיהנם-שמש,
וואָס ביי דער טיר. אַז ער וועט אייך ניט צולאָזען, זאָלט איהר
איהם ווייזען, ווער איז עמך!... (ביידע יונגען אָפּ אין איין זייט.
שימעלע אָפּ אין דער צווייטער זייט. עטי-מעני קלינגט אין גלעקעל. עס
קומט ארויס י ו כ ב ד ד י מ ו י ד) .

ע ט י - מ ע נ י . אַט-דאָ, זעהסט דו, געה, ברענג די
באַרשט, קעהר אויס, רויס אויף און מאַך, ס'זאָל זיין ריין.
י ו כ ב ד ד י מ ו י ד (קוקט זיך איין). אַוואו? דא איז,
דאכט זיך, גענוג ריין! וואָס זאָל איך דאָ קעהרען? וואָס זאָל איך
רוימען?

ע ט י - מ ע נ י . מויד! מע זאגט דיר, זאָלסט רייניגען —
דארפט דו רייניגען! האָסט דאָך געזעהען צוויי שלים-מזל'ען זענען
דאָ נאָרוואָס געזעסען, אַנגעפאַסקודעט מיט זייערע שטיוואַלעס —
שטעלט זי זיך אַוועקעט פרעגען שאלות וואו און וואָס! (יוכבד די
מויד קנייטשט מיט די פלויצעס, געהט אָפּ. עס קומט אַז ביילקע, דעם
קאָפּ פערבונדען מיט א ווייסע פעטשוילע).

ב י י ל ק ע (האלט זיך ביים קאָפּ). וואָס איז דאָ פאר אַ
קלינגעריי?

ע ט י - מ ע נ י . דאָס האָב איך גערופען די מויד אַהער...
(אונרוהיג). וואָס האָלסט דו זיך ביים קאָפּ, טאכטער?

ב י י ל ק ע . גאָר ניט, מאַמע, ס'וועט איבערגעהן...
ע ט י - מ ע נ י (נאָך מעהר אונרוהיג). פיהלסט דו ניט קיין
פיבער, חם וחלילה? אַ קעלט אין לייב?
ב י י ל ק ע . קיין פיבער ניט, נאָר אזוי אַ ביסעל קאַלט...

ע ט י - מ ע נ י . פיהלסט דו ניט, ס'זאל דיר ברעכען די
ביינער? אדער ס'זאל חלילה שטעכען אין א זייט?

ב י י ל ק ע . די ביינער זאלען ברעכען — דאס ניט. נאר
אין דער זייט שטעכט א ביסעל...

ע ט י - מ ע נ י (פערברעכט די הענט). וועה איז מיר — ס'איז
די פלענציע! (עס קומט ארויס פון שטוב שימעלע מיט א ווייס העמד
אריבער די הויזען, האלט זיך ביים קאלנער).

ש י מ ע ל ע ס א ר א ק ע ר (דעם קאפ ארויף, זעהט ניט
די פאכטער). עטי-מעני — טפול! מיין איד ערנעסטינע יעפוימעוונע!
וואו ביזטו? וואס פאר א מין העמד האסט דו מיר צוגעגרייט? מיט
א קאלנער אויף דערווארגען צו ווערען? עס שפארען מיר ארויס די
אויגען פון קאפ! האטש טהו זיך אן א מעשה! האטש שריי עמד!

ע ט י - מ ע נ י . געה, טהו אויס, וועל איד דיר געבען איין
אנדער העמד. וואס דארף מען שרייען?

ש י מ ע ל ע ס א ר א ק ע ר (האלט זיך ביי'ס האלז). דיר
איז גרינג צו זאגען איין אנדער העמד! ניט אהין, ניט אהער — א
ריינער עמד!... (דערוועהט די פאכטער). וואס איז דאס? דעם קאפ
פערבונדען?

ע ט י - מ ע נ י . דאס קינד איז ניט געזונט. זי האט
פלענציע...

ב י י ל ק ע . צו דער אינפלוענצי איז נאך ווייט... א ביסעל
ניט געזונט...

ש י מ ע ל ע ס א ר א ק ע ר (פארגעסט אינ'ס קאלנער). וואס
זשע שווייגט מען? פאר וואס לעגסט דו זיך ניט צו? לאז מען שיקען
נאכ'ן דאקטאר! (קלינגט).

ב י י ל ק ע . צו וואס? מע דארף ניט. ס'וועט איבערגעהן
אזוי... איד וועל זיך צולעגען — טאמער וועל איד זיך איבערשלא-
פען... מיר ניט וועקען...

ע ט י - מ ע נ י . לעג דיר צו, שלאף געזונט, מ'עט דיר ניט וועקען... (ביולקע אפ).

ש י מ ע ל ע ס א ר א ק ע ר . (בעאונרוהיגט, צום ווייב). אפשר וואלטען מיר פארט געשיקט נאכ'ן דאקטאר? (עס קומט אן מענדעל). געה, מענדעל, טהו א שפרונג אויף איין פוס, ברענג אהער דעם דאקטאר.

ע ט י - מ ע נ י . לאז שוין זיין שפעטער, אז מיר'ן קומען פונ'ם וויזיט, איצטער לאז זי בעסער שלאפען... (צו מענדעלען). מע דארף ניט רופען דעם דאקטאר. (מענדעל בלויבט שטעהן).

ש י מ ע ל ע ס א ר א ק ע ר . טאמער וואלטען מיר אפי' געלעגט דעם וויזיט אויף איין אנדערס מאל?

ע ט י - מ ע נ י . ביי מיר האסט דו גע'פועל'ט. איך דארף דעם וויזיט אינגאנצען אויף כפרות...

ש י מ ע ל ע ס א ר א ק ע ר . וואס הייסט? נו, און דער שרוד? געהארעוועט, געשלאגען זיך קאפ אן וואנט, געאקערט מיט דער נאז די ערר. געקומען צום רעכטען שפיץ, לאזט זיך אויס עמד!...

ע ט י - מ ע נ י . וויבאלד אזוי, געה זשע טהו זיך אן! (עס קומט אן יוכבד די מויד מיט א בארשט, מיט א פלעדערוויש און מיט א גאסע שמאטע). זעה נאר, א מויד! מע האט איהר געזאגט יא ביסעל צוקעהרען, איז זי געקומען מיט'ן גאנצען קלאפערגעצייג!

ש י מ ע ל ע ס א ר א ק ע ר . איז וואס זשע זאגסט דו? זאל מען ניט שיקען נאכ'ן דאקטאר? (צום משרת). ווארט אויס א וויילע! (צום ווייב). טאמער איז דאס טאקי אינפלוענציע?

ע ט י - מ ע נ י . האסט דאך געהערט, אז דאס קינד וויל שלאפען... זי האט געבעטען, מע זאל זי ניט וועקען.

ש י מ ע ל ע ס א ר א ק ע ר . נע מאלע באבא חלאפעטי — זיך געקויפט ליכא נא מפסיר... צו וואס האט מיר געטויגט דער גאנצער טארעראם מיט'ן גאנצען עמד? (אפ אין שטוב אריין. נאך איהם

ע ט י - מ ע נ י . — מענדעל דער לאקוי און יוכבד די מויד קוקען זיך אי-
 בער אהן ווערטער, האפען זיך מיט די הענד ביי די זיימען און פערגעהען זיך
 אין א לאנגען געלעכטער, וואס געהט אלע מאל העכער, קרעשמענדא. —
 עס ווערד אויף א וויילע אויסגעלאזשען דאס ליכט. אין דעם אויגענבליק
 ווערד פערשוואונדען די דעקאראציע און עס ענטשמעהט דאס צווייטע
 בילד. פונ'ם דריטען אקט אהנאונטערבראכען).

דריטער אקט.

דאס צווייטע בילד.

א נגיד'ש הויז. — א שטען-בעלויכטער זאל, — דער בעל-הבית, רב א ש ר פ י ו ן , א פארפונדעוועטער גביר, א איד מיט א בויכעל און מיט א ליסינע, א גרויסער שווייגער, לאזט נישט ארויס די ציגאר פון מויל, זיצט ארום א גרין טישעל מיט דריי געסט און מע מאכט א פרעפערענסעל. די איבעריגע אריסטאקראטישע געסט זיצען ארום די שפייעלער, קוקען אריין אין די קארטען מיט גרויס אינטערעס. פון די שפייעלער הערען זיך נאָר איינציגע ווערטער מיט פויזען: „זיעבן פיק“... „פאס“... „זעכס טרעף“... „פאס“... „פאס, פאס... — ביי א צווייטען טיש, אויף וועלכען עס ליגען אלערליי אלבומען, גרויסע און קליינע, זיצט די מאַדאַם פ י ו ן , פונקט דער היפף פון איהר מאן: א גרינע, א דאָרע, נאָר איינגעטונקען אין בריליאַנטען, מיט איהרע געסט, די ווייבער פון די אריסטאקראטען, — אלע אויסגעפוצט און בעהאנגען מיט ציערונג. די דאָמען זיצען סטאַטעטשנע, ווי אמת'ע אריסטאקראטקעס, ברעטערען די אלבומען. נאָר אַ פאָר פון זיי זיצען פון ביידע זייטען ביי דער מאַדאַם פיון און פיהרען מיט איהר א געשפרעך אין א האלבער שטימע. די אי-בעריגע דאָמען, וואָס זענען פערטיעפט כלומר'שט אין די אל-בומען, הערען זיך צו צום געשפרעך מיט איין אויהער און קוקען זיך איבער צווישען זיך פיעלדיוטיג, מאַכען דערביי מאַדנע גרימאַסען. — ק א ל ט ו ן , י ע פ י ס פ א נ - ט ע ל ע מאַנאַ ו ו י ט ש , האָט זיך צוליעב דער שמחת, וואָס ביי די פיינס, אַנגעטאָן גרויסארטיג, אין אַ פראַק מיט אַ ווייסען שניפס און מיט ווייסע הענטשקעס, און גענומען אויף זיך די ראָלע פון איין אַבער-אויפזעהער, וואָס בעדיינט די געסט נישט אלס דיענער, חלילה, נאָר אלס גומער פריינד.

פונ'ם הויז. ער האלט זיך פון דער ווייטען, נאך גדול'דיג, מעשה אופראווליא'ישטשי, וואס האט צו שאפען איבער אלע-מען און איבער אלץ. — ס א ל א ו ו י ט ש י ק דער שדכן איז אויך דא; אנגעטהאן יום-טוב'דיג, שיינט. זיצט ניט איין אויף איין ארט.

מ א ד א ס פ י י ז . מע דארף ניט זיין שעהן, מע דארף ניט זיין קלוג; מע דארף נאך האבען גליק.

ע ר ש ט ע ד א מ ע . אקעגען וואס איז דאס געקומען צו רעה, גערטרודא גריגארעוונא?

מ א ד א ס פ י י ז (לאזט דורך פארביי). איהר פערשטעהט? מיין מאן האט אהן א שיעור וויגרישנע בילעטען פון ווייס איד ווען אן. האט ער נ י ט געוואונען. און דער, מיט רעספעקט צו מעלדען, האט מעהר ניט ווי איין בילעט, דארף זיין בילעט אקוראט אויסנעמען, און דוקא דאס גרויסע געווינס! (די זייטיגע דאמען קור קען זיך איבער און שמויכלען פיעלדייטיג). איהר וועט מיר גלויבען, צי ניין? נאך איד פערזיכער אייד, אז דעם טאג, וואס מע האט מיר אנגעזאגט די בשורה, אז דאס גרויסע געווינס האט אויסגענומען אט דער... סאראקער, בין איד געווען א טוידטע. פריהער האב איד ניט געגלויבט. דערנאכדעם, אז מיין מאן איז געקומען, און מיין סאלאמאן נאך איהם, און האבען מיר געזאגט, אז זיי האבען אליין געזעהען מיט זייערע אויגען דעם דירעקטאר גאלדענטאלער, און אז ער האט זיי אליין געזאגט, אז די מעשה איז אמת, איז מיר געוואר רען, מיט רעספעקט צו מעלדען, אזוי שלעכט, אז ס'איז מיר אפ געגאנגען א מינוט צו חלש'ען! א גאנצע נאכט דערנאכדעם האט מען מיר געלעגט קאלטע האנטיכער. איד האב בעקומען א מין ספאזמע, צי וואס... און נאך איצט, אז איד דערמאן זיך, געהט מיר איבער א פראסט איבער'ן לויב... (די זייטיגע דאמען שאקלען מיט די קעפ: „אי-אי-אי!“).

ע ר ש ט ע ד א מ ע . ער איז דאך אט-אט, זאגט מען,
אייער מחותן, גערטרודא גריגארעוואל!

מ א ד א פ י י (לאזט דורך פארביי). דאס אייגענע איז
מיט שידוכים... איך האב תמיד געבעטען גאט, אז פאר מיין סאלאמאן
זאל ער מיר צושיקען א שידוך פון דער פרעמד, פון א גרויסער
שטאדט, מיט א גרויסע משפחה... אזא זעה, ווי מיין סאלאמאן...
איך בעדארף איהם נישט לויבען — מע קען איהם... צום סוף מישט
זיך אריין אין מיטען דער שטן, ליובאוו, מיט רעספעקט צו מעל-
דען!... (די זויטיגע דאמען מאכען א גרימאסע; איינע פון זיי שטילער-
הייט: „א ליובאוו פון פופציג טויזענד!“...).

צ ו ו י י ט ע ד א מ ע . גערטרודא גריגארעוואל! ס'איז
אמת, וואס מע זאגט, אז ער גיט דער טאכטער פופציג טויזענד?

מ א ד א פ י י . לאז זיך אייך דאכטען, אז ער גיט פינף
און זיבעציג טויזענד... און אז ער זאל שוין געבען אלע הונדערט
טויזענד? ער קאן נישט? אינגאנצען איין קינד!... איהר דארפט אבער
נישט פארגעסען, ווער איז ער, מיט רעספעקט צו מעלדען, און
ווער זענען מיר?

ע ר ש ט ע ד א מ ע . דערפאר איז אבער דאס מיידעל,
זאגט מען, זעהר א שענע.

צ ו ו י י ט ע ד א מ ע . און א געראטענע, זאגט מען...
מ א ד א פ י י (לאזט דורך פארביי). ווען עס קומט א
שרכן, אשטייגער, און לעגט מיר פאר דעם שידוך, וואלט ער זיכער
געעפענט ביי מיין מאן מיט'ן קאפ די טיר. נאר וויבאלד עס האט
זיך אריינגעמישט אין מיטען, מיט רעספעקט צו מעלדען, ליובאוו...
(עס עפענט זיך די טיר און עס בעווייזט זיך ק א ל מ ו ו און רופט
אויס גדול'דיג און מיט הכנעה צו גלויכער צייט די נעמען פון די נאָר-
וואָס אָנגעקומענע געסט).

ק א ל מ ו . סעמיאן מאקאראוויטש סאראקער! ערנעסטינא
יעפמיאָווא סאראקער! (בויגט זיך אויס פאר זיי שטארק הכנעה'דיג.

לאזט דורך מיט א פריינדליך-פאני-בראמסקי שמויכעלע דעם שניידער מיט
א נייעם צילינדערהוט אויפ'ן קאפ, די שניידערין, מאדנע אנגעטהאן מיט
אלע פארבען פון א רעגענבויגען. — אלע געסט ווענדען אן זייערע אויגען
צו די אוינגעקומענע.

ש י מ ע ל ע ס א ר א ק ע ר (ציהט אויס קאלטונ'ען די
האנד). וואס מאכט א איד, יעפים פאנטא... פאנטא...

ק א ל ט ו ן (פערלעגט די הענד אהינטער און זאגט איהם אונ-
טער שמיל). פאנטעלעמאנאוויטש.

ע ט י - מ ע נ י (א ציה דעם מאן פאר'ן ארבעל). קום! מיט
וועמען האסטו דו זיך אוועקגעשטעלט רעדען? א פנים פון חלשות!
ש י מ ע ל ע ס א ר א ק ע ר (צום ווייב). ס'איז דאך
קאלטון, אונזער געוועזענער אופראווליאיושטשע, עמד! האסט
איהם ניט דערקענט? (דער בעלי-חבית, רב אשר פיין, טהוט א וואָרף די
קארטען, שמעטט אויף און טהוט זיך א לאז מקבל פנים זיין די ליעבע
געסט. — די מאדאם פיין איז אויך אויפגעשטאנען. — פון א זייטיגער
טיר קומט ארויס ס א ל א מ א ן , לאזט זיך אקעגען די ארוינגעקור-
מענע געסט).

ר ב א ש ר פ י י ן (געהענדיג אקעגען די געסט). ברוך
הבא, געסט! מע קוקט שוין לאנג ארויס אויף אייך. וואס אזוי
שפעט? וואו איז אייער טאכטער?

ש י מ ע ל ע ס א ר א ק ע ר (בלויבט שמעטן אינ'ם צילינד-
ער אויפ'ן קאפ). שולדיג איז זי! (ווייזט אויפ'ן ווייב). אז מע האט
גענומען זיך אנצוטהון, איז וואס מע זאל ניט אַנטהון — איז
שלעכט. און אז מיר זענען שוין גאר אינגאנצען געווען פארטיג
ארום און ארום (בעטראכט זיך אין זיין נייעם אַנצוג), זאגט זי מיר,
אז זי וועט ניט געהן מיט מיר, ביז איך וועל ניט אַנטהון קיין
צעלענדער. זאג איך: צו וואס טויג מיר דער צעלענדער? דער קויר-
מען אויפ'ן קאפ? זאגט זי מיר: אלע סטעקראמען אזוי. זאג איך:

און אז די סטעקראטען וועלען זיך אפשניידען די נעזער, בין איך אויך מחויב? (טהוט אויס דעם צילינדער. קאלטן לויפט אונטער, וויל איהם נעמען אוועקלעגען. דער שניידער גיט ניט).

א י י נ ע ר פ ו ז ד י ג ע ס ט . חא-חא! אפשניידען די נעזער — גוט געזאגט! (אלע לאכען. עס וואכסט אויס סאלאוויוושיק דער שדכן).

ס א ל א ו ו י י ט ש י ק . חא-חא! זאמעטשאטעלנע! אז סעמיאן מאקאראוויטש זאגען א ווארט, איז דאס טשטא ניבור אסאבענע!

ר ב א ש ר פ י י נ (נעמט דעם שניידער פאר א האנד). קומט, וועל איך איך פארשטעלען פאר מיינע געסט! (פיהרט איהם צו צו יעדען בעזונדער, הויך): מאקאר סעמיאנאוויטש סאראקער... זייט בעקאנט... מאקאר סעמיאנאוויטש סאראקער...

ש י מ ע ל ע ס א ד א ק ע ר (רויסט איהם איבער). האט קיין פאראיבעל ניט, איהר האט איבערגעדריעהט די יוצרות אויף דער לינקער זייט... (אין דער זעלבער צייט האט די מאדאם פיון גער האפט די מאדאם סאראקער, פריהער זיך גוט צעקושט מיט איהר אין די פיסקלעך, דערנאך האט זי גענומען זי פארשטעלען פאר די איבעריגע דאמען).

מ א ד א ס פ י י נ . וואו זשע איז אייער טאכטער?
ע ט י - מ ע נ י . עפּיס נישט מיט אלעמען... כ'האב מורא, אויב ניט די פלענציע...

מ א ד א ס פ י י נ . זאל גאט היטען! פון וואנען נעמט איהר עס? עס מאכט זיך, א מענטש ווערד נישט געזונט. אט בין איך אליין אויך געווען, מיט רעספעקט צו מעלדען, א גאנצע וואך נישט מיט אלעמען... (בעזעצט די שניידערין אויבענאן).

ע ר ש ט ע ד א מ ע (שמיל). חוץ איהר שאדען אויף אונז געזאגט געווארען...

צווייטע דאָמ. און אויף אלע קראַנקע, רבונז של
עולם!...

רב אשר פייז (צום שניידער). וואו איז אייער טאָכ-
טער? פאַר וואָס זעהט מען זי ניט?

שימעלע סאַראַקער. פלוצים פארשלאָפּט געוואָ-
רען. געחאַפּט אַ פאַרקיהלעכז. און אפשר גאָר אַטשאַדעט געוואָ-
רען. נעבאָד געבליבען אין דער היים.

רב אשר פייז (בעזעצט דעם גאסט אויבענאָן. שימעלע
צעלעגט זיך גאנץ ברויט. אלע זעצען זיך אויף זייערע ערמער. דער בעל-
הבית טראָגט איהם אונטער אַ קעסטעל ציגאַרען). וואָס רויכערט איהר?
איד מיינ, וואָס האָט איהר בעסער ליעב, — פאַפיראַסען, אָדער
ציגאַרען? אַ שאַד, אורוואַ, וואָס אייער טאָכטער איז ניט געקומען!
שימעלע סאַראַקער. דעם אמת זאָגענדיג, רויכער
איד ניט קיין ציגאַרען און ניט קיין פאַפיראַסען. נאָר גאַרנישט.
ווי זאָגט דער גוי: „אַט פריביטקא האָלאָוואַ ניע באַליט“. (נעמט אַ
ציגאַר).

איינער פון די געסט. אַט פריביטקא גאַלאָוואַ
ניע באַליט — חאַחאַ! גוט געזאָגט! (אלע איבעריגע לאַכען).
סאַלאָווייטשיק. חאַחאַ! זאַמעטשאַטעלנאַ!
שימעלע סאַראַקער (טראָגט צו די ציגאַר צום מויל).
ווער פון אייד איז אַ הייסער איד, וואָס קאָן געבען פייער? (עטליכע
געסט טהוען זיך אַ האַפּצו די קעשעניס, און עס ווערען איהם אונטער-
געטראָגען עטליכע שוועבעלעך מיט אַ מאָל). אַ שענעם דאנק אייד!
(טראָגט צו די ציגאַר צום פייער, פיפקעט און פיפקעט — עס רויכערט
זיך ניט).

סאַלאָווייטשיק (געשמאַנען פון דער ווייטען, לויפט
צי). אייווייניטיע! איהר האָט פאַרגעסען אַפּבייסען דעם פּטום.
שימעלע סאַראַקער (צום שדכן). וואָס ביז איד —
אַ מעוברת'ע אידניע, וואָס איד זאָל בייסען דעם פּטום?

איינער פון די געסט. א מעוברת'ע אידינע —
הא-חא! גוט געזאגט! (די איבעריגע לאכען).

סאלאוויוס שיק. זאמעטשאטעלנא, הא-חא! (אין
דער זעלבער צייט פערנעמען זיך די דאמען מיט דער שניידעריין; ווער עס
מראגט איהר אונטער א שמוהל אויף צו זיצען, ווער עס רוקט איהר
אונטער א בענקעלע אונטער די פיס, ווער עס בעווייזט איהר איין אלבוים.
די מאדאם פיין שוינט און שמייכלט, גיט אכטונג, מע זאל אלעמען גע-
בען טיין. דעם טיין סערווירט קאלמון קונציג, ווי א פאקוסניק).

שימעלעס אראקער (חאפט קאלמונען פאר'ן פראק).
יעפים פאנטאלאנאוויטש! וואס דרעהט איהר זיך ארום, ווי א
חזן אויפ'ן ונעריצף? שטעהט א וויילע! איך האב אייך געוואלט
עפּים פרעגען. געדענקט איהר האטש אייערע ווערטער פאר דריי
וואכען, אז א וויגריזשנע בילעט האט נאך קיין מענטש ניט גע-
וואונען זינט די וועלט שטעהט, אז ס'א שווינדעל, האט איהר גע-
זאגט? עמק! (די מאדאם פיין איז אויסער זיך פון דעם סקאנדאל, וואס
דער מחותן רעדט מיט איהר פריקאזשיק. זי ווינקט צום מאן, ער זאל
ראטעווען די לאגע, פארגלעטען דעם סקאנדאל).

רב אשר פייז. אייך קומט מזל טוב, סעמיאן מא-
קאראוויטש. איהר האט געמאכט, זאגט מען, א גרויס געשעפט.

איינער פון די געסט. א מיליאנען געשעפט!
שימעלעס אראקער. צו מיליאנען איז נאך ווייט.
נאך אז גאט וועט וועלען, וועט זיין מיליאנען אויך...

איינער פון די געסט. מע זאגט, אז איהר
האט געמאכט א סינדיקאט אויף אלע קינעמאטאגראפען פון
שטאדט?

נאך איינער פון די געסט. אין אמעריקא
רופט מען דאס "טראסט".

שימעלעס אראקער. ווי אזוי מע רופט דאס אין
אמעריקא ווייס איך ניט. איך ווייס נאר, אז פון אלע געשעפטען.

וואס מע האט מיר פארגעלעגט, איז דאס דאס בעסטע, דאס שענ-
סטע און דאס בכבוד'סטע -- און מיליאנען איז ביי גאט... (בלאזט
דעם רויך). איהר קאנט זיך גארניט פארשטעלען, וויפיעל געשעפטען
מע האט מיר פארגעשלאגען! איהר האט ניט אזוי פיעל האר אין
קאפ! און אלע, די גאנצע וועלט, זענען מיט אַמאָל געוואָרען מיינע
בעסטע גוטע פריינד, ממש די כפרה! (עס דערהערט זיך אַ קלונג.
קאלטון טהוט זיך א גליטש צו דער מיר).

ק א ל ט ז (רופט אויס). הענריך פעליקסאוויטש הימעל-
פארב!

ר ב א ש ר פ י י (נעמט הימעלפארבען פאר דער האנד,
פיהרט איהם צו, שטעלט איהם פאַר פאַר די געסט). הענריך פעליקסא-
וויטש הימעלפארב. בוכהאַלטער פון דער קאמערטשעסקי באַנק.

ש י מ ע ל ע ס א ר א ק ע ר . איין אלטער באקאנטער!
(גיט איהם די האַנד). וואס הערט זיך עפעס נייעס? עמד!...

ה י מ ע ל פ א ר ב . יא. אַלטע־אַלטע באקאנטע. (צום בעל-
הבית). איך בין געווען דער ערשטער, וואס האט אנגעזאגט זיי די
גוטע בשורה, אז זיי האָבען געוואונען דאס גרויסע געווינס. (צום
שניידער). וואס? בין איך ניט געווען דער ערשטער?

ש י מ ע ל ע ס א ר א ק ע ר . דער ערשטער, ניט דער
ערשטער, נאָר פון די ערשטע.

א י י נ ע ר פ ו ז ד י ג ע ס ט . דער ערשטער, ניט
דער ערשטער, נאָר פון די ערשטע — האַ-האַ! גוט געזאגט! (אלע
לאַבען).

ס א ל א ו ו י י ט ש י ק . אז סעמיאז מאקארעוויטש זאָגען,
איז טשטאָ ניבּוד אַסאַבענע!

ש י מ ע ל ע ס א ר א ק ע ר (צום שדכן). וואס האָב איך
דען דאָ געזאָגט אַזעלכעס?

ה י מ ע ל פ א ר ב (צום שניידער). יעדענפאלס, אויף אונזער
באַנק האָט איהר זיך ניט צו בעקלאָגען.

ש י מ ע ל ע ס א ר א ק ע ר . לאם איך עס אויסקרענקען.
וואס איך האב צו אייך דערלעגט! אויף אלע ארעמע בעלי מלאכות
געזאגט געווארען — עמד!

ה י מ ע ל פ א ר ב (צום שניידער). ספראשיוואיעטסיא, ווי-
באלד אזוי, וואס זשע איז די מעשה, וואס איהר האט אונז עפיש
פלוצים אין מיטען דרינען אוועקגעווארפען? דאס ווערד אנגערופען
טשאַרנע ניעבלאגאדארנאסט, אדער געצאהלט מיט שטיינער... דאס
הייסט, איהר האט אונז חלילה נישט אומגליקליך געמאכט, נאר סע
פערדריסט. אמביציע! ביי אונז איז דאך עפיש נישט קיין בענקעל,
ווי אנדערע בענק. אונזער באַנק וואלט געמעגט שטעהן אין יעוהופעץ,
וואלט זי אויך נישט פארשעמט געווארען! ביי אונז שפיעלט אַ ראַלע
ארויסגעבען ק"ן אלפים, אזוי ווי — פול (א מאַך מיט דער האנד).

ש י מ ע ל ע ס א ר א ק ע ר (פאַרשטעהט ניט; טרינקט זיין
טיי, קוקט זיך ארום). וואס וויל דער יאָט — ווייסט איהר ניט?

ה י מ ע ל פ א ר ב (האלט אין איין רעדען). מיר שטעהען ניט
חלילה אין אייער געלד. פאַזשאַלאַי, עס ווילט זיך האַבען אַזאָ
קליענט, ווי איהר. פאַר וואָס ניט? נאָר צוריק, וואָס האַבען מיר
געטהאָן איידער איהר האָט געוואונען די צוויי הונדערט טויזענד?
נישט מעהר, עס פארדריסט אונז, וואס איהר האט פלוצים, אין
מיטען דרינען, ארויסגענומען דאס גאנצע געלט!

ש י מ ע ל ע ס א ר א ק ע ר (לאכט ברייטליך). וואסערע
לאַקשען? וואסערע פלאַמען? וואָס דרעהט ער א יאַרמעלקע, אַט דער
שמויגער? ...

ה י מ ע ל פ א ר ב (הערט ניט אויף). די ערשטע מינוט, אז
מיר האָבען דערזעהן אייער טשעק אויף אַזאָ סומע, איז אונז גע-
וואָרען אַ ביסעל קאַלעמוטנע, און מיר האָבען געוואָלט שיקען צו
אייך אַנפּרעגען, אויב ס'איז ניט קיין טעות. נאָר אזוי ווי מיר האָ-
בען געהערט, אַז איהר מאַכט אַ קאַלאַסאַלען געשעפט, אַ סינדי-
קאַט, און אַז איהר בויעט פיתום מיט רעמסס, האָבען מיר אַנגעפּרעגט

ביי אונזער דירעקטאר, הערר גאלדענטאלער. האט אונזער דירעקטאר געהייסען נישט מאכען קיין וואפראסען און ארויסגעבען... נאך זיין הייסען ארויסגעבען האט מען געזעהען, אז ער איז ברוגז — און איז גערעכט. ווארום ווי דאס געשעפט זאל ניט זיין גרויס, קאנט איהר נישט בעדארפען אין איין טאג אלע הונדערט און פופציג טויזענד. ס'לעדאוואטעלנא, דא בעדארף זיין נאך איין אנדער פרייטשינע, וואס איהר ווילט זיך אריבערטראגען מיט אייער קאנטא-קורענט אין איין אנדער באנק. איך פרעג אייך ניט, אין וואסער א באנק, ווארום פאר קאנקורענציע האבען מיר קיין מורא נישט. איך פרעג נאר, וואס פאר א פריטשינע? אדרכא, זאגט, אט שטעהען מענטשען... (דער עולם הויבט אן ווערען נויגערדיג. מע רינגעלט ארום דעם שניידער מיט'ן בוכהאלטער. די דאמען הערען זיך צו פון דער ווייטען. וואס דא טהוט זיך — פארשטעהט נאך קיינער ניט. און ווינציר גער פון אלעמען — דער שניידער).

ש י מ ע ל ע ס א ר א ק ע ר (צום בעליהבית פיין). וויפיעל, זאגט ער, האב איך ארויסגענומען, אט דער יאקעל בן פלעקעל? אט דער עמד?

ר ב א ש ר פ י י . ער זאגט: הונדערט און פופציג טויזענד...

ש י מ ע ל ע ס א ר א ק ע ר . הא-חא-חא! א רעכטער לען! (צום בוכהאלטער). יונגערמאן! געהט לעגט זיך שלאפען!

ה י מ ע ל פ א ר ב . שלאפען געהט שוין איהר בעסער — אייך איז צייט. איך בין נאך א יונגערמאן און וויל נאך געבען א לעב-אונטער. מע זאגט, ס'וועלען זיין טעניץ אויך. איהר טאנצט דאך ניט, סעמיאן מאקאראוויטש, און איך טאנץ.

ש י מ ע ל ע ס א ר א ק ע ר . טאנץ, טאנץ געזונטערהייט. אבער וואס איז דאס פאר הונדערט פופציג טויזענד. וואס דו זאגסט?

ה י מ ע ל פ א ר ב (שׁוין מיט כעס). וואָפּערווייך, וועל איך
אייד בעטען, איהר זאָלט מיך ניט דוצען...
ש י מ ע ל ע ס א ר א ק ע ר . ניט וואָסען ? (צוגעמאַכט
איון אויג).

ה י מ ע ל פ א ר ב . ניט דוצען! ניט זיין מיט מיר אויף
„רו“... איך בין טאָקי יונגער פון אייד, א סך יונגער. נאָר קיין
„מאָלטשיק“ בין איך אייד ניט.
ר ב א ש ר פ י י ז (ווייל מאַכען שלום). ווייס איך וואָס?
ווען?

ס א ל א ו ו י י ט ש י ק (אויך אין מיטען). טשעפּוּחאַ!
ה י מ ע ל פ א ר ב . און וואָוטאָריד, וואָס מאַכט איהר זיך
נע'פּנר'ט: „וואָסערע הונדערט פּופּציג טויזענד?“ איהר וועט אפשר
זאָגען, אז ס'איז ניט אייער טשעק, וואָס האָט געבראַכט עפּיס איינער
א קרעמענטשוק, אָדער אַ ראַמאַנטשוק?
ש י מ ע ל ע ס א ר א ק ע ר . ניט קרימענטשוק און ניט
ראַמאַנטשוק, נאָר וויגדארטשוק. דאָס איז איינער פון מיינע צוויי
שותפים, וואָס האָבען געמאַכט מיט מיר דעם... דעם פּילם-געשעפט...
איך האָב איהם דאָס אויסגעשריבען א טשעק אויף פּופּצעהן
טויזענד...

ה י מ ע ל פ א ר ב . איהר קעהרט וועלען זאָגען: אויף הונד-
דערט פּופּציג טויזענד...?
ש י מ ע ל ע ס א ר א ק ע ר . דאָס קעהרט א י ה ר
וועלען זאָגען! איך זאָג נאָר אזוי פּיעל, וויפּיעל דאָרט שטעהט
געשריבען.

ה י מ ע ל פ א ר ב . אויב איהר זאָגט אזוי פּיעל, וויפּיעל
דאָרט שטעהט געשריבען, מוזט איהר זאָגען הונדערט און פּופּציג
טויזענד.

ש י מ ע ל ע ס א ר א ק ע ר . וואָס איז עפּיס?

ה י מ ע ל פ א ר ב . אט דערפאר, וויל אוי פיעל האט
איהר געהייסען געבען.

ש י מ ע ל ע ס א ר א ק ע ר . מאכט איהר מיד, הייסט עס,
פאר א משוגע'נעם?

ה י מ ע ל פ א ר ב . ניין. דאס ווילט איהר מ י ד מאכען
פאר א לינגער, אדער פאר א שווינדלער, אדער איהר טרייבט
קאטאוועס — באד וואס זנאיעט! (דער עולם ווערט נאך מעהר נייגיריג
און מע רינגעלט זיי ארום נאך ענגער).

ש י מ ע ל ע ס א ר א ק ע ר (א ביסעל שוין אונרוהיג). וואס
זאגט איהר, איך בעט אייך, אויף דער קאמעדיע? איך געב א אידען
א טשעק אויף פופצעהן טויזענד קארבען, דערצעהלט ער מיר הונד
דערט פופציג טויזענד! — עפּיס א מאדנער מין עמד!

ר ב א ש ר פ י י ז . פון פופצעהן טויזענד ביז הונדערט
פופציג טויזענד איז אזא חילוק, ווי פון יככה ביז יכבה.
ס א ל א ו ו י י ט ש י ק . זאמעטשאטעלנע!

ש י מ ע ל ע ס א ר א ק ע ר . וואס דערצעהלט איהר
מעשיות? איך אליין האב געשריבען דעם טשעק... דאס הייסט,
ניט איך, געשריבען האט ער, דער וויגדארטשוק, נאך איך האב גוט
געקוקט בשעת איך האב גע'חתמ'עט דעם טשעק (מאָהלט אין דער
לופטען ציפערען): איין איינס, און א פינף, און דריי נולען...

ה י מ ע ל פ א ר ב (מאָהלט אויך אין דער לופטען). איין איינס,
און א פינף, און פיער נולען!

ש י מ ע ל ע ס א ר א ק ע ר (מאָהלט אין דער לופטען).
דריי נולען!

ה י מ ע ל פ א ר ב (מאָהלט אין דער לופטען). פיער נולען...
ש י מ ע ל ע ס א ר א ק ע ר . זעהט נאך, ווי ער דרעהט
מיט דער האַנד, אט דער פיפערנאטער: פיער נולען! פינף נולען!
זעכס הונדערט נולען! און מיט ווערטער איז ניט געשטאנען בפירוש:
פערנאצט טיסיאטשי? וואס וועט איהר איצטער זאגען, עמד?

ה י מ ע ל פ א ר ב (הויד). סטא פֿיטדעסיאט טיסיאטש —
 קעהרט איהר וועלען זאגען! סטא פֿיטדעסיאט טיסיטש רובליי!
 ר ב א ש ר פ י י ן . פּע! דאָ איז עפּיס אַ מיאוס'ע מעשה!
 (די דאָמען האָבען זיך שוין אויך צענויפגעקלויבען אַלע. מע פּיהלט, אַז
 דאָ קומט עפּיס פּאַר. עטי־מעני געהט צו די לעצטע).
 ע ט י - מ ע נ י . וואָס טהוט זיך דאָ, שמעון... מיין איד
 סעמיאָן מאַקאַרעוויטש? (אין דער גאַנצער צייט, וואָס דאָס קומט פאַר,
 שטעהט קאַלטון ביי דער צייט, שמויבעלט מעפּיסטאַפעליש, קוקט פון
 אוינעם אויפ'ן אנדערען און קוועלט. עס דערהערט זיך אַ קלונג. קאַלטון
 גיט זיך אַ גליטש צו דער טיר און רופט אויס).
 ק א ל ט ו ן . מאַקסיס וואַסילעוויטש גאַלדענטאַלער! (אויף
 אַ וויילע דרעהען אלע אויס די אויגען צו דער טיר).
 ר ב א ש ר פ י י ן (בעגעגענט דעם דירעקטאָר, וויל איהם
 פאַרשטעלען, שפּרינגט ארויס הימעלפאַרב מיט היץ).
 ה י מ ע ל פ א ר ב . שאַט! אַט איז דער דירעקטאָר אליין!
 (צו גאַלדענטאַלערען). מאַקסיס וואַסילעוויטש! אויף וויפּיעל איז
 געווען דער טשעק פון הערר סאַראַקער, וואָס מיר האָבען אַרויס-
 געצאָהלט איינעם אַ מאַראַוויטש, אַדער וויגדאַראַוויטש, אַדער
 וויגדאַרטשוק — יאָ, וויגדאַרטשוק?
 ג א ל ד ע נ ט א ל ע ר (מיט קאלטע לונג און לעבער). הונדערט
 פּופּציג טויזענד רובעל — וואָס איז דען?
 ש י מ ע ל ע ס א ר א ק ע ר (די אויגען בלאָנזען). עטי־
 מעני!... וואו זענען מיר? (דערזעהט זי, שרייט גיט מיט זיין קול).
 גוואַלד, אידען, ראַטעוועט! לויפּט! יאָגט! חאַפּט! מע האָט מיר
 בע'גנב'עט! בע'גזל'ט! בדי־הדל געשטעלט! צוגענומען אינגאנצען!
 געמאַכט פאַר אַ קבצן! העלפט מיר! העלפט מיר חאַפּען די גזלנים!
 (חאַפּט דעם צילינדער, וויל זיך לאָזען לויפּען. עס עפּענט זיך די טיר
 און עס רייסט זיך אַרײַן מ ע נ ד ע ל דער לאַקוי מי איינער גע-
 שראַקען פנים).

מ ע נ ד ע ל ע ר ל א ס י י (זוכט מיט די אויגען).
 נישט געווען דא אינאָבעלע סעמיאָנאָוונאַ? אויב אזוי — זענט איהר
 אויף גרויסע צרות... בעל־הבית! אייער טאָכטער איז אַרויס דורכ'ן
 פענסטער און — פֿיראָיט!...

ע ט י - מ ע נ י (ברעכט די הענד). וועה איז מיר! ווינד איז
 מיר! איין אומגליק האָט מיר געטראָפּען! א בראַד אויף מיין קאַפּ!
 איך ווייס שוין וואָס דאָס איז! איך האָב געוואוסט, אז ס'וועט
 אזוי זיין!... זי האָט מיר אָבער געזאָגט: „מאַמע! איכ'ל לויפּען אין
 דער וועלט אריין!“...

ש י מ ע ל ע ס אַ ר אַ ק ע ר (צום ווייב). אזוי? וואָס זשע
 האָסטו געשוויגען? בהמח! פאר וואָס האָסטו דו נישט געזאָגט
 מיר? ...! (האַפּט זיך ביים קאַפּ). מיין טאָכטער! מיין קינד! ...! אַ
 כפרה דאָס געלד! אַ כפרה אַלסדינג פאַר מיין קינד! ...! (האַפּט אַרויס
 דעם טייטשטער פון זייט־קעשענדי, רייסט אראָפּ פון זיך דעם גאַלדענעם
 זייגער מיט'ן קייטעל, שרייט צום ווייב). עטי־מעני! נעם אראָפּ! געב
 אַהער די פערעל! די אויערינגלעך! די פינגערלעך! דאָס גאנצע ביר
 סעל ציערונג! ...! (עטי־מעני פאַרגיסט איהם, טהוט אויס און גיט איהם
 איבער. ער נעמט דאָס אלסדינג צענויף אין צילינדער אריין און טראָגט
 דאָס צו צו די געסט). אידען! נאָט אייך אַפּ אַט דאָס אלעס, וואָס איך
 פערמאַג! טהוט מיט דעם, וואָס איהר ווילט, — אַבי העלפט מיר
 אַפּווכען מיין טאָכטער! העלפט מיר, העלפט מיר אומקעהרען מיין
 קינד! ...! (ברעכט אויס אין אַ געווייזן. עטי־מעני וויינט מיט איהם. דער
 עולם שטוינט. דער פאַרהאַנג פאלט).

ענדע פונ'ם דריטען אַקט.

פיערסטער אָקט.

קומט פֿאַר אויף אַ סטאַנציע אין איין איינפֿאַהר-הויז. — צוויי חדרים. — אין איין חדר, אַ גרויס, א ליכטיגס, שמעקען צוויי בעמלעך ביי די ווענט, פערבעט און צוגעקלויבען. — אַ טישעל, עמליכע שטוהלען, אַ קאַנאַפּע, אַ שפּיעגל, ביליגע בילדער אין פּראָסטע רעמלעך אויף די ווענט. — אַ פֿאַר מעפּ מיט בלומען. — צוויי טירען: איין טיר צום פּראָנט, אין דער גאַס ארויס, די צווייטע טיר אין צווייטען חדר אריין, וועל-כעס איז געשלאָסען. — ביי דער צווייטער טיר שמעקט מאָטעל קאַסאַי, צוגעלעגט איין אויהער. — אין מיטען חדר שמעקט קאַפּעל פּאַל באַן. — זיי רעדען שטילערהייד.

קאַפּעל פּאַל באַן (צו מאָטעל). נו?
מאַטעל קאַסאַי (טרעט אָפּ פון דער טיר אויף די שפיץ פינגער). זי שלאָפט נאָך...
קאַפּעל פּאַל באַן. אַ וועלטעלע — אזא נאַכט נישט געשלאָפען!...
מאַטעל קאַסאַי. היינט דער שרעק! די פחדים! עס האָט זיך איהר אלע וויילע אויסגעוויזען, אז מע יאָגט אונז נאָך פון היינטען...
קאַפּעל פּאַל באַן. פון וואָנען ווייסט דו דאָס?
מאַטעל קאַסאַי. זי האָט עס מיר געזאָגט.
קאַפּעל פּאַל באַן. ווען?
מאַטעל קאַסאַי. היינט... אין דער צייט, ווען דו ביזט געגאנגען זארגען וועגען עסען און וועגען שמעלען דעם סאַ-מאָוואַר, האָבן מיר דאָ דערווייל געשמועסט...
קאַפּעל פּאַל באַן. וועגען וואָס?
מאַטעל קאַסאַי. וועגען אלעס...

ק א פ ע ל פ א ל ב א ז . און וועגען דעם, וואס וועט זיין
ווייטער?

מ א ט ע ל ק א ס א י . אויך גערעדט...

ק א פ ע ל פ א ל ב א ז . אז וואס?

מ א ט ע ל ק א ס א י (אויפגערגט). אז וואס! דו וויסט
דאך וואס, היינט וואס פרעגסט דו? זי האט מורא, טאמער יאגט
אונז אן דער פאטער, וועלען מיר אלע האבען א וויסטען סוף.
ק א פ ע ל פ א ל ב א ז . לכן דעריבער, וואס זשע איז
די עצה?

מ א ט ע ל ק א ס א י . איז די עצה, אז מע זאל וואס
פריהער שטעלען א חופה. — דעמאלט מעג ער שוין קומען מיט'ן
רב און מיט דער רביצין, איז פארפאלען... איצט בלייבט איבער
נאך איין זאך: ווער פון אונז ביידען זאל זיין דער גליקליכער?
ק א פ ע ל פ א ל ב א ז (דערשראקען). נו יא. דאס איז
דאך די גאנצע זאך...

מ א ט ע ל ק א ס א י . איז דאך שוין וועגען דעם ביי
אונז לאנג אפגעערעדט געווארען: אדער מיר'ן עס איבערלאזען פאר
איהר אליין, פאר ביילקען הייסט עס, לאז זי זאגען, ווער איז איהר
אויסדערוועהלטער... אדער אז ניט, וועלען מיר ווארפען גורל...

ק א פ ע ל פ א ל ב א ז (אונרוהיג). אבער דערווייל האט
זי דיר נאך גארניט געזאגט, ווער... דאס הייסט, וועמען?...
מ א ט ע ל ק א ס א י . שוטה! זי זאל מיר זאגען, וואלט
איך דאך דיר געזאגט...

ק א פ ע ל פ א ל ב א ז . הייסט עס, אז די גאנצע זאך
הענגט נאך אין דער לופטען?

מ א ט ע ל ק א ס א י (קוקט אין דער לופט). פערשטעהט
זיך, אין דער לופטען... נאך דערוויילע שארט נישט, מע זאל בא-
צייטענס צוגרייטען אלץ, וואס מע בעדארף צו דער חופה...

ק א פ ע ל פ א ל ב א ו . למשל, אשטייגער?
מ א ט ע ל ק א ס א י . אשטייגער, למשל, א מנין אידען...
ק א פ ע ל פ א ל ב א ו . דאָס איז ניט שווער. מע וועט זיי
באצאהלען צו האַלבע רובעל, וועלען זיי קומען צו לויפען.
מ א ט ע ל ק א ס א י (לעבעדיג). לאָס איד האַבען אַזא
יאָהר, וואָס פאַר א פּלאַן דאָס איז!

ק א פ ע ל פ א ל ב א ו . און טאָמער האַבען זיי ניט קיין
רב, קאָן איד באשטעהן, אַז א פראסטער איד, אבי איין עהרליכער.
וועט מסדר קרושין זיין.

מ א ט ע ל ק א ס א י . כלעבען, קאפּעל, ביזט אַ חכם!
אַ קאפּ-מענטש!

ק א פ ע ל פ א ל ב א ו . איי, טאָמער האַבען זיי ניט קיין
חופּה? קאָן מען זיך בעגעהן מיט פיער שטאַנגען, פון אויבען אַר-
בערגעבונדען מיט א גרויסע פעטשיילע, — וואָס איז דאָ דער
אומגליק?

מ א ט ע ל ק א ס א י (תאָפּט איהם אַרום). ביזט ווערטה, מע
זאָל זיך קושען, קאפּעל!... נעם טהו אלסדינג, וואָס דו זאָנסט, זאָל
זיין גרייט!... דו וועסט געהן, און איד וועל בלייבען דאָ — מע קאָן
זי דאָך ניט לאָזען אליין...

ק א פ ע ל פ א ל ב א ו . זאָל גאָט היטען! (וואַקעלט). די
זאָך איז נאָר אַט וואָס: אפשר זאָלען מיר פריהער וויסען, ווער
וועמען... דערנאָך ערשט געהן?...

מ א ט ע ל ק א ס א י . צו וואָס, נאָרעלע, פערלירען צייט?
דערווייל וועט ווערען שפעט, און טאָמער טראָגט איהם אַז דער
גוטער יאָהר... דו גרייט צו אַט די אַלע שאַלעמויזען. דערנאָך, אַז
רו וועסט קומען שוין מיט'ן גאָנצען קלאַפּערגעצייג, וועלען מיר
באשליסען מיט איהר, אהין צי אַהער... ממה נפשך, וועמעס גליק
עס וועט זיין... איד פערזיכער זיך, אַז טאָמער ביזט דו דער גליק-

ליכער, וועל איך דיר פערגינען מיט'ן גאנצען הארצען... וואס האב איך צו דיר?... אונזער ביידענס וואונש איז דאך נאר זעהען ביילקען גליקליך...

ק א פ פ ע ל פ א ל ב א ו . דאס אייגענע איך — טאמער ביזט דו, אין דיין גליק... ווארום דער עיקר איז ביילקע... אלזא, איך געה. (טהוט זיך אן). און דו זעה, געב אכטונג... (לאזט זיך צו דער טיר, קעהרט זיך אום, שטעהט א ווילע און געהט אפ).

מ א ט ע ל ק א ס א י (צו זיך אליין). אט א לעמעשקע! ער האט נאך א האפענונג... מיר דאכט, אז א בלינדער קאן שוין זעהען, אין וועמען ביילקע איז פארליעבט... (הערט זיך איין). מיר דאכט, זי ריהרט זיך שוין... (עס עפענט זיך די טיר פון צווייטען חדר און עס בעווייזט זיך אויף דער שוועל ב י י ל ק ע , א שוינענדיגע, א שמויכלענדיגע).

ב י י ל ק ע (מאכט צורעכט די צעקודעלמע האר, קוקט זיך ארום). נישטא קיינער? וואו איז קאפעל?

מ א ט ע ל ק א ס א י . אוועקגעגאנגען ברענגען אידען, א חופה און דעם גאנצען איבעריגען קלאפערגעצייג, ווי מיר האבען אפגערעדט...

ב י י ל ק ע . מוז עס טאקי היינט געשעהן, מאטעל?...

מ א ט ע ל ק א ס א י . ניין, וואס דען? אפלעגען אויף מארגען? און טאמער טראגט עס אן דעם טאטען אהערצוצו?...

ב י י ל ק ע . אוי, רעד נאר נישט, מאטעל! איך קאן נאר וועגען דעם ניט טראכטען! (געהט צו נעהענטער). עס ווילט זיך מיר נאר נעמען נקמה, באווייזען, אז איך בין א מענטש פאר זיך, אז איך בין פריי... נאכדעם מעגען זיי שוין קומען, זאגען וואס זיי ווילען... אה, מאטעל, מאטעל! א אידישע טאכטער קאן זיך באפרייען פון איהר טאטע-מאטע נאר דעמאלט, ווען זי גיט אפ איהר פרייהייט צו איין אנדערען...

מ א ט ע ל ק א ס א י . ווער רעדט פון פרייהייט? ווער
ווייל דאס וועמעס פרייהייט? ביילקע, נשמה טייערע! האבען מיר
דען ניט געשוואוירען איינס דאס אנדערע טרייע און אייביגע
ליעבע? זענען מיר ניט געבונדען איינס מיט דאס אנדערע שוין
פון לאנג, נאך איידער דיין טאטע האט געטראפען דאס גרויסע
גליק, אדער דאס גרויסע אומגליק, אויסצונעמען דעם הויפטטרעפער?
נישמעהר, מיר האבען דאס מיט ווערטער נישט ארויסגעזאגט, ביז
ס'איז געקומען די רעכטע צייט... איצט קומט אויס עפנים גלייך, ווי
עמיצער פון אונז וואלט צוריקגעצויגען...

ב י י ל ק ע (מיט פייער). איך ציה קיין מאָל ניט צוריק! איך
באקלאָג מיר נאָר אויף מיין מזל, פאר וואָס זאָל איך, א געליעבטע
בתיחידה, א ציטעריגע ביי טאטע-מאמע, באדארפען איהר בעסטע
שמחה, דעם בעסטען יום-טוב פון איהר הארצען, פראווען האפענדיג,
זיגנבה, גלייך ווי איך טהו עפנים א פארברעכען... פארגעס ניט, מאָ-
טעל, אז דער טאטע איז מיר פאָרט א טאטע, און די מאמע — א
מאמע...

מ א ט ע ל ק א ס א י . אויב עס איז א רחמנות אויף
נאטע-מאמע, איז דאָ צוויי וועגען: אדער צו ווארטען ביז זיי וועלען
קומען אהער, אדער פערקערעווען די האַלאַבלים און פאָהרען צוריק
אַהיים...

ב י י ל ק ע . זאָל גאָט היטען! דעמאלט בין איך א פאָרלוי-
דענע! דו קענסט ניט דעם טאטען! דו מיינסט, אז דאָס איז דער
איד וואָס געווען? גאָט זאָל מיר ניט שטראַפען, — זינט ער האָט
אויסגענומען דאָס גרויסע געווינס, איז ער צעוויילדעוועט געוואָרען!
ניין! איך דאַרף איהם אָפּטהון אַזאָ זאָר, וואָס מע קאָן שוין צוריק
נישט האַפען!

מ א ט ע ל ק א ס א י . הייסט דאָס, נאָר צוליעב דעת
אַליי?...

ב י י ל ק ע (קוקט אויף מאַטלען מיט אַ שטייכעל). אַך, מאַטעל!
טשיקאווער מאַטעל וואָס דו ביזט! דו ווילסט אין איבעריג מאַל
אַרויסרייסען ביי מיר דאָס וואָרט פון מויל, אַז איד האָב דיר ליעב.
ווי דאָס לעבען... ווייסט שוין קאַפּעל אַלעס? האָסט דו שוין גע-
רעדט מיט איהם?

מ א ט ע ל ק א ס א י . ניין, ביילקע, איד קאן נישט.
איד האָב קיין הארץ נישט!... דער בחור איז בלינד. ער האָט נאָך
אַלץ אַ האַפּענונג, טאַמער איז ער, ניט איד, דער אויסדערוועהלטער...
ב י י ל ק ע (פערטראַכט טרויעריג). אַ רחמנות... דער יונג
איז פארליעבט אין מיר...

מ א ט ע ל ק א ס א י . מיט סכנות!
ב י י ל ק ע . וואָס זשע טהוט מען? זאָל א י ד מיט
איהם רעדען?

מ א ט ע ל ק א ס א י . אויב דו קאנסט... איד האָב איהם
געזאָגט, אַז דו דארפסט היינט ביידער לעצטער מינוט באשטימען,
ווער פון אונז צוויי איז דיין באשערטער... און אז דו וועסט ניט
באשטימען, האָב איד איהם איינגערעדט, אז מיר'ן ווארפען גורל,
ציהען קניפלעך. ווער ס'וועט ארויסציהען דאָס קניפלעך — דער...

ב י י ל ק ע (צעלאַכט זיך הילכיג). חאַ-חאַ-חאַ! חאַ-חאַ-חאַ!
מ א ט ע ל ק א ס א י (איבערשאַט). וואָס איז דער געלעכ-
טער?

ב י י ל ק ע . מיר איז איינגעפאַלען אַ געדאַנק! איי, אַ געדאַנק!
(האַפּט אַ ווייס טיכעל, מאַכט אַ קניפלעל און נאָך אַ קניפלעל). איד האָב
דאָ צוויי קניפלעך. און אזוי ווי דו ביזט עלטער, וועל איד דיר
געבען ציהען צום ערשטען, וועסטו האָבען אַרויסגעצויגען דאָס קני-
פלעך — חאַ-חאַ-חאַ!... (עס הערען זיך טריט פון דרויסען. ביילקע טרעט
אַפּ צום פענסטער. עס קומט אַן קאַפּעל פאַלבאַן אַ פערשוויצטער, אַנגעלאָ-
זען מיט גאַנצע פעקלעך און שקארמוצען).

ק א פ ע ל פ א ל ב א ו . א! שוין אויפגעשטאנען ביילקע?
(צו ביילקען). א גוטער אויפשטאנד אויף אייד!... און! איך האב
זיך עס אביסעל אנגעלאפען! (לעגט אוועק די פעקלעך מיט די שקאר-
מוצען, ווישט זיך דעם שווייס).

מ א ט ע ל ק א ס א י . איז האטש ניט געווען אומזיסט
דאס לויפען? (בעטראכט וואס אין די פעקלעך טהוט זיך).

ק א פ ע ל פ א ל ב א ו . חלילה! וואס הייסט אומזיסט?
אט באלד קומען צוגעהן א בינטעל אידען מיט'ן גאנצען קלאפערגע-
ציג, ווי מיר האבען אפגעערעדט... (ווייזט אויף די שקארמוצען). און
דאס איז גוטע זאכען אויף צו פערבייסען: לעקאד, הערינג און א
ביסעל משקה...

מ א ט ע ל ק א ס א י . בראווא, קאפעל, ביזט ווערטה א
מעדאיל!... אצינד בלייבט נאך איבער איין זאך: א מנין וועלען מיר
האבען. א מסדר קרושין אויך. א חופה אויך. מיט לעקאד און בראני-
פען און מיט פארבייסען זענען מיר שוין אויך בעוואהרענט. און א
כלה האבען מיר אויך. די פראגע איז נאך, ווער פון אונז צוויי איז
דער חתן? דאס דארפט דו... (פערשאפט זיך). מיין איך, דאס
דארפט איהר, ביילקע, באשטימען — עס איז געווענדט אן דיר...
מיין איך, אן אייד...

ב י י ל ק ע . אד! מיר איז שווער, מיר איז אונגלייכגענעה-
מען... איהר ווייסט, אז איך בין אייד ביידען דאנקבאר... איהר האט
פאר מיר ביידע אזוי פיעל געטהאן...

מ א ט ע ל ק א ס א י . און מיר זענען ערשט גרייט צו
טהון...

ק א פ ע ל פ א ל ב א ו . אין פייער און אין וואסער!
ב י י ל ק ע (טראכט כלומרשט א ווילע). שאט! ווייסט איהר
וואס מיר איז נארוואס איינגעפאלען? לאמיר ווארפען גורל!
מ א ט ע ל ק א ס א י . דאס אייגענע האבען מיר שוין מיט
קאפלען לאנג געטראכט...

ק א פ ע ל פ א ל ב א ז . נאך איידער דאס אומגליק האט
געטראפֿען מיט'ן גרויסען געווינס...

ב י י ל ק ע זעהט איהר? — אויף א גלייכע זאך פאלען אלע
גלייך... (נעמט דאס טיכעל מיט די צוויי פארטיגע קניפלעך, דרעהט
כלומרשט א נוי קניפעל, ציהט עס אויס צו זיי ביידע). ווער פון אייך
איז עלטער?

ק א פ ע ל פ א ל ב א ז (איז שוין גרויט געווען אויסצוציהען
די האנד). דו ביזט עלטער, מאטעל, אויב איך האב קיין טעות...

מ א ט ע ל ק א ס א י . מיט א יאהר און מיט א וואך.

ב י י ל ק ע (צו מאטלען). ווי באלד אזוי, בעדארפסט דו... מין
איך, בעדארפט איהר, מאטעל, ציהען דער ערשטער... (טראגט איהם
אונטער די צוויי עקען פונ'ם טיכעל. מאטעל קאסא קלערט כלומר'שט א
וויילע, וואקעלט, ציהט פאמעליך מיט צוויי פינגער ביים שפיץ פון עק
טיכעל און שלעפט ארויס א קניפעל. ביילקע באהאלט דאס טיכעל).

מ א ט ע ל ק א ס א י (טרויסעלט אפ די הענט, קוקט אויף
קאפלען מיט ענטשולדיגונג). נו?

ק א פ ע ל פ א ל ב א ז (בלאס, זיפצט אפ. צו מאטלען). דיין
גליק... לאז גאט געבען... (קאן נישט רעדען ווייטער פון אויפֿרעגונג.
שלינגט די טרערען).

ב י י ל ק ע . אייבע, קאפעל, איך האב זיך נישט געריכט אויף
אייך... געהאלטען פאר א גוטען פריינד...

מ א ט ע ל ק א ס א י (צו ביילקען). קאפעל זאגט דען עפיס?
אדרבה!...

ק א פ ע ל פ א ל ב א ז . אדרבא! לאז מיר אנגעהן, וואס
איך ווינשט איהם און אייך ביידען... ס'איז דאך א גורל, א לאטעריע...
מ א ט ע ל ק א ס א י . ער זאל געווען ארויסציהען, וואלט
ער...

ק א פ ע ל פ א ל ב א ז . איך זאל געווען ארויסציהען.
וואלט איך... איך ווינש איך, איהר זאלט איך עלטערען איז... איז...
אלדעם גוטס.

מ א ט ע ל ק א ס א י . אמון קום אהער. לאמיר זיך צע-
קושען. (נעמען זיך ארום, מאַטעל מיט קאפלען, און צעקושען זיך).

ק א פ ע ל פ א ל ב א ז . דעם אמת אויב איהר ווילט וויי-
סען, האט מיר דאס הארץ געזאגט שוין לאנג, אז דער גליקליכער
וועט זיין מאַטעל, ניט איך... ווי קום איך? איך בין פון תמיד אז א
שליס-מזל... שליס-שליס-מזל... און איך האב צו קיינעם ניט קיין
טענות... גאט איז מיין עדות, ווי איך האב איך לייעב געהאט,
ביילקע, און האב איך לייעב נאך אצינד... און וואס פאר א גוטער
פריינד איך בין צו מיין חבר מאַטעל... איך זאג איך נאך א מאַל,
אז וואס איך ווינש איך ביידען, מעג עס מיר אָנגעהן חאטש האלב...
ציי, איך האב געהאט א שטיקעל האפענונג — בין איך ניט שולדיג.
איך בין דאך נישט מעהר ווי א מענטש... איך האב אָבער אין זינען
געהאט אויך די אנדערע זייט, אז טאמער חלילה לאַזט זיך אויס
מיט מיר א בוידעם — אזוי פאָהר איך גלייך אוועק קיין אמעריקא.
א סימן האט איהר... (צעשפיליעט זיך, ציהט אַרויס פון בוזעם-קעשעני
א ביכעל). אט האב איך מיר צוגעגרייט א פאַס... (מאַטעל קאַסאָי און
ביילקע קוקען זיך איבער. ביידע זענען געריהרט).

ב י י ל ק ע . צו וואס אזוי ווייט, אזש קיין אמעריקא? בלייבט
דא, און לאמיר זיין גוטע פריינד.

מ א ט ע ל ק א ס א י . פארגעס ניט קאפלעל, ווער עס בעט
דיך...

ק א פ ע ל פ א ל ב א ז . מיר'ז נאך האָבען א ישוב... דער
ווייל בין איך נאך א היגער און באדארף פריהער פראווען אייער
חתונה. איך בין דאך עפּים א מחותן... פון חתנ'ס צד.
ב י י ל ק ע . ניין, פון כלח'ס צד.
מ א ט ע ל ק א ס א י . פון ביידע צדדים.

קאפעל פאלבאן. פון ביידע צדדים. (הערט זיך צו).
 מע געהט. מע געהט... (עס קומט איינס נאך דאס אנדערע א מנין אידען פון
 אלערליי מינים — מיט היטלען און מיט קאפעלישעלעך, מיט לאנגע קאפאטעס
 און מיט קורצע ווייטיקלעך. — איינער מיט גראַבע פאות און מיט א יארמעל-
 קע אונטער'ן ווייכען קאפעליש, אונטערגעבונדען די קאפאטע מיט א רוי-
 טע פעטשיוולע, — שפיעלט די ראַלע פון א רב. — נאך איינער האַלט אַ פלעשעל
 מיט אַ גלעזעל — ער וועט דאָס זיין דער שמוש. פיער אנדערע אידען האַל-
 טען די פיער שטאַנגען, פון אויבען אַ גרינע שאַל מיט באַהראַמא, — דאָס
 וועט זיין די חופּה. אַ פּאַר ווייבער האַבען זיך אויך אַריינגערוקט, שטעהען
 פון דער ווייטען מיט פרומע פנימ'ער גרויט צו ענטפערען „ברוך הוא וברוך
 שמו אמין“. אויך יונגלעך קונדיסן זענען געקומען אַנקוקען אַ שטילע
 חופּה און אפשר האַפּען אַ שטיקעל לעקאך).

האפעל פאלבאן (טהוט א וואונק צום אידען, וואָס
 שפיעלט די ראַליע פון א רב). נו ?

דער איד (צו קאפלען). נורו ! (טהוט א וואונק צו איינער
 פון די ווייבער, זי זאָל נעמען די כלה. — יענע געהט צו צו ביילקען,
 נעמט אַרויס אַ געלע פעטשיוולע).

די איד נע. ווער איז דאָ דער חתן ? (רופט צו קאפלען).

האפעל פאלבאן (ווייזט אויף מאַטלען). דער חתן
 איז — ער.

מאטעל סאסאי (געהט צו). דאָס בין איך.

די איד נע (גיט איהם די געלע פעטשיוולע). אַט מיט דער
 פעטשיוולע. זייט מוחל, דעקט איבער דער כלה דאָס פנים. דאָס וועט
 זיין דאָס באַדעקענס. (מאַטעל נעמט די געלע פעטשיוולע, געהט צו פא-
 טעליך צו ביילקען און דעקט איהר איבער דאָס פנים. די אידינע נעמט
 ביילקען פאר אַ האַנד. טהוט אַ וואונק צו קאפלען. ער זאָל נעמען דעם
 חתן פאר אַ האַנד. ער פיהרט זיי אַרונטער דער חופּה).

ד ע ר א י ד (צום חתן). אי-א ? טבעת ? ... (דער חתן פער שמעקט ניט).

ד י א י ד י נ ע . א רינגעל, א פינגערעל, אויף מקדש זיין... ק א פ ע ל פ א ל ב אן (טהומ זיך א חאפ צו די קעשעניס). א פינגערעל ? ס'איז דא, ס'איז דא... אלסדינג האב איך באדארפט אין זינען האבען... יעדע זאך באזארגען... אפילו א קרושין פינגערעל... (ציהט ארויס א פאפיערעל פון קעשעני, וויקעלט ארויס פון דארט א גאלדען רינגעל, גיט דאס איבער צו מאטלען).

ד ע ר א י ד (צו מאטלען). טהו אן דאס פינגערעל דער כלה און זאג מיר נאך איטליכס ווארט ! (זאגט, מאטעל זאגט איהם נאך). „הרי את... מקודשת לי... בטבעת זו... כרת... משה וישראל“... מול טוב!

ד ע ר ע ו ל ס . מול טוב ! מול טוב ! (קאפעל פאלבאן און מאטעל קאסאי חאפען זיך ארום און קושען זיך. — אין דעם סאמע רעכמען טומעל עפענט זיך די מיר און עס רויסען זיך ארוין : ש י מ ע ל ע ס א ר א ק ע ר , ע ט י - מ ע נ י א ון ס א ל א ו ר ו י י מ ש י ק דער שדכן מיט זיי. עס ווערט א סומאטאכע).

ב י י ל ק ע (פאלט-צו צו מאטלען אויף די הענד). דער טאטע!... די מאמע!...

ש י מ ע ל ע ס א ר א ק ע ר (קוקט זיך ארום, דערקענט ניט די טאכטער אונטער דער געלער פעטשיוולע). וואו איז זי ערגיץ ? וואו איז מיין קינד ? וואס שווייגט איהר, אידען ? עמד !...

ע ט י - מ ע נ י . דו הערסט דען ניט איהר קול ?

ס א ל א ו ר ו י י מ ש י ק (שמופט זיך דורך). פאזוואלטיע ! ... איזווייניטיע, גאספאדא ! אט דאס איז זי דאך ! (רויסט ארונטער די געלע פעטשיוולע פון ביילקע'ס פנים). זאמעטשאטעלנא ! דאס איז א מעשה, וואס טשטא ניכוד אסאבענע ! ...

ש י מ ע ל ע ס א ר א ק ע ר (דערזעהט ביילקען. לאזט זיך צו
 איהר מיט אפענע ארעמס). טעכטערלעך מיינע טייערע! אבי דו לעבסט
 און מיינע אויגען זעהען דיר! (ביילקע פאלט איהם אין די הענד אריין.
 ביידע וויינען).

ע ט י - מ ע נ י (פערברעכט די הענד, פאלט אויף א שטוהל, שא-
 קעלט זיך און וויינט, לויטענדיג מיט א ניגון פון תחינות). וועה אין
 מיר און ווינד אין מיר! א דונער אין מיר און א ברעך אין מיר!
 צו וואס מיר האבען זיך דערלעבט און וואס מיר זעהען מיט די
 אויגען! מיט וואס האבען מיר זיך פארזינדיגט ביי גאט, אז אונזער
 קינד זאל אונז אזוי פארשווארצען דאס פנים? וואס טהוט זיך דא
 און מיט וועמען וויל זי דאס געהן צו דער חופה, פארוויסט און
 פארפינסטערט בין איך געווארען?!

ס א ל א ו ו י י ט ש י ק (האט שטילערהייד געחאפט א פאר
 ווערטער מיט די אידען און געוואוירע געווארען אין איין מינוט אלס
 דינג. — צו עטימעינין). איזווייטיגע, מאדאם! איהר ווייסט גארניט
 וואס איהר רעדט. אייער טאכטער האט שוין חתונה געהאט נאר
 וואס... מיט אט דעם יאט... (ווייזט אן אויף מאטלען). איך קומט
 מזל טוב!...

ע ט י - מ ע נ י (פערווארפט דעם קאפ אויף צו חלש'ען) אוי, א
 דונער אין מיר! אוי, א שלאק אין מיר! א קויל האט מיר געטראפען!
 א שפיעז אין הארצען אריין!...

ש י מ ע ל ע ס א ר א ק ע ר. שא! שטיל! גענוג דיר צו
 לעגען קנייטלעך! נארישע קלאגמוטער! בהמה וואס דו ביזט! דיין
 קינד זאל געווען חלילה שטארבען, אדער אוועק'שמד'ען זיך, וואלט
 געווען בעסער? הערט נאר איין אומגליק — איהר טאכטער האט
 חתונה געהאט פאר איהר גלייכען, גענומען א שניידער, איין אמת'ען
 עמך — איז איהר ביטער! (צו דער טאכטער). ווער איז דיין באשער-
 טער? (ווייזט אויף מאטלען און אויף קאפלען). דער? צי יענער?
 איך בין נאך נישט קלאהר אקוראט...

ק א פ ע ל פ א ל ב א ז (ווייזט אויף מאַטלען). ער איז דאָס
דער גליקליכער... מיר האָבען געוואָרפען גורל...

ש י מ ע ל ע ס א ר א ק ע ר (איבערראשט). וואָסער גורל?
ק א פ ע ל פ א ל ב א ז. אזוי ווי מיר ביידע זענען געווען
פארליעבט, האָבען מיר געצויגען קניפּלעך, האָט ער אַרויסגעצויגען.
הייסט עס, איז ער זוכה בגורל.

ס א ל א ו ו י י ט ש י ק. זאמעטשאטעלנא! האָב איך אייך
ניט געזאָגט, אז איינער פון די צוויי וועט נעמען אייער טאכטער?
איך זאָל שוין טאקי אזוי לעבען מיט אייך און מיט אייער ווייב!...
ש י מ ע ל ע ס א ר א ק ע ר. וואָס זשע האָט מען נאָך בא-
דארפט אַנטלויפען? האָט איהר דאָך געקאנט זאָגען מיר, וואָלט דאָך
עס געווען שען און פיין און שא און עמד...

מ א ט ע ל ק א ס א י. ווער האָט געקאנט מיט אייך רעדען?
ב י י ל ק ע. נאָך דעם אומגליק, וואָס האָט געטראָפען, זינט
דו האָסט אויסגענומען דאָס גרויסע געווינס...

ש י מ ע ל ע ס א ר א ק ע ר. וואָסערע לאַקשען? וואָסערע
פלאַמען? אויס אומגליק! אויס גרויסער געווינס! מע האָט צוגענו-
מען, אויסגעצאָפט, אויסגעמאַנטאַטשעט און אויסגעכמאַליעט אינ-
גאַנצען ביז דער לעצטער פרוטה. נישט געלאָזט, איהר זאָלט זאָגען,
אפילו א סימן. געבליבען דער אייגענער עמד, וואָס געווען...

ב י י ל ק ע (איבערראשט). ווער איז דאָס געווען? וואו? ווען?
ע ט י - מ ע נ י. אָט יענע צוויי שלים-מזל'ען, וואָס פון טרע-
יאַטער...

ב י י ל ק ע. וויגדאָרטשוק און רובינטשיק? ווי אזוי איז דאָס
געשעהען?

ש י מ ע ל ע ס א ר א ק ע ר. ווי אזוי ס'איז געשעהען, איז
פאַרפאלען... צוגענומען ווי מיט די הענט און אוועק וואו דער וויי-
סער פעפער וואַכסט... קיין האָהן האָט אפילו ניט געקערעט... און

אפשר מיינסט דו, אז ס'האט זיך מיר ניט גע'חלום'ט פריהער מיט
א נאכט א בעזער חלום? ס'זאל נאך אויסגעהן אויף זייער קאפ,
רבנו של עולם!

ע ט י - מ ע נ י . אמן!

ד י ו ו י י ב ע ר (מאכען א פרום פנים). אמן, ברוך הוא וברוך
שמו!

ש י מ ע ל ע ס א ר א ק ע ר . נאך גענוג. האפט זיי דער
וואטענמאכער! אבי מיין קינד האט זיך מיר אפגעזוכט, בין איך
צופריעדען, הויב איך אויף די הענט צו גאט און זאג: גם זו לטובה!...

ע ט י - מ ע נ י . אמן!

ד י ו ו י י ב ע ר (פרום). אמן, ברוך הוא וברוך שמו!...

ש י מ ע ל ע ס א ר א ק ע ר . איי, וואס איך בין געבליבען
אהן פאָרעם? — ס'האט מיך גאט געשטראַפֿט דערפֿאַר, וואָס עס
האָט זיך מיר פֿערוואָלט ווערען אַ מיליאָנטשיק... און יחוס האָט
זיך מיר פֿערגלוסט... דער קאָפּ האָט זיך מיר פֿאָררעחט, איך בין
געווען שכּור... עפּיס ווי אַטשאַרעט... איצט איז אַרויס דער טשאַר,
האָב איך זיך אויסגעניכטערט, זעה איך, אז איך בין געווען אַ נאָרר
און אז איך בין ווערטט שמיץ... (צום עולם). אידען! איהר האָט גע-
הערט מן הסתם, אז איין אַרעמער שניידער האָט אויסגענומען דאָס
גרויסע געווינט, די צוויי הונדערט טויזענד? דאָס בין איך. שיי-
מעלע סאַראַקער איז מיין נאָמען... די צוויי הונדערט טויזענד זענען
אויסגערונען, אַוועק מיט'ן ווינט און מיט'ן רויך, און שימעלע איז
צוריק דער אייגענער עמד, וואָס געוועזען... איצט איז ביי מיר אַ
שמחה, אַ יום־טובּ, — מיין טאָכטער האָט חתונה געהאַט למזל —
וואו איז דער לעקאָד און בראַנפֿען? לאָמיר נעמען צו קאָפּלעך
משקה און טרינקען לחיים פֿאַר אונזער פֿאָלק, שער און אייזען!
עמד!...

ק א פ ע ל פ א ל ב אן (מחוט זיך א וואָדף צו די פעקלעך מיט
די שקאַרמוצען. בינט אויף און לעגט אויס אויפ'ן טיש). אָט דאָ איז
פאַררהאַן אַלסדינג, אי צו טרינקען, אי צו פערבייסען... (ער און דער
איד, וואָס דיענט אַלס שמש, שמעלען אויס אויפ'ן טיש די פלעשלעך
מיט די גלעזלעך).

ס אָ ל אָ ו ו י י ט ש י ק (נעמט אויף זיך די ראָל פון אַ סאַר-
ווער און פון אַ מאַסטמייסטער און בעזעצט צום טיש גאַנץ אויבען אָן
חתן-כלה, דערנאָך די מחותנים שימעלען מיט עטימענין). איזווייניטע,
אייד קומט דער אויבענאָן. (צו די אידען). עולם! צום טיש! (צו
קאַפלען). חתנ'ס צד! גיס אָן די גלעזלעך! (צו די ווייבער). וויי-
בער! נעמט לעקאָד, מאַכט מזונות! (טיילט זיי אויס לעקאָד, לעגט
אַלען אויך אין מויל אַרײַן. ווייזט מיט די אויגען אויף די קינדער).
און גיט די ממזרים אויך צו שטיקלעך לעקאָד — ס'אָ מצוה! און
ס'איז טאַקי גוטער לעקאָד אויך — טשטאָ ניבוד זאַמעטשאַטעלנאָ!
(קײַעט). לחיים, חתן כללה! לחיים, מחותן! לחיים, מחותנת'טע!
לחיים חתנ'ס צד און כללה'ס צד! און לחיים, אידען אַלע! לאַמיר
זיין געזונט און טאַנצען אויף פרעמדע און אויף אייגענע חתונות!
(טרינקט). אַלע בעגעגענען זיך מיט די גלעזלעך און טרינקען און פער-
בייסען).

ש י מ ע ל ע ס אָ ר אָ ק ע ר . ישקני — הערט זשע מיד
אויס, אידען, די מעשה דערפון איז אַזוי: ביי מיר איז היינט אַ
צווייענדיגער יום־טוב. ערשטענס, וואָס סע האָט זיך אָפגעזוכט מיין
קינד, מיין בת יחידה, מיין אויג אין קאַפּ. זיין זאָל זי מיר געזונט
און שטאַרק און זאָל מיד איבערלעבען!

ע ט י - מ ע נ י . אמן.

ד י ו ו י י ב ע ר (מיט אַ פרומע מינע). אמן, ברוך הוא וברוך
שמו!

ש י מ ע ל ע ס א ר א ק ע ר . דאס אנדערע, וואס זי האט זיך באהעפט מיט איהר גלייכען און האט זיך אויסדערוועהלט א מאן פון אונזער פאלק, שער און אייזען עמד, נישט געוואלט הערען אפילו פון יענעם פיפערנאטער דעם ריסטעקראט, וואס האט זיך צוגעשמייכלט צו די פופציג טויזענד, וואס איך האב געהאט בדעה איהר צו געבען נדן און וואס די צוויי ממזרים, זשוליקעס און אפע-ריסטען האבען ביי מיר אויסגעמאנטאטשעט מיט נאך הונדערט טוי-זענד — די כפרה זאלען זיי זיין מיט'ן געלד פאר מיר און פאר אייך וון פאר כל ישראל.

ע ט י - מ ע נ י . אמן.

ד י ו ו י י ב ע ר (פרום). אמן, ברוך הוא וברוך שמו!

ש י מ ע ל ע ס א ר א ק ע ר . ווי באלד אזוי. בעדארף מען נעמען נאך אמאל צו קאפלעך לחיים לכבוד דעם פאר-פאלק און לכבוד זייערע פריינד און גוטע פריינד און לכבוד אלע אונזערע עמד... (בעגעגענט זיך מיט די גלעזלעך, טרינקט אלע טרינקען מיט). און גאר א בעזונדערען לחיים וויל איך טרינקען צו דעם, וועלכען מיין טאכטער האט אויסדערוועהלט. (צו מאטלען). לחיים, מאטעל! לאז גאט געבען, אז דיין „זכה בגורל“ זאל זיין מיט מעהר גליק און מיט מעהר אריכטימים, ווי מיין „זכה בגורל“ איז געווען!

ע ט י - מ ע נ י . אמן.

ד י ו ו י י ב ע ר (פרום). אמן, ברוך הוא וברוך שמו! (שי-מעלע און מאטעל צעקושען זיך).

ש י מ ע ל ע ס א ר א ק ע ר (שוין גאר פרויליך). ישקני — הערט מיר אויס, אידען! אז גאט האט אזוי געפיהרט, מיר זאלען זיך בעגעגענען מיט אייך אט א דא אויף אזא שמחה, איז א יושר, מיר זאלען זיך טאקי פרעהען, האפען א טענצעל, אזוי ווי גאט האט געבאטען. מיר'ן זיך נעמען פאר די הענט, איהר וועט מיר העלפען וינגען, און מיר וועלען האפען א טענצעל, דאס הייסט, געהן דעם

אמת'ען עמך... (דער עולם שטעלט זיך אוועק ארום דעם מחותן, פלעס-קען צו מיט די הענד, האַפען אונטער אַ פרעהליכען נגון, און עס וואַכסט אויס דער איד, וואָס האָט מסדר קדושין געווען, און צו דעם נאָך אַ איד, און ביידע לאָזען זיך טאַנצען).

ס אַ ל אַ ו ו י י ט ש י ק (שטעלט אָפּ דעם ערשטען אידען). פער-טער! ווער זענט איהר?

ד ע ר א י ד (טאַנצענדיג). איד בין דער איד, וואָס כ'האָב מסדר קדושין געווען.

ס אַ ל אַ ו ו י י ט ש י ק. און ווער איז דער אַנדערער? (ווייזט אָן אויפ'ן צווייטען, וואָס טאַנצט).

ד ע ר א י ד (טאַנצענדיג). גלאַט אַ איד.

ש י מ ע ל ע ס אַ ר אַ ק ע ר. זעהר גערעכט. דאָס איז אַ בראָ-ווער איד! פון די אמת'ע עמך!... (פערקאָטשעט די פאַלעס און געהט אַ פרויליכס).

ס אַ ל אַ ו ו י י ט ש י ק. און וואו בין איד? (ער האָט פער-קאָטשעט די אַרבעל און לאָזט זיך אַקעגען איהם. ביידע שטויגען איבער איינס דאָס אַנדערע אין טאַנצען, וואָס געהט אַלע מאָל שטארקער און לע-בעדיגער. ביז עס רייסט זיך ארוין אין רעדעל אויך די אידינע, וואָס האָט געשפּיעלט די ראָלע פון איין אונטערפיהרערין, און געהט אַ „קאָ-זאַטשקע“, מאַכענדיג מיט דער געלער פעטשילע איבער'ן קאָפּ אַלערלוי מאַניפּולאַציעס. — קאָפּעל פאַלבאָן קאָן זיך ניט בעהערשען און טאַנצט אויך אין קאָהן, מאַכט פרויסאָדקעס. — אַלע זינגען, אַלע פלעסקען. העכער פון אַלע הערט זיך שימעלע'ס קול).

ש י מ ע ל ע ס אַ ר אַ ק ע ר. שטאַרקער, אידען! לעבעדי-נער! לעבעדיגער! עמך, שער און אייזען אונזער פאַלק — עמך!!!...

פאַרהאַנג לאָנגזאַם.

קאמעדיעס

אינה אלט

7		די אסיפה .
29		יקנה"ז .
135		מזל טוב ! .
169		פארביטען די יוצרות .
197		אנענטען .
219		קעניג פיק .
237		ישראל .
263		עולם־הבא .
281		מיסטער בוים אין קלאזעט .
291		אינצווויען א זעכס־אונדזעכציג .

די אסיפה

א „ריינע קאמעדיע“.

געשריבען אין יאָהר 1889.

די נעמען פון די פארשוינען :

ראבינער. נאך גאר א יונגערמאן, געענדיגט פיער קלאסען, טראגט בלויז ברילען.

ראבינערשע. זיין ווייב. א יונג ווייבעל.

ברודר-ערש. א בעלי-חלואה. נישט גאר קיין יונגערמאן. אבער אויך נישט קיין אלטער איד. רייבט זיך צווישען יונגע לייט.

שמה. א נגיד'ישער יונגערמאן. האלט די טאקסע.

אברהמעל. א יונגערמאן א „משכיל“. גיט וואכער.

אהרצי. גאר-וואס אראפ פון קעסט. שטופט זיך צו די גרויסע.

בנצי. זיצט נאך אויף קעסט. קוקט אהרצין אין די צייהן אריין.

בחורים, וואס לייענען גאנצעמען.	{	מאטעל
		יענקעל
		יוסעל
		הערשעל
		בערעל
		אנשעל
		איצעל
		לייבקע. א שמש.

די סצענע קומט-פאר אינ'ם סוף פונ'ם נייענצעהנטען יאהרהונדערט, אין א קליין שטעדטעל, פונקט צווישען מאקארעווקע און צווישען סטריטש, אין דער סביבה פון מאזעפעווקע, ביים ראבינער אין שטוב, שכת-צור נאכטס נאך הדבילה.

[דער עולם געהט ארום איבער דער שטוב. מע רויכערט, מע רעדט.
עס איז א געפילדער ביז'ן הימעל. דער ראבינער זעצט זיך אָוועק
ביים טיש.]

ר א ב י נ ע ר . ש ש ש ! ש ! איך בעט מיינע לייעבע געסט
זיך זעצען ארום טיש און אויסהערען קודם כל דעם „דאָקלאָד“, וואָס
איך וועל אייך דאָ פאַרלייענען, בכדי מיר זאָלען זיך קאָנען גוט
פאַרשטעהן, צו וואָס האָבען מיר זיך דאָ צוגויפגעקלויבען. זעצט
זיך, זעצט זיך. [נעמט אַרויס אַ פאַפּיער פון דער זייטקעשענע און לייענט].
„היות...“

ש מ ח ה . ראשית חכמה, איהר זענט דאָך עפּיס, ווי זאָגט ער,
א ראבינער ביי אונז; הייסט דעם שמש, לאָז ער אַקאַרשט ברענגען
דעם ביטערען טראָפען און טאַקי פאַרבייסען אויך.

ר א ב י נ ע ר [צום שמש]. רב לייב! ווייסט איהר וואָס?
טהוט אַ שפרונג אויף איין פוס... שאַ! [צום ווייב]. קום נאָר אַהער,
מיין האַרץ! הערינג האָסט דו דאָך מסתמא? הויס, נשמה מיינע,
דערווייל צוגרייטען פאַרבייסען און...

פ ר ו ך - ה ע ר ש . איך האָב געמיינט — אי - פע, אַ חרפה,
א בושה, כלעבען! נאָ דיר גאָר הערינג אין מיטען שבת-צור-נאַכטס!
ביי לייטען האָב איך געזעהען אויף איין אסיפה...

א ב ר ה מ ע ל . ע ! שלאָגט-זשע נישט איבער אין מיטען!
מע לייענט דאָך עפּיס, דאַכט זיך, האַ?

ש מ ח ה . מאַהלט אייך, קיין עולה וואָלט נישט געווען, אז
די רביצין זאָל געווען צוגרייטען אַ באַרשטשעל, אָבער אזוי. אַ
וואָלכעש טאַקי, ווי זאָגט ער...

ר א ב י נ ע ר ש ע . אָט האָסט דו דיר די אנדערע טעג יום-טוב, טאָמער איז קאָרג! ווער האָט זיך געקאָנט ריכטען, אז פלוצים, אין מיטען מיטוואָך שבת-צורנאכטס...

ר א ב י נ ע ר . ש א ! שלאָג-זשע נישט איבער, מאַמעטשקע! זעהסט דאָך, אז מע טהוט עפּים! [לייענט ווייטער]. "היות..."
ל י י ב ק ע . נו, ווער גיט געלט? מע באַדאַרף דאָך עפּים געלט אויף משקה, צי ניין?

ב ר ו ך -ה ע ר ש . נו, יונגעלייט, וואָס שווייגט איהר?
א ה ר צ י . חברה בחורים, רוקט זיך אַקאַרשט אַרויס מיט די מזומנים!

ב נ צ י . מיט די מזומנים אַקאַרשט!
ב ח ו ר י ם [אלע אינאיינעם]. לאַמיר שוין הערען עפּים! מיר זענען נישט געקומען אַהער בראַנפּען טרינקען. מע טהוט דאָך עפּים אין איין ענין! לאַז מען אַפּלייענען, וועט מען נאָכדעם האַרבען יואָם, ווער, וועמען! [מע רוקט אַריין דעם שמש עטליכע זיכערנע מטבעות].

ר א ב י נ ע ר [הוסט און לייענט]. "היות..."
ר א ב י נ ע ר ש ע . ניטאָ קיין הערינג, אויסגעגאַנגען! וואָס טהוט מען?

ר א ב י נ ע ר . נו, קויפט מען, אז ס'איז ניטאָ! אָבער לאַז צורוה! שוין וויפּיעל מאָל אָנגעהויבען — אַ מעשה אָהן איין עק! [לייענט]. "היות..." כפי אַזוי ווי היינטיגע צייטען אָט דאָ זעהען מיר אידען געבאָך מוטשען זיך פשוט, ווערען אויסגעריסען..."

ב ר ו ך -ה ע ר ש . וואָס לייענט ער דאָס?
ש מ ח ה . ווייס איך! אַ "רעטש", אפּנים.
א ה ר צ י . ש א ! לאַז זיין שטילער אַ ביסעל! מע לייענט דאָך עפּים!

ב נ צ י . איהר זעהט דאָך, אז מע לייענט, זעהט איהר דאָך!
ב ח ו ר י ם [אלע]. ש א ! שש א ! שש א א !

ר א ב י נ ע ר [הוסט און לייענט]. "היות..." ניין, וואו האַלט איך? יאָ... "אויסגעריסען, קיין פרנסה איז ניטאָ, מע שלאָנט,

מע יאָגט, מע רייסט, מע בייסט, מע סיפעט, מע ציפעט — ס'איז שלעכט! מענטשען פאלען אין די גאסען, מע געהט אויס פאר הונד גער נעפאך. אומעטום, אין אלע ערטער, האָבען זיך געפונען, ווי ס'איז אייך באַקאנט, מענטשען אָרענטליכע, געבילדעטע מענטשען, נעלעהרענטע מענטשען, מענטשען, קאָן מען זאָגען, מיט אַ פאַר-שטאַנד, מענטשען גוטע, הומאַנע מענטשען, מענטשען וואָס זאָרגען לטובת הפלל, מענטשען וואָס טהוען זעהר פיעל פאַר זייערע אָרעמע ברידער, יעדער העלפט ווי ווייט מעגליך, מיט וואָס ער קאָן. מע מאַכט אסיפות, מע קלויבט געלט, מע טיילט צדקות — הפלל, מע טהוט, מע אַרבייט, מע שלאָפט נישט. אומעטום הערט מען : קאַממעט, עמיגראַציע..."

ברוך-הערש. יא, איך בעט אייך, הערר ראַבינער, מאַכט מיך קלאָר, וואָס איז דער ענין פון דער עמיגראַציע? איך הער, מע רעדט אלץ : „עמיגראַציע, עמיגראַציע!“ אַהרצי. אַך, שלאָגט ניט איבער! לאָזט קאָנטשען, וועט איהר נאָכדעם פרעגען!

בנצי. פרעגען וועט איהר נאָכדעם פרעגען. שמחה. ס'איז דיר נאָר איין אַקציע מיט אַ אידען! יענער פרעגט, ער וויל וויסען — פרעגט ער! אברהםעל. יאָ פרעגען — מע דאַרף דאָך אָבער אויס-הערען פריהער! לייענט, לייענט!

ראַבינער [לייענט ווייטער]. „עמיגראַציע. אמעריקע. פאַר לעסטינע. אומעטום טהוט מען לטובת הפלל. אויף די גאזעטען לייענען מיר : דאָ איז דאָס, דאָרט איז יענעס, חברות זענען פאַרהאַן שוין פמעט אויף דער גאַנצער וועלט — אין מאַקאַרעווקע, אין קאַש-פעראַוו, אין יאַמפּעלע, אפילו אין סטרישטש איז אויך דאָ אַ חברה. אַ חרפה, אַ בושה — אזא שטאָדט, ווי אונזער שטעדטעל איז, אידען, אַהן עין-הרע, אזוי פיעל, זאָלען זיך נאָר מעהרען..." ברוך-הערש. זאָלען זיך מעהרען? גאָר קיין נאָר נישט אינזער ראַבינער, כלעבען!

אברהמער. בקיצור, ווערטלעך אהן א זייט — מע לייענט
דאך עפּים!

בחורים [אמע]. אבער לאז האַבען איין עק! לייענט!
לייענט!

ראבינער. „אזוי פיעל אידען, אהן עין־הרע“... המ...
המ... איך מיינ טאקי באמת... „צייט עפּים אָנהויבען צו טהון אונז
אויך, עפיט אין זינען האַבען טובת הכלל...“
ברוך־הערש. בכּן, נו, איז וואָס?
אברהמער. בראַש האָט איהר מעהר קיין צייט נישט פון
דער גאנצער וועלט!

בחורים [אמע]. לייענט, לייענט!
ראבינער. „על כּן איז געבליבען בהסכּם... בהסכּם פון
אונזערע יונגעלייט און בחורים, משפּילים, געבילדעטע, יונגלעך וואָס
האָבען ליעב השפּלה, וואָס לייענען א בלאט און וואָס ווייסען וואָס
אויף דער גאָרער וועלט טהוט זיך, וואָס נעמען זיך אָן, וואָס פאר־
שטעהען, וואָס פיהלען, וואָס...“

ברוך־הערש. נו, בקיצור, לאָמיר שוין הערען וואָס?
אברהמער. האָסט דו געזעהען? ! א איד איז דיר קיין
קאטאָועס נישט! האָט קיין צייט ניט א ביסעל!
בחורים [אמע]. נו, לייענט, לייענט!

ראבינער. „וואָס פארשטעהען, וואָס פיהלען, וואָס געבען
אכטונג, וואָס זעהען, וואָס הערען, וואָס ווייסען, ווי ווייט שלעכט
ס'איז אונז היינטיגע צייטען, — לכּן איז געבליבען, אז מיר זאָלען
זיך היינט צונויפקלויבען דאָ ביי מיר און אלע אינאיינעם דאָ עפּים
אָנהויבען צו קלערען און טאקי טהון אויך עפּים לטובת הכלל, ווי
ביי ליטען, בכדי מיר זאָלען זיך ניט דארפּען שעמען פאר די איבער־
ריגע שטעדט ארום און ארום, און מע זאָל זעהען, ראשית חכמה...“
שמחה. נו, אדרבה, ס'איז טאקי א יושר.

ברוך־הערש. איך פארשטעה ניט וואָס? ס'איז ביי
אונז דען ניטאָ קיין חכרות? קארג צדקה ווערט צעטיילט ביי אונז

א יאָהר? וויפיעל פאלט אַרײַן בײַ אונז מעות חטים? היינט די טאָקסע? ...!

ש מ ח ה. אַך, לאָזט צורױה! נײַט דאָס מײַנט מען!
 ב ר ו ך - ה ע ר ש. וואָס דען מײַנט מען? לאָס אײַך וויסען.
 א ה ר צ י. אײַהר האָט דאָך געהערט! אָט דאָס, וואָס דער
 ראַבײַנער האָט געלײענט.

ב נ צ י. אײַהר האָט דאָך געהערט וואָס מע לײענט וואָס!
 ב ר ו ך - ה ע ר ש. וואָס טױג מײַר וואָס ער לײענט! הערט
 צו, וואָס אײַך וועל אײַך זאָגען!

א ב ר ה מ ע ל. וואָס טױג מײַר דאָס זאָגען אײַערס, וואָס
 אײַהר וועט זאָגען! אײַך ווײַס פריהער, וואָס אײַהר וועט זאָגען!
 אײַך און שמח'ה'ן ליגט אײַן קאָפּ די טאָקסע. וואָס חלומ'ט זײַך
 הוהן? — פראָסע!

ש מ ח ה. אַ משל! דאָס אײַז יאָ, ווי מע זאָגט: אַז ציבעלע
 אײַז ציפּול, אײַז קנאָפּעל קנאָפּול... ווער פּרעגט דײַך ווער?
 ב ח ו ר י ם [אנע]. אָבער שלאָגט נישט אײַבער! לאָזט אַ
 אײַדען רעדען!

א ה ר צ י. וואָס ווערט פון דעם רעדען? מע דאַרף עפּים
 טהון!
 ב נ צ י. טהון באַדאַרף מען!

ר א ב י נ ע ר. „און מע זאָל זעהען, ראשית חכמה...“
 ב ר ו ך - ה ע ר ש. נו? געלט מסתמא? וואָס אײַז דאָ
 פאַרהאַן וואָס צו טענה'ן אַ סך?
 ש מ ח ה. הערסט דו? געלט? אָט דאָס מײַנט דער פּסוק?
 ס'אָ קטניות!!! ...

א ב ר ה מ ע ל. נו, און אַז געלט, אײַז וואָס? וואָס-זשע האָט
 אײַהר זײַך דאָ אַזוי דערשראָקען?
 א ה ר צ י. מע באַדאַרף אָבער באַקלערען, ווי אַזוי געלט?

ווי ארום געלט? ס'איז קיין קונץ נישט גלאט אזוי — „זשיד, דאוואי הראשע!“ דערויף האָבען מיר דאָך געמאכט איין אסיפה, אז מע זאָל באַקלערען דעם ענין אַקוראַט!
ב נ צ י. פאַרשטעהט זיך, מ'ע באַדאַרף באַקלערען דעם ענין אַקוראַט!

א ב ר ה מ ע ל. אז מע לאָזט אָבער ניט רעדען. איינער דעם אנדערען שלאָגט איבער, טויג דאָך אויף פפרות! לייענט, לייענט ווייטער!

ב ח ו ר י ם. לייענט, לייענט!
ר א ב י נ ע ר. „באדאַרף מען זעהען, ראשית חכמה, אז...“
ב ר ו ך - ה ע ר ש. אז וואָס?
א ב ר ה מ ע ל. האַרט שוין אויס אַ וויילע!
ר א ב י נ ע ר. „ראשית חכמה, אז אונזערע נגידים...“
ש מ ח ה. אונזערע נגידים? ! באַלד עפּים — טהוט מען זיך אַ וואָרף צו די נגידים!

א ה ר צ י. איי, לאָזט צורוח! פאַר וואָס זאָלט איהר איבערשלאָגען אַלע מאָל?

ב נ צ י. למאי זאָל מען איבערשלאָגען למאי?
ר א ב י נ ע ר. „אז אונזערע גבירים מיט די נגידים מיט די בעלי-בתים, מע זאָל זיך צונויפלעגען, מאַכען אַ...“
ב ר ו ך - ה ע ר ש. נו, דאָס האָב איך געוואוסט פריהער!
אויפגעטהאָן אַ נייעס! פונקט דאָס זעלביגע, וואָס פאַר אַ יאָהרען אין דער צייט!

א ב ר ה מ ע ל. אַ היסטאָריע דיר מיט דעם אידען! לאָזט ניט רעדען יענעם אַ וואָרט!

ב ר ו ך - ה ע ר ש. ווייסט איהר וואָס, רב ראבינער? וואָס טויג די אַלע משאומתנם — זאָגט בקיצור, וואָס באַדאַרף מען טהון?

ש מ ח ה. בקיצור? מע באַדאַרף קודם פל אויסקלויבען דאָ אויף דער אסיפה גבאים, אַ נאמן, טשלענעס הייסט דאָס.

א ב ר ה מ ע ל. טשלאנעם? מי ומי ההולכים?
 א ה ר צ י. וואָס הייסט ווער? מיר טאקי אליין.
 ב נ צ י. טאקי מיר אליין טאקי!
 ש מ ח ה. שא! לאָזט זיך דיענען! קודם כל דארף מען...
 מ אָ ט ע ל. ניין! מע באדארף פריהער גוט אָפּקלערען...
 י ע נ ק ע ל. וואָס אָפּקלערען?
 י ו ס ע ל. דאָס הייסט, אויפשרייבען דאָס אלץ אויף פאפיער
 און...
 ה ע ר ש ע ל. אין סטרישטש איז אנדערש. דאָרט האָבען
 זיי פריהער אוועקגעשריבען אַ פריעף קיין פייטערבארג...
 ב ע ר ע ל. ער דערצעהלט מיר סטרישטש! איך קום ערשט
 צו פאָהרען פֿון סטרישטש פאר יום־טוב, זאָגט ער גאָר דאָס!
 א נ ש ע ל. מילא וואָס איז די נפקא־מינה — צי אזוי, צי
 אזוי?
 א י צ ע ל. ס'א גרויסער חילוק, נאר! איך וועל דיר ווייזען
 דעם לעצטען נומער „המגיד“! [שלעפט פון קעשענע דעם נומער „המגיד“,
 און צווישען די בחורים ווערט א גערעדעריי].
 ב ר ו ך - ה ע ר ש. לאָז זיין שטיל, יונגעלייט! אז עלטערע
 רעדען, באדארפען יונגעלייט שווייגען.
 י ע נ ק ע ל. ס'איז א סברה, אז אין די ענינים האָבען די
 יונגעלייט פונקט אזא דעה, ווי די אלטע אידען.
 ש מ ח ה. אין באָד וועט איהר זאָגען א דעה, ניט דאָ. דרך
 ארץ!
 י ו ס ע ל [צו די איבעריגע בחורים]. נו, האָב איך דען ניט גע-
 זאָגט, ס'וועט אזוי זיין?
 ש מ ח ה. שא! ווייסט איהר וואָס? אָט הערט מיך אויס.
 איד וועל אייד זאָגען נאר צוויי ווערטער! [קריכט אויפ'ן טיש].
 א ב ר ה מ ע ל. שלשה דברים — צוויי ווערטער אויף פיער
 זיינער־שעה.

א ה ר צ י [אויפ'ן טיש]. אז איהר ווילט מיר פאלגען, וועל איך
 אייך זאגען גאָר איין אנדער פלאַן.
 ב נ צ י. גאָר איין אנדער מין פלאַן גאָר!
 ב ת ו ר י ם [אמע] נו, אדרבה, זאגט, זאגט!
 ב ר ו ך -ה ע ר ש [האט צו שמחה'ן דאס מויל מיט דער האנט].
 לאָז א אידען רעדען!
 ש מ ח ה [רייט אראפ די האנט און שרייט]. לאָז מען קלויבען
 נפאים על-פי גורל!...
 א ה ר צ י. ווייס איך וואָס — גורל! רעדסט ווי א דולער!
 ב נ צ י. ווי א דולער רעדט ער!
 א ב ר ה מ ע ל. ניין, לאָז אויסרעדען! האָסט דו געהערט,
 ווי מען לאָזט נישט רעדען קיין וואָרט? ס'איז דיר גאָר א קאָמעדיע
 מיט א אידען!
 ש מ ח ה. סע טויג ניט! דאָס בעסטע איז, ווען איהר זאָלט
 מיר פאלגען!
 ב ר ו ך -ה ע ר ש. פאק איך מיין... איך מיין גאָר איין
 אנדער מין מיין.
 ר א ב י נ ע ר. לאָס איך שוין ארויסזאגען מיין מיין, וועט
 איהר נאָכדעם ארויסזאגען אייער מיין!
 ב ת ו ר י ם [אמע]. דער ראַבינער! דער ראַבינער לאָז זאגען!
 ב ר ו ך -ה ע ר ש. וואָס וועט ער זאגען? מע ווייסט פריהער
 וואָס ער וועט דאָרטען זאגען: ער וועט זאגען „געלט“ — מע
 ווייסט דאָס!
 א ב ר ה מ ע ל. וואָס טויג, מיר מעשיות, רב ברוך-הערש?
 איהר זענט א גוטער נודניק. לאָזט אויסרעדען א וואָרט, וועט איהר
 אייך נאָכדעם זאגען!
 ב ר ו ך -ה ע ר ש. מילא, נו, גע'פועל'ט, גע'פועל'ט:
 [מאכט צו דאס מויל מיט דער האנט און שווייגט].
 ר א ב י נ ע ר. „... מע זאָל אָנהויבען זאָרען לטובת הכלל...“

ברוך-הערש. וואָס פאַר אַ טובת הכלל? אַ גאַנצע
נאַכט „טובת הכלל“!

אַ ב ר ה מ ע ל. ע! מע האָט דאָך גערעדט, ס'זאָל זיין
שטיל!

ברוך-הערש. נו, נו! בקיצור! גע'פועל'ט, גע'פועל'ט.
ר א ב י נ ע ר. „און מע זאָל טאָסי אָנהויבען עפּים טהון
אויך לטובת הכלל...”

ברוך-הערש. אָבער...

אַ ב ר ה מ ע ל. שאַ! האָסט דו געהערט, אַ איד קאָן זיך
נישט איינהאַלטען אַ מינוט? ס'איז דיר גאָר אַ קאָמעדיע און
גענוג!

ר א ב י נ ע ר. „בכדי מע זאָל קאָנען עפּים טהון לטובת הכלל,
איז ניט דער עיקר די משלענעם. משלענעם וועלען זיין גענוג...”
ברוך-הערש. וואָס פאַר משלענעם? איין אופראָווע
ביי אײך, צי וואָס?

אַ ה ר צ י און ב נ צ י. נו, לאָז זיין גבאים.

ב ח ו ר י ם [אַלע]. נײַן. טאָסי משלענעם! פאַר וואָס ניט
קיין משלענעם טאָסי?

אַ ב ר ה מ ע ל. בקיצור, משלענעם, גבאים — ס'אַ נפּקאַר-
מינה אַ ביסעל!

ש מ ח ה. ווי אזוי-זשע וועלען מיר דאָס קלויבען די גבאים?
אַ ה ר צ י און ב נ צ י. וואָס הייסט, ווי אזוי? מיר
וועלען נעמען און וועלען אויסקלויבען טאָסי צווישען זיך, אָט דאָ אַ.
מ אָ ט ע ל. ווייסט איהר וואָס? איך וואָלט געזאָגט אזוי:
איך האָב געלייענט יענע וואָך אין בלאַט, שרייבט דאָרט איינער...
י ע נ ק ע ל [שטופט אַפּ מאַטלען]. שאַ! נײַן, דאָס טויג ניט!

איך וועל אײך זאָגען, ווי אזוי!

י ו ם ע ל. אָט האָט זיך געפונען אַ בעל-יועץ — ע ר וועט
זאָגען!

ה ע ר ש ע ל. נו, זאָג דו, לאָמיר הערען, אַדרבה!

פערעל. פארהאן עלטערע דאָ, לאָזען זיי זאָגען.
אנשעל [שפרינגט-ארויס]. עלטערע, יונגערע — זאגען מעג
זיך איטליכער זאָגען. דאָרויף איז דאָס איין אסיפה!
איצעל [שלעפט דעם „המגיד“]. דער „המגיד“ זאגט... איז
„המגיד“ שרייבט איינער א קאָרעספאָנדענציע...
פרוֹך-הערש. שבעה דברים בגולם! יונגעלייט האָבען
דיר קיינמאל קיין צייט ניט!

שמחה. נו, זאָגט-זשע איהר, ווי אזוי?
אברהמעל [אויפ'ן טיש]. איד וואָלט געזאָגט גאר אנדערש.
מע פאדאָרף גאר ביי די עלטערע בעלי-בתים נישט פרעגען; זיי
מאכען תמיד קאלע. לאָמיר אויסקלויבען דאָ צווישען זיך טאָקי
גבאים. מיר זענען דאָך אלע דאָ, לאָמיר נעמען און וואַרפען גורל,
ווער ס'זאָל זיין גבאי, ווער נאָמן, ווער אַ רואה-חשבון...
פרוֹך-הערש. אלע? נאָ דיר גאר אלע! גאנץ קעקעלע
קהל? אַ שיינדעלע!

בחורים [אנע]. פאר וואָס ניט אלע?
פרוֹך-הערש. אפשר יונגע צוציקלעך אויך? „יעמוּו“
עם כל הנערים" הייסט דאָס?

בחורים [אנע]. פאר וואָס דען ניט? היינט פיהרען די
וועלט נאָר די יונגעלייט. לייענט אויפ'ן בלאַט, וועט איהר זעהען.
ראַבינער. צו וואָס טויג דאָס שפאָרען, וואָס איהר
שפאָרט זיך דאָ, אז איהר ווייסט נאָך גאר ניט וואָס און ווען? וואָס
וועט אַרויסקומען פון די גבאים, אז מיר האָבען קיין געלט נישט?...
אָהרצי. ניין, סע טויג ניט אזוי!

בנצי. אזוי טויג עם ניט!
אברהמעל. פאר וואָס? פאר וואָס טויג ניט? האָסט
נאָך גאר ניט געהערט, און זאָגסט שוין, אז סע טויג ניט? ס'איז אַ
ריינע קאָמעדיע!

שמחה [אויפ'ן טיש]. פאָלגט-זשע איהר מיר, וואָס איך וועל
איך זאָגען!

ברוך-ה-ע-ר-ש [שלעפט איהם]. לאַזט-זשע זיך דיענען!
הערט וואָס איך וועל אייך זאָגען!

ש-מ-ח-ה [רײַסט זיך אויס]. ניין, שמעני, הערט מיר צו!
ברוך-ה-ע-ר-ש [האפט שמחה'ן פאר א האנט]. וואָס איז פאַר
א הפקות — נישט לאָזען יענעם אויסרעדען א וואָרט, האָ?
ש-מ-ח-ה. ווער לאָזט אייך ניט רעדען? רעדט אייך
געזונטערהייט!

ברוך-ה-ע-ר-ש. לאָז מען קודם כל אויסקלויבען גבאיט
פון די עלטערע יונגעלייט, וואָס זענען דאָ.

א-ה-ר-צ-י. וואָס עפּים פון די עלטערע גראָד?

ב-נ-צ-י. באַלד עפּים די עלטערע?

ברוך-ה-ע-ר-ש. איטליכער בעל-דרשן דרשה'ט פון זיינעט-
וועגען.

א-ב-ר-ה-מ-ע-ל. ס'איז דיר אָבער טאַקי נאָר א ריינע קאָ-
מעדיע! לאָזט מיר אויסרעדען, נאָכדעם וועט איהר אייך זאָגען
וואָס איהר ווילט!

ר-א-ב-י-נ-ע-ר [שטעהט אויף, טהוט א פאטש מיט דער האנט איבער'ן
טיש]. שאַט! עטליכע ווערטער, נישט מעהר! וואָס האָבען מיר
זיך דאָ צונויפגעקלויבען? זיך קריעגען? שרייען? פילדערען?
צי טאַקי עפּים אין זינען האָבען איין ענין, האָ? איך האָב געמיינט,
אז מיט יונגעלייט קאָן מען עפּים מאַכען, צום סוף — ווער? וואָס?
נאָך ערגער ווי מיט עלטערע מענטשען! וואָס פאַר א פנים האָט
דאָס? — פרעג איך אייך! א פרעמדער מענטש זאָל שטעהן דאָ
ביי דער זייט, וואָלט ער דאָך פון אונז חוזק געמאַכט, באַשריבען
אויף די גאָזעטען!

ב-ח-ו-ר-י-ם [אָנע]. גערעכט, גערעכט!

ש-מ-ח-ה. באַשרייבען אויף די גאָזעטען? [קוקט אויף איצען].
אנו, לאָז זיך נאָר עמיצער פרובען פון אונזערע בחורים'לעך באַ-
שרייבען דאָס אויפ'ן בלאַט!

א י צ ע ל [יִפְרִינְט אַרויס]. וואָס זשע האָט איהר אזוי אַג-
געשראַקען? אַז מע וועט וועלען, וועט מען אייך טאַקי באַשרייבען
פון קאַפּ ביז די פיס, אַז איהר וועט זיך מיט קיין צעהן וואַסערען
ניט אַפּוואַשען!

ב ר ו ד-ה ע ר ש [צו איצלען]. אַה, דו שנעק איינער! די
נאָז וויש אָפּ! וואָס זאָנסט דו אויף זיין טאַטען דעם אָנזעצער?
ער וועט אונז באַשרייבען אויף די גאַזעטען! אַ רייבער געוואָרען
גאָר! אין חדר אַרײַן, דו שקאַץ איינער!

מ א ט ע ל [צו איצלען]. מיט אַ פּראָצענטניק שטעלסט דו
זיך אַוועק אויס'טענה'ן! דו קענסט זיי ניט — די פאַנאַטיקער, די
פּיאַווקעס?

ש מ ח ה. די פּיאַווקעס? אַה, דו שייגאַץ איינער, עזות-
מחוצא-פנים! אַ אידען מיט אַ באָרד שטעלסט דו זיך זידלען?
דו מיינסט, ס'ע איז די טאַקסע, וואָס איהר האָט זי באַשרייבען אויפ'ן
בלאַט? [עס ווערט צווישען עולם אַ סומאַטאַכע. דער ראַבינער האַלט זיי
אײַן].

ר א ב י נ ע ר. אין גאָטעס ווילען! עס וועט דאָך זיין אַ
חרפה, אַ בושה פאַר לייטען, אַז מיר וועלען זיך אזוי צעגענהן! מע
וועט זאָגען: יונגעלייט האָבען קיין שכל ניט פון דאָנען אַהין.
האָבען מיר זיך שוין צוגויפגעקלויבען, באַדאַרפען מיר עפּיס מתקן
זיין.

א ב ר ה מ ע ל. נו, אַדרבה, נו? לאַז מען עפּיס טהון!
אַהר צי [צו ברודר-הערשען מיט שמחה'ן]. איהר זענט דאָך עפּיס
עלטערע! נו, זאָגט איהר, לאָמיר האָרבען.

ב נ צ י. נו, אַדרבה, נו, לאָמיר האָרבען לאָמיר.
ב ר ו ד-ה ע ר ש. האָב איך דאָך אייך געזאָגט! נו, מישען
זיך אַרײַן די יונגלעך אין מיטען. איך זאָג: עס וועט גאָרנישט
זיין דערפון, מחמת...

ש מ ח ה. ס'איז אַ טעות, רב ברודר-הערש, כלעבען, אַ טעות!
אַט הערט מיך אויס, וואָס איך וועל אייך זאָגען.

א ה ר צ י . נו, זאָגט זשע איהר, אז איהר לאָזט יענעם ניט זאָגען.

ב נ צ י . נו, אדרבה, אדרבה?

ש מ ח ה . לאָז מען קודם כל קלויבען גבאים; נאָכדעם וועט מען שוין וויסען וואָס צו טהון.

ר א ב י נ ע ר . וואָס זשע, גלאַט גבאים? מע באַדאַרף דאָך פריהער אָפּקלערען אַרום וואָס צו טהון!

א ב ר ה מ ע ל . ניין, שמחה איז גערעכט: פריהער באַדאַרף מען קלויבען גבאים, משלענעם.

ב ח ו ר י ס . משלענעם, משלענעם!

א ה ר צ י . מי ומי חטשלענעם?

ב נ צ י . ווער זענען די משלענעם ווער?

ר א ב י נ ע ר . משלענעם וועלען זיך געפינען. נישט דאָס איז דער עיקר. איך האָב געוואָלט פריהער איבערליינען אייך דעם דאָקלאָד...

ב ר ו ך -ה ע ר ש . וויעדער „דאָקלאָד“? ער האָט דאָס צו טהון מיט'ן דאָקלאָד!

א ב ר ה מ ע ל . אָבער שלאָגט ניט איבער! ס'איז דיר נאָך אַ קאָמעדיע און גענוג!

ב ח ו ר י ס . [אזע]. לאָזט רעדען דעם ראַבינער אַ וואָרט. וואָס טהוט זיך דאָ?

ר א ב י נ ע ר . איך וואָלט געזאָגט אזוי. קודם כל, אזוי ווי מיר זענען אלע דאָ, וואָלט געווען אַ יושר, אזוי...

ב ר ו ך -ה ע ר ש . דברים בטלים!

ר א ב י נ ע ר . [קוקט אויף דער ראַבינערשע, בשעת יענע גרייט צום טיש, שטעלט בראַנפּען מיט פאַרבייסען]. אַ ריינער אומגליק! מע לאָזט ניט אויסרעדען קיין וואָרט! אויף רעדען איז אימליכער אַ בעלן, נאָר הערען וויל קיינער נישט... איז דאָס נישט קיין קאָמעדיע? זאָג שוין דו אליין, נשמה מיינע!

ר א ב י נ ע ר ש ע [קנייטשט מיט די פלייצעס]. א ריינע
קאָמעדיע!

ש מ ח ה [קריכט אויפ'ן טיש]. מיר האָבען דאָ אַ גבאי, אַ נאָמ,
אַ קאָזנאַטשע מיט טשלאַנעס. וואָס באַדאַרף מען נאָך?
אַ ה ר צ י. מי ומי?

ב נ צ י. ווער איז, ווער?
אַ ב ר ה מ ע ל [אויף אויפ'ן טיש]. שמחה, ברוד'הערש און
דער ראַבינער זענען די גבאים, און...
אַ ה ר צ י. נו, און ווייטער?
ב נ צ י. און ווייטער וואָס?

אַ ב ר ה מ ע ל. היינט אַ נאָמ... צוויי נאָמנים...
ש מ ח ה. טאַקי אַהרצי מיט בנצין? נו, און אַברהמעל?
ב ר ו ד'ה ע ר ש [שלעפט אָפּ שמחה'ס מיט דער האַנט]. אַז
ס'איז יאָ אַזוי, איז איינער אַ נאָמ, דער אַנדערער אַ רואה'חשבון.

ש מ ח ה [רייסט זיך אויס פון ברוד'הערש'ס הענט]. ניין, צוויי
נאָמנים און איין רואה'חשבון, אָדער איין נאָמ און צוויי רואה-
חשבונס: אַברהמעל דער נאָמ און אַהרצי מיט בנצין די רואה-
חשבונס.

ב ח ו ר י מ [שמעהען אויף]. נו? נו?

ר א ב י נ ע ר. און די בחורים?

ב ר ו ד'ה ע ר ש. יונגע צאָפּעקלעך.

אַ ה ר צ י. די בחורים וועלען זיין די טשלאַנעס.

ב נ צ י. טשלאַנעס! טשלאַנעס!

ש מ ח ה. האָבען מיר, הייסט דאָס, דריי גבאים, צוויי
נאָמנים, איך מיינ איין נאָמ מיט צוויי רואה'חשבונס...

ר א ב י נ ע ר. ששא! וואָס-זשע ווערט דערפון? וואָס
ווערט פון די גבאים מיט די נאָמנים מיט די רואה'חשבונס?...

א ב ר ה מ ע ל [אויפ'ן טיש ארויף]. און זעכס משלענעם.
א ה ר צ י . ניין, זיעבען משלענעם; זיעבען בחורים —
זיעבען משלענעם.

ב נ צ י . זיעבען! זיעבען!

ב ר ו ד ך ך ע ר ש [נעמט זיך צום פלעשעל מיט'ן גלעזעל]. הייסט
דאָס, אין א גוטער שעה? מעג מען שוין טרינקען לחיים, הא?
ש מ ח ה . ניין, האָט צייט, האַפט זיך ניט! מע באַדאַרף
דאָס אַלץ פאַרשרייבען אויף פאַפּיער, אין א בוך אַרײַנשרײַבען.
ר א ב י נ ע ר . וואָס פאַרשרײַבען? מע באַדאַרף דאָך פּרײַ-
הער עפּים אָפּקלערען וואָס צו טהון! ניט גלאַט הוּלאַס-דאָוּף-דער-
קאָראָבקע — גבאים, משלענעם...

ש מ ח ה . אָט דאָס זאָג איך דאָך, אז מע באַדאַרף דאָס אַלס-
דינג אַרײַנשרײַבען אין א בוך אַרײַן. מיט וואָס איז אונזער חברה
ערגער פון אַלע חברות?

א ב ר ה מ ע ל . נו, מאַכט מען א פּנקס. א טײערע מציאה
א פּנקס מאַכען?

א ה ר צ י . מי ומי המאכערס?

ב נ צ י . ווער מאַכט דעם פּנקס ווער?

ש מ ח ה . דערויף זענען דאָך די בחורים באַשאַפּען.

א ה ר צ י . חברה בחורים, וואָס שווייגט איהר?

ב נ צ י . וואָס שווייגט איהר וואָס?

מ א ט ע ל [צו יענקעו]. נו?

י ע נ ק ע ל [צו יוסעו]. נו?

י ו ס ע ל [צו הערשעו]. נו?

ה ע ר ש ע ל [צו בערשעו]. נו?

ב ע ר ע ל [צו אַנשעו]. נו?

א נ ש ע ל [צו איצען]. נו?

א י צ ע ל [האלט דעם „המניד“ און איז שטארק פארטיעפט אין די מחשבות]. המ... המ... אאא... [צעהלט אויף די פינגער].

ב ח ו ר י ם [אלע צו איצען]. וואס האסטו דו זיך אזוי פאר-
טראכט, איצעל? א שווערע זאדאטשע פאר דיר? וואס קלעקט
דיר א פנקס מאכען? עס איז ביי דיר דאס ערשטע מאָל, וואָס?
א י צ ע ל [אלץ פארטיעפט]. ניין, ווייס איד... איד קלער אלץ
דעם פרט... וואָס פאר א פסוק מע זאָל צוטראכטען, סע זאָל זיין ווי
געוואונשען.

א ב ר ה מ ע ל. נו, מילא בקיצור, דאָס איז שוין א שפּע-
טעריגע דאגה! איהר מאכט נאָר א פנקס, סע זאָל זיין ווי עס געהער
צו זיין, אונזער חברה זאָל ניט פארשעמט ווערען קעגען אנדערע
חברות.

א ה ר צ י. ווי אזוי זשע ויעט הייסען אונזער חברה? מע
באדארף דאָך איהר געבען א נאָמען? צי ניין?

ב נ צ י. א חברה באדארף דאָך האָבען א נאָמען א חברה.
ר א ב י נ ע ר. וואָס ווערט דערפון — יאָ א נאָמען, ניט
א נאָמען? דער עיקר איז דאָך, אז...

א ב ר ה מ ע ל. ע, זאָגט דאָס ניט, ראבינער! יעדע זאך
מוז האָבען א באזונדערען נאָמען.

ב ר ו ד - ה ע ר ש. שטות'עריי.

ש מ ח ה. ביי אייך איז אלץ שטות'עריי.

ב ר ו ד - ה ע ר ש [האלט זיך ביים בלעשעל]. א נאָמען זוכט איהר?
חברות האָבען מיר שוין גענוג, דאכט זיך. [צעהלט אויף די פינגער].
חברה משניות, חברה תהלים, חברה מלביש-ערומים, סומך-נופלים,
רופא-חולים, מתיר-אסורים... טאָמער וואָלט דאָס געהייסען „חברה
נאראָנים“? האָ?

א ב ר ה מ ע ל. ביי אייך איז אלץ ווערטלעך.

ר א ב י נ ע ר [שטעקט זיך אויף]. הערט זשע אויס, וואָס איך וועל אייך זאָגען.

ש מ ח ה [קריכט אויפ'ן טיש]. ניין, הערט בעסער, וואָס איך וועל אייך זאָגען!

ב ר ו ד - ה ע ר ש [שלעפט איהם פאר דער האנט]. וואָס טויג מיר דאָס זאָגען, וואָס דו וועסט זאָגען?

א ב ר ה מ ע ל [קריכט אויפ'ן טיש]. לאַזט אויסרעדען אַ וואָרט יענעם אויך אַ מאָל! ס'איז דיר נאָך אַ קאָמעדיע מיט אַ אידען!

ר א ב י נ ע ר. איך פארשטעה גאָר ניט, וואָס שפארט מען זיך דאָ? דאָס קינד איז נאָך גאָר ניט געבוירען געוואָרען, און איהר טראַכט שוין מבח אַ נאָמען!

ב ר ו ד - ה ע ר ש. איהר פאָלגט מיך! מע דארף דעם נאָמען אויף סים סאָט פפרות! אַבי אַ חברה — וואָס טויג דער נאָמען? לאַמיר בעסער נעמען צו קאפלעך. זיך אָנגעשריגען, ס'איז אזש טרוקען אין האַלז געוואָרען. לחיים, אידען! יונגעלייט, לחיים! לחיים! [טרינקט].

א ל ע. לחיים, לחיים טובים ולשלום! [מע טרינקט, מע פאר- בייסט. אלע שרייען, פילדערען, אריינפאָהרענדיג איינער צום אנדערען אין די דער אַרײַן. דער ראַבינער וויל עפּים אויסרעדען זעהר אַ נויטיגע זאך, נאָר מע לאַזט איהם נישט. ברודיהערש פארבייסט. די יונגעלייט האַלטען זיך איינס דאָס אנדערע צו די מיילער. די בחורים אַמפערען זיך צווישען זיך. איצעל לייענט דעם „המניד“, און ברודיהערש קוקט אויף איהם פון דער ווייטענס און לאַכט, ווי איינער רעדט: „קוק איהם אַו, דעם שענעם פנים, מיט דעם בלאַט!“]. מע רעדט, מע לאַכט, מע שפארט זיך, אַלץ שרייענדיג און פילדערענדיג, צוקלע- רענדיג אַ נאָמען דער חברה, ביז מע צענעהט זיך. — דער ראַבינער מיט דער ראַבינערשע בלייבען אַלײַן].

ר א ב י נ ע ר ש ע. נו? מיט וואָס איז מען זיך צעגאָנגען?

ר א ב י נ ע ר. מיט וואָס? מיט גאָרניט.

ר א ב י נ ע ר ש ע. וואָס הייסט, מיט גאָרניט? נאָך אַלע

געשרייען?

ר א ב י נ ע ר . לעת-עתה האט מען אויסגעקלויבען גבאים,
נאמנים און טשלענעם.

ר א ב י נ ע ר ש ע . נו, און ווייטער וואָס?

ר א ב י נ ע ר . און ווייטער גאָ... [טהוט אויס די ברילען און
רייבט זיך די אויגען]. און ווייטער... לעת-עתה גארנישט.

ר א ב י נ ע ר ש ע . לעת-עתה גארנישט? [האפט זיך מיט ביידע
הענט ביי די זייטען און ווערט שיער נישט צעגאנגען פאר געלעכטער].
חא-חא-חא! ס'איז נאָר אַ באשרייבונג מיט אייערע אסיפות און
נענוג! חא-חא-חא! א קאמערע, א ריינע קאמערע!!!

פ א ר ה א נ ג .

יקנה"ו, אדער דאָס
גרויסע בערזענשפּיעל

אָ קאָמעדיע אין פּיער אַקטען.

געשריבען אין יאָהר 1894.

ש גוטען פריינד און א גוטען מענטשען.

א. א. חורגין,

ברעננט דאס ווערק א מתנה

דער מחבר.

י ק נ ה " ז באשטעהט פון פינף אותיות, ראשייתיות פון פינף ווערטער :
יין, קידוש, נר, אבדלה, זמן — די פינף סימנים פונ'ם אידישען יום־טוב. דאס
ווארט אליין פאר זיך האט קיין שום באדייטונג נישט. ע פ י ס איז דאס, נאר
פארט גארנישט; ניטא ביי וואס אנצונעמען. דער וואס איז באקאנט אויף דער
בערזע מיט'ן מסחר פון אקציעס, פאפיערען, קורסען וכדומה — דער וועט באלד
פארשטעהן דעם טעם פון י ק נ ה " ז; און דער, וואס איז פון דעם ענין ווייט,
וועט דאס רעכט צעקלייען ערשט נאכדעם, אז ער וועט האבען דאס גאנצע ווערק
דורכגעלייענט ביז'ן סוף.

די פארשויגען פון דער קאמעדיע:

שמואל פאסטערנאק. איין אויפגעקומענער עושר. א איד פון דער אלטער וועלט.

מאדאם פאסטערנאק. זיין ווייב. א דאמע מיט נערווען. לייענט שייקספיערס ראמאנען און דאקטארט זיך כסדר.

איזאבלע. זייער טעכטערעל. א קלה מיט פערציג טויזענט. וויל העלפן פארן שטודירן. א יונגער באנקיר. א שענער יונג מיט וואנסים. שרבנט זיך צו איזאבלען.

מאדאם. איין ארעמער סטודענט. שטודירט אויף דאקטאר. שרבנט זיך צו איזאבלען.

פרינקוועל. א קלונער ספעקולאנט. שפיעלט א פרומע ראלע. האט נישט פיינט קיין קערטעל.

חניקיס. א פייעריגער ספעקולאנט. פארברענט אין די קארטען. בייגעלאזט. א שטילער ספעקולאנט. א פראסטער נפש. רייכט זיך צווישען אריסטאקראטען.

קנאקניסעל. א געהיטער ספעקולאנט. איין איינגענעמען אידעל. מאדאם פרינקוועל. איין אריסטאקראטקע. פאהרט אלע יאהר קיין אויסלאנד אין די „מאלקען“.

מאדאם חניקיס. א דאמע פון „קאמענעץ“. א מסוכנע רכילות'ניצע. מאדאם בייגעלאזט. שטאמט פון גרויסען יחוס. שפיענעלט זיך אין דער „משפחה“.

מאדאם קנאקניסעל. נישט אזא מיוחסת, נאר גלאט א גראבע אידעל.

גריינער. א הייסער ספעקולאנט. א נידעריגער, א גראבער, מיט א רויטער בארד.

מנחם-נדעל. א קליינשטערטעלדיגער ספעקולאנט. געהאנדעלט
אמאל אין אדעם מיט „לאנדאז“.

פייזל פאנפאטש { צוויי „שפעגעלאנטען“. האנדעלען
זאזעל זאזיקע { בשותפות „יקנה“ו“.

שמעלקע קבצן. א מעקלער מיט א רחמנות-פנים. אנגעשטאפט
מיט געלט.

ריקאפאטע. א מעקלער מיט א לאנגער קאפאטע און מיט א רויטער
פעטשיילע.

דער קאפאליש. א מעקלער מיט א צוגעטראגענעם קאפעליש.
פלוידערזאק. איין אדוואקאט מיט באקענבערד. רעדט העכער האלב
רוסיש.

ציפערבלאט. בוכהאלטער ביי פייפערען אין קאנטאר. געהט אונטער-
געבונדען די אויהערען.

פלעדערזויט. קארעספאנדענט ביי פייפערען אין קאנטאר. א יונגער-
מאן א שטשאנאל.

זילבערמיינ. קאסיר ביי פייפערען אין קאנטאר. א ביוזער איד.
די אידילע. איין אלמנה „פון דער סלאבאדקע“.

קלארא. א מאדיסטקע
סאסעל. א פאקאיאזע ביי די פאסטערנאקעס. א שווארצ'הנ'עוודיג מיידעל.

ווייטער געהען יונגע ספעקולאנטלעך, אלערהאנט מעקלערס, א גאנצע האליאסטערע.

די געשיכטע קומט פאר אין דער גרויסער שטאדט יעהופעץ, אין אונזערע
צייטען.

ערשטער אקט

[ביי די פאסטערנאקעס איז א זשורפיקס. — א גרויסע זאל, איין אויסגעפוצטע, רייד מעבעל, גרויסע שפיענלעך, א פארטאפואנע מיט גאטען, גרינע טישלעך, לייכטערלעך מיט ליכט, קריידלעך, בערשטלעך, פרישע טעשלעך קארטען. — פאסטערנאק און מאדאם פאסטערנאק זיצען גרייט אויפצונעמען געסט: ער, א שווער אידעל מיט א גאנץ שענער ליסינע, ליגט אין א פאטעל ציהט זיך און געהניצט; זי, אויסגעפוצט, באהאנגען מיט גאלד, פערעל, בריליאנטען, זיצט ביים טיש ווי א גאסט און בלעטערט איין אלבום.]

ערשטע סצענע.

פאסטערנאק [געהניצט]. א-א-א! א-א-א!
מאדאם פאסטערנאק. טפו, טפו, טפו! זעה נאָר, ווי ער געהניצט, דאָס מויל ווערט איהם שיער ניט צעריסען. א גליק, וואָס ס'איז נאָך קיינער נישטאָ. אין א געזעלענשאפט ווען דו טהוסט דאָס, קאָן מען חלש בלייבען.
פאסטערנאק [געהניצט]. וואָס זאָל איך טהון, אז בייר נאכט טאָר מען ניט שלאָפען? טאָהין, טאָהער. מען איז שטענדיג פארנומען מיט וועטשעריןקעס, זשורעכלינגעס.
מאדאם פאסטערנאק. זשורפיקסען! מויוענט מאָל האָב איך דיר געלעהרענט, זאָלסט זאָגען זשורפיקסען, ניט קיין זשורעכלינגעס. ווען דו זאָגסט דאָס חלילה אין א געזעלענשאפט, קאָן מען חלש'ען.

פאָס ט ע ר נ א ק . מילא בקיצור, על-כּל-פּנים, לאָז זיין זשורפיקסען. פאַרהאַן ביי אונז א גמרא: „יאָק ריידעלע טאָ ריידעלע, אַבי דאָברע מיינעלע.“ איך שמועס עם אַקעגען דרינען, וואָס מע שלאָפט נישט קיין נעכט, מע געהט איינער צום אנדערען פלומרשט מיט וויזיטען, און מיינען מיינט מען יענע מעשה. [ער ווייזט מיט די אויגען אויף די גרינע טישלעך]. מע פלעגט אַמאָל אויך מאַכען וועטשערניקעס. וואָס זשע האָט מען געטהאָן? האָט מען געקאכט וועטשערע, פרישע וואַרעניקעס מיט קעז, צי געבראָטענע פופקעס מיט רעטשענע לאַטקעס, און ס'איז טאָק געווען, פאַר שטעהסט דו מיך, ווי אין דער הייליגער תורה שטעהט געשריבען: ו י א כ ל ו , דאָס הייסט, מע האָט געשטופט אין פנים אַריין. און היינט, זינט ס'איז געוואָרען אַ מאָדע זשורעכלי... מיינ איך זשור-פיקסען, עסט מען מכות. מען איז גאָר מכבד מיט אַ גלאָז וואַסער און מיט אַ מאַראַנץ, וואָס אז מע זאָל איהם וועלען פאַרזוכען, קאָן מען דערזעהען קראַקע מיט לעמבעריג. און אז מע וויל שוין גאָר יוצא זיין, פאַרבלענדט מען די אויגען מיט אַ טייטעל און מע ווייזט אַ פייג...

מ א ד א ם פ אָס ט ע ר נ א ק . פּע, סאַמואיל, דו רעדסט עפּים אזעלכע ווערטער, וואָס אין אַ געזעלענשאַפט וואָלט איך גע-פאלען חלשות.

פאָס ט ע ר נ א ק . איך שמועס עם אַקעגען דרינען, וואָס מען איז היינט געוואָרען סטעקראַטען, איידעל געפאַצקעט. אַ גאַנץ יאָהר עסט מען קדחת; דאָס מעג מען, דאָס טאָר מען נישט, דאָס שאַדט, דאָס הייסט נישט דער דאָקטער. און אז סע קומט דער זומער, פאַהרט מען מאַכען די קור — אָדער קיין באַדענקראַנץ, אָדער קיין פראַנצענוואַלץ.

מ א ד א ם פ אָס ט ע ר נ א ק . גראַב-שטראַם, מאַך מיר אַ האַרמידער. מע רעדט מיט איהם חריין, ענטפערט ער פעטרישקע! וואָס ביזט דו פלוצים אַרויף אויף דער קור מיט די בעדער?

פ א ס ט ע ר נ א ק . גלאט אזוי. איך שמועס עם אקעגען דרינען...

מ א ד א ס פ א ס ט ע ר נ א ק . דו שמועסט תמיד אקעגען דרינען. דאָס איז יאָ — מע זאָגט דער טאָכטער און מע מיינט די שנור. די מאדאם פיינקוגעל איז א ביסעל געזינטער פון מיר, מעג זי יאָ פאָהרען אלע יאָהר אין די „מאָלקען“. צי די מאדאם קנאָס ניסעל, וואָס וועט אין דער טיר ניט אַרײַן, מעג פאָהרען אלע זומער קיין אדעס אויפ'ן „לעמאָן“, און דער מאָן וועט איהר אפילו די צונג נישט איבערקעהרען. צי די מאדאם חנקיס מעג אַרומפאָהרען פון „ניטץ" קיין „נאטאליע" און פון „נאטאליע" קיין „ניטץ" — און דער מאָן וועט איהר אפילו ניט זאָגען „קרום געהסט דו". אַנו, פרעג דעם דאָקטער קעבעבע, צי קאָן איך מיך באַגעהן אפילו א מינוט אָהן פאָהרען קיין אויסלאַנד אין די בעדער אַרײַן?

פ א ס ט ע ר נ א ק . דער דאָקטער קעבעבע? הערסט דו, אָט דאָס איז דאָך מיין טענה, וואָס איך טענה שוין לאַנג, אז דער דאָקטער קעבעבע פיהרט אײַך, אלע יעהופעצער סטעקראטקעס, אין באָד אַרײַן... נאָר גאָר ניט: א ל ת פ ל ד ב ר — חאַטאַ פאָקרישקע. איך שמועס עם אקעגען דרינען. מע זאָל זיך נאָר וועלען צולאָזען צו די דאָקטוירים, וואָלטען זיי א געזונטען קראַנק געמאַכט, א לעבעדיגען — טוירט, און א קלאָרען — משוגע.

מ א ד א ס פ א ס ט ע ר נ א ק . זעה נאָר, ווי ער איז דאָס א ביסעל אויפגעטראָגען קענען די דאָקטוירים, גלייך ווי זיי וואָלטען איהם געקוילעט די קאפאָטע. מיר דאכט, אז דו האָסט נאָך קיין דאָקטער ניט באַנוצט זינט דו ביזט א יעהופעצער?

פ א ס ט ע ר נ א ק . הלואי וואָלסט דו אזוי באַנוצט א דאָקטער, ווי איך, וואָלט נאָר אנדערש געווען... איך שמועס עם אקעגען דרינען, ווי זאָגט ער: א ל ת פ ל ד ב ר — חאַטאַ פאָקרישקע... ווייסט דו, וואָס איך קלער?

מ א ד א ס פ א ס ט ע ר נ א ק . איך זאָל איהם געהן זאגען. יאָס ער קלערט! איך ווייס, וואָס דיין קאפ קאן אויסקלערען?

פאָס טערנאָק. איך קלער: אזוי ווי ס'איז במילא ביי אונז היינט זשורעכלי... מין איך זשורפיקסען, עס וועלען זיין געסט, פייפער וועט אויך זיין, מע וועט זיצען שפעט, — אפשר וואָלט געווען אַ סברה, אז מיר זאָלען שוין אין איין וועג אָפקלאָפּען דאָס קנט-מאָל, ווי אין פסוק שטעהט: ז ב י ן ו ת ת ח ר ט — א וואָרט און צוויי און אַ מאַחאָריטש?...

מאָדאָם פאָס טערנאָק. [א פלעק מיט די הענט]. וואָס סע האָט זי מיר גע'חלומ'ט יענע נאכט און היינטיגע נאכט און אלע נעכט פון אַ גאנצן יאָהר זאָל אויסגעהן צו מיינע שונאים'ם קעפּ! פאָס טערנאָק. שא, שא, שא! איז לאַ פּדלתי — האָב איך ניט געטאָנצט מיט'ן בער!

מאָדאָם פאָס טערנאָק. פאַרשטעהסט אַ משל? מע מאַכט אַ זשורפיקס, זאָל מען שוין אינאיינעם אָפקלאָפּען אַ קנט-מאָל! פלוצים, אין מיטען מיטוואָך שבת-צונאכטס! אומגערעכט, קיינעם נישט גערופען, מיט קיינעם נישט גערעדט — אַ שטילע וועטשערע! וואָס איז אזוי? די קינדער האָבען דרך באַפאלען? און וואָס וועלען לייט זאָגען? וואָס וועט זאָגען די מאָדאָס חניקים, די באַרעדערין, די ספּלעטניצע, טאָמער האָט זי מיך נאָך ווינציג באַרעדט אין שטאָדט?...

פאָס טערנאָק. מילא בקיצור, על-בל-פנים, לאַז זיך דיר דאכטען, עלעהיי איך האָב גאָרניט געזאָגט! מאָדאָם פאָס טערנאָק. וואָס הייסט, דו האָסט גאָרניט געזאָגט, אז דו האָסט יאָ געזאָגט?

פאָס טערנאָק. געזאָגט איז פאַרפאלען, ווי אין פסוק שטעהט: א ל ת פ ל ד ב ר — חאטא פאָקרישקע.

מאָדאָם פאָס טערנאָק. וואָס טויג מיר דיין פסוק? איך האָב קיין פסוק ניט געלערענט. איז מע שמועסט פון אַ קנט-מאָל, באַדאָרף מען דאָך פריהער עפּים רעדען, פּרעגען די טאָכטער, צי וויל זי גאָר פייפערען פאַר אַ חתן. טאָמער וויל זי איהם נאָך ניט?

פאָס טערנאָק. און וואו בין איך? עפּים האָב איך דאָך
אויך אַ שטיקעל דעה ביי אַ שידוך טהון מיט מיין טאָכטער, צי ניין?
עפּים געב איך דאָך נרן אויך, פערציג טויזענט קארבען, צי ניין?
מאָדאָם פאָס טערנאָק. אַ גליק האָט מיך געטראָ-
פּען! חתנים גיט אַ ביסעל מעהר נרן די קינדער, און מאַכט גאָר
נישט אזא טאָרעראם!

פאָס טערנאָק. ביי חתניםען איז גרינגע טויזענטער.
ער האָט זיי געמאַכט פון קאָרטען.

מאָדאָם פאָס טערנאָק. ווילסטו, הייסט דאָס,
אָנהענגען איזאָבעלען אַ חתן מיט גוואַלד?

פאָס טערנאָק. ווער זאָגט דען מיט גוואַלד? גלאַט איך
שמועס עס אַקעגען דרינגען...

מאָדאָם פאָס טערנאָק [הערט ניט]. גאָרניט. עס
ווילט זיך איהם פאַרשלייערען די טאָכטער, פונקט אזוי ווי יענער
מערדערשער פאָטער, וואָס איך לייען גראַדע אַצינד ביי שייקע-
וויטשען אין אַ ראָמאַן; ער האָט געוואָלט, אז די שענע, די קלוגע,
די ענגעלשע אַנטוואַרטע מיט די שענע בלויע הימעל-
אויגען, וואָס האָט געראָמאַנסירט מיט דעם עהרליכען, גוטען, ליכ-
טיגען העלד סאַלאָמאָן, זאָל חתונה האָבען פאַר'ן ווילדען
שקאַנטיסט מיט די בלויע ברילען, וואָס קוילעט ווייבער און באַהאַלט
זיי אין אַ קעלער...

פאָס טערנאָק [פאַרשטעלט די אויהערען. מיט אַ גיגול].
טע-טע-טע! האָסט שוין אָנגעהויבען מיט דיינע „ראָמאַנסען“,
מיט אַ הימעלשען סאַלאָמאָן און מיט אַ ווילדען שקאַנטיסט, וואָס
קוילעט ווייבער — אַ געשריבענע מעשה, אַרויסגענומען פונ'ם ספר
פּראָלניק?

כאַראָס פאָס טעריאַק [ארויס פון די כלים]. דעספּאַט!
מערדער! טיראַן! [זי טהוט אַ וואָרף דעם אלבום אויפ'ן טיש מיט כעס און
אַנטלויפט אין איין אַנדער הדר].

פאסטער נאך [צו זיך אליין]. אריינער אומגליק! אמאל, איידער איך האָב געהאט געלט, איז מיין ווייב געווען א מענטש, גלייך מיט אלע מענטשען. היינט, זינט דער דאָקטער קעבעפע האָט איהר איינגערעדט, אז זי האָט גערווען, קאָן מען מיט איהר קיין צוויי ווערטער נישט רעדען. באַלד עפּים — ווערט זי אָנגעצונדען... [מע קלינגט. פאסטערנאָך שרייט: „סאָסעל! סאָסעל!“ — און געהט אוועק אין איין אנדער חדר צום ווייב. — עס קומט אריין סאָסעל, א שוואַרצ-חנ'עוויג' מיידעל, מיט א פלעדערוויש און מיט א באַרשט].

צווייטע סצענע.

סאָסעל [קוקט זיך ארום אויף אלע זייטען]. איד וואָלט געמעגט שווערען. אז עמיצער האָט מיך דאָ גערופען, געשריגען „סאָסעל!“. א שמוץ — טפו זאָלען זיי ווערען, איינער ווייסט נישט פונ'ם אַנ-דערען! קומט דער טאָג, הויבט זיך אָן: סאָסעל געב, סאָסעל דאָס, סאָסעל יענעם, סאָסעל אַהין, סאָסעל אַהער — משוגע צו ווערען און גענוג! די מאַדאָם מיט איהרע גערווען, עסט פאַר דריי און דאָס-טערט זיך פסדר... אלע טאָג דעם דאָקטער קעבעפע — ווייסט שוין נישט וואָס אויסצומראַכטען פאַר גרויס ראַסקאַש... א שטענע נגידית: האַלט דאָס ברויט אונטער'ן שלאָס, צעהלט וויפיעל שטיקלעך צוקער עס געהט אין פונט, וועגט-איפער די גרויפן פונ'ם מאַרק... א פערטעל עוף לאָז בלייבען פונ'ם טיש, וועט מען דאָס באַהאַלטען אונטער זיעפען שלעסער, עס זאָל פאַרפוילט ווערען — און יענעם נישט אוועקגעבען! צי א ביסעל איינגעמאַכטס פון די געסט — וועט מען עס צונעמען, עס זאָל חלילה נישט אָנקומען דער דיענסט... און איין אַרעמאָן אז עס קומט א מאָל צו געהן, הייסט מען טרייבען מיט שטעקענס... אנומעלטען האָט זיך מיט גוואָלד דורכגעשטופט איינער, עפּים א איד וואָס מאַכט ביכלעך, איז מען דאָס אויף מיר אָנגעפאַלען: „די שלעפערס! וואָס לאָזט מען אַריין די שלע-פערס?!“ יענעם איז געבאָך פינסטער געוואָרען אין די אויגען פון אזא ברוך-הבא. „גלויבט מיר, זאָגט ער, איך בין חלילה נישט פון די

שלעפערס. איך האָב אייך געבראַכט אַ מתנה, טאַקי מיינס אַ ביכעל.
 קויפט, איהר וועט, אם ירצה שם, האָבען הנאה, לעקען די פינגער...
 ער האָט אזוי לאנג געאַרבייט, ביז מע האָט איהם געמוזט אַרויס-
 שיקען אַ נדבה און בעטען, ער זאָל געהן געזונטערהייט. נאָך אַ גליק,
 וואָס מע האָט ניט געהייסען איהם אַראָפּוואַרפען פון די טרעפּ...
 דאָס טעכטערעל — אויך אַ טייערע נשמה! ניט אומזיסט זאָגט
 מען, אז דאָס עפעלע פאַלט ניט ווייט פונ'ם בוימעלע. זאָלסט
 זאָגען — אַ מאָל אַ קליידעל איין אַלטס אוועקשענקען, צי אַ פאָר
 שיד אָהן אָפּצאָסען, צי זאָקענבענדלעך, וואָס מע דאַרף זיי שוין
 אַרויסוואַרפען אויפ'ן מיסט. ווער? וואָס? וועמען?... און דער
 בעל-הבית אליין? פאַרהאַפט זאָל ער ווערען! אַ בעל-הבית זאָל
 זיך נאָר קנייפען, רייסען שטיקער פלייש, נישט לאָזען די שטוב
 איבערגעהן! מיר דאַכט, איך וועל איהם אַ מאָל צושטעלען אַ
 בענקעלע צו דער מאַדאַם, אז דער רוח וועט איהם צונעמען!...
 [עס הערט זיך אַ קול: „סאַסעל, וואו ביזט דו? מע קלינגט!“. איך הער,
 איך הער, אז מע קלינגט, עס האָט מיך נאָך ניט פאַרלענגט! דאָס
 קלינגען שוין מסתמא די געסט. שענע געסט! נישט מעהר זאָלען;
 די שונאים פאַרמאָגען, וואָס מע האָט זיך אָן פון די געסט! אז פון
 די קאָרטען, וואָס עס מאַכט, נעמט-צו די מאַדאַם אליין, און אונז
 קומט-אָן אויפ'ן שפיץ מעסער... [עס הערט זיך וויעדער אַ קול: „סאַסעל,
 סאַסעל!“. איך געה, איך געה! בראַש איז דאָ אַלסדינג מיט דער
 מינוט. אַ וויסטער פראָסט אויף זיי! [זי לאָזט די באַרשט אין מיטען
 זאָל און לויפט עפענען די טיר. עס קומט אַריין פייפער — אַ לעבעדיגער,
 אַ פרישער, איין אויסגעפוצטער, און באַלד נאָך איהם — סאַסעל].

ד ר י ט ע ס צ ע נ ע .

ס אַ ס ע ל [האַפט זיך צו דער באַרשט]. אוי, אַ מכה איז מיר!
 שלאָף אין שלייער... אין מיטען שטוב אין אַ ווינקעלע... טיץ טובי
 דורין...

פ י י פ ע ר [געהט'צו צו איהר גאָהענט, טהוט איהר א קניפ אין בעקעל].
 וואָס איז, טייבעלע מיינס? צו וועמען רעדסט דו דאָס?
 ס אָ ס ע ל. אַי! געהט אייך צו אלדרי גוטע יאָהר!
 פ י י פ ע ר [ווייל זי האַפּען]. פייגעלע מיינס! איין קוש איז
 בעקעל.

ס אָ ס ע ל [לאָזט זיך נישט]. קושען וועט איהר — זאל איד
 אייך זאָגען וועמען!
 פ י י פ ע ר [האַפּט זי פאַר אַ האַנט]. ניין, קעצעלע מיינס, דרך,
 נאָר דרך!

ס אָ ס ע ל [גיט איהם מיט'ן פלערערוויש איבער'ן פנים]. אלע בייזע,
 וויסטע, פינסטערע חלומות, שלים-מזל! אָן געהט די בלה אייערע!
 [זי רייסט זיך אויס פון זיינע הענט און אַנטלויפט. עס קומט אריין פונ'ם
 אנדערען חדר איז אַ בעלע].

פ י ע ר ט ע ס צ ע נ ע .

פ י י פ ע ר [צעלאָזט זיך, מאַכט אַ בואיכשלוס, בויגט'אין דעם קאָפּ
 און וויטעט זיך זעהר עלעגאַנט]. גוט, וואָס איהר זענט אָנגעקומען.
 כלעבען, איך שטעה אָט דאָ די גאַנצע צייט אין איינע יסורים. איך
 קלער צו זיך אליין: אַך, ווי גוט עס וואָלט געווען, ווען איהר קומט
 אַרויס אַהער אליין און מע קאָן זיך מיט אייך אויסשמועסען, ווי עס
 רעדט זיך, אונטער פיער אויגען, און אַרויסזאָגען אייך אַלסדינג,
 וואָס איך קלויב מיך שוין לאַנג צו זאָגען אייך... מיט איינעם וואָרט,
 איהר ווייסט שוין, וואָס איך וויל אייך זאָגען?
 א י ז א ב ע ל ע. פון וואָנען זאָל איך וויסען, וואָס איהר
 ווילט זאָגען?

פ י י פ ע ר. איהר שטויסט זיך. איך האָב אייך שוין וויפיעל
 מאָל געגעבען אָנצוהערעניש.
 א י ז א ב ע ל ע. איך ווייס ניט קיין אָנצוהערענישען. איך
 פאַרשטעה ניט אויפ'ן וואונק.

פ י י פ ע ר [מיט א טרויעריגער מינע]. א מינדסט קינד, דאכט מיר, קאָן אויך פארשטעהן. מע באדארף נאָר אַ קוק טהון מיר אין פנים אריין, איז שוין גענוג.

א י ז א ב ע ל ע [קוקט איהם אין פנים אריין]. אויפ'ן שטערן איז ביי אייך ניט אָנגעשריבען גאָרניט, חא - חא - חא !

פ י י פ ע ר [טראגיש]. אויפ'ן שטערן? אמת. אבער דא? ביי מיר אין הארצען? ... אָ, איזאבעלע! ביז ווי לאנג נאָך וועט איהר זיך שפיעלען מיט מיין הארץ? איין מאָל פאר אלע מאָל, זאגט מיר: יא, אָדער ניין — לאָס איך וויסען, לאָס איך מיך אויפהערען צו פלאַנען אומזיסט, אַרומגעהן מיט חלומות. איינס פון די ביידע: אָדער איך בין איינער דער גליקליכסטער אויף דער וועלט, אָדער מיין לעבען איז ניט קיין לעבען! ... [ער פאקט איהר צו די פיס. עס עפענט זיך די טיר און עס קומט אַריין מאַרקוס. איזאבעלע אנטלויפט].

פ י נ פ ט ע ס צ ע נ ע .

פ י י פ ע ר [צו מאַרקוסען, נאָר פריינדליך]. א? הערר מאַרקוס? וואָס מאכט מען? ווי געהט'ס? פאר וואָס זעהט מען אייך עפּים ניט?

מ א ר ק ו ס . וואו זאָלט איהר מיך זעהען, אַז איהר זענט אַ פאַרנומענער מענטש? איהר האַלט שטענדיג אין איין שפיעלען: אָדער איהר שפיעלט אויף דער בערזע, אָדער אין קאָרטען, אָדער נאָר אין ליַעבע...

פ י י פ ע ר [מאכט זיך תמ'עוואטע]. חא - חא, איהר זענט גערעכט. איך בין אַ פאַרנומענער מענטש, זעהר אַ פאַרנומענער מענטש... איך האָב קיינמאָל קיין צייט ניט, אפילו אין אַ ביכעל אַריינקוקען. אַמאָל פלעג איך לעזען ביכער אַ סך. ס'איז נאָך ביי מיר היינט אויך פאַרהאן אַ גוזמא ביכער, אַ גאַנצע ביבליאָטעקע. איהר האָט געזעהען מיין ביבליאָטעקע?

מ א ר ק ו ס . נישט געזעהען, און אפילו נישט געהערט.

פ י י פ ע ר [דרעהט די וואנסים]. א שאד, א שאד. עס וואלט
בראי געווען, איהר וואלט אנקוקען מין ביבליאטעקע, כלעבען. איהר
קאנט געפינען ביי מיר ביכער אזעלכע, וואס איהר האט זיי קיינמאל
נישט געזעהען. ביכער איז ביי מיר דאס לעבען. מעהר פון אלטדינג
אויף דער וועלט האב איך ליעב די ליטעראטור. ליטעראטור און
מוזיק — דאס זענען די צוויי זאכען, וואס זענען ביי מיר טייערער
פון אלץ אויף דער וועלט. איהר האט מיך געהערט א מאל שפיעלען
פיאנע?

מ א ר ק ו ס . אין „ווינט“ — ווייס איך, אז איהר שפיעלט
גוט; נאר פיאנע האב איך אייך דערווילע נאך נישט געהערט
שפיעלען.

פ י י פ ע ר . א שאד, א שאד. ווען איך זאל נאר געווען
וועלען, וואלט איך איצט געקאנט אפגעבען קאנצערט. גרויסע
מבינים האבען דאס מיר געזאגט, ארטיסטען. איך בין באקאנט
מיט אלע גרעסטע ארטיסטען אין יערושלים. איך האב ליעב אר-
טיסטען. ארטיסטען און סטודענטען זענען ביי מיר דאס חיות;
וואס מיך קאסט אפ א יאהר ארטיסטען און סטודענטען — איז א
גוואלד! וויפיעל מיינט איהר?

מ א ר ק ו ס . א ר ט י ס ט ק ע ס — ווייס איך, אז זיי קאסטען
אייך אפ גענוג. נאר ארטיסטען און סטודענטען — דאס הער איך
דעם ערשטען מאל פון אייך.

פ י י פ ע ר . ארטיסטקעס? הא-הא! וואס זשע מיינט
איהר — עס קאסט טאקי נישט וואלוועל. וואס זאל מען טהון?
דארויף איז מען א יונגער מענטש. עס ווילט זיך אמאל רוען. אז
טאג ווי נאכט איז מען אין דער ארבייט. מע האט אין זינען גע-
שעפטען! און נאך וואסערע געשעפטען! אויף הונדערטער
טויזענטער — וואס זאג איך? אויף מיליאנען! אויף מיליאנען!
[עס קומען פאסטערנאק, מאדאס פאסטערנאק מיט איזאבעלען; נאר זיי —
געסט: פיינקונגעל, חילקיס, בייגעלמאז, קנאקניסעל מיט

זייערע ווייבער. די פאסטערנאקעס נעמען אויף די געסט זעהר פריינדליך. מע זעצט זיך אויס ארום טיש. אינאנעלע זעצט זיך צו דער פיאנע. מארקוס — נעכען איהר].

ז ע כ ס ט ע ס צ ע נ ע .

פ א ס ט ע ר נ א ק [טאנצט ארום די געסט]. זיצט, זיצט, מיניע ליעבע געסט. איהר האָט היינט אַ ביסעל עובר קרוצט־שמע געווען, נאָר נישקשה. עס מאַכט נישט אויס. איך האָב מיך מיט גאָט'ס הילף אויסגעשלאָפּען בייטאָג, בכדי איך זאָל מיך זעצען צום סדר מיט אַ קלאָרען קאָפּ. עס זאָל זיין, ווי אין פּסוק שטעהט: א מ ו ר א ל ה פ ה נ י מ — לאָזען זאָגען די כּהנים צו די קליינע כּהנים'לעך, אז די קינדער זאָלען ניט דרימלען ביי דער הגדה. [צו פייפערען]. עפּים האָב איך געחאפּט אַ וואָרט פון אייך — „מיליאָנען“. אפּנים, איהר האַלט שוין ביי די מיליאָנען? נאָר וואָס איז דאָס חידוש, אז מע שאַרט ביי אייך אויף דער בערזע גאָלד מיט לאָפעטעס, ניט אזוי ווי נאָש בראַט בעל־הלואה, וואָס דאָרף אַרויסקוקען אויף פּראָצענט. איך שמועס עס אַקעגען דרינען... [צו די געסט]. וואָס הערט זיך עפּים ביי אייך נייעס? ווי טייער שטעהט יקנה"ז?

פ י י נ ק ו ג ע ל . פרעגט שוין גאָר ניט. דאָס יקנה"ז ליגט מיר שוין אין האַרצען! ס'איז נאָר אַ קדחת און גענוג.

פ א ס ט ע ר נ א ק . צו וואָס זשע טויג עס אייך, אז עס ליינט אייך ניט? מע נויט אייך פון קהל?

פ י י נ ק ו ג ע ל . וואָס דען טהוט מען? אזוי ווי די אידינע מיט די בייגעל: „עס פאַרדיענט זיך עפּים?“ — „מיניע שונאים זאָלען אזוי לעבען!“ — „צו וואָס זשע טויג אייך אַרומטראָגען בייגעל?“ — „פון וואַנען דען וועל איך לעבען?“...

פ י י פ ע ר [דערעהט די וואַנסים]. איך ווייס ניט, ווי אזוי ביי אנדערע איז; איך האָב אויף יקנה"ז געמאַכט אַ פאַרמענען. איך טענה איינס: די בערזע דאָרף מען פאַרשטעהן.

ח י נ ק י ס . איך פארשטעה ניט, וואָס איז דאָ פארהאן צו פארשטעהן? אָט בין איך אויך מיט גאָט'ס הילף אַ ספּעקולאַנט, דאכט זיך, ניט פון נעכטען און ניט פון עהערנעכטען. נאָך מיינ שכל קומט אויס, אז די בערזע איז אַ קאָרט. פּל־זמן די קאָרט געהט, איז גוט; הערט זי אויף צו געהן — איז האַמטש נעם און טהו זיך אָן אַ מעשה!

פּאָס ט ע ר נ א ק . ווי אין פסוק שטעהט: ל מ נ צ ח ע ל ה ג ת י ת; געהט דאָס — געהט דאָס, ווען ניט — שטעהט דאָס. ב י י ג ע ל מ א נ . ווערקמירדיג מיט חִינְקִיסען! פון וואָס איהר זאָלט ניט רעדען, קומט ער אַרויף אויף די קאָרטען.

פּאָס ט ע ר נ א ק . וואָס חלומ'ט זיך דער הוהן? — פּראָסע. ק נ א ק נ י ס ע ל . חִינְקִיס איז אָבער גערעכט. די בערזע איז נאָר אַ קאָרטענשפּיעל. זי איז מיר אַזוי נמאס, אז ווען איך געפֿין מיר עפֿיס אַיין אנדער געשעפט, טהו איך אַ שפּיי אויף דער בערזע — און רופֿט מיך קנאַקניסעל!

פּאָס ט ע ר נ א ק [צו קנאַקניסלען]. ווי דער שפּאַלער זיידע עליו השלום מיט'ן שופֿר: לָאָז איוואן בלאָזען! איך הער דאָס שוין פון אַייך אַ יאָהר דריי. איהר שרעקט די גענז, און געהט פּאָרט אויף דער בערזע. אַ חידוש איז דאָס אפֿילו: ווערליג מיר קענען אַייך, זענט איהר ניט קיין איד פון געבען געלט. היינט ווי קומט דאָס, אז איהר זאָלט זיך אַיינשטעלען געהן אויף דער בערזע און נאָר קיין מורא ניט האָבען פאר דערלעגען?

פ י י נ ק ו ג ע ל . וואָס איז דאָ מורא צו האָבען? אַ איד אז ער געהט-אַרויס אויף דער בערזע, האַנדעלט ער מיט אַ ממה-נפֿשך, ווי דער מלמד קויפט אַ ציעג: „ממה-נפֿשך, זאָגט ער, וועט די ציעג געבען מילך, איז זי דאָך טאַקיי ווערטה זיעבען קערבלעך. אי וואָס? טאַמער גיט זי ניט קיין מילך? פאר וואָס זאָל זי ניט געבען קיין מילך?“ [דער עולם לאַכט: „אויף אלסדינג האַט אַיף פיינקונגע אַ משל!"].

פ י י פ ע ר [דרעהט די וואנסים]. זאגט אייד וואס איהר ווילט — די בערזע דארף מען פארשטעהן. איך האב ארויסגעזעהן נאך פריהער מיט דריי חדשים, אז אויף יקנה"ז מוז קומען א האָם. פ א ס ט ע ר נ א ק. ווי אזוי זאגט איהר? א האָץ? ביי אונז הייסט דאָס א העצקע. מע העצקעט יענעם אָן אַזױרופט מען־דאָס...

מ א ד א ס פ א ס ט ע ר נ א ק [פון דער ווייטע צום מאן]. סאמואיל! דו רעדסט עפּים, מיט רעשפּעקט צו מעלדען, אזעלכע ווערטער... [צו די דאמען]. געניסט עפּים, פאר וואס זאלט איהר עפּים ניט געניסען? אָט שטעהען נים, מאראנצען, איינגעמאכטס. פ א ס ט ע ר נ א ק. איך שמועס עס אַקענען דרינען, וואָס זיי זאָגען: יקנה"ז האָט זיך געהויבען... וואָס איז מיט דעם, איך בעט אייך, אזוי דער יחוס? ס'איז טאָקי אזא סחורה, וואָס מע קריגט זי ניט, צי גלאַט אזוי, די שפּעגעלאַנטען זענען משוגע געוואָרען? מחמת פאַראַיאָהרען, געדענקט איהר, האָט מען גע־מאכט פונקט דאָס אייגענע שפּיעל מיט די אַקציעס פונ'ם „יעהופּע־צער דעליושאַן". שפּעגעלאַנטען האָבען זיך צעהעצקעט. קאניווער און שפּאַלער אידלעך האָבען דערהערט, אז דער „יעהופּעצער דע־ליושאַן" ברענט, האָבען זיי צעלאָזט די פּאַלעס און זענען געפּלויגען נאָך די אַקציעס, ווי נאָך מצה־וואַסער, — אזוי לאַנג, אזוי פּרייט, ביז מע האָט געבראַכען האַלדאָן־נאָקען. איך האָב אויך געחאַפט דעמאָלט אַ שמיץ. אלע האָבען זיך דעמאָלט אָפּגעפּריהט. עס איז געווען, ווי אין פּסוק שטעהט: ב י ו ם ה ה ו א אָ ב ד ו ע י ש ת ו נ ו ת י ו — מען איז דעמאָלט געפּליבען אָהן הויזען...

פ י י נ ק ו ג ע ל. דאָס געשעפט פון דער בערזע געהט אזוי: מע מוז אַמאָל דערלעגען אויך. איך וועל אייך דערצעהלען אַ משל... ח י נ ק י ס. דעם משל לעגט אָפּ אויף שפּעטער. שוין צייט זיך נעמען צום תּהלימ'על... [דער עולם זעצט זיך שפּיעלען איז קארטען: פּאַסטערנאָק, פּיינקונעל, ביינעלמאן — ביי איין טישעל; פּייפּער, חִינְקִים און קנאַקניסעל — ביי'ם אַנדערען טישעל].

מ א ד א ם פ א ס ט ע ר נ א ק [צו די דאסען]. אד, איד בין
די לעצטע צייט, מיט רעשפעקט צו מעלדען, אזוי נערווען, אז איד
קאן מיר גאָר קיין אָרט ניט געפינען. דער דאָקטער קעבעבע האָט
מיר באַרשריבען נייע פילען צום אַפעטיט. געניסט עפּיס. פאַר
וואָס זאָלט איהר עפּיס ניט געניסען? אָט שטעהען נים, מאַראַנצען,
איינגעמאַכטס...

מ א ד א ם ח י נ ק י ם [צו די איבעריגע דאָסען]. דער דאָקטער
קעבעבע טרעט, אַפּנים, נייט אַרויס בון איהר שטוב! [צו דער מאַראַס
פאַסטערנאַק]. עס קעהר זיין די אייגענע פילען, וואָס דער דאָקטער
קעבעבע האָט מיר פאַרשריבען באַראַיאָהרען.

מ א ד א ם פ א ס ט ע ר נ א ק. דער דאָקטאָר קעבעבע האָט
מיר אָנגעזאָגט, אז וויבאַלד איך שטעה-אויף, מיט רעשפעקט צו
מעלדען, פון בעט, זאָל איך באַלד איינשלינגען א פיל, פאַרטרינקען
מיט א האַלבע גלאָז וואַסער, אָפּוואַרטען א האַלבע שעה און ערשט
נאָכדעם עסען פריהשטיק. געניסט עפּיס. פאַר וואָס זאָלט איהר
נישט געניסען? אָט שטעהען נים, מאַראַנצען, איינגעמאַכטס...

מ א ד א ם ח י נ ק י ם [צו די איבעריגע דאָסען]. מיר דאָכט,
ס'איז די אייגענע נים מיט די מאַראַנצען, וואָס פאַראַכטאָגען אין
דער צייט. קוקט זעך צו... [צו דער מאַראַס פאַסטערנאַק]. אז מע
שלינגט פילען, מוז מען אָבער האַלטען דיעט. עך האָב אַמאָל אויך,
ניט היינט געדאָכט, געהאַט צו טהון מיט די נערווען, האָט מען מעך
געהאַלטען אויף אזא דיעט, אז עך בין שיער ניט אויסגעגאַנגען פאַר
הונגער.

מ א ד א ם פ א ס ט ע ר נ א ק. איך ווייס, וואָס הייסט
דיעט. דער דאָקטער קעבעבע האַלט מיד אויך, מיט רעשפעקט צו
מעלדען, אויף דער דיעט. איך בין שוין אָבער אויס מענטש. עס
טרעפט אַפּטמאָל ביינאַכט זאָל זיך מיר פלוצים פאַרגלוסטען, מיט
רעשפעקט צו מעלדען, עפּיס נעמען אין מויל אַריין — און דערצו
איז נאָך ביי מיר אַ כאַראַקטער, אז פאַר'ן שלאָף מוז איך עפּיס

איבערהאפּען. געניסט עפּים. פאַר וואָס זאָלט איהר עפּים נישט געניסען? אָט שטעהען ניס, מאַראַנצען, איינגעמאַכטס...
מ א ד א מ ב י י ג ע ל מ א ו [צו דער מאַדאַם קנאַקסען].
מע זעהט נאָך די באַקען, ווי די צייהנער קנאַקען... [צו דער מאַדאַם פאַסטערנאַק].
מיר פאַרשפּאַרען גאָר האַלטען דיעט. אונזער משפּחה זענען אלע זעהר ווינציגע עסערס. אונזער משפּחה עסט כּמעט גאָרניט.

מ א ד א מ ח י נ ק י ס [צו די איבעריגע דאַמען]. שוין. זי איז שוין דאָ מיט איהר משפּחה! איהר האָט עפּים ליַעב, אַז זי צערעדט זעך פון איהר משפּחה?...

מ א ד א מ פ א ס ט ע ר נ א ק [צו דער מאַדאַם חניקיס].
אַקעגען דעם, וואָס איהר זאָגט: האַלטען דיעט. איהר מעגט מיר גלויבען, אַז אזא ווינציגע עסערין, ווי איך בין, האָט איהר דען די צווייטע אויף דער גאַנצער וועלט? דאָס פלייש האָט זיך מיר, מיט רעשפּעקט צו מעלדען, אזוי צוגעגעסען, אַז איך קאָן שוין אויף דעם ניט קוקען. עס גלויבט זיך איבערפּייטען אַ מאָל, מיט רעשפּעקט צו מעלדען, אויף אַ קרעפּעל, אַ טייגעכץ, אַ מלינצע, צי ווייס איך וואָס. איך פרעג דעם דאָקטער קעבעבע: וואָס קאָן שאַדטען צו דער דיעט, אַז מען עסט אויף אַ צוויי־דריי קרעפּלעך מיט קעז, מלינצעס אַ פּאָר, צי צרות־קניידלעך עטליכע, צי אַ מילכיגען באָרשט? מילא, אין אויסלאַנד, בשעת מע טרינקט די וואַסערען, איז עפּים אַנדערש; אָבער דאָ, ביי זיך אין דער היים! געניסט עפּים. פאַר וואָס זאָלט איהר עפּים נישט געניסען? אָט שטעהען ניס, מאַראַנצען, איינגעמאַכטס...

מ א ד א מ ח י נ ק י ס [צו די איבעריגע דאַמען]. ווי געפּעלט אייך איהר דיעט מיט קרעפּלעך? [צו דער מאַדאַם פאַסטערנאַק]. איהר דאָרפט זעך היטען פון פאַרקיהלען. דאָס וועטער איז איצט אזוי שלעכט, און איהר געהט אַנגעטהאָן זומערדיג... [צו די איבעריגע דאַמען]. עס פאַסט איהר דאָס ליכטיגע זיידענע קאָפּטעל מיט די אויסגעשניטענע אַרבעל, ווי מיינע צרות! עפּים קומט זי גאָר

אויס האַרבאַטע! ... אַט קוקט זעך צו... [צו דער מאַדאַם פאַסטערנאַק].
ווער האָט אײַך אויפגענעהט דאָס קאַפּטעל? עס קליידט אײַך
אַזוי צום פנים, אַז ס'איז מחיה צו קוקען, כלעפען. ביי אונז אין
קאָמענעץ געהט מען נאָר דעקאַלטירט.

מ א ד א ס פ א ס ט ע ר נ א ק . איהר ווייסט ניט, ווער
מיר געהט? מיר געהט שטענדיג קלאַראַ. קיינער קאָן מיר ניט
אַזוי צוטרעפּען צו מיין כאַראַקטער, ווי קלאַראַ. זי איז שוין אַזוי
געניט, מיט רעשפּעקט צו מעלדען, אין מיין פיגור, אַז זי פאַר-
שפּאַרט מיר נעמען אַ מאָס. זי טרעפט אין דער פינסטער. נאָר
וואָס דען איז איהר חסרון? זי איז, מיט רעשפּעקט צו מעלדען,
אַ גרויסע גנב'טע. פון צוועלף אַרשין מאַטעריע קאָן זי אַראָפּחאַפּען
דרייצעהן. אונטער די הענט ווערט ביי איהר פאַרברענט... געניסט
עפּים. פאַר וואָס זאָלט איהר עפּים ניט געניסען? אַט שטעהען
ניס, מאַראַנצען, אײַנגעמאַכטס...

מ א ד א ס ח י נ ק י ס [צו די איבעריגע דאַמען]. וואָס מע
קאָן זעך שוין ביי איהר אַנ'גנבה'נען! ... [צו דער מאַדאַם פאַסטערנאַק].
פאַר וואָס זאָלט איהר זעך בעסער ניט געהען ביי דער מאַדאַם
אונטערשלאַק? אַלע יעהופּעצער דאַמען געהען זיך ביי דער אונ-
טערשלאַק. זי איז טאַקי אונזערע אַ קאָמענעצערין.

מ א ד א ס פ י י נ ק ו ג ע ל . איך געהט מיר נאָר אין אויס-
לאַנד. מיר זאָל מען אויפגעהען אַ מלבוש היע, ניט אין אויסלאַנד,
וואָלט איך דאָס נישט געקאָנט אָנטהון אפילו.

מ א ד א ס ב י י ג ע ל מ א נ . אונזער משפּחה געהען זיך
אַלע ביי דער קאַראַלינע. זי נעמט טאַקי טייער, נאָר אַז זי געהט
אויף אַ מלבוש, זינגט דאָס! אונזער משפּחה ווייסט ניט קיין
אַנדער מאָדיסטקע אין יעהופּעץ, חוץ דער קאַראַלינע.

מ א ד א ס ק נ א ק נ י ס ע ל [צו דער מאַדאַם חניקיס]. איהר
משפּחה איז טאַקי אַנדערש ניט געוואוינט געוואָרען... וואָס זאָגט
איהר אויף אַזאַ גלות?

מ א ד א ם ח י נ ק י ם [צו דער מאדאם קנאנקניסעל]. פאָר-
שטעהט זעך, ווי קאָן מען אָנדערש, אז מע שטאַמט פון בייגעל-
טרעגער? ... [צו די איבעריגע דאָמען]. וואָס טויג אייך דעדען פון
מאָדיסטקעס? הערט זעך צו, עך וועל אייך בעסער דערצעהלען
א ניועס פון דער מאדאם מייערצימעס מיט איהר טעכטערעל. מיר
דאָכט, אז מיר וועלען אין גיכען האָבען א מול-טוב...

א ל ע ד א מ ע ן . א קנס-מאָל?

מ א ד א ם ח י נ ק י ם . נאָך ערגער פון א קנס-מאָל...

א ל ע ד א מ ע ן . א חתונה?

מ א ד א ם ח י נ ק י ם . נאָך ערגער פון א חתונה...

א ל ע ד א מ ע ן [קוקען זיך איבער פארוואונדערט]. אוי! וואָס
הייסט? טאָקי איין אמת? [א פלעס מיט די הענט]. וואָס זשע האָט
איהר געשוויגען ביז אהער? דערצעהלט זשע אונז, נשמה'נין
הארצעניו, לויבעניו! [מע האַפט זי ארום. מע קוקעט איהר די הענט
מע בעט זי דערצעהלען].

מ א ד א ם ח י נ ק י ם . דערצעהלען וועל עך אייך, נאָר
בתנאי, אז צווישען אונז זאָל דאָס בלייבען. קיין פויגעל טאָר נישט
וויסען! איהר געדענקט זומער, בשעת מיר זענען געקומען פון
דעם אויכלאָנד, האָב עך אייך געפרעגט, וואו איז דאָס אַהינגעקומען
די מאדאם מייערצימעס מיט דער טאָכטער? קיינער האָט נישט
געוואוסט: דער האָט געזאָגט — אין וויען; דער — אין בערלין;
אנדערע האָבען געדרונגען — אין פאריז. עך האָב מעך אַלץ גע-
בראָכען דעם קאָפּ, ווי אזוי ווערט מען דאָס געוואָהר אַקוראט?
עך האָב מעך אפילו א פאָר מאָל באַגעגענט מיט איהר אין די
קלייטען, נאָר צוגעהן צו איהר און אָפּגעבען איהר פריהער דעם
גוט-מאָרגען — צופיעל כבוד פאַר איהר. יענע האָט אזוי פאָר-
ריסען די נאָז, אז זי מיינט, קיינער איז צו איהר ניט גלייך. עך
געדענק נאָך, אז זי איז געווען איין אָם ביי אונז אין קאָמענעץ...
עך זאָל אזוי לעבען!

מאדאם פיינקוגעל. וואס דארפט איהר מעהר?
אז איך באגעגען זיך מיט איהר אויף דער גאס א נאָז קעגען א נאָז,
פארדרעהט זי דעם קאָפּ אָן א זייט און מאכט זיך ווי זי זעהט ניט.
וואָס זאָגט איהר אויף איהר טאטען?

מאדאם פיינקוגעל. מיר שטעהט גאָר ניט אָן
צו גריסען זיך מיט איהר. אין אונזער משפּחה געפינען זיך א ביסעל
שענערע דאמען פון איהר. אונזער משפּחה האָבען פיינט, אז מע
בלאָזט פון זיך...

מאדאם קנאקניסעל [צו דער מאדאם חניקים]. זי איז
שוין וויעדער דאָ מיט איהר משפּחה!

מאדאם חניקים. נו-נו, ווי מיינט איהר? עך וועל
דאָס עפּיס דורכלאָזען גלאָט אזוי? עך האָב מעך מיישב געווען
און דער איבער מיט מיין עלטערער טאכטער און זאָג איהר:
„ווייסט דו וואָס, טאכטער מיינע? אזוי ווי דו האָסט א מאָן א
דאָקטער, און דער מאָן דיינער איז באַקענט מיט'ן דאָקטער קעבעבע,
און דער דאָקטער קעבעבע איז דאָרט א היימישער, — א דאָקטער
מיט א דאָקטער, לאָז ער זעך מיט איהם פאַנאנדעררעדען, דאָס,
יענעם, אויסטאָפען ווערטער — איהר פאַרשטעהט?

אלע דאמען. נו, נו? וואָס זשע האָט ער געזאָגט?
מאדאם חניקים [לענט א פינגער אויף דער נאָז]. האפט
זשע ניט! עך האָב געזעהען, אז ס'איז בלאָטע, עך וועל דורך מיין
איידעם גאָרנישט מאכען, — האָב עך מעך מיישב געווען, לאָס עך
מעך קאָרשט דורכגעהן אַליין צו איהר. איין אויסרעד האָב עך
נעהאַט א טייערען: עך מאַך עטליכע קערבלעך אויף א געפאָלענער
משפּחה; ווי וועט מיר די מאדאם מייערצימעס — פאָרט א נגידית
און א מיוחסת — ניט געבען קיין שענע נדבה, און אין איינוועגס
טאָקי מעך אויפנעמען פאַר א גאָסט אויך, און זיצען מיט מיר האָטש
א האַלבע שעה? עך דאָרף מעהר ניט ווי זיצען א האַלבע שעה
און קוקען... וואָס טהוט גאָט? שיקט זי מיר ניט אַרויס זאָגען,
צו זי איז ניטאָ אין דער היים? אזא נידעריגע זאך! אזא גרלנ'טע!

אזא וצדקתך! ביי אונז אין קאמענעץ וואָלט עך אפילו ניט גע-
וואָלט קוקען אויף איהר, עך זאָל אזוי לעבען! ביי אונז אין קאָ-
מענעץ...

אַל ע ד א מ ע ן . איהר האָט אונז צוגעזאָגט דערצעהעלען
א מעשה פון דער מאַדאם מייערצימעס מיט איהר טאָכטער —
צום סוף זענט איהר פאַרפאָהרען קיין קאמענעץ...

מ א ד א ס ח י נ ק י ס . האָפט זשע ניט! עך קום צו
געהן אהיים אַ צעקאָכטע, מיט אַ קאָפּוועהטיג, אַ מיגרען, — מע
זאָל באַהיט און באַוואָהרענט ווערען! דערווייל הער עך — מע
קלינגט. ווער איז? די אונטערשלאָק! גוט מאַרגען, גוט יאָהר.
„וואָס איז אייך? דער מיגרען האָט זעך אייך שוין וויעדער אָנג-
גערופען?“ קערץ און גוט, עך האָב איהר אויסדערצעהלט מיין גאָנצן
ביטער האַרץ. „איהר גיט מיר, זאָגט זי, אייער הייליג וואָרט, אז
קיין פּויגעל זאָל ניט וויסען, וואָס עך וועל אייך דערצעהלען?“
זי האָט מעך באַשוואָרען, מיט מיין מאָן און מיט מיינע סינדער,
און האָט מיר דערצעהלט אַ גאָנצע מענשה.

אַל ע ד א מ ע ן [שפּרינגען אונטער אויף די ערדער]. נו? נו?
לאַמיר שוין הערען די מעשה?

מ א ד א ס פ א ס ט ע ר נ א ס . געניסט עפּיס דערווייל.
איהר האָט נאָך גאָרניט גענאָסען. אָט שטעהען נים, מאַראַנצען,
אַיינגעמאַכטס...

מ א ד א ס ח י נ ק י ס . הערט זשע אויס! די מענשה איז
אזוי. אַ חדשים צוויי פאַר אונזער אוועקפאָהרען קיין אויסלאַנד
אין די בעדער אַרײַן, האָט די אונטערשלאָק אויפגענעהט דער
מאָדאם מייערצימעס אַ ראָטאַנדע, און דער טאָכטער אַ ראָטאַנדע.
איז איהר ניט געפּעלען געוואָרען די ראָטאַנדעס, געהט זי און
פאַרקויפט ביידע ראָטאַנדעס פאַר האַלב געלט און הייסט זעך מאַכען
קערצע זשאַקעטלעך, אזוי ווי מע טראָגט ביי אונז אין קאמענעץ:
דאָ אַרומגעחאָפּט זיי ווייזט מיט די הענט און דרעהט זיך. פון אונטען
געהאָט, פון פאַרענט קיילעכיק, די אָרבעל אָנגעבופט. אַ קאַלנער אַ

הויכער מיט שטערענדלעך, לאָצען גרויסע, אָפגעלעגטע, קאָקאָסענע קנעפּ...

אַ ל ע ד א מ ע ן [וויצען קוים איין אויף די ערטער]. נו? נו? בקיצור...

מ א ד א מ ח י נ ק י ס . האָפט זשע ניט! קערץ און גוט — די אונטערשלאָק האָט אויפגענעהט די זשאָקעטלעך, אָפגעבראָכט די זשאָקעטלעך, זי נעמט אָנמעסטען די זשאָקעטלעך, פריהער דער מאַדאָם מייערצימעס — גוט! זי נעמט אָנמעסטען דער טאָכ־טער — א צרה, אַ שלאָק, איין אומגליק! איהר פארשטעהט? ... [זי בויגט זיך צו צו דער מאַדאָם פאסטערנאָק און רוימט איהר איין אַ סוד אין אויהער].

מ א ד א מ פ א ס ט ע ר נ א ק [אַ פלעסק מיט די הענט]. אוי, איך האָלט דאָס נישט אויס! מע באַדאָרף, מיט רעשפּעקט צו מעלדען, חלש'ען! [זי בויגט זיך צו צו דער מאַדאָם פיינקוגעל און רוימט איהר איין אַ סוד אין אויהער].

מ א ד א מ פ י י נ ק ו ג ע ל [שפּרינגט אונטער אויפ'ן בענקעל, ברעכט די הענט]. אוי, איך וועל זיך אַ מעשה אָנטהון! עס איז דאָר אַזוי רעכט! אַזוי רעכט! ווען איך זאָל מיך נאָר ניט שעמען, געה איך טאַנצען! ... [זי האַפט אַרום די מאַדאָם בייגעלמאַן און רוימט איהר איין אַ סוד אין אויהער].

מ א ד א מ ב י י ג ע ל מ א ן [פאטשט די מאַדאָם קנאָקניסען אין די פלייצעס]. פאַר וואָס הערט איהר ניט? וואָס שווייגט איהר? וואָס שווייגט איהר? אין אונזער משפּחה וועט זיך אַזעלכעס ניט טרעפּען, חא - חא - חא! ...

מ א ד א מ ק נ א ק נ י ס ע ל [צו דער מאַדאָם חינקיס]. אומע־טום איז זי דאָ מיט איהר משפּחה! ... זאָגט זשע אָבער, איהר ווייסט דאָס פאַר געוויס? טאָמער איז דאָס אַ פּוזמון? די אונטער־שלאָק, פאַרשטעהט איהר מיך, האָט ליגעב אַ מאָל אויסטראַכטען אַ זאך, וואָס ניט געשטויגען, ניט געפּלויגען.

מ א ד א ם ה י נ ק י ם [לענט ביידע הענט אויפ'ן הארצען און פארגלענצט די אויגען ארויף]. גאט זאל מיר אזוי העלפען, עד זאל אזוי האָבען נחת אין מיינע קינדער, מיר זאָלען אזוי אַלע אויסגעלייזט ווערען פון צרות, עד זאל אזוי נישט וויסען פון קיין שלעכטס ווייל עד וועל לעבען, עד זאל אזוי הערען אַלדאָס גוטס מיט אייך אינ-איינעם, מיר זאָלען אזוי גיך אַלע אויפגערעכט ווערען, עד זאל אזוי רעדען מיט וועמען מיר איז ליבע, עס זאל מיר אזוי זיין א רפואה צו מיין קאָפּוועהטיג, עד זאל אזוי גיך פארגעסען פון מיין מיגרען, ווי גיך מיר וועלען האָבען אַ מזל-טוב ביי מייערציממעסען אין שטוב... א ל ע ד א מ ע ן [פוועלען, קנייפען איינס דאס אנדערע]. וואָס זאָגט איהר? וואָס זאָגט איהר דערויף? עס איז דאָך ווערטה גאָלד! גאָלד איז דאָס ווערטה! אזא מפלה! אזא נקמה!...

פ י י פ ע ר [פון דער ווייטען]. מע דארף בעטען די דאָמען, זיי זאָלען מוחל זיין רעדען אַ ביסעל שטילער. מע הערט ניט אַ וואָרט.

פ י י נ ק ו ג ע ל. איבער זייער געשריי הערט מען ניט אונזער געפילדער.

פ אָ ס ט ע ר נ א ק. לאָז זיין שטילער! נ ש י ם ד ע ת ן ק ל ו ת — ווייבער זענען גענוז...

מ א ד א ם פ אָ ס ט ע ר נ א ק. אַ שענע מעשה, נאָר אַ קורצע! אַ גליק, וואָס איזאָבעלע איז דאָ נישטאָ... [זי קוקט זיך אַרום אויף אַלע זייטען]. די מאַמע איז געפאָהרען קיין אויסלאַנד מאַכען די קור, און די טאָכטער האָט געהאַט די רפואה... פאַר וואָס געניסט איהר עפּים ניט? אָט שטעהען נים, מאַראַנצען, איינגעמאַכטס... איהר האָט מיך עפּים היינטיגע נאָכט גאָר מבייש געשטעלט. צי אפּשר ווילט זיך אייך, מיט רעשפּעקט צו מעלדען, אַ סטוקעלעק?

א ל ע ד א מ ע ן [הויבען זיך אויף ווי איין מענטש]. אַ סטור קעלעק? אָר, פאַר וואָס ניט? [מע מאַכט נים קיין שהיות, מע פאַרחאַפט ערסער, מע נעמט אַרויס די בייטעלעך און מע ניט קאַרטען. לכתחילה איז שטיל.

עם הערען זיך נאָר פאַרשיידענע איינציגע קולות פון די מאַנסבילען: „פאַס!“ „אַ קליינער שלעם!“ „אַ גרויסער שלעם!“ „אַהן צוויי!“ „אַהן דריי!“... און פון די דאַמען: „וואָס איז יום־טובּ?“ „וועמענ'ס שלייף?“ „איך האָב אַ לעוויי!“ „איך בין רעמיו מיט דער צווייטער סלכה!“ „וועמענ'ס פאַרהאַנט?“ „טויוו מלך קאַזיר!“ „עס קומט מיר פון אייד אַ גילדען! פאַרנעסט נאָר ניט, אַ גילדען!“... נאָר וואָס ווייטער ווערען די קולות אַלץ העכער. די פּנים־ער פלאַמען, די אויגען ברענען. מע הויבט זיך אָן אונטערקריגען. די מאַנסבילען וואַרפען זיך אויס איינער דעם אַנדערען, אַז זיי פאַרשטעהען דאָס שפּיעל מעהר פון אַ טוידטען. פייפער היצט זיך. ביי די דאַמען איז אויך ניט אומעמינ. מע זאָגט זיך איינע דער אַנדערער שטעכווערטלעך, אַז ביי קאַרטען טאָר מען ניט זיין נערווען. איזאַבעלע זיצט ביי דער פאַרטעפּיאַנע און שפּיעלט שטילער־הייט. מאַרקוס זיצט הינטער איהר און שעפּטשעט איהר אויפ'ן אוהער. איזאַבעלע לאַכט!.

מ א ר ק ו ס [דרעהט אויס דעם קאַפּ צום עולם]. באַטראַכט נאָר אַקאָרשט, ווי מען איז דאָס פאַרטיעפט אין דער אַרבייט. עס איז זיי שוין נישט אָפּצורייסען אַצינד פון די קאַרטען. זיי זעהען ניט און הערען ניט וואָס עס טהוט זיך אַרום זיי. האָטש נעם און טראָג זיי אַרויס... און די דאַמען? זעהט נאָר, ווי זיי ברענען! זיי זענען גרייט, זיי זאָלען זיך ניט שעמען, איינס דאָס אַנדערע אויס־רייסען די אויגען, אָפּברייסען די נעזער, איינשלינגען לעבעדיגער־הייט... [ער שטעהט־אויף, לעגט צונויף די הענט אויפ'ן האַרצען]. גליקליכע מענטשען! אין דער מינוט זענען זיי אויסגעטהאָן פון דער גאַנצער וועלט. אין דער מינוט איז פאַר זיי נישטאָ קיין שום טייערערע אָדער הייליגערע זאָך אויף דער וועלט. אַ פּפּרה דאָס ווייב פאַר אַ „גרויסען שלעם“, אַ פּפּרה דער מאַן פאַר אַ „טויוו קאַזיר“, אַ פּפּרה קינדער, אַ פּפּרה אַלסדינג פאַר אַ קערטעל... אומגליקליכע נפשות! וואָס פאַר אַ לעבען קאָן ביי זיי זיין? וואָס פאַר אַ וועלט? ווען רעדט דער מאַן מיט'ן ווייב, דער פּאָטער מיט די קינדער, אַז אַ גאַנצען טאָג איז מען אויף דער בערזע, און ביינאַכט ביי די קאָר־טען? ווען זעהען זיך די קינדער מיט זייער פּאָטער? וואָס הערען זיי, וואָס ווייסען זיי און וואָס טראַכטען זיי פון איהם?... וואו

איז ער, דער גלאַנץ פון אונזער אומה, אונזער גרעסטע, אונזער שענסטע און אפשר איינציגע מעלה, מיט וועלכע מיר שטאַלצירען קענען אנדערע פעלקער — דאָס אידישע באַמיליענלעבען? ...

א י ז א ב ע ל ע [הערט זיך איין ווי מאַרקוס רעדט]. אַר, מאַרקוס! ווי שען ער איז בשעת ער רעדט! פערעל שימען זיך פון זיין מויל. און די אויגען — פלאַמען פייער. ליעבער מאַרקוס! זיסער מאַרקוס! די נשמה וואָלט איך איהם אוועקגעגעבען בשעת ער צערעדט זיך! [זי שיקט איהם א קוש אין דער קופט]. דאָס האַרץ רייסט מיר אָבער, אז איך דערמאן זיך, ווי אזוי ער וועט נעפאך ליידען און וואָס פאַר צרות ער וועט איבערטראָגען, אז ער וועט דערהערען, אז איך בין א פלה געוואָרען פאַר איין אנדערען... אַך, וואָס זאָל איך טהון, אז איך בין, צו מיין פינסטער מזל, געבוירען ביי רייכע עלטערען? וואָס קאָן איך העלפען, אז איך שטעה איין ביי א דעםפאָט, וואָס וויל נישט פאַרשטעהן, אז ליעבע שטעהט העכער פון געלט? ... אנטלויפען? חתונה האָבען קענען דעם טאָטענ'ס ווילען? וואָס וועט זיין דעמאָלט פון אונז ביידען דער תכלית, אז ער איז אזוי אַרעם און עלענד? ... אַרעמער מאַרקוס! ווי גליקליך וואָלטען מיר ביידע געווען, ווען ער איז אין פייפער'ס שטאנד, האָטש האַלב פון איהם! איך וואָלט געוואָרט ביז ער וועט ענדיגען דאָקטאָר מעדיצין... נאָכדעם חתונה געהאט... געפאָהרען אינאיינעם קיין בערלין, אָדער קיין וויען, אזוי ווי חינקיס'עס טאָכטער מיט איהר מאן... געקומען, אויסגעמעבעלט א שענע דירה אין יעהופעץ, אזוי ווי חינקיס'עס טאָכטער... איהם א גרויסאַרט'גען קאפינעט, מיר א פראַכטפולען בודואַר... מיר האָבען זיך אונזער אייגענעם עקיפאָזש מיט נומעלאַסטיקענע רעדלעך... אלע וואָד זשורפיקסען... אלע נאכט אָדער צוגאסט, אָדער אינאיינעם אין טהעאַטער... „ווער זיצט דאָס אין יענער לאָזשע־בענוואַר, אזא גליקליך פאַרפאַלק?" — „דאָס איז דער דאָקטאָר מאַרקוס מיט זיין פרוי איזאַבעלע" ... [פלוצים האַפט זיך אויף חינקיס, טהוט א וואַרף די קארטען אויפ'ן טיש].

ח י נ ק י ס . לאַז דאָס ברענען אויפ'ן פייער ! איידער אַזוי שפיעלען אין קאָרטען, איז שוין גלייכער זיצען אין דער היים און שרייבען ספרים !

ק נ א ק נ י ס ע ל . וואָס געהט אייך אָן, ווי אַזוי איך שפיעל ? איך וויל מיר אַרויס מיט קאָזיר — און רוף מיך קנאַקניסעל ! פ א ס ט ע ר נ א ק [פון דעם אנדערען טיש]. ער איז גערעכט, ווי אין פסוק שטעהט: ב ג פ ו י ב ו א ב ג פ ו י צ א — איטליכער שפיעלט זיך, ווי ער פארשטעהט.

פ י י פ ע ר . ניין, שולדיג איז גאָר חניקים: ער האָט גע- מאכט אַזא גאַנג, אַז מע מעג איהם אָפהאַקען הענט און פיס. נאָר חניקים איז דיר איין אַנטיק: ער האָט אַ טבע, אַז טאָמער מאַכט ער אַ פעהלער, פאַלט ער אָן אויף יענעם.

ח י נ ק י ס [צו פייערען]. איהר זענט אַ איריאַט! איהר פארשטעהט אַזוי ביי קאָרטען, פונקט ווי איהר פארשטעהט די בערזע !

פ י י פ ע ר . ע, איהר זידעלט זיך שוין ? וועל איך דאָך אייך דערצעהלען, ווער איהר זענט, קארטיאָזשניק ! זשוליק ! [ער האַפט אַ טעשעל קארטען און וואַרפט חניקיסען אין פנים אַריין. חניקים נעמט איהם אַז ביי די וואַנסים. קנאַקניסעל פאַהרט אַריין חניקיסען אין דער באַרד. פאַסטערנאַק שרייט: „אַל תפל דבר — האַטאַ פאַקרישקע ! לאַז זיין שטיל ! ס'איז אַ בויון פאַר די דאַמען !"... מאַראַם פאַסטערנאַק פאַלט חלשות. די דאַמען שרייען: „וואַסער ! וואַסער !“].

צווייטער אקט

[אין א פאר חדשים ארום. — ביי פייפערען אין קאנטאר. שענע טישלעך. געטאקטע גראטעס. אייזערנע שאפעס. — ציפערבלאט, דער בוכהאלטער, אונטערגעבונדען די אויהערען מיט א ווייס טיכעל, און פלעדערוויש, דער קארעספאנדענט, א פראנט מיט בלויע ברילען, זיצען אויף הויכע שטוהלען, סקריפען מיט די פערדערען און ווארפען אויף בייגנדלעך. זילבערמינץ, דער קאסיר, זיצט אין די גראטעס ביי דער קאסע, צעהלט געלט געשווינד, קנאקט מיט די פינגער, פייפער אליוו זיצט אויבערן ביי'ס טיש און דרעהט די וואנסים. ביי די זייטען זיצען ספעקולאנטען: פיינקוגעל, חנינקיס, בייגעלמאז, קנאקניסעל. א ביסעל ווייטער שטעהען עטליכע יונגע ספעקולאנטלעך און מעקלערס. אלע רעדען, מאכען מיט הענט, היצען זיד. עס לאזען זיד הערען פארשיידענע קולות: „יקנה"ז! „פעסט!" „יקנה"ז!"... עס קומט אן גריי- גער מיט א האליאסטערע מעקלערס].

ערשטע סצענע.

גרייגער [האלט זיד מיט ביידע הענט ביי די זייטען]. יקנה"ז! ? אומעטום, וואו מע קומט, הערט מען גאר יקנה"ז און יקנה"ז! יעהופעץ — אויך מיר א בערזע, אז אַך און וועה איז די יאָהר! חאפט מען זיד אָן אַן עפּיס איין ארטיקעל, איז זיי ניט אָפּצורייסען. פרעגט זיי בחרם: יואָס יקנה"ז? ווער יקנה"ז? ווייסען ניט פון זייער געזונט. איינער קוקט אויפ'ן אנדערען, געהען ווי שאָף אין דער טשערעדע. גאר איך איינער האלט מיך אָפּ פון יקנה"ז. אדרבה, איך פארקויף גאר יקנה"ז. אַט האָב איך ערשט נעכטען

אָפּגעלייזט פאַר אַ דריטהאלבען הונדערט שטיק יקנה"ז זיעבענ-
הונדערט צוואַנציג אויף קאָנטראַקטען, איך זאָל אזוי לעבען מיט
איין אינאיינעם. לאָז זאָגען עמיצער, אָט שטעהען אירען.
[ער ווייזט אַן אויף דער האַלאַסטערע מעקלערס].

ד י ח א ל י א ס ט ר ע [שיסעוואויס אלע מיט אַ מאַל]. אמת.
אמת, ווי מערידען זענען!...

פ י י נ ק ו ג ע ל [קוקט זיך איבער מיט דער קאמפאניע ספעקולאנטען.
צו גרייגערען]. אַז די נאָסע בוימער ברענען, היינט וואָס זאָלען שוין
זאָגען די טרוקענע? אַז איהר האָט מורא צו האַלטען זיך מיט
יקנה"ז, היינט וואָס זאָלען מיר שוין זאָגען? ... פון דעסטוועגען
וואָלט איך זעהר געוואָלט וויסען, צי פאַרקויפט איהר נאָך עפּים
יקנה"ז צו די זעלבע פרייזען?

ג ר י י ג ע ר [אויפגעבראכט]. איהר ווייסט דאָך, אַז איך האָב
פיינט אייערע יעהופּעצער אָפּשניצלעך, אויבערקעפלעך און המצאה'-
לעך. ביי מיר איז איין אָפּענער זעכס-און-זעכציג — וואָס אויף
דער לונג, דאָס אויף דער צונג. אַז מע רערט, זאָל מען רעדען עסק.
פאָעזיע האָב איך פיינט. [צו פייפערען]. זעהט איהר, מיט איין
מאכען מיר אַ געשעפט. מיט איין האָב איך ליַעב צו האַנדלען,
ווייל איהר זענט דער איינציגער לייטישער סוחר אין יעהופּעץ אויף
דער בערזע. מיט איינעם וואָרט, איהר זענט אַ דזשענטעלמען —
איך זאָג דאָס אויף איין אלע מאַל, ווי גאָט איז הייליג. פרעגט,
אָט שטעהען אירען.

ד י ח א ל י א ס ט ר ע. אמת, אמת, ווי מערידען זענען!
פ י י פ ע ר [דרעהט די וואנסים]. וואָס זשע ווילט איהר מאַכען.
פאַני גרייגער? לאָמיר הערען.

ג ר י י ג ע ר. איך וויל... איך מיט איין מאַכען אַזא
געשעפט: איהר שטעלט מיר אַ פרייז אויף הונדערט שטיק יקנה"ז,
ווי טייער איהר קויפט און ווי טייער איהר פאַרקויפט, גערוקט אין
זעהן קערבלעך, און איך מוז אויסקלויבען איינס פון די צוויי:
אדער איך וועל ביי איין צונעמען הונדערט שטיק יקנה"ז, אָדער

איך וועל אייך אוועקגעבען הונדערט שטיק יקנה"ו. נו, וואָס טראַכט
איהר אזוי לאַנג? האַקט אַ צדיק!

פֿינאָקעל [צום איבעריגען עולם]. גריינער וויל איהם
מאַכען דאָס שפּיעל...

פֿיפּער [טראַכט]. ניין. מיר לוינט בעסער, הערר גריינער.
אז איהר זאָלט מיר שטעלען אַ פרייז אַהין אָדער אַהער, און די
ברירה זאָל זיין ביי מיר.

פֿינאָקעל [צום איבעריגען עולם]. דער קליינער לאַזט
זיך ניט פיהרען אין חדר אריין.

גרייגער [מיט היץ]. אַט דאָס איז די מעשה מיט אַ
יעהופּעצער ספּעקולאַנט: געב איהם פיר אַ געשעפט, ענטפערט ער
דיר בויבעריק! נו, בקיצור, לאַז זיין אזוי ווי איהר ווילט. ביי
מיר פועל'ט איהר אַלסדינג אין דער וועלט. דאָרויף בין איך גריינער.
איך האָב שוין אויף אַזעלכע ספּעקולאַציעס מיינע צייהן אויפֿ-
געגעסען. איך האָב שוין געפרובט אַמאָל אין איין האַלבע שעה
דערלעגען זיעבען און זיעבעציג טויזענט קערבלעך — און אפילו
זיך נישט פאַרקרימט, ווי מיר שטעהען אונטער אַ הימעל. [ער ווייזט
אויף דער סטעי]. פרעגט וועמען איהר ווילט, אַט שטעהען אידען.

די חאַליאַסטרע. אמת, אמת, ווי מערירען זענען!
גרייגער [מיט גדלות]. געלט איז פלאַטע. דער עיקר
איז — איין עהרליכער מאַן, דאָס וואָרט זאָל זיין אַ וואָרט, און גער
וויינטליך — מוז מען דערצו האַלטען קאַפּ אויך. [ער טהוט זיך אַ
פאַסט אין שטערן]. גריינער האָט אַ קעפעלע, דער רוח האָט איהם
ניט גענומען! ... אַלזאָ, הערר פייפער, הערט זיך צו מיט קאַפּ.
[ער צעהלט די ווערטער]. הונדערט שטיק יקנה"ו אויף קאָנטראַקטען.
אויף זיעבען הונדערט פערציג, מיט פערציג קערבלעך האַנטגעלט —
קויף איך ביי אייך, און אויף זיעבען הונדערט פופציג, מיט אַ
פופציגער האַנטגעלט — פאַרקויף איך אייך. חיינט קלויבט
אייך אויס.

פ י י פ ע ר [טרעכט א וויילע]. האב איך אייד אפגעגעבען
הונדערט שטיק יקנה"ז. [צום בוכהאלטער]. הערר ציפערבלאט!
פארשרייבט הונדערט שטיק יקנה"ז אויף זעבען הונדערט פערציג,
מיט פערציג.

צ י פ ע ר ב ל א ט [רייסט זיך אפ פון די ביכער]. הא? וואס?
יקנה"ז? וויפיעל? ווי טייער? געקויפט, צי פארקויפט?

פ י י פ ע ר. שלום עליכם, פון וואנעט איז א איד? [צום
קארעספאנדענט]. הערר פלעדערוויש! דערצעהלט איהם וואס ס'איז
דא געמאכט געווארען. [צום קאסיר]. הערר זילבערמינץ! נעמט צו
פון העררען גרייגער פיער טויזענט רובעל.

פ י י נ ק ו ג ע ל. פאני גרייגער, אויף אייך איז מקוים
געווארען דאס ווערטעל: „אז מע זוכט א גלעזער, געפינט מען א
סטאליר". איהר האט אזוי געוואלט קויפען יקנה"ז, אזוי ווי איך
ויל טאנצען.

ח י נ ק י ס. איהר האט זיך אליין געשטעלט אין א רעמיו.

ב י י ג ע ל מ א נ. פארנוצט געזונט!

ס נ א ק נ י ס ע ל. ווערטלעך אויף א זייט. מילא, אז גרייגער
האט זיך ארויסגעחאפט מיט א ווארט, וואס קומט איהם דערפאר?
ווען עס טרעפט אויף מיר, דרעה איך מיר ארויס, און רופ מיך
קנאקניסעל!

ג ר י י ג ע ר. בלאטע! איך טהו דאס ניט, אבער גאר לא
מיט א לאנגער נון! איך הייס גרייגער! איך שווער אייך בנאמנות,
ווי ס'איז א שחכל פון גאט [ער ווייזט אויפ'ן טיש]. — מיין גאנצער
ארויסקוק איז נאר געווען צו קויפען יקנה"ז. אויף יקנה"ז פרעגט
מיך, וועל איך אייך דערצעהלען וואס דאס איז. ס'איז א סברה,
אז מע קויפט אויס דאס גאנצע יקנה"ז פונ'ם מארק. ס'איז טויזענט
קארבען א שטיק, ווי איהר זעהט מיך לעבען! וואס מיינט איהר,
גרייגער איז עפּים א יונגעלע? שוין פאלד א חודש, אז איך האלט
אין איין קויפען יקנה"ז. איך האב שוין איינגעקויפט ביז היינטיגען

טאג אפשר זיעבען הונדערט שטיק. פרעגט, אָט שמעהען אידען.
[צו דער האליאסטער]. וואָס שווייגט איהר?

ד י ח א ל י א ס ט ר ע. אמת, אמת, ווי מערירען זענען!
א ק ו ל פ ו נ ד ע ר ז י י ט. סטייטש, פאני גרינגער,
איהר האָט דאָך נאָר-וואָס געזאָגט און געשוואָרען זיך, אַז ערשט
נעכטען האָט איהר פארקויפט דריטהאלבען הונדערט שטיק יקנה"ז!
ג ר י י ג ע ר [מיט כעס]. נאָהאַל! ווער פרעגט אייך? א
איר איז דיר קיין קאטאָוועס ניט! מענטשען רעדען עסס, מיט
ער זיך אריין. ווער האָט דען געזאָגט „פארקויפט“? איך? מסתמא
האָט מיר אַזוי געפאַסט. איך זאָג תמיד וואָס מיר פאַסט. למאי
זאָל איך לייקענען? איך האָב פיינט די יעהופעצער חכמות. ביי
מיר איז איין אָפּענער זעפס-און-זעכציג — וואָס אויף דער לונג,
דאָס אויף דער צונג. פאָעזיע האָב איך פיינט. [צו פייפערען]. א
סימן האָט איהר, אַז איך בין א פּעסטער קונה אויף יקנה"ז — אָט
פרובט זיך, שטעלט איין, גיט מיר אַוועק אויף זיעבען הונדערט
פופציג, מיט א צעהנערעל האַנטגעלט, נעם איך ביי אייך צו נאָך
א מאה שטיקלעך יקנה"ז.

פ י י פ ע ר [ניט לאנג געטראכט]. האָב איך אייך אַוועקגעגעבען
נאָך הונדערט שטיק יקנה"ז. [צום קארעספאָנדענט]. הערר פלעדער-
ווייט! מאַכט א בריעף אויף נאָך הונדערט שטיק יקנה"ז.
פ י י נ ק ו ג ע ל [נעמט זיך ביי דער באַרד]. אַם כן, אַז דער
צער פון טראָגען איז יא אַזוי גרויס, בין איך דאָך אויך א קונה אויף
א מאה שטיקלעך יקנה"ז צום זעלבן פרייז, אויב מיט א צעהנערעל
האַנטגעלט!

פ י י פ ע ר [צום קארעספאָנדענט]. הערר פלעדערווייט! מאַכט
נאָך א בריעף אויף הונדערט שטיק יקנה"ז.
ח י נ ק י ס. נו, און וואו בין איך? מיין געלט איז קיין
געלט ניט? עלעהיי איך האָב געשפיעלט אין „פעזיק“. די פערזע
איז דאָך ניט מעהר ווי א קאַרטענשפיעל. הייסט מיר אויך מאַכען
א בריוועל אויף א מאה שטיקלעך יקנה"ז.

ב י י ג ע ל מ א ן . ווערקמירדיג! ביי חנקיסען איז דיר אלסדינג געגליכען צו א קארט! [צו פייפערען]. זייט אזוי גוט און הייסט, זייט מוחל, מיר אויך מאכען א בריוועלע אויף א האלבע מאה יקנה"ז.

ק נ א ק נ י ס ע ל . איך האב אפילו געגעבען דאס ווארט מיין ווייב, אז איך וועל מעהר קיין געשעפטען אויף דער בערזע ניט מאכען; נאָר אז איך זעה אלע קויפען, לאָזט דאָס מיך ניט איינ-זיצען, ווי זאָגט ער: „אחרי רבים להטות". [צו פייפערען]. הייסט שוין, זייט מוחל, מיר אויך מאכען א בריוועלע אויף יקנה"ז, און דוקא אויף א גאנצע מאה — און רופ מיך קנאקניסעל!

פ י י נ ק ו ג ע ל [צו קנאקניסלען]. אויף אייך איז מקוים גע-וואָרען דאָס ווערטעל: „יאק יצרהרע נאפאדני, טאָ תקיעת-כף נע פאָמאָזשע"...

פ י י פ ע ר [צום בוכהאטער]. הערר ציפערבלאט! פאר-שרייבט נאָך צוויי הונדערט פופציג שטיק יקנה"ז. [צום קארעספאנ-דענט]. הערר פלעדערוויש! מאכט נאָך דריי פרישע בריוולעך. [צום קאסיר]. פארשרייבט אין דעבעט נאָך דריי טויזענט פינף הונדערט רובעל. [ציפערבלאט ווארפט אויף די ביינדלעך. פלעדערוויש שרייבט בריוולעך. זילבערמינץ צעהלט געלט, קנאקט מיט די פינגער. צווישען עולם ווערט א מוראדיגער גערודער. אלע שרייען: „יקנה"ז! פעסט! פעסט!" מעקלערס לויפען הין און צוריק פון איינעם צום אנדערען, רוימען איין אלע מאל פייפערען א סוד אויפ'ן אויהער, נעמען איין ארדער אין ברענגען געלט].

ג ר י י ג ע ר [גרויס]. נו? ווער האָט אָנגעמאַכט אַ האָס אויף יקנה"ז? גרייגער! ווער קויפט אין איין קלאָפּ דריי הונדערט שטיק יקנה"ז? גרייגער! אלץ גרייגער! אויף מיר קוקענדיג האָבען זיך שוין אלע צעלאָזט קויפען יקנה"ז. וואו זענט איהר געווען ביז אהער, בריות, יעהופעצער ספעקולאנטען? ספעקולאנטען זענט איהר? אידוֹאָטען, ניט קיין ספעקולאנטען! איהר ווייסט ניט, ווער עס האָט אייך געשלייערט! איהר זעהט, יענער קריכט —

קריכט איהר אויך. וואָס קריכט איהר? וואָס האָט איהר געקויפט?
 יקנה"ז? איהר ווייסט, וואָס יקנה"ז איז? מע טאָר עס דען
 נעמען אין די הענט אַרײַן אפילו?

א קוּל פון דער זייט. סטייטש, איהר האָט דאָך
 גאָר וואָס געזאָגט? ...!

גרייגער. איך האָב געזאָגט? נו, איז וואָס? האָב
 איך געזאָגט, מסתמא האָב איך באַדאַרפט אזוי זאָגען. איך לייקען
 מיך גאָר ניט. איך האָב ליעב זאָגען דעם אמת. ביי מיר איז אַיין
 אָפּענער זעכס-און-זעכציג — וואָס אויף דער לונג, דאָס אויף דער
 צונג. פאָעזיע האָב איך פיינט. איך בין אַריינגעקומען אַהער,
 טאַמער וועט גאָט רחמנות האָבען, איך וועל קאָנען פטור ווערען
 פון אַ שמאַטע. איך טראָג מיך שוין אַרום מיט יקנה"ז פון אַ
 וואָך זיעבען. פרעגט וועמען איהר ווילט, אָט שטעהען אידען.
 [צו דער האַליאָסטער]. וואָס שווייגט איהר?

די האַליאָסטער. אמת, אמת, ווי מערידען זענען!
 פריינקוועל [ויד איז באָרד אַרײַן]. גאָט שיקט צו דעם
 טרינקער זיין וויין און דעם שפינער זיין פלאַפּס. אזעלכע יאָהר-
 עדות, ווי ביי גרייגערען, זענען ווערטא דאָס גאַנצע געלט.

גרייגער. אַ סימן האָט איהר, גיט מיר אַ בעס אויף
 צוויי הונדערט שטיק יקנה"ז אויף קאָנטראַקטען, אַז איהר זענט
 מחויב זיי ביי מיר נעמען אויף זיעבען הונדערט קערבלעך, געב
 איך אַיך צו צעהן קערבלעך אויף יעדען שטיק.

פרייגער. האָב איך אַיך פאַרקויפט אַ בעס אויף צוויי
 הונדערט שטיק יקנה"ז. [צום קאַרעספּאָנדענט]. הערר פלעדערוויש!
 מאַכט אַ פרייע אויף צוויי הונדערט שטיק יקנה"ז, אַז איך דאַרף
 נעמען אויף זיעבען הונדערט רובעל איבער-איאָהר קאָנטראַקטען.
 [צום קאַסיר]. פאַרשרייבט אין דעבעט פון העררען גרייגער גאָר צוויי
 טויזענט רובעל.

גרייגער. [נעמט דאָס בריוועל, צעהלט אַפּ געלט, שטעהט אַ וויילע,
 שפייט אויס]. טפּו זאָל דאָס ווערען! וואָס האָב איך דאָ אַנגעמאַכט?

אויף זעבען הונדערט פופציג געקויפט... אויף זעבען הונדערט פארקויפט... נאך איהר מיינט דאך, אז גרויגער איז עפּים א יונגעלע און וועט גלאט ארויסווארפען געלט אויף דער גאס? בלאַטע! אָבער גאָר לאַ מיט אַ שטריימעל! עס וועט אייך קאָסטען געלט! איך וועל אייך אויסטחון ביז'ן לעצטען העמד, ווי איהר זעהט מיך לעבען! איך וועל אייך אלעמען מאכען פאַר קבצנים, ווי ס'איז היינט יום רביעי — דיענסטאָג אויף דער גאַנצער וועלט! [ער נעהט אוועק, טהוט אַ זעץ מיט דער טיר. די האַליאָסטערע — נאָר איהם].

צווייטע סצענע.

פּיינקוועל [צום איבעריגען עולם]. וואָס זאָגט איהר אויף איהם? דער פח פון געלט! אזאָנעזות! איך האָב איהם אָבער געוואָלט דערצעהלען אַ משל פון שלמה המלך מיט'ן האָהן. איהר האָט געהערט דעם משל פון שלמה המלך מיט'ן האָהן?
ח'ינ'קיס. אַצינד, אז גרויגער איז שוין אוועקגעגאַנגען, האָט איהר זיך דערמאַנט אינ'ם משל פון שלמה המלך מיט'ן האָהן! פונקט אזוי ווי נעכטען ביי די קאָרטען...

ב'ייגעלמאַן. ווערקמירדיג! פון וואָס איהר זאָלט ניט רעדען מיט ח'ינ'קיסען — אויף די קאָרטען מוז ער אַרויפקומען!
קנאַקניסעל. ח'ינ'קיס איז גערעכט. צו וואָס זאָלען מיר זיך נאָרען? אידישע תקיפות איז שטעלען אַ פייג אונטער דער פאָלע — און רוף מיך קנאַקניסעל!

פ'ייפער [טהוט זיך אָן]. ווייסט איהר, וואָס עס וואָלט גוט געווען צו טהון אַצינד? [אלע שווייגען. ח'ינ'קיס תאָפט זיך אַרויס].
ח'ינ'קיס. מאַכען אַ „פרעפּעראַנס“...

אַלעדריי. בראַוואַ, ח'ינ'קיס! בראַוואַ! ח'ינ'קיס האָט נאָך קיינמאָל אזוי גלייך ניט געזאָגט. בראַוואַ! בראַוואַ!
[פייפער, פיינקוגעל, ח'ינ'קיס, ביינעלמאַן און קנאַקניסעל געהען אוועק. צווישען די יונגע ספּעקולאַנטען און מעקלערס איז אַ טומעל, אַ געפילדער. אלע רעדען:]

וואס הערט זיך מיט יקנה"ז? ... "פלאו!" ... "געפאלען. וואס טהוט מען? קויפען, צי פארקויפען?" ... "קויפט אייד יקנה"ז און מאכט אייד א בעם" ... "איד האב א האס אויף יקנה"ז! ווער קויפט א האס?" ... "האלט זיך מיט אייער האס, רייבט איהם אויס מיט זאמד" ... "אז מאכען, זאל מען מאכען א סטעלאזש" ... "גיט זשע מיר א בריוועלע, עס זאל זיין מיט פיס, עס זאל קאנען געהן" ... "פייפער'ס א בריוועלע איז פרימא" ... "פרימא, פרימא! ער נעמט, זאגט מען, הונדערט טויזענט רובעל נדו" ... "פאסטערנאק'ס טאכטער" ... "פאסטערנאק איז רייד" ... "א מיליאנער, זאגט מען, א דבראָהר, נאר א מיליאנער!" ... "עס עפענט זיך די טיר און עס שטעקט זיך אריין א קאפ פון א אידעל, און נאכדעם — דאס אידעל אליין].

ד ר י ט ע ס צ ע נ ע .

ד א ס א י ד ע ל . דא פארקויפט זיך דאָס ... [א שמאָרע מיט דער נאָז]. ווי אזוי הייסט דאָס ... יקנה"ז.
ע ט ל י כ ע ק ו ל ו ת . אָט האָסט דו דיר די אנדערע טעג יום־טוב! א נייער סוחר אויף יקנה"ז!
ד א ס א י ד ע ל . ווי טייער איז ביי אייך דאָס ... [א שמאָרע מיט דער נאָז]. ווי אזוי הייסט דאָס ... יקנה"ז?
ע ט ל י כ ע ק ו ל ו ת . ווער זענט איהר? וואָס דארפט איהר?
ד א ס א י ד ע ל [דערשראָקען]. אליין בין איך אזוי גרויס ווי א כתרילעווקער אליין. פאָהרען פאָהר איך, הייסט דאָס, פון אדעס, און הייסען היים איך מנחם־מענדעל.
ע ט ל י כ ע ק ו ל ו ת . זענט איהר אפשר יענער מנחם־מענדעל, וואָס האָט געהאָנדעלט אין אדעס אויף דער בערזע מיט "פאָנדאָן"?
מ נ ח ס ם מ ע נ ד ע ל [גלייציג]. יא, דאָס בין איך טאָקי אליין. טאָקי יענער מנחם־מענדעל, וואָס פאָר־א־יאָהרען אין אדעס, גיט היינט געדאָכט, ביי פאָנקאָנין ימח שמו, א האָס, א בעם, און א דאָס ... [א שמאָרע מיט דער נאָז]. א סטעלאזש.

ע ט ל י כ ע ק ו ל ו ת . קומט דאך אייך שלום. שלום
עליכם אייך, רב מנחם-מענדעל, וואָס מאַכט אַ איד?

מ נ ח מ - מ ע נ ד ע ל . וואָס זאָלען מיר מאַכען וואָס?
אַדעס איז טוידט אַדעס. אויס „לאַנדאַן“, אויס פאַנקאַני, אויס
מאַראַזשענע... אַלע אַדעסער קומען אַהער קיין יערוּשָׁלַיִם קומען זיי,
און דאָ הער איך, אידען, אַהן עין-הרע, מאַכען גאָר ניט שלעכט
מאַכען זיי. האָב איך מיך מיישב געווען, וואָס בין איך ערגער פון
אַלע וואָס? אַנב, האָב איך, פאַהרענדיג פון אַדעס אַהערצוצו, דורכ-
געשלאָגען אין זימערניקע אַ דאָס... אַ שידוך דורכגעשלאָגען, פאַר-
דיענט מיט גאָט'ס הילף עטליכע קערבלעך, גלוסט זיך עפּיס מאַכען,
שפּעגעלירען גלוסט זיך, ווי זאָגט ער: פאַרזוכט פונ'ם עין-הדעת
פאַרזוכט... אי זי, די פּלונית'טע הייסט דאָס, וועט שרייען גוואַלד
וועט זי? עט, ווער איז זי מחויב צו האָרעכען אַ נקבה ווער...?
שאַט, וואָס זשע האָב איך אייך אָנגעהויבען צו זאָגען וואָס? יאָ,
כ'האָב מיך דערמאַנט: איך האָב בדעה צו מאַכען עפּיס מיט דאָס...
[אַ שמאַרע מיט דער נאָז]. ווי אזוי הייסט דאָס? ... יקנה"ז... [דער עולם
לאַכט. דער קאַפּעליש און די קאַפּאַטע און אויך שמעלקע
לאָזען זיך צו איהם].

ש מ ע ל ק ע [רעדט טיעף קיטוויש]. יקנה"ז? אַדרבא, גיט!
עפּיס צו פאַרדיענען.

ד ע ר ק א פ ע ל י ש [שטופט אַפּ שמעלקען]. וואָס ווילט איהר
מאַכען? זאָגט, אָט לויף איך אייך מאַכען.

ד י ק א פ א ט ע [שטופט אַפּ דעם קאַפּעליש]. אַנא, לאָזט מיר!...
[שנייצט אויס די נאָז, נעמט אַרויס פון הינטען אַ רויטע פעטשיילע]. נאָט
אויך אַפּעט שלום, רב מנחם-מענדעל. הייסט דאָס, כפי איך זעה
אַרויסעט אָט-אַ-דאָ-אַ פון אייער שמועס, פאַרשמעה איך, אַז
איהר האָט חשק, איך בעט איבער אייער פּבור, צו שווינדלען מיט
יקנה"ז. זאָגט זשע מיר, זאָלט איהר מיר געזונט זיין, איהר קלערט,
וואָס איז שייך, קויפּען, צי, איך בעט איבער אייער פּבור, פאַר-
קויפּען?

מנחם-מענדעל. פארקויפן אוראי ניט. זעהט איהר, קויפן — דאָס וואָלט אפשר געווען אַ שטיקעל פּלאַן אפשר. נאָר וואָס זשע דען איז דאָ דער גאַנצער דאָס? [א שמאַרע מיט דער נאָז]. איך ווייס ניט, מיט וואָס עסט מען דאָס, ווייס איך ניט.

שמעלקע [שטופט זיך דורך]. יקנה"ז ווייסט איהר ניט? דער קאַפּעל'יש [שטופט אָפּ שמעלקען]. איהר ווייסט ניט, וואָס היסט יקנה"ז? די גאַנצע וועלט קויפט יקנה"ז.

די קאַפּאָטע [שטופט אָפּ דעם קאַפעליש]. לאָזט מיך, איך וועל אייך קלאָר מאַכען, וואָס איז שייך, אַקוראַט דעם ענין פון יקנה"ז. מפת זויסען וואָס דאָס איז, מוז איך אייך זאָגען דעם רעכטען אמת, אַז מיר אליינעט אַט-אַ-דאָ-אַ ווייסען אויך ניט, איך בעט איבער אייער פּבור, מיט וואָס מע עסט דאָס, וואָרום דאָס איז אַ זאך, וואָס אַלע האָבען דאָס און קיינער זעהט דאָס ניט, אַ בלינדער אתרוג, איהר פאַרשטעהט?

מנחם-מענדעל. כ'פאַרשטעה, פאַר וואָס זאָל איך ניט פאַרשטעהן פאַר וואָס? דאָס איז, אַפּנים, איין איידעלע מאַטעריע איז דאָס? [ער ווייזט אויף די פינגער]. ניטאָ ביי וואָס אַנצוטאַפּען ניטאָ? ס'איז אַזא מין, וואָס ס'איז גאָר לַחלוטין ניטאָ אויף דער וועלט, אַזוי ווי דאָס „לאַנדאָן" אין אַדעס?

די קאַפּאָטע. חלילה! וואָס איז שייך, ס'איז ניטאָ ביי וואָס אַנצוטאַפּען? ווי געשיקט זיך עס, מע זאָל קויפּען און פאַרקויפּען אַ מין, וואָס איז גאָר אויף דער וועלט ניטאָ? נאָר אַז מע וויל שמועסען נאָך אַ מאָל טאַקי דאָס אייגענע וויעדער צוריק, איז דאָס פאַרט נישטאָ אין ערגיץ ניט, ווייל פאַרקויפּען פאַרקויפּט זיך דאָס, איך בעט איבער אייער פּבור, בלאַנקאָ, דאָס הייסט, מע פאַרקויפּט דאָס אייך אויף איבעראַיאַהרעט קאָנטראַקטען מיט אַ ברירה: פאַלט דאָס — האָט איהר פאַרשפּיעלט נאָר דעם אַדערזיף; אַלאַ טאַמער הויבט זיך דאָס — נעמט איהר אָפּ ביי יענעם צער און רפוי און יטבת און בוייט, עס געהערט צו אייך מיט הפּל-בפל-מפל-

פלעקעל, און אפילו די קאפאָנעס זענען אויך אייערע. פארשטעהט איהר שוין?

מנחם-מענדעל. כ'פארשטעה, פאר וואָס זאָל איך נישט פארשטעהן פאר וואָס? איך קום צו יענעם און זאָג איהם: „פעטערעל! אָדער געלט, אָדער די נשמה“... נאָר וואָס זשע דען, האָט מיר קיין פאראיבעל נישט, איין זאך איז מיר דאָ אַ ביסעל פריקרע: איך פארשטעה נישט דעם דאָס... [א שמאָרע מיט דער נאָז]. דעם פשט פון לעבן קאפאָנעס פארשטעה איך נישט.

שמעלקע. קאפאָנעס ווייסט איהר נישט? [ער ווייזט אויף די פינגער]. קאפאָנעס, וואָס מע שניידט קאפאָנעס. דער קאפאָלעש [ווייזט אויף די פינגער]. קופאָנעס איז... איז... קופאָנעס אויף געמען די ווידענה.

די קאפאָלע [שטופט אָפּ דעם קאפאָלעש]. לאָזט זיך דיער נען! [ער ווייזט אויף די פינגער]. קאפאָנעס — דאָס ווערט אָנגערופען, למשל, די קאפאָנעס, די עסקא, דאָס פרעצענט, וואָס עס וואַכסט אָן... היינט פארשטעהט איהר שוין?

מנחם-מענדעל. כ'פארשטעה, פאר וואָס זאָל איך נישט פארשטעהן פאר וואָס? איך זיין מיר אין דער היים זיין איך מיר, און דאָרט וואַכסט דערווייל אויף מיר פרעצענט. וויבאלד אזוי, איז דאָך עס טאָק, אַפנים, נישקשה פון אַ דאָס... פון אַ געשעפטעל איז דאָס... מאַכט זשע מיך קלאָר, איך בעט אייך, ווי איז, למשל, דער דין, אז איך וויל מאַכען דערויף אַ האָס, צי אַ בעס, צי אפשר טאָק מחילה אַ גאנצען דאָס... [א שמאָרע מיט דער נאָז]. אַ סטעלאַזש מיין איך?

דער קאפאָלעש. אָך, מיט'ן גרעסטען כבוד! גיט מיר איין אָרדער, טהו איך אַ שפרונג און ברענג אייך אַ סטעלאַזש אַ פרימא: פייפער'ס אַ בריוועלע.

שמעלקע. [שטופט זיך דורך]. צו וואָס נוצען אייך קונצען, סטעלאַזשען? אַמעהר, קויפט אייך בעסער מזומנ'עם יקנה"ז אַ

ביסעל. אָט האָב איך איין אָרדער פון לאַזערען און פון מאַשעיען...

די קאפאטע [שטופט אפ שמעלקען]. לאַזט זיך דיענען! וואָס דולט איהר זיי אַ יארמעלקע מיט מזומנ'עם יקנה"ז, אז זיי ווייסען נאָך נאָר ניט וואָס פאַר אַ פנים דאָס האָט?

מנחם-מענדעל. עט-נו, מילא איהר מיינט, אז טאָר מער טאָקי חלילה ניט אזוי דאָס? ... [אַ שמאַרע מיט דער נאָז]. בע! אַ סימן האָט איהר, אָט האָב איך אָפגעהאַנדעלט אַ זומער אין ארעס, ניט היינט געדאַכט, מיט „לאַנדאָן“, געמאַכט אלע מאָל אַ „האַס“, אַ „בעס“, אַ „סטעלאַזש“, מיט אַ „נאָך“, מיט אַ „בלינדע רעכט“, מיט אלע שאַלעמויזען, און פרעגט מיך פֿחרם פרעגט מיך, צי האָב איך דאָס ווען אָנגעקוקט אין מיינע אויגען אפילו? פון דעסטוועגען, עס זאָל נאָר געווען זיין אַ ביסעל מעהר דאָס... [אַ שמאַרע מיט דער נאָז] הצלחה, וואָלט איך דען אַצינד ניט געקאָנט זיין אַ שטיקעל עושר אַצינד? אָט נאָט אייך הערשעלע. הערשעלע איז ניט געווען אַ שמש אין בית-המדרש, איז ניט אַרויס מיט'ן שטעקעל אין גרעצק און האָט ניט געמאַכט אין איין שמע-ישראל דרייסיג טויזענט? שאַט! און יום-לע? איהר קענט יום-לע? יוסעלע האָט ניט געמאַכט קיין פאַרמעגען פון לאַנדאָן? אמת, זיי האָבען דאָס נאָכדעם אָפגעגעבען צוריק מיט רווחים האָבען זיי; פון דעסטוועגען...

די קאפאטע. ע, רב מנחם-מענדעל, איהר זאָלט אַזעלכס זאָגען? ווי קומט דאָס צו-נאָיך? איהר גלייכט „לאַנדאָן“ צו „יקנה"ז"? וואָס איז שוין, „לאַנדאָן" איז, איך בעט איבער אייער פֿבור, „לאַנדאָן", און „יקנה"ז" איז, פאַרשטעהט איהר מיך, טאָקי „יקנה"ז"?

מנחם-מענדעל. דהיינו וואָס? דאָס געשעפט גופא איז טאָקי אזוי ראיעל איז דאָס?

די קאפאטע. וואָס איז שוין ראיעל? ס'איז עפרות זיב! ס'איז נאָר אַ סברה, אז די גרויסע אונזערע קויפֿען דאָס אויס

פון דער פערזע, און עס קאן זעהר שען געמאָהלט זיין, אז אויף איבער-א-יאהר קאנטראקטען זאָל דאָס זיין מיט גאָלד גלייך, אָדער עס זאָל, איך בעט איבער אייער פּבוד, ליגען נייען איילען אין דער ערד. דערפאר איז גוט, אז מע באַוואָהרענט זיך מיט אַ סטעלאַזש. וויבאַלד איהר האָט אַ סטעלאַזש, זענט איהר אַ גליקליכער מענטש. מ נ ח - מ ע נ ד ע ל. אַ, אַ סטעלאַזש איז אַרדאי זעהר אַ געשמאַקער ביסען אַ סטעלאַזש! איך גערענק עס נאָך פון אַדעס גערענק איך. נאָר וואָס זשע דען איז דאָ דער גאַנצער דאָס? דער קוועטש איז דאָ: מה יקר? וואָס קאָן עס מיך קאַסטען וואָס?

ד י ק א פ א ט ע. וואָס איז שייך קאַסטען? עס ווענדט זיך, וואָס פאַר אַ סטעלאַזש איהר ווילט מאַכען. פאַר אַ געוועהנ-ליכען סטעלאַזש וועט איהר דאַרפֿען באַצאָהלען בראַצקע'ס פאַר-מעגען; נאָר אויב איהר ווילט, עס זאָל אייך קאַסטען אין גלייכען געלט, וואָלט איך אייך געהייסען מאַכען, איך בעט איבער אייער פּבוד, אַ „גערוקטען סטעלאַזש“, דהיינו: דער בעס זאָל זיין גע-שריבען אויף זעכס הונדערט און דער האָס אויף אַכט הונדערט; איז דאָר ממה'נפּשך [מיט אַ ניגון] — וועט דער פרייז האַלטען העכער פון אַכט הונדערט קערבלעך, וועט איהר נעמען יקנה"ז; אלא וואָס דען, טאָמער פאַלט דאָס? — וועט איהר, איך בעט איבער אייער פּבוד, געבען יקנה"ז. סאי אהין, סאי אַהער — איז אַלץ די ברירה ביי אייך. האָט איהר דאָס צעקייט?

מ נ ח - מ ע נ ד ע ל. פאַר וואָס זאָל איך דאָס ניט צעקייען פאַר וואָס? אין אַדעס איז אויך אזוי אין אַדעס: אָדער איך נעם, אָדער איך געב; דאָס הייסט, איך טאָנז אויף ביידע חתונות טאָנז איך. וואָס פאַר אַ זייט עס זאָל ניט אוועקגעהן — בין איך אַלץ אין דרויסען בין איך. ביי גרויסע וואַראַציאָנען איז מען אין אַדעס, זאָגט מען, גליקליך געוואָרען מיט אזעלכע סטעלאַזשען. מע דערצעהלט, אז עס פלעגט אוועקגעהן איין עפּאָכע, פלעגט מען אַנשיטען זעק מיט גאָלד פלעגט מען. ביסמאַרק זאָל זיך ניט געווען צוקיהלען ביסמאַרק, און עס זאָל זיך ניט געווען איבערקעהרען דאָס

גאנצע שפיעל מיט דער פוטער אראפ, וואָלט הערשעלע
געווען דער אייגענער הערשעלע וואָס פריהער, און יום עלע
וואָלט טאָקי געבליבען יוסעלע, און איך וואָלט איצטערטאָ געווען
נאָר בגילופין וואָלט איך. נאָר מסתמא איז דאָך ניט באַשערט
מסתמא... הקיצור, וואָס פאָרט וועט מיך קאָסטען אַ גערוקטער
דאָס... אַ סטעלאַזש מיין איך?

די קאָפּאָטע. וואָס איז שייך? מע דאַרף דאָך זעהען,
עס זאָל אייך קאָמפּענירען. צוליעב אייך, און ווייל מיר מאַכען דאָס
ערשטע געשעפט, וועט דאָס אייך קאָסטען אַ צעהנערעל אַ זייט.
אַרענטליך?

מנחם-מענדעל. נו, אוראי קאָן מען ניט זאָגען, אַז
ס'איז טייער אוראי. נאָר אויב ס'איז מעגליך עפּיס אָפּדאָסען...
אַפּרייסען מיין איך, אויסדינגען, איז מהכתיתי; ווי זאָגט ער:
וואָס ווינציגער, איז געזינטער... נאָר טא, אויך די אייגענע מעשה—
אַז גאָט זאָל געבען אַ שטיקעלע הצלחה זאָל ער, איז גאָרניט, ווי
זאָגט ער: אַ רענדעל אראָפּ, אַ רענדעל אַרויף, מיר וועלען זיך ניט
קריעגען וועלען מיר.

די קאָפּאָטע. האָב איך, וואָס איז שייך, פון אייך
אַ פעסטען אָרדער און קאָן, הייסט דאָס, מיט מזל-ברכה שליסען
דאָס געשעפט?

מנחם-מענדעל. בפירוש איין אָרדער! ביי אונז אין
אדעס איז אַ וואָרט איין אָרדער און איין אָרדער איז איין אַדערויף.
מיר פלעגען דאָרטען האַנדלען כמעט נאָר אויפ'ן דאָס... אויפ'ן
וואָרט פלעגען מיר...

די קאָפּאָטע. וואָס איז שייך אויפ'ן וואָרט? ביי אונז
אין יעהופּעץ איז אויך דאָס נעמליכע; דאָס וואָרט איז טאָקי אַ
וואָרט, נאָר פון דעסטוועגען זענען מיר זיך דאָ נוהג צו נעמען איין
אַדערויף ביי'ם גרעסטען שפּעגעלאַנט. מחמת עס טרעפט דאָ אָפּט
מאָל, אַז פון איין אָרדער זאָל זיך, איך בעט איבער אייער פּבור.
אויסלאַזען אַ בוידעם. איחר פאַרשטעהט?

מנחם-מנחם. כ' בארשטעה, פאר וואָס זאָל איך ניט פארשטעהן פאר וואָס? עס קומט אויס, ווי מע זאָגט: „נותן בצילמבעל הולך במעצלה“... נאט אייך דערוויילע אזא פופציגער נאט אייך, און לאָז זיין אין א גוטער שעה אין א מזל'דיגער. נאָר וואָס דען וועל איך אייך בעטען וואָס? טאָמער איז באַשערט, עס זאָל זיין וואַראַציאָנען, און עס וועט זיין אויף מיין זייט א גרויסער דיפערענץ, זאָל זיך חלילה נישט אויסלאָזען אזוי ווי אין אדעם חלילה, דאָס הייסט, מע זאָל ניט קאָמפּעזירען מיט פעטש... הקיצור, איהר דארפט זעהען דארפט איהר, אז דאָס בריוועלע זאָל זיין א דאָסיגס... א פרימא זאָל דאָס זיין.

די קאפאטע. וואָס איז ישייך פרימא? פרימא אליין איז קארג. [א קוועטש מיט'ן גראבען פינגער]. פרימא דפרימא! טאָקי פייפער'ס אליין. פייפער'ס בריוועלע — דאָס איז א מזומנ'ע מטבע. קיין בעסערס דערפון קריגט איהר שוין ניט, איך בעט איבער אייער כבוד, אין גאנץ יעהופעץ!... [די קאפאטע לאזט זיך געהן. דער קאפעליש יאנט איהם נאָר און טענה'ט, אז עלפי יושר און עלפי מענטשליכקייט קומט דאָס קורטאזש פונ'ם געשעפט אויף דער העלפט. די קאפאטע וויל ניט הערען, ניט זעהען. דער קאפעליש בלייבט שטעהן ביי דער טיר טרויעריג].

דער קאפעליש. [צו זיך אליין]. לייט האָבען גליק. ער וועט דאָ האַפען גוטע זיעבען מיט א האַלב קערבעל! און אפשר טאָקי אלע צעהן? או-ווא! פון די הענט אַרויסגעלאָזט א גע-שעפט. וויפיעל קוקט מען אַרויס דערויף, איידער גאָט שיקט צו א פרישען „קונד“? אז בסך-הכל זענען די קליינע שפעגעלאַנטען גאָר אליין מעקלערס, און פון די גרויסע קאָן מען אויך נאָר ניט האַפען. צום ביישפּיעל, פיינקוגעל: טאָקי אַ שענער איד מיט אַ פיינער באָרד; נאָר ער וועט בעסער מאַכען אליין א געשעפט און וועט איבערצאָהלען, אַביי ניט געבען צו פאַרדיענען דעם מעקלער... צי, למשל, חינקיס: ביי חינקיסען קאָן מען מאַכען א געשעפט סיידען ביי די קאַרטען. פאַר די געהויבענע מעקלערס איז חינקיס א טייערער „קונד“: זיי מאַכען מיט איהם בשעת מעשה די גרעסטן

געשעפטען, נאָר וויפיעל זיי פארדיענען — לענען זיי דאָרט אַוועק
 ביי די קאָרטען... ביי בייגעלמאַנען מאַכט מען יאָ אַ מאָל אַ גע-
 שעפט; נאָר ווען טרעפט זיך דאָס? איין מאָל אין אַ שמיטה,
 אי דאָס — דאָרף מען זיך פריהער גוט אָנגעהן, צערייסען דריי פאָר
 שטיוועל, שטעהן ביי דער טיר, חנפּה'נען די מאַדאָס בייגעלמאַן,
 אויסהערען זי, אַז זי קומט אַרויס פון אַ גרויסער משפּחה, האָטש
 אלע ווייסען, אַז זי האָט גיט לאַנג אַרומגעטראָגען אַ קאָשעק מיט
 בייגעל... און אַז גאָט גיט, מע שלאָגט שוין יאָ אַ מאָל דורך ביי
 איהם מיט צרות, מיט יסורים אַ שטיקעל געשעפט און עס קומט צום
 קורטאָזש, דאָרף מען זיך אַוועקדינגען מיט איהם אַ שעה זעפּס...
 דערפאַר איז שוין קנאַקניסעל מעהר סוחר פון אלעמען: ביי איהם
 אַז מע מאַכט אַ געשעפט, זאָגט ער לכתחילה, אַז פון מעקלערס האַלט
 ער גיט, קיין קורטאָזש צאָהלט ער גיט — און רופּ איהם קנאַק-
 ניסעל!... בלייבט איבער איין גרייגער. ער איז דער בעסטער פון
 אלע שפּעגעלאַנטען אין יעהופּעץ און האָט דוקא לייעב געבען אַ
 אידען צו פארדיענען אַ קערבעל; נאָר וואָס דען איז דער חסרון?
 מע קאָן איהם נאָכגעהן אַ יאָהר פסדר מיט חלומות, און ערשט
 נאָכדעם האַפען פון איהם אַ פסק, אַז עס זאָל ווערען פינסטער אין
 די אויגען... היינט געה צאָהל דיר-הגעלט, זיץ ווי אַ מענטש, געה
 ווי אַ מענטש, האַלט אויס אַ שטוב אין יעהופּעץ, לעהרען קינדער —
 אַ שווערע, ביטערע פרנסה! אוי, רבונר-של-עולם, האַרצעדיגער
 פאָטער! ווער האָט דאָס אויסגעטראַכט אָט דאָס מעקלעריי, אָט
 דאָס יעהופּעץ, אָט די בערזע — די וויסטע, פינסטערע, פאַרשאַל-
 טענע בערזע? [ער זיפּצט געשמאַק און געהט אַוועק. שמעלקע בלייבט
 שטעהן אין מיטען קאנטאָר, אָנגעשפּאַרט אויף אַ שטעקען. דער קאַפּ אַ ביכעל
 אויף אַ זייט, די אויגעלעך האַלב-צוגעמאַכט, ווי אַ אידנע בשעת זי טראַכט].

ש מ ע ל ק ע [רעדט צו זיך אליין]. איין אומגליק מיט די מעק-
 לערס! קומט אַ קונה, באַפּאַלט מען עהם, ווי די הינט! אַמאָל איז
 געווען יאָהרען: איד בין מיר געווען איינער אויפ'ן ירד, זיך
 געאַרבייט פאַוואָלינקע, שטילערהייט געמאַכט די גרעסטע געשעפּ-

טען אין יעהופעץ, פארדיענט גאלד — א ביסעל פון מעקלעריי, א ביסעל פון דער זייט, פון שפעגעלאציע... היינט — פינף און צוואנציג מעקלערס פאר איינעם. מע דארף זיך היינט גוט אונטער-גארטלען, מע זאל זיי אריבעריאָגען! מע לויפט זיך אָן דעם גאנצען טאָג, ווי אַ הונט; מע עסט ניט, מע טרינקט ניט, מע געהט ווי אַ בעטלער. [ער באַטראַכט אויף זיך די העכשה]. וואָס זאל מען טהון? די הוצאה איז גרויס, „גילדזשע“ מוז מען צאָהלען... אַ גליק, וואָס יקנה"ז האָט אַ ביסעל די אויגען געעפענט. די גאנצענע שטאָרט האָט זיך אַ נעם געטהאָן צו יקנה"ז. וואָס האָט מען אין דעם אזעלכס דערזעהען? דער שוואַרץ-יאָהר ווייסט זיי! איך האָב אלע מיינע „קונדען“ באַטיילט מיט יקנה"ז. נעבאָך בדלות געשטעלט לאַזאַרען מיט מאַשעיען, חע-חע! [מיט אַ שיינענדיג פנים]. אוועקגעקויפט ביי זיי כמעט דעם גאנצענעם מזומנ'עם יקנה"ז אויף זיעבען הונדערט רובעל... נישקשה, איך האָב, ניט צו פאַרזינדיגען, אויך געדאָפּט דערביי אַ שען קערבעל, חס ושלום נישט בגנבה, נאָר גלאַט אזוי, פון אויבען אַ פאַרדיענסטעל, ווי אלע יעהופעצער מעקלערס... זיי מענען אלץ: גנבה'נען, גולנ'ען, קיילענען, און שמעלקע דאַרף האָרעווען פון עולם-הבא וועגען... זיי זענען גרויס געוואָרען ביי זיך — פיסס! קאנטאָריסטען! באַנקירען! און שמעלקע איז אלץ דער אייגענער שמעלקע — עך-עך-עך! פון דעסטוועגען, דאנקען גאָט דערפאַר. איך דאַרף צו קיינעם ניט אָנקומען: פראַן אַ ביסעל געלט, און סתורה אַ ביסעל איז פראַן... [ער רעכענט אויף די פינגער]. פראַן „שפאַנעווער“ מזומנ'נע... [ער טהוט זיך אַ טאָפּ אין איין קעשענע]. פראַן „האַרקעווער“... [טהוט זיך אַ טאָפּ אין דעו אנדערער קעשענע]. און „וויגרישנע בילעטען“, און אויף „טעקושצעם שצאָט“ אַ ביסעל, און אַ ביסעל אַקציעס פונ'ם „יעהופעצער דעלי-זשאַן“ איז פראַן. גאָט זאל נאָר געבען, דאָס געשעפט פונ'ם „יעהופעצער דעליזשאַן“ זאל זיך אַ ביסעל פאַרבעסערען, וועט שוין זיין וואָס צו טהון, אם ירצה השם, ביי לאַזאַרען און ביי מאַשעיען... [מיט אַ שיינענדיג פנים]. אי, קונים!... אזעטיקע קונים וואָלט איך ווער

לען האָבען אַ סך! באַרליאַנטענע קוננים! ... [ער קוקט אויף דער וואַנט].
 אָהאָ, שוין צוועלף דער זייגער! פונקט די צייט, ווען לאַזאַר פאַהרט
 פריהשטיקען. מע דאַרף לויבען האַפּען עהם ביי דער טיר —
 טאַמער וועט גאָט רחמנות האָבען און וועט עהם אַרייַנשיקען אַ
 געדאַנק עפּים מאַכען אַ געשעפטעל... [ער געהט אַוועק].

דריטער אקט

[אין עטליכע חדשים ארום, ביי פייפערען אין קאנטאר. — ציפער" בלאט זיצט אויבער'אן, אויף פייפער'ס ארט, די אויהערען אונטערנעבונדען מיט א ווייס טיכעל, און שאבט זיך די נעגעל מיט א קליין מעסערעל. ביי דער זייט שטעהט פלעדער וויש, פיין אויסגעפוצט, האלט א קליין שפיעגעלע אין דער האנט און קעמט זיך דאס בערדעל. זי-ל-ב-ע-ר-מ-י-ן זיצט פארשטעלט אין די גראטעס, האלט-אונטער דעם קאפ מיט ביידע הענט, פארצארענט, אנגע'ברוגנ'ט אויף דער גאנצער וועלט].

ערשטע סצענע.

ציפער בלאט. וואָס קאָן דאָס זיין מיט אונזער שעה, וואָס ער איז היינט אזוי שפעט נאָך נישטאָ אין קאנטאר ? פלעדער וויש. קעהר נאָך שלאָפּען. מסתמא אויף געווען היינטיגע נאכט אין קלוב.

ציפער בלאט. הא ? וואָס ? מיט וויזיטען ? געפונען א צייט צו מאכען וויזיטען. וואָס רעדט איהר ? איהר ווייסט, וואָס איהר רעדט ? ביי אונז איז דאָך עפּיס היינט קאנטראַקטען, רעאליזאציע. איהר הערט ? רע-א-לי-זא-ציע !

פלעדער וויש. וואָס זשע שרייט איהר אזוי ? איך ווייס גלייך מיט אייך, אז ס'איז ביי אונז היינט רעאליזאציע.

ציפער בלאט. הא ? וואָס ? פארשטעהט זיך, רעאליזאציע. מיר דארפּען היינטיגען טאָג נעמען און געבען אפשר פינף טויזענט אַקציעס. א ווערטעלע אויסצורעדען ? יקנה"ז אליין באדארפּען מיר רעאליזירען — וויפיעל מיינט איהר ?

פֿלעדער וויש. איך מײן... איך מײן, אז דעם חשבון פון יקנה"ז דארפט איהר וויסען בעסער פון אונז אלעמען. דערויף זענט איהר בוכהאלטער.

צײפער בלאט. הא? וואס? א פאָר טױזענט, זאָגט איהר? פע, איהר האָט א גרויסען טעות. העכער דריי טױזענט שטיק. איהר הערט? דריי טױזענט שטיק, א חוץ סטעלאזשען, אזעלכע, וואָס מע קאָן נישט וויסען, צי מע וועט אונז געבען, צי מע וועט ביי אונז נעמען יקנה"ז. איהר הערט, וואָס מע זאָגט אײך?

פֿלעדער וויש [פאר זיד]. בראַש מײנט ער, אז אלע הינקען אונטער אויפ'ן לינקען אויהער, אזוי ווי ער... [הויד]. איך ווייס גאָר ניט, וואָס מיר וועלען טהון; אָט זעץ איך מיך און וויין, טאָמער וועט פייפער, חס וחלילה, צולעגען געלט.

זײלבער מיניץ [פון די גראַטעס אַרויס]. וועדליג ער איז יוצא קענען אונז, וואָלט ער געמעגט ווערען די כפרה היינטיגען טאָג אפילו.

פֿלעדער וויש. ביי לײטישע באַנקירען פאַרדיענט מען א קערבעל פון דער זייט גאָר; מע שאַרט זיי צו א געשעפטעל, אײן אַקציע.

צײפער בלאט. הא? וואָס? וואו וועלען מיר נעמען אַקציעס, פרעגט איהר? מיר וועלען מווען צאָהלען דיפערענצען. פֿלעדער וויש [פאר זיד]. גוט מאַרגען, געלי, רעטאר טראָג איך.

צײפער בלאט. הא? וואָס? א ברירה וועלען מיר האָבען? אנו, טהוט נאָר א פרעג דעם קאָסיר, איך רעד ניט מיט איהם, א סך האָבען מיר עפּיס געלט אין דער קאָסע?

זײלבער מיניץ [צו פֿעדערווישען]. קדחת! צײפער בלאט [צו פֿעדערווישען]. הא? וואָס? עטליכע מױזענט?

פֿלעדער וויש. קדחת, זאָגט ער!

צ י פ ע ר ב ל א ט [צו פלעדערווישען]. קדחת? וואס הייסט קדחת? וואו איז דאס געלט? וואו איז עפּים פאפּיערען, סעריעס, קופּאָנעס? אָנו, פרעגט איהם אַקאָרשט, איך רעד מיט איהם ניט. ז י ל ב ע ר מ י נ יץ [צו פלעדערווישען]. פאפּיערען? זאָגט איהם, אַז די מיין האָבען אויפגעגעסען.

צ י פ ע ר ב ל א ט [צו פלעדערווישען]. הא? וואס? וויפּיעל, זאָגט ער?

פ ל ע ד ע ר ו ו י ש. די מיין, זאָגט ער, האָבען אויפגעגעסען! צ י פ ע ר ב ל א ט [אויסער זיד]. צי ער איז משוגע, צי ער איז חסר-דעה, צי ער איז גלאַט אַזוי פונ'ם זינען?

ז י ל ב ע ר מ י נ יץ [צו פלעדערווישען]. זאָגט איהם, אַז ער איז אַליין אי משוגע, אי חסר-דעה, אי פונ'ם זינען. ער ווייסט ניט, וואָס מיט איהם טהוט זיך, דער שענער „בויכהאַלטער“.

צ י פ ע ר ב ל א ט [צו פלעדערווישען]. הא? וואס זאָגט ער? פ ל ע ד ע ר ו ו י ש. ער זאָגט אויף אייך, אַז איהר זענט אַ בחמה; איהר ווייסט ניט, ווער עס האָט אייך געשלייערט... [ציפערבלאַט שפּרינגט-אונטער אויפ'ן בענקעל; ער ווייסט ניט וואָס צו טהון פאַר כּעס. עס עפענט זיך אויף די טיר און עס קומען-אַן מנחם-מענדעל און זיינע צוויי מעקלערס: דער קאפּעליש און די קאפּאטע].

צ ו ו י י ט ע ס צ ע נ ע .

מנחם-מענדעל [צו דער קאפּאטע]. נו, וואָס זענט איהר געבליבען שטעהן וואָס? געהט-צו צו איהם, ווייזט איהם די דאָס... די סטעלאַזשען אויף יקנה"ז ווייזט איהם. לאָז ער זיך מיט אייך צערעכענען לאָז ער זיך.

די קאפּאטע [צום קאפּעליש]. זיי זענען גערעכט. געהט, זייט מוחל, צו צום קאסיר, זאָגט איהם אַזוי און אַזוי, לאָז ער אייך, איך בעט איבער אייער כבוד, אַרויסצאָהלען וואָס עס קומט אויף די צוויי סטעלאַזשען מיט'ן האָס.

ד ע ר ק א פ ע ל י ש . וואָס איז עפּיס געפּאַלען דער גורל
אויף מיר ? דאָס געשעפט האָט איהר דאָך געמאַכט, ניט איך.
ד י ק א פ אָ ט ע . אָט דאָס הויבט זיך אָן מיט אַ אירען !
ביי'ס נעמען „קורטאָזש" האָט ער גע'טענה'ט „יחדיו", און אז עס
קומט צו עפּיס, האָט ער חשק צו בלייבען פון הינטען. [ער שטופט
איהם אונטער]. פּאַלגט מיר, געהט, אייד פּאַסט בעסער.

ד ע ר ק א פ ע ל י ש . פאַר וואָס פּאַסט מיר בעסער ?
ד י ק א פ אָ ט ע . וואָרום אזוי : איהר געהט, איך בעט
איבער אייער פּבור, אין אַ קאַפּעליש און רעדט רוסיש.
מ נ ח ס - מ ע נ ד ע ל . איך האָב מורא, אז פון דעם דינגען
זיך וועט גאַרנישט אַרויסקומען האָב איך מורא. מע דאַרף זיך
פרובען אַליין דאַרף מען, ווי זאָגט ער : „מע שיקט דעם שמש און
מע געהט אַליין". [ער טהוט-אויס דאָס היטעל, געהט-צו צום קאַסיר און
רעדט צו איהם דורכ'ן פּענסטערעל אויף רוסיש]. יא סאַם מנחם-מענדעל
איז פּתרילעווקאַ... אווו נאָס יעסט דוואַ ספּאַלאָווינע סטעלאַזש
נא יקנה"ז פרימא דפרימא...

ז י ל ב ע ר מ י נ י [מיט כעס]. זאָגט אויף אידיש, וואָס
דאַרפט איהר ?

מ נ ח ס - מ ע נ ד ע ל . מעלעטו באַדאַרף אויף מיר קיין פאַר-
איבעל ניט האָבען, וואָס איך האָב לכתחילה אָנגעהויבען אויף רוסיש,
ווייל, ראשית, איז דאָ אזוי דער דאָס... דער איינפיהר, און והשנית,
פאַסט טאַקי ניט פאַר אזא נפש, ווי איך, זיך אַרומדרעהען אין
יעהופעץ אויף דער בערזע און גאָך רעדען אידיש ; מע קאָן מיר,
חס ושלום, דערקענען, אז איך בין אַ דאָס... אַ איד מיין איך, און
מיך מחילה אַרויסדאָסען פון דאַנען מיט פּבור אַהיים מחילה.

ז י ל ב ע ר מ י נ י [בייז]. הקיצור, וואָס ווילט איהר ?
מ נ ח ס - מ ע נ ד ע ל . הקיצור, די מעשה דערפון איז אזוי.
איך בין מנחם-מענדעל פון פּתרילעווקע בין איך. איך האָב אַ
שטיקעל דאָס... אַ שם אויף דער וועלט האָב איך, דורך אַדעס,
דורך „לאַנדאָן", כ'האָב אַמאָל געהאַנדעלט מיט „לאַנדאָן" אַמאָל,

היינט האנדעל איך מיט דאָס... ווי אזוי הייסט האָס... מיט יקנה"ז.

ז י ל ב ע ר מ י נ י [מיט כעס]. יקנה"ז? אזוי זשע רעדט! געהט אַהין. [ער ווייזט אויפ'ן בוכהאלטער מיט'ן קארעספאנדענט]. דאָרט וועט מען אייך געבען יקנה"ז.

פ ל ע ד ע ר ו ו י ש [מיט אַ שמייכעלע צו מנהסמענדלען]. וואָס וועט איהר עפּים זאָגען גוטס?

מ נ ח ס-מ ע נ ד ע ל [מיט הענט]. וואָס פאַר אַ גוטס זאָל איך אייך זאָגען זאָל איך? ב'האָב געדרעהט האָב איך, געשווינג-דעלט, געפּלומעט מיט דאָס... ווי אזוי הייסט דאָס... מיט יקנה"ז. אַהער, אַהין, אַ האָס, אַ בעס, אַ לאָקש, בוידעס, ציבעלע — בלאָטע! אַז ס'איז ניט פאַשערט צו פאַרדיענען אַ קערבעל, ה'זלבען נישט קיין בריה'שאפטען. הלואי איך זאָל אויסקומען גלייך זאָל איך, ווי זאָגט ער: „דער אָרעמאָן איז געהרען, אַז ער בלייבט ביי'ם קרן“.

פ ל ע ד ע ר ו ו י ש [פריינדליך]. איך פאַרשמעה נאָך אייערע רעד, אַז איהר האָט מיט אונז חשבונות אויף יקנה"ז. זייט זשע זיך מטריח, אָן זיצט אונזער בוכהאלטער, ער וועט זיך מיט אייך צערעכענען. [ער פיהרט צו מנהסמענדלען צום בוכהאלטער און שרייט אויף אַ קול]. הער ציפערבלאַט! דער איד האָט דאָ אַ חשבון מיט יקנה"ז!

צ י פ ע ר ב ל א ט. האָ? וואָס? וואָס שרייט איהר אזוי? איך בין ניט טויב! [צו מנהסמענדלען]. זיצט.

מ נ ח ס-מ ע נ ד ע ל [זעצט זיך צו אויף איין עק בענקעל]. בקיצור, די מעשה דערפון איז אזוי. ב'האָב דאָ אַ ביסעל געשווינג-דעלט מיט דאָס... ווי אזוי הייסט דאָס... מיט יקנה"ז האָב איך, געמיינט, איך וועל עפּים מאַכען, אַריינגעבראָקט די עטליכע קערב-לעך אַריינגעבראָקט, און געבליבען זיצען אויף די דריטהאלבען סטעלאזשען געבליבען, ווי אַ הוהן אויף די אייער, ביז קאָנטראַקטען. איין אָרט פון מסתר. פון סטעלאזשען, פון וואַראַציאָנען איז טאַקי

נאָר אַדעם. הערט איהר ? יעהופעץ מעג טאקי זיין די כפרה פאַר אַדעם מעג עס זיין.

צ י פ ע ר ב ל א ט. הא ? וואָס ? איין אָנווייזונג פון אַדעם ? אנו, ווייזט אהער ?

מ נ ח ס - מ ע נ ד ע ל. דאָס אָנווייזונג איז טאקי אויף אייך איז דאָס, נאָר נישט פון אַדעם, נאָר פון אייך אליין טאקי, אויף דאָס... ווי אזוי הייסט דאָס... אויף יקנה"ז. [ער נעמט אַרויס פון בוועסקעשענע אַ פאפיער און גיט דאָס איבער דעם בוכהאַלטער].

צ י פ ע ר ב ל א ט. [נעמט דאָס פאפיער, זאמלט און די נאָ מיט אַ פאַר בריגען און לייענט הויך]. Милостивый Государь! По уплатѣ Вами мнѣ 15-го Февраля будущаго... года суммы... рублей серебромъ, имѣю сдать Вамъ или приказу Вашему десять акцій товарищества "Якнеузъ" съ текущими купонами. Послѣ-же 15-го Февраля сіе письмо теряетъ свою силу безъ всякихъ другъ къ другу претензій. Съ совершеннымъ почтеніемъ В. Файферь.*
[צו מנחם-מענדלען]. אַהא ? יקנה"ז ? ווילט איהר, הייסט דאָס, רעאליזירען, נעמען אַקציעס ?

מ נ ח ס - מ ע נ ד ע ל. אַקציעס לאו דוקא. ווי זאָגט ער : „מע מיינט נישט די הגדה, מע מיינט די פאַלירטשיקעס". וואָס טויג מיר דאָס דאָס... ווי אזוי הייסט דאָס... יקנה"ז ? איך וויל מיט אייך קאָמפּענירען וויל איך. עס וועט מיר אַרויסקומען פון אייך, נאָך מיינ חשבון נאָך, אַ קערבלעך דריטהאַלבן הונדערט וועט מיר. נאָר אויב עס וועט געהן ביי אונז אין אַ פּופּציגער, בין איך גיט אזא איד, וועלכער קאמאָרי...

* [געעהרטער הערר ! נאכדעם ווי איהר וועט מיר איינצאהלען דעם 15-טען פעברואר פונ'ם קומענדיגען ... יאהר די סומע פון ... רובעל, בין איך מיר מתחייב ארויסצוגעבען אייך אדער צו אייער אַרדער צעהן אַקציעס פון דער געזעלשאפט יקנה"ז מיט די לויפענדיגע קופאָנעס. נאכ'ן 15-טען פעברואר אבער פאַרלירט אַט דער בריעה זיין קראפט, אַהו קיין שום תביעות זון איינעם צום אנדערען. מיט פולער אכטונג, וו. פייפער.] איבערזעצט פון די אַרויסגעבער.

דער קאפּעל י ש [מישט זיך אריין]. מע מיינט דעם דיפערענץ, וויפיעל עס באטרעפט, זאָלט איהר אַרויסצאָהלען.
 די קאפּעל ע [שמופּט אפּ דעם קאפּעליש]. לאָזט זיך דיע-
 נען! דער איד איז, וואָס איז שייך, אַ פרעמדער, און האָלט ביי'ם
 אוועקפּאָהרען אַהיים קיין פּתרילעווקע. ער האָט, איך בעט איבער
 אייער פּבור, אַ ווייב, אַ גוטע פּחור'טע, לאָזט זי איהם ניט אַטהעמען,
 ער פּן האָט ער אַיך געוואָלט בעטען, איהר זאָלט זיך מיט איהם
 צערעכענען, און טאָקי, איך בעט איבער אייער פּבור, אַרויסצאָהלען
 די עטליכע קערבלעך ער-פי חשבון. היינט פאַרשטעהט איהר שוין,
 צי ניין?

מנחם-מענדעל. טאָקי באַלד טאָקי, מחמת מעלתו באַ-
 דאָרף וויסען זיין, אז איך זיין דאָ אויף אַ דאָס... אויף אַ פרעמדען
 וואָגען זיין איך דאָ. ראשית, טאָר איך דאָ ניט זיין, און וואַשניט,
 לאָזט מיר מיינ פּלונות'טע ניט לעבען. זי זעצט מיט בריעה זעצט
 זי. אַט זעהט, וואָס זי שרייבט מיר זעהט. [ער באַקומט אַרויס פון
 בוועם-קעשענע אַ בריעה].

ציפּערבאַל אַט [נעמט דעם בריעה, טהוט'אָן די בריקען און
 לייענט אויף אַ קול]. „לכבוד בעלי הנגיד המפורסם החכם מופלג
 מוהר"ר מנחם-מענדעל נ"י. ערשטענס, קום איך דיר צו מעלדען,
 אז מיר זענען אַלע, געלויבט איז השם יתברך, אין בעסטען געזונט.
 געב גאָט דאָס נעמליכע פון דיר צו הערען אויף ווייטער ניט ערגער,
 אָמן. — צווייטענס, פרעג איך דיר, אַ מיתה משונה זאָל אויף דיר
 קומען, האַרצעדיגער געטרייער..." [פלעדערוויש, דער קאפּעליש און די
 קאפּאטע שטעלען אויף מויל און אויהערען. זילבערמינץ שטעקט אַרויס דעם
 קאפּ פון די גראטעס, רייכערט אַ פאַפּיראס, מאַכט צו די אויגען, הערט זיך צו
 מיט איין אויהער. ציפּערבאַל ווישט אַוויס די בריקען, הוסט זיך אַוויס און
 לייענט געשמאק, מיט כוונה]. „צווייטענס, פרעג איך דיר, אַ מיתה
 משונה זאָל אויף דיר קומען, האַרצעדיגער געטרייער! איך ליג
 אָפּעט אזא ווינטער און קאָן נאָך ער היום צו מיינע פּוחות ניט
 קומען, אַ חוץ וואָס דאָס עלטערע קינד האָט געפאַקט און געמאָזעלט
 און דאָס קלייניטשקע האָט די „דאָר“, איך האָב דאָס שוין געבאָדען

אין זאליז און אין קלייען, געזעצט אין זאמד, געשפראכען, געשטאָד
 כען, געטהאָן וואָס מע טהוט קיין אידען ניט, גאָט ווייסט אויב עס
 וועט דערלעבען גרינע אונגערקעס, און ער, גאָרניט, זיצט זיך דאָרטען
 אין געהאקטע וואונדערן, ווי אַ גראַף, אַ גרולח אויף איהם, אַ יום־טוב!
 פארשטעהרט זאָל איהם ווערען, רבונר־של־עולם! אַז ניט אַדעס,
 איז יעהופעץ. דז אַ סוחר! פריהער „לאַנדאָן“, היינט „יקנה"ז“,
 לאַמיר אזוי וויסען פון דיר און פון פֿל הצרות, צי איך הויב אפילו
 אָן צו וויסען, וואָס דאָס איז אויף מיר פאר אַ נייער אומגליק אָט
 דאָס שמאָקנעהאָז! דיינע גליקען ווייס איך שוין, אַז אָך און וועה
 איז מיר! פון אַדעס, ניט היינט געדאכט, — געדענקסט דו? —
 האָסט דו מיר אויך געשריבען גילדענע פייגעלעך, האָב איך דיר דען
 ניט געשריבען דעמאָלט נאָך: אַנטלויף, מענדעל, ווי גאָט איז דיר
 ליעב! ? אַרעמער דאָך, וואָס קנאָסט דו? איך שיק איהם נאָך
 אַרויס אויף הוצאות, ער זאָל קומען אַהיים, לכוּף וואָס טהוט ער?
 טראָגט דאָס איהם אַוועק צו אַלדי שוואַרצע יאָהר קיין יעהופעץ!“...
 [עס עפענט זיך די טיר און עס שטעקט זיך אַריין אַ קאָפּ פון אַ ספעקולאַנט:
 „ניטאָ פייפערען איז קאָנטאָר?“ דער קאָסיר טהוט אַ מאָד מיט דער האַנט,
 די טיר מאַכט זיך צו. ציפערבלאַט לייענט ווייטער]. „דערויף האָט זיך
 טאַקי טאַטע־מאַמע אויסגעבראַכט, אַז איך זאָל זיצען דאָ אַ יוגענד
 אין פֿתרילעווקע מיט פֿיצלעך קינדער פֿיסקליאַטעס, און ער, דער
 שענער ברויטגעבער מיינער, וועט זיך אַרומשלייען דאָרטען מיט
 אַלע שאַרלאַטאַנעס, וואָס אַ ווייב, משטיינס געזאָגט, האָט ביי זיי
 אַ שענע ווערדע, און מיט מיר זאָל האָבען צו טהון אַ וועלט! קיין
 גוטען מיטוואָך נאָך נישט געהאַט פֿון דער חתונה אָן, אַז, משטיינס
 געזאָגט, נאָר געטראָגען איהם און געהאַט, און וויעדער אַ מאָל
 איהם געטראָגען און געהאַט, און אָבער אַ מאָל פאַרגאַנגען איהם
 אויף טראָגען. אוי, די מאַמע מיינע איז טאַקי אַ חכמה! „הערסט
 דו, טאָכטער מיינע געטרייע, פֿלעגט זי מיר זאָגען פֿאַלד נאָך דער
 חתונה, עפֿים געפֿעלט מיר נישט דאָס מאַנעכען דיינס, דאָס באַ־
 שטענדיגע קוצעניו־מוצעניו זיינס מיט דיר. ווי זאָגט מען: זיי

מיר ניט צו זיס, איך זאל דרך ניט איינשלינגען; זיי מיר ניט צו ביטער, איך זאל דרך ניט אויסשפיען".... אָט זעה, ביי לייטען א ווייב, אשטיינער, בליומע-זלאטע, פארשטעהרט זאל דאָס איהר ווערען, ווי זי לעבט דאָס אָפּ די וועלט ביי איהר מאן! ווען דו האָסט בליומע-זלאטען, ניט דערהערען זאָלסט דו, פאר א ווייב, וואָלסט דו שוין געוואוסט, וואָס פאר א גאָט מיר האָבען. איך וועל מיך ניט שטעלען, ווי בליומע-זלאטע, א מכה דיר א גרויסע, שעלטען דרך און קאָרעניען, ווי דו ביזט ווערטת, — מוז איך מיט גוטען, א ברירה האָב איך? זאָג איך דיר טאָקי מיט גוטען, מענדעל סערדצע, אז טאָמער קומסט דו ניט צו פאָהרען, אם ירצה שם, אויף פסח אהיים, זאָלסט דו זיך רעכטען אויף א פאָהיבעל. איך קאָן טרעפּען צו דיר קיין יעהופּעץ אויך און דאָרטען מאַכען דיר א וויכטען א פינסטערען סוף...." [עס עפענט זיך די טיר און עס שטעקט זיך אריין וויעדער א קאָפּ פון א ספעקולאנט: „נאָך ניטאָ פייפּערען אין קאָט-טאָר?" דער קאָסיר טהוט א כאָד מיט דער האַנט. די טיר מאַכט זיך צו, ציפּערבלאָט לייענט ווייטער]. „.... א וויכטען א פינסטערען סוף.... איך זעה פון דיינע ברייטלעך, אז דאָס יעהופּעץ האָט דרך, אפּנים, רעכט פאָלובעט, א סיבה דיר אין פנים! ס'איז דיר געפּעלען, זאָגסט דו, וואָס וואָסער צאָפט זיך דאָרטען פון גער וואָנט, לאַנטערנעס צינדען זיך דאָרטען אָן אליין פון דער העלער הויט, אייזענבאָהנען לויפּען אַרום משוגע'נערווייז הין און צוריק אין מיטען שטאָרט, וכדומה אַזעלכע חידושים מיט בבא-מעשיות פון טויזענט-איינ-נאָכט — מיינסט, וועסט מיך דערמיט געמען? אַודאי באַדאָרף איך גענויטיג האָבען דיינע יעהופּעצער געפּלאַסטערטע גאָסען און „טאָרעטאָרען"! וואָסער, קאָן איך באַשטעהן, זאָל ביי מיר זיין אין דער דייזשע, און לאַנטערנעס באַדאָרף איך אויף פּפרות, איך געה במילאָ ניט ביי דער נאָכט אין ערגיץ ניט, און אז עס מאַכט זיך א מאָל, מע דאָרף יאָ געהן ערגיץ אין איין אָרט אריין, קאָן מען געהן פאַרפּריה.... פאָלג זשע מיך, מענדעל...." [עס עפענט זיך די טיר און עס שטעקט זיך אריין צוויי קעפּ מיט א מאָל: „ניטאָ פייפּערען אין קאָטאָר?" דער קאָסיר

טהוט א מאך מיט דער האנט. די טיר מאכט זיך צו. ציפערבלאט לייענט ווייטער].
 „... פאלג זשע מיר, מענדעל, א ווייב דארף מען פאלגען, הער אויף
 צו האנדלען מיט'ן פאראיאהריגען שניי. לאז זיך דיר נישט גלוס-
 טען צו ווערען א גביר אין איין שמעישראל, ווי זאגט מען: פליה
 נישט הויך, וועסט דו נישט פאלען נידעריג. שניידראפ פון דיין
 יקנה"ז, ווי ווייט דו קאנסט, און קום צו פאהרען אהיים, וועסט דו
 זיין א גאסט ביי דינע קינדער. נאך, למען השם, פלעכט נישט
 קיין קערפלעך דארטען אויף דער רוח ווייסט וואס, האב אין זינען
 בעסער ברענגען עפּים אין בעליהבתישקייט אריין. האב איהם
 אכציג שווארצע יאהר! ביי לייטען א מאן האלט אויפ'ן קאפ, אז
 ער האט אין דער היים א ווייב ביז הונדערט און צוואנציג יאהר.
 האנדעלסט מיט יקנה"ז — נעם, פארבלענד די אויגען, רייסראפ
 און שיק אריין א צוואנציג ארשין יקנה"ז דעם ווייב אויף א קלייד
 דעל; עס געהט אזא יום-טוב...“ [עס עפענט זיך די טיר און עס שטעקט
 זיך אריין עטליכע קעפ מיט א מאל: „טאקי אלץ ניטא פיפערען אין קאנטאר?“
 דער קאסיר טהוט א מאך מיט דער האנט. די טיר מאכט זיך צו. ציפערבלאט
 לייענט ווייטער]. „... עס געהט אזא יום-טוב! באדארה איך איהם
 דערמאנען, א וועהמיג איהם א גרויסער, אליין ווייסט דאס נעבאך
 ניט! נעם זשע שוין אין איין וועג אן א טויז האנטיכער מיט א
 סערוועט א גרויסען, און עטליכע ארשין גראבע ליווענט אויף דער
 פסח'יגער דייזשע, און נאזטיכלעך מיר א האלב טויז — קיין בראג
 זעליעטען מיט מענדעליאנען, ווי בליומעזלאטע, פאדער איך נישט
 ביי דיר! און מאראזאוו'ס זאנע מיר א שטיקעל, טעלער פלאטשיגע
 מיט געזעלעך א ביסעל, און א חרייניק א נייעם (יענער איז פפרה
 געווארען פאראיאהרען בשעת טראגע! אויפ'ן בוידעם), גוטע זייף
 ברענג מיר צו פיהרען, מיט א פלעשעל וואדאקאלאן. נאך, למען
 השם, פארנעם ניט מיר קלאפען פריהער א דעפעש, ווי עס ווינשט
 דיר פונ'ם גאנצען הארצען דיין זוגתי הצנועה מרת שיינער
 שיינדעל. — יא, גוט, כ'האב מיך דערמאנט. איך פארשטעה נישט
 וואס דו שרייבסט מיר, אז קיין באשטענדיגע סטאנציע האסט דו

ניט, דאָרט וואו דו טאָנסט נעכטיגסט דו ניט, דו מוזט, זאָנסט דו, אויספאָהאלטען זיך, מע זאָל דיך, חס ושלום, ניט איבערנעמען... ווייס דיך דער שוואַרצער יאָהר. אפשר איז דאָס דערפאַר, וואָס דו האַנדעלסט מיט טרפּה'ער סחורה, מיט דעם וויסטען יקנה"ז? עס געהט מיר טאָקי מעהר נישט אָפּ צו מיינע זיידענע קליידער, מע זאָל דיך ברענגען צו פיהרען אַהער געקאָוועט אין קייטען! דיך דאַרף עס טרעפּען! אַ שענע שטאָדט, אַ לייטישע, דאָס יעהופּעץ! מע זאָגט גאָר, אז ביי נאכט טאָר מען זיך דאָרט נישט אַרומדרעהען איינער אַליין אויף דער גאס: גולנים, זאָגט מען, טהוען זיך איבער פאַר נקבות און מע שניידט קעשענעס... איך זאָל וויסען — דעם דריטען טאָג אַ שטיקעל ברויט, וואָלט איך ניט געוואָלט קענען דאָס יעהופּעץ, ברענגען זאָל דאָס!... יא, וואָס זאָנסט דו דערויף? סטיסי-לאה איז שוין וויעדער אויף דער צייט..."

מ נ ח ס - מ ע נ ד ע ל [רייטט אויס ביי ציפּערבלאטען דעם בריעף].
ווייטער געהען שוין אַלץ דאָסיגע... היימישע זאכען געהען שוין.
אַבער וואָס זאָגט איהר אויף מיין ווייב וואָס? זי קאָן שרייבען זי?
צ י פ ע ר ב ל א ט . א, אַ קאָזאק!

פ ל ע ד ע ר ו ו י ש . זי מוז געהן ביי אייך אין ספּאָדעק, רב
מנחם-מענדעל?

ז י ל ב ע ר מ י נ י . אַ שאָר, וואָס זי איז ניט אין יעהופּעץ
אויף דער בערזע — זי פעהלט צום רומעל...

ד י ק א פ א ט ע . עט, וואָס איז שייך אַ אידניע? פאָרט,
איך בעט איבער אייער כבוד, אַ נקבה... [עס עפענט זיך די טיר און עס
קומען אַרײַן צוויי פרישע פאַרשוינען: פיינוועל פאַנפאַטש און
זאָוועל זאַאיקע; זיי שטופּען אונטער איינס דאָס אַנדערע].

ד ר י ט ע ס צ ע נ ע .

פ א נ פ א ט ש [פאַנפאַטש]. נו, האָוועל, טאָמער וואָלט העווען
אַ סברה, זאָלסט צוהעהן צו איהם אין איהם זאָהען, ער זאָל אונז
העבען יאָהנעהאָז?

ז א א י ק ע [פאראיקעט זיך]. פא-פאר וואס עפיש איך?
פא-פאר וואס זאלסט דו ניט גע-געהן זאגען יק-ק-ק-ק...
[ער ווארגט זיך].

ז י ל ב ע ר מ י נ ין [מיט כעס]. וואָס דאַרפט איהר? געהט
אײך געזונטערהייט! בײ אונז גיט מען נאָר אײן מאָל אין חודש.
פ א נ פ א ט ש. האוועל, דו הערסט? ער מוז מײנען, מיר
זענען העהומען נאָך א נדבה, אז אָך און וועה איז אונז, אויף וואָס
מיר זענען איבערהעהומען!

זאאיקע. זייט רוהיג, מיר זענען גע-געקומען צו אייך מיט א גע-געשעפט. מיר האָבען י-ק-ק-ק-ק... פלעדער וויש [געהיט צו זיי]. וואס דארפט איהר? ווער זענט איהר?

פ א נ פ א ט ש . מיר זענען שפעהעלאנטען . מיר האָבען
העוויפט יאָהנעאָז אויף האַנטראַהטען , זענען מיר העוומען אָפּ-
נעמען אונזערע עטליכע הערבֿלעך . מיר דאַרפען העלט .
פ ל ע ד ע ר ו ו י ש [צו זאָיען] . איר פאַרשטעה ניט וואָס
ער רעדט . זאָגט איהר .

ז א א י ק ע. פא - פארשטעחט איהר מיך, מיר זענען צוויי
שפגעעלאַנטען שו - שותפים, דאָס הייסט, מיר האָבען גע - געהאַט
דעלט בשותפות י - ק - ק - ק - ק...

פֿלעדער וויש [פיהרט זיי צו צום בוכהאלטער, שרייט איהם
גלייך אין אויהער אריין]. הערט ציפערבלאט! צוויי סותרים! עפֿים
דארפֿען זיי, איך ווייס ניט וואָס!

צ י פ ע ר ב ל א ט [צום קארעספאנדענט]. האָ ? וואָס ? וואָס
שרייט איהר אזוי ? איך בין נאך נישט טויב ! [צו די שותפים]. וואָס
דארפט איהר ?

פ א נ פ א ט ש. וואס באדארף א איד? א איד באדארף
העלט. אויף העלט שטעהט די וועלט. עס האט זיך אונז פאר-
הלוסט האנדלען אויף דער היהער בערזע, האבען מיר אריינגעבראָחט

היבשע עטליכע הערבֿלעך אין יאהנעהאָז אַרײַן, העמאַכט אינצווײַען
אַ האַנצע שפּעהעלאַציע.

צײַפּער בלאַט. האָ? וואָס? איך פאַרשטעה נישט אײַן
וואָרט.

זאָאָיקע [שטופט אָפּ דעם שוּתף]. וואָס פאַ-פאַ-פאַנפּעט
אײַהר? לאָזט מיר אױך אױסרעדען אַ וואָרט. [צום בוכהאַלטער].
פאַ-פאַרשטעהט אײַהר? מיר זענען פאַ-פאַ-פאַראַסטע מאַרק-
אידען, קײ-קײנמאָל נישט גע-גע'חלומ'ט אפילו צו האַנדלען אױף
דער בע-בערזע, נאָר אַז מיר האָבען דע-דערהערט, אַז די גא-גאנ-
צע וועלט האַנדעלט מיט יק-ק-ק-קנח"ז און מע ווערט גא-גאָר
גליקליך, האָבען מיר זיך מײַשב געווען אין גע-געמאַכט שותפות
אױף יק-ק-ק-ק...

פּלעדער וויש. יקנח"ז? נו, זאָגט שוין, וואָס קוועטשט
אײַהר זיך אזוי?

צײַפּער בלאַט. האָ? וואָס? יקנח"ז דאַרפט אײַהר?
פאַנפּאַטש. יאהנעהאָז באַדאַרפען מיר אױף הפרות. מיר
האָנען באַשטעהן זיך זעצען צום סדר אָהן יאהנעהאָז. מיר דאַרפען
העלט. מיר ווילען גאָרנישט וויסען פון קײן גליהען. שוין צײַט זיך
זעהען מיט אַ הערבּעל. האָ? ווי זאָהט אײַהר?

זאָאָיקע [שטופט אָפּ דעם שוּתף]. פאַ-פאַר וואָס זאָלט
אײַהר האָבען אַט-טבע נישט לאָ-לאָזען אױסרעדען יענעם אַ וואָרט?
[צום בוכהאַלטער]. ווער איז דאָ פון אײד פײ-פײ-פײפּער? מיר
האָבען דאָ אײערס אַ בריוועלע אױף יק-ק-ק-ק... [ער שלעפט אַרויס
פון בױעסיקעשענע אַ בריעה]. אַ פאַ-פאַר מעקלערס האָבען דאָס אונז
אַרײַנגערוקט גאָ-גאָר בחצי חנם: פו-פופּעהן שטיקלעך
יק-ק-ק-ק... [די קוף בלייבט איהם שטעקען אין האַלז, נישט אַהער.
עס עפענט זיך די מיר און עס קומען אַרײַן עטליכע יונגע ספּעקולאַנטען און
שמעלעך בחוכם. זײ שטופּען איהם אונטער. שמעלעך ראַננעלט זיך פּײַט זי-
אלע שרײַען].

פיערמע סצענע.

די יונגע ספעקולאנטען [צו שמעלקען]. איא, זעהט איהר, צום קורטאזש נעמען זענט איהר געפלוויגען, ווי א מוזיק, געזעצט די נשמה, און איצט, אז ס'איז געקומען צו דער רעליזאציע, באדארף מען אייך אונטערשטופען.

ש מע ל ק ע. טא וואס איילט איהר זיך אזוי? מע וועט אייך געבען יקנה"ז, מע וועט אייך געבען!

די יונגע ספעקולאנטען. וואו געבען? וואס געבען? איהר זעהט דאך, אז פייפער איז ניטא, איז דאך, אפנים, אמת, וואס מע זאגט. אז מע קלינגט, איז א יום טוב.

ש מע ל ק ע. וואס הערט איהר זיי, וואס זיי וועלען אייך זאגען, די הולטאיעס? מע וועט אייך געבען יקנה"ז! פייפער'ס בריוועלע איז פרימא, וואלט איך האבען אזא יאהר. אט האב איך אליין אויך א ביסעל אייגענעם יקנה"ז, אויך פייפער'ס בריוועלעך. וואלט איך האבען אזא דאנה מיט פרנסה!

ז י ל ב ע ר מ י נ י. [שטעקט ארייס דעם קאפ פון די גראטעס ארויס]. שא! וואס איז דארטען? וואס שרייט מען?

די יונגע ספעקולאנטען [צו שמעלקען]. שאט! רעדט א ביסעל שטילער. וואס שרייט איהר אזוי? ש מע ל ק ע [שרייט]. ווער שרייט דעו?

די יונגע ספעקולאנטען [שרייט]. ער שרייט, און פרעגט נאך, ווער סע שרייט?

ש מע ל ק ע [שרייט]. ווער שרייט דעו? ניט! איהר שרייט!

פ ל ע ד ע ר ו ו י ש [לויפט צו]. שששא! וואס איז דא פאר א געשריי?

די יונגע ספעקולאנטען. מיר האבען דא א שטיקעל סכסוד מיט שמעלקען...

ש מ ע ל ק ע. מיט מיר? וואָס בין איך פאר א מחותן?
הולטאיעס האָבען אַרויסגעלאָזט א קלאנג אין שטאָדט, בין איך
שולדיג?

פ ל ע ד ע ר ו ו י ש. א קלאנג? וואָס פאר א קלאנג?
ש מ ע ל ק ע. דער שוואַרץ-יאָהר ווייסט זיי! איהר קענט
ניט די יעהופעצער הולטאיעס? רק מע רעדט, רק מע טומעלט.
פ ל ע ד ע ר ו ו י ש. וואָס זשע רעדט מען? וואָס טומעלט
מען?

ש מ ע ל ק ע. וואָס פרעגט איהר אויף הולטאיעס? זיי
קאָנען אומגליקליך מאַכען יענעם מיט די מיילער... קיילענען, אין
א לעפעל וואָסער דערטרונקען.
צ י פ ע ר ב ל א ט [פון דער ווייטען]. האָ? וואָס? ווער איז
דערטרונקען געוואָרען?

פ ל ע ד ע ר ו ו י ש [שרייט צו איהם אויף א קול]. אונזערע
אַקרענטען אויפ'ן ים זענען דערטרונקען געוואָרען! [צו שמעקען].
פאָרט וואָס זאָגט מען אין שטאָדט?

ש מ ע ל ק ע. גלויבט מיר, ס'איז ניט פראי אפילו איבער-
צורעדען. איך שריי אָבער דעם גאַנצענעם פריהמאָרגען: שקר
וכזב! שפייט זיי אין פנים! ס'איז ליגען! פון אויבען ביז
אָראָפּ ליגען! ס'איז א באַנדע גנבים, רוצחים, באַרעדער, הולטא-
יעם! ... [עס עפענט זיך די טיר און עס פאלט אַריין א אידנע, א פארוויקעלטע
אין עטליכע שאלען און פעטשיילעס. נאך דער אידנע שלעפט זיך נאך א מיידעל].

פֿינפטע סצענע.

ד י א י ד י נ ע [וויקעלט זיך אַרויס פון די שאלען מיט די פעטשיי-
לעס, לויפט-צו גלייך צום קאסיר, רעדט אין איין אַטהעם]. אַט דאָס זענט
איהר טאקי דער פייפער אליין? איך זאָג אָבער צו מיין טאָכטער:
קום, זאָג איך, טאָכטער, לאָמיר געהן, זאָג איך, גלייך אַהערצוצו, ווי
זאָגט מען: „בעסער זיך בוקען צום קאַפּ, איידער צו די פיס“.

איך בין, ווי איהר זעהט מיך, א אידניע איין אלמנה שוין פאווואַלינקע דריי און צוואַנציג יאָהר. וועט איהר דאָך מיך פרעגען: ווי קומט צו מיר א מיידעל פון אכצעהן? זאָלט איהר גאָר קיין יסורים ניט האָבען. איך האָב נאָך קלענערע פון איהר, אז אָך און וועה איז מיר, אז איך האָב מיך באַדאַרפט פאַרשלייערען נאָך אַ מאָל און זיך גט'ען, און אָבער אַ מאָל פאַרשלייערען זיך און וויעדער אַ מאָל גט'ען זיך, ימח שמו וזכרו! [זי שפּייט אויס דריי מאָל]. זיך פאַרשוואַרען, ווייל איך וועל לעבען שוין מעהר ניט פאַרדעעהן זיך, ווי זאָגט מען: „בעסער אַ זיסער טוידט, איידער אַ ביטער לעבען“. מייענע שונאים זאָלען אזוי לעבען, ווי איך האָב גאָר באַדאַרפט חתונה האָבען נאָך מיין ערשטען מאַן עליו השלום. ער, זכר צדיק לברכה, האָט גע-דיענט נאָך ביי גיטעלע וויינשטיין עליה השלום, געווען ביי איהר פלל־וֹלֵךְ איבער'ן הויה, איבער די עופות, פסח'יגער שמאַלץ, איבער אלע ספעזשאַרנים... [זי ווישט אַ טרער. פלעדערוויש געהט צו איהר, וואַרפט מיט אויגען אויפ'ן מיידעל. דאָס מיידעל שלעפט די אידניע פאר'ן קליידעל].

פֿלעדער וויש. וועמענ'ס איז מיידעל? ס'איז טאָקי אייער מיידעל?

די אידניע. אַ משל! וועמענ'ס דען מיידעל זאָל דאָס זיין? אָט דאָס איז דאָך דער גאַנצער אומגליק מייענער, ווי זאָגט מען: „אַ קליין קינד אַ שפּיעלכען, אַ גרויס קינד אַ מיהלכען“. אַ ווערטעלע אויסצורעדען — היינטיגע יאָהרען חתונה מאַכען אַ טאָכטער? אַ שען מיידעל, זאָגט מען אפילו, איז אַ האַלבער נדן, און דערצו איז זי, ווי איהר קוקט זי אָן, גאָר נישט קיין שלימער זאָלניצע. קיין עין־הרע, געבענטשטע הענט. איהר שטיקעכטס מיט איהר מערעזשען האָט אַ שם, און איהרע פיש מעג עסען דער מלכות!

פֿלעדער וויש. [וואַרפט מיט אויגען אויפ'ן מיידעל. דאָס מיידעל שלעפט די אידניע פאר'ן קליידעל]. זאָגט זשע מיר, מיין לייעבע אידניע, וואָס דאַרפט איהר?

ד י א י ד י נ ע . וואָס איך דאַרף — וועט מיר קיין מענטש נישט געבען, ווי זאָגט מען: „בעסער דאָס ביטערע בלאַט פון גאָט, איידער דאָס זיסע פונ'ם מענטשען". מיר זאָנען דאָס אלע טאָג אינ'ם בענטשען. ס'איז אייך אפשר אַ חידוש, וואָס איך קאָן? מיין ערשטער מאַן עליו השלום איז געווען ביי גיטעלע וויינשטיין עליה השלום...

פ ל ע ד ע ר ו ו י ש [וואָרפט מיט אויגען אויפ'ן מיידעל. דאָס מיידעל שלעפט די אידנע פאָר'ן קליידעל]. דאָס האָבען מיר שוין געהערט. איהר זאָגט, מיט וואָס קאָנען מיר אייך דיענען? עס איז ביי אונז היינט קאָנטראַקטען, רעאָליזאציע, מיר האָבען קיין צייט ניט. ד י א י ד י נ ע . בראַש האָבען זיי דאָ אלע קיין צייט ניט! דער דניעפער ברענט! טאָמער האָב איך אויך קיין צייט ניט? טאָמער האָב איך איבערגעלאָזט אַ שטוב אויף דער סלאַבאָדקע מיט קליינע קינדער פיסקליאטעס, ווי זאָגט מען, אויף גאָט'ס באַראַטה, זיך אַראָפּגעחאָפט אַהער און נאָך געוואָלט פון דאָנען אַראָפּלויפּען אין מאַרק נאָך פיש, נאָך פלייש, צי איין אָבדיראַק אויף שבת? ווי זאָגט מען: „דאָס בעסטע מילכיגס איז טאַקי פאָרט אַ שטיקעל פלייש".

פ ל ע ד ע ר ו ו י ש [איז דער גופט]. דאָס מיידעל איז נאָך צו דערליידען, נאָר די אידנע איז עפּים איין אַנשיקעניש פון זיין לייעבען נאָמען! [הויד]. איך פאַרשטעה ניט, עפּים רעדט איהר מיר פאַרשטעלט. ווי באַלד איהר דאַרפט האָבען איין אָבדיראַק אויף שבת, היינט וואָס זענט איהר געקומען אַהער?

ד י א י ד י נ ע . גלובט מיר, איך בין ניט משוּגע. איך בין נאָך ביי אלע געדאַנקען. איטליכער אָרעמאַן ווייסט זיך פון זיין חשבון. איך דאַרף חלילה נישט קיינעמ'ס לאַסקע. אַ ביסעל פונ'ם קלייטעל, אַ ביסעל פונ'ם שענקעל, ווי זאָגט מען: „פון אַ ביסעל און אַ ביסעל ווערט אַ פולע שיסעל". נישט צו פאַרזינדיגען, אַ אידנע איין אלמנה, צונויפגעשלאָנען די עטליכע קערבלעך, דאָס גרן מיין איך, איינגעלעגט דאָס אין גוטע הענט, געמאַכט מיט דעם

א גאנצע שמענדעלאציע, און אזוי ווי היינט איז דער זמן, בין איך דאס געקומען ארויסנעמען דאס נדן.

פ ל ע ד ע ר ו ו י ש . דאס נדן ? וואו ? דא, ביי אונז ? אוי, זעהט נאָר, מיין לעבע אידענע, צי האָט איהר ניט קיין טעות ? די א י ד י נ ע . גאנץ גוט, קאטשקע נאָך בעסער. הערט איהר, זינט איך בין א אידענע א סוחר'טע האָב איך נאָך קיין טעות ניט געהאָט. מיינע שונאים און אייערע שונאים מעגען דאָס פאַר-מאָגען אויף זייער לייב, וואָס איך וועל איבערגעבען אָדער נישט דעררעכענען. אז איך זאָג אייך, ביי אייך ליגט דאָס נדן, ווייס איך וואָס איך זאָג. קיין פיער און קיין בראַנפּען טרינק איך ניט, און פון קיין הלומות האַלט איך ניט.

פ ל ע ד ע ר ו ו י ש [איז דער קופט]. נא דיר' אַזא שלאַק! [הויר]. קומט, זייט מוחל אַהערצו. [ער פיהרט זי צו צום בוכהאלטער]. הערר ציפערבלאַט ! אָט די אידענע, זעהט איהר, האָט א טענה : דאָס נדן איהרס, זאָגט זי, איז איינגעלעגט ביי אונז.

צ י פ ע ר ב ל א ט . הא ? וואָס ? וואו האָט מען דאָס געלעגט ?

פ ל ע ד ע ר ו ו י ש [איז דער קופט]. פאַרלעגען זאָל דאָס דיר ! [הויר]. דאָס נדן, זאָגט זי, דאָס נדן איהרס ליגט ביי אונז !

צ י פ ע ר ב ל א ט [צום קארעספאנדענט]. וואָס שרייט איהר ? איך בין נישט טויב !

די א י ד י נ ע . בראַש קאָן מען דאָ משוגע מאַכען א מענ-טיטען ! אמעהר, טשעפעט זיך אָפּ, נאט אייך אָפּ אייערס און גיט מיר אָפּ מיינס, ווי 'אָנט מען : „שוואַרץ אויף ווייס אַטשי קאָליט"... [זי שטעפט אַרויס פון יי קליידלעך א קניפעל און פלאנטעט אַרויס פון דארטען א שטיקעל פאַפיער].

צ י פ ע ר ב ל א ט [לייענט]. "По уплатѣ Вами мнѣ 15-го Февраля..." אָט דאָס איז אייער נדן ? עס איז דאָך גאָר יקנה"ז !

ד י א י ד י נ ע . ל א ז ז י י נ י מ נ ה "ז, ל א ז ז י י נ ח ר ו ס ת, ל א ז ז י י נ
א פ י ק ו מ נ — ו ו א ס ע ס. ו ו י ל ז יך, א ב ע ר ד י ח ת י מ ה א י ז א י י ע ר ע ?
צ י פ ע ר ב ל א ט . ה א ? ו ו א ס ? ו ו י ק ו מ ט צ ו א י יך
י מ נ ה "ז ?

ד י א י ד י נ ע . ג ל ו י ב ט מ יר, ל י ע ב ע ר פ ר י י נ ט, א יך ה א ב
ד א ס נ י ט ג ע' ג נ ב' ע ט א ו נ או יף ד ע ר ג א ס נ י ש ט ג ע פ ו נ ע נ. ה י י נ ט י ג ע
י א ה ר ע נ ו ו א ל ג ע ר ע נ ז יך נ י ט או יף ד ע ר ג א ס א ז ע ל כ ע ז א כ ע נ. ע ס ק א ס ט
מ יך מ י י נ ב ל ו ט, ר "ן ק א ר ב ע נ. צ ו ג ע ז א ג ט ה א ט מ ע נ מ יר ת "ס. צ ו ו י י
מ ע ק ל ע ר ס ל י י ט י ש ע, ג ע ק ו מ ע נ צ ו מ יר או יף ד ע ר ס ל א ב א ד ק ע, ז יך צ ו ר
ג ע ז ע צ ט צ ו מ יר : „ק ו י פ ט, א ל ע ק ו י פ ע נ, פ א ר ד י ע נ ע נ, פ א ר ד י ע נ ט
א ו יך". ו ו א ס ו ו י ס ט א א י ד י נ ע א י י נ א ל מ נ ה ? א ו ד א י, ו ע נ א יך
ה א ב מ י י נ ע ר ש ט ע נ מ א נ ע ל י ו ה ש ל ו מ, ו ו א ס א י ז ג ע ו ו ע נ ב ל ו לך ב י י
ג י ט ע ל ע ו ו י י נ ש ט י י נ ע ל י ה ה ש ל ו מ... [ע ס ע פ ע נ ט ז יד ד י מ יר א ו ו ע ס ק ו מ ט
א ר י י נ א נ י י ע ר פ א ר ש ו י נ מ י ט ב א ק ע נ כ ע ר ד א ו נ מ י ט א ג ר ו י ס ע נ פ א ר ט פ ע ל א ו נ ט ע ר
ד ע ר ה א נ ט. ד י א י ד י נ ע ש ר ע ק ט ז יד א י ב ע ר פ א ר' פ א ר ש ו י נ מ י ט' פ א ר ט פ ע ל א ו נ
ט ר ע ט א פ או יף א ז י י ט].

ז ע כ ס ט ע ס צ ע נ ע .

ד ע ר פ א ר ש ו י נ מ י ט'ן פ א ר ט פ ע ל [ר ע ק א מ ע נ
ד י ר ט ז יד פ א ר'ן ק א ס יר]. א יך ב י נ פ ל ו י ד ע ר ז א ק, פ א ו ו ע ר ע נ ע פ א ד י ע ל א ס.
[ד ע ר ק א ס יר ש י ק ט א י ה ס א פ מ י ט א ב י י ז ע ר צ ו מ ק א ר ע ס פ א נ ד ע נ ט. י ע נ ע ר, מ י ט
א ש מ י י כ ע ל ע, — צ ו מ ב ו כ ה א ל ט ע ר].

צ י פ ע ר ב ל א ט [א ב י ס ע ל ד ע ר ש ר א ק ע נ]. ה א ? ו ו א ס ? א
ר י ע ל א ? ו ו א ס פ א ר א ד י ע ל א ? ז י צ ט.

פ ל ו י ד ע ר ז א ק [ו ו י ל נ י ט ז י צ ע נ. ר ע ד ט מ י ט א ג ע מ י ש ט ע ר ש פ ר א ד].
א יך ב י נ א י יך ז ע ה ר ב ל א ג א ד א ר נ ע. א יך ק א נ ב א ש ט ע ח נ. ג ע י א ו ו ע ט
ה א ב א יך ז יך צ ו א י יך פ א ד י ע ל ו. א י י נ ע ר פ ו נ מ י י נ ע ק ל י ע נ ט ע נ
ה א ט פ ר י א ב ר ע ט א י ע ט א י י ע ר א ב י א ז א ט ע ל ס ט ו ו א ד ו רך א פ א ס ר ע ד נ י ק
א ו יף א י י נ א פ ר ע ד י ע ל י א נ ע ס ט ע ר מ י נ א א י ז ו ו ע ס ט נ ע ס פ ר ע ד מ ע ט,

קאניעטשנאָ, מיט אַ זאָדאָטאָק, און אזוי ווי היינט איסטעקאיעט דער סראָק, האָב איך זיך אָסמיעלעוועט אייך פּרעדופּרעזשדאיען, איהר זאָלט מיר פּרינאָטאָווען די שטשאָטעס אין פּאָלנעס פּאַריאָדאָק, אָהן אַ שום זאָמעדלעניע פון אייער סטאַראָנע, בכדי עס זאָל ניט אַרויס קיין ניעדאָראָזומעניעס, וועלכע קאָטאָיע ווילעקאיען נאָך זיך אָטוועסטווענאָסט נאָ אָסנאָוואַניע סטאַטיי דיעסיאָטאָהאָ טאָמאָ טשאָסטי פּערוואָי סוואָדאָ זאָקאָנאָו גראָזשדאָנסקיך...

צ י פ ע ר ב ל א ט [צום קארעספּאָנדענט]. אַ שפּראַך! איך פאַרשטעה ניט איין וואָרט!

פ ל ע ר ו ו י ש [צום בוכהאַלטער]. וואָס פאַרשטעהט איהר דאָ ניט? זיי מיינען מסתמא יקנה"ז.

צ י פ ע ר ב ל א ט [צו פלוידערזאָקען]. האָ? וואָס? יקנה"ז? וואָס זשע שווייגט איהר? ווייזט אָהער דאָס ברויעלע. אָט באַלד וועט קומען אונזער שעה, וועט ער זיך מיט אייך אויסגלייכען.

פ ל ו י ד ע ר ז א ק . איזווייטע! איהר זענט ניט סווע-דויטשיי אינ'ם דוך פון אונזער זאָקאָנאָדאָטעלסטוואָ. מע האָט מיך גייטט אופאָלנאָמאָטטעט אויף צו גלייכען זיך. איך טרעבעווע אַקציעס בוקוואַלנאָ! ס'איז פאַרהאָן אַ רעשעניע קאָסאָציאָנאָהאָ דעפּאַרטאַמענטאָ פּראָוויטעלסטוואָווישטשאָהאָ סענאַטאָ, וועלכס קאָטאָראָיע וויראַזשאיעט זיך אזוי: "יעזשעלי..." [פּלוצים עפענט זיך די טיר און עס פליהט אַריין, ווי אַ דונער, גרייגער מיט אַ גוואַלד. נאָר איהם — די האַליאָסטערע מעקלערס. פון גריינער'ס קולות בלייבט פלוידערזאָק אַהן לשון].

ז י ע פ ע ט ע ס צ ע נ ע .

ג ר י י ג ע ר [מיט אַ הענגקאָלנער אויף די אַקסלען, קוקט זיך אַרום אויף אַלע זייטען]. ניטאָ איהם טאָקי, דעם שענעם מענטשען? איז דאָך עס, אַפּנים, טאָקי איין אמת? [צו דער האַליאָסטערע]. נו, ווער איז גערעכט? וואָס האָב איך געזאָגט?

ד י ח א ל י א ס ט ר ע . אמת, אמת, ווי מערידען זענען!
ג ר י י ג ע ר . א בערזע — ברענען זאל זי! באנקירען —
א חלירע אויף זיי! מעקלערס — פארשאפט זאלען זיי ווערען!
[ער דערזעהט שמעקען]. א ? ? ? מע זאל דערמאנען משיח'ן... [ער
געהט צו שמעקען].

ש מ ע ל ק ע [רוקט זיך אפ]. געזונט זאלט איהר זיין, חע-חע!
עס ליגט אייך אין זינען קאטאוועס טרייבען.

ג ר י י ג ע ר [געהט צו שמעקען]. קאטאוועס טרייבען?
עס רינט פון מיר בלוט, זאגט ער — קאטאוועס טרייבען! איהר
ווייסט, וויפיעל איהר קאסט מיך מיט אייער יקנה"ז, פארשאפט
זאל דאס ווערען? [צו דער חאליאסטער]. זאגט, איך האב אייך
באוויזען א חשבון אויף זיעבען און זיעבעציג טויזענט? וואס
שווייגט איהר?

ד י ח א ל י א ס ט ר ע . אמת, אמת, ווי מערידען זענען!
ש מ ע ל ק ע [רוקט זיך אפ]. פטור! וואס זענען מיר שולדיג?
מיר זענען דאך ניט מעהר ווי מעקלערס.

ג ר י י ג ע ר [רוקט זיך צו צו שמעקען]. מעקלערס זענט איהר?
זשוליקעס, אפערסמען! א גאנץ יאָהר זענט איהר אַרומגעלאָפֿען
אין אלע גאסען: „קויפט, קויפט יקנה"ז! נעמט בריוועלעך,
פרימא, נעמט!“ נעמען זאל אייך ביי'ם בויך! איהר זאלט זיך
חאָטש ניט ווייזען פאר מיינע אויגען, וואָרום אז איך דערזעה
אייך, טראָגט דאָס מיך אונטער — עס גלוסט זיך מיר פאטשען...
[ער דערלאנגט שמעקען דריי געשמאקע, פלאס-פייערליגע פעטש. שמעקע בלייבט
שטעהן פריטשמעליעט. דער גאנצער עולם רינגעלט אַרום שמעקען. אייניגע
נעמען זיך אז שמעקע'ס קרוידע. אייניגע געבען אַפ גרינגערען דעם גערעכט.
עס ווערט א שטיקעל רעש אין קאנטאר].

מ נ ח ס - מ ע נ ד ע ל . אקוראט אזוי ווי אין אדעס אקוראט,
ווי זאגט ער: „די גאנצע וועלט איז איין שטאָדט“. עס ווערט
אָנגערופֿען „קאמפאָזירען"... אין אדעס, אז ס'איז געקומען צום

קאמפאזירען דאס „לאַנדאָן“, האָט מען אויך געקאמפאזירט מיט דאָס... [א שמאַרע מיט דער נאָז]. מיט פעטש.

פֿאַנפֿאַטש [צום שותף]. האוועל, הום אוועה! הענוג וואָס סע האָסט אונז העלט, דארפֿען מיר נאָך האַפֿען פעטש. אַ מצוה! אַז מע האָט ברויט, זאָל מען ניט וועלען קיין זעמעל... יאָהנע האָט זיך איהם פאַרהלוסט!

זאָאי קע. ביי היינטיגע פֿ-פֿ-פֿרנסות איז דאָס אויך אַ גע-געשעפט. האָב קיין מורא ניט: פֿע-פֿע-פעטש קאָן איך אויך געבען. הלואי וואָלט מען אונז אזוי גיך געגעבען יק-ק-ק... דער קאַפֿעליש. דער הונט איז ווע-טה דעם שטעקען. שמעלקע האָט ביי גרייגערען גענוג פאַרדיענט היינטיגס יאָהר. נישקשה, ער מעג שוין פון איהם האַפֿען אַ מאָל אַ פאַטש אויך. גרייגער. פאַרדיענט, זאָגט איהר? גאָלד האָט ער ביי מיר אָנגעוושעברעט! אַ פאַרמעגען געמאַכט! פֿרעגט, אָט שטעהען אירען.

די חאַליאַסטרע. אמת, אמת, ווי מערידען זענען! די אירינע [צום מיידעל. ברענט די הענט]. וועה איז מיר, ווינד איז מיר, אַ וועהטיג איז דער מאַמע דיינער, וואוהין זענען מיר פאַרנאָנגען? עפּים אַ מקום פֿורעניות! צווישען פֿעלד-גולנים, וואָוקעלאַקעס! גאָט ברוך הוא זאָל שומר ומציל זיין! ער, עליו השלום, זאָל זיך מיהען פאַר אונז דאָרטען, זיין זכות זאָל אונז ביישטעהן, מיר זאָלען האָטש אַרויס פון דאָנען מיט'ן לעבען... פֿלוידיער זאַק [שאַרט זיך צו שמעקען]. הערט אויס, מילאָסטיוועי גאָסדאָר, איך וואָלט אייך סאָוועטעווען, איהר זאָלט זיך זשאַלעווען אויף איהם אונגאַלאָוונים פאַריאָדקאָס פאַר אַסקאַרפֿ-ליעניע דייסטווייעס אין אַ פּובליטשנעס אָרט. פאַר אייך וואָלט באַדאָרפט וויסטופאיען אַ זאַשטיטניק.

שמעלקע [האלט זיך ביי דער באַק, ווי אַ מענטש וואָס האָט גע-האַפֿט אַ פאַטש]. צו וואָס דאָרף איך זאַשציטעס? איך האָב אַליין אויך אַ צונג! אָט געה איך גלייך און געב איין איין איסק פאַר

ליצנעם אסקארבלעניע צעסט קופצו פיערווי גילדזשע אין יעחופעץ...
איך האָב עדות!

צ י פ ע ר ב ל א ט [צו גריינערען]. פאַר וואָס קומט איהם
פעטש? הא? וואָס?

ג ר י י ג ע ר. פאַר וואָס? ער האָט זיי, זייט זיכער, פשר
פארדיענט! איך האָב נאָך אויף מיין לעבען אומזיסט ניט גע-
פאטשט קיינעם. פרעגט, אָט שטעהען אידען.

ד י ח א ל י א ס ט ר ע. אמת, אמת, ווי מערירדען זענען!
ג ר י י ג ע ר. איך שווער אייך בנאמנות, ווי איהר זעהט
מיך לעבען, דאָס טרעפט מיר דאָס ערשטע מאָל, איך זאָל אויפהויבען
מיין האנט אויף אַ מענטשען. פרעגט וועמען איהר ווילט, אָט
שטעהען אידען. [צו דער חאליאסטער]. וואָס שווייגט איהר?

ד י ח א ל י א ס ט ר ע. אמת, אמת, ווי מערירדען זענען!
ג ר י י ג ע ר. היינט פארשטעהט איהר שוין, וואָס באדייטען
די פעטש? די גאָל קאָן צעזעצט ווערען פון אזעלכע גנבים,
זשוליקעס, אפערסטען!

צ י פ ע ר ב ל א ט. הא? וואָס שרייט איהר אזוי? איהר
זענט ניט אויף דער גאס, איהר זענט אין קאנטאָר.

ג ר י י ג ע ר. אין קאנטאָר? אַ שענע קאנטאָר! אָפגע-
נארט אַ גאנצע שטאָרט מיט מענטשען, אָפגעדורקט אפשר טויעזענט
בריוולעך, צוגענומען ביי דער וועלט דאָס גאנצע געלט — און רעדט
נאָך! איהר ווייסט, מיט וועמען איהר רעדט? [גלייך ציפערקלאטען
אין פנים אריין]. זאָגט נאָר, איהר ווייסט, ווער איך בין? [שלאנט
זיך מיט דער האנט אין הארצען]. איך בין — גריינער!!!

צ י פ ע ר ב ל א ט. הא? וואָס? וואָס שרייט איהר אזוי?
איך בין נישט טויב!

ג ר י י ג ע ר. נאחאל! איהר ווייסט אפילו ניט, ווי אזוי
צו רעדען מיט אַ לייטישען מענטשען. איהר וואָלט באדארפט
שטומען ווי אַ פיש נאָך אזא מעשה, זיך באגראָבען נייען איילען

אין דער ערד, ניט שטעלען זיך נאך אויס'טענה'ן מיט מיר! איהר ווייסט, וויפיעל געלט איהר קאסט מיך מיט אייער חתונה?

צ י פ ע ר ב ל א ט. הא? וואס? וואסער חתונה? וועמענ'ס חתונה?

ג ר י י ג ע ר [בלויבט שטעהן א וויילע אהן לשון, האלט זיך אונטער מיט ביידע הענט ביי די זייטען. נאכדעם געהט ער צו צו ציפערבלאטען און שרייט איהם אויס אויף א קול גלייך אין פנים אריין]. אי-די-אט!!!
מע רעדט און מע רעדט און מע רעדט — טפו זאלט איהר ווערען!
איהר מעגט שוין צומאכען די שענע קאנטאר אייערע אין א גוטער שעה און געהן אהיים שלאפען. איהר ווייסט נאך ניט, אפנים, אז אייער פייפער האט זיך באפייפט, אונז אלעמען אָנגעפויפט...
[ער ציט אויס א לאנגען פייף]. אייער פייפער איז באַן-קראַט!!!
[אלע פארשוויגען פאלען אראפ פון די בענקלעך פאר שרעק].

א ל ע. באנקראט? אָנגעזעצט? פייפער האט אָנגעזעצט? ווען? וואו? וויפיעל? ווי קאָן דאָס זיין? ס'איז א ליגען!
ש מ ע ל ק ע [האלט זיך ביי דער באַק]. כזב ושקר! דאָס האָבען שונאים אויסגעטראַכט, יעהופעצער הולטאיעס...

ד י ק א פ א ט ע. וואָס איז שייך אויסגעטראַכט? אז מע זאָגט געשטארבען — זאָל מען גלויבען. אזעלכע זאָבען טרעפען זיך, איך בעט איבער אייער פּבוּד, אומעטום.

מ נ ח ס - מ ע נ ד ע ל. נאָך אַ מין טרעפען זיך! נאט אייך אדעס. אין אדעס, אז ס'איז געקומען צום דאָס...
פ א נ פ א ט ש [צום שותף]. האוועל, דו הערסט? מע האָט אונז אָנגעהעצט אין יאהנעהאָז אריין! פארפאלען די עטליכע היילדען!

ז א א י ק ע [היצט זיך]. וואָס הייסט פא-פא-פארפאלען? עפּים הפקר ציפּעלעס? גע-גע-געלט-שמעלט?

ד י א י ד י נ ע [וויינט און שרייט אויף א קול]. וועה איז מיר, ווינר איז מיר, א וועהטיג איז מיר א גרויסער! בעסער וואָלט איך אויסגערוגען ביי דער מאמע אין בוּיך, אָדער זיך א פוס אויסגע-

בראָכען אויפ'ן גלייכען וועג, אָדער אזוי איינגענומען א מיתה משונה, איידער איך האָב דערלעבט צו אזא צרה איין אומגליק, ווי מיך האָט געטראָפּען! נא דיר א פייפער, פייפּען זאָל איהם אין איין אויהער, עס זאָל איהם ניט אויפהערען צו פייפּען פון היינט אָן ביז איבער א יאָהר שושן-פורים! אוי, ווען מיין ערשטער מאן, עליו השלום, זאָל מיר זיין אצינד. ער, עליו השלום, איז געווען ביי גיטעלע וויינשטיין. עליה השלום...

פ ל ו י ד ע ר ז א ק [טרייבט אפ די אידיגע]. וואָן! א זשענ-שטשיגע בלייבט א זשענשטשיגע... לאָמיר בעסער אָבסוודאיען, וואָס מיר האָבען צו טהון? ביי אזא סלוטשאַי דאָרף מען וויסען, ווי אזוי זיך צו וואספאָלזעווען, מע זאָל אונז ניט נאדוואיען. פאָ זאָקאָנו דארפּען מיר אוטשרעזשאיען א קאָנקורס...

ג ר י ג ע ר. וואָסער קאָנקורס? איהר ווייסט ניט פון אייער געזונט און פון אייער לעבען! ס'איז פארפאלען לעולם ועד, קיין האָהן וועט אפילו נישט קרעהען... [ער טהוט זיך א פאטש אין שטערן]. אוי, גרייגער, ביזט דו א פערד!! וואו איז געווען דיין שכל? וואו זענען געווען דייע אויגען? וועמען האָסט דו געד גלויבט אזוי פיעל געלט?... [צום גאנצען עולם]. ווייסט איהר, וואָס איך וועל איך זאָגען? קומט מיט מיר! קומט, לאָמיר געהן גלייך צו פייפּערען אהיים! די שטוב וועלען מיר איהם צעטראָגען! די צייהן ארויסנעמען! קישקעס מאַמען! אָדערען טרענען! מיר צאָהלט מען! מיר האָט נאָך קיינער ניט אָנגעזעצט! [ער שלאָגט זיך מיט די הענט אין האַרצען]. איך הייס גרייגער! לאָז זאָגען עמיצער!

ד י ח א ל י א ס ט ר ע. אמת, אמת, ווי מערידען זענען!... [גרייגער לאזט זיך געהן. דער גאנצער עולם — נאך איהם. מנחם-מענדעל שטעלט זיך אפ ביי דער טיר].

מ נ ח ס - מ ע נ ד ע ל [מיט'ן פנים צו דער סצענע]. אָבער פונקט אזוי ווי אין אדעס, עס זאָל פעהלען א האָר זאָל עס! פריהער האָט מען פארדיענט און פארדיענט, מאסאָ ממון געווען,

און נאכדעם, אז ס'איז געקומען צום דאָס... [א שמאָרע מיט דער נאָז].
 צום צאָהלען אז ס'איז געקומען, האָט מען אויך געזאָגט „ישקני“!...
 אַט אזוי איז די בערזע: מען איז נאָר דאָסיג אויף דאָס... אויף
 פאַפיער איז מען; און אז עס קומט צום דאָס... צום איבערצעהלען
 אז עס קומט, טהוט זיך אַ קעהר איבער דער גאַנצער דאָס — און
 עס ווערט אויס דאָס!...

פיערמער אקט

[דעם זעלבן פריהמארגען ביי די פאסטערנאקעס. — די מאדאם פאסטערנאק זיצט מיט א ביכעל אין דער האנט. איזאבעלע דרעהט זיך קענען שפיעגעל. נעבען איזאבעלען שטעהט קלארא אויף די קניעס און מעסט איהר חתונה-קליידער.]

ערשטע סצענע.

קלארא [ציהט ארויס די סטריגאווואניע, שטעהט אויף פון דער ערד]. אזא יאהר, אזא מזל! מאדאם! איהר מענט זיך פארגינען אַנ-קוקען, ווי אזוי דאס „בע-בע“ ליגט, קיין עין-הרע, אויסגעגאסען אויף אייער טאכטער, אזא יאהר אויף מיר! [צו איזאבעלען]. טראגט געזונט, פארנוצט געזונט, צערייסט געזונט, און פרעהט זיך געזונט-טערהייט. [צו דער מאדאם]. לאז גאט געבען, איהר זאָלט דערלעבען נעהען חתונה-קליידער ביי איהרע אייניקלעך.

מאדאם פאסטערנאק [לעגט אַוועק דאס ביכעל אויף א זייט און קוקט זיך צו צו איזאבעלעס קלייד]. עס ליגט, זאגט איהר, גוט? מיר שיינט, אז פון פאָרענט האָט מען איהר, מיט רעשפעקט צו מעלדען, א ביסעל פארשמאָלט, פון הינטען וואָלט געמעגט זיין א ביסעל העכער, און די ארבעל זענען ווינציג אָנגעבופט. נאָך מיין רעכענונג, האָט ביי אייך באדארפט בלייבען גוטע דריי פערטעל ארשין מאטעריע.

קלארא. מאדאם! לאָס איך דאָס אויסקרינקען און מיינע שונאים לאָזען דאָס פארמאָגען, וואָס איך האָב ביי אייך געקאָנט אראָפּחאָפען! מאָהלט אייך, איך האָב באדארפט אויף א שליאַר-

קעלע, האָב איך מיר געשניטען די פינגער, קוים אויסגעקומען, ווי מיט קרעפעל־פלייש... מאַדאָם! וואָס זאָגט איהר אויפ'ן „פאָר לאַנעז"? עס נעמט דאָך אָפּ איין אויג! אייער טאָכטער, דעם אמת זאָגענדיג, אז זי גאָרסעוועט זיך אויס, האָט זי, קיין עין־הרע, אַ פיגור, אז זינט איך בין איין אַרבייטמאַרין אין יעוהופּעז, האָב איך נאָך אזא טאַליע נישט באַגעגענט! אַ שאָד, וואָס דער חתן איז דאָ נישטאָ: ער וואָלט געוואָרען גרעכער ווי לענגער, קיין ביזן אויג זאָל איהר ניט שאַדטען.

מאָדאָם פּאָסטערנאָק. איהר האָט מיר דערמאָנט איהר חתן... וואָס איז די מעשה, איזאָבעלע, וואָס ווילעלם איז דאָ נאָך היינט נישט געווען? [צו קלאַראַ]. אונזער חתן איז זיך נוהג אלע פריהמאָרגען, מיט רעשפּעקט צו מעלדען, ווי איין עהר־ליכער איד לאָזט ניט דורך דאָס דאוונען, מוז ער פריהער, איידער ער געהט אַרויס אין קאנטאָר אַריין, מאַכען דער פּלח אַ באַזוך.

קלאַראַ. איך קאָן מיר שוין מעלדען, אז מע האָט, קיין עין־הרע, אזא פּלח! עס איז מיר נאָך אַ וואונדער, וואָס ניט דריי מאָל אין טאָג, וואָרום דאָרט, וואו די לייעבע פּלאַקערט...

איזאָבעלע. האַ - האַ - האַ! „די לייעבע פּלאַקערט"... פון וואנען ווייסט איהר, וואָס הייסט „לייעבע"?

קלאַראַ. לעבען זאָלט איהר מיר! איהר קעהרט, אפּנים, רעכענען, אז אין אונזער גראַד ווייסט מען שוין גאָרנישט ניט? איהר מענט מיר זיכער גלויבען, ס'איז ניטאָ איין ביכעל פון די ביכלעך, וואָס איך זאָל עס דורכלאָזען. אָט לייען איך איצטער אַ ביכעל, דוקא אַ איריש, אין זשאַרגאָן, זאָג איך אייך בנאמנות, אז אפילו אַ שטיין קאָן אויך צעגאָסען ווערען. פון דער לייעבע, וואָס דאָרט ווערט באַשריבען, שווער איך אייך, קאָן מען אויסגעהן ווי אַ ליכט.

מאָדאָם פּאָסטערנאָק. איז דאָס ניט שייקע־וויטש'עס אַ ראָמאַן?

ק ל א ר א. " איך זאל אזוי זיין געזונט, ווי איהר האט גע-
טראפּען!

מ א ד א מ פ א ס ט ע ר נ א ק. ווי אזוי זשע הייסט ער,
דער ראמאן?

ק ל א ר א [רייכט זיך דעם שטערן]. ווי אזוי ער הייסט, דער
ראמאנא? אוי, א קאפ, קיין עין-הרע. ווי א באקדייזשע! איך
האב שוין פארגעסען! וואס זאגט איהר דערויף?
מ א ד א מ פ א ס ט ע ר נ א ק. אפשר, "דער בלוטיגער
פריהמארגען, אדער די פארשאלטענע ליכטע?"
ק ל א ר א. הא? ניין.

מ א ד א מ פ א ס ט ע ר נ א ק. צי אפשר, "דער געקויפטער
קוש, אדער די פאר'פשוט'טע פלח?"
ק ל א ר א. ניין, אויך ניט. עס ליגט מיר אויפ'ן צונג, נאך
איך קאן ניט אויסרעדען!

מ א ד א מ פ א ס ט ע ר נ א ק. צי אפשר, "דער קאלטער
חתן, אדער א נאכט צווישען מתים?" "דער פארליעבטער מערדער,
אדער דער טאטע פון יענער וועלט?" צי אפשר גאָר, "פון דער
חופה צו דער תליה?"

ק ל א ר א [א פלעק מיט די הענט]. אוי, לאנג לעבען זאָלט
איהר, מאדאם! איך זאל אזוי רעדען אין נחת, ווי איהר האט
געטראפּען. אוי, איז דאָס א ביכעל! איך האב דאָס שוין איבער-
געלייענט דריי מאל, און קאן מיך גאָר זאגט ניט אַנלייענען.

מ א ד א מ פ א ס ט ע ר נ א ק. ווי אזוי הייסט דאָרט דער
העלד? דאכט זיך, ער הייסט אפרים, אדער באראן בלוטסטראַפּען?
און די געליעבטע זיינע הייסט דאָרטען עליזאבעטע?

ק ל א ר א [א פלעק מיט די הענט]. אוי, איד וועל זיך א מעשה
אַנטהוון! ווי אזוי געדענקט איהר זיך אָן, מאדאם, קיין עין-הרע
ניט, אלע ביכלעך מיט וויערע געמען?

מ א ד א מ פ א ס ט ע ר נ א ק. געדענקט איהר, ווי אזוי
די שענע עליזאבעטע ליגט איינע אליין, מיט רעשפּעקט צו מעלדען,

ביי זיך אין וויינגארטען און טרוימט פון איהר געליעבטען אפרים, און נאכדעם, ווי עס קומען צו געהן פלוצים צוויי פארשטעלטע באנדיטען, וואָס דער מערדער שפּין האָט זיי אונטערגעשיקט, זיי זאָלען אומברענגען די שענע עליזאבעטע, ווי אזוי זי בעט זיך ביי זיי יאָמערליך און זינגט בשעת מעשה, מיט רעשפעקט צו מעלדען, אַ טרויעריג ליעד, און פון איהרע שענע הימעל-בלויע אויגען טריפען טייכען טרערען. איהר געדענקט, ווי דאָס ליעד הויבט זיך אָן:

עס בליהען די רויזען, עס שמעקען די בלומען,
די לופט איז פול אראַמאַט,
און דו, מיין ענגעל, ווילסט צו מיר ניט קומען —
איך זאָל זיך קאָנען אָנקוקען אין דיר זאַט!

זאָלסט דו וויסען, אז איך געה אויס, איך שטארב אוועק,
דו וועסט מיך שוין, דאכט זיך, ניט זעהען מעהר,
אַ סוף צו אונזער ליעבע, איין עק, איין עק —
זאָלסט האָטש וועלען שענקען אויף מיין קבר אַ טרער ? ...!

ק ל א ר א [שנייצט די נאז און ווישט זיך די אויגען]. אוי, איין
דאָס אַ ליעד! איהר מעגט מיר זיכער גלויבען, אז בשעת די מאמע
מיינע איז געלעגען אויף דער ערד, האָב איך אזוי פיעל ניט געוויינט.
מ א ד א מ פ א ס ט ע ר נ א ק. און נאכדעם, ווי אזוי עס
קומט-אָן פלוצים דער ליעבער אפרים, אָנגעטהאָן ווי איין איינגליי-
שער פראָקוראַר, און מע נעמט די באנדיטען, מיט רעשפעקט צו
מעלדען, און מע שמיעדט זיי אין קייטען.
ק ל א ר א [ברעכט די הענט]. אלע מיינע שונאים, און אייערע
שונאים, און די שונאים פון אלע אונזערע ליעבע, און וואו איך האָב
ערגיין אַ ווייטען שינא, זאָל ער האָבען אזא סוף, רבונג יעל עולם! ...
הימעל און ערד האָבען געשוואָרען, אז קיין פארפאלענע זאך זאָל
ניט זיין אויף דער וועלט.

מאדאם פאסטערנאק. און וואס לאזט זיך אויס?
איז גאר אפריים, אדער דער באראן בלוטסטראפען, דעם ארעמען
צמח'ס א זון, און עליזאבעטע איז זיינע א ליובליכע שוועסטער,
און דער מערדער שפין — דאס איז זייער פארפאלענער פאטער.
און די ארעמע רחל...

איזאבעלע. מאמאן! לאז שוין זיין גענוג. איך האב
שוין אט אזא קאפ פון דייןע פוסטע נארישע ראמאנען!

מאדאם פאסטערנאק [איבערראשט]. פון מיינע
פוסטע נארישע ראמאנען? שען שמועסט דו זיך אויס, מיט
רעשפעקט צו מעלדען, קעגען א מאמע! [צו קלארא]. וואס זאגט
איחר אויף היינטיגע קינדער? איא, ס'איז פדאי אויסצוברענגען
זיך אויף זיי, הארעווען פון זייערטוועגען, אוועקלעגען דאס לעבען,
מאכען אפשר פאר צעהן טויזענט קערבלעך א הוב, צוגעבראקט
מיט פערציג טויזענט קערבלעך נדן אויך, א חוץ מתנות?...
קוים דערלעבט א נחת, א בתיחיד'קעלע, איין אויג אין קאפ...
[זי פארשטעלט זיך דאס פנים מיט א ווייס טיכעלע און וויינט. קלארא מאכט
א קרום פנים, שאקלט מיט'ן קאפ].

איזאבעלע. קארג, וואס דער פאפאשא עסט מיר אויס
די גאל, האסט דו זיך נאך גענומען אויף מיר! אלע טאג ווארפט
איחר מיר אויס מיין „הוב“ מיט מיין „נדן“, גלייך ווי מע ווערט
פון אייך גליקליך. חתנים'עס טאכטער האט מען געגעבען מעהר
נדן, און די וועלט האט גאר ניט אזוי צו טהון, ווי מע האט צו טהון
מיט מיר. אזא אומגליקליכע, ווי איך בין, איז, דאכט זיך, שוין
גאר ניטא אויף דער גאנצער וועלט! [זי באהאלט דאס פנים אין א ווייס
טיכעלע און וויינט. קלארא מאכט א קרום פנים, שאקלט מיט'ן קאפ].

מאדאם פאסטערנאק [ווישט אפ די טרערען]. וואס
גלייכסט דו זיך צו חתנים'עס טאכטער? זי איז דאך צוויי מאל
אזוי אלט ווי דו, אָנגעשטאָפט מיט יאהרען, מיט רעשפעקט צו
מעלדען, ווי א קול שטרוי. היינט דעם שענעם נאמען, וואס זי
האט. אזא יאהר אויף איחר מאמע די רבילות'ניצע. די גאנצע

וועלט איז ביי איהר אין מויל, פון אלעמען רעדט זי, אויף איטליכען געפינט זי א חסרון.

ק ל א ר א [שאקעלט מיט'ן קאפ]. מע זאל גאָר באהיט ווערען!
א י ז א ב ע ל ע [ווישט אפ די טרערען]. די מאדאם חניקים
איז נאך גאָלד קעגען דער טאָכטער. אזא בארעדערין, ווי חניקים'עס
טאָכטער, האָט נאָך די וועלט נישט געהאַט. און דערצו איז זי איין
נישט-פאַרגינערין, וואָלט זיך געהאַנגען, אז זי דערזעהט אויף יענעם
א ניי קלייד, אָדער א שטען היטעלע. און גענוג, וואָס זי איז זויער
אזוי ווי עסיג, איז זי נאָך א קאָקעטקע אויך. מיט איהר צו זיין
אינאיינעם אין א געזעלשאַפט — קאָן מען דעם שלאַק באַקומען!

ק ל א ר א [שאקעלט מיט'ן קאפ]. מע זאל באהיט און באַוואַהר
רענט ווערען! [עס קומט אַריין סאַסעל מיט א בריעף אין דער האַנט].

צווייטע סצענע.

ס א ס ע ל. א שליח האָט געבראַכט א בריוועל און הייסט זיך
באַצאָהלען צוואַנציג קאָפּיקעס.

מ א ד א ס פ א ס ט ע ר נ א ק [נעמט דאָס בריוועל]. דורך
א שליח א בריוועל? פון וועמען איז א בריוועל?

ס א ס ע ל. לייענט, וועט איהר וויסען. גיט אַהער צוואַנציג
קאָפּיקעס, מאדאם.

מ א ד א ס פ א ס ט ע ר נ א ק. פאַר וואָס קומט איהם
צוואַנציג קאָפּיקעס?

ס א ס ע ל. פאַר וואָס? פאַר דער טרחה.

מ א ד א ס פ א ס ט ע ר נ א ק. און צעהן איז איהם קאַרג?
פאַר וואָס קומט איהם אזוי פיעל?

ס א ס ע ל. געהט פרעגט איהם.

מ א ד א ס פ א ס ט ע ר נ א ק. וואָס זאָגט איהר אויף
איהר ענטפערען, וואָס זי ענטפערט דער מאדאם? א שטענע
פאָקאָווע! מיט רעשפּעקט צו מעלדען, א שטיק פלייש מיט

אויגען! פרעסט און זויפט, טהוט ניט קיין האנט אין קאלט וואסער — און עפענט נאך א מויל!

ס אָ ס ע ל. מיינע שונאים זאלען דאָס האָבען אויפ'ן לייב, וואָס מע עסט זיך אָן און וואָס מע טרינקט זיך אָן ביי אייך, אז אפילו דאָס שטיקעל ברויט...

מ א ד א ס פ אָ ס ט ע ר נ א ק. [א טופ מיט'ן פוס]. דו וועסט ניט אנשטומט ווערען, דו פיסקאטע? וואָן פון מיין שטוב, הול-טאָיקע, דיין פארע זאל זיך דאָ ניט געפינען! דו הערסט, צי ניין?
ס אָ ס ע ל. [א דרעה מיט דער נאז]. איך האָב מיך שטארק איבערגעשראָקען, מיין העמד איז לייווענט געוואָרען! פארהאן נאָך ערטער און „מאדאמען", אזעלכע ווי איהר, גענוג אין יעהופעז...
[זי טהוט א קלאפ מיט דער טיר און געהט אוועק].

מ א ד א ס פ אָ ס ט ע ר נ א ק. נו? וואָס זאָגט איהר אויף אזא גלות? מע זאל אזוי באַלעדריגט ווערען, מיט רעשפעקט צו מעלדען, פון א דיענסט?!

ק ל א ר א. איך זאָג אייך דעם אמת, מאדאם, איך קוק אויף אייך און וואונדער מיך: איהר זענט דאָך, קיין עין-הרע, שטארקער פון אייזען, אז איהר האַלט דאָס אויס.

מ א ד א ס פ אָ ס ט ע ר נ א ק. וואָס ווייסט איהר, וואָס מע האָט פון די דיענסטען? דאָס איז נאָך גאָלד! מיט רעשפעקט צו מעלדען, זייער עסען מיט זייער טרינקען — מע קאָן זיי דען נאָסטארטשען ברויט? און אז זיי געהען אוועק, באַרעדען זיי נאָך, טראַכטען-אויס, מיט רעשפעקט צו מעלדען, אזעלכע זאכען, וואָס ניט געשטויגען, ניט געפלויעגען.

ק ל א ר א. [שאַקלט מיט'ן קאפ]. מע זאל גאָר באַהיט און באַוואָהרענט ווערען!

א י ז א ב ע ל ע. א מצוה! איך זאָג שוין לאַנג, מע זאל איהר געבען דעם וועג; איך קאָן זי ניט אַנקומען, די שענע פאָקא-יאָווע דיינע! — ניין, הערט מען מיך ניט. מע זעצט זיך נאָך

אנידער מיט איהר און מע פרעגט ביי איהר אויס אלסדינג, וואָס
ביי יענעם קאכט זיך...

מאדאם פאסטערנאק. וואָס איז די מעשה, טאָכ-
טער מיינע, וואָס דו האָסט זיך היינטיגען טאָג גענומען, מיט רעש-
פעקט צו מעלדען, מיך לעהרנען עדוקאציע, וואָס איך זאָל רעדען און
וואָס איך זאָל טהון? נא, נעם בעסער לייען איבער, צו וועמען איז
דאָס געשריבען דאָס בריוועל? זעה נאָר, עפּיס איז דאָס פאַר-
חתמ'עט מיט אַ שוואַרצער חתימה.

א י ז א ב ע ל ע [נעמט דאָס בריוועל]. אַ שוואַרצע חתימה?...
[זי לייענט]. "Милостивой Государынѣ Изабеллѣ Самойловнѣ По-
стернактъ". דאָס בריוועל איז צו מיר... דאכט זיך, ווילהעלם!
האנטשריפט? [זי עפענט אויף דאָס בריוועל מיט ציטערענדיגע הענט און
לייענט]. "מיין טייערער ענגעל איזאבעלע! אז דו וועסט לייענען
די דאָזיגע שורות, וועל איך שוין ניט זיין אויף דער וועלט..."
[זי פאלט קלאַר אַוּף די הענט]. אַר, ווילהעלם!...

מאדאם פאסטערנאק [לויפט צו איזאבעלע].
נאָט איז מיט דיר! וואָס איז? זאָג מיר, וואָס איז דאָס פאַר אַ
בריוועל? וואָס שרייבט דיר ווילהעלם? וואָס האָט זיך געטראָפּען?
א י ז א ב ע ל ע [וויינט]. נישטאָ ווילהעלם! גע'סמ'ט...
געהאנגען... געשאסען...

מאדאם פאסטערנאק [א פלעסק מיט די הענט]. מיט
וואָס האָט מען איהם גע'סמ'ט? וואו האָט מען איהם געהאנגען?
ווער האָט איהם געשאסען?

א י ז א ב ע ל ע. אליין, אליין, זיך גע'סמ'ט... געהאנגען...
געשאסען...

מאדאם פאסטערנאק [חאפט זיך און ביים קאפּ]. אַ
"לאַק האָט מיך דערשלאָגען! איך וועל דאָס גאָר ניט אויסהאלטען
פאַר בזיון! וואָס וועלען, מיט רעשפעקט צו מעלדען, לייט זאָנען?
די מאדאם חניקים וועט שוין האָבען וואָס צו רעדען!... אזא

אומנליק איז נאך גאר ניט געהערט געוואָרען! איך ווייס ניט, ווי אזוי וועל איך דאָס איבערטראַגען. אַט חלש איך! [זי פאַט אויף אַ פאַטעל, פאַרוואַרפט דעם קאַפּ אויף צו חלש'ען].

ק ל א ר א [וואַרפט זיך צו דער מאַדאָס]. מע זאָל גאר באַהיט און באַוואַהרענט ווערען, רבוננו של עולם! [עס קומט אַ פאַס-טערנאַס].

ד ר י ט ע ס צ ע נ ע .

פ אָ ס ט ע ר נ אָ ק [דערשראַקען]. מע וויינט? מע חלש'ט? וואָס איז שוין דאָ? וואָס איז דאָ געשעהען?

מ אַ ד אָ ס פ אָ ס ט ע ר נ אָ ק [הויבט אויף דעם קאַפּ]. ער פרעגט נאָך, דער טיראַן, דער דעספּאָט, דער מערדער. קוק, זעה, ווי דו האָסט געקוילעט אַ קינד, דו אונגענוטש איינער!

פ אָ ס ט ע ר נ אָ ק. וואָס געקוילעט? ווער געקוילעט? וואו געקוילעט? מירקע, געב לשון!

מ אַ ד אָ ס פ אָ ס ט ע ר נ אָ ק [נעמט ביי איזאַבעלען דאָס בריוועל און טהוט אַ שמיץ דעם מאַן אין פנים אַרײַן]. נאָ דיר, קוויק זיך. דער שענער חתן דיינער האָט זיך גע'סמ'ט, געהאַנגען, געשאָסען!

פ אָ ס ט ע ר נ אָ ק. שאַ, שאַ, שאַ! ווער, וואָס, וועמען? וואָסערע לאַקשען? עס הויבט זיך גאר ניט אָן! פייפער איז געזונט און שטאַרק אויף אַלע אַברים, חוץ זיין שאַדען אויף מיר געזאָגט געוואָרען. אַט האָב איך נאָר-וואָס באַקומען פון איהם אַ קלאָרע ידיעה. פייפער האָט געזאָגט דעם פסוק...

מ אַ ד אָ ס פ אָ ס ט ע ר נ אָ ק. וואָסער פסוק? עס חלומ'ט זיך דיר נאָר פסוקים!

פ אָ ס ט ע ר נ אָ ק. ניט דאָס מיין איך; איך מיין קוממיות — פייפער האָט געמאַכט קוממיות...

מ א ד א ם פ א ס ט ע ר נ א ק . איך האָב דיך געבעטען
טויזענט מאָל, אז קיין לשון־קודש זאָלסט דו מיט מיר ניט רעדען.
איך בין נישט אזא וואוילגעלערענטע, ווי די מאדאם מייערצימעס.

פ א ס ט ע ר נ א ק . מילא בקיצור, ווי אזוי דען זאָל איך
דיר אַרויסגעבען? נו, ער האָט אונז אָפגעווישט די נאָז, אַרויס־
געשטעלט אַ פייג, געזאָגט „ישקני“, געמאַכט אַ ויברח, איין מאָל
פאַר אלע מאָל — פייפער איז באַנקראָט.

מ א ד א ם פ א ס ט ע ר נ א ק . טפו זאָלסט דו ווערען
מיט דיין שפראַך! באַדארפסט דו אזוי פיעל ווערטער? אַ מעהר
זאָגט מען, אז פייפער האָט אָנגעזעצט — און איין עק!

פ א ס ט ע ר נ א ק . אלץ הייסט אָנגעזעצט? אָנגעזעצט
צו אָנגעזעצט איז ניט גלייך. מע זאָגט, איינער שטעלט זיך — ער
וויל זיך מאַכען אַ קאפיטאַל, צי איינער איז דעראונטער — עסט ער
אָפּ: חצי שלי, חצי שלך... אָט האָט קנאַקניסעל אָנגעזעצט, האָט
ער דאָס אָפגעאַרבייט גלאַט אַרום און אַרום און איז נאָך געבליבען
אַ פיינער מענטש; ער האָט פשוט צוגענומען געלט — „און רוף
מיך קנאַקניסעל“. און דער האָט אָנגעאַרבייט אַ חתונה, זאָל
גאָט שומר ומציל זיין! אַ קאישע מיט באָרשט און מיט לאָקשען:
געקויפט יקנה"ז, פאַרקויפט יקנה"ז, גענומען יקנה"ז, געגעבען
יקנה"ז, אַ סטעלאַזש אַהין, אַ סטעלאַזש אַהער — אפשר טויזענט
לעכער, ווי אין דער הגדה שטעהט געשריבען: „בי לאָך אויף אַ
לאָך, בי לו נאה בי לו יאה“...

מ א ד א ם פ א ס ט ע ר נ א ק . עס ליגט איהם נאָך אין
זינען פסוקים פון דער הגדה. סטייטש, נו, און דאָס נדן, וואָס דו
האָסט איהם געגעבען? די פערציג טויזענט?

פ א ס ט ע ר נ א ק . [הויפט־אָרומ איבער'ן שטוב היז און צוריק].
הערסט דו! וואָס דען איז דאָ דער גאַנצער געשריי? מיינסט, איך
זאָרג מיך פאַר דער יעהוּפּעצער בערזע? לאָזען זיך די שפּענע־
לאַנטען רייסען צווישען זיך, ווי די קעני. האַפט זיי דער וואַטענ־

מאכער! איך שריי אויף מיינע עטליכע קערבלעך, וואָס זענען הלך לעולמו — פּישי פּראָפּאלאָ!

מ א ד א מ פ א ס ט ע ר נ א ק [א פלעסך מיט די הענט].
בארפאלען?

פ א ס ט ע ר נ א ק [שטעלט זיך אפ]. פאר-פאלען, ווי אין א פסח'יגען אינדיק!...

מ א ד א מ פ א ס ט ע ר נ א ק [שטעהט אויף]. א מצוה אויף דיר! פפרה געוואָרען פערציג טויזענט? זעהר רעכט! איך בין זיך מחיה! א באַנקיר האָט זיך איהם פאָרגלויבט, מיט רעשפּעקט צו מעלדען, א שאַרלאַטאַן, איין אויסווייפלינג פון דער נאטור, אבי ניט קיין דאָקטער! גוט געמאַכט: „אי פוילע הערינג, אי פאר-שטונקענע פיש“... זאָלסט אָבער געווען מ י ד פאָלגען, וואָלט אלסדינג געהאַט גאָר איין אנדער פנים. איזאָבעלע וואָלט שוין איצט געווען א דאָקטערין, מיר וואָלטען געהאַט איין איידעם א דאָקטער, גאָט און לייט וואָלטען אונז מקנא געווען, די מאַדאַם בויגעלמאַן מיט איהר „משפּחה“ וואָלט צעזעצט און צעשפרונגען געוואָרען אויף אונז קוקענדיג, און די מאַדאַם חינקיס וואָלט ניט געהאַט קיין שטאָף אויף צו פארעדען אונז. אַצינד אָבער וועט דאָך די גאַנצע וועלט האָבען צו טהון מיט אונז, צו שאַנד און צו שפּאַט וועלען מיר זיין, נישט נאָר אין יעהופּעץ, נאָר טויזענט ווערסט ארום און ארום יעהופּעץ! אָ, דו ווילדער טיראַן, דו דעספּאָט איינער! דו ביזט נאָך מעהר אונמענטש ווי יענער מערדער, וואָס איך לייען איצט ביי שייקעוויטשען אין א ראָמאַן. יענער האָט פארקויפט זיינע קינדער פאר געלט, און דו האָסט פארקויפט דיין קינד און האָסט נאָך יענעם צוגעצאָהלט. שען אויסגעפוינט זיך, שען באַוואָהרענט א טאָכטער א בתיחידה! גענומען אלליין און געקוילעט א קינד, מיט רעשפּעקט צו מעלדען, אָפּגעקוילעט אויף אייביג! [צו איזאָבעלען]. דו וויינסט? וויין, קינד מיינס. וויין אויף דיין שיקזאַל, אזוי ווי ביי שייקעוויטשען שטעהט געשריבען, ווייז

און קלאָג אויף דיינע יונגע יאָהרען, וואָס פיזט געפאַרען געוואָרען
ביי אַ פּאַטער אַ דעספּאָט! גאָט אין הימעל ווייסט דעם אמת, און
איך בין דיין עדות, אז דיין האַרץ איז געווען ווייט, מיט רעשפּעקט
צו מעלדען, פון אָט דעם שאַלטיק, וואָס ער, דער מערדער, האָט מיט
גוואַלד דיר געוואָלט אָנהענגען... [זי נעמט איזאבעלען פאַר אַ האַנט].
שטעה-אויף, איזאבעלע! וויש אָפּ דיינע טרערען, פאַרגעס אָן
דיין בראָך! ער וועט אליין קומען צו דיר, דיין העלד, דיין פאַשער-
טער, ער ערוואַרטעט דיר מיט אומגעדולד!... [זי נעמט איזאבעלען
פאַר אַ האַנט און לאָזט זיך געהן].

פ א ס ט ע ר נ א ק . דו לייענסט פון אַ ביכעל, צי דו זאָנסט
אויף אויסוועגניג?

מ א ד א ס פ א ס ט ע ר נ א ק [צום מאָן, שטיק, גאָר מיט האַרץ].
טיררראַן!... דעם-פאַט! מעעעערדער!!!... [זי געהט אַוועק מיט
איזאבעלען, קלאַר — גאָר זיי, פאַסטערנאָק בלייבט אליין].

פ א ס ט ע ר נ א ק [האַלט זיך ביים קאַפּ. געהט אַרום הייז און צוריק].
נננו, אַ וועלט! נאָ דיר אַ פייער, אַ בערזע, אַ יקנה"ז! וועלכער
רוח האָט מיך געטראָגען, איך זאָל איהם אָפּגעבען דאָס נדן פאַר
דער חתונה? וואָס האָב איך קיין צייט ניט געהאַט? היינט געה
געב נאָך אַ מאָל נדן... נאָך אַ מאָל פערציג טויזענט? אָבער גאָר
לאַ מיט אַ ספּאָדעק! ווילסט אַ דאָקטער? זעהר שטען! ווילסט
מאַרקוסען? געזונטערהייט! וויפאַלד מע שמועסט פון לשון
„ליעבע“, וואָס זשע דאַרף מען געלט-שמעלט? וואָס קומט אַרויס —
די פערציג טויזענט אין איין עבירה! פערציג טויזענט! אַ
ווערטעלע אויסצורעדען? וואו האָט ער געקאָנט אַהינטהון אזוי
פיעל געלט?... די יעוהופּעצער בערזע... זיי האָבען איהם פאַר-
דערהט... גוטע ברידער... טאָג זוי נאכט געשפיעלט מיט איהם
אין קאָרטען... מע האָט אָפּגעלעקט ביי איהם אַ ביינדעל! און ווער
שמועסט חניקים... [מע קלינגט; עס קומען אַריין: פיינקוגעל,
חניקים, בייגעלמאָז, קנאַקניסעל און עטליכע יונגע ספּעקור
קאַנטלעד].

פיערטע סצענע.

פאָס טערנאָק. ברוכים הבאים! געסט, געסט! וואָס וועט איהר עפּים זאָגען גוטס? מסתמא אז איהר האָט געקאָנט קומען פלוצים אין מיטען העלען טאָג, איז דאָס געוויס נישט גלאַטיג, ווי אין פסוק שטעהט: גדר גדר יגדרנו — אז מע שערט די שאָף, ציטערען די לעמעלעך... איך שמועס עם אַקעגען דרינען... פיינקוגעל [צו די איבעריגע]. פּע, עם געפעלט מיר ניט דער ברוך־הבא זיינער. גאָט ווייסט, צי מיר וועלען דאָ עפּים מאַכען... [צו פאסטערנאָקען]. הערט זשע צו, רב שמואל, וואָס טויג אונז פאָליטיקע? דער גרעסטער שווינדעל, זאָגט מען, איז דער אמת. איך וועל אייך דערצעהלען אַ מעשה: צוויי אידען מעקלערס פאָהרען אויפ'ן באַהן קיין שפּאָלע, ביידע צו איין פרייז און ביידע וועגען איין געשעפט. געוויינטליך, וויל מען זיך אויסבאָהאלטען איינער פון דעם אנדערען. מעשה ישטן, באַגעגענט מען זיך אָבער אין איין וואַגאָן. מילא, באַגעגענט — איז פארפאלען. „גוט מאַרגען“. „גוט יאָהר“. „וואוהין פאָהרט דאָס אַ איד?“ „וואוהין איך פאָהר? קיין שפּאָלע“. „אַ איד איז דיר קיין קאטאָוועס ניט! איהר זאָגט דאָך מיר בפיו, אז איהר פאָהרט קיין שפּאָלע, בכדי איך זאָל מיינען, אז איהר פאָהרט קיין בויבעריק. איך ווייס דאָך אָבער, אז איהר פאָהרט טאקי קיין שפּאָלע, היינט וואָס דרעהט איהר אַ מח?..."

פאָס טערנאָק. אויף אלסדינג האָט אייך פיינקוגעל אַ מעשה.

פיינקוגעל. איך מיינ טאקי באמת, לאָמיר רעדען אָפּענטליך. [גלעט זיך די באַרד]. די מעשה דערפון איז אזוי. דאָס, וואָס מיט אייער חתן האָט זיך געטראָפּען, קאָן זיך טרעפּען מיט אימליכען פון אונז, ובפרט נאָך אין יעהופּעץ אויף דער בערזע. מען איז דאָך נישט מעהר ווי אַ בשרודם: פל־זמן מע טרעפט,

טרעפט מען; און חלילה וחס, טאמער טהוט זיך דאָס רעדעל אַ דרעה צוריק [א מאַך מיט דער האַנט] — מאַכט קמץ בית באַ.
ח י נ ק י ס. ס'איז איז עצה, ואין חכמה, ואין תבונה נגד אַ שלעכטער קאָרט.

פ י י ג ע ל מ א נ. ווערקמירדיג! פון וואָס מע זאָל ניט רעדען, חִינְקִים מוז אַרויף אויף דער קאָרט!

ק נ א ק נ י ס ע ל. וואָס אמת איז אמת. חִינְקִים איז גע-
רעכט: די בערזע איז נאָר אַ קאָרטענשפּיעל. וואָס איז פייפער
שולדיג, למשל, אַז עס האָט זיך אַזוי געמאַכט? אַ סימן האָט
איהר: ווען פייפער זאָל וועלען גלאַט אָנזעצען, וואָלט ער דאָס
געקאָנט אויספיהרען פאַראַיאָהרען אין דער צייט — און רוף מיך
קנאַקניסעל!

פ אָ ס ט ע ר נ א ק. מילא בקיצור, על-פלפנים, וואָס ווילט
איהר דאָ אויסברייען, אַז פייפער איז אַ פיינער מענטש? איך ווייס
דאָס אַליין גאַנץ גוט. איך זעה דאָך, מיט וועמען ער האָט
געהאַנדעלט און מיט וואָס ער האָט געהאַנדעלט... נאָר גאָר-
ניט, אַל ת פ ל ד ב ר — האַטא פאָקרישקע.

פ י י נ ק ו ג ע ל [צו די איבעריגע]. איין עזות פון אַ גראַבען
יונג! איך וואָלט איהם דערזעהלט אַ משל, האָב איך מורא, עס
זאָל ניט שאַדטען צו אונזער ענין... [צו פאסטערנאקען]. פאַרשטעהט
איהר מיך, נישט דאָס בין איך אויסען. איך שמועס דאָס גלאַט
אַזוי, וואָס ער איז נאָך נישט געניט אין דער זאך, כלעבען, אַ יונגער-
מאַן. ער וואָלט, אייגענטליך, באַדאַרפט זיך האַלטען איין עצה
מיט אונז פון דער לכתחילה נאָך, וואָלטען מיר איהם אַרויפגעפיהרט
אויף אַ שטימעל דרך; מיר וואָלטען דאָס געמאַכט גלאַט אַרום
און אַרום, אויסגעדריעהט זיך, ווי אויף אַ טעלער, עס וואָלט אויס-
געקומען, ווי איהר זאָגט: אָגיל ואשמח — צוגעשניטען און אויפ-
גענעהט. וואָרום ביי אַזאַ געשעפט באַדאַרף מען וויסען, וואָס מע
האָט צו טהון. ס'איז, פאַרשטעהט איהר מיך, איין איידעלע מאַ-
טעדיע; איין קוק אויף אַ זייט, ווערט קאָלי דאָס גאַנצע שפּיעל...

ח י נ ק י ס . פונקט אזוי ווי ביי די קארטען, להבדיל. איהר מענט זיין דער גרעסטער שפיעלער, נאָר קוים האָט איהר געמאַכט איין גאַנג אַ שלעכטען, זענט איהר פאַרפאַלען מיט די פאַטרעכעס. ב י י ג ע ל מ א נ . ווערקמירדיג! ס'איז דיר איין אַנטיק מיט דעם חניקסען! וואָס איהר זאָלט ניט שמועסען, ער איז דאָ מיט די קארטען!

ק נ א ק נ י ס ע ל . איך האָב לייעב דעם אמת. חניקים איז גערעכט. ווען פייפער רעדט-אָפּ פריהער מיט אונז, וואָלט גאָר אנדערש געווען: פאָרט געניטע סוחרים, אַלטע בערזיאַנער. מיר וואָלטען דאָס אָפּגעאַרבייט אזוי, אז מיר וואָלטען געוויס אָפּגע-נומען אונזער געלט, און ער וואָלט אייך געבליבען ביי געלט. אי, טאָמער וואָלט דאָס עמיצען אָנגעריהרט — לאָז זיך יענער קראַצען. קורץ: פייפער וואָלט געבליבען דער אייגענער פייפער וואָס פרי-הער — און רוף מיך קנאַקניסעל!

פ אָ ס ט ע ר נ א ק . מילא בקיצור, על-פלפנים, וואָס טוין מיר מליצה: „וואָלט איך“, „זאָלט איך“? איהר ווויסט דאָך, אז אויף צו פאַררעדען יענעם די צייהן בין איך פאַרהאַנט. איהר זאָנט מיר בעסער פּוֹלֵם בּוֹרֵרִים — ריינע דבורים: וואָס ווילט איהר?

פ י י נ ק ו ג ע ל [צו די איבעריגע]. ס'איז איהם היינט נישט איינצובייסען. אַפנים, פייפער האָט איהם אויך גוט אָנגעזאָלצען... [צו פאסטערנאַקען]. זייט זשע מוחל, רב שמואל, איהר זענט דאָך אַ איד אַ קלוגער, כלעפען, אַ סוחר, אַ מענטש מיט יושר. לאָמיר בעסער ירעדען גלייך צו דער זאך אַליין. [ער נעמט זיך ביי דער באַרד]. די מעשה דערפון איז אזוי. מיר, יעהופעצער ספעקולאַנטען, האָבען זיך מיישב געווען און אָפּגערעדט צווישען זיך [מיט הענט און מיט אַ ניגון פון דער גמרא]: הנה כפי עַם האָט זיך געטראָפּען איין אומגליק, פייפער האָט זיך לעתעתה געשטעלט; און כפי עַם איז אייך ידוע, אז ער האָט זיך מתחייב געווען צו געבען אונז יקנה"ז גאָר אַ גוזמא שטיק; און כפי ס'איז דאָך אַ דבר שאי-אפשר, ער זאָל אונז אַלע-

מען קאנען געבען יקנה"ז ממש, ווייל ס'איז גאר נישטא אזוי פיעל יקנה"ז אין גאנץ יעהופעץ ארום און ארום; און פפי פייפער אליין קאן מיט אונז נישט מיטיב זיין, ווייל ער איז נאך ניט בקי אינ'ם ענין השטעלען זיך; און פפי איך זעה ארויס, וועלען מיר דא מוזען זיך גלייכען אויף פראצענטען...

פאסטערנאק. פראצענטען? קדוש וטהור — אפילו נישט אלעק!

יונגעספעקולאטען. וואס הייסט, נישט אלעק? וואו איז יושר? וואו איז מענטשליכקייט? גלאט הפקר א וועלט? פאסטערנאק [ווייזט אויף דער סטעלי]. וידבר על העצים ועל האבים — מאכט רש"י: רעדט צו דער לאמפ...

פיינקוגעל [לאזט מיט א ניגון]. היתכן? וואס רעדט איהר? אמת, מיר ווייסען טאק, אז פייפער האט געהאט איין אומגליק: דאס יקנה"ז האט איהם דערגאנגען די יאהרען. שוין א צייט, אז ער בלאנקירט אויף יקנה"ז, דעקט זיך אפ מיט היזק און בלאנקירט ווייטער. מיר דאכט זיך, אז גאנץ יעהופעץ האט געשפעקולירט אויף זיין קאפ, און נאר צוליעב איהם איז דאס יקנה"ז געשטיגען. דאך האט ביי איהם, לויט מיין חשבון, באדארפט בלייבען עפ"ם געלט. געשיקט זיך עס?

חנינים. מיר דאכט, ער זאל שפיעלען א קיילעכיג יאהר כסדר אין קארטען און עס זאל איהם געהן שלים-שלים-מזל, וואלט ער אויך באדארפט בלייבען ביי געלט.

פיינגעלאזן. ווערקמירדיג! ס'איז דיר איין אקציע מיט חנקיסען. אומעטום איז ער דא מיט די קארטען!...

קנאקניסעל. איך האב ליעב דעם אמת: חנקיס איז גערעכט. ווי לאזט זיך ניט איבער א מענטש ביי אזא מעשה קיין גראבע עטליכע קערבלעך — און רוח מיד קנאקניסעל? אלע. נישקשה, ער האט, ער האט געלט! פייפער האט זיך געלאזט געלט!

פאסטער נאך. א לאך פון א בייגעל, א שאם פון א
ביקס, א פיטום פון איין אתרוג, א גוט אויג פון א גליעדשוועסטער-
קינד...

פיינקוגעל [צו די איבעריגע]. ווי געפעלט אייד א
שפראך? ... [צו פאסטערנאקען]. מילא, נעמען מיר אן אזוי ווי איהר
זאגט; בלייבט דאך אלץ די אייגענע קשוא: צו וועמען דען איז
דאס שייך, אז ניט צו אייך? ער איז דאך פארט אייער חתן!
פאסטער נאך. מיין חתן? לא היה ולא נברא — דאס
איז געווען אמאל, נישט היינט. היינט איז שוין פייער אייער
חתן, נישט מיינער. ער איז אייער חתן, און איהר זענט זיינע
מחותנים, ווי אין פסוק שטעהט: „אני לדודי ודודי
לי“... נאט, זעהט, וואס א יונגאטש פארגינט זיך מיר שרייבען,
וועט איהר פארשטעהן, מיט וועמען איהר האט געהאנדעלט. נאך
שטיל, אל תפל דבר — חאטא פאקרישקע! [ער גיט איבער
פיינקוגעל א בריעף].

פיינקוגעל. אנו, מהכתייתי, לאמיר הארכען, וואס זאגט
ער דא? ס'איז טאלי כדאי צו וויסען. [ער נעמט דעם בריעף און לייענט
בקול רם]. „לכבוד מחותני הגביר המפורסם החכם המופלג המשכיל...“
[זיך איז באד אריין]. מילא, א חכם — איז קיין קשיא ניט; אז מען
איז א גביר, איז מען שוין במילא א חכם. אבער א „מופלג“ מיט
א „משכיל“ אונטערגעשלאגען — דאס איז שוין א ביסעל צו פיעל...
[ער לייענט]. „... החכם המופלג המשכיל מוהר"ר שמואל פאסטערנאק
נ"י. בשעת איהר וועט לייענען מיין בריעף, וועל איך שוין זיין
העטרווייט פון יעהופעץ. איך האב מיך לאנג געשלאגען מיט דער
דעה, ביז איך האב מיך ענדליך אנטשלאסען, איך זאל אוועק פון
דאנען אהין, וואו די אויגען וועלען מיך טראגען, אבי נישט אָנ-
קוקען יעהופעץ, נישט אַנקוקען אונזער בערזע, נישט אַנקוקען
אונזערע ספעקולאנטען...“ [רייסט איבער]. וואס איז ער אזוי אויפ-
געטראגען אויף די ספעקולאנטען? ... [ער לייענט]. „פון אנהויב בין
איך אפילו גרייט געווען צו מאכען איין מאל פאר אלע מאל איין עק

פון מיין לעבען: עטליכע טראָפּען סס-המות, פאַר צעהן קאָפּיקעס
א שטריקעל, אָדער א פיסטוויל אין האַרצען — און א סוף צו אַלע
צרות. אויס פייפער, געשטאַרבען! איך האָב מיך אָבער באַ-
רעכענט נאָכדעם, אז ס'איז פאַר מיר כלל נישט קיין פלאַן..."
[רייסט איבער]. איך האָב געוואוסט פריהער, אז פייפער וועט אַזא
נאַרישקייט ניט טהון... [לייענט ווייטער]. "...פאַר מיר כלל נישט
קיין פלאַן צו געהן אַזוי יונג פון דער וועלט. איך וועל ליגען אין
דער ערד און באַקען בייגעל, און אַלע וועלען לעבען א גוטען טאָג,
געהן איינס צום אנדערען אויף זשורפיקסען, שפיעלען אין „ווינט“,
מיך אין זינען האָבען אין דער לינקער פּיאַטע, קיין צייט נישט
האָבען אפילו מיך צו דערמאָנען, און אז מע וועט מיך שוין יאָ
אמאָל דערמאָנען, וועט זיין אז אָך און וועה צו מיר. פיינקוגעל
וועט זאָגען אויף מיר א משל, אַלע וועלען לאַכען..." [רייסט איבער].
גערעכט, ווי איך בין א איד! [לייענט ווייטער]. "...פיינקוגעל וועט
זאָגען א משל, אַלע וועלען לאַכען. איטליכער וועט אויס-
טראַכטען אויף מיר איין אנדער המצאה'לע. אַלע וועלען זיין
פיינע מענטשען, נאָר איך איינער וועל בלייבען א פאַרר. צום
ביישפיעל: אויף פיינקוגעלען וועט קיינער ניט זאָגען, אז ער איז
א... א... א..." [ער קעהרט איבער דאס בריוועל אויף דער אנדערער זייט].
פ א ס ט ע ר נ א ס . וואָס אַקעט איהר? ממה נפשך, לייענט
איהר — דארפט איהר לייענען פסדר, ווי אין פסוק שטעהט:
"הַחִיּוֹת לַנֶּפֶל, נֶפֶל תִּפּוֹל..."
פ י י נ ק ו ג ע ל [דרעהט דאס בריוועל אויף אַלע זייטען]. פאַר-
שטעהט איהר... איך האָב געלאָזט אין דער היים מיינע ברילען...
ח י נ ק י ס [נעמט דאס בריוועל]. אַנז, ווייזט נאָר אַהער. איך
האָב א גוטע שמיעה: איך שמעקאָן די טויז פאַר א ווערסט, און
דוקא אַהן ברילען! [ער לייענט]. "...אויף פיינקוגעלען וועט קיינער
ניט זאָגען, אז ער איז א שפתי-צבי'ניק, א גאָט'ס גנב, וואָרום ער
איז א יענער איד, פון די אידען, וואָס טרינקען ווימאַראָזיג, האָט
פיינט פבור, ווי א קאץ שמאַלץ, פלומרשט פרום, און געהטאָוים,

פג'ר'ט נאך א קערטעל, ניט ערגער פון חי... חי... [ער ווייז איבער-
היפּען עטליכע שורות].

פאסטערנאק [צו חניקסען]. וואָס חיחיקעט איהר?
החילות לנפול, נפולת פול — האָט איהר זיך אונ-
טערגענומען לייענען, טאָ לייענט פסד'.

פריגעלמאן [נעמט צו ביי חניקסען דאָס בריוועלע]. לאָזט
מיד, איך האָב אמאָל אויך געקאָנט לייענען זשאַרגאָן. [ער לייענט].
.... פג'ר'ט נאך א קערטעל ניט ערגער פון חניקסען, וואָס האָט זיך
געמאַכט א פארמעגען פון קאָרטען. וויפיעל איך האָב ביי חניקסען
פארנומען אויף יקנה"ז, האָט חניקס ביי מיר צעהן מאָל אזוי פיעל
געוואונען אין קאָרטען, ער זאָל דאָס נאָר אויסקערענקען!..."

חניקס. ווי געפעלט אייך אזא ים-קאָטער? איך בין
שולדיג, אז ער איז א קאליקע און פארשטעהט ניט דאָס שפיעל!
פריגעלמאן [לייענט ווייטער]. ער זאָל דאָס נאָר
אויסקערענקען! אין יעהופעץ הייסט חניקס אויך איין אריס-
טאָקראַט. יעהופעץ איז, ברוך השם, אזא שטאָרט, וואָס קלויבט
ניט איבער, אפי געלט — איז מען איין אריסטאָקראַט. אשטייגער,
וועמען געהט דאָס אָן אין יעהופעץ, פון וואָנען איז דאָס פלוצים
אויסגעוואַפסען אזא אריסטאָקראַט, ווי ביי... ביי... ביי... " איך
ווייס ניט, ווי אזוי מאַכט דאָס וואָרט, ס'איז געמעקט...

קנאקניסעל [רייסט אויס דאָס בריוועל פון בייגעלמאָנ'ס הענט].
עס הויבט ניט אָן צו זיין געמעקט. געזונטע אותיות, אייזערנע!...
[ער לייענט]. אזא אריסטאָקראַט, ווי בייגעלמאָן? ס'איז פארהאן
זעלכע, וואָס געדענקען נאָך, אז ער האָט אַרומגעטראָגען אין באַר-
דיטשעו בייגעל צו פארקויפּען!..."

פריגעלמאן. שקר וכזב! עס שמעהט נישט קיין בייגעל!
דאָס לייענט איהר שוין פון אייער קאָפּ!

קנאקניסעל [לייענט ווייטער]. אַרומגעטראָגען איז
באָדיטשעו בייגעל צו פארקויפּען, איז היינט פאָהרט ער אין א
קארעטע. עס פאסט איהם אזוי צו זיין א ספעקולאַנט, פונקט ווי

עם פאסט קנאק... [ער טהוט א שמיץ דאס בריוועל]. טאמער וואלט
טאקי אויף איין אמת געווען גענוג צו האַרבען די נארישקייטען,
וואָס דער שאַלטיק שרייבט?
ע ט ל י כ ע ק ו ל ו ת . בייסט ווייטער, וועט איהר געפינען
קעז אויך!...

פ אָ ס ט ע ר נ א ק . החילות לנפול, נפול תפול!
ק נ א ק נ י ס ע ל [קוקט אין בריעה אריין]. טפו זאל ער ווערען!
א יונגאטש זאל רעדען אויף דער גאנצער וועלט, אויף קיינעם קיין
גוט וואָרט נישט זאָגען! צו וואָס טויג מיר בריוולעך? ממה-נפשך,
האָסט דו געמאכט דאָס שפיעל, פאָהר אוועק צו אַלדי שוואַרצע
יאָהר — און רוף מיר קנאקניסעל! [ער צערייסט דעם בריעה אויף
שטיקלעך און צעווארפט איבער דער שטוב. דער עולם לאכט].

פ אָ ס ט ע ר נ א ק . טאטע, דו לאכסט? אז אַך און וועה
איז צו דיין געלעכטער! פייפער איז קליגער פון אונז. ער האָט
אונז אַלעמען געפיהרט אין באַד אַריין, העט-ווייט אויף דער אוי-
בערשטער באַנק, און גוט אָפגעבעזעמט, ווי אין פסוק שטעהט:
בישכבנו ובפיצקנו — אנידערגעלעגט און אָפגעשמיסען!...
פ י י נ ק ו ג ע ל [צום איבעריגען עולם]. וואָס זאָגט איהר
דערויף? ער מאכט שוין אייגענע פסוקים...

פ אָ ס ט ע ר נ א ק . מילא, אויף אייך איז א מצוה. אַל
תבטחו בנדיבים — קריכט ניט אין פייער אַריין! איהר האָט מיט
איהם געשווינדעלט, געדרעהט יקנה"ז אַהער, יקנה"ז אַהין, אזוי
לאַנג, ביז איהר האָט זיך פאַרדרעהט. ס'איז א פשוט'ע מעשה:
איהר האָט איהם געוואָלט אָפנארען, האָט ער א י י ד אָפ-
געאַרט, ווי די גמרא זאָגט: „הבא להרגך, שמרנהו נאזאד" —
האָסט געחאָפט א פאטש, שטעק אָפ צוויי צוריק. ס'איז תמיד
אזוי דער סוף. שלמה המלך איז טאקי א חכם; ער זאָגט אין
„ברכי נפשי", דאכט זיך: בור ברה ויחפרהו — חטא יאמא
קאפאיע, טאָי סאס אופאדאיע... אָבער איך? וואָס האָב
א י ד געהאט צו טאנצען אין קאָהן? וואָס האָב איך באַדארפט

אריינצימפלען פערציג טויזענט קארבען? איך בין דאך יא, ווי זאגט ער, גאט די נשמה שולדיג! עם קומט אויס, ווי די גמרא זאגט: טוביה חטא זונטאג מאנטאג... *

פ י י נ ק ו ג ע ל [צום איבעריגען עולם]. וואס זאגט איהר אויף די פסוקים, וואס דא פליהען, מיט די גמרא-ווערטער, וואס ער האקט? [עס עפענט זיך די טיר און עס קומט-אריין די מאראם פאסטערנאק. נאך איהר — מארקוס מיט איזאבעלען].

פ י נ פ ט ע ס צ ע נ ע .

פ א ס ט ע ר נ א ק . א! זעהט איהר? א ווייב זאל מען טאקי פאלגען. זי האט פון אנהויב אן ניט געוואלט דעם שידוך-הלואי וואלט איך זי געפאלגט, וואלט איך איצט ניט געהאט אזא מפלה, ווי די גמרא זאגט: „קדירה דבי שותפא” — אז מע הערט נישט דאס ווייב, איז קיש-קיש וואו די אידען האבען גערוהט... מא ד א ס פ א ס ט ע ר נ א ק . כלעבען, סאמואיל, דו רעדסט עפיים, מיט רעשפעקט צו מעלדען, אזעלכע ווערטער... דאנקען און לויבען גאט, מיר זענען אויך לייטען גלייך, מיר קאנען אויך האבען איין איידעם א דאקטער, ווי ביי לייטען. [זי קוקט אויף חניקיםען]. נישקשה, אונזער טאכטער שטעהט-אן צו האבען א חתן א דאקטער, ווי אלע אנדערע יעהופעצער מאמוזעלען... [זי פיהרט איהם צו איזאבעלען מיט מארקוסען]. נעם בענטש דיינע געליעבטע קינדער מיט דעם הייליגען אייביגען בונד פון דער הימעלשער לייעבע. ווינשעווע זיי צו, זיי זאלען אפפערען זייער לעבען איינס פאר דאס אנדערע, אזוי ווי בענעדיקט און ראזאליע ביי שייקעוויטשען אין זיין ראמאן „הימעל און ערד און לייעבע”. „געבע גאט, — זאגט דאָרט דער פארפאסער — זיי זאלען געניסען די פריכטע פון זייער לייעבע, זייער בונד זאל זיין איין אייביגער בונד, א הייליגער בונד...”

* טוביה חטא ווייגור מינגד.

פֿאַס טערנאַק [האַקט איבער אין מיטען]. מילא בקיצור,
על-כל-פנים, זיי זאָלען זיין געקניפט און געבונדען און פארבונדען...
צו וואָס טויגען לאנגע דבורים? איך פארשטעה נאָר ניט, וואָס
עפּים אזוי בחפּזונ'דיג, פלוצים אין מיטען העלען טאָג שוין אזוי
גיך חאַפּלעפּ, ווי אין פּסוק שטעהט: הא גברא וּהא טראַסק?
מאדאם פֿאַס טערנאַק [מיט כּעס]. וואָס זשע האַסט
דו געוואָלט, מיט רעשפּעקט צו מעלדען, שדכנים זאָל מען דיר
שיקען?

פּיינקו געל [מישט זיך אריין]. געבענטשט זענען די
הענט, וואָס נעמען זיך אליין. מסתמא איז דאָס איהר זיווג. א
שידוך איז א גורל, איטליכער נעמט זיך ארויס וואָס איהם איז אָנ-
געצייכענט פון אויבען.

חניקיס. פונקט אזוי ווי, להבדיל, ביי די קאַרטען:
איינער שפּיעלט א גאנצע נאכט און עס געהט איהם שלים-שלים-
מזל; דער אנדערער שלעפט אלע מאָל ארויס — מלכה, מלך,
טויז...

פּיינגעל מאַן. ווערקמירדיג! מיט דעם חניקיסען איז דיר
נאָר א קאָמעדיע. מע רעדט פון ווייס איך וואָס — קומט ער מיט
די קאַרטען!

קנאקניסעל. וואָס אמת איז אמת — חניקים איז גע-
רעכט: צו שידוכים דאַרף מען האָבען גליק. אָט האָב איך, זאָלען
געזונט זיין, עטליכע דערוואַפּסענע טעכטער, איז וויפּיעל מע רעדט
זיי שידוכים, ווילען זיי ניט הערען, ניט זעהען פון קיין שדכן!
זיי ווילען נאָר אליין, און נאָר דורך לייעבע — און רוף מיך קנאַק-
ניסעל!

פֿאַס טערנאַק. אודאי איז לייעבע א געהויבענע מטבע,
וואָס איז דאָ פאַרהאַן צו רעדען? דער חסרון איז נאָר, וואָס מיט
לייעבע אליין קאכט מען ניט קיין וועטשערע. מע דאַרף צו דעם
האָבען נאָך עפּים, די ממתקים מיין איך, ווי אין פּסוק שטעהט:
„אם אין כּמה, אין לאָקשען“...

מ א ד א מ פ א ס ט ע ר נ א ק [מיט הייז]. איך האב דיר געזאגט וויפיעל מאָל, סאמוואיל, אז קיין פסוק האב איך נישט געלערענט און, מיט רעשפעקט צו מעלדען, לשון-קוילעטש פארשטעה איך נישט... נאָר אויב דו מיינסט נדן, זאָלסט דו וויסען זיין, אז מע האָט דאָס אין זינען, מיט רעשפעקט צו מעלדען, אין דער לינקער פּיאַטע. ס'איז אַ ראָמאַן, אַ לאַנגאַנענדיגער העכסט-אינטערעסאַנטער ראָמאַן אין צוויי טייל. דעם ערשטען טייל האָסט דו געשפּיעלט, מיט רעשפעקט צו מעלדען, אזא יאָהר אויף מיינע שונאים. דעם צווייטען טייל וועל איך שוין שפּיעלען. איך הויב איהם אָן מיט אַ זשורפיקס און מיט אַ קנס-מאָל טאָקי היינט אויף דער נאַכט. [צו פיינקונגען מיט דער קאמפאניע]. מיר לאָדען איך זיין מיט אייערע דאַמען און מיט דער גאַנצער פאַמיליע.

פ י י נ ק ו ג ע ל מ י ט ד ע ר ק א מ פ א ג י ע [אלע אינאיינעם]. אַד, מיט'ן גרעסטען בזיון! אַבי אַ וועטשערע מיט אַ קערטעל...

ח י נ ק י ס. נאָך אַ מין קערטעל! אַ קערטעל צו אַ קערטעל איז נישט גלייך!

פ א ס ט ע ר נ א ק. ס'איז דאָך אַ בפירוש'ער פסוק אין דער גמרא: „אין פיסני בלא דיוקא ואין חלום בלא קארטען"... [דער עולם קוועלט].

מ א ר ק ו ס [שטעלט זיך אוועק קענען עולם, לעגט צונויף די הענט אויפ'ן הארצען, שאַקעלט מיט'ן קאַפּ]. די קארטען! די קארטען! עס הויבט זיך אָן מיט קארטען, עס לאָזט זיך אויס מיט קארטען. ביי קארטען ענדיגען זיך אלע זאַכען. פאַר קארטען גיט אוועק דער מאַן דאָס ווייב, דער פאָטער — זיינע קינדער. נישטאָ קיין טייערערס פון קארטען. אוי, קארטען, קארטען! ... [ער גיט איזאכעלען די האַנט און לאָזט זיך געהן].

מ א ד א מ פ א ס ט ע ר נ א ק [צום מאַן]. דו הערסט ווערטער? [גאַנץ שטיל, נאָר מיט פייער]. טירראַן! דעספאָט! מעעעעערדער! ... [זיי לאָזען זיך געהן אלע דריי. ביי דער טיר קומט זיי

אקעגען די אידינע, פארוויקעלט אין עטליכע שאלען און פעטשיילעס. נאך איהר שלעפט זיך נאך דאס מיינעל. סאסעל ראנגעלט זיך מיט זיי, לאזט זיי ניט אריין. די אידינע מיט'ן מיידעל רייסען זיך אויס פון סאסעל'ס הענט און פאלענאריין אין שטוב אריין מיט א געוויין און מיט א געשריי.

זעכסטע סצענע.

די אידינע [ברעכט די הענט, וויינט און קלאגט מיט א ניגון פון די תחינות]. וועה איז מיר, ווינד איז מיר, פארוויסט און פאר- פינסטערט בין איך ניט געווארען, איין אלמנה, איינע אליין, עלענד ווי א שטיין, ניט קיין קרוב, ניט קיין ביין, געבראכט דער רוח א שווארץ יאהר, א מעקלער, אריינגעשטופט א סופה-שער, עפּים יקנה"ז - שמאקנעהאז, פיפער - שמיפער, פיפּען זאָל איהם אין איין אויהער, ווי ער האָט מיך געקוילעט מיט מיין קינד! [זי האַפט מאַרקוסען פאַר אַ האַנט]. אפשר זענט איהר אַט דאָס אַ טאַקי ער אליין? עפּים אַ חתן, זאָגט מען, זענט איהר עמיצענ'ס אַט דאָ? פאַלגט מיך מיט גוטען, וועט איהר בעסער מאַכען. גיט מיר אַפּ דאָס נדן, איך וויל נישט וויסען פון קיין שמאקנעהאז. איהר שפּיעלט זיך מיט פייער! אַט לויף איך צום פּליצמייסטער, מיך קען מען, איך בין פון דער סלאבאדקע, מיין ערשטער מאַן עליו השלום איז געווען ביי גוטעלע וויינשטיין עליה השלום...

פאַסטער נאָק. וואָס איז דאָס פאַר אַ שלאָק-פורעניות? פאַר וואָס וואַרפט מען זי ניט אַרויס? איהר זעהט ניט, אז ס'איז אַ משוגע'נע אידינע?

די אידינע. אַ משוגע'נע בין איך שוין געוואָרען? אז איך מאַהן מיין געלט, בין איך משוגע? משוגע זאָלט איהר ווערען פאַר זיך און פאַר מיר און פאַר מיינע קינדער און פאַר מיין גאנצער מיטפּחה און פאַר מיין מאַנ'ס משפּחה און פאַר אלע מיינע לייעבע פריינט און פאַר אלע אידען און פאַר כל ישראל — אָמן סלא! [זי דערזעהט אויף אַ בענקעל דאָס חתונה-קלייד, וואָס איז אַבעלע האָט געמאַכטען].

א ? זייד און סאמעט ? פריהער גאט'ס און נאכדעם פרעמדס ?
 מע שמירט זיך מיט מיין פוטער ? מיינע ר"ן קארבען ? דער
 מענטש זינדיגט און מיט דער הוהן שלאגט מען בפרות ? לאס איך
 מיך האטש רעכענען פאר מיין בלוט ! [זי האפט דאס „בעינע" און
 צערייסט דאס אויף צווייען]. אט אזוי ! גם לי גם לך — נישט מיר,
 נישט דיר !...

מ א ד א ס פ א ס ט ע ר נ א ק . אוי, ס'איז מיר שלעכט,
 מיט רעשפעקט צו מעלדען, טאקי נאר אויף צו חלש'ען ! [זי פאלט
 חלשות].

א י ז א ב ע ל ע . אך, מארקוס ! [זי פאלט מארקוסען אויף די
 הענט].

ד ע ר ע ו ל ס . וואסער ! וואסער ! [סאסעל באשפריצט די
 מאדאם מיט קאלט וואסער].

מ א ר ק ו ס [צום גאנצען עולם]. זעהט, קוקט אייך אן איז
 שפיענעל, וואס פאר א פנים איהר האט מיט אייערע ספעקולאציעס,
 מיט אייער בערזע, מיט אייער יקנה"ו, מיט אייערע קארטען, מיט
 אייערע זשורפיקסען, מיט אייערע דאמען די אריסטאקראטקעס און
 מיט אלע אייערע גענג ארום און ארום ! עס וועט זיך געפינען
 איינער, וואס וועט אייך באשרייבען אויף די גאזעטען, וועט פון
 אייך מאכען א בוך, א קאמעדיע, א גאנצע קאמעדיע ! צו שאנד
 און צו שפאט וועט איהר דעמאלט זיין אומעטום, וואו מע הערט
 נאר א אידיש וואָרט ! אויף טהעאטער וועט מען אייך ארויס-
 שטעלען ! מע וועט קוקען אויף אייך, מע וועט טייטען מיט די
 פינגער און מע וועט לאכען, זיך איינרייסען דאס געזונט לאכענדיג —
 מיט איינעם וואָרט, די וועלט וועט זיין פול מיט אייך און מיט
 אייער יקנה"ו ! [ער געהט אוועק מיט איזאבעלען אונטער דער האנט.
 די מאדאם פאסטערנאק — נאך זיי. דער גאנצער עולם בלייבט שטעהן פאר-
 נאפט, די נעזער אראפגעלאזט, פארגליווערט — איטליכער איז איין אנדער
 פאזע].

ד ע ר פ א ר ה א ג ג פ א ל ט .

א פאר ווערטער פונ'ם מחבר.

ביי לייטען איז היינט געווארען א מאדע: אנשטאט א הקדמה פון פארענט, צו געבען די הקדמה פון היינטען. נאר באגעהן זיך נאר אינגאנצען אהן א הקדמה — דאס האבען אלע מסכים געווען, אז ס'איז אוממעגליך; ווארום באמת, ווי געשיקט זיך דאס, אז א מחבר זאל זיך צעשיידען מיט'ן לעזער גלאט אהן א זייענעזונט, אהן א שום געבען איהם צו פארשטעהן, וואס ער האט געמיינט, און אהן א שום אנצוהערעניש, אז ער, דער מחבר פונ'ם בוך, איז מיט גאט'ס הילף א מענטש, וואס ווייסט אלסדינג און פארשטעהט אלסדינג, און דער גאנצער איבעריגער עולם — דאס זענען געבאדן קליינע קינדער, מחילה קעבלעך, וואס מע דארף זיי צעקליינען איטליכס ווארט און אריינלעגען אין מויל אריין? עס מאהלט זיך איהם אויס פאזיטיוו, אז אהן זיין מסבירזיין, אהן זיין אריינלעגען דעם לעזער אין מויל אריין, וועט חס ושלום קיינער ניט פארשטעהן וואס ער מיינט... נארישקייטען! ס'איז היינט א קלוגע וועלט געווארען: אידען מיט בערד האבען דאס אמאל ניט פארשטאנען, וואס א קליין קינד פארשטעהט אצינד... נישט מעהר, וואס וויל דא דער מחבר האבען?

דער מחבר איז דא מוסר מודעה, אז ווער עס וויל זוכען אין דער קאמעדיע באקאנטע פארשוינען, דער האט מחילה א גרויסען טעות. אקעגען וואס זאגט דאס דער מחבר? ער זאגט דאס איבער א מעשה שהיה: נאך איידער דאס ווערק איז פארטיג געווארען צום אפדרוקען, איז ארויס א קלאנג אין יעהופעץ אויף דער בערזע (נישטאט קיין סודות אין יעהופעץ אויף דער בערזע!), אז ישוב'עליכם מאכט א ביכעל מיט'ן נאמען „יקנה'ו“, אין וועלכען ער שטעלט ארויס אויף לייט'ס געלעכטער די גאנצע יעהופעצער בערזע מיט אלע ספעקולאנטען און מעקלערס, פונ'ם גרעסטען ביז'ן קלענסטען. אייניגע האבען דערפון שטארק הנאה געהאט: „א מצוה, האבען זיי געזאגט, פאני שלום'עליכם, איהר זאלט זיי האטש רעכט באשרייבען, די מחותנים, זיי זאלען האבען צו זינגען און צו זאגען: לאזען זיי וויסען דאס אנדערע מאל, ווי אזוי צו טאנצען אויף פרעמדע חתונות!“... אנדערע האבען זיך א ביסעל אנגעבלאזען, בישעט זיי זענען געוואהר געווארען פון דער מעשה. „איך האב געהארכט, — שרייבט איינער צום מחבר אין א בריוועל — אז איהר מאכט אויף אונז א ביכעל מיט'ן

נאמען „יקנה“? איד בין ניט מסופק, אז עס וועט דארטען זיין פון וואס צו לאכען. נאר וואס דען? איין זאך וויל איד פון אייד בעטען: מ'ד זאלט איהר ארויסווארפען פון צעטעל"... נאר אנדערע זענען געווען טאקי רעכט אויפגעטראגען אויפ'ן מחבר; זיי האבען איהם געגעבען אנצוהערעניש דורך פארשטעלטע בריוולעד אהן חתימות, זיך גוט געבייזערט אויף איהם און אַנ געזאגט מיט'ן הארבען ווארט, אז „באם ער וועט זיך דערוועגען ארויסשטעלען זיי אין א קאמעדיע, וועלען זיי איהם דאס און דאס"... גאנץ אידישליך!

הערט צו, רבותי! די גמרא זאגט: „איוב לא היה ולא נברא — ס'איז קיין איוב נאר אויף דער וועלט נישט געווען; אלא וואס דען? משל היה — ס'איז נאר א משל, א ביישפיעל". רבותי! יקנה"ו לא היה ולא נברא — ס'איז קיין יקנה"ו נאר אויף דער וועלט נישט געווען, אזוי ווי ס'איז ניטא אויף דער וועלט קיין שטארט, וואס זאל הייסען יעהופעץ. ס'איז נאר א משל, א פאנטאזיע, איין אויסגעקלערטע מעשה פון אלף ביז תיו. לאזען זיך ניט מיהען די, וואס האבען ליעב נאכצוקלערען און אויסצוטאפען, וועמען מיינט מען דאס? און וועמען מיינט יענעם? מע מיינט קיינעם ניט! אי, טאמער אויפ'ן צעהנטען פאל וועט זיך געפינען אזעלכער, וואס, חלילה וחס, עס וועט זיך איהם אויס-ווייזען, אז דאס מיינט מען איהם? באדארף מען ביי איהם בעטען הונדערט מאל מחילה און דערצעהלען א משל.

אמאל איז געקומען צו פאהרען א איד איין ארעמאן אין א גרויסער שטאדט אריין, צום ביישפיעל — קיין יעהופעץ, זוכען פרנסה. וואוהין שלאגט זיך איין ארעמאן? געוויינטליך, צו די נגידים. ער געהט פון איין נגיד צום אנדערען, נאר וואוהין ער קומט — לאזט מען איהם ניט אריין. וואס איז די מעשה? ערשט ער ווערט געוואהרע, אז זיין גאנצער אומגליק איז די צעריסענע קאפאטע. וואס טהוט מען? איז זיך מיישט דער איד און האפט זיך אריין צו א טאג-דעטניק אין א קלייט, קלויבט זיך אפ און מעסט אן א שענע קאפאטע, דינגט זיך אויס און רופט זיך אן צום קרעמער: „ווייסט איהר וואס, מיין ליעבער איד? איהר ווילט דאך מסתמא געלט? זאלט איהר זיך מטריח זיין מיט מיר אויף מיינ סטאנציע אין יענעם און יענעם הויז, אויף יענער און יענער גאס". דער איד מיט דער קאפאטע געהט פון איין גאס אין דער אנדערער, דער טאג-דעטניק געהט איהם נאך.

— יונגערמאן! ביז וואנען וועט איהר מיד פיהרען? — טענה'ט נעכאך דער קרעמער. — לאזט מיד אפ, איד האב קיין צייט ניט!
 — ווער האלט אייד? געהט אייד געזונטערהייט.
 — סמייטש? נו, און געלט?
 — וואסער געלט?

— סטייטש? נו, און די קאפאטע?

— די קאפאטע איז א קאפאטע.

דער טאנדעטניק האט דערוועהען, אז ס'איז א מיאוס'ע מעשה, האפט ער דעם אידען און וויל אראפרייסען פון איהם די קאפאטע.

— איהר וועט ניט אוועקגעהן? — האט זיך דער איד צעשריגען אויף א

קול. — אט רוף איד צו א זשאנדאר... זשאנדאראאר!!!

דער טאנדעטניק האט דערהערט דאס ווארט „זשאנדאר“, איז איהם פריחה נשמתו געווארען; ער האט אפגעלאזט דעם אידען און האט אנגעהויבען מיט גוטען:

— ווייסט איהר וואס, רב איד? איד בין אייך מוחל די קאפאטע, אבי

שרייט ניט. וואס האט איהר צו מיר? בארעכענט נאר אקוראט: איד בין א היגער טאנדעטניק, און איהר זענט א ווילד־פרעמדער; איהר האפט זיך אריין צו מיר אין קלייט און מעסטן א קאפאטע, וועלכע ליגט אויף אייך, לויט עיך הרע, אויסגענאסען, ווי געוואונשען, לאס איד האבען אזא יאהר — טראגט געזונט, פארנוצט געזונט, און א גוטען טאג מיט דער קאפאטע!...

א גוטען טאג, ליעבער לעזער.

מזל טוב!

א קאמעדיע אין איין אקט.

געשריבען אין יאָהר 1899.

די פארשוינען:

ב י י ל ע, א קעכין. איין אלמנה פון א יאָהר עטליכע און דרייסיג. א יאָדערדיגע אידיגע.

פ ר א ד ע ל, א שטוב־מיידעל. א שוואַרצ'ה'עוודיגע.
ר ב א ל ט ע ר, איין ארעמער פאקענטרעגער, גיט ביכלעך אויף פראקאט.
א אידעל פון א יאָהר פערציג. איין אלמן אדער א גרוש, און אפשר איין אלטער בחור. איין האלב פנים לאַכט, דאָס אנדערע וויינט. טראַגט א קויטיגע מאַנישקע מיט א צוגעלעגערט קאפּעלישעל. שדכנ'ט זיך צו דער קעכין.

ח י י ם, א משרת פונ'ם צווייטען הויז. א יונג א חוואט מיט א „סיגנעט". שדכנ'ט זיך צו פראַדלען.

מ י ש א { דעם בעלה־בית'ס קינדער, א יונגעל און א מיידעל רעדען האלב
מ א ש א { אידיש, האלב רוסיש.

מ א ד א ם, די בעלה־בית'סע אליין. באווייזט זיך מיט'ן איבעריגען עולם נאָר אין דער לעצטער סצענע אויף א וויילע.

די געשיכטע קומט פאַר אין קיף.

ערשטע סצענע.

ב י ר ל ע [שטעהט מיט פארקאטשעטע ארבעל ביים אויווען, קאכט.
זינגט א ליעדעל].

אוי, וואו זענט איהר מיינע יונגע יאָהרען?
אוי, וואו זענט איהר אַהינגעקומען?
צי מיט'ן פייער פארברענט געוואָרען?
צי מיט'ן וואַסער אוועקגעשוואומען?

אז אַך און וועה איז צו מיינע שונאים, אז ביילע באדאַרף זיין א
דיענסט ביי די יאָהרען, און האָבען אויף זיך אזא בעל־הבית'טע,
אזא „מאדאם", וואָס נאָר געזידעלט און נאָר געפידעלט! א שענע
נגידית! איין אַרעמאָן א שטיקעל ברויט וועט זי דען געבען? די
אייגענע קינדער אפילו זשאַלעוועט זי עסען. איטליכען איז זי
חושד: רק מע נאָשט, רק מע גנבה'ט! ביי איהר זענען אַלע
נאָשערינס, אַלע גנב'טעס! [זי נעמט־אַראָפּ איז א באַזונדער טעפעל פון
אַלע מאכים צו ביסלעד]. גענוג זיי זיין צו קרענקען, ווי זאָגט רב
אַלטער: „ווינציגער זיין די ווערעם אין קבר"... [נעמט־אַראָפּ נאָך א
שטיקעל פלייש]. נישקשת, מע וועט זיך באַרעהען... ע-ע-ע! ווי
לאַנג בין איך אַליין געווען א בעל־הבית'טע ביי מיין טיש, מיט
מיין מאן פסח צום סדר!... [זי זינגט].

אזוי ווי ס'איז ביטער,
אז מע פעפערט ניט די פיש,
אזוי איז ביטער,
אז מע זיצט ביי א פרעמדען טיש.

אזוי ווי ס'איז ביטער,
 יויך אָהן אַ פּאָהן,
 אזוי איז ביטער,
 אז מע זיצט אָהן אַ מאָן.

אזוי ווי ס'איז ביטער,
 אז דאָס עסען שמעקט מיט רויך,
 אזוי איז ביטער,
 אז מע אַרבייט איבער'ן פּת.

אזוי ווי ס'איז ביטער,
 אז דאָס עסען האָט קיין טעם,
 אזוי איז ביטער,
 אז מע דיענט ביי אַזאַ „מאדאם“...

ווער קלאָפּט דאָס דאָרטען אין דער טיר ? מסתמא רב אַלמער.
 אַ טייערער איד, אַ פּשר'ער, איין עהרליכער, אָהן חכמות. האָרעוועט
 נעבאָך אויפ'ן שטיקעל ברויט, ווייסט ניט פון קיין וועלט צו זאָגען,
 גלייך מיט מיר... [עפענט די טיר. עס קומט אַריין רב אַלמער פון
 דרויסען מיט אַ פּעקעל ספרים אונטער דער האַנט].

צווייטע סצענע.

ר ב אַלמער [לעגט אָפּ דאָס פּעקעל אויף אַ זייט, מאַכט צורעכט
 דאָס בערדע, ווישט זיך דעם שווייס מיט אַ רויטער פעטשיילע]. אַ גוטען
 אָווענט אייך, ביילע לעבען ! וואָס מאַכט איהר גוטס ? איך געה
 פאַרביי, איך זעה עס לייכט זיך, טראַכט איך מיר, מע דאַרף אַרייַנ-
 געהן אויף אַ וויילעטשקע... אַ גאַנצען טאָג איז מען אויף די פיס,
 פון שטוב צו שטוב, מע מיינט טאָמער — דיזען, דאָזען, דאָס און

יענס... וואָס איז ביי אײך פאַר אַ יום-טוב, בײַלע, וואָס איהר קאָכט אזוי שפּעט?

בײַלע. ווייסט זיי דער שוואַרצער יאָהר! אַ שמחה פּלוצים, פאַרשטעהרט זאָל איהר ווערען!... געקומען אַ חתן אָנ-קוקען אונזער מאַמוזעליכען. עפּים אײנער אַ שוואַרץ-יאָהר מיט קנעפלעך, ווייסט דער רוח דעם טאַטען... אָט וועט אַרײַנגעהן פּראַדעל, זי ווייסט... זיצט, רב אַלטער, זעצט זיך. טאַמער וועט איהר טרינקען אַ גלעזעל טיי? צי אַ גלעזעל מילך? צי אפשר בײדע זאָכען אײנאײנעם? און אפשר גאָר צובײסען, עפּים נעמען אין מויל אַרײַן? (זי רוקט איהם אונטער אלע גוטע זאָכען).

ר ב א ל ט ע ר. אַ דאַנק, למאי זאָלט איהר זיך מטריח זײן, בײלעניו? אײך בין גאָר ניט אזוי שטאַרק הונגעריג. גאָר גאָרניט, אויך די אײגענע מעשה, ווי זאָגט ער: אַז אײך איז ליעב, איז מיר נײחא... [עסט]. איז ביי אײך, הײסט דאָס, הײנט אַ שטיקעל יום-טוב? מהכתיתי, לאַז זיי גאָט העלפּען, וואָס האָב אײך צו זיי? אי, אײך לײז ביי זיי קײן געלט ניט? למאי ס'איז דאָ, קײן עין-הרע, אַ סך אזעלכע סטיקראַטען, וואָס אײך לײז ביי זיי קײן געלט ניט? אָט, אַשטײגער, האַפט אָן אײער מאַדראַמשע... זי פלעגט מיר אַמאָל געבען צו לײזען פאַר ביכלעך גאָר אַ סך געלט. גאָר פון אַ צײט אַז זי האָט אויפגעהערט צו פאַרשטעהן זשאַרגאָן. פון זײנט זי איז געקומען פון אויסלאַנד, האָט זי פאַרגעסען אונזער לשון, גלײך ווי זי האָט שוין פערציג יאָהר ניט געהאַרכט קײן אײדיש וואָרט... אָט דאָס אויסלאַנד, הערט איהר, איז פאַר אונזער פּרנסה אײן אומגליק!

בײַלע. וואו האָבען זיי צײט צו לײענען ביכלעך, אַז טאָג ווי נאַכט ווייקט מען זיך אין די קאַרטען? קומט אויף דער נאַכט, קלױבט מען זיך צונױף אלע: פײַנקונגעל און חײנקײס און שטרוּדעל און בײַגעל מאַן און קנאַקני-סעל, און מע קלאַפט אין „סטוקעלעך“, קלאַפּען און סטוקען זאָל זיי אין קאַפּ, רבוננו של עולם! אײך דאַרף שטעהן בײַם אויווען:

קאך זיי, בראט זיי, בראטען און ברענען זאל זיי אויפ'ן הארצען!... אפשר וועט איהר נעמען, רב אלטער, א גלעזעלע בראנפען, ס'איז געבליבען פון נעכטען? [זיי בויגט זיך און נעמט ארויס, גיסט איהם און גלעזעלע. ער פארווכט].

ר ב א ל ט ע ר. א דאנק, למאי זאלט איהר זיך מטריח זיין? [ער קעהרט איבער דאס גלעזעלע]. הערט איהר, ביילע, ס'איז גאר ניט קיין שלעכט ביסעל בראנפען, ווי איהר זעהט מיך לעבען! [ווי גיסט איהם און נאך א גלעזעלע]. א דאנק, למאי זאלט איהר זיך מטריח זיין?... ס'איז ביטערע צייטען, זאג איך אייך, עך-עך-עך!... אמאל פלעגט מיר אַנקומען א גאנצער טראנספארט מיט ראמאנען פון דער ווילנא, פלעג איך זיי פארצוקערען. און היינט, ווייסט דאס דער גוטער יאהר, פון זינט די ציוניסטען האבען אָנגעהויבען אַרויסגעבען זייערע ביכלעך, איז מיין פרנסה שטארק געשלאָגען... נא דיר ציוניסטען!... נננע!

ב י י ל ע. ציבעליסטען? וואָס איז דאָס, רב אלטער, פאר איין אַנשיקעניש אַזעלכעס?

ר ב א ל ט ע ר. ציוניסטען — דאָס זענען די ציוניסטען, וואָס פארנעמען זיך מיט'ן ציוניזם... זיי ווילען, פארשטעהט איהר מיך, מיר זאלען אלע פאָהרען קיין פעליסטינע ווילען זיי...

ב י י ל ע. [שאַקלט מיט'ן קאפ]. נא דיר נאך, טאָמער איז קארג!... אָט האָסט דו דיר א בלעסטערניש אויף זייערע קעפ, פארחאפט זאלען זיי ווערען!...

ר ב א ל ט ע ר. [שלעגט איהר איבער]. שא, גאט איז מיט אייך, ביילע, פאר וואָס שעלט איהר זיי? אדרבה, זיי מיינען אונזער טובה טאקיי... פארקעהרט, סע קומט זיי נאך א דאנק, זיי ווילען העלפען די אַרעמע לייט... דאָס פאָלק, פארשטעהט איהר מיך... דיזען, דאזען, דאָס און יענס...

ב י י ל ע. הערסט? וואָס זשע שווייגט איהר? וויבאלד אזוי, לאָז זיי גאט געבען געזונט און אלדאָס גוטס! אויף קיין

שלעכט אַרט זאָלען זיי נישט שטעהן... לאָזען מיינע בעלי-בתים זיין פאר זיי די כפרה!...

ר ב א ל ט ע ר . לאָז גאָט היטען! וואָס האָב איך צו זיי? אָט, למשל, האָב איך באַקומען אַ פריש פּעקעל סחורה, ראָמאַנען, אַזש פון אַמעריקע, פרישע, צאָפּעלדיגע, נאָר-וואָס פון דער נאָדעל אַרויס. איך זאָג אייך, פון די אַנטיקען! קפּריסין! זעמעלמעהל!... ב י י ל ע [שלעפּט-אַרויס אַ פּלעשעל פון אונטער'ן בעט און ניסט איהם און אַ גלעזעל וויין]. אַנז, רב אַלטער, פאַרזוכט, זייט מוחל, פונ'ם דאָזיגען וויין. געבליבען ביי זיי נעכטען פונ'ם טיש...

ר ב א ל ט ע ר . אַ דאַנק, למאי זאָלט איהר זיך מטריח זיין? [פאַרזוכט און באַלעקט זיך]. הערט איהר, ביילעניו, איז דאָס אַ גלעזעל מישקה — פון משקה-לאַנד!... [טרינקט און באַלעקט זיך]. זינט גאָט האַנדעלט מיט משקאות, האָט ער נאָך אַזאַ משקה נישט געהאַט... [קוקט אין גלעזעל אַריין און שפּיעגעלט זיך]. ע, אַפּנים, די נגידים ווייסען טאַקי וואָס גוט איז? הערט איהר, די קאַפּאָטע פאַרזעצען — און אַ נגיד זאָל מען זיין!... אַז ס'איז יאָ אַזוי, טאָ לאַמיר זיין געזונט! [קעהרט איבער דאָס גלעזעל]. הערט איהר? דאָס איז וויין! דאָס איז אַ מין משקה, וואָס מע קאָן עס אָנרופּען וויין. עס האָט אין זיך אַלע אָפּשניצלעך פון... פון... אַ גלעזעל וויין. [באַלעקט זיך]. דיזען, דאָזען, דאָס און יענס...

ב י י ל ע [ניסט איהם און נאָר אַ גלעזעל]. נישקשה, טרינקט נאָר איין גלעזעל. זשאַלעוועט נישט, פאַרהאַן ביי זיי אין קעלער גענוג... זיי מעגען דאָס אויסקּרענקען געזונטערהייט!

ר ב א ל ט ע ר [מיט אַ פּרייליך פנים]. לאָז גאָט היטען! וואָס האָב איך צו זיי? לאָזען זיי טרינקען. לאָזען אידען טרינקען געזונטערהייט... אַ איד איז נישט קיין גוי. אַ איד, אַז ער נעמט אַ ביסעל מישקה, איז גאָרנישט, מהכּתית... ער טרינקט זיך אויס אַ גלעזעל, צוויי גלעזלעך, צי אפילו דריי גלעזלעך — און שאַ, שטיף, טשעפעט נישט קיין פליעג אויף דער וואַנט... שפור? פע! שפור קיינמאָל נישט! קיינמאָל נישט שפור!...

ב י י ל ע [דערניסט איהם דאס גלעזען]. קיינמאל ניט!
 ר ב א ל ט ע ר . אקעגען וואָס, הייסט דאָס, איז דאָס גע-
 קומען צו רעד? יא, אקעגען דעם, וואָס איהר זאָגט: מע האָר-
 רעוועט... מע האָרעוועט איבער'ן כח... אָט, למשל, האַפּט-אָן,
 צום בליישיפט, א יונגע אַלמנה, ווי איהר זענט... וואָס? ווער?
 וועמען? גאָרנישט... דיזען, דאזען, דאָס און יענס... הערט
 איהר? איך וואָלט דאָס אייך ניט געזאָגט, נאָר אונטער פיער
 אויגען זאָג איך אייך... די מעשה פון דער געשיכטע איז אזוי. ביז
 וואנעט איז דער שיעור, פרעג איך אייך, צו זיין ביי יענעם?...
 וויעדער אַ מאָל געקאכט וועטשערע, און אָבער אַ מאָל וועטשערע...
 צייט אַ מאָל אַליין איין א י י ג ע נ ע וועטשערע, איין אייגען
 שטיקעל אויווען. דיזען, דאזען, דאָס און יענס... איהר פאַרשטעהט?
 ב י י ל ע . יא, איהר זענט אודאי גערעכט, רב אַלטער. איין
 אייגענע פאָמוניצע איז אודאי ליעבער פון אַ פרעמדער שיסעל.
 וואָס קומט אָבער אַרויס? אַ וויסטע אַלמנה. מה אָנו, מה חיינו?
 ר ב א ל ט ע ר . אם פן, איז וואָס? איין אַלמנה איז דען
 קיין מענטש ניט? פאַרקעהרט, איין אַלמנה איז נאָך, אַדרבה,
 מעהר סחורה... מצד רחמנות... [מאכט מיט די הענט]. מצד דיזען,
 דאזען, דאָס און יענס...

ב י י ל ע . ווייס איך וואָס? ווער וועט זיך קוואַפּען אויף
 מיר מיט סך-הכל צוויי הונדערט שמאַרדאָווענצעס? נישט מעהר
 זאָלען מיינע בעלי-בתים פאַרמאָגען, רבוננו של עולם...
 ר ב א ל ט ע ר [בחור'ט זיד]. ע, זאָגט דאָס נישט, ביילע
 לעבען!... ווי אזוי מע וויל, לייענט מען דאָס בריוועל. צוויי
 הונדערט קארבען איז היינטיגע יאָהרען אַ קאָפיטאַל, און צו אזא
 קאָפיטאַל, ווען גאָט שיקט אייך צו, בדומה למשל, אַ לייטישען
 יונגענמאַן, אַ מענטשען איין עהרליכען, אַ מענטשען מיט אַ געד-
 שעפטעל אין דער האַנט... אַ מענטשען, וואָס פאַרשטעהט איהר
 מיר... [מאכט מיט די הענט]. דיזען, דאזען, דאָס און יענס...
 ב י י ל ע . אַשטייגער, בדומה למשל?...

ר ב א ל ט ע ר [בחור'ט זיד]. אשטייגער, כדומה למשל, איך זאל אייך אָנחאפּען, נאָפּשיקלאָד, אזא מין מענטשעל, וואָס האָט א געשעפטעל. נישט קיין גרויס געשעפט, נאָר אזוי, א פיינס, א שטילס, א רוחיגס... וואָס האַנדעלט מיט אזא מין סחורה, וואָס מע גיט דאָס אויף פּראָקאט... אויף איבערלייענען... נו, כדומה למשל, ביכער, ראָמאַנען... [מאכט מיט די הענט]. דיזען, דאָזען, דאָס און יענס...

ב י י ל ע [פארטראכט, ווישט זיך די נאז מיט'ן אַרבעל פון אונטען אַרויף]. איהר רעדט עפּיס, רב אַלטער, אַזעלכע ווערטער... פאַר-שטעלט... איך קאָן ניט פאַרשטעהן... טרינקט, איך בעט אייך, קוקט ניט אויף פּבור... מיר וועלען האָרעווען, און זיי וועלען פּרעסען און זויפּען? עסען זאַלען זיי ווערעם! [גיסט איהם אַז נאָר א גלעזעל].

ר ב א ל ט ע ר. לאָז גאָט היטען! וואָס האָב איך צו זיי? [נעמט דאָס גלעזעל]. וואָס איהר זאָגט, מע האָרעוועט. דערויף זענען מיר שוין געוואוינט. וואָס איז שייך? גאָט האָט אזוי באַשאַפּען די וועלט, אַז מיר דאַרפּען האָרעווען, פאַרשוואַרצט ווערען, און זיי דאַרפּען לעבען א גוטען טאָג, עסען און טרינקען, און דיזען, און דאָזען, און דאָס, און יענס... פאַרדריסען פאַרדריסט נאָר דאָס, וואָס ס'איז ביי זיי ניט אָנגעלעגט אונזער האָרעוואַניע. למשל, אָט נעמט א פּערד, להבדיל, האָרעוועט אויך איבער'ן פּת. זעהט זשע אָפּער, ווי מע קיכעלט עס, מע גלעט עס, מע גיט דעם עסען, און טרינקען, און דיזען, און דאָזען, און דאָס, און יענס...

ב י י ל ע. איהר רעדט עפּיס, רב אַלטער, תמיד אזוי מאָדנע... פאַרשטעלט...

ר ב א ל ט ע ר. ס'איז ניט מיינע ווערטער. דאָס האָב איך אויסגעלייענט פון אַ ביכעל, פון די היינטיגע ביהלעך, וואָס זיי געבען-אַרויס, אָט די ימח-שמו'ניקעס, די צעצעליסטען...

ב י י ל ע. וואָס? וואָס איז דאָס פאַר אַ מכה? אַ מכה זאל זיך זיי זעצען אַרויפ'ן שפיץ נאָז!...

ר ב א ל ט ע ר . לאָז גאָט היטען ! וואָס האָב איך צו זיי ? פארשטעהט איהר מיר, די דאָזיגע — דאָס זענען אזעלכע מענטשען, פארשטעהט איהר מיר, וואָס קאטאָרי זיי נעמען זיך אָן, אדרבה, די קרויודע פון די אָרעמעלויט, פון די ארבייטער, פאר מיר, און פאר אייך, און פאר די אלע, וואָס פלאָגען זיך און מוטשען זיך אויף דער וועלט...

ב י י ל ע . הערסט דו ! וואָס זשע שווייגט איהר ? לאָזען מיינע בעלי־בתים אייננעמען א מיתה משונה פאר זייער מינדסטען נאָגעל !

ר ב א ל ט ע ר . לאָז גאָט היטען ! וואָס האָב איך צו זיי ? [עס עפענט זיך די טיר, עס קומט אריין חיים דער משרת. ביילע טהוט זיך א וואַרף צום אויווען. רב אלטער קוקט אריין אין א ביכעל].

ד ר י ט ע ס צ ע נ ע .

ח י י מ . [דאָס קאפעלישעל אויף א זייט]. א גוטער נאָווענט זאל זיך אין אייך אריינחאָפען, ביילעניו ! וואָס מאַכט א איד, רב אלטער ? איהר ווייסט ? דאָס ביכעל, וואָס איהר האָט מיר גע-בראַכט, איז איין אנטיק פון א ביכעל ! איך האָב דאָס נאָר גענומען לייענען, בין איך אנשלאָפען געוואָרען זיצענדיג אויפ'ן בענקעל, ווי א גע'הרג'טער... [ער גיסט זיך אַז א גלעזעל וויין]. געניסט עפּיס, רב חיים, פאר וואָס זאָלט איהר ניט געניסען ? אזוי זאָגט מיין מאַדאם, בשעת זי איז מכבד איהרע געסט מיט ווערעמיגע ניסלעך... וואו איז ערגיץ פראַדעל ? [ער וויל זיך אנגיסען נאָך א גלעזעל].

ב י י ל ע . [ניט איהם איבער די הענט]. אזוועק, דו משומד, ניט פון דיינעטווענען אָנגעגרייט !... דערצעהל בעסער, וואָס ביזט דו אזוי אויסגעפוצט ? וואָס הערט זיך עפּיס ביי אייך ? וואָס מאַכען דיינע בעלי־בתים ?

ח י י מ . מיט די זייטען זאָלען זיי אייך מאַכען !... מע זיצט ביידע אין דער היים, ווי די טייבעלער, און מע זידעלט זיך און מע

שעלט זיך ביז הונדערט און צוואנציג יאהר... [ער שלעפט פון קעשינקע
ניסלעך, ווארפט אין מויל אריין און טהוט א קנאק אלע מאל מיט דער האנט
איבער דער מארדע פון אונטען ארויף].

ב י י ל ע. וואָס איז די מעשה?

ח י י ס. [קנאקט ניסלעך]. וואָס זאָל זיין? גאַרניט. זי וויל
קיין פאַרזי. זאָגט ער: קיין באַרלין. זאָגט זי: אין דער ערד.
זאָגט ער: ביזט אַ בהמה. זאָגט זי: דו ביזט אַ פּעל-עגלה. זאָגט
ער: אבי ניט קיין שניידער... אפנים, טראכט איך מיר, זיי
שטאַמען ביידע פון גרויסען יחוס, גלייך מיט דעם יחוס פון זייער
מחותן חינקים. איהר ווייסט, רב אלטער, חינקים'עס יחוס?

ר ב א ל ט ע ר. דהיינו, פרומה למשל?

ח י י ס. דהיינו, פרומה למשל, איין זיידען האָט ער געהאַט
אַ פאַטאָגראַף — ער פלעגט אַראָפּנעמען גרעט פונ'ם בוידעס. און
דער אַנדערער זיידע איז געווען גובערסקי רעוויזאָר איבער אלע
שענקען... א! מע זאָל דערמאָנען משיח'ן!... [עס קומט אַז פון שטוב
פראַדעל].

פיערטע סצענע.

פ ר א ד ע ל. [זעהט נישט חיימ'ען. זינגט אַ ליעדעל].

זיין איך מיר אויף אַ שטיין,

עס נעמט מיך אָן אַ גרויס געוויין:

אַלע מיידלעך האָבען חתונה,

נאָר איך איינע זיין אליין!...

ח י י ס. [ווישט זיך די אויגען כלומרשט]. זעהר טראָווערדיג!

פ ר א ד ע ל. [זעהט איהם נישט, זינגט און טאַנצט אונטער].

אוייוועה, מאָרגענשטערן,

ווען וועל איך אַ פּלח ווערען?...

ח י י ב [פון דער ווייטעז].

שטעהן שטעה איך, שטעה איך ביי דער טיר,
קוקען קוק איך מיט אויגעלעך אויף דיר.
הארצעניו, ליובעניו, וואָס טהוט זיך דאָס מיט דיר?
צייט פון שבת אָן האָסט זיך ניט געזעהען מיט מיר!

פ ר א ד ע ל [זעהט איהם ניט].
פל־זמן איך בין אַ מוידעל,
בין איך שען און איידעל.
און וויבאלד איך ווער אַ ווייבעל,
ווער איך שוין איין אָרעם טייבעל.
אוי־וועה, מאָרגענשטערן,
ווען וועל איך אַ פֿלח ווערען?

ח י י ב [געהט איהר אַקעגען מיט אויסגעשטרעקטע הענט]. הנני!
איך בין אָנגעברייט! איך בין גרייט אפֿילו היינטיגען טאָג, נשמה
מיינע! דאָס בין איך טאָקי געקומען, איך זאָל מיט דיר אָפרעדען,
מיין טייער קאנאַריקעל, אָפשטעלען דאָס קנס־מאָל... אַ גוטען
נאָווענט דיר, פראַדעל! וואָס מאַכסט דו, האַרץ מיינס, און ווי
געהט דאָס דיר אין געזונט, מיין איינגעל און מיין שאַץ, דער גייסט
פון מיין נשמה, דאָס האַרץ פון מיינע אויגען, ווי ביי רב אַלטערען
אין די ביכלעך שטעהט געשריבען...

פ ר א ד ע ל. וואָס איז? וואָס ביזט דו אזוי האַפּערדיג?
קוקט איהם אָן, ווי ער האָט זיך דאָס אַ ביסעל אויסגעסטראָצעלט,
דער שענער מחותן! גוט יוס־טוב ראש־חודש קלעמעניש!...
געהסט מן הסתם פון צירק, אָדער געחאָפט ערגיץ אַ קערטעל?...

ח י י ב. ווי דען איז אנדערש, פייגעלע? אַ מענטש לעבט
איין מאָל, ניט קיין צוויי מאָל, ווי מיין רבי פלעגט זאָגען, אז ער
האָט ניט געהאט אויף שבת און די רביצין פלעגט איהם באַגראָבען
נייען אוי־לען אין דער ערד...

פ ר א ד ע ל. באַגראָבען זאָל מען דיר!

ח י י ם . אָמאָן, אַלע ווייבער ! נאַרעלע, היינטיגס מאָל האָסט
דו דוקא נישט געטראָפּען : אין צירק געה איך נישט, און אין קאַרטען
שפּיעל איך נישט — ווייסט דו פון ווען אָן ?

פ ר א ד ע ל . פֿון ווען אָן ?

ח י י ם . פֿון עהערנעכטען אָן... איך האָב מיר געגעבען דאָס
וואָרט, איך זאָל נישט שפּיעלען מעהר ! איבער צוויי זאַכען :
ערשטענס, האָב איך נישט פאַר וואָס, און אז מע האָט נישט קיין
פינגער, זאָגט רב אַלטער, קאָן מען קיין פּייג נישט שטעלען. און
והשנית, קלויב איך איצט אַ גראַשען צו אַ גראַשען. צוליבע דער
חתונה, נשמה מיינע... מע זאָל זיך ביי מיר אויסציהען פאַר אַ
גראַשען — געב איך נישט ! עס ווילט זיך נישט שטאַרבען אין
ברעמדע תּכריכים, ווי מײן באַבע עליה השלום פלעגט זאָגען, בשעת
מע האָט געבעטען ביי איהר אַ נדבה...

פ ר א ד ע ל . וואָס זשע דען טהוסט דו גאַנצע נעכט, אז דו
פּטראָסט-אַפּ אַלע אַרבייט אין שטוב ?

ח י י ם . וואָס איך טהו ? איך פאַרנעם זיך מיט בילדונג,
טייערע ! מיט בילדונג ! אָט לייען איך איצט אַ ביכעל, זיס ווי
איינגעמאַכטס... רב אַלטער האָט דאָס מיר געבראַכט... אוי, אַ
ביכעל ! [ער קושט די פינגער]. כ'בין אַ גאַנצע נאַכט נישט געשלאָפּען.

נאָר געלייענט, און געלייענט, און געלייענט — מחיה נפשות !

פ ר א ד ע ל . עס קעהר שוין זיין דאָס גוטע ביכעל, אז ס'איז

אַריין צו דיר אין די הענט אַריין... וואָס איז דאָס, אַ ראָמאַנס ?

ח י י ם . נאָך אַ מין ראָמאַנס ! אין זעפּס טיילען, מיט אַ

נעקראָלאָג.

ר ב א ל ט ע ר . עפּילאָג.

ח י י ם . מײן איך — עמפּילאָג.

פ ר א ד ע ל . ווי אזוי רופט זיך עס ?

ח י י ם . [טהוט זיך אַ פאַטש איז שטערן]. סע רופט זיך אָן מיט

אַזאַ לאַנגען נאָמען, אז ס'איז שווער צו געדענקען אויסוועניג... רב

אַלטער סערדצע ! ווי אזוי הייסט עס ביי אייך ?

ר ב א ל ט ע ר . ווער ?

ח י י ם . אָט א יענס ביכעל, וואָס איהר האָט מיר געבראכט
אנומעלטען צו טראָגען ?

ר ב א ל ט ע ר . אה ? דאָס ביכעל, וואָס איך האָב דיר
איבערגעלאָזט ? שוין איין מאָל א ביכעל ! אַנטיק שבאַנטיק !
פרימא ! מע רייסט דאָס ביי מיר פון די הענט ! עס הייסט מיט'ן
נאָמען : „דער ווילדער נעגער אין רויטען גארטעל מיט צעהן אָנ-
געלאָדענע פיסטאָלעטען און מיט זעפס פאַרשלאָטענע דאַמען אין
טויבענגעשטאַלט, אָדער דער רינג פון שלמה המלך, א העכסט-אינ-
טערעסאַנטער ראָמאַן אין זעפס טייל מיט איין עפילאָג און מיט
א ליעד צום געזאַנג, פאַרפאַסט פון יצחק שלמה עסיגטרייבער אויף
דעם אַרט פון שמ"ר".

ב י י ל ע { א פליעסע מיט די הענט}. א דונער האָט מיר ניט
פ ר א ד ע ל { דערשלאָגען ! וואָס פאַר אַ לאַנגער נאָמען !

ח י י ם . ישרעקט זיך ניט, ס'איז ביי זיי פאַרהאן נאָך לעב-
גערע, אין אלע עפּים אַזעלכע מאָדנע פּוּל-שמונה'דיגע נעמען, צום
ביישפּיעל : „דער געפאַנגענער קיניג ביי'ם פאַרגליווערטען ים אין
דער וויסטעניש, אָדער די צעשפאַלטענע ליפּ" ... „דער שוואַרצער
ציגיינער מיט די זילבערנע קנעפּ אין רייטוואָגען, אָדער די גלעזערנע
קאַטשעלקע אויף פּסח" ... „די געשוואָלענע מויד פון איהר איינ-
ציגען חתן, אָדער דער רויטער ממוז, פאַרחאַפט זאָל ער ווערען !" ...

ב י י ל ע { פאַרחאַפט מענסט דו שוין ווערען פאַר אלע
פ ר א ד ע ל { אידען, רבּונו של עולם !

ח י י ם . אָמין, אלע ווייבער ! הקיצור, ס'איז אַ ביכעל, זאָג
איך דיר, הערסט דו, פראַדעל, די פינגער צו קושען !

פ ר א ד ע ל . וואָס זשע באַשרייבט זיך דאָרטען אין ביכעל ?
ביזט ניט קראַנק צו דערצעהלען !

ח י י ם . דאָרטען באַשרייבט זיך ... ס'איז שווער צו געדענ-
קען אויף אויסוועניג... עפּים ווי אזוי אַ פיינער בחור פון אַ יאָהר
עטליכע און צוואַנציג...

ר ב א ל ט ע ר . אַכטצעהן.

ח י י ם . ראָמאַנסירט מיט אַ מיידעל פון אַ יאָהר נייענצעהן...

ר ב א ל ט ע ר . זיעבעצעהן.

ח י י ם . אַ שען מיידעל, איין עפעלע, מיט חן-גריבלעך אין

די בעקלעך, אַ בלאַנדינקע מיט שוואַרצע האָר...

ר ב א ל ט ע ר . מיט בלאַנדע האָר.

ח י י ם . מיין איך, אַ בראַנעטקע מיט בלאַנדע האָר...

פ ר א ד ע ל . ווי אזוי הייסט זי?

ח י י ם . ווי אזוי הייסט זי? נאָר-וואָס אַרויסגעפלוויגען

פונ'ם קאָפּ... זי ליגט מיר אויפ'ן צונג... ווי אזוי הייסט זי, רב

אַלטער?

ר ב א ל ט ע ר . ווער?

ח י י ם . אָט יענעס מיידעל, וואָס ביי מיר אין ביכעל?

ר ב א ל ט ע ר . סעראַפּימאַ.

ח י י ם . יאָ, איך האָב טאַקי געוואָלט זאָגען אזוי... עס

באַשרייבט זיך דאָרט, ווי אזוי דער בחור פאַרליעבט זיך אינ'ם

מיידעל... דאָס מיידעל פאַרליעבט זיך אינ'ם בחור... דער בחור

וויל חתונה האָבען פאַר'ן מיידעל... דאָס מיידעל וויל חתונה האָבען

פאַר'ן בחור... ווילען זיי, הייסט עס, ביידע... טרעפט זיך איינ-
מאַל אַ מעשה, דער בחור באַגעגענט זיך מיט'ן מיידעל ערגיץ אין

איין אָרט — דאָכט זיך, אז אין קיך? ... איאָ, רב אַלטער?

ר ב א ל ט ע ר . האָ? וואָס?

ח י י ם . וואו באַגעגענט ער זיך דאָרטען אין אייער ביכעל,

יענער בחור מיט דער מויד? איאָ, אין קיך?

ר ב א ל ט ע ר . אין פאַרזי אין די בעדער... ביי'ם

נ ר א פ ס א ל י ם אין פאַלאַץ... אין אַ גאָרטען פון לימענעס

מיט פאַמעראַנצען.

ח י י ם . אזוי גאָר ? בקיצור, איז זיך מיישב ער, מיין בחור
הייסט דאָס, און איז ניט פויל אויף דער פען און האפט זי ארום
אַט אזוי ! [ווייל אַרומנעמען פראַדלען].

פ ר א ד ע ל . אוועק, דו שאַרלאַטאַן !...

ר ב א ל ט ע ר . ניין, חס ושלום, ניט אזוי... פריהער פאלט
ער איהר צו די פיס...

ח י י ם . איך האָב דיר נאָר געוואָלט ווייזען, ווי אזוי דער
בחור נעמט-ארום דאָס מיידעל דאָרט אין ביכעל...

פ ר א ד ע ל . ווער די פפרה ! ... געקומען אויפ'ן גרייטען...
געה זעה ביי לייטען, ווי סע פיהרט זיך... אָט איז געקומען צו
אונזער באַרישני אַ חתן אַזש פון אַלדי שוואַרצע יאָהר... פאַר-
שפאַרט מיט איהר אין איין חדר פון אינדערפריה אָן...

ח י י ם . פון אינדערפריה אָן ? טאטעניו ! וואָס אזוי
לאַנג ? וואָס טהוען זיי דאָרטען, קעצעלע מיינס ?

פ ר א ד ע ל . איך זאָל אזוי וויסען פון דיר ! איין וואָרט
האָב איך געחאָפט, בשעת איך האָב זיי אַהין דערלאַנגט טיי...

ח י י ם . וואָס פאַר אַ וואָרט ?

פ ר א ד ע ל . אַז איך וועל דיר זאָגען, וועסט דו באַלד וויסען !
„זשיוואָפרי“...

ח י י ם . זשיוואָפרי ? אַהא, איך ווייס שוין ! אויף אונזער
לשון איז דאָס אַלץ איינס, ווי מע זאָל זאָגען : „סע ברענט מיך אַ
טרונק“... אַיא, רב אַלטער, אַ טרונק ?

ר ב א ל ט ע ר . [באַלעקט זיך]. וואָס זאָגט איהר, אַ טרונק ?
אַ איד איז ניט קיין טרינקער... מהכתייתי, אַ איד נעמט אַ מאָל
אַ ביסעל בראָנפּען...

ח י י ם . גוט מאַרגען, געלי, דעטאָך טראָג איך ! מע רעדט
דאָ פון פראַנצויז, קומט איהר מיט אַ ביסעל בראָנפּען... [עס הערט זיך
אַ קול פון שטוב : „פראַנז, פראַדעל ! וואָס קרענקסט דו דאָרט אין קיך, דו
מויד ?“...].

פ ר א ד ע ל. קרענקען זאָלט איהר פאַר אַלע אידען! ... איך
 געה, איך געה! ווי געפעלט אייך, ווי זי קוויטשעט! איך וואָש
 דאָס געפעס! אָט געה איך! געהן זאָל זי אויף קוליעס! ...
 ח י י ם. אַמאָן, אַלע ווייבער! [פראַדעל לויפט אַרויס פון קיר.
 עס לויפען אַרײַן מײַשאַ און מאַשאַ].

פֿינפֿטע סצענע.

מ י ש אַ א ו ן מ אַ ש אַ [שלעפען לעקאַד פון די קעשענעס,
 קנאַקען ניסלעך, קוקען זיך אַרום אויף אַלע זײַטען]. סמאָטרי, ביילע, זאָג
 ניט אויס, באַזשע סאַחראַני! ...

ב י י ל ע. אַ מכה דער מאַמען! איהר זענט נעבאָך הונד
 געריג, טייבעלעך? ... עסט געזונטערהייט, עסט, פייגעלעך! ...
 וואָס הערט זיך עפּיס אין שטוב, קינדערלעך?

מ י ש אַ א ו ן מ אַ ש אַ. גאַרניט... דער פאַפּאָ און די
 מאַמאָ שפּיעלען אין קאָרטען... דער דיאָדיאָ קושט די שוועסטער...
 יעי באַגו...

ח י י ם. טאַקי? אַנו, ווייזט, ווי אַזוי קושט ער זי,
 קעצעלעך?

מ י ש אַ א ו ן מ אַ ש אַ. וואָט קאַק! [זיי קושען זיך אין די
 פיסקלעך און לאַכען].

ח י י ם [פאַטשט זיי אין די פלייצעס]. בראַוואָ! בראַוואָ!
 מאַלאַדעי רעביאַטאַ! אָט וואָס הייסט גוט דערצויגען קינדער!
 איהר זאָלט זיין עהרליכע קינדער, וואָלט איהר אַוועקגע'לקח'ענט
 פונ'ם טייט עפּיס גוטע זאַכען פון אונזערטוועגען: טאַרט, ניסלעך,
 עפּעל, באָרען, מאַראַנצען, אַיינגעמאַכטס... נישקשה, קיינער וועט
 נישט וויסען... צווישען דער משפּחה וועט דאָס בלייבען...
 [מיישאַ און מאַשאַ לאַזען זיך געהן. פראַדעל קומט אַזוי מיט אַ גראַפּין נאָך
 וואַסער].

זעכסטע סצענע.

פראדעל. ברענען זאלען זיי אויפ'ן פייער!...

חיים. אָמין, אלע ווייבער!

פראדעל. דאָ האָט זי געשריגען „מויד“, און דאָרט, פאר
פרעמדע מענטשען, איז זי זיס, ווי צוקערלעקאך. „ברענג, זאָגט זי,
דושעטשקע, א גלאָז וואַסער פאר דער מאַדאם לאַקשענקוגעל“...

פריילעך. וואָס מאַכען עפּים חתן-בלה?

פראדעל. קיין גוטס זאלען זיי אייך ניט האָבען.

חיים. אָמין, אלע ווייבער!

פראדעל. די שענע בלח האָט מורא, טאָמער טהוט אַ קוק
אויף מיר דער חתן, האַלט זי איהם פאַרשפאַרט... נישקשה, ער וועט
פון איהר האָבען אַ וויסטען סוף. ס'איז אַ וואויל בלח'כען. זי
וועט איהם, אַם ירצה השם, אויסדראַפּען די אויגען...

חיים. אַ מצוה, לאָז זיך איהם ניט גלוסטען, ווי מיין
עלטערע שוועסטער פלעגט זאָגען, בשעת איך האָב מיך געוואַרגען
מיט אַ ביינדעל... אפּנים, עס וועט זיין טאַקי היינט אַ מזל-טובּ?...
אַסיס, רב אלטער, באַמט גענאָסען! טהוט איהם אַ ציה, ביילע,
ביי'ם לינקען אויהער און זאָגט „לישועתך קויתי“...

רב אלטער. [האט בין אהער געחאַפּט אַ דרימעל, געפּייפט מיט
דער נאָז. חאַפּט זיך אויף.] אַ דאַנק! למאי זאָלט איהר זיך מטריח
זיין? איך בין אַ ווינציגער טרינקער... אַ איד טרינקט נישט...
אַ איד איז גאָר קיין טרינקער נישט... די צי-צי-ציוניסטען זענען
זעהר גערעכט... זיי זאָגען, אַז אַ איד... אַ איד ליגט אין דער ערד,
נייען איילען אין דער ערד... אַ איד איז געבאַך ת-תמיד פאַר-
שטאַכט, פאַריאַמערט... [ער זינגט מיט איין אומעטיגען קול].

פאַריאַמערט, פאַרקלאָאָגט,

פון זיינעם פאַריאַאָגט...

ר ב א ל ט ע ר .

נייען ברידער זענען מיר געווע - ע - עזען.
האָבען מיר געהאַנדעלט מיט פראַכט;
איינער איז פון אונז געשטאָרבען,
זענען מיר געבליבען אַכט.

א ל ע .

אוי, שמערעל מיט'ן פי - ע - עדעל,
בערעל מיט'ן באַס!
שפיעלט זשע מיר אַ לי - ע - עדעל
אויפ'ן מיטען גאָס!

ר ב א ל ט ע ר .

אַכט ברידער זענען מיר געווע - ע - עזען.
האָבען מיר געהאַנדעלט מיט ריבען;
איינער איז פון אונז געשטאָרבען,
זענען מיר געבליבען זייעבען.

א ל ע .

אוי, שמערעל מיט'ן פי - ע - עדעל,
בערעל מיט'ן באַס!
שפיעלט זשע מיר אַ לי - ע - עדעל
אויפ'ן מיטען גאָס!

ר ב א ל ט ע ר .

זייעבען ברידער זענען מיר געווע - ע - עזען.
האָבען מיר געהאַנדעלט מיט געבעקס;
איינער איז פון אונז געשטאָרבען,
זענען מיר געבליבען זעכס.

א ל ע .

אוי, שמערעל מיט'ן פי - ע - עדעל,
בערעל מיט'ן באַס!
שפיעלט זשע מיר אַ לי - ע - עדעל
אויפ'ן מיטען גאָס!

ר ב א ל ט ע ר .

דריי ברידער זענען מיר געווע - ע - עזען,
האָבען מיר געהאָנדעלט מיט טיי;
איינער איז פון אונז געשטאָרבען,
זענען מיר געבליבען צוויי.

א ל ע .

אוי, שמערעל מיט'ן פי - ע - ערעל,
בערעל מיט'ן באַס!
שפיעלט זשע מיר א לי - ע - ערעל
אויפ'ן מיטען גאס!

ר ב א ל ט ע ר .

צוויי ברידער זענען מיר געווע - ע - עזען,
האָבען מיר געהאָנדעלט מיט ביינער;
איינער איז פון אונז געשטאָרבען,
בין איך געבליבען איינער.

א ל ע .

אוי, שמערעל מיט'ן פי - ע - ערעל,
בערעל מיט'ן באַס!
שפיעלט זשע מיר א לי - ע - ערעל
אויפ'ן מיטען גאס!

ח י י ס [אליין].

איין ברודער זענען מיר געווע - ע - עזען,
האָבען מיר געהאָנדעלט מיט ספרים;
איינער איז פון אונז געשטאָרבען,
האָבען מיר געטרונקען א גלעזעל משקה... [ניסט].
אוי, שמערעל!...

א ל ע . א שענער גראַם!

ח י י ס . וועלען מיר נעמען צו ביסלעך משקה אָהן א גראַם.
לחיים, רב אַלטער! לאַמיר זיין געזונט!

ר ב א ל ט ע ר [טרינקט]. לאַמיר טאַקי זיין געזונט!
[עס לויפען אריין מישא און מאשא מיט פולע קעשענעס].

ז י ע ב ע ט ע ס צ ע נ ע .

מ י ש א א ו ן מ א ש א . געה, פראדעל, די מאמע רופט!
[פראדעל האפט דעם גראפין מיט וואסער און לויפט אין שטוב אריין].
ח י י ס . אנו, ווייזט, וואָס האָט איהר געבראכט?
מ י ש א א ו ן מ א ש א [לעדיגעוואוס די קעשענעס]. איז-
וואָלטע וואָס עפעל, גרושי, אפּעלסינעס. לאָווקא סטאַשטשילי,
יעי באַנו...

ח י י ס [קושט די קינדער]. בראַוואַ! בראַוואַ! מאַלאַדצי
רעביאַטאַ! אָט וואָס הייסט גוטע קינדער, געראַטענע, צו גאָט
און צו לייט! אָט וואָס הייסט פון קינדווייז אויף גוט געלערענט! ...
[ער גיט אַן רב אַלטערע אַ גלעזעל וויין און זיך אויף]. טרינקט, רב אַלטער.
און פאַרבייסט. לאָז אײַך וואויל באַקומען, ווי אין דער הייליגער
הגדה שטעהט געשריבען. טרינקט און עסט, רב אַלטער, מע וועט
במילא שטאַרבען, ווי מיינער אַ באַקאַנטער בעל-עגלה פלעגט זאָגען,
אַז מע האָט דערלאָנגט צום טיש אַ שיסעל קאַרטאָפּלים און סע האָט
געזעצט אַ פאַרע, ווי אין באָד.

ר ב א ל ט ע ר . האָ? און אפּשר זענט איהר גערעכט.
לאַמיר טאַקי נעמען צו קאַפלעך... לחיים, לחיים. גאָט זאָל געבען,
אידען זאָלען זיין אידען. וואָרום אַ איד איז גאָר אײַן אַנדער מין
באַשעפעניש... אַ איד טרינקט ניט קיין בראַנפּען, פּע!... אַ איד
טרינקט וויין... אַלע מאָל וויין... סע קומט פּסח צום סדר, טרינקט
ער וויין... און וויפּיעל ער זאָל ניט טרינקען, איז ער תמיד נישטער...
[פרייליך]. קיינמאָל ניט שכור!... אַיאַ, היימונקעלע? קיינמאָל
ניט ש-שכור!...

ח י י ס . חס וחלילה! וואָס הייסט, אַ איד גאָר וועט זיין
שכור? ... דערפאַר דאַרף מען טאַקי נעמען נאָך אַ מאָל צו קאַפלעך.

[ער ניסט'אן נאך א מאל, קושט זיך מיט רב אלטערען. נעמט די קינדער און געהט מיט זיי א טענצעל].

ר ב א ל ט ע ר [פליעסקעטצו און זינגט].

וואָס מיר זענען זענען מיר,
אָבער אידען זענען מיר.
וואָס מיר טהוען טהוען מיר,
אָבער אחרונג בענטשען מיר!

וואָס מיר זענען זענען מיר,
אָבער אידען זענען מיר.
וואָס מיר טהוען טהוען מיר,
אָבער גמרא לערנען מיר!

וואָס מיר זענען זענען מיר,
אָבער אידען זענען מיר.
וואָס מיר טהוען טהוען מיר,
אָבער דאוונען דאוונען מיר!

וואָס מיר זענען זענען מיר,
אָבער אידען זענען מיר.
וואָס מיר טהוען טהוען מיר,
אָבער זמירות זינגען מיר!

וואָס מיר זענען זענען מיר,
אָבער אידען זענען מיר.
וואָס מיר טהוען טהוען מיר,
אָבער בפרות שלאָגען מיר!

וואָס מיר זענען זענען מיר,
אָבער אידען זענען מיר.

וואָס מיר טהוען טהוען מיר,

אַבער שבת מאַכען מיר!

[עס קומט צו פראַדעל און בלייבט דערשטוינט].

א כ ט ע ס צ ע נ ע .

פ ר א ד ע ל [פאַלטצו אויף היימ'ען]. צי דו ביזט משוגע?
 צי דו ביזט חסר-דעה? ... פלוצים אין מיטען דרינען טאַנצען? ...
 [צו די קינדער]. געהט, די מאמע רופט אייד. איהר וועט שוין
 דאָרטען האָבען פאַר די מאַראַנצען! ... [די קינדער געהען אוועק].
 און איהר אויך, רב אַלטער? ... פע, שעמען מענט איהר זיך. אזא
 איד, קיין עין-הרע!

ר ב א ל ט ע ר [פלאַנטעט מיט דער צונג]. א איד? ... א איד
 איז ניט קיין גוי... א איד זאָל טאַקי זיין תמיד געזונט און מאַריך
 ימים ונשים זיין. וואָרום א איד, וויפיעל ער זאָל ניט טרינקען, איז
 ער קינמאָל ניט ש-שכור... [גיסט צו א כוסה].

פ ר א ד ע ל. וואָס סע האָט זיך מיר גע'חלומ'ט היינטיגע
 נאַכט און יענע נאַכט און א גאַנץ יאָהר! ... דאָרט אין שטוב איז
 א מזל-טוב, דעריבער באַדאַרפען זיי דאָ זשליאַקען וויין! ... ביילע!
 ב י י ל ע. זיי האָבען גאָר אזוי פיעל ניט געטרונקען. זעה-
 נאָר! גענומען צו די ליפּען...

ח י י ס. גענומען צו די ליפּען און טאַקי באַלד אַראָפּ-
 געשלאָנגען... הערט זשע אויס, רב אַלטער. אז מיר האָבען יאָ
 דערלעבט א מזל-טוב, טאָ לאָמיר טאַקי נעמען צו ביסלעך וויין און
 טרינקען לחיים פאַר אונז אַליין און פאַר אונזערע אייגענע פלות,
 און לאָמיר זיך צו-ווינטשען איינס דאָס אַנדערע, סע זאָל זיין מיט
 מזל. מזל-טוב דיר, פראַדעל, מיין טויערע פלה, מיין ליכטיגער
 שטערן, מיין קרוין, מיין שפיעלפויגעלע! געב מיר אַהער דיין
 זיס הענטעל און זאָג מיר צו, אז דו וועסט מיר זיין געטריי! ...
 [ווייל זי אַרומנעמען].

פ ר א ד ע ל [שטופט איהם אפ]. אלע ביזע וויסטע חלומות!
אפנים, דו ביזט שפור? ...

ח י י ם . שפור? חס וחלילה! ווי קומט א איד זיין שפור?
וואס זאגט איהר, רב אלטער? קאן א איד זיין שפור?
ר ב א ל ט ע ר [שמייכלט און באקמט זיך]. א איד איז
קיי-קיינמאל ניט ש-שפור! א איד איז א איד, און דיזען, דאזען,
דאס און יענס...

ח י י ם [וויי ארומנעמען פראדען]. אפשר געפעלט דיר ניט,
קאנאריקעל, דער יחוס, וואס איך בין א משרת? ... נארעלע,
משרתים פיהרען היינט דאס גאנצע רעדעל... קארג פארהאן ביי
אונז בעלי-בתים, וואס זענען געווען אמאל משרתים? און מיין
בעל-הבית אליין, זאל דיר צו קיין חרפה ניט זיין, איז ניט געווען
קיין משרת? ... א ביסעל גנבה, א ביסעל הצלחה — חוץ זיין
שאַדען אויף מיר געזאגט געוואָרען אין צעהן יאָהר אַרום! ... צי,
אשטייגער, למשל, נעם דיין מאדאם — ניט געווען פריהער איין
אם? ... היינט דאָקטערט זי זיך שוין און פאָהרט אין די בעדער
אריין... נארעלע, וועסט, אם ירצה השם, אויך זיין א מאדאם אמאל,
וועסט דו זיך אויך, מיט גאט'ס הילף, דאָקטערען. זיי זיכער...

פ ר א ד ע ל [שטויסט איהם אפ]. ביים זיד אָפּ די צונג! ...

ח י י ם . אָמין, אלע ווייפער! פאָלג מיר, קעצעלע מיינס,
לאָמיר ברעכען טעלער. מזל טוב! ... ביילע! רב אלטער! זאָגט
אונז מזל טוב! [שלעפט-ארויס פון קעשענע א גאָדענע קייט און טהוט-אן
פראַדען אויפ'ן האַלז]. אזוי ווי דו ביזט איצטערט מיין כלה, שענק
איך דיר א מתנה. ס'ליגט ביי מיר אָנגעגרייט שוין פון צוויי
וואַכען. [ער נעמט-ארום פראַדען און טהוט זי א קוש. זי שטופט איהם
כלמרשט אפ].

ב י י ל ע . מזל טוב דיר, פראַדעל, פאַרנוי געזונט! וואָס
זאָגט איהר דערויף, רב אלטער? [זי ווייזט איהם אויף פראַדעל'ס מתנה].
ר ב א ל ט ע ר . וואָס זאָל איך זאָגען? איך זאָג, אז א
איד... א איד זאָל מאַריך ימים ונשים זיין... א איד עסט און

טרינקט — און גאָר... גאָרניט... שאַ, שטייל... פיש - פיש - פישטישעט
ווי אַ פויגעלע... דיווען, דאָזען, דאָס און יענס... [ער שטעהט-אויף און
פאלט פון די פיס]. אַ איד, אפילו אַז ער טרינקט, איז ער ת-תמיד
ניכטער... פלאַנטעט ניט מיט דער צונג... פאלט ניט פון די פיס...
נעהט גלייך, ווי אַ סטרונקעלע... טהוט זיך ניט אַ בויג נישט אַהער...
נישט אַהין... איז ביי אַלע געדאַנקען... וואָרום אַ איד... וויפיעל
ער זאָל ניט טרינקען קיין וויין, איז ער קיי-קיינמאָל ניט, אָבער
טאַקי קיינמאָל ניט ש-ש-ש... אוי, אַ איד האָט אַ פינסטער מזל...
זיי זענען גערעכט, די צי-צי-ציוניסטען, אַז דאָס פאַלק... אַז אַ
איד איז ת-תמיד אין דער ערד... ת-תמיד פאַראומערט, פאַר-
חושב'ט, פאַרוואַגעלט... [זינגט אונטער דער נאָז].

פאַריאָ-וואָ-מערט, פאַר-קלאָ-וואָ-אָגט,
פון זא-וואי-נעם פאַר-יא-וואָ-אָגט,
פון גא-וואט דאָס פאַר-שאַלטענע קינד... [אויסצויגען].
אוי-אוי-אוי!
אוי-אוי-אוי!

ח י י ם [נעמט רב אַלטערען פאַר אַ האַנט]. וואָס טויג אייך, רב
אַלטער, זיין „פאַריאָ-וואָמערט און פאַרקלאָ-וואָגט"? לאָזען
בעסער אונזערע שונאים יאָמערען און קלאָגען אויף זייערע קעפּ!
איחר פאַלגט מיר, רב אַלטער, גיסט אייך בעסער אָן אַ פרישע פוסה
און טרינקט לחיים צו אייער ביילען... לאָז זיין אין אַ גוטער שעה
אַ מזל'דיגער, איחר זאָלט זיך מיט איחר עלטערען אין עושר און
אין כבוד... איך ווייס דאָך, אַז איחר פאַרקעוועט אַרום איחר שוין
פון אַ האַלב יאָהר... אַ וועלט שלאָפט ניט... וואָס מאַכט איחר
אַנשטעלען, ביילע, וואָס ברעקעלט איחר זיך? לאָס איך האָבען
אַזא יאָהר, וואָס פאַר אַ זיווג דאָס איז, ווי מיין רביצין פלעגט
זאָגען אויף איחר שכן, בשעת ער פלעגט זיך צעפאַטשען מיט זיין
פלוני'טע... אַ זיווג — זאָג איך אייך!

ר ב א ל ט ע ר. אַ זיווג מן השמים... לחיים, לחיים!

[עס קומען-אן וויעדער די קינדער מיט פולע קעשענעס, קנאָקען נישלער].

לייב און לעבען! ... אזא הולטאיקע, אזא פארשיווע איד'נע, אזא סמארקאטע מויד! וואָן פון מיין שטוב! [צו רב אלטערען]. און אַט דער שלעפער וואָס טהוט דאָ?

ר ב א ל ט ע ר [אנגערודערט, פלאַנטעט מיט דער צונג].
ש-ש-שלעפער, זאָגט איהר? ווי קומט א איד צו זיין א שלע-
פער? א איד איז קיי-קיי-קיינמאָל ניט קיין שלעפער! קיי-קיינ-
מאָל ניט... און וואָס איהר טרייבט מענטש'ען פון ש-ש-שטוב —
מהכתיתי, טרייבט, טרייבט. נאָר איין עולה איז דאָס פון אייך...
ווייסט איהר, פאַר וואָ-וואָ-וואָס? ס'איז היינט אנדערע יאָהרען
נאָר... נישט דאָס, וואָ-וואָ-וואָס אַמאָל... איהר זאָלט זעהען
ביי מיר אין די ביכלעך... די צעצעליסטען זאָגען... א קלאַנג צו
א'יער קאָפּ! דיזען, דאזען, דאָס און יענס...

מ א ד א ס [צו היימ'ען]. און דו, שאַרלאַטאַן, וואָס טהוּסט דו
דאָ? וואָן פון דאָנען!

ח י י ס [גאנץ עלעגאַנט]. א דאַנק פאַר אַ קאַמפלימענט!
[די מאַדאַם לאָזט זיך צו איהם מיט ביידע הענט, וויל צונעמען די קינדער. חיים
נעמט זי פאַר אַ האַנט, טהוט אַ וואונק צום איבעריגען עולם, און מע האַפט זי
אריין אין רעדעל אריין און מע געהט מיט איהר אַ טענצעל. די מאַדאַם רייסט
זיך מיט אלע כחות, נאָר ס'איז אומזיסט: מע לאָזט זי נישט אַרויס פון קאהן].
רב אלטער! וואָס שווייגט איהר? זאָגט עפּיס אַ גוט וואָרט!

ר ב א ל ט ע ר [אויפגעלעבט, זינגט].

ס'איז היינט אַ נייע וועלט,
מע קוקט ניט אויף קיין געלט,
קיין גרויס, קיין קליין,
קיין מיאוס, קיין שען,
קיין אָרעם און קיין רייך —
אלע זענען גלייך!...

א ל ע [זינגען און טאנצען].

קיין גרויס, קיין קליין,
 קיין מיאוס, קיין שען,
 קיין אָרעם און קיין רייך —
 אלע זענען גלייך!
 אלע זענען גלייך!...

[די מאַראַם רייסט זיך פון זייערע הענט און שעלט, נאָר מע הערט ניט איהר קול. עס עפענט זיך די טיר און עס קוקט־אריין דערשראָקען אין קיך אַריין דער נאָנצער עולם: העררען און דאַמען, און חתונ־כלה אויך בתוכם. אייניגע מיט קאַרטען אין די הענט. מע בלייבט שטעהן אַ וויילע פאַרנליווערט, איטליכער אין אַיין אַנדער פּאָזע. — לאַנגזאַם פאַלט דער פאַרהאַנג].

פארביטען די יוצרות

א פרייליכס אין איין אקט.

איבערגעמאכט פונ'ם איינאקטער „מזל טוב“
אין די יאָהרען 1906 — 1915.

די פארשוינען :

צ ב י ה - ק י י ל ה , א קעכין אין א רייך הויז. א יונגע אלמנה.

מ א ש ע , א שטובמיידעל.

א י צ י ק , א משרת מיט א פאטלע האר. טראנט א גאלדענעם סינגעט.

ק א פ ע ל , א דיענער אין איין אפטיק.

ק ל מ ן ד ל ו ת , א שוסטער. איין אלטער בחור.

ס א ש ק ע , א נגיד'ס א בחור'על.

ק ל א ר א } צוויי נגיד'ישע פרייליכנס.
א נ א

ד ע ר נ ג י ד , איין אויפגעקומענער אריסטאקראט.

ד י נ ג י ד י ת , א מאדאם אין א געלעז פאריק.

[א גרויסע קינד איז א רייך הויז. — אויסגעהאנגען א סך געפעס.
אויף די ווענט — אילוסטראציעס פון צייטונגען און זשורנאלען,
א שפיעגל מיט א געשטיקט האנדטיכעל, א פאר יאפאנישע פעכער,
קליידלעך, קאפטלעך. ביי דער זייט א גרינער קאסטען, א בעטעל
מיט א סך קישענס. — צוויי טירען: איינע ארויף אין שטוב אריין,
מיט עטליכע טרעפלעך; די אנדערע, א הינטערטיר, אין דרויסען
ארויס. — צ ב י ה - ק י ל ה שטעהט ביים אויווען מיט פאר
קאטשעטע ארבעל, קאכט וועטשערע.]

צ ב י ה - ק י ל ה [בראקט א ציבעלע, זינגט א ליערעל].

אוי, וואו זענט איהר, יונגע יאָוואָרען?
זאָנט, וואו זענט איהר אַהינגעקיוועמען?
צי מיט'ן פייער פארברענט געוואָוואָרען?
צי מיט'ן וואסער אוועקגעשויוועמען?...

אז אַך און אז וועה איז צו זייערע קעפ, אז צביה-קיילה נעבאך בא-
דארף זיין ביי זיי א דיענסט, און ביי די יונגע יאָהרען, און נאך
אין אזא שטוב מיט אזעלכע קינדער, גאט זאָל ניט שטראָפּען פאר
די רעד! ... [געמטראָפּ איז א באַזונדער טעפעל פון אלע מאכלים צו ביסלעך].
א יטוב! ... א קרעטשמע! ... איטליכער פרעסט אין איין אנדער
צייט... האַלט פאר זיי א גאַנצען טאָג דעם אויווען, האַלטען זאָל
זיי ביים בויך! ... און ווער שמועסט, אז דער בעל-הבית איז נישט
אין דער היים... [ניכטראָפּ אין טעפעל אריין, טרייסעלטראָפּ די הענט, ווישט
זיך מיט'ן פארטוד]. עי-עי-עי! ווי לאַנג בין איך אליין געווען
ביי זיך א בעל-הבית'טע, ביי מיין טיש מיט מיין מאן עלי-שלום...
[זינגט].

יאָהרען יונגע!
 יאָהרען גרינגע!
 וואָס זענט איהר אזוי גיך אוועק?
 עס זעהט אייך ניט קיין
 איי - איי - אייגעל,
 עס יאָגט אייך ניט קיין
 פיי - איי - אייגעל —
 אוועק, אוועק, גאָר אָהן איין עס!...

[עס הערט זיך אַ קלאַפּען אין דער הינטערטיר]. ווער קלאַפּט דאָס דאַרטען?
 מיט'ן קאָפּ אָן וואַנט! ... [פאַרחאַפּט זיך]. אוי, וועה איז מיר, אורדאי
 רב קלמן? ... [קלאַפּט זיך צו דער טיר]. אַ טייערער איד דאָס איז, אַט
 דער קלמן דלות! האָט נעבאָך ניט קיין גליק, אזוי ווי איך... און
 עלענד, אזוי ווי איך... [עפענט די טיר]. עס קומט אריין פון דרויסען קלמן
 דער שוסטער, אַ איד פון אַ יאהר עטליכע און דרייסיג מיט אַ שוואַרץ
 בערדעל, טראַגט אַ צוגעלעגערט קאפּעלישעל, מיט אַ קויטיגער מאַנישקע, מיט צו
 קורצע הויזען].

קלמן דלות. אַ גוטען אָווענט אייך, צביה-קיילה!
 וואָס מאַכט איהר גוטס? געגאַנגען פאַרביי, געזעהען עס לייכט זיך
 ביי אייך, טראַכט איך מיר: לאָמיך אַריינגעהן אויף אַ וויילעטשקע
 זיך אַפרוהען. מע זיצט ביי'ם וואַרשטעק, ווערט מען פאַרזעסען,
 צו אַלדי גוטע יאָהר... [חאַפּט אַ קוק אין אויווען]. נאָך זענט איהר
 ביי'ם אויווען? אזוי שפעט!

צביה-קיילה [טראַגט איהם צו אַ בענקעל]. זיצט, רב קלמן! ...
 שפעט, זאָגט איהר? דאָ, אין דער שטוב, מוז מען אַ גאַנצען טאָג
 און אַ גאַנצע נאַכט שטעהן ביי'ם אויווען, שטעהן זאָלען זיי אין
 געהאַקטע וואַונדען! אַ שטוב איז דאָס? אַ קרעטשמע! ... און
 ווער שמועסט, אַז דער בעל-הבית איז ניטאָ אין דער היים!...

קלמן דלות. אזוי? איז ער נישטאָ גאָר אין דער
 היים? וואו איז ער דען?

צ ב י ה - ק י י ל ה . ווייסט זיי דער שווארצער יאָהר! ...
אפשר וועט איהר טרינקען א גלעזעל טיי? אָדער גאָר עפּים צו-
בייסען? [טראָגט איהם אונטער פונ'ם קליינעם טעפעלע].

ק ל מ נ ד ל ו ת . [רוקט זיך צו צום טעפעלע]. א דאַנק, למאי
זאָלט איהר זיך מטריה זיין?

צ ב י ה - ק י י ל ה . פאָהרט ער גאָר ארויס פון דער היים,
אזוי קעהרט מען איבער די שטוב מיט'ן קאָפּ אראָפּ... אלע מאָל,
ווען ער פאָהרט אוועק, מוז זיך עפּים טרעפּען איין אומגליק... אָט
איז געווען ביי אונז נעכטען איין „אָביסקע“. פאָליציע, זשאַנדאַרען
און סאָלדאַטען זענען אַריבערגעפאלען, איבערגעקעהרט די שטוב
און צוגענומען אונזער וואַלאַדקען אין קאָטשומענט אַריין. מסתמא
האָט איהר געהערט שוין? ... אפשר וועט איהר נעמען פריהער
א ביסעל קאַניאַק? נישקשה, זיי האָבען גענוג... [ניסט איהם אַ א
גלעזעל].

ק ל מ נ ד ל ו ת . א דאַנק, צו וואָס זאָלט איהר זיך מטריה
זיין? איהר ווייסט דאָך, אַז איך בין ניט קיין טרינקער... לחיים!
לאַז גאָט געבען... [טרינקט אַויס]. אַז! א האָרב גלעזעל משקה! ...
אזוי, אזוי? האָט מען דעם בחור, הייסט עס, אַריינגעפאַקט?
אַ וואויל בחור'על וואַלאַדקע! ווייסט איהר ניט, פאַר וואָסערע
מעשים טובים?

צ ב י ה - ק י י ל ה . ווייסט זיי דער שווארצער יאָהר!
צעצעליסטען! ... למאי אָט איז דער עלטערער זייערער, פעטי, גאָר
פאַרפאלען געוואָרען... [רוקט איהם צו א טעפעלע מיט א לעפעל].

ק ל מ נ ד ל ו ת . [קוקט אַריין אין טעפעלע]. צו וואָס זאָלט איהר
זיך מטריה זיין? ... אזוי, אזוי? פאַרפאלען געוואָרען? [עסט נאָנט
אפּעטיטליך]. וועדליג איך בין איין עסער...

צ ב י ה - ק י י ל ה . [ניסט איהם אונטער זיך]. ווי אין דער ערד
אַריין! ס'איז אפילו ביי איהם ניט דאָס ערשטע מאָל. איך זאָל
האָבען די ברכות, וויפיעל מאָל עס מאכט זיך, ער קומט אַהיים

שוין מיט'ן טאג גלייך, האָט מורא פאר'ן בעל־הבית, קלאָפּט ער אָן צו מיר, איך זאָל איהם אַרײַנלאָזען דורך דער קיכטיר... זאָלט איהר זעהען דעמאָלט אַ פנים ביי איהם, ווי אויף צו־להכעים: די אויגען רױט, די האָר צעקאָשמעט, קוים וואָס ער האָלט זיך אויף די פיס... אפשר וועט איהר נעמען, רב קלמן, אַ גלעזעל ווישניק? נישקשה, ס'איז ביי זיי דאָ גענוג!... [ניסט איהם אָן].

ק ל מ ן ד ל ו ת. אַ דאַנק, למאי זאָלט איהר זיך מטריח זיין? [פאַרזוכט]. אַ שענע מעשה, נאָר אַ קורצע! וואו זשע, למשל, קאָן ער זיין, אָט דער פעטי אייערער?

צ ב י ה - ק י י ל ה. דער רוה ווייסט די ביינער זייערע!... אַ רחמנות, הערט איהר, איז נאָר אויף איהר, אויף דער בעל־הבית'טע נעבאָך. וואָס זי צעוויינט! וואָס זי צעיאָמערט!... אפשר וועט איהר נעמען נאָך אַ גלעזעל? [ניסט איהם אָן]. טרינקט, ס'איז גוטער ווישניק, בעסער פונ'ם בעסטען וויין...

ק ל מ ן ד ל ו ת. אַ דאַנק, למאי זאָלט איהר זיך מטריח זיין?... וועדליג איך בין אַ טרינקער... [טרינקט]. ווייסט איהר, וואָס איך וועל אייך דערצעהלען, צביה־קײלה? אַז די וועלט זאָגט אַ ווערטעל: די קאפּאָטע פאַרזעצען און אַ נגיד זאָל מען זיין, איז ניט אומזיסט.

צ ב י ה - ק י י ל ה. אַקעגען וואָס איז דאָס געקומען צו רעד? ק ל מ ן ד ל ו ת. אַקעגען דעם, וואָס איהר זאָגט ווישניק... איך בין דערגאַנגען מיט מיין שכל, אַז אַ נגיד איז טויזענט מאָל בעסער צו זיין ווי איידער אַ קבצן, האָטש אפילו קארל מאַרק זאָגט, אַז קאפיטאַל איז אַ סס־המות...

צ ב י ה - ק י י ל ה. ווער איז דער מאַרק? [ניסט איהם אונטער]. טרינקט, רב קלמן, נאָך אַ קאַפּ!

ק ל מ ן ד ל ו ת. דאָס איז דער גרעסטער פון... פון... אַ דאַנק, למאי זאָלט איהר זיך מטריח זיין? וועדליג איך בין אַ טרינקער... [טרינקט]. קארל מאַרק איז דער, וואָס נעמט זיך אַז

אונזער קרייז. ער איז פאר אונז, בעלי-מלאכות, שטאָהל און אייזען. אַ קלייניגקייט פראָ... פראָל... פראָלעטאריאט — קוים אויסגערעדט!...

צ ב י ה - ק י י ל ה. וואָס הייסט דאָס פראָ... פראָ... טפו! איד קאָן עס גארניט אַרויסרעדען! [דערגיסט איהם דאָס גלעזל].

ק ל מ נ ד ל ו ת. אַ דאַנק, למאי זאָלט איהר זיך מטריח זיין? ווערליג איד בין אַ טרינקער... [טרינקט און פלאַנטעט מיט דער צונג]. זאָגט מיר נאָך: פראָ... פראָ... טע... פראָלע... פראָט — טפו! לאָז דאָס געהן אין דער ערד! זאָגט מיר בעסער, צביה-קייילה סערדצע, וואָס איך וועל אייך פרעגען: אַשטייגער, פדומה למשל, ס'זאָל זיך אייך מאַכען אַ פראָל... פראָל... פראָלעטאריאט, מיין איך אַ גלייכער שידוך... אַשטייגער. פדומה, אַ בעלי-מלאכה, אַ חברה-מאָן, פון די, וועלכע קאָמאָרע, איהר פארשטעהט? ... וואָס טרינקט ניט... סייידען אַמאָל, אַז עס מאַכט זיך... איהר פאר-שטעהט? מען איז דאָך ניט מעהר ווי אַ לעבעדיגער מענטש... און דאָס איבעריגע דארפט איהר שוין אַליין פארשטעהן...

צ ב י ה - ק י י ל ה. [ברעקעלט זיך, דרעהט דעם שפיץ פארטוד]. אַז איהר רעדט אַזוי פארשטעלט... [רוקט איהם אונטער אַ ביסעל איינגעמאכטס]. פארבייסט, רב קלמן, פאַר וואָס פארבייסט איהר ניט?

ק ל מ נ ד ל ו ת. אַ דאַנק, למאי זאָלט איהר זיך מטריח זיין? ווערליג איד בין איין עסער... [עסט]. ווילט איהר, איד זאָל אייך זאָגען אָפּענטליך? [עס הערט זיך אַ קלאַפּ אין טיר פון דרויסען].

צ ב י ה - ק י י ל ה. וועמען טראָגט דאָס שוין דער רוח? [זי רוימט-אויף געשווינד פונ'ם טישעל, פאַרנעמט דאָס פלעשעל ווישניק, געהט צו דער טיר. קלמן רלזט שלעפּט אַרויס פון קעשענע אַ ביכעל, פאַרטייעפט זיך בלושטשט]. ווער איז דארטען?

אַ קוֹל פֿון יענער זייט טיר. ס'איז איך!

צ ב י ה - ק י י ל ה. ווער איז געווען דער איד?

דאָס קול פון יענער זייט טיר. א מענטש,
ניט קיין רוח!

צ ב י ה - ק י ל ה. ס'איז דו, איציקעל?

דאָס קול פון יענער זייט טיר. וואָס
עפּים איציקעל? וואָס האָט איהר מיך פאַרצויגען אויף א שטריי-
קעל? איציק איז ניט איציקעל. גיכערט, עפענטאויף, אין
דרויסען איז ניט געהייצט...

צ ב י ה - ק י ל ה. ברענען זאָלסט דו אויפ'ן פייער, משומד
אינער! [עפענטאויף מיט כעס די טיר, און עס קומט אדיין איציק דער
משרת, א יונג מיט א סינגעט און מיט א קייט, טראַגט אויף זיך א פרעמדען
פירזשאַק, וואָס הענגט אויף איהם ברייטליך-לעפעשעוואַטע, א רויטען שניפּס,
געלע שיד, ווייסע האַנטשוהען].

א י צ י ק. [טהוּטאויס די האַנטשוהען, ברייט]. א גוטענאָווענט
איך, צביה-קיילה! א גוטענאָווענט איך, רב קלמן! א גוטער
נאָווענט זאָל זיך אריינחאַפּען אין איך ביידען! ס'איז ביי איך
דאָ וואַרעם ווי אין א באָד, קיין עין-הרע, ריין און ציכטיג, ווי ביי
מיין מאַמען פלעגט צו זיין ערב פסח, בשעת דער טאַטע האָט נאָך
אַרומגעטיאָפּקעט מיט'ן פערדעל איבער דער פלאַטע. [געהט-צו צום
טישעל, ניסט זיך אן א גלעזל ווישניק]. געניסט, רב יצחק! ווי מיין
בעל-הבית'טע-לעבען זאָגט צו איהרע געסט, בשעת זי איז זיי מכבד
מיט ווערעמיגע ניסלעך. [טרינקט]. וואו איז ערגיץ מאַשענקע?

צ ב י ה - ק י ל ה. [רייסט אַרויס ביי איהם דאס גלעזל]. אַוועק,
משומד, נישט אויף דיין מיסט געוואַפסען! ... וואָס פאַדאָרפסט דו
מאַשען? און וואָס ביזט דו אַזוי אויסגעפּוצט? און וואָס הערט
זיך עפּים ביי איך? וואָס מאַכען דינע בעל-יבתיים?

א י צ י ק. מיט די זייטען לאָזען זיי איך מאַכען! מיוחסים!
האָבען זיך אַינגעשמועסט, אַז נאָר זיי זענען לייט, און אַלע
איבעריגע זענען גאַרנישט מיט גאַרנישט... [צום שוסטער]. וואָס
לייענט איהר, רב קלמן?...

ק ל מ נ ד ל ו ת . וואָס איך לייען ? וועגען קארל מאַרק
און וועגען קאפיטאַל...

א י צ י ק . וואָסער מאַרק ? און וועמענ'ס קאפיטאַל ?
וואָסערע לאָקשען ? און וואָסערע פּלאַמען ?

ק ל מ נ ד ל ו ת . וועגען מאַרק'ס מעטאָדע, ווי אזוי צו
קאפיטאַליזירען דעם פּראָ... פּראָט... פּראָלעטאַריאַט ; אָדער
ווי אזוי צו פּראָ... פּראָלעטאַריזירען די קאפיטאַליזאַציע...
א י צ י ק . און איהר פאַרשטעהט, וואָס איהר לייענט ? און
איהר האָט נאָך אַלע צייהן אין מויל ?

צ ב י ה - ק י ל ה . האָבען זאָלסט דו קדחת, רבוננו של עולם !
א שפּראַך פון אַ מענטשען ! [עס קומט-אן פון אויבערן מאַשע מיט אַ
פּעקעל וועט, דערזעהט איציקען].

א י צ י ק . אַ גוטענאָווענט דיר, נשמה מיינע ! דו זאָלסט
ניט זיין אזוי אָנגעלאָדען מיט העמדער און מיט אונטערהויזען,
וואָלטען מיינע פּלאַסע ליפּען זיך באַהעפט מיט דיינע רויטע באַקען,
ווי ביי רב קלמנ'ען אין ביכעל שטעהט געשריבען...

מ א ש ע . אין דער ערד מיט'ן קאָפּ ! נאָ דיר אזאָ שלים-
מזל ! וואָס האָסט דו זיך אזוי אויסגעפּוצט, ווי צו דער פּגירה ?
צ ב י ה - ק י ל ה . יאָ-נאָ, עפּים איז ער מיר היינט צו יום-
טוב'דיג !

א י צ י ק . וואָס דען ? אַ מענטש לעבט איין מאָל, נישט
קיין צוויי מאָל, ווי מיינ טאַטע פּלעגט זאָגען, אז ער האָט נישט
געהאַט אויף שבת און די מאַמע האָט איהם באַגראָבען... זאָג נאָר,
מאַשטקע, וואָס מאַכט עפּים מיינ יונגען בעל-הבית'ס פּלח'כען ?
מ א ש ע . דיין טאַטענ'ס עסק ?

א י צ י ק . מסתמא אז איך פרעג, איז ניט אומזיסט, ווי מיינ
שוועסטער האָט אַ מאָל געזאָגט, בשעת איך האָב געהאַפּט אַ פאַטש
גאָר אומגערעכט... איך האָב צו איהר אַ בריוועל פון מיינ יונגען
בעל-הבית. ער איז דאָס אין איהר פאַרליעבט אַ ביסעל, נאָך מעהר
ווי איך אין דיר... [ווייל אַ גלעט טהעז מאַשען].

מ א ש ע [גיט איהם איבער די הענט]. פאווואָלי מיט די הענט.
דו שאַרלאַטאַן!

א י צ י ק [צו קלמנעו]. אַט אַזוי. ווי איהר זעהט, האָבען מיר
קיין גליק ניט, נישט איך, נישט מיין בעל־הבית... מיר זענען מיט
זיי אדרבה ואדרבה, און זיי זענען מיט אונז קידער־ווידער... מיין
אראָנטשיק וויל זי, געהט־אויס חתונה האָבען, און זי זאָגט — זי
האָט נאָך צייט, ווי מיינער אַ באַקאנטער זאָגט, אַז דער שניידער
קומט צו איהם מאָהנען פאר גענעה און ער האָט אַ מכה ניט קיין
געלט...

מ א ש ע. איך האָב מורא, אַז דיין באַקאנטער — דאָס ביזט
דו אַליין...

א י צ י ק. און איך האָב מורא, אַז איהר דרעהט דער וועלט
אַ קאַפּ. איהר דרעהט אַזוי לאַנג, ביז איהר פארדרעהט אי זיך,
אי יענעם...

מ א ש ע. אָבער דיר האָט נאָך לעת־עתה קיינער ניט פאר־
דרעהט קיין קאַפּ?

א י צ י ק. ביז צוהער — געלויבט דער אויבערשטער, אַ חוץ
דיר...

מ א ש ע. לעבען זאָלסט דו אַזוי!

א י צ י ק. אָמין גמ אַתם!

צ ב י ה - ק י י ל ה. טאָמער וואָלט געווען גענוג צו שאַרפּען
די צינגלעך? זאָג בעסער, וואָס טהוסט דו דאָ אַזוי שפּעט טאָקי
אויף דער רעכטער אמת?

א י צ י ק. אויף דער רעכטער אמת זאָג איך דאָך אייך, אַז
איך האָב געבראַכט אַ בריוועל פון מיין יונגען בעל־הבית צו אייער
אניומען, און געבעטען האָט ער מיך, איך זאָל איהם ברענגען תשובה.
[שלעפט אַרויס דאָס בריוועל פון דער אונטערשטער קעשענע]. ער האָט מיר
אַנגעזאָגט, למען־השם, איך זאָל דאָס בריוועל ניט ווייזען קיינעם,
אַפּגעבען גלייך צו איהר אין די הענט אַריין... נאָר וואָס דען?
מיר וועלען דאָס פריהער פאווואָלינקע אויפּעפענען, אַ סוף טהון

אומיסטען. וואס שרייבט ער דאָרטען? [צו צביה־קייילה׳ן]. געפינט זיך ניט ביי אייך א ביסעל הייס וואסער און א שאַלעכץ פון איין איי, וועלען מיר דאָס מאַכען ווי עס געהער צו זיין... ס׳איז נישט דאָס ערשטע מאָל ביי מיר, ווי מיין פעטער האָט געזאָגט, בשעת מע האָט איהם איינגעזעצט אין חדר־גדיא... [צביה־קייילה גיט איהם א טעלער מיט הייס וואסער און א שאַלעכץ פון איין איי. ער באַנעצט דאָס בריוועל פון דער אנדערער זייט]. ס׳איז ביי מיר, פאַרשטעהט איהר, אזא חולאת — איך האָב ליעב אלסדינג וויסען, איך שטאַרב אוועק! מ א ש ע. דו שטאַרבסט אוועק? איך וועל זאָגען נאָך דיר קדיש. [קוקט, ווי איציק עפענט דעם קאנווערט].

צ ב י ה - ק י י ל ה. א בעלנות צו עפענען פרעמדע בריעה! אנו, וואָס שטעהט דאָרטען?

א י צ י ק [ציט ארויס דאָס בריוועל]. איר זעה, איהר זענט אלע זעהר גייעציג צו האַרבען נייעס... דער חסרון, וואָס מיין יונגער בעלי־הבית שרייבט צו איהר אויף רוסיש. און מיר האָט דער דאָקטער אָנגעזאָגט טויזענט מאָל, אז „רשעות“ קאָן מיר שאַרטען צו די אויגען... לאָז איין אנדערער שוין לייענען, ווי מיין ברודער האָט געזאָגט, בשעת מע האָט איהם אויפגערופען ממשיר צו זיין בר־מצוה... רב קלמן, איהר ווילט פאַרדיענען עולם־הבא? נאָט לייענט זיי דאָס בריוועל, נאָר פאַוואָלי, נישט געחאַפט, וואָרט ביי וואָרט, ס׳איז ניט קיין הייסע לאַקשען, ווי מיין מאמע פלעגט מיר זאָגען בשעת בענטשען און טאָק אין איינוועגס שענקען א פאָר פעטיש אויך, גלאַט אזוי זיך, פון היימליכקייט וועגען... נו, רב קלמן, ריהרט זיך, טהוט אָן די בריל און לאָמיר הערען די מגילה... ק ל מ ז ד ל ו ת [טהוטאָז די בריעה, לייענט]. „ליעבע טייערע

אנא! איך בין ניט אימשיטאָנד אַרויסצוזאָגען, ווי ווייט איך בין געקענט פון דעם, וואָס איך קאָן צו אייך אין שטוב ניט קומען און פערזענליך מיט אייך זיך זעהען! פון זינט מע האָט צוגענומען אייער וואַלאָדין אין טורמע, לאָזט מען מיך ניט אַרויס פון שטוב, מע היט מיר די טריט, ממיט איך בין פריילאָז, איך בין אַרעסטירט,

איך בין אין תפיסה... טייערע, טייערע אנא! איך בעט אייך, פאָהרט נישט קיין זשענעווע! בלייבט דאָ, לאָז איבערגעהן אַ קליינע צייט, מיינע עלטערען וועלען זעהען, אז איהר פאָהרט ניט, וועט זיי איבערגעהן דער קאפּריז, און זיי וועלען איינוויליגען צו אונזער שידוך, און דעמאָלט — אָ! דעמאָלט, נאָך דער חתונה, וועלען מיר זיין פריי צו טהון וואָס מיר ווילען! מיר וועלען דעמאָלט ביידע קאָנען פאָהרען קיין זשענעווע"...

צ ב י ה - ק י י ל ה . וואוהין קלויבען זיי זיך עס פאָהרען, אַ מכה זיי?

מ א ש ע . איהר הערט דאָך, אז קיין זשענעווע.

צ ב י ה - ק י י ל ה . וואו איז דאָס? ווייט פון דאָנען?

מ א ש ע . דאָס דארף זיין אין קארלסבאד מסתמא. אלע זומער פאָהרען זיי קיין קארלסבאד.

א י צ י ק [צו מאַשען]. אזוי זאָגסט דו? קארלסבאד! וואו איז קארלסבאד? וואָס איז קארלסבאד? מיט וואָס עסט מען קארלסבאד?

מ א ש ע . וואָס זאָגט איהר אויף זיין טאטען? אזוי פיעל, ווי דו ווייסט, ווייס איך נאָך געוויס, און אפשר נאָך אַ ביסעל מעהר!

א י צ י ק . אַ נייע ווייסערין געוואָרען! דו ווייסט מעהר פון אַ טוירטען! וואו האָסט דו זיך אָנגעהערט אזעלכע זאכען? ביי דיינע בעליזבתים אפשר? ווער זענט איהר? שוין לאַנג זענט איהר געשטאַנען מיט פיש אין מאַרק? געקומען אַהער קיין אדעס, געוואָרען גאַנצע סטיקראַטען, און האָבען חשק זיך משרד זיין מיט אונז, מיט די פינקעלשטיינס!

מ א ש ע . א י - א י - א י! אַ גליק! פינקעלשטיינס! וואָס איז מיט אייך דער יחוס אזוי גרויס?

א י צ י ק . ע, ביזט דו דאָך טאַקי אַ ציעג, און אפשר טאַקי אַ גאַנצע בהמה, אז דו פרענסט גאָר אזעלכס!... מיר שטאַמען

ארויס — דו ווייסט פון וועמען? אזש פון דעם גרויסען, גרויסען...

תרח'ען! האָסט געהערט אַמאָל דעם נאָמען תרח?

מ א ש ע. באַגראָב דיך מיט איהם אין איין גריבעל!

א י צ י ק. בתנאי, אז דו זאָלסט זיין אַ דריטע...

צ ב י ה - ק י י ל ה. עס וועט זיין אַ מאָל אַ סוף, צי ניין?

[צו קלמ'ען]. לייגענט, רב קלמן, וואָס הערט איהר זיי?

ק ל מ נ ד ל ו ת. [לייענט ווייטער]. „טייערע אַנאָ!

ווייס, אז ס'איז אייך שווער דאָ צו זיין. איך ווייס, אז איהר האָט

צרות ניט אזוי פון די עלטערען, ווי פון דער שטוב, און איבערהויפט

פון די צוויי שענע לייט, דער שאַרלאַטאַן פעטי און די פּוסטע

קלאַראַ. אַנאָ! איך בין זיך מודה — איך בין צו שוואַך, איך

האָב קיין העלדענמוטה ניט, אָבער אַ האַרץ האָב איך, אַ נשמה —

און די ביידע, דאָס האַרץ און די נשמה, געהערען צו אייך, צו אייך,

טייערע אַנאָ!... אַלזאָ, נאָך אַ מאָל: איך בעט אייך, פאַהרט

ניט קיין זשענעווע! האָט אַ ביסעלע גערולד, וועלען מיר נאָך

דער התונה ביידע פאַהרען בעסער קיין מאָנטעקארלאָ, אָדער גאָר

קיין פאַרזי!... האָט רחמנות אויף אייער אומגליקליכען אַראָנטשיס

פינקעלשטיין".

א י צ י ק. [ווישט זיך די אויגען]. נו? קאן דאָס נישט נעמען

קיין שטיין? [צו מאַשען]. איהר זענט דאָר ווערטה, אַלע מיידלעך,

מע זאָל אייך אויפהענגען איינציגווייז אויף איין שנירעלע, דער-

פאַר וואָס ביי אייך איז ניט קיין האַרץ, נאָר אַ קנויל ביימוועלעך,

ווי מיין זיידע פלעגט זאָגען צו דער באַבע, בשעת זי האָט ניט

געוואָלט, ער זאָל שמעקען טאָבעקע...

מ א ש ע. ווער שוין געהאַנגען בעסער אַליין!

א י צ י ק. אַמאָן גמ'אַתם... [עס הערט זיך אַ קלאַפען איז דער

הינטערטיר].

צ ב י ה - ק י י ל ה. [הויד]. ווער איז?

א ק ו ל פ ו ז י ע נ ע ר ז י י ט ט י ר. ס'איז איך!

צ ב י ה - ק י י ל ה. אַ נייעם איך האָט געבראַכט דער רוח!...

[עפענטאויף די טיר. עס קומט אריין קאפעל פון דער אפטייק, א טרוקענער נפש מיט א געשערעזן גרוי בערדעל, דאס אונטערשטע האלבע פנים העכער פונ'ם אויבערשטען ארויסגעשטעלט. רעדט מאנאטאנע, ווי ברוגז].

א י צ י ק. ברוך הבא, א איד רב קאפעל פלעשעלוואסער, דעם גרויסען פלעשעלוואסער'ס איין אייניקעל! וואָס טהוט איהר דאָ?

ק א פ ע ל. [קוקט ניט אויף איציקען, רעדט צו די דיענסטען ברוגז]. מיין פרינציפאל הערר שלייען האָט מיר געהייסען אוועקוואַרפען אלע געשעפטען מיט אלע מלאכות און מיט אלע פלעשלעך, און אָנ-געזאָגט, איך זאָל די רגע מיך דורכגעהן צו קאָלאָראַדא מיראַנאָווא... א י צ י ק. ווער איז די חיה?

מ א ש ע. דאָס מיינט ער אונזער קלאָרען. [צו קאפלען]. אויף וואָס דארפט איהר זי?

ק א פ ע ל. אויף כפרות... מיין פרינציפאל הערר שלייען האָט מיר געזאָגט, איך זאָל די רגע אָפּטראָגען צו איהר א בריוועל... א י צ י ק. א בריוועל? גיט אַהער! דאָ עפענט מען בריוועלעך...

ק א פ ע ל. זינט איך לעב, זינט איך שטעה אויף מיינע פיס! וואָס הייסט, דאָ עפענט מען בריוועלעך? ווער עפענט? צו וואָס עפענט מען זיי?

א י צ י ק. וואָס פאַרשטעהט איהר דאָ ניט, פאַרשטאַפּטער מוח? די בריעה, איידער מע גיט זיי איבער ארויף אין שטוב אריין, ווערען פריהער דורכגעלייענט אָט דאָ אין קיך... האָט איהר שוין צעקייט, צי נאָך ניט? [צו קלמן דקות]. רב קלמן, זייט זשע מוחל, טהוט אָן צוריק די ברילען. [צו קאפלען]. פראַדס! וואָס זענט איהר געבליבען שטעהן, גלייך ווי אייער פרינציפאל וואָלט אייך דערלאָנגען מיט א פלעשעל אין האַלז-און-נאָקען? גיט שוין אַהער דאָס בריוועל, וועלען מיר דאָס עפענען, איבערלייענען און צוריק פאַר'חַתמ'ענען מיט א ווייסכען פון איין איי, שוין אינאיינעם מיט מיין פרינציפאל'ס בריוועל. איהר קאָנט זיך אויף מיר פאַר-

לאָזען, איך בין אויף די זאכען אַ רעכטער בעל-מלאכה, ווי מיין רבי פלעגט זאָגען, בשעת ער האָט געהאלטען ביי אויפשניידען אַ קאווען...

ק א פ ע ל [קנייטשט מיט די פלייצעס]. זינט איך לעב, זינט איך שטעה אויף מיינע פיס... מיין פרינציפאל הערר שלייען האָט מיר אָנגעזאָגט למען-השם, איך זאָל מיך ניט דערוועגען איבערגעבען דאָס בריוועל דורך קיין אנדערען, נאָר גלייך צו קאלאָראַדא מיראָ-נאוונא אין די הענט אַריין, וואָרום ס'איז, פאַרשטעהט איהר מיך, אַ סוד...

א י צ י ק. וואָס זאָגט איהר צו זיין קאָפּ? אדרבה, ווייל ס'איז אַ סוד, באַדאַרף מען זעהען אין וואָס באַשטעהט ער, אַניט — וואָס דאַרפען מיר דאָס, וועלכע שוואַרצע יאָהר? ... נו, מאַכט נאָר ניט קיין שהיות, רב פלעשעלואַסער, גיט אַהער דאָס בריוועל, די נאַכט שטעהט ניט!...

ק א פ ע ל [קנייטשט מיט די פלייצעס]. נננו! זינט איך לעב, זינט איך שטעה אויף מיינע פיס, האָט זיך מיר אַזעלכס נישט גע'חלומ'ט אפילו!... [טראַגט צו איציקען דאָס בריוועל].

א י צ י ק [עפענט אויף דעם קאנווערט פון דער לינקער זייט, ציהט אַרויס דאָס בריוועל, באַטראַכט דאָס פריהער פון אַלע זייטען, גיט דאָס איבער צו קמנ'עו]. נו, רב קלמן, שניידט ווייטער, ווי מיין טאַטע פלעגט זאָגען, בשעת ער איז פאַרטיג געוואָרען מיט איין טעלער און גע-הייסען געבען זיך נאָך אַ מאָל...

ק ל מ נ ד ל ו ת [טהומיאָו די בריקעו, לייענט]. "מיין טייער טייעלע, נשמה מיינע, קלאַראַ מיראַנאוונא! איך בין אייך מודיע, אַז ביי מיר איז שוין אַלץ פאַרטיג צו דער רייזע, איך האָב שוין אַלע פאַפיערען גרייט, איך האָב שוין אפילו אַ פוהר אויך באַשטעלט. דאָס יטערטעל איז ניט ווייט פון דאַנען. איך האָב דאָרטען אַ באַקאַנטען, אויך אַ פאַרמאַצעווט, שרייבט ער מיר, אַז פאַר איין פינפּאונצוואַנציגער וועט אונז דער דאָרטיגער רב געבען חופּה וקידושין... פאַרגעסט נאָר נישט מיטנעמען מיט זיך אייער נט

מיט אייערע מעטריקעס... אד, ווי גליקליך איך בין, אז איך דער-
מאן זיך, אז נישט מעהר ווי אין פיער און צוואנציג שעה ארום
באפריי איך אייך, מיין טייער טייפעלע, פון געפענקעניש, און איהר
וועט נישט דארפן אַנקוקען מעהר די נמאס'דיגע פנימ'ער פון
אייערע דעספאטישע עלטערען און פון אייערע מטורפ'דיגע ברי-
דערלעך, און איבערהויפט — פון אייער געשערענער שוועסטער
אניוטא, וועלכע איך האב פיינט גלייך אזוי ווי איהר, מענט איהר
נייט גלויבען אויף מיינע הייליגע נאמנות!... זייט גרייט צו דער
באשטימטער שעה, טייערע נשמה, מיין שענע, גוטע, עהרליכע,
געטרייע קלארא מיראָנאווא! פון מיר אייער איבערגעגעבענסטער
קנעכט, וואָס קושט אייך הינטער די אויגען צעהן טויזענט מאָל,
אָס לווּאוויטש שלייען".

א י צ י ק. בראַוואַ! יענער שרייט גוואַלד: נישט פאַהרען,
דער האַלט דוקא ביי פאַהרען — דול און משוגע קאָן מען פון זיי
ווערען! אַצינד דאַרף מען זיך נעמען צוריק פאַר'חתמ'ענען די
בריוולעך... [ער נעמט זיך צום ווייסקען פונ'ם איי, טראַנט צו ביידע בריוולעך
מיט די קאנווערטע צו קלמנען]. אַנא, רב קלמן, זייט זשע מוחל, וועלכס
איז צו אַנען און וועלכס איז צו קלאַרען, אָדער צו קאַלאַראַדען?
עס קאָן דאָ חלילה אַרויס אַ מיאוס'ער טעות... [קלמן באַווייזט איהם.
ער קענט'אָרין די בריוולעך אין די קאנווערטע, באַשמירט מיט'ן ווייסקען פון
איי, גיט איבער מאַשען]. נאָ, מאַשוטעטשקע, נשמה'ניו, געה טראַג
זיי אָפּ די בריוולעך, לאָזען זיי זיך קוויקען...

מ א ש ע. וואָס פאַר אַ מאַשוטעטשקע בין איך דיר, ברענען
זאָלסט דו? [געהט'אָפּ מיט די בריוולעך].

א י צ י ק [צו מאַשען]. אָמן גם אַתם!... [צו צביהקייח'ז].
אַצינד גיט אַהער, מוהמעניו, נאָך אַ פאַר גלעזלעך, וועלען מיר
באַרוזקען דעם ווישניק אייערען, וואָס פאַר אַ טעם ער האָט, און
טאַקי אין איינוועגס טרינקען לחיים, וואָרום מע דאַרף סאַי לוי סאַי
שטאַרבען, ווי מיינער אַ באַקאַנטער שניידער האָט געזאָגט, בשעת

ער האָט דערזעהען, אז מע גיט צום טייש א פולע שיסעל מיט הייסע
לאטקעס... טרינקט, רב קלמן!

ק ל מ נ ד ל ו ת [אויפגעכט]. א איד טרינקט דען? ווען
טרינקט א איד? א איד טרינקט איין מאָל אין א שמיטה... לחיים,
לאָז גאָט געבען, מע זאָל זיין אידען, וואָרום איך געה מיר מיט
מיין גאנג... איך זאָג, און א איד איז גאָר איין אנדער זאך! א איד
איז ניט קיין גוי... א גוי איז א גוי, און א איד איז א איד...
דיזען, דאָזען — איהר פארשטעהט, צי ניין?...

א י צ י ק. זעהט איהר, דאָס איז שוין איין אויפטאָה! דאָס
איז א שכל! א גוי איז א גוי, און א איד איז א איד. מעהר מע
לעבט, מעהר עסט מען... צוליעב דעם אליין מוז מען איבער-
שווינאטשען דעם פסוק נאָך א מאָל. [ניסט און אלע דריי טרינקען].
איך האָב מיך דערמאָנט א ליעדעל. איהר דארפט עס קענען, רב
קלמן, עס זינגט זיך אזוי. איך וועל זינגען, און איהר וועט מיר
אונטערהעלפען. [צו קאפּען]. און איהר, פלעשעלואַסער, מעגט
אויך אונטערהעלפען. [זינגט].

געהט א גוי אין שענק אריין,
אין שענק אריין,
אין שענק אריין.
טרינקט זיך אויס זיין פעסעל וויין,
זיין פעסעל וויין,
זיין פעסעל וויין.

א ל ע ד ר י י.

אוי, אוי, אוי!
שפור איז א גוי!
שפור איז ער,
טרינקען מוז ער,
ווייל ער איז א גוי!
שפור איז ער,

טרינקען מוז ער,
ווייל ער איז א גוי.

א י צ י ק ..

נעמט א איד א גלעזעלע וויין,
א גלעזעלע וויין,
א גלעזעלע וויין.
שעלט ער באַלד אין טאטען אריין,
אין טאטען אריין,
אין טאטען אריין.
אוי, אוי, אוי!
שכור איז א גוי...

[עס קומט צו פון אויבערן באַשקע מיט א הינטעל אין דער האנט, געהט
אונטער שטיל צו צביה'קייט'ן, טראַגט איהר אונטער דאָס הינטעל צום האַלז].
צ ב י ה - ק י ל ה [טהוט א שפרונגאַפּ]. פאַרהאַפּט זאָלסט דו
ווערען, דו וועווריק איינער, מיט דיין הונט, די פּפּרה זאָלסט דו
זיין מיט איהם אינאיינעם! דו האָסט דאָך מיך איבערגעשראָקען
כמעט אויף טוידט!

ס א ש ק ע [לאַכט]. ער האָט דיר דען אַ פיס געטהאָן? מאַפּס
בייסט זיך ניט. מאַפּס איז אַ גיטענקער, אַ וואַילענקער! ...
[טראַגט צו דאָס הינטעל זיך צום פנים].

א י צ י ק [כאַטראַכט דעם הונט]. ווי אַלט איז ער, ביז הונדערט
און צוואַנציג יאָהר, דאַרף איך פרעגען?

ס א ש ק ע. קיין האַלב יאָהר נאָך נישט אפילו.
א י צ י ק. קיין עין-הרע ניט! שמעהט שוין אַליין?
ס א ש ק ע [לאַכט]. צי ער שמעהט שוין אַליין? האַ-האַ-האַ!
איהר זאָלט איהם זעהען לויפען! פייל אויס'ן בויגען! גיכער
פון איין אייזענבאַהן... אין איין מינוט קאָן ער איך אָפּלויפען
טויזענט מייל! ...

א י צ י ק. טאַקי באַמט? מע קאָן ניט זאָגען, אז ס'איז אַ
נוזמא... וואָס קאָסט ער, דאַרף איך פרעגען?

ס א ש ק ע [די הענט אין די קעשענעס]. א! ער קאסט גענוג!
די מאמע מיינט, אז ער קאסט נישט מעהר ווי דאס פינפערעל,
וואס זי האט באצאהלט... דאס ווייסט זי ניט, אז א חוץ דעם
פינפערעל האב איך שטילערהייט אונטערגעשמירט מיט נאך עטליכע
פינפערלעך, זי זאל ניט וויסען...

א י צ י ק. וואו האסט דו גענומען פינפערלעך, דארף איך
פרעגען? געמאכט מיט די רויף? ... [א מאד מיט דער האנט און א
וואונק מיט די אויגען].

ס א ש ק ע [לאכט]. ווער פרעגט דיד? ... למאי איך האב
נאך געלט?...

א י צ י ק. עפּיס א סך?

ס א ש ק ע. טויזענט! ... ביי דיר איז דאס א סך, ביי מיר
איז דאס גארניט. איך זאל וועלען, וואלט איך געקאנט האבען נאך!
[נעמט ארויס א בייטלעך, קלינגט מיט דעם אין דער לופטען]. אט האט מיר
קלארע געגעבען עטליכע גאלדענע, ערשט נעכטען...

א י צ י ק. פאר וואס?

ס א ש ק ע. פאר שווייגען.

א י צ י ק. וואס הייסט, פאר שווייגען?

ס א ש ק ע. איך זאל שווייגען. איך זאל ניט זאגען קיינעם,
אז זי האט זיך געקושט מיט'ן פראוויזאר אונטען אויף די טרעפּ,
בשעת זי איז געגאנגען איהם באגלייטען... [צביה-קיילה, קלמז און
קאפּעל לאכען].

א י צ י ק. בראווא, סאשקע, בראווא! ביזט א וואוילער
בחור און א בעלי-סוד, וואס מע קריגט דאס נישט! קום דערפאר
טהערצו מיט דיין קדיש, וועסט דו פארזוכען אזא משקה, וואס
דו האסט אזעלכעס ביי דיין טאטען קיינמאל ניט געטרונקען!
[ניסט איהם און גלעזעל]. אפשר האסט דו מורא, ס'איז צו שטארק?

ס א ש ק ע. איך האב קיין מורא ניט פאר צו שטארק.
[פארזוכט]. ס'איז דאך אונזער ווישניק!...

צ ב י ה - ק י י ל ה [ווערט רויט, קוקט ניט איז די אויגען אריין,
רעדט צו זיך]. א מכה איהם!...

ס א ש ק ע [פארזוכט נאך א מאגל]. איך טרינק איהם אלע טאג
ביי'ם טיש, אמאל א גלעזעל, אמאל צוויי... איך קאן אויס-
טרינקען דריי אויך, און פיער אויך, און צעהן, און צוואנציג, און
דרייסיג, און טויזענט גלעזלעך אויך! נאך מאפס טרינקט נישט...
[טראגט צו דעם הונט צו קלמנען גלייך איז פנים אריין. קלמן שפרינגט-אפ].
חא-חא-חא, ער האט מורא פאר א הונט! קוקט-אן א מארדע,
קוקט-אן אויהערען א פאר! [שטופט איהם דעם הונט].

ק ל מ ו ד ל ו ת [שטופט איהם אפ]. איך האב ניט מורא,
נאך איך האלט נישט פון קיין הינט... א איד האט פיינט א הונט...
א איד איז נישט קיין גוי!... [זינגט].

געהט א גוי אין שענק אריין,
אין שענק אריין,
אין שענק אריין.
טרינקט זיך אויס א פעסעל וויין,
א פעסעל וויין,
א פעסעל וויין.

א ל ע.

אוי, אוי, אוי!
שפור איז א גוי!
שפור איז ער,
טרינקען מוז ער,
ווייל ער איז א גוי!...

ס א ש ק ע [שטופט דעם הונט קאפלען]. וואס זאגסט דו אויף
מיין הונט?
ק א פ ע ל [שפרינגט-אפ]. זינט איך לעב... זינט איך שמעה
אויף מינע פיס...

צ ב י ה - ק י י ל ה [צו שאשקען]. לאז צורוה! קום בעסער
אהער, וועל איך איהם געבען עסען.

ס א ש ק ע [פרייליך]. לאנג לעבען זאלסט דו, צביה-קיילה!
דערפאר האב איך דיר ליעב! [ניט דעם הונט עסען. עס קומט צו מאשע].
א י צ י ק. נו, מאשעניו, מיין לעבען? האסט אפגעגעבען
די בריוועלעך אקוראט?

מ א ש ע. וואס דען האב איך געטהאן?

א י צ י ק. בראווא! [טראגט צו דאס גלעזעל צו די ליפען און
שיכטאויס א מורא'דיגען געלעכטער. אלע בלייבען זיצען, קוקען זיך איבער].
צ ב י ה - ק י י ל ה. וואס איז דיר צוגעקומען, משומד
איינער?

ק ל מ ן ד ל ו ת. א איד איז פרייליך. ס'איז איהם גוט
אויפ'ן הארצען, לאכט ער... א איד איז ניט קיין גוי... א איד...
[זינגט].

נעמט א איד א גלעזעלע וויין,

א גלעזעלע וויין,

א גלעזעלע וויין.

שעלט ער באלד אין טאטען אריין,

אין טאטען אריין,

אין טאטען אריין.

א ל ע.

אוי, אוי, אוי!

שפור איז א גוי!

שפור איז ער,

טרינקען מוז ער,

ווייל ער איז א גוי...

א י צ י ק [שיכטאויס נאך א מאל א געלעכטער]. אוי, אידען, איהר
זאלט וויסען, וואס דארטען טהוט זיך! [ווייזט ארויף, אויף די טרעפ].

צ ב י ה - ק י י ל ה [צו מאשען]. וואָס קוועלט ער אזוי, דער
משומד?

מ א ש ע. ווייסט איהם דער רוח! ס'איז איהם אָנגעקומען
דאָס משוגעת...

ק א פ ע ל. זינט איך לעב, זינט איך שטעה אויף מיינע פיס...
א י צ י ק [האט זיך ביי די זייטען, לאכט אלע מאל שטארקער].
וואָס ווייסט איהר, וואָס פאר אַ חתונה איך האָב אָנגעארבייט!
איך האָב דאָך פארביטען די יוצרות... אריינגעלעגט מיין אראָנ-
טשיק'ס בריוועל צו דער שענער קאלאראדע, און דעם אפטייקער'ס
בריוועל צו מיין אראָנטשיק'ס פלח'כען — און לאָזען זיי זיך דארטען
רייסען ווי די קעז! [ווערט שיער ניט צעפלאצט פאר געלעכטער].

צ ב י ה - ק י י ל ה [א פליעס מיט די הענט]. אַה, דו משומד
איינער, וואָס האָסט דו געטהאָן?

מ א ש ע [ברעכט די פינגער] אוי, אַ דונער איז מיר! אָג
לויף איך זיי זאָגען. [לאזט זיך לויפען. צביה-קיילה האלט זי אָפ].
צ ב י ה - ק י י ל ה. וואָס וועסט דו לויפען? איצט איז
שוין פארפאלען... מאך שוין בעסער אַ שווייג. לאָזען זיי זיך
רייסען, לאָזען זיי זיך בייסען. אַ שענע ריינע פפרה!
א י צ י ק [קאטשעט זיך]. אוי, איך וועל דאָס ניט אויס-
האלטען!...

ק א פ ע ל [נקנייטשט מיט די פלייצעס]. זינט איך לעב, זינט
איך שטעה אויף מיינע פיס!

ק ל מ נ ד ל ו ת. ער לאכט, מהכתיתי. וואָס אַהרט אייך,
לאָז ער לאכען, לאָז אַ איד אויך לאכען... אַ איד איז ויט קיין גוי...
אַ איד... [זינגט].

שכור איז אַ גוי!
שכור איז ער,
טרינקען מוז ער,
ווייל ער איז אַ גוי!...

א י צ י ק [צו קלמנ'עו]. אט וועמען איד האב ליעב! לאָם
 איך האָבען אזא יאָהר, וואָס פאַר אַ איד דאָס איז! לחיים, רב
 קלמן! איהר פאָלגט מיר, נעמט טרינקט לחיים צו אייער צביה-
 קייליח'ן, און לאָז זיין אין אַ גוטער שעה! איהר מיינט, מע ווייסט
 ניט, אז איהר שדכנ'ט זיך צו איהר? האָט קיין יסורים ניט, מע
 ווייסט, אַ וועלט שלאָפט ניט!... לאָם איך האָבען אזא יאָהר,
 וואָס פאַר אַ גלייכער סליוועק דאָס איז! [ניסט זיי אַז ביידע אַ
 גלעזעל ווישניק]. טרינקט לחיים און לאָז זיין מיט גליק, פון דאָנען
 אין איין אייגענער, ווי מיין פעטער האָט געזאָגט, בשעת מע האָט
 איהם דאָס דריטע מאָל אַריינגעזעצט אין געפענקעניש... און דו,
 מיין טייערע נשמה, מאַשענקע, לעבען זאָלסט דו מיר, דו מיינסט,
 איך ווייס ניט, אז דו האָסט מיר ליעב? לאָם איך, למשל, נישט
 קומען צו געהן אַ טאָג, פליהסט דו דאָך צוואַנציג מאָל אַראָפּ אין
 קיר, זעהען, צי בין איך שוין געקומען, און לאָם איך קומען צו
 געהן — שעלסט דו מיר פלומרשט מיט טוידטע קללות... נאָר
 פלאָטע! איציקען נאָרט מען נישט! איציק ווייסט!... נאָ, זעה,
 וואָס כ'האָב דיר געקויפט! [נעמט אַרויס און טהוט איהר אַן אַ קייטעל
 אויפ'ן האַלז]. ס'איז כסף טהור — ריין גאָלד, נאָרעלע וואָס דו ביזט.
 פאַרנוי געזונט, ווי מיין רבי האָט געזאָגט מיינעם אַ חבר, בשעת
 ער איז געפאלען און האָט זיך צעטפאלטען אַ ליפּ... [טראַגט איהר
 אונטער אַ גלעזעל ווישניק. זי קווינקעלט זיך, באַטראַכט די קייט, באַווייזט
 צביהקייליח'ן].

צ ב י ה - ק י י ל ה. פאַרנוי געזונט! [אויף איציקעו]. אַ
 משומד דאָס איז!

ק א פ ע ל [נעהט צו מאַשען, באַטראַכט די קייט, קנייטשט מיט די
 פלייצעכ, געהט צוריק]. זינט איך לעב! זינט איך שמעה אויף מיינע
 פיס!...

א י צ י ק. מבח חתונה וועלען מיר שמועסען איין אנדערש
 מאָל. אַצינד דאָרף מען ברעכען טעלער. [נעמט פונ'ם פריפעטשיק

צוויי טעלער, טהוט זיי א וואָרף אין דער ערד אַרײַן. מוֹל־טובַ אײַך, רב קלמן! מוֹל־טובַ אײַך, צביה־קײלע! מוֹל־טובַ דיר, מאַשע־נקע! מוֹל־טובַ אײַך, רב יצחק אַלײן! [צו קאַפּען]. רב פֿלעשעלשווינקער, גיט אונז אַפּ מוֹל־טובַ! מוֹל־טובַ! [נעמט אַלעמען פאַר די הענט. רב קלמן שאַקעלט זיך. צביה־קײלע רײסט זיך. מאַשע קווינקעלט זיך. קאַפּעל קנייטשט מיט די פֿלײצעס. מע נעהט אַ ראַד. סאַשקע מיט'ן הונט — אויף אין קאַהן. אײציק זינגט, קלמן העלפט איהם צו].

אַב איז אַ פּאָטער,
קדר איז אַ טאָטער,
מים רופט מען וואַסער,
וואַסער רופט מען מים,
דאַרף מען טרײַנקען לחיים —
לחיים! לחיים! לחיים!

טײַרערעדערעדעראַם! טײַרערעדערעדעראַם! טידערידעראַם! לאַ—
דערידערידעראַם! וואַכטידעראַם! רב קלמן! ישטאַרקער! הע—
כער! ... קאַפּעל! סאַשקע! פיסלעד! ... טײַרערעדערידעראַם!
טײַרערעדערידעראַם! טידערידעראַם! לאַדערידערידעראַם! וואַכ—
טידעראַם! ... [עס עפענט זיך די ישטובטיר און עס באַווייזט זיך אויף דער
שוועל קלאַר אַ, און באַלד נאָך איהר אַנאַ].

ק ל א ר א. ווער האָט געפראַכט דעם פריעף? [דערזעהט דעם
עולם טאַנצען, טהוט אַ שפּרונגאַפ צוריק].

א נ א. ווער האָט געפראַכט דעם פריעף? [דערזעהט קלאַראַ,
טהוט אַ שפּרונגאַפ צוריק. — דער עולם הערט־אויף צו טאַנצען. מע בלייבט
שטעהן פאַרגלױוערט, יעדער אין אײַן אַנדער פאַזע].

ק ל א ר א. נאָ זעה, וואָס דיין תכשיט שרייבט צו דיר!
[טהוט איהר אַ שמיץ דאָס בריוועל אין פנים אַרײַן].

א נ א. נאָ זעה, וואָס דיין נאָקעטער פראָוויזאָר שרייבט צו
דיר! [א שמיץ דאָס בריוועל אין פנים אַרײַן].

א י צ י ק [האפט זיך ביי די זייטען, קאטשעט זיך פאר געלעכטער].
 פארביטען די יוצרות! חא-חא-חא-חא! א קאמעדיע, ווי
 איך בין א מענטש! חא-חא-חא-חא!
 א ל ע. פארביטען די יוצרות! חא-חא-חא-חא! ... [עס וואכט-
 אויס די נגידית, דערזעהט די פלעשלעך מיט די גלעזלעך אויפ'ן טיש
 און דעם עולם, ווי מע איז פרייליך און מע לאכט, ווענדט זיך צו די טעכטער].
 די נגידית. וואס איז דא? וואס טהוט זיך דא?
 [צו די דיענסטען]. א וויסטער, א פינסטערער, א שלים-מזל'דיגער
 חלום צו מיינע שונאים'ם קעפ און צו אייערע הענט און פיס!
 וואס איז דאס? צביה-קוילה, וואס איז דאס פאר שפורים ביי
 מיר אין קיך? ... וואן פון דאנען! וואן, שפורים!!! ...
 א י צ י ק [צו קלמ'ען]. איהר הערט, רב קלמן, אין וואס מען
 איז אונז חושד?

ק ל מ נ ד ל ו ת [קוים וואס ער פלאנטעט מיט דער צונג].
 שפורים? חס ושלום! ווי קומט דאס צו א אידען? ובפרט נאך
 דער מעטאדע פונ'ם שטאנדפונקט פון דער קאפיטאליזאציע אין די
 פארגעשריטענע עלעמענטען פונ'ם קאפיטאל! ווייס איך וואס!
 א איד איז נישט קיין גוי... [זינגט, די איבעריגע העלפען איהם מיט].

אוי, אוי, אוי!
 שפור איז א גוי!
 שפור איז ער,
 טרינקען מוז ער,
 ווייל ער איז א גוי!...

[די נגידית, אויסער זיך, לויפט-אראפ פון די טרעפ, האפט פון די ווענט די
 קליידלעך, וויל אנהויבען ווארפען אין דרויסען ארויס. זי ווערט אונטער-
 געהאפט פאר די הענט פון ביידע זייטען: פון איין זייט איציק, פון דער
 אנדערער זייט קאפעל, ווערט אריינגעהאפט אין רעדעל אריין. אלע זינגען און
 טאנצען. זי רייסט זיך מיט אלע כחות, נאר זי מוז נאכטאנצען מיט אלע אין
 קאכן. פונקט אויף דער מיטען דרעהט זיך סאשקע מיט'ן הינטעל, מאכט פיסלעך
 אקצעזן דער מוטער. איציק נישט אונטער אלעמען היץ, זינגט. אלע העלפען

איהם, אלע דרעהען זיך, ווי א וויכער. — פון אויבען, פון די טרעפ אראפ, קוקט מיט גרויסע אויגען דער נגיד, א שענער איד מיט א צילינדערהוט און מיט א שטעקל, ווייזט-אויס, נארוואס געקומען פון נאס, זעהט דאס בילד, פאר-שטעהט ניט וואס זאל דאס באדייטען. ער טהוט זיך א לאז אראפ, הויבט אויף דעם שטעקען מיט גרויס אויפרעגונג, שרייט עפּים, נאָר מע הערט ניט וואס. אין איין מינוט ווערט ער אריינגעחאפט אין רעדעל אריין, און ער מוז טאנצען מיט אלע אינאיינעם. פונ'ם געזאנג ארויס הערט זיך איציק'ס קול].

א י צ י ק [טאנצענדיג]. פרייליך! אידען! לעבעדיג! אויס בעליבתים! אויס משרתים! אלע גלייך!... פארביטען די יוצרות!... רב קלמן! שטארקער! לעדעריריידאָם! וואכ-טידעראָם!

לאנגזאם פאלט דער פאיר האנג.

אָגענטען

אָ שפּאַס אין איין אָקט.

געשריבען אין יאָהר 1905.

פערזאנען:

מנחם-מענדעל יקנהז. א יונגערמאן א קליינשטעדטעלדיגער, אנגעטאהן אין א נייעם גארניטער, גאריוואס פון דער גארעל, מיט א נייעם קאפעליש, וואס זיצט ניט גוט אויפ'ן קאפ, און מיט א קאלנער, וואס קוועטשט איהם ארויס די אויגען פון שטערן. אויפ'ן שוים האלט ער א גאנץ גרויסען פארטפער, אויך א נייעם.

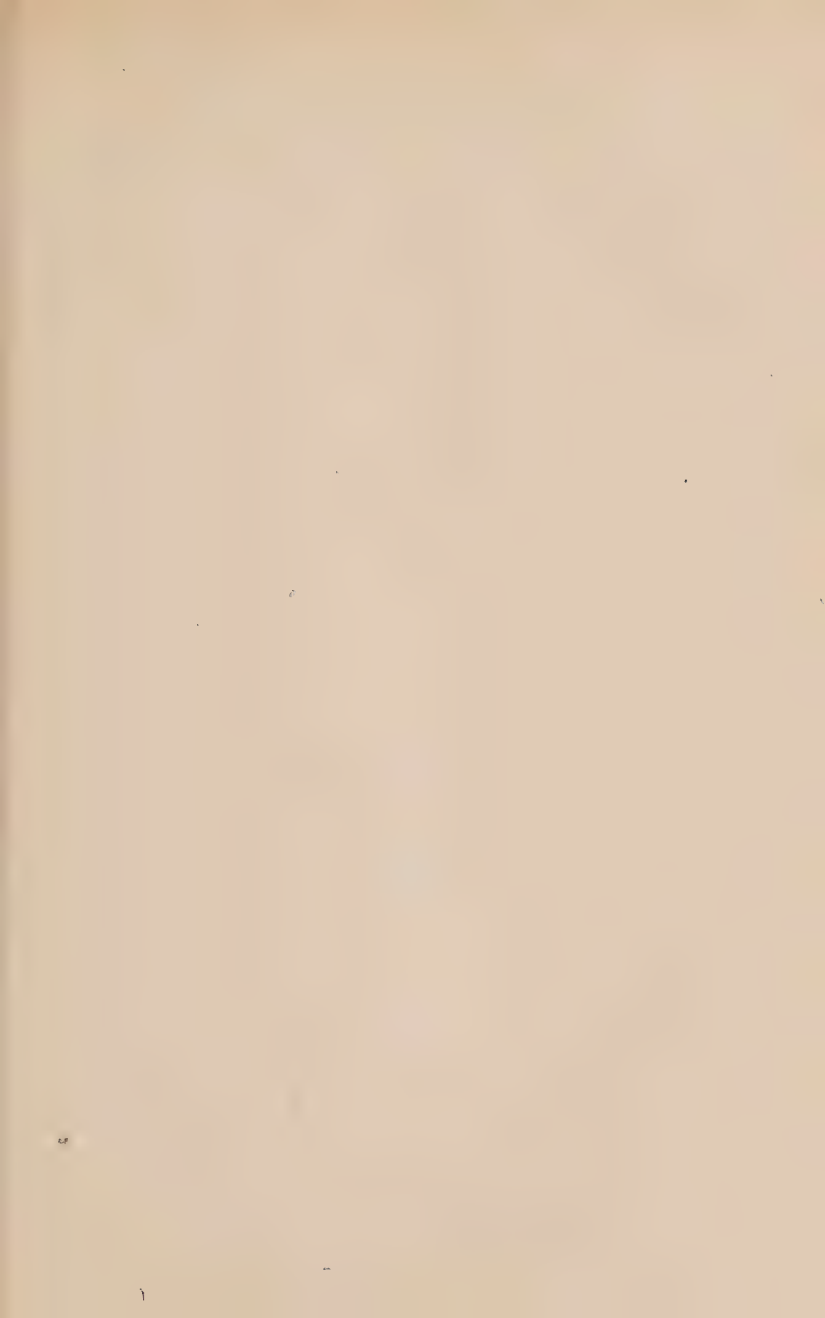
מארק מאיסעוויטש. לאמטערענשיסער. א יונגערמאן א שטשטאנאל. אויך מיט א גרויסען פארטפער.

אקים איםאקאוויטש באקפיש. א געפאקטער פארשוין, וואס האלט פון דער אכילה. אויך מיט א גרויסען פארטפער.

לאזאר קאנסטאנטינאוויטש טערקעלטויב. א פארשוין מיט א גרויסער בארד און מיט א גרויסער משפחה: א ווייב מיט עטליכע קינדער, איינס קלענער פונ'ם אנדערען.

פארשיידענע פארשויען, סטאטיסטען.

די געשיכטע קומט פאר אונטערוועגענס, אין וואנאן דריטער קלאס.

[אין וואנאן. — אייניגע פארשווינען זיצען, אייניגע ליגען אויס
 געצויגען, אייניגע שלאפען. — אויף די פאליצעס פעקלעך, טשע-
 מאדאנעס. — פארענט, איינער אליין אויף א באנק, נאכהענט צום
 פענסטער, זיצט מנחם-מנדעל, באטראכט דעם נייעם גאר-
 ניטער, רעדט צו זיך אליין].

ע ר ש ט ע ס צ ע נ ע.

מנחם-מנדעל. אָנגעטהאָן מיך אַ ביסעל — ווי אַ
 חתן. אויסגעפּוצט — ווי אַ מויד. אַ חסרון — די הויזען אַ ביסעל
 צו שמאַלדליך, און דער קאַלנער... אוי, דער קאַלנער! נאָר אויף
 צו דערוואָרגען ווערען!... איך פאַהר. איך ווייס, וואוהין איך
 פאַהר? „איחר וועט זיין, זאָגען זיי, אַ גוטער אַגענט. אייער
 נאָמען אליין, זאָגען זיי, איז שוין גענוג! אַ ווערטעלע אויס-
 צורעדען — מנחם-מנדעל יקנהז, וואָס מע קען איהם, זאָגען זיי,
 ווי אַ בייזען שילינגער, אומעטום: אין יעהופּעץ, אין בויבעריק,
 אין מאַזעפּעווקע, און וואו ניט? פאַהרט, זאָגען זיי, צווישען
 גייערע אידעלעך און זייט מצליח! שטראַפּירט, זאָגען זיי,
 מענטשען פונ'ם טוידט"... שטראַפּירען מענטשען פונ'ם טוידט?
 ווי אזוי נעמט מען דאָס און מע שטראַפּירט-אָפּ יענעם פונ'ם
 טוידט? זאָל איך אזוי וויסען אַ בייזע וועטשערע. האָטש זיי
 האָבען מיך געלעהרענט צוויי טאָג פסדר הלכות-אַגענט, און
 „אָוואַנס" האָט מען מיר אויך געגעבען, און דאָס איז דאָך דער
 עיקר, מחמת אַלע אַגענטען נעמען אָוואַנסען. ס'זאָל ניט זיין קיין
 אָוואַנסען, וואָלטען ניט געווען, זאָגען זיי, קיין אַגענטען... חוץ
 לזה, האָבען זיי מיר אָנגעפּאַקט אַ פּולען פאַרטפּעל מיט קאָנסטי-

טוציעס, מיין איך אינסטרוקציעס, ווי אזוי איין אנענט איז זיך
נוהג בשעת שטראפירען יענעם פונ'ם טוידט. מע באדארף זיך
נעמען אקארשט צו די קאנסטיטוציעס, מיין איך אינסטרוקציעס...
[עפענטאויף דעם פארטפעל און באקומט-ארויס א בריוועל]. א! מע זאל
דערמאנען משיח'ן — שיינה-שיינדעל'ס א בריוועל! ווי זאגט
די שוויגענער מיינע: „אז מע זוכט א שער, געפינט מען א בעזים"...
מע דארף פון דעסטוועגען ליינענען נאך א מאָל, וואָס שרייבט עפּים
מיין פּלונית'טע, זאָל מאַרדך ימים זיין? במילא סקוטשנע אין
וואָגאָן, ניטאָ וואָס צו טהון. [לייענט דאָס בריוועל]. „לכבוד בעלי
היקר הנגיד החכם..." פּקיצור... „מוהר"ר מנחם-מענדעל נ"י.
ערשטענס, קום איך דיר צו מעלדען, אז מיר זענען אלע גאָט צו
דאָנק אין בעסטען געזונט, געב גאָט דאָס נעמליכע פון דיר צו הערען
אויף ווייטער ניט ערגער..." [רייסט איבער]. דאָנקען השם יתברך,
וואָס האָטש געזונט. [לייענט ווייטער]. „צווייטענס, שרייב איך דיר,
זאָלסט אזוי פח האָבען, משומד איינער..." [רייסט איבער]. שוין!
זי הויבט שוין אָן מיט איהרע ברכות!... [לייענט ווייטער]. „... זאָלסט
אזוי פח האָבען, משומד איינער, צו האָליען דאָרטען אין דער
קרענק, אין דעם וויסטען פינסטערען יעהופּעץ, ברענען זאָל עס
מיט דיר אינאיינעם אויף איין פייער, ווי איך האָב אפילו פח צו
פלאָנטען מיט די פיס, אז בסך-הכל האָט מיר דער שענער דאָקטער
געהייסען ליגען — ליגען זאָל ער אויפ'ן בית-עולם מיט דיר אין
שכנות, ווי די מאַמע זאָגט..." [רייסט איבער]. אַהא! די מאַמע
זאָגט!... [לייענט ווייטער]. „... ווי די מאַמע זאָגט, ס'זאָל אייך זיין
היימליכער אין די לאַנגע ווינטער-נעכט... נא דיר גאָר אזא שלאַק —
א נייע פרנסה האָט איהם גאָט צוגעשיקט, דעם ברויטגעבער מיינעם!
ער וועט שטראפירען מענטשען צום טוידט! וואָס הייסט דאָס,
מענדעל, דו וועסט שטראפירען מענטשען צום טוידט? פאַר
וואָס?... [רייסט איבער]. זי הויבט ניט אָן צו פאַרשטעהן, וואָס
מע שרייבט איהר! [לייענט ווייטער]. „פיזט דאָך קלאָר משוגע —
משוגע מעגסט דו ווערען פאַר אלע אידען און פאַר אלע גוים,

להבדיל, ווי די מאמע זאגט... [רייסט איבער]. זי איז שוין ווידער דא מיט דער מאמע! [לייענט ווייטער]. "...ווי די מאמע זאגט: א פערדעל, אז מע לאזט דעם אָפּ די לייצעס, פאררייסט דאָס אויך דעם ווידעל. קארג, הייסט עס, וואָס דו האָסט איבערגעדיענט אלע עבודה־זרות, געווען שוין וואָס אין דער קאָרט: א הענדלער — א טענדלער, א מעקלער — א שמעקלער, א געהער — א דרעהער, א שדכן — א בדחן, וואָס די גאנצע וועלט האָט מיט דיר צו טהון, — באדארפסט דו נאָך אויספרובען האַנדלען מיט טוידטע לעבעדיגע מתים, ווי זאָגט די מאמע זאָל לעבען: ווארט־ווארט, ער וועט זיך דיר שוין באלד פארשטעלען פאר איין אָם אויך ערגיץ אין פוילען!... וואָלט ניט גלייכער געווען טויענט מאָל, זאָלסט, למשל, זיין אַצינד אויף דער מלחמה מיט יאָמפּאַני... [רייסט איבער]. יא, ס'פאַר־שטעהט זיך! אָט פליה איד!... [לייענט ווייטער]. "...און קומען צו פאָהרען אַהיים אין אַזא שטאַנד, חלילה, ווי אונזער משה־וועלוועל־לוי־אַברהם'ס איז געקומען, פינסטער איז מיר, אָהן הענט און אָהן פיס און אָהן לייב און אָהן לעבען, ווי די מאמע זאָגט: די קויל ווייסט דען וועמען זי שיסט? ... געדענק זשע, מענדעל, איצטיגס מאָל זאָג איד דיר מיט גוטען: ס'זאָל אויף דיר קומען א מהומה, א ישרפה, א כנפּה... [עס קומט־אריין אין וואַנאָ לאַמטערענשיסער מיט א גרויסען טשעמאַראָ, זוכט איין אָרט אויף צו זעצן זיך].

צווייטע סצענע.

לאַמטערענשיסער [רוסיש]. מאַזשנאַ ק'וואָס? *
מנחם־בענדעל [באהאלט דאָס בריוועל אין פארטפּעל. אויף רוסיש]. אָך! דליאַ טשעוואַ ניעט? ** [צו זיך]. אַ פיינער פאַרשוין מיט אַ יענעם טשעמאַדאַן... אפּשר וועט ער זיך לאָזען שטראַל־פירען פונ'ם טוידט?

* מעג מען צו אייך? — ** פאר וואָס ניט?

ל א מ ט ע ר ע נ ש י ס ע ר [באשטאט דעם טשעמאדאן, זעצט זיך
אזעק נעבען מנחם-מנדרלען. נעמט-ארויס א פאפיראס, רעדט רוסיש]. ניעט
לי או וואס אָגניאָ? * [צו זיך]. נאָדאָ זאָנדראָוואַט פאָטשוואַן —
א טאָפּ אין וואָגען...]

מ נ ח ס-מ ע נ ד ע ל. אָד! דליא טשעוואָ ניעט? [ניט
איהם א שוועבעלע. רעדט צו זיך]. גאָנץ גוט, וואָס ער הויבט-אָן אויף
צופריהער.

ל א מ ט ע ר ע נ ש י ס ע ר [טראַגט איהם אונטער א פאפיראס].
ניע אונגאָדנאָ לי? ** [צו זיך]. א פאָדאָריאָשטשי *** סוביעקט...
א פראָווינציאַל מיט אַ נייעם גאַרניטער... אפשר וועט מען קאָנען
מיט איהם מאַכען אַ געשעפט? האָטט אַ קליין סטראַחאָווקעלע
אויף אויסשלאָגען די הוצאות...]

מ נ ח ס-מ ע נ ד ע ל [נעמט]. אָד! דליא טשעוואָ ניעט?
[פאַרוויקערט, רעדט צו זיך]. זעהט-אויס, אַ גאָנץ לייטישער מענטש.
ער וועט זיך, אַם ירצה השם, געוויס פאַרשטראַפירען פונ'ם טוידט.
ל א מ ט ע ר ע נ ש י ס ע ר [צו זיך]. מיט אַזאַ חניאָק קאָן
מען רעדען אויף אידיש. [הויבט אַן רעדען אידיש]. אַ חיות צו פאַהרען
אין באַהן... נישט דאָס, וואָס אַמאָל! אַז מען איז געפאַהרען מיט
דער פוהר, פלעגט מען זיך, ווי פאַנימאָיעטיע, **** שלעפען און
שלעפען און שלעפען.

מ נ ח ס-מ ע נ ד ע ל [זאָגט איהם נאָד]. שלעפען און שלעפען
און שלעפען.

ל א מ ט ע ר ע נ ש י ס ע ר. מען איז געווען אין גלות ביים
בעל-עגלה, בחומר ביד היוצר.

מ נ ח ס-מ ע נ ד ע ל. בחומר ביד היוצר.

ל א מ ט ע ר ע נ ש י ס ע ר. ער פלעגט אָנפאַקען אַ בויד מיט
פאַרשוניען פון פֿל מאַמינים שהוא.

* האָט איהר אפשר פייער? — ** צי ווילט איהר ניט? — *** אַ פאַ-
סענדער. — **** איהר פאַרשטעהט?

מנחם-מענדעל. פון כל מאמינים שהוא.
לא מטערענשיסער. אידען, און ווייבער, און זעקעל
מעהל, און א חזן, און א ציעג, און א גלח...
מנחם-מענדעל. און א ציעג, און א גלח...
לא מטערענשיסער. און אז מען איז געקומען פארג-
ארויף, האט ער געהייסען די פארשווינען, זיי זאלען זיך מטריח זיין
ארבפגעהן, מע בעט אייך מחילה.
מנחם-מענדעל. מע בעט אייך מחילה.
לא מטערענשיסער. און היינט בין איך מיר א פרייז.
זיין מיר, ווי פאנימאיעטיע, אין וואגאן און רויכער מיר א פאפיראס,
אי ניקאקיד!

מנחם-מענדעל. אי ניקאקיד!
לא מטערענשיסער. איין מעלה האט נאך געהאט
דאס אמאליגע פאָהרען — מען איז געווען זיכער מיט'ן לעבען.
מע האט נישט מורא געהאט, טאָמער חלילה איין אומגליק, א
קאטאסטראָפּע, דאָס הייסט, טאָמער קעהרט מען זיך איבער, ווי פאָ-
נימאיעטיע, און מע פליהט, ווי די האַלעשקעס, מיט'ן קאָפּ אַראָפּ.
מנחם-מענדעל. ווי די האַלעשקעס, מיט'ן קאָפּ אַראָפּ.
לא מטערענשיסער. גוט, אז מען איז באַוואָהרענט
קאָטש מיט עטליכע טויזענט קערבלעך אויף, נאָכ'ן טוידט, דאָס
ווייב מיט די קינדער זאלען חלילה נישט דארפּען, ווי פאָנימאיעטיע,
געהן איבער די הייזער.

מנחם-מענדעל. איבער די הייזער... [צו זיד]. ער
געהט גלייך, ווי א גוט פערד...
לא מטערענשיסער. [צו זיד]. ער געהט דאך מיר
נאך, ווי א לאַשעקעל! [הויד]. וואָרום כל זמן, פארשטעהט איהר
מיך, דאָס רעדעל דרעהט זיך, דרעהט זיך עס.
מנחם-מענדעל. דרעהט זיך עס.
לא מטערענשיסער. און אז עס הערט זיך אויף צו
דרעהען, איז — סטאָפּ מאַשינא!

מ נ ח - מ ע נ ד ע ל . סטאָפּ מאַשינאַ !

ל א מ ט ע ר ע נ ש י ס ע ר [צו זיד]. ער לאָזט זיך פיהרען.
מע דאַרף געהן מיט איהם גלייך צו דער שטאַל. [הויד]. דער חסרונ.
וואָס ניט יעדער קאָן זיך באַוואָהרענען מיט געלט. היינטיגע
הוצאות, ווי פאַנימאיעטיע, מיט היינטיגע - ע - ע - ע...

מ נ ח - מ ע נ ד ע ל . מיט היינטיגע - ע - ע - ע...

ל א מ ט ע ר ע נ ש י ס ע ר . איז האַטש, פאַקראַיניע מיערע,
א סטראַחאָווקעלע.

מ נ ח - מ ע נ ד ע ל . פאַקראַנעמיר, א סטראַחאָווקעלע...

[צו זיד]. ס'איז דאָד טאַקע עפּים נאָר מן השמים, כלעבען !

ל א מ ט ע ר ע נ ש י ס ע ר . איך האָב מיך גראָד דערמאָנט
אַצינד, וואָס ביי אונז האָט זיך געטראָפּען אַ מעשה. איינער אַ
געמיינער בעל-הבית, וואָס האָט אויף זיין לעבען ניט פאַרמאָנט
קיין טויזענט קערבלעך, ווי פאַנימאיעטיע, ניט אָנגעקוקט קיין גאָר
צען הונדערטער אין די אויגען, האָט ער אָבער שכל געהאַט פאַ-
צייטענס זיך פאַרסטראַחירען אין עטליכע טויזענט קארבען. איצט
איז ער געשטאַרבען, פאַהרענדיג, ניט פאַר אַייך געדאַכט, אין באַהן,
האָט מען זיין ווייב אויסגעצאָהלט ביי אונז ניט לאַנג פינף טויזענט
קארבען מעות מזומנים, אַחת ואַחת !

מ נ ח - מ ע נ ד ע ל . מעות מזומנים, אַחת ואַחת ! פונקט

דאָס אייגענע, וואָס ביי אונז. ביי אונז האָט זיך אויך געטראָפּען
אַזאַ מעשה — ניט מיט פינף, נאָר מיט צעהן טויזענט קערבלעך.
גאָט זאָל מיר אַזוי העלפּען בכל אשר אפנה !

ל א מ ט ע ר ע נ ש י ס ע ר [אויסער זיד]. צעהן טויזענט

קארבען ?

מ נ ח - מ ע נ ד ע ל . צעהן טויזענט קארבען.

ל א מ ט ע ר ע נ ש י ס ע ר . וואָס האָבען זיי געטהאָן מיט

אַזאַ סומע געלט ?

מ נ ח - מ ע נ ד ע ל . וואָס זאָלען זיי טהון ? זיי האָבען

געעפענט אַ קראָם, אַ שאַרפע קראָם !

ל א מ ט ע ר ע נ ש י ס ע ר . א זוי ? נו ? און זיי לייווען
עפֿים געלט ?

מ נ ח ס - מ ע נ ד ע ל . נאָך אַ מיין לייווען ! מאסע ממון !
ל א מ ט ע ר ע נ ש י ס ע ר [צו זיד]. איצט איז דער בעסטער
מאמענט. מע דארף איהם נעמען אויפ'ן צימבעל. [הויד]. ניט
שייך צו זאגען, מקנא זיין א געשטארבענעם ; נאָר אז מע דערמאנט
זיך אָן די לעבעדיגע, ווי פּאַנימאיעטיע... יעדער האָט אַ ווייב און
קינדער... [זיפצט]. איטליכער באַדארף עס טהון...

מ נ ח ס - מ ע נ ד ע ל [זיפצט]. הערסט דו, אַט דאָס שמועסט
מען דאָ ! [צו זיד]. אַט איצט איז די בעסטע צייט איהם נעמען
אין חדר אַריין.

ל א מ ט ע ר ע נ ש י ס ע ר [זיפצט]. אַז וואויל איז דעם,
וואָס טהוט עס אָפּ באַצייטענס.

מ נ ח ס - מ ע נ ד ע ל [זיפצט]. ווער ס'האָט שכל, דער
פאַרחאפט פריהער, דער... און עס קאָסט גאָר ניט אַזוי טייער.
וואָס קאָסט עס דען ?

ל א מ ט ע ר ע נ ש י ס ע ר [אויפגעלעבט]. עס ווענדט זיך אין
די יאָהרען. איך מוין, אַז מע קאָן דאָס אָפּמאכען דאָ טאָקי ?

מ נ ח ס - מ ע נ ד ע ל [אויפגעלעבט]. פאַר וואָס ניט ?
ל א מ ט ע ר ע נ ש י ס ע ר . אַ דאָקטער קאָן מען קריגען
נאָכדעם, צושטעלען אַ סווידיעטיעלסטווע, ווי פּאַנימאיעטיע...

מ נ ח ס - מ ע נ ד ע ל . דאָס איז די לעצטע דאגה דאָס. דער
עיקר איז די סומע.

ל א מ ט ע ר ע נ ש י ס ע ר [האפט זיך צום פאַרטפּעל]. ניט די
סומע איז דער עיקר, דער עיקר איז די יאָהרען.

מ נ ח ס - מ ע נ ד ע ל [האפט זיך צום פאַרטפּעל]. געוויינטליך,
די יאָהרען. למשל, וויפיעל זענט איהר אַלט ?

ל א מ ט ע ר ע נ ש י ס ע ר . איך ? וואָס געהער זיך אָן,
וויפיעל איך בין אַלט ?

מנחם-מענדעל. וואָס הייסט, וואָס געהער זיך אָן?
 איהר זאָגט דאָך, אַז דער עיקר איז די יאָהרען, זאָגט איהר דאָך!
 לאַמטערענשיסער. וואָס הייסט? איהר ווילט דען
 מיך פאַרסטראַחירען?

מנחם-מענדעל. וואָס דען? איהר ווילט מיך
 פאַרשטראַפירען?
 לאַמטערענשיסער. איהר זענט דען אויך איין
 אַגענט?

מנחם-מענדעל. נאָך אַ מין אַגענט! אַ סופֿ-אַגענט!
 לאַמטערענשיסער [שטעהט-אויף, גיט איהם די האַנט און
 שטעלט זיך פאַר גאַנץ העפליך, נאָר מיט גרלות]. מאַרק מאַיסעוויטש
 לאַמטערענשיסער, אַקרוזשנאָי אַגענט-אַקוויזיטאָר פון „עקוויטעבל“.
 מנחם-מענדעל [שטעהט-אויף און שטעלט זיך פאַר גאַנץ
 עלעגאַנט]. מנחם-מענדעל יקנהז, סופֿ-אַגענט פון „יאָקיר“. [עס קומט
 אריין איין וואַגאָן באַקפיש מיט צוויי טשעמאַדאַנעס און זוכט איין אָרט אויף
 צו זעצן זיך].

דריטע סצענע.

באַקפיש. מאַזשנאָ?
 לאַמטערענשיסער. פאַזשאלויסטא*.
 מנחם-מענדעל. פיזשאַלעטי!

באַקפיש [זעצט זיך אַקעגען, צעלענט זיך מיט די טשעמאַדאַנעס.
 איין טשעמאַדאַן בינדט ער אויף און נעמט-אָרויס פון דארטען פלעשלעך מיט
 קעסטלעך מיט אלערליי פאַרבייסענס, שטעלט-אָוועק דעם צווייטען טשעמאַדאַן
 פאַפּעריק, ווי אַ טישעל, און נעמט זיך צום אַנבייסען]. אונטערוועגענס,
 הערט איהר, איז גוט, אַז מע פיהרט מיט זיך אַלסדינג, וואָרום גיט
 אויף יעדער סטאַנציע קריגט מען וואָס מע דאַרף, און נישט אַלס-
 דינג, וואָס מע גיט מיר, דאָס עס איך. איך האָב מורא פאַר מיין

מאָגען. דאָס הייסט, ס'איז חלילה ביי מיר ניט קיין קראַנקער מאָגען, הלואי ווייטער, נאָר איך האָב מורא, איך זאָל איהם ניט קאָלי מאַכען. דער מאָגען, הערט איהר, דאָס איז אַ קעסעל. הערט אויף חלילה דער קעסעל צו קאָכען, איז די גאַנצע מאַשינע אין דער ערד. [עפענטאויף אַ פלעשעל און גיסט זיך אַז אַ כוסה]. לחיים, אירען, לאַמיר זיין געזונט. [גיסט אַז נאָך אַ כוסה און טראַנטאונטער מנחם־ענדלען]. פאַרוכט, זייט מוחל, דאָס דאָזיגע ביסעל. ס'איז מיינע איין אייגענע גאַסטאָיקע אויף מאַראַנצענשאַלעכץ.

מ נ ח ס - מ ע נ ד ע ל [צו זיך]. עפּים זעהר אַ לייעבהאַרציר גער פאַרשוין. אפשר וואָלט מען איהם געקאָנט פאַרשטראַפּירען פונ'ם טוידט? [הויד]. אַ דאַנק! ניט בעסער זיי. [ווייזט אַז אויף לאַמטערענשיסערען].

ל א מ ט ע ר ע נ ש י ס ע ר [צו מנחם־ענדלען]. טרינקט, טרינקט. [צו זיך]. אַ פריינדליכער סוביעקט. מע קאָן איהם פאַר-סטראַחירען, אויסשאַלגען הוצאות...

ב א ק פ י ש [טרינקט נאָך אַ גלעזעל און טראַנטאונטער לאַמטערענ-שיסערען]. פאַרוכט, איך בעט אייך, אַ ביסעל משקה און פאַרבייסט מיט די דאָזיגע סאַרדעלען. אויסגעצייכענטע סאַרדעלען. האָ? וואָס זאָגט איהר? גוטע סאַרדעלען? פרישע? איך לאָז מיך ניט אין וועג אַריין אָהן סאַרדעלען. אַ קשיא אויף אַ מעשה, וואָס עס טרעפט זיך אין וועג. אין וועג דאַרף מען זיין געהיט מיט'ן עסען, וואָרום דאָס געזונט, הערט איהר, איז טייערער פון אַלסדינג. [בינדטאויף אַ פעקעל דאַרע קישקע, עסט אַליין און גיט זיי]. האָט איהר שוין פאַרוכט מיינע סאַרדעלען, מעגט איהר שוין פאַרוזוכען מין דאַרע קישקע אַודאי. האָט קיין מורא ניט, ס'איז אי פריש, אי בשר. איך, אַז איך קויף קישקע, קויף איך ניט אַבי וואָסער קישקע. דאָס געזונט, הערט איהר, איז טייערער פון אַלסדינג. וואָרום אַז מע דערמאָנט זיך אינ'ם טוידט, איז מען ניט זיכער מיט'ן לעבען, ופּפּרט אַז מע האָט אין דער היים אַ ווייב מיט צוויי קינדערלעך, צוויי אויגען אין קאָפּ.

ל א מ ט ע ר ע נ ש י ס ע ר [עסט]. נישט מעהר, ווי צוויי?
 מ נ ח ס-מ ע נ ד ע ל. צוויי סך-הכל?
 ב א ק פ י ש [קייסט]. קארג? און טאמער חלילה מאכט מען
 א שטארב?

ל א מ ט ע ר ע נ ש י ס ע ר [עסט]. מיט אייער קאמפלעקציע?
 מ נ ח ס-מ ע נ ד ע ל [עסט]. קיין עין-הרע, מיט אייער
 אויסזעהן?

ב א ק פ י ש [קייסט]. קוקט נישט. וואס איך בין אזוי...
 איך זאל מיך ניט אונטערהאלטען מיט'ן עסען, וואלט איך שוין —
 ע-ה-ה-ה! [בינדט אויף נאך א פאקעט]. אנו, פארזוכט נאך, זייט
 מוחל, פון אַט דעם גערויכערטען פלייש! ס'איז קאלט, נאָר ס'איז
 פריש. איך, אז איך קויף פלייש, קויף איך ניט אבי וואסער א
 פלייש. פאר וואָס נעמט איהר ניט קיין זויערע אונגערקע? ס'איז
 אתרוגים, ניט קיין אונגערקעס. מיין ווייב זאל געזונט זיין, איידער
 איך פאָהר-ארויס פון דער היים, אז זי הויבט מיר אָן צו פאקען,
 פאקט זי, און פאקט, און פאקט, און פאקט... נעמט, איך בעט
 אייך, צו נלעזלעך ווישנים. ס'איז אייגענער ווישניק, מיין ווייב'ס
 מלאכה.

ל א מ ט ע ר ע נ ש י ס ע ר [טרינקט]. א געטריי ווייב ביי
 אייך.

מ נ ח ס-מ ע נ ד ע ל [טרינקט]. ביי אייך א ווייב א געטרייע.
 ב א ק פ י ש. א זעלטענהייט. איינע אין א גובערניע!
 וואָס ווייסט איהר?

ל א מ ט ע ר ע נ ש י ס ע ר. ניט קיין ווייב איז דאָס, ווי
 פאָנימאיעטיע, נאָר עפּיס איין אוצר!

מ נ ח ס-מ ע נ ד ע ל. איין אוצר, ניט קיין ווייב!

ב א ק פ י ש. וואָס ווייסט איהר? וואָס ווייסט איהר?

ל א מ ט ע ר ע נ ש י ס ע ר [צו זיד]. אָנגעטראָטען אויפ'ן
 רעכטען אַרט... מיר דאכט, עס וועט געהן א גאנג... [הויד]. אזא
 ווייב דארף מען שעצען.

מנחם-ענדעל [צו זיך]. ער געהט מיט איהם אויף
א דרך... [הויך]. אזא ווייב דארף מען האלטען בכבוד, אזא ווייב!
באקפיש [שייט א מאראנץ]. וואס ווייסט איהר? וואס
ווייסט איהר? נעמט, איך בעט אייך, א מאראנץ. ס'איז גוטע
מאראנצען. אז איך געה קויפען מאראנצען, קויף איך ניט קיין
אבי וואסערע מאראנצען. דאס האט אויך זי איינגעפאקט מיר,
מיין ווייב מיין איך...

לאמטערענשיסער [שייט א מאראנץ]. אזא ווייב, ווי
אייערע, טאָר מען ניט לאָזען אזוי, אָהן א שום באַוואָהרעניש, חלילה,
אויפ'ן ערגסטען פאל, טאָמער איין אומגליק, חס ושלום. ווי
פאָנימאָיעטיע? איך געה מיט דעם גאנג, אז וואָבשטשע א ווייב
באדארף מען באַוואָהרענען, און ווער שמועסט נאָך מיט קינדער,
און ווער שמועסט נאָך אַזעלכע מענטשען ווי מיר, פאָנימאָיעטיע,
וועג-מענטשען...

מנחם-ענדעל [צו זיך]. ער מאכט דאס גאר ניט
שלעכט, כלעבען! [הויך]. מיר זענען דאָך עפּים וועג-מענטשען.
זענען מיר!

באקפיש. איך געה אויך מיט דעם גאנג, אז א ווייב מוז
מען באַוואָהרענען, פאַרויכערען האָטש מיט א קאפּיטאַל פון אַזעלכע
זעהנטויענט קערבלעך. דערויף איז פאַרהאַן נאָר איין מיטעל.
לאמטערענשיסער [אויפגעלעבט]. אַפּסטראַחירען
זיך?

מנחם-ענדעל [אויפגעלעבט]. שטראַפּירען זיך פונ'ם
טוידט?

באקפיש. פון וואנען האָט איהר געטראָפּען, וואָס איך
מיין? איהר האָט פיי מיר אַרויסגעריסען די ווערטער פונ'ם מויל!
לאמטערענשיסער. דער שכל איז מחייב. וואָרום
מיט וואָס דען קאָנען אַזעלכע מענטשען ווי מיר, פאָנימאָיעטיע,
באַוואָהרענען אונזערע ווייבער?

מנחם-ענדעל. א פראָסטער שכל!

ב א ק פ י ש . איחר זענט זעהר גערעכט. אז מע קאן צאָהלען
ביסלעכווייז, און קיין סך קאסט דאָס ניט... ווער פון אייך ביידען
וואָלט וועלען מאַכען דאָס עסק?

ל א מ ט ע ר ע נ ש י ס ע ר . [חאפט זיך צום פארטפּעל]. איד.
געוויינטליך. [קוקט אויף מנחם'ס ענדלעך פון אויבען אראפ].
מ נ ח ס - מ ע נ ד ע ל . [חאפט זיך צום פארטפּעל]. געוויינטליך,
איד.

ב א ק פ י ש . ווילט איחר, הייסט דאָס, ביידע? מהכתיתי,
נאָך גלייכער. [בויגט זיך און נאכ'ן פארטפּעל]. אינ'ם דאָקטער, מיינ
איד, וועט קיין מניעה ניט זיין.

ל א מ ט ע ר ע נ ש י ס ע ר . פונ'ם דאָקטער קאן מען נאָכ-
דעם צושטעלען א סווידיעטיעלסטווע. דער עיקר איז די יאָהרען.
מ נ ח ס - מ ע נ ד ע ל . א פאפיער פונ'ם דאָקטער קאן מען
נאָכדעם צושטעלען. וויפיעל זענט איחר אלט — קנט דאָס איז
דער עיקר.

ב א ק פ י ש . איך?

ל א מ ט ע ר ע נ ש י ס ע ר . ווער דען?

מ נ ח ס - מ ע נ ד ע ל . ווער זשע דען, איך?

ב א ק פ י ש . וואָס הייסט? איחר האָט דאָך געוואָלט, אז
איך זאָל אייך אָפּ...

ל א מ ט ע ר ע נ ש י ס ע ר . איחר זאָלט אונז? מיר האָבען
געמיינט אייך!

מ נ ח ס - מ ע נ ד ע ל . דאָס האָבען מיר אייך געמיינט!

ב א ק פ י ש . איחר? מיך? איחר זענט דען אַנ...?

ל א מ ט ע ר ע נ ש י ס ע ר . פארשטעהט זיך, אַגענטען!
נו, און איחר?

מ נ ח ס - מ ע נ ד ע ל . אַגענטען, געוויינטליך! און איחר
ווער זייט?

ב א ק פ י ש [שטעהט-אויף, טרייסעלט זיך אפ פונ'ם עסטן, גיט זיי די האנט]. איך האב די עהרע מיך פאַרצישטעלען: אַקים איסאַ-קאָוויטש באַקפיש, אינספּעקטאָר-אַרגאַניזאַטאָר פון „ניו־אַרק“.

ל א מ ט ע ר ע נ ש י ס ע ר. אזוי? אָחינו אַתּה! מאַרק מאַיסעיעוויטש לאַמטערענשיסער, אַגענט-אַקוויזיטאָר פון „עקווי-טעבל“. [קוקט אויף מנחם-מענדלען פון אויבען אַראָפּ].

מ נ ח ס - מ ע נ ד ע ל. זענט איהר, הייסט דאָס, פון אונזערע מענטשען טאָקי? I [עלעגאַנט]. מנחם-מענדל יקנהו, סופּ-אַגענט פון „יאָקיר“... [עס קומט אַריין אין וואַנאַ טערקעל טויב מיט זיין געזינדעל, מיט אַ סך טשעמאַדאַנעס, פעקלעך, קוישלעך מיט פעטשיילעס, זוכט איין אַרט פאַר זיך און פאַר דער משפּחה].

פיערטע סצענע.

ט ע ר ק ע ל ט ו י ב. מאַזשאַ ק'וואַם?

ב א ק פ י ש. איזוואָלטיע*.

ל א מ ט ע ר ע נ ש י ס ע ר. ס'אודאָוואָלסטויעס**.

מ נ ח ס - מ ע נ ד ע ל. ספּרעדאָוואָלסטויעס. [דער נייער פאַרשוין מיט דער משפּחה הויבט-אַן זיך אויסזעצן מיט ווייב און קינדער און אויסלעגען זיך מיט די פעקלעך. עס ווערט אַ טומעל, אַ האַרמידער. דער שרייט: „מיטאַג! מאַמע, מיטאַג!“ דער וויל אַ טרונק. די מוטער קנאַקט נישלעך, לעגט די יאָדערען דעם קליינעם קינד אין מויל אַריין, און גאַר אַ קליין קינד האַלט זי אויפ'ן שוים ביי דער ברוסט. די עלטערע שפּאַרען זיך צום פענסטער, שטופּען-אַפּ איינס דאָס אַנדערע מיט די עלענכויגען. דער פאַטער איז זיי מכבד — וועמען אַ פאַטש, וועמען אַ שטורף און וועמען אַ פאַטילעטשניק].

ב א ק פ י ש [צו זיך]. אַזאַ בעל־משפּחה וואָלט שוין געוויס געמעגט זיין געסטראַחירט. [הויך]. נישט גוט מיט קינדער אין וועג?

* ביטע. — ** מיט פאַרגעניגען.

ל א מ ט ע ר ע נ ש י ס ע ר [א זיד]. א פאדחאדיאשטשי
סוביעקט אויף צו סטראחירען זיך מיט די קינדער! ... [הויד]. אונ-
טערוועגענס מיט קינדער אין, אפנים, שווער?
מ נ ח ס-מ ע נ ד ע ל [צו זיד]. אפשר וואלט זיך דער דאזי-
גער פארשוין פארשטראפירען פונ'ם טוידט אפשר? ... [הויד]. שווער,
אפנים, מיט קינדער אונטערוועגענס?

ט ע ר ק ע ל ט ו י ב. שווער ווי דער טוידט!
ב א ק פ י ש. זיי זענען ביי אייך ציטעריג, ווייזט אויס?
ל א מ ט ע ר ע נ ש י ס ע ר. איהר באלעוועט זיי?
מ נ ח ס-מ ע נ ד ע ל. געפאלעוועטע ביי אייך?
ט ע ר ק ע ל ט ו י ב. [דערקאנט א שטויס דעם עלטערען, ער זאג
אפטרעטען פונ'ם פענסטער]. ניט אזוי ציטעריג, ווי טויער.
ב א ק פ י ש. פיינע קינדער ביי אייך.
ל א מ ט ע ר ע נ ש י ס ע ר. קיין עין-הרע, געראטענע,
פאנימאיעטיע.

מ נ ח ס-מ ע נ ד ע ל. געראטענע, קיין עין-הרע.
ט ע ר ק ע ל ט ו י ב. נישקשה. לערנען זעהר גוט. גוט
דערצויגען. דערציהונג — דאס איז דער עיקר. [רופט צו דעם עלטערען].
אבראשא, קום נאך אהער! געב דעם דיאדי די האנט. נו, אבראשא!
[אבראשא וויל ניט געהן און באקומט א פאטש פונ'ם פאטער]. זעהט איהר
אט-א-דעם פעמפיק? [ער ווייזט אויפ'ן צווייטען]. איז דאס א קאפ!
א גאון, זאג איך אייך! נאך א שייגעץ. אוי, א שייגעץ! מיט
איהם אויס'טענה'ן זיך, וועט ער אייך מאכען מיט דער בלאטע...
אט א יענס פארמורזשעט אינגעל זעהט איהר? — איין חכם!
הערט די מאמע מיט'ן קאטער. נאך פאר מיר האט מען א ביסעל
דרך-אריז. דאס הייסט, מע וואלט מיך אויך ניט געהערט, האב
איך א קאנטשיק און שמייס, אוי, שמייס איך! ... קינדער, הערט
איהר, באדארף מען לעהרנען, דערציהען הייסט עס. דערציהונג —
דאס איז דער עיקר. זעהט איהר אט-א-דאס קליינע וועווריקעל,
וואס די מוטער האדעוועט איהם מיט ניסלעך? א פיסק! נאך

נישט אלט קיין פיער יאָהר, און רעדט איטליכס וואָרט, איטליכס וואָרט, ווי איין אלטער. דאָווידקע! קום נאָר אַהער, דאָווידקע! [דאָס קליינע וועוויקעל, וואָס מע רופט דאָס דאָווידקע, וויל נישט אַראָפּ פון דער מוטער'ס הענט, דרעהט-אויס דעם קאפּ צום פאַטער]. זאָג מיר, דאָווידקע, ווי אזוי רופט מען דיר? [דאָווידקע ענטפערט: „טע-טע-טע“]. וויפיל ביזט דו אלט, דאָווידקע? [דאָווידקע ענטפערט: „טע-טע-טע“]. דאָווידקע! זאָג דער מאַמע, זי זאל דיר געבען פאַוירלע. [דאָווידקע דרעהט-אויס דעם קאפּ צו דער מוטער: „טע-טע-טע“]. וואָס זאָגט איהר דערויף? איטליכס וואָרט, איטליכס וואָרט, ווי איין אלטער!

ב א ק פ י ש [קוועלט]. צו אַזעלכע קינדער באַדאַרף מען א סך האַבען.

ל א מ ט ע ר ע נ ש י ס ע ר. מע דאַרף זיך צו זיי, פאַנימאַ-יעטיע, גוט אונטערגארטלען.

מ נ ח ס-מ ע נ ד ע ל. גוט אונטערגארטלען דאַרף מען זיך. ט ע ר ק ע ל ט ו י ב. אַ חידוש אַ ביסעל! איהר זעהט גרויע האָר? [באָווייזט אויף דער באַרד]. נישטאָ נאָך קיין פופּצעהן יאָהר נאָך דער חתונה.

ב א ק פ י ש [שאַקעלט מיט'ן קאפּ]. אַי-אַי-אַי!

ל א מ ט ע ר ע נ ש י ס ע ר. קיין עין-הרע, אַזאַ חברה!

מ נ ח ס-מ ע נ ד ע ל. אַזאַ חברה, קיין עין-הרע!

ט ע ר ק ע ל ט ו י ב. אויסהאַלטען, קליידען, שובען, לעהרנען, געבען דערציחונג! דערציחונג — דאָס איז דער עיקר. דאָס הייסט, איך קלאָג מיך נישט חלילה. דאַנקען גאָט, איך האָב זעהר אַ פיינע שטעלע, אַרבייט מיר אויס מיינע עטליכע טויזענט קערבלעך מיט אַט די צעהן פינגער. [באָווייזט זיי די פינגער]. נאָר אַז איך טהו אַ קוק אויף מיין געזינדעל, קיין עין-הרע, און עס קומט מיר אויף דער מחשבה, טאָמער חלילה, לאָז גאָט היטען, די שעה זאָל נאָר נישט זיין... איהר פאַרשטעהט? כל זמן דער קאפּ דיענט, און די הענט אַר-בייטען... איהר פאַרשטעהט?

ב א ק פ י ש . א ! מיר פארשטעהען דאָס זעהר גוט. מיר
זענען אויך סעמעניע מענטשען. מיר פיהלען דעם טעם, וואָס הייסט
צער גידול בנים.

ל א מ ט ע ר ע נ ש י ס ע ר . קינדער פארזאָרגען איז, פאָני-
מאיעטיע, איינע פון די גרעסטע זאכען !

מ נ ח ס - מ ע נ ד ע ל . א גרויסע זאך צו פארזאָרגען קינדער,
פארזאָרגען !

ט ע ר ק ע ל ט ו י ב . איך טענה דאָס פסדר מיט מיין ווייב,
און מיט איטליכען באזונדער, וואו איך קום, טענה איך דאָס
אייגענע : וואָס וואָלטען געטהאָן אזעלכע מענטשען, ווי מיר,
מיטעלמעסיגע, ס'זאָל ניט זיין קיין מיטעל אויף צו...

ב א ק פ י ש [חאפטיאויס די ווערטער]. סטראַחירען זיך ?

ל א מ ט ע ר ע נ ש י ס ע ר . פארסטראַחירען זיך נאָטלויטשאַ
סמערטי ?

מ נ ח ס - מ ע נ ד ע ל . אָפּשטראַפירען זיך פונ'ם טוידט ?

ט ע ר ק ע ל ט ו י ב [אויפגעעכט]. איד זעה אין אייך, אז
איהר פארשטעהט דאָס אלע זעהר גוט, און אז איהר זענט אלע גרייט
אָפּמאכען דאָס עסק ? קאָן איך אייך זאָגען דערויף נאָר אַ יישר-
כח — איהר טהוט אַ גוטע זאך.

ב א ק פ י ש [שטארק אויפגעעכט]. מיר טהוען דאָס, וואָס
אונזער חוב הייסט אונז טהון.

ל א מ ט ע ר ע נ ש י ס ע ר . דאָס, וואָס דער סאָוועסט דיק-
טירט אונז, פאָנימאיעטיע.

מ נ ח ס - מ ע נ ד ע ל . מיר טהוען דאָס על-פי יושר, טהוען
מיר דאָס.

ט ע ר ק ע ל ט ו י ב . זאָל אייך גאָט העלפען, ווי איהר ווינשט
אייך, איהר זאָלט מאריך ימים ושנים זיין, גאָט זאָל אייך מחיה
זיין, ווי איהר האָט מיך מחיה געווען מיט מיין ווייב און קינדער ;
זיי קוקען נעבאר אַרויס דערויף, איך בין דאָך זייער איינציגער

שפיוזער. [שלעפט אויז א פארטפעל]. וויפועל רעכענט איהר צו מאכען? למשל, אויף וואס פאר א סומע, הייסט עס?

באקפיש [נעמט זיך צום פארטפעל]. ווי קאנען מיר וויסען, וואס פאר א סומע?

לאמטערענשיסער [נעמט זיך צום פארטפעל]. מיר קאנען אייך, פאנימאיעטיע, זאגען א דעה?

מנחם-מענדעל. שייך, מיר זאלען אייך זאגען דעות, מיר?

טערקעלטויב [דערשטוינט]. וואס הייסט, איהר מיר? איך וויל דאך אייך...

באקפיש [אויסער זיך]. איהר ווילט אונז מאכען דאס שפיעל?

לאמטערענשיסער. איהר ווילט אונז סטרא-חירען נאסלוטשא סמערטי?

מנחם-מענדעל. אפשטראפירען פונ'ם טוידט ווילט איהר? אונז?

טערקעלטויב. וואס דען? איהר — מיך? איהר זענט דען אויך אגענטען?

באקפיש. הא-הא-הא! פארשטעהט זיך, אגענטען. נו, און איהר?

לאמטערענשיסער. אגענטען, ווי פאנימאיעטיע. און ווער זענט איהר?

מנחם-מענדעל. נאך א מין אגענטען! נו, און איהר?

טערקעלטויב [עלענאנט]. לאזאר קאנסטאנטינאוויטש טערקעלטיוב, גענעראל-אינספעקטאר און אגענט-ארגאניזאטאר פון „אורבען“.

באקפיש [עלענאנט]. אקים איסאקאוויטש באקפיש, אינ-ספעקטאר-ארגאניזאטאר פון „ניווארק“.

ל א מ ט ע ר ע נ ש י ס ע ר [עלעגאנט]. מאַרק מאַיסעוויטש
לאַמטערענשיסער, אַקרוזשנאָי אַנענט-אַקוויזיטאָר, ווי פּאַנימאָיעטיע,
פון „עקוויטעבל“. [קוקט אויף מנחם-מענדלען מיט גדלות].

מ נ ח ס - מ ע נ ד ע ל [עלעגאנט]. און איד בין מנחם-מענדעל
יקנהו, בין איד, סופֿ-אַגענט פון „יאַקיר“. [אלע פיער געבען זיך די
הענט, בייטען זיך מיט די קארטלעך. נאָר איין מנחם-מענדעל טאַפּט זיך אין
אלע קעשענעס]. או-וואָ! ניטאָ נאָך ביי מיר קיין קארטלעך, ניטאָ! ...
ט ע ר ק ע ל ט ו י ב [זיפצט]. אַ שווערע פרנסה. האָ?
ב א ק פ י ש [זיפצט]. אוי, כקריעת ים-סוף! מע פאַהרט,
מע שמעקט, מע מיינט — טאָמער? ...

ל א מ ט ע ר ע נ ש י ס ע ר [קוקט מיט גדלות אויף מנחם-מענדלען].
ווי פּאַנימאָיעטיע? עס וואָלט אפּשר געווען נישקשה, עס זאָלען
ניט זיין אזוי פיעל אַגענטען. פּאַנימאָיעטיע, קאָנקורענציע...
מ נ ח ס - מ ע נ ד ע ל. וואָס טויג מיר קאָנקורענציע-שמענציע?
זאָגט פּראָסט אויף אידיש: מע ליגט אין דער ערד און מע באַקט
בייגעל.

פ א ר ה א נ ג .

קעניג פיק

§ שארזש אין איין אקט לכבוד חנוכה.

געשריבען אין יאָהר 1910.

פערזאנען:

י ש ר א ל-א י ס ר. א נניר. האלב איר, האלב אריסטאקראט. א „שפע-
נעלאנט" פון דער בערזע.

ח נ ה. זיין ווייב. מעהר אידינע ווי אריסטאקראטין.

ב ע ר ט ע. זייער טעכטערעל, א בתיחיד'קעלע. א כלה.

ג ר י ש א. איהר חתן. וויל אריין אין אוניווערזיטעט.

ה ע ס ט. מעקלערס פון דער בערזע מיט זייערע ווייבער. אלע אריסטאקראטען.

א ר ט: יעהופעץ. צ י י ט: היינטיגער חנוכה.

[א בעל־הבת'ישע שטוב. פיינע מעבעל. א פארטעפיאנא. ביי דער
זייט א פאר טישלעך. אויבענאן, ביי דער טיר, אויף א שטוהל ביי
דער וואנט, א זילבערן־פארגאלדעט חנוכה־לעמפעל].

י ש ר א ל - א י ס ר [אנגעבויגען איבער'ן זילבערן־פארגאלדעט חנוכה־
לעמפעל, בענטשט חנוכה־ליכטלעך, לאזט אויס מיט א ניגון]. ש ע - ש ון
נ - ס - י - ב ל - א - ב - ו - ת - י - נ ו ב - י - מ - י - מ ה - ה - מ
ב - ז - מ - ה - ז - ה ! ... [זאגט עפּים שטיל אונטער דער נאז מיט א
ניגון'דעל. נעבען איהם שטעהען חנה און בערטע. חנה — מיט א פרום פנים,
בערטע — ציוניפּנעלענט די הענט, קוקט אין עקסטאז אויפ'ן לעמפעל. ישראל־
איסר ענדיגט דאס זאגען. צו דער טאכטער]. נו ? צופריעדען ? אַט האָב
איך דיר שוין געבענטשט חנוכה־ליכטלעך אויך.

ב ע ר ט ע. מיר האָסטו געבענטשט חנוכה־ליכטלעך ?

ח נ ה [ווייזט מיט דער האנט אויף זיך]. ניין. מיר. מיר.

ב ע ר ט ע [צו דער מוטער. מיט שטאַלץ און מיט באַנייטערונג].
ניט מיר און ניט דיר, נאָר לכבוד חנוכה, לכבוד אונזער נאַציאָנאַל־
פעסט, לכבוד אונזערע העלדען, די מאַקאַבעער, וואָס האָבען גע־
קעמפּט פאַר אונזער...

י ש ר א ל - א י ס ר. יאָ, גערעכט, גערעכט. לכבוד
חנוכה, לכבוד פעסט, לכבוד מאַקאַבעער... [הערט זיך צו. צו חנה'ן].
דאַכט זיך, געקלונגען ? [ווייל אויסטהוון דאָס היטעל. חנה לאָזט זיך געהן].
ב ע ר ט ע [האלב געבעטען, האלב געהייסען]. פאַפּאַ ! היינט
וועסטו געהן מיט'ן היטעל.

י ש ר א ל - א י ס ר. וואָס הייסט ? עס איז דאָך שוין נאָך
אַלעמען, קינדעניו... און אויסער דעם, אַט קומען געסט...

ב ע ר ט ע . די געסט מעגען אויך איין כּף, צוליעב חנוכה,
זיצען אין די היטלען. האָטש ביז די חנוכה-ליכטלעך וועלען אויס-
געהן. נישקשה. עס וועט זיי חלילה גאַרנישט שאַרטען. [חנה קומט
צוריק מיט די געסט. אלע אנגעטראָן יום-טובֿ'דיג. די דאָמען אין ברייאַנטען
מיט רידיקולס אין די הענט. די מאַנסבילען, דערזעהען די אנגעצונדענע ליכטלעך
און דעם בעלי-הבית אין היטעל, בלייבען שטעהן. ווייסען ניט, צי זאָלען זיי
אויסטהון די היטלען, צי ניין].

י ש ר א ל - א י ס ר . מילאָסטי פּראָסים! פּאָזשאַלויטיע!
[קוקט אויף דער טאָכטער, פאַרחאָפט זיך]. ברוכים הבאים! ווילקאָמען!
זיצט, זעצט אייך. [ווייזט אויפֿן חנוכה-לעמפלעך]. וויריטיע, חנוכה.
צוליעבגעטראָן דער טאָכטער. איהר געבענטשט חנוכה-ליכטלעך.
א וועלט געוואָרען... [לאַכט].

ב ע ר ט ע . פּאָפּא! נישט מיר האָסטו געבענטשט חנוכה-
ליכטלעך, נאָר צום אַנדערנקען פון...

י ש ר א ל - א י ס ר . [פאַרחאָפט זיך]. יאָ, יאָ. נישט דיר,
נישט דיר, נאָר לכבוד חנוכה, לכבוד פעסט, לכבוד מאַקאָבער...
[צו די געסט]. זיצט. וואָס זשע מאַכט איהר? וואָס הערט זיך
עפּים אין שטאָדט? וואָס הערט זיך אויף דער בערזע? וואָס
איז מיט די קורסען? עפּים נייע „שפּענעלאַציעס“?

ע ר ש ט ע ר ג א ס ט . וואָס זאָל זיך הערען? ניטשעוואָ
אַסאַבענאַוואָ. אויף דער בערזע ניט פאַרגעקומען קיין פערעמענע.
די קורסען זענען פעסט. איהר קאָנט זיין ספּאַקאַינע... [צו בערטען].
זדראַסטי, בערטעטשקא!

ב ע ר ט ע . ערשטענס, ניט בערטעטשקא.

ע ר ש ט ע ר ג א ס ט . טאָ יעסט, ווינאָוואַט. בערטא
איזראַאליעוואַט...

ב ע ר ט ע . און ניט בערטא איזראַאליעוואַט, נאָר בתיה.
פשוט, בתיה בתי-ישראל. ניטאָ זיך וואָס צו שעמען מיט איין
אייגענעם נאָמען.

ע ר ש ט ע ר ג א ס ט . א וואָוטאָריך?

פערטע. און צווייטענס, וואָס פאַר אַ „וואָוטאַריך“ אויף אייך און וואָס פאַר אַ „זראַסטי“ היינט? ... גוט יום־טוב איז דען ניט שענער?

צווייטער גאָסט. אַ גוט יום־טוב גאָר?
ישׂראל־אײסר. פאַרגעסען? חנוכה. [ווייזט אויפֿ'ן חנוכה־לעמפלעך].

דריטער גאָסט. [רעדט לאַנגזאַם, מיט אַ גראַב קול]. סאָווערשעננאָ וויערנאָ. צוליב דעם האָט מען דאָך אונז טאַק פּרינלאַשעט.

פערטע. איינגעלאָדען — ווילט איהר זאָגען.
פערטער גאָסט. איינגעלאָדען נאָ בלייב.
פערטע. אויף לאַטקעס — ווילט איהר זאָגען.
פּינפּטער גאָסט. קאָניעטשנאָ, לאַטקעס. ס'איז קאָטשקאָי.

פערטע. מיט שמאַלץ — ווילט איהר זאָגען.
חנה. [ווייזט פאַרגעסען, יוצא זיין לכל הדעות]. ס'איז דאָ שמאַלץ.
ס'איז דאָ איקרע, ס'איז דאָ גריווען. ס'וועט זיין אַלסדינג, אַם ירצה שׂם, אַלסדינג. [ווענדט זיך צו די דאַמען, רעדט מיט זיי שטילערהייט. יענע שטייכלען, פינקלען מיט די ברייאַנטען, שפּיעלען זיך מיט די רידיקולס, מאַכען צוירעכט די טואַלעטען. עס פּיהלט זיך אַ סומנעקייט אין דער געזעלשאַפֿט].
ישׂראל־אײסר. [ווייזט מאַכען אַ ביסעל פּרייזליכער דעם עולם, טהוט אַ רוף דאָס ווייב]. חנה! [ווייזט מיט די אויגען אויף די גרינע טישלעך].

פערטע. [מיט דער האַנט איבער'ן פאַטער'ס מויל]. פאַפּאָ!
נאָר נישט דאָס... [בלאָזט זיך אָן, ווי אַ קליין געבאלעוועט קינד].
ישׂראל־אײסר. [שטייכלענדיג]. וואָס „דאָס“?

פערטע. [לאַכט]. דו ווייסט שוין וואָס! ... [קוקט אויף דער מוטער. די מוטער ווינקט צום פאַטער. דער פאַטער קוקט זיך איבער מיט די נעסט. עס הערשט איין אומאָנגענהמע שטילקייט].

ערשטער גאָסט. [ווייזט באַריהרען די שטילקייט]. לאַטקעס
מיט שמאַלץ און מיט גריווען — אַך, קאָקאָיאַ בלאַזשענסטוואַ!

בער ט ע. "קאקאיא בלאזשענסטווא?" [גאכט]. האט מיר
 קיין פאראיבעל נים, וואָס איך וועל איך פרעגן: למאי זאָלט
 איהר זיך באַנוצען דוקא נים מיט אייער אייגען לשון? מיר דאכט,
 אז ס'איז פיעל גלייכער רעדען רעכט אידיש, איידער שלעכט
 רוסיש... [דער ערשטער גאסט בלייבט אהן לשון. דער צווייטער גאסט שטעלט
 זיך איין פאר איהם].

צווייטער גאסט. יאק ריידעלע טאָ ריידעלע, אבי
 דאָברע מיינעלע. [באלעקט זיך]. לאַטקעס מיט שמאַלץ און מיט
 גרווען — שוין לאַנג נים געגעסען. איך האָלט דעריבער פון דעם
 יום-טוב, וואָס מע קאָן עסען לאַטקעס...

דריטער גאסט. סאָווערשענאָ וויערנאָ. און דערצו
 נאָך מאַכען אַ קערטעל... [קוקט אהין, וואו די גרינע טישלעך שטעהען].

בער ט ע. [שפאָטיש]. מעהר האָט דער יום-טוב פאר אייך
 קיין שום אַנדער ווערט? קיין שום אַנדענקען?

ישראָל-א יסר. [זיצט ווי אויף הייסע קוילען. דערהערט אַ
 קלונג, צום ווייב]. דאכט זיך, מע קלינגט?

חנה. דאָס דארף זיין גרישא.

בער ט ע. "הערש" לוינט דיר נים?

חנה. מיין איד — "הערש". [גאָזט זיך צו דער טיר].

ישראָל-א יסר. [צו די געסט, שמייכלענדיג]. היינטיגע קינד-
 דער! האָבען זיך אַ נעם געטהאָן צוריק...

בער ט ע. [שלאַנט איהם איבער]. וואָס עפּיס צוריק, פאפא?
 פאָרווערטס, נים צוריק.

ישראָל-א יסר. יאָ-נו, איך מיין טאקי אזוי... צוריק
 צו אידישקייט מיין איד. צום... צום אידישען גאָט...

ערשטער גאסט [גאכט]. תא-הא!

צווייטער גאסט. געוואָרען אַ גרויסע רעאקציע.

דריטער גאסט. סאָווערשענאָ וויערנאָ. אַ פאָלנע
 רעאקציע.

בער טע [אויסער זיד]. חא-חא-חא! ביי אייד הייסט עס
רעאקציע?!

ישאל-א-י-ס-ר [חאפט זיך אויף, ווייסט ניט, וואס ער זאל טהון,
איז זיך מתייה, וואס חנה קומט אן מיט גרישן].

גרישא [אנגעהאן כמעט ווי א סטודענט, איז א טוישורקע מיט א
האלביסטודענטיש היטעל. וויל אויסטהון דאס היטעל. דערוועגט דאס חנוכה
לעמפלע און אלעמען איז די היטלען, פארהאפט ער זיד]. זיידן... [באגעגענט
זיך מיט בערטעס אויגען]. טא יעסט, א גוט יום-טוב! [צו בערטען אויף
העברעאיש, מיט ספרדישען אקצענט]. מעגד עסמאך ליראט בעבעט
אויכא הניכבאדא האזאט...

בער טע [פארריכט איהם די גרייזען]. בעבעט אויך האניכבאד
האזע.

גרישא. ווינאוואט... [פארהאפט זיד]. טא יעסט, סליכא...
מעגד עסמאך ליראט בעבעט אויך האניכבאד האזע עט האהיס-
טאדרוט האניכבאד האזע!

בער טע [פארריכט איהם]. האהיסטאדרוט האניכבאדא
האזאט...

גרישא. ווינא... [פארהאפט זיד]. טא יעסט, סליכא!
האהיסטאדרוט האניכבאדא האזאט, שעהיטאסעף באבאאיט האניכ-
באד האזאט...

בער טע [פארריכט איהם]. האזע.

גרישא. קען, האזע... אים ריגשיי קאוואד אוטביא
וועהיטלאהאוואוט לעאומי גאדאל אל יעסאד האכאג האלעאומי
האגאדאל וועאל יעסאד טארבוטינו אוספאטיינו האלעאומי
האגאדאל...

כער טע [פארריכט איהם]. אוספאטיינו האלעאומי
האגאדאל...

גרישא [שוויצט]. ווינאוואט!... [אין דער צייט, ווען חתולה
דערען העברעאיש און ציהען זיך אוועק אלע מאל אויף א זייט, קוועלען די געסט.
דערען זיך איבער צווישען זיד].

ערשטער גאסט. קאקאיע בלאזשענסטווא!
צווייטער גאסט. פרעלעסטני יאזיק... פאךאזש נא
איטאליאנסקי...

דריטער גאסט. סאָווערשעננאָ וויערנאָ. נא איס
פאנסקי...

פערטער גאסט. נא איספאנסקי...

פינפטער גאסט. איספאנסקי, איספאנסקי...

ישראל-איסר [ברייטער ווי לענגער]. דאס האבען מיר צו
פארדאנקען דער נייער טאָווארישטשעסטווע, מיין איך — אָב-
שטשעסטווע.

ערשטער גאסט. קאקאיע אָבשטשעסטוואָ?

ישראל-איסר. אָט די וואָס רופען זיך „סטאדרוס“...

צווייטער גאסט. קאק? קאק?

ישראל-איסר. „סטאדרוס“.

דריטער גאסט. סאָווערשעננאָ וויערנאָ, „סטאדרוס“.

פערטע [צום פאטער פון דער ווייטע]. פאפא! ניט „סטאדרוס“.

נאָר „הסתדרות“.

ישראל-איסר. נו-יא, „איסטאדרוס“.

פערטע. ניט איסטאדרוס, נאָר „הסתדרות“, מיט אַ ה"א!

ישראל-איסר. זאָג איך דאָך! ווי אזוי דען זאָג איך?

[גרישא און בערטע זיצען איינס אַקענען דאָס אנדערע, גרישא מיט'ן פנים צו
די געסט, בערטע מיט'ן פנים צו גרישא, רעדען שוין שטילערהייט. גרישא
זשעסטקולירט מיט די הענט. ישראל-איסר באנוצט זיך דערמיט, וואס די
טאכטער זיצט אהין מיט'ן פנים, טהוט ער אַ וואונק צו חנה'ן. חנה פארשטעהט
איהם. שטיל ווערען צוגערוקט די גרינע טישלעך. עס וואכסען אויס צוויי נייע
פעשלעך קארטען, קריידלעך, בערשטלעך. איינציגווייז, כלמרשט אַהן א שום
כוונה, זענען זיך אויס די געסט, די מאנסבילען מיט זייערע ראמען, אַרום די
גרינע טישלעך. אלע אויגען זענען געווענדט צו די צוויי פעשלעך קארטען.
דער בעליהבית נעמט איין פעשלעך. דער ערשטער גאסט נעמט זיך צום צווייטען
פעשלעך. די קארטען ווערען אויפגעריסען מיט אַ קנאק פון זייערע העמדלעך.

די דאמען נעמען זיך מיט א זיפצען צו זייערע רידיקולס. די אויגען ביי זיי ברענען. חנה געהראפ אין קיך.

ער שטער גאסט [צום בעלהכית]. וואס זשע, הייסט עס, וויל זי, די דאזיגע נייע אַבשטשעסטווע, וואָס איהר זאָגט? [צו די איבעריגע נעסט]. גאָספאָדאָ! אין וואָס פאַר אַ שפּיעל שפּיעלען מיר היינט דליאָ ראדי חנוכה?

ישאאל-אייסר. די אַבשטשעסטווע וויל, ערשטענס, אז אלע „שפּעגעלאַנטען“, אלע אידען מיין איך, זאָלען רעדען פאַר דעווינע-ווערעיסקי. [פאַרקוקט די נעסט אין די אויגען אַרײַן]. מאַכען מיר אַ פּרעפּעראַנסעל? צי אפשר נאָר אַ זעכס-אין-זעכציג?

צווייטער גאסט. אלע, זאָגט איהר, זאָלען רעדען פאַר דעווינע-ווערעיסקי? אָהאָ! ... פאַר מאַיעמו, וואָלטען מיר בעסער שפּיעלען אַײַן אַבשטשע שפּיעל. [קוקט אויף די דאמען].

דאָמען [אלע אינאיינעם]. אַײַן אַבשטשע שפּיעל.

דריטער גאסט. סאָווערשענגאָ וויערנאָ. אַײַן אַב-שטשע שפּיעל.

פערטער גאסט. נאפרימער, אַ סטוקעלקע? אַ באַנטשאַק?

פֿינפטער גאסט. פאַר וואָס ניט אַ טערטעל-מערטעל? [קוקט אויף די דאמען].

דאָמען [אויפגעלעבט, אלע אינאיינעם]. אַ טערטעל-מערטעל! אַ טערטעל-מערטעל!

ערשטער גאסט [רייכט אַ האַנט אַז אַ האַנט]. אַ טערטעל-מערטעל? קאָקאָיאַ בלאַזשענסטוואַ!

צווייטער גאסט. שוין לאַנג ניט געשפּיעלט אין טערטעל-מערטעל.

דריטער גאסט [קוקט אויף די דאמען]. סאָווערשענגאָ וויערנאָ. ערשט נעכטען אַ גאַנצע נאָכט געשפּיעלט אין טערטעל-מערטעל!

דא מען. הא-הא-הא! ביו טאג געשפיעלט אין טערטעל-
מערטעל!

ישרא-ל-א-י-ס-ר. אלזא, גאספאדא, בלייבט עס א טער-
טעל-מערטעל?... [נעמט זיך צו די קארטען]. מיין טאכטער זאגט, אז
אין אויסלאנד רעדען שוין איצט אלע, "שפעגעלאנטען", מיין איך
אלע אידען, פאָ דרעוויניע-וורעניסקי. מע האָט צוליעב דעם צונויפ-
געקלויבען געלט, א מאַסע געלט, א האַלבען מיליאָן, זאָגט זי. אונזער
ליעוו איזראַיליעוויטש האָט אויך געשענקט צעהן טויזענט.

ער שטער גאסט. ליעוו איזראַיליעוויטש צעהן
טויזענט? קאקאיא בלאַזשענסטווא! גאספאדא, ווער האלט די
באנק?

צווייטער גאסט. צעהן טויזענט אויף דרעוויניע-
יעוורעניסקי, ווי פאַנימאיעטיע? לאַז מען וואַרפען קאַרטען. ווער
ס'וועט האָבען די "טויז", דער וועט האַלטען די באַנק. [צום בעל-
הבית]. פאַזשלאַוויסטא!

ישרא-ל-א-י-ס-ר [נעמט אויסוואַרפען קארטען]. דאָס איז גע-
ווען אויף יענער סאַבראַניע, וואָס אָט דער ביאַליק האָט געהאַלטען
א "שפעגעלאַציע", מיין איך אַ ריעטש פאַ דרעוויניע-יעוורעניסקי.
איז דאָס ליעוו איזראַיליעוויטשען אזוי געפּעלען געוואָרען, אז ער
איז אַרויס מיט צעהן טויזענט.

ער שטער גאסט [קוקט אַריין אין די קארטען]. קאקאיא
בלאַזשענסטווא!... וואָסער ביאַליק? דער ליעסאַפּראָמישלענניק?

צווייטער גאסט [קוקט אין די קארטען]. הא-הא-הא!
קאקאי ליעסאַפּראָמישלענניק? דער ביאַליק איז ניט קיין ליעסאַ-
פּראָמישלענניק, נאָר אַ פּאַעט.

דריטער גאסט. סאָווערשעננאָ וויערנאָ, אַ ליעסאַ-
פּראָמישלענניק... מיין איך אַ פּאַעט.

פערטער גאסט [קוקט אין די קארטען]. א? אַ פּאַעט?
זנאַטשיט, פּרוג...

פֿינפטער נאָסט. קאַניעטשנאָ, פֿרוג... אָ! אונזער בעל־הבית האָט געחאָפּט דאָס טייזעל, איז ער דער באַנקיר: (צום בעל־הבית). פּאָדראָווליאָוו!

דאָמער. פּאָדראָווליאָיעם! פּאָדראָווליאָיעם! [צווישן עולם ווערט אַ באַוועגונג. די מאַנסבילען רוקען צו די שטוהלען. די דאַמען ציהען אַרויס מיט אַ זיפּצען פון די רידיקולס דאָס ביסעל קליינעלט. די אויגען ביי זיי ברענען].

ישׂראל־אִיסר. [נעמט זיך כלומרשט אַהן אַ באַזונדערען חשק צו דער באַנק]. בין איר, הייסט עס, דער באַנקיר? מילא. וועלען מיר שפּעגעלירען. [מיילט־אויס קארטען. נעמט־צונויף געלט. צו יעדען]. וויפּיעל קאַרטען? ווי טייער? [ווינקט צו גרישאָן פון דער ווייטען].

גרישאָ. [זיצט די גאַנצע צייט, ווי אויף נאָרעלען, קוקט מיט זשערנע אויגען צו די גרינע טישלעך. באַווייזט דעם מחותן פון דער ווייטען צוויי פינגער, אַז ער פאַרלאַנגט, הייסט עס, אויך צוויי קארטען. רעדט־ארויס מיט דער הברה הספרדית]. שנאַאִים... שטאַאִים... [באַטאַנט דעם „אים“].

בערטער. [וואָס זיצט נאָך אלץ מיט די פלייצעס צו דער קאַמפּאַניע און מיט'ן פנים צום חתן, זעהט ניט וואָס היינטען טהוט זיך. פאַרוואַנדערט צום חתן]. וואָס שנים? וואָס שתים? [רעדט־אויס דעם קאַפּ צוריק, דער־זעהט די גרינע טישלעך מיט די קארטען, טהוט זי אַ פלעקס מיט די הענט]. פאַפּאָ! [לויפּט־צו צום פאַטער, וויל ביי איהם אַוועקנעמען די קארטען].

ישׂראל־אִיסר. בערטעטשקא! בתי'ה'ניו! גאָט איז מיט דיר! האָסט פאַרגעסען, אַז היינט איז חנוכה? אַ פעסט... אַ מאַקאַבער... היינט איז אַ מצוה צו „שפּעגעלירען“, מיין איך — צו שפּיעלען אין קאַרטען. די גאַנצע וועלט, די פרומסטע אידען, שפּיעלען חנוכה אין קאַרטען. [צו די געסט]. גאָספּאַדאָ, וואָס? ניט אַזוי?

די געסט. [אַלע אין איין קול מיט די דאַמען]. סאָווערשעננאָ וויערנאָ, סאָווערשעננאָ וויערנאָ.

ישׂראל־אִיסר. פרעג אפילו דעם חתן דיינעם. [צו גרישאָן]. גרישאָ! מיין איר — הערש! וואָס שווייגסט דו?

ג ר י ש א [צו בערטען, אויף העברעאיש. מאכט מיט די הענט].
אױל לעסאכעק קארטיסים בעכאנוקא קוואר ניטקאבעל אייצעל
קאל באאיט לעאומיט טארבוטיט!
ב ע ר ט ע [פארריכט איהם די גרייזען]. באאיט לעאומי
טארבוטי...

ג ר י ש א [שוויצט]. ווינאוואט... טא יעסט, סליכא! באאיט
לעאומי טארבוטי... זע האלא אוודא היסטארי!...
ב ע ר ט ע [פארריכט איהם]. אוודא היסטאריט...
ג ר י ש א. סליכא!

י ש ר א ל - א י ס ר [לעגטאויס דערווייל די קארטען א קלאס נאך
א קלאס. צו די געסט]. א וועלט געווארען! איהר האט זיך עס גע-
ריכט אמאל? דער טאטע „שפעגעלירט" אין קארטען, און די
טאכטער רעדט פא דעוויניעוורעסקי...

ע ר ש ט ע ר ג א ס ט [קוקענדיג אין די קארטען, וואס דער בעל-
הבית לעגטאויס אויפ'ן טיש א קלאס נאך א קלאס]. דעוויניעוורעסקי —
קאקאז בלאזשענסטווא! קיינער האט נאך ניט אויסגענומען
צווייטע קלאס?

צ ו ו י י ט ע ר ג א ס ט [קוקט מיט פלאמענדיגע אויגען אין די
קארטען]. טשודני יאזיק! דריטע קלאס האט אויך קיינער ניט
גענומען. פאחאזש נא אימאליאנסקי.
ד ר י ט ע ר ג א ס ט. סאָווערשעננאָ וויערנאָ. נא איס-
פאנסקי...

פ ע ר ט ע ר ג א ס ט. דריטע קלאס האט אויך קיינער ניט
געשלאָגען... אַטשען פאחאזש נא איספאנסקי...
פ י נ פ ט ע ר ג א ס ט. איספאנסקי... איספאנסקי... אפשר
וועט די פערטע קלאס עפּים נעמען?

י ש ר א ל - א י ס ר [פרייליך, וואס קיינער האט ניט גענומען].
איצטיגס מאל איז מיר די „שפעגעלאציע" מיט דער באַנק אָפּגע-
לאָפּען, דאנקען גאט, אודאטשנאָ. אצינד וועלען מיר נאך זעהען,
וואס וועט זיין מיט דער פינפטער קלאס? דער „דעוויאטי וואל"

זאל מיר אפלופען, ווי די ערשטע פיער קלאסען, און קיינער זאל
 ניט שלאגען — עה-הע! [ווארפט ארויס די לעצטע קארט. אלע אויגען
 קוקען זשעדנע צו זיך אין די קארטען אריין. די דאמען זיפען]. גאספאדא!
 קעניג פיק! ווער האָט קעניג פיק? קיינער האָט נישט קעניג פיק?
 קיינער האָט מיך ניט געשלאגען? [ווייל געבען א נעמיצונויף די קארטען].
 ג ר י ש א [צום מחותן]. פא-פאזוואלטיע! קעניג פיק —
 זאגט איהר? [ווארפט אוועק די כלה, לויפט צו צום טיש, דעקט אויף זיינע
 צוויי קארטען]. אַט איז ער, דער קעניג פיק! איך האָב אײך גע-
 שלאגען! פאזשאלויטיע באַנק! [נעמט איבער די באַנק].
 ב ע ר ט ע [א פלעקס מיט די הענט]. אַך! [פאלט דעם פאטער
 אויף די הענט, פארווארפט דעם קאפ]. פאפא! ער איז ניט מיין חתן
 מעהר!
 י ש ר א ל - א י ס ר. גאָט איז מיט דיר! קינדעניו, וואָס
 רעדסט דו? [צום חתן]. גרישא! הערש! וואָס שטעהסט דו?
 ג ר י ש א. בערטוסיא! בתי'ניו! [בערטע טרייבט איהם אפ
 מיט ביידע הענט. ער פאלט איהר צו די פיס].
 ח נ ה [קומט פון קיד, דערזעהט בערטען ביים פאטער אויף די הענט
 און דעם חתן אויף די קניעס]. וואָס איז? וואָס איז דאָ געשעהען?
 י ש ר א ל - א י ס ר. גאָרנישט, גאָרנישט. גאָלע גאָרנישט.
 ער, גרישא, מיין איך הערש, האָט מיך געשלאגען...
 ח נ ה [קוקט מיט שרעק אויף איהרע אייגענע און אויף די געסט.
 פארברעכט די הענט]. א דונער איז מיר! ווער? גרישא? הערש?
 הערש האָט איהם געשלאגען? געשלאגען?...!
 י ש ר א ל - א י ס ר [איז כעס, צו חנה'ן]. פארשטעהסט נישט
 קיין שפעגלאציע! ניט מיך, די באַנק האָט ער געשלאגען. פאר-
 שטאנען? און נישט ער, נאָר דער קעניג פיק האָט מיך געשלאגען.
 דער קעניג פיק! קעניג פיק! קעניג פיק!

פ א ר ה א נ נ.

העברעאישע און רוסישע פראזען, וואס טרעפען זיך אין „קעניג פיק“.

ה ע ב ר ע א י ש :

אװאָל לעסאָכעק קאַרטיסיס בעכאַנוקאַ קוואַר נײַטקאַבעל אײַצעל קאַל באַאײַט לעאַומי טאַרבוטי (אבל לשחק) (ב) כרטיסים בחנוכה כבר נתקבל אצל כל בית לאומי תרבותי) — אָכער צו שפּיעלען אין קאַרטען אום חנוכה אין שוין אַנגענומען אין יעדען נאַציאָנאַלען קולטורעלען הויז. זע האַלאַ אוודאַ היסטאָריס (זה הלא עובדה היסטורית) — דאָס איז דאָך אַ היסטאָרישער פאַקט.

כװאַד עסמאַד ליראַט בעכעט אװיד האַניכבאַד האַזע עט האַהיסטאָרוס האַניכבאַד האַזאַט, שעהיטאַכעק באַבאַאײַט האַניכבאַד האַזע אים ריגשיי קאַוואַד אומכיאַ וועהיטלאַהאַוואַט לעאַומי נאָדאַל אַל יעסאַד האַכאַג האַלעאַומי האַנאַדאַל וועאַל יעסאַד טאַרבוטיינא אומפאַטיינא האַלעאַומיט האַנדאַיאַ (מאד אשמח לראות בבית אביך הנכבד הזה את ההסתדרות הנכבדה הזאת, שהתאסף (שהתאספה) בבית הנכבד הזה עם רגשי (ברגשי) כבוד ותחיה והתלהבות לאומית) גדולה) על יסוד החג הלאומי הגדול ועל יסוד תרבותנו ושפתנו הלאומית הגדולה) — עס פרעהט מיך זעהר צו זעהען ביי דיין געהערטען פאַטער אין הויז די דאָזיגע געהערטע אַרגאַניזאַציע (געזעלשאַפט), וואָס האָט זיך פאַר-זאַמעלט אין דעם דאָזיגען הויז מיט געפיהל פון אַכטונג און אויפֿלעבונג און גרויסער נאַציאָנאַלער באַנייטערונג, אויפֿ'ן גרונט פונ'ם גרויסען נאַציאָנאַלען יומֿטוב און אויפֿ'ן גרונט פון אונזער קולטור און אונזער גרויסער נאַציאָנאַלער שפּראַך.

סליכאַ זסליחה) — אַנטשולדיגט.

קען (כן) — יאָ.

ר ו ס י ש :

אַבשטשע — אַלגעמיינע. אודאַטשנאַ — געלונגען. אַטשען — זעהר. איספאַנסקי — שפּאַניש.

דליאַ ראדי — צויעב. „דעוויאַטי וואָל“ — נײַענטע כוואַליע (אין קאַרטענשפּיעל). דרעווגיעוורייסקי — העברעאיש.

וואָפּערוויך — ערשטענס. וואָוומאַריך — צווייטענס. וויריטיע — זעהט איהר. ווינאַוואַט — אַנטיטולדיגט. ווי פאַנימאַיעטיע — איהר, פאַרשטעהט.

אַרראַסטי (זדראַווסטוואויטיע) — נוט מאַרגען. נוטען אַווענט. זנאטשיט —
 הייסט עס.
 טאַווארישטשעסטווא (אַבשטשעסטווא) — געזעלשאַפט. טאַ יעסט —
 דאס הייסט. טשודני יאַזיק — אַ וואונדערליכע שפראך.
 ליעסאַפראמישלענניק — אַ וואלד־סוחר.
 מילאסטי פראסיס — זעהר אַנגעלעגטע געסט.
 נאַפרימער — למשל. נישטעוואַ אַסאַבענאוו — קיין באַזונדערעס.
 סאַבראַניע, זאַסעדאַניע — פאַרזאַמלונג. סאַווערשענאַ וויערנאַ — נאַנץ
 ריכטיג. סטוקעלקע — אַ רוסיש קאַרטענשפיעל. ספאַקאַניע — רוהיג.
 פאַ מאַיעמו — נאך מיין מיינונג. פאַדראַויליאַו — מזל טוב. פאַז
 וואַלטיע — זייט זשע מוחל. פאַזשאַלויטיע — ביטע. פערעמענע — פאַר
 ענדערונג. פערעסטני יאַזיק, פאַחאַזש נאַ איטאַליאַנסקי — אַ פראכטפולע
 שפראך, עהנליך אויף איטאַליעניש.
 קאַניעטשנאַ — געוויס. קאַק? — ווי? קאַקאַיַא בלאַזשענסטווא (פאַר
 גרייזט פון „קאַקאַיע בלאַזשענסטווא“) — ס'אַ מחיה!
 ריעטש — רעדע.

שראגע

ע איינאקטער לכבוד פורים.

געשריבען אין יאָהר 1911.

פערזאנען:

ישראל-איר, א נגיד. האלב איד, האלב אריסטאקראט. א „שפע“
געלאנט פון דער בערזע.

חנה. זיין ווייב. מעהר אידינע ווי אריסטאקראטין.

בערטע. זייער טעכטערעל. א בתיחיד'קעלע. א כלה. א יפתתואר.

גרישא. איהר חתן. וויל אריין אין אוניווערזיטעט.

שושה. איהרע א חבר'טע.

היידאד. א לעהרער פון העברעאיש.

געסט. מעקלערס פון דער בערזע מיט זייערע ווייבער. אלע אריסטאקראטען.

יונגווארג. מייסטענס מיידלעך.

ארט: יעהופעץ. צייט: פורים נאך דער מגילה.

(א בעליהבת'ישע שטוב. פיין מעבעל. א פארטעפיאנא. אין
 מיטען צימער צוויי לאמבערנע טישלעך, איבערגעדעקט מיט א ווייס
 טישטוך. אויפ'ן טיש איין אפענע מגילה. היידאד לייענט
 די מגילה. אלע שטעהען ארום איהם און הערען צו. איטליכער
 אין איין אנדער פאזע: ישראל-איסר האלט'צו מיט איין
 האנט די מגילה, אין דער אנדערער האט ער א ליכט. ער לייכט
 דעם בעליקורא און קוקט אליין אויף אריין. די איבעריגע מאנסבילען
 זעהען-אויס, ווי זיי האבען זיך געביטען מיט די היטלען. די דאמען
 ווייסען נישט, וואס פאר א פנים זיי זאלען מאכען, ס'זאל אויס-
 קומען נישט צו ערנסט און נישט צו לייכטזיניג. חנה שטעהט
 מיט א פרום פנים. בערטע, אין עקסטאז, שעפטשעט'נאך
 איטליכס ווארט. גרישא שטשיפעט די וואנסילעך, קוקט מיט
 ליעבשאפט אויף בערטען. יונגווארג שטעהען פארלעגט די
 הענט ארונטער, האלב ערנסט, האלב שמייכלעך. קוקען אלע אויף
 בערטען].

ה י י ד א ד [שאקעלט זיך איבער דער מגילה מעשה חזן. די הענט
 הענגען איהם אראפ פון הינטען, גלייך ווי זיי געהערען זיך מיט דער מגילה
 גאר נישט אן. קוקט גאר נישט אריין, זאגט כמעט אויסוועניג, מיט א ניגון,
 פריהער גיך און נאכדעם אלץ מעהר איינגעהאלטען]. „וכל מעשה תקפו
 וגבורתו ופרשת גדולת מרדכי אשר גדלו המלך הלאהם פתובים
 על-ספר דברי הימים למלכי מדי ופרס... [פאנזאם]. כי מרדכי
 היהודי כשנה למלך אחשורוש... [מיט גדלות]. וגדול ליהודים...
 [טריאומפירענד]. ורצוי לרוב אחיו... [הויף און מיט א ניגון]. דורש
 טוב לעמי ודובר שלום לכל זרעו!... [עס טהוט איהם באנג, וואס ער
 האט אזוי גיך געענדיגט].

י ש ר א ל-א י ס ר [געשט'אויס דאס ליכט, גיט דעם לעהרער,
 ער זאל צונויפקאטשען די מגילה. טרייסעל'טאפ די הענט]. סלאווא באגן!

ב ע ר ט ע [מיט א פארווארף צום פאטער]. פאפא! וואס פאר
א לשון? וואס פאר א שפראך? וואס פאר א „סלאווא באָגו“?
י ש ר א ל - א י ס ר . איך מוין, דאנקען גאט מיין איך,
גע'פטר'ט...

ב ע ר ט ע [א פלעסק מיט די הענט]. גע'פטר'ט? אויף דער
מגילה „גע'פטר'ט“?

י ש ר א ל - א י ס ר [ווייל זיך פארענטפערען פאר דער טאכטער].
קינדעניו, ניט דאס האב איך געוואלט זאגען... איך האב געוואלט
זאגען...

ב ע ר ט ע [קאפריזנע]. וואס דו האסט געוואלט זאגען —
ווייס איך נישט. איך ווייס נאָר, אז דו האסט געזאגט אויף דער
מגילה „גע'פטר'ט“!

י ש ר א ל - א י ס ר . קינדעניו, איך האב נאָר געזאגט, אז
די מגילה... אז ביי אונז אין שטוב... אז... [קוקט אויפ'ן חתן, בעט זיך
ביי איהם מיט די אויגען, ער זאל צוגעהן איהם א ביסעל ארויסהעלפען, ער זאל
איהם פארענטפערען].

ג ר י ש א [טהוט זיך א ווארף צו בערטען]. אַוואָל אַוויכאַ...

ב ע ר ט ע [פאריכט איהם]. אַוויך.

ג ר י ש א . ווינאָוואט... טאָ יעסט, סליכאַ! אַוויך היביאַ
סימחאַטאָ בידוואָר קריאַט האַמגילאַ האַזע...

ב ע ר ט ע . האַזאַט.

ג ר י ש א . ווינאָוואט, טאָ יעסט, סליכאַ... האַמגילאַ האַזאַט
באַבאַאיט האַזאַט...

ב ע ר ט ע . האַזע.

ג ר י ש א . סליכאַ! באַבאַאיט האַזע... [חתניכלה ווערען אַרומ-
גערינגעלט פונ'ם יונגוואָרג. קעהרענאַפּ אויף אַ זייט, שלאָגען זיך צונױף אַלע
אינאיינעם. רעדען שטילעהייט].

י ש ר א ל - א י ס ר [גליקליך, וואס דער חתן האט איהם אַרומ-
געראַטעוועט פון דער טאכטער'ס הענט, קוקט אויף די געסט צופריעדען].

נאָספּאָדאָ! סאַדיטעס! זיצט... פאַר וואָס ויצט איהר נישט?
[די געסט שטעהען נאָך אַלץ, ווי פרעמדע מחותנים, ווייסען נישט, וואָס צו טהון מיט די היטלען].

ה י י ד א ד [געענדיגט די אַרבייט, שטעלט זיך אַוועק מיט דער צו-
נויפגעקאמטשטער מנילה אַקענען די געסט, ווייזט מיט דער האַנט אויף דער
מנילה און רעדט אויף העברעאיש מיט'ן ספרד'ישען אַקצענט, וואָס ווייטער
מיט אַלץ מעהר היץ]. בעכאַל דאָר וואָדאָר אובכאַל מעדינאַ אומעדינאַ
כאַזערעט האַמגילאַ האַזאַט... [די געסט קוקען אויפ'ן לעהרער מיט ווילדע
אויגען, פאַרשטעהען נישט, וואָס ער וויל, רוקען זיך אַפּ פון איהם. ער טרעט
אַן אויף זיי, מאַכט מיט דער מנילה אין דער לופטען און רעדט מיט נאָך
מעהר פייער]. קאַמאַ פעאַמים ניכטאַוו ווענעכטאַם אַל אַם האַיהורים
לעהאַשמיר לאַהאַראָג אולאַבעד!... קאַמאַ פעאַמים יאַצאַ האַמאַן
בען האַמדיאַטאַ האַאָגאַני ליכטאַוו סיטנאַ אַל אַם איסראַעל!...

י ש ר א ל-א י ס ר [זעהט, ווי די געסט האַבען מורא פאַר'ן לעהרער,
מישט ער זיך אַריין אין מיטען, ווענדט זיך צום לעהרער]. וידבר עַל העצים
ועַל האבנים — וואָס רעדט איהר צו זיי אזא לשון, וואָס זיי הויבען
נישט אָן צו פאַרשטעהן? אַמעהר, דבר'ט בעסער אָט צו וועמען.
[ווייזט אויפ'ן יונגווארג]. זיי וועלען אייד פאַרשטעהן. זיי זענען
מבין פֿל דבור.

ה י י ד א ד [האַלב אויף אידיש, האַלב אויף העברעאיש]. וואָס
געהט'ס מעך אָען, צי יענער פאַרשטעהט מעך, צי ער פאַרשטעהט
מעך נישט? דאָס איז מאַן שפּראַך! למאי שעמט זיך נישט
ביי אונז דער פוילען מיט זיין פוילעש, דער דאָטש מיט זאָן דאָטש,
דער פראַנצויז מיט זאָן פראַנצויזיש, און אפילו דער ציגאַנער מיט
זאָן ציגאַנעריש? אַני מעדאַבער איורייט בעכאַל מאַקאַם וועאים
קאַל האַאָלאָם. אפילו קעשעאַני יאַצע בעמערקאווא, אַני אָמער
לעהאַקאַנדוקטאָר: טען לי קאַרטיס! וואָס געהט'ס מעך אָען?...

ע ר ש ט ע ר ג א ס ט. קאַקאַיאַ בלאַזשענסטווא!
צווייטער ג א ס ט. זאַמעטשאַטעלני יאַזיק! פאַחאָזש
נאַ איטאַליאַנסקי.

ד ר י ט ע ר ג א ס ט [מיט א באסאווע שטים]. סאָווערשעננא
ווערנאָ. זוואטשיט קאק איספאנסקי.

פ ע ר ט ע ר ג א ס ט. איספאנסקי, איספאנסקי.

פ ע ר ט ע [וואס שטעהט מיט שושנה'ן ביי דער זייט, רעדט שטיל,
ווענדט זיך צום פאטער פון דער ווייטען]. וואס איז דאָרט ביי אַיך
פאַר אַ שמועס, פאפא?

י ש ר א ל - א י ס ר [צופריעדען, וואס מע האָט איהם אָפגעריסען
פון איין אנשיקעניש]. מיר שמועסען דאָ מיט'ן לעהרער וועגען
דרעוויניע-עוורעסקי...

פ ע ר ט ע [פון דער ווייטען צום פאטער]. אַך, פאפא! איר
האָב דיך וויפיעל מאָל געבעטען, זאָלסט דאָס נישט רופען דרעוויניע-
עוורעסקי! וואָס פאַר אַ דרעוויניע-עוורעסקי?

ה י י ד א ד [צופריעדען מיט בערטען]. טאָו וועיאָפּע ווענעכ-
מאָר ווענאָאים!

פ ע ר ט ע. קאָנסט דאָס רופען ווי דו ווילסט. קאָנסט דאָס
רופען העברעאיש, קאָנסט דאָס רופען אונזער לשון, אונזער נאציאָ-
נאַל-שפראַך.

י ש ר א ל - א י ס ר [צו דער טאכטער פון דער ווייטען]. נו,
קאָניעטשנאָ, נאציאָנאַל-שפראַך. ווי אַזוי זאָג איר דען? [בערטע
רעדט מיט איהרע חבר'טעס און חברים, און ישראל-איסר — צו די געסט]. אַדנים
סלאָוואַם, ס'אָ וועלט געוואָרען — נייע דאָי באָג! איהר מיינט,
נאָר דאָ? אויף דער גאנצער וועלט. און נאָר מאָלאָדיאָזש!
זעהט איהר אַט די דאָזיגע יפהפיה? [ווייזט אויף שושנה'ן, וואס רעדט
מיט דער טאכטער]. דאָס האָט מען איהר צו פאַרדאָנקען. דאָס האָט
זי אינאיינעם מיט מיין טאָכטער אויפגעגעבען אַ פראַיעקט אויף צו
סאָיעדינאיען די מאָלאָדיאָזש פון דער גאנצער וועלט. וואָפּערווייך...
[ווייל צעהלען אויף די פינגער].

פ ע ר ט ע [צום פאטער פון דער ווייטען]. וואָס ווייזט דו אויף
אונז מיט די פינגער, פאפא?

י ש ר א ל - א י ס ר [צו דער טאכטער און שושנה'ן]. גארנישט.
איך שמועס עם אקעגען אייער הסתדרות, וואָס איהר האָט אויס-
געטראַכט...

ש ו ש נ ה. וואָס מיר האָבען אויסגעטראַכט?
ה י י ד א ד [מישט זיך אַרײַן]. שאַקלט מיט דער צונויפגעקאטשעטער
מגילה, רעדט צו ישראל'ס רען]. סליכא! סליכא!...

י ש ר א ל - א י ס ר. וואָסער סליחה? ס'איז דען א סליחה?
ס'איז דאָך א מגילה, נישט קיין סליחה.

ה י י ד א ד. קען! אַוואָל... סליכא! [א מאַד מיט דער האַנט.
נעהט'אָפּ צום יונגוואָרג. מע זעהט פון דער ווייטע, ווי שושנה רעדט, זשעכ-
טיקולירענד מיט די הענט, און דאָס גאַנצע יונגוואָרג הערט זיך אײַן].

י ש ר א ל - א י ס ר [פֿטור געוואָרען פונ'ם לעהרער, נעמט'אָפּ דאָס
ווייסע טישטוך פונ'ם גרינעם טישעל און גיט עם איבער מיט'ן ליכט צו חנה'ן.
טהוט אויס דאָס היטעל]. דושינקע, פֿאַר וואָס בעטסטו דו נישט די
דאַמען שפּעגעלירען... מיין איך, זיצען?

ח נ ה [צו די דאַמען]. זיצט, פֿאַר וואָס זיצט איהר נישט?
[די דאַמען זעצען זיך אויס מיט די רידיקולס אין די הענט, קוקען אויף די
מאַנסכילען. די מאַנסכילען טהוען אויס איינציגווייז די היטלען. אייניגע
פֿאַררויכערען. אייניגע שטעהען און קוקען נאָך אויפ'ן יונגוואָרג, וואָס הערען
שושנה'ס רעדע].

י ש ר א ל - א י ס ר [פֿאַררויכערט. צו די נעסט, אַנווייזענדיג
אויפ'ן יונגוואָרג]. ס'איז ביי זיי היינט א שפּעגעלאַציע... מיין איך,
א סאָבראַניע פון דער נייער אָבשטשעסטווע, וואָס איך האָב אייך
אַנגעהויבען צו דערצעהלען, האָט מיך אָט דער חיים-יענקעל
איבערגעשלאָגען. [ווייזט אויפ'ן לעהרער]. און פון וועמען וואָפּסט
עס? אַלץ פון איהר, אַלץ פון איהר. [ווייזט אויף שושנה'ן און מיינט
די טאכטער]. א ברען, ניע דאָי פֿאַג! קאַרג, וואָס זי האָט אָפּ-
גע'שמד'ט גאַנץ יעהופּעץ, געמאַכט אַלע שפּעגעלאַנטען, מיין איך
אַלע אידען. פֿאַר דרעווינע-יעוורעיצעס, האָט זי זיך גענומען איצטער
פֿאַר די אַלע איבעריגע שטעדט פון דער גאַנצער וועלט. איהר

זאָלט זעהען די בריעה, וואָס זיי צעשרייבען א טאָג — ניע דאָ
באָג!

ח נ ה [וואָס רעדט שוין מיט די דאָמע, מיט זיך אַרײַן צו די
מאַנסבילען]. וואָס זיי קאַסטאַפּ אַ וואָך פאַסט־מאַרקען, מיט
אַטקריטקעס, מיט פאַפיער, מיט טינט, מיט שלעק, צרות, וואָלט
זיך עס אַ מעקלער ווײַנטשען פאַרדיענען אויף דער בערזע... [דער
עולם קוקט זיך איבער שמייכלענדיג].

י ש ר א ל־א י ס ר [ווייל צעטרייבען די אומאַנענעהמליכקייט].
דושינקע! פאַר וואָס הייסט דו נישט עפּים דערלאַנגען צום טיש?
ס'איז דאָך עפּים יום־טוב! פורים אויף דער וועלט! המנ"ם
יאָהרצייט!

ח נ ה. שוין געהייסען. אָט באַלד וועט מען דערלאַנגען.
[רעדט שטילערהייט מיט די דאָמע].

י ש ר א ל־א י ס ר [צו די נעסט]. אַ פאַרקעהרטע וועלט
געוואָרען. שטעלט אייך פאַר, דאָזשע לעוו איזראַאליעוויטש...
ג ע ס ט [אלע אויפגעלעבט]. לעוו איזראַאליעוויטש? וואָס
לעוו איזראַאליעוויטש?

י ש ר א ל־א י ס ר. לעוו איזראַאליעוויטש האָט זיך אָנר-
מעלטען אויסגעדריקט, אַז ער האַלט אויך פון די זאכען. דאָס
הייסט, פון אידיש האַלט ער דוקא נישט. ער האָט פיינט זשאַרגאָן,
ווי חזיר! זשאַרגאָן, זאָגט ער, איז נישט קיין שפּראַך. ער האַלט
נאָר פון דרעווניע־עוורעיסקי. ער זאָל זיך נישט סטיעסניאיען,
זאָגט ער, פאַר פריסטען, וואָלט ער אַיינגעפיהרט, אַז אַלע זיינע
סלזשששטשעס זאָלען אין קאַנטאָר רעדען נאָר פאַ דרעווניע-
יעוורעיסקי...

ע ר ש ט ע ר ג א ס ט. ניעאוושעלי? קאַקאיא פּלאַ-
זשענסטוואַ! [צווישען יונגוואַרג ברעכט־אויס אַ געלעכטער. די דאָמע
דרעהען זיך אויס צום יונגוואַרג, קוקען זיך איבער מיט די מאַנסבילען].
י ש ר א ל־א י ס ר [צו דער טאַכטער פון דער ווייטען]. וואָס
איז דאָרט ביי אייך אזוי לעבעדיג?

בער טע [פון דער ווייטען]. אה, פאפא! ווען וועט איהר שוין אויפהערען אמאָל דיענען עבודה זרה?

הייזאד. טאָו וועיאָפּע ווענעכמאָד ווענאָאים!

ישרא-לאיסר. וואָסער עבודה זרה?

שושנה [פון דער ווייטען]. א גליק, וואָס לעוו איראָאלייע-וויטש לייענט נישט חנוכה די מגילה און בענטשט נישט פורים קיין חנוכה-ליכטלעך...

יונגווארג. חא-חא-חא!

הייזאד. טאָו וועיאָפּע ווענעכמאָד ווענאָאים!

ישרא-לאיסר [פיהלט זיך נישט גוט. וויל פאררעדען די געסט].

ניע דאי באָג! זיי וואָלטען וועלען, אז אלע שפעגעלאַנטען, אלע אידען מיין איך, זאָלען בענטשען די מגילה און לייענען חנוכה-ליכטלעך... מיין איך פארקעהרט — לייענען חנוכה-ליכטלעך און בענטשען די מגילה... טפו! וואָס זאָג איך?

חנה [קומט דעם מאָן צו הילף]. ביז מיר זענען נישט אַריבער-געפאָהרען קיין יעהופּעץ, איז מיין מאָן געווען אַ מענטש, ווי אלע מענטשען. און דאָ, זינט ער האָט אָנגעהויבען האַנדלען אויף דער בערזע, איז ער געוואָרען אזא צעטראָגענער מלאך, אז מע קאָן פון איהם דעם שלאַק באַקומען! ער קאָן אייך אמאָל אויפשטעהן אין דער פריה און מאַכען אַ גוואָלד: „וואו זענען מייןע שפעגעלאַ-ציעס?“ — „וואָסערע שפעגעלאַציעס?“ — „מיין איך די זאָק-ציעס!“ — „וואָסערע אַקציעס?“ — „מיין איך די ווידענטען!“ — „וואָסערע די ווידענטען?“ — לאָזט זיך אויס, אז ער זוכט די שטעק-שיך... [צווישען עולם ווערט אַ געלעכטער. ישראל-איסר קוקט אויף חנה אַריבער די בריקען, צענעמט די הענט, וואָלט וועלען, זי זאל שוין אַ מאָל אויפהערען רעדען. אויף זיין גליק עפענט זיך די קיכטיר און עס באַווייזט זיך אַ גרויסער בעקען מיט שלח-מנות'דיגע זאכען: פלערלעך, לעקאכלעך, מאַהנדלעך, טייגלעך און פאַרנעצען].

ישרא-לאיסר [צו חנה'ן]. דושינקע, אַט האָט מען גע-

בראַכט דעם שלח-מנות.

חנה [האפטיאונטער דעם בעקען מיט ביידע הענט, טראגט איהם צו פריהער צו די דאמען, דערנאך צו די מאנסכילען, דערנאך צום יונגווארג, בעט יעדען באזונדער]. געניסט, איך בעט אייך, געניסט עפּים. פאַר וואָס זאָלט איהר עפּים נישט געניסען? נעמט האַטש אַ מאַראַנץ!

ישראָל-אַיִסר [קומט איהר צו הילף]. גאָספּאַראַ, שלח-מנות!

ערשטער גאָסט. שלח-מנות? קאקאיא בלאזשענ-סטווא!

יונגוואַרג [שיסעראויס אַ געלעכטער]. חא-חא-חא! [אלע נעסט קוקען זיך ארום].

די דאָמען [קוקען אויפ'ן יונגווארג]. וואָס איז דאָרט וויעדער, „חא-חא-חא“?

ישראָל-אַיִסר [צו דער טאכטער]. וואָס איז דאָרט ביי אייך אזא גדולה?

בערטע [פון דער ווייטען]. מיר קלויבען דאָ נחת פון אייך, וואָס איהר זענט אייך אזוי נוקם אָן דער רוסישער שפּראַך... שושנה. איהר זענט מקיים דעם פסוק: „לעשות נקמה בגוים“... [יונגווארג געהעראָפּ איז צווייטען צימער].

הייִדאָד. טאָוו וועיאָפּע ווענעכמאָר ווענאָאִים! [געהט, מאַכענדיג מיט דער מנילה, נאכ'ן יונגווארג. די דאמען קוקען זיך איבער. די געזעלשאַפּט פיהלט זיך אומאָנגענעהם].

חנה [ווייל פאַרגלעטען, טראַגט צו נאָך אַ מאָל דעם בעקען מיט שלח-מנות צו די דאמען]. געניסט, איך בעט אייך. פאַר וואָס זאָלט איהר עפּים נישט געניסען? נעמט האַטש אַ מאַראַנץ... [די שטימונג ווערט נאָך מעהר געשלאָגען].

ישראָל-אַיִסר [ווייל איבעררייסען די שטימונג]. אַ וועלט געוואָרען! כּסדר ביי זיי שפּעגעלאַציעס... מיין איך סאָבראַניעס, זאַסעראַניעס. און איבערהויפּט אָט די שושנה און מיין טאָכטער; זיי טהען-אויף אַזעלכע זאַכען — ניע דאָי באָג! שטעלט אייך פאַר — זיי האָבען אויסגעאַרבייט איין אַוסטאָוו ביי זיי, מיט

פונקטען, מיט פאראגראפען. [צעהמט אויף די פינגער]. וואָפּערוויר, דרעוויניע-ווערעסקי. וואָוטאָריך, אידישע חדרים...

ע ר ש ט ע ר ג א ס ט. ניעאזשעלי?

צ ו ו י ט ע ר ג א ס ט. העדערא?

ד ר י ט ע ר ג א ס ט. סאָווערשענאָ וויערנאָ. שקאַלעס מסתמא.

י ש ר א ל - א י ס ר. ניין, נישט קיין שקאַלעס, נאָר טאקי חדרים, פשוט'ע אידישע חדרים.

מ א נ ס ב י ל ע ן [אלע אינאיינעם]. חדרים?

ד א מ ע ן. חדרים?!

י ש ר א ל - א י ס ר. היינט איז דאָ ביי זיי א פונקט, מע זאָל אונטשטאָזשען קארטען.

מ א נ ס ב י ל ע ן [איבערראשט]. אונטשטאָזשען קארטען?!

ד א מ ע ן [דערשראקען]. קארטען?!

י ש ר א ל - א י ס ר [צענעמט די הענט, ווי אויף צו שווימען].

אַקאָנטשאַטעלנאָ! אויס קארטען!

ע ר ש ט ע ר ג א ס ט [קוקט אויף די איבעריגע]. קאקאיא

בלאָזשענסטוואַ!... [צום בעיהבית]. וואָס זשע, הייסט עס, וועלען

מיר טהון, אז מע וועט זיך צונויפקומען, נאָפרימער, אויף אימענינעס,

אָדער א יוסטוב, אָדער אזוי איין אַבשטשעסטווע?

צ ו ו י ט ע ר ג א ס ט. וואָס פארשטעהט איהר נישט?

וועלען מיר שמועסען א ביסעל פאָ דרעוויניע-ווערעסקי, א ביסעל פון ליטעראַטור.

ד ר י ט ע ר ג א ס ט. סאָווערשענאָ וויערנאָ. אויב אינ'

צווייען, וועט מען מאַכען א זעכס-און-זעכציג, האָן אויב אינדרוייען,

איז א פינף-הונדערט-איינס...

פ ע ר ט ע ר ג א ס ט. און אויב מעהרער — איז א

סטוקעלעקע.

פ י נ פ ט ע ר ג א ס ט. און אפשר גאָר איין אַבשטשע

יפיעל? [קוקט אויף די דאמען]. האָ? וואָס זאָגט איהר?

ד א מ ע ז. קאניעטשנא, איין אפשטשע שפיעל! [נעמען זיך צו די רידיקולס].

י ש ר א ל - א י ס ר. הא? וואס זאגט איהר? איין אפשטשע שפיעל? [מע ווייסט נישט פון וואנען עס וואכסט-אויס ביי איהם אין די הענט צוויי טאליעס קארטען]. טא! ביי מיר האט איהר גע'פועל'ט. איך בין דאך, ווי זאגט איהר, נישט מעהר ווי בעל-הבית...

ח נ ה. [וויעדער א מאל מיט'ן שלחמנות, שוין צו די מאנסבילען]. געניסט נאך עפּים. פאר וואס זאלט איהר נישט געניסען? נעמט האַטש א מאראנז...

י ש ר א ל - א י ס ר. [וויג פטור ווערען פון איהר אויך]. דושינקע! טאמער וואָלט געווען גענוג מאראנצען? מיר האָבען דאך גערעדט וועגען המן-טאשען. עפּים יום-טוב, פורים אויף דער וועלט, המנ'ם יאָהרצייט...

ח נ ה. [טהוט זיך א חאפ-אויף און א פאטש אין שטערן]. אַט א קאָפּ! א קאצענער מוח! גוט, וואָס דו האָסט מיך דערמאנט המן-טאשען. איך געה אין קיך אריין. איך מוז אַליין זיין ביי די המן-טאשען. [צו די דאמען]. האָט קיין פאראיבעל נישט, איך מוז געהן. מיין דיענסט וועט מיר דאָרטען אָנמאכען המן-טאשען, וועט זיין וואָס צו זעהען! די יעהופעצער פוסטאָקראטען — גאָט זאָל נישט שטראָפּען פאַר די רעד... איך מיין די היגע דיענסטען מיין איך. איך זאָג איהר, מיין קעכין הייסט עס: המן-טאשען קאָנט איהר מאַכען? קוקט זי מיך אָן, ווי א לעהמענער גולם. ביז איך האָב איהר איינגעטאָלקעוועט, אז מע דארף פאַרקנעמען טייג, אויסקאטשען און אויסקלעפּען דרייעקעכיגע המן-טאשען, צער רייבען מאָהן אויף מילך. ביי איהר איז געווען רעכט אריינטהון דעם מאָהן אין די המן-טאשען, ווי ער שטעהט און געהט. גאָט איז מיט אייך, זאָג איך, איהר זענט נאך נישט פאַרטויג מיט די המן-טאשען! צו המן-טאשען דארף מען נאך האָניג אויך...

י ש ר א ל - א י ס ר [צום ווייב]. הכלל, ליובעניו, ווען וועלען
מיר שוין דערלעבען זיך זעהען מיט די המן-טאשען?

ח נ ה. אט דאס געה איך דאך! [געהטאפ אין קיך. די דאמען
שטייכלען צו איהר כלומרשט פריינדליך, צופריעדען, וואס חנה איז אפגע-
נאגען, רוקען זיך צו מיט די רידיקולס צום טיש].

י ש ר א ל - א י ס ר [צו די געסט]. אלזא, גאספאדא, איז איין
אבשטשע שפיעל? איך מוין אבער, אז פא זאקאנו קומט היינט
איין אקע. אקע איז א אידישע שפעגעלאציע, מוין איך א אידישע
שפיעל. פארט יום-טוב, פורים אויף דער וועלט, המנ'ם יאהר-
צייט... [צו די געסט]. הא? וואס זאגט איהר?

ג ע ס ט [אלע אינאיינעם, אויפגעלעכט]. סאווערשענא וויערנא.
איין אקע! איין אקע!

י ש ר א ל - א י ס ר. אלזא, איין אקע? ביי מיר האט
איהר גע'פועל'ט. איך בין דאך, ווי זאגט איהר, נישט מעהר
ווי בעל-הבית... [עפענט-אויף די קארטען מיט א קנאק]. ווי אזוי זשע
שפעגעלירען מיר, מוין איך, ווי אזוי שפיעלען מיר? מיט'ן
קווענץ?

ע ר ש ט ע ר ג א ס ט. אקע מיט'ן קווענץ — קאקאיא
בלאזשענסטווא!

צ ו ו י י ט ע ר ג א ס ט. און איך וואלט געזאגט — דוקא
אהנ'עם קווענץ.

ד ר י ט ע ר ג א ס ט. סאווערשענא וויערנא. מיט'ן
קווענץ און מיט'ן קאנטשיק.

פ ע ר ט ע ר ג א ס ט. פא נאסטאיאשטשעמו, באדארה
זוין איין אקע מיט אלע פאדלאסטען. דאס הייסט, מע מעג אייך
שמייסען ביז'ן טאג אריין. פון א דרייערעל ביז א הונדערטער, און
דאזשע מעהר פון א הונדערטער.

פ י נ פ ט ע ר ג א ס ט. קאניעטשנא, מיט אלע פאדלאסט-
טען! [צו די דאמען]. וואס זאגט איהר?

ד א מ ע [נישט צופריעדען, וואס מע וועט שפיעלען אין אקע אהו זיי, נעמען זיך פון דעסטוועגען צו די רידיקולס, רוקען זיך צו מיט די שטוהלען צו זיי, קוקעדאריין אין די קארטען פון הינטען, זיפצען]. לאז זיין איין אקע, לאז זיין מיט אלע פאדלאסטען, אבי לאז מען שוין שפיעלען.

י ש ר א ל - א י ס ר. אדנים סלאוואם, ווער איז ערשטע האנט? [ווארפטאויס קארטען. רעדט אין איין אטעם]. אל"ף איין אדלער. בי"ת א פארענבוים. גימ"ל א גנב. דל"ת א דריידעל. ה"א א המן-טאש. וא"ו א וויינגארטען. זיי"ן א זאווערוכע. חי"ת חיים-יענקעל... [צום ערשטען נאסט]. איהר זענט ערשטע האנט. [לענטאויס יעדען צו צוויי קארטען צוגעמאכט און נאכדעם צו צוויי קארטען אויפגעדעקט. דער עולם הויבטאן ווערען גערווען, נאר מע מאכט זיך גלייך גילטיג].

ע ר ש ט ע ר ג א ס ט. קאקאיא פלאזשענסטווא! [רוקט זיך צו צום טיש נאך געהענטער, נעמטארויס געלט. פארקאטשעט די ארבעל]. שוין לאנג נישט געשפיעלט אין אקע.

צ ו ו י י ט ע ר ג א ס ט [רוקט זיך צו, נעמט זיך צו דער קעשענע]. א שאק מיט יאהרען.

ד ר י ט ע ר ג א ס ט [נעמט זיך צו דער קעשענע]. סאווער-שענגא וויערנא! ערשט נעכטען געהאקט אין אקע א גאנצע נאכט, ביז'ן ווייסען טאג...

פ ע ר ט ע ר ג א ס ט [נעמט זיך צו דער קעשענע. זינגט מיט א חסיד'ישען ניגון]. דער רבי האט געהייסען פרייליך זיין, ביז'ן ווייסען טאג אריין... [צו די דאמען]. הא? וואס?

ד א מ ע [קוקען מיט ברענענדיגע אויגען צו די מאנען אין די אויס-געלעגטע קארטען. זיפצען, לאכען גערווען]. חא-חא-חא!

י ש ר א ל - א י ס ר [צום ערשטען נאסט]. אדנים סלאוואם, איהר זענט ערשטע האנט, דארפט איהר רעדען ווערטער.

ע ר ש ט ע ר ג א ס ט [באטראכט אלעמענ'ס קארטען, וואס אויפ'ן טיש]. קאקאיא פלאזשענסטווא! איר וועל בעמען דעם עולם

אָוועקלעגנען צו דרייערלעך סליעפאָ. [לעגט־אָוועק אַ דרייערעל און מאַכט צו די אויגען].

צווייטער גאָסט. בלאַ ראיה הייסט עס? [טראַכט אַ וויילע. רעדט צו זיך אליין]. נו, מאַסיי מאַרקאָוויטש? פאַזשאַד לויטע ווקאַנטאַרו — אַרויס מיט דער מטבע! [לעגט נעלט].

דריטער גאָסט. סאָווערשעננאָ וויערנאָ. [לעגט נעלט. אומצופריעדען]. ווי אַ לאַך איז קאַפּ!

פערטער גאָסט [זיפצט]. אַז אַך און וועה איז מיר, איך מוז מיר נאָכשלעפּען. [לעגט נעלט]. ביי אַ פּגירה בין איך אויך אַ בהמה.

פינפטער גאָסט [קרעכצט, לעגט אַ דרייערעל]. פאַר־פינסטערט בין איך געוואָרען! איך מוז אויך. וואָס זאָל איך טהון?

ישראָל־אִיסר. נו, מוז איך דאָך אַודאי שפּעגעלירען. איך בין דאָך, ווי זאָגט איהר, עפּיס בעל־הבית, לכבוד פורים... [לעגט נעלט]. המנ'ם יאָהרצייט...

ערשטער גאָסט. מיר זאָגט דאָס האַרץ, אַז דאָ דאַרף ליגען גאָלד. [קלאַפּט מיט אַ פינגער איבער די צוגעמאַכטע קאַרטען]. גאָספאַראַ! נאָך אַ דרייערעל בלינד. [לעגט־אָוועק נאָך אַ דרייערעל]. צווייטער גאָסט [צו זיך אליין]. נו, מאַסיי מאַר־קאָוויטש, ביזט דו אַריינגעקראַכען, קריד ווייטער. [לעגט נאָך אַ דרייערעל].

דריטער גאָסט. סאָווערשעננאָ וויערנאָ. [לעגט דאָס נעלט מיט כעס]. ווי אַ פינפטע ראָד צום וואַגען!

פערטער גאָסט [זיפצט]. אַז אַך און וועה איז מיר! [קריכט אין קעשענען]. איך מוז מיר נאָכשלעפּען. וואָס ס'וועט זיין מיט פֿל ישראָל, וועט זיין מיט רב ישראָל.

פינפטער גאָסט [קרעכצט און לעגט נעלט]. פאַר־פינסטערט בין איך געוואָרען! איך מוז אויך. אַ ברירה האָב איך?

י ש ר א ל - א י ס ר . נו, מוז איך דאך אורא' שפעגעלירען.
איך בין דאך, ווי זאגט איהר, עפּיס בעל-הבית. המנ'ס יאָהרצייט.
[לענט נעלט. עס וואַכטען די דרייערלעך אויפ'ן טיש. אלע אוינען ברענען,
די דאמען זיפּצען]. נו, גאָספּאָדאָ? וואָס וועט זיין ווייטער?
[קוקט אויפ'ן ערשטען גאסט. פון צווייטען דער גנב'עט זיך אונטער מיט
שטילע טריט גרישא. קוקט זיך אַרום צוריק, נעהט'צו פּאַוואָלי צום טיש.
זעצט זיך אוועק אומבאַמערקט אויף אַ שטוהל הינטער ישראל'יסר'ס פלייצעס.
קוקט צו, ווי מע שפּיעלט].

ע ר ש ט ע ר ג א ס ט . וואָס זאָל זיין ווייטער? ווייטער
וועלען מיר זיך געהן אָנקוקען... די דריטע קאָרט וועט שוין זאָנען,
וואָס איך האָב צו טהון... [הויכט-אויף איינע פון די צוויי צוגעדעקטע
קארטען. לענט זי אַרויף מיט'ן פנים אַראָפּ אויף איינע פון די אָפּענע
קארטען. לעהנט זיך אָפּ אַ ביסעל צוריק. טראַנט'צו דאָס פּאַרעל צו דער נאָז.
וואַרפט אַ גיכען קוק אויף דער דריטער עטוואָס אויפגעדעקטער קאָרט, ווערט
מאָדנע לעבעדיג]. קאָקאיאַ פּלאַזשענסטוואַ! [לענט גיך אוועק צוריק
די קארטען און נעמט זיך צו דער קעשענע]. אַזוי ווי דאָס האַרץ אָבער
האָט מיר געזאָגט, אַז דאָ דאַרף ליגען איין אַוצר. נו, גאָספּאָדאָ?
ווער פּאָהרט מיט מיר קיין יאַרמעלינעץ אויפ'ן יאַרד? צוויי
דרייערלעך אויף דריי.

צ ו ו י י ט ע ר ג א ס ט [צו זיך אליין]. נו, מאַסיי מאַר-
קאוויטש? דו קריכסט נאָך, צי ניין? [טהוט אַ הויכט-אויף די דריטע
קאָרט]. געענטפערט אויף מיינע דריי.

ד ר י ט ע ר ג א ס ט . סאָווערשעננאָ וויערנאָ. [אָנגעקוקט
אַלע פיער קארטען, מלא גולן. טהוט זיי אַ שמיץ מיט כעס]. שראַגע, אַ רוח
אין דיין האַרצען אַריין! ווער האָט דאָס אויסגעטראַכט אַזא
שפּיעל, וואָס הייסט אָקע?

פ ע ר ט ע ר ג א ס ט . אַז אָך און וועה איז מיר. איך מוז
זיך אויך געהן אָנקוקען. [קוקט זיך אַז]. געשטאַרבען אַ איר.
[לעגט-אָוועק די קארטען]. איך האָב געוואוסט פריהער, אַז וויבאַלד
אָקע, אַזוי ווער איך באַגראָבען.

פֿינפטער גאסט [קוט זיד אן]. ברוך דיין אמת.
 געשטארבען נאך א איד. [לעגט אונזעק די קארטען. רעדט צו די דאמען].
 בין איך נישט גערעכט געווען, אז איך האב געזאגט איין אפשטשע
 שפיעל? אקע האט זיך זיי פארגלוסט! וואס זאגט איהר?
 דא מען. קאניעטשנא!

ישראליסר [צום ערשטען און צווייטען גאסט]. זענען
 מיר, הייסט עס, געבליבען אינדריען אויפ'ן יארד? [צום ערשטען
 גאסט]. וואס זשע וועט איהר עפס זאגען ווייטער, כדומה למשל
 נאפרימער? נו? ארויס מיט לשון!

ערשטער גאסט. וואס האט איהר קיין צייט נישט?
 נאך נאמיניע קאפליעט. [קוט אויפ'ן טיש]. מע דארף זיך גוט
 באטראכטען, וואס פארמאגט דער עולם? [קוט רעכנט און לינקס].
 דער האט שיקסעס, און דער — שקצים. קאקאיא בלאזשענסטווא!
 [צום צווייטען גאסט]. וואס וועט איהר זאגען, ווען איד טהא א פאס
 צו אייערע שקצים?

צווייטער גאסט. גאט איז מיין עדות, אז איך קאן
 נישט פאסען. איד האב דריי. [לעגט געלט]. געענטפערט אויף
 מיינע דריי און אריבערגעצימבעלט מיט איין צעהנערעל אויף דריי
 גלייך ווי אויף אלע.

ישראליסר [רעדט צו זיך אליין. מאכט מיט די פינגער].
 היינט געה טרעה. דער שמייסט מיט דרייערלעך אויף דריי, און
 רער צימבעלט אריבער מיט א צעהנערעל אויף דריי ווי אויף אלע.
 עס האט אנגעריסען ביי זיי — ניע דאזי באג! אצינד איז א
 וואפראם [מיט א ניגון פון דער גמרא און שטארק אויסגעצויגען] — טישטא
 מיניע דיעלאט? צי זאל איך מיר ארוינלאזען אין דער שפעגעלאך
 ציע און שפעגעלירען סליעפא? צי זאל איך מיר געהן אנקוקען?
 [נעמט זיך כלומרישט צו דער קעטשענע, צעהלט געלט. אלע אויגען קוקען אויף
 איהר. לעגט אונזעק די קארטען און מישט אויס די איבעריגע]. דאסווירדאניא.
 [ווייל אויפהויבען די פערטע קארט].

ג ר י ש א [חאפט איהם אז ביי דער האנט]. לאוו! באזשע
סאָחראַני! נישטאָ קיין אָנמוקען זיך! א צעהנערעל מיט נאָך
א צעהנערעל!

י ש ר א ל-א י ס ר [קוטט אויף איהם]. משוגע?

ג ר י ש א. פאָלגט מיר! [בעט זיך]. פאָלגט זשע מיר! זיי
ביידע האָבען גאָרנישט מיט גאָרנישט!

י ש ר א ל-א י ס ר [צו די געסט. ווייזט אויף גרישאוו]. אז ער
הייסט! מע דארף, ווי זאָגט איהר, פאָלגען אַמאָל א חתן אויך?
[לעגט געלט]. קופּעץ קאָס סטרעליצין.

ג ר י ש א. יא וואָס רוטישאַווס, אז זיי ביידע האָבען שראַגע!
[נעמט זיך צו דער קעשענע]. צי אפשר מיינט איהר, אז איר האָב
מיר, וואסמאָס די עליע, איבערגעשראָקען פאַר אייערע שיקסעס?
איך ענטפער אייך אויף אייער צעהנערעל און אריבערגעטראַסקעט
מיט צוויי צעהנערלעך אויף מיינע דריי, וואָרום איך ווייס, אז
מעהר ווי צוויי מוידען האָט איהר נישט געהאַט און וועט נישט
האָבען.

צ ו ו י י ט ע ר ג א ס ט. שוין לאַנג שטיל געווען, מאַסיי
מאַרקאָוויטש. מיט אזעלכע צוויי גבורים טאָרסט דו דיך נישט
אריינלאָזען אין דער נאָרישער וועלט. [טראַכט א וויילע]. הערט
זשע אויס, אפשר וועלען מיר מאַכען א שטיקעל געשעפט?

ע ר ש ט ע ר ג א ס ט. נאָפרימער?

י ש ר א ל-א י ס ר. פדומה למשל?

צ ו ו י י ט ע ר ג א ס ט. וואָס וועט איהר מיר געבען אַפּ-
טריט-געלט? דאָס הייסט, וואָס וועט איהר מיר געבען, איך זאָל
זיך אוועקלעגען בלאַ ראיה?

ע ר ש ט ע ר ג א ס ט. חא-חא-חא!

י ש ר א ל-א י ס ר. א גוט אויג וועלען מיר אייך געבען!
אז מע האָט שראַגע, טראַגט מען זיך אָפּ און מע מאַכט נישט קיין
שפּעגעלאַציעס.

צווייטער גאסט. אזוי זאגט איהר? [קוקט-אן די פערטע קארט. טראכט א וויילע]. הא? אז מע האט, זאגען זיי, שראגע, טראגט מען זיך אפ און מע מאכט נישט קיין אַנשטעלען? [נעמט זיך כלומרשט צו דער קעשענע. צעהלט געלט. אלע אויגען קוקען אויף איהם. לעגט אַוועק די קארטען און מישט זיי אויס מיט די איבעריגע]. דאסווידאניא, מאַסיי מארקאווטש! א חלירע וואָלט געמעגט קומען אויפ'ן מחבר פון דער אָקע!

ישרא-לא-יסר [צום ערשטען גאסט. טרייעלט מיט די הענט]. האָבען מיר שוין, סלאוואַ באָגו, גע'פטר'ט אלע אונזערע שונאים? ערשטער גאסט. קאקאיא בלאזשענסטווא! גרישא [צום ערשטען גאסט. לעגט-ארויף די האנט אויף ישראל-איסר'ס קארטען]. געענטפערט און אַריבערגעפידעלט מיט א גאנצען כח-ה'ער.

ישרא-לא-יסר [צו גרישאן]. משוגע? צי חסר דעה? גרישא. פאָלגט זשע מיך. דרך-ארץ פאר די באַרישנים! טשעסטנאָיע סלאָוואַ, ער פארמאָגט נישט מעהר ווי שראגע! ישרא-לא-יסר [נעהט צו דער קעשענע]. אז ער הייסט... [ווייזט אויף גרישאן]. מע דארף, ווי זאגט איהר, אַמאָל פאָלגען אַ חתן אויך? [לעגט געלט]. דערויף זענען מיר דאָך שפּעגעלאַנטען. ערשטער גאסט. קאקאיא בלאזשענסטווא! [קוקט אן די פערטע קארט, געהט צו דער קעשענע. רעדט פאָוואַלי, זיפצענדיג]. וויבאלד אזוי, איז אַ הונדערטער אויף מיינע אלע.

געסט [אלע]. אַ הונדערטער?!

דאָס מען [אלע]. אַ הונדערטער?!

ישרא-לא-יסר. ווטאקאם סלוטשאיע, דארפען מיר לערנען דעם פישט, אז ער סטראשעט מיך מיט אַ נאָראַש? [מיט אַ גמראַדיניגן]. וויבאלד אזוי, באַדארף מען געהן אויפדעקען די פערטע כויד. [הויבט-אויף פאָוואַלינקע די פערטע קארט, קוקט אויף גרישאן]. גרישא [קוקט-אריין אין דער קארט פון אונטען אַרויף]. פאָשלא! אַ הונדערטער מיט נאָך צוויי הונדערטערס! [דער גאנצער עולם

ווערט העכסט אויפגערעגט. די דאָמען האָפּען זיך צו די רידיקולס]. אַזאַ קאָרט טרעפט איין מאָל אין הונדערט יאָהר! טשעסנטאָיע סלאָוואָ!

י ש ר א ל - א י ס ר [קוקט אויף גרישאן אַריבער די ברילען].
וואָס מיינסט דו? איך בין לעוו איזראַיליעוויטש?

ג ר י ש א [נעמט זיך]. פאַלגט זשע מיך! קליאָנוס באַנאָב,
ער האָט מעהר נישט ווי שראַגע. [ווייזט אויפ'ן ערשטען נאָסט, וואָס
זיצט זיך נאָנץ קאָלטבלוטיג]

י ש ר א ל - א י ס ר [צו גרישאן]. אַזוי זאָגסט דו? [זיפצט].
ניין, נישט פאַר מיר קיין שפּעגעלאַציע. איך בין נישט לעוו איזר
ראַיליעוויטש. [מישטאָויס זיינע פיער קארטען מיט אלע איבעריגע
אָנגעוואָרפענע, מע זאָל נישט זעהען, וואָס ער האָט. מיט אַ טיעפען זיפצן].
פאַם!

ע ר ש ט ע ר נ א ס ט [שארטצונויף דאָס נאָנצע געלט פונ'ם
טיש מיט ביידע הענט]. קאָקאָיאַ בלאַזשענסטוואָ! [שטופט מיט ציטער
רענדיגע הענט דאָס געלט אין אלע קעשענעס. אלע אויגען קוקען אויף איהם
מיט קנאה. די דאָמען האָפּען אַז די רידיקולס און דריקען צו צום האַרצען].

ג ר י ש א [אין דער צייט, ווען דער ערשטער נאָסט שטופט דאָס
געלט אין די קעשענעס, טהוט ער אַ הויב־אויף מיט איין האַנט יענעמ'ס פיער
קארטען און מיט דער אַנדערער האַנט דערלאָנגט ער אַ זעץ איבער'ן טיש
אַזוי, אַז די טאָליע קארטען שפּרינגט־אָנטער און אויף דער עולם טהוט אַ
שפּרונג־אויף פון די ערטער. די דאָמען פאַלען שיער חלשות]. טשטאַ יאָ
וואָס סקאָזאַל? משוגע צו ווערען פון אַזאַ שפּיעל, טשעסנטאָיע
סלאָוואָ!!! [אויף זיין געשריי קומט צו לויפּען פון צווייטען צימער פריהער
בערטע, דערנאָך שושנה, דערנאָך דאָס נאָנצע יונגוואָרג און נאָך זיי הייַרדאָ
מיט דער מניחה]. אַזאַ מעשה איז גאָרנישט געהערט געוואָרען!
מיט גאָרנישט פאַרטרייבען דריי מיידלעך? שומו שמים!
ס'איז הימעל־שרייענד!!! נאָט, זעהט האָטש! האַ-האַ-האַ!
[באָווייזט אַלעמען די קארטען]. זעהט, אידישע קינדער, מיט וואָס מע
פאַרטרייבט דריי מיידלעך? מיט גאָרנישט. מיט שראַגע! מיט
שראָגע!!! נו, קאָן מען לעבען אויף דער וועלט?!

ג ע ס ט [קוקען פון די ערטער און די אויפגעדעקטע פיער קארטען].
שראגע!

ד א מ ע [נאך זיי, פארברעכען מיט די הענט]. שראגע!
ב ע ר ט ע [בלויבט שטעהן אויף דער טיר. דערוועגט גרישאן מיט
די קארטען אין האנט, טהוט זי א פלעקס מיט די הענט]. אָך! [ווייזט מיט
דער האנט אויפ'ן חתן. פאלט צו שושנה'ן אויף די הענט].

ג ר י ש א [טהוט א שמיץ די קארטען אויפ'ן טיש. טהוט זיך א לאז
צו דער כלה]. בערטוסיא! בתי'ניו! ווינאוואט! טא יעסט,
סליכא! איך האָב נישט געשפיעלט! טשעסטנאָיע סלאָוואַ!
טא יעסט, סליכא... קליאָנוס באַגאַם!... [פאלט איהר צו די פיס].
יאַנאַטי! יאַפאַטי! טאַמאַטי!... [אין דער מינוט קומט און פון דער
קיך חנה מיט די המוטאשען].

ח נ ה [דערוועגט בערטען א פאר'חלש'טע און גרישאן שטעהן אויף
איין קניעה, פארלירט זי דעם טעלער מיט די המוטאשען און לאזט זיך צו
דער טאַכטער]. גאַט איז מיט דיר, טאַכטער מינע! [צום מאן].
וואָס איז דאָ געשעהן? גיכער! וואָס האָט זיך דאָ געטראַפּען?
נו, זאָג שוין!

י ש ר א ל-א י ס ר [צום ווייב, וויל זי בארוהינען]. שא, שא!
שריי נישט! גאָלע גאָרנישט... אָפּגעשמיסען... פארטריבען...
דריי מיידלעך...

ח נ ה. ווער האָט געשמיסען? וועמען געשמיסען? א
דונער איז מיר! [קוקט אויפ'ן יונגווארג]. וואָסערע מיידלעך?...

י ש ר א ל-א י ס ר [שטעהט-אויף פון טיש]. שטיא! פאר-
שטעהסט נישט קיין שפּעגעלאַציע! [מאכט מיט די הענט]. דריי
מיידלעך. איך האָב געהאַט דריי מיידלעך, און ער [ווייזט אויפ'ן
ערשטען נאכט] האָט גאָלע גאָרנישט. שראַגע האָט ער געהאַט. האָט
ער מיך געשמיסען און געשמיסען, פארטריבען, הייסט עס, מיט
שראגע, מיט גאָרנישט! [גלייך צו איהר אין פנים אַרײַן. מאכט מיט
די הענט]. מיט שראַגע! מיט שראַגע!...

פ א ר ה א נ ג.

העברעאישע און רוסישע פראזען, וואס טרעפן זיך אין „שראגע“.

ה ע ב ר ע א י ש :

לאוואל אויף היבא סימחאטא בידוואר קראט האמגילא האואט באבאאיט האוע (אבל אביד הביע שמחתו בדבר קריאת המגילה הזאת בבית הזה) — אבער דיין פאטער האט אויסגעדריקט זיין פרייד וועגען דאס לייגען פון דער דאזיגער מגילה אין דעם דאזיגען הויז.

אני מעדאבער איוורט בעכאל מאקאם וועאים קאל האאלאם. אפילו קעשער אני יאצע בעמערקאווא, אני אמער לעהאקאנדוקטאר: טען לי קארטיס! (אני מדבר עברית בכל מקום ועם כל העולם. אפילו בשאני יוצא במרכבה, אני אומר להקונדוקטור: תן לי כרטיס!) — איך רעד העברעאיש אומעטום און מיט דער גאנצער וועלט. אפילו אז איך פאחר אויפ'ן טראם, זאג איך דעם קאנדוקטאר: געב מיר א בילעט!

בעכאל דאר וואדאר אובכאל מעדינא אומעדינא כאוערעט האמגילא האואט (בכל דור ודור ובכל מדינה ומדינה חוזרת המגילה הזאת) — אין יעדען דור און אין יעדער מדינה חזר'ט זיך איבער די דאזיגע מגילה.

לאו וועיאפע ווענעכמאר ווענאאים (טוב ויפה ונחמד ונעים) — גוט און שען און פיי.

יאנאטי! יאפאטי! טאמאטי! (יונתי! יפתי! תמתי!) — מיין טייבעלע! מיין שענהייט! מיין עהרליכע!

לאו (לאו) — ניין.

קאמא פעאמים ניכטאו ווענעכטאם אל אם איהודים לעראשמיד לאהאראג אולאבעד! קאמא פעאמים יאצא האמאן בען האמדאט האגאני ליכטאו סיטנא אל אם איסראעל! (כמה פעמים נכתב ונחתם על עם היהודים להשמיד להרוג ולאבד! כמה פעמים יצא המן בן המדתא האגני לכתוב שטנה על עם ישראל!) — וויפיעל מאל איז שוין געצייכענט געווארען אויפ'ן אידישען פאלק צו אויס'הרג'ענען און פארטיליגען עס! וויפיעל מאל איז שוין ארויס המן בן המדתא האגני צו שרייבען פאסקווילען אויפ'ן פאלק ישראל!

ר ו ס י ש :

לארנים סלאוואם — מיט איין ווארט. אוניטשטאזשען — פארניכטען. אוסטאו — תקנות. אימעניעס — געבורטסטאג. קאנאטשאטעלנא — איג' נאנצען.

באזשע סאחראני — גאט באהיט. בארישנים — פריילינג.
 גאספאדא, סארטעס — רבותים, זיצט.
 דא סווידאניא — אויף וויעדערזעהען. דאזשע — אפילו. דושינסק
 (דושענקא) — נשמה מיינע. דרעוויניעוורעיצעס — העברעער.
 וואפראס — פראגע. וואטאקאס סלוטשאיע — וויבאָלד אזוי. וואסאמאס
 דיעליע — אין דער אמת'ען.
 זאמעטשאטעלני יאזיק — איין אויסגעצייכענטע שפראך. וואוטשיט
 קאק איספאנסקי — קלינגט ווי שפאניש.
 חערערא — חדרים (שולען).
 טיטא יא וואס סקאזאק? — וואס האב איך אייד געזאגט? טשטא מניע
 דיעלאט? — וואס זאל איך טהון? טשעסטנאיע סלאווא — עהרען-ווארט.
 יא וואס רוטשאיום — איך בין אייד ערב.
 לאלאדיאזש — יונגווארג.
 נאך נאמי נייע קאפליעט (פארגרייזטע פראזע) — איבער אונז רעגענט
 ניט. נייע דאזי באג — זאל גאט היטען. נייעאוזשעלי? — טאקי באמת?
 סאיעדיניאיען — פאראייניגען. סטיעסניאיען — זיך שעמען. סלאווא
 באגו — גאט צו דאנקען. סלוזשאשטשעס — געשעפטס-אנגעשטעלטע. סליעפא —
 בלינדערהייט (ניט געזעהען די קארטען).
 פארלאסטען — געמיינהייטען. פאזשאלויטיע וואקאנטארו — מע בעט
 אייד מחילה אין קאנטאר אריין (אין קעשענע נאך געלט). פא נאסטאזשטשע-
 מי — אויפ'ן ריכטיגען אופן. פאשלא — עס געהט א נאנג.
 קופעץ קאק סטרעלעץ — א סוחר איז ווי א שיסער (דאס הייסט, א מאָל
 נוצט ער, א מאָל ניט). קליאנוס באגאם — איך שווער ביי גאט.

עולם-הבא

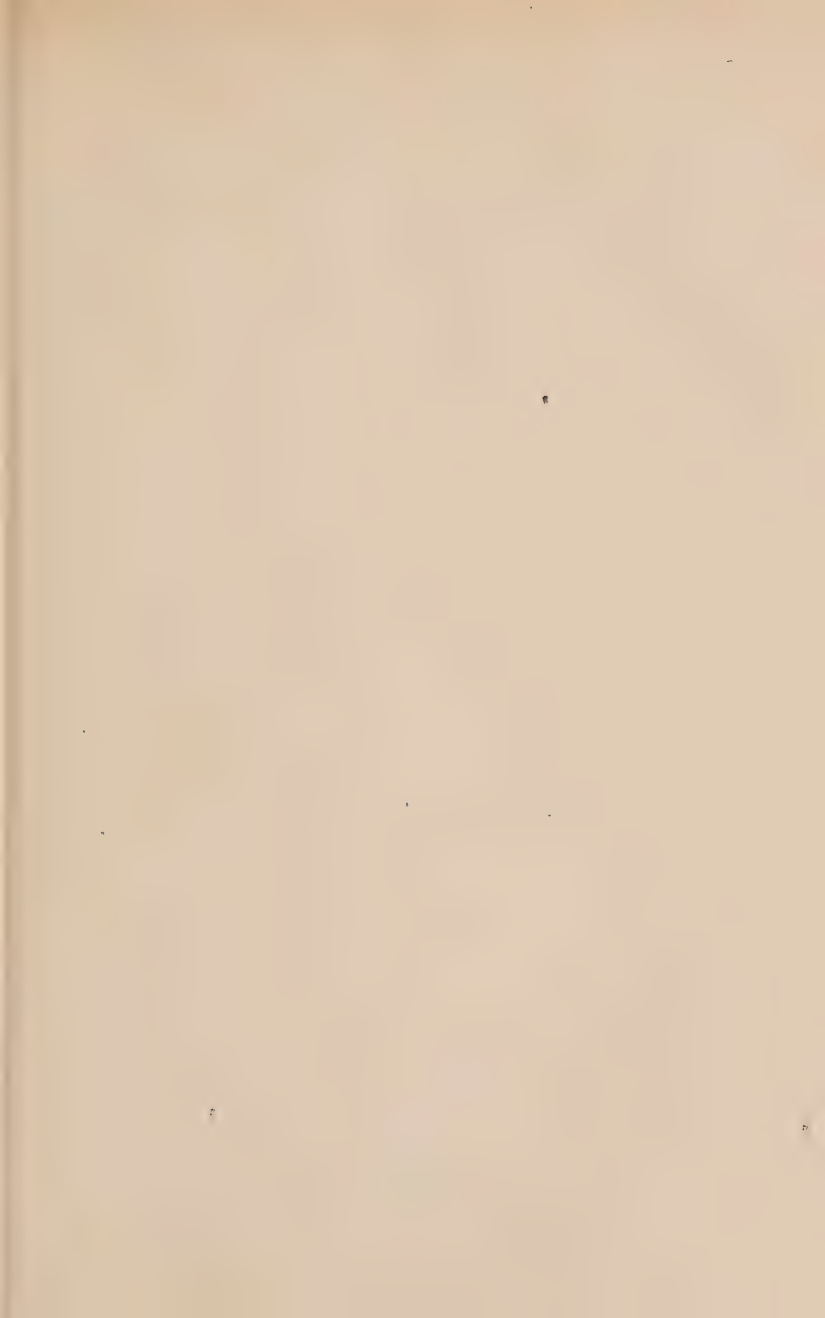
א שטרוש אין איין אקט.

געשריבען אין יאָהר 1915.

פערזאנען:

מיסטער טשערקיס. איין אלגרייטניק.
מיסעס טשערקיס. איין אלגרייטניטשקע.
מיסטער קוואטשקע. א היברויטיטשער.
א איד.
צוויי עדות.

ארט: די ווייטע פראווינץ אין אמעריקע. צייט: דא נישט לאנג.

[אין פארלאז, אין א ראקניטשער, זיצט מיט א ציגאר אין מויל, די פיס ארויף, מיסטער טשערקיס, א נויטגעבויטער מאן פון מיטלע יאהרען, עלענאנט נעקליידט. אקענען איהם, אויפ'ן צווייטען ראקניטשער, זיצט די מיסעס טשערקיס, א שווערע שטיק מיט א דרייגארענדיגען נידער. ביידע קאטשען זיך].

מיסטער טשערקיס [א קוק אויפ'ן זייגער]. וואס איז די מעדער מיט'ן טיטשער? צוגעזאגט קומען מיט'ן רעוורענט פון עולם-הבא, און קומט ניט. אלבעטשיע, אז ער האט חרטה. מיסעס טשערקיס. נעווער מאי! [געהניצט]. מיסטער טשערקיס. וואס הייסט נעווער מאי? ביזנעס איז ביזנעס...

מיסעס טשערקיס. צו וואס טויג דיר די ביזנעס, דזשא? ס'וועט נאך קאסטען געלט...

מיסטער טשערקיס. ביי דיר איז דאס געלט אָנלי. זאָלסט א טראכט טהון א ביסעל ווייטער — דאט נאָט! ביקאָז דו לעבסט נאָר מיט'ן היינט. איך טראכט מיך אַרײַן אין מײַן לײַף, ווי אזוי מיר זענען מיט דרייסיג יאָהר צוריק געקומען אין דהיז קאָנטרי, און האָבען בירדע געפערעלט, זענען מיר געווען אירען גלייך מיט אַל די פיפּעל — באָט וואָס זענען מיר איצט? [שטעהט אויף, שפּאַנט אום]. וואָס פאַר אירען זענען מיר? ניט קיין שבת, ניט קיין יום־טוב, ניט קיין טלית, ניט קיין תפילין — נאָטינג! טאָג ווי נאכט אָדער אין פּאָוקער, אָדער אין פינאַקעל, אָדער אין אַנדערע גיימס, און הויבען נאָר ניט אָן צו טראכטען וועגען יענע וואָרלד. איבער האַנדערט ענד טווענטי יערס, ווער וועט עפּטער אונז זאָגען קדיש?

מִי־סַעֲטֵשֶׁר־קִיס. וואָס הייסט? מיר האָבען ניט
קיין זיהן?

מִי־סַעֲטֵשֶׁר־קִיס. [האט זיך אָפּגעשטעלט]. אָט די
לויפערס וועלען זאָגען קדיש?

מִי־סַעֲטֵשֶׁר־קִיס. דזשיק, קאָן זיין, וועט קיין
קדיש ניט זאָגען, אָבער מאַקסילע? — מיר פאַר זיין קאַפּ!

מִי־סַעֲטֵשֶׁר־קִיס. מאַקס וועט זאָגען קדיש?
מִי־סַעֲטֵשֶׁר־קִיס. שור וועט ער זאָגען קדיש!

מִי־סַעֲטֵשֶׁר־קִיס. אַלבעטשיע, אַז ניין! אַפּשר
די ערשטע אַכט טאָג. פאַט שפּעטער — נאָסער!

מִי־סַעֲטֵשֶׁר־קִיס. יעס מעס!
מִי־סַעֲטֵשֶׁר־קִיס. נאָסער!

מִי־סַעֲטֵשֶׁר־קִיס. יעס מעס!
מִי־סַעֲטֵשֶׁר־קִיס. [אַ קלאַפּ אין טיש]. אַז איך זאָג

נאָסער, איז נאָסער! [מיסעס טשערקיס שליסט צו איהר מויל. — עס
דערהערט זיך אַ קלאַפּ אין טיר. כּיידע רופּען אויס]: קאַם אין! [עס קומט

אריין דער טיטשער, מיסער קוואַטשקע, אַ זשוואַנע אידעל מיט
איינאָיגעוונגערט אומרוהיג פנים, זעהט־אויס האַלב שניידער, האַלב רעוורענד].

מִי־סַעֲטֵשֶׁר־קִיס. האַז דו יו דו, מיסער
טיטשער, סידאַן!

מִי־סַעֲטֵשֶׁר־קוואַטשקע. [זעצט זיך אַוועק, ווישט זיך דעם
שוויים]. נג, אַ היץ! קוים מיט צרות אַיינגעבעטען דעם אידען!...

איידער איך האָב איהם אויסגעזוכט וואו ער וואוינט — איך וואָלט
דערפאַר ניט גענומען קיין צעהן דאָלער, זאָל מיין נאָמען ניט

הייסען קוואַטשקע!
מִי־סַעֲטֵשֶׁר־קִיס. טאַקי דחי סיים דזשו, וואָס

מיר האָבען גערעדט?
מִי־סַעֲטֵשֶׁר־קוואַטשקע. טאַקי דער זעלבער איד...

נאָר ער האָט שוין חרטה געהאַט אויף דער גאַנצער מעשה. נישט
געוואָלט פאַרקויפּען פאַר קיין געלט! וואָס טויג איהם, זאָגט ער,

געלט? געלט געהט אוועק, און עולם־הבא בלייבט אויף אייביג...
האב איך מיך צוגעזעצט צו זיין ווייב. א אידנע — אהין־אָהער,
כ'האב קוים גע'פועל'ט פאר צוויי הונדערט דאָלער זאָל ער אָפֿ-
טרעטען האַלב פון זיין חלק עולם־הבא... איהר וועט אָנקוקען א
איד — איהר האָט זינט איהר לעבט אזא אידען ניט געזעהען! אָנ-
געטאָן געהט ער ווי א טערק, און רעדט מעהר אויף לשון־קודש...
געווען צעהן יאָהר אין ארץ־ישׂראל, געקומען אָהער צו גאסט צו
זיינע קינדער און פאָהרט נאָך א מאָל קיין ארץ־ישׂראל... א פשר'ער
איד, ויצט יומם ולילה און לערענט... אָדער ער לערענט, אָדער ער
דאווענט... און פאסט תעניתים... אלע מאָנטאָג און דאָנערשטאָג...
ווייסט ניט קיין צורת מטבע...

מ י ס ע ס ט ש ע ר ק י ס . פון וואָנען זשע ווייסט ער צו
נעמען צוויי הונדערט דאָלער?

מ י ס ט ע ר ק ו ו אָ ט ש ק ע . ער? חס וחלילה! ווי
קומט ער צו געלט? איך זאָג דאָך אייך: ער איז צו אזעלכע
זאכען ניט שיין. דאָס האָב איך מיט איהר, מיט זיין אידנע,
אָפגעמאכט פאר איין האַלבן חלק עולם־הבא... מיסטער טשער-
קיס, זענט איהר גרייט און מע קאָן צוטרעטען צו דער צערעמאָניע
פון מכירת עולם־הבא?

מ י ס ט ע ר ט ש ע ר ק י ס . פאזעמיווליי! נאָר איך
האָב צו אייך א קליינע ביטע. [קווינקעלט זיך]. איך וואָלט גע-
גליכען, ס'זאָל זיין דערביי, איף איטס פאסיבעל, א רעוורענט...
א ריעל רעוורענט...

מ י ס ט ע ר ק ו ו אָ ט ש ק ע [דערשראָקען]. צו וואָס אומ-
זיסטע עקספענסעס? איך בין ביי אייך א טיטשער, דאכט זיך,
ניט דאָס ערשטע יאָהר. איך פארזיכער אייך, אז איך בין קלאָר
אין הלכות עולם־הבא, ווי דער גרעסטער רעוורענט. על־פי דין
דארה מען מעהר ניט האָבען ווי א האנט, תקיעת־כף פאר צוויי
עדות — און דאטס אָלל.

מ י ס ט ע ר ט ש ע ר ק י ס . איז דאט די לאָא?

מ'ס'ט ער קוואַטשקע. אַ בפירוש'ער דין אין
הלכות חרותא, פרק בבבאי טפשא... מעג איך זיי געהן ארייני
רופען? זיי ווארטען דא אין האַל.

מ'ס'ט ער טשערקיס. אַללרייט. און וואָס דארף
איך טהון?

מ'ס'ט ער קוואַטשקע. איהר דארפט גאָרניט טהון.
איהר וועט זיך נאָר מטריח זיין איבערטהון יום-טוב'דיג, מעהר
אידיש, ווי בעת איהר געהט אין שוהל אַריין. אויפ'ן קאָפּ וועט
איהר מוחל זיין אָנטהון אַ העט. און אויך די מיסעס וועל איך
בעטען עפּים נעמען אויפ'ן קאָפּ, אַבי די האָר צודעקען. און אז
איהר וועט זיך אָנטהון, וועט איהר פריהער וואַשען די הענט, אָט
ווי מע וואַשט זיך צום עסען.

מ'ס'ט ער טשערקיס [מאכט אַ פרום פנים]. וועלל!
און זאָנען דערביי וואָס?

מ'ס'ט ער קוואַטשקע. זאָנען — גאָרנישט, נאָר
דענקען דארפט איהר ווענען גאָט, ווענען טוירט און ווענען יענער
וועלט.

מ'ס'ט ער טשערקיס [מיט דער זעלבער פרומער טינע].
אַללרייט. [שטעהט-אויף]. באַדארף איד מיט זיך אַהער ברענגען
סאַמטינג, אַ סדור, אָדער... האָדו יו קאָלל איט? ... אַ מחזור?
אַ סליחה? ...

מ'ס'ט ער קוואַטשקע. קיין זאך! איהר דארפט
נאָר טראַכטען פונ'ם טוירט און פון יענער וועלט. און טאָמער
קומט עמיצער ווענען ביזנעס — טרייבט איהם אַרויס. טאָמער
קלינגט מען אין טעלעפאָן — ענטפערט ניט. לאָזט אַראָפּ דעם
ווייער. און איהר אויך, מיסעס לעבען, רעדט ניט מיט דער דיענסט,
און מיט'ן מאַן אויך וואָס ווינציגער, און טראַכט וואָס מעהר פונ'ם
טוירט.

מ'ס'ט ער טשערקיס. אַללרייט! טשענזשען דעם
סוּט דאַרף ביי מיר נעמען אַ מינוט צעהן אָדער פופּצעהן. [צו דער

מיסעם]. קאם אן. דער טאג שטעהט ניט. [געהעראפ ביידע. נאך זיי נעהט־אפ דער טיטשע און קומט באַלד צוריק מיט'ן אידען. א הויכער, א שענער, א געזונטער, ווי עס גיט זיך אויס א געראַטענער קצב, אדער א בעל־עגלה. אַנגעטהאן געהט ער אין א מאָדנע האַלאַט מיט א פלאַכטע אויפ'ן קאפ. שענע באַרד און פאות באַציערען זיין פנים, נאך ס'איז ניט שווער צו דער־קענען. אז דאָס זענען פרעמדע באַרד און פאות. — נאכ'ן אידען שלעפען זיך נאך די צוויי עדות, אידען פון דער גאָס].

מ י ס ט ע ר ק ו ו אָ ט ש ק ע [בעט די עדות זיצען, און דעם אידען פיהרט ער צו געהענט צו דער ראַמפּע, רעדט צו איהם אזוי, אז די צוויי עדות זאָלען גיט הערען]. די באַרד וואָלט איהר געמעגט פון דעסטוועגען א ביסעל צורעכט מאַכען... זעהט אויס, ווי א פרעמדע...

ד ע ר א י ד [אָקענען שפיענגען]. דאָס איז דער באַרבער שולדיג, א רוח אין זיין בוועם אַרײַן! איך זאָג איהם: מאַך מיר, ווי די אַקטעווערען אין טרעיאַטער מע זאָל גיט דערקענען. [מאַכט צורעכט די באַרד און פאות]. וואָס זשע דאַרף איד טהון? וואָס דאַרף איך זאָגען, הייסט עס?

מ י ס ט ע ר ק ו ו אָ ט ש ק ע. נאָר נישט רעדען! וואָס ווינציגער גערעדט! איהר שטעלט זיך, זייט מוחל, אוועק מיט'ן פנים צו דער וואַנט, אַט אזוי אַ [ווייזט איהם ווי אזוי]. גלייך ווי איהר דאווענט.

ד ע ר א י ד. וואָס איז פאַר א דאוונען אין מיטען דערינען?

מ י ס ט ע ר ק ו ו אָ ט ש ק ע. מנחה וועט איהר דאוונען.

ד ע ר א י ד. אין מיטען בייטאָג?

מ י ס ט ע ר ק ו ו אָ ט ש ק ע. עהרליכע אידען הויבען אָן מנחה פון בייטאָג.

ד ע ר א י ד. אַלל־רייט — איהר זענט א טיטשער, ווייסט

איהר בעסער מן הסתם. איך קאָן אָבער גיט אויסוועניג.

מ י ס ט ע ר ק ו ו אָ ט ש ק ע. איהר דאַרפט נישט קאָנען.

איהר דאַרפט נאָר שטעהן מיט'ן פנים צו דער וואַנט, שעפּטשען

מיט די ליפען און ארויסלאזען אלע מאָל אַ זיפּץ, ווי איין עהר-
ליכער איד... קאָנט איהר זיפּצען?

ד ע ר א י ד. איך קאָן, פאַר וואָס זאָל איך ניט קאָנען?
איך קאָן אייך זיפּצען אזוי, אז פון יעדען זיפּץ זאָלט איהר ביי
מיר פאלען אין חלשות...

מ י ס ט ע ר ק ו ו אָ ט ש ק ע. צו שטארק דאַרף מען ניט.
[ווייזט איהם ווי אזוי]. און רעדען וואָס ווינציגער. און דאָס, וואָס
איהר מוזט שוין זאָנען, זאָלט איהר זאָנען אויף לשון-קודש.
ד ע ר א י ד. ווי קומט צו מיר לשון-קודש? איך האָב
מיט מיינע פערד קיין לשון-קודש ניט גערעדט.

מ י ס ט ע ר ק ו ו אָ ט ש ק ע. בהמה! זיי קאָנען לשון-
קודש גלייך מיט אייך! איהר דאַרפט נאָר בעלעבעטשען וואָס ניט
איז, פון סדר אָדער פון תהלים, בכדי זיי זאָלען מיינען, אז איהר
רעדט אויף לשון-קודש.

ד ע ר א י ד. אַללרייט — איך וועל אייך האַקען גאַנצע
שטיקער פונ'ם דאוונען, נאָר איך האָב מורא, איך זאָל מיר ניט
צעלאַכען.

מ י ס ט ע ר ק ו ו אָ ט ש ק ע. זאָל אייך גאָט היטען פון
אַזא געדאַנק! איהר'ט אומגליקליך מאַכען אי זיך, אי מיר... ישא!
זיי געהען... [דער איד שטעלט זיך אוועק מיט'ן פנים צו דער וואנט. עס
קומט'אן מיסטער טשערקיס, נאָך איהם די מיסעס טיטערקיס. ער האט זיך
איבערגעטהאן אין אַ נייעם אַנצוג מיט'ן צילינדער אויפ'ן קאַפּ. זי האט אַנ-
געטהאן אלע איהרע דיימאַנדס און דעם קאַפּ האט זי איבערגעדעקט מיט אַ
ווייסען וואואל. ביידע זעהענדיג איהם האַפערדיג, רעליגיעז געשטימט, קוקען מיט
גרויס רעספעקט אויף דעם מאַדנעם אידען אין זיין מאַדנעם קאַסטיום].

מ י ס ט ע ר ט ש ו ר ק י ס [שטיל צום טיטשער]. דאָט איז
די מען?

מ י ס ט ע ר ק ו ו אָ ט ש ק ע [הויד]. איהר מעגט רעדען
העכער. ערשטענס, איז ער טויבליך, און צווייטענס — ער, אז ער
דאווענט, קאָנט איהר שיסען מיט האַרמאַטען, וועט ער אויך ניט
הערען.

מִי־טַעַר־טַשַׁע־רִי־ס. איז דאָססאָ? לאַנג וועט
ער דאווענען?

מִי־טַעַר־קוואַטש־ע. ניין, נישט לאַנג. דאָס
הייסט, דאווענען דאווענט ער דריי שעה, און פיער שעה, און אמאָל
זעפס שעה אויך, נאָר איצט וועט דאָס נעמען עטליכע מינוט,
וואָרום דאָס דאווענט ער פון פאַרענט. [אין דער מינוט לאַזט דער
איד אַרויס אַז זיפּ, אַז ביידע טשערקיסעס טהוען זיך אַ וואַרף].

מִי־עֶס־טַשַׁע־רִי־ס. ליסען, מיסטער טיטשער, איך
האָב אַיך געוואָלט פרעגען עפּיס אַ זאַך. [קווינקעלט זיך].

מִי־טַעַר־קוואַטש־ע. וואָס פאַר אַ זאַך האָט
איחר געוואָלט פרעגען, מיסעס? עפּיס אַ דין, וואָס איז שייך צו
עולם־הבא?

מִי־עֶס־טַשַׁע־רִי־ס. יאָ. דאָס געהער זיך אָן מיט
עולם־הבא, און טאַקי מיט מיר אַליין... אינ'ם חלק עולם־הבא,
וואָס מיין מאַן האַנדעלט אַיין ביי אַט דעם אידען, האָב איך דאָך
אויך אַ טייל?...]

מִי־טַעַר־קוואַטש־ע. חס וחלילה! אַ ווייב האָט
אַ חלק אין איחר מאַנ'ס עולם־הבא נאָר דעמאָלט, ווען ער האָט
דאָס פאַרדיענט דורך זיין לערנען, אָדער דאווענען, אָדער צדקה
געבען... אין געקויפטער עולם־הבא האָט דאָס ווייב ביי'ם מאַן,
ווי דער מאַן ביי'ם ווייב, קיין שום חלק ניט.

מִי־עֶס־טַשַׁע־רִי־ס. אזוי נאָר? אַ שטענער יושר!
[ביין].

מִי־טַעַר־קוואַטש־ע. מיסעס לעבען, אזוי איז
דער דין בפירוש אין מדרש פליאה, הלכות גומערצבעקע, פרק
עולם־הבא — וואָס זאָל איך טהון?

מִי־עֶס־טַשַׁע־רִי־ס. [ווייך]. גיט זשע מיר אַיין עצה,
מיסטער טיטשער, וואָס טהוט מען, איך זאָל אויך האָבען האָטש
אַ שטיקעל עולם־הבא?

מִי־טַעַר־טַשַׁע־רִי־ס. [צו דער מיסעס]. אי דאָנט נאָו

וואס איז די מעדער וויט יו? וואָס באַדערסט דו? עס געהט
אָוועק די צייט פאַר נאָמינג!

מ י ס ע ס ט ש ע ר ק י ס [כײַז]. בײַ דיר הײסט עס פאַר
נאָמינג... אַבײַ דו האָסט זיך באַוואָהרענט מיט עולס־הבא, און
פאַר מיר איז נעווער מאַי! נאָרניט! ער וועט זיך זיצען דאָרטען,
ווי אַ שררה, מיט אַלע אָללרײַטניקעס און מיט אַלע אָללרײַטניצעס
אין גן־עדן, שפּיעלען מיט די חצופות אין פאָוקער אָדער אין
פּינאַקעל, און איך וועל ברענען ווי אַ ליכט אין גיהנם — וואָס
אָהרט עס איהם, אַשטײַגער? [וויינט שיער].

מ י ס ט ע ר ט ש ע ר ק י ס [מיט רחמנות]. אַיל טעל יו,
מיסעס, קאָנסט דאָך קויפּען פאַר דיין געלט אַ פאַרט עולס־הבא,
און טאַקי בײַ דעם דזשן. ער טהוט בײַזנעס, לאָז ער שוין טהון.
מ י ס ט ע ר ק ו ו אָ ט ש ק ע [פאכט אַ רחמנות־פנים]. איך
ווייס ניט, אויב ער וועט פאַרקויפּען נאָך עולס־הבא... איך וועל
איהם אַ פרעג טהון. [געהט צום אידען, רעדט צו איהם הויך, ווי צו
אַ טויבען]. האָט קײַן פאַראַיפּעל ניט, רב אהרן ברב משה! די
מיסעס בעט אײַך, אפּשר איז מעגליך, איהר זאָלט איהר אָפּטרעטען
פון אײער חלק עולס־הבא... ס'איז אַ יושר, אַזוי ווי איהר מאַן
וועט האָבען האַלב פון אײער עולס־הבא, לאָז זי האָבען האָטש די
האַלב פון אײער האַלב.

ד ע ר א י ד. אדון עולם אשר מלך ברטם...
מ י ס ט ע ר ק ו ו אָ ט ש ק ע. ער זאָגט: דעמאָלט
בלייבט איהם איבער עולס־הבא אויפ'ן שפיץ מעסער.
ד ע ר א י ד. נשמת כל חי תברך את...

מ י ס ט ע ר ק ו ו אָ ט ש ק ע. ער זאָגט: סײַדען מע
וועט איהם באַצאָחלען פאַר אַ פערטעל אַזוי פיעל, ווי פאַר אַ האַלב.
מ י ס ע ס ט ש ע ר ק י ס. אַבײַ איהר זאָגט, ער ווייסט ניט,
וואָס געלט איז — און דינגט זיך, ווי פאַר אײַן אָפּס... פאַר אַ
פערטעל מעג ער נעמען אַ פערטעל...

ד ע ר א י ד. כל הנשמה תהלל יה...

מ י ס ט ע ר ק ו ו א ט ש ק ע . ער זאָגט : אז פאר א פערטעל איז די העלפט . עם מאכט אויס אזוי גרויס, ווי הונדערט דאָלער.

מ י ס ע ס ט ש ע ר ק י ס . פאר וואָס איז פאר א פערטעל די העלפט — פארשטעה איך ניט.

ד ע ר א י ד . אשרי יושבי ביתך עוד...

מ י ס ט ע ר ק ו ו א ט ש ק ע . ער זאָגט : אז האלב פון האלב איז אלע מאָל א פערטעל.

מ י ס ע ס ט ש ע ר ק י ס . זאָגט איהם, אז צוליעב מיר מעג ער לאָזען ביליגער, פאר א פופציגער.

ד ע ר א י ד . לא אָמות פי אחיה ואספר...

מ י ס ט ע ר ק ו ו א ט ש ק ע . ער וויל ניט הערען, ניט זעהען.

מ י ס ע ס ט ש ע ר ק י ס . דארף מען ניט. איכ'ל זיך באַגעהן אזוי.

ד ע ר א י ד . חודו'לה' פי טוב...

מ י ס ט ע ר ק ו ו א ט ש ק ע . ער זאָגט : טוב — דאָס הייסט, לאָז שוין זיין ווי איהר זאָגט.

מ י ס ע ס ט ש ע ר ק י ס . וויבאלד אזוי, לאָז זיין פערציג דאָלער.

ד ע ר א י ד . פי לעולם חסדו...

מ י ס ט ע ר ק ו ו א ט ש ק ע . ער זאָגט : ס'איז צוליעב אייך. אצינד קאנען מיר צוטרעטען צו דער צערעמאָניע. [טהוט א וואונק צו די עדות. זיי נעהען צו].

ע ר ש ט ע ר ע ד ו ת . אונז האָט מען באַשטעלט, מיר זאָלען זיין עדות ביי מיסטער טשערקיס, אין מע האָט אונז צו געזאָגט צו דריי דאָלער אויף א קאָפּ. איצט, וויבאלד אז די מיסעס וועט אויך דארפֿען עדות, ווילען מיר צוויי מאָל אזוי פיעל. צו ו י י ט ע ר ע ד ו ת . אָדער, קאָטש צו פינף דאָלער אויף א קאָפּ.

מיסעם טשערקיס. אזוי גאר? הפקר פעטרישקע?
מיסטער טשערקיס. אסטרייק? קענען אסטרייק
האָבען מיר סקעפס!

מיסטער קוואַטשקע [זאָגט עפּיס צו ביידע עדות
אויפֿן אויהער]. אַללרייט! אַצינד קאַנען מיר צוטראַכטען צו דער
מכירה. מיסטער טשעדקיס! זייט זשע מוחל, קומט אַהער, איהר
דאַרפט שטעהן אַט דא, אין דער רעכטער האַנט. [מיסטער טשעדקיס
שמעלט זיך אַוועק רעכטס]. און איהר, מיסעס, זייט זיך מטריח אַהער,
אין דער לינקער האַנט. [מיסעס טשעדקיס שמעלט זיך לינקס. — צום אידען].
רב אהרן ברב משה! זייט זשע מוחל אַהער צו מיר! [דער איד
געהט צו, זיפצט]. איצט, מיינע ליכע אידען, דאַרף איך אייך זאָגען
א פאַר ערנסטע ווערטער, וואָס איהר האָט צו טהון, טאַקי איהר
ביידע. איהר זאָלט קלערען פונ'ם יום-המות, פונ'ם לעצטען טאָג,
וואָס וועט אַמאָל קומען, דעמאָלט ווען די נשמה וועט זיך אָפּטיילען
פון אייער גוף און וועט דאַרפֿען געהן אין גן-עדן אריין צו געניסען
פון דעם עולם-הבא, וואָס עס טרעט אייך אָפּ מיט זיין גוטען ווילען
מורנו רב אהרן ברב משה. פון קיין זאך אין דער וועלט טאַרט
איהר אַצינד נישט קלערען, ניט גוט, ניט שלעכט, נאָר פון עולם-
הבא. דאָס איז איינס. דאָס צווייטע — זייט אזוי גוט און גיט
די רעכטע האַנט צו אַט דעם אידען רב אהרן ברב משה און זאָגט
מיר, אויב איהר נעמט איבער מיט אייער גוטען ווילען דעם חלק
עולם-הבא, וואָס ער טרעט אייך אָפּ במתנה? זאָגט „יא“.

מיסטער טשערקיס. יעס.

מיסטער קוואַטשקע. נישט „יעס“, נאָר „יא“.

מיסטער טשערקיס. יא.

מיסטער קוואַטשקע. צי געהט אייך ניט איבער

א שלעכטער געדאַנק און צי האָט איהר ניט חרטה, וואָס איהר
קויפט עולם-הבא? זאָגט „ניין“.

מיסטער טשערקיס. נאָסער!

מיסטער קוואַטשקע. ניט „נאָסער“, נאָר „ניין“!

מיסטער טשערקיס. ניין.
מיסטער קוואטשקע. איצט זאגט מיר, ווי אזוי
רופט מען אייך אויף אידיש?

מיסטער טשערקיס. דזשאָזעף.
מיסטער קוואטשקע. און אייער טאטען?
מיסטער טשערקיס. אברהמעל.
מיסטער קוואטשקע. יוסף בן אברהם. און אייך,
מיסעס?

מיסעס טשערקיס. איך — פלאָסי, נאָר אויף אידיש
לאה-דוואָסי, און מיין מאמע נחמה-סאָסי.

מיסטער קוואטשקע. אָללרײַט! עדות, קומט
אָהער! איהר זענט עדות, אז מורנו רב אהרן ברב משה טרעטאָפּ
מיט זיין גוטען ווילען במתנה פאר רב יוסף ברב אברהם האַלב פון
זיין חלק עולם-הבא, און צו האשה מרת לאה-דוואָסי בת נחמה-
סאָסי די האַלב פון זיין האַלב עולם-הבא מיט אלע זכיות און
פריווילעגיעס, וואָס ער קאָן האָבען אויף יענער וועלט איבער
הונדערט און צוואַנציג יאָהר. אויך זענט איהר עדות, אז פאר דער
מתנה באקומט מורנו רב אהרן ברב משה פון רב יוסף ברב אברהם
א מתנה צוויי הונדערט דאָלער, און פון האשה מרת לאה-דוואָסי
בת נחמה-סאָסי אַ חוץ אַ מתנה פערציג דאָלער. האָט איהר
געהערט? זאָגט „יאָ“.

ביידע עדות. מיר זענען ניט טויב.
מיסטער קוואטשקע. איך פרעג אייך ניט, צי
איהר זענט טויב; איהר זאָגט מיר: „יאָ“.

ביידע עדות. יאָ.
מיסטער קוואטשקע. האָט איהר פארשטאנען,
וואָס דאָ איז פאָרגעקומען? זאָגט „יאָ“.

ביידע עדות. שור!
מיסטער קוואטשקע. זאָגט ניט „שור“, זאָגט
„יאָ“!

ב י י ד ע ע ד ו ת . יא.

מ י ס ט ע ר ק ו ו א ט ש ק ע . האָט דאָ, חלילה, איינער
דעם אנדערען גענויט, געקרוינדעט, אָדער אָפּגענאָרט? זאָגט
„ניין“.

ב י י ד ע ע ד ו ת . ס'איז נישט אונזערע ביזנעס.

מ י ס ט ע ר ק ו ו א ט ש ק ע [ארויס פון די כלים]. אָט
גוישע קעפ! זאָגט „ניין“!

ב י י ד ע ע ד ו ת . ניין.

מ י ס ט ע ר ק ו ו א ט ש ק ע . דאָנקען גאָט! [צום אידען].
זאָגט מיר דריי מאָל אין איין אָטעם: מכשפה לא תחיה! תחיה
מכשפה לא! לא מכשפה תחיה! [דער איד זאָגט איהם נאָך דריי מאָל.
מיסטער טשערקיס שוויצט, הויבט דעם צילינדער, ווישט דעם שווייס. די מיסעס
טשערקיס איז אויך רויט און פארשוויצט]. מיסטער טשערקיס, מזל
טוב! מיסעס טשערקיס, מזל טוב אייך! גאָט זאָל אייך העלפּען,
איהר זאָלט זיך עלטערען ביז הונדערט מיט צוואַנציג יאָהר! נאָר
איך דאָרף אייך זאָגען, איהר האָט געהאנדעלט אַ מציאה. איין
אנדערען וואָלט דאָס געקאָסט פינף הונדערט דאָלער — און אפשר
טאָקי אלע טויזענט, זאָל מיין נאָמען נישט הייסען קוואַטשקע!

מ י ס ט ע ר ט ש ע ר ק י ס . וועלל! [אוועק די פרומע מינע,
טהוטיאויס דעם צילינדער]. איצט וועלען מיר געהן נעמען אַ רעפרעזע-
מען. נאָר ביזנעס בעפאָר פלעזשור. דאָ האָט איהר אייער געלט.
[נעמט ארויס צוויי הונדערט דאָלער און זעקס דאָלער פאר די עדות און נישט
איבער צו מיסטער קוואַטשקע. — צו דער מיסעס טשערקיס]. מיסעס!
ארויס מיט קעש! [די מיסעס בויגט זיך אַז, פארקאטשעט אלע קליידלעך
און שלעפּט ארויס פון זאָק פערציג דאָלער, נישט איבער צו מיסטער קוואַטשקע].
וועלל! איך געה טשענושען מיין סוט, ביקאָז איך פיהל הייס.
און דו, מיסעס, וועסט זיין אזוי גוט און וועסט אונז טריטען מיט
אַ גלעזעל מאַכסי אָדער עפּעל־סיידער, אָדער איין אַנדער דרינק.
[געהט אַפּ. נאָך איהם געהט אַפּ אויך די מיסעס טשערקיס]

מיסטער קוואַטשקע [אפגעווארט א האלבע מינוט נאך
זייער אוועקגעהן, געהט ער צו צום אידען]. נו, אצינד, יאָקעל בן פלעקעל,
לאַמיר זיך טיילען! [טייגט]. אייך הונדערט, מיר הונדערט, אייך
צוואַנציג, מיר צוואַנציג. און דאָס זענען צוויי מאָל דריי דאָלער
פאַר די עדות.

ערשטער עדות. צו דריי? אָבער גאָר לא!
צווייטער עדות. צו פינף דאָלער, פעטער!
מיסטער קוואַטשקע. נאָך צו דאָלער — איין עק!
ערשטער עדות. ניין, ס'וועט נישט געהן!
צווייטער עדות. קיין נדבות ווילען מיר ניט. גיט
אונז וואָס אונז קומט.

דער איד. אייך קומט? פאַר וואָס? איהר זינגט שען?
ערשטער עדות. אזוי? איהר האָט שוין באַקומען
לשון?

צווייטער עדות. ביז אהער האָט איהר גערעדט
נאָר אויף לאַקשען-קוילעטש.

דער איד. שקצים! עזות-פנימ'ער! גענגסטערס!
ערשטער עדות. א גענגסטער זענט איהר אליין!
צווייטער עדות. א גענגסטער מיט א מאַסקע, א
רוח אין דיין פרעמדער באָרד אריין!

דער איד. אז ס'איז יאָ אזוי, טא נא זשע דיר! [שטעקט
אפ דעם עדות א פאטש].

צווייטער עדות [חאפט דעם אידען פאַר דער באָרד].
פאטשען וועסט דו זיך, דו שאַרלאַטאַן, דו עולם-הבא-פּעדלער?...
[ציהט איהם צו זיך. דעם אידענ'ס באָרד איז ביים צווייטען עדות אין די
הענט. אין דעם עפענט זיך די טיר און עס באַווייזען זיך מיסטער טשערקיס
אין איין אנדער קאסטיום און מיסעס טשערקיס מיט א טאַץ. אויף דער טאַץ —
א פאַר פלעשלעך מיט געטראַנסען און א פאַר שעלכעלעך מיט פאַרבויסען.]

דערזעהען איינעם פון די עדות מיט א בארד אין די הענט און דעם אידען
 אהן א בארד, האבען זיי אלץ פארשטאנען. נאך פאר גרויס וואונדער זענען
 זיי געבליבען שטעהן אויף דער טיר, ווי צוגעשמיעדט, קוקענדיג איינס אויף
 דאס אנדערע. א מינוט האלט'אן די שטומע סצענע, וואו אלע זענען פאר-
 גליווערט, יעדער אין זיין פאזע. דער פארהאנג פאלט].

מיסטער בױם
אין קלאזעט

א שפּאַס אין איין אַקט.

געשריבען אין יאָהר 1915.

פערזאנען:

מיסטער בויס.

מיסעס בויס.

שפרינצעל. מיסטער בויס'ס א נרינע שוועסטער.

׳מיסטער בוים קומט אריין צו זיך אין שטוב, טרעפט
קיינעם ניט, ווארפט אראפ דעם הוט, קלאפט מיט'ן שטעקען אין
טיש גערוועזן.

מיסטער בוים [הויך]. הו איז האָום? [נאך העכער].
הו איז היער? [עס קומט אריין מיסעס בוים, אויסגעפוצט].
מיסעס בוים. וואט איז די טראָבעל וויט יו?
מיסטער בוים. וואו ביזט דו געווען, דזשעני?
מיסעס בוים. איך האָב זיך גערעסט. וואָס איז
דען?

מיסטער בוים. ווער איז דאָ געווען?
מיסעס בוים. נאָכאדי.
מיסטער בוים [גערועזן]. א מאן פון אַפּיס האָט דאָ
באדארפט זיין!

מיסעס בוים. נישט געווען קיינער... אַך, יאָ! דאָ
איז געווען דיין שוועסטערעל... שפּרינצעל איז דאָ געווען...
מיסטער בוים [ווערט נאָך מעהר גערועזן]. טערריבעל!...
וויעדער אַ מאָל? פאר וואָס האָסט דו איהר ניט געזאָגט, דאָס איז
עס נאָט עט האָום?
מיסעס בוים. פון וואָנען ווייסט דו, אז איך האָב עס
איהר ניט געזאָגט?

מיסטער בוים. באדארפט געווען זאָגען, אז איך בין
ניטאָ, אז איך בין אוועקגעפּאָהרען, אז איך האָב געמוסט, אז איך
ווייל זי ניט זעהען — און דאָסס אַלל!

מ י ס ע ס ב ו י ס . הערט זי זעהר, אז מע זאגט איהר!
זי האָט דרך אויסגעזוכט אין אלע רומס! איך האָב געמיינט,
איכ'ל דעם שלאָק באַקומען!

מ י ס ט ע ר ב ו י ס . דער טייוועל זאָל עס נעמען. נאָ דיר
א שוועסטערעל! נאָ דיר א שפּרינצעל! אלבעטשיע, אז זי וועט
מיך ארויסטרייבען פון שטאָדט, און איכ'ל מוזען אריבערמופען
אין איין אנדער שטאָדט! [שפּאַנט ארום גערוועזן]. זי פאַררעהט
מיר מיין קאַפּ! זי ספּוילט מיר מיינע ביזנעס!... זי טרייבט מיך
אין דער ערד אריין!...

מ י ס ע ס ב ו י ס . ווער איז דיר שולדיג? האָסטו ניט
געזאָלט שיקען איהר קיין שיפּסקארטען, וואָלט זי ניט געקומען.
מ י ס ט ע ר ב ו י ס . [לויפט ארום]. שיפּסקארטען! פון
וואַנען זאָל איך וויסען, אז ס'א קרענק? איך האָב געמיינט, זי
וועט קומען, וועל איך איהר מאַכען א ביזנעס, וועט זי זיך באַזעצען
מיט איהר פעמילי, ווערען סיטיזנער, מיך וועט עס קאָסטען א פאַר
דאָלער — און דאָטס אַלל! געה ריכט זיך, אז די וואומען וועט
מיר ברענגען אזוי פיעל טראַבעל, מיך מאַכען צו מופען — מיר'ן
מוזען מופען, מיסעס בוים, ס'וועט זיך גאָרניט העלפען!

מ י ס ע ס ב ו י ס . [מיט א ניגון]. איך וועל ניט מופען!
איך בין אַללרייט! [עס הערט זיך א קלונג]. ס'איז זי!...

מ י ס ט ע ר ב ו י ס . [חאפט זיך ביים קאַפּ]. ס'איז זי?
טערריבעל! איכ'ל עס ניט אויסהאַלטען! ס'איז אימפּאַסיבעל!
איכ'ל זיך א מעשה אָנטהון! איכ'ל זיך נעמען דאָס לעבען!
[חאפט דעם הוט, וויל לויפען צו דער טיר. דאָס גלעקעל ווערט צעריסען
קלינגענדיג].

מ י ס ע ס ב ו י ס . וואוהין לויפסטו? ווילסטו זיך מיט
איהר באַגעגענען א נאָז קענען א נאָז?

מ י ס ט ע ר ב ו י ס . ביזט גערעכט! ביזט גערעכט!
וואָס טהוט מען? באַהאַלט מיך! פאַרשלים מיך! איכ'ל זיך
באַהאַלטען! וואו באַהאַלט מען זיך? [לויפט אַזויס פון איין ווינקעל

צום אנדערען פארצווייפעלט]. אט דא אין קלאזעט וועל איך איבער-
ווארטען... איך בעט דיר, דושעני, מאך ניט מיט איהר קיין לאנגע
קאנווערסיישאנס! זאג איהר: אי עם נאט האום — און דאטס
אלל!... [האפט זיך אריין אין קלאזעט. מיסעם בוים שטעלט זיך אוועק
גרייט צו עמפאנגען די אריינגעקומענע. עס קומט אריין שפרינצעל,
אנגעהאן דוקא אמעריקאניש, מיט א שטענעם הוט, קוקט זיך ארום אויף אלע
זייטען].

שפרינצעל. ניטא איהם נאך, מיין בראטישעק?
מיסעם בוים. וואס הייסט דאס „בראטישעק“?
זיצט!

שפרינצעל. אזוי גיך האט איהר שוין פארגעסען
אידיש? בראטישעק איז די טייטש א ברודער. [זעצט זיך]. א
שענער ברודער! איך האב געמיינט, אז איך וועל קומען צו
פאָהרען, וועט ער מיך גליקליך מאכען. א קלייניגקייט — א ברודער
דער א גביר, און נאך אין אמעריקע, א פרייע מדינה, פארברענט
זאָל זי ווערען! און די מענטשען — די פפּרה מענען זיי זיין פאר
אונזער לעצטען וואסערפיהרער! און זייער לשון — פאָטייטעס,
טאָטייטעס, קיטשען און טשיקען, פארחאפט זאָלען זיי ווערען!
אז א קעלער איז א בייסמענט, א בוידעם א רוח, יארד איז א הויז,
סטריט איז א גאס און גאָביטש איז מיסט — נו, קאָן שוין זיין
גוט? ... איך וואָלט אויסגעלעבט מיינע יאָהרען און וואָלט נישט
געקענט אָט דאָס לאַנד! ... האָט ער זיך אָבער נאָסיראָדעט אויף
מיר, דער בראַטישעק מיינער, און גענומען זעצען מיט בריעף, א
בריעף נאך א בריעף, איד זאָל קומען צו פאָהרען אין זיין אמעריקע,
אין זיין גאָלדענע מדינה, וועט ער מיך גליקליך מאכען... און
איך, נאר, לאָז זיך איבעררעדען, וואָרף אוועק אזא לאַנד מיט
אזעלכע מענטשען, מיט אזא געשעפט, א גאָלדען געשעפט, א
שמאָליג-גרוב, איין איינפאָהר-הויז, מיט א קאמער, מיט א קלייטעל,
ווייניג-ווייניג, בעסער, ערגער, דאָס שטיקעל ברויט האָט זיך גע-
שלעפט! נאָר די לעצטע יאָהרען איז געווען שלעכט, ווייל מע האָט

גענומען טרייבען, און ס'איז ניט געווען ווער ס'זאל פארפאָהרען
און וואָס צו קויפֿען, ווייטער בין איך דאָך געווען אַ קייסעריני! ...
און ווען ניט דער פּאָנראָם, וואָלט איך מיך דען פּונ'ס אָרט אפּילו
געריהרט? כ'וואָלט נאָר ניט געקוקט דערויף, וואָס מיין פּראָ-
טישעקעל שרייבט מיר גליקען, אז פאר מיינע קינדער וועט זיך
עפענען אַ וועלט, אלע וועגען זענען פאר זיי פריי... עס הויבט זיך
נאָר ניט אָן! אַט האָט מיין משה דאָרט אין דער היים, האָטש
מע לאָזט ניט אַריין, פון דעסטוועגען געענדיגט בוכהאַלטעריע דורך
בריעף ביי יעקב מאַרק אין ליבאווי, האָב איך גערעכענט, אז דאָ
וועט איהם מיין ברודער געוויס אויסזוכען אַ שטעלע ביי יאַנקעל
שיפען, אָדער ביי ראַקענפֿעלערען, אָדער אין איין אַנדער קאַנטאָר...
און מיין טאָכטער האָט מען דאָרט אין ריסענלאַנד אויך ניט גע-
וואָלט צונעמען אין גימענאַזיע, האָט זי ביי מיר פון דעסטוועגען
שטודיערט געהען און שניידען ביי דער ניידיטש, אויך דורך
בריעף, — וואָלט ער האָטש מיין טאָכטער דאָ פריסטראַיעט ערגיץ
אין אַ דעפּאַרטמענט. איז ווער? וואָס? ווען מע קומט, טרעפט
מען איהם ניט!... אַ גדולה — ער שיקט מיר אַריין אלע וואָך
אַ טשעק! „וואַכער" גיט ער מיר! אז אָך און וועה איז מיר,
אויף וואָס איך בין אַריבערגעקומען! [וויינט]. מיין מאַמע זאל
אויפשטעהן פון קבר און אַ קוק טהון אויף איהר שפּרינצעל, ווי זי
לעבט פון טשעקען און פון וואַכער... [ווישט זיך די אויגען]. אַ בת-
יחידה געווען ביי איהר... צווישען אַכט זיהן, היצלים, בויאָנעס,
האַלעדראַנציס, סך הכל איין טאָכטער... [פּויעז]. צי, אַשטייגער,
איך זאל האָטש האָבען עפּיס אַ געשעפט... זאָגט ער מיר צו, דער
בראַטישעק מיינער, אז נאָך יום־טוב וועט ער מיר אויסזוכען איין
אַנדער ביזנעס. איך וויל שוין ניט קיין ביזנעס! איך בין דיר
מוחל דינע ביזנעס — איך וויל אַ געשעפט, ניט קיין ביזנעס!...
אז די אלע „ביזנעסען", וואָס ער האָט מיר געמאַכט ביז אַהער,
טויגען אויף כּפרות... ער נעמט און שטעלט מיך אַוועק אין דרוי-
סען, איך זאל פאַרקויפֿען פעטשיילעס!... אין דער היים פאַר-

קויפט מען ניט אין דרויסען קיין פעטשיילעס! ... צי ער וויל, איך זאל פערלען מיט טיי, מיט וויין און מיט ציגייערען? אין דער היים פערעלט מען ניט מיט טיי, מיט וויין און מיט ציגייערען! צי, אַעמיינער, ער נעמט און דינגט מיר א שטוב, איך זאל זי פון זיך איבערפארדינגען צו די שכנים. איך זאל ווערען, הייסט דאָס, א לענדלאָרדיכע. איז נע מאלא באבע חלאָפאָטע — איך קום נאָך דירעגעלט, ווארפט מען מיך אראָפּ פון אלע טרעפּ! וואָס איז די מעשה? די מעשה איז, למאי איך רעד צו זיי אויף אונזער לשון! אוראי בין איך דערויף ארויסגעפאָהרען פונ'ם טייערען ריסענלאַנד, פארברענט זאל עס ווערען, אהערצוצו, א וויסטע אלמנה מיט קינדער יתומים, איך זאל מיך אָפ'שמד'ען אויף אייער לשון! [מיסעס בוים קאן זיך'ניט איינהאלטען פון א שמייכעל]. איהר לאכט? אייך איז גוט צו לאכען, אז איהר זיצט אָט-דאָ-אָ, אין אזא גוטס [שטעהט-אויף, באווייזט מיט די הענט], מיט אזעלכע שפיעגל לען [קוקט אין שפּעגל]. מיט פארטעפיאָנעס, מיט שפיעלקעסמלעד, מיט שאַפּעס... [געהט-צו צום קלאזעט, וואו מיסטער בוים געפינט זיך]. און די שאַפּעס זענען מסתמא ביי אייך פול מיט פל טוב, פול ווי איין אויג... [דעקט-אָפּ דעם פארהאנג פונ'ם קלאזעט, און עס דערשיינט מיסטער בוים. אלע דריי בלייבען פארגליווערט].

לאַנגזאַם פאַלט דער פארהאנג.

אײנצווייען א
זעכס - און - זעכציג

ז' בורלעסס לכבוד חנוכה.

געשריבען פונ'ם מחבר אין זיינע יונגע יאָהרע!
און באַארבייט פון איהם אין יאָהר 1916

די פארשוינען:

ר ב י א נ ק ע ל פ ע ט א ד . א איד א נגיד, שוין אין די יאָהרען.
דאָס אנדערע מאל חתונה געהאַט.

מ א ד א מ פ ע ט א ד . זיין ווייב. א „מאדאם“. יונגער פון איהם
מיט א יאָהר פערציג.

ד א ק ט אָ ר ל א ק ר י ז . א יונגער דאָקטאר־מעדיצין.
נ א פ ט א ל י ז . א יונגערמאַן איין אפטייקער. טראַגט בלויע ברילען.
ג ל אָ ק . א ווינקעל־אדוואָקאַט. רעדט העכער האַלב רוסיש.

די געשיכטע קומט־פאַר חנוכה, אין א קליין שטעדטעל, ניט ווייט פון יערושלים.
מיט א יאָהר דרייסיג צוריק.

[א זאל. שצן אויסגעפוצט, גוט באלייכטעט. די שפיענלען לייכטען.
דורך איין אפענער טיר, פון דרויסען, קומט אריין יאנקעל
פעטאד. בלייבט שטעהן פאר'חידוש'ט, קוקט זיך ארום אויף
אלע זייטען. רעדט צו זיך אליין].

יאנקעל פעטאד [מיט'ן באנאזש אין די הענט]. אפען
טיר און טויער... נישטאָ קיין משונע'נער הונט... עס ברענען
ליכט... אָנגעצונדען אלע לאַמפּען — אַ גאַנצע לימענאַציע ביי
מיר אין שטוב!... אַ יום־טוב!... [לאָזט אַראָפּ דעם באַנאָזש]. לכבוד
חנוכה... אזא יום־טוב! אַ ווערטעלע אויסצורעדען — ח־נו־כה!...
מהבתי, פאַר וואָס גיט? אידען בענטשען חנוכה־ליכטלעך —
מעג מען זיך פרעהען... נאָר וואו איז דאָס מיין מאַדאַם? [קלאַפט
מיט'ן שטעקען אין טיש]. ריוועלע! רבקה! מאַדאַם!... [קנייטשט
מיט די פלייצעס]. מע הערט נישט און מע זעהט נישט!... [ער לאָזט
זיך געהן ווייטער. דערזעהט אַ קארטעל, טראַגט דאָס צו צום לאַמפּ, טהוט'אָן
די בריקלען און לייענט פאָוואָלי, קוים וואָס ער לעגט צונױף די אותיות איינ־
ציגנדיג]. „רע־ווע־קא לי־מאָ־נאָו־נאָ" — ווער איז די רעוועקא
לימאָנאָונאַ? דאָס איז ריוועלע! הייסט זי שוין גאָר רעוועקא?
לאָז זיין רעוועקא... און לימאָנאָונאַ איז, אַפּנים, ליבאָונאַ?...
די מיטמען, אַז ליב איז אַ לימענע — איז פעטאָך אַ רעטאָך...
לאָמיר זעהען, וואָס שטעהט ווייטער? [לייענט]. „פּאָ־פּאָ־
פּאָסלו־טשאַו ח־ח־חנוכה פּאָ־פּאָ־פּאָקאָרנישע פּראָסיס פּאָ־
פּאָ־פּאָזיטאַלאָואַט נאָ טשאַשקו טשאַו" — הייסט עס, אַפּנים,
אָזוי גרויס, ווי לכבוד חנוכה האָט מען געלאָזט בעטען אויף אַ
גלעזעל טיי... וואָס פאַר אַ מחותן איז חנוכה מיט אַ גלעזעל טיי?
חנוכה איז מען זיך נוהג, מע פאַקט לאַטקעס. לכבוד חנוכה האָט

אונז די תורה געהייסען עסען לאטקעס, און משה רבינו האָט צו-
ליעב דעם הייליגען יום-טוב פאַזאָוואָליט שפּיעלען אין קאָרטען...
מאָכען אינצווייען אַ זעפּס-און-זעכציג, אָדער אין דריי הענט אַ
פינגער-הונדערט-איין... ששש... [הערט זיך איין]. עמיצער רעדט.
כ'וואָלט געמעגט שווערען, אז ס'איז דעם דאָקטער'ס קול... וואָס
טהוט דאָ דער דאָקטער? וויעדער נערווען? צי גלאַט אזוי אַ גאָסט
לכבוד חנוכה? ... כ'וואָלט אַ בעלן זיין הערען, וואָס רעדען זיי?...
באהאַלטען זיך ערגיז אין אַ שאַפּע, און פון דאָרטען, דורך אַ שפּאַ-
רינקעלע, זעהען, וואָס ס'ע טהוט זיך דאָ, בשעת איך בין ניטאָ אין
דער היים... ששש... מע געהט! טאָמער וואָלט געווען אַ סברה,
איך זאָל מיר דאָ צוזעצען ערגיז אין אַ ווינקעלע? [ער קוקט זיך
ארום אויף אלע זייטען]. אָדער באַהאַלטען זיך אונטער דער קאָנאָפּע?
[ער דערהערט אַ סקריפּ פון דער טיר, טהוט ער זיך אַ וואָרף אונטער'ן טיש
מיט'ן באַגאָזש. — עס עפענט זיך די אינוועניגסטע טיר און עס קומען-אריין די
מאָדאָס פּעטאָד מיט'ן דאָקטאָר לאַקרייז. דער דאָקטאָר דריקט
איהר די האַנט].

מאָדאָס פּעטאָד. וואָס קוועטשט איהר מיר אזוי די
האַנט? אלס דאָקטאָר? צי גלאַט אזוי, אויס גוטפריינטשאַפּט?
דאָקטאָר לאַקרייז. גלאַט אזוי, אויס גוטפריינט-
שאַפּט...

מאָדאָס פּעטאָד. פאַר וואָס זשע זענט איהר מיר
אזא גוטער פריינט? מצד רחמנות, צי מצד עפּיס אנדערש?...
דאָקטאָר לאַקרייז. ערשטענס, טאָקי מצד רחמנות,
אז איהר דארפּט האָבען אזא פּעטאָך פאַר אַ מאַן... און, צווייטענס,
איז מיין סימפּאטיע צו אייך...

מאָדאָס פּעטאָד [פאַרשטעלט איהם דאָס מויל מיט דער
האַנט]. נישט גערעדט! פאַרגעסט ניט, אז איך בין איין אַנשטענ-
דיגע פּרוי...

דאָקטאָר לאַקרייז [א קוש די האַנט]. קעגען דער
נאָטור, מאָדאָס, קאָן מען נישט געהן...

מאדאם פעטאך. געהן זאלט איהר שוין ווייסט איהר וואוהין!...

דאקטאר לאקרייז. איך באדארף טאקי געהן מאכען א פאך וויזיטען. דער עלם, קיין עין-הרע, קרענקט צו ביסלעך. דערווייל זייט מיר געזונט און שטארק. איך לויף אוועק אויף א קורצע וויילע. אין א האלבע שעה קום איך צוריק, וועלען מיר מאכען לכבוד יום-טוב אינצוויען א זעכס-און-זעכציג.

מאדאם פעטאך. אדער אינדרייען א פינף-הונדערט איינס?...

דאקטאר לאקרייז. ניין! בעסער א זעכס-און-זעכציג אינצוויען. אדויע! [ער געהט אוועק. די מאדאם — אין דער אנדערער טיר. פון אונטער'ן טיש קריכט ארויס פעטאך].

יאנקעל פעטאך. [רויט ווי א צוויק]. אט דאס ווערט אָנגערופען א גלעזעל טיי? אין זעכס-און-זעכציג לכבוד יום-טוב שפיעלען זיי? ... ווארט-צו, דו יאקטער איינער, עס וועט א רוח אין דיין טאטענ'ס ערד אריין! [עס הערט זיך א קלונג. פעטאך באהאלט זיך אונטער'ן טיש. עס קומט אריין פון דרויסען נאפטאלין דער אפטייקער. פון דער אנדערער טיר — די מאדאם פעטאך].

נאפטאלין. [לויפט אקעגען דער מאדאם פעטאך, וויל זי ארום האפען קושען]. באן זשור, מאדאם! מיט אייער קארטעל האט איהר מיך פשוט מחיה געווען!

מאדאם פעטאך. [שטויסט איהם אפ פון זיך]. נאך אהן הענט! ... וואס האט איהר זיך אזוי אָנגעפארפומירט מיט פאר-בומען? סע שמעקט פון אייך, ווי פון איין אפטייק:

נאפטאלין. ארום וואס מע געהט, מיט דעם שמעקט מען... וואו איז אייער היהנערפרעסער?

מאדאם פעטאך. וואסער היהנערפרעסער?

נאפטאלין. אייער אלטער.

מאדאם פעטאך. [אקעטירט]. מיין אלטער? ער איז

גארניט אזוי אלט...

נא פטאלין. פאר אזא בוטאנטשיק, פאר אזא באַמבאָנ-
טשיק, ווי איהר, איז ער שוין צוראלט... [ווייל זי ארומנעמען].

מאדאם פעטאר [שטויסט איהם אפ]. איך האָב אייך
איין מאָל געזאָגט: אָהן הענט!...

נא פטאלין. איהר פארגעסט, אז איהר זענט מיר אַ
קרובה...

מאדאם פעטאר. טאקי אַ קרובה, נאָר פון דער
ווייטען...

נא פטאלין [באקדריגט]. איהר זענט צו מיר ערגער, ווי
צו אַ פרעמדען...

מאדאם פעטאר [קוקט איהם אין די אויגען]. ווי צו אַ
פרעמדען? וועמען מיינט איהר דאָס?

נא פטאלין. די וואַנט מיין איך...

מאדאם פעטאר. איך ווייס, וועמען איהר מיינט...
איהר מיינט דעם דאָקטאָר לאַקרייז... איהר זענט איהם מקנא... אַ
מצוה אויף אייך — גער, גער, גער!... [ווייזט איהם מיט'ן פינגער].

נא פטאלין [אנגעכרונזט]. באַן סוואַר, מאדאם! [געזע-
נענט זיך מיט איהר].

מאדאם פעטאר [טהוט איהם אַ ציה ביי דער נאָז]. זייט
נאָר נישט אזוי גדול'דיג ביי זיך, פאני! איך האָב פיינט, אז מע
בלאָזט זיך... קומט, וועלען מיר דערוויילע טרינקען צו גלעזלעך
טיי, נאָכדעם וועלען מיר לכבוד יום-טוב...

נא פטאלין. מאַכען אינצווייען אַ זעפס-און-זעכציג?...

מאדאם פעטאר. וואָס איז אייך געפעלען אינצווייען
אַ זעפס-און-זעכציג? פאר וואָס ניט אינדרייען אַ פינף-הונדערט-
איינס?

נא פטאלין. ניין! בעסער אינצווייען אַ זעפס-און-
זעכציג... פאָלגט מיר, מאדאם... [זיי געהען אַוועק. — פון אונטער'ן
טיש קריכט אַרויס יאַנקעל פעטאד].

יאנקעל פֿעט אַ ד [רויט ווי פייער]. גוטע פֿריינט,
קרובים גאָר? ... און אַלע ווילען לכבוד יוסטוב בעסער א זעכס-
און-זעכציג אינצוויען, ווי איידער אינדרייען א פינף-הונדערט
איינס! וואָס זאָל דאָס באַדרייטען? כ'וועל אייך געבען א זעכס-
און-זעכציג — זעכס און זעכציג מפות אויף דער נאָז וועט זיך אייך
זעצען! [עס הערט זיך א קלונג. פֿעטאָד באַהאַלט זיך אונטער'ן טיש. עס
קומט אַריין דער אַדוואָקאַט גלאָק, איין אויסגעפּוצטער. פון דער אנדערער
טיר — מאַדאָס פֿעטאָד].

גלאָק [שאַרט מיט די פיס]. מאַיאַ פאַטשטעניע, מאַדאָס!
ווי אזוי טשואווסטוועט איהר זיך אין געזונט? ... אייערע נער-
ווען האָבען זיך אוספּאַקאָיעט, פאַ קראַיני מיערע, זינט אייער
סטאַריקאַשקע איז אוועקגעפּאַהרען אויף טאַרגעס? ... גאָט זאָל
העלפּען, די טאַרגעס זאָלען זיך פּראָדאָלזשאַיען האַטשבי א וואָך
צוויי אָדער דריי! ...

מאָדאָס פֿעט אַ ד [קאָקעטיש]. וואָס זשע וועט אייד
ארויסקומען דערפון? ...

גלאָק. גאָרניט. וואָס דאַרף מען איהם דאָ, דעם סטאַרי-
קאַשקע? ... קסטאַטי, וואָס האָב איך אייך געוואָלט פרעגען? יאָ!
וואָס הערט זיך מיט דער דוכאָוונע זאוועשטשאַניע? ... ווען וועט
ער אייך אָבערזעטשען? ...

מאָדאָס פֿעט אַ ד [אומעטיג]. אַד! ער וויל נישט
הערען, נישט זעהען! ...

גלאָק [מיט מיטלייד]. ניעאוזשעלי? א פאַלנע אַטקאָז?
וואָס איז די פֿריטשינע?

מאָדאָס פֿעט אַ ד. די פֿריטשינע איז, וואָס ער האָט
מורא שרייבען א צוואה... נאָך א צוואה, זאָנט ער, שטאַרבט מען...
גלאָק. איהר אודיווליאַיעט מיך, מאַדאָס! איהר זענט,
דאָכט זיך, א ראַזסורדיטעלנע זשענשטשינע — און לאָזט זיך איינ-
רעדען אַזעלכע גלופּאַסטען! איהר ווייסט, אז אייער סטאַרי-
קאַשקע טהוט א שטאַרב, נעמט-צו די טאָכטער מיט'ן איידעם אינ-

גאנצען, דאָ ניטאַטשקי, און אייך שטעלט מען ארום, איזווייטיגע,
א פייג!...

מאדאם פעטאך. א פערטעל קומט דאך מיר פאך
זאקאנא...

גלאק. פאזאקאנא קומט אייך א פערטעל — ווייסט איהר
ווען? אז ער האפט א קאנדראשקע, דאס הייסט, אז גאט העלפט,
ער שטארבט אוועק וויעזאפנא, אומגעריכט... נאך טאמער, ניע
דאי באך, האט ער פון פריהער נאך א דוכאווע זאוועשטשאניע,
א צוואה הייסט עס, טאגדא איז דיעלאך דראן!...

מאדאם פעטאך. דערצו איז דא איין עצה...

גלאק. נאפרימער? בעטען דעם אפטייקער נאפטאלין,
ער זאל איהם איינגעבען א פארציע מיישיאק מיט ביטער-וואסער?
מאדאם פעטאך. [קוקט איהם אן]. איהר זענט משוגע,
צי חסר-דעה? [טרעט אפ].

גלאק. דושענקא! איך האב געשוטיעט, געמאכט א
נאסמיעשקע...

מאדאם פעטאך. פאר אזעלכע נאסמיעשקעס נעמט
מען ביי מיר דעם וועג... דאס ווייסט איהר?

גלאק. [ציהט איהר אויס א האנט]. איזווייטיגע, לאמיר זיך
פאמירען! [ווייזט איהר שענקען א קוש].

מאדאם פעטאך. [שטויסט איהם אפ]. פע, שעמען מענט
איהר זיך. איהר האט דאך א ווייב!...

גלאק. [לאכט]. א כפרה צעהן ווייפער פאר אייער איין
וונגליאד!

מאדאם פעטאך. ששש... דארטען זיצט דער
אפטייקער! קומט, וועלען מיר טרינקען צו גלעזלעך טיי. מיר
האבען דאך היינט עפּים חנוכה אויף דער וועלט...

גלאק. וועלען מיר אפשר, פא עטאמו סלומשאיו, מאכען
אינצווייען א זעפס-און-זעכציג?

מ א ד א ס פ ע ט א ד . בראש ווילען זיי אלע אינצוויען
א זעכס-און-זעכציג! ... פאר וואס ניט אינדריען א פינג-הונדערט-
איינס?

נ ל א ק [געהט איהר נאך]. ווינטילי, — עס איז טיסיאטשו ראז
בעסער אינצוויען א זעכס-און-זעכציג! [זיי געהען אפ. — פון אונטערן
טיש קריכט ארויס פעטער].

י א נ ק ע ל פ ע ט א ד [ווישט זיך דעם שווייס מיט דער פאנע].
פו! אויסגעשטאנען א שוויצבאך! ... גוטע פריינט! ... געבען
עצות! ... ווילען מיינער פטור ווערען! ... מיך ירשה'נען! ...
מפות מיט בכורות! ... מארגענדיגען טאג שרייב איך א צוואה און
זאגן אפ אינגאנצען דער טאכטער! ... אצינד פארשטעה איך שוין,
וואס דא טהוט זיך! ... מע האט מיר אבער געזאגט: „צו וואס
טויג אייך א מאדאם? און נאך אזא יונגע מאדאם?“ ...
[ער טהוט זיך א פאטש אין שטערן]. אלטער נאך! פעטער איינער!
א „מאדאם" האט זיך דיר פארוואלט אויף דער עלטער? ... אָנ-
געטריבען א פולע שטוב מיט גוטע פריינט! דאקטוירים! אפ-
טייקערס! ארוואקאטען! און יעדער פון זיי וויל לכבוד יום-
טוב דוקא אינצוויען א זעכס-און-זעכציג! זעכס און זעכציג מאל
א רות אין אייער טאטענ'ס פערעמאמען! ... ששש... מע געהט...
[ער באהאלט זיך צוריק אונטערן טיש. עס קומען אן אלע: די מאדאם
פעטער, דער אפטייקער נאפטאלין, גלאק דער ארוואקאט און אויך דאקטאר
לאקריץ, וועלכער קומט אריין פון דרויסען. אלע פיער זעצען זיך ארום טיש,
ציהען אויס די פיס].

ד א ק ט א ר ל א ק ר י ז [רייכט די הענט. צו אלעמען]. דער
עולם, אהן עיז-הרע, קרענקט צו ביסלעך... [צו דער מאדאם]. וואס
איז דא ביי אייך אונטערן טיש, א פוס-בענקעלע? ס'איז עפּים
ווייך...

נ א פ ט א ל י ז . איך פיהל אויך עפּים א ווייכע זאך...
נ ל א ק . איך פאלאגאיע, אז עס דארף זיין א קאוויאר...
אָרנאָקא, גאָספּאָדא, די צייט שטעהט ניט! ...

מ א ד א מ פ ע ט א ד [טאשט קארטען]. אלזא! שפיעלען
מיר, הייסט דאס, אלע פיער לפבור דעם הייליגען יום-טוב חנופה
א פינף-הונדערס-איינס? ווערט עס אנגערופען „מיט א באַלואן“...
ד א ק ט א ר ל א ק ר י ז. מיר האָבען דאָך געשמועסט —
אינצווייזן א זעכס-און-זעכציג!...

נ א פ ט א ל י ז. ווי געשיקט זיך עס אינצווייזן, אז מיר
זענען דריי?...

ג ל א ק. גאָספאָדא! פאָסלושאַיטע — איכ'ל אייך געבען
א סאָווייט, וועט איהר אלע זיין אודאָויליעטוואָרעט. לאַז אים
ליכער פון אונז פאָ אַטשערעדי שפיעלען מיט דער האָזיאַישקע אינ-
צווייזן א זעכס-און-זעכציג... איך וועל זיין דער ערשטער...

ד א ק ט א ר ל א ק ר י ז. וואָס עפּים איהר? און וואו
בין איך?

נ א פ ט א ל י ז. און וואו בין איך? [פון אונטער'ן טיש
קריכט ארויס יאנקעל פעטאָר, א צעקנייטשטער, א צעטראַטענער, איין אויס-
געשמירטער].

י א נ ק ע ל פ ע ט א ד. און וואו בין איך? ? ? ...
מ א ד א מ פ ע ט א ד. אד! ס'איז מיר ניט גוט! [פאלט
חלשות. אלע בלייבען דערשטוינט].

י א נ ק ע ל פ ע ט א ד [צום דאָקטאָר לאַקרייז]. נו? וואָס
שווייגט איהר? די מאַדאָס חלש'ט... איהר זענט דאָך א דאָקטער!...
א פראָפעסער!...

ד א ק ט א ר ל א ק ר י ז [ווייזט אויפ'ן אפטייקער]. נאָפּטאָלין
דער אפטייקער וועט אַ לויף טהון צו זיך אין דער אפטייק ברענגען
א מיקסטורעל... איך דאָרף געהן צו מיינע פאָציענטען... דער
עולם, פאַרשטעהט איהר מיר, קרענקט... [רוקט זיך צו דער טיר].

נ א פ ט א ל י ז. אָהן א רעצעפט קאָן איך ניט אַרויסגעבען
קײן מיקסטורעל... [רוקט זיך צו דער טיר].

ג ל א ק. אָדנאָקא, א שענער דאָקטאָר! א שענער אפטיי-
קער! איהר זענט ביידע גוטע טרוסען!... וופראַטשעס, איזוויי-

ניטיע — איך האָב קיין צייט ניט... איך דאַרף ספּיעשען אַהיים...
[רוקט זיך צו דער טיר].

י א נ ק ע ל פ ע ט א ד . אַזוי ? איהר ספּיעשעט אַהיים ?
איהר האָט קיין צייט ניט ? און אינצוווייען א זעכס-און-זעכציג
האָט איהר אַלע צייט ? זעכס און זעכציג מכות אייך אין די
פיינער. ממזרים ! זעכס און זעכציג מאָל זאָל א רוח אין אייער
טאַטענ'ס טאַטען פערעטאַטען !!!

פ א ר ה א נ ג .

פון צוויי וועלטען

דראַמאַטישע שריפטען

אינה אלט

שוער צו זיין א איד	
מביה דער מילכיגער	165

שווער צו זיין א איד

א קאמערדיע אין פיער אקטען מיט א פארשפיעל און מיט א עפילאג.

געשריבען אין יאָהר 1914.

פערזאנען:

דוד שפירא. א בכבוד'ער איד, א בעל-הבית, מיט א שענער שווארצער, עטוואס גרויליכער, הערצליכארד. קרוב צו פופציג. געווען אמאל איין עושר, איצט א מעקלער אויף דער בערזע. געהט זויבער געקליידט. האלט זיך שטאלץ. רעדט מיט אזא טאן, וואס אלע דארפן איהם הערען. א הייסקער טעמפעראמענט.

שרה שפירא. זיין ווייב. יונגער מיט א פאר יאהר פון איהם. א פראסטע, נאר נישט קיין נארישע אירינע. געווען אמאל א יאנג שטענע.

בעטי. זייער טאכטער. א גימנאזיסטין פון לעצטער קלאס. א שענהייט א ביסעל א קאפריזנע. נייענצעהן יאהר אלט.

סיאמקע. זייער זעהנדעל. א ריהרעוודיג ברימסצוהיונגעל. א גימנאזיסטעל פון דריטער קלאס.

שניאורסאן. געענדיגט גימנאזיע. א יאהר צוויי און צוואנציג. א בחור פון איין עכטיאדישען טיפ. שווארצע, עטוואס געגרייזעלטע האר. א ביסעל איין אויסגעבויגענע סעמיטישע נאז. ברעגענדיגע אויגען.

איוואנגאן. זיין חבר. א כריסט. גלייך מיט שניאורסאנען געענדיגט גימנאזיע. א טיפ פון איין עכטען רוס. רויטע באקען, ליכטיגע גלייכע האר, קאצאפיש אונטערגעשוירען.

גרינסבערג. א סטודענט. איין אויסגעפוצטער. א ביסעל איין אסימילירטער.

פראטקין. א סטודענט. א ציוניסט.

הורוויטש. א געוועזענער עקסטערן, איצט א לעהרער. פארשריבען אלס זייגעראכער. רעדט מיט דער ליטווישער אויסשפראך.

רובלין. א מארענער רב, איין ארטאדאקס. זויבער געקליידט. א רייכער שווארצער סורדוט. א זיידען יארמעלקעלע אויפ'ן קאפ. א יענע בערדעל. נישט קיין לאנגע פאות.

קאלווארסקי. ראבינער. איין אלטער מאן מיט צוויי אַרדענס אויף דער ברוסט.

נוראריה. א הויכער, א טרוקענער.

שערעשעוויצקי. א נידעריגער, א געפאקטער, מיט איין אַרדען.

בערנשטיין. }
מאָנאָסעוויטש. } בידע גענאלטע.

קעצעלע. א קליין אידעל. שטארק באוואכסען. א ביסעל א יאדישליווער.

רעדט גיך און צוויי מאל א ווארט. אנגעטהאן א קורץ ווייטיקעל. איין

אפגעבארעט קאפעלישעל. דרעהט זיך ביי דער בערזע.

אחאליאסטרע מיידלעך. בעטי'ס חבר'טעס. גימנאזיסטקעס.

אלע אין גרינע קליידלעך, שווארצע פארטיבלעך, ווייסע קעלנערלעך מיט

מאנשעטלעך. לאכען חי-חי-חי און מאכען קניקסענס.

א קאמפאניע גימנאזיסטען. אלע — רוסישע טיפין.

אלע אין אונזפארמס מיט ווייסע קנעפלעך.

דער שמש ביי רב לוי היילפערין.

דער עלטסטער פון די זשאנדארמען.

פאליציסטען, זשאנדארמען, נאדזיראטעליס,

א דווארניק מיט א בלעכעל, פאסאזשירען און

טרענערס אויף דער באהן, איין אבערקאנדוקטאר.

קעלנערס אין רעסטאראן.

אָרט: דער פארשפיעל קומט-פאר אין א רוסישער שטאדט. אלע פיער אקטען

מיט'ן עפילאג שפיעלען זיך אפ אין א גרויסער שטאדט פון דער אידישער „טשער"

טא" אין רוסלאנד, וואו ניט אלע אידען מענען וואהנען. צייט: 1913—1914.

באמערקונגען פונ'ם פארפאסער.

מע בעט זעהר העפליך די ארטיסטען, זיי זאלען זיין ווי ווייט מעגליך נאטירליך גרימירט, ניט אנקלעפען קיין בערד, אין די באווע-גונגען ניט איבערטרייבען, ניט קרימען זיך אויף צו מאכען לאכענדיג דעם עולם, ניט צולעגען קיין אייגענע ווערטער, און בכלל זיך גוט צו הערען צו די רעמארקעס און גוט איינשטודיערען די שפראך פון דעם אריגינאל.

אין די ערטער, וואו ס'איז אנגעצויגט, אז מע רעדט אויף אידיש, באדראפען די שוישפיעלער דאס ארויסבאווייזען מיט א באזונדערער באטאָנונג און מיט א באזונדערער באוועגונג צו דער פערזאן, צו וועלכער מע רעדט, אזוי, אז מע זאל עס ארויסזעהען און פיהלען.

דאס רעקווויזיט ביים אויסשטאטען די סצענע איז פריי.

דער עפילאג קאן געשפיעלט ווערען און ניט געשפיעלט ווערען — עס הענגט אפ פונ'ם פרייען ווילען פון דער רעזשי.

פאַרשפּיעל

נאָ באַזונדער קאַבינעט אין אַ גרויסאַרטיגען קאַפּערעסטאַראַן. שען מעבלירט. הויכע שפּיעגלען. ביי די זייטען ווייכע סאַפּעס, סאַמעטענע פאַטעלען. אויף די ווענט בילדער, דיװאַנעס. ביי דער זייט אַ פאַר־טעפּיאַן. אין מיטען קאַבינעט אַ גרויסער, מיט ווייסען געדעקטער, טיש. אויפ'ן טיש - - פון כל טוב. אַ סך פלעשלעך מיט אַלערליי משקאות. צווישען זיי אַ סך לעדיגע. כל־ערליי פאַרבייסענס, נאָר אַלץ אין דער גרעסטער אומאַרדענונג. שטאַרק אַנגערויכערט און אַזי געוואַרפען. — ס'איז אַ קערמעשעל פון אַ שטיק עטליכע און צוואַנציג יונגעלייט, נאָרוואַס געענדיגט אַכט קלאַסען גימנאַזיע, וואָס דאַרפֿען אין נישטען אַרײַן אין אוניווערסיטעט. פאַר'ן צעשיידען זיך פאַרבירענגט מען אַ גוטע שעה און מע טהוט אַ לעב־אונטער. שוין ביי'ם ערשטען אָנהויב, אַז דער פאַרהאַנג הויבט זיך אויף נאָר האַלב און מע זעהט נאָר כמעט נאָרניט, הערט זיך שוין דאָס געוויסע סטודענטען־ליער מיט'ן געוויסען ניגון:

„גאַאודעאַמוס איגניטור,

יווענוס דום סוממוס,

פאַסט אוקונדאָס יווענטוטעם

נאָס האַכעביט הומוס...”

נאָך די צוויי סטראַפּען הויבט זיך אויף דער איבעריגער טייל פאַר־האַנג, און דער באל שטעלט זיך פאַר אין פולען גלאַנץ. דער עולם איז שוין רעכט בגילופין. דאָס זענען לויטער גימנאַזיסטען, יונגערע און עלטערע, אַלע אין זייער אונגפאַרם, מיט ווייסע קנעפּלעך, אין פאַרשיידענע פאַזען: ווער סע קלאַפט אויפ'ן פאַרטעפּיאַן, און ווער עס זיצט אין מיטען קאַבינעט אויף דער ערד, און ווער עס ליגט אויס־געצויגען אויף דער סאַפּע, און ווער — נאָר אויפ'ן טיש. ווער עס רויכערט, און ווער עס האַלט אַ כּוס אין דער האַנט. פרייליך זענען אַלע. מיט'ן פנים צום עולם שטעהט וואַניאַ איװאַנאָװ,

דירושירט מיט א לעפעלע דעם כאהר, וואס ענדיגט דאס ליעד מיט
די ווערטער:

„נאָאָדעאָמוס איגיסטור
יווענוס דום סוממוס...“

דער דירושאר איזאנאָוו דערלאנגט א קלאַפּ אין טיש און רופט-אויס
הויך אויף רוסיש].

א י ו ו א נ א ו ו . ע י ! טשאַעק ! שאַמפּאַנסקאַ-וואָ,
טשאַרט וואָזמי ! ... [א פאר חברה-לייט האַפּען איהם ביי דער האַנט].
א פ א ר ס ט ו ד ע נ ט ע ן . וואָניא ! ביזט משוגע גע-
וואָרען ? שאַמפּאַנסקע ? ווייסט, וואָס דאָס קאָסט אַט א דאָ ?
א י ו ו א נ א ו ו . ניע וואַשע דיעלאָ ! אויף מיין רעכענונג,
טשאַרט וואָזמי ! איך צאָהל ! טשאַעק ! שאַמפּאַנסקאַ-וואָ !!
[עס לויפּען אַרײַן צוויי קעלנערס מיט ווייסע פאַרטיכלעך, ברענגען שאַמפּאַניער-
וויין, אין אַײַז געוויקעלט, שטעלענ-אַוועק, פילעוואָן די בעכערס, געהעוואָב].
א י ו ו א נ א ו ו . גאָספּאַדאָ ! צו די בעכערס, טשאַרט וואָזמי !
[אלע טהוען זיך א נעם צו די בעכערס]. וואָס זענען מיר געווען נעכטען ?
נעכטען זענען מיר געווען יונגלעך, קינדער, שנעקעס, גימנאַזיאַרען !
א ליאָדע לעהרערעל האָט געהאַט רעכט אונז אָננעמען פאַר'ן קאַלנער
און אַרײַנוואַרפּען אין קאַרצער. אָבער איצט ? אָבער מאָרגען ?
טשאַרט וואָזמי ! מאָרגען זענען מיר מענטשען ! סטודענטען !
אויס גימנאַזיאַרען ! נידער מיט דער גימנאַזיע ! לעבען זאָל די
אוניווערסיטעט ! הוררראָ !!

א ל ע . הוררראָ !!! [מע טרינקט, מע קושט זיך, מע האַלט זיך,
מע רעדט, מע לאַכט, מע איז פרייליך. צווישען דער פרייליכער קאמפּאַניע איז
צו באַמערקען אַײַנעם א גימנאַזיסט פון אירישען טיפּ, אויך אין אַניפּאַרם און
אויך מיט ווייסע קנעפּ. דאָס איז הערשעל שניאָרסאָן. האַטשער
האַלט-אַונטער די קאמפּאַניע, טרינקט כלומרשט גלייך מיט אַלע, נאָר ער זאָל זײַן
פרייליך גלייך מיט אַלע — דאָס זעהט מען ניט. דאָס באַמערקט אָבער מײַנער
נישט, אויסער אַײַנעם — דער, וואָס האָט געקאָמאָדעוועט מיט'ן כאַהר, וואָס
מע רופט איהם וואָניא איזאנאָוו. אין דער צײַט, ווען אַלע הוליען, געהט-צו
צו איהם וואָניא, לעגט-אַרויף די האַנט איהם אויף דער פלייצע].

א י ו ו א נ א ו ו [צו שניאורסאנען]. האט איז מיט דיר,
הערשקא?

ש נ י א ו ר ס א נ [ווי אויפגעוואכט, לעבעדיג]. וואס זאל זיין?
גארניט.

א י ו ו א נ א ו ו. וואס האלטסט דו אויפגעהאנגען די נאז אויף
דער קווינטע? [נעמט איהם פאר א האנט, זעצט זיך אוועק מיט איהם אויף
א זייט].

ש נ י א ו ר ס א נ. ווער? איך? עס ווייזט זיך דיר אויס.
א י ו ו א נ א ו ו. עס ווייזט זיך מיר ניט אויס. איך זעה.
איך קוק-נאך די גאנצע צייט נאך דיר. מיך וועסט דו ניט גארען,
הערשקא. איך קען דיר.

ש נ י א ו ר ס א נ. איז טאקי גוט, וואס דו קענסט מיך...
פון דעסטוועגען וואלט ניט געשאדט, זאלסט מיך קענען א ביסעל
נעהענטער.

א י ו ו א נ א ו ו. וואס זשע וואלט געווען?

ש נ י א ו ר ס א נ. וואלטסט דו מיך ניט געפרעגט קיין קשיות.
דו וואלטסט דעמאלט אליין געוואוסט, אז איך בין ניט גלייך צו אייך.
[פויזע]. איך קאן מיך ניט פרעהען, אזוי ווי איהר פרעהט זיך.

א י ו ו א נ א ו ו. פאר וואס?

ש נ י א ו ר ס א נ. פאר דעם! דערפאר, ווייל איהר, אז
איהר פרעהט זיך, פרעהט איהר זיך מיט אייער גאנצען וועזען, מיט
אלע אייערע איברים און חושים...

א י ו ו א נ א ו ו [שפאטיש]. און דו?

ש נ י א ו ר ס א נ. און איך? איך טאר ניט. פאר מיינע
אויגען שטעהט שטענדיג די אויפשריפט: „מעמענטא מארי“...

א י ו ו א נ א ו ו. טשארט וואזמי! וואס פאר איין אויפ-
שריפט? וואס פאר א „מעמענטא מארי“?

ש נ י א ו ר ס א נ. האסט פארגעסען, אז איך... אז איך בין

א איד?

א י ו ו א נ א ו ו . אַט האָסט דו דיר ! און אז א איד —
איז וואָס ?

ש נ י א ו ר ס א ו . איז גארניט... [קוקט אויף איוואנאוועז אהז
ווערטער].

א י ו ו א נ א ו ו . איך פארשטעה ניט, הערשקא, עפּים
רעדסט דו מיר היינט מאָדנע רעד... [באזונדער פריינטליך]. מיר דאכט,
אז אויף אונז, דייןע חברים, האָסט דו זיך ניט צו באַקלאָגען... מיר,
דיינע חברים...

ש נ י א ו ר ס א ו [א ביסעל אויפגערעגט]. חברים ! חברים !
ביזט א נאָר ! ווער רעדט פון חברים ? דו מיינסט, אפּנים, אז
די גאנצע וועלט איז אַט א דאָ אָ ? מיר און אונזערע חברים ? דו
פארגעסט, אז אויף יענער זייט גימנאזיע איז אויך דאָ א וועלט,
און א גרויסע וועלט. אויסער אונז זענען פארהאן נאָך מענטשען.
נאָר פון יענער גרויסער וועלט ווייסט איהר, אפּנים, זעהר ווינציג.
כמעט גארנישט ניט. יענער גיהנם איז אייך אומבאקאנט. [פויעז].
אין מיין פעל ווען דו ביזט אַפּ ניט לאנג, האָטש איין יאהר, וואָלסט
דו דעמאָלט געוואוסט, וואָלסט דו דעמאָלט געפיהלט, וואָס הייסט
נאָרמא, פראָצענטען, מיניסטערישע צירקוליאַרען און נאָך אזעלכע
גוטע זאכען...

א י ו ו א נ א ו ו [מיט א באוועגונג]. וואָס הערסט דו צירקור-
ליאַרען, פראָצענטען ? מיט אזא איין אטעסטאַט, ווי דו האָסט !
מיט א גאָלדענער מעדאַל !

ש נ י א ו ר ס א ו . א גאָלדענע מעדאַל ? [א מאַד מיט דער האנט].
מע האָט שוין געזעהען אזעלכע זאכען. סארג „מעדאַליסטען“ זענען
פארבליבען נאָך פון פאר-א-יאַהרען ? ... און פון פאר-צוויי-יאַהרען ?
„מעדאַליסטען“, הא-הא, א טייערע מציאה ! עך ! נאָר וואָס
איז צו רעדען ? [שטעהט-אויף]. וואָס איז מיט דיר צו רעדען, אז דו
ווייסט ניט, דו פארשטעהסט ניט, דו קאנסט עס ניט פארשטעהן !...
[זעצט זיך אוועק צוריק].

א י ו ו א נ א ו ו [קרימט איהם איבער]. „דו ווייסט נישט, דו פארשטעהסט נישט, דו קאנסט עס נישט פארשטעהן!“ ... פאר וואָס קאָן איך עס נישט פארשטעהן, טשאַרט וואָזמי? איך בין נאָך אזוי קלוג, ווי דו!

ש נ י א ו ר ס אָן. נאר איינער! מע דארף נישט זיין קלוג — מע דארף נאָר זיין א איד דערצו. היינט פארשטעהסט דו שוין? זאָלסט זיין א איד האַטש איין יאָהר...

א י ו ו א נ א ו ו. וואָס זשע וואָלט געווען?
ש נ י א ו ר ס אָן. וואָלסט דו עס נישט אויסגעהאלטען.
קיין איין יאָהר אפילו.

א י ו ו א נ א ו ו. אזוי מיינסט דו?
ש נ י א ו ר ס אָן. איך בין איבערצייגט!
א י ו ו א נ א ו ו. גו, האָסט דו א טעות. קענסט דו מיך נישט. ווייסט דו נישט, ווער וואַניאַ אינוואַנאָו איז! [פויעז]. שאַ! ווייסט דו, וואָס פאַר א געדאַנק מיר איז איינגעפאלען איצט אין קאָפּ?
[טהוט זיך א פאטש אין די קניעס, רוקט זיך צו צו שניאורסאָנען]. הער-אויס, הערשקאָ, טאָמער וואָלטען מיר זיך געביטען?

ש נ י א ו ר ס אָן [קוקט איהם אן]. וואָס הייסט „געביטען“?
א י ו ו א נ א ו ו. אָט איך לעג דיר פאַר א קאָמבינאַציע. דו זאָגסט, איך וואָלט קיין איין יאָהר אפילו נישט געקאָנט זיין אין דיין פעל? טאָ לאַמיר זיך בייטען!
ש נ י א ו ר ס אָן [פארשטעהט איהם נאך אלץ נישט]. וואָס הייסט — לאַמיר זיך בייטען?

א י ו ו א נ א ו ו. גאָר פראָסט. מיר וועלען זיך בייטען. דו זאָגסט, איך זאָל איין יאָהר האַטש פרובען זיין אין דיין פעל, פרובען זיין א איד? — גוט! מיר וועלען זיך בייטען... אויף איין יאָהר. דו וועסט זיין אינוואַנאָו, איך וועל זיין שניאורסאָן.
ש נ י א ו ר ס אָן [ישטעהט־אויף]. דו האָסט, אַפנים, נישט פון וועמען חזק צו מאַכען? זוך א גרעסערען נאר פון זיך...

א י ו ו א נ א ו ו [שטעהט אויף אויף]. איך מאך נישט חוזק,
איך מיין עס גאנץ ערנסט, טשאַרט וואָזמי! איך בין א בעלן צו
זיין אויף דיין אָרט. איך וויל פרובירען אויף זיך אליין, ווי אזוי
איז, אז מע איז א איד? ווי אזוי פיהלט זיך א איד? איצט האָבען
מיר א געלעגנהייט. מיר דארפֿען ביידע אַרײַן אין אונװערסיטעט.
מיר באַהרען ביידע אין א ניי אָרט, א פרעמדע שטאָרט, וואו קיינער
קען אונז נישט. וועלכער רוח איז דאָס מחויב צו וויסען, ווער פון
אונז איז איוואַנאָוו און ווער — שניאורסאָן? צי וועמען געהט עס
אָן, אז איך, איוואַנאָוו, בין שניאורסאָן, און דו, שניאורסאָן, ביזט
איוואַנאָוו, חא - חא - חא? וואָס זאָגסט דו דערויף, הערשקאָ, הא?
ש נ י א ו ר ס אָן. וואָס איך זאָג דערויף? איך קאָן זאָגען
נאָר דאָס, אז דו פלאַפעלסט נאַרישקייטען, ווײַל דו ביזט...

א י ו ו א נ א ו ו. שבור — מיינסט דו אפשר?
ש נ י א ו ר ס אָן. חס וחלילה! ווער זאָגט, אז דו ביזט שבור?
איך זאָג נאָר, אז דו ביזט א ביסעל בגילופין, אונטער'ן גלעזעל...
א י ו ו א נ א ו ו [ענערגיש]. איך? אונטער'ן גלעזעל? דו
לייגסט! נאָך קיין מאָל אויף מיין לעבען בין איך, טשאַרט וואָזמי,
אזוי נישטער ניט געווען, ווי היינט! איך זאָג עס גאנץ ערנסט,
הערשקאָ, פריינט מיינער, ביי מיין עהרען-וואָרט! אָט האָסט דו
דיר מיין האַנט! [ציהט איהם אויס א האַנט]. איך וויל פאַרזוכען דעם
טעם: ווי אזוי איז עס, אז מע איז א איד?
ש נ י א ו ר ס אָן. וועסט פיהלען א רעכטען טעם! וועסט
פאַרזאָגען א צעהנטען!

א י ו ו א נ א ו ו. נאַרישקייטען! [טהוט זיך א זעץ איז האַרצען].
קענסט דו מיך נישט! ווייסט דו נישט, ווער וואַניאַ איוואַנאָוו איז,
טשאַרט וואָזמי! פאַלג מיך, לאָמיר זיך בייטען! [ווייל אַרומגעמען
שניאורסאָנען]. אויף איין יאָהר נאָר לאָמיר זיך בייטען...

ש נ י א ו ר ס אָן [שטופט איהם אפ פון דער גרינג]. רעד ניט קיין
נאַרישקייטען! סע שלאָגט צו דער נאָל! וואָס הייסט בייטען?
ווי בייט מען זיך דאָס?

א י ו ו א נ א ו ו . גאָר פראָסט : מע נעמט און מע ביט זיך.
איך וועל זיין שניאורסאָן, דו וועסט זיין אינאנאָוו. דו וועסט מיר
געבען דיין אטעסטאַט מיט די פינפען, איך וועל דיר געבען מין
אטעסטאַט מיט די דרייען, טשאָרט וואָזמי, און ביט פאָסיעמו!
איז דאָס געמאַכט ? [ציהטאויס שניאורסאָנע א האנט].

ש נ י א ו ר ס אָן . דו רעדסט ווי א קינד, וואַניאַ, כלעבען.
וואָס רעדסט דו ? דאָקומענטען — עפּים א שפּיעלעכעל ? היינט
אונזערע עלטערען ?

א י ו ו א נ א ו ו . דאָקומענטען ? נאַרישקייטען ! איין
יאָהר אינגאנצען — נאַפליעוואַט ! און די עלטערען — וואָס געהט
עס זיי אָן ? ווער דאַרף עס וויסען ? מיר וועלען דאָך זיין ביידע
אין איין שטאָרט, אין איין אוניווערסיטעט, וועלען זיי אונז שרייבען
בריעף, דיין פאָטער צו מיר, מין פאָטער צו דיר — און מיט זייערע
בריעף וועלען מיר זיך אָפּבייטען. האָסט דו עס פאַרשטאַנען, קאָפּ ?
[האַפט שניאורסאָנע פאַר א האנט, שלעפט איהם צום טיש. שניאורסאָן לאָזט
זיך ניט].

ש נ י א ו ר ס אָן . לאָז געמאַך ! וואַניאַ, לאָז צורוה ! די
חברים דאַרפסט דו נאָך...

א י ו ו א נ א ו ו . זאָרג ניט, זיי וועלען אונז ניט אַרויסגעבען.
אַט א דאָ וועט דאָס בלייבען. [הערט ניט שניאורסאָנען, שלעפט איהם צו
צום צענטער. טהוט א זעץ מיט דער האנט איבער'ן טיש]. סילאָנס ! שטיל
זאָל זיין ! [דער עולם טהוט א שטעהאויף]. חברים, שטיל זאָל זיין !
[טהוט נאָך א מאל א זעץ מיט דער האנט אַז טיש]. איך דאַרף אַיך עפּים
זאָגען זעהר א וויכטיגע זאָך ! [שפּרינגט אַרויף אויף א שטוהל]. הערט
נאָך צו מיט קאָפּ ! איהר זאָלט וויסען זיין, אַז איך בין שוין מעהר
ניט איך. איך בין שוין ער ! [ווייזט אויף שניאורסאָנען, וואָס שטעהט נאָך
א פאַרגאַפּטער און ווישט זיך דעם שווייט פונ'ם שטערן]. און ער איז שוין
נישט מעהר ער, נאָך איך ! ער איז איך, איך בין ער... וואָס קוקט
איהר זיך איבער און וואָס שמייכלט איהר דאָרט אין די הויפּענס ?
איך בין ניט שפור, טשאָרט וואָזמי ! איהר ווייסט גאַנץ גוט, אַז

איך בין ניט שפור — איך קאן טרינקען. אָט באַלד וועט איהר האַרבען, וועט אייך זיין קלאָר אַלסדינג. חברים! זייט וויסען, אז איך און אונזער חבר שניאורסאָן האָבען זיך געביטען, אויף אַ יאָהר האָבען מיר זיך געביטען. מיר האָבען זיך געגעבען דאָס וואָרט, מיר האָבען געהאַלטען אַ וועטע. קורץ — ס'איז ניט אייער זאך. איהר דארפט נאָר הערען און זעהען און שווייגען. איך באַשווער אייך מיט אונזער הייליגען בונד פון חבר'שאַפט, אז דעם זאָל אַפּ-דארען די צונג, ווער ס'וועט אַרויסלאָזען אין דרויסען אַ פּיפּס וועגען דער נאַנצער געשיכטע אין פאַרלויר פונ'ם דאָזיגען יאָהר!... חברים! איך פאָדער פון אייך אינ'ם נאָמען פון אונזער סאָלידאַ-ריטעט, איהר זאָלט מיר געבען אייער עהרען-וואָרט און שווערען, אז דאָ, אין דעם קאָמינעט, ווערט די זאך באַגראָבען אויף אייביג, און קיין פּויגעל וועט ניט וויסען. זאָגט איהר מיר צו?

ק ו ל ו ת. מיר זאָגען דיר צו! מיר זאָגען דיר צו!
ק ו ל ו ת. האָטש מיר ווייסען ניט וואָס, מיר ווייסען ניט ווען!

א י ו ו א נ א ו ו. אָט באַלד וועט איהר וויסען. איהר דארפט מיר נאָר צוואַגען, אז ס'וועט ניט אַרויסגעטראָגען ווערען פון דאָנען אַ וואָרט. איהר דארפט מיר צושווערען, אז צווישען אונז וועט דאָס בלייבען. אַלזאָ, שווערט איהר מיר צו? [הויבט-אויף צוויי פינגער]. זאָגט: „מיר שווערען!“

א ל ע. [הויבט-אויף צוויי פינגער, זינגען מיט אַ ניגון]. מיר הויבען די הענט און מיר שווערען!

א י ו ו א נ א ו ו [אויפגעבראכט]. סילאָנס! וואָס פאַר אַ געזאנג, טשאָרט וואָמזי? דאָ האַנדעלט זיך וועגען איין ערנסטע זאך, און זיי האָבען זיך צעזונגען גאָר! אַלזאָ, איך פאָדער פון אייך, איהר זאָלט זיין ערנסט און זאָגען: „מיר שווערען“.

א ל ע [ערנסט]. מיר שווערען. מיר שווערען!

א י ו ו א נ א ו ו. אָט אזוי האָב איך אייך ליעב. אַצינד, חברים, אז איהר האָט מיר אָפּגעשוואָרען, וועל איך אייך שוין

דערצעהלען, אום וואָס דאָ האַנדעלט זיך. אונזער חבר, הערשקאָ שניאורסאָן, ווי אייך איז באַוואוסט, געהערט צו יענעם פאָלק, וואָס איז פאַרהאַסט און פאַרפאַלגט אויף דער גאַנצער וועלט, צו יענעם איסדערוועהלטען פאָלק, וואָס איז צעזייעט און צעשפּרייט, — מיט איינעם וואָרט: ער איז אַ איד, און אַ איד איז זעהר שווער צו זיין. כמעט אוממעגליך. אזוי זאָגט ער, הערשקאָ הייסט עס. און איך זאָג, אז ס'איז ניט אזוי גוואַלדיג. דער שד איז גאָרניט אזוי שרעקליך, ווי מע מאַהלט איהם... זאָגט מיין חבר, אז דערפאַר מיין איך עס, ווייל איך בין קיינמאָל קיין איד ניט געווען. לאָס איך פרובען, זאָגט ער, זיך געפינען אין זיין פעל האַטש איין יאָהר, וועל איך, זאָגט ער, דעמאָלט פיהלען. גוט. איז געבליבען, איך זאָל אריין אין זיין פעל האַטש אויף איין יאָהר. ווי אזוי זשע מאַכט מען דאָס? האָבען מיר זיך געביטען אויף אַ יאָהר...

ש נ י א ו ר ס אָ נ. נאָך ניט געביטען, נאָר ער וויל, מיר זאָלען זיך בייטען.

א י ו ו אַ נ אָ ו. געביטען, געביטען! הערט איהם ניט! פון דער מינוט אָן איז ער שוין ניט מעהר שניאורסאָן, נאָר אייוואַנאָוו, און איך בין אויס אייוואַנאָוו, נאָר שניאורסאָן. [ער שפּרינגט אַראָפּ פון שטוהל, ציהט אַראָפּ פון זיך זיין מונדיר, גיט איבער שניאורסאָנען, שלעפט אַראָפּ כמעט מיט גוואַלד פון שניאורסאָנען זיין מונדיר, און ביידע טהוען זיך איבער פאַר אלעמען אין די אויגען. וואַניאָ אייוואַנאָוו מאַכט אַ אידיש פנים, סטאַרעוועט זיך, ער זאָל זיין עהנליך צו שניאורסאָנען. דער עולם נעמט אויף די סצענע מיט גרויס ענטוויאָזם].

אַ ל ע [אַפּלאַדירען]. בראַוואַ! בראַוואַ!

א י ו ו אַ נ אָ ו. [שפּרינגט אַרויף ווידער אַ מאָל אויף אַ שטוהל]. חברים! אַצינד, אז די זאך איז שוין געמאַכט, ערלויב איך מיך פאַרצושטעלען פאַר אייך. איך בין שוין ניט מעהר דער פריסט, דער דוואַריאָני, אייוואַן אייוואַנאָוויטש אייוואַנאָוו, נאָר [נעמט אַרויס פון שניאורסאָנ'ס זייטקעשענע זיינע דאָקומענטען, דעם פאַס מיט'ן אַטעסטאַט, קוקט אַריין] — דער שקלאָווער מעשטשאַנאָן, טשאַרט וואַזמי, הערש מאַווישאָוו שניאורסאָן, דער זוהן פונ'ם פאַרהאַסטען און פאַרפאַלג-

טען, נאָר פון גאָט אויסדערוועהלטען פאָלס ישראל. און דער
 [ווייזט אויף זיין חבר שניאורסאָן] — איז שוין ניט מעהר דער שקלאָווער
 מעשטשאַנדיגער הערש מאָושיאָוו שניאורסאָן, נאָר... אַנז, הערשקאָ,
 נעם-אַרויס אַקאַרשט פון קעשענע דיינע נייע דאָקומענטען! ניענער
 נעמט-אַרויס]. איין אמת'ער דוואַריאַנין און אַ זעהן פון אַ דעיסטווי-
 טעלני סטאַטסקי סאָוועטניק, טשאַרט וואָזמי, איוואַן איוואַנאָוויטש
 איוואַנאָוו! איך לעג-פאָר צוליב דער דאָזיגער מעטאָמאָרפאָזע
 אָנפילען די כּוסות און אויסטרינקען. הורררא!

אַ ל ע [פילעזאָ די כּוסות]. הורררא! [מע גראַטולירט און מע
 קושט זיך מיט די געביטענע חברים און מע טרינקט].

ש נ י א ו ר ס אָן [טרעט-אַרויס מיט'ן כּוס אין דער האַנט]. חברים!
 אונזער חבר וואַניאַ איוואַנאָוו, אָדער, ווי ער הייסט שוין איצטערטאָ,
 הערשקאָ שניאורסאָן, איז באַגאַנגען, ווי איהר זעהט, אַ שפּאַס, און
 אויסגעלאָזט האָט זיך עס, ווי עס ווייזט אויס, מיט איין ערנסט.
 די זאך איז אָפּגעטהאָן — פאַרפאַלען. מיר האָבען זיך, הייסט עס,
 געביטען מיט די יוצרות. זאָל זיין אין אַ גומער שעה. ווער פון
 אונז ביידע האָט געמאַכט אַ בעסער געשעפט — דאָס ווייס איך,
 און אויך איהר, אויב איהר האָט אַ קלעפּקע אין קאָפּ, באַדאַרפט
 אויך פאַרשטעהן. און טאָמער פאַרשטעהט איהר ניט — בין איך
 ניט שולדיג.... איין זאך נאָר מוז איך זאָגען פאַראַוויס: אַזוי ווי
 מיר קאָנען נישט וויסען, וואָס מיט אונז ביידען קאָן פאַסירען אויף
 דעם נייעם וועג, וואָס מיר ביידע לאָזען זיך געהן, על-כן וואָלט אין
 וועלען אויסנעמען אַ תנאי, אַז טאָמער וועט עמיצען פון אונז צוויי
 אין פאַרלויר פון דעם יאָהר אויסקומען שוין זעהר שמאָל, דאָס
 הייסט....

א י ו ו א נ א ו ו [שטופט איהם אָפּ]. קיין שום תנאים! קיין
 שום קאָמפּראָמיסען! וואָס ס'זאָל ניט זיין — קאָן זיך זיין! אָפּ-
 געמאַכט — איז פאַרפאַלען!

אַ ל ע. פאַרפאַלען! פאַרפאַלען!
 א י ו ו א נ א ו ו. ביט פאַסיעמו!

א ל ע . ביט פאסיעמו !

ש נ י א ו ר ס א ן [פונ'ס ארט]. גערענק זשע, וואניא, מיין
איד הערשקא, זאלסט קיין חרטה ניט האָבען !

א י ו ו א נ א ן ו . חרטה ? די איוואנאווס... פארדאָן !
מיין איד די שניאורסאָנס האָבען קיינמאָל קיין חרטה ניט ! איד
קום-אַרויס פון א פאָלק, טשאַרט וואָזמי, וואָס איז שוין דורכגע-
גאנגען דורך פייער און דורך וואַסער און דורך מעשענע רעהרען !
מיינע עלטער-עלטער-זיידעס, וואָס האָבען געקענטען לעהם ביי
פרעה'ן, אויפגעשטעלט די אייביגע פיראַמידען, אויפגעבויט די
באַריהמטע שטערט סדרים און עמורה... פארדאָן ! איד מיין פיתום
און רעמסס, זענען גענוג אויסגעשטאַנען ביז זיי האָבען זיך באַזעצט
אינ'ם געבענטשטען לאַנד מצרים... פארדאָן ! מיין איד פנען. און
אַז מיר האָבען זיך באַזעצט אינ'ם געבענטשטען לאַנד פנען, איז
געקומען בלשאַצרה... פארדאָן ! איד מיין נבוכדנאצר, און האָט
פאַרברענט אונזער הייליגען טעמפל און אָפגעפיהרט אונזערע זיהן
און טעכטער אין אייזערנע קייטען צו זיך אינ'ם באַרבאַרישען
באַבילאָן, און נאָכדעם אין שפּאַניע... חברים ! איד מאַך, טשאַרט
וואָזמי, א היבשען שפרונג און לאַז-דורך בלעמ'ען, המנ'ען מיט
אחשוּרוש'ען מיט נאָך אַזעלכע פיינע מענטשלעך, ווייל עס טאָגט
שוין, ווי איהר זעהט, אין דרויסען — אַלזאָ, אינ'ם פינסטערען
קאטוילישען שפּאַניע, וואו עס האָט געוואַרט אויף אונז די אינ-
קוויזיציע. [מיט היץ]. קאָנט איהר זיך פאַרשטעלען, חברים, וואָס
פאַר ליידען מיינע עלטערען זענען אויסגעשטאַנען אין דער אינ-
קוויזיציע ? אויפ'ן אויטאָדאָפּע האָבען זיי זיך געלאָזט ברענען,
טשאַרט וואָזמי, אויפ'ן עשאַפּאָט האָבען זיי זיך געלאָזט קוילען,
שניידען, האַקען, בראָקען, פערטלען...

א ל ע [מיט גרויס ענטוויאָם און אַפּהויז]. בראַוואָ, הערשקא, בראַוואָ !

ק ו ל ו ת . גאָר ניט צו דערקענען, אַז דאָס איז א פריסט !

ק ו ל ו ת . א איד ! איין אמת'ער איד ! הא - הא - הא !

איינער פון דעם עולם. א געבוירענער זשיר.
נאך פייסיקעס פעהלען איהם!

נאך איינער. און א לייבסערדאס!
נאך איינער. אויוועה-מיר! טאטעלע-מאמעלע!
ציעלעלע-האמעלע! חא-חא-חא!
איוואנאוו. סילאנס! אז איך רעד, דארף זיין שטיל,
טשארט וואזמי!

שניאורסאן [צו איוואנאוו]. האב צייט — דאס האסט
דו ערשט איין אדערוויי. שפעטער וועט נאך זיין בעסער...
איוואנאוו. ווער עס וועט וואגען אפצולאכען פון א
אידען, דער וועט האבען צו טהון מיט מיר! [באווייזט א קוקאק].
איך וועל ניט פארשווייגען קיינעם! איך וועל ניט דערלאזען,
טשארט וואזמי, מע זאל חזק מאכען פון מיר דערפאר, וואס איך
שטאם-אפ פון א פאלק, וואס האט געגעבען דער וועלט א זאקאן,
מיט א צאר דאוויד, מיט א פסאלטיר, טשארט וואזמי! איך בעט
נאך א מאל אנצופילען די כוסות און טרינקען פאר'ן דאזיגען פאלק,
פאר'ן אויסדערוועהלטען פאלק ישראל, וואס איך בין איצט איינער
פון זיינע קינדער. לעבען זאל דאס אלטע אויסדערוועהלטע פאלק!
הוררא!

אלע. הוררא!
קולות. בראווא! בראווא!
קולות. גאספאדא! וואס שווייגט איהר?
קולות. לאמיר איהם נעמען! לאמיר איהם וויעגען!
קאטשען! קאטשען!

קולות. ביידען קאטשען! ביידען! [דער עולם צעטיילט
זיך אויף צוויי. איין טייל האפט-אונטער שניאורסאנען, דעם איבערגעטהאנענעם
איוואנאוו, דער אנדערער טייל האפט-אונטער דעם איבערגעטהאנענעם שניאור-
סאנען אויף די הענט, און מיט קולות: „בראווא, הערשקא! בראווא, וואניא!“
טראנט מען זיי ארום טיש, איבער'ן קאבינעט, א צוויי-דריי מאל. — דער פאר-
האנג פאלט].

ערשטער אַקט

[כיי דוד שפיראזן. — א גרויס עסיצמער. בעלהבתיש מעבלירט. נישט רייד, נאָר זויבער און מיט א נוסט. ווייסע גארדינען, גרינע וואָזאנעס, איין אלטער פארטעפּיאָ, א פאר אידישע בילדער אויף די ווענט. — פיער טירען: צוויי רעכטס, פיהרען צו די זייטיגע ציר מערען; איינע אין הינטערגרונט, פיהרט צו די טרעפּ אראפ; איינע לינקס, אין ווינקעל, פיהרט צו דער קיך. לינקס א פענסטער. ביים פענסטער, גאָהענט צו דער ראַמפּע, שטעהט א קאנאפּע. אויף דער קאנאפּע, אָנגעשפּאַרט אויף דער האַנט, זיצט בעטי, שטאַרק פאַר טיעפּט אין א בוך. אָנגעהאַנגען געהט זי אין א גרין שילערין־קלייד מיט א שוואַרץ פאַרטיכעל. א ווייסער שפיצען־קראנען מיט ווייסע שפיצען־מאַנשעטען. די האַר פאַרקעמט, מיט א שענעם לאַנגען צאַפּ פאַרוואַרפּען אַהינטער. מיט א ביכעל אין האַנט, איבער'ן שטוב אַהין און צוריק, שפּאַנט־אַרום סײַ אַ מקע, אָנגעהאַנגען אין א גרויער גימנאַזיאַליטוּז־שורקע מיט קליינע ווייסע קנעפּלעך. ער לערענט אויף אויסוועניג, מיט א ניגון, שאַקעלט זיך צום טאַקט:

„קאַק ניניע זביחאיעטסא וויעשטשיי אַליענ

אַטאַמסטיט ניעחאַזומנים חאַזאַחאַם...“

און נאָך א מאָל דאַס אייגענע:

„קאַק ניניע זביחאיעטסא וויעשטשיי אַליענ...“

פון דרויסען דערהערט זיך א ווייטער קלונג. סיאַמקע הערט ניט אויף אַרומצושפּאַנען און לערנען אויף א קול. בעטי ריהרט זיך ניט. — עס קומט אַריין פון קיך שרױט שפירא מיט פאַרקאַטשעטע אַרבעל.

שרױט שפירא [צו דער טאַכטער]. בעטי!

בעטי [ענטפערט ניט].

שרױט שפירא [נאָך אַ מאָל]. בעטי!!

בעט י [נישט נישט צו די אויגען פון בוד]. מהו?
שרה שפירא. זעה נאָר, ווי זי האָט זיך אַ ביסעל פאַר-
טיעפּט! גאָרניט אָפּצורייסען!

בעט י [הויכט-אויף די אויגען]. וואָס ווילסט דו, מאַמע?
שרה שפירא. נאָ דיר גאָר וואָס איך וויל, האָסט דו
געהערט אַ ביסעל? עמיצער קלינגט דאָר. [עס הערט זיך אַ צווייטער
קלונג]. עס קעהר אַודאי זיין אַ בעלן אויפ'ן צימער.

בעט י [נישט צוגענומען די אויגען פון בוד]. אַ סך בעלנים,
ווינציג מחותנים. זינט מע האָט אויפגעהאנגען דאָס צעטעל, אַז
סע גיט זיך אָפּ אַ צימער, הערט דאָס גלעקעל נישט אויף צו
קלינגען; גאָר עמיצען זאָל געפעלען — דאָס נישט.

שרה שפירא. מזל טוב! פון וואַנען ווייסט דו?
אפשר וועט דעם יאָ געפעלען?

בעט י [נישט צוגענומען די אויגען פון בוד]. וואָס קאָן איהם דאָ
געפעלען? אַ קעמערעל אָהן מעבעל, אָהן געזונט, אָהן לייב און
לעבען.

שרה שפירא. וואָס האָסט דו געוואָלט? שפיעגלען?
סאַמעטענע דיוואַנעס? האָסט דו געהערט אַ ביסעל? וועדליג
דאָס געלט, איז גענוג מעבעל. געה נאָר, טאַכטער, אַראָפּ אונטען,
עפען. איך קאָן מיך אַט אַזוי אויף די טרעפּ ניט ווייזען... איין
אויסגעשמאָדערטע... טאַמער באַגעגענט מיך עמיצער...

בעט י [נישט צוגענומען די אויגען פון בוד]. וואָס עפּיס איך?
לאָז געהן סיאַמקע.

שרה שפירא. זעה נאָר, ווי מע דינגט זיך דאָ, משטיינס
געזאָגט! דאָס קינד לערענט דעם אוראַק, דאַרף מען איהם שטעה-
רען, האָסט דו געהערט אַ ביסעל?

בעט י [נישט צוגענומען די אויגען פון בוד]. אָהן איין אומגליק.
ס'וועט איהם גאָרניט שאַדען צו די אוראַקען, אַז ער וועט געהן
עפענען די טיר.

שרה שפירא [שוין אויפגערענט]. קינדער מיוחסים — טפו זאל דאָס ניט ווערען! [צו סיאמקען]. געה נאָר, סיאָמעניו, עפען אויף די טיר אונטען. מע קלינגט.

סיאָמקע [הערט ניט אויף חור'ען אויף אויסוועניג, קוקט אויף דער מוטער]. "קאָק ניניע זביחאיעטסא וויעשטשיי אָליענא..."

שרה שפירא. זעה נאָר, מע רעדט צו איהם, גלייך ווי אין דער וואַנט אַרײַן. געה עפען די טיר — זאָגט מען דיר. מע קלינגט. האָסט דו געהערט אַ ביסעל? [עס הערט זיך אַ דריטער קלונג].

סיאָמקע [ווי אויפגעוואַכט פון שלאָף]. מע קלינגט? איד האָב גאָרניט געהערט, מע זאל קלינגען, איד. אָטאָ געה איד. [לויפט צו דער טיר אַראָפּ אויף די טרעפּ און חאַפט בעת מעשה אַ טענצעל].

שרה שפירא [גרייט צום טיש, שטעלט דאָס טיינעשיר, רעדט צו זיך אַלײַן]. בראַש זענען זיי דאָ אַלע פאַרטאַרעראַמט. ער איז שטענדיג אויף דער בערזע, דרעהט געשעפטלעך. די איז אַ גימנאַזיסטקע, לײענט ביכער. דער איז אַ גימנאַזיסט, חור'ט די אוראַקען. און דו אַלײַן דאַרפסט זיך טויטשען טאָג ווי נאַכט, טאָ דאָס, טאָ יענעם, טאָ הײַן, טאָ הער, טאָ דעם, טאָ יענעם...

בעטי [נישט צוגענומען די אויגען פון בוך]. מיט וועמען רעדסט דו דאָרט, מאַמעטשקע? מיט זיך אַלײַן?

שרה שפירא. מיט וועמען דען זאל איד רעדען, האָסט דו געהערט אַ ביסעל? אַז איהר אַלע זענט פאַרטראַסקעט, און איד איינע דרעה מיך אַרום, ווי אַ מחותנת'טע ביי דער מײניקע אויף דער חתונה, און דאַרף אַרבייטען, קיין עין־הרע, אויף אַזא שטוב, אָהן אַ הילף, אָהן אַ האַנט־איבערנעמער...

בעטי. ווער הייסט דיר, מאַמעטשקע, ניט צונעמען קיין דיענסט?

שרה שפירא [שטעלט זיך אוועק, טענה'ט איז איין אַטעם, שיט ווי פון אַ פאַס, וועהרענד די טאַכטער קוקט אַלץ איז בוך]. דיענסטען זאל איד נעמען? פון וואַנען וועל איד זיי צאָהלען? די שענע פרנסות פון דער בערזע, משטיינעם געזאָגט, אויף וואָס דער טאַטע איז איי-

בערגעקומען, אז ער דארף זיין א מעקלער גלייך מיט קעצעלען און מיט נאך אזעלכע שלים-מזל'ען, און נאך ביי היינטיגע הוצאות: דירה-געלט צאָהל, פראַוואַזשיטעלסטווע צאָהל, פראַוואַטשעניע צאָהל, טאָג ווי נאכט נאָר פראַוועס און פראַוועס און פראַוועס... [עס קומט צוריק סיאַמקע. נאָר איהם — א יונגער פאַרשוין, עלעגאַנט געקליידט. אין איין האַנט האַלט ער א קליין טשעמאַדאַנטשיקעל, אין דער אנדערער — א פלעד. ווי נאָר ער קומט אַריין און טהוט אױס דאָס היטעל, דערקענט מען אין איהם, אז דאָס איז דער כריסט איװאַנאָװ, דער, װאָס האָט זיך פאַר-שטעלט פאַר'ן אידען שניאורסאָן].

א י ו א נ א ו ו [פאַרנייגט זיך פאַר דער מאַדאַם שפיראַ און פאַר בעטיו, רעדט רוסיש]. טוט סדאַיאַטסיאַ קאַמנאַטאַ? *

שרה שפיראַ [צו בעטיו, אויף אידיש]. מזל טוב! שוין גוים אויך אָנגעהויבען געהן דינגען דירות אויף דער אידישער גאס? [צו איװאַנאָװען, אויף רוסיש]. טוט, טוט.**

א י ו א נ א ו ו . מעבלירט?

שרה שפיראַ . מעבלירט.

א י ו א נ א ו ו . קאָן מען זעהען דאָס צימער?

שרה שפיראַ [קאטשעט-אַפ די אַרבעל. צו איװאַנאָװען]. פאַר וואָס ניט? [צו בעטיו, אויף אידיש]. ער זאָל שוין אַזוי זיין מיט דער נאָז, ווי ער וועט דינגען דאָס צימער. [צו איװאַנאָװען, אויף רוסיש]. פאַזשאַלאַיטע! [ווייזט איהם, וואו ער זאָל אַפּלעגען דאָס טשעמאַדאַנטשיקעל מיט'ן פלעד, פיהרט איהם אַפּ רעכטס, דורך דער זייטיגער טיר. עס דויערט א מינוט. בעטי זיצט איבער איהר בוך. סיאַמקע הערט ניט אויף צו חזר'ען זיין אוראַק. עס קומענאַן צוריק שרה מיט'ן פאַרשוין. שרה דערלאנגט איהם א שטוהל. רעדט אויף רוסיש].

שרה שפיראַ . זיצט, פאַר וואָס זיצט איהר ניט?

א י ו א נ א ו ו [ווייל ניט זיצען, דאַנקט, קוקט אויף בעטיו]. אַלזא,

וואָס וועט קאָסטען דאָס צימער?

* דאָ ניט זיך אַפּ א צימער? — ** דאָ, דאָ.

שרה שפירא [ענטפערט איהם ניט, ווענדט זיך צו דער טאכטער, רעדט מיט איהר אויף אידיש, נאך ווארפט־אריין לשון־קודש־ווערטער, טאמער פארשטעהט ער]. בעטי! דער חדר איז דעם אדון דוקא געפעלען. ער פרעגט, מה יקר. וויפיעל דבר'ט מען איהם?

בעטי. [צו דער מוטער אויף אידיש, באגעגנט זיך מיט איוואנאוויס אויגען, ווערט רויטליך]. וויפיעל דו ווילסט. וואס פרעגסט דו ביי מיר? שרה שפירא. איך ווייס ניט, וויפיעל איך זאל איהם דבר'ען? פופצעהן ראך? — איז ווינציגליך. צוואנציג? — אפשר צו פיעל? נאך די בגדים ווייזט אפילו אויס, אז ער האט יא מעות; נאך נאכ'ן טשעמאדאנטשיקעל — זעהט ער אויס א גוי א שלים־מזל. [איז דער גאנצער צייט, וואס שרה רעדט צו דער טאכטער, לאזט איוואנאווי קיין אויג ניט אראפ פון בעטי. עס זעהט אויס, אז זי איז איהם שטארק געפעלען].

בעטי. [זשענירט פון דעם, וואס איוואנאווי קוקט אויף איהר אזוי געשמאק, צו דער מוטער, אויף אויף אידיש]. אבער זאג איהם שוין, מאמע, וויפיעל דו פארשטעהסט — איין עק דארף דאך עס האָבען! שרה שפירא. [צו איוואנאווען, אויף רוסיש]. דאס צימער וועט אייך קאסטען אלערלעצט א פינפאונצוואנציגער א חודש.

איוואנאווי. פינף און צוואנציג? אויסגעצייכענט.

שרה שפירא. [צו דער טאכטער, אויף אידיש]. איך האב זיך ארויסגעהאפט מיט א כה־הא'ער, געמיינט, ער וועט זיך דינגען — צום סוף איז ער צופריעדען... [צו איוואנאווען, אויף רוסיש]. נאך וואס דען? איך דארף אייך זאגען פריהער, אז ביי אונז איז א מנהג, פאר א האלבען חודש דארף מען באצאהלען פאראויס.

איוואנאווי. [ניט לאנג געטראכט]. אפילו פאר א גאנצען [געמיינע] א פינפאונצוואנציגער און טהוט איהם א ווארף־ארויס מיט צוויי פינגער מיט אזא לייכטיקייט, ווי מע ווארפט־אוועק איין אויסגעלאשען שוועבעלעך]. שרה שפירא. [צו דער טאכטער, אויף אידיש]. וואס זאגסט דו, בעטי? עפּיס צו א גיכער פארשוין. מי יודע, ווער ער איז, דער שלים־מזל!

ב ע ט י [צו דער מוטער, אויף אידיש]. טאָמער וואָלט געווען גענוג צו שליםמזל'ען? און וואָס געהט עס דורך אָן, ווער ער איז? אַבי אַ קוואַרטיראַנט.

ש ר ה ש פ י ר אַ [צו דער טאכטער]. וואָס הייסט, וואָס געהט עס מיך אָן, האָסטו געהערט אַ ביסעל? אַבי-וועמען וועל איך דאָך ניט אַריינלאָזען, און נאָך אַ גוי דערצו! איז איין מאָל אוועק. היינט דארף מען איהם אַ פרעג טהון וועגען אַ געשריפטס, מכת שוואַרץ אויף ווייס.

ב ע ט י. פאַר וואָס זשע פרעגסטו איהם ניט?

ש ר ה ש פ י ר אַ [צו דער טאכטער]. וועל איך איהם טאקי פרעגען. [צו אייוואנאווע, אויף רוסיש]. איזווייניטע... האָט קיין פאַר-איבעל ניט... ביי אונז איז דאָ שטרענג... זעהר שטרענג... מע דארף יאווען דער פאליציע פאפיערען... דאָקומענטען... אַ פאַס... אַ פאַספאַרט האָט איהר?

א י ו א נ א ו ו. אַ? אַ פאַספאַרט? [טהוט זיך אַ נעם צו דער זייטקעשענע און ציהט ארויס אַ פאַס, ניט איהם איבער שרה'ן מיט דער זעלבער לייכטקייט, ווי דעם פינפאונצוואַנציגער].

ש ר ה ש פ י ר אַ [נעמט דעם פאַס, ניט איהם איבער דער טאכטער]. אַנו, טהו נאָר אַ קוק, טאָכטער, אין זיין געשריפטס, וואָס שטעהט דאָרטען?

ב ע ט י [נעמט דעם פאַס, לייענט מיט אַ האַלבער שטימע, ווי פאַר זיך]. „פרעדיאוויטעל סיעוואָ, שקלאָווסקי מיעשטשאַנין, הערש מאָוושקאָו שניאָרסאָן... גדיע יעוורעיאָם זשיט דאָוואַליענאָ...“ [קוקט אויף אייוואנאווע, אויף דער מוטער. די מוטער — אויף איהר. אייוואנאו — אויף זיי ביידען. אַ שטומע סצענע דויערט אַ מינוט].

ש ר ה ש פ י ר אַ [דאָס פנים אויפגעשיינט. אַ זעץ מיט די הענט איבער'ן קליידעל, צו אייוואנאווע, אויף אידיש]. זענט איהר, הייסט עס, אַ אונזעריגער? וואָס זשע האָבען מיר ביז אַהער געדארפט זיך מוטשען אומזיסט און רעדען אויף גויעש? מיר האָבען דאָך גע-קאָנט גאָנץ שען רעדען אויף אונזער אייגען לשון, האָסטו גע-

הערט א ביסעל? האָט האָטש קיין פאראיבעל ניט, טאָמער האָב
איך מיך אַרויסגעהאַפּט מיט אַ וואָרט...

א י ו ו אַ נ אַ ו ו [צו בעטן, שמייכלט]. איך פאַרשטעה ניט...
וואָס זאָגט אייער מוטער?

ב ע ט י [צו דער מוטער, אויף אידיש]. ער זאָגט, אַז ער ווייסט
ניט, וואָס דו רעדסט. ער פאַרשטעהט ניט קיין וואָרט אידיש.

ש ר ה ש פ י ר אַ [צו דער טאכטער]. אַ ביסעל אַ משל! אַ
איד, וואָס מע רופט איהם שניאורסאָן, פאַרשטעהט ניט קיין
אידיש?

ב ע ט י [צו דער מוטער]. נו, זעהסט דו דאָך. קארג אידען
פאַרהאַן אַצינד, וואָס פאַרשטעהען ניט קיין אידיש?

ש ר ה ש פ י ר אַ. אָבער אַ מיעשטשאַנין פון שקלאָוו?
אין וואָסעס ווילען!

א י ו ו ט אַ נ אַ ו ו [פאַרשטאַנען. ווענדט זיך צו בעטן]. אייער
מוטער וואונדערט זיך, וואָס איך פאַרשטעה ניט גוט קיין אידיש?
איך בין, פאַרשטעהט איהר מיך, אויסגעוואַפּסען ניט אין שקלאָוו
ביי מיינע עלטערען, נאָר אין אַ רוסישער שטאָדט... ביי מיין
פאָבושקא... און געווען מעהר צווישען פריסטען... האָב איך
פאַרגעסען אידיש רעדען...

ב ע ט י [צו דער מוטער]. דו האָסט פאַרשטאַנען, וואָס ער
זאָגט?

ש ר ה ש פ י ר אַ [צו דער טאכטער]. פאַרשטאַנען, פאַרשטאַנען.
וואָס קומט אָבער אַרויס פונ'ם פאַרשטאַנען, אַז וויבאַלד ער איז
אַ אונזעריגער, איז ער דאָך גלאַט אויף צרות. ווי קאָן ער ביי אונז
דינען דאָס צימער, אַז ער האָט מסתמא אַ פייג, ניט קיין פראַוואַ-
זשיטעלסטווע?

ב ע ט י [אָס דאָמאַטש, צו אייוואַנאווען]. מיין מאַמע זאָגט, אַז
וויבאַלד אַזוי, ווי קאָנט איהר דאָ זיין, אַז איהר האָט ניט קיין
פראַוואַזשיטעלסטוואָ?

א י ו ו א נ א ו ו . פראוואזשיטעלסטוואָ ? וואָס הייסט עס
פראוואזשיטעלסטוואָ ?

ב ע ט י . הא - הא - הא !

ש ר ה ש פ י ר א [צו דער טאכטער]. נו ? בין איך גערעכט
געווען, אז איך האָב געזאָגט, ער איז א שלים-מזל ? . ער זעהט מיר
אויס גאָר א חושים צו זיין ! [איוואַנאו קוקט פון דער מוטער אויף דער
טאכטער און פון דער טאכטער אויף דער מוטער, פארשטעהט ניט, וואָס דא
קומט-פאר. בעטי קומט איהם צו הילף].

ב ע ט י [צו איוואַנאווען]. די מאמע וואונדערט זיך, וואָס איהר
ווייסט אפילו ניט, וואָס פראוואזשיטעלסטוואָ באטייט. באדארף
מען אייך געבען צו פארשטעהן. פראוואזשיטעלסטוואָ הייסט, אז
איהר, ווייל איהר זענט א איד, האָט איהר ניט קיין רעכט צו
וואוינען אין דער דאָזיגער שטאָדט, וואָרום זי רעכענט זיך שוין
אויסער דער „טשערטא“...

א י ו ו א נ א ו ו . פאזוואָלטי ! ווי אזוי זשע קאָן איך דאָ
לערנען אין אוניווערסיטעט און ניט וואוינען דאָ ?

ב ע ט י . איהר לערענט דאָ אין אוניווערסיטעט ? איהר זענט
דען א סטודענט ?

א י ו ו א נ א ו ו . כמעט א סטודענט. איך האָב אָנגעגעבען
מינע פאפיערען, און היינט ווער איך צוגענומען.

ב ע ט י [צו דער מוטער]. דו הערסט ? ער איז א סטודענט
אין דער היגער אוניווערסיטעט. [צו איוואַנאווען]. און איהר זענט
זיכער, אז מע וועט אייך צונעמען ?

א י ו ו א נ א ו ו . מעהר ווי זיכער. איך האָב א גאָלדענע
מעדאַל.

ב ע ט י [צו דער מוטער]. ער איז א מעדאַליסט. א גאָלדענע
מעדאַל.

ש ר ה ש פ י ר א . א מעדאַל ? א גאָלדענע מעדאַל ?
[א פּעסעק מיט די הענט. צו דער טאכטער]. נו ? ווער איז גערעכט ?
איהר לאַכט דאָך פון מיר שטענדיג, דו און דער טאטע, למאי איך

ווייל, אז סיאמקע זאל האָבען א מענדאל. [צום קווארטיראנט]. זיצט. פאר וואָס זיצט איהר ניט? [רוקט איהם צו א שטוהל. ער זעצט זיך]. איד זאג אלע מאל, אז א איד דארף האָבען א מענדאל. [צו סיאמקע, וואָס הערט ניט אויף צו חור'ען שטיכערהייט]. קום נאָר אהער, זוהנעניו. זעהסט דו? [ווייזט איהם אויף איוואנאוועו]. אַט האָבען זיי געענדיגט מיט א מענדאל, מיט א גאָלדענער מענדאל, וועלען זיי, אים ירצה שם, געוויס אריין. היינט זעהסט דו שוין, ווי אזוי מע דארף זיך לערנען? אויף וואָס מע דארף האָבען פינפען?

פ ע ט י [צו איוואנאוועו]. די מאמע זאגט איהם מוסר, אז מע דארף זיך גוט לערנען, בכדי מע זאל קריגען א מעדאל. ס'איז מיינס א ברודערעל... א גימנאזיסטעל... [צום ברודער]. סיאמע, קום אהער, געב די האנט. [סיאמקע געהט צו, פארנייגט זיך, גיט די האנט]. א י ו א נ א ו ו [צו בעטיוו]. אין וויפיעלטער קלאס איז ער דאָס?

פ ע ט י. אין דריטער קלאס דערווייל. א י ו א נ א ו ו. אזא גרויסער ערשט אין דריטער קלאס? פ ע ט י. פאר וואָס פרעגט איהר בעסער ניט, וויפיעל יאָהר איז ער געגאנגען צום עקזאמען, איידער מע האָט איהם צוגעלאָזט? און וויפיעל טרערען האָט מיינ מאמע פארגאָסען? א י ו א נ א ו ו. פאר וואָס האָט מען איהם ניט צוגעלאָזט? פ ע ט י [צעלאכט זיך]. חא-חא-חא! א איד — און פרעגט אזעלכע קשיות!

א י ו א נ א ו ו [זעהט, אז ער איז אריינגעפאלען]. יאָ-נו. איד מיינ ניט דאָס. איך מיינ עפּים אנדערש. אין דריטער קלאס איז ער — און מע שמועסט שוין וועגען א מעדאל? פ ע ט י. געוויס. אַניט, וועט ער דאָך ניט אריין אין אוני-ווערסיטעט.

א י ו א נ א ו ו [צופריעדען, וואָס ער קאָ א ביסעל אויסשמועסען זיך מיט בעטיוו]. וואו זשע איז דאָס געזאָגט געוואָרען, אז אייער ברודערעל מוז אריין דוקא אין אוניווערסיטעט?

ב ע ט י . וואו איז דאָס געזאָגט געוואָרען, אז איהר מוזט אריין דוקא אין אוניווערסיטעט?

א י ו ו א נ א ו . [שפיעגעלט זיך אין בעטי'ס פנים]. איהר האָט מיך געחאפט אויפ'ן וואָרט.

ב ע ט י . איך האָב אייך ניט געחאפט. איהר האָט זיך אליין געחאפט. די קשיות, וואָס איהר פרעגט, פאסען זיך בעסער פאר א גוי, ניט פאר קיין אידען.

ש ר ה ש פ י ר א . [נישט איבעריג צופריעדען, וואָס איהר טאכטער האָט זיך אריינגעלאזט אין א צולאנגען שמועס מיט איין אומבאקאנטען פארשוין, מישט זי זיך אריין, בכדי איבערצורייסען זיי, און א ביסעל ווילט זיך איהר טאקי באריהמען מיט איהר זעהנדעל, — ווענדט זי זיך צו איוואנאווען]. ער וועט מיט גאט'ס הילף געוויס קריגען א מענדעל, אזוי ווי איהר. ער לערענט אויף סאמע פינפען.

א י ו ו א נ א ו . מאָלאָדיען!

ב ע ט י . און קריגט פאר יעדען פינף א פיטאקעל ביי דער מאמע.

א י ו ו א נ א ו . געקויפטע פינפען?

ס י אָ מ ק ע . [וואָס איז געשטאנען ביז אהער און איינגעהערט זיך אינ'ם שמועס, מישט זיך אויף אריין]. נישט געקויפטע, נאָר פארדיענטע.

א י ו ו א נ א ו . בראַוואַ! [נעמט ביי איהם דאָס ביכעל. לייענט]. „פיעסן אַ וויעשטשעם אַליעגיע". אַנו? [ניט סיאַמקען, ער זאָג לייענען].

ס י אָ מ ק ע . [ניט-אפ צוריק דאָס ביכעל. גייציג]. איך קען עס אויף אויסוועניג. [שנייצט-אויס די גאָז, שטעלט זיך אוועק, קלינגט הויף, מיט אַ נייעם אייגענעם ניגון, שאַקעלט זיך צום טאַקט]:

„קאָק ניניע זביחאיעטסאַ וויעשטשיי אַליעג

אַטאַמסטיט ניעחאַזומנים חאַזאַחאַם,

איח סיאַלאַ אי ניווי זאַ בויניי נאַביעג

אַבחיאַק אַן מעטשאַם אי פאַזשאַחאַם...”

[בעטי און איוואנאו קוקען זיך איבער און שמייכלען].

א י ו א נ א ו ו . [צו סאמקען]. בראווא! אויסגעצייכענט!
 נאָר צו וואָס זינגענדיג? צו וואָס שאַקלען זיך?
 ש ר ה ש פ י ר אַ . [אומרוהיג, צו דער טאכטער]. וואָס זאָגט ער?
 ס'איז נישט גוט? נישט געפעלען איהם, ווי ער לייענט?
 ב ע ט י . [צו דער מוטער]. ער זאָגט ניט, אַז ס'איז נישט גוט.
 ער זאָגט נאָר, למאי ער זינגט מיט אַ ניגון און למאי ער שאַקעלט
 זיך.

ש ר ה ש פ י ר אַ . אפשר וואָלט געווען אַ סברה, אַז ער
 זאָל מיט איהם צולערנען, רעפעטיטעווען?
 ב ע ט י . [צו דער מוטער]. רעפעטירען, ניט רעפעטיטעווען.
 ש ר ה ש פ י ר אַ . לאַז זיין אזוי. אַנו, טהו איהם נאָר אַ
 פרעג, וואָס וועט ער וועלען דערפאַר? זאָג איהם, אַז ס'וועט איהם
 קאָסטען ביליגער דאָס צימער, אויב ער וועט איהם רעפעטיטעווען.
 ב ע ט י . [צו דער מוטער]. רעפעטירען, ניט רעפעטיטעווען. [צו
 אייוואנאווען]. די מאַמע זאָגט, אַז ס'וועט אייד קאָסטען אַ סך ביליגער
 דאָס צימער...

ש ר ה ש פ י ר אַ . [פאַרריכט]. נישט קיין סך, נאָר עטוואָס
 ביליגער...

ב ע ט י . אויב איהר וועט לעהרנען מיט מיין ברודערעל...
 א י ו א נ א ו ו . מיט'ן גרעסטען פאַרגעניגען. עס דאַרף
 ניט קאָסטען ביליגער. איך קאָן מיט איהם לעהרנען אזוי. איך
 נויטיג זיך ניט.

ש ר ה ש פ י ר אַ . [שיינענדיג]. לאָס איך האַבען אַזאַ יאָהר,
 וואָס פאַר אַ פיינער מענטש דאָס איז! איך האָב עס אַרויסגעזעהען
 באַלד, פונ'ם ערשטען קוק! [צו אייוואנאווען, פריינטליך]. מע שיקט
 אייד צו פון דער היים? [זעצט זיך אוועק אַקענען קוואַרטראַנט, לענט
 צונויף די הענט אויפ'ן האַרצען].

א י ו א נ א ו ו . וואָס שיקט מען מיר צו פון דער היים?
 ש ר ה ש פ י ר אַ . געלט מיין איך.
 א י ו א נ א ו ו . יאָ. מע שיקט מיר צו פון דער היים.

ש'ר ה ש פ י ר אָ. איינער טאטע מסתמא ? אָדער אייער מאמע ?

א י ו ו א נ א ו ו [קוקט אויף בעטיו]. יא... נין... דאס הייסט, איך קריג געלט צוגעשיקט פון מיין באבאשקא... ש'ר ה ש פ י ר אָ. אזוי גאר ? זענט איהר, הייסט עס, אפנים, א יתום ?

א י ו ו א נ א ו ו. א יתום.

ש'ר ה ש פ י ר אָ. אָהן א טאטען, אָהן א מאמען ?

א י ו ו א נ א ו ו. אָהן א טאטען, אָהן א מאמען.

ש'ר ה ש פ י ר אָ. שוין לאנג ?

א י ו ו א נ א ו ו. שוין לאנג.

ש'ר ה ש פ י ר אָ. פון קליינעווייז אויף ?

א י ו ו א נ א ו ו. פון קליינעווייז אויף.

ש'ר ה ש פ י ר אָ. און קיין זידע איז נישטא ?

א י ו ו א נ א ו ו. קיין זידע נישטא.

ב ע ט י [קאן נישט ליידען. צו דער מוטער]. מאמע ! וואס איז דאס פאר א עקזאמען ?

ש'ר ה ש פ י ר אָ. ס'איז גארניט קיין עקזאמען. איך וויל

וויסען. [צום קווארטירענט]. איז זי, הייסט עס, איין אלמנה ?

א י ו ו א נ א ו ו. ווער ?

ש'ר ה ש פ י ר אָ. אייער באבאשקא.

א י ו ו א נ א ו ו. פארשטעהט זיך, איין אלמנה.

ש'ר ה ש פ י ר אָ. שוין לאנג ?

א י ו ו א נ א ו ו. שוין לאנג.

ש'ר ה ש פ י ר אָ. און האָט ניט חתונה ?

א י ו ו א נ א ו ו. נין.

ש'ר ה ש פ י ר אָ. און זי איז רייך ?

ב ע ט י [ווייעדער א מאל צו דער מוטער]. וואס פאר א דאָפראם.

מאמע ?

שרה שפירא. ס'איז גארניט קיין דאָפּראָם. איך פרעג
גלאט אזוי. [צום קווארטיראנט]. און זי איז רייך?

איוואנאָוו. ווער?

שרה שפירא. אייער באבושקא.

איוואנאָוו. רייך.

שרה שפירא. זעהר רייך?

איוואנאָוו. זעהר רייך.

שרה שפירא. דהיינו, וויפיעל שאצט מען זי?

איוואנאָוו [קווינקעלט זיך]. המ... ביי צוויי הונדערט
טויזענט...

שרה שפירא. צוויי הונדערט טויזענט? [צו דער טאכטער].
בעטי, דו הערסט? צוויי הונדערט טויזענט!

בעטי. וואָס פאר א פנים האָט דאָס, מאמע?

שרה שפירא. וואָס אַהערט עס דיר? [צום קווארטיראנט].
זאָגט זשעמיר, איך בעט אייך, און מעהר קיין אייניקלעך האָט זי
ניט?

איוואנאָוו. ווער?

שרה שפירא. אייער באבושקא.

איוואנאָוו. ניין, זי האָט ניט מעהר.

שרה שפירא. זענט איהר, הייסט עס, איינער?

איוואנאָוו. איינער.

שרה שפירא. איין־און־איינציגער?

איוואנאָוו. איין־און־איינציגער.

שרה שפירא. קומט דאָך אויס, אז איבער הונדערט
און צוואנציג יאָהר זענט איהר דער...

בעטי [לאזט איהר נישט ווייטער געהן. צום קווארטיראנט]. איהר
ווילט דאָך אודאי זיך אַפּרוהען, אָדער איבערטהון זיך?

איוואנאָוו [שטעהט־אויף, נעמט זיך צו די זאכען]. יאָ. איד
דארף זיך איבערטהון און געהן אין אוניווערסיטעט געוואוירע
ווערען...

ש ר ה ש פ י ר א [צו דער טאכטער]. דארף מען זיי אריינג-
טראגען די זאכען אין צימער אריין, און געבען זיי וואסער, און א
האנטוך, און ציכלעך אויפציהען אויף די קישעלעך. בעט, זיי זיך
מטריח. איך וועל דערווייל א קוק טהון צום סאמאוואר, דער טאטע
דארף באלד קומען. [צו סאמקען]. סאמקעניו, העלף זיי טראגען.
ובעט נעהט מיט איוואנאווען אין זיין צימער. סאמקע האפט און טראגט זיי
נאך פון הינטען דאס טשעמאדאנטשיקעל מיט'ן פלעד, הערט נישט אויף געהענדיג
צו הור'ען דעם אוראק שטילעהייט: „קאק נייע זביהאיעטסא וויעשטשיי
גליעג...“ שרה פארקאטשעט די ארבעל, געהראפ אין קיף אריין און קומט ניד
צוריק מיט'ן סאמאוואר און מיט'ן טייגשיר. באלד נאך איהר קומט'אן פונ'ם
זייטיגען צימער בעטן].

ש ר ה ש פ י ר א. נו? וואס האב איך דיר געזאגט?

ב ע ט י. וואס האסט דו געזאגט?

ש ר ה ש פ י ר א. אז ס'איז א יונגערמאן א גאלד.

ב ע ט י. דו האסט געזאגט א גאלד?

ש ר ה ש פ י ר א. וואס דען האב איך געזאגט?

ב ע ט י. א שלים-מזל האסט ניו דאך געזאגט, מאמעטשקע!

ש ר ה ש פ י ר א. איך האב געזאגט א שלים-מזל? איך?

ב ע ט י. ווער דען האט געזאגט א שלים-מזל? איך?

[אומגערעכט, אהן א קלונג, קומט'אן דור שפירא, א פארשוויצטער, אג-
נעהאן אין אויבערשטען ראק און אין קאפעליש, מיט'ן שטעקעלע אין האנט,
בלייבט שטעהן אויף דער טיר א מינוט, הערט זיך צו צו זייער שמועס].

ד ו ר ש פ י ר א [קרימט זיי איבער]. געזאגט-געזאגט-

געזאגט! ... איך האב געזאגט... דו האסט געזאגט... נאך אויף

די טרעפ לאזט איהר זיך הערען... גאט איז מיט אייך! [טהוט זיך

אויס]. מיט וועמע'ס ירושה קאנט איהר זיך נישט איינטיילען? [נעהט

צום טיש]. די מאמע מיט דער טאכטער! ווען וועט איהר אויפהערען

צו קריעגען זיך?

ב ע ט י. ווער קריעגט זיך דען?

ש ר ה ש פ י ר א. אנדערע קושען זיך, מיר קריעגען זיך —

איז נאך נישט גלויב.

ד ו ר ש פ י ר אַ [איז גומען מוטה]. „אנדערע קושען זיך, מיר קריגענען זיך — איז נאך ניט גלייך!“... הפלל, וואָס איז דאָ ביי אייך געווען פאר א שפארעניש: „איך האָב געזאָגט — דו האָסט געזאָגט“? [נעצט זיך צום טיש].

ב ע ט י [ווייל איהם איבערגעבען]. פארשטעהסט, פאפאטשקא... ש ר ה ש פ י ר אַ [דערלאזט נישט]. ווייס איך וואָס? צו וואָס איבערגעבען? טאקי פדאי!... הער בעסער, דוד, איך דארף דיר דערצעהלען א שענס...

ד ו ר ש פ י ר אַ. א שענס? איך האָב אויך געבראכט צו טראָגען א שענס.

ב ע ט י. אוי, פאפאטשקא, דערצעהל, דערצעהל! ד ו ר ש פ י ר אַ [צו דער טאכטער]. ניין, לאַז זי פריהער. זי איז פילכער. [צום ווייב]. נו?...

ש ר ה ש פ י ר אַ [ניסטאן טיי דעם מאן]. גאָט האָט אונז צור געשיקט א גליק. וואָס זאָג איך א גליק? צוויי גליקען מיט א מאָל. ד ו ר ש פ י ר אַ. צוויי גליקען מיט א מאָל? קיין עין הרע ניט! וואָס פאר גליקען? די קוה האָט זיך געקעלכט און די קאץ האָט זיך געקעצעלט?

ב ע ט י. [פארלעגט א פינגער]. ערשטענס, א קווארטיראנט. ש ר ה ש פ י ר אַ. און נאך וואָס פאר א קווארטיראנט! אלץ הייסט א קווארטיראנט!

ב ע ט י. [פארלעגט נאך א פינגער]. און, צווייטענס, א לעהרער פאר אונזער סיאַמקען...

ש ר ה ש פ י ר אַ. און נאך וואָס פאר א לעהרער! אלץ הייסט א לעהרער! איין אומזיסטיגער! ער נעמט ניט א גראַשען! ד ו ר ש פ י ר אַ. פאר וואָס עפּים?

ב ע ט י. ער איז א רייכער... ש ר ה ש פ י ר אַ. אלץ הייסט רייך! איין עושר. איין אדיר! א מיליאָנשטשיק!

ב ע ט י. ניט ער, די באַבושקא זיינע...

דוד שפירא [חאפט זיך ביי די אויהערען]. טרא-טא-טא-טא-טא!
טא-טא! ביידע מיט א מאָל! לאָז איינע רעדען. איך פארמאָג
מעהר ניט ווי איין פאָר אויהערען. גאָט איז מיט אייך!
שרה שפירא [צו דער טאכטער]. נו, דערצעהל דו, אז דו
קאָנסט בעסער. [טרעט-אָפּ]. א גימנאָזיסטקע פון זיעבעטער קלאַס —
ביזט דו פילכער. [טרעט-אָפּ].

בעטי [צו דער מוטער, מיט ביידע הענט צו איהר]. מאמעטשקע,
דו קאָנסט בעסער. דערצעהל שוין דו, דערצעהל.
שרה שפירא [געהט-צו]. א שכן האָט אונז גאָט צוגע-
שיקט — [בויגט זיך אַז צום מאן, רעדט שטיל] א קווארטיראַנט, א מאָדנע
קווארטיראַנט! ערשטענס, שטעל דיר פאָר, אַז הייסען הייסט ער
מאירסאָן...

בעטי. ניט מאירסאָן, נאָר שניאורסאָן.
שרה שפירא [א קוק בייז אויף דער טאכטער]. מיין איד
שניאורסאָן. און פארשטעהט ניט, זאָלסט זאָגען, א וואָרט אידיש!
ער ווייסט ניט אפילו, וואָס הייסט פראַוואַזשיטעלסטווע...
דוד שפירא [טרינקט]. א גע'שמד'טער?
שרה שפירא. חס ושלום! א איד!
בעטי. ער איז א סטודענט.

שרה שפירא [שטיל, צום מאן אויפ'ן אויהער]. מיט א
מענדאָל! א גאָלדענע מענדאָל! ... צאָהלט מיר א פינפאונצוואַנ-
ציגער פאר'ן צימער...

דוד שפירא [א קוק אויפ'ן ווייב]. א פינפאונצוואַנציגער
פאר'ן צימער? משוגע? צי חסר-דעה?

שרה שפירא. האָב צייט, ביזט נאָך ניט פארטיג. [שטיל].
ער האָט זיך, אַחוץ דעם, נאָך אונטערגענומען צו לעהרנען מיט
אונזער סיאָמקען אומזיסט, אָהן א גראַשען געלט.
דוד שפירא [הויך]. ווייזט אויס, א רעכטער לין, א
פרייער, אָדער א פעכפויגעל, ווי מע רופט עס ביי אונז אויף דער
בערזע.

ש ר ה ש פ י ר א [שטרענג]. שישש... ער קאן נאך דערהערען, האסט דו געזעהען א ביסעל?

ב ע ט י [צעכאכט זיד]. ווי אזוי וועט ער עס דערהערען, למשל? סידען ער זאל שטעהן הינטער דער טיר — פארשטעהט ער דאך ניט א ווארט אידיש!

ש ר ה ש פ י ר א [הויד]. טפו! איך האב גאר פארגעסען, אז ער פארשטעהט ניט אונזער לשון. הפלל, איך זאג דיר, דוד, א מאדנעם שכן האט אונז גאט צוגעשיקט! זאלסט זאגען, א מענטש זאל זיך עס פרובען דינגען! מע זאגט דיר פינף און צוואנציג — זאג האטש צוויי און צוואנציג... אז מע שמועסט — איין אדיר! א מיליאנשטיק!

ב ע ט י [צום פאטער]. די מאמע האט, ווייזט אויס, חרטה, פאר וואס זי האט איהם ניט געזאגט מעהר.

ד ו ד ש פ י ר א [צום ווייב, שפאטיש]. טאקי. למאי האסט דו איהם ניט געזאגט צוויי מאל פינף און צוואנציג? אזא צימער! א דיר-מלוכה!

ש ר ה ש פ י ר א [געפינט זיך באלעדיגט]. אט דאס איז דאך די מעשה מיט אייך — באלד עפּים, מאכט איהר חוץ. דער טאטע מיט דער טאכטער!...

ד ו ד ש פ י ר א. ווער מאכט דען חוץ, שטיא וואס דו ביזט? גלאט אזוי, מע רעדט — רעדט זיך. הסיצור המעשה, גאט האט אייך דא צוגעשיקט א העכט פון העכטענלאנד! איך וואלט איהם א בעלן געווען אַנקוקען, וואס פאר א חיה דאס איז... וואס שטודיערט ער? דאקטאריע?

ש ר ה ש פ י ר א. לאס איך אזוי וויסען ביז מיט אייך אינאיינעם!

ב ע ט י. ער דארף ערשט היינט אריין אין אוניווערסיטעט. ד ו ד ש פ י ר א [אויסגעצויגען]. אזוי? ער דארף ערשט היינט אריין אין אוניווערסיטעט? חא-חא-חא! אויב אזוי... [האפט זיך אויף]. וואו איז ער ערגיץ? וועל איך איהם דערצעהלען

דעם פסוק! איך וועל איהם אָנזאָגען אַ בשורה, איהר פארשטעהט צי ניין, אז ער מעג זיך שוין געזעגענען מיט זיין אַרײַן אין אונז-ווערסיטעט לעולם ועד!

שרה שפירא און בעטי [איבערראשט]. פאר וואָס עפּים?

דוד שפירא [שפאנט-ארום]. פאר וואָס? פאר שבת! דערויף זענען מיר דאָך עפּים אידען אויף דער וועלט. אַתּה בחרתנו מכל העמים... איך האָב דאָך אײַך געזאָגט, אז כ'האָב געבראַכט אַ שענס. ס'איז אַרויס אַ שפּאַנגעל-נייער צירקוליאַר, אזוי זאָגט מען בײַ אונז אויף דער בערזע, לכבוד אונז אידען, הייסט עס. [בלײַבט שטעהן]. אָבער אַ צירקוליאַר אַשר לאַ צירקוליאַרו אבותינו! אַזאַ מין צירקוליאַר, וואָס נאָר אײַן מאָל אין טויזענט יאָהר קאָן מען אַזעלכס אַרויסלאָזען, חא-חא-חא! [קוקט זיך אַרום]. וואו איז ער ערניץ?

שרה שפירא. ווער?

דוד שפירא. דער קליינער וועווריק, סיאמע דיינער?

שרה שפירא. וואָס עפּים מיינער? פאר וואָס ניט

דיינער?

דוד שפירא. לאַז זיין מיינער.

שרה שפירא. וואָס דארפסט דו איהם? [אומרוהיג].

דוד שפירא. גאָרניט. איך האָב איהם געוואָלט אָנ-

זאָגען אַ בשורה, אז ער דאַרף זיך שוין אזוי ניט מוטשען, טאָג ווי

נאַכט חזר'ען די אוראַקען, לערנען אויף סאַמע פינפען, בכדי צו

באַקומען אַ מעדאַל. אויס מעדאַלען — אײַן עק!

שרה שפירא [פרייליך]. אזוי? מע דאַרף שוין ניט?

מע וועט שוין צונעמען אזוי? דאַנקען און לויבען!...

דוד שפירא [צו דער טאַכטער]. שוין? זי האָט שוין קיין

צײַט ניט! [צום ווייב]. וואָס „דאַנקען און לויבען"? וואָס?

שרה שפירא. דו זאָגסט דאָך, אז מע וועט שוין ניט

דאַרפען מעהר, מע וועט שוין צונעמען אזוי...

ד ו ד ש פ י ר אָ. יאָ-נו, אודאי וועט מען שוין צונעמען אזוי. נאָר ניט אין אוניווערסיטעט. פאַר סאָלדאַטען וועט מען צונעמען.

ש ר ה ש פ י ר אָ [ברעכט די הענט]. א דונער האָט מיך גע-
טראָפּען!

פ ע ט י [נעמט זיך אַז דער מוטער'ס קריוודע. צום פאַטער]. פאַ-
פאַטשקא! למאי זאָלסטו דו שרעקען די מאַמע?

ד ו ד ש פ י ר אָ [צו דער טאכטער]. למאי האָט זי מיר אָפּ-
געגעסען דעם קאַפּ: גימנאַזיע און גימנאַזיע און גימנאַזיע? זיך
איינגעשפאַרט איין מאָל פאַר אַלע מאָל, אַז ס'קאָמקע זאָל דוקא אַריין
אין גימנאַזיע, און אַז ס'קאָמקע זאָל דוקא שטודיערען, און דוקא אויף
סאַמע פינפּען?

ש ר ה ש פ י ר אָ. איך האָב דיר אָפּגעגעסען דעם קאַפּ, אַז
דאָס קינד זאָל אַריין אין גימנאַזיע?

ד ו ד ש פ י ר אָ. ווער דען האָט געאַרבייט, אַז דאָס קינד
זאָל אַריין אין גימנאַזיע?

ש ר ה ש פ י ר אָ [א פּלעסק מיט די הענט. צו דער טאכטער]. נו?
בעטי! זאָג שוין דו! זיי שוין דו איין עדות!

פ ע ט י. ששש... לאָז זיין גענוג! אָן געהט אונזער נייער
שכ[...]. [עס קומט אַריין פון זיין צימער אייוואַנאָוו, איין איבערגעטהאָנענער,
גרייט אַוועקצוגעהן. דערזעהט שפּיראַן, פאַרגייגט ער זיך. בעטי שטעלט זיי פאַר].
דאָס איז מיין פאַפּאַ. דאָס איז אונזער קוואַרטיראַנט, הער
שניאָרסאָן.

ד ו ד ש פ י ר אָ [ציהט איהם אויס א האנט, הויבט אַז צו איהם גלייך
אויף אידיש]. שלום עליכם אייך, פון וואַנעט איז א איד? פון
וואַסערע שניאָרסאָנע?

ש ר ה ש פ י ר אָ [אויפ'ן אויהער צוכ מאן]. ער פאַרשטעהט
דאָך ניט קיין וואָרט אידיש. [הויד]. רעד צו זיי אויף רוסיש.

ד ו ד ש פ י ר אָ [צום ווייב, אויף אידיש]. רוסיש איז רוסיש.
איך שרעק מיך ניט איבער פאַר אַזעלכע זאַכען! [צו אייוואַנאָווען,

אויף רוסיש]. סאדיטיעס. זיצט, פאני שניאורסאן. פאר וואס זיצט
איהר ניט?

ש ר ה ש פ י ר א [טראנט איהם אונטער א שטוהל]. זיצט, פאר
וואס זיצט איהר ניט?

ד ו ר ש פ י ר א [צו איוואנאוועז]. פון א גלעזעל טיי וועט איהר
זיך ניט אפזאגען? [צום ווייב]. שרה, גיס אן טיי. [שרה גיסט זיי
ביידען אן טיי]. איך האב געהערט זאגען, איהר זענט א סטודענט,
דאס הייסט, איהר וואלט א בעלן געווען זיין א סטודענט...
א י ו א נ א ו ו. שוין כמעט א סטודענט... איך האב איינ-
געגעבען די פאפיערען. איך האב א מעדאל.

ש ר ה ש פ י ר א. א גאלדענע מעדאל.

ד ו ר ש פ י ר א. איך האב געהערט. א מעדאל, און נאך
א גאלדענע דערצן, איז זעהר א וואוילע זאך. גאלד בלייבט תמיד
גאלד... נאך אויב ס'וועט אייך העלפען פיי'ם אריינטרעטען אין
אניווערסיטעט — דאס, זעהט איהר, איז שוין א גרויסער ספק.
א י ו א נ א ו ו [נייגערדיג]. פאר וואס עפּים אזוי?

ד ו ר ש פ י ר א. ווייל א מעדאל איז שוין היינט אויס-
יחוס. איצט געהט שוין א נייע סדרה: גורל!...

א י ו א נ א ו ו. וואס הייסט דאס?

ד ו ר ש פ י ר א. גורל. זשערעב. מע וועט ציהען א
זשערעב. מזל זכה בגורל, חא-חא-חא! איהר פארשטעהט, צי
ניין? איהר האט געענדיגט גימנאזיע, איך האב געענדיגט גימנאזיע.
איהר האט א גאלדענע מעדאל, איך האב א פייג. הייסט מען אונז
ציהען א גורל. ציה איך ארויס דעם מזל-זכה-גורל — און מע
נעמט מיך צו, און אייך ניט. הייסט מען אייך געהן אהיים. האט
איהר עס צעקלייט, צי נאך ניט?

א י ו א נ א ו ו [נאך ניט פארשטאנען, נאך ער מאכט זיך ווי ער

פארשטעהט]. אזוי נאך? וואס זשע איז די מעשה?

ד ו ר ש פ י ר א. די מעשה איז א שענע מעשה, נאך א
קורצע. איהר ווייסט דאך, אז דארטען אויבען, אין די הויכע

פענסטער, זיצט מען יומם וליילה און מע זאָרגט זיך רק פון אונזערט-
וועגען, און מע קלערט, און מע טראכט-צו אלע מאָל עפּים א נייעם,
ווי אזוי אירען צו פאַרצוקערען, פאַרזיסערען אונז דאָס לעבען. נו,
האָט מען געפונען, אז ס'איז ניט על-פי יוסר און על-פי מענטש-
ליכקייט, אז אין אוניווערסיטעט זאָלען אַרײַנטרעטען נאָר מעדא-
ליסטען. א רחמנות געבאָך אויף די איבעריגע, איהר פאַרשטעהט
צי ניין, וואָס האָבען ניט קיין מעדאָלען. זייערע נשמות זענען
אויך ניט פון קלאַטשע. לכן איז געבליבען, אז אלע דארפֿען זיין
גלייך. ניטאָ קיין מיוחסים. יאָ מעדאָליסטען, ניט מעדאָליסטען —
ביי'ס אַרײַנטרעטען אין אוניווערסיטעט זאָל מען צווישען דעם פראָ-
צענט אירען, וואָס דארפֿען אַרײַן, וואַרפֿען א גורל. עלעהיי, לאַז
זיך אייך דאכטען, צום פריזיוו. ס'איז א זשערעב, א לאַטעריי,
איהר פאַרשטעהט צי ניין? וועמען ס'איז באַשערט — דער געהט.

א י ו א נ א ו ו . קאָנען דאָך אַרײַן אין אוניווערסיטעט די
סאַמע ערגסטע, און די בעסטע זאָלען בלייבען אין דרויסען?

ד ו ד ש פ י ר אָ . אָט-אָט-אָט! הערסט דו! אָט דאָס
מיינט דאָך טאַקי דער פסוק! קוים געפאַלען אויפ'ן שכל! מע
האָט זיך אַרומגעקוקט, איהר פאַרשטעהט צי ניין, אז ס'האָבען זיך
צונויפגעזאַמעלט די לעצטע יאָהרען אין די אוניווערסיטעטען אלע
בעסטע, דער סאַמע צימעס. נו, און הוילע צימעס איז א חסרון...
ס'קאָן אַמאָל שאָדטען צום מאַנען... הפלל, יונגעראַז, ס'טהוט מיר
זעהר ליידי, נאָר איך דאַרף אייך זאָגען, אז איהר זענט מיט אייער
גאָלדענער מעדאַל נאָך גאָר אין דרויסען... סיידען איהר זענט א
ברכּוול אין איהר וועט אַרויסציהען א גוטען זשערעב?

ש ר ה ש פ י ר אָ [ברעכט די הענט]. וועה איז מיר!...

ד ו ד ש פ י ר אָ [קוקט אויף איהר בייוו. צו אייוואַנאווען]. הקיצור,
לאַמיר שוין רעדען פון עפּים פרייליכערס. פון וואָנען זענט איהר
און פון וועלכע שניאורסאָנס קומט איהר אַרויס? טאַקי פון די
אַמית'ע, פון די ליבאַוויטשער שניאורסאָנס?

א י ו א נ א ו ו [פאררויטעלט זיך, קאמט ניט אראפ קיין אויג פון בעטן. נאך א קורצער פויע, צו דוד שפיראן]. נו, געוויס פון די ליבאך וויטשער... נאך פון וואנען ווייסט מען דאס, אט דאס, וואס איהר דערצעהלט? אפשר איז דאס...

דוד שפירא [חאפטאונטער]. אפשר איז דאס נאך א סלוק — ווילט איהר זאגען? קאנט איהר שוין זיין זיכער. דאט זאגט אייך שפירא, ניט אפירוער, נאך דוד שפירא — איהר קענט מיך נאך ניט. נאך אז איהר וועט אייך צעפרעגען, וועט איהר וויסען. איך בין פון די אמת'ע שפיראס, פון די סלאוויטער, אויב איהר האט געהערט. ניט געהערט? עס טהוט מיר לייד!... איז איין מאל אוועק. והשנית, פון וואנען איך ווייס עס? פון דער בערזע ווייס איך עס. איך בין אליון, איהר פארשטעהט צי ניין, א בירזשעוויק, א מעקלער בין איך, פון דער בערזע, און ביי אונז אויף דער בערזע ווייסט מען אלסדינג. לאז ארויס עפּיס א נייער זאקאן, א צירקוליאַר — איז קודם כל ווער ווערט געוואָהר פריהער? די בערזע. נאך מעהר. אויף דער בערזע ווייסט מען אפּטמאָל אזעלכע זאכען, וואָס זענען נאָך גאָרנישט געבוירען געוואָרען אפילו, וואָס דארפֿען ערשט אַמאָל זיין. הקיצור, איהר געהט דאָך מסתמא אין אוניווערסיטעט אַרײַן, וועט איהר שוין האָרען, מע וועט אייך שוין זאָגען. איצט דארפֿען מיר באַטראַכטען אַקאַרשט, וואָס וועט זיין [נעמט זיך ביי דער באַרד און רעדט מיט אַ ניגון]: טאַמער איז דאָס טאַקי איין אמת, וואָס איך האָב אייך דערצעהלט, — בלייבט איהר דאָך מיט אייער גאָלדענער מעדאַל, ווי דער דראַזשנער רב אייפֿן יאַרד, בשעת מע האָט אַוועקגע'גנב'עט פּײַ'ס גוי דעם וואָגען! מילא, מעדאַל יאָק מעדאַל. וואָס וועט אָבער דעמאָלט זיין מיט אייער פּראַוואַזשיטעלסטווע?

א י ו א נ א ו ו. צו וואָס פּראַוואַזשיטעלסטוואָ? דוד שפירא. וואָס הייסט צו וואָס? פון היימליכ-קייט וועגען. אַ קשיא, וואָס סע מאַכט זיך? טאַמער, חלילה, איין אַבלאווע?

א י ו א נ א ו ו [פארשטעהט ניט]. וועלכע אַבלאַווע? ד ו ר ש פ י ר אַ [צעלאכט זיך ביטער]. חא-חא-חא! [שטעהט-אויף, ווענדט זיך צו זייניגע]. וואָס זאָגט איהר דערויף? ער ווייסט אפילו ניט פון אַ אַבלאַווע צו זאָנען!

ב ע ט י [נעמט זיך אן דעם קווארטיראנט'ס קריוודע. צום פאטער]. פון וואָנען זאָל וויסען אַ פרעמדער מענטש, וואָס איז גאָר-וואָס געקומען צו פאָהרען פון אַ רוסישער שטאָדט, פון די ווייטע גר-בערניעס?

ד ו ר ש פ י ר אַ. נוט. אָבער אַ איד איז ער דאָך! און אַ שניאורסאָן דערצו! וואָס הייסט, ער האָט ניט געהערט פון קיין אַבלאַוועס, וואָס מע מאַכט דאָ אויף אונז?

א י ו א נ א ו ו [העכסט צופריעדען, וואָס בעטי האָט זיך אנגענומען זיין קריוודע. צו שפיראָן]. אייער טאָכטער האָט רעכט, און איהר זענט אויך גערעכט. אַ איד דאַרף אַלסדינג וויסען, וואָס סע געהער זיך אָן מיט... מיט זיין פאָלק. בין איך אָבער, ווי איך האָב זיי ישוין געזאָגט [ווייט-אָן אויף 'שרה' און בעטן]. אויסגעוואַפסען און אויפגעצויגען מעהר צווישען פריסטען, אין אַ רוסישער שטאָדט... נאָר געהערט האָב איך, און געלייענט וויפיעל מאָל, אַז ביי איך אָט דאָ, וואו אידען וואוינען, איז פארהאן פאָגראַמען...

ד ו ר ש פ י ר אַ. וואָסערע פּלאַמען? נאָ דיר נאָר פאָגראַמען! ווער רעדט דען פון פאָגראַמען?

א י ו א נ א ו ו. אָט זאָגט איהר דאָך אַבלאַוועס...

ד ו ר ש פ י ר אַ [שיסטאויס אַ געלעכטער. 'שרה און בעטי און אויך סיאַמקע, וואָס וואַכסטאויס פון זייטיגען חדר, האַפען זיך ביי די זייטען און הערפען לאַכען]. חא-חא-חא! מע רעדט פון אַבלאַוועס, זאָגט ער נאָר פאָגראַמען!

י ש ר ה ש פ י ר אַ [רעדזעהט סיאַמקען לאַכען]. דו ביזט אויך דאָ אין קאָהן, קליינער וועווריק? די אוראַקען געה לערנען! [סיאַמקע געהט'אָפּ צוריק אַהן חשק].

א י ו ו א נ א ו ו [פארשעמט]. אויב אזוי... אנטשולדיגט... איך האב אייך ניט אינגאנצען פארשטאנען. פון וועלכע אַבלאוועס רעדט איהר דען?

ד ו ר ש פ י ר א. פון וועלכע אַבלאוועס זאָל איך רעדען? פון אונזערע אייגענע, פון די אידישע אַבלאוועס רעד איך, וואָס מע מאַכט דאָ אויף אונז אַלע נאָכט. וואָס קוקט איהר מיך אָן, ווי אַ נעכטיגער?

א י ו ו א נ א ו ו. מע מאַכט דאָ אויף אייך אַבלאוועס? פאַר וואָס?

ד ו ר ש פ י ר א. [צעלאַכט זיך ביטערליך]. חא-חא-חא! ער פרעגט גאָר, פאַר וואָס? [צום ווייב און צו דער טאכטער]. וואָס זאָגט איהר צו דעם אידען?

א י ו ו א נ א ו ו. ניין... איך מיינ... איהר זאָגט אַבלאוועס. אַבלאוועס מאַכט מען ביי אונז אויך, נאָר אויף חיות.

ד ו ר ש פ י ר א. און מיר זענען דאָ ערגער פון חיות. למשל, קען אָדער הינט קאָנען זיך דאָ אַרומדרעהען פראַנק און פריי, וויפיעל זיי ווילען, און קיינער שטעהרט זיי ניט; און אונז, אידען, לאָזט מען דאָ ניט זיין. מיר טאָרען ניט. באַהאַלטען מיר זיך, איהר פאַרשטעהט צי ניין, אין די לעכער, אזוי ווי מייז, האַפען זיך אַריין בגנבה. קומט מען ביינאַכט אונז זוכען, אונז האַפען און אוועקשיקען מיט'ן עטאַפּ פאַ מיעסטו פריפּיסקי — ווערט דאָס אָנגערופען אַבלאוועס. האָט איהר שוין צעקייט, צי נאָך ניט? [קוקט אויף אייוואַנאווע, זיפּצט]. עה, יונגערמאַן, יונגערמאַן! איהר זענט דאָך עפּיס נאָך גאָר-גאָר אַ נעוויקעל, כלעבען! און אַ גליק-ליכער מענטש! וואַרט-אויס אַ ביסעלע. אויב איהר בלייבט אַ היגער און וועט ווערטה זיין ביי גאָט, וועט איהר נאָך זוכה זיין, אַם ירצה שם, איבערצולעבען ניט איין אַבלאווע.

ש ר ה ש פ י ר א. [צום מאַן, אויף אידיש]. ביים דיר אָפּ די צונג! צו וואָס זאָלסטו דו לעגען יענעם שטיינער אויפ'ן האַרצען,

האָסט דו געהערט א ביסעל? ! נאָט, א מענטש האָט א צונג אין פלאַפּעלט!

ב ע ט י (צו דער מוטער, אויף אידיש). וואָס האָסט דו מורא, יענער וועט זיך איבערשרעקען און אנטלויפען?

ד ו ד ש פ י ר אָ (צו דער טאכטער, אויף אידיש). גוטע יאָהרען, אז זי [ווייזט אויפ'ן ווייב] לעהרענט מיר שכל, ווי אזוי צו רעדען מיט א מענטשען!

ב ע ט י (צום קווארטיראנט, אויף רוסיש). מיין מאַמע, פאַר-שטעהט איהר, האָט מורא, אז מע וועט אייך דערצעהלען, ווי אזוי מע מאַכט אויף אונז אַבלאוועס, וועט איהר זיך אויפהויבען און אנטלויפען, און זי וועט בלייבען אָהן א קווארטיראנט, חא-חא!

א י ו ו א נ אָ ו (נאָכט). אָ, ניין! (צו שרה'ן). זייט רוהיג, מאַטושקא, איך בין ניט פון די איבערגעשראָקענע. איך האָב פאַר-אזעלכע זאַכען קיין מורא ניט. [שטעהט-אויף אַוועקצוגעהן].

ד ו ד ש פ י ר אָ (צום ווייב, טריאומפירענד). זעהסט דו? אבי דו מישט זיך אומעטום אַריין! [שטעהט אויף אויף. צום קווארטיראנט, אויף רוסיש]. הכלל, איהר געהט, הייסט עס, אין אוניווערסיטעט געוואוירע ווערען? געהט-געהט. מע וועט אייך שוין דאָרטען דערצעהלען. איהר וועט, אם ירצה שם, קומען, ווי ביי אונז אין פּסוק שטעהט: בגפו יבוא, בגפו יצא. נאָר איהר ווייסט דאָך נעבאָך ניט, וואָס דאָס באַטייט — אזוי ווי איהר ווייסט ניט, אזוי זאָל דאָס אייך ניט שאָרטען. נאָר איידער איהר געהט, וואָלט איך אייך עפּים געוואָלט זאָגען, איך מיין טאַקי פון אייער טובה וועגען.

א י ו ו א נ אָ ו . צום ביישפּיעל?

ד ו ד ש פ י ר אָ . וויבאַלד ס'איז אמת די מעשה מיט'ן זכה-בגורל, בלייבט איהר דאָך דערווייל אָהן א קנעלונג, אָהן א פראַוואַזשיטעלסטווע מיין איך. און אָהן א פראַוואַזשיטעלסטווע זענט איהר א טוידטער מענטש.

שרה שפירא [צום מאן, אויף אידיש]. וויעדער א מאָל
געשראָקען?

דוד שפירא [צום ווייב, אויף אידיש]. וויעדער א מאָל
מישט דו זיך אַרײַן אין פרעמדע געשעפטען? [צום קווארטיראַנט,
אויף רוסיש]. איהר קאָנט דאָך דאָ ניט זיין בשום אופן ואופן! איהר
קאָנט דאָ אפילו א נאכט ניט איבערנעכטיגען!

איוואנאָוו. איין נאכט אויך ניט? ניעאזשעלי?
דוד שפירא [צו דער טאכטער, אויף רוסיש]. וואס זאָגסט
דו דערויף? ער מיינט, איך טרייב קאמאָוועס... [אויף אידיש]. א
רעכטער לץ!

בעטי [צום קווארטיראַנט]. מיר האָבען דאָך אַיך געזאָגט
באַלד, אז דאָ איז זעהר שטרענג...

איוואנאָוו. יאָ,נו, איך ווײס — פראַוואַזשיטעלסטוואָ.
וואָס זשע טהוט מען דערצו?

דוד שפירא [אויפגעקעכט]. וואָס טהוט מען דערצו?
אַט אַזוי זשע רעדט! אַט אַזוי האָב איך אַיך ליעב! אַז אַ מענטש
פרעגט, וואָס טהוט מען — באַדאַרף מען זיך באַטראַכטען, געפינען
אַיין עצה. [טראכט א ווײלע, האַלט אַ שפיץ באַרד אין מויל, טהוט זיך אַ
פאַטש אין שטערן]. שא! ס'איז דאָ אַיין עצה!

איוואנאָוו. צום ביישפיעל? אַיינגעבען דעם מיניס-
טער? אַוועקשיקען אַ דעפּעש?

דוד שפירא [שלאַנט איהם איבער]. ששש... האַפּט ניט!
א איד בלייבט א איד! א איד האָט אַיך קיינמאָל קיין צייט ניט!
[נלעט זיך די באַרד]. מיר וועלען די זאך באַטראַכטען פאַוואַלינקע,
ניט געחאַפּט, און אַרום און אַרום, איהר פאַרשטעהט צי ניין, פון
אַלע זייטען. הערט זשע נאָך צו מיט קאָפּ, וואָס מע רעדט צו אַיך.
אַיין אַטעסטאַט האָט איהר?

שרה שפירא. דוד! וואָס רעדסט דו? מיט אַ מענדאַל!
דוד שפירא [צום ווייב]. לאַז צורוה! זי איז דאָ מיט
איהר מעדאַל איז זי דאָ! [צום קווארטיראַנט]. און אַ פאַס אויך?

און די איבעריגע פאפיערען זענען ביי אייך מסתמא אויך אין דער
אָרדענונג?

א י ו ו א נ א ו ו . אין בעסטער אָרדענונג!

ד ו ר ש פ י ר א . איז גוט. אויב אזוי, איז גוט. איצט
לאַמיר זיך קארשט ניט נאָרען [מיט א ניגון]: וואו שטעהט עס גע-
שריבען, אז... ווי אזוי רופט מען אייך ביי אייער הייליגען נאָמען?
א י ו ו א נ א ו ו [קוקט א וויילע ארויף, צו דער סטעלי]. שניאור-
סאָן רופט מען מיר.

ב ע ט י [צום קווארטיראנט]. דער פאפא מיינט אייער פאָר-
נאָמען און אייער פאָטער'ס נאָמען.

א י ו ו א נ א ו ו . א ? הערש מאַוושאַוויטש, שקלאַווסקי
מיעשטשאַני...

ד ו ר ש פ י ר א . [מיט'ן זעלבען ניגון און גלעטענדיג די באַרד].
וואו שטעהט עס געשריבען, זאָג איך, אז הערשקאָ מאַשקאָוויטש
שניאורסאָן, דער שקלאַווער מיעשטשאַני, באַדאַרף אַריינצוטערעטן
דוקא אין אוניווערסיטעט און שטודיערען דוקא דאָקטאָריע ? הא ?
טאָמער וואָלט געווען אזא פּלאַן ? איהר וועט אייך טאָקי טהון
אייערס. דאָס הייסט, איהר וועט אייך קודם־כּל געהן ציהען א
זשערעפ, דערנאָך איינגעבען, חלאָפּאָטשען און אזוי ווייטער. נאָר
דערווייל, ביז עפּיס וואָס, איהר פארשטעהט צי ניין, וועט איהר
פארשרייבען זיך ביי א צייהן־דאָקטאָר פאר א דאָנטיסט. לאַז זיין
א האַלבער דאָקטאָר. אבי, איהר פארשטעהט צי ניין, איהר זאָלט
זיך פאָוואָהרענען דערווייל מיט א פראַוואַזשיטעלסטווע. וואָרום
וויבאַלד איהר פארשרייבט אייך פאר א דאָנטיסט, אזוי האָט איהר
טון רעכט דאָ צו וואוינען. איהר פארשטעהט, צי ניין ? דער-
נאָך וועט איהר אייך קאָנען טהון וואָס איהר ווילט. האָט איהר
עס צעקויפט ?

א י ו ו א נ א ו ו . [א צעטומולטער, קלערט א וויילע]. צו וואָס א

דאָנטיסט, אז איך בין גאָרנישט געקומען אהער שטודיערען מע-
דיצין ?

דוד שפירא. ס'איז דיר איין אקציע מיט דעם אידען!
ווער רעדט דאָ פון שטודיערען? מיר רעדען דאָך דערוויילע נאָר
פון פראַוואַזשיטעלסטווע! שטודיערען — דאָס איז אַ באַזונדערע
זאך, און פראַוואַזשיטעלסטווע איז וויעדער אַ באַזונדערע זאך.
איינס צום אנדערען געהער זיך גאָרניט אָן. האָט איהר עס פאַר-
שטאַנען?

איוואַנאָו. [נאך מעהר צעטומעלט]. ווייסט איהר וואָס?
[קוקט זיך אַרום]. נישטאָ ביי אײַך אַ טעלעפאָן?

דוד שפירא. אונטען איז דאָ אַ טעלעפאָן, וואָס מע
קאָן רעדען. צו וואָס דאַרפט איהר אַ טעלעפאָן?
איוואַנאָו. איך וואָלט אָנגעקלונגען צו מיינעם אַ חבר.
ער איז אַ מענטש מיט אַ באַשקאַ [באַווייזט זיך אויפ'ן קאַפּ], וועט ער
געפינען אַ וועג.

דוד שפירא. ווער איז דאָס אַזעלכער אייער חבר, וואָס
ער האָט אַזאַ באַשקאַ, ווי איהר זאָגט?
איוואַנאָו. ער איז טאַקי פון יענער רוסישער שטאָרט,
וואו איך האָב געענדיגט גימנאַזיע... אַ רוס איז ער... איוואַנאָו
הייסט ער...

דוד שפירא. אַ רוס, וואָס הייסט איוואַנאָו און האָט
אַ קאַפּ, אָדער אַ באַשקאַ, ווי איהר זאָגט, וואָס זאָל קאָנען געבען
עצות? ווער איז ער? פון וואָסערע איוואַנאָווס?
איוואַנאָו. זיין פאָטער איז טאַקי אַ דאָרטיגער, אַ
דעיסטוויטעלני סטאַטסקי סאָוועטניק.

דוד שפירא. הייסט דאָך עס אַ גענעראַל! [באַקומט מיט
אַ מאַל אַפּשיין]. ווילט איהר איהם אָנקלינגען, הייסט עס, זיך אָנ-
פרעגען ביי איהם דורכ'ן טעלעפאָן? צי איהר ווילט, ער זאָל
קומען אַהער?

איוואַנאָו. זאָל ער קומען אַהער.

דוד שפירא. זאָגט זשע איהם, ער זאָל קומען טאַקי
באַלד, כל זמן אײַך בין נאָך דאָ. [רופט-אריין סיאַמקעו]. סיאַמע!

געה נאָר, זוהניו, מיט זיי אַראָפּ אונטען צום טעלעפאָן אויף א מינוט.
[סיאַמקע מיט איוואַנאווען געהען-אַראָפּ אונטען].

ש ר ה ש פ י ר א [צום מאן]. נו, דוד? וואָס האָב איך דיר
געזאָגט? אַיָא, א מאָדנער פאַרשוין?

ד ו ד ש פ י ר א [ווייל איהר ניט צוליעב טהון]. א גאַנץ גע-
וויינטליכער פאַרשוין... [זעצט זיך צוריק צום טיי טרינקען]. נאָר איין
זאך: א שניאורסאָן, פון די ליבאוויטשער שניאורסאָנס, — און
נישט א וואָרט אידיש! [זיפצט]. היינטיגע דערציהונגען, היינטיגע
לערנעכטסען, גימנאַזיעס...

ב ע ט י [קוקענדיג אין בוך אריין]. ניט די גימנאַזיע איז דאָ
שולדיג, נאָר די שטאָדט. א רוסישע שטאָדט... צווישען פריסטען...
ד ו ד ש פ י ר א. נו־יא, א רוסישע שטאָדט, צווישען
פריסטען... אָבער א שניאורסאָן! איהר שפיעלט זיך מיט די
שניאורסאָנס? זיין עלטער-זיידע רב שניאור-זלמן פון לאַדי זאָל
אויפשמעהן פון קבר און א קוק טהון אויף זיין אייניקעל!... [פויזען].
נאָר אויך די אייגענע מעשה! למאי מיין עלטער-זיידע, רב שמואל-
אבא שפירא, פון די סלאוויטער, זאָל אויפשטעהן פון קבר און א
קוק טהון... [עס קומט צוריק סיאַמקע מיט איוואַנאווען]. — דוד שפירא, נישט
געענדיגט זיינע ווערטער, ווענדט זיך צו איוואַנאווען. נו?

א י ו ו א נ א ו ו. ער קומט באַלד צו פאָהרען.

ס י אָ מ ק ע. מיט איין אווטאָמאָביל!

ד ו ד ש פ י ר א. צו וואָס אווטאָמאָבילען? זיצט, פאַר
וואָס זיצט איהר ניט?

ש ר ה ש פ י ר א [טראַגט איהם אונטער א שטוהל]. זיצט, פאַר
וואָס זיצט איהר ניט? [איוואַנאווען זעצט זיך אוועק, וואַרפט מיט אויגען
אויף בעטיג, וועלכע רייסט זיך ניט אָפּ פון איהר בוך].

ד ו ד ש פ י ר א [צו איוואַנאווען]. מיר רעדען דאָ פון אייער
זיידען, דאָס הייסט, פון אייער עלטער-עלטער-זיידען, דעם לאַדיער
רב, זכרוננו לברכה. ער זאָל אויפשטעהן, זאָג איד, און געבען א
קיס, זאָג איד, אויף זיין אייניקעל, וואָס פאַר אַ פנים ער האָט און

ווי ער זעהט אויס.. האָט קיין פאַראיבעל ניט, וואָס איך רעד מיט
איך אזוי אָפּענטליך. איך האָב פיינט רעדען פאַרשטעלט. איך
בין אַ שפּיראַ, פון די אמת'ע שפּיראַס, איהר פאַרשטעהט צי ניין,
פון די סלאַוויטער, — האָב איך לייעב זאָגען דאָס, וואָס איך טראַכט,
יענעם אין די אויגען. איך קוק אויף אייך און קלער מיר: רבונג
של עולם! שניאורסאָן, רב שניאור-זלמנ'ס איין אייניקעל, — און
פאַרשטעהט ניט אַ וואָרט אידיש! מילא, דאָס בין איך אייך שוין
מוחל... אויסגעוואַפּסען צווישען פריסטען, אין אַ רוסישער
שטאָרט — וואָס זאָל מען טהון? אָבער דאָס אויסזעהן? איך
בעט איבער אייער כבוד, דאָס פנים? דער טיפ, איהר פאַרשטעהט
צי ניין? פון וואַנען נעמט זיך צו די שניאורסאָנס אזא עכט-
רוסישער טיפ? [שרה שפירא, בעטי און סאַמקע — אלע קוקען אויף
איוואַנאווען].

א י ו א נ א ו ו [פאַרשעמט זיך, האַפּט אַ קוק אין שפיענעל, וואָס
אַקענען אויף דער וואַנט, פאַרוואַרפט די בלאַנדע רוסישאַונטערנעשוירענע האָר
אַרויף]. ניעאָוזשעלי? דאָס איז דערפאַר, ווייל איך האָב ווייסע
האַר...

ד ו ד ש פ י ר אַ. ווייסע האָר בין איך אייך מוחל. פאַרהאַן
ביי אונז, צווישען די שפּיראַס, אויך מיט ווייסע האָר...

ש ר ה ש פ י ר אַ [צום מאַן]. ווער, למשל, איז ביי אייך אַ
שפּיראַ מיט ווייסע האָר?
ד ו ד ש פ י ר אַ [צום ווייב]. מיין געשוועסטערקינד פּיני
שפּיראַ.

ש ר ה ש פ י ר אַ. ס'אַ משל! דיין געשוועסטערקינד פּיני
שפּיראַ איז ניט קיין ווייסער — ער איז אַ געלער.

ד ו ד ש פ י ר אַ [אויפּגעטראַנען]. מיין פּיני איז אַ געלער?
ש ר ה ש פ י ר אַ. וואָס דען — אַ גרינער איז ער?

ד ו ד ש פ י ר אַ [צו דער טאַכטער]. בעטי! דו הערסט?
ב ע ט י [רייסט זיך אָפּ פון ביכעל]. איך הער... [קוקט אין פענסטער].
אַט איז צוגעפּאָהרען איין אווטאָמאָביל.

א י ו ו א נ א ו ו [חאפט זיד אויף]. דאָס דאָרף זיין מיין חבר
שניאורסאָן... [סיאמקע ווארט גיט ביז מע וועט איהם שיקען עפענען, לויפט
אליין אראפ].

ד ו ד ש פ י ר אָ . וואָסער שניאורסאָן ? איהר ווילט זאָגען
איוואַנאָוו.

א י ו ו א נ א ו ו [זעלאכט זיד]. טפו! מיין איד איוואַנאָוו...
ד ו ד ש פ י ר אָ . ס'איז דערפאר, ווייל מיר האָבען דאָ
גערעדט אלץ „שניאורסאָן" און „שניאורסאָן". ס'איז אלע מאָל
אזוי. דער נאָמען, וואָס מע רעדט פון איהם, בלייבט אונז אין זכרון...
[עס קומט־אריין סיאמקע מיט שניאורסאָנען, וואס באדארף שוין גילטען
אלס איוואַנאָוו. ער נעהט אנגעטהאן איז א נייער סטודענטישער אוניפארם מיט
גאלדענע קנעפ, האלט איז האנט א סטודענטיש היטעל מיט א בלויען ראנד, פאר-
גינגט זיד פאר די בעלייבתיים].

א י ו ו א נ א ו ו [שטעלט איהם פאר]. מיין חבר איוואַן איוואַ-
נאָוויטש איוואַנאָוו. [שניאורסאָן גיט אלעמען די האנט].

ד ו ד ש פ י ר אָ . א דרייענדיגער נאָמען — דאָס קאָן ביי
אונז, אידען, נישט געמאָהלט זיין. און אז דער זוהן זאָל הייסען
מיט'ן טאטען איין נאָמען — דאָס אַודאי גיט. סיידען, באַהיט
נאָט, דער טאטע שטארבט איידער דער זוהן ווערט געבוירען, גיט
מיר דעם זוהן א נאָמען נאָכ'ן טאטען. [צום גאסט]. זיצט. פאר וואָס
זיצט איהר גיט?

ש ר ה ש פ י ר אָ [טראַגט איהם אונטער א שטוהל]. זיצט, פאר
וואָס זיצט איהר גיט ? [שניאורסאָן זעצט זיד אוועק].

ד ו ד ש פ י ר אָ [רוקט זיד צו צום גאסט]. די היסטאָריע פון
דער געשיכטע איז, ווי זאָגט ער, אזא מעשה : אייער חבר, הער
שניאורסאָן, האָט דאָ געדונגען ביי אונז א צימער. אַלסדינג פון
און יען ארום און ארום. נאָר איין זאך פעהלט איהם.
ש נ י א ו ר ס אָן . פראַוואַזשיטעלסטוואָ.

ד ו ד ש פ י ר אָ [צום ווייב און צו דער טאכטער]. זעהט איהר ?
א פריסט, און א נייער מענטש — און ווייסט שוין פון פראַוואַ-
זשיטעלסטווע.

שני אורסאן [פאליחאפט זיד]. איך בין שוין דא באַלד אַ וואָך, האָב איך זיך אָנגעהערט צווישען מיינע אידישע חברים.

דוד שפירא. נריא. ער וועט אויך [ווייזט אויף איוואנאוועו] געוואוירע ווערען מיט דער צייט. דערווייל איז ער, זאָל ער מיר מוחל זיין, נאָך גאָר אַ געוויקעל. ער ווייסט אפילו ניט פון דעם נייעם צירקוליאַר, וואָס איז אַרויס...

שני אורסאן. וועגען זשערעבעס פאר די אידישע סטור דענטען? דער דאָזיגער צירקוליאַר איז ערשט היינט גאָר-וואָס אָנגעקומען אין אוניווערסיטעט.

דוד שפירא [צו איוואנאוועו]. זעהט איהר? וואָס האָב איך אייך געזאָגט? [צו שניאורסאנעו]. איהר זאָגט: אַט-ערשט, און ביי אונז אויף דער פערזע — איך בין אַ פערזאָנער — ווייסט מען שוין פון אין דער פריה אָן, און אפשר — נאָך פון געכטען ביי-נאכט... הקיצור, ס'איז אַ שלעכטע מעשה, ס'איז אַ גורל, און ווי-באַלד אַ גורל...

שני אורסאן. איז אַ סך גרינגער צו געווינען דאָס גרויסע געווינס...

דוד שפירא [טריאומפירענר]. מיינע ווערטער! [צו:] ווייב און צו דער סאַכטער]. וואָס זאָגט איהר דערויף? און דוקא אַ בריסט! [צו איוואנאוועו]. איהר וואָלט זיך געמעגט בייטען מיט אייער חבר. דאָס הייסט, איך האָב געוואָלט זאָגען, אַז איהר וואָלט געמעגט זיין זיי, און זיי וואָלטען געמעגט זיין איהר... [ביידע חברים קוקען זיך איבער, שמייכלען. — דוד שפירא צו שניאורסאנעו]. האָב איך געגעבען אייער חבר איין עצה אזוי [מיט אַ ניגון]: דער זשערעב איז זיך אַ זשערעב. די פאפיערען זענען פאפיערען. און דערווייל, ביז עפּים וואָס, באַדאַרף מען זיך באַצייטענס באַוואָהרענען, אויף יעדען פאַל, איהר פארשטעהט צי ניין, מיט אַ דאַנטיסט.

שני אורסאן. איהם צושרייבען, הייסט עס, צו אַ דאַנ-טיסט צוליבע פראַוואַזשיטעלסטוואָ?

ד ו ד ש פ י ר א [קוועלט]. איהר האפט אלסדינג מיט'ן קוק, ווי איין אמת'ער איד! ... האט קיין פאראיבעל ניט, איוואן איווא-נאוויטש, וואס איך האב זיך ארויסגעחאפט...

ש נ י א ו ר ס א ז [א בויג דעם קאפ, שמייכלט]. עס מאכט ניט אויס...

ד ו ד ש פ י ר א. און אייער חבר איז פונקט פארקעהרט. [קוקט אויף איוואנאווען]. ער פרעגט אזעלכע זאכען, גלייך ווי ער וואלט גאר קיין איד ניט געווען. און צום סוף איז ער דוקא יא א איד, און נאך וואסער א איד! א שניאורסאן, פון די אמת'ע שניאור-סאָנס! ... איהר ווייסט ניט, ווער די שניאורסאָנס זענען. פון וואנען זאלט איהר וויסען? מע באדארף עס אייך קלאר מאכען, וועט איהר פארשטעהן...

א י ו ו א נ א ו ו. דאָס איז ניט אינטערעסאנט פאר מיין חבר...

ש נ י א ו ר ס א ז. אומגעקעהרט — זעהר אינטערעסאנט! [צו שפירען]. דערצעהלט, דערצעהלט!

ד ו ד ש פ י ר א. זייער זיידע [ווייזט אויף איוואנאווען], דאָס הייסט, זייער עלטער-עלטער-זיידע, דער לאַדיער רב, האָט געהייסען רב שניאור-זלמן...

ש ר ה ש פ י ר א [אויף אידיש, צום מאן]. וואָס ווייסט איין ערל פון אַ לאַדיער רב און פון אַ רב שניאור-זלמן?

ד ו ד ש פ י ר א [ווערט אויפגעטראגען אויפ'ן ווייב, צו איהר, אויף אויף אידיש]. אפשר וואָלט איך געגאנגען לערנען זיך ביי דיר, ווי אזוי מיט וועמען מע באדארף צו רעדען?

ב ע ט י [ווייל פארגלעטען דעם אייגנדרוק, וואס פאטער און מוטער טמועסען זיך דורך אויף אידיש פאר א כריסט אין די אויגען]. אונזער קווארטיראנט איז גערעכט, פאפא, — ס'איז נישט אינטערעסאנט. [איוואנאו ווארפט אויף בעט'ן א בליק פון דאנקבארקייט און אנטציקונג. זייערע אויגען באגעגענען זיך. שניאורסאן האפט איבער זייער ביידענ'ס בליק. בעטי ווערט רויט, קוקט צוריק אין בוך אריין].

דוד שפירא. איך שמועס עם טאקי אלץ אקעגען אונז
זער קווארטיראנט. איך זאג, אז דאס בעסטע פראוואָזשיטעלסטווע
איז פון א דאנטיסט. און אזוי ווי דאנטיסטען זענען דא אלערליי,
און ניט איעדער דאנטיסט האָט פראווי צו צושרייבען צו זיך דאנ-
טיסטען, באדארף מען זיך פריהער פון אלסדינג זעהען מיט'ן דאנ-
טיסט אליין. איך האָב איינעם א באקאנטען דאנטיסט, וואָס פאר
קיין אנדערען וועט ער עס נישט מאכען פאר קיין דריי הונדערט
קארבען. נאָר ביי מיר וועט דאָס אָפגעהן פאר איין הונדערטער.
[צו איוואנאווען]. ער באדארף נישט וויסען, הער שניאורסאָן, צי איהר
פארמאָגט, צי איהר פארמאָגט ניט. דאנטיסטען, וואָאָבשטשע,
זענען בלוטצאפערס. איהר פארלאָזט זיך אויף מיר. ביי מיר
צאפט מען נישט. איך הייס דוד שפירא. איהר לעגט אייך איבער
מיט אייער חבר [ווייזט אויף שניאורסאָנען], מיט איוואָן איוואנאוויטשען
הייסט דאָס, און לאָמיר טאקי באלד און טאקי שוין געבען א געה-
אריבער צו מיין דאנטיסט און אָפמאכען דאָס איינס-צוויי-דריי...
[שניאורסאָן שטעהט-אויף, אנטשולדיגט זיך און טהוט א רופ מיט זיך דעם חבר
איוואנאווען, ער זאל אויפשטעהן פון טיש].

שרה שפירא [צום מאן]. צו וועלכען דאנטיסט ווילסט
דו מיט זיי געהן?

דוד שפירא. צו וועלכען דאנטיסט? צו הענריך
לאפעטוטניק.

שרה שפירא. צו אָט דעם קאליקע? ער רייסט ארויס,
זאָגט מען, געזונטע צייהן און שטעלט אריין קראנקע...

דוד שפירא. וואָס מאכט דאָס אויס? צו פראוואָ-
זשיטעלסטווע שאדט עס ניט.

בעטי [צום פאטער]. און דאָס, וואָס ער איז א זשוליק מיט
קאסאָקע אויגעלעך?

דוד שפירא. איז אויך ניט קיין חסרון. וועלכער
לייטישער דאנטיסט וועט דאָס וועלען האָבען צו טהון מיט פאָליציע
און מיט פראוועס? ... [איז דער צייט, וואָס בעטי רערט, לאזט איוואנאו-
ווען ארויס].

פון איהר קיין אויג ניט אראפ. שניאורסאן באמערקט דאס, רופט אפ דעם חבר אויף א זייט, געהענטער צו דער ראמפע, פאררויכערען צו פאפיראסען].

שניאורסאן [צום חבר, פארזיכטיג]. נו? ווי פיהלסט דו

זיך ביי'ם ערשטען ארויספאָהר? שווער צו זיין א איד?

איוואנאָוו. פוסטיאָקי! וואָס זאָנסט דו בעסער אויף

מיין קווארטיר? איך מיין, ווי געפעלט דיר אָט דאָס מיידעל?

שניאורסאן. נישקשה, א פיין מיידעל.

איוואנאָוו [אנטציסט]. א פיין מיידעל — זאָנסט דו?

א קראסאָוויצע!

שניאורסאן. זעה נאָר, וואַניא, זאָלסט ניט ארויס-

באווייזען דאָ... זאָלסט זיך ניט פארגעסען, ווער דו ביזט און

ווער זי איז. דו ביזט א פריסט, און זי איז א אידיש מיידעל...

[באטאָנט די ווערטער]. א איד'ישע טאָכטער...

איוואנאָוו [לאַזט קיין אויג ניט אראפ פון בעטיץ פון דערווייטען].

געה שוין געה, הערשקאָ, פאר וועמען האָלסט דו מיך? איך זאָג

נאָר גלאַט אזוי: קוק דיר צו צום מיידעל. זי שיינט, ווי די זון!

געפעלט דיר אויגען? ברעמען? איהר קוק? ... א קראסאָוויצע!

שניאורסאן. א קראסאָוויצע, א קראסאָוויצע. האָסט

פאָלקאם רעכט. נאָר צופיעל איינקוקען זיך אין איהר — וואָלט

איך דיר ניט ראטען. איך זאָג דיר נאָר א מאָל [מיט א באטאָנונג]:

ס'איז א איד'ישע טאָכטער! ... און בכלל וואָלט

איך דיר בעטען, זאָלסט זיין געהיט מיט א וואָרט אָט דאָ. זאָלסט

בעסער אָפשווייגען דאָרט, וואו דו פארשטעהסט ניט, בכדי ס'זאָל

זיך זיי ניט וואַרפען אין די אויגען, וואָס דו ביזט שוין צופיעל גוי...

צו וואָס, למשל, האָט דיר געטויגט אויסטראַכטען א ליגען, אז דו

ביזט פון די ליבאוויטשער שניאורסאָנס?...

איוואנאָוו. טשודאָק! ניט איך — דאָס האָט אָט

דער איד, אָט דער שפיראָ, מיך איינגערעדט, אז איך בין פון יענע

שניאורסאָנס... ער איז, וואָאָבשטשע, א מאָדנער איד, חא-חא!

נאָר די טאָכטער זיינע! די טאָכטער!... [לאָזט קיין אויג נישט אַראָפּ פון בעטיץ פון דערווייטען].

שניאורסאָן. וויעדער די טאָכטער? הער שוין אויף צו קוקען אַהין אַזוי שטאַרק!... [וואָרפט אוועק דעם פאַפיראַס, טהוט זיך אַ דרעהאָוים צוריק, געהט צו צום טיש. איוואַנאו געהט איהם נאָך. שניאורסאָן צו שפיראַן]. אויסגעצייכענט, הער שפיראַן. מיר האָבען זיך מיט מיין חבר איבערגעלעגט, און ס'איז געבליבען, אַז איהר זאָלט אייך באַמיהען מיט איהם צום דאַנטיסט, און איך וועל מיר געהן אַהיים. [נעמט זיך געזעגענען. איוואַנאו געזעגענט זיך אויך מיט שרה שפיראַ און מיט בעטיץ, דריקט איהר די האַנט זעהר וואָרעם. שניאורסאָן באַמערקט דאָס].

דוד שפיראַן. נו, וואָס דען? אַז איך זאָג, ווייס איך וואָס איך זאָג. וואָס מיך קאָסט שוין אָפּ אַט דאָס פראַוואַזשיר טעלסטווע, זינט איך בין אַ היגער, וואָלט זיך עס איין אַנדערער געמעגט ווינטשען! זעהט איהר אַט די דאָזיגע גרויע האָר? [ווייזט שניאורסאָנען דעם קאָפּ און די באַרד]. דאָס איז אַלץ צו פאַרדאַנקען, איהר זאָלט מיר קיין פאַראיבעל נישט האָבען, איוואַן איוואַנאוויטש, אייער פאָליציע מיט אייערע אוטשאַסטקעס מיט אייערע פראַוועס... [נעמט זיך אַנטהון. אַלע דריי לאָזען זיך צו דער טיר — שניאורסאָן און איוואַנאו אויף צו פריהער, דוד שפיראַ פון הינטען].

שרה שפיראַן [צום מאַן]. דוד! האָסט נאָך אפילו דיין טיי נישט אויסגעטרונקען! האָסט נאָך גאָרניט געגעסען! דוד שפיראַן [שוין פון דער טיר]. וואָס מיר טיי? ווער מיר עסען? ביי מיר איז אַ אידען אַ טובה טהון פריהער פון אַלע טרינקעכצען מיט אַלע עסעכצען! האָסט פאַרגעסען, אַפנים, אַז איך הייס דוד שפיראַן, פון די אמת'ע שפיראַס, איהר פאַרשטעהט צי ניין [שוין פון יענער זייט טיר], פון די סלאַוויטער!...

דער פאַרהאַנג פאַלט.

ענדע פינ'ם ערשטען אַקט.

צווייטער אָקט

[דאס זעלבע גרויסע צימער ביי שפיראז אין הויז, נאך אנדערש צו געקלויבען, אראנזשירט פאר איין אווענט, אויף אויפצונעמען געסט. אויפ'ן טיש בלומען, טייגנעשיר, וואזעס מיט פרוכטען, ניסלעך און אלערליי איינגעמאכטען אויף צו פארבייסען. דער זאל איז גוט באקלויכטען. — ש ר ה ש פ י ר א איז אנגעטהאן שבת'דיג, מיט איהר גאנץ ביסעל ציערונג, וואס זי פארמאגט, פארנומען מיט גרייטען צום טיש און אוועקשטעלען די אלע אויסגערעכענטע זאכען. ס י א מ ק ע העלפט איהר אויסשטעלען די טעלער, די גלעזלעך מיט די קעלישקעס. נאך ווי אזוי ער שטעלט, געפעלט דאס ניט דער מוטער, און זי שטעלט דאס איבער].

ש ר ה ש פ י ר א. ניט אזוי. אָט אזוי דארף שטעהן. קיין עין־הרע, א בחור'על פון דריטער קלאס, און הויבסט נישט אָן צו פארשטעהן פון דאנען אהין. ס'איז נישט דיין מלאכה. געה שוין בעסער צו דיין ארבייט — לערנען, מאכען די אוראָקען!
ס י א מ ק ע. האָסט דאָך מיך אליין גערופען, מאמע, איך זאל דיר העלפען.

ש ר ה ש פ י ר א. העלפען? אז דו קאָנסט אָבער ניט!
ס י א מ ק ע. פאר וואָס קאָן איך ניט?
ש ר ה ש פ י ר א. דערפאר וואָס דו קאָנסט ניט, האָסט דו געהערט א ביסעל! [באווייזט איהם]. אָט דאָס גלאָז באַדארף שטעהן אָט דאָרט, און דאָס שעלעכעל באַדארף שטעהן אָט דאָ, און דער הויכער וויין־קעלישעק — אָט דאָרט, און דאָס קליינע בראַנפּען־קעלישעקעל — אָט־אָדאָ. ווייסט דו שוין?

ס י א מ ק ע. נו, האב איך דאך געוואלט אזוי. [ווי אועק
שטעלען אזוי, ווי די מאמע וויל, ווארפט-אום א ווייזקעלישעק און צעברעכט
איהם].

שרה שפירא. שוין? מזל טוב! אין א גוטער
שטאדט! אנו, וויפיעל קעלישקעס האסט דו שוין צעבראכען?
ס י א מ ק ע. [בלויבט שטעהן]. וויפיעל קעלישקעס? סך-
הכל איינעם א קעלישעק.

שרה שפירא. סך-הכל? דאנקען און לויבען יאסקי
דעם טויבען. א גליק, וואס ניט אלע.

ס י א מ ק ע. וואס בין איך שולדיג, אז ס'איז אזעלכע
קעלישקעס? מע טהוט זיי א ריהר, ברעכען זיי זיך.

שרה שפירא. א ריהר פון א בלייען פייגעלע! [נעמט-
צונויף די שטיקלעך גלאז]. זיין זאל עס שוין א כפרה פאר דיר און
פאר אונז אלע און פאר כל ישראל... [פויזען]. טאמער וואלסט דו
בעסער געגאנגען טאקי מאכען די אוראקען, איידער מאכען היזקות?
ג"ה שוין, געה צו די אוראקען!

ס י א מ ק ע. [באטריבט]. אוראקען? טאג ווי נאכט אוראקען
און אוראקען און אוראקען! איין מאל אין יאהר איז ביי בעטין
אימענינעס, איז אויך אוראקען! [נעהט-אפ אהן חשק. — פון דער זעלבער
טיר קומט-צו בעטי, האלב-אויסגעטהאן, די האר צעלאזט, מיט א שאלעכעל
אויף די נאקעטע אכסלען].

בעטי. [בלויבט שטעהן אויף דער שוועל, קוקט זיך ארום, שיינט].
ניטא נאך קיינער, מאמע?

שרה שפירא. [נישט איבעררייסענדיג איהר ארבייט]. אזוי פריה?
בעטי. און דער טאטע וואו איז? און דער קווארטיראנט?
שרה שפירא. וואו זאלען זיי זיין? אין אוטשאסטאק!
האסט פארגעסען, אז מע האט דעם קווארטיראנט ארויסגערופען
אויף זיעבען פארנאכט אין אוטשאסטאק?

בעטי. וואס זשע איז אזוי לאנג? [קוקט צו זיך אויף דער
האנט, אויף וועלכער ס'איז צו זעהען א גאלדענע בראסלעטעל, מיט א זייגערעל

איינגעפאסט). שוין באלד אכט. [גנבה'ט זיך אונטער נאכענט צו דער מוטער, טראגט איהר צו גלייך צו דער נאז איהר האנט מיט'ן בראסלעטעל, ווייזט איהר אויפ'ן זייגערעל]. וואָס זאָגסט דו, מאַמע, אויף דעם?

ש ר ה ש פ י ר אָ [וואָרפט אַ קוק אויפ'ן בראַסלעטעל און אויף דער טאַכטער]. אַ בראַנזעליעט?

ב ע ט י. אַ בראַסלעט, ניט קיין בראַנזעליעט!

ש ר ה ש פ י ר אָ. אַ גאָלדענער?

ב ע ט י. אַ גאָלדענער.

ש ר ה ש פ י ר אָ. מיט באַרליאַנטען?

ב ע ט י. מיט בריליאַנטען.

ש ר ה ש פ י ר אָ. אמת'ע?

ב ע ט י. אמת'ע.

ש ר ה ש פ י ר אָ [אַ פלעק מיט די הענט]. בע-טי!

ב ע ט י. וואָס'טו זיך דערשראָקען, מאַמע?

ש ר ה ש פ י ר אָ. ס'איז פון איהם? פונ'ם קוואַרטיראַנט?

ב ע ט י. נוראָ, צו די אימעניגעס. וואָס איז דען?

ש ר ה ש פ י ר אָ. „וואָס איז דען“ — פרעגט זי! [פּוויזע].

נישט באַדארפט צו נעמען...

ב ע ט י. [ושענירט]. פאַר וואָס?

ש ר ה ש פ י ר אָ. פאַר שבת... ניט אזוי פיהרט זיך עס

ביי לייטען...

ב ע ט י. ביי לייטען! ווער זענען דאָס די „לייטען“?

ש ר ה ש פ י ר אָ. „לייטען“ — מיינט מען דאָס די גאַנצע

וועלט, אלע אָנשטענדדיגע מענטשען... אָנשטענדדיגע מענטשען זענען

זיך ניט אזוי נוהג.

ב ע ט י. ווי אזוי דען זענען זיך נוהג די אָנשטענדדיגע

מענטשען?

ש ר ה ש פ י ר אָ. ביי אָנשטענדדיגע מענטשען איז פריהערט

אַ וואָרט, דערנאָכעט אַ קנס-מאָל, דערנאָך שרייבט מען תנאים,

ברעכט מען טעלער...

פ ע ט י [ווייל ניט הערען ווייטער]. מאמע! איך האָב דיר גע-
זאָגט וויפיעל מאל, אז וועגען דעם זאָלסט דו מיט מיר גאָרניט
רעדען — עס האלט נאָך גאָרניט דערביי. לאָז מיך צורוח! לאָמיר
פריהער ענדיגען די גימנאזיע.

ש ר ה ש פ י ר אָ. די גימנאזיע וועסט דו, אם ירצה שם,
ענדיגען אין גיכען, הלאוי זאָלען מיר שוין אזוי גיך אויפגערעכט
ווערען אלע אידען... און אויב ער וויל דיר, דו ביזט איהם געפעלען,
באדאָרף ער פריהערט געבען צו וויסען אונז, און מתנות — דאָס
איז שוין נאָכדעם...

פ ע ט י [פארזאָרגט, נעמט נישט אַראָפּ קיין אויג פונ'ם בראַסלעטעל].
קומט-אויס נאָך דיין שכל, אז איך באדאָרף עס איהם אָפגעבען
צוריק?...

ש ר ה ש פ י ר אָ. חלילה! ווער זאָגט דען צוריק? א
מתנה גיט מען ניט צוריק — דאָס איז אַ פאטש אין פנים, האָסט
דו געהערט אַ ביסעל? ... [עס הערט זיך אַ קלונג פון אונטען]. בעטי הילט
זיך איין אינ'ם שאלעכעל און לויפט אַפּ צו זיך. שרה רופט הויך]. סיאָמע!
סיאָמקע? [פון דער זייטיגער טיר באווייזט זיך סיאָמקע]. געה נאָר, מע
קלינגט שוין. [סיאָמקע לאזט זיך אַראָפּ עפענען און קומט באלד צוריק אַ
פאַרשאַפּעטער פון די טרעפּ אַרויף].

ס י אָ מ ק ע. אונזער קוואַרטיראַנט'ס חבר, איוואן איוואַ-
נאָוויטש.

ש ר ה ש פ י ר אָ. אַ? דער גויעץ? אַ וואויל גויעצעל
אָט דער איוואן איוואַנאָוויטש, זיין זאָל ער די כפרה פאַר דיין
מינדסטען נאָגעל!

ס י אָ מ ק ע. פאַר וואָס שעלסט דו איהם, מאמע? פאַר
וואָס קומט עס איהם?

ש ר ה ש פ י ר אָ. ניט דיין עסק, קליינער וועווריק! דו
שטעלסט זיך אויך אוועקעט אויס'טענה'ן מיט דער מאמע? געה,
צו די אוראָקען געה!

ס י א מ ק ע. וויעדער א מאָל אוראָקען און אָבער א מאָל אוראָקען! [געהאַפּט וואַרטשענדיג. עס קומט אַריין שניאָרס און, דער וואָס גילט אונטער'ן נאָמען איוואָן איוואָנאוויטש איוואָנאוואָן].

שניאָרס אָן [אָנגעהאַנגן איז סטודענטישער אונדזפאַרם, פיינטשיק]. אייך קומט מזל-טוב, מאַדאַם. [קוקט זיך אַרום]. וואו איז זי, די אימעניצאַ אַליין? און דער בעל-הבית וואו איז? און אייער קוואַרטיראַנט, מיין חבר?

שרה שפירא [בעט איהם זיצען, זעצט זיך אַליין אויף אַוועק אויף דער קאַנאַפּע, וואָס איז דער אַוואַנסציענע]. די אימעניציע איז נאָך ניט פאַרטיג מיט איהר טואַלעט. איהר וויסט ניט? אַ באַרישני, ביז זי טהוט זיך אָן... און מיין מאַן מיט'ן קוואַרטיראַנט — די זענען אין אַוטשאַסמאַק. טאַקי צוליעב אייער חבר'ס פראַוואָ-זשיטעלסטווע.

שניאָרס אָן. וויעדער אין אַוטשאַסמאַק? וויעדער פראַוואָזשיטעלסטוואָ?

שרה שפירא. וואָס זשע? איהר מיינט, ס'איז גרינג צו זיין א איד? גוט איז אייך, אַז איהר זענט ניט קיין איד, ווייסט איהר ניט פון קיין פראַוועס...

שניאָרס אָן. ער האָט דאָך שוין געהאַט אַלע פראַוועס, אייער קוואַרטיראַנט?

שרה שפירא. אַלע פראַוועס? ניט מעהר זאָלען זיי עס פאַרמאָגען, איך מיינ טאַקי די גוים מיינ איך... [פאַרחאַפּט זיך]. אַהויז אייך. אייך רעכענען מיר ניט פאַר קיין גוים...

שניאָרס אָן [נאַכט]. פאַר וואָס עפּים?

שרה שפירא. דערפאַר, ווייל אויף אייך זיצט אַ אידישער קאָפּ. און אַ פנים, דאַרף איך אייך זאָגען, איז ביי אייך אויכעט אַ אידיש.

שניאָרס אָן [חאַפּט אַ קוק אין שפּיעגעל]. טאַקי באַמת? שרה שפירא. וואָס זשע, איך וועל אייך אויסטראַכטען אַ ליגען? פּרעגט וועמען איהר ווילט... [פאַרחאַפּט זיך]. נאָר אַפּשער

האָב איך אייך דערמיט באַלעדיגט ? בעט איך אייך, איהר זאָלט מיר הונדערט מאָל מוחל זיין...

ש נ י א ו ר ס אָן . באַלעדיגט ? חלילה ! אדרבה, פאַר-קעהרט !

ש ר ה ש פ י ר אָ . זאָל איך האָבען אזא יאָהר, וואָס פאַר אַ חכם איהר זענט ! איך האָב שוין ניט איין מאָל געטראכט, הלאַזי וואָלטען געווען אַ סך אזעלכע גוים, ווי איהר...

ש נ י א ו ר ס אָן . וואָס זשע וואָלט געווען ?

ש ר ה ש פ י ר אָ . וואָלט אפשר געקומען משיח... [רוקט זיך צו געהענטער צום גאסט און רעדט מיט אַ האַלבען טאָן נידעריגער]. יא, וואָס האָב איך אייך געוואָלט בעטען, איוואן איוואנאָוויטש ? [קוקט זיך ארום]. איצט איז דאָ נישטאָ קיינער, קאן איך מיט אייך רעדען אויג אויף אויג. איך האָב מיך שוין עטליכע מאָל געקלויבען מיט אייך צו רעדען... [קווינקעלט זיך]. האָט קיין פאַראיבעל ניט, איך וואָלט עס אפשר ניט באַדאַרפט, נאָר אַ מאמע, אַ מאמע'ס האַרץ... [אנטשליסט זיך]. איך האָב אייך געוואָלט בעטען, איהר זאָלט מיר זאָגען, ווי איין אייגענער, ווי איין אמת'ער גוטער פריינט : ווער איז ער און וואָס איז ער ?

ש נ י א ו ר ס אָן . ווער, אייגענטליך ?

ש ר ה ש פ י ר אָ . ווער !... איהר ווייסט שוין, וועמען איך מיין. אייער חבר מיין איך.

ש נ י א ו ר ס אָן . וועלכען חבר ?

ש ר ה ש פ י ר אָ . וועלכען חבר !... שניאורסאָנען מיין איך !

ש נ י א ו ר ס אָן . אַ ? שניאורסאָנען מיינט איהר ? אַקעגען וואָס פרעגט איהר דאָס, אייגענטליך ? [חאפט זיך צו דער קעשענע, נעמט-ארויס דעם פארטאכאק, וויל פאַררויכערען אַ פאפיראס און געפינט ניט. באַהאַלט צוריק].

ש ר ה ש פ י ר אָ . אַקעגען וואָס איך פרעג ? אַקעגען דעם, וואָס איהר זאָגט, אַז ווער עס פרעגט, דער בלאַנזעט ניט...

שני אורס אן. וואָס זשע פרעגט איהר עפּיס גראָד ביי מיר?

שרה שפירא. ביי וועמען דען זאָל איך פרעגען? איהר זענט דאָך עפּיס מיט איהם, ווי אנדערע צוויי, און ער האַלט דאָך פון אייך עפּיס גאָר ווי איין אייגענער ברודער, טהוט ניט אָהן אייך פון דאָנעט אַהין...

שני אורס אן. סע קאָן זיין... וואָס זשע, אייגענטליך, ווילט איהר וויסען פון מיר?

שרה שפירא. וויל איך וויסען פון אייך, וואָס פאַר אַ מענטש ער איז?

שני אורס אן. זעהר אַ וואוילער מענטש.

שרה שפירא. דאָס איז גאָר?

שני אורס אן. וואָס נאָך האָט איהר געוואָלט?

שרה שפירא. אז ער איז אַ וואוילער מענטש — דאָס ווייס איך אָהן אייך.

שני אורס אן. וואָס זשע ווילט איהר פון מיר?

שרה שפירא. וויל איך פון אייך, אז איהר זאָלט מיר זאָגען, צי ס'איז טאַקי אמת, אזוי ווי ער דערצעהלט, אז ער האָט אַ באַבּושקא, אַ רייכע, אַ מיליאָנשטשיצע פון צוויי הונדערט טויזענט?

שני אורס אן. [שלאַנט איהר איבער]. אַ מאָדנע אידניע איהר זענט! איהר אליין האָט נאָר-וואָס געזאָגט, אז איך בין מיט איהם די בעסטע, די נאָהענטסטע פריינט, געהט איהר ביי מיר זיך נאָכ-פרעגען אויף איהם און קאָנטראָלירען, וואָס ער זאָגט אייך און וואָס ער דערצעהלט אייך!

שרה שפירא. איהר מיינט, חלילה, איך גלויב איהם ניט, אָדער וואָס? איך גלויב איהם אַלסדינג. ער איז אַ בחור — אויף מיר אזא יאָהר! אַ פיינער בחור, און אַ לייטשער בחור, איין אָפּענע האַנט, און אַ גוט האַרץ, און איין איידעלמאַן ביז גאָר. נאָר וואָס דען? עפּיס פעהלט איהם... איך ווייס ניט וואָס... איין

עבירה, וואָס איהר זענט אַ פריסט, וועט איהר מיך ניט פאַר-
שטעהן...

שניאָרס אָן. נישקשה, איהר מעגט רעדען — איך פאַר-
שטעה אלסדינג. [האפט זיך וויעדער צו דער קעשענע, נעמט אַרויס דעם
פאַרטאָבאָ, זעהט, ער איז אַ לעדיגער, אַהן פאַפיראַסען, באַהאַלט ער איהם
צוריק].

שרה שפירא. איהר פאַרשטעהט אלסדינג, נאָר דאָס
וועט איהר ניט פאַרשטעהן. איהר זענט פאַרט נישט קיין איד!
איהר זאָלט זיין אַ איד — עה-עה!...

שניאָרס אָן [דערפריידט]. וואָס זשע וואָלט געווען?
שרה שפירא. וואָלט איהר נאָר אַנדערש פאַרשטאַנען.
און אזוי איז אַרויסגעוואָרפֿען אונזער גאַנצער שמועס.

שניאָרס אָן. עס טהוט מיר לייד. נאָר אַקעגען וואָס,
אייגענטליך, איז אָט דער גאַנצער שמועס?

שרה שפירא. אַקעגען וואָס? אַקעגען דעם, וואָס איהר
זאָגט, מע קען ניט אַ מענטשען, ביז מע עסט ניט אויף מיט איהם
אַ פֿוד זאָלן. איך מײן עס טאַקע אייער חבר, אונזער קוואַרטיראַנט
שניאָרס אָן. איהר זענט דאָך מיט איהם באַקענט שוין אזוי לאַנג,
מע קאָן זאָגען, פֿון קינדווייז אָן, — ווי האַלט איהר פֿון איהם?
איך מײן, וואָס פאַר אַ מיינונג זענט איהר פֿון איהם? איהר מעגט
זיין זיכער, אַז אלסדינג, וואָס איהר זאָלט ניט זאָגען, — איז צווישען
אונז וועט דאָס בלייבען. מיר זענען ניט אַזעלכע מענטשען, חלילה...

שניאָרס אָן [נעמט וויעדער אַ מאַל אַרויס דעם פאַרטאָבאָ.
געפינט נישט קיין פאַפיראַס, באַהאַלט עס צוריק]. הערט, וואָס איך וועל
איך זאָגען, מאַדאַם. איהר אַליין זאָגט דאָך אויף מיר, אַז איך האָב
אַ אידישען קאַפּ אויף זיך...

שרה שפירא. איך זאָג? אַלע זאָגען עס. און אַ
אידיש פנים אויך...

שניאָרס אָן. זעהר שען. וויבאַלד אזוי, פאַרשטעהט
איהר דאָך אַליין, אַז איך פאַרשטעה אייך דורך און דורך. איך

פארשטעה א זאך מיט'ן קוק... מיר דארף מען קיין פינגער אין מויל ניט לעגען...

שרה שפירא. געוויס אזוי! איהר'ט איהם אפפייסען... שניאורסאן. אלזא, הערט זשע מיד אויס, מיין ליעבע מאדאם. איהר האט געפועל'ט ביי מיר. איך וועל אייך זאגען אלסדינג, וואס איהר ווילט. נאָר...

שרה שפירא. נאָר וואָס?

שניאורסאן. נאָר מיט איין תנאי.

שרה שפירא. דהיינו, מיט וואָס פאַר אַ תנאי?

שניאורסאן. איהר וועט מיר פריהער ענטפערען אויף דעם, וואָס איך וועל אייך פרעגען.

שרה שפירא. אָך! מיט'ן גרעסטען פּבור! איך וועל אייך זאגען אלסדינג, ווי איין אייגענעם טאטען... וואָס זשע, אשטייגער, האָט איהר געוואָלט פרעגען?

שניאורסאן. איך האָב אייך געוואָלט פרעגען... דאָס הייסט, איך האָב געוואָלט וויסען ביי אייך, צי ער האָט גערעדט מיט אייער טאכטער, צי מיט אייך נאָר אליין?

שרה שפירא. [פינטעלט מיט די אויגען]. ווער גערעדט?

שניאורסאן. אזוי? איצט פרעגט איהר שוין „ווער?“ איך רעד פונ'ם זעלביגען פארשוין, וואָס איהר... איך וויל וויסען, צי ער האָט מיט אייך גערעדט?

שרה שפירא. [פינטעלט מיט די אויגען]. וועגען וואָס גערעדט? האָט קיין פאַראיבעל ניט — איך פארשטעה ניט גוט רוסיש... שניאורסאן. [שוין אַ ביסעל בייז]. א? איהר פארשטעהט ניט גוט רוסיש? [ווייל אויפשמעהן].

שרה שפירא. [האָט איהם אַפּ]. האָט קיין פאַראיבעל ניט, אייוואן אייוואנאוויטש, אפשר האָב איך אייך באַלעדיגט? שניאורסאן. באַלעדיגט? זאָל גאָט היטען! איך האָב פיינט באַלעדיגען זיך... איך מיין נאָר, אז איהר זענט, דאכט מיר, שוין צו אַ קלוגעטשקע!...

שרה שפירא. למאי זאלט איהר מיך חושד זיין, איוואן
איוואנאָוויטש? גלויבט מיר, זאל עס מיר אָנגעהן, וואָס איך ווינטש
איך! ... מײן מאַן, אַשטייגער, זאָגט אויך אויף אײך, אַז איהר
זענט אַ גאָלד. און אפילו מײן טאָכטער, וואָס האָט פײַנט אַזוי
ניך נאָכגעבען, — איהר קענט דאָך זי, זי איז אַ שפּיראַ, פון די
שפּיראַס — זאָגט זי אויך, אַז...

שניאָרסאָן [אויפגעלעבט]. אַז וואָס?
שרה שפירא. אַז... אָבער איהר וועט דאָך עס קיינעם
ניט איבערגעבען?

שניאָרסאָן. פאַר וועמען האָלט איהר מיך?
שרה שפירא. מײן טאָכטער זאָגט, אַז זי זאל האָבען
די פּרכות, וואָס איהר זענט מעהר איד, ווי אונזער שכן שניאָרסאָן.
שניאָרסאָן. אָט דאָס איז גאָר?

שרה שפירא. וואָס נאָך האָט איהר געוואָלט?...
[רוקט זיך צו נאָך אַ מאָל נאָהענט צו איהם, רעדט שטיל און זיס]. הכלל, איז
וואָס זאָגט איהר וועגען איהם?

שניאָרסאָן [מאכט זיך תמ'עוואַטע]. וועגען וועמען?
שרה שפירא. וועגען וועמען! ... וועגען שניאָרסאָנען!
שניאָרסאָן. וועגען שניאָרסאָנען? גאָרניט. וואָס
האָב איך אויף איהם צו זאָגען? איך האָב אײך נאָר אַ פּרעג
געגעבען אַ זאך, וואָס איך וואָלט עס געדאַרפט וויסען, טאַקע פון
אַייער אינטערעס וועגען, מאַכט איהר זיך נאָאָווי, גלײַך ווי איהר
פאַרשטעהט ניט, — האָב איך מיט אײך ניט וואָס צו רעדען...
[שטעהט אויף, האַפּט זיך וויערער אַ מאָל צו די פאַפּיראַסען, לאָזט זיך געהן].

שרה שפירא [דערשראָקען]. וואוהין איז, איוואן איווא-
נאָוויטש? אָט באלד קומען זיי דאָך, אַייער חבר און מײן מאַן
און די איבעריגע געסט...

שניאָרסאָן. אויף אײן מינוט. איך האָב פאַרגעסען
קויפּען פאַפּיראַסען. איך קום באלד צוריק. [געהט אַפּ. פון צווייטען
צימער שטעקט זיך אַרויס בעט'ס קאַפּ; די האַר שוין צוגעקלויבען].

בעטי. מאמע! ווער איז דאָ געווען? מיט וועמען האָסט
דו דאָ געשמועסט?

שרה שפירא. דער כפרה'ניק איז דאָ געווען. קום גאר
אהער, בעטי!

בעטי. [געהט צו]. וואָסער כפרה'ניק?

שרה שפירא. זי ווייסט שוין ניט וואָסער כפרה'ניק!
אונזער קווארטיראנט'ס חבר.

בעטי. קאָנסט דו דאָך זאָגען איוואן איוואנאָוויטש. וואו
זשע איז ער אהינגעקומען?

שרה שפירא. וועט זי מיך לעהרנען רעדען! ער קומט
באלד צוריק. זיין, טאָכטער, איך דארף דיר עפּים דערצעהלען א
שענס.

בעטי. אביא שענס. [זעצט זיך אוועק ביידע אויף דער קאנאפּע,
וואָס נאָהענט צו דער ראמפּע].

שרה שפירא. ווער ס'איז שען — איך בין סלוג.

בעטי. אַקעגען וואָס איז דאָס געזאָגט געוואָרען?

שרה שפירא. אַקעגען דעם, וואָס דו זאָנסט: „א סוד
פאר גאנץ בראָד“. לאָזט זיך אויס, אז פונ'ם סוד ווייסט די גאנצע
וועלט, אחוץ מיר, טאטע-מאמע.

בעטי. וואָסער סוד?

שרה שפירא. וועגען דיר מיט אונזער קווארטיראנט,
אז עס האלט ביי...

בעטי. [זעבויזערט]. אי, מאמע! עס האלט גארניט דערביי.

האָב איך דאָך דיר געזאָגט שוין! איך קלער גאר אפילו ניט פון
דעם, וואָס דו מיינסט און וואָס דיר ווילט זיך...

שרה שפירא. פון וואָנען זשע ווייסען דאָס אנדערע,
זייטיגע מענטשען?

בעטי. פון אייך אליין מסתמא. איך מיינ טאָסי פון דיר
און פונ'ם טאטען. איהר זאָלט ווינציגער רעדען דערפון, וואָלט
קיינער ניט גערעדט.

שרה שפירא. מיר רעדען דען עפּים? מיר שווייגען!
רעדען רעדען אנדערע, זייטיגע.

בעטי. ווער זענען די אנדערע, די זייטיגע?
שרה שפירא. אָט, למשל, אָט דער גוי האָט אָפּגערעדט
מיט מיר אַ האַלבע שעה...

בעטי. [אומרוהיג]. וואָס זשע האָט ער גערעדט מיט דיר?
שרה שפירא. ער האָט מיך געפרעגט, ווי אזוי און
וואָס און ווען, און וואו האַלט דאָס ביי אייך מבח'ן שידוך...
בעטי. [אויסער זיד]. טאקי אזוי, מיט די ווערטער האָט ער
ביי דיר געפרעגט?

שרה שפירא. דוקא מיט די ווערטער ווילסטו?
בעטי. ווי אזוי זשע פאָרט האָט ער דייך געפרעגט?
שרה שפירא. וואָס איז ביי מיר — אַ קאָפּ פון אַ
באָדי? איך בין טאקי מחויב צו געדענקען איטליכס וואָרט באַר-
זונדער? און וואָס ביזטו דו עס פאַר אַ סליעדאָוואַטעל, וואָס איך
דאַרף דיר אָפּנעכען דין-וחשבון? איך דערצעהל דיר, אז ער האָט
מיך געפרעגט — האָט ער מיך געפרעגט. קיין לינגערין בין איך,
דאכט זיך, ניט געווען קיינמאָל, און היינט אויך ניט...

בעטי. [איינגעהאַלטען]. גוט, מאַמע. איך זאָג דען, חלילה,
עפּים? ... הכלל, לאַמיר הערען ווייטער. וואָס זשע האָסטו דו איהם
דערויף געענטפערט?

שרה שפירא. ענטפערען וועל איך איהם? אזא נאַר
בין איך טאקי? איך האָב אָנגענומען אַ פולען מויל מיט וואַסער
און האָב געחאפּט אַ שווייג.

בעטי. גאָרנישט געענטפערט?

שרה שפירא. אזוי ווי די וואַנט!

בעטי. אַ שאַד. האָסטו איהם באַדאַרפט זאָגען, ערשטענס,

אז ס'איז אַ נעכטיגער טאָג...

שרה שפירא. געוויס האָב איך איהם געזאָגט, אז ס'איז

אַ נעכטיגער טאָג.

ב ע ט י . און, צווייטענס, אז זייטיגע מענטשען האָבען דאָ
ניט וואָס צו אינטערעסירען זיך...

ש ר ה ש פ י ר אָ . נאָך שענער האָב איך איהם געזאָגט.
איך האָב איהם געזאָגט, אז ער מעג טאָקי האָבען א אידישע נאָז,
נאָר שטעקען זי אַהין, וואו מע דאַרף ניט, איז ניט גויםיג...

ב ע ט י . זעהסט דו, מאמע, דאָס איז שוין איבעריג. דאָס
האָסט דו איהם נ י ט באַדאַרפט זאָגען.

ש ר ה ש פ י ר אָ . חלילה ! אזוי טאָקי, מיינסט דו, מיט
די ווערטער ? אזוי גראָב בין איך נאָך ניט ! איך האָב איהם נאָר
געזאָגט, אז אַלע געפינען, אפילו דו אויך, אז ער האָט א אידישע
נאָז... [בעטי מאַכט א באַוועגונג]. גוין ! דאָס הייסט, נישט קיין
אידישע נאָז האָב איך איהם געזאָגט, נאָר א אידיש פנים...

ב ע ט י . [אומגעדולדיג]. צו וואָס, מאמע, האָבען דיר געטויגט
אָט די איבעריגע רעד ? און וואָס איז דאָס גלאַט פאַר איבעריגע
שמועסען ? און וואָס ווילט איהר פון מיר מיט אייערע שידוכים ?...
ש ר ה ש פ י ר אָ . שאַ ! שריי ניט אזוי ! מע ווערט פון

דיר ניט גליקליך, האָסט דו געהערט אַ ביסעל !

ב ע ט י . מאמע ! איך וויל זיך מיט דיר ניט צעקריעגען
היינט, אויף מיינע אימענינעס. נאָר איין זאך וועל איך ביי דיר
בעטען : דו זאָלסט זיך ניט אַריינמישען אין מיינע געשעפטען.

ש ר ה ש פ י ר אָ . אין איהרע געשעפטען !...

ב ע ט י . גוראָ. יעדער האָט זיך זיינע געשעפטען. דו
זאָלסט שטעהן פון דערווייטען, צוקוקען — און שוין !

ש ר ה ש פ י ר אָ . הערען און זעהען און שווייגען ?

ב ע ט י . און שווייגען ! איך בין שוין ניט קיין קליין
מיידעלע. איך קאָן שוין מיין שטערטעל באַשטעהן. אַך בין שוין
אַלט נייענצעהן יאָהר !

ש ר ה ש פ י ר אָ . אזוי ? אַזש נייענצעהן יאָהר ? פססנו !
אַ קלייניגקייט ? וואָס זאָגט איהר אויף דעם פרעסטאַרעץ ? נייענ-
צעהן יאָהר ! נעם דערהערט זיך אַ קלונג. בעטי אַנטלויפט צו זיך. שרה

רופט סיאַמקען אויף אַ קול. סיאַמקע? סיאַמעניו, געה נאָר, מע קלינגט!
[סיאַמע קומט-אַרויס, לויפט עפענען און קומט אַרײַן מיט'ן פאַטער].

דוד שפירא [טראַגט אין ביידע הענט פעקלעך און סקארמוטשען,
גיט דאָס איבער שרה'ן, טהוט זיך אויס]. ננו, נאָדיר אַ לויפעניש! באַ-
שערט געווען צרות — האָט גאָט צוגעשיקט אַ קוואַרטיראַנט מיט
פראַוואַזשיטעלסטוועס! טאָמער איז קאַרג אייגענע צרות, באַדאַרף
מען נאָך האָבען פרעמדע!

שרה שפירא. וואו זשע איז ער אליין?

דוד שפירא. ווער?

שרה שפירא. דער קוואַרטיראַנט.

דוד שפירא. שניאורסאָן? ער קומט באַלד. ער האָט
זיך קוים אַרויסגעחאַפט פון דאָרט, ווי פון אַ באַד, און איז אַוועק-
געפלוגען קויפען בלומען און אַ טאָרט לכבוד די היינטיגע אימע-
נינעס. [קוקט זיך אַרום]. וואו איז זי ערגיץ, אונזער אימעניניצע?
שרה שפירא. זי טהוט זיך אָן. [צו סיאַמקען]. דו געה
נאָר צו דינע אוראַקען. האָסט דאָ ניט וואָס צו שטעהן.

דוד שפירא. וואָס יאָנסט דו אַרום דאָס קינד? די
אוראַקען און די אוראַקען! היינט אויך אוראַקען? [סיאַמקע קוקט
מיט דאנקבאַרקייט אויפ'ן פאַטער].

שרה שפירא. איך וויל ניט, ער זאָל דאָ שטעהן. איך
באַדאַרף מיט דיר עפּים רעדען.

דוד שפירא. אַ סוד? [צו סיאַמקען]. נו, געה, מיין זוהן,
וועסט נאָכדעם אַ ביסעל שפּעטער אַרויסקומען, וועסט דו פאַרזוכען
פון אָט די אַלע גוטע זאַכען. [ווייזט איהם אויף די פעקלעך, וואָס אויפ'ן
טיש. — סיאַמקע אָפּ]. נו, וואָס פאַר סודות, לַמַּשֶׁל?

שרה שפירא. [רעדט שטיל, כמעט דעם מאָן אויפ'ן אויחער].
איך קאָן דיר אָנזאָגען אַ בשורה, דוד: עס האַלט שוין ביי זיי ווייט.
נאָר ווייט.

דוד שפירא. [דוקא הייד]. ביי וועמען ביי זיי?

שרה שפירא. ששש! ... פלומרשט ווייסט ער ניט.
 מע באדארף איהם צעקויען און אריינלעגען אין מויל אריין. ביי
 די קינדער — ביי אונזער טאכטער מיט'ן קווארטיראנט.
 דוד שפירא. אט אזוי אז דו רעדסט, פארשטעהט מען.
 וואס זשע הייסט עס „ווייט"? און וואס עפּיס אזא גדולה אויף
 דיר?

שרה שפירא. פאר וואס ניט? האסט א שענערען
 שידוך? א משפחה, זאגסט דו דאך אליין, די ליבאוויטשער
 שניאורסאָנס. די ערשטע ביי אידען.

דוד שפירא. ניט די ערשטע, נאך די צווייטע. פריהער
 די שפיראס, דערנאך די שניאורסאָנס. נו? און ווייטער וואס?
 שרה שפירא. און ווייטער — דער יונגערמאן אליין.
 דוד שפירא. איך האב קענען יונגענמאן גארניט וואס
 צו זאגען, בלתי וואס ער איז א ביסעל... א ביסעל... [זוכט מיט די
 פינגערן.] א ביסעל אונטערגעשלאגען מיט גוי.

שרה שפירא. דערפאר איז ער אָבער א דימענט פון
 א מענטשען און האט א רייכע באַבע א מיליאָנשטיצע...
 דוד שפירא. זעהסט דו, דאָס איז שוין ביי מיר דאָס
 לעצטע שבלעצטע. ערשטענס, האב איך די מיליאָנען איהרע נישט
 געזעהלט, און זיי וואַרעמען מיך ווינציג-וואָס. און, צווייטענס,
 וואָס אַנבאַלאַנגט געלט — איז אונזער בעטי נישט קיין אַביווער.
 [מיט גרויזן.] זי איז שפירא'ס א טאכטער, און קומט-אַרויס, דו פאַר-
 שטעהסט צי ניין, פון די אמת'ע...

שרה שפירא. פון די אמת'ע, פון די סלאוויטער
 שפיראס. מע ווייסט שוין. מע האט שוין געהערט! איז זי אָבער
 נאָמעט און באַרוועס, גאט זאל ניט שטראָפּען פאַר די רעד, און האט
 ניט א קאָפּיקע נדן — דאָס דאַרף מען ניט פאַרגעסען. און היינטיגע
 צייטען, א מיידעל אָהן נדן, איז אזוי ווי א... א...

דוד שפירא. נו, זאג שוין, נו — ווי א חזן אָהן איין
 עמוד, ווי א מלמד אָהן א קנעלונג, אָדער ווי א שטוב אָהן א דאך...

נאָר זאָג מיר, איך בעט דיר, נשמה מיינע, פון וואָנען ווייסט דו דאָס, אז עס האַלט ביי זיי אזוי ווייט? בעטי האָט מיט דיר גערעדט? צי ער אליין?

שרה שפירא. מיט מיר דאָרף מען רעדען? און וואו זענען מיינע אויגען? [רעדט נאך שטיקער]. זאָלסט אַנקוקען, דוד, אַ בראַנזעליעט האָט ער איהר אונטערגעטראָגען, היינט צו די אימער-נינעס, מיט באַרליאָנטען — אַט אזעלכע באַרליאָנטען! [ווייזט מיט די הענט].

דוד שפירא. [דערשטוינט]. אַ בראַסלעט? בריליאָנטען? [הויד]. וואָס פאַר בראַסלעטען? וואָס פאַר בריליאָנטען? ... פע! ביי מיר געהט עס ניט! איך בין אַ שפירא! [טהוט זיך אַ וואָרף צום זייטיגען צימער].

שרה שפירא. [האלט איהם צו ביים אַרבעט]. שששא! מאַך נישט קיין געפילדער! באַווייז ניט אַרויס דעם כּהן! דאָס אייגענע קאָן מען אַ ביסעלע שטילער אויך! צו וואָס איז דער כּעס, האָסט דו געהערט אַ ביסעל?!

דוד שפירא. [אין כּעס]. וואָסער כּעס? ווער איז אין כּעס? איך האָב פיינט מיט כּעס! איך האָב ליעב מיט גוטען! אַט געה איך אַרײַן און זאָג איהר צוויי ווערטער — איך האָב פיינט לאַנגע דבורים! איך וועל איהר זאָגען אזוי: „הער זשע אויס, טאַכטער. מילא טאַרטען, בלומען — דאָס פאַרשטעה איך נאָך. אַבער בראַסלעטען? בריליאָנטען? ... זאָלסט אזוי גוט זיין און מוחל זיין איהם אָפּגעבען דעם בראַסלעט צוריק — און שוין!“ ... [לאָזט זיך געהן צו כּעסין אין איהר צימער].

שרה שפירא. [געהט איהם נאָך]. נאָר מיט גוטען, דוד. איך בעט דיר, ניט מיט בייזען. היינטיגע קינדער טאָר מען ניט אַנדערש...

דוד שפירא. [געהענדיג]. זי לעהרענט מיר, ווי אזוי צו רעדען! [אפ]. — שרה בלייבט שטעהן פון דער זייט טיר, לעגט צו איין אויהער,

הערטאונטער, טאמער וועט זי האפען א ווארט. — איז דער צייט דערהערט זיך א קלונג. סיאמקע לויפט עפענען און קומט צוריק א פארטאפעטער].

ס י א מ ק ע. איוואן איוואנאָוויטש !

ש ר ה ש פ י ר א. דער רוח האָט איהם געבראכט צו טראָגען — אַ חיטרע גויעץ ! [טרעטאָפּ פון דער טיר, פריינטליך צום אַריינגעקומענעם שניאורסאָן, וואָס גילט פאַר איוואנאָו]. מײַן מאַן איז שוין דאָ. ער טהוט זיך איבער.

ש נ י א ו ר ס אָן. און מײַן חבר ? [נעמט־ארויס אַ פאַפיראַס]. ש ר ה ש פ י ר א. שניאורסאָן ? ער קומט אויך באַלד צו געהן. [עס הערט זיך וויעדער אַ קלונג]. אָט דאָס דאַרף ער זיין מסתמא. סיאָמעניו, זיי זיך מטריח ! [סיאָמקע לויפט עפענען און קומט צו לויפען].

ס י א מ ק ע. אונזער קווארטיראַנט שניאורסאָן ! [עס קומט אַריין איוואנאָו, וואָס גילט אַלס שניאורסאָן, אָנגעלאָדען מיט בלומען איז איין האַנט און מיט אַ פראכטפולען טאַרט אין דער אַנדערער האַנט. דאָס פנים שיינט. מיט אַ צופריעדען שמייכל גריסט ער זיך מיט זיין חבר און שטעלט־אָוועק די בלומען מיט'ן טאַרט אויפ'ן טיש. אין דעם קומט אַן דוד שפיראַ פון דער טאַכטער'ס צימער צוריק, באַגריסט זיך מיט'ן קווארטיראַנט'ס חבר שניאורסאָן, וואָס גילט אַלס איוואנאָו, האַפט אַ קוק אויפ'ן קווארטיראַנט'ס בוקעט מיט'ן טאַרט, קוקט זיך איבער מיט'ן ווייב פיעלדייטיג].

ש ר ה ש פ י ר א. [צום קווארטיראַנט, פריינטליך, נעמט־צו דעם בוקעט מיט'ן טאַרט]. וואָס האָט איהר באַדאַרפט נאָך אַליין זיך מטריח זיין ?

ד ו ד ש פ י ר א. [צום ווייב]. אַליין איז מעהר מצוה, דו פאַרשטעהסט צי נײַן... [צום קווארטיראַנט און צו זיין חבר]. זיצט, פאַר וואָס זיצט איהר נײַט ?

ש ר ה ש פ י ר א. [טראָגט זיי אונטער שטוהלען]. זיצט, פאַר וואָס זיצט איהר נײַט ? [זיי באַדאַנקען, ווילען נײַט זיצען, פאַרוויכערען צו פאַפיראַסען. — שרה צום מאַן, אויף אידיש]. נו, דוד, וואָס איז מיט'ן אַוטשאַסטאַק ? פטור געוואָרען ?

ד ו ד ש פ י ר א. [צום ווייב, אויף אידיש]. וואָס דען ? איה, אַז איך געה ! איך האָב זיי אַלעמען פאַרשטופט דאָס מויל : דעם

אריינגערוקט אין יד אריין א צעהנערעל, דעם מטמא געווען מיט
א פינפערעל, דעם אריינגעוואָרפֿען א דרייערעל, און אונזער דוואָרניק
איך א. חצי פויגעל... [צום קווארטיראנט'ס חבר, צום אמת'ען שליאורסאן,
וואס גיט אלס אייוואנאו]. הערט איהר, וואס איך וועל אייך זאָגען.
אייוואן אייוואנאוויטש? [זיפצט אפ]. ס'איז שווער צו זיין א איד!
שווער און ביטער, ווי דער טוידט!

שניאורסאן [צו שפיראן, כלומרשט פארוואונדערט]. טאקי?
וואס איז דען? [צום חבר]. וויעדער דאס אלטע ליעדעל? וויעדער
אומשטאטאק? וויעדער פראוואָזשיטעלסטוואָ? נאך ניט צו-
געגעסען זיך?
אייוואנאוואו. פוסטיאקי! [צו שרה'ן]. און וואו איז די
אימעניצא?

שרה שפירא [צום קווארטיראנט]. זי קומט באלד ארויס.
דוד שפירא [צום קווארטיראנט'ס חבר]. איא, דא איז עס
ביי איהם, "פוסטיאקי"? איא, דא איז ער ביי זיך א גאנצער תקיף?
אנו, פרעגט איהם אקארשט, וואס האָט ער געזאָגט דאָרטען, בעת
דער אלטער סטאָלאָנאטשאַלניק האָט איהם א רופ געגעבען: "עי,
הערשקא, קום נאָר אהער!"

אייוואנאוואו [צום חבר]. דו פארשטעהסט? איין אלטער
שכור, פארגינט ער זיך מיר זאָגען "דו", — זאל איך איהם
שווייגען?

שניאורסאן [לאכט. צום חבר]. וואס זשע האָסט דו איהם
דערויף געענטפערט?

אייוואנאוואו. איך האָב איהם דערויף גאָרנישט געענט-
פערט. איך האָב איהם נאָר א פרעג געגעבען: "פון ווען-אן זענען
מיר דאָס געוואָרען אזוי נאָהענט, וואָס מיר, "דוצען" זיך איינס דאָס
אנדערע?"

שניאורסאן [לאכט]. נו, און ווייטער וואָס?
אייוואנאוואו. ווייטער זאָגט ער צו מיר: "מאָלשטאט,
זשידאָוסקאָיא מאָרדא!" — שיער ניט אַרויס א סקאנדאַל...

ש נ י א ו ר ס אָן [ווערט צעגאנגען פאר געלעכטער]. הא - הא - הא !
 ד ו ד ש פ י ר אַ [צום ווייב, וואס איז פארנומען מיט אויפבינדען
 די פעקלעך און אויסשטעלען אלץ אויפ'ן טיש]. זעה נאָר זעה, ווי דער האָט
 זיך אַ ביסעל צעלאַכט ! [צו שניאורסאָנען]. אייד איז גוט צו לאַכען.
 אז איהר זענט זיך אַ סטודענט, און הייסט איוואן איוואָנאָוויטש,
 און האָט אַ טאטען אַ דעיסטוויטעלני סטאטסקי סאָוועטניק... איך
 וואָלט אַ בעלן געווען אויף אַ משיקאָוועסט זעהען, ווען איהר זאָלט
 זיך געפינען, למשל, אין זיין פעל [ווייזט אויפ'ן קווארטיראָנט] האָטש
 ניט לאַנג, האטש איין יאָהר... [ביידע חברים קוקען זיך איבער און שיסען
 אויס אַ געלעכטער. — אין דעם קומט'אָן בעטי פון איהר חדר, אַנגעהאָן שוין
 ניט ווי אַ שילערין, נאָר אין אַ לאַנג קלייד, מאַדערן פאַרקעמט. ביידע חברים
 לאָזען זיך צו איהר, גראטולירען זי מיט איהר געבורטסטאָג. פאַטער און מוטער
 קוועלען אָן. — גראטולירענדיג, דערזעהט שניאורסאָן אויף בעטי'ס האַנט דאס
 בראסלעטעל. בעטי באַמערקט עס, ווערט רויט, באַהאַלט איהר האַנט. ביידע
 חברים קוקען זיך איבער].

ב ע ט י. וואָס איז דאָ ביי אייך אזוי פרייליך — איך האָב
 געהערט אייער געלעכטער אזש אַהין ? פון וואָס רעדט זיך דאָ ?
 ד ו ד ש פ י ר אַ [צו דער טאכטער]. מיר רעדען דאָ פון דעם,
 ווי ס'איז שווער צו זיין אַ איד. פאַרשטעהט מיך ניט איוואן איוואָ-
 נאָוויטש. זאָג איך זיי, זיי זאָלען פרובען זיין אַ איד האָטש איין
 יאָהר, וואָלטען זיי שוין געפיהלט דעם טעם. לאַכען זיי פון מין
 געדאַנק.

ש נ י א ו ר ס אָן [צו שפיראָן]. אַנטשולדיגט. ניט פון אייער
 געדאַנק האָבען מיר געלאַכט, נאָר פון מיין חבֿר, ווי ער האָט זיך
 דורכגעשמועסט מיט'ן סטאַלאַנאטשאַלניק. [צו בעטי]. יענער האָט
 מכבד געווען מיין חבֿר מיט אַ סאָמפלימענט.

ב ע ט י [צו שניאורסאָנען]. איהם אָנגערופען מיט'ן אמת'ען
 נאָמען ?

ש נ י א ו ר ס אָן. גלייך ווי איהר זענט געווען דערביי.
 [ביידע חברים לאַכען].

דוד שפירא [צו שניאורסאנען]. איהר לאכט, איא? ביי אייך איז גארניט, אז איהר הערט דאס דאזיגע שענדליכע וואָרט, ווייל איהר זענט אַ כריסט, פיהלט איהר ניט. און ביי אונז טריפט זיך פלוט! דאכט זיך, וואָס אזעלכס שטעקט אינ'ם וואָרט „זשיד“? נאָר אז אַ גוי זאָגט דאָס אַרויס, זאָגט ער עס מיט אזוי פיעל רשעות און מיט אזוי פיעל גיפּט, אז ניט ווילענדיג פיהלט איהר זיך באלעדיגט... אודאי איז ער געוואָרען אָנגעצונדען, אייער חבר [ווייזט אויף איוואַנאווע, וואָס גילט אלס שניאורסאָן], אז יענער האָט איהם אַ זאָג געגעבען „זשידאָווסקאָיאַ מאָרדאָ!“ מע קאָן ווערען ניט נאָר אָנגעצונדען — מע קאָן די אַפּאַפּלעקציע באַקומען! [קאכט זיך]. פאַר וואָס? פאַר ווען? וועמען טשעפעט ער? וועמען מאַכט ער דאָ ענג? גלאַט מע נעמט אַ בחור, גאָט די נשמה שולדיג, און מע שלעפט איהם אלע מאָל אין אומשאַססאָק, איהר פאַרשטעהט צי ניין, מע לאָזט איהם ניט זיצען רוהיג איין וואָך אפילו. זיי זוכען אלע מאָל אַ נייע עבירה אויף זיין פראַוואָזשיטעלסטווע: דאָס געפעלט זיי ניט — דער דאָנטיסט איז ניט רעכט פּשוט; דאָס דאכט זיך זיי אויס, אז די דאָקומענטען זענען ניט, ווי עס געהער צו זיין... יאָ גאָט'ס רחמנות אויפ'ן יונגענמאַן...

א י ו א נ א ו ו [צו שפיראָן]. וואָס האָט איהר אויף מיר אזוי רחמנות?

ש נ י א ו ר ס אָן. יאָ-נו, וואָס באַוויינט איהר איהם אזוי? דוד שפיראָ. דערפאַר, וואָס דאָס האַרץ טהוט וועה. דערפאַר, וואָס איך בין אַ איד, און אַ איד איז ניט קיין גוי. אַ גוי האָט ניט אין זיך קיין קאפּ רחמנות...

א י ו א נ א ו ו [צו שפיראָן]. אזוי מיינט איהר — אז נאָר אַ איד פאַרמאָגט דאָס געפיהל פון רחמנות?

ש ר ה ש פ י ר אָ [צום מאַן, אויף אידיש]. צו וואָס טויג דיר דבר'ען פאַר איין ערל אזעלכע ווערטער? זעהסט דאָך, אז דער יחודי [ווייזט מיט די אויגען אויף איוואַנאווען] נעמט זיך אַזש אָן זיין קרוודע...

ד ו ד ש פ י ר א [אויף אויף אידיש]. סקאצעל קומט — אָט
איז זי אויך דאָ! [אויף רוסיש]. איך זאָג ניט, אז אַ בריסט פאַרמאָגט
נישט דאָס געפיהל פון רחמנות. איך זאָג נאָר, אז אַ גוי אויף אַ
אידען האָט אזוי פיעל רחמנות, ווי אויף אַ הונט, נאָך ווינציגער —
אָט וואָס איך זאָג! [צו שניאורסאָנע, וואָס גילט אלס אינאָנאָו]. זייט
זיך מורח, אז איהר האַנדעלט קעגען אונז, אידען, אַ סך ערגער, ווי,
למשל, קעגען הינט, אָדער קעגען פערד. הינט זענען ביי אייך פטור
פון פראַוואַזשיטעלסטווע, אויף פערד איז ביי אייך פאַרהאָן אַ חברה
„צער בעלי-חיים“, און אונז, אידען, איז ביי אייך אַ מצוה צו יאָגען
און צו רודפֿען און צו שלאָגען און צו טרייבען און צו מאַכען
פאָגראַמען...

ב ע ט י [צום פאטער]. וואָס טענה'סט דו, פאפא, צו אייוואַ
איוואַנאוויטשען? איוואַן איוואַנאוויטש איז ניט פון יענע בריס-
טען, וועלכע...

ד ו ד ש פ י ר א [צו דער טאכטער, לאזט איהר ניט ענדיגען].
איך ווייס, איך ווייס, אז זיי זענען ניט פון יענע. הערסט דו!
דעריבער זאָג איך עס זי! מיט איין אַנדערען וואָלט איך דען אַריינ-
געלאָזט זיך אין אַזעלכע רעד? [צום קוואַרטיראַנט'ס חבר]. איך וואָלט
אַ בעלן געווען זעהען, איהר זאָלט זיין אַ איד, און ענדיגען גימנאַזיע
מיט אַ גאָלדענער מעדאַל, און ניט אַריין אין אוניווערסיטעט, און
האַבען צו טהון מיט דאָנטיסטען און מיט נאָדיראַטעליס און מיט
סטאַלאַנאַטשאַליקעס און מיט נאָך אַזעלכע שוואַרצע יאָהר!

ש נ י א ו ר ס אָ ו [צו שפיראן]. וואָס זשע וואָלט געווען?
ד ו ד ש פ י ר אָ. וואָלט איהר געפיהלט דעם טעם, וואָס
הייסט אַ שטיפקינד, און וואָס הייסט זיין אין גלות, נעזונד, גרויס
איטליכען אין די אויגען... עך-עך-עך, איוואַן איוואַנאוויטש!
איהר מעגט זיך טאָסי איבערנעמען מיט אייערע לייט, וואָס באַ-
קלאָגען זיך אויף אונז, אידען, און וואַרפען אונז אויס אַלערליי
חטאים, זאָגען אויף אונז, אז מיר זענען בלוטצאָפערס, אז מיר
זויגען אייער בלוט. הא-הא! ניטאָ ווער ס'זאָל לאַכען! מיר

זענען דאָס די בלוטצאפערס ביי דער וועלט! [אָפּע מאַל מיט מעהר
 הייז]. מיר, וואָס פאַרנעמען דעם לעצטען אָרט, וואָס זענען נידע-
 דעריגער פון נידעריג — איך ווייס? ציטערען פאַר אַ פליענ, —
 זענען מיר דאָס אייערע גזלנים! אייערע בלוטפרעסער!... ניין!
 די אמת'ע בלוטצאפערס, אויב איהר ווילט וויסען, — דאָס זענט
 איהר, איהר, פריסטען! יא. איך זאָג עס אייך גאנץ אָפּענטליך,
 אין די אויגען: איהר — איך מיינ ניט אייך, איך מיינ דאָס
 גאנצע רוסישע פאָלק — איהר זענט אַ בלוטדורשטיג פאָלק, איהר
 פאַרשטעהט צי ניין!...

א י ו א נ א ו ו [צו שפיראָ, מיט איינגעהאַלטענער אויפּרענונג].
 מיר דאכט, אַז דאָס איז שוין אַ ביסעל צו שאַרף געזאָגט. פון
 וואָנען זענט איהר דאָס אַזוי קלאָר אין פריסטען? פון ווען-אָן
 קענט איהר דאָס אַזוי דאָס רוסישע פאָלק?

ד ו ד ש פ י ר אָ. פון וואָנען איך בין אַזוי קלאָר — דאָס
 איז אַ באַזונדערע זאך. איך בין, דאנקען גאָט, קלאָר אומעטום.
 נאָר מיר דאכט זיך, אַז דאָס דאָזיגע פרעגען ביי מיר האָבען באַ-
 דאַרפֿט זיי [ווייזט אויף שניאורסאָנען, וואָס גילט אַלס איוואָנאָר], ניט איהר.
 [איוואָנאָו וויל ענטפערען. שניאורסאָן טהוט זיך מיט איהם אַ קוקאיבער.
 איוואָנאָו בלייבט שטיל, פאַררויכערט נאָר אַ פאַפּיראַס. דוד שפיראָ רעדט
 ווייטער, ווענדט זיך צו שניאורסאָנען]. אַט נעמט, למשל, אַט דאָס אָ:
 איהר באַשולדיגט אונז, אַז מיר באַנוצען אייער בלוט אין אונזערע
 מצות, אַז עס קומט פסח...]

ש ר ה ש פ י ר אָ [איז דער קופּט, האַלט אידיש, האַלט לשון-קודש].
 טאָמער ווייסט דו, צו וואָס דאַרף מען דבר'ען פון דעם אומגליק?
 ד ו ד ש פ י ר אָ [צום ווייב, אויף אידיש]. אפשר וועל איך
 געהן ביי דיר לערנען זיך, וואָס און ווי אַזוי צו רעדען?

ב ע ט י [אויף רוסיש]. פאַפּא! די מאַמע האָט רעכט — דאָס
 איז ניט קיין טעמאַ צוליבע מיינע אימענינעס.

ד ו ד ש פ י ר אָ [צו דער טאכטער, אויף אויף רוסיש]. וואָס איז
 שייך יאָ אימענינעס, ניט אימענינעס? געה האָרד, יואָס אין

שטאָרט טהוט זיך מיט'ן נייעם פעקעל, וואָס מיר, אידען, האָבען אויף זיך! עס קאָכט די גאַנצע בערוזע מיט'ן פריסטליכען קינד, וואָס מע האָט געפונען אַנומעלטען אַ גע'הרג'עמען און אַ צעשטאָרבענעם דאָ, אויף דער אידישער גאָס!

ש ר ה ש פ י ר אַ [אויף אידיש]. גע'הרג'עט און צעשטאָכען זאָלען זיי דיר ווערען פון גאָט, רפוננו של עולם! [אויף רוקיש]. ס'איז גאָר ניט פראַי אַקעגען נאָכט אפילו צו דערמאָנען אזא פאָס-קודסטווע... [דערזעהט סיאַמקען, ווי ער שטעהט, צונויפגעלעגט די הענטלעך, און הערט זיך איין מיט גרויס אינטערעס צום שמועס]. דו קליינער וועווריק, דו דארפסט אויך הערען, אז מע רעדט פון אזא מיאוס'קייט? געה בעסער צו דיינע אוראָקען. דער אויפדערנאָכט איז נאָך גענוג גרויס! [סיאַמקע געהט'אָפּ צו זיך אַהן חשק].

ד ר ו ד ש פ י ר אַ [בארוהינט זיך ניט]. עס קאָכט, עס קאָכט די שטאָרט מיט דעם דאָזיגען מיאוס'ען עס! די גאַנצע לופט איז אָנגעפילט מיט שנאה, און סע שמעקט מיט פאָגראָם... א י ו אַ נ אָ ו ו [צו שפיראָן]. אייד חלומ'ען זיך נאָר פאָגראָמען...

ד ר ו ד ש פ י ר אַ. מיר חלומ'ען זיך פאָגראָמען דערפאר, ווייל איך האָב שוין איבערגעלעבט צוויי, איהר פארשטעהט צי ניין! און איך זאָל ניט קענען איוואַן איוואַנאָוויטשען, ווי אזוי זיי קוקען דערויף, וואָלט איך עס נישט גערעדט פאר זיי אין די אויגען. ס'איז דאָך טאָקי נאָר אַ האַרצוועהטיג, אז אין היינטיגער צייט, אין דער צייט פון חכמה און וויסענשאַפט, פון עלעקטריע, טעלעפאָן, גראַד-מאָפאָן, עראָפּלאַן, סינעמאטאָגראַף און נאָך אזעלכע זאָכען, זאָלען מענטשען גלויבען אין אזעלכע ווילדע בבא-מעשיות, אז ס'איז פאָרהאָן ביי אונז, ווי זיי זאָגען, אזא סעקסע, וואָס באַנוצט בלוט!... א י ו אַ נ אָ ו ו. סעקסעס און סעקסאנטען זענען פאָרהאָן אומעטום, ביי אַלע פעלקער...

ש נ י א ו ר ס אָן [מיט היץ צו איוואַנאווען]. נאָר נישט ביי אידען! אויסגעשלאָסען!

ב ע ט י . הא - הא - הא - הא ! הא - הא - הא - הא !
[ווערט צעגאנגען פון געלעכטער].

ד ו ד ש פ י ר א . זי איז זעהר גערעכט, וואס זי לאכט.
אז איהר האט זיך פארביטען מיט די טענות. ער, דער איד [ווייזט
אויף איינאנאנצן], וויל האבען, אז ביי אונז זענען, ווי אומעטום,
פארהאן סעקטעס און סעקטאנטען, און זיי, דער פריסט [ווייזט אויף
שניאורסאנען], לייקענען-אָפּ, אז ביי אידען, הייסט עס. זענען קיין
סעקטעס נישט פארהאן. היינט ווי אזוי זאָל מען ניט לאכען?
[ביידע חברים האפען זיך, ווערען פארשעמט].

א י ו א נ א ו ו [ווייל זיך פארענטפערען]. איך האב ניט געזאגט,
אז ביי אייך... ביי אונז מיין איך, זענען פארהאן סעקטאנטען. איך
האב נאָר געזאָגט, אז מיר... מיין איך, אז זיי, די פריסטען הייסט עס
[ווייזט אויפ'ן חבר], מעגען גלויבען, אז ביי אייך... ביי אונז מיין
איך, זענען יא פארהאן סעקטאנטען...

ד ו ד ש פ י ר א [צו קיינעם ניט]. זעהט נאָר בעסער, ווי דער
פלאַנטעט [ווייזט אויף איינאנאנצן]: „ביי אייך — ביי אונז, ביי
אונז — ביי אייך“...

ש נ י א ו ר ס אָן [ווייל צערייבען און פארגלעטען, רעדט צו זיין חבר].
דער הער שפיראָ האט פאָלקאם רעכט. דיר, אלס איד, וואָלט גע-
מעגט אָנשטעהן וויסען, אז די בבא-מעשה פון סעקטעס און סעק-
טאנטען, וואָס נוצען מענטשענבלוט, איז איין אלטע מעשה פון
פארצייטען. דו, אלס איד, וואָלסט געמעגט צו וויסען, אז דעם
זעלבען בלבול האט מען אמאָל, מיט א סך יאָהרען פריהער, בא-
שולדיגט אונז, פריסטען, אז מיר קוילען נרעמדע קינדער און בא-
נוצען זייער בלוט צו הייליגע צוועקען...

ד ו ד ש פ י ר א [שלאגט איהם איבער]. ווייס איך! וואָס
פאר א איד איז ער? אויך מיר א איד! ניטאָ ווער ס'זאָל לאכען,
הא - הא ! שוין איין מאָל א איד! איהר וועט מיר גלויבען, צי
ניין? עס מאכט זיך צייטען, וואָס עס גלויבט זיך גאָרניט, אז ער
איז א איד, און נאָך א שניאורסאָן דערצו! און ווייסט איהר, וואָס

נאך איד וועל אייך זאגען, איוואן איוואנאוויטש? האט קיין פאראיבעל ניט, נאך איד מוז אייך זאגען אפענטליך, אז איהר זענט שוין מעהר איד פון איהם. א סך מעהר — איד זאל האבען די ברכות! זאגט אייך וואס איהר ווילט, נאך ביי אייך איז פארהאן עפּים אזעלכס, אזוינס... מאכט מיט די פינגער]. איהר פארשטעהט צי ניין, א ניצויז פון א אידען... א נשמה, א אידישע נשמה...

ש נ י א ו ר ס א ז [אכט]. אזוי גאר? אייער ווייב געפינט, אז אויף מיר זיצט א אידישער קאפ, און איהר זאגט, אז איד האב א אידישע נשמה. איהר וועט שוין אט פאלד אויסטראכטען אויף מיר א פלפול, אז איד בין גאר אינגאנצען א איד... [אלע צעלאכען זיך. עס דערהערט זיך א קלונג].

ש ר ה ש פ י ר א [צופריעדען, וואס מע האט איבערגעשלאגען דעם דאזיגען שמועס]. א, עס געהען געסט! סיאמקע, וואו ביזט דו ערגיץ? [קוקט זיך ארום]. סיאמקע!

ד ו ר ש פ י ר א [צום ווייב]. האסט פארגעסען, אז דו האסט איהם נאך-וואס דורכגעטריבען? [סיאמקע דערהערט, אז מע רופט איהם, קומט צו לויפען].

ס י א מ ק ע. וואס איז?

ש ר ה ש פ י ר א. געה, סיאמעניו, מע קלינגט! [סיאמקע לויפט-אראפ].

ד ו ר ש פ י ר א [צום ווייב, אויף אידיש]. וואס איז ער ביי דיר, וואלט איד געוואלט וויסען — א לאקיי, צי א שוויצאר? [צו שניאורסאנען, אויף רוסיש]. א לאווקע יונגאטש אונזער זעהנדעל! און לערנען לערענט ער — לאז אייך שוין אייער חבר זאגען... [אין דעם קומט צו לויפען סיאמקע מיט א גדולה].

ס י א מ ק ע [הויד]. בעטי'ס חבר'טורנים — א גאנצע חאליאסטערע! [דוד שפירא רייסט איבער דעם שמועס. בעטי לויפט אקעגען די אריינגעקומענע חבר'טעס, א שטיק פינף-זעכס מיידלעך, שילערינס, אלע אנ-געטהאן, ווי גימנאזיסטקעס, אין גרינע קליידלעך, שווארצע פארטיכלעך און ווייסע "פיצע-הראנענס מיט מאנשיעטלעך. בעטי צעקושט זיך מיט זיי, פיהרט זיי צו און שטעלט זיי פאר פריהער פאר די עלטערען].

ב ע ט י . מיינע חבר'טעס, מיינע עלטערען. [דערנאך צום קווארטיראנט מיט'ן חבר]. הער איוואנאָוו, הער שניאורסאָן — זייט באַקאַנט. [די מיידלעך געהעצן איינציגווייז, מאַכען קניקסענס].

ד ו ד ש פ י ר אָ . זיצט, פאַר וואָס זיצט איהר ניט? [טהוט אַ וואונק צום ווייב, זי זאָל זיי אויפנעמען].

ש ר ה ש פ י ר אָ [טראַגט זיי אונטער שטוהלען]. זיצט, פאַר וואָס זיצט איהר ניט? [די מיידלעך מאַכען נאָך אַ מאָל צו קניקסענס, זעצען זיך אויס. אין דער זעלבער צייט דערהערט זיך נאָך אַ קלונג. סיאַמקע לויפט עפענען און קומט אַרויף וויעדער מיט אַ שמחה].

ס י אָ מ ק ע . נאָך דריי געסט: צוויי סטודענטען און איינער אזוי אַ מענטש! [אלע לאַכען].

ד ו ד ש פ י ר אָ . ווי יענער פוילישער, וואָס האָט געזאָגט: „איך האָב געזעהען פאַהרען צוויי אידען מיט אַ ליטוועק"... [צו דער טאַכטער]. ווער זאָל דאָס זיין?

ב ע ט י . דאָס זענען די סטודענטען גרינסבערג און פראַטקין, וואָס איך האָב מיך מיט זיי באַקענט ביי מיינער אַ חבר'טע אויף אימענינעס. און דער דריטער, הורוויטש — דער איז אַ געוועזענער עקסטערן, היינט אַ לעהרער. [אין דער צייט, וואָס דאָ ווערט גערעדט, הערט זיך פון יענער זייט טיר אַ הוסטעריי און אַ קלאַפּעריי פון קאַלאַשען, וואָס מע טהוט־אויס אין פאַדערצימער. דערנאָך באַווייזען זיך דריי פאַרשוידען: צוויי איז נייע סטודענטישע אונפאַרמס; איינער פון זיי, גרינסבערג, איז טשאַקענדיג אויסגעפּוצט, מיט גאָלד באַלעגטע אַרבעל און קאַלנער, מיט אַ שפּאַנע, זעהט־אויס, ווי איין אַפיציר. דער דריטער, הורוויטש — איז אַ גרויען פידזשאַק מיט אַ ברייטען שוואַרצען שניפּס אויפ'ן האַלז. — בעטן קומט זיי אַקענען. אלע דריי באַגריסען זי זעהר פייערליך. די צוויי סטודענטען טראַגען איהר אונטער בלומען].

ג ר י נ ס ב ע ר ג [אַ קלאַפּ אַ פּוס און אַ פּוס]. אימעיו טשעסט פאָדראַוויט! *

פ ר א ט ק י . פאָדראַוויט! **

* איך האָב דעם כבוד צו גראַטולירען. — ** איך גראַטוליר.

ה ו ר ו ו י ט ש [אויף אידיש]. מזל טוב! און א גוט יום-טוב
אייד!

ב ע ט י [באדאנקט, שטעלט זיי פאר פריהער פאר איהרע עלטערען
איינציגווייז]. סטודענט גרינסבערג, סטודענט פראטקין, הער הורוויטש.
דער [ווייזט אויף הורוויטשען] רעדט ניט קיין אנדער שפראך, אחוץ
אידיש.

ד ו ד ש פ י ר אָ. ער איז זעהר גערעכט. מיר האָבען ניט
מיט אונזער לשון וואָס צו שעמען זיך. [בעט פיהרט זיי צו דערווייט
צו שניאורסאנען מיט איוואנאווען, דערנאך שטעלט זי זיי פאר פאר איהרע
חבר'טעם, וועלכע שטאטענאָפּ נאָך א מאָל צו קניסענס. די שטימונג ווערט
יוס'טוב'דיג. דוד שפירא טהוט א וואונק צום ווייב, זי זאָל אויפנעמען די געסט].
זיצט, פאר וואָס זיצט איהר ניט?

ש ר ה ש פ י ר אָ [טראַגט זיי אונטער שטוהלען]. זיצט, פאר
וואָס זיצט איהר ניט? [די געסט באדאנקען].

ג ר י נ ס ב ע ר ג. פאָקאָרנאָ בלאַגאָדאָריו! *

פ ר א ט ק י ן. מערסי, מאַראַם!

ה ו ר ו ו י ט ש [אידיש]. א שענעם דאַנק אייד, מוהמעניו!
ד ו ד ש פ י ר אָ [רייבט א האַנט אַן א האַנט]. זעהר אָנגעלעגטע
געסט! איך האָב לייעב יונגעלייט. מאַלאַדיאַזש! יונג בלוט!
[צו הורוויטשען]. אייער נאָמען איז, דאָכט מיר, אויב איך האָב קיין
טעות ניט, הורוויטש? פון וואָסערע הורוויטשעס זענט איהר?
ה ו ר ו ו י ט ש. פון די אמת'ע הורוויטשעס, פן די פינסקער
הורוויטשעס.

ד ו ד ש פ י ר אָ. אזוי? קען איך דאָך אייד. אייער
זיידע איז געווען, אויב איך האָב קיין טעות ניט, א...
ה ו ר ו ו י ט ש. א שמש אין שוהל, און מיין טאטע איז א
מלמד. [עס ווערט א געלעכטער].

ד ו ד ש פ י ר אָ [פיהלט זיך קאנפוזעדיג, געפינט זיך אבער באַלד].
נריאָ. וואָס איז דער געלעכטער? א שמש איז גאָרניט אזא חרפה.

יגיע כפיד, זאגט ער, כי תאכל. יעדער האָט זיך זיין טהועכץ. און אַ מלמד איז אַודאי קיין בזיון ניט. [צו הורויטשען]. אַ סימן, אז אייער טאטע קאָן לערנען.

ה ו ר ו ו י ט ש. דוקא ניט. ער איז אַ דרדקי־מלמד, לעהרענט אידישע קינדער עברי.

ד ו ר ש פ י ר אַ. נריאָ. דאָס איז אויך אַ זאך — אויס־לעהרנען קינדער דאָוונען. [ווייל צערייבען דעם שמועס, ווענדט זיך צום ווייב]. אפשר וואָלסטו זיך מטריח געווען, מיין ווייב, אויף אַ טשיקאוועסט אַ קוק טהון דאָרט צום סאַמאָוואַר, איהם איינרוימען אַ סוד אויפ'ן אויהער, ער זאָל פארזידען, — וועלען מיר מכבד זיין די ליעבע נעסט, ראשית חכמה, מיט טיי, און דערנאָך וועלען מיר נעמען עפּים אין מויל אַריין און טרינקען מיט זיי לחיים לכבוד אונזער אימע־ניניצע, וואָרום אז גאָט האָט געהאַלפּען אזא יום־טוב, מיר האָבען דערלעבט, אונזער טאָכטער איז אַלט געוואָרען, ברוך השם, אזוי גרויס, ווי...

ש ר ה ש פ י ר אַ. [גרייט צו געהן אין קיך אַריין, שלאָגט איבער דעם מאָן]. צו וואָס איבעריגע רעד? ווער פרעגט דיר, וויפיעל זי איז אַלט? ווער שלעפט דיר ביי דער צונג, האָסטו געהערט אַ ביסעל?!

ד ו ר ש פ י ר אַ. [צום ווייב]. וואָס האָסטו מורא, ס'וועט איהר שאָדען צום שידוך? צי דו ציטערסט פאַר אַ גוט אויג?

ש ר ה ש פ י ר אַ. שאָדען ניט שאָדען — נאָר למאי זאָל אַ מענטש האָבען אַ טבע רעדען אזעלכע זאכען, וואָס קיינער פרעגט איהם ניט? [געהט־אַפּ, מיטגערופען סיאַמקען, ער זאָל איהר העלפּען אין דער קיך].

ד ו ר ש פ י ר אַ. [צו אלעמען]. אָט האָסטו דיר! אַ אַידינע בלייבט אַ אידינע, זי מעג זיין די גרעסטע חכמה אין דער וועלט! די ווייבער — ס'זאָל אויך צו קיין חרפה ניט זיין, באַרישנים, — האָבען אין זיך אַלע מאָל אויבערשפיצלעך. ביי מיר

איז איין אָפּענער זעפּס-און-זעכציג. איך בין א שפּיראַ, און די שפּיראַס ווייסען גיט פון קיין חכמות. איך געה מיט דעם גאַנג, אז מיט'ן אמת קאָן מען אויסגעהן די גאַנצע וועלט... הערט זשע אויס, רבותים, וואָס איך וועל אייך זאָגען. [נעמט אַרום די טאַכטער]. איהר קוקט-אָן אַט דאָס מיידעל, אַט די באַרישני מיין איך? בערטא דאָוידאָונא שפּיראַ רופט מען זי. זאָלט איהר וויסען זיין אלע, אז היינטיגען טאָג איז איהר געוואָרען למוזל פונקט נייענצעהן יאָהר! [זעקושט זיך מיט איהר].

א ל ע. נייענצעהן יאָהר? [יונגווארג הויבען זיך אויף פון די ערטער, געהעזצו צו בעטיו און גראטולירען זי נאך א מאָל, רופענאָוויס יעדען באַזונדער]. נייענצעהן יאָהר! [אין דעם קומט-אן שרה מיט'ן סאַמאָוואַר סיאַמקע טראַגט איהר נאך א גרויסע טאַץ מיט טייגעשיר].

שרה שפירא א. זאָגט האָטש: „ביז הונדערט און צוואַנציג“, האָסטו געהערט א ביסעל?

בעטי. הונדערט און צוואַנציג וועט זיין, מאַמאָטשקא, א ביסעל צו פיעל, האָב איך מורא... [צו די אויפגעשטאַנענע געסט]. נו, גאָספאָדא? צום טיש, צום טיי טרינקען!

דוד שפירא. [ברייט און גאסטפריינטליך]. צום טיש, מיינע לייעבע געסט, צום טיש! זיצט, פאַר וואָס זיצט איהר גיט? שרה שפירא. [שטעלט יעדען א שטוהל]. זיצט, פאַר וואָס זיצט איהר גיט? [אלע זעצען זיך אויס, די מיידלעך אויך. סיאַמקע זעצט זיך אויך צום טיש].

דוד שפירא. [זעצט-זיך אליין אויף אַוועק גאַנץ אויבענאָן]. אַט אַזוי האָב איך אייך לייעב! איצט נעמט און וואַרפט-אריין צוקער, און טרינקט טיי, און עסט איינגעמאַכטס, אַט שטעהט. [צום ווייב]. שרה! געב איינגעמאַכטס! [צו די געסט]. און דער-צעהלט, וואָס הערט זיך עפּים נייעם אויף דער גרויסער וועלט? איך מיין ביי אייך, איהר פאַרשטעהט צי ניין, אין אוניווערסיטעט. ווער איז אַריין? ווער איז אַרויס? ווער האָט זיך גע'שמד'ט? און ווער האָלט ביי שמד'ען זיך? [מישט מיט'ן לעפעלע אין גלאַז, זיפצט].

איך ווייס ניט, ווי אזוי איהר. איך, אז איך רעד פון משומדים, און איבערהויפט פון די, וואָס שמד'ען זיך צוליעבן אוניווערסיטעט, קאָכט זיך אויף אין מיר דאָס גאַנצע בלוט און איך ווער מלא גולן!
ש ר ה ש פ י ר א [נאכדעם ווי זי האט אויסגעטיילט אלעמען טיי און איינגעמאכט, זעצט זיך אוועק א ביסעל און זייט, צוגיפגעלעגט די הענט אויפ'ן הארצען]. וואָס דארפסטו דו זיך אָפעסען דאָס הארץ פאר יעדער זאך? לאָזען זיי זיין, דור, פאר דיר די כפרה!

ה ו ר ו ו י ט ש [טרינקט טיי]. א-מן!
ג ר י נ ס ב ע ר ג [צו שפיראן]. וואָס זענט איהר דאָס עפיים, פאני שפירא, אזוי אויפגעטראָגען אויף זיי? בארעכענט אייך נאָר פריהער אַקוראַט, געהט אריין אין זייער לאַגע, און דערנאָך וועט איהר זיי באשולדיגען...

ד ו ר ש פ י ר א. נעבאָך! געפעלט אייך דאָס רחמנות, וואָס מע לעגט דאָ אויף זיי? מענטשען שפייט מען אין פנים אריין, מע טראכט-צו פון זייערטוועגען זשערעבעס, מיט צרות, מיט שלעק, מיט מכות-מצרים, — וואָלטען זיי, דאכט מיר, באַדארפט א שפיי טהון אויפ'ן גאַנצען אוניווערסיטעט מיט אלעם מיט איינאָנדער? ניין! געהט מען אוועק צום חאם, און מע פאַלט איהם צו די פיס, מע קושט איהם אין הענטעל אריין און מע קויפט זיך איין צו איהם אין יחוס!

ה ו ר ו ו י ט ש [צו שפיראן]. בראַוואָ! איהר האָט אַרויס-געריסען דאָס, וואָס ביי מיר איז געלעגען אויף דער צונג. [נעמט זיך צום לעקאד מיט'ן שאַקלאַד].

ד ו ר ש פ י ר א. וואָס דען? איך בין א שפירא, איהר פארשטעהט צי ניין! די שפיראָס האָבען אין זיך היים בלוט, וואָס געהט זיי בירושה פון די סלאַוויטער! [צו הורוויטשען]. איהר, פאני הורוויטש, ווייסט דאָך יא, ווער די סלאַוויטער זענען געווען! [מיט היץ]. די, וואָס זענען געגאנגען אויף קידוש-השם סקוואַז סטראַן, זיך געלאָזט גאָטעווען — און ניט פארלוירען זייער שטאַלץ פאר די האַמעס!...

א י ו א נ א ו ו [רויט פון אויפגענונג]. אלסדינג פיינ. נאָר
צו וואָס אזעלכע שאַרפע ווערטער, ווי „האַם“? קיין אנדער נאָמען
האַט איהר שוין נישט פאַר... פאַר די פריסטען?

ד ו ר ש פ י ר אָ. וואָס קאָנט איהר דאָ אזוי נישט ליידען,
אז איך זאָג „האַם“?

ש ר ה ש פ י ר אָ [צום מאן, אויף אידיש]. שניאורסאָן איז
דען נישט גערעכט? צו וואָס אזעלכע דבורים, אז ס'ע זיצט איין
ער? [ווייזט מיט די אויגען אויף שניאורסאָנען, וואָס גילט אלס אינוואַנצוו].
ג ר י נ ס ב ע ר ג [צו דוד שפיראָן]. גוט, לאָמיר אָננעמען, אז
איהר זענט גערעכט, פאַני שפיראָן. וואָס זשע זאָלען זיי אָבער טהון,
אָט די איבערגעבליבענע פון יענער זייט טיר?

פ ר אָ ט ק י [צו גרינסבערגען]. וואָס זאָלען זיי טהון? וואו
שטעהט דאָס, אז זיי דארפֿען דוקא זיין דאָקטוירים? אָדער
אדוואָקאטען? אָדער אינזשעניערען?

ה ו ר ו י ט ש [ווייטמאָיס די ליפּען, שטעלט זיך אוועק, רעדט שאַרף].
שטיוועל זאָלען זיי גייען! וואָסער זאָלען זיי טראָגען! פרי-
קאָזטיקעס זאָלען זיי זיין! אָבי נישט קיין משומדים! [זעצט זיך
אוועק, נעמט זיך צו די ניסלעד].

ד ו ר ש פ י ר אָ [צום קוואַרטיראָנט. ווייזט אויף פראַטקינען און
אויף הורוויטשען]. איהר הערט ווערטער? לערענט זיך פון זיי, ווי
צו זיין א איד! אויך יונגעלייט, און אויך סטודענטען, און שמע-
לען זיך נישט איין, אזוי ווי איהר, פאַר עשו'ען...

א י ו א נ א ו ו [צו שפיראָן]. פאַר וועמען זאָגט איהר?
ד ו ר ש פ י ר אָ. פאַר עשו'ען. איהר ווייסט נישט, ווער
עשו איז? ... [צום עולם]. איד האָב גאָר פאַרגעסען צו דערקלערען,
אז אונזער לייעבער שכן [ווייזט אויף אינוואַנצווען] פאַרשטעהט נעבאָר
נישט א וואָרט אידיש. „עשו“ איז ביי איהם תרגום-לשון... מיינט
איהר אפשר, אז ער איז, חלילה, איין אַביווער? ס'דהבל איז ער א
שניאורסאָן, פון די אמת'ע שניאורסאָנס, איהר פאַרשטעהט צי ניין,
פון די ליבאוויטשער...

ה ו ר ו ו י ט ש [איבערראשט]. און פארשטעהט ניט קיין
אידיש? ווי קאן עס זיין?! [קנאקט ניסלעד].

ד ו ד ש פ י ר אָ. נו, זעהט איהר דאך!

ב ע ט י [פארענטפערט דעם קווארטיראנט]. א מענטש איז אויס-
געוואכסען אין א רוסישער שטאָדט, צווישען פריסטען, — וואָס
איז דער וואונדער?

ד ו ד ש פ י ר אָ. א תירוף איז דאָס אפילו א שוואכער!
פון דעסטוועגען, הערט איהר, פונ'ם אמת אוועקגעהן קאָן מען ניט.
זיין שבת דארף מען איהם זאָגען אין די אויגען. איך בין זיכער
פאר איהם, ווי פאר זיך אליין, אז אויסבייטען דאָס רענדעל —
דאָס פאר קיין געלט ניט! א אידישע נשמה, איהר פארשטעהט
צי ניין, איז אייך גארניט אָפצושאצען! אָט נעמט, למשל, טאָקי
איהם אליין, אונזער לייעבען קווארטיראנט מיין איך, זאָל ער מיר
הונדערט מאָל מוחל זיין: וועלכס האַלט איהם אָפ, אשטייגער,
פון צו שמד'ען זיך? [צעהלט אויף די פינגער]. אז קיין טאטע-מאמע
האָט דאָס ניט. אידיש רעדען קאָן דאָס ניט. דאוונען — נישט
א לעק. נו, פרעגט זיך א קשיא: וועלכער גומיאָהר צווינגט איהם,
ער זאָל זיך האַלטען אָן זיין אידישקייט, און נאָך אזוי אויסגעריסען
ווערען, ווי ער ווערט אויסגעריסען? [צעהלט וויעדער אויף די פינגער].
אין אוניווערסיטעט ניט אריין, האָטש ער האָט א גאָלדענע מעדאַל.
קיין פראַוואַזשיטעלסטווע נישטאָ. אין אומשאַסטאָק ווערט ער
געשלעפט, ברוך השם, כמעט אלע צוויי וואַכען, און האָט פון די
גוים — עס מעג זיי אָנגעהן האָטש האַלב!

ה ו ר ו ו י ט ש [הויד]. אָ-מן! [קנאקט ניסלעד].

א י ו א נ א ו [איז דער צייט, וואָס דוד שפירא רעדט, קוקט ער
זיך איבער עטליכע מאָל מיט זיין חבר שניאורסאָן. ביידע שמייכלען. צום עולם].
מאָהלט אייך, ס'איז נישט אזוי שרעקליך, ווי דער הער שפיראָ
וועט אייך דערצעהלען. נאָר לאָז שוין זיין אפילו אזוי — איז
וואָס? דאָס אליין, וואָס איך האָב עס ניט געטהאָן, ניט מיר נאָך

ניט קיין רעכט, איך זאל ווארפען א שטיין אין דעם, וואָס מוז דאָס טהון...

ג ר י נ ס ב ע ר ג [צו שניאורסאנען]. בראַוואָ, שניאורסאָן, בראַוואָ!

ד ו ד ש פ י ר אָ [צו גרינסבערגען, אויפגעבראכט]. וואָס בראַוואָ? ווער בראַוואָ? אויף אייך, פאַני גינצבורג, איז מיר גלאַט אַ חידוש, איהר זאָלט זיך אָננעמען די דאָזיגע זייט! איהר זענט דאָך עפּים אַ גינצבורג, און קומט אַרויס אורדי פון די אמת'ע גינצבורגס...

ג ר י נ ס ב ע ר ג [צו דוד שפיראָן]. וואָסער גינצבורג? מיין נאָמען איז גאָר גרינסבערג, ניט גינצבורג... [צום איבעריגען עולם]. אורדי איז שניאורסאָן גערעכט, וואָס ער זאָגט, אז מיר טאָרען ניט ווארפען קיין שטיין אין די, וואָס מוזען דאָס טהון. און אז זיי מוזען דאָס טהון — דאָס איז דאָך, דאָכט מיר, קלאָר פאַר אלעמען! געהט נאָר אַרײַן אין זייער לאַגע, אין דער לאַגע פון יונגע מענטשען, פאַר וועמען עס עפענט זיך אַ גרויסע, אַ פרייע, אַ ליכטיגע וועלט, — זאָלען זיי זיך אָפּשטעלען צוליב אַ נאָרישקייט?...

ב ע ט י [אָנגעצונדען]. צוליב אַ נאָרישקייט זאָגט איהר? מפקיר זיין דאָס אייגענע פאָלק צוליב אַ קארערע — הייסט ביי אייך אַ נאָרישקייט? פאַרלייקענען אַלסדינג, וואָס אַ מענטשען איז נאָהענט און טייער: אי טאַטע-מאַמע, אי זיין אָפּשטאַם, אי זיין אַלט פאָלק — הייסט ביי אייך אַ נאָרישקייט? [מיט הייסער פאַראַכטונג]. איך פאַרשטעה גלאַט ניט, ווי קאָן עס אַ מענטש, וואָס פאַרמאָגט אין זיך האָטט אַ טראָפען עהרענגעפיהל, אַריבערלויפען ביי היינטיגע צייטען פון די שוואַכע צו די שטאַרקע, פון די גער יאָנטע צו די יעגערס, פון די געפייניגטע צו די פייניגער? אַ מענטש, וואָס טהוט-דאָפּ אזאַ מיאוס'ע זאָך צוליב זיינע אייגענע קלייניגטיקע אינטערעסען, איז נישט מעהר ווי אַ טרום, אַ רענעגאַט, אַ פאַררעטער!...

ה ו ר ו י ט ש [אפלאדירט דער ערשטער]. בראַוואָ!

א ל ע [אפגאדירען, אויסער דער פארשעמטער גרינסבערג און איווא-
נאו; די מיידלעך אפגאדירען אויך]. בראווא! בראווא!

ב ע ט י [א צעהיצטע, א פאררויטעקטע, פארנייגט זיך אין א שפאס].
מערסי!

ד ו ד ש פ י ר א [שטעהט-אויף, קושט די טאכטער אין שטערן.
צום עולם, מיט גדלות]. אט אזוי רעדט א מיידעל, וואס קומט ארויס
פון די אמת'ע שפיראס, פון די סלאוויטער, איחר פארשטעהט צי
ניין!...

ש ר ה ש פ י ר א [ווערט שיער צעגאנגען פאר תענוג. רעדט שטיל].
מיר פאר איחר קאפ!

א י ו א נ א ו ו [צו בעטן]. בערטא דאוידאווא, אנט-
שולדיגט. און ווי איז, צום ביישפיעל, אז איינער בייט-איבער זיין
גלויבען ניט צוליעב אזא אינטערעס, ווי אריין אין אוניווערסיטעט,
נאך צוליעב איין אנדער זאך. וועלען מיר זאגען, צום ביישפיעל, א
פריסט האט זיך פארליעבט אין א אידיש מיידעל... [טרעפט זיך
ניט ווילענדיג מיט שניאורסאנ'ס אויגען, קעהרט זיך אפ פון איהם]. נו-יא.
עס קאן זיך דאך טרעפען אזעלכס...

ה ו ר ו ו י ט ש. ס'זאל זיך אזוי ניט טרעפען, ווי עס טרעפט
זיך! [שיינט א מאראנץ].

א י ו א נ א ו ו. אלזא, איז ער פארליעבט, זאג איך, אינ'ם
מיידעל, און דאס מיידעל האט זיך פארליעבט אין איהם און געהט-
איבער אין זיין גלויבען, — נו, ווי איז דעמאלט?

ב ע ט י [שארה און גארניט לאנג געטראכט]. איז זי א פאר-
רעטערין!

א ל ע [אויסער גרינסבערג]. בראווא! בראווא!

ד ו ד ש פ י ר א [שטעהט ווידער אויף, טריאומפירענד]. וואס
זשע? מיט א ישפירא וויל ער זיך אויס'טענה'ן, חא-חא!

ש נ י א ו ר ס א [הויבט זיך פלוצים אויף]. אנטשולדיגט, מיינע
הערען. איך, אלס פריסט, האב די גאנצע צייט זיך ניט אריינ-
געמישט אין אייער געשפרעך, ווייל דא איז גערעדט געווארען

וועגען א זאך, וואָס איז מיר, אייגענטליך, פרעמד. איצט וויל איך מיר דערלויבען נאָר איין באַמערקונג. בערטאָ דאָוידאָוונאָ האַלט זיך פעסט, אז א איד'יש מיידעל, וואָס טהוטאָפּ אזא זאך, וויל זי איז פאַרליעבט אין א פריסט, איז א פאַררעטערין. וויל איך צוגעבען, אז אויסער דעם, איז דאָס גלאַט ניט נאָטירליך און ניט פראַקטיש אויך, וואָרום... [קוקט אויפ'ן חבר, אינטאָנירט די ווערטער]. בלוט בלייבט בלוט! דאָס, וואָס איז איינגעזויגען געוואָרען מיט דער מוטער'ס מילך, קאָן ניט אָפגעווישט אָדער אויסגעוועבט ווערען! און זייט זיכער, אז ביי דער ערשטער געלעגענהייט, ביי דעם ערשטען צעקריעגען זיך, וועט איהר דער שטאַרק-פאַרליעבטער פריסט [קוקט אויפ'ן חבר אינקוויזיטאָריש] דערמאָנען איהר אָפּשטאַם... הורוויטש. און וועט זיך ניט פוילען מכבד זיין זי מיט'ן שענעם נאָמען „זשיראָוקאָ". [עסט דעם מאַראַנץ].

א י ו א נ א נ א ו [אויפגעבראכט, אַלערליי קאָלירען]. דאָס קאָן נאָר געמאָהלט זיין אָדער נאָר ביי א גרויסען מערזאוועל, אָדער נאָר ביי א גרויסען שכור!... הורוויטש. וואָס ביי'ם ניכטערען אויף דער לונג, איז ביי'ם שכור'ען אויף דער צונג...

ד ו ד ש פ י ר אָ. ס'איז דיר איין אַנטיק מיט די צוויי! [ווייזט אויפ'ן קוואַרטיראַנט און אויף זיין חבר]. אַט האָט איהר א גוי, א דרייגאַרענדיגען איוואן, איוואן איוואַנאָוויטש איוואַנאָו, איז ער פאַר אידען, ווי איהר זעהט, שטאַל און אייזען; און דער איד שניאָרסאָן, פון די אמת'ע, פון די ליבאָוויטשער שניאָרסאָנס — אַקוראַט פאַרקעהרט! איין אָפגעטהאַנגענע זאך! א בשוה!...

הורוויטש [ווייט די הענט]. משיח'ס ציימען! [אָפּ באַטראַכטען, קוקען זיך איין אין די צוויי חברים. ביידע, שניאָרסאָן און איוואַנאָו, פיהלען זיך שטאַרק מנושטש. — עס הערט זיך א שאַרפער קלונג. ס'אַמקע האַפט זיך אויף, לאַזט זיך לויפּען, פאַרטשעפעט זיך ביי א שטוהל און פאַלט].

הורוויטש. אַט האָב איך אייך געבראַכט, און אַט ליגט עס! [עס ווערט א געלעכטער].

ש ר ה ש פ י ר א [אויפגעחאפט, א פלעסק מיט די הענט, צו
סיאמקען]. א גוטען זעץ געטהאן? זעהר רעכט! א מצוה! פליה
ניט, ווי א משוגען קעלבעל! [לאזט זיך צו סיאמקען].

ד ו ד ש פ י ר א [לאזט זיך אויך צו סיאמקען]. חלילה ניט
אויסגעלונקען א פוס? [צום ווייב]. וואס יאגסט דו ארום דאס קינד
א גאנצען אויפדערנאכט, טאָ הין, טאָ הער?

ש ר ה ש פ י ר א. ווער יאָגט איהם? ער יאָגט זיך
אליין! דערהערט ער א קלונג, לויפט ער הענדרום-פענדרום!
[הויבט-אויף סיאמקען פון דער ערד]. נישט א זעץ געטהאן זיך אין
ערגיץ?

ס י א מ ק ע [אויפגעשטאנען, פארשעמט]. גאָרנישט, גאָרנישט.
ה ו ר ו ו י ט ש. איך האָב געוואוסט פריהער, אז גאָרנישט.
ש ר ה ש פ י ר א. דאָנקען גאָט, וואָס גאָרנישט. [סיאמקע
לאזט זיך צו דער טיר שוין ניט אזוי ראשיג, הינקט-צו א ביסעל].

ה ו ר ו ו י ט ש [צו שרה'ן]. א געראַטענער בחור'על ביי אייך.
ש ר ה ש פ י ר א. מיר זאָל זיין פאר איהם!

ד ו ד ש פ י ר א [נעהט צוריק אויף זיין ארט]. גאָר-וואָס האָט
זי געזאָגט „א מצוה, זעהר רעכט" — און איצט איז שוין „מיר
זאָל זיין"! עך, ווייבער, ווייבער! ניט אומזיסט פארגלייכען זיי
אונזערע חכמים צו „קאקי חורא" — צו ווייסע גענז...

ס י א מ ק ע [אריינגעקומען צוריק א פארסאפעטער, ווי אלע מאל.
הינקט שוין ניט]. נאָך א גאסט — קעצעלע! [זעצט זיך אוועק צוריק
אויף זיין ארט].

ד ו ד ש פ י ר א [פארקרימט זיך, קראצט זיך אין קאפ, שטארק
אומצופריעדען]. קעצעלע? ויבוא המן — מאכט רש"י: דער רוח
האָט איהם געבראכט צו טראָגען!...

ש ר ה ש פ י ר א. וואָס האָסט דו צום אידען? וואָס ער
איז א קבצן?

ד ו ד ש פ י ר א. א קבצן בין איך דיר מוחל. ער איז א
שלום-מזל. [צו די געסט]. איהר האָט נאָך אויף אייער לעבען אזיג

שליס-מזל ניט געזעהען. און ניט גענוג ער איז א שליס-מזל, זעהט ער אלסדינג ארום זיך נאך מעהר שליס-מזל'דיג, ווי סע איז! [עס קומט אריין קעצעלע פון פאדערצימער איין אויסגעטהאנענער. אויף איהם איז א שבת'דיגע קאפאטע, א ווייס העמד, נאר דאס פנים אויסגעשמירט. איז טינט און די הענט איינגעטונקען אין טינט. דוד שפירא ווענדט זיך צו איהם גאסטפריינטליך]. ברוך הבא א איד! איין אנגעלעגטער גאסט! [שטעלט איהם פאר פאר די געסט]. דאס איז הער קאץ, אונזערער א שכן און א בערויאנער, איהר פארשטעהט צי ניין, דרעהט זיך ביי דער בערזע הייסט עס, און איז ניט שוה בשוה מיט דער פאליציע... [קעצעלע פארניינט זיך צום עולם, שמייכלט]. געווען אמאל אונזערער גאָר א נאָהענטער שכן, געוואוינט אָט דאָ טאָק, אונטער אונז, ניט; היינט געדאכט... איך זאָג: „ניט היינט געדאכט“, ווייל אלע מאָל פלעגט צוליעב איהם ביי אונז זיין אַבלאוועס... [צו קעצעלען]. זיצט, פאני קאץ, פאר וואָס זיצט איהר ניט?

שרה שפירא [טראַגט איהם צו א שטובל]. זיצט, פאר וואָס זיצט איהר ניט?

קעצעלע. א דאנק, איך קאָן באַשטעהן. [זעצט זיך, באַטראַכט די געסט, וואָס רעדען דערווייל צווישען זיך שטילערהייט]. דוד שפירא. וואָס זשע הערט זיך עפּים, פאני קאץ? ווי געהט עס מיט אייער פראַוואַזשיטעלסטווע? [ווייזט איהם אויפ'ן טיי, וואָס שרה האָט איהם אונטערגעטראַגען]. טרינקט א גלעזעל טיי. פאר וואָס טרינקט איהר ניט?

שרה שפירא. טרינקט, פאר וואָס טרינקט איהר ניט? [רוקט איהם צו דעם צוקער].

קעצעלע. א דאנק, כ'האָב שוין געטרונקען. [נעמט זיך צום טיי טרינקען מיט גרויס חשק, דרעהט מיט'ן לעפעלע. צום בעליהבית]. וועגען מיין פראַוואַזשיטעלסטווע ווילט איהר וויסען? איך האָב שוין א נייע האָב איך, איך בין שוין היינט א טינטענמאכער בין איד, איך מאַך טינט מאַך איד. [ווייזט די הענט, וואָס זענען איינגעטונקען אין טינט. דער גאנצער עולם באַטראַכט זיינע אויסגעשמירטע הענט].

ה ו ר ו י ט ש . נו, און איהר פארקויפט טינט מסתמא, אזוי ווי איך בין א זייגערמאכער און לערען „רום“ מיט אידישע קינדער? ק ע צ ע ל ע . וואָס דען? צוליעב דער פראַוואַזשיטעלסטווע רעכען איך זיך פאַר אַ טינטענמאכער רעכען איך זיך, און צוליעב דער פּאָליציע מוז איך שטענדיג זיין אויסגעשמירט אין טינט מוז איך זיין.

ד ו ר ש פ י ר אַ [צו שניאורסאָנעו, וואָס גילט אַלס איוואַנאָו]. זעהט איהר? אייער פּאָליציע! אייערע פראַוועס! איז דער אַ טינטענמאכער און האַנדעלט אויף דער בערזע, און יענער [ווייזט אויף הורוויטשעו] איז אַ זייגערמאכער און רעפּעטירט קינדער אין גימנאַזיע! שווער צו זיין אַ איד, האָ? [צו קעצעלעו]. נו, און וואָס הערט זיך עפּים גלאַט אזוי אין שטאָרט?

ק ע צ ע ל ע . אין שטאָרט וואָס הערט זיך? עס הערט זיך נישט נוט הערט זיך עס! ס'איז חושך אין שטאָרט, חושך ואפּלה! ד ו ר ש פ י ר אַ . דהיינו? נעמט אַ ביסעל איינגעמאכטס, פאַר וואָס נעמט איהר ניט?

ש ר ה ש פ י ר אַ . איינגעמאכטס פאַר וואָס נעמט איהר ניט? [רוקט איהם צו איינגעמאכטס].

ק ע צ ע ל ע . אַ דאַנק, כ'האַב שוין גענומען. [נעמט זיך צום איינגעמאכטס]. „דהיינו“ פרעגט איהר? איך רעד פונ'ם אומגליק רעד איך, פונ'ם געקוילעטען שייגעצעל, וואָס מע האָט געפונען. זיי ווילען אונז מאַכען אַ פּאָגראַם ווילען זיי. [ביים וואַרט „פּאָגראַם“ שטעלט יונגוואַרג אויף מויל און אויפהערען, הערען זיך איין]. און אַ פּאָגראַם וועט שוין זיכער זיין אַ פּאָגראַם.

ה ו ר ו י ט ש . שוין לאַנג שטיל געווען!... ש ר ה ש פ י ר אַ [צו קעצעלעו]. בייסט אייך אָפּ די צונג! למאי זאָלט איהר אויסלעגען?

ק ע צ ע ל ע . איך לעג ניט אויס. איך הער נאָר, וואָס מע רעדט הער איך. זיי ווילען, די דיעלעאַ זאָל זיין פסח זאָל זי זיין, בכדי מע זאָל קאָנען מאַכען דעם פּאָגראַם אויף פסח אַקוראַט.

דוד שפירא. אקוראט פסח? און איהר ווייסט דאָס
אַלסדינג?

קעצעלע. געוויס ווייס איך! למאי איך ווייס, אז זיי
וויילען צוציהען צו דער דיעלאָ נאָך מענטשען ווילען זיי, עפּים
איינעם אַ שניאורסאָן?

שניאורסאָן. [וואָס גילט אַלס איוואַנאו]. איינעם אַ
שניאורסאָן?

דוד שפירא. [צו קעצעלען]. וואָס פאַר אַ שניאורסאָן,
אייגענטליך, וויל מען דאָס צוציהען?

קעצעלע. די שניאורסאָנס קומען-אַרויס, פאַרשטעהט
איהר מיך, פון די ליבאַוויטשער שניאורסאָנס קומען זיי אַרויס.

דוד שפירא. פון וואַנען די שניאורסאָנס קומען-
אַרויס — דאָס ווייסען מיר אָהן אײך. איך פרעג, וואָס פאַר אַ
שייכות האָט אַהער, צו דער דיעלאָ, יענער שניאורסאָן?

קעצעלע. וואָס פאַר אַ שייכות — ווייס איך ניט. נאָר
איך ווייס, אז מע וויל צוציהען אַ שניאורסאָן וויל מען. עס פעהלט
זיי, פאַרשטעהט איהר מיך, צום רומל אַ צדיק פעהלט זיי, וויל
דער צדיק, זאָגען זיי, נעמט-צונויף דאָס בלוט פון אַלע געקוילעטע
גויישע קינדער און צעטיילט דאָס די אידען פון דער גאַנצער וועלט
אויף פסח צעטיילט ער עס, און אזוי ווי די שניאורסאָנס קומען-
אַרויס פון די צדיקים, דעריבער זוכען זיי אַ שניאורסאָן זוכען זיי.
האָט איהר עס צעקויעט? וואָס גאַנצע יונגוואַרג, און אפילו סיאַמקע
בתוכם, הערט זיך איין מיט גרויס שפּאַנונג אין קעצעלע'ס געשפּרעך. אויף
זייערע געזיכטער זעהט זיך אַרויס אַ געפיהל פון עקעל. שרע שפירט שפּייט-
אויס אויף אַ זייט. קיינער קאן קיין וואַרט ניט אַרויסרעדען. נאר איין איוואַ-
נאו, וואָס גילט אַלס שניאורסאָן, האַפט זיך אַרויס מיט אַ וואַרט.

איוואַנאו. [צו קעצעלען]. וואָס זשע גראָד שניאורסאָן?
ניטאָ דען מעהר ביי אײך, איך מײן ביי אונז, קיין אנדערע „צא-
דיקעס“?

ה ו ר ו י ט ש [אויף איוואנאווען]. אַט דער איד רעדט לשון-קודש, ווי איין עכטער פּאָני: „צאדיקעס“!

ד ו ד ש פ י ר א [צום עולם]. אונזער קווארטיראַנט וועט אייך א ביסעל ארויסבאווייזען זיין לומדות! פרעגט איהם בחרם, וואָס איז דאָס אַזעלכס „צאדיקעס“! [ווייזט אויפ'ן קווארטיראַנט, וועלכער איז געבליבען א ביסעל פארשעמט]. אַט האָט איהר אייך אַ שניאורסאָן! [דער גאנצער עולם לאכט. נאר איין קעצעלע שטוינט, קוקט זיך איין אין איוואנאווען, וואָס גילט אלס שניאורסאָן, מיט אלע אויגען].

ק ע צ ע ל ע [צו שפיראן]. אַט דער איז דען אַ שניאורסאָן אַט דער?

ד ו ד ש פ י ר אַ. נוראָ, אַ שניאורסאָן. איהר זענט ערשט געוואוירע געוואָרען?

ק ע צ ע ל ע. טאָקי איין אמת'ער שניאורסאָן? ד ו ד ש פ י ר אַ. פון די אמת'ע, פון די ליבאוויטשער שניאורסאָנס.

ק ע צ ע ל ע [זופטאויס דאָס לעצטע ביסעל טיי און ווישטאויס דאָס פארוואכסענע פנים]. אויב אזוי, בין איך איהם ניט מקנא בין איך איהם!

ד ו ד ש פ י ר אַ. יאָרנו! [באווייזט אויפ'ן קווארטיראַנט]. וואָס זאָגט איהר אויף דעם צדיק שניאורסאָן?

ה ו ר ו י ט ש. פון די למד-ואו צדיקים, וואָס אויף זיי שמעהט די וועלט! [דער עולם לאכט, און דער קווארטיראַנט איוואנאווען אויף בתוכם].

ש ר ה ש פ י ר אַ [שמעהט-אויף]. דוד! טאָמער וואָלט שוין געווען גענוג צדיקים מיט שניאורסאָנס, האָסטו געהערט אַ ביסעל! דו וואָלסט זיך בעסער מטרות געווען אין קעלער אַריין אויסזוכען דעם וויין, וואָס דו האָסט צוגעגרייט צו דער טאָכטער'ס אימענינעס, און איך וועל דערווייל גרייטען צום טיש, — דער עולם קעהר שוין אורדי וועלען עפּים נעמען אין מויל אַריין!

ד ו ר ש פ י ר א [האפט זיך אויף]. אַך! ביי מיר האָסטו גע'פועל'ט! קיין טאָני, זאָנט מען, געהט נישט פאַר'ן עסען. זעהר פּיין! דו גרייט צום טיש, און איד וועל זיך אַראָפּלאָזען אין קעלער אַרײַן. נאָך דעם ביסעל משקה — אָהן דעם איז אַ שמחה קיין שמחה ניט. „וויין ישמח" — שטעהט ביי אונז געשריבען. [צו קעצעלען]. זייט זשע מוחל, פאַני קאַץ, מיט מיר אין קעלער אַרײַן, איד וועל אײך מכבד זיין מיט'ן לעמפעל, דאָס הייסט, איהר וועט מיר צולייכטען, און איד וועל זוכען. עס דאַרף דאָרט זיין אַ פאַר פלעשלעך וויין, פאַרבליבען נאָך פון פאַראַיאַהרען פּסח, צוליעב די אימענינעס. אָבער וויין! שוין איין מאָל וויין! מן האָדום האָדום הזה... [געהט אַפּ מיט קעצעלען דורך דער קיךטיר אין קעלער אַרײַן. אלע שטעהען אויף].

ש ר ה ש פ י ר א [צו דער טאכטער, רוימענדיג פונ'ם טיש]. בעמיטשקע? טאָמער וואָלט דו אַרײַגרופען די געסט צו זיך אויף אַ וויילע, ביז איד וועל דאָ צונעמען פון טיש און צוגרייטען אַלץ, וואָס מע דאַרף? ס'איז מעגליך?

פ ע ט י [צו דער מוטער]. פאַר וואָס ניט מעגליך? [צו די געסט, מיט שפּאַסענדיגער פּייערליכקייט]. איד האָב די עהרע אײַנצולאָדען מיינע הויכגעשעצטע געסט צו זיך, אין מיינע אַפּאַרטאַמענטען! [מאכט אַ באַוועגונג פון אַ פּרינצעסין. — פאַרלעכווייז, רעדענדיג צווישען זיך, געהט יונגוואָרג אַפּ מיט בעטין דורך דער זייטיגער טיר. סיאַמקע מאכט פאַר זיי אַ וואַרע, פאַרניינט זיך פאַר יעדען פאַרעל הומאַריסטיש, דערנאָך געהט ער צו צו דער מוטער].

ס י אַ מ ק ע. זאָל איד דיר אַפּשר העלפּען, מאַמע?

ש ר ה ש פ י ר א [אַפּגערוימט פונ'ם טיש, לעגט אַ ווייס טישטוך, און אויפ'ן טישטוך — צוריק דאָס געשיר]. וועסטו, חלילה, ניט אַנטהון קיין שאַדען? שטעל בעסער צונויף די שטוהלען אַרום טיש. [סיאַמקע געסט זיך צו דער אַרבייט זעהר פלייסיק]. אַט אַזוי, האָב איד דיר ליעב! אַט אַזוי, ביזטו אַ וואויל יונגעלע! אַצינד קום מיט מיר, מײן קינד, אין קיך אַרײַן. וועסטו מיר העלפּען דאָרט איבער-

ווישען דאָס געפּעס. האָסט דאָך ליעב העלפּען דער מאַמע — זי איז איין מענטש אליין... [געהט אַפּ אין קיך. ס׳זאָמקע, מיט גרויס צו-פּריעדענקייט — נאָך איהר; געהענדיג הינטער דער מוטער׳ס פּלויצע, האַפּט ער אַ טענצעל. — אַ האַלבע מינוט בלייבט די סצענע לעדיג. עס קומט-אַרויס פון איהר צימער בעט, נאָך איהר — איוואַנאָוו, וואָס גילט אַלס שטיאָרסאָן. בעטי זעצט זיך אוועק אויף דער קאַנאָפּע, וואָס נעבעז דער ראַמפּע. איוואַנאָוו — נעבעז איהר].

א י ו ו א נ א ו ו. בערטא דאווידאָוונא! איהר האָט מיר געוואָלט עפּים זאָגען?

ב ע ט י [מינעט זיך, קווינקעלט זיך, דערנאָך אַנטשליסט זי זיך].
איך האָב צו אייך אַ ביטע...

א י ו ו א נ א ו ו [דערפריידט]. איהר? צו מיר? אַ ביטע?...
ב ע ט י. אַ גרויסע ביטע! נאָר גיט מיר אייער האַנט, אַז איהר וועט זיך ניט געפינען באלעדריגט.

א י ו ו א נ א ו ו [דערשראָקען]. פון אייך באלעדריגט? [גיט איהר די האַנט]. אַט האָט איהר מיין עהרע-וואָרט!

ב ע ט י [קווינקעלט זיך נאָך]. איך האָב אייך געוואָלט בעטען... אַז אַט דאָס אַ... [ווייזט איהם אויפ'ן בראַסקעטעך]. זאָלט איהר ביי מיר נעמען צוריק... [זי טהוט-אויס דאָס בראַסקעטעך]. איך וויל... איך דאַרף... איך מוז עס אייך אָפּגעבען צוריק...

א י ו ו א נ א ו ו [העכסט איבערראַשט]. פאַר וואָס צוריק?
איהר ווילט ניט מיין פרעזענט? אָדער איך האָב אייך דערמיט באלעדריגט?...

ב ע ט י. זאָל גאָט היטען! פאַרקעהרט! איך דאַנק אייך זעהר! און דער פרעזענט אייערער איז ביי מיר זעהר-זעהר אָנ-געלעגט!... איהר ווייסט דאָך אליין גאַנץ גוט, אַז ס'האָט מיך געריהרט... אייער פרעזענט איז ביי מיר טייער...

א י ו ו א נ א ו ו. נאָר וואָס דען?

ב ע ט י. נאָר... ס'איז מיר ניט אָנגענעהם פאַר... פאַר... נו, פאַר מיינע עלטערעז... [מיט אַ נעכט-פנים]. איך בעט אייך, הער

שניאורסאָן, איד בעט אייך, נעמט עס צו, באהאלט עס אויף איין אנדערש מאָל... אפשר אויף שפעטער... [גיט איהם אין האנט אריין דאס בראסלעטעל].

א י ו ו א נ א ו ו [נעמט עס מאשינאל, האלט איהר האנט פעסט].
אויף ווען — אויף שפעטער?

ב ע ט י [ווייל אוועקנעמען איהר האנט]. אויף נאָכדעם, נאָך אלע עקזאמענעס... איך האָב דאָך אייך געזאָגט, אז איצט ווייס איך גיט... [רייסט זיך]. לאָזט מיר, הער שניאורסאָן! איצט לאָזט מיר אָפּ! דאָרט זיצען מיינע חבר'טעס... ס'איז גיט שען...

א י ו ו א נ א ו ו [לאָזט נישט ארויס איהר האנט]. גיין! בערטא דאווידאוונא, דאָס וועט זיין צו־שפעט פאר מיר... צולאָנג צו ווארטען! איך קאָן גיט ווארטען מעהר... איך האָב נאָך היינט געקלויבען זיך... היינט איז א געלעגנהייט, אייערע אימענינעס, האָב איך געוואָלט רעדען מיט אייערע עלטערען...

ב ע ט י [חאפט זיך אויף, איהר האנט איז נאך אלץ אין זיינע הענט].
זאָל אייך גאָט היטען! היינט גיט! פאר קיין פאל גיט!... איהר הערט? פאר קיין פאל גיט!

א י ו ו א נ א ו ו [לאָזט נישט אָפּ איהר האנט]. ווען דען? בערטא דאווידאוונא, ווען דען? זאָגט מיר, גיט מיר האָפענונג!...

ב ע ט י. איך ווייס גיט... איך ווייס אליין גיט... איך האָב דאָך אייך געזאָגט, אז שפעטער, נאָכ'ן עקזאמען, נאָך אלע עקזאמענעס... [רייסט זיך]. לאָזט מיר אָפּ — עס קאָן אָנקומען עמיצער...

א י ו ו א נ א ו ו. גערענקט זשע — איך האָב אייער וואָרט.

[דריקט איהר די האנט, לאָזט זי אָפּ. זי לויפט אונעק, ווערט פארשוואונדען. — אייוואנאווי שטעהט־אויף, ווישט זיך דעם שווייס, שפאנט א פאר מאל הין און צוריק פארטראכט, שטעלט זיך אָפּ. איז דעם קומט־אָן פון דער זעלבער מיר, וואו בעטי איז נאָרוואס פארשוואונדען געוואָרען, שניאורסאָן, וואס גילט אלס אייוואנאווי, זעהט, ווי דער חבר שטעהט פארטראכט, לענט־ארויף פון הינטען די האנט אויף זיין חבר'ס פלייצעס. יענער קעהרט זיך אום האלב צו איהם מיט'ן פנים].

שני אורסאן. וואס איז מיט דיר, וואניא? וואס
שטעהסט דו אזוי פארטראכט? שווער צו זיין א איד?...
איוואנאוו. פוסטיאקי!

שני אורסאן [פארקוקט איהם אין די אויגען]. האסט נאך
ניט קיין חרטה?
איוואנאוו. חרטה?...
שני אורסאן. איך מוז דיר מאכען א פאמערקונג, וואניא,

אז דו ביזט נאך ניט פאלקאם שטארק אין דיין אידישער ראָל...
היינט, צום ביישפיעל, האסט דו געשפיעלט זעהר שלעכט. האסט
זיך געהאלטען, ווי א קאליקע! עטליכע מאָל שיער-שיער ניט
ארויסגעגעבען זיך. שלעכט געשפיעלט, אַט-וורא-טי-טעל-נאָ!
[נעמט-ארויס א פאפיראס, ניט איוואנאוו און א פאפיראס]. מיט איינעם
וואָרט, ס'איז דיר היינט ניט געגאנגען, זיי זיך מודה.

איוואנאוו [נעמט ביי איהם דעם פאפיראס]. יא, טשאַרט
וואָזמי! היינט איז מיר ניט געגאנגען.

שני אורסאן. וואס איז די מעשה? אפשר איבער דעם,
וואס בערטא דאוידאָוונא איז היינט א אימעניניצא? [פארקוקט
איהם אין די אויגען].

איוואנאוו [קוקט איהם אן]. וואס געהער זיך אן אהער
בערטא דאוידאָוונא?

שני אורסאן. א! זי געהער זיך שטארק אן אהער!
דו מיינסט, אפנים, אז איך ווייס נישט, וואס דאָ קומט-פאַר?
איוואנאוו [קוקט איהם אן שאַרף]. וואס ווייסט דו?
וואס קומט-פאַר?

שני אורסאן. איך ווייס שוין אלסדינג!... זעץ דיך
קאַרשט אַט דאָ. [זעצט זיך אוועק אויף דער קאנאפּע. שניאורסאן פאר-
רויכערט, ניט דעם חבר פארוויכערען]. הער, איך וויל דיך עפּים פרעגען
א זאך. נאָר איך וועל דיך בעטען, זאָלסט מיר ענטפערען אויף-
ריכטיג און זאָגען דעם גאנצען אמת.

א י ו ו א נ א ו ו . וואס פאר פאררעדעס ? [ביידע זענען
אומרוהיג].

ש נ י א ו ר ס אן . זאג מיר נאָר, וואניא, ווי קומט צו
פערטא דאוידאָוונא אָט דאָס בראַסלעטעל מיט בריליאַנטען ? די
שפיראָס פאַרמאָגען קוים אויף דיר-הגעלט - ניט אויף בריליאַנטען.
א י ו ו א נ א ו ו . צו וואָס פּרעגסט די דאָס ? און וואָס
געהט עס אָן דיר ?

ש נ י א ו ר ס אן . עס געהט מיך אָן דערפאַר, ווייל... ווייל
איך וועל ניט דערלאָזען, ס'זאָל געהן אזוי ווייט...

א י ו ו א נ א ו ו [איבערראַשט]. דו וועסט ניט דערלאָזען ?
ש נ י א ו ר ס אן [פעסט]. יא, איד! איך קאָן עס נישט
דערלאָזען! ... [שטיי, נאָר מיט פייער]. דערויף האַבען מיר דען זיך
געביטען מיט די נעמען, פאַרפיהרט דעם דאָזיגען נאַרישען מאַס-
קאָראַד, דאָס דאָזיגע יונגעלשע שפּיעל אין איד און פריסט, בכדי
דו זאָלסט פאַרפיהרען א אידיש מיידעל ? ...

א י ו ו א נ א ו ו [שפּרינגט אויף פון אַרט]. זיי פאַרזיכטיג,
הערשקאָ! ...

ש נ י א ו ר ס אן [אויף אויפגעשטאַנען]. און דו זיי נאָר ניט
משוגע, וואניאָש! ... [נעמט איהם פאַר א האַנט]. למאי זאָלען מיר
זיך היצען ?

א י ו ו א נ א ו ו . דאָס היצט דו זיך, ניט איד.
ש נ י א ו ר ס אן . לאָמיר בעסער שמועסען געלאָסען.
[זעצען זיך צוריק]. איד ווייס, אָז דו ביזט ניט פעהיג צו טהון אַ
געמיינהייט... זאָג מיר אויף דיין עהרען-וואָרט: דו מיינסט דאָס
טאַקי ערנסט ?

א י ו ו א נ א ו ו . ערנסטער קאָן שוין גאָרניט זיין!
ש נ י א ו ר ס אן . נו, און דאָס, וואָס זי איז א אידיש קינד,
און דו ביזט, ווי שפיראָ האָט זיך אויסגעדריקט, א דרייגאַרענדיגער
איוואָן ?

א י ו ו א נ א ו ו . דאָס איז א טשעפּוּחא !

שני ארס אן. און דאָס, וואָס בערטא דאווידאָוונא האָט
דאָ ערשט מיט אַזא פייער אַרויסגעזאָגט איזער מיינונג וועגען שמד
און וועגען רענעגאטען — דאָס איז ביי דיר אויך אַ טשעפּוהא ?
וואָס וועסט דו זאָגען דערויף ?

אי וואַנאָו. אויב עס וועט נאָר געהן אין דעם, וועלען
מיר זוכען איין אנדער אויסוועג...

שני ארס אן. איין אנדער אויסוועג ? צום ביישפיעל,
וואָס פאַר איין אויסוועג ? אפשר מיינסט דו שוין פאַרפלייבען
אויף שטענדיג אין דיין איצטיגער ראָל און שפיעלען די קאָמעדיע
פון אַ אידען אויף ווייטער ? אויף שטענדיג ?

אי וואַנאָו. עס קאָן זעהר זיין...

שני ארס אן. איך שטעל מיר פאַר !... ווי אזוי רעכענסט
דו דאָס צו טהון, וואָלט איך אַ בעלן געווען צו וויסען ?...

אי וואַנאָו. דאָס געהער זיך שוין ניט אָן מיט דיר !
פאַרלאָז זיך שוין אויף מיר.

שני ארס אן. [ווערט שוין גאָר אויפגערגט]. אויף דיר זיך
פאַרלאָזען ? ניין ! דאָס וועט ניט זיין ! זאָלסט ניט מיינען,
וואַניאַ, אַז דאָס איז דיר אַ שפיעלעכעל ! דאָ געהט אין דער עהרע
פון איין אומשולדיג קינד, וואָס איז לייכט צו פאַרפיהרען, איבער-
רעדען ! איך זאָג דיר נאָך אַ מאָל, אַז איך וועל ניט דערלאָזען.
איך וועל צעשלאָגען אַלע דינע פלאַנען ! [ביידע ווערען זעהר אויפ-
גערעגט].

אי וואַנאָו. דו מיינסט דאָס ערנסט ?

שני ארס אן. ערנסטער קאָן שוין גאָרניט זיין !

אי וואַנאָו. וועסט אפשר מיך אַרויסגעבען פאַר ענדע
מאָי, נאָך איידער דאָס יאָהר איז איבערגעלאָפּען ?

שני ארס אן. אַז ס'וועט נויטיג זיין, וועל איך טהון
אַלסדינג...

אי וואַנאָו. וועסט זיין. הייסט עס. אַ פאַררעטער ?

שניא ארס אן. רופ עס אן, ווי דו ווילסט.
איוואנאוו [מיט גיפט]. וויבאלד אזוי, ביזט דו דאך
טאקי א...

שניא ארס אן. א וואס? ... א וואס בין איך? — נו,
זאג שוין, זאג שוין אפ דעם גאנצען פסוק!...

איוואנאוו [חאפט זיך אויף אין העכסטער אויפרעגונג, שרייט
אויף א קול, דראהעט מיט'ן קולאק]. ברענג מיך ניט ארויס, הערשקא!...
[פארחאפט זיך, טהוט א מאך מיט דער האנט, לאזט זיך מיט ברייטע טריט צו
דער זייטיגער טיר, וואס פיהרט צו זיין צימער, און ווערט פארשוואונדען. —
פון דער טיר, וואס פיהרט צו בעטן, באווייזט זיך ווידער א מאל בעטי,
בלייבט שטעהן א וויילע, זעהט, ווי דער קווארטיראנט איז אפגעלאפען צו זיך,
לויפט זי צו צו שניאורסאנען, וואס גילט אלס איוואנאוו].

בעטי [דערשראקען]. וואס איז דא? איוואן איוואנאווויטש,
וואס איז דא געשעהען? דא איז געווען שניאורסאן — וואס איז
ער אנטלאפען?

שניא ארס אן [נאך אויפגערעגט]. אייער שניאורסאן איז
משוגע געוואָרען!

בעטי. איהר האָט אייך דאָ צעקריעגט?
שניא ארס אן [פלייסט זיך שמייכלען]. צעאמפערט זיך, ניט
צעקריעגט.

בעטי [זעצט זיך אוועק, זעצט איהם אוועק נעבען זיך]. דערצעהלט
מיר, איוואן איוואנאווויטש, איך בעט אייך, דערצעהלט מיר אלס-
דינג, וואס איז דא פאָרגעקומען? ער האָט אייך מסתמא עפּים
געזאָגט? ... דערצעהלט מיר — איך פאָדער עס פון אייך. איהר
הערט? איך פאָדער עס!

שניא ארס אן. בערטא דאוידאָוונא, איך קאן נישט.
בעטי [קאפּריונען]. איך הייס!

שניא ארס אן. אז ס'וועט קומען די נויטיגע צייט, וועל
איך עס אייך אליין זאָגען.

ב ע ט י [אומגעדוהדיגן]. ניין. איהר וועט מיר זאגען באלד.
די מינוט. די רגע!

ש נ י א ו ר ס אָן. בערטא דאווידאָוונא, איך טאָר עס אייך
ניט זאָגען! איך בין געבונדען... מיט אַ וואָרט...
ב ע ט י. וואָס פאַר ווערטער? ווער געבונדען? איהר
רעדט מיט מיר פאַרשטעלט...
ש נ י א ו ר ס אָן. אז איהר וועט מיר געבען אייער האנט,

אז איהר וועט מיך אויסהערען רוחיג, און אז צווישען אונז וועט
דאָס בלייבען, — וועל איך מיט אייך רעדען אנדערש...

ב ע ט י [ציהט איהם אויס ביידע הענט]. אַט האָט איהר מיין
האנט!

ש נ י א ו ר ס אָן. דאָס, וואָס איך האָב אייך צו זאָגען, איז
אַ הייליגער סוד, וואָס דאַרף נאָך נעמען אַ פיסעל צייט... אַ פאַר
חדשים... דעמאָלט וועט זיך עס דערקלערען אַליין פון זיך... דער-
ווייל קאָן איך אייך זאָגען איינס — און דאָס איז מיין פליכט, —
וואָרום איהר זענט מיר צו טייער! איהר זאָלט וויסען, אז...
[טאקטאפ יעדעס וואָרט באַזונדער]. דאָס, וואָס מיין חבר
מיינט, קאָן עס ניט זיין בשום אופן אין
דער וועלט און עס וועט ניט זיין קיינ-
מאָל!... איהר הערט? קיינמאָל ניט!...

ב ע ט י [נעמט צו די הענט. דערשראקען]. איך פאַרשטעה אייך
ניט, איוואַן איוואַנאָוויטש... וואָס הייסט עס?... איהר רעדט
האַלבע ווערטער...

ש נ י א ו ר ס אָן. איך רעד האַלבע ווערטער. דאָס איז
אמת. נאָר איך מיינ, אז איהר פאַרשטעהט מיך... און איך וויל,
אז איהר זאָלט מיר גלויבען, איהר זאָלט האָבען צו מיר צוטרוי, ווי
צו איין אייגענעם... ברודער. אינגאנצען דאָס אַרויסזאָגען קאָן
איך נישט איצט. ס'איז נאָך נישט געקומען די צייט... ענדע מאַי
וועל איך עס אייך קאָגען זאָגען...

ב ע ט י . נאך נישט געקומען די צייט? ... ענדע מאי? ...
עפּים רעדט איהר א מאַדנע שפּראַך... מיט רעטענישען רעדט איהר...
איהר פאַרטומעלט מיך... איך בין אזוי אויך אומגליקליך, פאַר-
שאפט איהר מיר נאך שמערצען... אלע! אלע! אפילו איהר
אויך...

ש נ י א ו ר ס אָן . עס טהוט מיר וועה, בערטא דאווידאָוונאַ,
וואָס איך פאַרשאַפּט אייך שמערצען. איך האָב מיט אייך אַנדערש
געוואָלט רעדען, פּראָסט און אָפּענהערציג, אָהן רעטענישען...
[דאָס קוק וויכירט, די אויגען ברענען]. קאָן איך נאָך איצט ניט. איד
בעט אייך דערווייל, איהר זאָלט מיר גלויבען! איך טאָר עס נישט,
ווייל איך בין געבונדען... ביז אַ צייט... ביז ענדע מאי... ענדע
מאי וועל איך אייך קאָנען דערצעהלען אלץ... אלץ, וואָס דאָ איז
פאַרגעקומען, אויפּפֿינדען דעם פּלאַנטער, וואָס דאָ איז אַרויס...
דעמאָלט וועל איך אייך שוין קאָנען אויפֿדעקען אויך מיין האַרץ
און מיינע געפֿיהלען צו אייך, וואָס איך טראָג דערווייל ביי זיך
טועה פאַרבאָרגען, האָטש איך מיין, אַז איהר וויסט זיי שוין פון
לאַנג... איהר דאַרפט עס וויסען... עס קאָן ניט זיין, איהר זאָלט
עס ניט וויסען... [בעטי מינעט זיך, ווערט אַלערליי פאַרבאָרגען]. וואָס איז
מיט אייך, בערטא דאווידאָוונאַ?

ב ע ט י . ווי... ווי קאָנט איהר אַזעלכעס רעדען? איהר
פאַרגעסט, אַז... אַז...

ש נ י א ו ר ס אָן . איך ווייס גאַנץ גוט, וואָס איך רעד. איך
האָב קיין זאך ניט פאַרגעסען...

ב ע ט י . איהר האָט פאַרגעסען דעם אָפּגרונט, וואָס צווישען
אונז...

ש נ י א ו ר ס אָן . איך האָב נישט פאַרגעסען, בערטא דאווי-
דאָוונאַ, קיין זאך. איך געדענק גאַנץ גוט, ווער א י ה ר זענט,
און איך ווייס, ווער א י ד בין, און דאָך זאָג איך אייך, אַז איך
בין זיכער אין אונזער ביידענ'ס גליק... ס'וועט ניט זיין פאַר אונז
קין שטעהרונג, קיינער פון אונז וועט נישט דאַרפֿען פּרענגען קיין

קרוב, קיינער פון אונז וועט נישט דארפן ברעכען זיין געוויסען...
 [מיט פייער]. איהר וועט זיין מיינע! קיינעמ'ס ניט, נאָר מיינע!...
 ד'ז'ט'י [אויפגעשטאַנען, האַפּט זיך ביי'ס קאַפּ]. איך בין שוין גאָר
 צעמישט!... וואָס האָט איהר דאָ געזאָגט? איך בין שוין גאָר
 צעטומעלט!... איך פאַרשטעה ניט, וואָס דאָ טהוט זיך... וואָס
 טהוט זיך דאָ? איהר מאַכט מיר משוגע!... [עס קומט-אז דוד שפירא
 פון קעלער מיט עטליכע פלעשלעך וויין איז ביידע הענט].

דוד שפירא [געבעדיג]. דוד המלך האָט געוואוסט, וואָס
 ער זאָגט: וויין ישמח — וויין מאַכט פרייליך. וואָס איז דען א
 שמחה אָהן וויין? [עפענט-אויף בעת מעשה א פאַר פלעשלעך מיט א קנאַק.
 ווישט זיך די הענט. קוקט זיך ארום]. וואו איז ער, דער שלים-מזל,
 קעצעלע מיין איך? פאַרפאַלען געוואָרען דאָרטען אין קיך?
 [דערזעהט נאָר די טאַכטער מיט שניאורסאָנען, וואָס גילט אַלס איוואַנאָוו]. נו,
 עולם, וואו זענט איהר ערגיין? [געהט-צו נעהענטער צו דער טאַכטער,
 וואָס איז נאָך ניט געקומען צו זיך]. וואו זענען זיי, אַלע דיינע געסט?
 וואו איז שניאורסאָן?

בעט'י [האַלט מיט'ן פנים צום פאַטער, קוקט אראַפּ]. שניאורסאָן
 האָט זיך צעקריעגט מיט איוואַן איוואַנאָוויטשען.
 שניאורסאָן [טרעט-ארויס]. ניט צעקריעגט, צעאַמפערט
 זיך.

דוד שפירא. צעאַמפערט זיך איז שענער? אַזעלכע
 גוטע פריינט? ווי קומט דאָס? וואו איז ער, אונזער צעאַמפערטער
 קוואַרטיראַנט?
 בעט'י [ווי פריהער]. ער איז ברוגז געוואָרען און איז אַוועק
 צו זיך.

דוד שפירא. ברוגז געוואָרען? איך האָב נישט לייעב,
 אַז מע איז ברוגז! איך בין א שפיראַ, און די שפיראַס, איהר
 פאַרשטעהט צי ניין, האָבען פיינט, אַז מע שפיעלעט זיך אין ברוגז-
 לעך! אַט געה איך, וועל איך איהם אַראָפּברענגען אין איין כהר-
 עין און מאַכען שלום. איך האָב לייעב, איהר פאַרשטעהט צי ניין,

אז ס'איז שלום! איך הייס דוד שפירא!... [געהטאפ אין דער זייטיגער טיר צום קווארטיראנט, צום אמת'ען אייוואנאוו, וואס גילט אלס שניאורסאן. — אין דעם קומט'אן פון דער קיד קעצעלע, און באלד פון בעט'ס צימער קומען אריין פארלעכווייז יונגווארג. פון דער זייטיגער טיר קומען'אן דוד שפירא מיט'ן קווארטיראנט, דעם אמת'ען אייוואנאוו, וואס גילט אלס שניאורסאן. דוד שפירא פיהרט איהם צו צו שניאורסאנען, וועלכער גילט אלס אייוואנאוו]. אט האב איך איהם געבראכט, אונזער ברוגז'ען דאנטיסט. נו, גיט זיך די הענט, און שלום זאל זיין! אזוי הייסט אייך דוד שפירא, און א שפירא אז ער הייסט, דארף מען איהם פאלגען! [צו דער טאכטער]. בעטי! וואס שטעהסט דו, ווי א מחותנת'טע פון חתנ'ס צד? קום נאך אהער! העלף מיר מאכען א שלום צווישען יעקב'ען מיט עשו'ען, וואס האבען זיך צעקריעגט פאר דער בכורה... נעם-צונויף זייערע הענט אט אזוי און לאזען זיי זיך איבערבעטען!

ב ע ט י [נאך צערודערט, שמייכלט איבער כת]. וואס זענען זיי, קליינע קינדער? [נעמט-צונויף זייערע ביידענ'ס הענט. ביידע חברים קוקען ניט איינס דאס אנדערע אין די אויגען, שמייכלען פארלענען].

ה ו ר ו י ט ש [קוקט אויף די ביידע]. זאל מיך אזוי וויסען א ביזע וועטשערע, אויב איך הויב אן צו וויסען, ווער פון די צוויי [ווייזט אויף ביידע חברים] איז דא דער יעקב, און ווער איז דער עשו? [עס ווערט א געלעכטער].

ד ו ד ש פ י ר א. וואס איז די נפקא-מינה? אפי שלום. אויף שלום האלט זיך אויף די וועלט. אזוי שטעהט געשריבען ביי אונז אין די הייליגע ספרים... [הויבט-אויף די אויגען]. אלע זענען שוין דא? און וואו איז די בעל-הבית'טע? [עס קומט'אן שרה שפירא פון קיד מיט א גרויסער וואוע, איבערגעדעקט. נאך איהר געהט-נאך סימקע מיט א טעצעל מעסער און נאפלען]. מאדאם! דו ביזט אויך דא? ביזט געקומען צו דער רעכטער צייט! נו, עולם, צום טיש, און לאמיר אקאריט נעמען צו ביסלעך משקה, אזוי ווי גאט האט געבאטען. [פארנעמט דעם אויבענאן, צעניסט דעם ווייז אין די גלעזער. אלע שטעלען זיך אויס ארום טיש]. און לאמיר טרינקען א בוס לכבוד די לעבע,

טייערע געסט, און לכבוד דער אימעניניצע אונזערער, וואָס איז
 היינט געוואָרען אַקוראַט נייענצעהן יאָהר. און אז מיר האַלטען
 אין טרינקען [ניסט], וועלען מיר שוין טרינקען פאַר כל ישראל און
 צוויינטיגעווען, אז יעקב מיט עשו'ען זאָלען זיך שוין קיינמאָל נישט
 קריעגען און נישט אַמפּערען זיך... איך מיינ נישט נאָר אָט די דאָזיגע
 [ווייזט אָן אויף די צוויי חברים, וואָס שטעהן ביים טיש און בעטי צווישען זיי] —
 איך מיינ טאַקי די אמת'ע יעקבס, איהר פאַרשטעהט צי ניין, מיט
 די אמת'ע עשום זאָלען לעבען צווישען זיך בשלום ושלום, — און
 ס'זאָל ווערען אויס פראַוואָזשיטעלסטוועס, אויס דאַנטיסטען, אויס
 טינטענמאַכערס, אויס סטאַלאַנאַטשאַלינקעס, ווי אין פּסוק
 שטעהט: וְגַר זָאב עִם כֶּבֶשׂ — אַ וואָלף מיט אַ שעפּעלע צוזאַמען...
 [הויבט אויף זיין כּוּס. אַלע געמען זיך צו די גלעזער]. לחיים, אידען,
 לחיים! ... [מע באַגעגענט זיך מיט די גלעזער].

ל א נ ג ז א מ פ א ל ט ד ע ר פ א ר ה א נ ג .

ענדע פונ'ם צווייטען אַקט.

דריטער אקט

נא קאבינעט ביים רב, רב לוי היילפערין. צוויי שאפעס מיט ספרים. איין שאפקע א גלעזערנע, פון וואנען עס זעהען זיך ארויס א זילבערן חנוכה־לעמפלעך, א קירוש־בעכער, א הדס, א געפלאכטענע הבדלה. אויפ'ן וואנט, צווישען אנדערע אידישע בילדער, אויך דאס באקאנטע בילד פון דאקטאר הערצל. אויפ'ן טיש אפענע ספרים, ביכער, צייטונגען, אידישע און רוסישע. ביי דער וואנט א שרייבטיש. — דער רב, רב לוי היילפערין, קרוב צו פופציג, א שענער איד, א זויבערער, אין א שווארצען לאנגען סורדוט, אין א ווייס געפרעסט העמד. א'קליין בערדעל, אונטערגעהאקטע פאות, א הויכער ווייסער שטערן, א קליין זיידען יארמעלקעלע אויפ'ן קאפ, וואס פאר לירט זיך אין די שענע שווארצע, ערטערווייז באזילבערטע האר. ער מאכט דעם איינדרוק מעהר פון א מיושב־דיגען אייראפעער, פון א בכבוד'ען גביר א סוחר, איידער פון א רב. ער שטעהט פארלעגט די הענט אהינטער, און ארום איהם — א רעדעל בכבוד'ע אידען, אכ געזעהענע בעלי־בתים פון שטאדט: גוראריה — א הויכער, א טרוקענער. שערעשעוויצקי — א נידעריגער, א געפאקטער, מיט איין ארדען אויף דער ברוסט. בערנשטיין, מאנאסעי וויטש — גענאלטע בערד. ראבינער קאלווארסקי — איין אלטער מאן מיט צוויי ארדענס. אלע אין פראקען, ווייסע שניפסען, צילינדערס. זייערע פנימ'ער שיינען. די אלע, מיט'ן רב און מיט'ן ראבינער אין דער שפיץ, זענען נארוואס צוריקגעקומען פונם גובערנאטאר, ביי וועמען זיי זענען געווען אלס דעפוטאציען.

רב לוי היילפערין [רעדט געלאסען, געזעהלטע ווערטער]. לאַמיר האַפען, אידען, אז דעם גובערנאטאר'ס ווערטער וועלען מקוים ווערען, און עס וועט, אם ירצה השם, זיין שטיל, און אז מיר וועלען זיך, מיט גאט'ס הילף, באַנעהן היינטיגען פסח אָהן אַ פּאַגראָם.

ר א ב י נ ע ר ק א ל ו א ר ס ק י [צום רב]. איהר זענט
נאך אין ספק, אז ס'וועט זיין שטיל? אז נאטשאַלסטוואָ וויל ניט,
קאָנט איהר שוין זיכער זיין. איך האָב איבערגעלעבט ניט איין
פאָגראָם, איז מיר שוין באַקענט די שטימונג נאָכ'ן חוש הריח.

ג ו ר א ר י ה . וויבאלד דער גובערנאטאָר האָט געזאָגט מיט
דעם לשון: „בודטיע ספאָקאָיני!“ — מעג מען שוין זיין רוהיג.
ש ע ר ע ש ע ו ו י צ ק י . זעהר קאָרעקט! „פרינציאטי
מיערי“ — האָט ער געזאָגט. זעהר קאָרעקט! זעהר קאָרעקט!
פ ע ר נ ש ט י י ן . „אי נייע וואָזבוזשדאיטיע דרוגין“ —
האָט ער צוגעלעגט.

מ אָ נ א ס ע ו ו י ט ש [מיט אַ דרייבע געלעכטערעלן]. חע-חע.
דער פשט איז, הייסט עס, אז מיר זאָלען ניט מאַכען אויף זיך אַליין
קיין פאָגראָם, חע-חע-חע!

ר א ב י נ ע ר ק א ל ו א ר ס ק י . זאָגט דאָס ניט. אַ
גובערנאטאָר דאָרף זיין נייטראַל... איך בין שוין ראַבינער באַלד
דרייסיג יאָהר. מיר האָבען שוין דאָ געהאט אַלערליי גובערנאטאָרען.
ג ו ר א ר י ה . איהר דארפט זיין צופריעדען, וואָס מיר
האָבען איצט אַזא גובערנאטאָר. אַ דימענט פון אַ גוי!

ש ע ר ע ש ע ו ו י צ ק י . זעהר קאָרעקט! זעהר קאָרעקט!
די האַנט געגעבען איטליכען, געבעטען זיצען. „סאדיטיעס, אַבראַם
באָריסאָוויטש“ — האָט ער געזאָגט צו מיר... זעהר קאָרעקט!
זעהר קאָרעקט!

פ ע ר נ ש ט י י ן . קומט איהם דערפאר אויך אַ דאנק?
שוין גענוג טרויעריג, מאַהלט אייך, דער פאָקט אַליין, אז אידען
דארפען געהן מיט אַ דעפוטאציע צום גובערנאטאָר, אז סע קומט
אונטער אַ יום-טוב, און בעטען שטיצע פאר זייערע ברידער...
מ אָ נ א ס ע ו ו י ט ש . חע-חע! און ס'איז גענוג אז-אָך-
און-אזוועה, אז אידען פרעהען זיך דערמיט, וואָס דער גובערנאטאָר
טרייסט זיי מיט אַזעלכע ווערטער, ווי „בודטיע ספאָקאָיני“,

„פרינציפאל מיטערו“, חע-חע! מיר קאנען, הייסט עס, שלאָפֿען רוהיג — מע וועט אונז נישט באַפֿאַלען, ווי אין מלחמה-צייט, און מע וועט אונז נישט אויסשעכטען מיט ווייב און קינדער לכבוד דעם הייליגען יום-טוב, חע-חע-חע!

ר ב ל ו י ה י י ל פ ע ר י ן [זיפצט]. וואָס זאָל מען טהון, אז מיר לעבען אין אזא ביטערער צייט? אין היינטיגער צייט, אז מע קאָן אונז באַשולדיגען אין אזא מיאוס'ער זאך, ווי מיט הונד-דערטער יאָהרען פריהער, איז נישטאָ וואָס צו רעדען, און מיר דארפען זאָגען: „גם זו לטובה!“

ג ו ר א ר י ה. גם זו לטובה! גם זו לטובה!
ש ע ר ע ש ע ו ו י צ ק י. זעהר קאַרעקט! זעהר קאַרעקט!
און ווי געפֿעלט אייך דאָס, וואָס דער גובערנאַטאָר האָט זיך נאָכ-געפרעגט אויף די שניאורסאָנס? „אַבראַם באָריסאָוויטש, זאָגט ער צו מיר, טשטאָ ווי זנאיעטיע פראָ שניאורסאָנאָו?“

פ ע ר נ ש ט י י ן. נישט אזוי, און נישט אייך אליין האָט ער געפרעגט. דאָס האָט ער ביי אונז אַלעמען געפרעגט: וואָס ווייסען מיר צו זאָגען וועגען איינעם א שניאורסאָן?

מ אָ נ א ע ס ע ו ו י ט ש. חע-חע! א צדיק שניאורסאָן, האָט ער געזאָגט. א „צאדיק“ און א „חאסידימעץ“. מיט דעם לשון און מיט די ווערטער, חע-חע!

ר א ב י נ ע ר ק א ל ו ו א ר ס ק י. „חאסידימעץ“? — איך געדענק גאָרנישט, ער זאָל זאָגען אזא וואָרט.

ש ע ר ע ש ע ו ו י צ ק י. געזאָגט, געזאָגט! זעהר קאַרעקט! זעהר קאַרעקט!

ר ב ל ו י ה י י ל פ ע ר י ן. וואָס זאָלט איהר קלערען? גאָט האָט אָנגערוקט א חמאָרע אויף זיי, א מין פינסטערניש אין מיטען העלען טאָג, און האָט זיי מבבל געווען זייערע מוחות, אז זיי זאָלען גלויבען אין אזעלכע ווילדע נאַרישקייטען. דאָס איז א יטראָפּ פאַר זיי אליין, נישט פאַר אונז, וואָרום אז ס'וועט קומען די צייט, ס'וועט זיי ליכטיג ווערען אין די אויגען, וועלען זיי זיך

שעמען דעמאלט פאר זיך אליין... און דעריבער דארפן מיר זאגן נאך א מאל: „גם זו לטובה!“... [דער עולם הויבט אן געזינגען זיך]. נו, האט זשע מיר א גוטען יום-טוב, און זאגט אן אלע אידען די גוטע בשורה, אז פון א פאגראם זענען מיר יעדענפאלס געזיכערט... איך, פון מיין זייט, וועל הייסען אויסרופען וועגען דעם היינט נאך אין אלע שוהלען.

ר א ב י נ ע ר ק א ל ו ו א ר ס ק י . און איך וועל עס דער-מאנען מארגען אין מיין „ריעטש“... א גוטען יום-טוב.
ר ב ל ו י ה י י ל פ ע ר י ן . איך ווינטש אייך אלעמען א בשר'ען פסח, א פרייליכען יום-טוב.

א ל ע . א גוטען יום-טוב! א פרייליכען יום-טוב! א גליקליכען יום-טוב! [דער רב באגלייט זיי ארויס ביז דער טיר. זיי געהען אפ. נאך זייער אוועקגאנג זעצט זיך רב לוי היילפערין אוועק צום שרייב-טיש און ווארפט אן אויף דער גיף א צעטעל, טהוט א קלונג מיט א גלעקעל, וואס שטעהט אויפ'ן טינטער, און עס קומט אריין דער שמש, אנגעהאן ריין. אין א הויכען שווארצען קאפעליש, בלייבט שטעהן מיט גרויס הכנעה ביי דער טיר].

ר ב ל ו י ה י י ל פ ע ר י ן . היינט, באלד נאך מעריב, זאל אויסגערופען ווערען אין אלע שוהלען, בתי-מדרשים און מנינים די דאזיגע ווערטער [לייענט פונ'ם אנגעשריבענעם צעטעל]: „מען איז מכריז ומודיע אינ'ם נאמען פונ'ם גופערנאטאָר, אז אלע רעד וועגען א פאגראם אויף אידען היינטיגען פסח זענען אויסגעטראכט. עס זענען אנגענומען געוואָרען אלע מיטלען, און מע בעט, אז אידען זאָלען זיך האַלטען רוחיג“... [גיט איבער דעם שמש דאס צעטעל. דער שמש געהט אפ. רב לוי היילפערין שטעהט אויף, גלייכט זיך אויס, זיפצענדיג. עס עפענט זיך אויף א האלבע טיר און עס באווייזט זיך וויעדער דער שמש].
ד ע ר ש מ ש . א פריסט איז געקומען — וויל זיך זעהען.
ר ב ל ו י ה י י ל פ ע ר י ן . זאל ער אריינקומען. [עס קומט אריין אי וואַנאָוו, דער, וואס גילט אלס שניאורסאן. דער שמש מאכט צו נאך איהם די טיר, ווערט פארשוואונדען].

א י ו א נ א ו [טהומי-אויס דאס היטעל, בלייבט שטעהן אין פאר-
לענענהייט, באטראכט א וויילע דעם רב. קענטיג, אז ער שלאגט זיך מיט דער
דעה. ענדליך געהט ער צו, שטעלט זיך פאר]. אי וואַנאָו.

ר ב ל ו י ה י ל פ ע ר י ן [שטעהט-אויף, ציהט איהם אויס די
האנט, נעמט איהם פריינטליך אויף. רעדט א שטענ רוסיש] זעהר אָנגענעהם!
זיצט. [וויינט איהם אויף א שטוהל. זעצט זיך אליין אויך אויף א שטוהל
אקעגען איהם]. מיט וואָס קאָן איד דיענען? ... איהר רויכערט?
[שטעלט איהם אונטער א פושקע פאפיראסען].

א י ו א נ א ו [באדאנקט]. איד בין צו אייך געקומען.
ראבבי, זיך באראָטען, ווי מיט א פאָרשטעהער פונ'ם אירישען
פאָלק, פונ'ם אירישען גלויבען... צום אָנהויב האָב איך מיך גע-
וואַקעלט, כמעט ווי געשראָקען... האָטש געהערט האָב איך פון
אייך א סך גוטעס... דאָך — דעם ערשטען מאָל אויף מיין לעבען
ביי א אירישען ראבבי... נאָר אז איך האָב אייך דערזעהען, —
דערלויבט מיר צו זאָגען עס אייך אין די אויגען, — האָט איהר
מיט אייער אויסזעהען, מיט'ן ערשטען קוק, מיך אינגאנצען אוועק-
געקויפט, און איך זעה-ארויס, אז מיט אייך קאָן מען רעדען גאנץ
אָפּענטליך.

ר ב ל ו י ה י ל פ ע ר י ן [מיט א שמייכעל]. איד דאַנק
אייך זעהר פאר אזא אָנגענעהמע מיינונג וועגען מיר... איהר קאָנט
דאָ זאָגען אלץ, וואָס איהר האָט צו זאָגען.

א י ו א נ א ו. איד וועל זיין קורץ, ווי ווייט מעגליך.
איד בין א פריסט, און דורך א צופאל געפין איד זיך צווישען אידען.
האָב איך זיך באַקענט מיט א איריש מיינדעל און האָב זיך פאר-
ליעבט אין איהר... און איך מיין, דאָס הייסט, איד ווייס, אז זי
מיך האָט אויך לייעב, און ס'איז קיין אנדער אָפּהאַלט נישט פארהאן,
אויסער איין זאך: וואָס זי איז א אידין, און איך בין א פריסט...
זי זאָל אָננעמען פריסטענטום — דאָס קאָן ניט זיין פאר קיין פאל
אין דער וועלט. אין דעם בין איך איבערצייגט, וואָרום זי איז צו
א הייסע פאטריאָטין פאר איהר פאָלק, און איך אָנערקען, אז פון

מיון זייט וואָלט דאָס געווען אַ פאַרברעכען, איך זאָל זי צווינגען דערצו. איהרע עלטערען וואָלטען דאָס ניט איבערגעטראָגען. נו, איז געפליבען ביי מיר, אזוי ווי איך האָב זי זעהר שטאַרק לייעב, און קיין אַנדער אויסוועג איז ניטאָ, — האָב איך מיך פעסט אַנטשלאָסען, — האָטש מיינע עלטערען וועלען זיין קעגען דעם, שטאַרק קעגען דעם, — איך זאָל אַריבערגעהן... דאָס הייסט, איך זאָל אָננעמען אידישקייט... וואָס וועט איהר זאָגען דערויף? [אַפגעזאגט, פיהלט זיך איוואנאו, ווי ס'איז איהם אראפ א בארג פון די פלייצעס].

ר ב ל ו י ה י י ל פ ע ר י ן [געזעסען די גאנצע צייט אַנגעשטאַרט אויף דער לינקער האנט און מיט דער רעכטער געבלעטערט איין אפּענעם ספר, האָט אפּגעזאגט, פאַרמאכט דעם ספר, אזויעקגעשטעלט די אויגען אויפ'ן גאסט מיט אַ ביטער שמייכל]. איך פרעג אייך ניט, ווער איהר זענט און וואָס איהר זענט. איך פרעג ניט, ווער איז דאָס מיינעל, וואָס איהר האָט אזוי לייעב. אזעלכע זאכען האָלט מען, געוועהנליך, פסוד... איך קאָן אייך אָבער, יונגערמאַן, ליידער, מיט קיין זאך נישט העלפּען און קיין שום עצה נישט געבען. איך קאָן אייך נאָר זאָגען איין זאך: איך באדויער אייך פונ'ם גאַנצען האַרצען. איך האָב אויף אייך רחמנות.

א י ו ו א ג א ו ו [איבערראשט]. רחמנות? ... [ווישט זיך דעם שווייס].

ר ב ל ו י ה י י ל פ ע ר י ן. געבאָד אַ רחמנות אויף אייך. אַ גאָט'ס רחמנות!

א י ו ו א ג א ו ו. איך פאַרשטעה אייך ניט...

ר ב ל ו י ה י י ל פ ע ר י ן. אָט וועל איך עס אייך דער-קלערען. באַרעכענט אייך נאָר גוט: זיעבען מיליאָן אומגליקליכע, רעכטלאָזיגע, פאַרהאַסטע, געיאָנטע און געפלאָגטע שטיפקינדער פלאָנטען זיך אַרום אינ'ם דאָזיגען גרויסען לאַנד, זענען אומעטום איבעריג און אימליכען גרויס אין די אויגען. מע זיצט און מע ברעכט זיך די מוחות, מע קליגט זיך און מע טראַכט און מע קאָן

גארניט צוטרעכטען, ווי ארום זייערער פטור צו ווערען, — ווילט
 איהר, א גליקליכער מענטש, א פרייער, אריבערגעהן צו אַט די
 דאָזיגע זיעבען מיליאָן אומגליקליכע? איהר ווילט זיין, אפנים,
 דער ערשטער פונ'ם אכטען מיליאָן? ... [פּויען]. איד זעה, איהר
 וואונדערט זיך, וואָס איהר הערט פון מיר, א רב, אַזעלכע רעד?
 פאַר אייך, פאַר א פריסט, איז עס טאָק א וואונדער. אייערע
 גייסטליכע פאָרשטעלער טהוען ניט אַזוי, בעת עס קומט א פרעמד
 דער צו זיי אָננעמען זייער גלויבען. אדרבה, ביי זיי ווערט עס
 גאָר פאַרעכענט פאַר א מצוה צוציהען אין זייער לאַגער וואָס מעהר
 פרעמדע... מיר, אידען, אָבער קאָנען זיך אַזא לוקסוס נישט דער-
 לויבען. אונזער וועלט איז ענג און פינסטער, דאָס לעבען פול פֿיין
 און נויט, — ווי אַזוי זשע האָבען מיר דאָס רעכט צורעדען די
 פרעמדע, די פרייע און גליקליכע מענטשען, זיי זאָלען אריבערגעהן
 צו אונז? ... נאָך פון אַמאָל אָן, פון גאָר די אַלטע צייטען, האָט
 אונזער תורה אונז אָנגעזאָגט, אַז מיר זאָלען זיין געהיט פון אָנצור-
 נעמען גרים. יעדער גר, יעדער פרעמדער הייסט עס, וואָס קומט
 צו געהן צו אונז פון איין אַנדער וועלט און וויל זיך אָנשליסען אָן
 אונזער פאָלק, — דארפֿען מיר איהם פריהער וואָהרענען, עפענען
 די אויגען, ער זאָל זיך גוט אַרומקוקען, וואוהין ער געהט, ער זאָל
 זיך גוט באַטראַכטען, וואָס ער טהוט, ער זאָל וויסען און געדענקען,
 אַז ס'איז שווער צו זיין א איד! ...

א י ו ו א נ א ו . אנטשולדיגט. די דאָזיגע ווערטער:
 „ס'איז שווער צו זיין א איד" האָב איך געהערט שוין וויפיעל מאל,
 און עס קאָן זיין — איך געבֿצו, — אַז ס'איז ניט גרינג צו זיין
 א איד. האָב איך אָבער אייך געזאָגט שוין דעם מאָטיוו, פ א ר
 ו ו אָ ס איך געה דאָס טהון. עס איז קיין אַנדער אויסוועג נישטאָ.
 ר ב ל ו ו ה י י ל פ ע ר י ן . צו א שוואַכער מאָטיוו אויף
 צו מאַכען אַזא ערנסטען שריט!

א י ו ו א נ א ו . אנטשולדיגט, ראַבבֿי. ליעבע איז, נאָך
 אייער מיינונג, א שוואַכער מאָטיוו?

ר ב ל ו י ה י י ל פ ע ר י ן . ליעבע איז א הייליג געפיחל, נאָר א שוואַכער מאַטיוו אויף צו מאַכען אזא שריט. ברעכען א גלויבען קאָן מען נאָר ביי א אינוועניגסטען קרויזס, ווען איך הער- אויף צו גלויבען אין דעם און הויב-אָן צו גלויבען אין איין אַנ- דערען, — אָבער ניט צוליעב דערגרויכען א געוויסען ציעל, עס מעג זיין אפילו ווי שען. מיר, צום בייטפיעל, באַדויערען אונזערע משומדים אַלץ איינס, צי זיי האָבען זיך געטויפט צוליעב פראַוואָר- זשיטעלסטוואָ, צוליעב א דיפּלאָם, צוליעב פרנסה, אָדער צוליעב א מיידעל... פאַרשטעהט זיך, אז אייער מאַטיוו איז פיינער, די פסיכאָלאָגיע איז איין איידעלערע; אָבער דער קאמפראָמיס בלייבט א קאמפראָמיס. עס איז געמאכט געוואָרען א שטיקעל געשעפט מיט גאָט, א מין „ביזנעס“, ווי די אמעריקאנער רופען עס אָן...

א י ו ו א נ א ו ו . עס האַנדעלט זיך דאָ, אייגענטליך, ניט וועגען גלויבען... דאָ רעדט זיך נישט וועגען גאָט...

ר ב ל ו י ה י י ל פ ע ר י ן . איך ווייס. איך רעד אויך ניט פון גלויבען. אין גלויבען אין מען בכלל היינטיגע צייטען שוואַכליך. סאי ביי אונז, סאי ביי אייך... איך רעד פונ'ם פאָלק, פון דער אומה רעד איך. איחר וועט דאָך נישט וועלען איינרעדען זיך אליין, אז איחר, אַלס געבוירענער פריסט און אויפגעצויגענער צווישען פריסטען, ביי היינטיגע ביטערע צייטען פון ראסענהאס, ווען מענטשען זענען וועלען, — אז איחר האָט ליעב א אידען, אז ביי אייך איז א איד און ניט א איד אַלץ איינס...

א י ו ו א נ א ו ו [ענטוואַסטיש]. ביי מיר איז אַלץ איינס! איך ווייס, אז איך האָב ליעב אָט דאָס מיידעל מיט מיין גאנצען וועזען — און איך וויל ניט וויסען פון קיין זאך!...

ר ב ל ו י ה י י ל פ ע ר י ן [מיט א שמייענען]. נריא, איך גלויב אייך זעהר גערן און איך פיהל אייך מיט מיט מיין גאנצען הארצען... איך דארה אייך אָבער זאָגען, יונגערמאן, פארהאן ביי אונז א שפריכוואָרט, אפילו א ביסעל א באַנאַלעס, נאָר איין אמת-

דיג וואָרט: „ווי קאָנסט דו ליעב האָבען דאָס ווייב, אז דו האָסט נישט ליעב איהר משפּחה?“ ... אונזער משפּחה איז, ליידער, נאָך קיינמאל אזוי ניט פאַרהאַסט געווען פון אלעמען, ווי אין דער לעצטער צייט. נאָט זעהט, ביי וואָס עס האַלט, אויף וואָס מיר זענען אַריבער! [נעמט אַ רוסיש בלאַט פון טיש און ווייזט איהם]. זעהט, וואָס מע שרייבט וועגען אונז! [ווייזט איהם אין בלאַט].

א י ו ו א נ א ו ו [טהוט אַ קוק, לייענט הויף]. „בלוט פאַר בלוט!“ ... [לעגט אוועק דאָס בלאַט מיט פאַראַכטונג]. דאָס האָב איך געלייענט נאָך נעכטען... נו, ווער ווייסט דאָס ניט, אז די גאנצע דיעלאַ פונ'ם ריטואַל-מאָרד איז אַ פאַנטאַזיע, אַ שווינדעל, אַ גראַב שטיקעל אַרבייט?

ר ב ל ו ו ה י י ל פ ע ר י ן [מיט צופרידענקייט]. דאָס זאָגט איהר? עס איז זעהר אָנגענעהם צו הערען פון אַ פריסט אַזעלכע ווערטער. וואָס זאָגען אָבער אַנדערע פריסטען? אָט זענען מיר געווען נאָר-וואָס ביי'ם גובערנאַטאָר אַ דעפוטאַציע, איך און נאָך עטליכע פאַרשטעהער פון דער הינער אידישער געמיינדע. נו, האָט מען געשמועסט אלץ וועגען דעם ריטואַל-מאָרד, אָדער וועגען דעם „שווינדעל“, ווי איהר רופט עס אָן... ביי אַיך איז דאָס אַ שווינדעל, און ביי זיי איז דאָס אַ גאנצער עסק, אַ פראָצעס. איהר האָט באַדארפט הערען, מיט וואָס פאַר אַיין ערנסט דער גובערנאַטאָר, אַ געבילדעטער אינטעליגענטער מאַן, האָט אונז געשטעלט נאָאוינע פראַגען איינע נאָך דער אַנדערער און נאָכגעפרעגט זיך אלץ אויף איינעם אַ שניאָרסקאָן, צי קענען מיר איהם ניט? אַ שניאָרסקאָן פעהלט זיי צום פראָצעס.

א י ו ו א נ א ו ו [פאַראַינטערעסירט]. טאַקי ערנסט? צו וואָס באַדארפען זיי אַ שניאָרסקאָן?

ר ב ל ו ו ה י י ל פ ע ר י ן. בכדי ס'זאָל זיין מעהר „ריטואַל“. די שניאָרסקאָנס, פאַרשטעהט איהר מיך, קומען אַרויט פון...

א י ו ו א נ א ו ו . פון די ליבאוויטשער „צאדדיקעס“ ... זוכט מען, הייסט עס, דעם „צאדדיק“ שניאורסאָן?

ר ב ל ו י ה י י ל פ ע ר י ן [מיט א שמייכלעך]. פון אייערע ווערטער קאָן מען אַרויסזעהן, אז איהר פאַרקעהרט מיט אידען און האָט זיך אָנגעזאָפּט מיט ווערטער... אַלזאָ, זוכט מען אַ שניאורסאָן אויף צו פאַשולדיגען איהם אין ריטואַל-מאָרד. אַ שאָד! איהר זענט אַ פריסט, וועט איהר דאָס גאָרניט קאָנען פאַרשטעהן, ווי ווייט לעכערליך און שמערצליך דאָס איז צו הערען, אז מענטשען זוכען צו פאַשולדיגען אין אַזאַ מיאוס'ען פאַרברעכען די אייניקלעך פון יענעם גרויסען לאַדיער רב, רב שניאור-זלמן, וואָס זיי, די זוכער, זענען, כלעבען, נישט ווערטה צו דערמאָנען דעם נאָמען זיינעם...

א י ו ו א נ א ו ו . דאָס זענט איהר גערעכט. יעדער עהר-ליכער פריסט וועט אייך נאָכגעבען, אז איהר האָט רעכט. נאָר, גאָספאָדין ראַווין, איך בעט אייך הונדערט מאל פאַרציייהונג, וואָס איך דערלויב מיר צו באַמערקען אייך איין זאָך: וויבאלד אז איהר זענט אַזוי שטאַלץ אויף אייערע גרויסע מענטשען, — ווי אַזוי געהט איהר דאָס מיט דעפוטאָציעס און דערנידעריגט זיך פאַר יענע, וועלכע באַשמוצען אַזוי מיאוס אייערע גרויסע?

ר ב ל ו י ה י י ל פ ע ר י ן [האלב פאַרמאכט די אויגען, רעדט מיט אַ איראָנישן שמייכלעך]. און ווי אַזוי וואָלט איהר געטהאָן?

א י ו ו א נ א ו ו . איך זאָל זיין אויף אייער אָרט, וואָלט איך ניט געגאָנגען צום גובערנאָטאָר, ער זאָל מיר העלפען פון אַ אידישען פאָגראַם...

ר ב ל ו י ה י י ל פ ע ר י ן [צעלאַכט זיך]. ערשטענס, ניט פון אַ אידישען פאָגראַם, נאָר פון אַ פריסטליכען. אידען האָבען דערווייל נאָך קיינמאל קיין פאָגראַם ניט געמאכט... א י ו ו א נ א ו ו . פאַרדאָן. איך האָב מיך נישט גוט אויס-געדריקט. איך זאָג, אַז ווען איך זאָל זיין אַ איד, וואָלט איך מיך געשעמט קניהען פאַר די, וואָס מאַכען אויף מיר פאָגראַמען...

ר ב ל ו י ה י י ל פ ע ר י י [א ביסעל מיט פארדראס]. און ווען איך זאל זיין א בריסט, וואָלט איך מיך נאָך מעהר געשעמט, אז אידען זאָלען קומען צו מיר מיך בעטען, איך זאל זיי ניט באַפאלען אין דעם פייערליכסטען און אין דעם פרייליכסטען פון זייערע ימים־טובים, ניט מאַכען אַ תל פון זייער האָב און גאָב און ניט באַריהרען זייערע פרויען און קינדער... [אין אויפגענונג אויפֿגעשטאנען און געמאכט אַ פאר טריט הין און צוריק].

א י ו ו א נ א ו [נאָך איין אומאנגענהמער פויזע]. אַנטשולדיגט, געהערטער ראַכבי, ניט דאָס האָב איך געמיינט... איך האָב געוואָלט זאָגען, אז ווען איך זאל זיין א איד, וואָלט איך געזיכט הילף ביי זיך אליין... איהר זענט אַ פאָלק פון זיעבען מיליאָן, ווי איהר זאָגט, און אַ פאָלק מיט אזא פאַרגאנגענהייט, מיט אזא קולטור, — ווי דערלאַזט איהר, מע זאל אייך אזוי טרעטען מיט די פיס? [מיט הייז]. אַ! איך וואָלט זיי באַווייזען, אז אַ מענטש קאָן אליין ביישטעלן פאר זיך! איך האָב קיין מורא נישט פאַר פאַרגאָמען!

ר ב ל ו י ה י י ל פ ע ר י י. געוויס! ווייל איהר זענט א בריסט. און אז איהר זאָלט זיין א איד, אָהן רעכט צו וואוינען, אָהן רעכט צו לערנען, אָהן רעכט צו ריהרען זיך פון דאָנען אַהין, אָהן רעכט צו שיצען זיך אפילו, אז יענער פאלט אויף אייך אָן אין מיטען העלען טאָג אומבאַשטראָפּט, און איהר זאָלט, אזוי ווי מיר, למשל, פרובען אָפליגען דריי טעג מיט דריי נעכט פאַרשטעקט ערגיץ אויף אַ בוידעם, אָדער אין אַ פינסטערען קעלער, אָהן ברויט און אָהן וואַסער, און איהר זאָלט הערען דאָס פאַרשטיקטע געוויין פון אומ־שולדיגע קינדערלעך, — אוי, בין איך זיכער, אז איהר וואָלט דעמאָלט געזונגען איין אנדער ליעדעל!... [פויזע]. ניין, יונגערמאַן! ווערליג איך פאַרשטעה אייך, איז ניט א י ה ר דאַרפּט נעמען אויף זיך אזא שווערע אַרבייט צו זיין א איד. מיר, אז מיר טראָגען אונזער שווערען גלות אזוי פיעל הונדערטער יאָהרען, — ווייסען מיר צוליעב וואָס: צוליעב אונזער אַלטער תורה. צוליעב דער תורה קאָנען מיר זיך לאָזען אי טרעטען מיט די פיס, אי לאָזען זיך ברענגען

אויף פייערען. אָבער איהר ? צוליעב א מיידעל ? ... ניין, נישט
כדאי ! נישט כדאי ! טהוט דאָס ניט ! ... [מאכט א באַוועגונג אויף
אויפצושטעהן].

א י ו ו א נ א ו ו [שטעהט־אויף]. איהר מאכט מיר שווער דאָס
האַרץ, געעהרטער ראַכבי, איהר האַלט מיך אָפּ, איהר שרעקט מיך.

ר ב ל ו י ה י י ל פ ע ר י ן . איך שרעק אייך ניט. איך
זאָג אייך נאָר דאָס, וואָס איך מוין. א איר ו ו ע ר ע ן קאָן מען
ניט. אום א איר צו ווערען, באַדאַרף מען פריהער דורכמאַכען דעם
גאַנצען אידישען גלות. מיט דער מאַמע'ס מילך באַדאַרף מען
איינזויגען אין זיך דאָס קאָנען ביישטעהן דעם נסיון פון צו זיין
א איר... פאָלגט מיך, איהר לעגט אייך פריהער גוט איבער, וואָס
פאַר איין ערנסטען שריט איהר געהט מאַכען, און פרעגט זיך אַליין,
וואָס וועט זיין מיט אייך נאָכדעם, שפּעטער, אויב אייער ליכעבשאפט
צום מיידעל וועט אָפּגעקיהלט ווערען ? צי וועט איהר קיין חרטה
ניט האָבען ? און צי וועט איהר קאָנען אויסהאַלטען אַלע רדיפות
און יאָגענישען און אַלע גזירות רעות, וואָס האַגלען אויף אונזערע
קעפּ ? ...

א י ו ו א נ א ו ו [מיט א זיפן]. אפשר זענט איהר גערעכט.
איך דאַנק אייך זעהר פאַר אייער אָפּענהערציגקייט. נאָר איך מוז
אייך זאָגען, ניט ווי פאַר א פרעמדען, נאָר ווי פאַר א פריינט, אז
ביי מיר איז דאָס א באַשטימטע זאַך... [ענערגיש]. אזוי מוז דאָס
זיין און אַנדערש קאָן עס ניט זיין, ווייל קיין אַנדער אויסוועג איז
ניטאָ. איך האָב ליכעב דאָס מיידעל — און זי מוז זיין מיינע !
[ניט דעם רב די האַנט].

ר ב ל ו י ה י י ל פ ע ר י ן [דריקט איהם די האַנט]. נו, זאָל
אייך גאָט העלפען, ווי איהר ווינטשט אייך אַליין. איהר האָט מיך
געפרעגט, האָב איך אייך געזאָגט דאָס, וואָס מיין געוויסען און מיין
פאַרשטאַנד האָבען מיר דיקטירט. און ווייטער — ווי איהר פאַר-
שטעהט. געהט געזונט און זייט מצליח. [איוואַנאו פאַרנייגט זיך טיעף,

נעהט'אפ. רב לוי היילפערין מאכט'צו די אפענע ספרים, וואס אויפ'ן טיש, און טראגט זיי איבער איינציגווייז אין ספרים-שראנק. — נאך א קורצער פויזע עפענט זיך א האלבע טיר און עס באווייזט זיך וועדער א מאל דער שמש].

ד ע ר ש מ ש. א איד פרעגט זיך נאך, צי קאן ער זיך זעהען. שפיראָ הייסט ער.

רב לוי היילפערין. זאל ער אריינקומען. [עס קומט-אריין דוד שפירא. דער רב נעהט איהם אקעגען].

דוד שפירא. גוט מארגען, רבי! [פארנייגט זיך מיט גרויס דרד-ארע].

רב לוי היילפערין. [ניט איהם די האנט, פריינטליך]. וואס וועט איהר זאגען גוטס? זיצט. [זעצט זיך אוועק].

דוד שפירא. [קווינקעלט זיך, בלייבט שטעהן]. גוטס פרעגט איהר, רבי? וואו האָט איהר היינטיגע צייטען גוטס? [זיפצט, זעצט זיך אוועק]. איד ווייס ניט, אויב איהר קענט מיר... נאָר אז איך וועל אייך זאגען, ווער איך בין, וועט איהר שוין אוראי וויסען. מיינ נאָמען איז דוד שפירא. פון די אמת'ע שפיראס... [קוקט, וואס פאַר א ווירקונג עס מאכט אויפ'ן רב, ווארט א וויילע און רעדט ווייטער]. פון די סלאוויטער שפיראס בין איך. [דער רב זיצט אומגעריהרט. דוד שפירא רעדט ווייטער]. איד בין געגאנגען פאַרביי, בין איך אריינגעקומען הערען, וואָס הערט זיך מפה דער דעפוטאציע, וואָס איז געגאנגען היינט צום גובערנאטאָר, און צי ס'איז אמת, וואָס מע זאָגט ביי אונז אויף דער בערזע, — איך בין אליין א בערויאנער, זאָגט מען אויף דער בערזע, אז דער גובערנאטאָר זאל האָבען באַרוהיגט די דעפוטאציע און זאל האָבען געזאָגט, זאָגט מען, אז מע קאן זיין זיכער, אז קיין פאָגראָם וועט היינטיגען פסח ניט זיין.

רב לוי היילפערין. [מיט א גרינגען שמייכלעך]. ביי אייך אויף דער בערזע ווייסט מען תמיד פרייהער, וואָס סע טהוט זיך. נאָך ניישטאָ קיין שעה זינט מיר זענען אויפגענומען געוואָרען ביי'ם גובערנאטאָר — און די בערזע ווייסט שוין.

דוד שפירא [פיהלט זיך עטוואס פרייער]. איהר שפיעלט זיך מיט דער בערזע? ביי אונז אויף דער בערזע האָט מען נאָך געוואוסט נעכטען, וואָס דער גובערנאַטאָר וועט אייך היינט זאָגען... אָבער ס'איז אמת, אז ער האָט אייך באַרוהיגט?

רב לוי היילפערין. יא, ס'איז אמת, ער האָט אונז באַרוהיגט. איך האָב שוין אפילו באַפוילען, מע זאָל וועגען דעם אויסרופען היינט אין אלע שוהלען. צו גאָט אַ האַפענונג, אז מיר וועלען האָבען אַ רוהיגען יום-טוב.

דוד שפירא. דאנקען גאָט. געלויבט השם יתברך! [פויע. קענטיג, אז ער האָט עפּיס צו זאָגען. קוקט זיך אויף די הענט. אַנט-שליסט זיך, טהוט פריהער אַ הוסטאָפּ אויף אַ זייט]. האָט קיין פאַראיבעל ניט, רבי, איך האָב אַנג צו אייך טאַקי אַ שטיקעל עסק אויך... דאָס הייסט, ניט קיין עסק, נאָר אַ מין... אַ מין שאלה אַזעלכע... דאָס הייסט, איך בין נישט געקומען פרעגען אַ שאלה, ווי אַ אירינע פרעגט, נאָר גלאַט אַזוי עפּיס אַ זאך האָב איך אייך געוואָלט פרעגען, אַ מין עצה הייסט עס... די מעשה איז אַזוי. איך בין אַ היגער בעל-הבית, שפיראָ הייס איך, דוד שפיראָ, פון די אמת'ע שפיראָס, איהר פאַרשטעהט צי ניין, פון די סלאַוויטער... [פויע. קוקט, טאַמער וועט דאָס פאַרט אַ נעם-טהון דעם רב].

רב לוי היילפערין [פריינטליך]. וואָס זשע האָט איהר געוואָלט פרעגען, אייגענטליך?

דוד שפירא. ניט פרעגען, נאָר גלאַט אַזוי, בדרך עצה זיך דורכרעדען מיט אייך וועגען אַ זייטיגען ענין, אויב ס'איז דער-לויבט... בין איך, הייסט עס, אַ היגער בעל-הבית, און עס קומען אַרײַן צו מיר פאַרשיידענע מענטשען, צום מיינסטען יונגעלייט, סטודענטען... איך האָב אַ באַקאַנטען פריסט, אַ סטודענט. בעז ער מיך, ער וויל זיצען מיט אונז ביים סדר... האָב איך געוואָלט הערען פון אייך, רבי, אייער שיקול-הדעת, צי איז פראי, למשל, אז אַ פריסט זאָל זיצען ביי אירען גלייך מיט אלעמען ביים סדר, איהר פאַרשטעהט צי ניין, אלס גאָסט?...

ר ב ל ו י ה י י ל פ ע ר י ן . פאר וואָס ניט ? אַררבה !
[מיט א שטייכעל]. זאָל ער זעהען, וואָס מיר טהוען מיט זייער
פריסטליך בלוט אויף פסח...

ד ו ד ש פ י ר אַ [אויפגעלעבט]. מיינע ווערטער! חא-חא!
פונקט דאָס אייגענע טענה איך מיט מיין ווייב: לאָזען זיי זעהען!
לאָזען זיי וויסען! עס קאָן צוניץ קומען אַמאָל. דער גוי איז
בטבע, איהר פארשטעהט צי ניין, א גאנץ וואוילער גוי... א
דעיסטוויטעלני סטאטסקי סאָוועטניק'ס א זוהן... חאָטש אפילו
זעהר פראָסט ביי זיך! אָבער טאָקי פראָסט, וואָס פראָסט הייסט!
ביי אונז איז ער א גאנצער בן-בית און אינטערעסירט זיך מיט
אַלסדינג, וואָס איז שויד צו אירישקייט. בעט ער זיך ביי מיר,
אזוי ווי היינט איז ביי אונז פסח, וויל ער זיין מיט אונז אינאיינעם
ביי'ם סדר. ער וויל זעהען, זאָגט ער, ווי אזוי עס קומט-פאָר ביי
אונז, זאָגט ער, די פאסקע? נו, ווי זאָגט מען איהם אָפעט? ער
קאָן דאָך מיינען טאָקי באמת מי יודע וואָס... טענה'ט אָבער מיין
ווייב איינס: צו וואָס טויג דיר א גוי, א איוואנאָוו, צום סדר?
ר ב ל ו י ה י י ל פ ע ר י ן [מיט אינטערעס]. ער הייסט
איוואנאָוו?

ד ו ד ש פ י ר אַ. איוואנאָוו אליין איז ווינציג, הייסט ער
נאָך איוואן איוואנאָוויטש איוואנאָוו.
ר ב ל ו י ה י י ל פ ע ר י ן [געלאסענ נאך א קורצער פויזע].

האָט איהר נישט א טאָכטער?

ד ו ד ש פ י ר אַ. נאָך וואָס פאר א טאָכטער! א בת-
יחידה, און, דאנקען גאָט, א געראָטענע, א חכמה און א יפת-תואר
ויפת-מראה, ענדיגט היינטיגען נאָך-פסח גימנאָזיע. [פויזע. ווערט
מיט א מאַל אומרוהיג]. וואָס פרעגט איהר עפּיס, צי איך האָב א
טאָכטער?

ר ב ל ו י ה י י ל פ ע ר י ן [ענטפערט ניט. נאך א קורצער
פויזע]. שוין לאַנג, אז ער געהט-אריין צו אייך?
ד ו ד ש פ י ר אַ. ווער?

ר ב ל ו י ה י י ל פ ע ר י ן . אָט דער פּריסט איוואַנאַוו.
ד ו ד ש פ י ר אָ . פון תּחילת ווינטער אָן, אַלע טאָג כּמעט.
וואָס איז דען? ... [פּוויזע]. ער איז ביי אונז, ווי איך האָב געזאָגט
שוין, אַ גאַנצער בן-בית. וואָרום גלאַט איין אַבי אַ וואָסער אַ גוי
וואָלט איך נישט אַריינגעלאָזט. נאָר אַ דעיסטוויטעלני סטאַטסקי
סאָוועטניק'ס אַ זוהן, איהר פאַרשטעהט צי ניין, און איין אוהב-
ישראל — ווי אזוי מיינט איהר? — פאַר אַ אידען איז ער אייך
די כּפרה, סכּנת-נפּשות! און איז באַקענט מיט אַלע אונזערע
ימיס-טובים, דינים און מנהגים. מיין ווייב זאָגט בדרך ליצנות,
אַז אָט דער גוי וועט שוין באַלד קאָנען פּסק'ענען שאלות...

ר ב ל ו י ה י י ל פ ע ר י ן [שלאַנט איהם איבער]. און ער
קען זיך מיט אייער טאָכטער?
ד ו ד ש פ י ר אָ . ווער?

ר ב ל ו י ה י י ל פ ע ר י ן . אָט דער פּריסט איוואַנאַוו.
ד ו ד ש פ י ר אָ . איך זאָג דאָך אייך — אַ בן-בית...
[ווערט ווידער אמרוהיג]. אַקעגען וואָס פּרעגט איהר עס דען?

ר ב ל ו י ה י י ל פ ע ר י ן [שטעהט-אויף, געהט אַ פאַר טריט
הין און צוריק פאַרטראַכט, די הענט פאַרלעגט אהינטער, שטעלט זיך אַפּ, געהט
צו צו שפּיראַן, וועלכער איז אויף גלויב אויפגעשטאַנען און ווארט אויף איין
ענטפער, רעדט צו איהם געלאסען]. גיט אַכטונג אויף אייער טאָכטער...

ד ו ד ש פ י ר אָ [איבערראַשט. האַפּט-ארויס אַ פעטשיוולע, ווישט
זיך דעם שווייט, פלאַנטעט מיט דער צונג]. איך... איך פאַרשטעה נישט,
רבי, וואָס... וואָס איהר זאָגט... וואָס הייסט, איך זאָל אַכטונג
געבען? ... וואָס געהער זיך אָן אהער מיין טאָכטער? וואָס...
וואָס פאַר אַ מחותן איז ער מיט מיין טאָכטער?...

ר ב ל ו י ה י י ל פ ע ר י ן [ווייזט]. באַרוהיגט אייך. זיצט.
[שפּיראַ זעצט זיך אוועק, שטעהט אַבער באַלד אויף, ווייזט דער רב שטעהט.
זעצט זיך דער רב אוועק, און נאך איהם שפּיראַ]. איך וואָלט אייד אפילו
נישט באַדאַרפט זאָגען דאָס, וואָס מיר איז איבערגעגעבען געוואָרען
בסוד... נאָר אזוי ווי עס געהט דאָ, ווי איך זעה, אין נפּש, בין איך

מיר מתיר אויסצוזאגען א פרעמדען סוד, און מסתמא וועט איהר וויסען, ווי אזוי צו באגעהן זיך, ס'זאל ניט ארויסקומען, אז דער סוד איז ארויס פון דאנען... אָט דער פריסט אינאנאָוו איז נאָר-וואָס געווען ביי מיר.

דוד שפירא [העכסט איבערראשט]. אינאָן אינאנאָוויטש? ביי אייך? ווען איז ער געווען?
רבי לוי היילפרין. נאָר-וואָס, מיט עטליכע מינוט פאר אייך.

דוד שפירא. מיט עטליכע מינוט פאר מיר? וואָס האָט ער דאָ געטהאָן?
רבי לוי היילפרין. "געקומען זיך איין עצה האַלטען, וואָס טהוט מען? אזוי ווי איהם איז געפעלען אייער טאָכטער... ער איז פארליעבט אין איהר און וויל זיך צוליעב איהר מגייר זיין..."

דוד שפירא [שפרינגט-אויף, זעצט זיך אוועק צוריק, האַפּט-ארויס די פעטשילע, ווישט זיך דעם שווייס. קאן ניט ארויסרעדען קיין וואָרט].
רבי לוי היילפרין [בארוהיגט איהם]. איהר באַדאַרפט זיך אזוי ניט אויפֿרעגען. איהר באַדאַרפט דאַנקען גאָט, וואָס חלילה ניט פאַרקעהרט... היינטיגע צייטען... היינטיגע קינדער... אַרבעט... איהר דאַרפט עס נאָר וויסען, בכדי איהר זאָלט זעהען וואָס צו טהון...

דוד שפירא [קוים וואָס ער קאן שוין רעדען]. נו, געוויס, געוויס אזוי... איך דאַנק אייך, רבי, איך דאַנק אייך זעהר און זעהר! [דריקט איהם די האַנט]. איהר האָט מיר געעפענט די אויגען... דעם מוח געעפענט... אַ קלייניגקייט? ... אזא מעשה! ... אַצינד איז שוין רעכט... אַצינד איז שוין פאַרענטפערט אַ סך קשיות... [ניסטעט-אויף, טהוט זיך אַ פאַטש אין שטערן]. אי-אי-אי, דוד שפירא! דו מיינסט, ביזט אַ חכם? ביזט אַ נאַר! [אַזע מאַל העכער]. ביזט אַ שוטה! אַ פראַדעם ביזט דו! ... [זעצט זיך אוועק צוריק]. האָט קיין פאַראַיבעל ניט, רבי, איך בין אזוי איבערראשט, עס האָט

מיר אזוי דער'הרג'עט מיין קאפ, אז איך ווייס גארניט, וואָס איך רעד! ... איהר זאָלט וויסען, וואָס דאָ קומט-פאַר! וואָס פאַר איין אומגליק! ס'איז הימעל עפען זיך! צרות מיט צרות מיט צרות! [רייבט זיך דעם שטערן]. ווי זאָגט איהר: צער גידול בנים... [פּוויזע]. איין טאָכטער סך-הכל, און א געראַטענע, און שוין דאָ א חתן אויך, כמעט א חתן, מיט א רייכער באַבע, מיט בראַסלעטען, וואָס איך בין ניט צופריעדען, און מיין ווייב וויל דוקא יאָ דעם שידוך, פאַרקעהרט, ס'איז גאָר אינגאנצען איהר אויפטאן — און דאָ פלוצים נאָט אייך גאָר א פריסט, א איוואַנאָוו, דעם חתנ'ס א חבר טאָקי — גאנצע פעק צו דערצעהלען, אָט אזעלכע פעק! [באַווייזט מיט ביידע הענט]. איין עבירה, ס'איז ערב יום-טוב, איך נעם ביי אייך צו צייט... [שטעהט-אויף, דער רב נאָך איהם]. און אַלײן האָב איך אויך א סך צו טהון, באַזאָרגען וויין אויף אַרבע פוסות, איהר פאַרשטעהט צי ניין, און נאָך פדומה אזעלכע אַרבייט א סך... האָט מיר א גוטען יום-טוב. איך דאַנק אייך זעהר, רבי, פאַר דעם, וואָס איהר האָט מיר דאָ די אויגען געעפּענעט — איצט ווייס איך האָטש, וואו איך בין אין דער וועלט! ... [געזעגענט זיך]. א גוטען יום-טוב!

ר ב ל ו י ה י ל פ ע ר י ז [באַגלייט איהם]. א גוטען יום-טוב. געדענקט נאָך, וואָס איהר האָט צו טהון. נישט געאַיילט זיך, יעדע זאך פריהער גוט באַטראַכטען, איבערוועגען...

ד ו ד ש פ י ר אָ. געוויס, געוויס. א גוטען יום-טוב! [לאָזט זיך געהן און קעהרט זיך באַלד אום צוריק. דאָס פנים איז מיט א מאַל ביי איהם פאַרענדערט, ווי עלטער געוואָרען. דער שטערן געקנייטשט. האַפט זיך בײַם קאַפּ]. יאָ! וואָס זשע הייסט עס? האָט קיין פאַראיבעל ניט, רבי, איך נעם צו ביי אייך נאָך א מינוט צייט... איהר זאָגט, איך זאָל וויסען, וואָס איך האָב צו טהון... וואָס, אייגענטליך, איז דאָ צו טהון? און וואָס, אַשטייגער, האָט איהר איהם איין עצה געגעבען, ער זאָל טהון? איך מיין דעם פריסט, איוואַנאָווען? ...

ר ב ל ו י ה י י ל פ ע ר י נ . איך האָב איהם געזאָגט דאָס
אייגענע, וואָס איך זאָג אייך : אז מע דאַרף זיך גוט באַטראַכטען...
ד ו ר ש פ י ר אָ [מיט אַ מאַל אויפגעקאָמט]. וואָס הייסט
„באַטראַכטען“ ? וואָס איז דאָ פאַרהאַן צו טראַכטען ? און אז
ער וועט טראַכטען פון היינט ביז איבער אַ יאָהר, וועט איהם שפּיראָ
אָוועקגעבען זיין טאָכטער ? ! אָט געה איך אַהיים און קעהר־איבער
די שטוב מיט'ן קאָפּ אַראָפּ, מיט די פיס אַרויף ! וואָס הייסט ?
ווי קאָן איך דערלאָזען אַזאַ זאַך, אַז מיין קינד, דור שפּיראָ'ס אַ
טאָכטער... איהר זאָגט, ער איז אַ דעיסטוויטעלני סטאַטסקי
סאָוועטניק'ס אַ זוהן און ער וויל זיך צוליעב איהר מגייר זיין ?
און אז ער זאָל זיך זעבעצעהן מאָל מגייר זיין ? ניין, איך וועל
דאָס ניט דערלאָזען ! [וואָס ווייטער, אַלץ מיט מעהר היץ]. כל זמן איד
לעב, וועט דאָס ניט זיין ! איך וועל איהם זאָגען ! איך וועל איהם
דערצעהלען, ווער די שפּיראָס זענען ! איך בין אַ שפּיראָ, איהר
פאַרשטעהט צי ניין, אַ שפּיראָ !...

ר ב ל ו י ה י י ל פ ע ר י נ . פון דעסטוועגען זאָג איך אייך
נאָך אַ מאָל : נישט געאוילט. מע באַדאַרף זיך פריהער גוט באַ-
טראַכטען... ס'איז אַ שווערע הלכה... היינטיגע קינדער... אַ
ראָמאַן... ווער ווייסט, וואו עס האַלט ביי זיי ? ... מע באַדאַרף
זיך גוט באַטראַכטען...

ד ו ר ש פ י ר אָ [מיט היץ]. וואָס איז דאָ צו טראַכטען !
ס'איז קלאָר, ווי דער טאָג ! אַזוי ווי דער הימעל קאָן ניט קומען
צו דער ערד ! מיין טאָכטער קאָן נישט חתונה האָבען פאַר אַ גוי,
יענער מעג זיין מי יודע ווער און מעג זיך זעבען און זעבעציג
מאָל מגייר זיין ! זי קומט אַרויס, איהר פאַרשטעהט צי ניין, פון
די אַמת'ע שפּיראָס, פון די סלאַוויטער... [מיט פאַרוואָרף, קוקט אויפ'ן
רב שאַרף]. איך האָב אייך געזאָגט שוין עטליכע מאָל, פון וואָסערע
שפּיראָס איך בין, און איהר — גאָרנישט... איך זעה, אז איהר
הערט זיך ניט צו צו מיינע ווערטער ! ... די סלאַוויטער ווייסט די
גאַנצע וועלט, ווער זיי זענען ! די סלאַוויטער האָבען זיך גע-

לאָזט טרייבען סקוואַז סטראַי, גנאָטעווען האָבען זיי זיך געלאָזט!
 [נאך מיט מעהר היץ]. יאָהרען-לאַנג אויסגעזעסען אין די טורמעס —
 און נישט פארלוירען זייער שטאַלץ פאַר עשו'ען! זאָל איצטער
 אָט דעם עשו'ס איין אייניקעל האָבען אַ השגה, אז שפיראָ'ס
 טאָכטער זאָל פאַר איהם חתונה האָבען, און איך, דוד שפיראָ, זאָל
 זיי פיהרען צו דער חופה? ! [שלאַנט זיך אין האַרצען]. סיידען איד
 וועל פריהער שטאַרבען! [כמעט מיט טרערען]. און אפילו אז איד
 וועל שטאַרבען, וועלען נאָך מיין טוידט אויפשטעהן פון די קברים
 די סלאַוויטער, די געגנאָטעוועטע, און וועלען ניט דערלאָזען, אז
 אָט אַ יענע גראַבע האַנט עשו'ס, וואָס האָט אַמאָל אויפגעהויבען
 אויף זיי די רוט, וואָס האָט פון זיי שטיקער פלייש געריסען, זאָל
 זיך צוריהרען צו זייערם איין אייניקעל! ...

ר ב ל ו י ה י י ל פ ע ר י ! [געהירט. *טראַכט אַ וויילע].
 הערט זשע אויס, מיין לעבער שפיראָ. זיצט, זיצט נאָך אַ וויילע.
 [זעצט איהם אַוועק און זעצט זיך אליין אויף]. אין אייערע ווערטער הערט
 זיך טאַק אַ קול פון די אמת'ע סלאַוויטער — ווער ווייסט דאָס
 ניט די סלאַוויטער? נאָר לאָמיר קאָרשט באַטראַכטען אַצינד די
 זאָך פאַוואָלינקע אַרום און אַרום. מע טאָר נישט איילען זיך אַזוי,
 ווי איך האָב אייך געזאָגט שוין, — ס'איז אַ שווערע הלכה! ...
 מע דאַרף קודם זעהען, ווי אַזוי זאָל זיין דערוויילע מיט דעם פריסט,
 מיט דעם איוואַנאָווען, וואָס איהר האָט איהם איינגעלאָרען צום
 סדר? ...

ד ו ד ש פ י ר אָ [נאך אויפגעטראַגען]. ווער האָט איהם איינגע-
 געלאָרען? ניט איך האָב איהם איינגעלאָרען — ער האָט זיך
 אליין איינגעלאָרען, איינגעבעטען זיך! איצט זעה איך שוין!
 איצט פאַרשטעה איך שוין! ...

ר ב ל ו י ה י י ל פ ע ר י !. איהר האָט דאָך איהם אָבער
 צוגעזאָגט — איז פאַרפאלען. מוז ער שוין צום סדר ביי אייך זיין.
 טאָרט איהר איהם נישט אָפּזאָגען. אַזוי איז מיין מיינונג, לכל
 הפחות — מין ראַט.

דוד שפירא [קאנט זיד]. סטייטש, רבי, וואס רעדט איהר? האט קיין פאראיבעל ניט. נאָר ווי קאָן איך, שפיראָ, נאָך דעם, ווי דער גוי האָט אזא השגה?... ס'איז דאָך הימעלשריינער! ס'איז דאָך...

רבי לוי היילפערין [שלאַנט איהם איבער]. יא, איהר זענט פאָלקאם גערעכט. נאָר מע טאָר ניט זיך גראָב באַנעהן מיט א מענטשען, ער מעג זיין ווער ער איז: א איד, ניט א איד — א מענטש! און איין איידעלער מענטש, קענטיג... מענטשליכקייט, גאסטפריינטליכקייט איז אָהן אלעמען א גרויסע זאך. ובפרט מיר, אידען, דארפן זיין מעהר געהיט, ווי אלע אנדערע מענטשען. אָט טאָקי ווייל מיר זענען ביי זיי אין גלות און ווייל זיי זאָגען אויף אונז מי יודע וואָס, באַדארפן מיר זיי ווייזען, אז מיר זענען ניט ערגער, און אַמאָל אפשר נאָך בעסער פון זיי. איהר זענט דאָך א שפיראָ, באַדארפט איהר דאָס פארשטעהן... [שטעהט-אויף].

דוד שפירא [אויף אויפגעשטאנען. א ביסלע ווייכער]. געוויס פארשטעה איך, וואָס איהר מיינט. ווער רעדט פון אַרויסטרייבען? אַרויסטרייבען וועל איך איהם ניט. אזוי גראָב בין איך אויך נישט. און אז איך האָב איהם צוגעזאָגט, איז צוגעזאָגט. שפיראָ, אז ער זאָגט א וואָרט, איז פארבאָלען. נאָר די פלענער זיינע וואָס ער האָט געבויעט [ווייערער אויפגעקאכט], דאָס, וואָס דער גוי האָט דאָרט געגראָבען הינטער מיינע פלייצעס, וועל איך צעשלאָגען! דאָס, וואָס ער מיינט, וועט ניט זיין! [מיט פייער]. קיינמאָל ניט און פאר קיין פאל ניט אין דער וועלט! דאָס קאנט איהר אייך שוין פאר-לאָזען אויף מיר! דאָס זאָגט אייך דוד שפיראָ, פון די אמת'ע שפיראָס, איהר פארשטעהט צי ניין, פון די סלאוויטער!... א גוטען יום-טוב און א גוטען תמיד. [געזעגענט זיך מיט'ן רב. דער רב באַגלייט איהם צו דער טיר].

דער פאָרהאַנג פאַלֶט.

ענדע פונ'ם דריטען אַקט.

פערטער אַקט

[ביי שפּיראַן איז שוין אלץ פּסח'יג, גרייט צום סדר. אויבענאָן דאָס היסביכעט — צוויי קישענס, מיט אַ ווייס ליילעך איבערגעדעקט. אויפ'ן היסביכעט ליגען צוגעגרייט אַ ווייסער קיטעל, אַ ווייסער זיידע-נער גארטעל מיט אַ ווייסער זיידענער יארמעלקע, איין אַלטע, שוין געלבליד פון דער צייט, מיט זילבער באַברעמט און מיט אַ זיידענעם קאָטעם אַראָפּגעהאַנגען. אויפ'ן טיש ליגען מצות, שטעהען כוסות. פון צוויי גרויסע גראַפֿינעס פינקעלטיאָרויס דער וויין. ביים אויבענאָן שטעהט די קערה. אויף דער קערה ליגען אין אַ געהעריגען סדר: אַ פליגעלע, אַ גערגעלע, אייער, אַפּנעשיילטע קארטאָפלעס, אַנגע-ריבענער הריין (מרור), צעשטויסענע נים מיט עפעל (חרוסת) און אַ קליין גלעזעל מיט זאַלצוואַסער. עטליכע הגדות, גרויסע און קליינע. — אויף דער סצענע באַווייזט זיך פון דער זייטיגער טיר דוד שפּיראַ, אַ האַלבאַנגעטהאַנגענער אין נייע מלבושים, מיט איין אויסגעפרעסט אויבערשט העמד, מיט שלייקעס, אַהז אַ קאַלנער. ער איז שטאַרק צעטראַגען].

דוד שפּיראַ [הויך]. שרה! בעטי! סיאַמקע! וואו זענט איהר אלע? אויסגעשטאַרבען? [פון דער קיכטיר ווייזט זיך שרה שפּיראַ, נאך אין די וואַכעדיגע מלבושים, מיט אַ ניי הילצערן לעפעל אין האַנט].

שרה שפּיראַ. וואָס איז דאָרטען? וואָס האָסטו זיך צעשריגען, ווי אויף אַ פּאָזשאַר?

דוד שפּיראַ. ווער האָט דען געשריגען? גאָרניט אַנגעהויבען צו שרייען! האָסטו מיר צוגעגרייט אַ העמד — וואו איז אַ קאַלנער?

שרה שפירא. דאָרט וואו דאָס העמד, דאָרט איז דער קאלנער. זוך, וועסטו דו געפינען, האָסטו דו געהערט א ביסעל!
דוד שפירא. וואו האָב איך צייט צו זוכען? א שעה אז איד זוד... [געהט צו צוריק].

שרה שפירא. א שעה אז ער זוכט! [געהט צו אין קיד. — איז א האלבע מינוט ארום קומט ארויס וויעדער דוד שפירא, שוין מיט א קאלנער, נאר אהן א שניפס. ער שפילקעט דעם קאלנער. דער קאלנער וויל זיך ניט פארשפילקען. דאָס מאַכט איהם נאך מעהר נערוועזן].

דוד שפירא. שרה! שרה!...

שרה שפירא. [קומט נאך א מאָל ארויס פון קיד, שוין אהן א געפער]. וואָס איז שוין וויעדער?

דוד שפירא. [שפילקענדיג דעם קאלנער]. האָסטו מיר צו-געגרייט א העמד מיט א קאלנער — וואו איז א שניפסעל?

שרה שפירא. וואָס טהוט זיך עס מיט דיר? דאָרט ליגט אלסדינג. דאָרט ליגט דאָס שניפסעל. אפילו דעם צילינדער האָב איך דיר דאָרט צוגעגרייט. וואָס ביזטו דו אזוי צעטראַגען, דוד? ביזטו מיר עפּים זעהר צעפלאַכטען!

דוד שפירא. [הערט ניט אויף צו טהון מיט'ן קאלנער]. מע קאָן זיין צעפלאַכטען, אז מע האָט עפּים צו רעדען מיט א ווייב א נויטיגע זאך — און מע קאָן ניט!

שרה שפירא. וואָס הייסט מע קאָן ניט? [געהט צו צו איהם. אומרוהיג]. א נויטיגע זאך? וואָס האָסטו דו ניט געזאָגט ביז אהער?

דוד שפירא. [נאך אלץ ניט פארטיג מיט'ן קאלנער]. ווי האָב איך געקאָנט ביז אהער, אז ס'איז ערב יום־טוב? וויין אויף אַרבע כוסות האָט מען באַדאַרפט ברענגען? און אַרומוואַשען זיך דאַרף מען אויך? און אַנטהון זיך אויך? [פּוועז]. ס'איז א מיאוס'ער עסק, שרה, זעהר א מיאוס'ער עסק! [קוקט זיך ארום, רעדט שטיק]. איך בין געווען ביי'ם רב, ביי רב לוי היילפערין...

שרה שפירא [שטארק אומרוהיג]. וואָס האָסט דו געטהאָן
ביי'ם רב פלוצים ערב פסח?

דוד שפירא. ששש!... [קוקט זיך ארום]. נאָר נישט
געפילדערט, וועל איך דיר דערצעהלען אַלסדינג. [קוים פארשפילעט
דעם קאָנער]. די רגע קום איך אַרויס... [נעהמט צו זיך. שרה בלייבט
אליין].

שרה שפירא. וואָס טהוט זיך עס מיט איהם?...
„געווען ביי'ם רב"... „א מיאוס'ער עסק"... זאָל איך אזוי וויסען
בייז, אויב איך הויב אָן פארשטעהן, וואָס ער מיינט... [עס קומט
ארויס דור שפירא, שוין אינגאנצען אנגעהאָן, מיט'ן צילינדער אין האַנט.
שרה נעהט איהם אַקעגען, אומגעדולדיג]. גאָט איז מיט דיר, דוד, דער-
צעהל שוין, וואָס האָט זיך געטראָפּען? וואָס פאַר אַ מיאוס'ער
עסק?

דוד שפירא [נעמט אַרויס די פעטשילע און גלעט דעם
צילינדער. קוקט זיך ארום]. איצט איז נישטאָ קיינער? פריהער נישט
געקאָנט רעדען מיט דיר. אַז מע דרעהט זיך ארום, טאָ דער, טאָ
יענער. [שטיק]. וואו זענען די קינדער?

שרה שפירא [אויף שטיק]. די קינדער טהוען זיך אָן.
זיי וועלען באַלד אַרויסקומען. דערצעהל שוין גיכער. ציה ניט
די עצמות!

דוד שפירא. האָרד נאָר אויס, שרה, נאָר איך בעט
דיר, ס'זאָל זיין שטיל... ס'א שלעכטע מעשה מיט אונזער בעטין...
ניט מיט בעטין, נאָר מיט אונזער קווארטיראַנט'ס חבר. איך
מיינ, מיט אונזער איוואן איוואנאָוויטשען...

שרה שפירא [ברענט די הענט]. וועה איז מיר! וואָס
איז שוין?

דוד שפירא. האָב צייט — אָט דערצעהל איך דאָך
דיר!... איך בין געווען ביי'ם רב, ביי רב לוי היילפערין...
שרה שפירא. וואָס האָסט דו געטהאָן ביי רב לוי
היילפערין?

דוד שפירא. גלאט אזוי אריינגעגאנגען. און אנב —
א פרעג טהון איהם, צי ס'איז נישקשה, אז א פריסט, איוואן איווא-
נאָוויטשען האָב איך געמיינט, זאָל זיצען מיט אונז ביים סדר?
שרה שפירא [הויד]. האָט ער געזאָגט מסתמא, אז
ניין? מיינע רעד! וואָס האָב איך דיר געזאָגט?

דוד שפירא. ששש! ... אקוראט פארקעהרט! נאָר
ניט דאָס — האָב צייט, חאפ נישט איינס פאר דאָס אנדערע!
הקיצור, ווער איך געוואוירע ביים רב א שטענע זאד... [קוקט זיך ארום].
אז אונזער פריסט, איוואן איוואנאָוויטש מיינ איך, איז מיט פינף
מינוט פריהער פאר מיר אויך געווען ביים רב, ביי רב לוי הייל-
פערין, און אויך מפת איין עצה האלטען זיך.

שרה שפירא. איין עצה האלטען זיך? אז וואָס?
דוד שפירא [קוקט זיך ארום. גאנץ שטיק]. אז ער וויל
זיך מגייר זיין... איוואן איוואנאָוויטש, הייסט עס, וויל זיך מגייר
זיין.

שרה שפירא [הויד]. איוואן איוואנאָוויטש? מגייר
זיין? וואָס'ט זיך מיר גע'חלומ'ט! ... משוגע געוואָרען?
דוד שפירא. ששש! ווארט-אויס! וועסט הערען,
צוליעב וואָס! עס האָט מיך אזוי אויפגעטראָגען, אז איך האָב
געמיינט, איך וועל עס נישט אויסהאלטען, אז איך וועל דאָרט די
אפאָפאָלקציע באַקומען! ער האָט מיר דעם קאָפּ אַראָפּגענומען,
און איך האָב מיר גאָר קיין אָרט נישט געקאָנט געפינען!

שרה שפירא [פארשטעהט נאָך נישט]. צוליעב וואָס זשע
וויל ער עס טהון, דער משוגע'נער גוי?

דוד שפירא [קוקט זיך ארום, רעדט נאָך שטיקער]. צוליעב
דעם וויל ער זיך מגייר זיין, ווייל ער איז פארליעבט, זאָגט ער,
אין... אין... אין אונזער בעטין, און וויל, זאָגט ער, מיט... מיט...
מיט איהר האָבען חופה וקידושין... נו? הערט זיך אזעלכס?

שרה שפירא [א פלעק מיט די הענט, שרייט-אויס אויף אַ
קוואַדראַט]. אוי, א דונער האָט מיך דערשלאָגען! אוי, איד וועל דאָס ניט

אויסהאלטען! [ברעכט די הענט, טראגט זיי צו צום הארצען]. איך האב אבער געוואוסט, אז דא איז עפּים! דאס הארץ האט מיר אָבער געזאָגט, אז ס'איז ניט גלאַט, אז דער גוי פּלאַנטעט זיך מיר דאָ ניט אומזיסט... אלע ביזע, וויסטע, פינסטערע חלומות! נא דיר גאר א פּריסט! א איוואן איוואנאָוויטש! און ווער האט איהם פאַרנאָדעט, אז ניט דו?

דוד שפירא. איך?

שרה שפירא. ווער דען — איך? ביי מיר וואָלט ער שוין לאַנג געעפּענט מיט'ן קאָפּ די טיר! האָסט דו זיך אָנגע-קלעפּט אין איהם, אז ער האָט א אידיש פנים מיט א אידישער נאָז! דוד שפירא. א אידישע נאָז — דאָס איז געווען דיינע ווערטער. איך האָב נאָר געזאָגט, אז ער האָט א אידישע נשמה... נאָר נישט דאָס איז דער עיקר אַצינד. איצט באַדאַרף מען צו-טראַכטען עפּים איין עצה, ווי אזוי ווערט מען זיינער פטור? שרה שפירא. וואָס פאַר עצות דאַרף מען זוכען? מע דאַרף איהם געבען דעם וועג — און שוין!

דוד שפירא [מיט שרעק, רעדט שטיל]. זאָל גאָט היטען! וואָס רעדסט דו? מע באַדאַרף זיך באַטראַכטען פריהער... שרה שפירא. וואָס איז דאָ צו טראַכטען, האָסט דו געהערט א ביסעל? [הויד]. מע באַדאַרף איהם [צעצויגען] אַרויס-טרייבען! אַרויס-יאָגען!

דוד שפירא [שטיל]. ששש!... נאָר נישט געטריבען! זאָל דיך גאָט היטען, שרה, פון דאַנען אַהין אָהן מיר! דו הערסט, וואָס איך זאָג? ס'וועט זיך טהון חושך! וועסט פאַרקאָכען א קאשע! וועסט אונז מאַכען אומגליקליך אלעמען! דו פאַרשטעהסט גאָרניט, וואָס דאָ טהוט זיך! דאָ איז א ראַמאָן — ווייסט דו האַטש, וואָס דאָס הייסט? [קוקט זיך אַרום, רעדט נאָר שטילער]. דאָס איז ביי זיי איין אָפּגערעדטע זאך פון פריהער!

שרה שפירא [פארברעכט די הענט]. וועה איז מיר! און
וואָס איז מיט שניאורסאָנען?

דוד שפירא. אפנים, א נעכטיגער טאָג?

שרה שפירא. וואָס רעדסט דו, דוד? און וואָס איז
מיט'ן שידוך?

דוד שפירא [האפט זיך ביים קאפ]. וואָס מיר שידוך?
ווער מיר שידוך? מע זאָגט דאָך דיר, אז דאָ איז א ראָמאַן, ניט
קיין שידוך!...

שרה שפירא. און דאָס, וואָס ער האָט איהר געוואָלט
שענקען א בראַנזעליעט? און דאָס, וואָס ער שרייבט אַלע מאָל
בריעף צו דער באַבושקע?...

דוד שפירא [א פאר מאָל שפאנט ער ארום און בלייבט שטעהן].
ס'איז דיר איין אַקציע מיט איהר! מיר האָט זיך אויפגעקאָכט
דאָס גאַנצע בלוט, אז איך האָב דערהערט אזא מעשה, און זי רעדט
גאָר פון בראַנזעליעטען מיט באַבושקעס! איך בין שיער משוגע
געוואָרען נאָר פון דעם געדאַנק אַליין, אז עשו קאָן גאָר האָבען א
השגה אויף די סלאַוויטער'ס איין אייניקעל, און איהר ליגט אין
זינען בראַנזעליעטען! באַבושקעס קריכען איהר אין קאָפ אַריין!
שרה שפירא. וואָס זשע האָט זי געשוויגען ביז אַהער?

דוד שפירא [שטעלט זיך אָפ, טייט איהר מיט א פינגער]. דאָס
דאַרפסט דו פרעגען ביי איהר! דערויף ביזט דו א מאַמע!

שרה שפירא [ברעכט די הענט]. וועה איז מיר! וואונד
איז מיר! פאַרפינסטערט בין איך געוואָרען!

דוד שפירא. איצט איז ניט קיין צייט פון ברעכען
די הענט און פון גוואַלדעווען. איצט דאַרף מען עפּיס צוטראַכטען,
דו פאַרשטעהסט צי ניין, געפינען עפּיס איין עצה. אָבער שטיל,
מיט שכל און מיט אַ גאַנג, נישט פי-פו-פא, גלאַט אין דער וועלט
אַריין, און אָהן גוואַלדען, אָהן פילדערייען! דער רב, רב לוי
הילפּערין, איז גערעכט. ס'איז, זאָגט ער, א שווערע הלכה!

ס'איז איין איידעלע מאטעריע, זאגט ער... כ'האב שוין גענוג געטראכט דעם גאנצען טאג! [האפט זיך ביים קאפ]. דער קאפ ווערט מיר אקערשט נישט צעפאלען אויף שטיקלעך! [פויעז]. דערווייל איז יום-טוב און מע דארף געהן דאווענען. [קוקט זיך ארום]. דא וועט קומען דער פריסט... איהם געגעבען דאס ווארט — פארפאלען! וואס וועט ער טראכטען, אז מע וועט איהם איצט אפזאגען פונ'ם סדר? רב לוי היילפערין זאגט אויך דאס אייגענע: א מויל, זאגט ער, איז נישט קיין חאליווע. ובפרט, זאגט ער, ביי שפיראן... קודם כל, זאגט ער, איז מענטשליכקייט... א מענטש! דו פאר-שטעהסט, צי ניין? דער עיקר — דו זאלסט זיך נאך נישט אריינ-מישען דערווייל. דו לאז עס איבער אינגאנצען אויף מיר! לאזען נאך איבערגעהן די סדרים פריהער, די ערשטע טעג יום-טוב, וועל איך שוין מיט איהם רעדען, וועל איך שוין טהון אלסדינג — קאנסט שוין זיין זיכער, אז ביי מיר וועט ער אליין אוועק. [מיט פייער]. ער וועט ביי מיר אוועק וואו דער לייעבער שבת-קודש געהט-אוועק! ער וועט אפילו נישט וויסען, פאר וואס און פאר ווען! זיי זיכער! דאס וועט נישט זיין, אז דוד שפירא'ס טאכטער, וואס קומט-ארויס פון די סלאוויטער... [עס קומט'אן סיגמאקע, איין אויסגעצוואנגענער, אג-געטהאן יום-טוב'דיג איז זיין אונטפארם, מיט א ווייס קעלנערעל, האלט א גרויסען מחזור אונטער'ן ארעם].

סיגמאקע [טראגט'צו דעם פאטער דעם מחזור]. טאטע, אט דאס איז דער מחזור, וואס דו דארפט?

דוד שפירא [עפענט-אויף דעם טאוועל, לייענט]. „מחזור לראש-השנה ויום-הכפורים"... געטראפען, ווי א בלינד פערד אין גרוב אריין! [נישט איהם אפ]. דארט, אויף דער קאמאדע, געה, ליגט איין אנדער מחזור! שטעהט אָנגעשריבען מיט גרויסע אותיות: „מחזור לשלש רגלים"... יאהרען! שפירא'ס א יונגעלע זאל נישט וויסען קיין חילוק פון א מחזור ביז א מחזור... [סיגמאקע לויפט צוריק נאכ'ן מחזור. דוד שפירא צום ווייב]. איך בעט דיר נאך א מאל, שרה, ווי גאט איז דיר ליעב! ווי אין איין אויג א שטאך! ס'איז א

שווערע הלכה, איין איידעלע מאטעריע... מע באדארף דא זיין
זעהר-זעהר פארזיכטיג! [עם קומט צו סימקע מיט'ן מחור].

ס י א מ ק ע [עפענטאויף, ווייזט דעם פאטער מיט'ן פינגער, ליעגט
אויף א קוק, צעצויגען]. „מח-זור ל-ש-לש-רגל-י"ם..."

ד ר ו ש פ י ר א [נעמט דאס קינד פאר'ן אויפערעם]. רגלים,
נישט רגלים! נישט געדאכט זאלסט דו ווערען — נ פרמצוה-בחור'על
און קומט-ארויס פון די סלאוויטער!... קום אין שוהל אריין!
[טהוט צו דעם צילינדער. צום ווייב]. געדענק זשע, שרה, וואס איד
האב דיר געזאגט [שטיק, טראגט צו א פינגער צום מויל]: ווי גאט איז
דיר ליעב! ווי איז איין אויג א שטאך!... [געהט צו מיט סימקען איז
שוהל אריין. — עם קומט-ארויס פון איהר צימער ב ע ט י. שרה שפירא
ווארפט א זייטיגען קוק אויף דער טאכטער, נעמט זיך איבערשטעלען די כוסות].

ב ע ט י [אנגעהט צו יום-טוב'דיג, שטען פארקעמט. שטעלט זיך אוועק
אקעגען שפיעגעל, מאכט צוירעכט די פריזורקע. צו דער מוטער]. מאמע!
געפעלט דיר די פריזורקע? האסט דאך ליעב, אז איד געה אזוי
פארקעמט. הא? מאמע? [שרה שפירא זעהט איהר פנים דורכ'ן שפיעגעל,
ענטפערט נישט. בעטן וואונדערט עס. זי דרעהט זיך אויס צו דער מוטער].
פאר וואס ענטפערסט דו נישט, מאמע? און וואס ביזט דו אזוי
פארצארגט? צו ליעב'ן יום-טוב?

ש ר ה ש פ י ר א [טהוט איהר ארכייט]. אז מע האט אזא
טאכטער, ווי דו, קאן מען זיין פארצארגט.

ב ע ט י [געהט צו נאענט צו דער מוטער]. וואס איז שוין, מאמע?
וואס פאר א נייעם?

ש ר ה ש פ י ר א. פאר וועמען ס'איז איין אלטס, פאר
מיר איז דאס א נייעס... [הערט-אויף איבערשטעלען די כוסות]. איד האב
גארניט געוואוסט, טאכטער, אז ביי דיר איז דא אזעלכע פארבארג-
גענישען מיט אזעלכע סודות... איד האב זיך קיינמאל נישט געריכט
אויף דיר, אז דו זאלסט זיין אזא פארביסענע און אפטהון אונז
אזא זאך...

ב ע ט י [איבערראשט]. וואָס פאַר סודות? וואָס פאַר אַ פאַרביסענע? און וואָס פאַר זאָכען האָב איך אָפּגעטהאָן?

ש ר ה ש פ י ר אָ. דער טאַטע איז אויס מענטש. ער וועט דאָס, זאָגט ער, ניט אויסהאַלטען! און איך וועל מסתמא אויך שטאַרבען פאַר דער צייט... [באהאַלט דאָס פנים אין פאַרטוד, וויינט].

ב ע ט י [דערשראָקענ, נעמט זי אַרום]. מאַמוניו! גאָט איז מיט דיר! וואָס קומט דאָ פאַר? איך ווייס גאָרניט פון וואָס צו זאָגען!

ש ר ה ש פ י ר אָ [הויבט אויף די פאַרוויינטע אויגען, באַטראַכט די טאַכטער]. אַה, קוק מיר גלייך אין די אויגען אַריין! ווי קאָנסט דו זאָגען אַזעלכס? ווי קאָנסט דו עס אָפּלייקענען מיר, אַ מאַמע, אין די אויגען? ... [פּויעז]. וואָס האָט געטהאָן דער גוי ביים רב? ב ע ט י [שטוינט]. וואָסער גוי? ביי וועלכען רב?

ש ר ה ש פ י ר אָ. זעה נאָר, ווי גלייך זי קוקט מיר אין פנים אַריין! [פּויעז. שטרענג]. זאָג נאָר, וואָס האָט געטהאָן אייוואַן אייוואַנאָוויטש ביים רב, רב לוי היילפערין?

ב ע ט י [שטאַרק איבערראַשט, ווערט רויט]. אייוואַן אייוואַנאָוויטש ביים רב? ביי היילפערין? וואָס האָט ער דאָרטען געטהאָן? ש ר ה ש פ י ר אָ. איך מוין, אַז דו ווייסט עס בעסער פון מיר און פריהער פון מיר... קוק זי נאָר אָן, ווי זי טאַפּט ווערטער! נעבאָד אַ רחמנות! זי ווייסט גאָרניט פון דער גוטער בשורה, אַז דער גוי אייוואַן אייוואַנאָוויטש וויל ווערען אויס גוי!...

ב ע ט י [אויפגעשיינט]. אייוואַן אייוואַנאָוויטש וויל ווערען אַ איד?

ש ר ה ש פ י ר אָ. אַ גדולה אויף דער באַבע! און אַ שיינדעלע פאַר אונז אַלעמען! און דאָס איז דאָך אינגאנצען צו-ליעב דיר, וואָרום ער איז דאָך נאָך דיר די כפרה — דאָס האָב איך שוין לאַנג אַרויסגעזעהען, און דו האָסט עס אָודאי גוט געוואוסט, — און נאָך דעם אַלעמען האָסט דו אַ פאָטעפאַלנאַסט מיר קוקען גלייך

אין די אויגען אריין און איירערדען מיך, אז דו ווייסט ניט פון וואָס צו זאָגען ? !

ב ע ט י [האפט זיך ביי א הארצען]. מאמע! איד שווער דיר ביי מיין לעבען, אז די געשיכטע מיט'ן רב, מיט היילפערין, הער איך דאָס ערשטע מאָל פון דיר! ...

ש ר ה ש פ י ר א [מיט גיפט]. אזוי ? ס'איז גארניט קיין אָפגעערדטע זאך ביי דיר מיט'ן גוי פון פריהער ? דער רב רב לוי היילפערין איז דאָך מסתמא א ליגנער ? אָדער דער טאטע האָט דאָס אוראי פונ'ם קאָפּ אויסגעטראַכט ?

ב ע ט י [אויפגערענט]. מיר דאכט, מאמע, אז מיר קענסט דו אויך נישט פאר אזא גרויסע ליגנערין. איך האָב אייך ביז אהער נאָך מיט קיין זאך ניט געליגנערט! [מיט הארץ]. אז איד שווער דיר ביי מיין לעבען, אז איך הער עס ערשט פון דיר, גלויבסט דו מיר ניט און הערסט ניט אויף מיך צו באווארפען מיט שטעכ-ווערטלעך! ...

ש ר ה ש פ י ר א. מיט שטעכווערטלעך ? עס קאן שוין גוט שטעכען און ברעכען מיינע שונאים, אז מע דערמאנט זיך, אז דו האָסט גענומען בידים און האָסט צעשלאָגען אזא גליק! איך רעד שוין ניט פון דער באַפּושקע — איך רעד פונ'ם קרן: אזא גאָלדענער בחור, א טאטענ'ס א קינד, א פאמיליאַנט, קומט-ארויס פון אזא משפּחה! ...

ב ע ט י [שוין גאר אויפגערענט, צעשרייט זיך]. אָבער וואָס ווילט איהר האָבען פון מיין לעבען ? וואָס האָט איהר זיך אַלע אָנגעזעצט אויף מיר ? אַלע אויף מיר ! אַלע אויף מיר ! ... [פאלט אויף א שטוה, באַהאַלט דאָס פנים אין די הענט, וויינט שטילערהייט. — עס דערהערט זיך א קלונג. ישרה שפירא לויפט עפענען און קומט באַלד ארויף צוריק].

ב ע ט י [הויבט אויף דאָס פארוויינטע פנים]. ווער איז ?

ש ר ה ש פ י ר א [בייז]. דער גר.

ב ע ט י. וואָסער גר ?

שרה שפירא. דיין איוואן איוואנאָוויטש! [בעטי האַפּט זיך אויף, ווישט זיך אויס די אויגען, מאַכט אַ באַוועגונג אוועקצוגעהן, נאָר בלייבט שטעהן. שרה שפירא געהט אַפּ אין דער טיר, פון וואָס איהר מאַן איז פריהער אַרויסגעקומען, רעדט בעת מעשה צו דער טאַכטער]. איך געה זיך דערווייל אַנטהון און בענטשען ליכט. [עס קומט אַן שניאָרס אַן, וואָס גיט אַלס איוואנאָו, שוין ניט אין סטודענטישער אַניפּאַרם, נאָר איז אַ שוואַרצען אַנצוג, אין וועלכען עס זעהט זיך נאָך מעהר רעליעף אַרויס זיין סעמיטישער טיפּ. די האַר, אַנגעפאַרפומירט מיט פעטען, זעהט אַרויס נאָך מעהר שוואַרץ און נאָך מעהר געגרייזעלט, ווי אַלע מאַל].

שניאָרס אַן [אויפגעלעגט, צו בעטן, גיט איהר די האַנט]. אייער פאָטער איז געווען אַזוי ליבענסווירדיג און האָט מיר דער-לויבט בייצוואווינען מיט אייך די צערעמאָניע פון אייער יום-טוב... [קוקט זיך אַרום]. וואו איז ער? מסתמא נאָך אין שוהל? אַ שוואַך, וואָס ער האָט נישט געוואָלט מיך מיטנעמען אויך אין שוהל. דאָס וועט שוין זיין, זאָגט ער, צו פעט... [בעטי זעצט זיך, בעט איהם אויך זיצען. זי איז צעטראָגען]. וואָס איז עפּים אייער מוטער אַזוי בייז אויף מיר? זי האָט מיר ניט געענטפערט אויף מיין גוטען-אָווענט, און אויף מיין גראַטולירען זי מיט'ן פייערטאָג האָט זי עפּים אַ מורקע געגעבען און איז אַנטלאָפּען געוואָרען... [פויזען]. און איהר, בערטא דאָוידאָוונא, אויב איך האָב קיין טעות ניט, זענט מיר עפּים אויך נישט אַזוי, ווי אַלע מאַל... [בויגט זיך צו צו איהר נאָהענט]. וואָס איז געשעהען, בערטא דאָוידאָוונא? וואָס קוקט איהר אויף מיר מיט אַזעלכע אויגען?

פּעט י [קוקט איהם גלייך אין די אויגען. רעדט שטיל. דאָס קוק ציטערט]. איהר האָט מיר פאַרשאַפּט, איוואן איוואנאָוויטש, גרויסע, גרויסע אומאַנגענעהמליכקייטען! [פון יענער זייט טיר באַווייזט זיך שרה שפירא, אַ האַלבאָיסגעטהאַנענע, און ווינקט צו דער טאַכטער מיט די הענט, גיט איהר צייכענס, זי זאל ניט רעדען. בעטי זעהט דאָס, און שניאָרס אַן, וואָס זיצט מיט'ן פנים צו בעטן און מיט'ן רוקען צו דער טיר, זעהט דאָס ניט]. שניאָרס אַן [צו בעטן]. איך? אייך? אומאַנגענעהמ-ליכקייטען? מיט וואָס, צום ביישפּיעל?

ב ע ט י [ענטפערט ניט בארד]. מיט אייער וויזט ביים רב...
ש נ י א ו ר ס אן [שטוינט]. וואסער וויזט? ביי וועלכען
רב? [שרה שפירא באווייזט זיך נאך א מאן, רופט מיט ענערנישע צייכענס
בעטן צו זיך. בעטי ועהט דאס, ריהרט זיך ניט פון ארט].

ב ע ט י [צעמישט פון דעם, וואס די מוטער שטעהרט זי]. יא, יא...
וואס פרעגט איהר מיך איבער עטליכע מאל? צו וואס אפליקענען
פון מיר? פון מיר! ... [פויזע. — רעדט שטיל, אויפגערעגט]. איהר
זענט געווען ביים רב זיך באראטען וועגען אזא וויכטיגען שריט,
וואס איהר געהט טהון... צוליעב... צוליעב מיר... און ביי מיר
האט איהר גארניט געפונען פאר נויטיג צו פרעגען? ...! וואס זאל
דאס באדייטען? ... וואס קוקט איהר מיך אן? וואס מאכט איהר
זיך, ווי איבערראשט? ... איהר וועט דאך ניט אפליקענען, אז
איהר זענט געווען ביים רב? היילפערין רופט מען איהם...

ש נ י א ו ר ס אן [שטוינט]. איך? ביים רב? ביי הייל-
פערין? איך הער דעם דאזיגען נאמען דעם ערשטען מאל פון אייך
אצינד! איד שווער אייך ביי מיין עהרע-ווארט! [שרה הערט ניט
אויף צו רופען די טאכטער מיט צייכענס].

ב ע ט י [שוין גאר צעמישט]. אצינד ווייס איך שוין וויעדער
ניט, וואס דא קומט פאר... וואס טהוט זיך דא ארום מיר? ... אז
איך וועל ניט אראפ פונ'ם זינען, וועט טאקי זיין א וואונדער! ...
[האפט זיך ביים קאפ].

ש ר'ה ש פ י ר א [מיינט, אז די טאכטער האט ניט געזעהען, אדער
ניט פארשטאנען, איהרע צייכענס, רופט זי הויך]. קום נאך אהער, בעטי,
אויף א ווילע — איך דארף דיך האפען! נורזשע! גיכער! דער
טאטע וועט באלד קומען פון יסוהל, און איך דארף נאך ליכט
בענטיטען. האסטו דו געהערט א ביסעל! [בעטי הויבט זיך אויף אהן
חשק, געהט צו דער מוטער].

ש נ י א ו ר ס אן [א איבערראשטער, שפאנט-אום עטליכע מאל הין
און הער, שטעלט זיך אפ, לעגט צו א פינגער צום שטערן. נאך א קורצער פויזע].
אזא? ... איצט פארשטעה איך שוין! ... [ווייזט אויף יענער זייט מיר,

וואו זיין חבר'ס צימער געפינט זיך]. אַט דא ליגט דער הונט באגראָבען!...
[לעזט זיך אהין, הערט זיך איין, קלאַפּט'אָן אין דער טיר. אין דעם קומט'אָן
פון פאָדערצימער דער אמת'ער איינאָנאָוו, וואָס גילט אלס שניאָרסאָן,
יומ־טוב־דיג אָנגעטהאָן, מיט אַ פּריש געראָזרט פנים און מיט אַ גרויסען בוקעט
בלומען אין האַנט. דער אמת'ער שניאָרסאָן געהט איהם אָקעגען. זיי באַגריסען
זיך. שניאָרסאָן צום חבר]. אָהן אַ קלונג?

איינאָנאָוו. איך האָב אַ שליסעל. [באווייזט איהם דעם
שליסעל. לעגט'אָוועק דעם בוקעט אויפ'ן טיש].

שניאָרסאָן. וואָס פאַר בלומען אין מיטען דרינען?

איינאָנאָוו. לכּבוד אייער פּאָסחאָ...

שניאָרסאָן. פאַר וואָס האָסטו שוין ניט פאַרחאַפּט
אין איינוועגס אַ חמץ'דיגען טאָרט אויך? וואָלט דו שפּיריכע
אַרויסגעוואָרפּען מיט'ן טאָרט און מיט די בלומען אינאיינעם...

איינאָנאָוו [לעכט]. אַ האַמעץ — דאָס ווייס איך, אַז
מע טאָר ניט. [קוקט זיך אַרום]. איך זעה, הערשקאָ, אַז דו ביזט
שטאַרק אויפגעלעגט לכּבוד יום־טוב־? דאָס האָב איך דיר צו־
געהאַלפּען ביי'ם בעל־הבית, ער זאָל דיר דערלויבּען צו זיין ביי
דער צערעמאָניע פון אייער פּאָסחאָ.

שניאָרסאָן. אזוי? אַ שענעם דאַנק דיר דערפאַר!
איינאָנאָוו [לעכט]. אַ קאַמישער מענטש אַט דער שפּיראָ!
ער האָט זיך אַ מאָל דריי מיט מיר באַראָטען, צי זאָל ער דיר עס
דערלויבּען, צי ניין? אַט איז ביי איהם אויסגעקומען יאָ, און
אַט — ניין. ער האָט אַלץ געציטערט, טאָמער זאָגט ער דיר אָפּ,
זאָלסטו דו ניט איבערטראַכטען וועגען אידען גאָט ווייסט וואָס,
חאַ-חאַ! [באַטראַכט דעם חבר אין זיין שוואַרצע אַנזאָג]. אינ'ם דאָזיגען
קאָסטיום זעהסטו דו אויס, הערשקאָ, ווי איין עכטער סעמיט,
טשאַרט וואָזמי!

שניאָרסאָן. און דו, וואַניאַ, זאָלסטו זיך אָנטהון אין
דריי סעמיטישע קאָסטיומען, וועסטו דו אַלץ אויסזעהען, ווי אַ פּאָני,
עס וועט דיר אפילו ניט העלפּען די לעקציעס, וואָס דו געהסט נעמען
ביי אונזער רב, ביי היילפּערין...

א י ו ו א נ א ו ו [איבערראשט]. פון וואנען ווייסט דו, אז איד
בין געווען ביים רב?

ש נ י א ו ר ס א ו [מיט גיפט]. חא-חא! פון וואנען איד
ווייס? איך ווייס אלסדינג — האָב איך דיר שוין לאַנג געזאָגט.
איך ווייס אפילו, וואָס דו האָסט ביי איהם געטהאָן...
א י ו ו א נ א ו ו [קוקט אראפ]. צום ביישפיעל?

ש נ י א ו ר ס א ו [איראניש]. ווי עס זעהט אויס, האסט דו
זיך א נעם געגעבען ווערען א איד טאָקי גאָרניט אויף קאמאָוועס?
א י ו ו א נ א ו ו [ווייל זיין רוהיג]. עס קאָן גאָנץ מעגליך זיין.
ש נ י א ו ר ס א ו . און מסתמא אַלץ צוליבע יענעם געוויסען
צוועק?...

א י ו ו א נ א ו ו [ווי פריהער]. זעלבסטפארשטענדליך.
ש נ י א ו ר ס א ו [אָפֿן מיט דעם זעלבען גיפט]. אזוי זיכער ביזט
דו אין דיין זיעג?

א י ו ו א נ א ו ו . אָהן צווייפּעל.
ש נ י א ו ר ס א ו . און וועגען שטעהרונגען טראַכסט דו
גאָרניט? האָסט קיין מורא פאַר... קאָנקורענטען, למשל?
א י ו ו א נ א ו ו [הויבט אויף די אויגען]. קאָנקורענטען? ...
אפשר ביזט דו דאָס פון די קאָנקורענטען? א - ווי? ... איצט פאַר-
שטעה איך שוין, פאַר וואָס דו ווייסט אזוי פיעל...

ש נ י א ו ר ס א ו . נישט מעהר וויפיעל מיר איז נויטיג.
א י ו ו א נ א ו ו . אויף צו טרייבען שפּיאָנאַזש אַרום מיר
און אָנצוהאַלטען די קאָנקורענציע? ...
ש נ י א ו ר ס א ו . דו וועסט מיך ניט איבערשרעקען מיט
קיין ווערטער...

א י ו ו א נ א ו ו . איצט פאַרשטעה איך שוין, פאַר וואָס עס
טהוט דיר אזוי וועה דער קאָפּ פאַר מיר...
ש נ י א ו ר ס א ו . ווייל איך וויל ניט, זאָלסט זיך מאַכען
צום נאָר... עס וועט דיר ניט העלפען קיין רב, קיין צעהן רבנים
אויך — זאָג איך דיר פריהער!

א י ו ו א נ א ו ו [שטארק אויפגערעגט. "ווי אזוי איר זינט געווען?"] אלס
 גוטער פריינט, נאטירליך, זאגט דו דאך עס מיר... און איך בין
 געווען אזא נאר און האב דיר טאקי געגלויבט ביז אהער... איך
 האב געמיינט, עס האט זיך מיר געדאכט, אז עס געהט ביי דיר
 טאקי פון דיין גוטפריינטשאפט. איצט באווייזט זיך גאר ארויס
 אין דיר א קאנסורענט... און אפשר נאך א „געפעהרליכער“ קאנ-
 סורענט? הא-הא!...

ש נ י א ו ר ס א ו [נרייסט]. זאלסט דו טאקי וויסן! און
 ס'איז זעהר גוט, וואס דו וויסט עס! די קארטען זענען אָפּען,
 וועלען מיר, הייסט עס, שפיעלען איין אָפּענעם זעכס-און-זעכציג!

א י ו ו א נ א ו ו. גוט. איך נעם-אן דעם קאמף!
ש נ י א ו ר ס א ו [שטארק אויפגערעגט]. אומזיסט לאכסט דו
 אזוי, וואניא. וועסט זיין געשלאָגען, ווי א...

א י ו ו א נ א ו ו [נישט ווינציגער אויפגערעגט]. מיר וועלען שוין
 זעהען, ווער וועמען!... [עס קומט-ארויס שרה שפירא, אנגעטאהן יום-טוב-
 דיג, זעהט-אויס א סך יונגער און שענער — גארנישט צו דערקענען. זי טראגט
 צוויי זילבערנע לייכטער מיט אנגעצונדענע בענטשליכט. נאך איהר געהט בעטי
 אויך מיט צוויי זילבערנע לייכטער. אלע פיער לייכטער ווערען אוועקגעשטעלט
 אויפ'ן טיש. ביידע חברים פלייסען זיך באגעגענען די דאמען מיט א שמייכלע.
 שרה שפירא ענטפערט דעם קווארטיראנט מיט א פריינטליכען גום יום-טוב, און
 אויף זיין חבר, אויפ'ן אמת'ען שניאורסאן, וואס גילט אלס איוואנאוו, וויל זי
 אפילו קיין קוק נישט טהון. אקעגען אבער בעטי איז מעהר צוגעלאזט צום אמת'ען
 שניאורסאן, ווי צום אמת'ען איוואנאוו. אלע פיהלען זיך גוט. עס נעמט
 אבער נישט קיין סך צייט, ווינציגער ווי א מינוט. עס קומט-אן דוד שפירא
 מיט א ברייטען גום יום-טוב. נאך איהם סיאמקע].

דוד שפירא [אויף אידיש]. גוט יום-טוב! גוט יום-טוב!

ס י א מ ק ע [נאך איהם]. א גוט יום-טוב!

שרה שפירא. גוט יום-טוב, גוט יאָהר!

בעטי. גוט יום-טוב. [ביידע חברים פארניינען זיך פאר'ן בעל-
 הבית גאנץ העפליך. — נישט קוקענדיג אויפ'ן ברייטען „גוט יום-טוב“, זעהט
 אויס דוד שפירא שטארק צערודערט. שרה און בעטי זענען פארוויינט. ביידע
 חברים זענען אנגעדוועלט איינס אויף דאס אנדערע. נאר איין סיאמקע איז

אויפגעלעגט, שפיענעלט זיך אין דעם פינקעלדיגען וויין, וואס אויף ארבע כוסות, און בלעטערט די הגדות, וואס ליגען אויפ'ן טיש].

דוד שפירא [ווייל צעשלאגען די שטימונג, באטראכט דעם טיש מיט דער קערה מיט אלע זאכען, פארקאטשעט די ארבעל, רעדט ווי צו זיך אליין]. נו? איז שוין צוגעגרייט, הייסט עס, אלסדינג ביי דיר? די קערה מיט די מצות מיט די הגדות, און אליהו הנביא'ס כוס איז אויך דא? קאן מען, הייסט עס, זיך נעמען צו דער ארבייט? [ויפצט]. שוין לאנג אזא פסח ניט געווען! אט די מימרות מיט די זאגעכצען, וואס אין שטאדט, מיט די פחדים פאר א פאגראם, מיט די דעפארטאציעס צום גופערנאטאר, און ועל כולם — אט דאס פעקעל מיט דער דיעלא — אלסדינג ארום און ארום... [ווייזט מיט דער האנט ארום האל]. אזא פסח זאל זיך שוין נישט אומקעהרען!...

שרה שפירא. נישט פדאי פאר'ן סדר צו דערמאנען... גאט וועט העלפען, וועלען מיר עס, אם ירצה שם, איבערלעבען.

דוד שפירא. געוויס וועלען מיר עס איבערלעבען! מיר וועלען זיי אלע איבערלעבען!... מיר האבען איבערגעלעבט גרעסערע צרות, מיט גרעסערע המנס, מיט א פרעה מלך מצרים... [טרעטאפ פונ'ם טיש]. נו? קינדער! קודם כל [צום קווארטיראנט], זאגט אייער חבר, ער זאל זיך מטריח זיין אקארשט אנטהון דאס היטעל. ביי'ם סדר איז מען זיך נוהג ביי אונז, מע זיצט אין היטלען. און איהר אליין, הער שניאורסאן, זייט מוחל אויך דאס אייגענע... דאס, וועניגסטענס, וואלט אזא איד, ווי איהר, וואס קומט-ארויס פון די ליבאוויטשער שניאורסאנס, כלעבען, געמעגט וויסען... [ביידע חברים נעהענאפ אין פארעצימער, יעדער נאך זיין היטעל, און קומען ביידע צו נעהן שוין אנגעטהאן אין די היטלען. אין דער זעלבער צייט טהאטא דור יפירא אויבען, אויף דער קאפאטע, דעם צוגעגרייטען ווייסען קיטעל מיט די ברייטע ארבעל און די ווייסע פארגעלבעטע, מיט זילבער באברעמטע, יארמעלע מיט'ן קאטעס, און האלט ביי ארומגארטלען זיך מיט'ן ווייסען אלטען זיידענעם גארטעל. די אריינגעקומענע חברים גרופירען זיך ארום בעטין, בא-טראכטען פון דער ווייסען שפירא אין זיינע ווייסע בגדים].

א י ו א נ א ו ו [צו בעטין]. אייער פאטער זעהט אויס ווי א פאסטאָר, ווי איין ארכיעריי...

ש נ י א ו ר ס אָן [אויף צו בעטין]. גיכער — ווי א פהן גדול אינ'ם אלטען בית-המקדש...

ד ו ר ש פ י ר אָ [רופט צו זיך מיט'ן פינגער דעם קווארטיראנט, דעם אמת'ען אייוואנאָו]. פאני שניאורסאָן! זייט זשע מוחל! [ער געהט צו שפירא, און דער אמת'ער שניאורסאָן, וואס גילט אלס אייוואנאָו, בלייבט שטעהן מיט בעטין פון יענער זייט טיש]. זעהט איהר אַט דאָס אָ? [ווייזט אויף דער יארמעלקע און אויפ'ן גארטעל]. דאָס האָב איך א ירושה פון מיין עלטער-עלטער-זיידען, פון די סלאוויטער... פון יענע סלאַ-וויטער, וואָס אַט דעם עשו'ס [באווייזט מיט די אויגען פון דער ווייטען אויף שניאורסאָנען, וואָס גילט אלס אייוואנאָו] — אַט דעם עשו'ס עלטער-עלטער-זיידע האָט אַמאָל גע'משפּט מיט גנאָט...

ש ר ה ש פ י ר אָ [צום מאן, אויף אידיש]. צוואָס דערמאָנען איצט אַזעלכע זאָכען און דבר'ען פאר'ן ערל אַזעלכע רעד?

ד ו ר ש פ י ר אָ [צום ווייב, אויף אויף אידיש, ווייזענדיג מיט די אויגען אויף שניאורסאָנען]. זעהסט דאָך, ווי עס אַהרט איהם, דעם גר-צדק, ווי דער פאראיאָהריגער שניי...

פ ע ט י [אויפגעטראָגען פון פריהער און פון דעם, וואָס פאטער און מוטער וואַרפען זיך דורך מיט אידישע רעד, ווענדט זיך מיט איין אויסגעמוטשעט שמייכל צו שניאורסאָנען. זי וויל איהם אַרויסבאווייזען מעהר פריינטליכקייט איבער דעם, וואָס איהר פאטער איז פלוצים צו איהם געוואָרען אַזוי קאלט און רעדט כסדר נאָר מיט'ן קווארטיראנט]. אייך, איוואָן אייוואנאָוויטש, באַ-דאַרף זיך אויסווייזען מאָדנע [באווייזט איהם אויפ'ן טיש] אַט דער גאַנצער פאראד מיט דער גאַנצער צערעמאָניע...

ש נ י א ו ר ס אָן [וואָס שטעהט גאָהענט צו בעטין און הערט זיך צו מיט איין אויהער, וואָס שפירא רעדט מיט זיין חבר, ענטפערט איהר אויף מיט אַ שמייכל און שטיל, אַזוי אַז נאָר זי אליין זאָל הערען]. אַ סך מעהר מאָדנע ווייזט מיר אויס אַט דאָס, וואָס אייער פאטער איז אויף מיר אַזוי אָנגעשטויסען. און מעהר פון אַלסדינג אַהרט מיך אַט

דאָס, וואָס איהר אליין, בערטא דאווידאָוונא, זעהט מיר אויס היינט אזוי טרויעריג... עס טהוט מיר וועה דאָס האַרץ קוקענדיג אויף אייך... איך פארזיכער אייך, אז דאָ איז פאָרגעקומען אַ מיספאָר-שטענדעניש, וואָס מיט דער צייט וועט זיך עס אַרויספאַוויזען...

ב ע ט י [קוקט אויפ'ן פאטער און רעדט צו שניאורסאָנען שטיל, אזוי אז ער אליין זאָל זי הערען]. פאָר מיר איז אַלסדינג איין מיספאָר-שטענדעניש... אַ רעמעניש פונ'ם אָנהויב ביז'ן סוף... עס דרעהט זיך מיר דער קאָפּ, און אַלץ זעהט מיר אויס, ווי אַ חלום, ווי אַ פאַרדרעהטער, פאַרפלאָנטעטער חלום...

ד ו ד ש פ י ר אַ [צו דער טאכטער, זעהט פון דערווייטען, אז זי רעדט עפּים מיט'ן קוואַרטיראַנט'ס חבר. שטרענג]. בעטי! וואָס דער צעהלסט דו דאָרטען איוואַן איוואַנאָוויטשען?

ב ע ט י [צום פאטער, הויך]. פונ'ם סדר רעדען מיר...

ד ו ד ש פ י ר אַ. אַ? דו מאַכסט איהם קלאָר דעם סדר, ווי אזוי עס קומט ביי אונז פאָר? דאָס טהוט דו זעהר גוט! דערקלער איהם שוין אַלסדינג. און וואָס האָט איהר זיך אוועק געשטעלט אזוי ווייט? קומט אַהער אַ ביסעל נעהענטער! [בעטי און שניאורסאָן געהען צו נעהענטער צו שפּיראַן]. פאָר וואָס זאָל ער ניט זעהען אַלסדינג פון דער נאָהענט? [צום קוואַרטיראַנט, ווייזט איהם אויף דער קערה]. אַט זעהט איהר אַט די קערה? [איוואַנאָו, שניאורסאָן און בעטי קוקענאָרען אַלע דריי אין דער קערה]. זאָגט איהם, פאַני שניאור-סאָן, זאָגט איהם, אייער חבר, — איהר וועט דאָס איהם בעסער קאָנען געבען צו פאַרשטעהן, — אז דאָס אַלסדינג איז אַ זכר פון מצרים. [באווייזט אויפ'ן מרור]. דאָס, למשל, איז תריין... מרור ווערט דאָס ביי אונז אָנגערופען. די טייטש איז — ביטערניש. אַ וואונק אויפ'ן וימדרו — וואָס מע האָט אונז פאַרביטערט דאָס לעבען אין מצרים, ניט ערגער ווי מע פאַרביטערט אונז דאָס לעבען איצט אויך... און דאָס [ווייזט אויפ'ן חרוסת] איז ביי אונז אַ „זכר לטיט“, וואָס אונזערע עלטערען האָבען געקאָטען לעהם און געמאַכט ציגעל, איהר פאַרשטעהט צי ניין, פאָר פיתוק מיט רעמסס... [די דריי קוקען

אריין אינ'ם חרוסת, און מעהר פון אלעמען קוקט טאקי אריין אינאנאוו, דער וואס גילט אלס שניאורסאן]. איהר מיינט, ס'איז טאקי לעהם? ניין, עס האפט נאָר דעם אָפּבליק, עס זעהט-אויס ווי לעהם, רויטע לעהם. בסך-הכל איז עס צעריבענער עפעל מיט צעשלאָגענע ניס. און דאָס, וואָס ס'איז באַגאָסען מיט רויטען, זאָלט איהר זיך ניט שרעקען — ס'איז חלילה נישט קיין בלוט... ס'איז וויין... [נרעדט צום קווארטיראנט און קוקט אויף זיין חבר]. קוקט אייך נאָר גוט צו!... [אלע דריי קוקען, און מעהר פון אלע — אינאנאוו, דער, וואס גילט אלס שניאורסאן]. „חרוסת" ווערט דאָס אָנגערופען ביי אונז... איהר פארשטעהט צי ניין, חרוסת!... נו, און דאָס איז א פליגעלע מיט א גערגעלע פון א הוהן — א זכר פונ'ם „קרובן-פסח", וואָס איז געווען אמאָל ביי אידען... אָבער נאָר א זכר, מעהר ניט אז א זכר, איהר פארשטעהט צי ניין! וואָרום קיין קרבנות איז שוין ביי אונז היינט ניטאָ. א סוף! שוין העכער צוויי טויזענט יאָהר אז ס'איז ניטאָ ביי אונז קיין שום קרבנות, קיין סימן ניט!... אצינד, אז איהר זענט שוין א ביסעל קלאָר געוואָרען אין די אלע זאכען, מעגען מיר זיך שוין נעמען אָפּריכטען דעם סדר, ווי מיר האָבען עס פירושע פון אונזערע עלטער-עלטער-זיידעס. איך וועל מיר באַזעצען אויבענאָן, אָט אויף א דעם העסעבעט [טהום זיך א זעץ-אריין אין די אויסגעבעטע קישענס און מאַסמעט זיך איין], ווי א מלך, צו באַווייזען, אז מיר זענען א פאָלק פון מלכים, פון פרייע מענטשען, ניט פון קנעכט, פארקויפטע, ווי אמאָל, צו פרעה מלך מצרים... און איהר זעצט זיך נאָר אויס אלע אַרום טיש, נעהענטער צום מלך... אָט אַזוי... [אלע זעצען זיך אויס אַרום טיש. שרה שפירא — אין דער רעכטער האנט פונ'ם מאן. פון דער לינקער האנט זעצט זיך בעטי. נעבען איהר — דער קווארטיראנט. אקעגען — דעם קווארטיראנט'ס חבר מיט סיאַמקען. דוד שפירא האָט פאר זיך איין אלטע הגדה. שרה שפירא — א גראַבען „קרבן-מנחה". צו בעטין אין דער הגדה קוקט-אריין דער קווארטיראנט, וואס גילט אלס שניאור-סאן. צו סיאַמקען אין זיין קליין הגדה'לע קוקט-אריין דעם ווארטיראנט'ס חבר, וואָס גילט אלס אינאנאוו. דוד שפירא עפענט-אויף די אלטע הגדה, באַווייזט זי דעם קווארטיראנט אינאנאוו]. זעהט איהר אָט די אלטע הגדה?

דאָס איז ביי מיר אויך א ירושה פון די סלאַוויטער... [מישט-אויף דאָס שער-בלאָט]. טאַקי נעבאָד פון זייער אייגענער דרוק, „דפּום סלאַוויטא“ — געדרוקט אין סלאַוויטע... [זיפצט]. עך-עך-עד! די הגדה זאָל קאָנען רעדען, וואָלט זי געהאַט וואָס צו דערצעהלען... אַצינד הויבען מיר אָן! [נעמט אַ קאַראַפּין מיט וויין און הויבט-אָן צו ניסען אין די כוסות, רעדט דערווייַל צו סיאַמקען]. ווי מיינסט דו, זוהנעניו, וועסט זיך מיר ניט פאַרפלאַנטען, דו שקאָץ איינער, אין די פיער קשיות, ווי פאַרזאָהרען אין דער צייט?

ס'י אַ מ ק ע [לאַכט]. זאָל גאָט היטען! איך קען זיי אויף אויסוועניג, ווי אַ וואַסער!

שרה שפירא [קוועלט, שעפטשעט]. מיר פאַר דיין פיסק! [שפירא האָט נאָך ניט אָנגעפילט קיין צוויי כוסות, דערהערט זי אַ שאַרפער און אַ לאַנגער קלונג. אלע טהוען אַ ציטער-אויף אויף די ערטער].

דוד שפירא [שטעלט-אָוועק דעם וויין]. וואָס איז דאָס? פלוצים גאָר אין מיטען דרינען? ווער קאָן דאָס זיין?

שרה שפירא [טויט]. דער קלונג, האָב איך מורא, שמעקט מיט פאַליציע... סיאַמעניו, זיי זיך מטריט. [נאָך איידער זי זאָגט דאָס אַרויס, איז שוין סיאַמקע אויף די פיס. ער לויפט-אַראָפּ עפענען. אַלעמענ'ס אויגען זענען געווענדט צו דער טיר. עס נעמט נישט קיין האַלבע מינוט, איז שוין סיאַמקע דאָ צוריק איין איבערגעשראַקענער].

ס'י אַ מ ק ע. זשאַנדארען מיט נאָדזיראַטעל'ס אָהן אַ שיעור, און אונזער דוואָרניק אויך מיט זיי!...

דוד שפירא [טויט]. איין אַבלאָווע? פסח צום סדר? דאָס טרעפט מיר דעם ערשטען מאָל אויף מיין לעבען!... [עס עפענט זיך די טיר און עס קומען-אַריין אַ גאַנצע האַלאַסטרע זשאַנדאַרמען, נאָדזיראַטעל'ס, נעהיימפאַליצסטען, און אַ גוי אַ דוואָרניק מיט אַ בלעכעל אויפ'ן היטעל, אויף וועלכען ס'ע שטעהט אָנגעשריבען אויף רוסיש: "Дворник", און מיט אַ גרויסען בוך אונטער'ן אַרעם. דער עלטסטער צעשטעלט די זשאַנדאַרמען מיט די נאָדזיראַטעל'ס, ביי יעדער טיר אַ זשאַנדאַרם מיט אַ נאָדזיראַטעל, און אַליין נעהט ער צו מיט צוויי נאָדזיראַטעל'ס צום טיש. דוד שפירא וויל אויפשטעהן אַקעגען די געסט].

דער עלטער [הויבט אויף די האנט]. וויסיע נאָ מיעסטאָד — אלע זאלען פלייבען זיצען אויף זייערע ערמער! [צו דור שפיראן]. ווער איז דאָ דער האַזיאַין?

דוד שפיראָ [קוים וואָס ער קאָן אַרויסרעדען אַ וואָרט, נאָר רעדט מיט שטאַלן]. דער האַזיאַין, דער בעל־הבית — דאָס בין איך. דער עלטער. אייער נאָמען?

דוד שפיראָ. סלאָוואַטסקי מיעשטשאַנין דאָוויד שליאַמאָו שאַפיראָ. שאַ-פי-ראָ.

דער עלטער [ווייזט אויף שרה'ן]. און דאָס איז? דוד שפיראָ. מיין ווייב סאָראַ יצחק־לייבאָוואַ שאַפיראָ. [ווייזט אויף בעטן און אויף סיאַמקען]. און דאָס זענען מיינע קינדער בערטאָ און סאָלאָמאָן.

דער עלטער. בערטאָ און סאָלאָמאָן... און ווער איז אַט דער? [ווייזט אויף שניאָורסאָנע, וואָס גילט אַלס אינאָנאָו]. דוד שפיראָ. דאָס איז אַ גאָסט ביי אונז. אַ פריסט. אינאָן אינאָנאָוויטש אינאָנאָו. אַ דעיסטוויטעלני סטאַטסקי סאָויעטניק'ס אַ זוהן...

דער עלטער [קוקט זיך איבער מיט זיינע חברה־לייט]. אַ כריסטיאַנין? אַ פראַוואַסלאָוועי? אינאָן אינאָנאָוויטש אינאָנאָו? ווי קומט אַהער אַ כריסטיאַנין? אויף אַ אידישען מאָהלצייט? אין אַ אידישען פראַדניק?

דוד שפיראָ [הויבט אָן קומען צו זיך, רעדט גיך]. דער פריסט איז, אייגענטליך, ניט אונזער גאָסט, נאָר דער גאָסט פון אונזער קוואַרטיראַנט. מיר האָבען אַ קוואַרטיראַנט אַ דאָנטיסט. [ווייזט אויף אינאָנאָווען, וואָס גילט אַלס שניאָורסאָן]. דאָס הייסט, זיין וואָלט ער באַדאַרפט זיין אַ סטודענט, נאָר איז ער אַ דאָנטיסט, איבער די פראַצענטען און איבער די זשערעבעס, וואָס מע האָט היינט צוגעטראַכט אין אַניווערסיטעט, אַזוי ווי, למשל, צום פרויזון אַז מע געהט...

דער עלטסטער [א מאד מיט דער האנט]. דאס איז ניט
אינטערעסנע! איהר זאגט מיר בעסער זיין אנדער זאך, לעבער
מענטש. ביי אייך דארף דא זיין איינער א איד, פון די שניאור-
סאָנאָס... וואו איז ער ערגיץ? ... [קוקט זיך ארום].

דוד שפירא [קוקט זיך איבער מיט'ן ווייב, דערשראקען, רעדט
שטיל, אויף אידיש]. א גוט יום-טוב! קעצעלע האָט אָפּער געזאָגט,
אז מע זוכט איהם מיט ליכט!...

שרה שפירא [ברעכט די הענט, שטיל]. וועה איז מיר,
וואָס זשע וועט זיין?

דער עלטסטער [צו דוד שפירא, צעציהט די ווערטער]. ביי
דיר געפינט זיך א איד שניאורסאָן. וועסט זיך ביי מיר ניט
אויסדרעהען! אָט באַלד וועלען מיר זעהען. [צום דוואַרניק].
דוואַרניק, סטופאַי סיוודא! [דער דוואַרניק מיט'ן בלעכעל און מיט'ן בוך
געהט צום עלטסטען. דער עלטסטער נעמט ביי איהם דאס בוך, עפענט דאס
אויף, זוכט, באווייזט מיט'ן פינגער שפירא]. אָט איז די פאָדוואַרנע קניגא,
און אָט שטעהט פאַרשריבען שוואַרץ אויף ווייס, אַז... [אלע פאָר-
ציסטען בויגען זיך אָן, קוקען אַרײַן אין בוך. דער דוואַרניק מיט'ן בלעכעל
בויגט זיך אויף אַן איבער'ן עלטסטען און קוקט אויף אין בוך אַרײַן. דער
עלטסטער הויבט אויף דעם קאפּ, דערזעהט דעם דוואַרניק'ס פּײַזאַנאַמיע, טהוט
א הוק אויף איהם]. פּשאָל! ... [דער דוואַרניק שפּרינגט אָפּ, דער עלטסטער
זעצט פאַר]. אָט דאָ שטעהט פאַרשריבען, הייסט עס, אַז ביי אייך
וואוינט איינער אַ שקלאָווסקי מיעשטשאַנין מיט'ן נאָמען הערש
כאַווישאָו שניאורסאָן. וואו איז ער? [קוקט טראומפירענד אויף
שפירא]. דוד שפירא קוקט אויפ'ן ווייב, און איידער ער באווייזט צו זאָגען
א וואָרט, רופט זיך אָפּ פון זיין אַרט, ניט אויפשטעהענדיג, דער אמת'ער
איוואנאָו, וואָס גילט אַלס שניאורסאָן].

א י ו ו א נ א ו ו [רוהיג און הויך]. שניאורסאָן — דאָס בין

איד.

דער עלטסטער [קוקט זיך איין אין איוואנאָווען]. איהר
זענט דאָס דער שניאורסאָן? [קוקט זיך איבער פארוואנדערט מיט זיינע
חברה-לייט. איינער נעמט אַרויס אַ קליין עלעקטריש לאמטערענדעל, טהוט אַ

שטעליאן דאס ליכט גלייך אויף איוואנאווען. אלע באטראכטען איהם פאר-
וואונדערט. — דער עלטסטער צו שפיראן. ניין, גאספאדין שפירא! איהר
זענט מיר צו א קלוגער איד! איהר באווייזט אונז דעם אמת'ען
שניאורסאן, פון יענע, פון די ליבאוויטשער...

ד ו ר ש פ י ר א [קוקט אויפ'ן ווייב, צענעמט די הענט]. וואס
ווייל ער פון מיין לעבען?

א י ו א נ א ו ו [נעמט ארויס פון דער זייטקעשענע א פאק פאפיערען,
ציהט זיי אויס צום עלטסטען, רעדט מיט איראניען]. איהר גלויבט ניט, אז
איך בין שניאורסאן? אָט האָט איהר מינע דאָקומענטען, וואָס
וועלען אייך איבערצייגען, אז דאָס בין איך דער „צאָדריק" שניאור-
סאָן, וואָס איהר זוכט איהם און וואָס איהר דארפט איהם אזוי
נויטיג האָבען צו אייער אומגעלומפערט-געקינצעלטען פראָצעס, מיט
וועלכען איהר מאַכט זיך לעכערליך פאר דער גאנצער וועלט...

ד ע ר ע ל ט ס ט ע ר [אויפגערעגט, צו איוואנאווען]. קאק ווי
סמעיעטיע — ווי וואָנט איהר צו רעדען מיט פאָליציע מיט אזא
שפראך?!

א י ו א נ א ו ו [מיט פייער]. דערפאר, ווייל איהר און די,
וואָס האָבען אייך געשיקט אַהער, ווייסט ניט, וואָס איהר טהוט!
אין אייער פארבלענדעניש דעקט איהר צו מיט שאַנד דאָס גאנצע
לאַנד אונזערס...

ד ע ר ע ל ט ס ט ע ר [אויסער זיך פאר כעס, צו איוואנאווען].
ניע ראָסוזשדאָט! ... [צו די קאלעגען]. זייער לאַנד! ... [קוקט זיך
איבער מיט א איראניש געלעכטער מיט זיינע חברה-לייט, וואָס שטוינען, הערענ-
דיג פון א אידען אַזעלכע ווערטער].

א י ו א נ א ו ו. גרוי! אונזער אלעמענ'ס לאַנד, ניט נאָר
אייערס!

ד ע ר ע ל ט ס ט ע ר [א טופ מיט'ן פוס]. מאַלטשאַט, זשיר
פראָקליאטעי! ... אָט הייס איך, מע זאָל דיך נעמען, וועסט דו ביי
מיר אַנדערש רעדען! ... [אלע ווערען פארגליווערט פאר שרעק, אויסער
איוואנאו און זיין חבר, דער אמת'ער שניאורסאן].

שניאורסאָן. [חאפט זיך אויף פון זיין ארט, טהוט א ציה די הענט צום עלטסטען]. פארדאָן! [באווייזט אויפ'ן חבר]. לאָזט איהם צור רוח. ער איז נישט שניאורסאָן. דער אמת'ער שניאורסאָן — דאָס בין איך! [אלע קוקען אויף שניאורסאָנען. די היימישע מיינען, ער איז אראפ פונ'ם זינען. דער נאדזיראטעל שטעלט'אן אויף שניאורסאָנען דאס לאמטערענדעל. אלע קוקען זיך איין איין פנים, קנייטשען מיט די פלייצעס, פארשטעהען נישט, וואס דא קומט-פאר].

דוד שפירא [צום ווייב, אויף אידיש]. וואָס איז דאָס פאר איין אָנשטעל, איך בעט דיך?

שרה שפירא. אלע ביזע וויסטע חלומות!...

שניאורסאָן [באלויכטען פונ'ם לאמטערענדעל, צו פאליציע]. קוקט, קוקט זיך צו גוט!... מיר דאכט, אז מע קאן דאָס אַרויס-זעהען אין דער פינסטער אויך, ווער פון אונז ביידע איז דאָ דער אמת'ער שניאורסאָן... א צדיק, אָדער נישט קיין צדיק — נאָר דער אמת'ער שניאורסאָן — דאָס בין איך!

איוואנאָו [פון זיין ארט]. ניין, איך! וואָס הערט איהר איהם? ער שפאסט, ער טרייבט קאטאָוועס. אָט זענען מיינע פאפיערען...

שניאורסאָן [צו איוואנאָווען]. וואָניא! גענוג! איצט געהט נישט מעהר קיין קאטאָוועס. די זאך איז צו ערנסט. [צום עלטסטען]. פאפיערען האָב איך אויך! [נעמט אויך אַרויס פאפיערען פון קעשענען]. די פאפיערען זענען אָבער גאַרנישט. די פאפיערען זענען געביטענע. די פאפיערען, וואָס מיין חבר האַלט, — דאָס זענען, אייגענטליך, גאָר מיינע דאָקומענטען. און אָט די פאפיערען, וואָס ביי מיר אין האַנט, — דאָס זענען די דאָקומענטען פון מיין חבר איוואן איוואנאָוויטש איוואנאָו. אין דעם איז א גאנצע געשיכטע. איך קאן זי אייך דערצעהלען אין דריי ווערטער. זייט אזוי גוט!

[ציהי'אויס צום עלטסטען די פאפיערען. דער נאדזיראטעל שטעלט'אן נאך א טאל דאס לאמטערענדעל אויף ביידע יונגעלייט, קוקט זיך איבער פיעלדייטיג מיט זיינע קאלענען. דער עלטסטער נעמט-צו ביי ביידע חברים די פאפיערען און קוקט אין זיי אריין אינאיינעם מיט זיינע קאלענען. דערזעהען, אז פאליציע

שטודיערט די פאפיערען, געהטצו וויעדער א מאל דער דוואַרניק מיט'ן בלעכעל און שטעקט אריין זיין נאז אויף].

ד ע ר ע ל ט ס ט ע ר [טהוט א דרעהאויס דעם קאפ צום דוואַרניק און א הוק אויף איהם]. פּשאַל!... [דער דוואַרניק שפּרינגט אָפּ. — אין דער זעלבער צייט קומט פאַר א נעשפּרעך אין אידיש צווישען שניאורסאָן, דוד שפּיראַ, שרה שפּיראַ און בעטי, וואָס זיצט אַקענען שניאורסאָנען אזוי איבערראַשט, אַז זי האַלט כמעט ביי פאלען אין חלשות].

ש נ י א ו ר ס אָן [צו בעטי, אויף אידיש]. זייט נאָר רוהיג, בערטא דאָוידאָוונאַ, דאָ וועט זיך באַלד דערקלערען דאָס רעטעניש, ווי איהר רופט דאָס, און איהר וועט פאַרשטעהן אַלסדינג... [צו דוד שפּיראַ, אויף אויף אידיש]. און איהר זאָלט גאָר קיין מורא ניט האָבען, רב דוד, איך בין דאָס טאַקי דער אמת'ער שניאורסאָן, וואָס זיי דאַרפען האָבען צום רומעל, נאָר איך הער זיי, ווי די קאץ!
ד ו ד ש פּ י ר אָ [צום ווייב]. דו הערסט, שרה? ער רעדט דאָך אידיש!

ש ר ה ש פּ י ר אָ. נסים פון גאָט — א איד רעדט אידיש!
ד ו ד ש פּ י ר אָ. האָב איך ניט געזאָגט די גאַנצע צייט, אַז ער האָט אַ אידישע נאָז?
ש ר ה ש פּ י ר אָ. דאָס האָב איך געזאָגט, אַז ער האָט אַ אידישע נאָז.

ד ו ד ש פּ י ר אָ. און איך וואָס האָב געזאָגט?
ש ר ה ש פּ י ר אָ. דו האָסט געזאָגט: אַ אידישע נשמה.
ד ו ד ש פּ י ר אָ. גוט. לאָז זיין א נשמה... ווער זשע פון די צוויי איז געווען פי'ם רב, ביי רב לוי היילפערין?
ש ר ה ש פּ י ר אָ. איך פאַרשטעה דאָ גאָרניט... און די באַבושקע וועמענ'ס איז?

ד ע ר ע ל ט ס ט ע ר [איבערנעקוקט ביידענ'ס פאפיערען, איבער-געגעבען זיי איינעם פון די נאדזיראטעליס, ווענדט זיך צו דוד שפּיראַ און צו שרה שפּיראַ. שטרענג]. און איהר זאָלט דאָ מיר נאָר נישט איבער-רעדען זיך אויף אייער זשיראָווסקי דיאלעקט: גער-גער-גער! פאַרוססקי זאָלט איהר רעדען! אלע פאַרוססקי! [צו זיינע קאָגענען].

סטראנא! א מאדנע געשיכטע! דאָ קומט-פאַר עפּים זי שווינדעל!
דעל! א אידישע מאכענאַציע!

שניאורסאן [פון זיין ארט]. קיין שום שווינדעל! קיין שום מאכענאַציעס! דאָ איז געווען — איך וועל עס אייך דער-קלערען אין צוויי-דריי ווערטער — דאָ איז פאַרגעקומען א פראַסטע וועטע צווישען צוויי חברים, וואָס האָבען נאָרוואָס געענדיגט גימנאַזיע. איך, שניאורסאן דער איד, האָב געענדיגט מיט א גאָלדענער מעדאַל, און מיין חבר, אַט דער פריסט אינאונאַנאָו, האָט קוים-קוים געענדיגט. נו, האָבען מיר געהאַלטען א וועטע. איך האָב געזאָגט, אַז ס'איז שווער צו זיין א איד, און מיין חבר האָט געזאָגט, אַז ס'איז ניט אזוי שרעקליך. האָבען מיר זיך — פאַראַ-יאַהרען ענדע מאַי איז דאָס געווען — געביטען מיט די דאָקומענטען און געקומען צו פאַהרען אַהער, אין אוניווערסיטעט. איך מיט זיין שוואַכען אַטעסטאַט מיט סאַמע דרייען, אַלס אינאונאַנאָו, און ער מיט מיין יענצענדען אַטעסטאַט פון סאַמע פינפען און מיט א גאָלדענער מעדאַל, אַלס שניאורסאן. זעלבסטפאַרשטענדליך, אַז מיך האָט מען גאַלד צוגענומען אין אוניווערסיטעט, און איהם האָט מען געוויזען די טיר, וואָרום איידער מיר זענען געקומען אַהער, איז שוין דאָ געווען צוגעגרייט א צירקוליאַר וועגען ציהען זשערעבעס. נו, האָט ער זיך צוגעשריבען צו א דאָנטיסט און איז אויסגעריסען געוואָרען מיט זיין פראַוואַזשיטעלסטוואָ אויף וואָס די וועלט שטעהט — ער ווילסט שוין דעם טעם, ווי גרינג ס'איז צו זיין א איד! נאָר אַזוי ווי מיר האָבען זיך דאָס וואָרט געגעבען, ס'ויל זיין א סוד בין דאָס יאָהר וועט זיך ענדיגען, האָבען מיר ביידע געהאַלטען וואָרט. און מיר וואָלטען דאָס וואָרט ניט געבראַכען איצט אויך, בין ענדע מאַי. האָט זיך אָבער איצט געטראַפּען אַזאַ צופאַל, וואָס קיינער האָט נישט געקאָנט פאַראַויסזעהען, באַטראַכט איך מיך פריי פון מיין וואָרט. דאָ געהט דאָך אין גערעכטיגקייט — איהר זוכט מיט ליכט א שניאורסאן, וואָס האָט א שייכות צום געוויסען ריטואַל-פראַצעס, און איך בין דאָך דער אמת'ער שניאור-

סאָן, — ווי קאָן איך דערלאָזען, אז פאר א אידען שניאורסאָן זאָל
ליידען א פריסט איוואנאָוו? ווי אזוי וועט איהר באשולדיגען
איייערען א פריסט, א איוואנאָוו, א זעהן פון א דעיסטוויטעלני
סטאטסקי סאָוועטניק, אז ער באנוצט אייער פריסטליך פלוט אויף
פסח? אז באשולדיגען — וועט איהר שוין באשולדיגען מיך,
דעם אמת'ען שניאורסאָן, וואָס איך געהער מיך אזוי אָן מיט
איייער ריטואל-פראָצעס און מיט ריטואל בכלל, פונקט אזוי ווי עס
געהער זיך אָן אהער מיין חבר איוואן איוואנאָוויטש איוואנאָוו!
[ווייזט אויף זיין חבר].

א י ו ו א נ א ו [צו שניאורסאנען]. האָסט אראפגעריסען פון
אונז ביידען די מאַסקע פאר דער צייט, הערשקאָ. פארפאלען!
נאָר ס'איז א שאַד, וואָס דו האָסט דאס געטהאָן. וואָלט איך געווען
שניאורסאָן ביז'ן סוף, וואָלט דאָס מיר געמאכט פארגעניגען צו
זיצען אויף דיין אָרט אויפ'ן באשולדיגונגס-בענקעל. איך וואָלט
זיי באוויזען [ווייזט מיט'ן פינגער אויף אלע פאליציסטען מיט'ן דווארניק
אינאיינעם], אָט די אָ, וואָס האָבען מיך געזויגען א גאנצען ווינטער,
ווי נאריש און ווי לעכערליך ס'איז די גאנצע געשיכטע זייערע
מיט'ן ריטואל!... איך וואָלט זיי באוויזען, אָט א די אָ...

ד ע ר ע ל ט ס ט ע ר [צו ביידע חברים]. וואָס האָט איהר
זיך אוועקגעשטעלט פרעדיגען אָט א דאָ אָ? [איוואנאָוו וויל ענדיגען.
דער עלטסטער טהוט א טופ מיט'ן פוס אויף איהם]. מאַלטשאַט! איך
וועל אייך ביידען דאָס מויל פארשליסען! איך וועל אייך ביידען
הייסען נעמען אהין!...

א י ו ו א נ א ו ו. דאָס וויל איך טאָן?

ד ע ר ע ל ט ס ט ע ר [מלא רציחה. צו די נאדזיראטעלים].
ביידען זאָלט איהר זיי נעמען און אָפּפיהרען! ווער פון זיי איז
דער אמת'ער שניאורסאָן — דאָס וועט מען שוין דאָרטען דער-
געהן — טאָס ראָזבערוט! מאַרש!... [ביידע נאדזיראטעלים לאָזען זיך
צו די צוויי חברים. די איבעריגע חברה רינגלען זיי ארום. אלע, וואָס אַרום

טײַט, קוקען זיך איבער. אויף זייערע פנימ'ער איז אנגעצײכענט וואונדער, קאנפוז, איבערראשונג און שרעק.

ד ו ד ש פ י ר אַ [אויף אידיש]. חידושים ונפלאות — ממש יציאת מצרים!

ש ר ה ש פ י ר אַ [ברענט די הענט]. וועה איז מיר! וואָם טהוט זיך דאָ?...

ב ע ט י. מאמע! ס'איז מיר ניט גוט! [פארווארפט דעם קאפ אויפ'ן שטוהל].

ש ר ה ש פ י ר אַ [לאָזט זיך צו דער טאָכטער]. אוי, אַ דונער האָט מיך דערשלאָגען! וואָסער! וואָסער!! [ביידע חברים ווילען זיך אַ וואָרף טהון נאָך וואָסער. די נאָרזיראַטעל'ס מיט די זשאַנדאַרמען האָלטען זיי אָפּ. ס'צאָמקע ציטערט און וויינט שטיל].

ד ו ד ש פ י ר אַ [שטעהט אויף, לאָזט זיך צו דער טאָכטער מיט זיין אנגעגאָסענעם כּוּם מיט וויין]. נעם, טאָכטער, אַ קאַפּעלע וויין, נעם! [גיסט איהר מיט ציטעריגע הענט איז מויל אַרײַן]. אָט אַזײַ. [צום ווייב]. ס'איז גאָרנישט! ס'איז גאָרנישט! ס'וועט איבערגעהן!... און איהם [וויינט אויף שניאָרסאַנען] וועט אויך גאָרניט זיין. ס'איז נישט דער ערשטער בלבל. ס'איז ניט ווערטה אַ שאַס פּולווער... און דעם [וויינט אויף איוואַנאָווען] וועט אָדאָי גאָרניט זיין! אַ דעיסטוויטעלני סטאַטסקי סאָוועטניק'ס אַ זוהן!... [גלייכט זיך אויס ווי לאַנג ער אײַ. רעדט הויך]. חידושים ונפלאות! יציאת מצרים! אַזאַ מעשה טרעפט זיך [צעציהט די ווערטער] אין מאָל איז צעהן טויזענט יאָהר! און נאָר ביי דוד שפיראָ אין שטוב!...

ד ע ר פ אָ ר ה א נ ג פ א ל ט.

ענדע פונ'ם פערטען אַקט.

עפילאג

נא דעבארקאדער פון אייזענבאהן. — עס דרעהען זיך ארום אלערליי פאסאזשירען, מיט און אהן האנטגעפעק. — א גלאק, א זייגער, עטליכע טאטשקעס (פושקארס), וועגעלעך, מיט און אהן באגאזש. — טרענערס מיט בלעכלעך אויף די היטלען און מיט נומערען. — רעכטס, ביי דער וואנט, דריי גלעזערנע טירען: ערשטע, צווייטע און דריטע קלאס. אויפשריפטען אויף רוסיש. אויך „בופעט“ אויף רוסיש. — לינקס, ביי דער אקענעוואנט, זעהט זיך א לאנגער וואגאן, בלויז פארב. אנגעשריבען: I KJ. — נעבען וואגאן — איין אבערקאנדוקטאר מיט א פייפעלע אויפ'ן האלז. איין טיר פון וואגאן איז אפען. פון די פענסטער זעהען זיך ארויס פנימ'ער פון פאסאזשירען, הערען און דאמען. — אויפ'ן טירעל פון וואגאן שטעהט א יוואנגאוו, דער וואס האט ביז אהער געגילט אלס שניאורסאן, אנגעטהאן אין א קעסטעלדיגער ריזעמיצע מיט א געלען ריזענטאש איבער די פלייצעס. איהם זענען ארויס באגלייטען און געפינען זיך נאעהנט צום וואגאן: דוד שפירא, שרה שפירא, און סימא מקע נעבען זיי, זייער טאכטער בעטי מיט'ן אמת'ען שניאורסאן, וואס האט געגילט אלס איוואנגאוו. די ביידע שטעהען געארעמט, זעהענאויס ווי א פארפאלק, נארוואס נאך דער חתונה, אדער ווי חתוכלה פאר דער חתונה. דאס איז צו זעהען פון דעם תענוג, וואס פאטער און מוטער האבען, קוקענדיג אויף זיי. דוד שפירא ווייזט עס ארויס דורך דעם, וואס ער ווינקט צו שרה'ן, זי זאל קוקען. שרה שפירא קוקט אויפ'ן פארפאלק און קלויבט נחת. — אויסער דער פאמיליע שפירא, זענען ארויסגעקומען באגלייטען איוואנגאוען אלע זיינע בא- קאנטע: גרינסבערג, פראטקין, הורוויטש און קעצעלע; אויך די האליאסטער מיידלעך, וואס זענען געווען ביי בעטין אויף די אימעניגעס. — נעהענטער פון אלע צום אפרייזענדען איוואנגאוו שטעהט דאס פארפאלק, שניאורסאן און בעטי. אלע דריי

קוקען זיך איבער, קענטיג, זעהר פריעדליך, מיט גוטפריינטשאפט און מיט ליעבשאפט. — אז דער פארהאנג הויבט זיך אויף, טהוט דער אבערקאנדוקטאר א פייה און א מאך מיט דער האנט ערניץ ווייט ארויף — קענטיג, צו די איבעריגע קאנדוקטארען, מע זאל זיין גרייט. **איוואנאוו** שפרינגט דעמאלט אראפ פונ'ם וואגאן, לאזט זיך צום פארפאלק].

א י ו א נ א ו ו . צום לעצטען מאל לאמיר זיך נאך א מאל געזענענען! [ניט זיין חבר שניאורסאנען די האנט].

ש נ י א ו ר ס א . פאָהר געזונט, וואניא, און פארגעס, פארגעס אלסדינג, וואָס געווען... און דאנק גאט, וואָס דער שפאס, וואָס דו ביזט געווען זיין אויפטהוער, האָט זיך נישט אויסגעלאָזט מיט קיין ערנסט...

א י ו א נ א ו ו . גאָט צו דאנקען — ווייס איך ניט פאר וואָס, נאָר דיר בין איך יאָ שולדיג א דאנק פאר דער לעקציע, וואָס דו האָסט מיר געגעבען. איך האָב אין דעם פארלאָרענעם יאָהר א סך, א סך געלערענט... און איך בעט דיר, הערשקאָ, זאָלסט מיר שרייבען פון אויסלאַנד, ווען איהר ביידע, דו און בערטא דאָוויר דאָוונא, וועט אַהין פאָהרען שטודיערען. און לאָמיר אויף אונזער רוסישען שטייגער צעקושען זיך דריי מאל. [ביידע חברים נעמען אראפ די היטלען און צעקושען זיך דריי מאל גאנץ געשמאק, כמעט מיט טרערען אויף די אויגען. דערנאך געהט צו איוואנאוו צו בעטן, נעמט אראפ דאָס היטעל, דריקט איהר די האנט לאנג און הייס]. זייט געזונט, בערטא דאָווירדאָוונא, און גליקליך! דערמאָנט מיך נישט צו ביזען! [טהוט איהר א קוש די האנט].

ב ע ט י . און איהר, איוואן איוואנאָוויטש, פארגעסט ניט, אז איהר האָט אונז דאָס וואָרט געגעבען, אז מיר בלייבען שטענדיגע גוטע פריינט. אויף אייביג! אויף אייביג! [דריקט איהם די האנט זעהר ווארעם. — דער אבערקאנדוקטאר טהוט א מאך מיט דער האנט צו איוואנאָווען, ער זאל אריין אין וואגאן, און טהוט א פייה צום צווייטען מאל. איוואנאָו קושט בעטן די האנט נאך א מאל און שפרינגט אריין אין וואגאן, בלייבט שטעהן אויפ'ן זעלבען מירעל, נעמט אראפ דאָס היטעל, גריסט פריינטליך

צו אלעמען. אלע גריסען מיט דער זעלבער פריינטליכקייט צו איהם, מאנסבילען מיט די היסלען, פרויען מיט די טיכעלעך. אין דער דאזיגער צייט רעדט דוד שפירא דאס לעצטע ווארט, ארויסגעטראטען א פאר שריט.

דוד שפירא [מיט'ן קאפעליש אין האנט]. נאך א מאל פאָהרט געזונטערהייט, איוואן איוואנאָוויטש, און לאָזט זיי גריסען דאָרטען אלע אייעריגע, און דערצעהלט זיי אלץ, וואָס איהר האָט געזעהען און וואָס איהר האָט געהערט! לאָזען זיי וויסען, אז ס'איז גרינג פון א אידען צו רעדען, אָדער צו שרייבען, אָפצולאָכען, באַשולדיגען, אויסטראַכטען בלפולים, און נאָך אזעלכע זאכען. נאָר זיין א איד, איהר פאַרשטעהט צי ניין, איז ניט אזוי גרינג! שווער צו זיין א איד!... [דער אַבערקאַנדוקטאָר פייפט צום דריטען מאל. — דער פאַרהאַנג פאַלט].

ע נ ד ע

טביה דער מילכיגער

§ פאמיליענבילד אין פיער אקטען.

געשריבען אין יאָהר 1915.

פערזאנען:

ט ב י ה ד ע ר מ י ל כ י ג ע ר . א שטארקער איד פון אריבער פופציג.
האנדעלט מיט קעז און פוטער. אנגעהאן דארפיש. די קאפאטע אונטער-
געשטעקט. די פאות אונטערגעהאקט. אין בארד געצעהלטע גרויע האר.
גוטע שמייכלענדיגע אויגען.

ג א ל ד ע . זיין ווייב. געווען אמאל א שענע.
צ י י ט ע ל . זייער טאכטער. איין אויסגעגעבענע.
ח ו ה . זייער צווייטע טאכטער. א מיידעל.
ש ל מ ה ' ל ע . } צייטעל'ס קינדערלעך.
ש י י נ ד ע ל ע . }

מ י ק י ט א ג א ל ג א ל . א געוועזענער וואלאסטנאי שרייבער, איצט
א בעליהנות. א גוי א יאבעדניק.

ט ע ק ל א . זיין ווייב.

פ ע ר י א . זייער זון. טראגט לאנגע האר, א שווארץ העמרעל, הויכע
שטיוועל — א לא גארקי.

ס ט א ר ש י ג א . א בכבוד'ער גוי. האט לייעב דעם טרונק.

ס ט א ר א ס ט א . א נידעריגער גויעץ, א גרויסער טרינקער.

ס א ט ס ק י . געווען אמאל א טשערעדניק. א גוי מיט רויטע האר.

א ו ר א ד נ י ק . א יונג מיט ביינער. שטרענג, ווי א גענעראל-נובערנאטאר.

ז א ז ו ל י א . א שרייבערעל אין וואלאסט. א יונגער שייגעץ. געפוצטע
שטיוועל. מעשה פאניטש.

גויים און גויעס, פארובקעס און שיקסעס מיט קארעלען און רויטע שיד.

אלע פיער אקטען שפיעלען זיך אפ אין דארף: די ערשטע דריי — אין פא-
רוף פון איין זומער; דער לעצטער אקט — אין א פאר יאָהר אַרום.

ערשטער אַקט

[א דארפֿשטוב. — א גראַם חדר. ווייסיגעשמיטע ווענט. דריי טירען: איינע — אַנפֿאָס, אין דרויסען אַרויס; איינע רעכטס, אין קיך צו; איינע — לינקס, אין א צווייטען חדר אַרײַן. צוגעקלויבען פראַסט, בעל־הבית, נאָר רײַן און זײַבער. א דעמבענער טיש מיט הילצערנע בענקלעך. פון שאַפֿע קוקט־אָרויס א סאַמאָואַר, א קופּערנע קוואַרט, אײַן אַלטמאָדישער קאַראַפּין מיט א קידוש־גלעזעל פון פאַר־ביגען קרישטאַל, אויף א גראַבע וואַכסענע הברלה. אויף די ווענט — בילדער אָהן רעמלעך פון עפּײַס א רב, פון רב משה מאַנטעפּיאָרע, פון דאָקטאָר הערצל און פון גראַף טאַלסטאָי. אויף א אידישער וואַנט לוח. אײַן אַלטמאָדישער וואַנטזײַגער. — אין מיטען שטוב, אויף א טאַבורעט, זיצט גאָלדע איבער א הילצערנער קאַדושקע און שלאָנט פוטער].

גאָלדע [דעקט־אויף די קאַדושקע, קוקט־אײַן, דעקט־צו צוריק].
א מעשה אָהן אײַן עק! מע שלאָגט און מע שלאָגט! מע שלאָגט
און מע שלאָגט! — און קיין פוטער זעהט מען נישט!... עס איז
נאָר אײַן עין־הרע האָט עמיצער געגעבען — הלאַזי איך זאָל ליגען
זאָגען!... [שלאָנט ווייטער. עס עפענט זיך די דרויסענ־טיר און עס באַווײַזט
זיך צײַטעל, אײַנגעהילט אין א שאַל].

צײַטעל [קוקט זיך אַרום, בלייבט שטעהן, זעהט, און מע באַמערקט
זי נישט, טהוט זי א הוסט מיט א שמייכלעך]. ט'מאָרגען, מאַמע!

גאָלדע [הויבט־אויף דעם קאפּ, דערוועגט צײַטלעך, טהוט זי א רוק
אָועק פון זיך די קאַדושקע, האַפּט זיך אויף]. א וועהטיג איז דער מאַמע
א גרוי־סער! א גאָסט! צײַטעל! אַט א גאָסט! [האַפּט זיך אַרום
מיט איהר קושען]. וואָס זשע מאַכסטו, טאָכטער? טהו זיך אויס!

[וויקעלט זי ארויס פון דער שאל]. און מאַטעל וואָס טהוט? און די קינדער וואָס מאַכען?

צייטעל. אלע געזונט, דאַנק גאָט. וואו איז דער טאַטע? און חוה וואו איז? וואָס מאַכט זי?

גאָלדעל. דער טאַטע, ווי אלע מאָל, אין בויבעריק מיט'ן ביסעל מילכיגס. און חוה איז אין גאַרטען ביי דער אַרבייט — האָסט זי נישט באַגעגענט? איז וואָס טהוען די קינדערלעך דיינע — זיי וואַכען? [וואַרפט זיך אויף און מער]. וועסט אַפּשער עסען?

צייטעל. אַ דאַנק, כ'פּין שוין אַ געגעסענע. [באַטראַכט די ווענט]. ביי אײך איז אַלץ ווי געווען... [שטעלט זיך אָפּ ביים גראַף טאַלטאַיס בילד]. אַט דאָס איז ביי אײך צוגעקומען. וועמענ'ס פאַרטרעט איז דאָס?

גאָלדעל. ווייס איך, עפּיס אַ שלים-מזל אַ גראַף, פון איהרע לייט, חוה'ס גראַפען... וועסט אַפּשער טרינקען?

צייטעל. אַ דאַנק, איך בין שוין אַ געטרונקענע... אַ גראַף זאָגט דו — וואָס זשע געהט ער באַרוועס?

גאָלדעל. פּרעג מיך עפּיס גרינגערס! וואָס איהר קומט-אויס! זי ליגט מיר גוט אין האַרצען, די שוועסטער דיינע!... זיך, פאַר וואָס זיצסט דו ניט? [זעצען זיך ביידע אוועק צום טיש]. זיי קעהרען שוין זיין גרויסע, די קינדער דיינע, קיין עין-הרע ניט?

צייטעל. און קלוג — מיט ספּנת-נפשות! דו פאַהרסט, זאָגען זיי, צום זיידען — לאָז גריסען דער באַבע!...

גאָלדעל. [ווערט צעגאנגען פאַר נחת]. מיר פאַר זייערע ביינדערלעך!

צייטעל. און שען — זאָלסט אָנקוקען אַ שלמה'לע! זאָלסט זעהן אַ שיינדעלע! אין זייערע פּנימ'לעך ניט אַריינצור-קוקען!

גאָלדעל. [ווערט צעשמאצטען]. טפו-טפו-טפו! געזונט און שטאַרק זאָלען זיי דיר זיין! [חאַפט זיך אויף]. טאַמער וועסט דו פאַרט עפּיס נעמען אין מויל אַריין, צייטעל-קרוין?

צ י י ט ע ל [האלט זי אפ מיט דער האנט]. מע דארף נישט, מאמע, גארנישט... דו באקלאגסט זיך אויף חוה'ן — וואָס איז מיט איהר געשעהען?

ג א ל ד ע. גארנישט. וואָס זאָל זיין? א מידעל פון היינטיגע מיידלעך... שוין צופיעל היינטיג!... ווי זאגט דער טאטע: „איין אָכס האָט אַ לאַנגע צונג — און קאָן קיין שופּר ניט בלאַזען“... [וויפּצט]. שווייג איד — איז מיר שלעכט. רעד איד — איז נאָך ערגער... איין שטיקעל גליק, וואָס דער טאטע ווייסט נאָך ניט. ער זאָל וויסען — וואָלט זיך געטהאָן חושך!

צ י י ט ע ל [חאפט זיך אויף]. דו שרעקסט מיר, מאמע! ג א ל ד ע [בארוהיגט זיך]. קינד! וואָס שרעקסט דו זיך? ס'איז גארנישט! דו מיינסט חלילה עפּים ווייס איד וואָס? א געלעכטער! נישט מעהר, ס'איז ניט שען... עס פאסט נישט! פאר טביה'ס טאכטער פאסט נישט אזא זאך... [זי קוקט זיך ארום, רעדט א ביסעל שטילער]. מיקיטע גאלאגאן געדענקסט דו נאך? צ י י ט ע ל. אָט דער, וואָס איז געווען אמאָל שרייבער אין וואָלאָסט?

ג א ל ד ע. אָט-אָט! אָט דער אָ! צ י י ט ע ל. נו? ג א ל ד ע. און זיין זוהנדעל געדענקסט דו? צ י י ט ע ל. חוועדקע? נו-נו? ג א ל ד ע [בויגט זיך אן צו איהר אויפ'ן אויהער]. איז זי מיט איהם א גאנצער רב שמעלקע... צ י י ט ע ל. א גאנצער רב שמעלקע? דהיינו? ג א ל ד ע. דהיינו... זי נעמט ביי איהם ביכלעך אויף צו לייענען.

צ י י ט ע ל. אָט דאָס איז גאָר? ג א ל ד ע. וואָס נאָך ס'טו געוואָלט? זי זאָל מיט איהם געהן טאנצען?... ס'איז, מאַהל דיר, גענוג, אז מוין טאכטער שטעהט-אָפּ שעה'ן-ווייז ביי'ם טין אָדער ביי'ם טויער מיט'ן

וואָלאָסטנאָי'ם זוהנדעל און מע רעדט און מע רעדט, און מע רעדט
און מע רעדט... פון וואָס רעדט מען אזוי לאַנג? און מיט אַ גוי
נאָך?... דערצעהלען דעם טאַטען — האָב איך מורא; קענסט
דאָך דעם טאַטען! און חוה'ן קענסט דו דאָך אויך! אַ שוועבעלע!
און איין עקשנ'טע — דער טאַטע מיט די ביינער!

צ י י ט ע ל. מאַמע, דיר שטעלט זיך פאַר שוין צו פיעל!
עס ווייזט זיך דיר מעהר אויס, ווי ס'איז...

ג אָ ל ד ע. אוי, צייטעל, מיר ווייזט זיך שוין גאָרניט אויס,
הלואי איך זאָל ליגען זאָגען. נאָר טאַמער ווערט געוואָהרע דער
טאַטע, איז ווינטש איך מיר גאָרניט אויף דער וועלט צו זיין!...
איך שלאָף ניט קיין נעכט, דער קאָפּ ווערט מיר שיער ניט צע-
שפאַלטען! [פּוויזע]. מילא, דאָס, וואָס זי קען זיך מיט מיקיטע'ס
זוהנדעל, איז נאָך, ווי זאָגסט דו, אַ האַלבע צרה. איך פרעג אָבער
איין אנדער זאָך: פון וואַנען נעמט זיך איהר באַקאנטשאַפט
מיט'ן גלח, די פפרה זאָל ער זיין פאַר איהר מינדסטען נאָגעל?...
צ י י ט ע ל. מיט וועלכען גלח?

ג אָ ל ד ע. מיט'ן גלח פון אונזער דאָרף, איינגעזונקען זאָל
ער ווערען!

צ י י ט ע ל. פון וואַנען ווייסט דו? ווער האָט דיר גע-
זאָגט?

ג אָ ל ד ע. מע דארף מיר זאָגען? איך האָב קיין אויגען
ניט? איך בין דאָך אַ מאַמע, האָסט דו געהערט אַ ביסעל, און
אַ מאַמע האָט אויגען און זעהט אלסדינג!...

צ י י ט ע ל. וואָס זשע האָסט דו געזעהען אזעלכס?

ג אָ ל ד ע. וואָס איך האָב געזעהען? הלואי וואָלט איך עס
ניט געזעהען, וואָס איך האָב געזעהען... איך האָב געזעהען איהם
דורכגען פאַרביי אונזער גאָרטען, אַרויסגען זאָל איהם די נשמה!
שטעלט ער זיך אָפּ, שטעלען זאָל זיך איהם דער ערשטער ביסען
פאַפּעריק! און חוה, זיין זאָל ער פאַר איהר די פפרה, איז געווען
אקוראַט אין גאָרטען. האָב איך אליין געזעהען, איך זאָל אזוי

זעהען גוטס אין אייך אלעמען, און כ'האָב אליין געהערט, איך זאָל
אזוי הערען בשורות טובות מיט ישועות ונחמות, ווי זיי האָבען
זיך געגריסט...

צ י י ט ע ל. אָט דאָס איז אלץ?

ג אָ ל ד ע. וואָס נאָך האָסטו געוואָלט — זיי זאָלען זיך
אָרומחאַפּען קושען? וואָלט איך עס האָטשבע געקאָנט דערצעהלען
דעם טאטען — דערלאָזט מיך נישט דאָס האַרץ, וואָרום ער וועט
עס ניט איהערטראָגען, הלאַזי איך זאָל ליגען זאָגען, דער משוגע'נער
טאטע אייערער, וואָס פאַר אַ קינד וועט ער זיך מפקיר זיין, ובפרט
נאָך פאַר חוה'ן — אַז יענע איז ביי איהם דאָס אויג אין קאָפּ! ...
אָנומעלטען איז זי עפּים געווען ניט מיט אלעמען, פאַרקיחלט זיך —
נו-נו, האָסטו באַדאַרפט זעהען, וואָס דער איד האָט צעאַרבייט!
און ווער איז שולדיג אין דעם גאַנצען אומגליק מיט חוה'ן, ווען ניט
ער אליין טאַקי, דער אָבי דיינער?

צ י י ט ע ל. דער טאטע? מיט וואָס איז ער שולדיג?

ג אָ ל ד ע. מיט דעם, וואָס ער קען צופיעל... ער קען אליין
אַ סך און וויל, אַז זיין טאָכטער זאָל זיין אַזאַ קענערקע, ווי ער...
ניין, שענער פון אלץ איז, וואָס ער אליין זאָגט, אַז ס'שטעהט
געשריבען אין די הייליגע ספרים, אַז וויבאַלד אַ הוהן הויבט-אָן
צו קרעהען קוקאַריק, ווי אַ האָהן, טראָגט מען זי אַוועק צום שוחד...
[עס הערט זיך פון דרויסען חוה'ס קול. עס הערט זיך אלע מאל נעהענטער].

ח ו ה. [זינגט אַ גוי'ש ליעדעל מיט אַ באַקאַנטער מעלאָדיע].

און עס פּלאָצט, און עס דרעהט,

און אַ רעגענדעל געהט.

ווער זשע וואָלט מיך, אַזאַ מיידעל,

ביז אַהיים מיך באַגלייט?

ג אָ ל ד ע. [צו צייטלען]. אַ! חוה'ס קול. וואָס זאָגסטו דו

אויפ'ן ליעדעל?

ח ו ה. רופּט אַ בחור זיך אָפּ,

שפּרינגט פון וועלדעל אַרויס:

„ווארט א ביסעל, שענע מיידעל, —
איך באגלייט דיר צו הויז!“...

[דאס ליעדעל פארענדיגט זי שוין אין שטוב. דערוועגען צייטלען זיצען מיט
דער מוטער.] זעה-נאָר — צייטעל, א גאָסט! [לויפֿט צו. צייטעל שטעהט
אויף. זיי צעקושען זיך.] ווי קומסט דו אהער?

צייטעל. ווי איך קום? מיט א פוהר.

גאָלדע. זיך פארבענקט נאָך דער מאמע, האָט זי געדונגען
א גוי און איז געקומען.

צייטעל. [באטראכט די שוועסטער.] אויסגעוואַכסען!...

גאָלדע. קיין עין-הרע ניט...

צייטעל. און שען געוואָרען — א קראַסאוויצע!

חיה. [מאכט א גרימאסע.] א קראַסאוויצע? נאָך ווייט, מאַהל
דיר!...

גאָלדע. [צו צייטלען.] זאָלסט אַנקוקען, אז זי טהוט זיך אָן —
א פרינצעסין! א קייסעריני! [צו חיה.] הערסט דו, חוה, האָב
איך ניט געוואוסט, אז מיר האָבען היינט א גאָסט — וואָלט איך
שוין אזוי געוואוסט פון אַלדאָס גוטס!

חיה. וואָס איז? די קאץ האָט זיך געוואָשען? פונקען
זענען געפֿלויגען פון אויווען?

גאָלדע. [צו צייטלען.] שוין — אַט האָסט דו זי! באַלד
מאכט זי דיר חוזק! אקוראַט ווי דער טאַטע אייערער! די
עפעלעך פאלען ניט ווייט פונ'ם בוימעלע.

חיה. [קאכט.] לאָז מיר, מאמע, איכ'ל דיר העלפען אויס-
שלאָגען די פוטער. [פארנעמט דער מוטער'ס אַרט.]

צייטעל. [צו חיה.] וואָס איז טאַקי פאַר אַ לאַכען?

גאָלדע. [צו צייטלען.] ווייס איך, וואָס הערסט דו זי?
דערצעהל בעסער, וואָס מאכט דיין מאָטעל? ער איז עפּיס ניט
מיט אלעמען?

צ י י ט ע ל. ניין. אזוי איז ער דוקא נישקשה. נאָר עס
מאכט זיך צייטענווייז, קלאַנגט ער זיך אויפ'ן האַרצען. טרינקט ער
ביי מיר טשאַקעלאַדע מיט פוטער אלע טאָג...
ג אָ ל ד ע. וואָס זשע? ער פיהלט עפּים חלילה אינוועניג?
צ י וואָס?

צ י י ט ע ל. זאָל גאָט היטען! געזונט און שטאַרק. נאָר
דער' הוסט... אז ער הויבט'אָן צו הוסטען — הוסט ער און הוסט!
ג אָ ל ד ע [ברעכט די הענט]. אזוי? צום הוסט איז גוט שאַלוי
מיט פאַלדעדאָק, געקאכט אין סיראָוועטקע, און אויף ביינאכט גוט
ארומוויקלען דעם האַלז מיט איין איבערגעקעהרטער זאָס...
ח ו ה [שיסטאויס א געלעכטער]. חא-חא-חא! [נאָדע און
צייטעל טהוען זיך אויף א וואַרף].

ג אָ ל ד ע [צו חוה'ן]. טפו אויף די שונאימ'ס קעפּ! האָסט
דאָך אונז איבערגעשראָקען אויף טוידט — הלואי איך זאָל ליגען
זאָגען! [צו צייטלען]. אָט אזוי, ווי דו זעהסט, איז אלע מאָל.
באַלד עפּים וואָס דו זאָלסט ניט זאָגען — איז חא-חא-חא! און
עס וועט דיר נאָר חוזק מאַכען פון דער גאנצער וועלט! דער טאַטע
מיט די ביינער!

ח ו ה. קומט-אויס, אז ס'א חסרון, וואָס איך בין געראָטען
אינ'ם טאַטען? און ביי מיר איז דאָס אַ גדלות... [הערט נישט אויף
צו שלאָגען די פוטער, זינגט אונטער דער נאָז און צום טאַטע]:

און עס בלאָזט, און עס דרעהט,

און אַ רענעדעל געהט,

ווער זשע וואָלט מיך, אזא מיידעל,

ביז אַהיים מיך באַגלייט?...

ג אָ ל ד ע [צו חוה'ן]. וואָס זשע, טאַכטער? האָסט שוין גאָר
קיין אנדער לייערעל ניט געקאָנט געפיגען, נאָר אָט דאָס, וואָס אלע
שיקסעס זינגען?

צ י י ט ע ל [ווייז צערייכען]. וואו איז דער טאַטע? אזוי
שפּעט? [עס עפענט זיך די דרויסענטייר און עס קומט-אריין ט ב י ה].

ט ב י ה [די פאלעס אונטערגעשטעקט, די בייטש אין גארטעל, דאס פנים פרייליך, שיינט]. וואו איז דער טאטע? אט איז ער דא!
הנה זה בא! מאכט רש"י: טשארט לעדאשטשע נע וויזמע...
[נעמט ארויס די בייטש פון גארטעל, טהוט זי א ווארף פון זיד אין ווינקעל אריין, געהט צו צייטלען]. א גאסט! וואס מאכסט דו עפּים, צייטעל?
[צעקושען זיד]. וואס מאכט דיין ברויטגעפער?

צ י י ט ע ל. וואָס זאָל ער מאַכען? ער אַרבייט.

ט ב י ה. אבי ער האָט אַרבייט... מיר אַלע אַרבייטען, ווי אין פּסוק שטעהט: יגיע כפּיך כּי תאכל — אז דו וועסט אַרבייטען, וועסט דו עסען, אַניט וועסט דו לעגען די צייהן אויף די באַנטענעס... און די קינדער וואָס מאַכען?

צ י י ט ע ל. וואָס זאָלען זיי מאַכען? שפּיעלען זיך. גע-
בעטען מיך לאָזען גריסען דעם זיידען.

ט ב י ה [קוועלט-אין]. גאָלדענע קינדער! באַרליאַנטענע קינ-
דער! איך האָב זיי לייעב, ווי אייגענע. אז די הייליגע תּורה זאָגט: פּרַחם אָב על בּנים, איז דאָס ניט אומזיסט.
[צעהלט די ווערטער]. פּרַחם אָב על בּנים — איהר הערט ווערטער?
[צו חוה'ן]. דיר, חוה'לע, האָב איד געבראַכט אַ מתנה, וואָס וועט זיין ביי דיר אָנגעלעגט. [לעגט אַריין די האַנט אין בּוועם און ציגט אַרויס פון דאָרט אַ בּוד]. איך זאָל דערצעהלען, פון וואָנען און ווי אזוי אָט דער בוך קומט צו מיר — איז נסים ונפלאות, טאָקי נאָר יציאת מצרים! נא! [גיט איבער דאָס בּוד צו חוה'ן]. דו וועסט עס נאָכדעם לייענען און דערצעהלען מיר, וואָס סע שטעהט דאָר-טען. איך דאַרף עס וויסען, מחמת דער דאָזיגער, וואָס האָט גע-מאַכט אָט דעם בוך, איז טאָקי מיינער אַ קונה. דאָס הייסט, ניט ער, די מאַמע זיינע איז פון מיינע קונה'טעם, גיט מיר פיין צו לייען פאַר קעז און פּוטער, און האָט אַ זוהן, איז דאָס אַ לאָקש!
[חאָפט זיד ביי'ס בּויד לאַכענדיג]. זינט גאָט האַנדעלט מיט לאָקשען, איז נאָך אזאַ לאָקש ניט געבוירען!

ח ו ה [וואס האט שוין געהאפט א קוק אין בוך אריין]. דאס זעהט מען...

ט ב י ה. א פגירה וואלט איך מיך פריהער געריכט אויף דעם יאקעל בן פלעקעל! שרייבט ער גאָר ביכער, אָט דער שמויגער! [ווערט שיער דערשטיקט פאר געלעכטער]. אַז ס'איז דאָ געלט, הערט איהר, איז דאָ אלסדינג. ווי זאָגט די גמרא: אַ ס ק א ו ר ד ע ד מ ס ק נ ת א ד ק א ר נ אָ ס ע ד פ א ר ש מ א כ ט ע, מאַכט רש"י: יאָק פשענאָ — טאָ אי דורען קאָשו נאָוואָרע... איך זאָל האָבען זיין מאַמע'ס געלט, וואָלט איך — עהע-הע! — אָנגע-שריבען אָט אזא בוך! [ווייזט מיט ביידע הענט, וואָס פאַר אַ בוך ער וואָלט אָנגעשריבען].

ג אָ ל ד ע. דאָס איז יאָ — וועמען גאָט גיט מיט'ן לעפעל, און וועמען מיט'ן שעפעל...

ט ב י ה [קוקט אַראָפּ צו זיך אויף די שטיוועל]. גוט מאָרגען. געלי, רעטאָך טראָג איך!... אַ משל, דעריבער געהען קאָטשקעס באַרוועס... [צום ווייב]. צו וואָס טויג דיר, גאָלדע-ברודער, משלים? אַמעהר, האָב איך דיר געבראַכט צו פיהרען נייעס פון בויעריק — אָט אַזעלכע פעק! [ווייזט מיט די הענט]. אַ פולען וואָגען!

ג אָ ל ד ע. אָט דערפאַר, אַפנים, האָסט דו זיך היינט אַזוי געזאַמט, טביה?

ט ב י ה [שטעקט אָפּ די פאַלעס]. אַ ביסעל דערפאַר און אַ ביסעל גיט דערפאַר... ווייסט דאָך, אַז מע קומט קיין בויעריק, ווערט מען פאַרפאַלען, ווי אין פסוק שטעהט: מִשׁוֹט בְּאֶרֶץ וְ מַתְהִילָהּ — טאָ דער, טאָ יענער: „רב טביה, אַהער! רב טביה אַהין!“ ווי די שטיינער, וואָס האָבען זיך געקריעגט ביי אַברהם אָבינו צורקאַפּענס... דער שרייט: „רב טביה, קעז!“ דער שרייט: „רב טביה, פוטער!“ אַ רוח אין אייער פאַרענט און מיטען אַרדיין — וואָס וואָלט איהר געטהאָן, אַז ס'זאָל קיין טביה גאָר גיט זיין? אויס טביה! געשטאַרבען טביה!

גאָלדע. ביים דיר קאָפּ די צונג, לאָזען די שונאים שטאַר-
בען, האָסט דו געהערט אַ ביסעל! ... געה בעסער וואָש דיר, וועסט
דו עפּים נעמען אין מויל אַרײַן. אַ גאַנצען טאָג ניט געגעסען,
הלאַזי זאָל איך ליגען זאָגען!

ט ב י ה. זעהסט דו, גאָלדע-ברודער, וואָס אמת איז אמת.
ווי אין פרק שטעהט געשריבען: אַם אַין קמח אַין
תורה — אַז מע'ט מפות עסען, וועט מען קדחת קענען... ווען
האָט מען צייט צו טראַכטען וועגען אכילה, אַז דער קאָפּ איז אין
דער אדמה, צו אַלדי שוואַרצע יאָהר? טאָג-אַיין טאָג-אויס איז
מען פאַרטאַרעאָמט און פאַרטראַסקעט, הו-הא, פרנסה! ... און
געה פרעג דעם רבּנו-ישראל-עולם קשיות, למאי זאָל טביה דער מיל-
כיגער האָרעווען מעהר פאַר אַלעמען? פאַרפאַלען! גאָט האָט
שוין אַזוי אַיין מאָל באַשאַפּען זיין וועלטעל, און קיין עצות באַדאַרף
ער ניט פון קיינעם! ווי אין פסוק שטעהט געשריבען: מִי בָרַכְבּ
וּמִי בָסוּסִים — ווער עס פאַהרט, און ווער עס געהט צורפּוס...
מסתמא דאַרף אַזוי צו זיין, אַז די נגידים זאָלען זיך נעבאַך וואַל-
גערען אין בויבעריס אויף די דאַטשעס, און אָנטהון זיך פל הפאַר-
געניגענס וכל הוואַילטאָגען שבעולם, און דו, טביה, פיזט ניט
קליין אויפצושטעהן גאַנץ פריה, פלחוך השור, אַז גאָט אַליין שלאָפּט
נאָך, אַיינשפאַנען דאָס פערדעל און אַוועקפיהרען פון זייער פּבור
וועגען דאָס גאַנצע דאָברע-מזל, פון קעז און פון פוטער און פון
סמעטענע און פון שאָר ירקות, טאַקי פון פל מאמינים שהוא, ווי
אינ'ס הייליגען מחזור שטעהט געשריבען...

גאָלדע. אָבער מע ווייסט, אַז דו קענסט! געה וואָש
דיר, וועסט דו עסען!

ט ב י ה. איד געה, איד געה! [זאָט זיך צום עמער מיט דער
קוואַרט, פאַרקאָטשעט די אַרבעל, הערט ניט אויף דעם שמועס]. דאָס הייסט.
איד באַקלאָג מיך ניט, חס ושלום! טביה איז ניט פון די, וואָס
באַקלאָגען זיך און וויינען אויף „מי יחיה“, וואָרום ס'איז דאָ אידען,
וואָס זענען מיר מקנא. אַייך איז, קיין עיך-הרע, גאַנץ גוט, רב

טביה, אזוי זאגען זיי. וואָס ענטפערט מען זיי דערויף? זאָג איך: וואָס קומט אַרויס, זאָג איך, אַז איין אירען איז גוט? אַלע יעהופּעצער נגידים, זאָג איך, וואָלט געמעגט זיין אזוי ווי מיר... חוץ מיין שאַדען... [וואַשט זיך, ווישט די הענט מיט אַ גראַבען האַנטוד און זאָגט שטיל דעם „שאַרדיכס“, זעצט זיך צום טיש, מאַכט המוציא].

גאָלדע [צו די טעכטער]. זעצט זיך צום טיש, קינדער, איכ'ל אַרייַנטראַגען עסען. [צייטעל און הוה זעצען זיך צום טיש. גאָלדע אַז איז קיך].

ט ב י ה. און רעד מיט זיי, מיט די היינטיגע, זאָגען זיי, אַז ס'אָ פאַסקודנע וועלט, מע דאַרף זי איבערמאַכען. חאַ-חאַ, שוטים! נאַראָנים! ס'אַ-אומזיסטע אַרבייט! וואָרום זי בעט אַייך ניט, די וועלט, אַז איהר זאָלט זי איבערמאַכען. [קייטע]. דער וואָס האָט זי געמאַכט — יענער זאָל זי איבערמאַכען... תּוֹלַה אַרץ עַל בְּלִימָה — שטעהט געשריבען... דער פּשט איז: לֹאִז זי זיך שטעהן, ווי זי שטעהט... צו וואָס זאָלט איהר זיך מישען אין פרעמדע עסקים? [עס קומט אַז גאָלדע מיט'ן עסען]. אַט, לַמִּשְׁלָּה, לָאָם איך מײַך אַרייַנמישען צו אַייער מאַמע'ס טעפּ אין קיך אַריין — וואָס וועט זי מיר זאָגען?

גאָלדע. יום השישי פריפטשיק — קיין אַנדער פאַר-גלייכען נישט געפונען? דערצעהל בעסער נייעס, זאָנסט דו, האָסט גאַנצע פעק. [זי צעניסט איטליכען אין די טעלער דאָס עסען, זעצט זיך דערנאָך אַליין אויף אַוועק בײַם עק טיש].

ט ב י ה. [עסענדיג]. מענדעל ווערעביווקער קענט איהר? אַ איר אַ בעל-הגור, זיצט אין ווערעביווקע נאָך פון פאַר מתן-תורה אָן... אַ סברה, אַז נאָך זיין טאַטע און זיין טאַטענ'ס טאַטע, דאָס הייסט זיין זיידע און זיין עלטער-זיידע און זיין עלטער-עלטער-זיידע זענען געווען ווערעביווקער, ווי מיר זאָגען אין דער הגדה [זינגט מיט'ן נוסח פון דער הגדה]: הָרִי אָנוּ! וּבְנֵינוּ! וּבְנֵינוּ! ...

גאָלדע. מע ווייסט, אז דו קענסט, מע ווייסט! דו זאָג בעסער, טביה, וואָס'ט זיך געטראָפּען מיט מענדעל ווערעביווקער? האָט זיך צעזוננען אַ ביסעל!

ט ב י ה. האָסט קיין צייט ניט? [קוקט אַרויף]. דאַכט זיך, עס רעגענט ניט. [עסט ווייטער]. האָט זיך געטראָפּען מיט איהם איין אומגליק. דהיינו? ער, מענדעל הייסט עס, האָט, ניט דאָ געדאַכט, ניט פאַר קיין שום אידען געדאַכט, זיין אייגענס זיעפען טעכטער, ווי די בעכער, הויכע, געזונטע, קיין עין־הרע, קיין בייז אויג, ווי אין פּסוק שטעהט: ויתרוצצו הבנים — די טעכטער זענען אויסגעוואַפּסען. טעכטער האָבען שוין אזא טבע: בייטאָג עסען זיי, ביינאַכט וואַפּסען זיי...

גאָלדע. זאָלען זיי וואַפּסען געזונטערהייט — אַ ביסעל אַ זאָג פון אַ מענטשען, האָסט דו געהערט אַ ביסעל?!

ט ב י ה. [קאָזט עס דורך פאַרביי מיט אַ שמייכל]. הקיצור, איז זיך מיישב די עלטערע טאָכטער מענדעל'ס און זאָגט דעם פּסוק „אַהבתי“, דאָס הייסט, זי פאַרליאַפּעט זיך אין אַ גוי, עפּיס אַ שייגעץ פון ווערעביווקע טאַקי, און שמד'ט זיך אַוועק און האָט חאַסלירע פאַר'ן גוי, און וּשם נאָמר — רוּחַ מִיך קנאַקניסעל!... [נעמט זיך צוריק צום עסען].

גאָלדע. [ברעכט די הענט]. אַ וועהטיג איז דער מאַמע איהרער!... [היה האָט באַגד אויפּגעהערט צו עסען. צייטעל ברעכט די הענט, ווי די מוטער].

צ י י ט ע ל. פון וואַנען ווייסט דו עס, טאַטע? ט ב י ה. פון וואַנען איך ווייס? איך ווייס עס פונ'ם סאַמע רעכטען צאַפען. פונ'ם גלח אַליין ווייס איך עס, ימח שמו וזכרו! [הערט־אויף עסען]. איך ווייס ניט פאַר וואָס, נאָר איך האָב איהם פיינט, אָט דעם אַטיעץ אַלעקסיי... דאָס הייסט, האָבען האָב איך צו איהם גאָרניט, וואָס איך ווינטש איהם — מעג איהם אַנקומען חאַטש האַלב, נאָר כ'האָב איהם פיינט!... דעם טאַג, ווען איך באַגעגען מיך מיט איהם, ווייס איך פריהער, אז ס'וועט זיך עפּיס

טרעפען... [צו חוה'ן]. דו מענסט עס אָנרופען, חוה, פאנאטיזמע, און בדומה, און איך זאָג מיר מיינס, אז אַ גלח געהט-איבער דעם וועג — איז שלים-שלים-מזל... והראיה [צו אַלעמען]: וואָס איז עפּים גראַד היינט מיין פערדעל געפעלען געוואָרען זיך צעלאָזען משוגע'נערווייז באַרג-אַראָפּ, און ויברח יעקב — פּוץ מיט'ן וואָגען אין דער בלאָטע, און באַז אַ קריגעל מיט צוויי טעפּלעך, פּראַוודע — לעדיגע, וואָרום דאָס איז שוין געווען צוריקוועגס, ווייטער וואָלט איך געקאָנט האָבען אַ גרויסען שאַדען... און ווער איז שולדיג, אז ניט דער גלח? ווי קומט אַהער אַ גלח — וועט איהר האָרכען. פאָהרענדיג אַהינצווענגס מיט דעם גאַנצען דאָברע-מזל, פאַרטיעפט אין מחשבות, ווי געוויינטליך אויפ'ן ניכטערען האַרצען, און דער וואָלד איז שטיל, און די זון שיינט ווי אַ מנורה, מחיה נפשות, — איך טהו אַ קוק: ער פאָהרט מיר אַקעגען, מיט זיין געלער בריטשקע, און די באַרד זיינע איז פונ'ם ווינט צעטיילט אויף צווייען, און די פוימעלדיגע אייגעלעך שמייכלען צו מיר פון דער ווייטען. מאַך איך מיך פלא ידע — גלייך ווי איך זעה ניט, ווי אין תהלים שטעהט געשריבען: עַם חֲסִיד תַּתְּחִיד — מע דאַרף וויסען מיט אַ גוי ווי צו האַנדלען... דערזעהען, אז איך זעה איהם ניט, טהוט ער, דער גלח ימח שמו, אַ זאָג צו מיר: „טפּררו, טעוועל, וואָס מאַכסט דו גוטס?“ קאָן מען שוין אזוי גראַב ניט זיין, און איך ענטפער איהם: „טפּררו, באַטיושקא, וואָס הערט זיך עפּים ביי דיר?“... מאַכט ער צו מיר: „דו זעהסט-אויס, טעוועל, זעהר גוט!“... טראַכט איך מיר: „זאַלץ דיר אין די אויגען, שטיינער דיר אין האַרצען!“... און ענטפערען ענטפער איך איהם: „דו זעהסט-אויס, פאָטערעל, נאָך בעסער!“... „ווייסט דו, זאָגט ער, טעוועל, וואָס אין ווערעביוועק האָט זיך געטראָפּען?“ זאָג איך: „ניין, פאָטערעל, איך ווייס ניט, וואָס אין ווערעביוועק האָט זיך געטראָפּען. קטונתי, זאָג איך, ווער בין איך אזעלכער, איך זאַל מטריח זיין, זאָג איך, אזא הייליגען באַטיושקא, ווי דו ביזט? נאָר, זאָג איך, אויב איך האָב געפונען, זאָג איך, לייט-

זעליגקייט אין דיינע אויגען, וועסטו דו אפשר זיין, זאג איך, אזוי גוט און וועסטו מיר דערצעהלען?" ... פוילט ער זיך ניט און נעמט און דערצעהלט מיר די גאנצע געשיכטע, הויפט-אין ניט גלייך, נאָר פון פצונ-זייט, „נאָש באָח, וואָש באָח“, ווי זיין שטייגער איז, און איך זעה, עס קומט איהם צו א שטיק געזונט, ימח שמו וזכרו! ניין, הערט ווייטער, וואָס א גלח קאָן! דאָס אַליין איז איהם קאָרג, וואָס מיר צאָפט זיך בלוט, האָט ער נאָך אין זיך א פאָטעפאלנאָסט פאַר מיר צו באַריהמען זיך, אז ער האָט א גרויסען חלק אין דעם דאָזיגען שטיקעל אַרבייט, און אז ער האָט דאָס באַוואָהרענט מענדעל ווערעפיווקער'ס טאָכטער! ... ווער איך שוין גוט אין פעס און עס ווילט זיך מיר איהם אָפּענטפערען מיט א משל און מיט א מדרש און מיט א פסוק, ווי טביה קען; נאָר איך האַלט מיך איין — וואָס טויג מיר האָבען צו טהון מיט א גלח?

ג א ל ד ע. זעהר-רעכט האָסטו דו געטהאָן, טביה...

ט ב י ה [צו די טעכטער]. אַט איז זי אויך מסכים! [צום ווייב]. וואָס וואָלסטו דו אָבער געטהאָן, גאָלדע-פרודער, ווען דו הערסט פון איהם די ווייטעריגע דבורים?

ג א ל ד ע. וואָס ווייטער?

ט ב י ה. וואָס ווייטער אַלץ בעסער. ווי זאָגט מען דאָס: „טיעפער אין וואָלד, געדיכטער די בויער“... איך אָבער האָב איהם געלאָזט רעדען. רעד צעזעצטערהייט — וואָס אַהרט עס מיך, אז דו רעדסט? ... נאָר ער האָט פאַרשטאַנען, אז עס פאַר-דריסט מיך, זאָלצט ער מיר אויף די וואונדען און דערצעהלט, פלומרשט אזוי זיך, פאַרבליגענהענדיג, וואָס פאַר א גליק מענדעל ווערעפיווקער'ס טאָכטער האָט געמאַכט. „מהכתיתי, זאָג איך, לאָז איהר גאָט העלפּען“... דערזעהען, אז ער קאָן מיך ניט איינ-בייסען, טהוט ער א זאָג צו מיר מיט זיין צוקערדיג שמייכלע: „איך האָב געוואָלט, זאָגט ער, ביי דיר, טעוועל, עפּיס פרעגען.“ „פרעג, זאָג איך, באַטיושקא, איב'ל דיר, זאָג איך, אָפּענטפערען על ראשון ראשון“... טהוט ער א גלעט די באָרד און א מאַך צו

מיר: „דו ביזט דאך, זאגט ער, טעוועל, א איד א חכם. ווי וואלט געווען, למשל, ווען מיט דיר טרעפט זיך, זאגט ער, אזא מעשה? ווען דיין טאכטער, זאגט ער, פארליעבט זיך אין א אונזעריגען און זי וויל, זאגט ער, פאר איהם חתונה האָבען?“ ... „אה, ניט דער-לעבען וועסט דו דאָס, דו פאסקורנער פאָפ!“ — טראכט איך מיר אין האַרצען און ענטפערען ענטפער איך איהם אזוי: „קטונתי, זאָג איד, ווער בין איך, וואָס איך זאָל זוכה זיין צו אזא פבור? נאָר, זאָג איד, ווען מיט מיר, זאָג איד, טרעפט זיך אזא גליק, איז אָדער לאָס איך דאָס ניט דערלעבען, אָדער, זאָג איד, מיין קינד וואָלט בעסער אַרײַן אין דער ערד, אָדער מיר ביידע, זאָג איד, וואָלטען אײַנגענומען א מיתה משונה, ווי אין פסוק שטעהט: תמות נפשי עם פלשתיים! ... און ווען אפילו, זאָג איד, טביה זאָל פארמאָגען, זאָג איד, צעהן טעכטער, וואָלטען אלע צעהן, זאָג איד, גיכער געמעגט זיין די כפרה אין איין טאָג, איידער איינע פון זיי, זאָג איד, זאָל אויסבייטען דאָס רענדעל!“ ...

[ביי די ווערטער טהוט חוה א פאל צו צייטלען אויף די הענט].

צ י י ט ע ל [האפט זי אונטער]. גאט איז מיט דיר, חוה!

ג א ל ד ע. א דונער האָט מיך געטראָ-פען! דאָס קינד חלש'ט! חוה'ניו! טאָכטער מיינע! [בויגט זיך אן איבער איהר]. נשמה מיינע! ...

ט ב י ה [האט א וואַרף געגעבען דאָס לעפעל, זיך אויפגעהאפט פון טיש, ווי א משוגענער. די אויגען פול שרעק, די הענט טרייסלען זיך]. גע'חלש'ט? ... וואו? ... חוה'לע? ... לאָזט מיך! ... [בויגט זיך אן צו איהר, גלייכט זיך אויס צוריק און צעשרייט זיך]. וואָס זשע שטעהט איהר, ווי די לעהמענע גולמס? וואַסער גיט אָהער! וואַסער! ראטעוועט! [גאלדע לויפט נאָך וואַסער, צייטעל האַלט די שוועסטער]. זי האָט גע'חלש'ט! ... ביי די שלייפען באַדאַרף מען זי קוועטשען! ... אַט אזוי! ... [בויגט זיך אן וויעדער צו חוה', קוועטשט איהר דעם קאפ מיט ביידע הענט. חוה עפענט-אויף די אויגען, קוקט זיך אַרום אויף אלע זייטען און הויבט זיך פאַמעליך אויף. טביה'ס האַרץ באַוועגט זיך. זיין פנים שיינט].

ח ו ה [מאכט זיך צורעכט די האר]. וואָס איז דאָ געווען?
ט ב י ה [שוין גאר איין אנדער מענטש]. גאָרנישט, קינד מיינס,
גאָרנישט! [גלעט זי איבער'ן קאָפּ].

ג א ל ד ע [מיט אַ קוואַרט וואַסער]. נעם אַ קאָפּעלע וואַסער!
דיר איז ניט גוט געוואָרען אויף צו חלש'ען, הלואי איך זאָל ליגען
זאָגען!...

ט ב י ה. וואָס חלש'ען? ווער חלש'ען? אַטשאַדעט גע-
וואָרען!... [שטופּט אַפּ דאָס ווייב מיט דער קוואַרט וואַסער]. צו וואָס
וואַסער? מע דאַרף נישט קיין וואַסער! איהר זעהט דאָך —
אַטשאַדעט! פאַרדרעהט זיך דער קאָפּ — נו, איז איהר ניט גוט
געוואָרען! זעה-גאָר, וואָס דאָ טהוט זיך אַ ביסעל! מאַכט זיך
אַמאָל, אַ מענטשען דער קאָפּ טהוט וועה... [צו חוה'ן]. ווי אזוי
איז דיר איצטער, חוה'לע? איבערגעגאַנגען? [גלייכט זיך אויס].
נו, ווי דען? איך האָב דאָך באַלד געזאָגט, אז ס'איז גאָרנישט
מיט גאָרנישט... איז דאָך עס אַפּער מיט ווייבער, נשים, ניט
געדאַכט זאָלען זיי ווערען! אַ ביסעל אַ טאַרעראַם! אַ געפילדער!
„זי חלש'ט!“... „ראַטעוועט!“... ווער חלש'ט? וואָס ראַטעוועט?
אַ שרפּה — מע זאָל ראַטעווען?... עך, ווייבער, ווייבער! [מיט
פאַטהאַס]. ניט אומזיסט האָט אייך שלמה המלך אזוי ניט לייעב
געהאַט! ניט אומזיסט זאָגט ער אין שיר-השירים אויף אַלע
ווייבער, אז... אז... אז... [טהוט זיך אַ פאַטש אין שטערן]. ברור
מזכיר נשמות — לאָס איך מיך דערמאַנען, וואָס ער זאָגט אויף
אייד?... [מיט כעס]. אז איהר פאַרדולט מיר מיין קאָפּ!!!...

פאַר האַנג.

ענדע פונ'ם ערשטען אַקט.

צווייטער אַקט

[א גרויסער הויף. אויף יענער זייט הויף — א גארטען. פון ווייטען, רעכטס, זעהט מען ארויס די שטוב, א דאָרפישע געביידע מיט א פריזבע. לינקס — א שטאהל. נאָהענט צו דער ראַמפּע — א ברונען מיט אלץ וואָס געהערט צו א ברונען, אויף שעפּען וואַסער. דער גארטען ענדיגט זיך מיט א געפלאַכטענעם פלוט. — מיט א גראַבאייזען איז די הענט שטעהט חוה אַנגעבויגען און פאלעט דעם גארטען. אַנ־געטהאַן איז זי ווי א דאַרפּסמייַדעל: צוויי צעפּ מיט רויטע סטיינגעס, איין אויסגענייהט מאַלאַראַסיש העמד מיט ברויטע אַרבעל, א גרינער קאַרסאַזש אויף א קורץ שוואַרץ קליידעל].

ח ו ה [אַרבייט מיט'ן גראַבאייזען לאַנגזאַם און זינגט מעלאַנכאָליש:]
יִים:

ווינטען וועהען, אַזש
די בוימער ווע-
רען אויסגעריסען.
ס'טהוט מיין האַרץ מיר
וועה, נאָר טרערען
קאָנען זיך
ניט גיסען.

אוי! איך פטר וויסט
און פינגסטער מיי-
נע יונגע יאָהרען!
וואָלט איך קאָנען
וויינען ביטער,

וואָלט מיר גרינג

געוואָרען...

[זינגענדיג קומט זי צו אלע מאל נעהענטער צו דער ראמפע. — פון יענער זייט פלויט באווייזט זיך פערדא גאלאנא. אויף זיין שווארץ העמדעל — א פידזשאק, דאס היטעל אויף א זייט, אין האנט א ביכעל. אנגעשפארט אן פלויט פון יענער זייט, הערט ער זיך איין, ווי חוה זינגט].

פערדא [אפלאדירט]. בראווא! בראווא!

חוה [האפט זיך ביי'ס הארצען]. אוי, האסטו מיר דער-שראקען, פערדא! [ווארפט אוועק דעם גראכאייזען, לאזט זיך צו איהם].

פערדא [לאכט]. איך האב גארניט געוואוסט, אז דו ביזט אזא איבערגעשראקענע... [שפאנטאריכער פון דער זייט פלויט]. און וואס איז די מעשה, וואס דו זינגסט עפיש אזוי, אזוי... ווי אזוי זאל איך דיר זאגען? עפיש הארצעדיג? אומעטיג?

חוה. אומעטיג אויפ'ן הארצען, זינגט זיך אומעטיג...

פערדא [נעהט צו איהר נאהענט, גיט איהר די האנט]. אומעטיג אויפ'ן הארצען? [פארקוקט איהר אין די אויגען]. וואס איז דיר, הערצעלע מיינס? טייפעלע מיינס? [ווייז זי ארומנעמען, זי לאזט זיך ניט].

חוה. דו פארגעסט, וואס מיר שטעהט פאָר? ... [זיפצט].

פערדא. נארישקייטען!

חוה. ביי דיר איז עס אפטר נארישקייטען... [דערזעהט ביי איהם דאס ביכעל]. דאס וואס איז?

פערדא. וואס כ'האב דיר צוגעזאגט. מאקסיס גארקי.

חוה [לעבעדיג]. אד, גארקי! ... [נעמט דאס ביכעל, מישט-אויף, דערזעהט דאס בילד]. דא איז דאס בילד א סך שענער! ... ווי פראסט!

ווי איינפאך! אט דאס איז א מענטש! אט דאס איז א כאראקטער!

טער! ... א דאנק. [דריקט איהם נאך א מאל די האנט, קוקט אויפ'ן פארטרעט, וואס איז ביכעל, און אויף פערדא]. ווייסט, אויף וועמען ער

איז פאָהאזשע?

פערדא. אויף וועמען?

ח ו ה . אויף וועמען ? פארשטעהט זיך, אויף דיר !
[צעלאכט זיך].

פ ע ד י א . וואָס זשע לאַכסט דו ?
ח ו ה . [טראַגט איהם אונטער דאָס ביכעל]. נאָ זעה ! צוויי טראַפּען
וואַסער !...

פ ע ד י א . [קוקט נישט אין ביכעל, קוקט אויף איהר]. ווי שען דו
ביזט היינטיגען פריהמאָרגען ! ווי די זון — אזוי שיינסט דו !
ווי דער הימעל זענען דיינע אויגען ! און דער קאָסטיום, האַלדע
מיינע, דער דאָזיגער קאָסטיום ווי ער פאַסט דיר ! [באַטראַכט זי].
אונזער נאַציאָנאַלער קאָסטיום פון מאַלאַראַסיע ! ווי שען דו
ביזט, עוואָ !...

ח ו ה . און ווי שען דו האָסט אויסגעלערענט זיך רעדען,
פּעריאַ ! ווי פון אַ ביכעל אַקוראַט !... [צעלאַכט זיך וויעדער].

פ ע ד י א . עפּים לאַכסט דו מיר היינט צופּיעל, האַלדעטשקע ?
ח ו ה . ס'איז מיר פּרייליך — לאַך איך...
פ ע ד י א . אָט ערשט איז דיר געווען אומעמיג, איצט —
שוין פּרייליך !...

ח ו ה . געווען פינסטער, אויפגעגאנגען די זון, געוואָרען
ליכטיג... [קוקט איהם טיעף אין די אויגען אַריין].

פ ע ד י א . [קאן נישט בייקומען איהר קוקען]. אַ האַלבע מלוכה
פאַר אַ טרונק וואַסער, טייבעלע מיינס !

ח ו ה . קום, איכ'ל דיר אַנטרינקען ! [ווי לאַזען זיך ביידע צום
ברונען. חוה פריהער, פּעריאַ נאָך איהר. געשיקט, בריה'ש, ווי איין אמת
דאָרפּיש מיידעל, האַפט זי דעם עמער, פאַרוואַרפט דעם שטריק אין ברונען
אַריין, אַ טרייסעל אַהער און אַהין — פאַרטיג איין עמער וואַסער]. האָב איך
עהרליך פאַרדיענט מיין האַלבע מלוכה ?

פ ע ד י א . [טרינקט זיך אַ]. אַ גאַנצע מלוכה, קעניגין מיינע !...
ווייכט דו, וואָס איך בין געקומען ? איך האָב געוואָלט מיט דיר
עפּים רעדען, עוואָ !...

ח ו ה [מיט א מאל איז פארשוואנדען איהר פרייליכקייט]. עפּים
רעדען? ... זיין. [זעצט זיך אוועק אויף די הילצערנע צאמרינגעס פון ברונען,
ווייזט איהם איין ארט נעבען זיך].

פ ע ר י א [זעצט זיך אוועק, נעמט ארויס א פאפיראס]. איך האב
זיך געוואלט זעהען מיט'ן באטיושקא, מיט'ן פאטער אלעקסיי, מיט
אונזער גלח...

ח ו ה [א מאד מיט דער האנט]. נאך נישט וועגען דעם! ...
פ ע ר י א [פארוואונדערט]. פאר וואס עפּים, טייבעלע?
ח ו ה. אזוי... היינט נישט... נישט אויפגעלעגט...

פ ע ר י א. איך זעה טאקי, אז דו ביזט ניט אויפגעלעגט...
[פאררויכערט דעם פאפיראס, זעהט אים אומצופריעדען. חוה באמערקט עס].

ח ו ה. דו פארגעסט, וואס מיר שטעהט-פאר, פעדיא!
מאכען אזא שריט... אפגעזעגענען זיך מיט אלץ... מיט מיין
גאנצען פארגאנגענעם, מיט טאטע-מאמע און מיט אלע מייניגע
אויף שטענדיג...

פ ע ר י א. אויף שטענדיג?

ח ו ה. "אויף אייביג! ... דו קענסט ניט מיין טאטען, פעדיא!
דאס איז א מענטש מיט א כאראקטער! ער וועט מיך גיכער זעהען
א טוירטע, איידער מוחל זיין מיר דעם שריט! קיינמאל ניט!

פ ע ר י א. קיינמאל ניט?

ח ו ה. קיינמאל ניט! האטש ליעב האט ער מיך — נישטא
נאך אזא פאטער דער צווייטער! ... [פויעז. רעדט מיט נעבעט]. וואס
טהוט מען, פעדיא טייערער, וואס טהוט מען, אז מיין טאטע זאל
מיך פארשטעהן און... זאל מיר מוחל זיין? ווי אזוי מאכט מען?...
פ ע ר י א [מאכט א אומפריינטליכע מינע]. דו זארגסט זיך פאר
דיין טאטען מעהר ווי פאר זיך. דו האסט אין זינען דיין טאטען
מעהר ווי די גאנצע וועלט...

ח ו ה [פארדראסיג]. און דו האסט אין זינען זיך מעהר ווי די
גאנצע וועלט, און אפילו מעהר ווי מיך...

פערדיא [אויפגעכראכט]. א, היין! זעהסט דו, דאס זאגסט
דו שוין דורכאויס ניט אמת — און דו אליין ווייסט עס!...
[מיט פייער]. דו ווייסט גאנץ גוט, אז די וועלט — דאס ביזט דו!...
אז פאר דיר בין איך גרייט... [פארווארפט דעם פאפיראס].

חוה [ענדיגט פאר איהם]. אין פייער און אין וואסער... ווי
אין די ביכלעך שטעהט געשריבען... איך וואלט וועלען וויסען אָט
וואָס, פערדיא. איך וואלט וועלען וויסען, ווי וואלט געווען, ווען
דו זאָלט דארפן מאַכען דעם שריט, וואָס מיר שטעהט-פאַר?

פערדיא. וואלט איך איהם געמאכט און ווינציגער גערעדט,
טייבעלע מיינס! איבעריגענס, צו וואָס איז דער עקזאמען, עווא? ...
און איבערהויפט, וואָס טהוט זיך עס מיט דיר? אָדער ביי דיר
איז עפּיס-וואָס פאַרגעקומען, אָדער איך האָב דיר נישט געקענט?
חוה. אזוי שפעט זיך אַרומגעקוקט, אז דו קענסט מיך ניט?

פערדיא [האַט זיך פאַרהאַפּט]. איך זאָג ניט, אז איך קען דיר
ניט — ניין! איך זאָג, אז איך דערקען דיר ניט... און אָהן
אַלעמען, זעה איך אַרויס, עווא, אז דו ביזט היינט גלאַט ניט אויפ-
געלעגט... ווען איך ווייס, אז דו ביזט היינט אזא... [שטרעקט איהר
אויס די האַנט]. זיי געזונט, עווא!

חוה [א לאַז צו איהם מיט ביידע הענט]. פערדיא! מיינ קאַפּריזונע
העלד! געה ניט אוועק! לאַז מיך ניט אליין! איך נויטיג זיך
אין א גוט וואָרט!... איך האָב דעם גאַנצען פריהמאָרגען אַרויס-
געקוקט אויף דיר!... [איז פאַרצווייפלונג]. איך האָב מיט דיר אזוי
פיעל צו רעדען! אזוי פיעל!

פערדיא [זעצט זיך אוועק צוריק]. פאר וואָס זשע רעדסט דו
ניט? דו ווייסט, אז איך האָב ליעב הערען, ווי דו רעדסט, קעניגין
מיינע!

חוה [וועהרענד זי רעדט, שפּיעלט זי זיך מיט איהרע צעפ, צעפלעכט
זיי און פאַרפלעכט]. דו ווייסט ניט, וואָס איך טראָג-איבער. פון
אימליכען באַזונדער! פון אימליכען באַזונדער!... מיינע היימישע

קוקען מיר נאך, היטען מיר די טריט... זיי שטויסען זיך, אז איך בין צו דיר... אז... עס ציהט מיך צו דיר! ... מיין שוועסטער — די האָט זיך דערלויבט מיר צו לייענען אַ נאָטאָציע! די מאַמע מיינע זאָגט מיר גאָרניט, נאָר זי קוקט אויף מיר און זיפצט... הלאוי וואָלט זי בעסער מיר שוין געזאָגט, פירגעהאַלטען, געשאַלטען! ... וואָרום יעדער זיפֿן איהרער רייסט־אויס ביי מיר אַ שטיק האַרץ! ... היינט די מלחמה, וואָס מיר שטעהט־פאַר מיט'ן טאַטען! ... איהם זאָגען, אז איך האָב דיך לייעב, אז איך קאָן אָהן דיר ניט לעבען? ... אַט האָב איך דיר, זעהסט דו, אויסגעזאָגט דעם גאַנצען אמת...

פ ע ד י א. איך דאַנק דיר, עוואָ! [נעמט איהר האַנט, וויל זי אַרומנעמען אינגאַנצען, זי לאַזט זיך ניט]. וואָס איז מיט דיר, האַרציגע?

ח ו ה. איך ווייס אַליין ניט, וואָס מיט מיר איז! זעה איך דיך ניט — שטאַרב איך אַוועק... דערזעה איך דיך — צינדט זיך אָן אין מיר אַ פייער — ניט אויף דיר, ניין! נאָר אויף יענע, וואָס האָבען אויסגעטראַכט, אז מענטשען זאָלען זיין אָפּגעווייטערט איינס פון דאָס אַנדערע מיט זייער גלויבען און מיט זייער...

פ ע ד י א. מיר באַדאַרפען זיך אַוועקשטעלען העכער פון די אַלע קינדערייען, וואָס מענטשען האָבען צוגעטראַכט! [רוקט זיך צו]. איך זאָג דיר, דו קעניגין פון מיין נשמה, אז ס'נישטאָ די זאך אויף דער וועלט, וואָס זאָל שטעהן אונז אין וועג... באַרוהיג דיך, עוואָ, פאַרגעס ניט, אז איך בין מיט דיר אַלע מאָל און אומעטום, און אז דיין גליק [באַגלייטערט] — דאָס איז דער איינציגער צוועק פון מיין לעבען! צוליבע דיר וועט מיר שיינען אַט די זון, זיך פאַרבען אַט דער הימעל, גרינען אַט דאָס גראַז, בליהען אַט די קווייטען... צו־ליעב דיר וועט מיר די גאַנצע וועלט זיך פאַרוואַנדלען אין אַ גן־עדן, און דו וועסט זיין פאַר מיר די קעניגין פון דעם גן־עדן, און איך וועל זיין דיין געטרייער קנעכט! איך וועל היטען דיינע טריט, דיין שלאָף, דיינע קאָפּרייען, קוקען אין דיינע אויגען. אין די שענע קלאָרע אויגען דיינע! ...

ח ו ה [האפט איהם ארום אין עקסטאז מיט ביידע הענט ארום האלן].
 אוי! פעדיא! פעדיא! [נאזט איהם אפ]. דו מאכסט מיך קראנק!
 דו מאכסט מיך משוגע! איך וועל אראפ פונ'ם זינען — אזוי
 ליעב האב איך דיר! איך בין א פארפאלענע — איך ווייס דאס,
 איך פיהל, אז איך געה צו גרונט, נאך איך קאן מיך ניט בייקומען!
 איך געה פארלוירען, איך בין א פארלוירענע! ... [נאחאלט דאס פנים
 אין די הענט].

פ ע ד י א. א פארלוירענע? צו וואס זאלסט דו עס זאגען,
 קריינרעלע, אז דו ווייסט, אז ס'איז ניט אזוי? צו וואס, הארציגע,
 אזעלכע ווערטער, אז דו ווייסט אליין, אז דיין נשמה איז לויטער,
 ווי קרישטאָל, און אליין ביזט דו ריין, ווי א מלאך? [נעמט ארום
 איהר טאָלע, רעדט איהר גלייך אין אויגער, קושט איהרע צעפ]. איך זעה
 דיר א פרייליכע, א צופריעדענע, א גליקליכע, א, טייערע געטרייע
 עוואַ מינע! דיין פנים שיינט, זעה איך, אזוי ווי די זון אין
 האלבען טאָג... דינע אויגען לויכטען, זעה איך, ווי די שטערען
 אין האלבע נאכט... פון גליק, פון ליעבע... און גיך וועט דאס
 זיין, נאָרגאָר גיך... מיר'ן נאָך היינט זיין ביידע ביי'ם באַטיושקא
 אלעקסיי...

ח ו ה [האט זיך ארויסגעריסען פון זיינע ארעמט, גלייך אזוי ווי א
 שלאנג האט זי א בים געגעבען, און איז שטעהן געבליבען אויף די פיס].
 א, ניין! ניין! ניט היינט! היינט ניט!... איך וויל ניט!
 איך קאן ניט! [פעדיא צו איהר — ער וויל זי ארומנעמען]. לאז מיך!
 לאז מיך אָפ! גענוג אָנגערעדט זיך! פעדיא, אנטלויף! פאלג
 מיך — טראָג זיך אָפ!... פארנאכט זעהען מיר זיך נאָך א מאָל,
 וויעדער אָט א דאָ... געה, פעדיא! געה, טייערער!

פ ע ד י א [קאן ניט אוועקגעהן, קוקט איהר אין די אויגען, דריקט
 איהר די האנט, לאזט זיך געהן, קוקט זיך אום צוריק, מאכט צו איהר מיט'ן
 היטעל. זי טיקט איהם א קוש אין דער לופט, און נאָך א קוש, און נאָך א קוש. —
 אומבאמערקט באווייזט זיך פון דער ווייטען טביה, אין דער צייט, ווען
 פעדיא שאַנט אַריבער צוריק איבער'ן פלוזט און חוה נעמט זיך צוריק צום
 גראַבאָייזען. ער קומט צו מיט'ן עמער אין האנט, די פאלעס אונטערנעשטעקט,

געהט'צו צום ברונען, בעת פערדא איז שוין פון יענער זייט פלוט, שטעלט זיך אוועק פון אונטער דער האנט ארויס איינצוקוקען זיך איז דער ווייטען, דערוועגט די טאכטער מיט'ן גראבאייזען איז די הענט, באקלערט זיך פריהער וואס ער זאל טהון, נעמט זיך דערווייל צו דער ארבייט — שעפען וואסער.

ט ב י ה [גרייט אראפצולאזען דעם עמער איז ברונען ארויף, בלייבט שטעהן, רופט די טאכטער מיט'ן פינגער]. אנו, קום נאָר אהער, חוה'לע! זיי זשע מוחל...

ח ו ה [געהט'צו מיט'ן גראבאייזען]. וואָס איז, טאטע? מיך רופסטו דו?

ט ב י ה [ווייזט מיט דער האנט]. ווער איז אַט א יענער אַ אַט דאָרטען?

ח ו ה [קוקט זיך איין]. וואו?

ט ב י ה [ווייזט איהר ארויף, אהין, ווייט]. אַט אַ דאָרטען אַ, פון יענער זייט פלויט... צי עס ווייזט זיך מיר אויסעם?

ח ו ה. עס ווייזט זיך דיר אויס.

ט ב י ה [הערט ניט אויף איינצוקוקען זיך]. איך וואָלט אָבער געמעגט שווערען, אַז ס'א מענטש...

ח ו ה [קוקט אויף אהין]. יא, ס'א מענטש.

ט ב י ה. און אויב כ'האָב קיין טעות ניט, דאָרף עס זיין חוועדקע גאלאגאן, זאָל מאַריך ימים ונשים זיין... איז דאָס ער? ח ו ה. ער...

ט ב י ה [מיט'ן פנים צו דער טאכטער]. געהט ער נישט פון דאָנען?

ח ו ה [דרייסט, דעם פאטער איז די אויגען]. פון דאָנען...

ט ב י ה. צו וועמען האָט ער עס באַדארפט, דער קדיש?

ח ו ה. צו מיר.

ט ב י ה. צו דיר?

ח ו ה. צו מיר.

ט ב י ה. וואָס זשע האָט ער געוואָלט, דער תכשיט?

ח ו ה. וואָס זאָל ער וועלען?

ט ב י ה . איך מיינ... מסתמא האָט מען געשמועסט?
 ח ו ה . געוויס האָט מען געשמועסט.
 ט ב י ה . פון וואָס, למשל? אז פון געשעפט — זיכער ניט,
 פון פאָליטיקע — ניט, און פון ביכער אויך ניט...
 ח ו ה . האָסט נישט געטראָפּען, טאטע... מיר האָבען אַקוראַט
 גערעדט וועגען ביכער... [ציטהאַרויס פון קארסאזש דאס בוך, וואס פּעדיא
 האט איהר איבערגעקאָנט]. אַט דאָס האָט ער מיר געבראַכט צו טראָגען...
 ט ב י ה . אַ ביכעל? [נעמט און באַטראַכט דאס בוך]. מהביתית.
 ביכער דאַרף מען לייענען... פון ביכער ווייסט מען אַלץ, וואָס
 אויף דער וועלט טהוט זיך, סאי אויפ'ן הימעל, סאי אויף דער ערד.
 נאָר וואָס דען? איין זאך פאַרשטעה איך ניט: מיט ביכלעך
 קאָן מען, דאכט מיר, טרעפּען גלייך אין שטוב אַריין. צו וואָס
 שפּאַנען איבער אַ פּלויט, ווי אַ יון אין סוכה? ... צי אפשר איז
 דאָס אזא סחורה, וואָס האָט מורא פאַר אַ גוט־אויג? ... פון די
 גוטע ביכלעך, וואָס מע דאַרף זיך מיט זיי באַהאַלטען אויפ'ן
 בוידעם? ...
 ח ו ה . [נעמט־צו דאָס ביכעל]. ס'איז דוקא אַ לעגאַל ביכעל און
 מע מעג עס לייענען — ס'איז פון גאָרקין.
 ט ב י ה . [מאכט־צו איין אויג]. פון גאָרקען? ווער איז געווען
 דער גאָרקע?
 ח ו ה . מאַקסיס גאָרקי — אַ שרייבער אַ רוסישער... דער
 צווייטער פון טאָלסטאָי, פּונ'ם גראַפ טאָלסטאָי, וואָס זיין פאַרטרעט
 הענגט ביי אונז אויף דער וואנט...
 ט ב י ה . אַ? אַט אַ יענער גראַפ טאָלסטאָי, וואָס זאָגט,
 אז מע שטעקט דיר אָפּ אַ פאַטש אין איין באַק, זאָלסט דו זאָגען
 יישר כח, דערלעבט איבער אַ יאָהר — און אונטערשטעלען די
 אנדערע באַק? ... און וואָס דרשנ'ט ער, אַט דער דאָזיגער מאַקסיס
 דיינער? ווי אזוי הייסט ער — גאָרקע?
 ח ו ה . חוזק קאָנסט דו מאַכען, טאטע, פון וועמען דו ווילסט,
 נאָר ניט פון אַזעלכע מענטשען, ווי דער גראַפ טאָלסטאָי אָדער

גאָרקי... מאַקסיס גאָרקי איז אַ מענטש, וואָס זיין נאָמען לאָזט זיך הערען ווייט, זיינע ביכער ווערען איבערגעזעצט און געלייענט אומעטום. אַלסדינג, וואָס ער איז דערגאנגען, איז ער דערגאנגען פון זיך אליין, אין ערגיז ניט געלערענט... אַ פראַסטער מענטש, נאָר אַ גרויסער מענטש... אַט האַסט דו זיין פאַרטרעט. [טראַנציו דעם פאַטער דאָס ביכער, ווייזט איהם אויפ'ן בילד].

ט ב י ה. [שטעלט'אָוועק דעם עמער, ווישט'אָפּ די הענט אַז דער פאַלע, נעמט דאָס ביכער, קוקט אויפ'ן בילד מיט איין אויג צוגעמאַכט, ווי אַ מבין]. פסם! אַ גדול! [שאַקעלט מיט'ן קאָפּ, פאַרבייסט אַ ליפּ]. טאַקי גאָר פון די גדולים!... ווי אין פסוק שטעהט: הִידִים יְדִיעָשׁוּ — אַ פלייצע אַ ביסעל! נו-נו! ווי קאָן גאָר אַ איד אַזוי אויס-וואַכען? וואו וועט זיך ביי אידען נעמען אַזאַ פלייצע מיט אַזעלכע ידיים?... [פּוויזע]. נאָר ווייסט דו, וואָס איך וועל דיר זאָגען, טאַכטער? מיר דאַכט זיך, אַז ער איז מיר עפּים זעהר קענטליך! איך וואָלט געמעגט שווערען, אַז איך האָב איהם געזעהען, אַט דעם נפש!

ח ו ה. וואו האַסט דו איהם געקאָנט זעהען?

ט ב י ה. וואו — געדענק איך שוין ניט אַקוראַט. נאָר אויב איך האָב קיין טעות ניט, איז אָדער ביי דער באַהן טראָגען זעק, אָדער אין וואַלד שלעפּען קלעצער...

ח ו ה. [נעמט'צו ביי'ם פאַטער דאָס ביכער, באַהאַלט עס צוריק אונטער'ן קאַרסאזש]. קומט'אויס נאָך דייע רעד, אַז טראָגען זעק, אָדער שלעפּען קלעצער, איז אַ בזיון? און דו אליין, טאַטע, פלעגסט ניט שלעפּען קיין קלעצער?...

ט ב י ה. ניט היינט געדאַכט, פאַר וואָס ניט? [לאָזט אַראָפּ מיט'ן שטריק דעם עמער איז ברונען].

ח ו ה. און איצט האָרעוועסט דו ניט? און מיר אַלע האָרעווען ניט? [קוקט ווי דער פאַטער פאַרוואַרפט דעם שטריק מיט'ן עמער אין וואַסער].

ט ב י ה. דאָס איז אַ באַזונדערע זאַך, קינדעניו! דערויף איז פאַרהאַן אַ פּסוק אַ בפּירוש'ער, פאַרשטעהסט דו מיר, אין דער תּוֹרָה: בּוֹיַעַת אֶפֶיךָ תֹּאכַל לַחֵם — דאָס שטיקעל ברויט דאַרף מען פאַרהאַרעווען, אומזיסט גיט קיינער ניט... נאָר וואָס דען? נישט דאָס האָב איך דיר געוואָלט זאָגען... געוואָלט האָב איך פרעגען ביי דיר, זאָלסט מיר זאָגען, וואָס פאַר אַ באַקאַנט-שאַפטען פיהרט איהר עס? און וואָס פאַר אַ מחותן איז מיט טביה'ס טעכטער, אייגענטליך, אזא חאם?

ח ו ה. [איין טריט צוריק]. פאַר וואָס קומט איהר אזא נאָמען? דו קענסט איהם?

ט ב י ה. [ציהט די שטריק מיט'ן עמער פון ברונען]. וואָס דען איז ער? מר-בר-רב-אש'ס איין אייניקעל? רב חוועדקע ברב מיקיטע גאַלאַגאַן — אַ קלייניגקייט! אזא גוי אַ יאָבערניק, ווי מיקיטע, וואָס קומט-אַרויס פון סאַמע מיוחסים... דער זיידע טערענטי עליו השאָלעכץ געווען אַ שפור הגדול הגבור והנורא און געשאַלגען דאָס ווייב דריי מאָל אַ וואָך, און דער עלטער-זיידע עליו הפאָקרישקע איז געזעסען יומם וליל און אַכטונג געגעבען אויף די חזירים...

ח ו ה. [פאַרדראַסיג, נאָר האַלט זיך איין]. דו אַליין זאָנסט וויפיעל מאָל, אז דער עיקר איז דער מענטש אַליין, ניט דער יחוס, פון וואָנען ער שטאַמט... סע שטעהט געשריבען, זאָנסט דו, אז אַלע מענטשען קומען-אַרויס פון איין טאַטען, און אז איין גאָט האָט זיי באַשאַפּען, און קומט צו עפּים...

ט ב י ה. [שטעלט-אָוועק דעם אָנגעשעפּטען עמער וואַסער אויף דער הילצערנער צאָמרינע פון ברונען]. עה, נאָרעלע, ווייסט דו דאָך גאָרניט וואָס דו רעדסט. דאָס איז עפּים אַנדערש, און דאָס איז וויעדער עפּים אַנדערש. ביי גאָט זענען טאַקי אַלע אַלץ איינע מיוחסים. נאָר וואָס דען? וואָס צו גאָט איז צו גאָט, און וואָס צו לייטען איז צו לייטען, ווי דער מדרש זאָגט...

ח ו ה [לאזט איהם ניט ענדיגען]. אויף אלסדינג איז ביי דיר פארהאן, טאטע, אָדער אַ מדרש, אָדער אַ פסוק, אָדער ווי אזוי נאך הייסט עס דאָרט ביי דיר... וואָס פאר אַ פסוק וועסט דו מיר אויסזוכען דערויף, וואָס אַט האָט גאָט באַשאַפֿען אַזאַ וועלט, אַזאַ שענע וועלט [ווייזט מיט די הענט אַרום זיך], און אַזאַ גרויסע וועלט, און מענטשען קאָנען זיך ניט איינטיילען. דער זאָגט: צוליעב מיר האָט גאָט באַשאַפֿען די וועלט, און דער זאָגט — צוליעב איהם. דער באַריהמט זיך, אַז זיין גאָט איז דער אמת'ער, און דער זאָגט: ניין, מיין גאָט איז דער אמת'ער!...

ט ב י ה [פארשטעלט זיך די אויהערען]. טע-טע-טע! פילאָ-זאָפיע! פיררוך! נעכטיגע טעג! אויפ'ן הימעל אַ יאָרד! הקיצור, ניט איך וועל דיך, ניט דו וועסט מיך איבערשפארען, ווי אין חומש שמעחת געשריבען: פֿל עוֹרֵב לִמִּינֵהוּ — איט-ליכער וועט בלייבען ביי זיין משוגעת... וואו זשע האלטען מיר, ברוך מזכיר נשמות? יא! ביי דעם האלטען מיר, אַז פאר'ן רבנו-של-עולם זענען אַלע מענטשען גלייך. לִי הֵשִׁימָה וְלִי הִאָרִץ — אידען און, להבדיל, גוים — אַלע גלייך. נאָר דאָס ווייסט דו, אַז די תורה האָט אונז אָנגעזאָגט, אַז מיר זאָלען לייעב האָבען אַלע מענטשען, נאָר עמלק'ען זאָלען מיר געדענקען? ...!

ח ו ה. אַקעגען וואָס זאָגסט דו דאָס, טאטע?

ט ב י ה. אַקעגען דעם, וואָס איך זיץ צווישען גוים אזוי פיעל יאָהר, דער סטארשינא וועט פאר מיר קיין זאָס באַרשט ניט אוועקגעבען, און דער סטאראַסטא — יענער איז נאָך מיר גאָר די כפרה. איא? פון דעסוועגען, לאָז גאָט היטען ביי אַ שמחה, איך מיין ביי אַ פאָגראָם, ווייס איך ניט, אויב עס וועט זיך ניט פארוואַלגערען ביי זיי אין בוזעם אַ פאָר שטיינער פון מיינעמ' וועגען...

ח ו ה. צו וואָס אַזעלכע טרויעריגע געדאַנקען?

ט ב י ה . איך האָב מיך דערמאָנט אָן מענדעל ווערעביווקער,
וואָס פאַר אַ סוף ער האָט געהאַט. [נעמט אַן די טאַכטער פאַר אַ האַנט].
האָרד נאָר אויס, חוה, וואָס איך וועל ביי דיר פרעגען...

ח ו ה . וואָס וועסטו דו פרעגען?

ט ב י ה . נאָר וואָלטסטו מיר זאָגען אַקוראַט, ניט ווי פאַר אַ
טאַטען, נאָר ווי פאַר אַ גוטען פריינט, וואָס האָט דיר לייעב און
זיין איינציגער וואונש איז דיר צו זעהען גליקליך...

ח ו ה . [שטאַרק אומרוהיג]. צו וואָס אזא לאַנגע פאַררעדע?

ט ב י ה . [נעמט זיך ביי דער באַרד]. ווי וואָלט געווען, למשל,
ווען איך קום צו דיר און זאָג דיר: טאַכטער לעבען! טהו פון
מיינעטוועגען אַ זאך, וואָס דיר קאָן דערפון ניט אַרויסקומען קיין
דעה און מיר וועט דאָס זיין די גרעסטע טובה — וואָלטסטו עס
מיר געטאָהן, צי ניין?

ח ו ה . געוויס יאָ...

ט ב י ה . און אז ס'זאָל זיך דיר מאַכען טהון אַ זאך, וואָס
קאָן אוועק'הרג'ענען דעם טאַטען, וואָלטסטו דאָס געטאָהן?

ח ו ה . געוויס ניט...

ט ב י ה . וויבאַלד אַזוי [פרייליך], היינט וואָס האָבען מיר
נאָך צו שמועסען? וויבאַלד אַזוי, איז לאַ אַמר פֿלום —
האָט קליים גאָרניט געזאָגט!... ניט איך האָב דיר געפרעגט,
ניט דו האָסט מיר געענטפערט... און ווי אין פֿסוק שמעחת:
וִישַׁכַח הוּ — מאַכט רש"י: „נע בולאָ ניקאַלע או מיקאַלע“...

חבר ווי געוועזען!... [ציהט איהר אויס זיין האַנט. חוה נעמט ביי איהם
די האַנט מאַשינאַל. ער האַפט דעם עמער וואַסער און לאָזט זיך צו דער שטאַהל-
צו. חוה איז געבליבען שמעחן און קוקט איהם נאָך, ביז ער ווערט פאַרשוואַנדען.
זי לאָזט זיך געהן גלייך ווי צו איהם און קעהרט זיך אַבער אום צוריק].

ח ו ה . [אַ מאַד מיט דער האַנט, צו זיך אליין, אַנטשלאַסען]. נו!

מיר'ן נאָך זעהען!... [זי לאָזט זיך צו דער שטוב צו].

פאַר האַנג.

ענדע פונ'ם צווייטען אַקט.

דריטער אָקט

ערשטעם בילד.

[בײַם וואָלאַסטנאָי שרייבער מיקיטא גאלאגאן אין הויף. — קאנטורען פון א שטוב. עס דארף צו זיין פארענדערט פון דער דעקאראציע וואס אין צווייטען אָקט דערמיט, וואס אַנשטאָט דעם ברונען קאן זיין אַדער אַ בוים מיט אַ בענקעל אַרום בוים, אַדער אַ סטורדע היי מיט הראַבלים אַנגעוואַרפען, אַדער שטיינער, אַדער לעהס־ציגעל, אַרום וועלכע מע קאן זיצען צוגעשפּאַרט און רויכערען ליולקעס. — די דעקאראציע פונ'ם ערשטען בילד פון דריטען אָקט כאַדאַרף זיין צו־נויפגעשטעלט אַזוי, אַז וויינאַר דאָס בילד ענדיגט זיך, זאָל דער צווייטער פאַרהאַנג זיך אויפהויבען און דאָס צווייטע בילד פון דריטען אָקט זאָל שוין קאנען אַנפאַנגען. און אַזוי ווי דאָס צווייטע בילד פון דריטען אָקט הויבט זיך אַז שבת־צונאַכטס, ביי שטאַרקען פינסטערניש, וועלען די איבעריגע אַקסעסואַרען פון דער פריהעריגער דעקאראציע קאנען אומבאמערקט צוגענומען ווערען. — דער הויף דארף זיין מעהר אין דער פערספעקטיווע, ווי אין דער ווירקליכקײַט. אין דער פערספעקטיווע קאנען זיין בוימער, ווענען, רעדער און אויף, אויב מעגליך, געמאַהלטע קיח. — אויפ'ן גראַז, אַדער אויף די שטיינער, אַדער בײַם היי, זיצען צוגעשפּאַרט דער בעלהבית פונ'ם הויף, מיקיטא גאלאגאן, דער סטאַרשינאַ, אַננעטהאַן אין מען יוסימוב'דיג, מיט דייטע, בלויע און גרינע גארטלען, מיט ווייסע און גרויע שמויסענע היטלען, האַטש'ס'אין זומער. דער סטאַרשינאַ מיט'ן סטאַראַסטאַ טראָגען גרויסע בלעכלעך אויפ'ן האַרצען. ביי דער זייט שטעהט, מיט'ן היטעל אין איין האַנט און מיט אַ גרויסען שטעקען אין דער אַנדערער האַנט, דער סאַטסקי, אויף מיט אַ בלעכלעך און מיט געלע האַר אויפ'ן קאַפּ, קוקט מיט רעספעקט אויפ'ן סטאַרשינאַ מיט'ן סטאַראַסטאַ, וואַרט אויף זייער באַפויל].

מ י ק י ט א ג א ל א ג א נ . צוויי מאָל איז ער געווען ביי מיר, דער איד. איין מאָל נאָך גאנץ פריה, באלד נאָך דעם, ווי מיין ווייב האָט פארטריבען די קוה אין משערעדע, און דאָס אנדערע מאָל שוין נאָך האַלבען טאָג — שוין ביידע געווען, אי ער, אי זי, זיין ווייב, הייסט דאָס. מיך געבעטען, געוויינט, גע'חלש'ט, אין די הענט מיר געקושט, איך זאָל זיי נאָך זאָגען, וואו זייער חוואוואַ איז?

ס ט א ר ש י ג א . נו, און דו וואָס?

מ י ק י ט א ג א ל א ג א נ . איך וואָס? גאָרניט! איך ווייס ניט! פון וואַנען זאָל איך וויסען? און זיי וויעדער אַ מאָל און אָבער אַ מאָל! פאלען מיר צו די פיס, קושען מיר די הענט און וויינען און קלאָגען און יאָמערען... און ער, טעוועל הייסט עס, ווייזט מיר אויף גאָט און אויפ'ן הייליגען לעמפעל — איך זאָל איהם צולאָזען צו זיין חוואוואַן נאָך אויף צוויי מינוט, נאָך אויף צוויי ווערטער!... טשעפע זיך אָפּ, קלעשטש! איד איינגענע-סענער, טפו!... [שפייט אויס].

ס ט א ר ש י ג א . און דו וואָס?

מ י ק י ט א ג א ל א ג א נ . איך וואָס? גאָרניט! טשעפע זיך אָפּ, זאָג איך, קלעשטש וואָס דו ביזט! איינגעסענער איד, טפו!... [שפייט אויס]. און דאָ ציטער איד, טאָמער טהוט ער אַ קוק אריין אין דער צווייטער האָרניצע — דאָרט ויצט דאָך אַקוראַט זיין חוואוואַ! וואָס טהוט מען? זאָג איך צו זיי: איהר וועט אַוועק-געהן, זאָג איך, מיט גוטען — איז גוט, אַניט, זאָג איך, האָבען מיר אַ זאָקאָן, זאָג איך, און פאָרזאָקאָנו קאָן איך, זאָג איך, אַראָפּברענגען דעם אוראָדניק אַהער!... מיינט איהר, ער האָט זיך איבערגע-שראָקען? דריי אוראָדניקעס, זאָגט ער, און אפילו דער גובער-נאַטאַר אליין קאָן איהם אויך גאָרנישט טהון! וואָרום פאַר זיין קינד קאָן ער אָנשפאַרען צום קייסער — איהר הערט ווערטער? צום קייסער!...

ס ט א ר ש י נ א [צום בעלהבית]. און איך אויף דיין אַרט
וואָלט ניט אזוי געטהאָן... טעוועל איז פאָרט איין אייגענער
מענטש... [צום סטאַראַסטאַ]. האָב איך רעכט, סטאַראַסטאַ? [שפייט-
אויס].

ס ט א ר אַ ס ט א [רויכערט]. זעהר גערעכט, האָספאָדין סטאַר-
שינאַ, טעוועל איז איין אייגענער מענטש.

ס ט א ר ש י נ א. און א גוטער מענטש, האָטש ער איז אַ
זשיר. האָב איך רעכט, סטאַראַסטאַ?

ס ט א ר אַ ס ט א. זעהר גערעכט, האָספאָדין סטאַרשינאַ,
טעוועל איז א גוטער מענטש, האָטש ער איז אַ זשיר.

מ י ק י ט א ג א ל א ג א נ [צום סטאַרשינאַ]. ווי אזוי זשע
דען וואָלט דו געטהאָן, האָספאָדין סטאַרשינאַ?

ס ט א ר ש י נ א [רויכערט]. איך ווי אזוי וואָלט געטהאָן?
איך וואָלט ניט געוואַרט, ביז ער'ט קומען צו מיר, בעטען זיך און
בוקען זיך... כ'וואָלט געקומען צום אידען און וואָלט איהם גע-
זאָגט: הער נאָר, טעוועל, אזוי און אזוי איז די מעשה. מיין
זוהן חוועדאָר און דיין טאָכטער חוואַוואַ האָבען זיך פאָליובעט און
זיי מוזען זיך נעמען. און אזוי ווי מיין זוהן איז אַ פראַוואַסלאַווע
און דיין טאָכטער ניט, באַדאָרף דיין חוואַוואַ אָננעמען אונזער
פראַוואַסלאַווע... [שפייט-אויס]. האָב איך רעכט, סטאַראַסטאַ?

ס ט א ר אַ ס ט א. זעהר גערעכט, האָספאָדין סטאַרשינאַ!
חוואַוואַ מוז אָננעמען אונזער פראַוואַסלאַווע! [שפייט-אויס].

מ י ק י ט א ג א ל א ג א נ. וואָס פאַר קלונע קעפּ איהר
זענט ביידע! איהר פאַרגעסט, אז טעוועל איז אַ איד און איז
קליגער פון אונז אַלעמען. איידער מיר וואָלטען זיך אַרומגעקוקט,
וואָלט ער זיין טאָכטער באַשטאַט און אזוי פאַרטאָכטאַרעט, אז
דער ריח אַליין וואָלט זי נישט געקאָנט געפינען! — דערצעהלען
זיי מיר מעשיות! אומזיסט גיין איך געווען אַ וואָלאַסמאַי שריי-
בער גוטע פינף און דרייסיג יאָהר?

ס ט א ר ש י נ א . וואָלסט נאָך איצט אויך געווען אַ וואָר-
לאָסטנאָי שרייבער, זאָלסט ניט געווען גראַבען, דערלאַנגען און
יאַבערען אויף דער האַרמאָדע... מיט אַ האַרמאָדע טאָר מען זיך
ניט זאָטשעפּען. האָב איך רעכט, סטאַראַסטאַ?

ס ט א ר אָ ס ט א . זעהר גערעכט, האָספּאָדין סטאַרשינאַ!
מיט האַרמאָדע טאָר מען זיך ניט זאָטשעפּען!

מ י ק י ט א ג א ל א ג א . וואָס איז מיר אייער האַרמאָדע?
אַט דאָ, איז דעם קולאַק [ווייזט אַ קולאַק], איז ביי מיר אייער האַר-
מאָדע!

ס ט א ר ש י נ א . רעד נאָך אַ ביסעל, וועסט דו זיך ביי מיר
דעררעדען!... [צום סאַטסקי]. עה! סאַטסקי! וואו ביזט דו?
ס אָ ט ס ק י [געהט צו מיט גרויס רעספעקט]. אַט דאָ בין איך,
האַספּאָדין סטאַרשינאַ!

ס ט א ר ש י נ א . אַנו, טהורנאָר אַ שפרונג צום באַטיושקאַ
בלאַהאַטשינע, וואָס דויערט עס ביי זיי אזוי לאַנג? די זון האַלט
שוין ווייט [קוקט אַרויף]. מע וועט שוין באַלד קלינגען צו דער ווער-
טשערני — ביז וואַנען וועלען מיר דאָ זיצען? מיר האָבען נאָך
צו טהון אין וואָלאָסט אויך גענוג. האָב איך רעכט, סטאַראַסטאַ?
ס ט א ר אָ ס ט א . זעהר גערעכט, האָספּאָדין סטאַרשינאַ,
מיר האָבען נאָך צו טהון און צו טהון!... [דער סאַטסקי געהט אַפּ. עס
קומט אַרויס פון שטוב די בעלה'בית'טע, טעקלאַ, אַנגעהאָז אין איהרע
יוס'טוב'דיגע מלבושים, מיט דער גרינער זאַפּאַסקע און רויטען קאַקאַשניק. זי
ווערט שיער ניט אומגעוואָלנערט פונ'ם סאַטסקי, וואָס האָט זיך צעלאָזט אזוי
האַסטיג אויפ'ן באַפּויל פון זיין נאַטשאַלסטווע].

ט ע ק ל א [שפייטאויס, שעלט דעם סאַטסקי מיט דער תוכחה און
מיט אַ קווייטש]. זאָלסט גאָר קיין גוטס ניט האָבען, דו רויטער הונט!
רוק און לענד זאָלסט דו ברעכען אויפ'ן גלייכען וועג! [בייטאיבער
דעם טאָן, געהט צו זעהר העפליך, בוקט זיך נידעריג פריהער צום סטאַרשינאַ,
דערנאָך צום סטאַראַסטאַ, פאַרנעסט ניט גריסען דעם מאַן אויף]. געזונט
זאָלען זיין דער האָספּאָדין סטאַרשינאַ, דער האָספּאָדין סטאַראַסטאַ
און דער האָספּאָדין האַזיאַאין! מע האָט אייך געלאָזט בעטען אין

האַרניצע אַרײַן. עס דאַרף באַלד קומען דאָס פאַרעל פונ'ם
באַטיושקא דעם בלאַהאַטשינע, וועלען מיר פון דאָנען געהן אינ-
איינעם אין דער צערקווע, און דערווײלע וועט איהר האָטש נעמען
צו גלעזלעך, לכבוד דעם הייליגען שבת...

ס ט א ר ש י נ א [הויבט זיך אויף, גלייכט זיך אויס די ביינער].
דאָס האָט מען שוין לאַנג באַדאַרפט! ס'איז היים אין דרויסען
און עס טריקענט אין גאַרגעל... האָב איך רעכט, סטאַראַסטא?
ס ט א ר אַ ס ט א [אויפגעכנט]. זעהר גערעכט, האָספּאַדין
סטאַרשינא, עס טריקענט אין גאַרגעל. [פאַרהויבט זיך אויף. אלע געהען
אָפּ צו דער שטוב צו. עס דערהערט זיך פון דרויסען א רעש פון א צוגעפאַה
רענער פוהר און א קול „טפּררררר!“ דערנאָך באווייזט זיך דאָס פאַרעל. חוה —
אַנגעהאַנגן ווי א בלח, מיט א הויכען קאַקאַשניק, איין אויסגענייט העמד, א סך
סטיינגעס פון אלערליי קאַלירען און רויטינקע שיכלעך אויף די פיס. פּעדיא
גאָלאָאָן — מיט א בלום אויף דער לאַץ. דאָס גרויע שמויסעוהיטעל פאַסט
זיך איהם זעהר צום פנים מיט די שוואַרצע וואַנסעס].

חוה [געהט אויף צופריהער, זעצט זיך צו אויפ'ן בענקעלע, וואָס נעכען
בוים, פאַרוואָט דעם קאַפּ]. אויף!... איך וויל א ביסעל אַפּרוהען זיך
אַט אַ דאָ. [עס רוקט זיך אָן דער פאַרנאָכט].

פּעדיא [זעצט זיך נעכען איהר]. ביזט מיעד?

חוה. גיט מיעד, נאָר כ'וויל אַזוי א ביסעל זיצען...
[בויגט זיך צו צו איהם, שפאַרטאָן דעם קאַפּ אויף זיין אכסעל. פּעדיא נעמט
זי ארום, גלעט זי. — פון ווייטען דערהערט זיך א קלינגעריי אין די קלויסטער-
גלעסער: גליו-גליו-גלאָ! גליו-גליו-גלאָ! חוה טהוט זיך א חאַפּאָוירף].
פּעדיא! לאָז מיך!

פּעדיא [האַלט זי צו]. וואָס איז מיט דיר, עוואָ?

חוה [בעט זיך]. לאָז מיך, פּעדיא! לאָז מיך, טייערער!
איצט איז נאָך צייט!... [איין דרויסען ווערט פינסטערער און פינסטערער].
פּעדיא. וואָס צייט? האָסטו חרטה? ווילסטו מיך
איבערלאָזען אַליין? האָסטו אויף מיר קיין קאַפּ רחמנות... איך
בין ביי דיר גארניט... [לאָזט זי אָפּ].

ח ו ה . ניין, נישט דאָס... דו פארשטעהסט ניט. דאָס איז איבער מיינע כחות!...

פ ע ר י א . וואָס איז איבער דינע כחות?

ח ו ה . [הערט זיך צו, ווי די גלעקער קלינגען]. ווי פארשטעהסט דו ניט? אָט דאָס אָ... אָט די אַלע צערעמאָניעס... און דאָס אָפֿ-זאָגען זיך פון טאַטע-מאַמע, און פון אַלץ... אַך, פעדיאָ! וויפיעל נידערטרעכטיגקייטען!...

פ ע ר י א . נאָרישקייטען! ווערטער בלויז...

ח ו ה . סאַמע ליגען! ליגען און פאַלשקייט!

פ ע ר י א . צוליב אַזא הייליגען צוועק, ווי אונזער ליבע...

[עס ווערט נאך פינסטערער].

ח ו ה . באַנעהן אַ פאַרברעכען? ... הרג'ענען טאַטע-מאַמע?...

[פון שטוב באווייזט זיך טעקלא].

ט ע ק ל א . [דרעהט-אויס דעם קאַפ איז שטוב אַריין]. אָט זענען זיי

אָ!... [אָפ איז שטוב צוריק. דאָס פאַרעל חאַפּט זיך אויף].

ח ו ה . [צו פעדיאָ, גיט איהם די האַנט]. קום, פעדיאָ, קום, איך

בין גרייט! [געהעוואָפּ ביידע איז שטוב אַריין. פון דרויסען קומען אַ נאַנצע האַליאַסטער פאַרובקעס און שיקסעס, אַלע יום-טוב'דיג, אַלע מיט בלומען אין די האַנען און אין די היטלען. איינער פון דער חברה סקריפעט אויף אַ פיעדעל. דער אנדערער באַראַבאַנעט אין אַ פייקעל. די יונגערע פאַרובקעס מיט די שיקסעס טאַנצען און זינגען צו:

טשאַביטע, טשאַביטע ווי מאַאי!

טשאַם זשע ווי נע ראַביטע, ווי מאַאי?

זיי געהען און טאַנצען פאַרלעכווייז. עס ווערט אַלע מאל פינסטערער און פינ-סטערער. דאָס טאַנצען ווערט לאַנגזאַמער און דאָס זינגען לאַזט זיך אויס מיט אַ מינאַרנע טאָן אויסגעצויגען:

סאַנצע ניזענקאַ,

וועטשער בליזענקאַ...

בזו עס ווערט שטאַרק פינסטער, און אויף דער ביהנע איז שוין ניטאָ קיינער. דעמאָלט ווערט פאַרשוואַנדען די דעקאָראַציע פֿונ'ם ערשטען בילד און עס דערישיינט די דעקאָראַציע פֿונ'ם צווייטען בילד פֿונ'ם זעלבען אַקט, וועלכער נעהט אומאונטערבראַכען].

צווייטעם בילד.

[ביי טביה'ן אין שטוב. די זעלבע דעקאראציע, וואס אין ערשטען אקט. — שבת-צוונאכטס. דער טיש איז נאך געדעקט שבת'דיג, מיט א ווייס טישטוד. צוויי מעשענע לייכטער מיט די אויסגעברענטע בענטשליכט. צוויי קוילעטשען, איבערגעדעקט מיט א האנטיכעל מיט רויטע פרענזעלעך. עס הערשט א סומנע פינסטערניש. די שאטענס קלעמערען אויף די ווענט. עס הענגט אויף אלץ א מרה'שחורה'דיגע שטילקייט. עס הערט זיך שארף דער טיקטאק פונ'ם אלטפרענקישען זייגער, וואס אויף דער וואנט. — פון דער דרויסענטייר קומט'אן נאָלדע פארוויקעלט איז א שאל, קוים וואס מע דערקענט זי אין דער פינסטערניש].

גאָלדע [שטעהט א וויילע, טהוט'אויס די שאל, זיפצט, רעדט צו זיך אליין]. פארשפיעלט א קינד! פארזינדיגט! ... מע לויפט ארום זי זוכען... דעם געכטיגען טאָג זוכט מען... פארפאלען! ... גלייך ווי געשטאָרבען... ערגער ווי געשטאָרבען, הלואי איך זאָל ליגען זאָגען... ווי טראָגט מען איבער דעם וועהטיג? דעם בזיון? ... [פויע. פארברעכט די הענט]. גאָטעניו, גאָטעניו! אָדער געב מיר אַפּ מיין קינד, אָדער נעם מיר צו! ... [טהוט א קוק אין פענסטער ארויס]. א דונער איז מיר! שוין שטאָק-נאכט — צייט מאכען פייער, זאָגען „גאָט פון אברהם“... [געהט'אפּ אין קיך. עס דערהערט זיך אין גיכען פון דאָרט איין אלטע, נאָר איין אנגענעהמע שטימע מיט'ן אלטען באהאציגטען נוסח:

נאָט פון אברהם, פון יצחק און פון יעקב!
באהיט דיין ליעב פאלק ישראל פון אלדאס ביין!
אונזער ליעבער שבת-קודש געהט אוועק...

די וואך, וואס געהט אקעגען, זאל אונז קומען
 צו געזונט און צו פרנסה,
 צו מזל און צו ברכה,
 צו גליק און צו הצלחה,
 צו תורה, צו מעשים טובים
 און צו יראת'שמים,
 צו ישועות ונחמות
 און צו אלעם גוטען געווען — אמן!

טראגט'אריין דאס אנגעצונדענע לעמפעל, שטעלט עס אוועק אויפ'ן טיש. זיפט.
 הלואי האָטש אין דעם זכות פון שבת-צי נאכט, צוליעב א פולער
 וואך, טאָמער וועט פאָרט דער אויבערשטער רחמנות האָבען, טהון
 א נס... ער, אז ער וויל, קאָן ער! ... [עס עפענט זיך די טיר און עס קומט-
 אריין פון דרויסען צייטעל, איינגעהילט אין א שאַל, א פארשמאכטע].

צייטעל. א גוטע וואך, מאמע! [טהוט'אויס די שאַל].
 גאלדע. א גוטע וואך, א גוט יאָהר אונז אלעמען!
 [פאלט אויפ'ן בענקעל, ברעכט'אויס אין א געוויין].

צייטעל. נו, גענוג, מאמע, גענוג. ס'איז פון גאָט, ווי
 דער טאטע זאגט... וואו איז דער טאטע? ניטאָ נאָך? [נאָרדע
 הויכט'אויף דעם קאפ, ווישט'אויס די אויגען].

גאלדע. נישט געווען פון דעמאלט אָן... לויפט אַרום,
 ווי א פאַר'סמ'טע מויו, פון אינדערפריה אָן, קלאָפט אין אלע
 טירען — א נעכטיגער טאָג! קאלטע פריפארקעס!...

צייטעל. זאָג עס ניט, מאמע. אויפ'ן טאטען איז דאָ
 א האָפענונג. דער טאטע קאָן רעדען...

גאלדע. וואָס העלפט דאָס קאָנען רעדען פויליש, אז מע
 לאָזט אין הויף נישט אַריין? ... מע דאַרף נישט מעהר, קינדעניו,
 וויפיעל איך האָב פאַר זיי אויסגעוויינט... רעדען קאָן איך ניט,
 ווי דער טאטע דיינער, אָבער וויינען? וויינען קאָן איך
 בעסער פון איהם! נאָר וואָס, משטיינס געזאָגט? א גוי פאַר-
 שטעהט דען אידישע טרערען? א גוי פיהלט דען א אידיש האַרץ?

[וויינט נאך א וויילע, ווישט די טרערען]. דער בראך איז אזוי גרויס, צייטעל, אז איך האב גאר פארגעסען א פרעג טהון, וואס מאכט דיין מאטעל, און די קינדער דיינע וואס טהוען?

צ י י ט ע ל. מיון מאטעל — וואס זאל ער מאכען? ער איז קראנק. הוסט!... די קינדער, האב איך אנגעזאגט מאטלען, ער זאל זיי לעגען שלאפען, און אליין האב איך מיך געלאזט אהער צורפוס, ווייל ס'איז נאך געווען שבת...

ג א ל ד ע. אבער צורפוס?

צ י י ט ע ל. און אז דער טאטע איז געווען היינט צוויי מאל ביי אונז אין שטעדטעל, און ביידע מאל צורפוס, זוכען חוה'ן?

ג א ל ד ע. צוויי מאל געווען ביי דיר?

צ י י ט ע ל. הערסט! פון וואנען זשע דען וואלט איך גע-וואוסט פונ'ם אומגליק?

ג א ל ד ע. דער קאפ איז מיר אזוי דערשלאגען, אז איך ווייס גארניט וואס איך רעד!... מילא איך, ווי אזוי איך וועל עס איבערלעבען — ווייסט נאר גאט... ווי אזוי אבער ער, דער טאטע דיינער, וועט דאס אריבערטראגען — איז הלואי איך זאל ליגען זאגען!... אז ער לאזט גארניט וויינען! און אליין איז ער שווארץ, ווי די ערד... אז ער האט זי אזוי ליעב געהאט! [שלאגט זיך מיט ביידע הענט אין קאפ]. חוה! חוה! חוה! וואס האסט דו געטהאן מיט אונז? ...

צ י י ט ע ל. [נעמט ארום די מוטער, ביידע וויינען]. אבער, מאמע!... [עס עפענט זיך די דרויסענטיג און עס קומט-אריין טביה. ס'איז צו זעהן, אז דער מענטש איז צערודערט. די האר צעבורשעט. נאר ניט געוויינט. געלאסען, רוחיג, פארטיעפט אין זיך אליין. גאלדע און צייטעל הערענאוויף צו וויינען, ווארטען וואס וועט זיין].

ט ב י ה. [דרעהט זיך פריהער ארום א וויילע אויף איין ארט, ווי צעמישט, גלייך ווי ער וואלט עפס געזוכט ארום זיך, בלייבט שטעהן, רעדט צו זיך אליין]. נו, טביה? 'שען אויסגעפיינט זיך!... פיון — פיון!... צער גידול בנים — אט דאס הייסט נחת פון קינדער!...

[נאך א קורצער פויווע, טהוט זיך א פליק ביי דער בארד]. אלטער נאך! ...
 [שרייט הויך]. דו ביזט עס ווערטה! ... דער הונט איז ווערטה דעם
 שטעקען! ... וואו זענען געווען דיינע אויגען? ... [א פאטש איז שטערן].
 דיין שכל וואו איז געווען? ... [פויווע. רעדט שטיקער]. דער גאנצער
 וועלט געגעבען עצות, און אליין וועסט דו שטארבען א נאך...
 [פויווע. געהט ארום, פארלעגט די הענט אהינטער, טראכט עפּים. דערנאך
 בלייבט זיך שטעהן, האלט צוגעמאכט די אויגען. האפט זיך אויף, נאך א
 טיעפען זיפּען]. נאך איינס צום אנדערען געהער זיך ניט אן. וואָס
 צו גאָט — איז צו גאָט... קיין צו־להכעיס'ען איהם טהוט מען
 ניט און קיין פּרוגז'לעך מיט איהם פיהרט מען ניט. ס'איז מוצאי
 שבת־קודש אויף דער וועלט — דאָרף מען איהן מאַכען הברלה...
 [עפענט אויף די שאַפּע, נעמט אַרויס דאָס קאַראַפּינטשיקל מיט בראַנפּען מיט
 קידוש־גלעזעל, דערנאָך — די ברייטע געפלאַכטענע הברלה, טראַגט עס צו צום
 טיש, ניסט און דאָס קידוש־גלעזעל, רעדט דערווייך]. מילא, שלש סעודות
 פאַרשפּעטיגט — וועט ער מוחל זיין... און מנחה־מעריב האָב
 איך געדאווענט — אזא יאָהר אויפ'ן גלח'ס קאַפּ! ... [צום ווייב].
 געדענקסט דו האָטש, גאָלדע, ווי ווייך ער פלעגט צו מיר זיין, ימח
 שמו וזכרו? האָטש צו אַ מכה איהם צו צולעגען! ... און תמיד
 מיט אזעלכע זיסע רעדעלעך, אלץ פאַר'גנבה'נען זיך הינטען־אָרום:
 „נאָש באָה, וואָש באָה"... קום איך איצט און טהו איהם [בויגט זיך צו]
 אַ פאַל צו די פיס, אז ער האַפט מיך ניט פאַר אַ האַנט, הויבט מיך
 אויף: „אי־פע, זאָגט ער צו מיר, טעוועל! ווי קומט דאָס צו
 דיר, אז דו זאָלסט זיך, זאָגט ער, אַראָפּלאָזען אזוי גידעריג, אַ
 מענטש, זאָגט ער, פאַר אַ מענטשען?" ... „באַטיושקא! — זאָג
 איך צו איהם. — עס וואָלגערט זיך, זאָג איך, פאַר דיינע פיס ניט
 קיין מענטש, זאָג איך, נאָך אַ טאַטע, איין אומגליקליכער פאַטער,
 זאָג איך, וואָס שלעכטע מענטשען, זאָג איך, זענען איהם באַפאַלען
 אין מיטען העלען טאָג, זאָג איך, און ווילען צונעמען, זאָג איך, ביי
 איהם אַ קינד! ... [גאָלדע און צייטעל באַהאַלטען די פּנימ'ער, וויינען]. דו
 ביזט, זאָג איך, קלאָר, באַטיושקא, אין אונזערע הייליגע ספרים,

בארפסט דו געדענקען, זאג איך, דעם משל, וואָס דער נביא האָט דערצעהלט דוד המלכ'ען, זאָג איך, מיט'ן שעפעלע, וואָס ביים אָרעמאָן — איז געקומען דער נגיד און האָט אוועקגעלעגט דעם אָרעמאָן'ס שעפעלע".... וואָס טויג אייך — איך האָב איהם גוט אַריינגערעדט! ווי טביה קאָן!... [פּויעז]. דארף מען, הייסט עס, מאַכען, זאָגט איהר, הבדלה? ... [רופט'צו די טאכטער, גיט איהר, זי זאָל האַלטען די געפלאַכטענע הבדלה. גאָלדע געהט אויף צו געהענטער, זי זאָל הערען, ווי ער מאַכט הבדלה. ער פאַרשטעלט זיך מיט דער לינקער האַנט די אויגען, אין דער רעכטער האַלט ער דעם כּוּס, הויבט'אָן די ווערטער „חנה אל ישועתי" דוקא נאָך הויך, און מיט אַ ניגון, נאָר באַלד ווערט איהם דאָס קול איבערגעהאַקט, מעהר קיין ווערטער הערט מען נישט, נאָר מע זעהט, אַז ער וויינט, האַטש דאָס פנים זעהט מען נישט, וואָרום ס'איז פאַרשטעלט. אויף איהם קוקענדיג, וויינען שטיל אויף גאָלדע און צייטעל, באהאַלטען די פנים'ער אין די פאַרטיכער. מע הערט נאָר, ווי ער לאַזט'אויס די ווערטער מיט אַ ניגון: „המבדיל בין קודש לחול".... אַפּגעמאַכט די הבדלה און אַפּגעזופּט פונ'ם קעלישעקעל, גיסט ער אױס עטליכע טראַפען אויפ'ן עק טיש, וואָס איז אַפּי געקאָממען פונ'ם טישטוה, צינדט'אָן דעם אַנגעגאָסענעם בראַנפּען מיט דער געפלאַכטענער הבדלה, טונקט'איינ אין פייער ביידע קליינע עקסטע פינגער, טהוט מיט זיי אַ וויש די אויגען, זאָגט עפּים בעת מעשה שטילערהייט, דערנאָך שטופּט ער אַן דערמיט אַלע קעשענעם אויף אַ פּולער וואָד]. אַ גוטע וואָך! אַ גוטע וואָך!

גאָלדע. {
צייטע. } אַ גוטע וואָך, אַ גוט יאָהר!...

ט ב י ה. האָבען מיר זיך מיט'ן רבנוֹר־של־עולם, הייסט עס, צערעכענט: ער מיר מיינס, איך איהם זיינס — קוויט!... אַצינד קאָנען מיר זיך אומקעהרען צו אונזערע אייגענע געשעפטען, ווי אין פּסוק שטעהט: א י ש ל פ ע ל ו... [פּויעז]. נו, גאָלדע-ברודער? וואָס זאָגסט דו? האָ?...

גאָלדע. וואָס זאָל איך זאָגען? [ברעכט די הענט].

ט ב י ה. [קוקט אויפ'ן ווייב. ווי דורך בריקען]. אַט אַזוי!... נישטאַ שוין ביי אונז מעהר קיין חוה!... איין עק — אויס חוה!... שוין

נאך אלע היוםם... פל־זמן עס האָט זיך נאָך געשלאָגען איין אָדער, פל־זמן זי איז ניט אַריבערגעטראָטען אויף יענער זייט, האָב איך נאָך געהאַט אַ האָפענונג אויף גאָט און אויף זיך... איצט, אז זי איז שוין אַריבער אַהין — איך ווייס עס שוין אַקוראַט, טביה וועט ניט זאָגען דאָס, וואָס ער ווייסט ניט, — איז פאַרפאַלען, נישטאָ מעהר קיין חוה! געשטאַרבען חוה!... השם נתן, השם לקח — אזוי מוזען מיר זאָגען, און ברוך דיין אמת! [גאָלדע און צייטעל וויינען]. איצט קאָנט איהר וויינען... יא! איצט האָט איהר ביר צו וויינען. נאָר ניט טביה... [דאָס קול איז איהם געבראַכען, עס הערען זיך טרערען]. פּלאָטע! טביה וויינט ניט! טביה איז ניט קיין אירדינע!... און על־פי דין באַדאַרפען מיר זיך זעצען שבעה... אויף איין שעה נאָר... נישט מעהר ווי איין שעה... איין אַנדערער אויף מיין אָרט וואָלט געגאַנגען אָנפֿרעגען זיך ביי אַ רב. איך דאַרף ניט פרעגען ביי קיינעם — טביה איז ניט קליין צו וויסען אַ דין אַליין. וואָרום ער ווייסט, אז ביי אָט אַזאַנ־אומד גליק באַדאַרף מען זיך אַוועקזעצען אויף דער ערד נאָר אויף אַ שעה, נישט מעהר ווי אויף איין שעה, און עד כאן אומרים בשבת הגדול! אָפּגעזעסען די שעה, אויסגעוויינט זיך — גענוג! פאַרגעסען! ווי אין פסוק שטעהט: וִישׁ-כֹּחַ-הוּ! אָט אזוי ווי מע פאַרגעסט אַ טוידטען! ניין! וואָס זאָג איך? ערגער ווי אַ טוידטען! אַ טוידטען דערמאַנט מען אַמאָל... נאָך אַ טוידטען זאָגט מען קדיש, מע האָט יאָהרצייט... דאָ — איז ניט שייך קיין קדיש, ניט קיין יאָהרצייט. גאָרנישט! חוה לא יזכר ולא יפקד! [גאָנץ הויך]. אַזעלכע קינדער זענען נישט ווערטה קיין טרער! אַזעלכע קינדער טאַרען נישט דערמאַנט ווערען, נישט צו גוטען, נישט צו בייזען — לא יזכר ולא יפקד! איהר הערט, וואָס איך זאָג אייך? [נאָך העכער]. דער נאָמען חוה זאָל מיר ניט דערמאַנט ווערען מעהר!... געשטאַרבען חוה! ערגער ווי געשטאַרבען! חוה איז נאָר קיינמאָל אויף דער וועלט ניט געווען!... [זעצט זיך אַוועק אויף דער ערד, ציהט־אַראָפּ איין שטיוועל. אויף איהם קוקען־

ריג, זעצען זיך אוועק אויף דאס ווייב און די טאכטער, וואס ברעכענ-אויס אין א געוויין. טביה, זיצענדיג אין איין שטיוועל, טהוט זיך מיט א מאל א האפ-אן מיט ביידע הענט ביי'ם קאפ, קוקט ארויף און רופט-אויס גאנץ הויך, ווי ער בייזערט זיך]. גאט! גאט! גאט! וואו ביזט דו, גאט!? ...

האסטיג פאלט דער פארהאנג.

ענדע פונ'ם דריטען אקט.

פערטער אקט

[די זעלבע דעקאראציע, וואס אין דריטען אקט, צווייטען בילד. — א פריהמארגען. שלמה'לע און שיינדעלע, וואס זענען נארוואס אויפגעשטאנען, שפיעלען זיך אין איינע העמלעך מיט דער קאץ].

שלמה'לע. לאז אָפּ די קאץ, שיינדעלע!

שיינדעלע. וואָס עפּיס, שלמה'לע?

שלמה'לע. לאז אָפּ, זאָג איך!

שיינדעלע. פאַר וואָס?

שלמה'לע. אזוי... איך האָב מיך דערמאנט, דער זיידע

יאָנט, אז אַ קאץ טאָר מען ניט מוטשען — ס'אָ צער בעלי־חיים.

שיינדעלע. וואָס הייסט עס „שערבעלע חיה“?

שלמה'לע. ניט שערבעלע חיה, נאָר צער בעלי־חיים.

שיינדעלע. וואָס זשע הייסט עס?

שלמה'לע. ס'הייסט, זאָלסט דאָס אָפּלאָזען, אָניט וועט

דיך גאָט שטראָפען און דו וועסט שטארבען!

שיינדעלע. [לאזט אָפּ די קאץ]. אזוי ווי דער טאטע איז

געשטארבען?

שלמה'לע. אזוי ווי דער טאטע איז געשטארבען און אזוי

ווי די באבע איז געשטארבען.

שיינדעלע. נו, און די מוהמע חוה פאַר וואָס רעכענסט

דו ניט?

ש ל מ ה' ל ע. די מוהמע חוה איז ניט געשטאָרבען. די מוהמע חוה איז ערגער ווי געשטאָרבען...

ש י י נ ד ע ל ע. וואָס הייסט עס ערגער ווי געשטאָרבען? ש ל מ ה' ל ע. ניט דיין עסק — שווייג!

ש י י נ ד ע ל ע. [בלאזט זיך אן]. פאר וואָס זאָל איך שווייגען?

ש ל מ ה' ל ע. אזוי. דער זידע האָט געהייסען שווייגען.

ש י י נ ד ע ל ע. פאר וואָס האָט ער געהייסען שווייגען?

ש ל מ ה' ל ע. אזוי האָט ער געוואָלט.

ש י י נ ד ע ל ע. פאר וואָס האָט ער געוואָלט?

ש ל מ ה' ל ע. ע! ביזט דו דאָך אַ קלעשטש! טאָנא זשע

דיר! [דערקאנגט איהר א זעץ, זי איהם צוריק עס קומט צו צייט ער].

צ י י ט ע ל. שוין? אַ מלחמה צווישען אייך? א, ניט

געדאכט זאָלט איהר ווערען — אויפ'ן נישטערען האַרצען? געהט

אַנטהון זיך, וועל איך אויסרוימען דעם הקדש און דערנאָך אייך

געבען אַנבייטען! [שלמה'לע און שיינדעלע געהענאָפּ אין זייטגען חדר.

צייטעל בלייבט און נעמט זיך רוימען די שטוב]. ווער וואָלט זיך דאָס

געקאנט ריכטען, אז אין אזא קורצער צייט זאָל ווערען אזא מין

איבערקעהרעניש אין אַ שטוב! אזא תל פון אַ גאנצער משפּחה!...

אַ צאָרן פון גאָט! איוב'ס צרות, ווי דער טאטע זאָגט... דעם

ערשטען פעטשטעק האָב געמאכט איך: צו איין-און-דרייסיג

יאָהר געבליבען איין אלמנה מיט צוויי קינדער פּיסקליאַטעס-יתומים

אויפ'ן טאטענ'ס קאָפּ... און די מאמע האָט גענומען און איז

אָוועקגעשטאָרבען, נישט געקאנט צוזעהען דעם צער פונ'ם טאטען,

וואָס חוה האָט איהם אָוועקגעקוילעט אָהן אַ מעסער... [פּוויזע].

אוי, חוה! חוה! האָסט גענומען און האָסט זיך אליין באַגראָבען

אַ לעבעדיגע און האָסט אונז אַלעמען דעם קאָפּ אַראָפּגענומען, חרוב

געמאכט אַ גאנצע סעמייסטווע... [נעמט זיך פאַרקעהרען דאָס לעצטע

ביסעל מיסט. — פון דער דרויסענדיגער קומט צו ט ב י ת מיט אונטערגעשטעקטע

פאלעס, ווי אַלע מאַל, בעת ער האָלט אין דער אַרבייט אין אויסזעהען האָט ער

זיך שטאַרק פאַרענדערט: גרוי ווי אַ טויב, די פריהער-אונטערגעהאקטע פאות

זענען אַ ביסעלע לענגער געוואָרען, נאָר די אויגען שמיכלען, ווי פריהער].

ט ב י ה . אָנגעפאָיעט דאָס פּערדעל מיט די בהמה'לעך, קאָן מען שוין אַ טראַכט טהון וועגען זיך אויך, ווי מיר זאָגען אין דאוונען: פֿל זמן שהנשמה בקרבי. אַ געדאווענטער בין איך שוין, אַ געגעסענער אויך, איצט דאָרף מען געבען אַ פּאָהר־אָרויס קיין בויבעריק מיט'ן ביסעל סחורה, קעז און פוטער און שאָר ירקות. נעם, צייטעל, קלויב־צונויף דאָרט אין קעלער וואָס גאָט האָט געגעבען, דאָס גאַנצע ביסעל גוטס. איכ'ל דערווייל אַריינחאַפּען אַ קאַפּיטעל תּהלים, וועט דאָס זיין ווי געפונען... [צייטעל געהטאָפּ דורך דער דרויסענדיק. טביה זעצט זיך אוועק צום טיש מיט אַ תּהלים, וועלכעז ער האָט אַרויסגעצויגען פונ'ם טישקעסטעל, צעשטאַקעלט זיך און זינגט שטיל אונטער דער נאָז, נאָר ער לאָזט־אויס מיט אַ ניגון און הויך]. „אַשרי פֿל חוסי בו!“ [עס קומטאָן צייטעל מיט אַ צעשראַקען פנים].

צ י י ט ע ל . טאַטע! דער סטאַרשינאַ מיט'ן סטאַראַסטאַ מיט עפּיס נאָך גויים געהען אַהערצוצו...

ט ב י ה . ערשטענס, פון וואָנען ווייסט דו, אַז אַהער? און דאָס אַנדערע — וואָס האָסט דו זיך אַזוי דערשראַקען? מיט גנבה'שע פּערד האַנדעל איך ניט? דעם קייסער זאַטשעפּע איך ניט?... וואָס קאָנען מיר טהון די גויים, אַז מיר האָבען אַזאַ גרויסען גאָט? ווי אין תּהלים שטעהט געשריבען: מַה יַעֲשֶׂה לִי אֱלֹהִים?... [עס עפענט זיך די טיר און עס קומען־אַריין גויים, צווישען זיי דער סטאַרשינאַ מיט'ן סטאַראַסטאַ מיט'ן סאַטסקי — אַלע דריי מיט בלעכלעך. די גויים טהוענאָוים די היטלען. טביה בלייבט אין היטעל, נאָר ער מאַכט־צו דעם תּהלים, שטעהט־אויף און איז מקבל־פנים די געסט מיט אַ פּריינטליך שמיכעל. דער סאַטסקי מיט'ן לאַנגען שטעקען בלייבט שטעהן ביי דער טיר].

ס ט א ר ש י נ א . געזונט זאָל זיין טעוועל!

ס ט א ר אָ ס ט א [און נאָך איהם אַלע גויים, אויסער דעם סאַטסקי]

אַ געזונט, טעוועל!

ט ב י ה . אַ געזונט אויף אייך אַלעמען, אויף דער גאַנצער הראָמאַדע. וואָס וועט איהר זאָגען גוטס? און וואָס הערט זיך עפּיס גייעס אויף גאָט'ס וועלט? [אַלע גויים קוקען אויפ'ן סטאַרשינאַ].

ס ט א ר ש י נ א . נייעם ? וואָס אויף דער וועלט טהוט זיך ווייסט דו בעסער פון אונז. דו ביזט אַ גראַמאַטנער און פאַהרסט אַרום טאָ הין, טאָ הער. און דערצו ביזט דו אַ איד, און אידען ווייסען אַלץ ! [צום סטאַראַסטאַ]. האָב איך רעכט, סטאַראַסטאַ ?

ס ט א ר אָ ס ט א . זעהר גערעכט, האָספּאָדין סטאַרשינאַ, אידען ווייסען אַלץ !

ט ב י ה . סע קאָן זיין, אַז מיר ווייסען אַ סך, נאָר ניט אַלץ. אַלץ ווייסט נאָר אַט אַ יענער אַ ! [ווייזט אַרויף]. וואָס זשע פאַרט וועט איהר זאָגען גוטס ? [אַלע גויים קוקען צום סטאַרשינאַ].

ס ט א ר ש י נ א . גוטס האָבען מיר דיר צו זאָגען, טעוועל, ווינציג... מיר זענען געקומען דיר זאָגען, אַז מע שיקט דיך אַרויס פון דאַנען... ניט מיר — דאָס האָט די גאַנצע הראַמאַדע אַזוי געוואָלט... וואָס זאָגסט דו, סטאַראַסטאַ ?

ס ט א ר אָ ס ט א . זעהר גערעכט, האָספּאָדין סטאַרשינאַ ! די הראַמאַדע האָט אַזוי געוואָלט...

ט ב י ה . פאַר וואָס, אַשטייגער ? מיט וואָס האָב איך זוכה געווען אַזאַ פּבּוד ביי אַייער הראַמאַדע ? דאַכט זיך, איך האָב אין די העכער פּופּציג יאָהר, וואָס איך זיין מיט אַיך, קיינעם ניט באַ'גנבּה'ט, אָדער באַ'גזל'ט, אָדער אָפּגענאַרט, אָדער אַזוי באַ'לעדיגט...

ס ט א ר ש י נ א . ווער זאָגט דאָס דען ? קיינער זאָגט דאָס ניט ! נאָר הראַמאַדע האָט זיך אַרומגעזעהען, אַז פון אַלע דערפּער שיקט מען אַרויס די אידען... וואָס זאָגסט דו, סטאַראַסטאַ ?

ס ט א ר אָ ס ט א . זעהר גערעכט, האָספּאָדין סטאַרשינאַ, פון אַלע דערפּער שיקט מען אַרויס די אידען...

ט ב י ה . מעהר נישט ? און אַז אין אַלע דערפּער וועלען זיך די גויים אָפּשניידען די נעזער, וועט איהר אַייערע נעזער אויך געבען שניידען ? [אַלע גויים קוקען צום סטאַרשינאַ].

ס ט א ר ש י נ א . ביזט א טשודאק, טעוועל! ס'זאל זיין געווענדט אָן מיר, וואָלסט דו דאָ געמעגט זיצען און זיצען ביז'ן טוירט אפילו... וואָס זאָגסט דו, סטאַראַסטאָ?

ס ט א ר אָ ס ט א . זעהר גערעכט, האָספּאָדין סטאַרשינאָ! ער וואָלט דאָ געמעגט אפילו שטאַרבען!

ט ב י ה . מוחל! שטאַרבען שטאַרב שוין בעסער דו, אָדער דער סטאַרשינאָ! איהר זענט גויים מיט טשינעס, מיט בלעכלעך, אייך וועט מען באַגראָבען מיט פאַראַד... און מיך וועט מען דאַרפֿען פיהרען אין שטאַרט אַרײַן, וואָרום דאָ איז דאָך נישטאָ קיין אידישער בית־עולם... ניין, איך מוז נאָך לעבען, אזוי לאַנג די ערד האַלט מיך, וואָרום גאָט האָט מיך געבענטשט מיט קליינע קינדער יתומים אויף דער עלטער... און וואוהין וועל איך זיך מיט זיי אַהינטהוּן? סיידען נעמען אַ טאַרבע און געהן איבער די הייזער? פאַר וואָס קומט עס מיר? ... [נאָך די פּנימ'ער פון די גויים איז צו באַמערקען, אז זיי זענען געריהרט פון זיינע ווערטער]. און נאָך אַ זאך דאַרפט איהר געדענקען — אז ס'איז פאַרהאָן אַ גאָט אויף דער וועלט... איך זאָג ניט אונזער גאָט, אַייער גאָט — איך רעד פון יענעם, פון אונזער אַלעמענ'ס גאָט, וואָס זיצט אָט דאָרט אויבען און קוקט־אַראָפּ אַהער אונטען און זעהט אַלע פּאָדלאָסטען, וואָס ווערען אָפּגעטהאָן ביי אונז, און פאַרשרייבט דאָס אַלסדינג צו זיך אין בוך אַרײַן, ווי אין די הייליגע ספרים שטעהט געשריבען... [די גויים קוקען זיך איבער, שאַקלענצן מיט די קעפּ].

ס ט א ר ש י נ א . [וויפּצט]. ביזט אורדאי זעהר גערעכט, טעוועל, ביזט גערעכט, ווי גאָט אַלײַן. נאָר וואָס קאָנען מיר טהוּן? קעגען דעם ווילען פון דער הראָמאָדע קאָן מען נישט געהן, ווען דו זאָלסט אפילו אוועקשטעלען דריי עמער בראָנפֿען! וואָס זאָגסט דו, סטאַראַסטאָ?

ס ט א ר אָ ס ט א . זעהר גערעכט, האָספּאָדין סטאַרשינאָ, אפילו דריי עמער בראָנפֿען!...

ט ב י ה [טראכט א ווילען]. ווייסט איהר זשע, וואָס איך וועל
 אייך זאָגען? שו! אָט וועלען מיר באַלד וויסען, וואָס מיר זאָלען
 טהון. איהר זאָגט, אז דאָס איז דער ווילען פון דער הראָמאָדע?
 דער ווילען פון דער הראָמאָדע איז אַוראָי הייליג. ביי אונז איז
 אויך אזוי: אז קהל וויל, איז פאַרפאַלען. די מעשה איז אָבער
 די, וואָס דער ווילען פון גאָט איז נאָך הייליגער. וואָס קומט-אַרויס,
 וואָס קהל וויל, אז גאָט וויל ניט? סיידען, גאָט אליין הייסט, אז
 איהר זאָלט נעמען אַ מענטשען אומזיסט-אומנישט און צעברעכען
 איהם אויף שטיקלעך... אויב אזוי, וועלען מיר פרובען. מיר'ן עס
 באַלד וויסען... [אלע גוים קוקען אויפ'ן סטאַרשינאַ].

ס ט א ר ש י נ א. ווי אזוי וועלען מיר דאָס וויסען?

ט ב י ה. ווי אזוי מיר'ן דאָס וויסען? מיר'ן וואַרפען גורל.
 [לענט-אַוועק די האַנט אויפ'ן תהלים]. אָט דעם ספר זעהט איהר?
 ס'איז אונזער תהלים. „פסאַלטיר“ הייסט דאָס ביי אייך... אַ
 הייליגער ספר... מעל איך אייך זאָגען אַ וואָרט, איין וואָרט נאָר,
 אַרויסגענומען פונ'ם דאָזיגען הייליגען בוך. איז אויב עמיצער
 פון אייך וועט מיר קאָנען נאָכזאָגען דאָס דאָזיגע וואָרט, איז אַ סימן,
 אז הראָמאָדע איז גערעכט, און אז ניט — איז אַ סימן, אז גאָט
 הייסט ניט. איהר זאָלט מיר שלעכטס טהון... געהט עס? [אלע
 גוים קוקען אויפ'ן סטאַרשינאַ].

ס ט א ר ש י נ א. וואָס אַ איד קאָן צוטראַכטען, וועלען קיין
 צעהן גוים דערויף ניט פאַלען, זיי מעגען האָבען איטליכער באַ-
 זונדער אַ קאָפּ, ווי אַ פּאָס די גרויס! וואָס זאָגסט דו, סטאַראַסטאַ?
 ס ט א ר אָ ס ט א. זעהר גערעכט, האָספּאָדין סטאַרשינאַ,
 אַ קאָפּ, ווי אַ פּאָס די גרויס!...

ס ט א ר ש י נ א. וואָס זשע איז דאָס פאַר אַ וואָרט ביי דיר
 אזעלכעס, טעוועל? לאָמיר האָרכען.

ט ב י ה. געב זשע מיר אַ האַנט. [ציהט-אויס דעם סטאַרשינאַ
 די האַנט. יענער דערלאַנגט איהם אַ האַנט, אבער מיט אַזאַ כת, אז טביה פאַר-
 קרימט זיך אַזש און טהוט אַ זאָג אין אַ זייט]. נו, אַ יד ביי דעם ערל —

זי מעג איהם אָפּדאַרען! ... [צום סטאַרשינאַ]. געדענקט זשע און הערט זיך איין אלע מיט קאָפּ — איך זאָג אייך דאָס וואָרט: וּחֵלְקָלָקוֹת! ... [די גוים קוקען זיך איבער, ריהרען מיט די ליפען].

ס ט א ר ש י נ א. ניין, טעוועל, צו גיך! צו ראשיג! עס קומט-אויס ביי דיר חאַל-חאַל-חאַל, עפּים אזוי ווי א קאַלב וואַרגט זיך... וואָס זאָגסט דו, סטאַראָסטאַ?

ס ט א ר אָ ס ט א. זעהר גערעכט, האָספּאָדין סטאַרשינאַ, א קאַלב וואַרגט זיך...

ט ב י ה. אויב אזוי, וועל איך אייך זאָגען איין אנדער וואָרט. [בלעטערט דעם תהלים]. זאָגט מיר דאָס וואָרט: מ מ ע מ ק י ס. ... [דער סטאַרשינאַ, דער סטאַראָסטאַ, אלע גוים, אויסער דעם סאַטסקי, שטרענגען אָן אלע כחות, ריהרען מיט די ליפען. — פון צווייטען זייטיגען צימער שטעקט אַרויס דעם קאָפּ צייטעל, רעדט צום פאַטער].

צ י י ט ע ל. טאַטע! עס געהט אַהער דער אוראַדניק מיט'ן וואַלאָסטנאָי שרייבער זאָזוליאָ! [אַפּ צוריק, לאָזט די טיר א ביסעל אָפּען און קוקט-אויף מיט איין אויג].

ט ב י ה. ברוך הבא, נייע געסט! ויבוא חמץ — כּאַכט רש"י: דער רוח האָט זיי געבראַכט... [ער טהוט-אויס דאָס היטעל. עס קומט-אויף ברייט, ווי א גובערנאַטאר, דער אוראַדניק אין זיין גאַנצער אונגפאַרם, מיט דער שפּאַנע און מיט'ן רעוואָלוער, און א בייטשעל אויף אין דער האַנט. נאָך איהם — דער יונגער שרייבער פון וואַלאָסט, זאָ-זוליאָ, מיט א גרויסען פאַרטפּעל].

א ו ר א ד נ י ק [פאַרנייגט זיך קויםקוים פאַר'ן סטאַרשינאַ מיט'ן סטאַראָסטאַ. דער סאַטסקי ציהט זיך אויס, ווי א סטרונע, און ווערט פאַר-שטאַרבּען. אלע גוים בלייבען פאַרגאַפּט]. ע-ע-ע... וואו איז דאָ דער... דער... דער איד טעוועל?

ט ב י ה. [טרעט-ארויס גאַנץ דרייט]. דאָס בין איך אָט יענער איד, וואָס הייסט טביה... מיר דאַכט, אָז מיר זעהען זיך ניט צום ערשטען מאל... ערשט היינטיגען נאָוויגאָד האָב איך...

א ו ר א ד נ י ק [די וואַנסעס אַרויף, רעדט שטרענג]. איכ'ל בעטען, מיט זייטיגע רעד מיר ניט פאַרפּאָהרען אין דער צייט.

ווען איך בין באשעפטיגט מיט די אָנגעלעגענהייטען פון מיין דיענסט! [צו זאָזליאַ]. אַנא, זאָזליאַ, זיי זיך מטריח, נעם-אַרויס דעם פריגאָוואָר און לייען!

זאָזליאַ [נעמט-אַרויס אַ פאפיער פון פאַרטפּעל, אַ גרויסען בויגען, באשריבען פון אלע פיער זייטען, שנייצט-אויס די נאָז, הוסט זיך אויס און הויבט-אָן צו לייענען אויף אַ קול]. „פאַ אוקאַזו יעהאַ אימפּעראַטאָר-סקאַהאַ וועלכע-שעס-טווא, מי ניושעפּאָדפּיסאַווישעסיאַ...”

ט ב י ה [לעגט-אָועק די האַנט אויפֿ'ן שרייבער זאָזליאַ'ס מויל]. שא! איך ווייס שוין וואָס ווייטער שטעהט. [צום אוראָדניק]. דאָס איז דער פריגאָוואָר פון דער הראַמאַדע, וואָס מע שיקט מיך אַרויס פון דאָרף? צו וואָס די אומזיסטע טרחה מיט לייענען פאַפיערען? דאָס קאָן מען דאָך זאָנען אין דריי ווערטער: „זייט זשע מוחל, רב טביה, מע בעט אייך מחילה” — קורץ און שאַרף!

א ו ר א ד נ י ק [אויסער זיך פאַר כעס]. איך פאַרשטעה ניט — דו לעהרענסט מיך וואָס צו טהון? מיין אַרבייט — איך דאָרף דיר דורכלייענען דעם פריגאָוואָר, און דו דאַרפסט זיך אונטער-שרייבען, אַז דו האָסט איהם אויסגעהערט! פאַרשטאַנען?

ט ב י ה. וואָס איז דאָ צו פאַרשטעהן? די גרויסע תורה? צי די חכמה, וואָס שטעקט דערביי? פּהע! און פון אונטער-שרייבען איז אויך קיין מניעה ניט, אַבי ס'זאָל נאָר זיין מיט וואָס מחמת די פליס אויף צו שרייבען — דאָס איז אין מיין גבול נישטאָ...

א ו ר א ד נ י ק [צום שרייבער]. זאָזליאַ! נעם-אַרויס דיין שרייבע-ציג, וועט ער זיך אונטערשרייבען! [זאָזליאַ שלעפּט-אַרויס פון קעשענע אַ פלעישעל מיט טינט, איינגעוויקעלט איז אַ פאפיער, ציהט-אַרויס פון פאַרטפּעל אַ לאנגע פען, טונקט-אייז פאַרזיכטיג און טראַגט-אונטער טביה'ז, ווי מע דערלאַנגט איינעם אַ טייערע מתנה, צעלעגט דאָס פאפיער, ווייזט איהם מיט דער האַנט, וואו צו חתמ'ענען]. נאָר פאַוואָלי, זאָלסט ניט מאַכען קיין קליאַקס!

ט ב י ה [נעמט די פען]. גוט וואָס דו האָסט מיר געזאָגט.
וואָרום מיט דער בייטש אָרודעווע איך בעסער, ווי מיט דער פען...
[צום אוראָדניק]. שרייבען שרייב איך מיך אונטער אויף אידיש, אי
דאָס — קוים־קוים...

א ו ר א ד נ י ק. שרייב ווי דו קאָנסט, נאָר דו דאַרפסט
וויסען, וואָס דו שרייבסט. דו שרייבסט זיך אונטער, אז דו האָסט
אויסגעהערט דעם פרינאָוואָר און אז אין פיער און צוואַנציג שעה
פאַרלאָזט דו דאָס דאָרף... פאַרשטאַנען?

ט ב י ה. וואָס איז דאָ צו פאַרשטעהן? מע גיט מיר פיער
און צוואַנציג שעה אויף אַרומצוקוקען זיך, האַפען דעם אָטעם, פאַר-
קויפען די האָדאָבע, אַיינפאַקען די בעבעכעס — און מאַרש, וואו
די אויגען וועלען טראָגען? אוראי איז דאָס „גם זו לטובה“, ווי
אין אונזערע ספרים שטעהט געשריבען, וואָרום וואָס וואָלט איך
געטהאָן, ווען מע זאָל מיר הייסען, איך זאָל די רגע נעמען די פיס
אויף די פלייצעס און אָפּטראָגען זיך פון דער דאָזיגער הייליגער
ערד, וואו מיינע זינדיגע פיס טאָרען ניט...

א ו ר א ד נ י ק [האָט איהם איבער שטרענג]. גענוג! איך האָב
קיין צייט ניט אויסצוהערען דינע פלאַפלערייען!... אונטערנע-
שריבען זאָל מיר ווערען — און אַיין עק!

ט ב י ה. היט זיך — איך שרייב! [פאַרקאָטשעט די אַרבע,]
שטעלט־אָוועק דעם נאָמען „טביה“ מיט אַזעלכע אותיות, וואָס מע קאָן זיי זעהען
פון דער ווייטען אַהו אַ בריל. ניט איבער די פען צום שרייבער און אַליין
אַטעמט ער אַב]. ברוך שפּטערני!

ז א ז ו ל י א [קוקט־אָרײַן אין פאַפּיער]. נו, אַ שרייבאָכץ ביי
זיי!... [צום סאַטסקי]. קריג מיר אַ ביסעל זאַמער, ס'וועט זיך קיינמאָל
ניט אויסטריקענען!... [דער סאַטסקי וואַרפט זיך אין אַלע ווינקעלעך, קאָן
נייט קריגען קיין ביסעל זאַמער. זאָוליאַ ווערט אויפגעבראַכט, פאַכט מיט'ן
פאַפּיער אין דער לופט, דערנאָך טראַגט ער עס צו צו דער ווייסיגעשמירטער
וואַנט. אויף וועלכער עס דרוקט זיך אַפּ טביה'ס אונטערשריפט גאָנץ קלאַר. אין
דער זעלבער צייט האָט איהם דער סאַטסקי געבראַכט צו טראַגען פון קיד אַ פולע
ייִדישע מיט אַש פונ'ם אויווען. זאָוליאַ טהוט עס איהם אַ שמיץ אין פנים

אריין. — דער עולם קלויבט זיך אוועקצוגעהן. פריהער פון אלע שטעהט-אויף דער אוראדניק, נאך איהם געהטנאך זאזוליא מיט'ן פארטפער, דערנאך דער סטארשינא מיט'ן סטארקסטא מיט'ן סאטסקי, און נאך זיי די איבעריגע גוים].

ט ב י ה [צום סטארשינא]. נו? צו וואס האסט דו געדריעהט א מח? פאר וואס האסט דו מיר באַלד נישט געזאגט, אז ס'איז שוין פארטיג ביי אייך אויף מיר א פריגאוואך?

ס ט א ר ש י נ א [ארויסגעהענדיג]. וואס קאן מען טהון מיט א הראָמאָדע? הראָמאָדע אזוי שפארט זיך איין, איז ווי א נארקא-וויסטע פערד! ... וואס זאגסט דו, סטארקסטא?

ס ט א ר אָ ס ט א . זעהר גערעכט, האָספאָרין סטארשינא, ווי א פערד! ...

ט ב י ה [שרייט זיי נאך]. הראָמאָדע שפארט זיך איין? מע ווייסט, ווער די הראָמאָדע אייערע איז און ווער עס האָט אייך אויפ-געבורעט! ... מיינט נישט, אז עס וועט אייך אַפּלויפּען גלאַט! מיר האָבען א גאָט! א גרויסען גאָט! און א שטארקען גאָט! ... [דער גאנצער עולם אָפּ. — פון זייטיגען חדר רייסט זיך אריין צייטעל מיט א געוויין. איהרע קינדער האלטען זיך ביים פארטוד].

צ י י ט ע ל [ברעכט די הענט]. וועה איז מיר! וואונד איז מיר! וואָס וועלען מיר איצטער טהון? איך האָב געהערט איט-ליכס וואָרט! ... וואוהין וועלען מיר געהן מיט אַזעלכע קליינע קינדער? ... [אויף איהר קוקענדיג, וויינען אויף די קינדער].

ט ב י ה [פאלט-אן אויף דער טאכטער]. זעהנאָר, ווי זי האָט זיך עס אַ ביסעל צעיאַחמערט, ווי צו ונתנה-תוקף! און אויף איהר קוקענדיג, די ווערעם אויך... שטיא! וואָס וויינסט דו וואָס? ס'א גאָט'ס-זאך! ... און איך בין נישט קיין בן-יחיד ביי גאָט! נישט דער ערשטער און נישט דער לעצטער... פון וואנען טרייבט מען אונז נישט, און ווען טרייבט מען אונז נישט? האָט מען נישט גע-זאָגט נאָך אונזער עלטער-עלטער-זיידען אברהם אַבינו: לך-לך מאַר צך — זייט זשע מוחל, רב אברהמעל, אל האָרץ אשר אַראך — אין פיער און צוואנציג שעה, חא-חא-חא?!

[צו די קינדער]. אז איהר וועט אונטערוואפסען און לערנען חומש, וועט איהר קומען צו דער סדרה לך-לך, וועט איהר זיך דערמאנען, אז מע האט אייך ארויסגעשיקט מיט'ן זיידען און מיט דער מאמע דערפאר, וואָס... דערפאר, וואָס מיר זענען אידען. אז איהר בחרתנו מכל העמים — מע האט אונז לייעב אומעטום... אז איהר'ט אויסוואפסען און ווערען גרויסע, וועט איהר ערשט דעמאלט פארשטעהן דעם אמת'ען פשט פון דער סדרה לך-לך... איהר געהט אייך דערווייל שפיעלען [פיהרט זיי אוועק אין צווייטען חדר]. און דו, צייטעל, נעם זיך פאקען אין וועג אריין. ביז איך וועל קומען, וועסט דו זיין גרייט. איך וועל אויספארקויפען דאָס ביסעל האַדאָבע, און מיר'ן נאָך היינט אויף דער נאכט קאָנען אַפרייניגען זיי דאָס הייליגע דאָרף... וואוהין? וואוהין גאט וועט הייסען, אבי ניט צווישען אזעלכע חיות, וואָס מיר האָבען זיי געהאלטען פאר מענטשען... וואו איז ערגיץ מין בייטש? [געפינט די בייטש]. גאט איז די בייטש. ווי אין פסוק שטעהט: **כִּי בְּמַלְאֲכֵי עֲבֹרָתִי אֶת הַיָּרְדֵּן — מֵאֲכַט רִשְׁׁי**: געקומען מיט'ן בייטשעל און אוועק מיט'ן בייטשעל... **חָא - חָא - חָא!** [אפ. צייטעל בלייבט שטעהן א וויילע. דערנאך טהוט זי זיך א נעם צו דער ארבייט. עס ווערען אויפגעפענט קאסטענס און קעסטלעך, און זי פאקט וואָס זי קאן, צע-ווארפט און לעגט צונויף, מאכט א חורבן].

צ י י ט ע ל. כ'וואָל, זאָגט ער, פאקען זיך אין וועג אריין... זאָל מיר אזוי וויסען אַלדאָס ביז, ווי איך ווייס וואָס צו פאקעווען! אז צו וואָס מע נעמט זיך — איז איין עבירה, און אַלסדינג איז טייער, איינגעפאקען אין האַרצען!... טאָמער איז האַרג געווען די צרות וואָס ביז אהער — איז נאָך דיר אַ נייע צרה. און אַלץ איבער איהר!... האָטש מיר גלויבט זיך ניט, אז חוה... [איז דער מינוט עפענט זיך די דרויסענטיג און עס באווייזט זיך אויף דער שוועל חוה, מיט א רויטער פעטישילע אויפ'ן קאפ אַרומגעבונדען. זי האט זיך פארענדערט, אבער נאָך יענער געוואָרען. דאָס פנים שטאַלץ, און אונטער דער רויטער פעטישילע, פארבונדען אַרונטער, זעהט זי אויס ווי אַ יענע ציגיינערפרינצעסין.

אויפ'ן האלץ טראגט זי קארעלען, א סך שנירלעך. צייטעל דערזעהט די שוועסטער, לאזען זיך איהר אפ די הענט, און זי בלייבט א וויילע אהן לשון. דערנאך האפט זי זיך מיט ביידע הענט ביים הארצען]. חוה? ! ...

ח ו ה . [נאך אלץ אויפ'ן שוועל. א מאך מיט דער האנט]. ששש! ... אהן סצענעס! אהן געפילדער! [קוקט זיך ארום]. דער טאטע ניטא? [געהיט'אריין, מאכט צו די טיר]. איך האב געמיינט. ער איז אין דער היים... [באטראכט דעם חורבן]. איהר פאקט זיך אין וועג אריין? ... [צייטעל גלויבט ניט איהרע אויגען, קוקט זי זיך איין אין חוה'ן אין טוידט-שרעק].

צ י י ט ע ל . דו... דו... דו ווייסט שוין? ...

ח ו ה . געוואוסט שוין לאנג, אז סע קאכט זיך... נאך נישט געגלויבט, אז אזוי גיך... נישט געגלויבט... ווי איז דאס מעגליך? ווי איז דאס מעגליך? ! ... [געהיט צו געהענטער, ווארפט'אראפ פון זיך די רויטע שאל און זעצט זיך אוועק צום טיש, שפארט'אן דעם קאפ אויף דער האנט. צייטעל הויבט'אן קומען צו זיך, באטראכט די שוועסטער פון קאפ ביז פיס, ווארט ביז יענע וועט עפס זאגען. זעהט — יענע שווייגט, הויבט זי אן צו רעדען ווייך, נאך שטראפענדיג].

צ י י ט ע ל . וויבאלד אזוי, אז דו האסט געוואוסט, ווי דו זאגסט, שוין פון לאנג, אז עס קאכט זיך, פאר וואס זשע האסט דו געשוויגען? ניט שוין זשע האסט דו נישט געקאנט גארנישט טהון צוליעב אונזער טאטענ'ס עלטער? ... ניט שוין זשע...

ח ו ה . [האפט זיך אויף, ווי איין אפגעבריהטע]. שוועסטער, שווייג! ... רעד נישט דאס, וואס דו ווייסט נישט! איך בין נישט געקומען אהער אויסהערען פון דיר מוסר! מאראל! נאטאציעס! ... [צייטעל טרעט'אפ אין שרעק, וויל זיך פארענטפערען].

צ י י ט ע ל . ניט דאס האב איך געמיינט... איך האב גע-מיינט, וואו ביזט דו געווען ביז אהער? פאר וואס ביזט דו...

ח ו ה . [ענדיגט פאר איהר]. פאר וואס בין איך נישט געקומען פריהער? ווי אזוי האב איך געקאנט זיין רוהיג אין דער צייט, ווען איהר האט אזוי פיעל געליטען? פון וואנען ווייסט דו, אז איך בין געווען רוהיג? וואס ווייסט דו פון דער טראגעדיע, וואס

איך האָב איבערגעלעבט ביז אַהער? די שרעק מיט די פחדים מיט דעם קאָשטמאַר? אַך, צייטעל! מיין נשמה איז דאָך געווען די גאַנצע צייט אָט דאָ... איטליכס מאַל, אַז איך האָב דערהערט פון אַ פאָגראַם ערגיץ אין אַ שטעדטעל, בין איך געווען אַ צעמישטע!... [געהט אַרום הין און צוריק, רעדט אין אויפֿרגעגונג]. מיינע טרערען האָט קיין מענטש נישט געזעהען און מיינע וועהטיגען האָט קיין מענטש נישט געפֿיהלט!... [שטעלט זיך אָפּ אַקעגען צייטלען]. און דאָס ווייסט דו, אַז אינ'ם טאָג פונ'ם יאָהרצייט נאָך דער מאַמע בין איך געווען אויף דער מאַמע'ס קבר? ניין, פון וואַנען זאָלט איהר דאָס וויסען?... און אַז דעם טאָג פון יום־כּפור האָב איך געפאַסט — דאָס ווייסט דו אַוראי נישט... פון וואַנען זאָלסט דו וויסען?... ביי אַייך בין איך אַ משומדת'טע... אַ משומדת'טע, חא - חא - חא!... [פּויער. געהט אַרום, שטעלט זיך אָפּ]. א י ד ב י ו נ י ט ק י י ו משומדת'טע!... דו קוקסט מיך אָן? איך בין נישט משוגע, און איך רעד נישט פון הייז... מע האָט מיך נישט גע'שמד'ט דערפאַר, וואָס איך אַליין האָב מיך נישט אָפּגע'שמד'ט — דו פאַרשטעהסט וואָס איך זאָג?... דאָס וואָס דער גלח האָט דאָרט געפֿריימפּעלט — איז אַ פּוסטע צערעמאָניע... איך האָב מיך פון מיין איך נישט אָפּגעזאָגט!... איך בין די אייגענע, וואָס כ'בין געווען!...

צ י י ט ע ל. ווען דער טאטע זאָל דאָס הערען!...

ח ו ה. וואָס זשע וואָלט געווען?... צייטעל! איך קען דעם טאטען בעסער, ווי דו! דער טאטע — דאָס בין איך!... איך ווייס פריהער, וואָס ער וועט זאָגען... נאָר עס אַהרט מיך נישט! עס מעג אַלסדינג פאַרברענט ווערען! עס מעג די וועלט זיך איבערקעהרען — איד וועל אויספֿיהרען מיינס! [געהט אַרום אויפֿ גערענט].

צ י י ט ע ל. וואָס זשע רעכענסט דו צו טהון, חוה?

[זי זעצט זיך אַוועק צום טיש אין אַ דראַמאַטישער פּאַזע].

ח ו ה. דאָס, וואָס איהר!... דאָרט וואו איהר — דאָרט איך! אייער אַרויסטרייבען איז מיין אַרויסטרייבען! אין דער

מינוט, וואָס מע האָט אונטערגעשריבען דעם פריגאָוואָר אייך — האָט מען אינטערגעשריבען אויך מיר! ... נישטאָ דער בּח, וואָס זאָל מיר קאָנען אָפּהאַלטען! נישטאָ דער מענטש, וואָס זאָל מיר קאָנען איבעררעדען! צייטעל, איך בין אַ פאַרבלאָנזעטע, ניט קיין פאַרלוירענע! ... דו הערסט? אַ פאַרבלאָנזעטע! ...

צ י י ט ע ל. אויב אזוי, וועט דיר דער טאטע מוחל זיין... ח ו ה. איך בעט ניט, מע זאָל מיר מוחל זיין! איך בין ניט קיין בעל-תשובה'ניצע, וואָס האַפט אַ חרטה! איך האָב נישט געזינדיגט קעגען קיינעם, נאָר קעגען זיך אליין! ... קיינעם קיין שלעכטס געמאָקט, אויסער זיך אליין! ... [פאַרטראַכט].

צ י י ט ע ל [מינעט זיד]. האָב קיין פאַראַיבעל ניט, שוועסטער, איך וויל דיר עפּים פרעגען...

ח ו ה. [רייסט איהר איבער]. איך ווייס, וואָס דו ווילסט מיר פרעגען — וואָס וועט זיין מיט יענעם? מיט איהם? ... גאָרנישט! ער עקזיסטירט ניט מעהר פאַר מיר! ... אז ער האָט געקאַנט וויסען פונ'ם פריגאָוואָר און באַהאַלטען פון מיר, מאַכען זיך, אז ער ווילסט ניט פון וואָס צו זאָגען — איז ער דאָס, וואָס ער איז, און וואָס איך האָב געמיינט, אז ער איז עס ניט! ... [רייסט אַראָפּ פון האַלדז די קארעלען, טהוט זיי אַ שמיץ פון זיד]. נישטאָ קיין צוריקקעהרען! פאַרבּרענט אַלע שיפען! ...

צ י י ט ע ל [קוקט איז פענסטער, ברעכט די הענט]. אוי, דער טאטע! ...

ח ו ה. [שטעהט אַוועק, לעגט צונויף די הענט אויפ'ן האַרצען, דרייסט]. וואָס זשע איז דער אוי? צו איהם בין איך דאָך געקומען...

צ י י ט ע ל [אויסער זיד]. אַט אזוי אַ טאַקי אין איין אַטעם? זאָל דיר גאָט אויסהיטען! מע דאַרף פאַוואָלינקע, ניט מיט אַ מאָל... מע דאַרף איהם צוגרייטען... אַ רחמנות אויפ'ן טאטען! לאָז מיר, שוועסטער, איך בין ניט אזוי נאַריש, ווי דו מיינסט... ח ו ה. וואָס זשע ווילסט דו פון מיר? [אומגעדולדיג].

צ י י ט ע ל. זאלסט איבערזיצען א ווילע דאָרט ביי מיר...
 אָדער ניין — די קינדער זענען דאָרט... בעסער אָט דאָ... [ווייזט אויף
 דער קידיטיר]. ביז איך וועל דיך אַ רוה טהון... [ווייזט זי פיהרען].
 ח ו ה. [לעצט זיך ניט]. וואָס פאַר באַהאַלטערלעך? איך האָב
 עס פיינט! איך געה גלייך!

צ י י ט ע ל. [צוגעשטאַנען]. איך בעט דיך! טהו מיר צוליעב!
 נאָר אויף אַ ווילע! [פיהרט זי כמעט מיט גוואָלד אָפּ אין קיד אַרײַן].
 אויף איין ווילע! [חזר אָפּ]. צייטעל טהוט זיך אַ וואָרף צוריק צו דער
 אַרבייט. עס קומט אַרײַן פון דרויסען טביה].

ט ב י ה. [א וואָרף די בייטש אין ווינקעל אַרײַן]. ווי אין פּסוק
 שטעהט: וינצלו את מצרים — אויסגעפאַרקויפט אַלס-
 דינג! פון דער גאַנצער האָדאָבע געמאַכט אַ מחק... אויס טביה
 דער מילכיגער!... און אזוי גיך, אזוי בחפּזונ'דיג!... אַ ביז
 איילעניש!... ווי דער תרגום זאָגט: האַ גברא וְהא
 טרסקא... אין פיער און צוואַנציג שעה גענומען און צע-
 בראַכען אזאַ גוטס, אַ בעל־חבתישקייט פון אזוי פיעל יאָהרען!
 פאַרקויפט אַלסדינג בחצי־חנם, פאַר אַ דריטעל געלט — פּטור
 געוואָרען... [טרייטעלט אָפּ די הענט. פּויעז]. ווען גאָלדע עליו־השלוֹם
 זאָל אויפשטעהן און אַ קוק טהון אויף דעם חורבן!... [באַהאַלט דאָס
 פנים, קוקט כלומרשט אין פענסטער. דערנאָך קערעוועט ער זיך אויס צו דער
 טאַכטער]. ווייסט דו, צייטעל, מיט וועמען מיר איז געווען שווערער
 ווי מיט אַלעמען צו שידען זיך?

צ י י ט ע ל. מיט וועמען?

ט ב י ה. מיט וועמען? מיט מיין געטרייען דיענער, מיט'ן
 פערדעל... קריעת ים־סוף! [זיפצט]. אויסגעדרונגען זיך און אָנגע-
 האַריקעט זיך גוט, און אָנגעפאַטשט זיך גוט איינס דאָס אַנדערע
 אין די הענט, נעם איך דאָס פערדעל פאַר'ן פאָוואָר, געוויינטליך
 מיט דער פאָלע, און געב עס איבער דעם גוי און ווינטשעווע איהם
 מיט מזל־ברכה, ס'זאָל זיין אין אַ גוטער שעה אַ מזל־דיגער — אז
 מיין בחור דרעהט ניט אויס צו מיר די חנ'עוודיגע מאָרדע, טהוט

א קוק צו מיר מיט די צוויי פערדישע אויגען? א שטומע צונג, רעדען קאן עס ניט, נאָר פאַרשטאַנען האָב איך גלייך, ווי עס וואָלט מיר וועלען זאָגען: „אַט אזוי, טביה, דאַנקסט דו אָפּעט דיין גע-טריי פערדעל, וואָס האָט דיר געדיענט שווער און ביטער אזוי פיעל יאָהרען?!"... געה פאַרענטפער זיך פאַר א פערד און געב איהם צו פאַרשטעהן, אז איך בין דאָ גאָט די נשמה שולדיג, און אז מע לעהרענט מיט מיר די סדרה לך-לך, און אז איך אליין ווייס נאָך אויך ניט, וואוהין איך געה!... דערווייל געה איך אין שטאָדט, שוין באַשטעלט א פוהר, און דאָרט אין שטאָדט וועלען מיר שוין האָבען א ישוב. דאָרט זענען דאָך פאַרהאַן עפּיס אירען, פאַרהאַן א רב, מסתמא וועט מען אונז שוין איין עצה געבען: אַמעריקע, צי אַרגענטינע, צי פאַלעסטינע, צי ארץ-ישראל... איך וואָלט אפילו בעסער געוואָלט קיין ארץ-ישראל. וואָרום וואָס וועל איך טהון אויף די עלטערע יאָהרען אין אַמעריקע? אז ניט זיי פאַרשטעהען מיין לשון, ניט איך פאַרשטעה זייער לשון... זעהסט דו, ארץ-ישראל — פאָרט, ווי זאָגט מען, באַטקאָוושטשינע! ווי אין פסוק שטעהט: ארץ זבת חלב ודבש... היינט וואָס איז ווערטה דאָס, וואָס מע קאָן זיין אויף דער מוטער רחל'ס קבר, אין דער מערת-המכפלה, חאַפּען א קוק אויפ'ן ירדן, זעהען דעם באַרג סיני, אַנקוקען פרן-ארם, קדש-ברנע און נאָך פרומה אַזעלכע ערטלעך? [פוויזע]. און דו, צייטעל, זעה איך, ביזט שוין אויך אַבאָלד פאַרטיג?

צ י י ט ע ל. באָלד פאַרטיג, נאָר צו די ספרים דיינע האָב איך מורא געהאַט אָהן דיר זיך צוריהרען...

ט ב י ה. זעהר גלייך... די ספרים וועל איך אליין איינ-פאַקען. [געהט צו דער שאַפּע, נעמט א ספר נאָך א ספר, פאַקט אין קאַסטען]. דאָס איז א חומש... דאָס — א סידור, מיין אַלטער סידור... מיר געדיענט געטריי, ווי, להבדיל, דאָס פערדעל... דאָס — א תהלים... און דאָס? — א סליחה... א הגדה... א קינה... און וואָס איז אַט א דאָס קליינע וועווריקעל? — א בענטשערעל... געהט אויך

נישט צופוס... און ווער שמועסט אָט דער „מנורת-המאור“, אָדער אָט דער „שבט-מוסר“ אויף עבר־טייטש — אין זיי קוק איך דאָך אַרײַן אַלע שבת בייטאָג... דאָס אַלץ דאַרף מען מיטנעמען אין גלות אַרײַן. דאָס איז אונזער גאַנץ פאַרמעגן. די איינציגע ירושה, וואָס מיר האָבען גע'ירש'עט פון אונזערע אַבות-אבותינו... [פונ'ם זייטיגען דער לויפער-אַרויס צייטעל'ס קינדער און גלייך צו טביה'ן].

ש ל מ ה ' ל ע . וואו ביזט דו געווען, זיידעניו?

ש י י נ ד ע ' ל ע . זיידע! וואו ביזט דו געווען?

ט ב י ה . געווען... [טאפט זיך אין די קעשענעם]. אוי-ווא, פאַר-געסען אייך ברענגען אַ מתנה... געזעגענט זיך אָפּ מיט דער דאָזיגער שטוב — מיר פאָהרען אַוועק הײַנט, קינדערלעך!...

ש ל מ ה ' ל ע . וואוהין פאָהרען מיר, זיידעניו?

ט ב י ה . וואוהין די אויגען טראָגען... מע טרייבט אונז אַרויס...

ש י י נ ד ע ' ל ע . פאַר וואָס טרייבט מען אונז אַרויס?

ט ב י ה . דערפאַר, וואָס מיר זענען אידען... ומפני חטאינו גלינו מארצנו, קינדערלעך... אונז טרייבט מען, אונז האָט מען געטריבען, אונז וועט מען טרייבען... [די גאַנצע צייט, וואָס ער רעדט מיט די קינדער, הערט ער ניט אויף צו פאַקען די ספרים און אַנדערע זאַכען].

ש י י נ ד ע ' ל ע
ש ל מ ה ' ל ע { ביידע אינאיינעם]. פאַר וואָס, זיידעניו,

פאַר וואָס?

ט ב י ה . פאַר וואָס? זאָג איך דאָך אייך — דערפאַר, וואָס מיר זענען אידען... זיי ווילען, מיר זאָלען זיין אויס אידען... נאָר מיר זאָגען: ניין, אידען זענען מיר געווען, און אידען וועלען מיר בלייבען!... מיר'ן זיי איבערלעבען!... אונזערע זיידעס האָט מען נאָך ערגערס געטהאָן — מע האָט זיי געברענט אויפ'ן פייער, גע-טרונקען אין וואַסער — און עס האָט ניט געהאָלפּען: אויסגע-פיהרט האָבען מיר!... געדענקט דאָס, קינדערלעך, געדענקט, וואָס דער זיידע זאָגט אייך — ס'וועט אייך אַמאָל צונאָך קומען... אייך

וועט אפשר זיין בעסער ווי אונז, געוויס בעסער, וואָרום ס'וועלען
קומען בעסערע צייטען, וואָס מ'עט פארשטעהן, אז מיר זענען אויך
מענטשען, גאָט'ס באַשעפּענישען... דערווייל זייט גרייט — מיר
פאַהרען... [צייטעל מינעט זיך די גאנצע צייט, וויל עפּים זאָגען].

צ י י ט ע ל. טאטע, האָב קיין פאַראיבעל ניט — כ'האָב
דיך געוואָלט עפּים פרעגען...

ט ב י ה. ווי אזוי מע פאַהרט קיין ארץ-ישראל?

צ י י ט ע ל. [וויל ארויף אויף איהרס]. ניין, ניט דאָס האָב איך
געוואָלט פרעגען...

ט ב י ה. וואָס זשע? דו ווילסט וויסען, וואָס וועלען מיר
דאַרטען טהון? — דאָס, וואָס אַלע אידען! וואָס ס'וועט זיין
מיט בל ישראל, וועט זיין מיט רב ישראל! מה נפשך:
הענט האָבען מיר? האָרעווען זענען מיר געוואוינט? און מענ-
טשען זענען דאָ אומעטום, און גאָט שמועסט מען ניט — מלוא כל
הארץ פבורו! ... [זיפצט]. אוראי טהוט מיר באַנג, אוראי איז מיר
שווער זיך צו שידען אַט מיט אַט די ווענט! [באווייזט אויף די געדיגע
ווענט]. אַט מיט אַט דער ערד! [ווייזט אראפּ אויף דער ערד]. איך
וואָלט קושען אַט די ווענט! איך וואָלט צוגעפאַלען צו אַט דער
ערד! וואָרום דאָ בין איך געבוירען, דאָ בין איך אויך אויפגע-
וואַכען, דאָ האָב איך געהאַט צרות, דאָ האָב איך געהאַט נחת,
פראַוודע מעהר צרות ווי נחת — נאָר דאָס איז אַ גאָט'ס זאָך...
[שטעהט-אויף פון דער ערד, גלייכט זיך אויס די ביינער, טהוט אַ קוק ארויס
איז פענסטער]. און אַט דער הויף? און אַט די פריזבע, און דער
גאַרטען, און אפילו אַט דאָס פאַרטשאַנעטע בוימעלע וועט זיך
מיר חלומ'ען ביינאכט אין דער פרעמד... און ועל פולם — דאָס
פערדעל. [זיפצט]. אוי, אַט דאָס פערדעל! אַ שטיק געזונט האָט
דאָס ביי מיר צוגענומען! איך זאָל האָבען אַ טבע פון וויינען,
וואָלט איך מיך צעוויינט... דער רחמנות מיט'ן צער בעל-יחיים...
[פויעז]. אָן, זעהסט דו? [ווייזט מיט דער האנט אויפ'ן ווינקעל]. דאָכט

זיך, וואָס? אַ קאַץ, אַ חיה... פון דעסטוועגען איז אויף דער קאַץ
אויך אַ רחמנות — מיר פאַהרען אוועק, און זי לאָזען מיר איבער
דאָ אליין. צער בעל־חיים...

צ י י ט ע ל [נעמט זיך אן מיט קוראזש]. אַז ס'איז יאָ אזוי, זאָג
זשע מיר, טאַטע, פאַר וואָס איז אויף אַ חיה מעהר רחמנות, מעהר
צער בעל־חיים, ווי אויף אַ מענטשען?

ט ב י ה. שטויא! ווער האָט דאָס דיר געזאָגט, אַז אויף אַ
חיה איז מעהר רחמנות, ווי אויף אַ מענטשען? דו האָסט פאַר-
געסען, וואָס מיר זאָגען יום־כּפור צו כּל־נדרים?...

צ י י ט ע ל. וואָס מיר זאָגען יום־כּפור ווייסט דו בעסער...
נאָר איך ווייס איין אנדער זאך... [שטעלט זיך איין, רעדט שטיל, נאָר
מיט אַ טאָן פון ווירדיגקייט, אזוי, אַז דאָס קוק ציטערט איהר]. איך ווייס, אַז
אַט פאַהרען מיר אוועקעט פון דאָנען, אויף שטענדיג, אויף אייביג,
מיר וועלען שוין צוריק אַהער נישט אומקעהרען זיך קיינמאָל... און
איין מענטשען לאָזען מיר דאָ איבער איינעם אליין, עלענד ווי
אַ שטיין...

ט ב י ה. וואָס באַלעבעטשעט זי? וואָסער מענטש? וואָ-
סער שטיין?...

צ י י ט ע ל [קוקט דרייסט און גלייך דעם פאַטער אין פנים אריין].
דו האָסט פאַרגעסען, טאַטע, אַז דו האָסט נאָך איין טאַכטער...

ט ב י ה. [איבערראַשט פון אומגעריכטקייט, בייט זיך שטאַרק אין גע-
זיכט, קאן זיך קיין אַרט ניט געפינען, פאַלטאָן אויף דער טאַכטער און נעמט
שרייען נאָר הויך אויף אַ קול]. איך האָב ניט נאָך קיין טאַכטער!
נישטאָ ביי מיר מעהר קיין טעכטער, נישטאָ און נישט געווען קיינ-
מאָל! דו הערסט, וואָס איך זאָג? [קלאַפט אין טיש. צייטעל האַט זיך
דערשראָקען. אינסטינקטיוו האַפט זי זיך אָן אין די קינדער].

ט ב י ה' ל ע [צו מביה'ן]. וואָס האָסט דו זיך צעשריגען,
זיידעניו?

ש י י נ ד ע ל ע [צו טביה'ן]. וואָס ביזערסט דו זיך אויף דער מאַמע? [דאָס ריהרט טביה'ן, און ער רעדט שוין מיט אַ טאָן נידעריגער].
ט ב י ה. אייער מאַמע פאָלגט ניט איהר טאַטען... אייער מאַמע ווייסט ניט פון כבוד-אָב... אייער מאַמע דער'רגז'ענט מיד... וואָס דער טאַטע זאָגט, זאָגט זי מיר קאפּויר... איך זאָג דיר נאָך אַ מאָל, צייטעל, און נאָך אַ מאָל, און נאָך צעהן מאָל, אַז איך האָב נישט מעהר קיין טעכטער! איך האָב נישט — און שוין!... [פארלעגט די הענט אַהינטער און שפּאַנטאַרום הייז און צוריק].

צ י י ט ע ל [וואָרט-איבער אַ וויילע, ביז דער כעס וועט איהם אַ ביסעל אפּגעהן]. דו אַליין זאָגסט, טאַטע, אַז ס'ע שטעהט געשריבען, דו ווייסט שוין וואו, אַז גאָט האָט רחמנות אויף אַלע זיינע באַשעפּע-נישען, אפילו אויף אַ וואָרעם...

ט ב י ה. האָסט געהערט קלינגען, און קאָנסט ניט נאָכזינגען... [שטעלט זיך אַפּ]. ס'ע שטעהט געשריבען אין... אין... [טראַכט]. איז אַטרייזשבייביתך שטעהט דאָס געשריבען: ו ר ח מ י ו ע ל כ ל מ ע ש י ו — דער אויבערשטער טהוט טהאָן שפּייזען אַלע זיינע באַשעפּענישען, פון אַ וויזעלטיער ביז אַ קליין ווערעמעל, און ביז אַ מילך אפילו...

צ י י ט ע ל. וואָרום ער האָט אויף דעם רחמנות...

ט ב י ה [פיהלט זיך געשלאָגען, שפּאַנט אַרום]. רחמנות... רחמנות... ער האָט רחמנות... פון רחמנות רעדט זי איצט מיט מיר... [שטעלט זיך אַוועק אַקעגען צייטלעך]. רחמנות? פון רחמנות רעדסט דו מיט מיר? וואו איז געווען איהר רחמנות דעמאָלט, ווען איך בין געלעגען, ווי אַ הונט, פאַר'ן גלח, ימח שמו וזכרו, זיך געוואָלגערט איהם פאַר די פיס [בויגט זיך אַיין]. געפויזשעט, ווי אַ וואָרעם?... פון וואָנעט ווייס איך, אַז זי איז ניט געווען אין צווייטען חדר דעמאָלט און געהערט איטליכס וואָרט — וואו איז געווען דעמאָלט איהר רחמנות? [שפּאַנטאַרום, בלייבט שטעהן, רעדט מיט'ן זעלבנעם טאָן פון איראַניע און פאַרביטערטקייט. — אין דער צייט, ווען ער שפּאַנטאַרום, געהען איהם נאָך די קינדער אקוראַט נאָך זיינע טריט:

ער שטעלט זיך אפ, שטעלען זיי זיך אויך אפ*]. און וואו איז זי געווען, בעת דיין מאמע עליוהשלום איז געלעגען אַט דאָ אויסגעצויגען אויף דער ערד, איבערגעדעקט מיט שוואַרצען? ... וואו איז געווען איהר רחמנות דעמאָלט?...

צ י י ט ע ל. דו אליין זאָנסט דאָך אָפּער, אַז אפילו גאָט איז מוחל די גרעסטע עבירה, אויב נאָר מע האָט חרטה און מע טהוט תשובה. און ווער נאָך ווייסט, אזוי ווי דו, אַלסדינג, וואָס סע שטעהט געשריבען?...

ט ב י ה. אַט טאָקי ווייל איך ווייס, דעריבער זאָג איך דיר אקוראט, אַז דערויף האָט מען נישט חרטה און דאָ העלפט ניט קיין תשובה! ... דער וואָס געהט איין מאָל אַוועק פון אונז, יענער קומט נישט מעהר צוריק! ... דאָס צווייגעל, וואָס מע רייסט אָפּ פון בוים — מוז פארטריקענט ווערען! ... דאָס פלעטעל, וואָס פאלט אָפּ — מוז פארפוילט ווערען! ... [דערוועגט פון דער ווייטע קארעלען אויף דער ערד, בויגט זיך אַז, הויבט עס אויף]. וואָס איז פאַר קארעלען? גויישע קארעלען — ווי קומען זיי אַהער?...

צ י י ט ע ל [נעמט ביי איהם די קארעלען, רעדט איז איין אַטעם]. דאָס איז איהרע קארעלען, איהרע קארעלען! ... און זי אליין איז אויך דאָ! ... זי האָט זיך אַרומגעקוקט! אַרומגעזעהען! זי האָט חרטה, טאטע, זי וויל צוריק! ... און ניט נאָר זי וויל צוריק — זי איז שוין געקומען צוריק און איז גרייט מיט אונז אינאיינעם איבערטראָגען אַלסדינג! דאָרט וואו מיר — דאָרט איז זי! ... [נעהט צו נאָר נאָהענט, רעדט שטילער]. זי איז געווען ביי דער מאַמע אויפ'ן קבר — דאָס ווייסט דו? זי פאַסט יום־כּפור, טאטע, דו הערסט? זי פאַסט יום־כּפור!...

ט ב י ה [צעמישט]. ווער איז געווען אויפ'ן קבר? ווער פאַסט דאָס יום־כּפור? וואָסערע לאָקשען? וואָסערע פלאָמען? וואָס — ווער — וועמען?

* דער אויטאר בעט — ניט שאַרזשירען! די קינדער טהוען דאָס ערנסט, די עלטערע באַמערקען ניט.

צ י י ט ע ל. וואָס הייסט ווער? חוה! פון חוה'ן רעדען מיר דאָך! ... [אין דער מינוט עפענט זיך די קינדער און עס רייסט זיך אריין חוה. באַגעגענט זיך מיט טביה'ס קוק, בלייבט זי שטעהן ביי דער טיר, אהן לשון, נאָר מיט גרויס ווירדע און מיט גדלות צונויפגעלעגט די הענט אויפ'ן האַרצען און קוקט דעם פאטער גלייך אין די אויגען אריין. די ערשטע מינוט טהוט זיך טביה אַ לאז צו דער דרויסענדיגער אַוועקצוגעהן, נאָר צייטעל פאַר- נעהט איהם אויף צופריהער און איהרע קינדער מיט איהר].

ט ב י ה [צו צייטלען מיט די קינדער]. לאַזט מיר! ... לאַזט מיר! ...!

צ י י ט ע ל. זאָל איך קרענקען! זאָל איך שטאַרבען אָט אַ דאָ מיט מיינע צוויי קינדער! ... [האַלט איהם צו, די קינדער וויינען]. ט ב י ה [פאַרטומעלט]. וואָס טהוט זיך דאָ? ביז איך טביה? אַדער איז דאָס אַ חלום? [ווייזט מיט דער האַנט]. דער כח הרמיון... די געפליטען...!

ח ו ה [געלאָסען און דרייסט]. נישט קיין חלום, נישט קיין דמיון, נאָר די ווירקליכקייט אַליין... איך האָב געהערט אַלסדינג, וואָס דאָ איז גערעדט געוואָרען — פון צווייגעלער, וואָס ווערען אָפגעריסען, און פון בלעטלעך, וואָס ווערען אָפגעפאלען... [געהט צו אַ פאַר שריט נעהענטער]. קיינער האָט קיין צווייגען נישט געריסען, און בלעטער זענען נישט געפאלען...!

ט ב י ה [חורט איבער]. „קיינער האָט קיין צווייגען נישט גע- ריסען, בלעטער זענען נישט געפאלען“ ... [צעשרייט זיך פלוצים אויף אַ קוק]. ס'אָ ליגען! יאָ געריסען! יאָ געפאלען! ...! [צעלאזט זיך אויף חוה'ן]. וואָן פון דאָנען!! וואָן פון מיינע אויגען — וואָן!!! ...!

צ י י ט ע ל [לויפט צו פאטער, קושט איהם די הענט]. טאטע! נאָט איז מיט דיר! וואָס טהוּסט דו, טאטע געטרייער?

ש ל מ ה' ל ע. זיידעניו, וואָס טהוּסט דו? פאַר וואָס טרייבסט דו די מוהמע חוה? ...!

ש י י נ ד ע ל ע. דאָס איז דאָך אונזער מוהמע חוה. זיידעניו! ...!

ט ב י ה [ווייל זיך ארויסרייסען פון די אייניקלעך]. אוועקט, ממזרים! אָנגעהאנגען זיך אויף מיר, ווי די קלעשטשעס! [האט באלד חרטה, וואָס ער בייזערט זיך אויף זיי, גלעט זיי איבער די קעפלעך]. טייערע קינדערלעך! אָרעמע שעפעלעך מיינע! פון וואָנען האָט איהר זיך אָהער גענומען אויף מיין קאָפּ? נאָט אייך גאָר אייניקלעך אַ פאָר אויף דער עלטער! ווי זאָגט אייוואָן זלאָדי: „נע מאַלאַ באַבאַ קלאָפּאַטי“... [פּוויזע]. עך, גאָלדע, גאָלדע! דאָס איז געווען אַ חכמה! זי, עלווה-שלום, פלעגט זאָגען: מע טאָר ניט זינדיגען, טביה, מע טאָר זיך ניט קלאָגען, ניט בייזערען, ניט זיין אין פעס... אמת, ווי איך בין אַ איד, אמת! פעס איז עבודה זרה... מיט פעס קאָן מען גאָרניט מאַכען... מאַכען קאָן מען נאָר מיט גוטען... מיט גוטען... טביה האָט פיינט זיך אָפּעסען דאָס האַרץ... טביה האָט לייעב יעדע זאך פריהער צו באַקלערען, באַ-טראַכטען, אַרומרעדען... וואָס וועט זיין פון דעם, אז מיר'ן זיך אלע היצען, אלע שפּרינגען פון דער הויט אַרויס, ווי מיר זאָגען אין דער הגדה פסח צום סדר: פּוֹלְנוּ חֲכָמִים, פּוֹלְנוּ נְבוֹנִים?... לאָמיר קאָרשט באַרעכענען, נאָר מיט אַ קלאָרען מח און מיט קאלטע לונגראָן-לעבער: וואָס איז דאָ געווען? וואָס איז פאָרגעקומען?

צ י י ט ע ל [אויפגעעבט]. אָט דאָס ווילען מיר דאָך! מיר ווילען מיט גוטען...

ט ב י ה [שלאַנט איהר איבער]. און איך וואָס וויל? איך וויל דען חלילה מיט בייזען? פאַר וואָס זאָל איך וועלען זיין בעסער פונ'ם רבונז-של-עולם? איהם שטעהט-אָן צו זיין אַ מוחל-עונות און אָנשרייבען אין סידור יום-כּפור צו פלעגדרי מיט גרויסע קידוש-לכנה-אותיות: סְלַח תִּי פֶּדְרִיך?!... נישט מעהר, אז ס'האָט זיך שוין יאָ אזוי געמאַכט, אז מיר קאָנען זיך דורכשמועסען, וואָלט איך דייך געוואָלט עפּים פרעגען... [צו חוה'ל, נישט קוקענדיג איהר גלייך אין פנים, נאָר מיט אַ זייט]. ווי אזוי האָסט דו נאָר-וואָס געהאט געזאָגט? קיינער האָט קיין צווייגעלעך ניט געריסען? בלעטלעך

נישט געפאלען? א ביסעל א זאג! [צו צייטלען]. טביה'ס טאכטער רעדט נישט גלאט... טביה'ס טעכטער — ניט געדאכט זאלען זיי ווערען!...

צ י י ט ע ל [צו חוה', שטארק אויפגעלעבט]. וואס זשע? איד האב פאלד געוואוסט, אז דער טאטע וועט...

ח ו ה [צו צייטלען]. אלץ איינס!... איד האב מיד קיין קאפ ניט איבערגעשראקען. איד האב איין מאל געזאגט, אז איד געה — געה איד... אויב ניט מיט אייך, איז נאך אייך... סאי ווי סאי, דארט וואו איהר — דארט איד. אייער אומגליק — מיין אומגליק.

ט ב י ה [אויף צו צייטלען]. דו הערסט ווערטער? דארט וואו מיר — דארט איז זי. אונזער אומגליק — איהר אומגליק. אט דאס איז א לשון! אט אזוי רעדט טביה'ס טאכטער, און אט אזוי באדארף זי רעדען!... אניט — וואס וואלט געווען דער חילוק צווישען מענדעל ווערעביווקער און טביה דעם מילכיגען?... אנו, טהוט א פרעג ביי מענדעל ווערעביווקער, וואו שטעהט „ברוגז רחם תזכור"? און לאז ער אייך זאגען, ווען זאגען מיר „סלחתי בדבריך", און וויפיעל מאל זאגען מיר „סלחתי בדבריך"? און וואס איז די טייטש „סלחתי בדבריך"? אזוי לאנג שמיסט מען איהם! א איד איין עס-הארץ איז ערגער פון א גוי!... [פויען]. נישמעהר, איין זאך: איד וואלט אפשר באדארפט צומאכען די אויגען און מיט'ן ערשטען קוק וואלט איד אפשר באדארפט מוחל זיין!... [חוה מאכט א באוועגונג אויף צו ענטפערען. צייטעל מאכט צו איהר מיט די הענט הינטער'ן פאטער'ס פלייצעס, זי זאל שווייגען]. איז מיר שלעכט: סטייטש, און וואו איז גאט? קעגען גאט איז מען דאך אזוי זינדיג! אזוי זינדיג!... נאך צוריק באטראכט איד מיך: וואס בין איד מחויב זיך אננעמען גאט'ס קרייודע?... [חאפט זיך אן ביים קאפ]. אכטי, רבנו של עולם! דו ביזט מיין עדות, אז איד האב נישט געבראכען דאס ווארט, נאך איד קאן נישט מעהר! [שרייט הויך]. איד קאן נישט! דו האסט אליין אנגעשריבען אין דיין הייליגער

תורה: פרחם אָב על בנים! וואָס בין איך שולדיג, אז זי איז פאַרט מיינס אַ קינד? [שלאגט זיך מיט דער האנט אין הארצען]. פאַרט איינגעפאַקען ביי מיר אין הארצען! אין דער נשמה! [צו חוה'ן, צענעמט ברייט די הענט]. קום אהער צו מיר, חוה'לע, דו ביזט מיינ קינד! ... [חוה פאַלט איהם אויפ'ן האלד. צייטעל האט אַרומגענומען איהרע צוויי קינדערלעך, וויינט שטיל].

פאַר האַנג פאַלט לאַנגזאַם.

ענדע.

מִשְׁנֵה לִשְׁמֵעַ

אינהאלט

7	דאס טעפעל
27	נענו
45	א ווייסע כפרה
55	דער יום-טוב'דיגער צימעס
65	א גגירישע פרעזשעניצע
71	איין עצה
93	ביי'ם דאקטאר
105	יוסף
135	חאבנע
153	ס'א ליגען!
163	דריי אלמנות
213	פון דער ריוויערא
221	ניטעל פורישקעוויטש
235	דאקטוירים
243	מיכטער גרין האט א דזשאב
251	א מעשה מיט א גרינקארן

דאס טעפעל

געשריבען אין יאָהר 1901.

דאס טעפעל

— רבי! איך וויל אייך פרעגען א שאלה וויל איך אייך.
איך ווייס נישט, צי קענט איהר מיך, צי קענט איהר מיך נישט.
איך בין יענטע בין איך, יענטע די קורעלאפניטשקע. איך האנדעל
מיט אייער האנדעל איך, מיט עופות, מיט גענז און מיט קאטשקעס.
איך האב מיר מיינע שטענדיגע קונה'טעס האב איך מיר, א צוויי-
דריי הייזער, האלטען זיי מיך אונטער, זאל זיי גאט געבען געזונט
און אלדאס גוטס; ווארום איך זאל נאך דארפען צאָהלען פריצענט,
וואָלט נישט געקלעקט די חלה אויף דער „המוציא“. האפ איך זי
דרייערעל האפ איך, א מאָל דאָ, א מאָל דאָרטען, דאָ גענומען,
דאָרט געגעבען, דאָרט געגעבען, דאָ גענומען — מע דרעהט זיך,
משטיינס געזאָגט! אוראי, וואָס זאָלט איהר קלערען, ווען מײן
כאָן עלייהשלוס זאָל מיר אַצינד לעבען — טע-טע-טע!...
האָטט אז מע וויל שמועסען דאָס אייגענע צוריק, האָב איך קיין
האַניג פאר איהם נישט געלעקט, וואָרום קיין פארדיענער, זאָל ער
מיר מוחל זיין, איז ער דאָך נישט געווען, נאָר געזעסען און גע-
לערענט, געזעסען אין געלערענט, און געהאַרעוועט האָב א יך,
און האָרעווען בין איך געוועהנט נאָך פון קינדווייז אויף, נאָך ביי
מײן מאמע עלייהשלוס, בתיה האָט זי געהייסען, בתיה די לעכט-
ציהערין, זי איז געווען א לעכטציהערין, פלעגט אויפקויפען חלב
ביי די קעבים און ציהען לעכט, חלב'ענע צעפלעך, מע האָט נאָך
נישט געוואוסט דעמאָלט פון קיין גאז און פון קיין לעמפלעך מיט

גלעזלעך, וואָס טרישטשען אלע מאָל, ערשט יענע וואָך געפלאַצט
ביי מיר אַ גלעזעל, און פאַר צוויי וואָכען אַ גלעזעל...
— יא, אַקעגען וואָס איז דאָס געקומען צו רעד? אַקעגען
דעם, וואָס איהר זאָגט: יונג געשטאַרבן... אז מײן משה-בנציון
על־יהשלוֹם איז געשטאַרבן, איז ער אַלט געווען סך־הכל זעפס
און צוואַנציג יאָהר. האָ? נאָך אַ מאָל: ווי אזוי זעפס און
צוואַנציג? נייענצעהן איז ער אַלט געווען צו דער חתונה, אַ יאָהר
אַכט איז פאַרהאַן אז ער איז געשטאַרבן, איז אינאיינעם נייענ-
צעהן און אַכט — אַפנים, אזוי גרויס ווי דריי און צוואַנציג. פאַר
וואָס זשע איז ביי מיר אויסגעקומען זעפס און צוואַנציג? ווייל
איך האָב פאַרגעסען די זיעבען יאָהר, וואָס ער האָט געקערענט.
דאָס הייסט, קרענקען האָט ער געקערענט אַ סך מעהר, ער איז געווען
פון תמיד אָן אַ קראַנקער, דאָס הייסט, אזוי איז ער אפילו געווען
אַ געזונטער, נאָר דער הוסט, דער הוסט האָט איהם אוועקגעלעגט!
ער פלעגט, נישט פאַר אײך געדאַכט, שטענדיג הוסטען, דאָס הייסט,
נישט שטענדיג, נאָר דעמאָלט, ווען דער הוסט איז אָנגעקומען,
פלעגט ער זיך פאַרהוסטען, און אז ער האָט זיך פאַרהוסט, האָט ער
געהוסט און געהוסט און געהוסט... די דאָקטוירים האָבען געזאָגט,
אז ס'איז ביי איהם אַ ספּאַזמע אזעלכע, דאָס הייסט, אזעלכעס,
וואָס אז מע וויל הוסטען, הוסט מען, און אז מע וויל ניט הוסטען,
הוסט מען ניט. שטראַס־גראַס, מאַך מיר אַ האַרמידער! ציעגען
זאָלען אזוי וויסען אין פרעמדע גערטנער שפּרינגען, ווי זיי וויסען,
די דאָקטוירים הייסט דאָס, ווער ס'האָט זיי געשלייערט!... אַט
האָט איהר רב אהרן דעם שוחט'ס יונגעל, יאָקעל הייסט ער, עס
האָט איהם וועה געטהאָן אַ צאָהן האָט איהם וועה געטהאָן, האָט
מען איהם געטהאָן אלסדינג, געשפּראַכען און געשטאַכען, און גע-
זעהען, אז עס העלפט נישט. געהט ער, יאָקעל הייסט דאָס, און
לעגט־אַריין אַ קנאַבעל אין אויהער אַריין, — מע זאָגט, אז ס'איז
אַ רפואה קנאַבעל צו צייהן־וועהטיג — האָט ער זיך געריסען אויף
די גלייכע ווענט, יאָקעל הייסט דאָס, און פונ'ם קנאַבעל זאָגט

ער נישט אויס. קומט דער דאָקטער און טאַפּט איהם ביים דופק. וואָס טאַפּסט דו איהם ביים דופק, דו נאַרישער לעקיש? ... אַודאי, מע זאָל איהם, יאָקלען הייסט דאָס, נישט געווען אָפּפיהרען קיין יעהופּעץ, וואָלט ער שוין איצטער אָנגעשפּאַרט, ווייסט איהר וואו? דאָרטען, וואו די שוועסטער זיינע, פערעל געבאָר, וואָס איז אַוועק געגאַנגען פון א גוט אויג, ניט פאַר אייך געדאַכט, אין קימפּעט... — יא, אַקעגען וואָס איז דאָס געקומען צו רעד? אַקעגען דעם, וואָס איהר זאָגט: איין אַלמנע... איך בין געבליבען איין אַלמנע, ניט דאָ געדאַכט, נאָך גאָר א יוגענט הייסט דאָס, מיט אַ קליין קינד און מיט אַ האַלבער שטוב אויף די „קבצניווקעס“, די אנדערע פון לייזער דעם סטאַליר'ס דירה, אויב איהר ווייסט; נישט ווייט פון דער באָר. וועט איהר דאָך פרעגען, וואָס עפּיס אַ האַלבע שטוב נאָר? מחמת די אנדערע האַלבע איז נישט מיינע; זי געהערט צו מיין שוואַגער געהערט זי, עזריאל הייסט ער, איהר קענט איהם, אַליין איז ער אַ וועסעלעקוטער, פון וועסעלעקוט, אַ שטערטעל אַזעלכעס, און האַנדלען האַנדעלט ער מיט פיש, און פאַרדיענט, קיין עין־הרע, זעהר שען, עס ווענדט זיך ווי דער טייך האַלט: איז אין דרויסען שטיל, האַפט זיך פיש, און אַז סע האַפט זיך פיש, איז וואָלוועל פיש; איז אין דרויסען אַ ווינט, האַפט זיך נישט קיין פיש, און ס'איז טייער פיש. נאָר גלייכער איז, אַז עס האַפט זיך און ס'איז וואָלוועל... אַזוי זאָגט ער, עזריאל הייסט דאָס. פרעג איך איהם: „וואָס איז דער שכל?\" זאָגט ער: „דער שכל איז אַ פּראָסטער שכל: איז אין דרויסען שטיל, האַפט זיך פיש, און אַז סע האַפט זיך פיש, איז וואָלוועל פיש; איז אין דרויסען אַ ווינט, האַפט זיך נישט קיין פיש, און ס'איז טייער פיש. נאָר גלייכער איז, אַז עס האַפט זיך און ס'איז וואָלוועל...\" זאָג איך: „יא, אָבער וואָס איז דער שכל?\" זאָגט ער: „דער שכל איז אַ פּראָסטער שכל: איז אין דרויסען שטיל, האַפט זיך פיש, און אַז סע האַפט זיך פיש, איז וואָלוועל פיש...\" „טפו זאָלסט דו ווערען! — זאָג איך צו איהם. — געה טענה מיט אַ גראָבען יונג...“

— יא, אַקעגען וואָס זשע איז דאָס געקומען צו רעד ? אַקעגען דעם, וואָס איהר זאָגט : איין אייגענע דירה... אודאי איז גלייכער איין ווינקעלע איין אייגענס, איידער שלעפען זיך אין שכנות. ווי זאָגט איהר : „מיינס איז נישט יענעמס!“... האָב איך מיר, הייסט דאָס, מיינ האַלבע שטוב, א שטיקעל נחלה, נישט צו פאַר-זינדיגען. נאָר איך בעט אייך, צו וואָס פאַדאַרף איין אַלמנה, משטיינס געזאָגט, מיט איין-און-איינציג קינד א גאַנצע האַלבע שטוב ? פאַרהאַן וואו דעם קאָפּ אַנידערלעגען — גענוג ! ופּפּרט, אַז מע פאַדאַרף זי דעקען, די שטוב, זי שטעהט שוין היבשע עטליכע יאָהר נישט געדעקט שטעהט זי ; דעקוטשעט ער מיר, דער זיסער שוואַגער מיינער, עזריאל הייסט דאָס, מע זאָל זי דעקען !... „צייט, זאָגט ער, מע זאָל זי דעקען !“ „נו, זאָג איך, למאי זשע דעקט מען זי נישט ?“ זאָגט ער : „לאָמיר זי דעקען“... זאָג איך : „לאָמיר זי דעקען“... דעקען-דעקען, דעקען-דעקען — און דערביי בלייבט דאָס. וואָרום אויף דעקען פאַדאַרף מען שטרוי, פון שינדעל שמועסט מען נישט, וואו האָב איך אויף שינדעל ? פאַר-דינג איך צוויי חדרים פאַרדינג איך. אין איין חדר'על זיצט ביי מיר חייס-חנה דער טויבער, איין אַלטער מאַן, שוין עובר-בטל. די קינדער צאָהלען מיר פאַר איהם פינף גילדען א וואָך דיר-הגעלט, און עסען עסט ער ביי זיי, א טאָג איבער א טאָג, דאָס הייסט, א טאָג עסט ער און א טאָג פאַסט ער, און דעם טאָג, וואָס ער עסט, עסט ער אויך מכות. אַזוי זאָגט ער, חייס-חנה דער טויבער. און אפשר איז דאָס א ליגען אפשר ? אַלטע לייט האָבען ליעב וואָר-טשען ; וויפיעל מע גיט זיי, איז ווינציג, וואו מע זעצט זיי, איז שלעכט, און וואו מע לעגט זיי, איז האַרט...

— יא, אַקעגען וואָס איז דאָס געקומען צו רעד ? אַקעגען דעם, וואָס איהר זאָגט : שכנים... קיין גוטער איד זאָל זיי נישט קענען ! מילא יענער, דער טויבער, איז א טויבער, האַטש א שטי-לער שכן, ווי זאָגט איהר : מע הערט איהם נישט און מע זעהט איהם נישט... האָט מיך אָפּער דער גוטער יאָהר געטראָגען, איך

זאל דעם אנדערען חדר פארדינגען דער מיטניטשקע, גנעסי הייסט זי. זי האלט א קלייטעל פון מעהל האלט זי. א גוטע שמוקע! ... תחילת, איהר זאלט זעהען, איז זי געווען ווייך, ווי א האַניגטייגעל, קוצעניר-מוצעניו, נשמה'ניו, הארצעניו, זי וועט מיר דאָס, זי וועט מיר יענעם... וואָס באַדאַרף זי דען, משטיינס געזאַגט? א שטיקעל אויווען אויף צושטעלען דאָס טעפעל, איין עק בענקעל אויף אויס-זאלצען דאָס שטיקעל פלייש איין מאָל אין וואָך, און א ברעג טישעל אויף אויסקאַטשען א בלעטעל לאַקשען איין מאָל אין א יובל... „און די קינדער, זאָג איד, וואו וועט איהר אַחינטהון די קינדער אייערע וואו? איהר האָט דאָך, גנעסי, זאָלען געזונט זיין, קליינע קינדער האָט איהר דאָך!“ ... „ווייס איד, זאָגט זי, וואָס איהר רעדט, יענטע-לעבען! איהר ווייסט דען, וואָס דאָס איז פאַר קינדער? בערליאַנטען, נישט קיין קינדער! זומער-לעבען וואַלגערען זיי זיך אין דרויסען א גאַנצען טאָג, און ווינטער פאַר-קלויבט מען זיך אויפ'ן אויווען, ווי די שעפעלעך, און מע הערט נישט פון זיי קיין פיפס. איין חסרון נאָר, וואָס זיי דאַרפען, קיין עין-הרע, א סך, האָבען ליעב קייען, פיקערס, קיין עין-הרע...“ נו! אוראי האָב איד מיר געקויפט איין אומגליק אויף מיינע שונאימ'ס קעפ! מילא קינדערלעך — איינס און איינס, איבער-געוואַשענע, גאָט זאָל נישט שטראָפּען פאַר די רעד, א שטיקעל ברויט איז פאַר זיי נישט אויפצועסען! טאָג ווי נאַכט איז ביי זיי הו-הא! מע שרייט און מע קוויטשעט, מע הרג'עט זיך און מע שלאָגט זיך — א גיהנם! וואָס זאָג איד א גיהנם? דער גיהנם, זאָג איד צייד, איז גאָלד! ... נאָר מיינט נישט, אז איהר זענט פאַרטיג. דאָס וואָלט נאָך געווען א האַלבע צרה, וואָרום א קינד קאָן מען איינשטילען: א זעץ, א פאַטש, א קניפ — פאַרט א קינד! האָט איהר גאָט געגעבען א מאן, עוזר הייסט ער; איהר מוזט איהם קענען, ער איז אונטער-שמש אין אונטערשטען קלייזעל, נעבאָך א פּיט'ער איד, און, דאַכט זיך, גאָר נישט אזא גרויסער נאַר אויך; זאָלט איהר הערען, ווי זי באַגראָבט איהם, גנעסי הייסט

דאָס: עוזר, אַהין! עוזר, אַהער! עוזר, דאָס! עוזר, יענעם!
עוזר-עוזר! עוזר-עוזר!... און ער — אָדער ער זאָגט דאָס
ווערטעל (ער איז נאָך אַ ווערטעלזאָגער צו די צרות), אָדער ער
רוקט אָן דאָס היטעל און געהט אוועק... ס'איז נאָר, זאָג איך אײך,
אַ הצלחה און גענוג!...

— יא, אַקעגען וואָס איז דאָס געקומען צו רעד? אַקעגען
דעם, וואָס איהר זאָגט: שלעכטע ישכנים... שלעכט צו שלעכט
איז נישט גלייך! לאָז מיר דאָס דער רבונד-של-עולם נישט פאַר-
רעכענען פאַר קיין לשון-הרע; איך דארף אויף איהר, וואָס איז
שייך, קיין שלעכטס נישט רעדען. וואָס האָב איך צו איהר? זי
איז אַ אידנע, וואָס האָט לייעב געבען אײן אַרעמאָן אַ שטיקעל
ברויט. נאָר דער גוטער יאָהר זאָל זי וויסען: אַז עס קומט איהר
אָן די מאַנקאַליע — זאָל גאָט שומר ומציל זיין! ס'איז אַ בזיון
צו דערצעהלען: קיין אַנדערען וואָלט איך דאָס געוויס נישט
געזאָגט, נאָר ביי אײך, ווייס איך, וועט דאָס זיין אַ סוד... ששש...
זי פאַטשט איהם אונטער... דעם מאָן, הייסט דאָס... אַז קיינער
זעהט נישט... „אי, זאָג איך צו איהר, גנעסי, גנעסי! ווי האָט
איהר קיין מורא נישט פאַר גאָט? פאַר גאָט ווי האָט איהר קיין
מורא נישט?“... זאָגט זי: „ס'איז נישט אײער באַבע'ס דאָנה...“
זאָג איך: „אַ שענע ריינע פפרה...“ זאָגט זי: „לאָז דער זיין
די פפרה, ווער עס קוקט אריין אין יענעמ'ס טעפּעל...“ זאָג איך:
„לאָז דעם אַרויס די אויגען, ווער עס האָט קיין בעסערס נישט גע-
זעהען...“ זאָגט זי: „לאָז דעם פאַרלעגען, ווער עס הערט זיך
צו...“ וואָס זאָגט איהר אויף אזאַ פּיסקאַטע?...

— יא, אַקעגען וואָס זשע איז דאָס געקומען צו רעד? אַקעגען
דעם, וואָס איהר זאָגט: איך האָב לייעב ריין... למאי זאָל איך
לייגענען? איך האָב טאַקע לייעב, ס'זאָל זיין ריין אין איטליכס
ווינקעלע. וואָס קומט מיר דערפאַר? קאָן זי אפּשר נישט ליידען,
גנעסי הייסט דאָס, למאי ביי מיר איז ריין, ביי מיר איז שטען, ביי
מיר איז ציכטיג, ביי מיר איז ליכטיג. און ביי איהר? איהר

זאָלט זעהען — תמיד חושך, שטענדיג פינסטער, פארטייאָפּעט און פארשליאָפּעט ביז'ן האַלז, די פאָמוניצע פול ווי איין אויג — טפו! ... קומט דער פריהמאָרגען — איז הימעל עפען זיך! ס'איז דען קינדער? שדים, נישט קיין קינדער! פונקט ווי מיין דוד'על, להבדיל באַהם הברלות! וואָרום מיין דוד'על זאָל געזונט זיין איז דאָך אַ גאנצען טאָג אין חדר איז ער, און קומט ביינאכט, נעמט ער זיך צו דער אַרבייט: אָדער ער דאווענט, אָדער ער לערענט, אָדער ער קוקט אזוי אַרײַן אין אַ ספר קוקט ער. און איהרע קינדערלעך — גאָט זאָל נישט שטראָפּען פאַר די רעד! אָדער סע עסט, אָדער סע וויינט, אָדער סע שלאָגט זיך קאָפּ אָן וואַנט... איהר פארשטעהט? בין איך שולדיג, אז גאָט האָט זי געבענטשט מיט אזאַ האַליאָסטער פון סאוואלעס און פון גאַנצעס, און מיר האָט ער געשענקט אזא מתנה, אַ שטיק גאָלד, אַ בעריליאַנט, עס זאָל מיר נאָר נישט פאַר-שטעהרט ווערען, רבונד-של-עולם, וואָרום ער קאָסט מיך גענוג טרערען קאָסט ער מיך! קוקט נישט, וואָס איך בין אַ אידנע! אַ מאַנסביל אויף מיין אָרט וואָלט דאָס געוויס נישט איבערגע-טראָגען! עס זאָל אייך צו קיין חרפה נישט זיין. פאַרהאַן מאַנס-בילען אַזעלכע, וואָס זענען טויזענט מאָל ערגער פון ווייבער זענען זיי; אז סע קוועטשט זיי צו עפּיס אַ זאָך, ווייסען זיי נישט, וואו זיי זענען אין דער וועלט... וואָס דארפט איהר אַ סך ראיות? אָט נעמט, לבישל, יאָסי משה-אברהם'ס: בל-זמן פרומע-נעחע האָט איהם געלעבט, האָט ער זיך געהאַלטען, און אז זי איז, נישט דאָ געדאַכט, געשטאַרבּען, האָט ער אָפּגעלאָזט הענט און פיס און לייב און לעבען... „רב יאָסי, זאָג איך צו איהם, גאָט איז מיט אייך! מילא, אז סע שטאַרבּט אַ ווייב, וואָס זאָל מען טהון? ס'איז אַ גאָט'ס זאָך!“... ה' לקח ה' נתן, ווי אזוי שטעהט דאָרטען געשריבען ביי אונז אין די הייליגע ספרים? אייך באַדאַרף מען נישט דערצעהלען, מסתמא ווייסט איהר בעסער... — יא, אַקעגען וואָס זשע איז דאָס געקומען צו רעד? אַקעגען דעם, וואָס איהר זאָגט: אַ בן-יחיד... ער איז ביי מיר איין-און-

איינציגער, ווי זאגט איהר: איין אויג אין קאפ, דוד'על הייסט עס. איהר קענט איהם נישט? ער הייסט נאך מיין שוועהר דוד-הערש הייסט ער. איהר זאלט איהם זעהן — אינגאנצען דער פאטער, איהם צו לענגערע יאהר, אינגאנצען משה-בנציון, אפילו די וואוסס די אייגענע, און דאס פנים — ווי ביי איהם, עליו השלום: געל, אויסגעדארט, אויסגעדיווערט, הויט און ביינער, און שוואך, שוואך, אויסגעמוטשעט נעבאך פונ'ם חדר, פון דער גמרא... „אבער גענוג דיר, זאג איך צו איהם, גענוג דיר, זוהנעניו, רוח זיך אפ א ביסעל, זעה וואס פאר א פנים דו האסט, נעם עפּיס אין מויל אריין, זאג איך, עס עפּיס, טרינק עפּיס, נא דיר א גלעזעל ציקאריע נא דיר!“... „ציקאריע, זאגט ער, טרינק בעסער אליין, מאמע; דו האָרעוועסט, זאגט ער, איבער'ן פּת. איך וואלט דיר בעסער געהאלפּען, זאגט ער, טראָגען דעם קאשעק פונ'ם מארק“... „ס'א משל! — זאג איך. — וואס רעדסט דו וואס? דו ווייסט, וואס דו רעדסט? וואס הייסט, דו וועסט טראָגען קאשעקעס? ניט דערלעבען וועלען דאס מיינע שונאים, איך האָב גענוג שונאים! דו באדארפסט, זאג איך, לערנען, זיצען און לערנען!“... און בשעת מעשה קוק איך אויף איהם, אויף מיין דוד'לען הייסט דאס, — אינגאנצען ער, עליוהשלום, אפילו מיט'ן הוסט, פארפינסטערט און פארוויסט בין איך געוואָרען! יעדער הוסט, וואס ער טהוט, רייסט מיר אויס א שטיק האַרץ! וואָרום איידער איך האָב איהם דערלעבט צו זעהן א שטיקעל מענטש, זענען מיר גוט די אויגען אַרויסגע-קראַכען! אז בסך-הכל, דארפט איהר וויסען, האָט זיך גאָר קיינעם נישט געגלויבט, אז דאס קינד זאל בלייבען לעבען זאל דאס, וואָרום וואו ערגיין א שלאק, א צרה, א חולאת — איז דאס געווען ביי איהם: טאָמער ווילט איהר מאָזלען — איז מאָזלען, פאָקען — איז פאָקען, און דיפּטעריטען, און שקארלאטינעס, און זאוועלקעס, און זוביטשעס, און וואס ניט?... די נעכט, וואס איך בין אויס-געזעסען איבער איהם, זאל מיר גאָט ניט רעכענען; אפנים, אז די טרערען מיינע, און א ביסעל טאקי זכות-אבות האָבען זיך אריינג-

געמישט, און איך האָב קוים־קוים דערלעבט די בר־מצוה זיינע!
 מיינט איהר דאָך, אז ס'איז איין עק? הערט זשע אויס איין
 אַנטיק: באַדאַרף ער ניט געהן איינמאָל ביינאַכט, ווינטער איז
 דאָס געווען, פונ'ם חדר, און באַגעגענען עפּים איינעם אָנגעמאָן
 אין גאָלע ווייסען און פאַטשען מיט ביידע הענט? ... אוראי האָט
 זיך נעבאָד דאָס קינד איבערגעשראַקען אויף טוידט און איז אנידער־
 געפאַלען חלשות אויפ'ן שניי, און מע האָט איהם געבראַכט אַהיים
 א טוידטען האָט מען איהם געבראַכט, קוים־קוים אָפּגעמינטערט;
 און אז מע האָט איהם אָפּגעמינטערט, האָט ער זיך ערשט דעמאָלט
 אנידערגעלעגט, א וועהטיג איז דער מאַמע זיינער, און איז אָפּ־
 געלעגען אין א העליש פייער אזוי גרויס אזוי קליין, ווי זעפּס
 וואָכען! ... ווי אזוי איך האָב איבערגעלעבט אָט דאָס שטיקעל
 צייט — איז טאַקי נאָר א נס מן השמים! וואָס האָב איך דעמאָלט
 נישט איבערגעטהאָן? געגעבען נדרים, פאַרקויפט איהם און צוריק
 אויסגעקויפט, צוגעזעצט איהם נאָך א נאָמען (היים־דוד־הערש),
 און טרערען — טרערען, ווער רעדט פון טרערען? „גאָטעניו, האָב
 איך גע'טענה'ט צום רב־נו־של־עולם, ווילסט מיר שטראָפּען?
 שטראָף מיר מיט וואָס דו ווילסט, נאָר מיין קינד זאָלסט דו ביי
 מיר ניט צונעמען זאָלסט דו ניט!“ ... און אז גאָט האָט מיר גע־
 שענקט די מהנה, ער איז געזונט געוואָרען, מאַכט ער צו מיר:
 „דו ווייסט, מאַמע? איך קאָן דיר אָפּגעבען א גרוס פונ'ם טאַטען.
 דער טאַטע איז ביי מיר געווען צוגאַסט.“ ... דערהערט די דאָזיגע
 ווערטער, איז מיר שיער די נשמה אַרויס, און דאָס האַרץ — טיאָך־
 טיאָך־טיאָך! ... „לאָז ער זיך מיהען, זאָג איך. א סימן, אז דו
 וועסט, אם ירצה השם, לאַנג לעבען און זיין געזונט.“ ... אזוי זאָג
 איך איהם, און דאָס האַרץ — טיאָך־טיאָך־טיאָך! ... ערשט אָט־
 שפּעט, אין א צייט אַרום, ווער איך געוואָהר, אז דער, וואָס איז
 געווען אָנגעטהאָן אין ווייסען און געפאַטשט מיט די הענט, ווייסט
 איהר, ווער דאָס איז געווען? אַנו, טרעפט, רבי, איהר זענט דאָך
 א חכם! — רב ליפא איז דאָס געווען, ליפא דער וואַסער־פיהרער!

ער האָט זיך יענעם טאָג, פאַרשטעהט איהר מיר, געקויפט אַ נייעם פעלץ אַ ווייסען, און מחמת דער פראַסט האָט געברענט, האָט ער זיך געוואָלט אַ ביסעל דערוואַרעמען, האָט ער געפאַטשט אַ האַנט אָן אַ האַנט — מיינע צרות אויף זיין קאָפּ! האָט איהר געהערט אַ השגה, אַ איד זאָל זיך אָנטהון אין אַ ווייסען פעלץ גאָר אין מיטען דרינען? ...

— יא, אַקעגען וואָס איז דאָס געקומען צו רעד? אַקעגען דעם, וואָס איהר זאָגט: געזונט... געזונט — דאָס איז דער עיקר. אזוי זאָגט דער דאָקטער אונזערער און הייסט מיר, איך זאָל איהם פילנעווען זאָל איך איהם, קאָכען יאָיכלעך, אַלע טאָג אַ יאָיכלע, זאָגט ער, האָטש פון אַ פערטעל עוף, אויב איך קאָן, זאָגט ער, אויספיהרען, האָדעווען איווע, זאָגט ער, מיט מילך און מיט פוטער און מיט טשעקאָלאַד, אויב איך קאָן, זאָגט ער, אויספיהרען... אַ שענער משל — אויב איך קאָן אויספיהרען? אַפנים, ס'איז דען פאַרהאַן איין זאך אויף דער וועלט, וואָס איך זאָל פון דוד'על'ס וועגען ניט קאָנען אויספיהרען? ס'איז עפּיס אַ תירוץ? און אז מע זאָל מיר זאָגען, אַשטייגער, בדומה למשל: געה, יענטע, גראַב ערד, האַק האַלץ, טראָג וואַסער, קנעט לעהם, באַגנב'ע אַ קלויסטער, אַבי פון דוד'על'ס וועגען — איז אפילו אין מיטען האַלבע נאַכט אינ'ם גרעסטען פראַסט! אַט האָט זיך איהם פאַרוואָלט היינטיגען זומער ביכלעך אַזעלכע, ספרים מסתמא, וואָס איך האָב זיי. ניט. און מחמת איך געהאָרין אין די גרעסטע הייזער געה איך, האָט ער מיר געבעטען, טאָמער קאָן איך איהם קריגען די דאָזיגע ביכלעך, צי די ספרים, און האָט מיר פאַרשריבען אויף פאַפיער האָט ער מיר. קום איך צו געהן און באַווייז דאָס פאַפיער און בעט ביי זיי די ביכלעך, צי די ספרים, איין מאָל און צוויי מאָל און דריי מאָל. לאַכען זיי פון מיר: „צו וואָס טויג אייך, יענטע, אַזעלכע ביכער? איהר האָדעוועט מיט זיי די עופות, די גענז מיט די קאטשקעס?“ ... „לאַכט, לאַכט, טראַכט איך מיר, אַבי מיין דוד'על וועט האַפּען אין וואָס אַריינצוקוקען וועט ער האַפּען“ ... גאַנצע נעכט, גאַנצע נעכט

קומט ער אריין אין די דאָזיגע ביכלעך, צי די ספרים, און בעט מיך, איך זאָל איהם ברענגען נאָך און נאָך. וועל איך איהם זשאַלעווען? טראָג איך אָפּ די און נעם נאָך... קומט צו געהן אַ חכם אַ דאָקטער און פרעגט מיך, צי קאָן איך אויספיהרען פון זיינטוועגען אַלע טאָג אַ יאָיכעל האָטש פון אַ פערטעל עוף? און פון דריי פערטעל עוף, אַז מע באַדאַרף, וועל איך קוקען אויף דרך־אָרץ? פון וואָנען נעמען זיך, פרעג איך אייך, אַזעלכע דאָקטוירים אויף דער וועלט? וואו וואַפּסען זיי אויס? אויף וועלכע הויזווען ראָשטשינעט מען זיי און אויף וואָסער אויווען באַקט מען זיי?...

— יא, אַקעגען וואָס איז דאָס געקומען צו רעד? אַקעגען דעם, וואָס איהר זאָגט: יאָיכלעך... שטעל איך איהם צו אַלע טאָג אַ יאָיכעל פון אַ פערטעל עוף, און פאַרנאָכט, אַז ער קומט צו געהן פונ'ם לערנען, עסט ער, און איך זען מיך אוועק אַקעגען מיט איין אַרבייט אין דער האַנט און ווער גרעפער ווי לענגער ווער איך, און איך בעט גאָט, גאָט זאָל מיר העלפּען, איך זאָל איהם מאַרגען, אסירצה־השם, וויעדער קאָנען צושטעלען אַ יאָיכעל פון אַ פערטעל עוף... „מאַמע, זאָגט ער מיר, פאַר וואָס עסט דו נישט מיט מיר?“ „עס געזונט, זאָג איך, איך האָב שוין אָפּגעגעסען“... „וואָס האָסט דו געגעסען?“ זאָגט ער. „וואָס איך האָב געגעסען, זאָג איך, האָב איך געגעסען, אַבי איך האָב שוין געגעסען. עס געזונט!“ און אַז ער לערענט־אָפּ די ביכלעך, צי די ספרים, נעם איך ערשט דעמאָלט אַרויס פונ'ם אויווען אַ פאַר געפאַקענע קאַרטאָפּעל נעם איך, אָדער איך רייב אָן אַ שטיקעל ברויט מיט ציפּעלע רייב איך, און מאַך מיר אַ סעודה... און איך שווער אייך בנאמנות, איך זאָל אַזוי דער־לעבען אָן איהם נחת מיט אַלדאָס גוטס, אַז איך האָב הנאה פון דער דאָזיגער ציפּעלע אַ סך מעהר, ווי פון דעם שענסטען געפראָך טענס, ווי פון דער בעסטער יויד, וואָרום איך דערמאן מיך, אַז דו'רעל האָט, קיין עין־הרע, געגעסען אַ יאָיכעל פון אַ פערטעל עוף, און, אסירצה־השם, אויף מאַרגען איז וויעדער פאַרהאַן אַ יאָיכעל פון אַ פערטעל עוף!... איין שטיקעל חסרון נאָר — אָט דאָס

הוסטען, וואָס ער הוסט געבאָך אַלע מאָל: קאַח־קאַחי! קאַח־קאַחי! ... איך בעט דעם דאָקטער בעט איך, ער זאָל איהם עפּים געבען צום הוסט. זאָגט ער: „וויפּיעל איז אַלט געווען דער מאַן מיינער, משה־בנציון על־יהשלוֹם, בשעת ער איז געשטאָרבען, און פון וואָס איז ער געשטאָרבען?“ ... „פּונ'ם טוידט, זאָג איך, איז ער געשטאָרבען, פּונ'ם טוידט. ס'איז איהם אויסגעגאַנגען, זאָג איך, יאָהרען, איז ער געשטאָרבען... וואָס איז דאָס פאַר אַ משל אַהערצוצו?“ ... „איך פאַדאַרף דאָס וויסען, זאָגט ער, איך האָב באַטראַכט אייער זוהן, איהר האָט אַ וואוילען זוהן, אַ געראַטענעם...“ „אַ שענעם דאַנק אייך, זאָג איך, דאָס ווייס איך אליין. איהר גיט מיר בעסער אַ רפואה צום הוסט גיט מיר, ער זאָל אויפהערען הוסטען זאָל ער מיר...“ „דאָס קאָן מען גיט, זאָגט ער, איהר דאַרפט נאָר, זאָגט ער, אַכטונג געבען, ער זאָל ווינציגער לערנען...“ „וואָס דען, זאָג איך, זאָל ער טהון?“ „ער זאָל עסען אַ סך, זאָגט ער. און געהן שפּאַצירען אַלע טאָג, און דער עיקר — נישט זיצען ביי־נאַכט איבער די ביכער. אויב עס איז איהם באַשערט, זאָגט ער, זיין אַמאָל אַ דאָקטער, וועט ער נישט אָנוועהרען שפּעטער מיט עטליכע יאָהר...“ „וואָס עס האָט זיך מיר גע'חלומ'ט, טראַכט איך מיר, יענע נאַכט און היינטיגע נאַכט און אַ גאַנץ יאָהר! עפּים רעדט ער נישט צו דער זאַך, טאַקי נאָר ווי אַ דולער רעדט ער! וואָס הייסט, מיין דוד'על וועט זיין אַ דאָקטער נאָר? פאַר וואָס זאָל ער בעסער גיט זיין קיין גופערנאָטער פאַר וואָס?“ ... קום איך צו געהן אַהיים און דערצעהל דאָס מיין דוד'לען דערצעהל איך דאָס, ווערט ער רויט ווי פייער און רופט זיך אָן צו מיר: „ווייסט דו וואָס, מאַמע? געה נישט מעהר צום דאָקטער און רעד נישט מיט איהם...“ „איך וויל שוין אפילו, זאָג איך, זיין פנים גיט אַנקוקען! איך זעה דען גיט, אז ער איז אַ חושים?“ ... אַ דאָקטער זאָל דיר האָבען אַ מאָדנע טבע, לייעב האָבען זיך אַריינלאָזען אין אַזעלכע דרכים, נאָר אויספרעגען פיי'ם חולה: פון וואָס ער לעבט, און ווי אזוי ער לעבט, און וואו נעמט ער אויף צו לעבען? ... וואָס

געהט דאס דרך און ? מע שענקט דיר א האלב קערבעל ? — נעם און פארשרייב א רעצעפט !...

— יא, אקעגען וואס זשע איז דאס געקומען צו רעד ? אקעגען דעם, וואס איהר זאגט : מען איז פסדר פארטארעראמט... אודאי איז מען פארטארעראמט און מע שלאפט אין שלייער, אז מע האט א קאשעק מיט אייער, מיט עופות, מיט גענז און מיט קאטשקעס, און עטליכע נגידות'טעס אויף זיך, וואס איטליכע וויל פריהער, האט מורא, טאמער האט יענע אויסגעקלויבען די בעסטע אייער מיט די שענסטע עופות. ווען האב איך צייט, זאגט שוין איהר אליין, קאכען יאכיכלעך, אז איך בין קיינמאל ניטא אין דער היים ? נאך א איד א למדן, ווי זאגט איהר, גיט זיך איין עצה : גאנץ פריה, איידער איך קלויב מיך ארויס אין מארק, הייץ איך איין אין אויווען הייץ איך, נאכדעם חאפ איך מיר אראפ אויף א מינוט און זאליראויס דאס פערטעל עוף זאלץ איך, און געה אויף דער ארבייט, און חאפ מיך וויעדער אראפ און גיס-אפ דאס פלייש ווי איך, און שטעל-צו דאס טעפעל שטעל איך, און בעט זי, די שכנה מיינע, גנעסין הייסט דאס, זי זאל אכטונג געבען אויפ'ן טעפעל זאל זי, דאס הייסט, אז דאס טעפעל וועט פארזידען, זאל זי דאס צודעקען מיט דער פאקרישקע און פארשארען מיט אש — א גרויסע ארבייט, משטיינס געזאגט ! וויפיעל מאל מאכט זיך, אז איך קאך-אפ פון איהרעטוועגען א גאנצע וועטשערע ? מען איז דאך עפס אידען, וועה איז מיר, מע זיצט דאך צווישען מענטשען, גיט אין קיין וואלד זיצט מען !... און שפעטער, אויפדערנאכט, אז איך קום אהיים פון דער ארבייט, צעבלאז איך ערשט א פייער צעבלאז איך, און ווארעס-אן דאס טעפעל, און ער עסט א פריש יאכיכלע עסט ער... וואלט, דאכט זיך, געווען גוט, איא ? איז דאך אבער מין שכנה, גיט אויסגערעדט זאל זיין, מחילה א גרויסע... איך וויל גיט זאגען וואס... איז זי זיך מיישב היינט אין דער פריה און שטעלט זיך אוועק קאכען פון איהרע קינדער'ס וועגען א מילכיגען אַנפייסען — האלעטיקעס אָדער באלאפעשקעס מיט מילך. וואס איז דאס פאר

א מאכל באלאבעשקעס מיט מילך? און וואָס עפּים פּלוצים אין מיטען מיטוואָך שבת-צורנאכט? לאָז מיר אזוי וויסען אַ ביזנעס וועטשער! אַ מאָדנע אידענע אָט די מיטניטשקע! ביי איהר איז אָדער גאָר, אָדער גאָרניט. דריי טאָג קאָן אוועקגען, זאָל זי ניט צעלענען קיין פייער אין אויווען, און פּלוצים קומט איהר אָן — זאָל זי נעמען אַנבויטען אַ גאנצע פּאַמוניצע, פּלומרשט אַ הירזשע-נעם קאָליש אָדער אַ קרופּניק, וואָס מע באַדאַרף אַנטהון אַ פּאַר ברילען, מע זאָל דאָרטען דערזעהען אַ הירזשעלע, אָדער גאָר אַ טאָפּ מיט פּישקאַרטאָפּליס, וואָס די ציבעלעס לאָזען זיך הערען פאַר אַ מייל און פונ'ם פעפּער, וואָס זי האָט אַנגעפּעפּערט, געהען זיי אום נאָכדעם אלע אַ גאנץ מעת-לעת, האַלטען אָפּען די מיילער און האַקען: הוּא-הוּא!...

— יא, אַקעגען וואָס זשע איז דאָס געקומען צו רעד? אַקעגען דעם, וואָס איהר זאָגט: שלים-מזל... איז זיך מיישב די שכנה מיינע און פאַרקאַלאָטשעט באלאבעשקעס פון רעטשענע מעהל און שטעלט-צו אַ קריגעל מיט מילך שטעלט זי אין אויווען, סע זאָל אויפּוידען, און צווישען די קינדער איהרע ווערט אַ שמחה, אַ גדולה, טאַטעניו! זיי האָבען קיינמאָל ניט געזעהען קיין ביסעל מילך, אפּנים. מאָהלט אייך, נישט מעהר זאָלען אונזערע שונאים פאַר-מאָנען, וויפּיעל דאָרט איז געווען מילך! אפּשר צוויי לעפּעל, דאָס איבעריגע וואַסער. גאָר ביי אַזעלכע קבצנים, משטיינס געזאָגט, איז דאָס אויך אַ זאָך!... דערווייל טראָגט-אָן דער גוטער יאָהר דעם שמש. עס ווייזט אויס, אַז עוזר האָט נאָך אין קלייזעל אַנ-געשמעקט, אַז אין דער היים ביי איהם קאָכט זיך אַ נגיד'ישער אַנבייסען קאָכט זיך, איז ער געקומען צו פליהען מיט אַ ווערטעל, ווי דער שטייגער זיינער: „אַ גוט יום-טוב!“... „אַ וויסטער, אַ פינסטערער גוט יום-טוב אויף דיר, זאָגט זי, וואָס אזוי פריה?“... „איך האָב מורא געהאַט, זאָגט ער, טאָמער, חלילה, פאַרשפּעטיג איך דאָ אַ ברכו... וואָס קאָכט זיך דאָס ביי דיר אין אויווען?“... „קדחת, זאָגט זי, פון דיינעטוועגען אין אַ קליין טעפּעלע“... „פאַר

וואָס ניט, זאָגט ער, אין קיין גרויסען טאָפּ, וואָלט שוין געווען פאר אונז ביידען? ... „אה, פאַרחאַפּט זאָלסט דו ווערען מיט דיינע ווערטלעך!“ — זאָגט זי אָנגעצונדען, און נעמט דעם ראַהעטש און טהוט אַ חאַפּ דאָס קריגעל. טהוט זיך דאָס קריגעל אַ קעהר-איבער, און די מילך — פלייך איבער'ן גאַנצען אויווען! ... אַ גוואַלד, אַ רעש, אַ געפילדער! גנעסי שעלט דעם מאַן מיט טוידטע קללות; זיין גליק, וואָס ער האָט זיך אָפּגעטראָגען באַצייטענס. און די קינדער נעבאָך זענען אַראָפּ פונ'ם אויפ'ן-אויווען און האָבען גע- מאַכט אַ געוויין מיט אַ געשריי, גלייך ווי מע האָט זיי אָפּגעקוילעט טאַטע-מאַמע... „אַ פּפּרה, זאָג איך, אייערע באַלאַבעשקעס מיט מילך — מיין דוד'על'ס יאָיכעל, האָב איך מורא, איז יאָ פאַרפאַלען, און דאָס טעפּעל מיינס איז חלילה טרפּה געוואָרען!“ ... „חאַפּט דער רוח דאָס יאָיכעל אייערס מיט'ן טעפּעל, זאָגט גנעסי, מיינע באַלאַבעשקעס מיט מילך זענען אפּשר ביי מיר אזוי טייער, ווי אייערע אַלע טעפּלעך מיט אַלע אייערע יאָיכלעך, וואָס איהר קאָכט פון אייער קדיש וועגען!“ ... „ווייסט איהר וואָס, זאָג איך, זיין זאָלט איהר אַלע די פּפּרה פאַר מיין דוד'על'ס מינדסטען נאָגעל פונ'ם קלענסטען פינגערעל!“ ... „ווייסט איהר וואָס, זאָגט זי, זיין זאָל דוד'על די פּפּרה פאַר אונז אַלעמען, ער איז איינער!“ ... וואָס זאָגט איהר אויף אַזאַ הולטאַיקע? איז זי ניט ווערטה געווען, מע זאָל איהר צעפאַטישען די פּיסקעס מיט אַ נאַסער האַנטשירקע? ... — יאָ, אַקעגען וואָס איז דאָס געקומען צו רעד? אַקעגען דעם, וואָס איהר זאָגט: פון מילכיגס מיט פליישיגס אין איין אויווען קאָן קיין גוטס ניט אַרויס... האָט זיך דאָס קריגעל, הייסט דאָס, געשטעלט פאַפּעריק, און די מילך — הויז איבער'ן גאַנצען אויווען. האָב איך מורא, טאַמער, חלילה, האָט זיך דאָס אָנגעד- ריהרט אָן מיין יויד-טעפּעל, בין איך אַ פאַרפאַלענע בין איך! האָט אפילו, צוריק שמועסענדיג, ווי קומט די מילך צו מיין טעפּעל, אַז מיין טעפּעל איז געשטאַנען פאַררוקט אין אַש העט-העט אין אַ ווינקעלע? נאָר אויך די אייגענע מעשה, איך קאָן ערב זיין?

א קשיה אויף א מעשה! מיין פינסטער מזל! טאָמער? ... איך וועל אייך זאָגען דעם רעכטען אמת וועל איך אייך: מילא, דאָס יאָיכעל ווי דאָס יאָיכעל; עס טהוט מיר אַודאי האַרצעדיג באַנג, וואָס וועט ער נעפאָך עסען, דוד'על? נאָר מסתמא וועל איך שוין עפּים צוטראַכטען פון זיינעטוועגען מסתמא; איך האָב נעכטען געבראַכט גענו פון דער שחיטה, נעמאַכט אַבדירקעס אויף צו פאַר-קויפּען, איז מיר פאַרבליבען אַ ביסעל דרויב אויף שבת: קעפלעך, קישקעלעך, דאָס, יענעם — מע קאָן שוין עפּים מאַכען דערפון! איז מיר אַבער שלעכט — איך האָב נישט קיין טעפעל האָב איך נישט. איך האָב מורא, טאָמער מאַכט איהר מיר טרפה דאָס טעפעל, בין איך געבליבען אָהן אַ טעפעל, און אָהן אַ טעפעל בין איך ווי אָהן אַ האַנט בין איך, וואָרום איך האָב אינגאנצען איין טעפעל. דאָס הייסט, האָבען האָב איך געהאַט דריי טעפלעך פליישיגע, האָט ביי מיר גנעסי, אויף קיין גוט אַרט זאָל זי אייך ניט שטעהן, איינ-מאָל אַנטליהען אַ טעפעל, אַ שפּאַגעל-ניי טעפעל, און געהט און גיט מיר אָפּ אַ שטשערבאַטע טעפעל. זאָג איך צו איהר: „וואָס איז דאָס פאַר אַ טעפעל?“ ... זאָגט זי: „ס'איז אייער טעפעל“... זאָג איך: „ווי קומט צו מיר אַ שטשערבאַטע טעפעל, אז איהר האָט ביי מיר גענומען אַ גאנץ טעפעל?“ ... זאָגט זי: „שאַט, שרייט ניט אזוי, מע ווערט פון אייך ניט גליקליך! ערשטענס, האָב איך אייך אָפּגעגעבען אַ גאנץ טעפעל; צווייטענס, אז איך האָב ביי אייך גענומען דאָס טעפעל, איז דאָס געווען איין אָנגעשטשערבעט טעפעל; און דריטענס, האָב איך ביי אייך קיינמאָל ניט גענומען קיין טעפעל, איך האָב מיר מיין טעפעל, און טשעפעט זיך אָפּ פון מיין לעבען!“ ... אַ הולטאיקע קאָן! ...

— יא, אַקעגען וואָס זשע איז דאָס געקומען צו רעד? אַקעגען דעם, וואָס איהר זאָגט, אז טעפלעך אין בעל-הבתישקייט איז קיינ-מאָל נישט צו פיעל... בין איך, הייסט דאָס, ווי איהר זעהט, גע-בליבען ביי צוויי טעפלעך גאנצע טעפלעך און איין טעפעל אַ שטשערבאַטע טעפעל, דאָס הייסט, צוויי טעפלעך... נאָר ווי טאָר

איין אַרעמאן האָבען צוויי טעפלעך ? באַדאַרף זיך מסתמא טרעפּען אזוי, אז איך קום איינמאָל צו געהן פונ'ם מאַרק מיט די עופות קום איך, בינרט זיך אָפּ איין עוף און דערשרעקט זיך פאַר דער קאַץ... וועט איהר פרעגען: ווי קומט אַהער אַ קאַץ ? אַלץ זי מיט איהרע חדישים ! דערטאַפּען זיי ערגיץ אַ קעצעל, מוטשען זיי דאָס אזוי לאַנג, ביז זיי פאַרמוטשען דאָס. „א צער בעל־חיים ! — טענה'ט מיט זיי מוין דוד'על. — אַ לעבעדיגע זאַך !“... נאָר געה רעד מיט אזעלכע היצלעס, לעדיגגעהערס, פוסטעפּאָסניקעס !... בקיצור, זיי האָבען עפּים אָנגעהאַנגען דער קאַץ אויפ'ן שפיץ ווידעל, האָט זי אָנגעהויבען שפּרינגען, מאַכען אָנשטעלען, האָט זיך דאָס עוף דער־שראַקען און איז אַרויפגעפּלויגען גלייך אויף דער אויבערשטער פּאָליצע — און טראַך אַ טעפעל אין דער ערד אַריין ! איהר מיינט אפשר — דאָס שטשערבאַטע טעפעל ? אַודאיריאָ, ס'פאַרשטעהט זיך ! אז ברעכען, וועט זיך ברעכען אַ גאַנץ טעפעל ! דאָס איז שוין תמיד אזוי, פון זינט די וועלט איז אַ וועלט !... איך האָב געוואָלט וויסען האָב איך געוואָלט, פאַר וואָס איז דאָס, למשל : צוויי מענטשען געהען. דער געהט און דער געהט ; איינער איז אַ בן־יחיד, איין־אונד־איינציגער, אַ ציטעריגער ביי דער מאַמען, און דער אַנדערער איז רביניו ! גאָט איז מיט אייך ! וואָס איז אייך אזעלכס ?... רביצין ! רביצין ! וואו זענט איהר ערגיץ ?... אַהערצו געהט ! גיכערט ! דער רב איז עפּים נישט מיט אַלעמען ! ניט גוט געוואָרען... אפּנים, אויף צו חלש'ען !... וואַסער ! וואַסער !...

גענוז

א מאנאלאג פון א אידינע, וואס הייסט בתיה, קוילעט גענוז הנוכה און פרעגעלט
שמאלץ אויף פסח.

געשריבען אין יאָהר 1902.

גענוז

— פארציאָהרען חנופה האָב איך, נישט פאַר אייך געדאַכט, נישט פאַר מיר געדאַכט, נישט פאַר קיין שום אידען געדאַכט, געהאַט איין אומגליק מיט אַ גליק אינאיינעם. איהר מענט דאָס האָרען; אזא מעשה טרעפט זיך איין מאָל אין טויערע יאָהר! איך האַנדעל מיט גענו האַנדעל איך און מיט פסח'גער שמאַלץ שוין עטליכע און צוואַנציג יאָהר — האָט זיך מיר, הערט איהר, אזא מעשה נאָך נישט געטראָפּען.

איך האַנדעל מיט גענו... איהר מיינט, אָט אזוי נעמט מען דאָס און מע האַנדעלט? ראשית חכמה, הויבט זיך אָן אזוי: קומט אַסיען־צייט, אַרום נאָך־סופות, הויבט מען אָן איינקויפּען גענו, און פאַרוואַרפּען די גענו אויפ'ן ווינטער אין שטויג אַריין, און האַרעווען די גענו, און אַכטונג געבען אויף די גענו; ' און קומט חנופה, הויבט מען אָן די גענו קוילען און מאַכען פון גענו געלט. נאָר איהר מיינט, אז אָט אזוי גרינג קויפט מען גענו, און מע פאַר־וואַרפט גענו, און מע קוילעט גענו, און מע מאַכט פון גענו געלט? ערשטענס, דאָס קויפּען גענו. קויפּען גענו דאַרף מען האָבען מיט וואָס. קיין לאַגער־געלט, קיין קאַפיטאַלען אייגענע, הייסט עס, איז דאָך נישטאָ. מוז מען לייהען, אָנקומען צו רב אַלטערען. און רב אַלטערען קענט איהר דאָך — ס'איז אַ איד, וואָס האָט ליעב אויסקאָכען דאָס וואַסער. דאָס הייסט, אָפּזאָגען זאָגט ער נישט אָפּ, נאָר ער הייסט קומען מאַרגען, מאַרגען — איבערמאָרגען, נעמט

ארויס די נשמה. און ערשט נאכדעם הויפט ער אָן ציהען די קליי:
 שלעפען פריצענט, צורעכענען טעג. ס'איז א גוטער רב אלטער!
 נישט אומזיסט האָט ער אזעלכע פיסקעס, און זי, אלטעריכע, מין
 איך, האָט א פנים — אויף אלע מיינע ליעבע, און א פאָר באַקען —
 האָטש א מעסער אָנצושאַרפען. היינט איהרע פערעל! אָט האָט
 זי ערשט ניט לאַנג פאר'קנס'ט דאָס טעכטערעל — איך זאָל דאָס
 פארמאָגען מיט אייך אינאיינעם, הערט איהר, א דריט-חלק, רבונר-
 של-עולם, וואָס דאָס קנס-מאָל האָט אָפגעקאָסט, וואָלט איך פאר-
 שפאָרט האַנדלען מיט גענו... האָטש א חתן האָט זי גענומען —
 שטראָף מיר, גאָט, אויב איך וואָלט אזעלכס פאר מיינע זינד גע-
 געבען מין טאָכטער, אז בסך-הכל האָט ער גאָר א פליך — איהר
 רופט עס פליך, איך רופ עס פאָרד. נאָר ס'איז נישט מין באַבע'ס
 דאגה, איך רעד נישט, חלילה, קיין שלעכטס, און פון לשון-הרע בין
 איך אויך ווייט... נאָר איך מיש אייך איינס מיט'ן אנדערען. האָט
 קיין פאראיבעל נישט, ס'איז ביי מיר אזא טבע, ווי זאָגט איהר:
 א אידנע האָט אין זיך נייען מאָס רעד...

איינקויפען גענו... וואו קויפט מען גענו? אויפ'ן מאַרק,
 מיינט איהר דאָך מן הסתם? אוראייאָ! מיר זאָלען דארפען אלע
 גענו צונויפקויפען אויפ'ן מאַרק, וואָלטען מיר געגאָנגען אין גאָלד!
 אז איהר ווילט קויפען גענו אויף מסחר, באַדארפט איהר זיך מטריח
 זיין אויפשטעהן פאר, דעמאָלט ווען גאָט אליין שלאָפט נאָך, און
 ארויסגעהן העט-ווייט הינטער'ן שטאָדט, אויף יענער זייט מיהלען.
 געפינט זיך אָבער נאָך איינע אזא קלוגעטשקע, ווי איהר, און קומט-
 ארויס נאָך פריהער פון אייך אויף יענער זייט מיהלען. געפינט זיך
 נאָך א קליגערע פון יענער אויך און קומט-ארויס נאָך פריהער און
 נאָך פריהער — וואָס טויג אייך, סע ווערט א גאנצער יריד, און
 דאָרטען שטעהט מען און מע וואַרט און מע לאָקערט, טאָמער וועט
 גאָט רחמנות האָבען, א גוי וועט ארויספרענגען א פאָר גענזלעך,
 באַפאלט מען איהם מיט די גענזלעך פון אלע זייטען: „שאַ טאָבי,
 טשולאָוויטשע, זא גוסקו?" — וואָס ווילסט דו, הייסט עס, פאר'ן

גענועל? איז אויב ס'איז א גוי א סוחר און לאָזט זיך רעדען, קאָנט איהר זיך מיט איהם האָטש דינגען! און אז גאָט העלפט, טרעפט איהר אָן אויף א מאַנקאָליניק, וואָס לאָזט נישט צו, האָטש געב איהם א קרענק! „העט-באָ, שרייט ער, געה אוועק! נעמא או מענע גוסקו“ — איך האָב נישט, הייסט עס, קיין גענועל! און געה טהו איהם עפּים! טענה'ט איהר דאָך צו איהם: „היתכן? שאָזש טי האָטשעש, א סיפּע דיר אין פנים, אי נעחיי טובי באָזשע דאָיע קרענק אין די ביינער אי דאָברע קרחת!“... און ער — אין איין קול: „העט, נע פּראָדאָו גוסקו“ — איך פאַרקויף נישט, הייסט עס, קיין גענו!... און אז גאָט האָט רחמנות געהאט, דער גוי האָט אַרויסגעלאָזט דאָס גענועל פון דער האַנט, באַדאָרף מען דאָס גענועל ערשט פאַטראַכטען. און פאַטראַכטען גענו פאַדאָרף מען קאָנען; ס'איז א סברה, הערט איהר, אז אויף גענו פאַדאָרף מען זיין א מבין, ווי, להבדיל, אויף פאַרליאַנטען. ביי איך, למשל, קומט'אויס, אז אלע גענו זענען גלייך. דאָס ווייסט איהר, אז ס'איז פאַרהאָן גענו און ס'איז פאַרהאָן גאָנערס? א גאָנו איז נישט קיין גאָנער. א גאָנו איז א גאָנו, און א גאָנער איז א גאָנער. א גאָנו נעמט אויף זיך שמאַלץ, און א גאָנער — מכות. אי, ווי אזוי ווייסט מען, וועלכעס איז א גאָנו און וועלכעס איז א גאָנער? מע ווייסט שוין! ערשטענס, נאָכ'ן טשובּעקעל — א גאָנער טראָגט א טשור בעקעל אויפ'ן קעפּעל און האָט א לאַנגען האַלז. היינט דערקענט מען א גאָנער נאָכ'ן קול — ער האָט א גראָב קול, ווי ביי א מאַנספּיל. און אז ער געהט, געהט ער תמיד פריהער פאַר די גענו, אויך ווי א מאַנספּיל, ווי, להבדיל, א מענטש. ביי אונז א מאַנספּיל, ער מעג זיין דער גרעסטער שלים-מוזל, אבי א מאַנספּיל, געהט ער אויף-צור פריהער, ווי איינער רעדט: דאָס בין איך!... וואָס דארפט איהר מיעהר? אָט נעמט מיין מאַן. דאכט זיך, מע דאָרף שוין נישט קיין גרעסערען שלים-מוזל, ווי מיין נחמץ-בער, וואָס האָט נישט געפרוכט פאַרדיענען זינט איך קען איהם פאַר א מאַן קיין צוויי צעבראָכענע גראָשען! דער גאָנער יחוס — פאַשר בכּן וואָס איז?

ער קאן לערנען, און וואָס ער איז יאָסקע דעם נגיד'ס אַ ווייטער קרוב, ווי זאָגט איהר: דעם פערד'ס בייטש-שטעקעל'ס פאָדקאווע... פרענט מיך, וואָס האָב איך פונ'ם נגיד דעם קרוב? די שונאים זאָלען דאָס פארמאָגען אויף איין אָנפייסען! עגמת-נפש האָב איך, צרות, מיט בזיונות נאָך, וואָס מע וואַרפט מיר אויס, אַז מיין קרובה, מיין קרוב'ס שנור הייסט עס, געהט מיט די אייגענע האָר... און ס'איז דוקא נישט קיין ליגען — זי איז אַ רעכטע טשאַטשקע! איך רעד נישט אויף איהר הלילה קיין שלעכטס, און פון לשון-הרע בין איך ווייט... נאָר איך מיש אייך איינס מיט'ן אנדערען. האָט קיין פאראיפּעל נישט, ס'איז ביי מיר אזא טבע, ווי זאָגט איהר: אַ אידנע האָט אין זיך נייען מאָס רעד...

איינקויפּען גענו... איינגעקויפּט די גענו, באַדאַרף מען, הייסט עס, די גענו פאַרוואַרפען אויפ'ן ווינטער אין שטייג אריין. נאָר איהר מיינט, אַז פאַרוואַרפען גענו איז שוין גאָר אַ גרינגע זאַך? האָט איהר אויך אַ טעות! גוט איז צו פאַרוואַרפען גענו, אַז איך האָב מיר מיין דירה מיט מיין קאַמער און איך בין מיר, ווי זאָגט איהר, איינע אויפ'ן יריד. ווי זשע איז אָבער דער דין, אַז איך בין געזעסען, נישט היינט געדאַכט, נישט פאַר אייך געדאַכט, נישט פאַר קיין שום אידען געדאַכט אין שכנות ביי יענטען, קיין באַזונדער קעמערעל האָב איך נישט געהאַט, און די בעל-הבית'טע מיינע אַליין, יענטע הייסט עס, האָט אויך אונטערגעהאַנדעלט מיט גענו און מיט פסח'יגער שמאַלץ, — אַנו, פרוכט, אַשטייגער, האָבען מיט יענטען גענו אין איין קאַמער און נישט פאַטשען זיך מיט איהר דריי מאָל אַ טאָג! האָט איהר אייך איין מאָל אוועק. היינט פרוכט זייט אַ חכם און דערקענט, וועלכע גענו ס'איז אייערע גענו און וועלכע גענו ס'איז איהרע גענו? אַנומעלט, אַז איך בין, נישט היינט געדאַכט, נישט פאַר אייך געדאַכט, נישט פאַר קיין שום אידען געדאַכט, געזעסען מיט איהר אין שכנות, האָט זיך ביי איהר, ביי יענטען הייסט עס, אויפגעריסען די שטייג אין קעמערעל און עס זענען אַרויס, זאָל זיך אייך דאַכטען, אַלע גענו און האָבען זיך

צוגעחאפט צו מיין קארעטע מיט האַבער, — איז ווער האָט געהאַט
 היזק? ווער האָט באַדאַרפט שרייען? איך, צי זי? געהט זי
 נישט און פאַלט נישט אָן אויף מיר? זי זאָל געווען, זאָגט זי,
 וויסען, אז איך האַנדעל מיט גענז, וואָלט זי מיר, זאָגט זי, נישט
 פאַרדונגען די דירה פאַר קיין הונדערט מיליאָן רענדלעך! זאָג איך
 צו איהר: „מיט וואָס דען, האָט איהר געמיינט, האַנדעל איך? מיט
 באַרליאַנטען?“ זאָגט זי צו מיר: „איהר זענט אַליין אַ גוטער באַר-
 ליאַנט, און האָט אַ מאַן אַ באַרליאַנט און קינדער באַרליאַנטען!“...
 זאָל איך איהר שווייגען?... אַ מאַדנע אידניע אָט די יענטע! אזוי
 וועט זי אייך אוועקגעבען דאָס לעבען מיט דער נשמה. טאָמער זענט
 איהר, חלילה, קראַנק, וועט זי זיך מפקיר זיין פון אייערטוועגען.
 נאָר אַ שפּילשליווע איז זי — מע זאָל באַהיט און באַוואַהרענט
 ווערען! אָט האַבען מיר זיך איינמאַל, ערביחנופּה איז דאָס גע-
 ווען, — איך זאָל אייך דערצעהלען, וואָלט איהר אויף זיך די האָר
 געריסען!... דער חסרון, וואָס איך קוק נישט אַריין אין יענעמ'ס
 טעפּלעך, און רעד נישט, חלילה, קיין שלעכטס, און פון לשון-הרע
 בין איך ווייט... נאָר איך מיש אייך איינס מיט'ן אַנדערען. האָט
 קיין פאַראַיבעל נישט, ס'איז ביי מיר אזא טבע, ווי זאָגט איהר:
 אַ אידניע האָט אין זיך נייען מאַס רעד...

איצטער געהט אַ סדרה: פאַרוואַרפען גענז... אז איהר ווילט,
 די גענז זאָלען אייך געראַטען, זאָלט איהר פאַרוואַרפען די גענז
 אינ'ס אַלטען חודש. גאָט זאָל אייך היטען, איהר זאָלט זיך
 צוריהרען צו גענז אין אָנהויב חודש, תיבה נאָכ'ן מולד — ס'איז
 איין אומגליק! די גענז וועלען אייך נישט געראַטען: די גענז
 וועלען זיין גראַב אויפ'ן ביין, און דין אויף דער הויט, און אויף
 פּלאַסטערען זאָלט איהר זיך פון די גענז נאָר נישט ריכטען. פּלאַסט-
 טערען פאַרגעסט! אויך בייטאָג, ווען איטליכער דרעהט זיך אַרום,
 זאָלט איהר קיין גענז נישט פאַרוואַרפען. גלייכער פאַרגאָכט, ביי
 אַ ליכט, אָדער אפילו אין דער פינסטער, נאָר בשעת מעשה זאָלט
 איהר זיך געבען אַ קניפּ און זאָגען שטילערהייט דריי מאל: „אזוי

ווי איך בין אויפ'ן לייב, אזוי זאָלסט דו זיין אויפ'ן לייב"... מײן מאַן לאַכט אפילו פון מיר און זאָגט, אז ס'איז ווערטה אַ שמעק טאָבעקע. נאָר איך זאָל וועלען צוהערען אלסדינג, וואָס ער זאָגט, וואָלט איך געווען לייטען גלייך. למאי ער פאַרגינט זיך זאָגען, דער מאַן מיינער, — ער איז אַ גאַנצער למדן, זיצט טאָג ווי נאכט און קוקט אין די ספרים, — אז בפרות שלאָגען איז אַ נאַרישער מנהג? ווי געפעלט אייך, אַשטייגער? מאַהלט אייך, ער האָט זיך פון מיר נישט גענאָרט פאַר אַזעלכע ווערטער! „ביזט דאָס אליין טאַקי דערגאַנגען, זאָג איך, מיט דיין אייגענעם שכל?..." זאָגט ער: „סע שטעהט אזוי געשריבען אין די ספרים". „קומט אויס, זאָג איך, אז איך, און די מאַמע מיינע, און די מוהמע דבורה, און נחמה בריינע, און סאַסי, און דוואָסי, און צביה, און צפורה, און אַלע — זענען בהמות?"... שווייגט ער, דער חכם, און ס'איז זיין גליק, וואָרום איך קאָן איהם, הערט איהר, אַפּשפּיעלען אַ פריהמאָרגען, ער זאָל מיך געדענקען דריי טעג פסדר! איהר מיינט, איך בין, חלילה, אזא ארורה, איין אַנחאפערין? גלויבט מיר, איך ווייס גאַנץ גוט, וואָס הייסט אַ בן־תורה, אַ איד וואָס זיצט און לערענט, האָטש ער טהוט נישט קיין האַנט אין קאַלט וואַסער. איהר מיינט, ער פוילט זיך? ער וואָלט געבאָך געטהאָן אלסדינג, ס'זאָל נאָר זיין וואָס... זיצט ער און לערענט. לאָז ער לערנען. וואָס דאַרף איך זיין האָרעוואַניע, אז איך קאָן אליין באַשטעהן דאָס שטעדטעל מיינס, אז איך קאָן אליין אויסקומען ווי ס'נישט איז מיט דער הוצאה אין שטוב, חלילה נישט אַנקומען צו יענעם. אליין, אומעטום אליין. אין מאַרק, און אין שטוב, און אוועקגעשטעלט זיך ביי'ם אויווען, צוגעשטעלט דאָס טעפּעל קאַרטאָפּלים, און די קינדער אָנגעטהאָן און אָפּגעשיקט אין חדר — דאָס איז ביי מיר דער עיקר! ברויט, זעהט איהר, מאַכט זיך, פעהלט אַמאָל, חלה אויף שבת טרעפט, אז ס'איז נישטאָ, נאָר פאַר די קינדער שכר־למוד — פיער זכרים האָב איך, זאָלען געזונט זיין, אַ חוץ מיידלעך — דאָס מוז זיין, עס מעגען פאלען שטיינער פונ'ם הימעל! איך בין נישט גלייך צו די היינר

טיגע, וואָס די קינדער זייערע שטופען זיי אין די קלאַסען, ווי, למשל, אונזער חזנ'ס יונג בערעל, אַ פּאָלנע גוי מיט קאַלבאַס. האַפּט איהם דער רוח, איך בין נייט גאָט'ס סטראַפּטשע, איך רעד נישט, חלילה, קיין שלעכטס, און פון לשון־הרע בין איך ווייט... נאָר איך מיש אייך איינס מיט'ן אנדערען. האָט קיין פאַראיבעל נישט, ס'איז ביי מיר אזא טבע, ווי זאָגט איהר: אַ אירינע האָט אין זיך נייען מאָס רעד...

פאַרוואָרפען די גענו, באַדאַרף מען נאָר זעהען, די גענו זאָלען האָבען האַרדוואַלע, דאָס עסען צו דער צייט און דאָס טרינקען צו דער צייט. און ווייטער גאָרנישט. וואָרום גענו איז נישט קיין קאמ'ט קעם און נישט קיין עופות. קאמ'שקעס האָבען מורא פאַר פאָקען, און עופות — פאַר אַ טחוויר, און גענו באַדאַרפען נאָר עסען. און עסען — עסען גענו אַלסדינג: גענו עסען האָבער, גענו עסען פּראָסע, גענו עסען קאשע, גענו עסען, איך בעט איבער אייער פּבור, נאָך ערגערס... אַ גאנז קלויבט נישט איבער. אַ גאנז שלינגט אַלסדינג. אַ גאנז איז תמיד הונגעריג, ווי ביי איין אַרעמאָן קינדער, להבדיל. ביי איין אַרעמאָן קינדער עסען, קיין עין־הרע, געשמאַק אַלסדינג, וואָס מע גיט זיי, און זענען קיינמאָל נישט זאט. איך ווייס עז פון זיך זעלבער. לאָזען זיי זיין געזונט, די קינדער מיינע, אז זיי קומען פונ'ם חדר, קיין עין־הרע נישט, קיין ביזן אויג זאָל זיי נישט שאַדטען — אידער מע קוקט זיך אַרום, שטאַרבט אַ ברויט, און פון אַ טאַפּ קארטאָפּליס בלייבט נישט איבער, איהר זאָלט זאָגען, אויף אַ רפואה! און קומט שבת, מוז מען זיי אויסטיילען חלה, ווי לעקאך, און דאָס איבעריגע פאַרשליסען, וואָרום עס וועט נישט בלייבען אויף מאַרגען קיין זכר אפילו! קינדער, הערט איהר, איז אַ וואוילע זאך און אַ לייעבע זאך. עס וואָלט מיר נישט נמאס געד יאָרען און נישט שווער געווען קיין צעהן קינדער, פופּצען קינדער, פינף און זעבעציג קינדער אויסצוהאַלטען. איין חסרון נאָר — אַט דער פּיכל! נגידים באַדאַרפען זיך פיהלען איך ווייס אַליין נישט ווי גליקליך, אז זיי ווייסען וואויל, אז זייערע קינדער לעגען

זיך שלאָפּען זאָט און עס הלומ'ט זיך זיי נישט קיין בעטלערס, זיי האָפּען זיך נישט אויף ביינאַכט מיט אַ געוויין: „מאַמע, ע-ע-ע-סען!“... הערט איהר, דאָס האַרץ טהוט וועה, ווערט אָסערשט ניט צעשפרונגען, און מע מוז גאָך, מאַהלט אייך, אָנ-שרייען אויף זיי: „שלאָפּען, ממזרים! וואָס פאַר עסען אין מיטען ביינאַכט? שלאָפּען, שלאָפּען!“... פון דעסמוועגען, זאָלט איהר זעהן די נגידים, ווי סע האַפט זיי אוועק דער רוח, טאָמער ווערט ביי זיי געבוירען, חלילה, איין איבעריג קינד! אי-אי-אי! אָט איז ביי אונז נישט לאַנג אוועקגעגאַנגען איינע אַ נגידת'טע, אַ ווייבעל פלוט-און-מילך, און אַ גוטע זעל, אַ צדיקית, ביינצע האָט מען זי גערופּען, אַ שענע, אַ געזונטע, אַ שטאַרקע. מיינט איהר, איבער וואָס? ס'איז נישט פּדאי צו דערצעהלען, זי איז שוין אויף דער אמת'ער וועלט, לאָז זי האָפּען אַ ליכטיגען גן-עדן. איך רעד נישט, חלילה, קיין שלעכטס אויף קיינעם, און פון לשון-הרע בין איך ווייט... נאָך איך מיש אייך איינס מיט'ן אנדערען. האָט קיין פאַראיבעל נישט, ס'איז ביי מיר אזא טבע, ווי זאָגט איהר: אַ אירינע האָט אין זיך נייען מאָס רעד...

אוי, אַ פרנסה גענו! ... דאָס הייסט, גענו איז אַ פרנסה אפילו נישט קיין שלעכטע, און אז גאָט גיט-אריין אין די גענו די ברכה, קאָן מען אָן די גענו פאַרדיענען אַ שען קערבעל. נאָך וואָס דען? דאָס טרעפט זיך איין מאָל אין צעהן יאָהר. גיכער קאָן זיך מאַכען, מע זאָל ביי די גענו נישט פאַרדיענען גאָרנישט — מע זאָל נאָך דערלעגען! היינט די האָרעוואַניע, וואָס אַרום די גענו, איז אזא גרייסע האָרעוואַניע, אז ס'איז, כלעפען, נישט פּדאי דער גאַנצער טאָדערעם. אי, איז דאָך די קשיא: וויבאלד אז ביי די גענו איז קיין פאַרדיענסט נישטאָ, היינט צו וואָס באַדאַרף מען האַנדלען מיט גענו? איז דער תירוץ: וואָס דען וועט מען טהון, אז איך האַנדעל שוין אזוי פיעל יאָהרען מיט גענו? ... באַרעכענט נאָך: אויסבינדען עטליכע און דרייסיג פאַר גענו; אוועקטראָגען צום שוחד עטליכע און דרייסיג פאַר גענו; ברענגען עטליכע און

דרייסיג פאָר גענו; אָפּפליקען עטליכע און דרייסיג פאָר גענו;
 מאַכען, זאָלען, אויסוויקען, אָפּגיסען עטליכע און דרייסיג פאָר
 גענו, די הויטען פאָונדער, די פלאַסטערען פאָונדער, די דרויבלעך
 פאָונדער, די אָבדירקעס פאָונדער, פון אַלסדינג מאַכען געלט,
 נישט לאָזען געהן לאַבור קיין פיצעל נישט — און אַלסדינג אַליין!
 קודם־פּל, אויספרעגלען די הויטען מיט די פלאַסטערען, מאַכען פון
 זיי שמאַלץ. איך מאַך תמיד אַלע יאָהר פּסח'יגע שמאַלץ, וואָרום
 מיין פּסח'יגע שמאַלץ האָט אַ שם אין שטאָרט פאר דער בעסטער,
 פּשר'סטער שמאַלץ. איך, אַז איך פרעגלע פּסח'יגע שמאַלץ, ווערט
 ביי מיר אַיין מײַטען חנוכה פּסח'יג אין שטוב. דעם
 אויווען פּשר איך אויס. דעם מאַן שיק איך אָפּ אין בית־המדרש
 אַרײַן — לאָז ער לערנען. די קינדער טרייב איך אַרויס — לאָזען
 זיי געהן ערגײַז שפּיעלען אין דריידעל. און אַליין נעם איך זיך צו
 דער אַרבייט — פרעגלען שמאַלץ. און שמאַלץ האָט פיינט אײַן
 איבעריג אויג, ובפרט פּסח'יגע שמאַלץ. איך האָב אַמאָל געהאַט
 אַ פּסק, אַז איך בין, נישט היינט געדאַכט, נישט פאַר אײַך גע-
 דאַכט, נישט פאַר קיין שום אידען געדאַכט, געזעסען ביי יענטען
 אין שכנות. עס זענען געזעסען דאָרטען נאָך שכנים. האָט זיך
 איינער אַ שכנה, גנעסי האָט זי געהייסען, פאַרגלויבט באַקען לאַטקעס
 פון רעטשענע מעהל, און דוקא דעם טאָג, וואָס איך קוילע גענו.
 בעט איך זי: „גנעסיניו, האַרצעניו, ליובעניו! האַלט־אײַן דעם
 יצירה־רע אויף אַ טאָג. איהר וועט מאַרגען, אם ירצה השם,
 באַקען לאַטקעס!“ זאָגט זי: „ביי מיר האָט איהר גע'פּוועל'ט;
 נאָר די קינדער, זאָגט זי, וועלען געוואָהר ווערען. איך האָב, זאָגט
 זי, קינדער, טרפּה'נע העלזער, וואָס האַלטען שטאַרק פון דער
 אכילה. זיי וועלען דערהערען, זאָגט זי, אַז ס'איז אויס לאַטקעס,
 וועלען זיי מיך, זאָגט זי, אויפּעסען לעבעדיגערהייט!“... פּך הוה.
 די קינדער האָבען דערהערט, ליגענדיג אויפ'ן אויווען, אַז מע רעדט
 פון אָפּלענען די לאַטקעס באַקען אויף מאָרגען, האָט זיך איינער פון
 זיי, אַ זעליגעל, אַ יונגעלע מיט קאסאַקע אויגלעך, צעשריגען אויף

א קול: „מאמע! טאמער באקסט דו נישט קיין לאטקעס, פאל איך אטא אראפ פונ'ם אויווען"... מיר טהוען א קוק — א ווערטיג איז מיר! — זעליגעל הענגט מיט'ן קעפעל אראפ, אטא, נאך א מינוט, פאלט דאס אראפ און סע ווערט צעשאטען אויף שטיקלעך! דערזעהען אזא חתונה, האב איך אָנגעהויבען צו שרייען: „געסיניו, נשמה'ניו, הארצעניו, ליובעניו! באקט לאטקעס, באקט!"... מע זאגט, הערט איהר, אז איין ארעמאן האט א קישקע אָהן א דנא, — איז דאס תורת משה! איהר זאָלט אָנקוקען ביי דער גנעסין קינד דערלעך — גאט זאָל מיד נישט שטראָפען! איך רעד נישט, חלילה, קיין שלעכטס, און פון לשון-הרע בין איך ווייט... נאָר איך מיש אייך איינס מיט'ן אנדערען. האָט קיין פאראיבעל נישט, ס'איז ביי מיר אזא טבע, ווי זאָגט איהר: א אידניע האָט אין זיך נייען מאַס רעד...

שמאָליץ פון די גענו... פון גענו קאָן מען אויף שמאָליץ אַליין נישט אַרויסקוקען. די שמאָליץ, אז עס געראַט שוין גוט אָפּ, קעהרט אום צוריק נאָר דאָס, וואָס די גענו קאָסטען. דאָס פארדיענסט דאָרף מען זוכען פון די שאָרירקות. ראשית חכמה, אָבדירקעס. אז עס מאַכט זיך, די אָבדירקעס געבען זיך אויס שען, און פלייש איז אין שטאָרט טייער — פארצוקערט מען זיי! ווי זשע איז אָבער דער דין, אז קצבים ביי אונז שמייסען זיך, און פלייש איז בזיל-הזל, און די שטאָרט האָט, דעם נגיד אויף צו-להכעיס, אראָפּ-געבראַכט נאָך א שוחט, און יענער שוחט, דער אַלטער הייסט עס, האָט איינגעגעבען אויף דעם שוחט, אויף דעם נייעם שוחט הייסט עס, אַכצעהן מסירות, און חוץ לזה האָט ער אַרויסגעלאָזט א קלאַנג אויף איהם, אויף דעם נייעם שוחט הייסט עס, אז ער, דער נייער שוחט הייסט עס, איז אַ חברה-מאן פון די היינטיגע חברה-לייט, פון די צעניסטען, וואָס האָבען צו טהון מיט די חדרים און קלויבען „שקלים-געלט", און דער גביר אונזערער האָלט דאָך נישט פון די דאָזיגע צעניסטען, ער קאָן זיי נישט אָנקוקען, זיי זענען, זאָגט ער, גרויסע הולטאיעס, און וויבאלד אזוי, איז דאָך די שחיטה זיינע

קיין שחיטה נישט, און נישט אימליכער איז א בעלן אויף פארטיגע
 אַבדירקעס. טענה איך מיט מיינע קונה'טעס: „ביי מיר מעגט
 איהר, נישקשה, קויפען אַבדירקעס, מין שוחט איז דער אלטער
 שוחט". זאָגען זיי: „יא, איהר זענט אוראי זעהר גערעכט, נאָר
 וואָס דען? אויפ'ן ביילעק שטעהט ביי זיי נישט אויפגעשריבען,
 פון וועמענ'ס שחיטה זיי זענען — פונ'ם אלטען שוחט, צי פונ'ם
 נייעם שוחט"... זאָג איך: „וואָס הייסט, סע שטעהט נישט אויפ-
 געשריבען? אז איך זאָג אייך: פונ'ם אלטען שוחט, איז פונ'ם
 אלטען שוחט; סיידען, זאָג איך, איך בין שוין ביי אייך נישט
 באַגלויבט, איז שוין, זאָג איך, עק וועלט!"... זאָגען זיי: „א מאַדנע
 אידנע איהר זענט! איהר זענט ביי אונז אויף אלסדינג באַ-
 גלויבט; נאָר אז מיר קאָנען אויספיהרען אליין שיקען צום שוחט
 קוילען גענוז, וואָס זשע דארפען מיר אַבדירקעס, וואָס מיר קאָנען
 נישט וויסען, וועמענ'ס שחיטה דאָס איז?"... „טפו! וויעדער
 א מאַל, זאָג איך, דאָס אייגענע? אז איך שווער אייך ביי מין
 מאַן און קינדער! איהר ווייסט, זאָג איך, ס'איז בי מיר א גוטע
 יטבועה!"... זאָגען זיי: „צו וואָס דארפט איהר זיך שווערען, אז
 מיר גלויבען אייך סאי ווי סאי?"... זאָג איך: „נו, נעמט זשע צו
 ביי מיר א פאָר אַבדירקעס, לאָס איך מאַכען גרינגער דעם קאָשעק!"
 זאָגען זיי: „מיר קאָנען נישט נעמען ביי אייך קיין אַבדירקעס,
 איבער דער שחיטה"... נו? געה טעסע פלעקער! אריינגעהן אין
 יענעמ'ס לאַגע — דאָס איז נישטאָ! רחמנות האָבען: א אידנע
 מאַרדעוועט זיך אָן מיט גענוז, מע מיינט — טאָמער, איך ווייס, מע
 וועט עפּיס פאַרדיענען; עס האָט זיך געשטעלט אזא ווינטער,
 האַלץ איז נישטאָ, שטרוי איז טייער, א רענדעל א וואָגען שטרוי, און
 די קינדער נעבאָך לויפען באַרוועס אין חדר אריין, קומען צו געהן
 אהיים ברוין און בלוי, האַפען זיך ארויף אויפ'ן אויווען, נאָרען זיך
 איין, ווי די קראַליקלעך, און קוקען-ארויס אויף הייסע קארטאָפּלים,
 און קארטאָפּלים איז מיט גאָלד גלייך, א סך איז נישט געראַמען
 און א סך איז פאַרבליבען אין דער ערד... א שטאָדט! עמיצער

זאָל זיך דאָס אַרומקוקען, אַרעמעלייט געהען-אויס פון קעלט, אַרעמעלייט שטאַרבען, שוואַלען פון הונגער, קינדער פאַלען ווי שטרוי, ווי פליעגען. נאָך מיט חסד, ווי זאָגט איהר, וואָס נאָר אַרעמעלייט שטאַרבען... גאָט זאָל מיך נישט שטראָפֿען, איך רעד נישט, חלילה, קיין שלעכטס, און פון לשון-הרע בין איך ווייט... נאָר איך מיש אייך איינס מיט'ן אנדערען. האָט קיין פאַראיבעל נישט, ס'איז ביי מיר אזא טבע, ווי זאָגט איהר: א אירינע האָט אין זיך נייען מאָס רעד...

די אַבדירקעס פון די גענוז... מע זאָל וועלען, הערט איהר, אַרויסקוקען אויף די אַבדירקעס אליין, וואָלט מען שען אויסגעזעהן מיט די גענוז! א חוץ אַבדירקעס, איז פאַרהאָן ביי גענוז די דרויב-לעך: גריווען, לעבערלעך, פופיקלעך, קעפלעך און פיסלעך, גערגעלעך, פליעגעלעך, צינגעלעך, הערצלעך און נירלעך. היינט העלזלעך! פאַרהאָן ביי מיר איינע א בעל-הבית'טע, פעטשעריציכע הייסט זי, נעמט זי צו ביי מיר אלע העלזלעך, וויפיעל איך האָב; עס מעג זיין א האַלבע מאה העלזלעך, לאָזט זי מיך נישט אַרויס. דער מאַן איהרער, זאָגט זי, פעטשעריצי הייסט עס, איז א לייעב-האַבער פון ברוסט און פון העלזלעך. ברוסט האָט ער לייעב, זאָגט זי, קאַלטערהייט, מיט פעפער באַפעפערט, און העלזלעך — געפילטע מיט מעהל, אָדער מיט קאַשע, אָדער מיט פאַרפעלעך, אָדער מיט לעבער און מיט גריווען, געבראָטען באַזונדער, אָדער געקאכט אין מעהרען. וואָס זשע מיינט איהר? ווי די מתים עסען, אזא פנים האָבען זיי. ער זעהט, קיין עין-הרע, אויס קעגען מיין מאַן, ווי א איד פון א יאָהר עטליכע און דרייסיג, האָטש ער איז עלטער פון מיין מאַן מיט גוטע צעהן יאָהר. און האָטש מיין מאַן טהוט אויך קיין שום אַרבייט נישט, זיצט ער האָטש און לערענט, און אז ער קומט אַהיים, וועט ער גישט זאָגען, ווי אנדערע מאַנען: „הער נאָר, דו, געב עפּים עסען!“ ער, אז ער קומט אַהיים פון בית-המדרש, איז דאָס ערשטע — נעמט ער זיך צו א ספר, קוקט אין ספר אַריין און זיפצט, זיפצט שטילערהייט — א סימן, אז ער וויל

עסען. נאָר זאָגען: „געב עסען“ — דאָס איז נישטאָ. וואָס דען? אַ קרעכץ און אַ נעם מיט דער האַנט ביי'ם האַרצען און אַ זאָג: „אָך-אָך-אָך!“ — אַ סימן, אז ער איז גוט הונגעריג. „וועסט עפּים אפשר נעמען אין מויל אַריין?“ — פרעגט מען איהם. מאַכט ער צו מיר: „מחיכא־תיתי“... וויפּיעל מאָל איך זאָג איהם: „איך פאַרשטעה נישט — האָסט דאָך אַ מויל, קאָנסט דו דאָך זאָגען, אז דו ביזט הונגעריג; וואָס דאַרפסט דו זיצען און קרעכצען?“... ענטפערט די וואַנט? ... איך וואָלט וועלען אומיס־טען זעהן, וואָס וואָלט געווען, איך זאָל איהם דריי טאָג פסדר נישט געבען קיין עסען? איהר מיינט, ער איז חלילה אזא אַיין אָפֿ-געריסענער נאָר? ווי קאָן אַ איד אַ למדן אַ מופלג זיין אַ נאָר? ער זאָל, צו זיין קאָנען, הערט איהר, וואָס ער קאָן לערנען, נאָך זיין אַ ביסעלע מעהר קריכער, וואָלט ער דען נישט געקאָנט זיין ביי אונז אַ רב? אַי, וואָס וועלען מיר טהון מיט'ן אַלטען רב? למאי, וואָס וועלען מיר טהון מיט'ן אַלטען חזן? מע האָט נויטיג פאַר דאַרפט צונעמען אַ נייעם חזן אין שוהל, פדי דער אַלטער זאָל שטאַרבען פון הונגער, טאָמער איז ער געווען פריהער, הייסט עס, אַ קליינער אביון? באַשר, דעם גביר האָט זיך פאַרגלוסט זינגען! ווילסט זינגען? געה אין טרעיאַטער, להבדיל, וועט מען דיר דאָרטען זינגען צעזעצטערהייט!... איך זאָל זיין, הערט איהר, אַ מאַנסביל, וואָלט איך זיך מיט די גבירים גערעכענט. אוי, וואָלט איך מיך מיט זיי גערעכענט! איהר מיינט, איך האָב עפּים צו זיי? איך האָב צו זיי גאָרנישט, נאָר איך האָב זיי פיינט. איך האָב פיינט אַ נגיד! אַ נגיד און אַ שפּין, גאָט זאָל מיך נישט שטראָפּען! איך רעד נישט, חלילה, קיין שלעכטס, און פון לשון־הרע בין איך ווייט... נאָר איך מיש אַיך איינס מיט'ן אַנדערען. האָט קיין פאַראיבעל נישט, ס'איז ביי מיר אזא טבע, ווי זאָגט איהר: אַ אידינע האָט אין זיך נייען מאָס רעד... מע האָט פון די געז... מיינט נישט, אז מע פאַרקויפט שוין אויס די גאַנצע שמיאַלץ מיט אַלע אַבדירקעס מיט אַלע דרויבלעך

פון די גענו, ווערט מען שוין גליקליך. גענו זאלען נישט האָבען קיין פוך און קיין פערדערען אויף זיך, וואָלט נישט פראי געווען דער גאנצער עסק. פריהער, אז איך האָלט נאָך ביי פארוואַרפען די גענו, סקובע איך זיי שוין אונטער, די גענו, אונטער די פאכוועלעך, און קלויב־צונויף דאָס ביסעל פוך. נאָכדעם, נאָכ'ן קוילען, שמועסט מען נישט — דאָס ביסעל פוך באַזונדער, און די פערדערען באַזונדער, און איך גרייט מיר צו אַרבייט אויף אַ גאנצען ווינטער. די נעכט זענען דאָך גענוג גרויס, מע קאָן זיך גענוג אָנפליקען. פליק איך. אַצינד האָב איך אַ שטיקעל הילף: מיידלעך. מיידלעך זענען נישט קיין יונגלעך. יונגלעך געהען אין חדר אַרײַן, און מיידלעך וואָס? מיידלעך זענען גענו, זיצען און האָדעווען זיך און וואַפסען. זען איך זיי אַנידער נעבען זיך איבער אַ זיפ: „העלפט, קינדערלעך, פליקען פערדערען; איך וועל אייך דערפאַר, אם ירצה השם, מאַרגען שענקען אַ גריוו, באַשמירען אַ שטיקעל ברויט מיט שמאַלץ, אָדער גאָר צושטעלען אַ זופ פון קישקעלעך!“ אַהא, זאָלט איהר זעהן, ווי סע ווערט אַ גדולה און מע נעמט זיך צו דער אַרבייט — אַ קלייניגקייט, אַ זופ פון קישקעלעך! וואָס, משטיינס געזאָגט? אז קיין פלויש קוקט מען נישט אָן אַ גאנצע וואָך, חוץ שבת. איך זאָל נישט האַנדלען מיט קיין גענו, ווייס איך נישט, וואָס איך וואָלט געטהאָן אַ גאנצע וואָך מיט די קינדער! אזוי וואַרפט זיך פאַרט דורך אַ פלאַסטערעל, אַ גערגעלע, אַ קעפעל, אַ פיסעל, אַ קישקעלע, אַ ביסעל שמאַלץ — דער ריח אַליין איז שוין גענוג! אז איך בין געזעסען, נישט היינט געדאַכט, נישט פאַר אייך געדאַכט, נישט פאַר קיין שום אידען געדאַכט, אין שכנות, ביי יענטען הייסט עס, האָב איך אַליין געהערט פון גנעס'ים מויל: „אז עס קומט, זאָגט זי, די צייט פון חנופה און איהר הויפט זיך אָן, זאָגט זי, פאַרען מיט די גענו, ביי דער פסח'יגער שמאַלץ, — קומט, זאָגט זי, אויף מיין האַליאַסטערע אַ נייע הויט; פונ'ם ריח אַליין, זאָגט זי, פאַרדערהט זיך זיי שוין דאָס קעפעל, און סע מאַהלט זיך זיי אויס, אז זיי עסען גענוענס"... איהר מיינט. ס'איז מיר געווען אָנגענעהם

אנצוקוקען גנעס'ס חאליאסטערע, קיין עין־הרע, ווי זיי קוקען־אראפ פונ'ם אויפ'ן־אוינווען, זעהען פאר זיך אזא טאָפּ שמאַלץ מיט אזוי פיעל גריווען — און נישט אויסציהען קיין הענטעל אפילו, נאָר ליגען און קוקען געבאָד, ווי הונגעריגע וועלע, און באַלעקען זיך, און די אויגלעך פשעת מעשה גלאַנצען — אַ גאָט'ס רחמנות צו זעהען דעם צער! שטופט מען זיי אַריין דאָרטען אַ גריוו אין הענטעל, מע טהוט זיי אַ שמיר אַ ביסעל שמאַלץ איבער די ליפען. וואָס נאָך, איך בעט אייך? ווי קאָן איך אָנהאָדעווען אזוי פיעל מיילער, אז איך בין אליין אָפגעשאַטען, קיין עין־הרע, מיט קינדער, און דער מאַן פארדיענט נישט קיין צוויי צעבראָכענע גראַשען, און שולדיג איז מען אויף די געז — איך זאָל עס פארמאָגען אַ דריט־חלק מיט אייך אינאיינעם, און פריצענט וואַכסט ווי מיט רוחות, און צאָהלען מוז מען, איך וועל נישט געהן פארבאָדען זיך, בלייבען איין אָנ־זעצערין, חלילה, אזוי ווי יענטע, אַשטייגער, וואָס האָט נישט אָפ־געצאָהלט דעם שוואַגער פאר דער אנדערער האַלבע דירה, צוליעב'ן זוהנדעל, וואָס שטודיערט, זאָגט מען, אין די קלאַסען און שרייבט אום שבת... אזוי זאָגט די וועלט. איך בין דערביי נישט גע־שטאַנען. איך האָב פיינט זאָגען דאָס, וואָס איך ווייס נישט, און פון באַרעדען יענעם אַנטלויף איך. איך פרעג נאָר איין זאך: צו וואָס באַדאַרף עס יענטע'ס זוהנדעל זיין אַ געשטודיערטער? אז בסך־הכל איז ער גאָר אַ קראַנקער, משטיינט געזאָגט, אַ טשע־כאַטניק; זיי זענען אלע, נישט דאָ געדאַכט, נישט פאר אייך געדאַכט, נישט פאר קיין שום אידישער שטוב געדאַכט, טשעכאַט־ניקעס. לאָז ער איהר לעבען הונדערט צוואַנציג יאָהר, איך בין איהר אַ גוטער פריינט, וואָס האָב איך צו איהר? חאַטש, אז מע וויל צוריק, האָט זי קענען מיר נישט אזוי יוצא געווען! מע נעמט נישט און מע רויכערט נישט אַרויס קיין שכנים אין מיטען פאר־פסח! וואָס איז? באַשר מנשה דער וואַסער־פיהרער קאָן צאָהלען אַ קערבעל אַ וואָך, און איך נישט! לאָז זי זיך באַריהמען דעמאָלט, אז ער וועט איהר באַצאָהלען! ס'איז גאָר אַ סברה, אז אָט דער

מנשה איז א בעל-חוב, די האָר זענען נישט זיינע. פארנומען ביי אלע בעלי-בתים פאר וואסער אויף א גאנצען ווינטער, און א קבצן איז ער אויך א גוטער, און א ווייב האָט ער, פעסי רופט מען זי, אויך א גוטע שטוקע! גאָט זאָל מיך נישט שטראָפען, איך רעד נישט, חלילה, קיין שלעכטס, און פון לשון-הרע בין איך ווייט... נאָר שאַט... מיר דאַכט זיך, איך האָב אייך געוואָלט עפּיס דערצעהלען א שענס? פרעגט מיך בחרם, איך האָב שוין אליין אויך פאר-געסען וואָס!... אָט די ווייבער, הערט איהר, איז אייך קיין קאטאָ-וועס נישט! דאָס איז עפּיס א מין פאָלק!... אָט האָב איך אייך דאָ אויסגעמישט פון כל מאמינים שהוא, קאשע מיט באַרשט און מיט לעבערלעך און מיט נעכטיגע טעג — טאָמער ווייסט איהר וואָס? א אידנע, הערט איהר, האָט טאקי אין זיך נייען מאָס רעד!... איך וועל אייך שוין מווען אַפּלעגען די מעשה נאָך אויף א מאָל.

א ווייסע כפרה

א מאנאלאג פון א „מאדאם“.

געשריבען אין יאָהר 1904.

א ווייסע כפרה

— איך ווייס ניט, ווי אזוי איהר; ביי מיר, עס מעגען פאלען שטיינער פונ'ם הימעל, א ווייסע כפרה אויף ערב יום-כפור — דאס מוז זיין! איך וועל אייך זאגען דעם ריינעם אמת: איך פארשטעה גארניט, ווי אזוי וואלט איך געקאנט שלאגען פפרות ניט מיט קיין ווייסער כפרה? עס מאהלט זיך מיר אויס, איך וואלט א גאנץ יאהר מורא געהאט פאר שטארבען. איך בין שוין אזוי געוואוינט געווארען פון קינדווייז אן. ס'איז אלסדינג א געוואוינהייט. מיין מאמע, מוזט איהר וויסען, איז אויך נישט קיין גרויסע צדיקית, נאר פון די דאזיגע זאכען האלט זי גראד. צום ביישפיעל: אויף פסח — פסח'גען בארשט, אויף שבועות — ליוביסטיק, א כפרה — א ווייסע, חנוכה — לאטקעס, פורים — שלח-מנות, וכדומה אזעלכע מצוות היט זי אפ, ווי איין אמת'ע רביצין. „הזכרת-נשמות" איז ביי איהר דאס יטווארצאפעל פונ'ם אויג, און חלילה ניט הערען שופר בלאזען איז פאר איהר א סך א גרעסערער אומגליק, ווי ביי מיר, למשל, נישט הערען, להבדיל, שאליאפינען... פון דעסטוועגען, איהר זאלט זי קענען, וואלט איהר זיכער מיינען, אז דאס איז א גרויסארטיגע געפילדעטע דאמע. געטע און שילער לאזט זי עד היום ניט ארויס פון מויל, און מיט טשאקען שלאפט זי נאך ביז היינטיגען טאג. און קומט ראש-חודש אלול, זאלט איהר זעהן, דעקט זי זיך איבער דעם קאפ מיט א ווייס טיכעל און האט צו טהון מיט די „יענטעס“;

איך האָב מורא, אויב זי שמועסט ניט מיט זיי מבח קנייטלעך לעגען... און נאָכדעם, אוועק די וויינענדיגע טעג — אַראָפּגע-וואָרפֿען דאָס טיכעל פּונ'ם קאַפּ, און וויעדער געטע, וויעדער שילער, וויעדער טישאַקע. אָט אזא מין אידינע איז די מאַמע מיינע, און אָט אויף דעם אייגענעם אידישען שניט האָט זי גע-פיהרט אונז אויך, די טעכטער איהרע. פינף זענען מיר געוועזען. און אַלע האָבען מיר חתונה געהאַט „פאַ-ליובווי“, דאָס הייסט: שענע מיידלעך זענען מיר געווען, און געבילדעט אוראי, און נדן האָבען מיר געהאַט אויף זיך צו פופצעהנטווענט אין פאַנק אויף אַ טאָכטער, — היינט פאַר וואָס זשע זאָל מען אונז פיינט האָבען? מיר האָבען גע'שמ'ט, דאַרפט איהר וויסען, אויף דער וועלט ניט אזוי מיט אונזער שענקייט און מיט אונזער בילדונג, ווי מיט אונזער גוט-אויפגעצויגען-ווערען. דערציחונג, הערט איהר, איז אַ גרויסע, אַ גרויסע זאַך! למשל, אזוי, אין אַנדערע פאַכען, זענען מיר דערצויגען געוואָרען ביי אונזער מוטער דוקא פראַנק און פריי: געקאָנט רעדען מ י ט ו ו ע מ ע ן מיר האָבען געוואָלט, גע-קאָנט געהן ו ו א ו ה י ן מיר האָבען געוואָלט, און געקאָנט טהון ו ו אָ ס מיר האָבען געוואָלט; נאָר דאָרט, וואו עס האָט זיך אָנגעקעהרט מיט לשון אידישקייט. איז געווען חיות ניט זיכער! צום ביישפּיעל, נעמט מיר אַראָפּ דעם קאַפּ, איך זאָל אייך אויסטהון דעם לינקען שוך פריהער פאַר'ן רעכטען. וואָלאָדי לאַכט פון מיר און מאַכט חוזק; נאָר איך זאָל וועלען קוקען אויף וואָלאָדין, וואָס וואָלאָדי לאַכט, וואָלט ביי מיר פסח געווען גאָלע פאַסקע מיט געפאַרבטע אייער, אָהן אַ ברעקעל מצה. מיין וואָלאָדי איז אין אידישקייט אַ ביסעל... נו-נו... דאָס הייסט: אזוי, פאַרקעהרט; אַ אידען האָט ער, אַדרבה, מיט'ן גרעסטען פּבור. דערהערט ער ערגיץ אויף אידען אַ צרה, אַ פאַגראָם, געהט ער אַרום אָהן אַ קאַפּ: סטייטש אַ איד, אידיש בלוט!... פיינט האָט ער נאָר די אידישע תנועות מיט די אידישע גענג. אַ איד, זאָגט ער, איז איין עזות-פנים, אַ איד איז אַ „נאַחאַל“... לאַז

אָבער אַ פרעמדער פרובען זאָגען אויף אידען אַ שלעכט וואָרט, וועט ער איהם די אויגען ארויסרייסען. אַ מאָדנע בריאה אָט דער וואַלאַדי! איך האָב וויפיעל מאָל איהם געהערט באַריהמען זיך פאַר די פּריצים, וואָס קומען זיך אַמאָל צונויף ביי אונז יעפיעלען אין פרעפּעראַנס, אַז מיר האָבען אונזער אייגענעם אידישען דיפּלאָמאַט הערצל, וואָס איז אַ גאַנצער בוך־בית ביי'ם טערקישען סולטאַן; און אַז די ציוניסטען זענען געקומען אַנזער מעלטען צו איהם נאָך געלט, האָט ער מיט זיי געהאַט אַ לאַנגען ויכוח, זיי באַוווּזען, אַז זיי טראָגען זיך אַרום מיט חלומות, זיך איינגערעדט אַ לונגראַן־לעפּער אויף דער נאָז... נו, און געלט? איהר מיינט, ער האָט זיי נישט געגעבען? געגעבען! אָט אַזאַ מין נפש איז מיינ וואַלאַדי. וויפיעל האָב איך צו טהון מיט איהם פאַר די קינדער! מיינע קינדער זענען, קיין עין־הרע, געראָטענע קינדער, שענע, געזונטע, פרישע, לויטערע. וואָס נאָך דאַרף מען? וויל ער, וואַלאַדי הייסט דאָס, זיי זאָלען אַלסדינג קענען. קענען? מהכתיית, איך וויל אויך, זיי זאָלען אַלסדינג קענען. ווער וויל דאָס ניט, אַז קינדער זאָלען קענען? דאָס געזונט זייערס איז אָבער ביי מיר טייערער. איך בין אַ מוטער ניט אַזאַ הייסע, נאָר יאָך אַ מוטער, ווייס איך, וואָס הייסט געזונט. מיינ סאַשקע מיט מיינ סאַנקע, איידער זיי זענען אויסגעוואַפּסען — ע-הע-הע! קומט ער צו געהן און מוטשעט זיי — ער וויל, זיי זאָלען אַלסדינג קענען, אַלסדינג וויסען, אפילו אידיש, זאָגט ער, דאַרפֿען זיי אויך קענען. קאַרג, וואָס זיי האָבען אויף זיך די גימנאַזיע, מיט מוזיקע, מיט טאַנצען, מיט שלעק, באַדאַרפֿען זיי נאָך האָבען אויף זיך נאָך איין אומגליק: אידיש לערנען! מע זאָל האָטש לערנען אידיש, ווי מע לערענט, למשל, דייטש, אָדער פראַנצויז, אָדער איינגעליש. צי דער אידישער לעהרער זאָל האָטש זיין אַ לעהרער, ווי אַלע לעהרערס. איז ער אָבער, גאָט זאָל מיך ניט יטראָפֿען פאַר די רעד, איך ווייס אַליין ניט וואָס. וואַלאַדי אַליין קאָן ניט ליידען דעם ריח פונ'ם אידישען לעהרער. אַלע מאָל נאָך

זיין אוועקגעהן עפענט ער אויף דאָס פענסטער. „צו וואָס טויג ער דיר?“ — טענה איך מיט איהם. „ס'איז היינט, זאָגט ער, אַ מאָדע אידיש, דארפֿען ווי לערנען אידיש“. איהר פארשטעהט? ס'איז אַ מאָדע! אלסדינג איז אַ מאָדע. קאָרטען איז אויך אַ מאָדע. מיין וואַלאַדי האָט אַמאָל געוואוסט אַ פרעפּעראַנס, אַ דערדע, אַ זעפּס-אונזעכציג; היינט קאָן ער זיך שוין אוועקזעצן אויף אַ גאַנצע נאַכט און שפּיעלען ביז דעם אַנדערען אויפֿדער-נאַכט. ער קאָן זיך שוין כּמעט אָהן קיין קאָרטען נישט באַגעהן. נאָר בל זמן ער האָט געשפּיעלט אין דער היים — האָט מיך ניט געאַהרט. איך אליין האַלט אויך פֿון אַ פרעפּעראַנס, און איין אַקעלע האָב איך אליין אויך ניט פיינט. ביי מיין מאַמען פֿלעגען מיר אַלע שפּיעלען גאַנץ אַפּט אין אַקע. אַהרען אַהרט מיך נאָר, למאי ער שפּיעלט אין קלוב. אוי, דער קלוב! דער קלוב! פאַר-ברענט זאָלען ווערען אַלע קלובען אייף דער וועלט! ערשטענס, איין עבירה טאַקי דאָס געלט. שפּיעלען שפּיעלט ער אויף צו געווינען, נאָר ער פאַרשפּיעלט, ער פאַרשפּיעלט אַ סך געלט! איך ווייס, ווען ער פאַרשפּיעלט און ווען ער געווינט. קומט ער געווען, דאָס הייסט, ריין משוגע, לאָזט-אויס צו מיר זיין ביטער האַרץ, זוכט חסרונות אויף יענען טריט — איז אַ סימן, אז ער האָט פאַרשפּיעלט. היינט די צייט, וואָס געהט אוועק! די נעכט! די נעכט! די ערשטע צייט, איידער איך בין געוואָהר געוואָרען, וואו ער ווערט פאַרשוואונדען אַלע נאַכט, בין איך געווען אויס מענטש, שיער ניט משוגע געוואָרען. אַלע מאָל האָט ער מיר צוגעטראַכט אַ נייעם תּירוץ. דאָס — אַ בוררות דריי נעכט פּסדר, אַ זאַסערדאַניע, אָדער גלאַט אַ גוטער פרודער האָט איהם פאַרשלעפּט צו זיך אויף אַ פרעפּעראַנס. נאָר וואָס דען? איך קען וואַלאַדין. איך ווייס, ווען ער לייגט און ווען ער זאָגט איין אמת. שווערט ער זיך און איז בשעת מעשה רעכט אין כּעס, איז אַ סימן, אז ער זאָגט אַ ליגען. האָב איך אָנגעהויבען מסתמא נאָכצושמעקען און אויסצוטאַפּען, און בין געוואָהר גע-

וואָרען, אז ער געהט אין קלוב. א שטיין פונ'ם הארצען! דאָנקען
 גאָט, וואָס האָטש ניט ערגיץ אנדערש... „וואַלאַדי, טענה איך
 מיט איהם, קאָרטען קאָנסט דו דען ניט אויספיהרען אין דער
 היים?" ענטפערט ער מיר: „אין קלוב זעהט מען זיך מיט
 דעם, מיט יענעם. מע הערט וואָס אויף דער וועלט טהוט זיך"...
 בלאָטע! דאָס איז, ווי זאָגט מען, א תירוץ פאר די בענטשליכט.
 „וואַלאַדי, טענה איך מיט איהם ווייטער, באַרעכען דיר, דו לאָזט
 מיך זיצען איינע אליין גאנצע נעכט, קוקסט ניט אָן, זאָג איך,
 קיין קינד אין די אויגען, גולן, האָסט קיין מורא ניט פאר גאָט,
 וואַלאַדי?" זאָגט ער, אז ער האָט פיינט סצענעס, קאָן ניט הערען,
 אז איך רעד מיט גאָט. הויב איך אָן וויינען. טהוט ער א זעץ
 מיט דער טיר, געהט אוועק און קומט אויף מאַרגען אין דער פריה
 רעכט ברוגז. איהר פארשטעהט? איהם קומט נאָך אַרויס!
 איך באַטראַכט איהם דעמאָלט, מיינ וואַלאַדין הייסט דאָס, און
 דערמאָן מיך אין אַמאָל, אוי, בשעת ער האָט זיך אַרומגעדרעהט
 אַרום מיר, זיך גע'שדכנ'ט, געפאָדקעוועט, געזעהלט די טריט,
 געהיט דעם שאַטען. ס'איז איהם ניט אָנגעקומען גרינג. קודם
 פל, האָט ער געזעהען, ער זאָל געפעלען ווערען דער מאַמע מיינער,
 אויסהערען פון איהר אויף אויסוועניג גאנצע שטיקער פון געטע
 מיט שילער מיט טשאַקע. נאָכדעם האָט ער איהר געלייענט ביכער,
 און דוקא ראַמאַנען, און דוקא אַזעלכע, וואָס א שטיין קאָן צע-
 גאָסען ווערען, געהאַלטען איהר בשעת מעשה די בייוועלעך, זומער
 איהר געהאַלפּען פרעגלען איינגעמאַכטס, ווינטער געשפּיעלט מיט
 איהר אין „קאָנטשעניע". גוט פאַרשוואַרצט געוואָרען, און אלץ
 צוליעב מיר. נאָך מיר איז ער געשטאַרבען, אויסגעגאַנגען נאָך
 מיינע טריט! א קניהע ערד האָט ער אויסגעשלאָגען, ביז ער האָט
 דערלעבט צו הערען פון מיר דאָס גוטע וואָיט, וואָרום איך האָב
 געהאַט דעמאָלט דריי אַזעלכע חתנים פיינע בריה'ס, ווי ער.
 איינער פון זיי, ער איז היינט דאָקטאָר, איז אין מיר געווען פאַר-
 ליעבט טאַקי צום שטאַרבען. דאָס הייסט, זיי זענען אלע געווען

נאך מיר די פפרה. און היינט? לאָס איך וועלען היינט עמיצען
פארדרעהען דעם קאָפּ, איז ביי מיר אַ מלאכה? אָט, אַשטיווער,
ברענהאַלץ דער אַפטייקער, וואָס טאַנצט אזוי אַרום מיר, — דער-
צעהלט ער מיר מעשיות, וויל מיך אַיינרעדען, אז איך בין יונגער
מיט צעהן יאָהר, ווי איך בין. און וואָס קומט ער אַקוראַט דעמאָלט,
ווען וואַלאַדי איז ניטאָ? ... אמת, איך אַליין ווייז איהם אַ דרך;
איך וויל, אז וואַלאַדי זאָל דאָס טאַקי וויסען, און לאָז דאָס איהם
פאַרדריסען... איך אַליין דערצעהל נאָכדעם וואַלאַדין: „דו
ווייסט, זאָג איך, ווער ס'איז דאָ געוועזען?“ „ברענהאַלץ?“ —
זאָגט ער, און ער זאָל זיך דאָס אפילו פאַרקרימען! „מאָרגען, זאָג
איך, געהען מיר מיט איהם אויף שאַליאַפּינען אינצוויינען“... „מיט
וועמען, מאַכט ער, מיט ברענהאַלצען?“ „איך קוק אויף איהם בשעת
מעשה און טראַכט מיר: „וואַרט-אויס, איך וועל דיר דערנען
די יאָהר!“ און רופּ מיך אָן צו איהם: „ווי מיינסט דו, וואַלאַדי,
נישקשה מיר זאָלען דינען מיט ברענהאַלץ דעם אַפטייקער אין
דאָטשע?“ „וואָס זאָל דאָ זיין, זאָגט ער, קשה?“ „ברענהאַלץ,
זאָג איך, וויל מיט מיר פאַהרען היינטיגס יאָהר קיין מאַריענבאַד
אינאיינעם.“ „געזונטערהייט“, זאָגט ער. געזונטערהייט? אָבער
גאָר לא! דוקא ווייל דו ווילסט, וויל איך ניט... איך בעט אייך,
וואָס איז דאָס געוואָרען מיט מיין וואַלאַדין? חברה האָבען איהם
גוט אַריינגענומען אין קאָהן אַרײַן... אָה, חברה קאָן! פון קלוב
קאָן קיין גוטס נישט אַרויס. פון קלוב געהט מען אַלע נאָכט...
איך ווייס וואוהין מע געהט. איך האָב מיך שוין צעפּרעגט. פון
קלוב געהט מען אַלע נאָכט אין „פאַרנאָס“, אין „אַלימפּ“, אין
„אַרקאַדי“, וכדומה אַזעלכע פּרייליכע ערטלעך, און מע פאַר-
ברענגט די צייט גאַנץ פּרייליך... ברענען זאָל דער קלוב! ברענען
זאָלען די קאָרטען! ברענען זאָל די קאָמפּאַניע! אַמאָל פלעגען
מיר מיט וואַלאַדין אויסזיצען גאַנצע נעכט און רעדען און רעדען,
קינמאָל ניט אויסגעלאָזט זיך קיין שטאָף; און היינט קאָנען מיר
קיין האַלבע שעה ניט זיצען אינאיינעם. אויסגעגאַנגען ביי אונז

מאטעריאל. דערפאר געפינט זיך ביי אונז רעד מיט דעם דאָזיגען אפטייקער, מיט ברענהאַלצען — פון דער וועלט רעד. פוסטע דבורים, חכמות, ליעדלעך, אנעקדאטען. אוי, האָט ער אנעקדאטען, ברענהאַלץ, ברענען זאָל ער אויפ'ן פייער! און דוקא אידישע אנעקדאטען, חי' חי', פון דער וועלט אנעקדאטען! איך האָב ליב אַ שטעטלעך אנעקדאט; הערען אנעקדאטען ווערט מיר קיינ-מאָל נישט נאָם. זיצט ער, ברענהאַלץ הייסט דאָס, גאַנצע נעכט און דערצעהלט מיר אנעקדאטען... איך ווייס, אַז די גאַנצע שטאָדט האלט מיך אין די מיילער. איך ווייס גאַנץ גוט, וואָס מע זאָגט אויף מיר, נאָר עס זאָל מיך אָנהויבען צו אַהרען! מיך אַהרען נאָר, למאי עס אַהרעט ניט וואַלאַדין אַהרעט דאָס ניט!... וועהרעווע! אַמאָליגע יאָהרען, למשל, ווען מע קומט און מע דערצעהלט וואַלאַדין, אַז ס'ע זיצט ביי מיר גאַנצע נעכט איין אפטייקער און דערצעהלט מיר אנעקדאטען — האָ-האָ-האָ! און היינט? גאָרניט. ער קומט אַמאָל צו געהן שפּעט ביינאַכט, טרעפט ער איהם ביי מיר זיצען אויפ'ן באַלקאן — און גאָרניט. „וואָס הערט זיך עפּים נייעס, פאַני ברענהאַלץ?“ און פאַני ברענהאַלץ דערצעהלט איהם נייעס. וואַלאַדי רויכערט, מאַכט זיך, ווי ער הערט מיט קאָפּ, און האָט אין זינען בשעת מעשה — ווייס איך וואָס, וואָרום דער קאָפּ איז איהם גאָר דאָרטען. איהר ווילט וויסען, וואו דאָרטען? עה! איך זאָל וויסען, וואו איז דער „דאָרטען“, וואָלט דאָך גוט געווען! איך וויל שוין לאַנג וויסען. איך האָב שוין אפילו אָנגעשמעקט אַ שטיקעל „סליד“ אויך. דאָ ניט לאַנג האָב איך אויסגעטרייסעלט אַ בריוועלע ביי איהם, ניט אויסגערעדט זאָל זיין, פון די הויזען-קעשענעס, זעהר אַ שטען בריוועלע, אויף רויזענפאַפיער, דורכגעשפיגעוועט מיט פאַרפומען און גע'חתמ'עט „מאַשא“... מאַשא? מאַשא? ווער קאָן זיין די דאָזיגע מאַשא? ... שוין צוויי וואָכען, אַז איך ברעך מיר דעם קאָפּ, איך קאָן גאָר אַזוי קלוג ניט זיין... אַה! לאָס איך נאָר געוואָהר ווערען אַקוראַט, וועט ער זיך ביי מיר נישט נאָרען!

ער וועט ביי מיר האָבען אַ מאַשע! ס'ע וועט איהם שוין זיין
 מאַשעדריג אין די אויגען!... שאַ, וואוהין בין איך דאָס פאַר-
 פּאַהרען? פון וואָס האָב איך אייך אָנגעהויבען? יאָ, כּפרות.
 איך ווייס ניט, ווי אזוי איהר; ביי מיר, עס מעגען פאַלען
 שטיינער פונ'ם הימעל, אַ ווייסע כּפרה אויף ערב יום-כּפור —
 דאָס מוז זיין! „ווי די כּפרה איז ווייס, בין איך ווייס פון
 זינד.“ אזוי האָט מיר די מאַמע געלעהרענט. איך געה נאָך דער
 מאַמע'ס שניט. דערפאַר מוז איך האָבען אַ כּפרה אַ ווייסע. און
 נישט נאָר פאַר מיר — פאַר וואַלאַדין, פאַר די קינדער, און אפילו
 פאַר מיין קליין ליאָליטשקע קויה איך אַ קליין ווייס היהנדעלע,
 אַ קליין ווייס כּפרה'לע, מיר פאַר איהרע שענע אויגעלעך, און
 שלאָג מיט איהר כּפרות. איך שלאָג פאַר זיי אַלעמען כּפרות.
 אָך און וועה, אז איך בין די איינציגע אידישקע אין שטוב, וואָס
 פאַרשטעהט אַ אידישען דין און וואָס האַלט פון אידישקייט...
 נעם איך דעם סידור, זאָג איך דעם „בני-אדם“, און דרעה, און
 דרעה די כּפרה: „זאת חליפתי, זאת תמורתי, זאת כפרתי“, און איך
 פיהל, אז עס קומט מיר צו אַ שטיק געזונט, וואָרום ס'איז אַ ווייסע,
 אַ ווייסע כּפרה, אזוי ווי גאָט האָט געבאָטען!...

דער יום-טוב'דיגער צימער

א מאנאכאג פון א ווילנער אידיגע.

געשריבען אין יאָהר 1904.

דער יום-טוב'דיגער צימעס

— זיי זאָגען, די היינטיגע הייסט דאָס, די עזות-פנימ'ער, א קלאַנג צו זיי, אז דעמאָלט וועלען מענטשען זיין גליקליך, ווען מע וועט מאַכען א מישמאַש, שלי שלך, שלך שלי... און איך זאָג אייך, אז אויב עס וועט אַמאָל זיין אזוי, וועט דאָס הייסען תוהר-ובוהו — הימעל און ערד און סטרוטישע-באָב. הערט אַ מעשה, וואָס מיט מיר האָט געטראָפּען פאַראַיאַהרען אין דער צייט, דעם ערשטען טאָג סוכות. איך זיין, ווייסט איהר דאָך מן הסתם, אויף „גיטקע טויבע'ס זאָוואַלעס“, ביי גוטקע נעחע'ס אין הויף. דאָס הייסט, ס'איז אזוי גוטקע נעחע'ס הויף, ווי איהר זייט מיר אַ פעטער. דער הויף איז איין „עקסווידאַרסקע הויף“; עס האָבען אין דעם אַ חלק, מיט גאָט'ס הילף, פינף ברידער מיט צוויי שוועסטער. זענען די ברידער געשטאַרבען, און די שוועסטער זענען אויך געשטאַרבען, און אלע האָבען געלאָזען קינדער, און דוקא היבש'ליך, קאָן מען זיך ניט איינטיילען; ניט פאַרקויפּען, ניט צעוואַרפּען, סיידען חלילה אונטערצינדען, איז איין עבירה די גאָס, עס קאָן אוועקנעהן אַ האַלבע שטאָרט. האַלט מען זיך מיט דער דירה, ווי איך מיט מיינע צרות: ניט קיין דאָך, ניט קיין טרעפּ, ניט קיין אויווען — אַ קאָטור, צו אלדי שוואַרצע יאָהר, און געה האַלט דאָרט אַ „הימעל-בעט“ און צאָהל אזא ראַטע, דריטהאַלבען רובעל אַ חודש נאָך מיט קאָפּיקעס. בייסער וואָס? ס'איז שוין מיט הייצונג. ניט מעהר זאָלען אייערע שונאים

זשיפען, ווי מע הייצט זיך אָן, אַ חוץ שבת און יום־טוב; ס'איז פון די מענטשען אליין, זאָגען זיי, גענוג וואַרעם... טאָקי וואַרעם! שוין צופיעל וואַרעם! באַרעכענט, קיין עין־הרע, וויפיעל שכנים אויף איין דירה: שמערעל דער גלעזער — האָט איהר ניט איינס; פינירמאיר דער קצב איז ניט צוויי; נפתלי־בער דער שמאַרגאַנער מלמד איז ניט דריי; משה'קע דער אַלמן איז ניט פיער. וואָלט ער זיין איין אַלמן, וואָלט זיין נישקשה; איז ער אָבער אזוי איין אַלמן, ווי איהר זייט אַ גופערנאַטער. מע רופט איהם אַלמן, ווייל ער איז אַמאָל געווען, ניט איצט געדאַכט, איין אַלמן. היינט איז ער, ברוך השם, אויס אַלמן. גאָט האָט איהם געבענטשט מיט איין ארורה, זאָל זי זיך איהם נאָר האַלטען, רבונר־של־עולם...

היינט האָב איך פאַרגעסען רעכענען רב יאָשע דעם סופר מיט דער שנור. פאַר וואָס זאָג איך די שנור, ניט דער זוהן? ווייל דער זוהן איז אַוועק אין מלחמה, האָט ער אָפגעטראָטען זיין אָרט דעם גליקליכען פאָר, וואָס מע רופט זיי „די בונימאָוויטשעס“. ווייסט איהר, פאַר וואָס? זערפאַר, וואָס ער איז אַ קאַליקער און זי איז אַ בלינדע, זענען זיי מאסר ממון. אַ סברה גאָר, אז זיי האָבען אַ שענעם קאפיטאַל, גאָר אַ שענעם קאפיטאַל — צוויי מענטשען און ביידע פאַרדיענערס! רב לייבע דעם בעל־מניה פון דרוק רעכען איך שוין ניט, וואָרום ער איז ניטאָ אַ גאַנצע וואָך אין דער היים, אַ חוץ שבת; ער איז אַ מענטש אַ באַשעפטיגטער, האָט אפשר צעהן פרנסות: אַ חוץ וואָס ער דיענט אין דער דרוק, איז ער אַ מעקלער פון ספרים, אַ געהער אויף מנינים, אַ שיקער פון חברות, אַ זאָנער פון תהלים, אַ שלאָגער פון מלכות, אַ בלאָזער פון שופר, און אז עס מאַכט זיך, חס ושלום, איין אומד גליק, אַ נוסח־למות, שטעלט ער צונויף אַ „יענך“ — און נאָך פרומה אַזעלכע פרנסות לרוב. נאָר האָט קיין מורא ניט — זיין אירינע זיצט אויך ניט לעדיג: פלעכט הברלות און פאַרקויפט באַפעס, און — שדים ווייסען איהם — פאַרט אַ קבצן! אַוואו

האלט איך אין חשבון? אריבער אַ מנין געוויס, און אפשר נאָך מיט אַ צולעג. וואָלט אַלץ זיין גוט, ווען אלע וואָלטען דאוונען אין איין שוהל. איז אָבער די צרה, וואָס דער איז אין ווילייקע און יענער אין האַנדריקעווע. מילא, אַז דער גלעזער דאווענט אין דער גלעזערשער שוהל, דער קצב אין דער יאטקעווער שוהל, דער מלמד אין דער ליבאוויטשער שוהל — דאָס פאַרשטעהט מען נאָך: פֿל ער ב ל מ י נ ה ו — איטליכער צו זיין צעך. אָבער דו, אלמא, וואָס קריכסט דו אין דער אלטער שוהל דוקא צו סיראָטע דעם חזן? ביזט דאָס טאָקי אזאַ מבין אויף נגינה? איהר וואָלט איהם הערען, אַז עס קומט שבת זינגען זמירות — אַ קלאַנג צו איהם! אַ שטים פון אַ געקוילעטען האָהן, און גענועלט זיך נאָך. ער פאַרהאַקט אזוי דעם קאַפּ מיט זיין „ברוך שאַכלנו“, אַז דעם גאַנצען טאָג זונטאָג שאַכלנו'ט מיר אין די אויהערען; טאָמער ווייסט איהר, וואָס ער האָט גע'אַכלנו'ט ביי דער ארורה זיינער, אַ חזן קללות מיט חרמות? און פון דעסטוועגען, רעדט מיט איהר, איז זי גערעכט: אַ מאַן, זאָגט זי, איז ווי דער גלות — אַט מע טראָגט איהם, נאָר מע איז שוין געוועהנט. וואָס זאָגט איהר צו איהר קאַפּ? ...

דאכט מיר, איך וואָלט מעהר באַדראַפֿט האָבען טענות צו דעם, וואָס איך בין ניט ווערטה דעם גאָמען דערמאָנען, וואָרום מיינער איז דאָך טאָקי יע, ווי זאָגט מען דאָס, אַ פֿשר'ער שעפּס, טהוט ניט קיין האַנט אין קאַלט וואַסער, זיצט יומם ולילה אין שוהל על התורה ועל העבודה, און איך ליג אין דער ערד, ווי איהר ווייסט, און פאַק ביינעל. בייסער וואָס? איך וועל האָבען אַ שטוהל אין גן־עדן. אַרבייט איך טאָקי געטריי, ווי איין אייזעל, און איהם זעה, עס זאָל זיין דער שבת מיט'ן יום־טוב, ביד המלך! פאַר וואָס שבת און יום־טוב? ווייל אַ גאַנצע וואָך עסט ער אויפֿ'ן חשבון פון דבורה־אסתר. וואָס ער עסט און ווי אזוי ער עסט — ווייל איך גאָר אזוי ווייט די האַנט ניט אַריינלעגען. איך

ווייס נאָר, אז עס קומט שבת און יום-טוב, איז פאר איהם גרייט די חלות, מיט די דגים, מיט'ן שטיקעל פלייש, מיט אלעס מיט איינאנדער. און קומט יום-טוב — מוז זיין צימערס: פסח פלוימען-צימערס, און סופות מעהרען-צימערס.

האָט זיך געטראָפּען אַ מעשה: פאַראַיאַהרען סופות געווען אַ יקרות אויף מעהרען. שטים ווייסען זיי, נישט אַריינגעפיהרט, אַפנים. אַ רענדעל אַ מעהרעלע. נאָר ס'איז עפּיס אַ תירוץ? ביי מיין מאַן איז דער צימערס טייערער פון אַלץ. ער וועט אייך מוחל זיין די דגים מיט'ן פלייש מיט אלעס מיט איינאנדער, אַבי צימערס זאָל איהם זיין. לאָז זיך אייך דאַכטען, איך ווייס, אז ס'איז נאָר געזאָגט, ווייל דער צימערס איז דאָך שוין נאָך אַלעמען, מעג ער זיין אַ ותרן... האָב איך געבראַכט אַ קאַשעק מעהרען, צורעכט געמאַכט, צוגעשטעלט און אָפּגעקאַכט. וואָס זאָל איך אייך זאָגען? טעם גיך-ערן! ניט אומזיסט איז דאָס ביי די נגידים אַ וואָכעדיגער מאַכל; די נגידים זענען ניט קיין נאַראָנים. זיי האָבען לייעב אַלסדינג אין דער וואָכען דאָס, וואָס מיר האָבען לייעב אים שבת... אָפּגעקאַכט, אַוועקגעשטעלט און פאַרשאַרט אין מיין ווינקעלע, — איטליכע שכנה האָט זיך איהר ווינקעלע, — בין איך אַוועק אויף אַ וויילע צו דער שוועסטער געוואָהר ווערען. איך האָב אַ שוועסטער ביילקע, איז זי, ניט פאַר אייך געדאַכט, געלעהמט אויף די פיס שוין צעהן יאָהר, און דאָך לעבט זי פון איהרע אייגענע הענט: זי פליקט פעדערען. ווינטער, הייסט דאָס, פליקט זי פעדערען, און זומער אַרבייט זי קינדערשע זעקעלעך מיט נאַרעסענע היטעלעך. זיצען זיצט זי אויף דער אידישער גאַס, אויף לייעב לייזער'ס הויף, אויך איין עקסווידאַרסקע הויף, מיט נאָך עטליכע הונדערט געזינדלעך. נו, וואָס קומט מיר דער-פאַר, איך בעט אייך, אז איך האָב מיך אַרויסגעחאַפּט אויף אַ האַלבע שעה צו דער שוועסטער איין מאָל אין אַ יום-טוב? און אנב האָב איך איהר טאַקי געבראַכט אַ חלה מיט אַ שטיקעל פיש,

לאָז זי אויך וויסען פון א יום־טוב צו זאָגען. פרעמדע, חלילה, טראָג איך איהר ניט, אייגענע האָרעוואַניע, דיך־חשבון פאר'ן מאן דאָרף איך אויך ניט אָפגעבען, היינט וועמען הער איך?

בייכער מע זעהט זיך ניט א גאנצענע וואָך, א חוץ שבת און יום־טוב, האָבען מיר זיך א ביסעל פאררעדט. איז מען געקומען רופען מיך אהיים, איך זאָל גיכער געהן, וואָרום ער איז שוין געקומען פון שוהל, דער מאן מיינער, א קלאָג צו מיר ניט, ער קאָן שוין זיין גוט בייז, וויל געבאָך עסען. בין איך דאָך געלאָפען ניט טוירט, ניט לעבעדיג, און געטראָפען אין סופה שוין דאָס זעכסטע פאָרעל זיצען ביי דער סעודה, וואָרום מיר אלע האָבען איין שטיקעל סופה, און ניט אלע קאָנען עסען אין איין צייט. דאָנקען גאָט, זאָגען האָט ער מיר ניט געזאָגט גאָרניט, דער מאן מיינער. ער איז ניט פון די מאַנען, וואָס זאָגען. ער איז א שטילער מענטש. נאָר ברוגז'ליך, זעה איך, איז ער. איך קען איהם שוין נאָכ'ן קוק: קוקט ער אריין אין א ספר אריין, איז א סימן, אז ער איז ברוגז. דאָס הייסט, אין ספר אריין קוקט ער תמיד, נאָר קוקען צו קוקען איז ניט גלייך: יענס איז אנדערש געקוקט, און דאָס איז וויעדער אנדערש געקוקט. און א ביסעל איז ער טאָקי סגיר נהור'דיג אויף איין אויג, קוקט דאָס אויס גאָר ניט יום־טוב־דיג. הויב איך מיך אָן מסתמא פארענטפערען: דאָס, יענס, א שוועס־טער, ניט געזעהען זיך א גאנצע וואָך — בלאָטע! מיינער איז ברוגז, קוקט אין ספר אריין. איהם אונטערגעטראָגען די קוואַרט, זיך געוואַשען, דערלאָנגט די פיש. שמעקט א מחיה. דאָס ביסעל פארפעל, דאָס שטיקעל פלייש — גוט און פיין ארום און ארום. געקומען צום צימעס, רופ איך מיך אָן צו איהם, פאָרט א מאן, וואָס זיצט און לערענט: „איז פארהאן, זאָג איך, ביי מיר א צימעס, הערסט דו, דער קייסער מעג איהם פארזוכען, כלעבען! איין אמת'ער א יום־טוב־דיגער צימעס, און דוקא, זאָג איך, פון מעה־רען!...“ דעהערט צימעס, האָט מיינער אוועקגעלעגט דעם חפר,

געוואָרען גאָר אַ פּרישער מענטש. און איך לאָז מיך צום אווועגן.
 ערשט איך טהו אַ קוק — אַ קלאָג צו מיר ניט, דער טעפּעל ריין
 ווי גאָלד, און צימעס ניט אַ לעק, ניטאָ קיין צימעס! צימעס-
 צימעס, וואו איז מיין צימעס? איך לויף צו דעם, איך לויף צו
 יענעם: „האַט איהר ניט געזעהען מיין צימעס?“ וואָסער צימעס?
 קיינער ווייסט ניט פון קיין צימעס! אַ גליק, איינע אַ שכנה האָט
 רחמנות געהאַט, האָט זיך אָנגערופען, אַז זי ווייסט, וואו איז מיין
 צימעס. ס'איז שוין, זאָגט זי, עליר-השלום, אויס צימעס. מע האָט
 איהם שוין לאַנג, זאָגט זי, אויפגעגעסען. גאָר ווער האָט איהם
 אויפגעגעסען — קאָן זי ניט זאָגען. זי האָט מורא, וויל ניט האָבען
 צו טהון מיט אַ סג'ינהור'טע, דאָס הייסט מיט אַ בלינדע... און
 דאָ, איך טהו אַ קוק אויף מיינעם — גזלן! אַריינגעשטעקט די
 נאָז אין ספר — און שאַ!...

לויף איך דאָך צו דעם גליקליכען פאָר, וואָס מע רופט זיי
 „בונדימאָוויטש“: „סטייטש, אַ קלאָג צו אייך, וואָס האָט איהר,
 זאָג איך, געהאַט צו מיין צימעס?“ זאָגט זי: „וואָסער צימעס?“
 זאָג איך: „דער יום-טוב'דיגער מעהרען-צימעס!“ זאָגט זי:
 „אַ געזונט אין אייך, וואָס רעדט איהר? איך האָב געהאַט אַ
 קעקערע!“... האָט דאָס מיך מסתמא גוט פאַרבאָקען ביי'ם האַרצען:
 אַ הולטאָיקע קאָן! סטייטש, איך ווייס, זי האָט ניט געהאַט קיין
 מעהרעלע אפילו אויף אַ רפואה, זאָגט זי מיר, אַז זי האָט געהאַט אַ
 קעקערע, אַ בעסערען צימעס נאָך פון מיינעם, הייסט דאָס!
 „האַט איהר, זאָג איך, געהאַט אַ קעקערע?“ זאָגט זי: „אַ
 קעקערע!“ זאָג איך איהר נאָך אַ מאָל: „אַ קעקערע?“ זאָגט
 זי מיר נאָך אַ מאָל: „אַ קעקערע!“ זאָג איך איהר וויעדער אַ
 מאָל: „אַ קעקערע?“ זאָגט זי מיר וויעדער אַ מאָל: „אַ
 קעקערע!“... נו, אַט דאָ האָט מיר שוין דערלאָנגט אין דער ביין
 אַריין! מיכאַ, זי זאָל מיר אָפליקענען, אַז ניט זי האָט צורעכט
 געמאַכט דעם צימעס, וואָלט איך אפשר קלערען: אַ קשיא, טאָמער

ניט זי, טאָמער עמיצער אנדערש? נאָר זאָנען, אז זי האָט געהאַט
א סעקערע!...

וואָס זאָל איך אייך דערצעהלען ווייטער? ס'איז געווען ניט
שען, זעהר ניט שען... און ווער איז שולדיג, אז מע האָט גענומען
מענטשען און מע האָט זיי צונויפגעפאַקט אלע אינאיינעם, ווי,
לֵהבדיל, די היהנער אין א קאַטוך, און געה טהו! און רעדט מיט
זיי, מיט די היינטיגע, הייסט דאָס, אָט די עזות־פּנימ'ער, וואָס
וויילען מאַכען נייע פאַראַדקעס אין שוהל־הויף, איינפיהרען, ס'זאָל
זיין א מישמאַש, פּוֹלם אַהוּלָאָם, — דרינגען זיי, אז קלוגע מענטשען
זאָנען, אז אזוי איז גוט... און איך זאָג אייך נאָך א מאָל: ס'איז
תּוֹהוּ וּבּוֹהוּ — הימעל און ערד און סטרוטשע־באַב, און האָט מיר
א גוטינקען יום־טוב!

א נגיד'ישע פרעזשעניצע

א ליטווישער דיאלאג.

געשריבען אין יאָהר 1904.

א נגיד'ישע פרעזשעניצע

- וואָס זאָל איך דיר זאָגען, הינדע? דעם קאפּטען פאַר-
זעצען, א נגיד זאָל מען זיין!
— אַקעגען וואָס איז געקומען צו רעד?
— געווען ביי'ם נגיד. דערלאַנגט צום טיש אַ פרעזשעניצע.
ניט שייך צו זאָגען — אַ גאָלד!
— פטור! וואָס איז דאָרטען? מיט פליטערלאך?
— ניט שייך צו זאָגען — טעם גן-ערן!
— געגעסען?
— פטור! וואָס פאַר אַ מחותן?
— פון וואָן זשע ווייסטע?
— מזעהט ניט?... אַ חיות צו קוקען פון דער ווייטען!
צעגעהט אין מויל, ווי אַ פוטער!...
— נגידים — וואָס פעהלט זיי?
— קאָפּוועהטיג! כוואָלט וועלען זעהען, הינדע... נמ... נמ...
זאָלסט אַמאָל מאַכען אַ פרעזשעניצע...
— טאָקי? אַ קליינע השגה!
— פאַר וואָס ניט? איין מאָל אין לעבען!...
— משוגע — וואָס?
— נמ... נמ... חלש'ט מיר די האַרץ, הינדע!... מאַך מיר
אַ פרעזשעניצע, זעה!...
— אַ קלאָג! פון וואָס מאַכט נעם — ווייסטע?

— פטור! פון וואן זאל איך וויסען?
 — טאָ וואָס זשע רעדסטע? ... ערשטענס, לעגען זיי אַרײַן,
 די נגידים, ווער ווייס וויפיל פוטער! ...
 — מילא, איז אָהן פוטער, אבי א פרעזשעניצע!
 — א צורה! היינט מילך?
 — מילא, איז אָהן מילך, אבי א פרעזשעניצע!
 — גוט! אָבער אייער? אָהן אייער קאָן מען דאָך ניט
 מאַכען א פרעזשעניצע!
 — אייער? אַוואו שטעהט דאָס „אייער“? מע צעשלאָגט
 אײַן אײ און מע מאַכט א פרעזשעניצע.
 — גע'פועל'ט! אַוואו נעמט נעם? געווען אײַן אײ, איז
 אַוועק א האַלבער געלכעל אויף געפילאכז און א ביסעל פון דעם
 וויסעל אויף די חלות.
 — נאָ-נאָ! אז דו ווילסט, געפינסטע נאָך פון וואָס צו
 מאַכען א פרעזשעניצע!
 — פון וואָס? פון דער לושפייקע? א האַלבע אײ!
 — איך ווייס? ביזט דאָך עפּיס א בעל-הבית'טע!
 — א בעל-הבית'טע! סײַדען מיט מעהל א ביסעל?
 — זאָל זײַן מיט מעהל, אבי א פרעזשעניצע.
 — חכם! אַוואו נעמט נעם?
 — עט, א ביסעל מעהל איך א זאך?
 — איך א זאך... סײַדען רעטשענע?
 — זאָל זײַן רעטשענע, אבי א פרעזשעניצע.
 — א צורה! סײַדען מיט א ציבעלע?
 — זאָל זײַן מיט א ציבעלע, אבי א פרעזשעניצע.
 — גאָר פאַרגעסען! ניטאָ קײַן ציבעלעס. פראַן א קנאַבעלע.
 — זאָל זײַן א קנאַבעלע, אבי א פרעזשעניצע.
 — א שענע פרעזשעניצע! מיט וואָס באַשמירט נעם די
 סקאַווערדע?
 — שמיר מיט וואָס דו ווילסט, אבי א פרעזשעניצע.

— נא דיר א פרעזשעניצע! ... אָנגעשפּאַרט דער יצר-הרע! ...
 געזעהען ביים נגיד... דער נגיד זאָל זיך אָפּשניידען דעם נאָז,
 דאָרף נעם אייך שניידען דעם נאָז... אַבזשאַנע! ... ננא! נא
 דיר א פרעזשעניצע פלוצים! ... געה וואָש דזאָך, שיים פאַרטיג
 די פרעזשעניצע!

— שיים פאַרטיג די פרעזשעניצע? אָט אזוי, הינדע, האָב
 איך דיר ליעב... די נגידים מיינען — נאָר ביי זיי פראַן פרעזשע-
 ניצעס... איין איידעלער מאַכל! ... עס שמעקט דער קנאָפּעל —
 א חיות! ... גוט, הינדע! כוואָלט אלע טאָג עסען פרעזשעניצעס...
 הערסטע, הינדע, וואָס כוועל דיר זאָגען? ... נמ... נמ... דיין
 פרעזשעניצע איז נאָר ניט דאָס... עפּים זויערלאַך, ווינציג זאָלץ
 און קלעפיג... נמ... נמ... זאָלסט מיר מוחל זיין... נמ... נמ...
 נאָט זאָל ניט שטראָפּען פאַר די רעד... חלשות, טפו! דער שוואַרץ-
 יאָהר ווייס זיי, די נגידים, אין וואָס זיי קאָכענען זאָך! ...

סיין עצה

געשריבען אין יאָהר 1904.

אייזע צה

— שוין פון א טאג דריי, אז עס געהט צו דיר א יונגערמאן
אלע אינדערפריה און בייטאג און אויפדערנאכט, און טרעפט דיר
ניט אין דער היים. ער דארף דיר, זאגט ער, זעהר נויטיג זעהען!
אזוי האט מען מיר אנגעזאגט א בשורה, בשעת איך בין גע-
קומען איינמאל צו פאָהרען פון וועג אַהיים.

— מסתמא א מחבר מיט א „ווערק“! — אזוי האָב איך מיר
געטראכט און האָב מיך אוועקגעזעצט צום טיש, און נאָר גענומען
זיך צו דער אַרבייט — אַהא, מע קלינגט שוין! עס עפענט זיך די
טיר און עמיצער דאָרטען פאָרקעט זיך, טהוט אויס די קאלאָשען,
הוסט, שנייצט די נאָז — אלע סימנים פון א מחבר. איך וואָלט
שוין וועלען זעהען דעם פארשוין! גאָט האָט געהאָלפּען, ער איז
אריין. אָפּגעמאַכט צו מיר א גאנץ פיינעם „בואיבשלוס“, דאָס
הייסט, אָפּגעטראָטען אויף א פאָר טריט צוריק, געמאַכט א מין
דעוועראַנס, געריבען בשעת מעשה א האנט אָן א האנט, האָט ער
זיך מיר פאָרגעשטעלט און אָנגערופען א נאָמען פון דער הגדה,
איינעם פון די נעמען, וואָס אָט האָט איהר דאָס געהערט, און אָט
האָט איהר דאָס פאָרגעסען — אוועקגעפלוויגען.

— זיצט! מיט וואָס קאָן איך אייך דיענען?

— איך בין געקומען צו אייך מכה זעהר א נויטיגער זאך. דאָס
הייסט, פאר מיר איז די זאך נויטיג, זעהר נויטיג, ממש, קאָן מען
זאָגען, נוגע אין לעבען אריין, און נאָר איהר, אזוי מיין איך, וועט

דאָס פאַרשטעהן. איהר שרייבט אזוי פיעל, אז איך מײן, אז איהר באַדאַרפט וויסען אַלסדינג און איהר באַדאַרפט זיין אַ מבין אויף אַלסדינג. אזוי מײן איך. דאָס הייסט, ניט איך מײן, נאָר איך בין איבערצייגט, אז ס'איז אזוי.

איך באַטראַכט מײן פאַרשויין: א טיפּ פון אַ קליינשטערטעל-דיגען משפּיל, אַ מחבר. א יונגערמאַן מיט אַ בלאַס פנים, מיט גרויסע שוואַרצע רחמנות-אויגען, דאָס הייסט, אַזעלכע אויגען, וואָס בעטען זיך: „האָט רחמנות אויף אײן עלענדע, אַ פאַרבלאָנזעטע נשמה“. איך האָב נישט ליעב אַזעלכע אויגען. פאַר אַזעלכע אויגען האָב איך מורא: קיינמאָל לאַכען זיי נישט, טהוען נישט קיין שמייכעל, שטענדיג פאַרטיעפט אין זיך — איך האָב פיינט אַזעלכע אויגען.

— אַנז, ווייזט, וואָס האָט איהר דאָרטען? — מאַך איך צו איהם, לעג-אָוועק די פען, שפּאַר מיך אָן אויפ'ן בענקעל און וואַרט, אז אַט באַלד נעמט ער זיך צום בוועם און שלעפט אַרויס אַ היבש פעקעל פתבים, געוויס אַ ראָמאַן אין דריי טיילען, לאַנג ווי דער אידישער גלות, אָדער אַ דראַמע אין פיער אַקטען, וואָס די פאַר-שויןען הייסען: מערדערזאָהן, עהרליכמאַן, פרומהאַרץ, ביטערצווייג, וכדומה אַזעלכע נעמען, וואָס פון זיי אַליין זעהט איהר שוין אַרויס, מיט וועמען איהר האָט צו טהון... און אפשר איז דאָס גאָר נייע ליעדער פון ציון?

„אָהין אויף די בערג טהוט איהם ציהען,
דאָרט וואו דער אָדלער טהוט פליהען,
דאָרט וואו דער איילפערט טהוט בליהען,
דאָרט וואו די נביאים האָבען געטהאָן ריהען,
און פאַר גאָט געטהאָן קניהען...“

מיר זענען קענטליך די דאָזיגע ליעדלעך, די דאָזיגע גראַמען, וואָס טריבען פונ'ם האַלז, שעמערירען אין די אויגען, זשומען אין

די אויהערען און לאזען-איבער אין הארצען נאך זיך א ווילדע פוסטקייט, א מאדנע וויסמעניש אויף דער נשמה.

שטעלט אייך אָבער פאַר — איצטיגס מאָל האָב איך דוקא נישט געטראָפּען: דער יונגערמאַן האָט זיך גיט גענומען צו דער בוזעם-קעשענע, גיט אַרויסגעשלעפּט קיין פעקעל פּתבים, גיט אין זינען געהאַט אפילו לייענען מיר אַ ראָמאַן, אַ דראַמע, אָדער נייע ליטעראַטור פון ציון. ער האָט נאָר צורעכט געמאַכט דעם קאַלנער פון העמד, אויסגעהוסט זיך פריהער און אַ זאָג געטהאָן צו מיר:

— איך בין געקומען צו אייך אַהער, הייסט דאָס, נישט מעהר ווי אויסדערצעהלען אייך מיין ביטער האַרץ און זיך איין עצה האַלטען מיט אייך. אזא מענטש, ווי איהר, באַדאַרף מיך פאַר-שטעהן. איהר שרייבט אזוי פיעל, אז איהר מוזט וויסען אַלסדינג, און נאָר איהר קאָנט מיר געבען די רעכטע עצה. און גלויבט מיר, וואָס איהר וועט מיר זאָגען, דאָס וועל איך טהון. איך געב אייך מיין עהרענוואָרט! האָט קיין פאַראַיבעל נישט, אפּשר נעם איך צו ביי אייך צייט?

— נישקשה, עס מאַכט נישט אויס. דערצעהלט, דער-צעהלט! — מאַך איך צו איהם און פיהל, ווי אַ שטיין איז מיר אַראָפּ פונ'ם האַרצען. און דער יונגערמאַן רוקט זיך צו צום טיש און הויבט-אָן צו דערצעהלען זיין ביטער האַרץ פריהער פאָוואָלינקע, געלאָסען, און וואָס ווייטער מיט אַלץ מעהר הייז.

— אַליין בין איך, דאַרפט איהר וויסען, אַ יונגערמאַן, ווי איהר זעהט מיך, פון אַ קליין שטעדטעל. דאָס הייסט, דאָס שטעד-טעל איז גאָרניט אזא קליין שטעדטעל, און דוקא אַ היבש שטעד-טעל, אַ שטאָרט קאָן מען זאָגען, נאָר קעגען אייער שטאָרט הייסט דאָס אַ שטעדטעל. דאָס דאָזיגע שטעדטעל, אזוי מיין איך, קענט

איהר דוקא זעהר גוט, נאָר איך וויל דאָס אייך נישט פֿורש בשמו זיין, מחמת אַ קשיא אויף אייך, איהר קאָנט דאָס נאָך באַשרייבען, פאַסט דאָס מיר ניט איבער אַ סך טעמים... מיט וואָס איך פאַר-נעם זיך, ווילט איהר וויסען? המ... איך פאַרנעם זיך... הייסט דאָס, טהון טהו איך לעת-עתה גאָרנישט ניט, זיץ נאָך, הייסט דאָס, אויף קעסט ביי שוועהר און שוועגער, דאָס הייסט, נישט אויף קעסט, נאָר אינאיינעם זיצען מיר, אויף אַלעם גרייטען, מחמת זי איז, דאַרפט איהר וויסען, אַ בתי-חידה, איין איין-און-איינציגע הייסט דאָס, מעהר נישטאָ ביי זיי קיין קינדער, אַ חוץ די איינע טאָכטער, און זיי קאָנען, נישקשה, באַשטעהן אונז אויסהאַלטען נאָך צעהן יאָהר, מחמת זיי זענען, דאַרפט איהר וויסען, פאַרמעגליכע לייט, מע קאָן אויף זיי זאָגען נגידים, און וועדליג ביי אונז — הייסען זיי גרויסע נגידים, גבירים אַדירים, וואָרום רייכער פון זיי איז שוין ביי אונז נישטאָ. מיין שוועהר באַדאַרפט איהר געוויס קענען. אזוי מיין איך. איך וויל אייך נישט פֿורש בשמו זיין, סע-פאַסט נישט. ער איז אַ איד, דאַרפט איהר וויסען, וואָס האָט לייעב זיך לאָזען הערען אויף דער וועלט, מע זאָל איהם קענען. למשל, אויף באַברויסקער נשרפים האָט ער געגעבען די שענסטע נדבה, אויף קעשענעוו האָט ער געשענקט מעהר פון אַלעמען. אין שטאָדט גופא ביי אונז גיט ער אפילו ווינציג-וואָס, נאָר אין דער פרעמד האָט ער לייעב זיך אויסשטעלען פיין, אַלע זאָלען וויסען. ער איז, פאַרשטעהט איהר מיך, נאָר קיין נאָר נישט. ער ווייסט גאנץ גוט, אז דאָ, אין שטאָדט, האָט מען סאי ווי סאי פאַר איהם דרך-ארץ — פאַר וועמען באַדאַרף ער זיך דאָ אויספיינען? איז ער זיך מיישב און שטעלט זיי גאָר אַ פייג. ער איז אַ מענטש, וואָס קאָמטאָרי ער קאָן נישט געבען. ער זאָגט אַליין, אז ער קאָן נישט געבען. אז מע קומט צו איהם נאָך אַ נדבה, ווערט ער טויזט און זאָגט: „שוין? איהר זענט שוין געקומען נעמען? נאָט אייך די שליסעלעך און געהט אייך אַליין צו דער שאַפּע און נעמט אייך וויפיעל איהר דאַרפט"... מיינט איהר דאָך מסתמא, אז אָט נעמט

ער ארויס די שליסעלעך? האָט איהר במחילה אַ טעות! די שליסעלעך פון דער שאַפּע ליגען ביי איהם סך־הכל פאַרשלאָסען אין אַ טישקעסטעל, און אַ חוץ דעם ליגט דאָס שליסעלע פון טיש־קעסטעל אויך ערגיץ פאַנגראָבען. אָט אזא מענטש איז ער, דער שוועהר מיינער. און וואָס זאָלט איהר קלערען? אודאי, ווי דער מענטש פאַרדיענט, אזא נאָמען האָט ער. צווישען אונז רעדענדיג, הייסט ער טאַקי ביי אונז אין שטערטעל „דער דבר־אחר“... געוויינטליך, הינטער די אויגען; אין די אויגען חנפה'ט מען איהם אזוי, אז ס'ע שלאָגט צום האַרצען. און ער איז זיך מיישב און נעמט דאָס אָן דוקא פאַר גוט געלט, גלעט זיך דאָס בייכעל און לעבט זיך אָפּ אַ גוטען טאָג. סטייטש געלעבט! לעבען צו לעבען איז נישט גלייך! באַרעכענט אייך נאָר אליין: אַ מענטש טהוט נישט קיין האַנט אין קאַלט וואַסער, שען געזעסען, פיין געגעסען, גוט גע־שלאָפען — וואָס ווילט איהר נאָך? נאָכ'ן שלאָפען הייסט מען איינשפאַנען דאָס פאַיעטאַנדעל און מע פאַהרטיאָרויס אַ ביסעל אויפ'ן שפאַציער איבער דער בלאָטע. און קומט פאַרנאכט, געהט מען זיך צונויף מענטשען פון שטאָדט, דער מיט אזא פּזמון, דער מיט אזא מין רכילות, אַ נעכטיגען טאָג, און מע באַרעדט די גאַנצע שטאָדט, און מע ל'צ'עוועט־אָפּ פון דער גאַנצער וועלט. נאָכדעם דערלאַנגט מען דעם גרויסען סאַמאָוואַר און מע זעצט זיך אַוועק מיט שמואל־אַבא דעם שוחט שפיעלען אין דאָמינעס. שמואל־אַבא דער שוחט, דארפט איהר וויסען, איז אַ יונגערמאַן טאַקי מיט פאה'לעך, נאָר אַ היינטוועלט־יגער שוין, מיט אַ ווייסען קאַלנער, מיט אויסגעפּוצטע שטיינעלעך, און אַנטלויפט נישט פאַר קיין יונגע ווייפלעך, און האָט אַ פיין העלזעל, קאָן שען זינגען, און שרייבט אויס אַ בלאַט, און שפיעלט זעהר גוט אין שאַך און אין דאָמינעס. און אז זיי זעצען זיך שפיעלען אין דאָמינעס, קאָנען זיי אַוועק שפיעלען אָט אזוי אַ גאַנצע נאכט, און דו זיי און קוק און געהניץ. דאָס מויל ווערט שיער נישט צעריסען! נעם זשע, דו שוטח, שטעה אויף און געה דיר אַוועק צו זיך אין חדר'על און זע'ן זיך איבער

א בוך, צי איבער א בלאט-צייטונג? איז ניין! פאר וואס? סע פאסט נישט. סע זיצט א פרעמדער מענטש — ווי אזוי הויבט מען זיך אויף און מע נעמט און מע געהט-אזעק אין מיטען דרינען? פאר אזא מעשה, דארפט איהר וויסען, ווערט דער שוועהר ברוגז. דאס הייסט, זאגען זאגט ער גארנישט, נאָר ער בלאָזט זיך אָן, ווי איין אינדיק, און ענטפערט נישט, האָטש רעד צו איהם צעזעצ-טערהייט! און אויף איהם קוקענדיג — אויך די שוויגענער! און וויבאלד שוועהר און שוויגענער זענען נישט שוה-בשוה מיט'ן איידעם, קוקט שוין זי אויך צו אלדי שווארצע יאָהר — פאָרט א בתי-חידה, איין-און-איינציגע ביי טאטע-מאמע, וואָס זיי זענען, זאָגט זי, ביי איהר דאָס חיות מיט דער נשמה, און זי ביי זיי — דאָס אויג אין קאָפּ, מיט ספנת-נפשות, אזוי אז טאָמער מאַכט זיך, זי ווערט עפּים נישט מיט אלעמען, איז באלד דער דאָקטער, באלד קעהרט זיך איבער די וועלט! נו, איז שוין עפּים א חידוש, וואָס אזא נפש, ווי זי, נעמט זיך איבער און מיינט, אז די גאנצע וועלט איז באַשאַפּען געוואָרען נאָר פון איהרעטוועגען? און דערצו, דארפט איהר וויסען, איז זי נאָך נישט איבעריג קלוג אויך. דאָס הייסט, אזוי אפילו, אז איהר העט מיט איהר רעדען, איז זי, דאָכט זיך, נישט קיין נאָר, נאָר קיין נאָר נישט, מע קאָן זאָגען א קלוגע, א גאנץ קלוגע, א חרוצה, א מאַנספילשער קאָפּ אויף איהר! נאָר וואָס דען? אָט דאָס, וואָס זי איז צעבאלעוועט, צעפעסטעט, א ווילדע ציעג. טאָג ווי נאָכט אָדער חא-חא-חא, אָדער גאָר א וואָרע געטהאָן זיך אין בעט אריין און צעוויינט זיך, ווי א קליין קינד. „וואָס איז דיר? וואָס פעהלט דיר? וואָס וויינסט דו? וואָס ווילסט דו?“ — ענטפערט די וואַנט?... מילא. וואָלט דאָס נאָך אויך געווען א האַלבע צרה. א ווייב אז זי וויינט, וויינט זי אזוי לאַנג, ביז זי וויינט זיך איבער! איז אָבער דער חסרון — די שוויגענער. ווערט געוואָהר די שוויגענער, קומט זי צו לויפען אין איין אימפעט מיט'ן טערקישען שאַל אויף די פלייצעס, ברעכט די הענט און לייענט מיט א נוסח פון תחינות, און א קול האָט זי,

דארפט איהר וויסען, פון א מאנסביל: „וואס איז דיר, טאכטער-לעב? וויעדער ער? אט דער רוצח, דער גזלן, דער מערדער? ווינד איז מיר! וואס אהרט דאס איהם, אשטייגער, וואס איך האב נאך איין אויג אין שטערן? דער בויך האט איהם וועה געטהאן? צי ער האט בלוט פארגאסען?“... שיט, שיט מיט רעד, ווי פון א זאק! עס ווייזט זיך מיר אויס, אז זי וועט אייביג אזוי שיטען, קיינמאל נישט אויפהערען, און עס זיגעט מיך ביי'ס הארצען, עס נאנט די נשמה, און עס נעמט מיך אן א חשק נעמען איהר טער-קישען שאל, צעקנייטשען מיט די הענט, צעטרעטען מיט די פיס און צערייסען אויף שטיק-שטיקלעך! האטש, אייגענטליך, אז מע וויל שמועסען צוריק, וואס האב איך צו איהר שאל? א שאל ווי אלע טערקישע שאלען, וואס מע ברענגט זיי צו פיהרען פון בראך. אייך באדארף זיין באקאנט די דאזיגע טערקישע שאלען: גע-מאהלטע, מיט רויטע, געלע, גרינע, ווייסע, שווארצע קעסטלעך, מיט שפריינקעלעך באשפריינקעלט און מיט פרענזעלעך בא-פרענזעלט...

— זייט זשע מוחל, יונגערמאן! — האט איך איהם איבער-סאמע אין מיטען. — דאכט זיך, איהר האט געזאגט, איהר ווילט זיך עפס איין עצה האלטען מיט מיר מכה איין ענין?...

— האט קיין פאראיבעל ניט, — מאכט ער און חאפט איבער דעם אטהעם, — אפשר נעם איך צו ביי אייך צייט? נאך דאס איז נויטיג געווען, פארשטעהט איהר מיך, טאקי צום ענין, איהר זאלט ווערען א ביסעל באקאנט מיט דער שטוב און מיט די מענטשען, און אז איהר וועט ווערען באקאנט מיט דער שטוב און מיט די מענטשען, וועט איהר ערשט דעמאלט פארשטעהן די לאגע מיינע... איז וויבאלד זי ווערט, חלילה, נישט מיט אלעמען, מיינע הייסט דאס, הויבט אן די שוועגער ווארטשען, און דער שוועהר הייסט איינשפאנען דאס פאיעטאנדעל און שיקט אוועק נאכ'ן דאקטער, דעם נייעם דאקטער, — אזוי טאקי רופט מען איהם

ביי אונז: „דער נייער דאָקטער“, — איך וויל אייך ניט פֿורש בשמו זיין, האַפט איהם דער וואַטענמאכער! ... און אַט אַדאָ הויבט זיך ערשט אָן די רעכטע חתונה, וואָס וועגן דעם טאָקי האָב איך אייך געוואָלט דערצעהלען און זיך מיט אייך איין עצה האַלטען.

מײן פֿאַרשױן שטעלט זיך אָפּ אויף אַ מינוט, ווישט זיך אויס דאָס פֿאַרשױצטע פנים, רוקט זיך צו צו מיר מיט'ן בענקעל אַ ביסעל געהענטער און גרייט זיך צו דערצעהלען ווייטער, געמט בשעת מעשה אין האַנט אַריין אַ זאך אויף צו האַלטען, מחמת ס'איז פֿאַרהאַן מענטשען, וואָס אז זיי רעדען, מוזען זיי עפּיס האַלטען אין דער האַנט, אַנדערש קאָנען זיי ניט דערצעהלען קיין מעשה. ביי מיר אויפ'ן שרייב'טיש שטעהען אויסגעשטעלט פֿאַרשיידענע זאַכלעך, ראַריטעטען, צאצאָס, און צווישען זיי אויך אַ קליין וועלאָסיפּעדעל, אַ ציגאַרענשניידער. דאָס דאָזיגע וועלאָסיפּעדעל האָט אזוי נושאַחן געווען ביי'ם עולם, אז איטליכער, ווער עס קומט אַריין צו מיר, איז קודם־פֿל געמט ער זיך צום וועלאָסיפּעדעל. אויך דעם דאָזיגען פֿאַרשױן מיינעם איז דאָס וועלאָסיפּעדעל, אַפנים, שטאַרק געפּעלען. פֿריהער האָט ער דאָס בשעת דערצעהלען פֿאַר־טראַכט, נאָכדעם גענומען אין האַנט, נאָכדעם געפרובט דרעהען די רעדלעך — הפּלל, ער האָט דאָס וועלאָסיפּעדעל שוין מעהר פֿון די הענט ניט אַרויסגעלאָזט, און אזוי האָט ער אָנגעהויבען צו דערצעהלען ווייטער:

— אַלזאָ, „דער נייער דאָקטער“. דאָקטוירים, דאַרפֿט איהר וויסען, איז פֿאַרהאַן ביי אונז אין שטעדטעל, אזוי ווי די הינט: פֿאַרהאַן דאָקטוירים קריסטען, און פֿאַרהאַן אידישע דאָקטוירים, און דאָקטויר־מלעך; פֿאַרהאַן אויך דאָקטוירים ציוניסטען, דאָס הייסט אַזעלכע, וואָס פֿאַרנעמען זיך מיט ציוניזם. נאָר דער דאָקטער, וואָס איך דערצעהל אייך, איז נאָך גאָר אַ יונגער דאָקטער, טאָקי אַ היימישער, אַ שניידער'ס אַ זוהן, דאָס הייסט, דער פֿאָטער זינער איז געווען אַמאָל אַ שניידער — היינט איז ער שוין אויס

שניידער, וואָרום ווי שטעהט איהם אָן זיין א שניידער, אז ער האָט א זון א דאָקטער? מיין איך פאַרקעהרט: ווי שטעהט אָן דעם זון דעם דאָקטער צו האָבען א טאַטען א שניידער, און נאָך אזא מיין שניידער, וואָס איז צווישען שניידערס א שניידער? דהיינו: אַליין איז דאָס א אידעל, דאַרפט איהר וויסען, א קליינס, מיט א וואַטאָווער קאַפּאַטע און מיט א קאַסאַקע אויגעל און מיט איין איינגעבויגענעם פינגער, און א קול האָט דאָס, ווי א גריינער, און סע געהאַרומט טאָג ווי נאַכט און סע גריינערט: „מיין דאָקטער האָט דאָס נעכטען געהאַט א פראַקטיקע, אי א פראַקטיקע! מיין דאָקטער, אז ער וויל, קאָן ער! מיין דאָקטער!“... ער פאַרהאַטט איטליכען פּאַזונדער דעם קאַפּ מיט זיין דאָקטער! און דערצו איז נאָך דער דאָקטער, צו די צרות, דאַרפט איהר וויסען, א ווייפערשער דאָקטער, דאָס הייסט, איין אַקוּשאָר, — איז וואו ערניץ א סוד, הייסט ער אויס, דער קאַסאַקע שניידער, איבער דער גאַנצער שטאָרט. נאָך און וועה איז שוין יענעם ווייפּעל אָדער יענעם מיידעל, וואָס בעל־טזיריין צום דאָזיגען דאָקטער אין די הענט און צו זיין פאָטער דעם שניידער אין מויל אַריין... עס האָט זיך אַנומעלטען געטראָפּען ביי אונז א מעשה, א מיידעל איז געווען ביי אונז...

— זייט זשע מוחל, יונגערמאַן! האַק איך איהם איבער נאָך א מאָל אין מיטען די רער. — דאַכט זיך, איהר האָט געוואָלט מיט מיר זיך עפּים איין עצה האַלטען?

— האָט קיין פאַראיפּעל ניט, אפשר נעם איך צו ביי אייך צייט? נאָר איך האָב אייך אָנגעהויפּען מיט'ן דאָקטער, ווייל ער איז אינגאַנצען דער מלאַך־המות טאַקי! ווען ניט ער, וואָלט דאָך מיר געווען גוט ווי די וועלט. וואָרום וואָס פּעהלט מיר, איך בעט אייך? אז א ווייפּעל האָב איך, דאַרפט איהר וויסען, א פאַרשוין, א יפּת־תואר קאָן מען זאָגען, און קיין קינדער, דאַרפט איהר וויסען, האָבען מיר נאָך ניט, און א בתי־תורה איז זי, אייך און־איינציגע, איבער הונדערט און צוואַנציג יאָהר איז דאָס אינ-

גאנצען איהרס, מיינס הייסט דאָס, און פֿבור האָב איך אויך, ניט צו פֿארזינדיגען, ווערליג אַ נגיד'ס איין איידעם, ניט זשעדנע, דאָנקען גאָט, נישט קיין אויפֿען־אָן, נישט קיין מֿפֿטיר שבת און יום־טובֿ, נישט קיין פֿיבור, אז ס'ע מאַכט זיך ערגיז אַ פֿרית; אויך מיט'ן אתרוג, צו די הוישענות, בין איך דער ערשטער גאָכ'ן שוועהר: פֿריהער דער חזן, געוויינטליך, גאָכדעם דער רב, גאָכדעם דער שוועהר, גאָכדעם איך, גאָכדעם ערשט דער איבעריגער עולם. און אפֿילו אין מרחץ, להבדיל, אז איך טהו מיך אויס און קום־אריין, מאַכט דער בעדער אַ טאַרעראַם: „לאָזט נאָר, אידען, מאַכט אַ וואַרע, דעם נגיד'ס איידעם געהט!“ איך שווער אייך בנאמנות, אז ס'ע איז מיר פֿריקער, איך האָב עס פֿיינט. שייך זאָגען פֿיינט? חנופה האָט איטליכער ליעב, און פֿון פֿבור זאָגט זיך קיינער נישט אָפֿעט, נאָר וואָס דען? ס'איז שוין צופֿיעל, ובפֿרט, אז איך ווייס, אז איך האָב עס פֿלל נישט פֿארדיענט. וואָס איז? באַשר דער שוועהר איז אַ נגיד? לאָזען זיי איהם חנפה'נען, לאָזען זיי איהם לעקען, זייט מיר מוחל, צעזעצטערהייט, וואָס קעהר זיך דאָס אָן מיט מיר? ווילדע מענטשען, זאָג איך אייך, נאָך גאָר ווילדע מענטשען, און איך באַדאַרף זיצען מיט זיי, ווי אין געפֿענקעניש, וואָרום צונויפֿגעהן זיך מיט אַפֿי וועמען לאָזט מען מיך נישט; ווי פֿאַסט דאָס פֿאַר'ן נגיד'ס איידעם? רעדען מיט'ן שוועהר — איז נישטאָ מיט וועמען. ער איז, דאַרפֿט איהר וויסען, אַ פֿראָס־טער נפשׁ, זעהר אַ פֿראָסטער נפשׁ, אַ גרויסער עס־האַרץ, זאָל ער מיר מוחל זיין, — ווי ער הערט נישט, אזוי זאָל איהם נישט שאַד־טען. און זי — אַ ווילדע ציעג, אַ בתי־חירה, ווי איך האָב אייך געזאָגט; אָט לאַכט זי, און אָט וויינט זי, אָט איז חאַח־אַחאַ, און אָט טהוט זיך זיך אַ וואָרף אין בעט אריין, און מע שיקט גאָכ'ן נייעם דאָקטער. און דער נייער דאָקטער — פֿאַרחאַפט זאָל ער ווערען! דערמאַן איך זיך אָן איהם, ווערט מיר מיאום ומאום דאָס לעבען מיינס! איהר מעגט מיר זיכער גלויבען, ס'ע מאַכט זיך אַמאָל אַ צייט, אז ס'ע ווילט זיך מיר אָדער חאַפֿען אַ מעסער און

שטעכען זיך, אָדער אוועקלויפען צום טייך און טרינקען זיך — אזוי ווייט איז מיר נמאס דער דאָזיגער דאָקטער!

און דער יונגערמאן פארטראכט זיך, ווערט טרויעריג.

— וואָס זשע, איהר זענט זי, הייסט דאָס, חושד? — זאָג איך צום יונגענמאן, און היט זיך מיט איין איבעריג וואָרט.

— חס ושלום! — מאַכט ער צו מיר און האַפט זיך אויף, ווי איין אָפגעבריהטער, און רוקט זיך צו צו מיר נאָך געהענטער. — וואָס איז שייך זאָגען, איך בין זי חושד? אַ אידישע טאָכטער! אַ פֿשר קינד! ... איך רעד פון איהם רעד איך, פון שענעם דאָקטער, פרענען זאָל ער. און נישט אזוי נאָך דער דאָקטער, ווי דאָס שענע פאָטערעל זיינס, דאָס קאסאָקע שניידערעל מיט דער וואַטאָווער קאפּאַטע, פאר'שרפה'ט זאָל ער ווערען! ער געהט אַרום טאָג ווי נאכט און גרייגערט און פויקט איבער דער גאנצער שטאָדט. איהר מיינט, דאָס גרייגערען האָט עפּיס אַ ממשות? בלאָטע, גאָלע גאָר-נישט! עס האָט אַ צונג, און ס'ע רעדט! עס וואָלט מיך געאהרט, מאַהלט אייך, ווי דער פאראיאָהריגער שניי. איז אָבער דער חסרן, וואָס אַ מענטש האָט אויהערען, און אויהערען האָבען ליעב האָרבען, און אז מע האָרבעט זיך גוט צו, דערהערט מען אזעלכעס, וואָס מע וואָלט דאָס נישט געוואָלט האָרבען. ופּפּרט נאָך ביי אונז אין שטאָדט — אַ שטאָדט, דארפֿט איהר וויסען, פון גאָלע רכילות/ניקעס מיט לשון-הרע/ניקעס מיט לאַנגע צינגער, וואָס האָבען אַ שם אויף דער וועלט! נעמט מען אריין ביי אונז אַ מענטשען אין מויל אריין, מעג ער זיך שוין אָפגעזעגענען! פאר מיר אין די אויגען, מאַהלט אייך, היט מען זיך, נאָר הינטער די אויגען האָב איך עטליכע מאָל געהערט אזעלכע ווערטער, אז איך האָב מיך אָנגעהויבען צו קוקען, שטאַרק צוקוקען, האַפען ווערטער, טאַפען רעד, און — למאי זאָל איך זאָגען? — איך האָב נישט אַרויסגעזעהען גאָרנישט, לחלוטין גאָרנישט, בלתי איין זאך האָב איך אַרויסגעזעהען, וואָס אז ער קומט צו געהן, ווערט זי גאָר איין אנדער מענטש, מיט איין אנדער פנים.

מיט אנדערע אויגען. דאָס הויסט, דער מענטש איז דער זעלבער מענטש, מיט'ן זעלביגען פנים, מיט די זעלביגע אויגען; נאָר דער קוק איז איין אנדערער. איהר פארשטעהט? ס'איז נאָר איין אנדער קוק מיט איין אנדער גלאַנץ! איהר מיינט, איך בין נישט קיין בעל'ן געווען אפשר א פרעג טהון זי: „זאָג מיר נאָר, וואָס איז די מעשה, נשמה מיינע, וואָס אז ער קומט צו געהן, ווערסט דו נאָר איין אנדער מענטש?“ טרעפט, וואָס זי האָט מיר דערויף געענטפערט? זי האָט זיך צעלעכט מיט אזא מין האַהאָהא, אז איך האָב געמיינט, איך וועל מיך באַגראַפֿען א לעבעדיגער! און טאָקי באלד נאָכ'ן גרויסען געלעכטער האָט זי זיך אַריינגע-וואָרפען אין בעט אַריין מיט אזא מין יללה, אז ס'איז געקומען צו לויפֿען די שוועגער מיט'ן טערקישען שאל און האָט זי גענומען מינטערען, און בשעת מעשה האָט זי אויסגעלייענט איהר ביסעל תחינות, און דער שוועהר האָט געחאָפט דאָס פאָיעטאָנדעל און געשיקט נאָכ'ן דאָקטער, טאָקי מיך אליין; און אז דער דאָקטער איז געקומען, איז איהר די רגע געוואָרען גרינגער, ס'איז איהר אַריין די פארב אין פנים, און די אויגען האָבען איהר אָנגעהויבען גלאַנצען, ווי בריליאַנטען אַקענען דער זון... און שטעלט אייך פאָר די שַענע לאַגע מיינע: אז איך באַדאַרף צו איהם אַריינקומען אין שטוב אַריין, איז, מעגט איהר מיר זיכער גלויבען, גלייך ווי אויף יענער וועלט. אין גיהנם אַריינצוגעהן באַדאַרף זיין א סך מעהר ניחא! היינט אָנקוקען דאָס פנים זיינס, איין איידעל פנימ'על! רויט ווי א צוויק, אזש בלויליך, און יעדער פרישטש, יעדער פרישטש, באַזעצט מיט פרישטשעס! און האָט א טבע שמייכלען — שמייד כעלט, ווי א פגר אומגעוואָשען. צי מע דאַרף, צי מע דאַרף נישט — ער שמייכלעלט! שטענדיג געשמייכלעלט, און צו איטליכען באַזונדער איז ער צוגעלאָזט. און ווער שמועסט, צו מיר? צו מיר איז ער תמיד צוקערדיג און ווייך, האָטש לעג איהם צו צו א מפה. זיין גוטסקייט צו מיר האָט נישט קיין שיעור און קיין ערך! אַנומעלטען בין איך געווען נישט אין בעסטען געזונט, געהאַט די היינטמאָדישע

קרענק, די אינפלוענצע, וואָלט איהר באַדארפט זעהען, ווי דער מענטש האָט זיך דאָס אוועקגעלעגט פאַר מיר, עס איז מיר אַזש געווען איפער דער טבע! און מערקווירדיג! וואָס מעהר ער איז צו מיר גוט, אַזוי מעהר (נאָט זאָל מיך נישט שטראָפען) האָב איך איהם פיינט, אַנקומען קאָן איך איהם נישט, ובפרט דעמאָלט, ווען ער זיצט ביי אונז און זיי קוקען זיך דורך מיט איהר! ... מיר דאַכט זיך, אז ווען איך קאָן איהם אָננעמען פאַר'ן קארק און אַרויסוואַרפען אין דרויסען אַרויס, וואָלט מיר צוגעקומען אַ שטיק געזונט! איך קאָן נישט אַריבערטראָגען זיין קוקען, וואָס ער קוקט אויף איהר, מיט זיין שמייכלעך, וואָס ער שמייכלט צו איהר. און איך האָב מיר געגעבען דאָס וואָרט: איין מאָל פאַר אַלע מאָל — איין עק לאָז דאָס האָבען! ביז וואַנען איז דער שיעור צו ליידען בזיונות? די גאַנצע שטאָדט, דארפט איהר וויסען, האָט שוין מיט מיר צו טהון! קיין אַנדער עצה איז פאַר מיר נישט פאַרהאַן — נאָר אַ גט! קיין אַנדער מבוא זעה איך נאָר נישט! אי, וואָס? אַ תכלית? אַ שוועהר אַ גביר? אַ בְּתִיחִידָה? איבער הונדערט יאָהר אינ־גאַנצען איהרס, מיינס הייסט דאָס? אַ שענע ריינע פּפּרה! עלעהיי, וואָס האָב איך געטהאָן פריהער? וואָס טהוען אַ סך אַנדערע יונגעלייט? נישטאָ קיין אַנדער פּלאַן! ווי זאָגט איהר? איאָ, נישטאָ קיין אַנדער פּלאַן, אַ חוץ גט'ען זיך? ...

דאָ האָט מיין פאַרשוין וויעדער אַ מאָל איבערגעחאפּט דעם אַטהעם, אויסגעווישט דאָס פנים און געוואַרט אויף מיר, וואָס וועל איך זאָגען.

— איך ווייס? איך מיין אויך אַזוי, אז ס'איז נישטאָ פאַר אייך קיין אַנדער פּלאַן, אַ חוץ גט'ען זיך. ובפרט, אז איך זעה נישט אַרויס, אז די לייעבע ביי אייך זאָל זיין אַזוי פּלאַקערדיג, און קיין קינדער, הער איך, האָט איהר במילא נישט, און די שטאָדט רעדט, — היינט צו וואָס נוצט אייך דער גאַנצער מסחר?

די גאנצע צייט, וואָס איך האָב גערעדט, האָט מיין פאַרשוין גערעהט די רעדעלעך פונ'ם וועלאַסיפּעדעל און געקוקט אויף מיר מיט זיינע שוואַרצע טיעפע רחמנות-אויגען, און אז איך האָב אויס-געלאָזט, האָט ער זיך צוגערוקט צו מיר נאָך געהענטער און אַנ-געהויבען מיט אַ זיפּץ:

— איהר זאָגט: ליעב האָבען... וואָס איז שייך צו זאָגען? פיינט האָב איך זי נישט. פאַר וואָס זאָל איך זי פיינט האָבען? איך האָב זי בפירוש ליעב — ניין, טאַקי שטאַרק ליעב!... און וואָס איהר זאָגט, די שטאַדט רעדט? לאָז זי רעדען פון פייער און פון וואַסער! מיך ברענט נאָר אויף איהם, אַ פייער ברענט אין מיר! אויף איהם און אויף איהר! וואָס איז אויף איהר אזא גדולה, אז זי דערזעהט איהם? פאַר וואָס, זאָגט מיר, איך בעט אייך, ווערט זי נישט רויט און פרייליך, אז זי דערזעהט מיך? מיט וואָס בין איך ערגער פון איהם? דערמיט, וואָס ער איז אַ דאָקטער ייִן איך נישט? מע זאָל מיך געווען לערנען, אזוי ווי איהם, וואָלט איך אפשר אויך געווען אַ דאָקטער, און אפשר נאָך אַ גרעסערער דאָקטער ווי ער! איהר מענט מיר גלויבען בנאמנות, אז אין די קליינע אותיות, ווי איהר זעהט מיך, וועלען מיר זיך נאָך אויס-גלייכען מיט איהם, און אויף לשון-קודש וועל איך איהם נאָך אפשר פאַרשטעקען אין גארטעל אויך! בין איך מיך אָבער מיישב וויעדער צוריק: וואָס האָב איך, אייגענטליך, אויף איהר אזעלכעס דערזעהען, וואָס איך זאָל איהר געבען אַ גט? אי, דער נייער דאָקטער? וואָס וואָלט איך געטהאָן, ס'זאָל זיין אויפ'ן אָרט פון דעם נייעם דאָקטער איין אנדער שוואַרץ יאָהר? און וואו שטעהט דאָס געשריבען, אז אַ ווייבעל טאָר נישט זיין באַקאנט מיט אַ דאָקטער? האָט איהר אייך מאָל אוועק. והשנית, וואָס וועט זיין פון מיר דער תכלית, ווען, למשל, איך גט זיך מיט איהר אָפּ? אז אלליין, דארפט איהר וויסען, בין איך אַ יונגעל אַ יתום, איין עלענדער, אָהן אַ קרוב, אָהן אַ גוטען פריינט — געה ווער צוריק איין אַרעם-בחור און האָב חתונה, הויב אָן נאָך אַ מאָל, הייסט דאָס,

אלה-בית! און פון וואנען ווייס איך, אז איך וועל מאכען בעסער?
 טאמער פאל איך אריין נאך אין איין ערגערען גיהנם? ווי די
 מעשה איז, דא ווייס איך שוין מיין צרה, און בין פארט, ווי זאגט
 ער, קראנפרינץ, דעם נגיד'ס איידעם, איבער חונדערט יאָהר איז
 דאָס פאָרט איהרס, מינס הייסט דאָס... איהר פארשטעחט?
 וואָס וועל איך געהן מאכען קאמבינאציעס, שפעגלירען? ס'איז
 דאָך נישט מעהר ווי א שפיעל, א לאַטעריע. וואָס? נישט אזוי?
 וואָס זאָגט איהר? ס'איז נישט קיין שפיעל? נישט קיין
 לאַטעריע?

— איך מיין, זאָג איך, אויך אזוי: ס'איז א שפיעל, א לאַ-
 טעריע. אודאי איז בעסער שלום, איידער גט'ען זיך.

איך בין זיך מחיה, וואָס עס האָט זיך אזוי געמאכט, אז מיין
 עצה קומט אויס מעהר אויף שלום, איידער אויף גט. און איך מיין,
 אז איך בין שוין מיט איהם פארטיג. צום סוף האפט ער דאָס
 וועלאַסיפערעל און רוקט זיך צו צו מיר גאנץ נאָהענט און רעדט
 מיר גלייך אין פנים אריין:

— שלום? איהר זענט אפשר גערעכט. איך דערמאן מיר
 אָבער אָן איהם, פארחאפט זאָל ער ווערען, אָן דעם דאָקטער,
 הייסט דאָס, מיט'ן פרישטשעוואטען פנים! דער טאטע זינער,
 דער קאסאָקע שניידער, דארפט איהר וויסען, געהט אַרום סאי ווי
 סאי און פויקט איבער'ן שטאָרט, אז דעם נגיד'ס טעכטערעל האַלט
 ביי גט'ען זיך. איהר פארשטעחט א נידעריגקייט פון א פאלגע?
 געחייבט וואַלט ער האָטש נישט געפויקט! איז וויבאלד מע רעדט
 שוין דערפון אין שטאָרט, היינט וואָס האָב איך דאָ אַנצוועהרען?
 ווי זאָגט מען: דאָס שאַרבען וועט שוין שאַרבענדיגער נישט
 ווערען. כל-זמן עס איז נאָך געווען בסוד, איז גאָרניט, א קניפ
 אין באַס — די פארב זאָל שטעהן. אָבער איצט, אז אַלע רעדען
 שוין וועגען גט, איז שוין פון מיר אַליין, דאכט מיר, א גראַבקיט,
 וואָס איך האַלט זיך. עס איז שוין קיין אנדער ברירה נישט
 פארהאן, א חור גט. הא? וואָס איהר? נישט אזוי?

— איך מיין, זאג איך, אויך אזוי. וויבאלד אלע ווייסען שוין
און אלע רעדען שוין וועגען גט, איז דאס פון אייך שוין גראבלירן,
און איהר האט שוין טאקי קיין אנדער ברירה ניט, א חוץ גט.

— האלט איהר, הייסט דאס — מאכט ער צו מיר און רוקט
זיך צו מיט'ן בענקעל כמעט אויף מיר — האלט איהר, הייסט דאס,
אז איך באדארף איהר דורכאויס געבען גט? באקלערט נאך די
זאך אקוראט. למשל, איהר זענט דער רב, און איך קום צו אייך
מיט מיין ווייב זיך גט'ען, און איהר טהוט מיך א פרעג: „זאג מיר,
יונגערמאן, פאר וואס גט'סט דו זיך מיט דיין ווייב?“ וואס קאן
איך אייך דערויף ענטפערען פאר א תשובה? באשר, וועל איך
אייך ענטפערען, זי קוקט אויפ'ן דאקטער, און דער דאקטער קוקט
אויף איהר. נו? האט דאס א טעם? פרעג איך אייך! זאל איך
זיי געהן פארשטעלען די אויגען? און וואס פאר א פנים וועל איך
דעמאלט האבען פאר דער וועלט? אדרבה, זאגט שוין איהר אליין!
גענומען און אפגע'גט א ווייבעל א יפת-תואר, א בת-יחידה, א
נגיד'ס א קינד, איבער הונדערט יאהר אינגאנצען איהרס, מינס
הייסט דאס... וואס? וואס וועט זאגען די וועלט? משוגע!
הא? וואס? אפשר ניט אזוי? אַיא, פריש און געזונט און
משוגע?

— איך זאג אויך אזוי: פריש און געזונט און משוגע.

דא האט מיין פארשוין זיך צוגערוקט צו מיר שוין אזוי
נאָהענט, אז אונזערע ביידענ'ס פיס זענען אויסגעקומען אינאיינעם,
ווי צונויפגעפלאַכטען, און אויפ'ן אָרט פונ'ם וועלאַסיפּעדעל, וואס
ער האט דאס גע'פטר'ט, האט ער צוגערוקט צו זיך דאס טינטערעל
מינס. ער האט א זיפץ געטהאן און וויעדער גע'דרשה'ט:

— אייך איז גרינג צו זאגען אויף יענעם: פריש און געזונט
און משוגע! איך וואלט א בעלן געווען וויסען, וואס וואלט איך
געטהאן, למשל, ווען עס טרעפט זיך מיט אייך אזא מעשה?

דאָס הייסט, ווען איהר האָט אַ שוועהר אַ גראָבען יונג, אַ שוועגער מיט אַ טערקישען שאָל, וואָס זי האַלט אין איין וואָר-טישען, און אַ ווייב, וואָס זאָל זיין געזונט און שטאַרק און זאָל זיך פסדר דאָקטערען, און די שטאָרט זאָל אויף אַ ייך טייטען מיט די פינגער: „אָט געהט ער, דער יונגערמאַן פון דער ציעג!“ מיר דאכט, אז איהר וואָלט אין מיטען האַלבע נאכט זיך אויפגעחאַפט, אָפגע'גט און אַנטלאָפּען, וואו דער שוואַרצער פעפער וואַכסט. וואָס, אפשר נישט אזוי?

— איך מײן, זאָג איך, אויך אזוי, אז איך וואָלט אין מיטען האַלבע נאכט זיך אויפגעחאַפט, אָפגע'גט און אַנטלאָפּען, וואו דער שוואַרצער פעפער וואַכסט.

— אוראי איז אייך גרינג צו זאָגען — מאכט ער — אויפ-געחאַפט, אָפגע'גט און אַנטלאָפּען, וואו דער שוואַרצער פעפער וואַכסט! גלאַט גערעדט „אַנטלאָפּען!“! וואָס אַנטלאָפּען? ווער אַנטלאָפּען? וואוהין אַנטלאָפּען? אין דער ערד אַרײן? ... און דאָס, וואָס זי איז אַ בתי-חידה... איין-און-איינציגע... איבער הונדערט יאָהר אינגאנצען איהרס, מיינס הייסט דאָס? ... דאָס איז גאָרניט? ... און גלאַט, וואָס האָב איך צו איהר? וואָס האָב איך צו איהר? ... ניין, זאָגט מיר: וואָס האָב איך צו איהר? ...

— איך מײן, זאָג איך, אויך אזוי: וואָס האָט איהר צו איהר? — סטייטש, זאָגט ער, נו, און דער דאָקטער? דעם דאָקטער האָט איהר פאַרגעסען? ! פל-זמן איך זעה דעם דאָזיגען מלאך-המות פאַר די אויגען, קאָן איך זי נישט זעהען, קאָן איך אויף איהר פנים נישט קוקען!

— וויבאלד אזוי, זאָג איך, מוזט איהר זיך גט'ען.

— וואָס זשע, זאָגט ער, וועט זיין דער תכלית? וואָס קאָן אזא יונגערמאַן, ווי איך, טהון ביי היינטיגע ביטערע צייטען? אדרבה, זאָגט איהר! זייט אַ איד אַ חכם!

— דאָרף מען זיך, זאָג איך, ניט גט'ען!
 — ניט גט'ען? נו, און דער דאָקטער? כל-זמן...
 — דאָרף מען זיך גט'ען! — זאָג איך און וויל מאַכען איין עס.
 — גט'ען? וואָס זשע איז פאַר אַ תכלית? סטייטש...
 — איז ניט גט'ען!
 — נו, און דער דאָקטער?...

איך ווים ניט, וואָס מיט מיר איז אזעלכעס געשעהן. עס האָט
 מיר אַ זעץ געטהאָן דאָס גאנצע בלוט אין קאָפּ אַרײַן, ס'איז מיר
 פינסטער געוואָרען אין די אויגען. איך האָב אָנגעהאַפּט מיין
 פאַרשוין פאַר'ן גאַנגעל, איהם צוגעקוועטשט צו דער וואַנט און
 נישט מיט מיין קול געשריגען:
 — גט'ען זי זאָלסט דו, ממזר! גט'ען זי! גט'ען זי!
 גט'ען זי!!!

.

אויף אונזער ביידענ'ס געשריי האָט זיך צונויפגעלאָפּען מיין
 גאנץ הויזגעזינד. וואָס איז? וואָס איז דאָ געשעהען? — גאָר
 ניט! גאָרניט! דערזעהען מיין טוידט פנים אין שפיעגעל, האָב
 איך זיך אַליין ניט דערקענט. און ביי מיין פאַרשוין האָב איך
 נאָכדעם עטליכע מאָל געמוזט בעטען מחילה, איהם געקוועטשט
 די האַנט, אָנגעזאָגט טויזענט מאָל, ער זאָל פאַרגעסען וואָס צווישען
 אונז איז פאַרגעקומען... „עס מאַכט זיך אַמאָל, האָב איך איהם
 געזאָגט, אז אַ מענטש געהט-אַרויס פון די פליס“. מיין יונגערמאַן
 איז געווען אַ ביסעל מבולבל, ווי צעמישט, מודה געווען, אז אַ
 מענטש איז ניט ביי זיך אין די הענט, עס מאַכט זיך, אז אַ מענטש
 געהט-אַרויס פון די פליס... און מיט דעם זעלבן „בואיב-שלום“,

וואָס ער איז אַריינגעקומען צו מיר, איז ער אַרויסגעגאַנגען פון מיר :
דאָס זעלבע בויגען זיך, די זעלבע עטליכע טריט צוריק, די זעלבע
רעוועראַנסען, דאָס זעלבע רייבען מיט די הענט.

— האָט קיין פאַראיבעל ניט, טאָמער האָב איך ביי אײך
צוגענומען צייט, און אַ דאנק פאַר דער עצה... אַ גרויסען דאנק
אײך... און זייט געזונט!

— ניטאָ פאַר וואָס... פאַהרט געזונט.

בײַם דאָקטאָר

געשריבען אין יאָהר 1904.

ביים דאָקטאָר

— איך וויל אייך בעטען, הערר דאָקטער, איין זאך: איהר זאָלט מיך אויסהערען. דאָס הייסט, נישט דאָס שלאַפקייט מיינס זאָלט איהר אויסהערען — פונ'ם שלאַפקייט וועלען מיר שמועסען שפעטער. איך וועל אייך שוין אליין אויפקלערען, אין וואָס עס באַשטעהט מיין שלאַפקייט. ווילען וויל איך, איהר זאָלט אויסהערען מיך אליין, וואָרום ניט א יעדער דאָקטער האָט ליעב אויסהערען דעם חולה. ניט א יעדער דאָקטער לאָזט זיך רעדען. דאָקטוירים האָבען א טבע: זיי לאָזען זיך נישט רעדען. זיי ווייסען נאָר טאָפּען דעם דופק, קוקען אויפ'ן זייגער, פאַרשרייבען א רעצעפט און נעמען פאַר'ן וויזיט. אויף אייך האָב איך געהערט זאָגען, אז איהר זענט ניט פון די דאָקטוירים. איהר זענט נאָך, זאָגט מען, א יונגער דאָקטער, און זענט נאָך ניט אזוי להוט, פאַרברענט נאָכ'ן קערבעל, ווי אנדערע דאָקטוירים. בין איך דערפאַר, הייסט דאָס, טאָקי געקומען צו אייך, זיך מיט אייך איין עצה האַלטען מבח מיין מאָגען. איך בין, ווי איהר זעהט מיך, א מענטש מיט א מאָגען. עלפי חכמת הראָקטאָריע קומט אפילו אויס, אז יעדער מענטש מוז האָבען א מאָגען. נאָר ווען איז דאָס גערעדט געוואָרען? אז דער מאָגען איז א מאָגען; אָבער אז דער מאָגען איז קיין מאָגען ניט, היינט צו וואָס טויג דאָס לעבען? וועט איהר דאָך מיר ענטפערען מסתמא מיט'ן פסוק: בעל-כרחך אתה חי? ווייס איך עס אָהן אייך.

פאר דעם „בעל-ברחך" האָב איך נאָך אין חדר געחאָפּט שמיץ. איך שמועס פון דעם, וואָס אַ מענטש פּלוצמן ער לעבט, ווילט זיך איהם ניט שטאַרבּען. האָטש דעם אמת דאַרף איך אייך זאָגען, אז איך אליין האָב פאַר'ן טויט פּלץ קיין מורא נישט. וואָרום, ערשטענס, האָב איך שוין אַריבערגעשפּאַנט ששים, והשנית, בין איך אזא מענטש, וואָס קאָטאָרי לעבען און שטאַרבּען איז ביי מיר גלאַט אלץ איין יום-טוב. דאָס הייסט, לעבען איז אוראי גלייכער ווי שטאַרבּען, וואָרום ווער וויל דאָס שטאַרבּען? ובפרט אַ איד? ובפרט אַ טאטע פון עלף קינדער, זאָלען געזונט זיין, מיט אַ ווייב, האָטש דאָס דריטע ווייב, נאָר דאָך אַ ווייב. בקיצור, אליין בין איך אַ קאמעניצער, דאָס הייסט, ניט פון קאמעניץ גופא, נאָר פון אַ שטעדטעל ניט ווייט פון קאמעניץ. און בין, אז אָך און וועה איז מיר, אַ איד אַ מיהלנער, איך האַלט אַ מיהל האַלט איך, דאָס הייסט, די מיהל האַלט מיך, וואָרום, ווי זאָגט איהר, אז מע קריכט-אַריין, ליגט מען. אַ ברירה האָט מען? ס'איז אַ ראָד, פאַרשטעהט איהר מיך, און סע דרעהט זיך! באַרעכענט זיך אליין, אז פאַר ווייז באַדאַרף מען צאָהלען מיט מזומנים, און מעהל מוז מען צעטיילען אויף קרעדיט, אַ וועפּסעל אַהין, אַ וועפּסעל אַהער, און צו טהון האָט מען מיט גראַפּע נפשות, און מיט ווייבער. איהר האָט עפּיס ליעב ווייבער? געה געב זיי אָפּ דין וחשבון: למאי דאָס, למאי יענעם? למאי עס איז ניט געראָטען ביי זיי די חלה? וואָס בין איך שולדיג? אפשר, זאָג איך, איז ביי אייך וועניג היץ? אָדער אפשר איז ביי אייך געווען ש'לעכטע הייווען? אפשר איז ביי אייך געווען, זאָג איד, נאָס האַלץ? פאַלט מען נאָך אָן אויף אייך און מע מאַכט אייך מיט דער פּלאַטע און מען איז אייך מבטיח, אז דאָס אַנדערע מאָל וועט אייך פליהען די חלה אין קאָפּ אַריין... איהר האָט עפּיס ליעב, אז סע פליהט אייך אַ חלה אין קאָפּ אַריין? דאָס זענען די קונה'טעס די לאַחרים'ניצעס. נאָר איהר מיינט אוראי, די קונים די הורטאָוויקעס זענען בעסער? אויך ניט בעסער! לכתחילה, אז דער קונה קומט אין מיהל אַריין און וויל

זיך מאַכען אַ קרעדיט, איז ער ווייך ווי אַ פוטער, מיט טויזענט
הניפה'לעך און קאָמפלימענטען, האָטש נעם לעג איהם צו צו אַ
מפה; און נאָכדעם, אז עס קומט צו צאָהלען, הויבט זיך אָן אַ
צעטעל פון טענות: דער טראַנספאָרט איז איהם שפעט אָנגעקומען,
די זעס האָבען זיך צעריסען, די מעהל איז געווען ביטער, טובלע,
צוגעלעגערט הייסט עס. צרות מיט שלעק — אַכצעהן חסרונות
מיט זיעבען און צוואַנציג תירוצים! „און געלט?“ „געלט, זאָגט
ער, שיקט-אריין אַ השבון!“ אַ האַלבער סילוק, הייסט דאָס. שיקט
מען איהם מאָהנען, זאָגט ער: „מאָרגען“. מאָרגען — „איבער-
מאָרגען“. אַ נעכטיגער טאָג! הויבט מען איהם אָן סטראַשען מיט
אַ פראָטעסט און מע גיט אויף איהם איין. נו, און אז מע גיט שוין
איין, מיינט איהר, איז וואָס? האָט מען אַ „ליסט“, און אז מע
קומט מיט'ן „ליסט“ איבערשרייבען, איז במילא אַלסדינג אויף
דעם ווייב'ס נאָמען, און געה רוף איהם קנאַקניסעל! נו, פּרעג איך
איך: ביי אַזעלכע געשעפטען, ווי זאָל מען ניט האָבען קיין מאָגען?
ניט אומזיסט זאָגט צו מיר מיינע, האָטש זי איז ביי מיר ניט דאָס
ערשטע, זי איז דאָס דריטע, און דאָס דריטע ווייב איז דאָך, ווי
זאָגט איהר, די זון אין שבת, נאָר דאָך אוועקמאָכען קאָן מען זי
ניט, פאָרט אַ ווייב: „וואַרף-אוועק, זאָגט זי צו מיר, נח, וואַרף-
אוועק דאָס מעהל-געשעפט. לאָז זיך עס אָנצינדען מיט דער מיהל
אינאיינעם, וועל איך וויסען, אז דו לעבסט אויף דער וועלט!“
„ע-ה-ה-ה, זאָג איך, די מיהל זאָל וועלען פּרענען! זי איז גוט
געסטערעכירט“... „ניט דאָס, זאָגט זי, מיינ איך, נח. איך מיינ,
זאָגט זי, וואָס דו לויפטסט אַרום, ניט קיין שבת, ניט קיין יום-טוב,
ניט קיין ווייב, ניט קיין קינד. וואָס? וואָס פליהסט דו?“...
פּרעגט מיך בחרם, איך ווייס אַליין ניט, וואָס איך פליה. וואָס
זאָל איך טהון, אז ס'איז ביי מיר אַזא טבע, צו אַלדי רוחות?...
איך האָב לייעב דרעהען!... טאָמער מיינט איהר, מע
האָט עפּיס פונ'ם דרעהען? צרות האָט מען! וואָס פאַר אַ געשעפט
איהר זאָלט מיר ניט געבען, נעם איך דאָס אָן; ניטאָ פאַר מיר

קיין שלעכטער בראַנפּען: זעק — איז זעק, האַלץ — איז האַלץ, „טאַרגעס“ — איז „טאַרגעס“. איהר קעהרט אודאי מיינען, אז אַ חוץ דער מיהל האָב איך שוין מעהר קיין געשעפטען נישט? האָט איהר מחילה אַ גרויסען טעות. ווי איהר קוקט מיך אָן, האַנדעל איך מיט וואַלד, מיט איינעם אַ שותף, וואָס מיר האַקען איהם, און שטעל-צו פראַוויאַנט אין דער טורמע, און האָב אַ חלק אין דער טאַקסע, און דערלעגן דוקא אַלע יאָהר צו איהר געלט, איהר וואַלט זיך עס ווינטשען פאַרדיענען אַלע חודש, איך בין אייך קיין שונא נישט. אי, צו וואָס דאַרף איך זי? קהל אויף צו-לחכעים! איך בין, ווי איהר זעהט מיך, אַ גרויסער בעל-נצחון: ביי מיר, צוליעב נצחון, איז פראַי די גאַנצע שטאָדט זאָל געהן צו גרונט און אַליין באַגראַבען ווערען — אבי אויספיהרען מיינס! איך בין, ווי איהר יעהט מיך, אַ מענטש דוקא אזוי זיך נישט קיין שלעכטער במבע, נאָר אַ גרויסער „קאַפּריו“, אַ שפּילשליווער, הייסט עס. מיך, אז מע ריהרט מיך אָן אין פּבור, איז חיות נישט זיכער! און דערצו בין איך נאָך אַ שטיקעל עקשן אויך. איך בין אַ בעלן געווען אַמאָל, אין די גוטע יאָהרען, פאַר איין „אַת-ה־ראית'לע“ ביי אונז אין בית-המדרש געהן ביז'ן בלוט אריין; דאָס בית-המדרש האָט מען פאַר'משפּט — און איך האָב טאַקי אויסגעפיהרט מיינס. וואָס זאָל איך טהון? ס'איז ביי מיר אזא בלוט! ס'איז ביי מיר גערווען, זאָגען זיי, די דאָקטוירים, און ס'האָט, זאָגען זיי, אַ שייכות צום מאָגען. האָט אפילו על-פי שכל קומט דאָס אויס ווילד. וואָרום וואָס געהער זיך אָן גערווען מיט אַ מאָגען? אַ ביסעל אַ סמיכות הפרשה! וואו זענען די גערווען און וואו איז דער מאָגען? גערווען זענען דאָך, צום מיינסטען, על-פי חכמת הדאָקטאָריע, דאכט זיך, דאָרט, וואו די געהירען? און דער מאָגען איז דאָך גאָר ווייס איך וואו — פאַלג מיך אַ גאנג! ... שאט, אָט באַלד ענדיג איך, וואָס זאָפט איהר זיך אזוי? זיצט נאָך אַ מינוט. איך וויל דאָך אייך אויסדערצעהלען אַקוראַט, איהר זאָלט מיך אויסהערען און זאָגען מיר, פון וואָנען האָט זיך גענומען צו מיר אָט דער דאָזיגער אומ-

גליק, איך מײן דעם מאַגען מײן איך. אפשר איז דאָס פון דעם, וואָס איך בין געװנד, בין קײנמאָל נישטאָ אין דער היים, און אפילו דעמאָלט, ווען איך בין אין דער היים, בין איך אויך נישט אין דער היים. איך שווער אייך בהן שלי — ס'איז א געלעכטער צו הערען און א חרפה צו זאָגען — איך ווייס נישט, וויפיעל קינדער איך האָב און ווי אזוי מע רופט זיי. ס'איז נישט גוט, הערט איהר, אָהן א בעל־הבית און אָהן א טאטען! איהר זאָלט אַנקוקען ביי מיר א שטוב, קיין עין־הרע, מיט א פער־אַנדעק! א שיה אָהן א רודער! טאָג ווי נאכט א טאָרער־אם, א האַרמידער, זאָל גאָט שומר ומציל זיין! א ווערטעלע אויסצורעדען, קיין עין־הרע, עלף קינדער פון דריי ווייבער! בשעת דער טרינקט טיי, עסט יענער אַנבייסען, און בשעת איך דאווען, גלוסט זיך יענעם שלאָפען. דער קנייפט א בולקע, און ידער וויל הערינג, דעם גלוסט זיך מילכיגס, און דער שרייט אין איין קול: פלייש! און אז מע וואשט זיך עסען, איז ערשט דעמאָלט נישטאָ קיין מעסער, מיט וואָס א שטיקעל ברויט אַפצושניידען, און צווישען קליינווארג איז א טומעל, א גיהנם, מיט הריגות, האָטש נעם לויף אין דער וועלט אַריין! און איבער וואָס? אלץ איבער דעם, הערט איהר, וואָס איך האָב קיינמאָל קיין צייט נישט, און זי, מיינע הייסט דאָס, איז, קיין עין־הרע, זעהר א גוטע, דאָס הייסט, נישט אזא גוטע, ווי א ווייבע, קאָן זיך נישט באַנעהן מיט קיין קינדער. מיט קינדער דאַרף מען קאָנען זיך באַגעהן. קריכען זיי איהר אויפ'ן קאָפּ, דאָס הייסט, זי שעלט זיי אפילו, קנייפט זיי, רייסט זיי אויס שטיקער פלייש, נאָר וואָס קומט אַרויס? פאָרט א מאמע. א מאמע איז נישט קיין טאטע. א טאטע לעגט־אנידער און שמייסט־אָפּ א קינד. איך ווייס, אז מײן טאטע האָט מיך געשמיסען. און אפשר האָט אייך אייער טאטע אויך געשמיסען? וואָס זשע מיינט איהר? איז אז וואויל צו אייך! איך ווייס נישט, צי ס'וואָלט פאַר אייך געווען בעסער, מע זאָל אייך נישט געווען שמייסען... וואָס האַפט איהר זיך? איך ענדיג באַלד. איך דערצעהל עס אייך נישט אומזיסט; דאָס איז

צוליעב דעם, איהר זאָלט פאַרשטעהן מיין אַרט לעבען, וואָס איך
לעב. אפשר מיינט איהר, אז איך ווייס, וויפיל איך פאַרמאָג?
מעגליך, אז איך בין א איד א נגיד, און א גרויסער נגיד, און מעגליך
אז — צווישען אונז וועט עס דאָך מסתמא בלייבען? — אז איך
בין אפשר דערונטער... איך ווייס? אז טאָג ווי נאכט איז נאָר
נעלאטעט; ווי זאָגט איהר, די טאפלי אַרויסגענומען, יענע טאפלי
אַריינגעשטעלט — ס'איז עפּים א תירוץ? צי מע קאָן, צי מע קאָן
ניט — נדן א קינד דאַרף מען געבען? ובפרט נאָך, אז גאָט
העלפט טעכטער, און דערוואַפסענע דערצו! אנו, פּרובט האָבען
דריי טעכטער דערוואַפסענע, קיין עין-הרע, אַלע אין איין טאָג צו
דער חופּה פיהרען, וועלען מיר זעהען, צי וועט איהר קאָנען איינ-
זיצען אין דער היים אפילו א טאָג! היינט פאַרשטעהט איהר שוין,
וואָס איז דאָס דרעהען, וואָס מע דרעהט, מיט'ן פליהען, וואָס מע
פליהט? און אז מע פליהט, האפט מען א פאַרקיהלונג אין וואַגאָן,
א ביזע וועטשערע אויף דער אכסניא, וואָס מע קרענקט זי נאָכדעם
אויס. היינט די ריחות, וואָס מע שמעקט זיך אָן, מיט דער שענער
לופט — מעג מען שוין האָבען א מאָגען? א שטיקעל גליק איז
נאָר, וואָס איך בין בטבע נישט קיין קראַנקער מענטש, גוט פאַר-
פונדעוועט פון דער יוגענט. קוקט נישט אויף מיין סנאָסט, וואָס
איך בין אזוי דאַר און טרוקען. דאָס האָבען מיך די געשעפטען
אזוי אויסגעטריקענט. און אַגב איז ביי אונז טאַקי אזא גרל'ע, אזא
וואופס; מיר האַלטען זיך אַלע הויך און דין. איך האָב געהאַט
עטליכע ברידער, זענען זיי אַלע געווען אזוי ווי איך, מיר צו לענגערע
יאָהר. פון דעסוועגען בין איך, הערט איהר, תמיד געווען א
געזונטער מענטש, נישט געוואוסט פון קיין מאָגען און פון קיין
דאָקטער און פון קיין שוואַרץ-יאָהר, הלואי ווייטער. נאָר פון א
ציט, אז מע האָט מיך אָנגעהויבען שטאָפען מיט רפואות, פילען,
פראַשקעס און קרייטער, און איטליכער באַזונדער קומט מיט זיין
המצאה: דער הייסט, איך זאָל האַלטען דעיעט, דאָס הייסט
„נעראַיער“, איך זאָל עסען וואָס ווינציגער; און דער הייסט,

איך זאָל גאָר ניט עסען, איך זאָל פאסטען הייסט דאָס. זענט
 איהר שוין פארטיג? קומט צו געהן א ניער חכם א דאָקטער און
 זאָגט מיר אָן, איך זאָל דוקא עסען, און א סך! אפנים, ער אליין
 האלט פון דער אכילה. אלע דאָקטוירים האָבען אזא טבע, אז דאָס,
 וואָס זיי האָבען ניט פיינט, דאָס הייסען זיי אויך דעם חולה. א
 חידוש איז מיר נאָר, וואָס זיי הייסען ניט שלינגען קיין קערבלעך...
 משוגע צו ווערען פון זיי! איינער א דאָקטער האָט מיר געהייסען
 געהן א סך, גלאט געהן אין דער וועלט אריין, שפאנען הייסט דאָס;
 איז געקומען דער אנדערער דאָקטער און הייסט מיר ליגען — און
 געה טרעט, ווער פון זיי איז מעהר בהמה... וואָס דארפט איהר
 א סך? איינער האָט מיך געהאָדעוועט מיט ליאפעס, כמעט א יאָהר
 פסדר מיט גאָלע ליאפעס! איך קום צום אנדערען, זאָגט ער:
 „ליאפעס? חסדושלום! ליאפעס איז פאר אייך א סס־המות!“
 און ער געהט און פארשרייבט מיר א פראָשעק, א געלען פראָשעק.
 מסתמא ווייסט איהר, וואָס דאָס איז פאר א מין פראָשעק? איך
 קום צו געהן מיט'ן געלען פראָשעק צו א דריטען דאָקטער, האפט
 ער ניט דעם געלען פראָשעק און צערייסט ניט דעם רעצעפט און
 פארשרייבט מיר ניט קיין קרייטער? אָבער וואָס פאר א קרייטער,
 מיינט איהר? איידער איך האָב מיך איינגעוועהנט, הערט איהר,
 צו די דאָזיגע קרייטער, מעגט איהר מיר גלויבען, אז די גרינע גאל
 האָט זיך מיר איבערגעקעהרט! ס'זאָל איהם אָנגעהן, דעם דאָקטער,
 האָט'ט האַלב, וואָס איך פלעג איהם אָנווינטשעווען, בשעת איך
 פלעג זיי דארפן אייננעמען אלע פאר'ן עסען. איך פלעג מיך זעהן
 בשעת מעשה מיט'ן מלאך-המות! נאָר וואָס טרינקט נישט א
 מענטיש צוליעב געזונט?... צום סוף לאָזט זיך אויס, איך קום צו
 יענעם דאָקטער, צום ערשטען הייסט דאָס, וואָס האָט מיך גע-
 האָדעוועט מיט ליאפעס, און דערצעהל איהם די געשיכטע מיט די
 ביטערע קרייטער, וואָס פאראומערען מיר דאָס לעבען, — ווערט
 ער מלא רצחה און רופט זיך אָן צו מיר מיט א מין פעס, גלייך
 ווי איך האָב איהם דאָ געקוילעט די קאפאָטע: „איך האָב דאָך

איך פארשריבען, זאגט ער, ליאפעס, היינט וואָס לויפט איהר ארום, ווי א דולער, פון איין דאָקטער צום אנדערען? "זאָג איך: „שאַט, שאַט! איהר זענט דאָך נישט איינער אויפ'ן יריד! קיין קאָנטראַקט האָט מען איך נישט אונטערגעשריבען, און לעבען דאָרף יענער אויך, יענער האָט אויך א ווייב און קינדער!"... האָט זיך אין איהם אָנגעצונדען א פייער, זאָלט איהר זעהען, גלייך ווי איך האָב איהם דאָ געזאָגט מי יודע וואָס! בקיצור, ער האָט מיך געבעטען, איך זאָל געהן צו יענעם דאָקטער. זאָג איך: „קיין עצות באַדאָרף איך ניט; אז איך וועל וועלען, קאָן איך אַליין געהן". און נעם און לעג איהם אַוועק א קאַרב. מיינט איהר אפשר, אז ער האָט דאָס מיר א שמיץ געטהאָן אין פנים? אָבער נאָר לא! קערבלעך האָבען זיי ליעב. אי, האָבען זיי ליעב קערבלעך, הערט איהר! א סך מעהר ווי מיר, פראָסטע מענטשלעך. זיי זאָלען זיך אַוועקזעצן, אשטייגער, אויסהערען דעם חולה, ווי סע געהער צו זיין — דאָס איז ביי זיי נישטאָ. זיי לאָזען זיך ניט רעדען א וואָרט איין איבעריגס. אָט בין איך אַנומעלטען געווען ביי איינעם א דאָקטער, טאַקי אייערער א באַקאַנטער, איך וויל איהם ניט אָנרופען ביי'ם נאָמען. איך בין נאָר אַריינגעקומען, נישט אויסגערעדט נאָך קיין צוויי ווערטער — אַהא, ער הייסט מיר שוין אויסטהון זיך, איך בעט איבער אייער פּבור, און איך זאָל מיך אנדערלעגען אויף דער קושעטקע. וואָס איז? באַשר ער וויל מיך אויסהערען. ווילסט מיך אויסהערען? זעהר גוט! הער מיך אויס! וואָס זשע לאָזט דו זיך ניט רעדען? וואָס טויג מיר דאָס טאַפען, וואָס דו טאַפסט מיך, מיט'ן קלאָפען, וואָס דו קלאָפסט מיך? ניין, האָט ער אָבער קיין צייט ניט! עס וואַרטען, זאָגט ער, דאָרט הינטער דער טיר נאָך מענטשען, איטליכער מיט זיין „אַטשערעד". ס'איז היינט געוואָרען ביי אייך א מאָדע — „אַטשערעד", ווי, להבדיל, אויפ'ן באַהן, אָדער אויף דער פּאַטשט ביי די מאַרקעס... וואָס? איהר האָט אויך קיין צייט ניט? ביי אייך איז שוין אפשר אויך איין „אַטשערעד"? איהר זענט

דאך נאך א יונגער דאקטער! ווי קומט איהר צו „אטשערעדען“?
 אז איהר וועט זיך אט אזוי פיהרען, הערט איהר, וועט איהר האַבען
 עגמתי-נפיש, ניט קיין פראקטיקע!... און אין פעם באדארפט איהר
 אויך נישט זיין. איך האב נישט געמיינט, חלילה, אומזיסט. איך
 בין נישט אזא איד, וואָס איך זאָל, חס ושלום, פארלאנגען אומזיסט.
 און האַטש איהר האָט מיך נישט געוואָלט אויסהערען ביז'ן סוף,
 פון דעסטוועגען, איינס צום אנדערען געהער זיך נישט אָן, פאר'ן
 וויזיט באדארף מען אייך באַצאָהלען... וואָס? איהר ווילט נישט
 נעמען?... וויל איך אייך מיט גוואָלד נישט נויטען... געוויס האָט
 איהר פון וואַנען צו לעבען... מסתמא לעבט איהר פון קופאַנעס...
 עס וואַכסט ביי אייך... נו, מהכתיית, לאַז אייך גאָט העלפען,
 ס'זאָל ביי אייך וואַכסען און וואַכסען... אַדיע! האָט קיין פאַר-
 איבעל נישט, טאָמער האָב איך ביי אייך צוגענומען צייט... דערויף
 זענט איהר דאך א דאקטער...

יוסף

דערצעהלונג פון א „דושענטעלמען“.

געשריבען אין יאָהר 1905.

יוסף

— איהר מעגט אייך לאכען פון מיר, איהר קאנט אייך מאכען פון מיר א פעליעטאן, אפילו א בוך, אויב איהר ווילט, — איך האָב פאר אייך קיין מורא נישט, זאָג איך אייך פריהער, וואָרום איך בין, ווי איהר קוקט מיך אָן, נישט פון די שרעקעדיגע. איך שרעק מיך נישט איבער פאר קיין שרייבער, איך ווער נישט בטל פאר קיין דאָקטער, פאל נישט אראָפּ ביי זיך פאר קיין אדוואָקאט און הויב נישט אָן נתפעל צו ווערען, אז מע זאָגט מיר, יענער שטודיערט אויף אינזשינער. איך האָב אויך אמאָל געשטודיערט, איך בין אליין אויך געווען אמאָל א גימנאָזיסט. אמת, איך האָב די גימנאָזיע נישט געענדיגט, איבער א מעשה מיט א מיידעל. עס האָט זיך אין מיר פארליעבט א מיידעל (א שענער יונג בין איך געווען פון תמיד!). זי האָט געזאָגט, דאָס מיידעל הייסט עס, אז טאָמער נעם איך זי נישט, נעמט זי איין סם. און איך האָב זי אזוי געוואָלט נעמען, ווי איהר האָט זי געוואָלט נעמען. זי איז ביי מיר געווען נישט קיין בתיחידה, פארשטעהט איהר מיך... ס'איז אָבער פארנאָנגען ביי אונז צו ווייט, האָט זיך אריינגעמישט א ברודער איהרער, א פראָוויזאָר פון איין אפטייק, און האָט געזאָגט, אז טאָמער ס'מ'ט זיך אוועק די שוועסטער זיינע, גיסט ער מיך אָפּ — ער ווייסט שוין מיט וואָס... און איך האָב זי געמוזט נעמען, זיך אָפּגעמוטשעט מיט איהר א יאָהר דריי. זי האָט פארלאַנגט פון מיר נאָך אזויי זאכען: איך זאָל זיין אין דער היים, און נישט קוקען

אויף פרעמדע... איהר האָט עפּים ליעב אזא געשעפט? וואָס זאָל איך טהון, אז נאָט האָט מיר פאָרט באַשאַפּען מיט אזא פנים, אז אלע מיידלעך מיט אלע ווייבלעך זענען נאָך מיר די פּפּרה? איהר מיינט וואָס?... חלילה!... גאָרנישט, מע האָט מיר ליעב — און א סוף. וואו איך קום, וואו איך פאָהר, באַפאלט מען מיר, ווי די ביענען, שדכנים עסען מיר אָפּ דעם קאָפּ. באַשר וואָס? אזוי ווי איך בין א יונגערמאן א היינטיגער, און א שענער יונג, א געזונטער, מיט א שטיקעל נאָמען, און א היבשער פארדיענער, און א קערפּעל איז ביי מיר בלאָטע, אי טאָמא פאָדאָבנע, לכן ווילען זיי מיר אָפּנילטען! לאָז איך זיך מסתמא נישט: „טשעפעט זיך אָפּ, זאָג איך, איך האָב מיר שוין איינמאָל אָפּגעבריהט!“... טענה'ן זיי מיט מיר: „וואָס וועט איך אהרען, אז איהר וועט אָנקוקען נאָך א מיידעל?“... נו, ווער זאָגט זיך אָפּ פון אזא זאך? קוק איך דערווייל אָן מיידלעך, און מיידלעך קוקען אָן מיר, שלאָגען זיך איינס פאר דאָס אנדערע, הענגען זיך, ווי איהר זעהט מיר לעבען, הענגען זיך אויף מיר! אלע ווילען מיר, אָבער אלע! וואָס זשע קומט מיר אַרויס, וואָס זיי ווילען מיר, אז איך וויל זיי ניט? אז די, וואָס איך וויל — ווייסט קיינער ניט, נאָר איך אליין!... און דאָס איז מיין קרענק, און דאָס וויל איך אייך טאָקי דערצעהלען, און אין איינוועגס טאָקי בעטען אייך, אז צווישען אונז זאָל דאָס בלייבען. נישט מחמת מיר — איך האָב דאָך אייך גע- זאָגט, אז פאר „באַשרייבען“ האָב איך קיין מורא ניט. נאָר גלאַט, צו וואָס דאָרף מען עס?... אָט דאָס האָט איהר אייך, הייסט עס, א הקדמה. אצינד וועל איך אייך דערצעהלען די מעשה אליין.

דאָס פאַרשטעהט איהר שוין אליין מסתמא, אז איך וועל אייך ניט זאָגען, ווער זי איז, און וואָס זי איז, און פון וואָנען זי איז. א נקבה איז זי, א מיידעל, און דוקא א שטען מיידעל, און דוקא איין אָרעמס, א יתומה געבאָך; זיצט מיט דער מוטער, א יונגע אלמנה, אויך א שטענע; האַלט א אידישע רעסטאָראַציע, פּשר. און איך, דאָרפּט איהר וויסען, האָטש איך בין, ווי איהר

זעהט מיר, א יונגערמאן א היינטיגער, און א שענער פארדיענער, און א קערבעל איז בלאָטע, אי טאָמאָ פאָדאָבע, — פון דעסטוועגען עס איך דוקא פֿשר. נישט מחמת איך בין אזא צדיק און האָב חלילה מורא פֿאַר דעם וואָס קוויטשעט, נאָר, פשוט, איך היט מיר אָפּ דעם מאָגען, — איז איינס; און צווייטענס, זענען די אידישע עסענס טאָקי מעהר באַטעמ'ט אויך... אלזאָ, האַלט זי אַ רעס־טאָראַציע, די אַלמנה הייסט עס, און קאָכט אַליין און באַקט אַליין; און זי, די טאָכטער הייסט עס, דערלאַנגט אַליין צום טיש. נאָר ווי אַ זוי קאָכט מען דאָרטען! ווי אַ זוי דערלאַנגט מען דאָרטען! עס זינגט, זאָג איך אייך, סע פינקעלט און סע שעמע־רירט! דאָרט צו עסען איז אַ פאָרגעניגען. נישט אזוי דאָס עסען אַליין, ווי דאָס אָנקוקען די מוטער מיט דער טאָכטער — איינע ישענער פֿאַר דער אנדערער. איהר זאָלט אָנקוקען אַ ווייבעל! שטעהט ביי'ם אויווען, קאָכט און באַקט, און זעהט אויס אזוי פֿריש, אזוי זויבער! אַ פנים — געפאלענער שניי! הענט — גאָלד און זיל־בער! אויגען — פייער־פלאַם! איך בין אייך מבטיח, אז מע קאָן זיך נאָך אין איהר אויך פארליעבען!... היינט שטעלט אייך פֿאַר איהר'ס אַ טעכטערעל... איך ווייס ניט, צי זענט איהר קלאָר אין די ענינים; איך שמועס פון „הלכות מידעל“, שמועס איך... אַ פנימ'על — בלוט און מילך, בעקלעך צוויי — נאָר פאָמפעש־קעלעך, אויגען — קארשען צוויי, האָר — זייד, צייהן — פערעל, אַ האַלז — אַלבאָסטער, אַ הענטעל — אויף אויסצוקושען יעדעס גליעד, דאָס אויבערשטע ליפעל קוקט־ארויף, ווי ביי אַ קליין קינד — האָט איהר געזעהען אַמאָל? איך זאָג אייך: אַלעס, אַלעס איז געטאָקט, געשניצט, טאָקי עפֿים נאָר אַ מין מאָדעל אויף אויסצורשטעלען, ווי איינער רעדט: „נאָט, קוקט און ווערט צעפֿיקעט!“... דערצו פאָרמאָגט זי איהר אייגענס אַ געלעכטערעל מיט ח־גריבלעך אין די בעקלעך, וואָס דאָס אַליין איז שוין ווערטה דאָס גאנצע געלט, וואָרום אז זי לאַכט, לאַכט אַלסדינג: איהר לאַכט, און דער טיש לאַכט, און די בעקלעך לאַכען, און די ווענט לאַכען — דאָס

גאנצע לעבען לאכט! אַט אזא מין געלעכטערעל איז דאָס. נו,
אדרבה, געהט קוקט אזעלכעס אָן און האָט דאָס פיינט!...
הפלל, וואָס זאָל איך אייך לאַנג ציהען, איך האָב כמעט פונ'ם
ערשטען מיטאָג אָן געפיהלט, אז איך בין אַ געקאָכטער; פשוט
אָפגעקאָכט — און שוין! האָטש ביי מיר אַ מידעל, באדארפט
איהר שוין אַליין פארשטעהן, איז עפּים ניט אזא אַי-אי-אי... און
יענע מעשיות: „ליעבע“, „ראַמאָן“ — פון דעם האָב איך קיינ-
מאָל ניט געהאַלטען. גאָרנישט, אזוי — מהכתיתי, פאר וואָס ניט?...
נאָר געהן שיסען זיך צוליעב דעם — פע! דאָס פאסט פאר אַ
גימנאַזיסטעל פון זעכסטען קלאס, נישט, ווי זאָגט איהר, פאר קיין
מאנספארשוין...

דערפיהלט, אז איך בין אַ געקאָכטער, האָב איך געגעבען אַ
נעם די מוטער אויף אַ זייט, נישט, ווי עס רופט זיך אָן, „געבעטען
אַ האַנט“... ניין! איך בין נישט פון די חאַפּענדיגע... נאָר גאָר
ניט, ווי זאָגט איהר, אַ טאַפּ אין וואָגען שאַדט ניט... און האָב
געגעבען מיט איהר אַ רעד-אַריין: „וואָס און ווען, אהין-אָהער, וואו
האַלט איהר מיט דער טאָכטער?“... זאָגט זי: „וואו זאָל איך
מיט איהר האַלטען?“ זאָג איך: „איך שמועס פון תכלית,
שמועס איך“... „אודאי, זאָגט זי, דאַרף מען זיך זאָרגען פאר איהר
תכלית? זי איז שוין, זאָגט זי, אַ פאַרזאָרגטע“... ווי זי האָט
אויסגערעדט די דאָזיגע ווערטער, האָט דאָס מיך געגעבען עפּים
ווי אַ שטאָך אין האַרצען אַריין: „וואָס הייסט, זאָג איך, זי איז
אַ פאַרזאָרגטע?“ „איהר זעהט דאָך, מאַכט זי צו מיר, וואָס פאר
אַ זאָרגעדיגע נשמה דאָס איז!“... און אַקוראַט צו די דאָזיגע
ווערטער קומט-אָן ממתמא זי אַליין, די טאָכטער הייסט עס, און
אז זי קומט-אָן, ווערט ליכטיג אין אלע ווינקעלעך.

— מאַמע, נישט געווען נאָך יוסף? — זאָגט זי צו דער
מוטער. און דעם נאָמען „יוסף“ טהוט זי אַ רעד-אויס עפּים מיט
אַ מאָדנעם מין געזאַנג. מיט אזא מין געזאַנג רעדט-אויס נאָר אַ
פּלע דעם נאָמען פון איהר חתן... אזוי מיין איך, דאָס הייסט, איך

בין איבערצייגט, אז ס'איז אזוי. און נישט נאָר יענס מאָל, וואָס
איך דערצעהל אייך; אלע מאָל, ווען זי האָט געגעבען אַ רעד-אָרויס
דעם נאָמען „יוסף“, איז דאָס אויסגעקומען ביי איהר עפּים ווי
מיט אַ מין געזאָגט: „יו-סֶף“. איהר פאַרשטעהט? דאָס איז
ניט גלאַט „יוסף“, דאָס איז „יו-סֶף“!...

קורץ, אומעטום און אלע מאָל האָב איך נאָר געהערט „יוסף“
און „יוסף“. האָט מען זיך געזעצט עסען, איז דאָס ערשטע וואָרט
געווען: „וואו איז יוסף?“. „יוסף וועט היינט ניט זיין“...
„יוסף האָט געזאָגט“... „יוסף האָט געשריבען“... „יוסף איז
געקומען“... „יוסף האָט גענומען“... „יוסף האָט געגעבען“...
יוסף-יוסף, יוסף-יוסף! איך וואָלט שוין וועלען אָנקוקען אָט
דעם „יוסף'ען“, זעהען וואָס פאַר אַ פנים ער האָט!...

פאַרשטעהט זיך פון זיך זעלבער, אז איך האָב אָט דעם
„יוסף'ען“ פיינט געקראָגען, ווי אַ שפּין, האָטש וואָס קעהר ער זיך
אָן מיט מיר? ווייס איך! עפּים אַ יונגעל דאָרטען, אוראי אַ
„חברה-מאָן“ פון די „חברה-לייט“, אָדער פון די „יענקעלעך“, ווי
זי פלעגט זיי אָנרופען מיט איהר געלעכטערעל. „די יענקעלעך“ —
דער נאָמען איז פאַר זיי, זאָג איך אייך, ווי אָנגעמאָסטען. דאָס
זענען טאָקי נישט מעהר ווי יענקעלעך, עפּים מאָדנע קליינע
מענטשעלעך, צום מיינסטען פון דעם סאָרט מענטשעלעך, וואָס
טראַגען לאַנגע האָר און שוואַרצע העמדלעך — אַקוראט דאָס, וואָס
איך האָב פיינט... האָט קיין פאַראיבעל ניט. איהר אליין, דאָכט
מיר, טראָגט אויך לאַנגע האָר מיט אַ שוואַרץ העמדעל, און אויב
איהר מיינט, אז ס'איז שען, האָט איהר מחילה אַ טעות. איך זאָל
האַבען די ברכות, וואָס אַ „סמאָקינג“ מיט אַ ווייסען זשילעט איז
שענער... איך, אז איך דערזעה אַ שוואַרץ העמדעל, שטעלט זיך
מיר פאַר, איך בעט איפער אייער פּבור, אויסגעריבענע הויזען...
איהר מיינט אפשר, איך האָב זיי עס ניט געזאָגט? געזאָגט! איך
בין אַ מענטש איין אָפּענטליכער, ביי מיר איז נישטאָ קיין חתפה'נען
און קיין אונטערלעקען זיך. האָט איהר עפּים אויף מיר צו זאָגען —

קאנט איהר מיר זאגען גלייך אין די אויגען. איך האָב נאָר פיינט, אז מע זאָגט מיר, אז איך בין א „בורזשוי“. איך, פאר'ן וואָרט „בורזשוי“, קאָן געבען א פאָהר-אַרין אין באַס אַרין! ... וואָס פאר א בורזשוי בין איך? איך בין א מענטש גלייך מיט אלע. איך פארשטעה אלסדינג און ווייס אלסדינג, וואָרום איך לייען אלע ביכלעך, מיט אלע היינטיגע נייע גאזעטען לייען איך גלייך מיט אלעמען, — היינט וואָס בין איך פאר א בורזשוי? דערפאר, וואָס איך טראָג א „סמאָקינג“ מיט א ווייסען זשילעט, און איהר — א שוואַרץ העמדעל? איך מיינ ניט אייך, איך מיינ אַט א יענע „יענקעלעך“, מיט א יענעם יוספ'ען, וואָס איך דערצעהל אייך... איך האָב מיט זיי געהאַט עטליכע מאָל ביי'ם טיש אַזעלכע מיני געשפרעכען, וואָס פון זיי האָב איך גאנץ גוט אַרויסגעזעהען, אז זיי האָבען מיך אַזוי לייעב, פונקט ווי איך זיי. א האַרץ, ווי זאָגט איהר, פיהלט א האַרץ. נאָר גאָרנישט, געהן אַרויסזאָגען זיי, וואָס איך טראָג ביי זיך אינוועניג — בין איך אויך ניט מחויב; און אַגב האָב איך מיך טאַקי צו זיי א ביסעל צוגעלאַנטשעט, געוואָלט איינ-קויפּען זיך אין חברה, נישט אַזוי צוליעב זיי, ווי צוליעב דעם „יוספ'ען“, און נישט אַזוי צוליעב דעם „יוספ'ען“, ווי צוליעב איהר! מיך האָט פאַרדראָסען, פאַרשטעהט איהר מיך, וואָס זי לאָזט איהם נישט אַרויס פונ'ם מויל, און איך האָב מיר געגעבען דאָס וואָרט: איין מאָל פאר אלע מאָל, שטיינער פונ'ם הימעל זאָלען פאַלען, די וועלט זאָל זיך קעהרען — איך מוז מיך באַקענען מיט דעם דאָזיגען פאַרשוין! און איך האָב אויסגעפיהרט מיינס. ביי מיר, אז איך וויל עפּים דערגעהן א זאך, איז גאָר נישטאָ קיין תירוץ. פון געלט שמועסט מען ניט. איך בין דאָך א יונגערמאַן, ווי איך האָב אייך שוין געזאָגט, א סוחר, און א שענער פאַרדיענער, און א קערבעל איז בלאָטע, אי טאַמא פאַדאָבנע...

פאַרשטעהט זיך פון זיך זעלבער, אז איינקויפּען זיך אין חברה איז מיר געווען נישט אַזוי גרינג, ווי איהר מיינט. איך בין מיר גענאָנגט פאַוואָלינקע, טריט ביי טריט. תחילת האָב איך אַנ-

געהויבען טהון א וואָרף־אַריין א וואָרט אזוי מן הצד, מיט א זיפן, א קרעכץ אויף צרות הפלל, געבען אָנצוהערעניש, אז אויף א זעלבע זאכען שפיעלט ביי מיר געלט קיין ראָלע, אז מע באַר דארף אַרויסוואַרפען א קערבעל, מוז מען אַרויסוואַרפען. איהר פאַר־שטעהט, וואָס הייסט „אַרויסוואַרפען“ א קערבעל? איינער „נעמט־אַרויס“ א קערבעל, דער אַנדערער „וואַרפט־אַרויס“ א קערבעל. ס'איז א חילוק! „אַרויסוואַרפען“ ווערט אָנגערופען: געגעבען א האַפ־אַרויס דאָס בייטעלע און א נעם־אַרויס די מטבע: איז וואָלטע, — נאָט אייך, הייסט עס — נישט געזעהלט! אָט אזוי האָב איך ליעב; נישט אלע מאָל, פאַרשטעהט זיך, נאָר דעמאָלט, ווען מע דארף. דעמאָלט, ווען מע דארף געבען א וואָרף־אַרויס א פינפֿאונצוואַנציגער, צי א פופציגער, צי אפילו א הונדערטער, טאָר די האַנט ניט ציטערען. למשל, איהר זיצט מיט א קאָמפּאָניע און צאהלט פאַר א מיטאָג אָדער פאַר א וועטשערע, און מע דערלאַנגט אייך א חשבון, באַדאַרפט איהר נאָר געבען א האַפ אַ קוק אויף דער אונטערשטער שורה און רעדען בעת מעשה פון עפּיס אַנדערש; און אז מע ברענגט אייך אויסגאָב, באַדאַרפט איהר נישט צעהלען, ווי א מאַרק־אידינע פאַר ציבעלעס, נאָר געבען א נעם און א לעג־אַריין אין קעשענע — און שוין! דאָס לעבען איז, פאַרשטעהט איהר מיר, אַ חדר, וואָס מע דארף איהם דורכגעהן, דורכמאַכען; לעבען דארף מען קאָנען! איך מעג זאָגען אויף זיך, אז איך קאָן לעבען, וואָרום איך ווייס וואו איין און וואו אויס, וואו מע דארף און וואו מע דארף נישט. איהר קאָנט זיין זיכער, אז איך וועל נישט איבערזאָלצען קיינמאָל, און אויף מיר וועט איהר נישט דערקענען קיינמאָל, צי בין איך מילכיג, צי בין איך פליישיג? איהר זאָלט מיר געווען זעהען דעמאָלט צווישען די „יענקעלעך“, וואָלט איהר געוויס מיינען, אז איך בין א „יענקעלע“ גלייך מיט אלע „יענקעלעך“. דאָס הייסט, קיין לאַנגע האָר האָב איך מיר נישט פאַרלאָזט, און קיין העמדעל האָב איך נישט אָנגעטהאָן; איך בין געגאַנגען דעם זעלבען סמאָקינג מיט'ן זעלבען ווייסען זשילעט,

וואָס איצט. נאָר וואָס דען? איך האָב מיך אינטערעסירט מיט אלץ, וואָס זיי אינטערעסירט, און האָב גערעדט פון דעם, וואָס זיי רעדען: „פּראָלעטאַריאַט“... „בעבעל“... „מאַרקס“... „רעאַגיר-רען“... וכדומה אַזעלכע ווערטער האָבען זיך געגעבען אַלע מאָל אַ שאַט ביי מיר פונ'ם אַרבעט — און מערקווירדיג! וואָס מעהר איך האָב מיך צו זיי געלאָנטשעט, אַזוי מעהר האָבען זיי זיך פון מיר דערווייטערט. בעת איך פלעג אָנהויבען שיטען מיט יענע ווערטער: „פּראָלעטאַריאַט“... „בעבעל“... „מאַרקס“... „רע-אַגירען“... האָב איך באַמערקט, אַז די „יענקעלעך“ ווערען שטיל, קוקען עפּים משונה איינס אויף דאָס אַנדערע, רייניגען זיך בעת מעשה די צייהן... און נאָך מעהר! געלט האָבען זיי ביי מיר דוקא גענומען אַלע מאָל. אַלע מאָנטאָג און דאָנערשטאָג, דאַרפט איהר וויסען, איז ביי זיי געווען קאָנצערטען, און אַלע מאָל בין איך געווען דער ערשטער אויפ'ן פייער: — „דער דזשענטעלמען“ וועט מסתמא היינט אויך נעמען אַ בילעט ערשטע רייהע פאַר אַ דרייערעל?

„דער דזשענטעלמען“ — קיין אַנדער נאָמען האָב איך ביי זיי ניט געהאַט — האָט געמוזט נעמען אַלע מאָנטאָג און דאָנערשטאָג אַ בילעט פאַר אַ דרייערעל. אַ ברירה האָט ער געהאַט? דערפאַר אָבער, אַז דער „דזשענטעלמען“ פלעגט אַריינקומען בעת די „יענ-קעלעך“ האָבען געהאַלטען אין מיטען אַ שמועס, פלעגט ווערען שטיל, שאַ, גלייך ווי מע האָט גאָרניט גערעדט קיינמאָל! שטומע מענטשען!... פאַרשטעהט זיך פון זיך זעלבער, אַז דעם „דזשענ-טעלמען“ האָט דאָס געברענגט און געבראַטען. נאָר וואָס האָט ער געקאָנט מאַכען? איך האָב דאָך אייך געזאָגט, אַז וויבאַלד איך וויל עפּים דערגעהן, איז ביי מיר נישט פאַרהאַן קיין טויער. אַזוי לאַנג, אַזוי ברייט, איך האָב מיך אַריינגעלאָנטשעט צו חברה, האָטש אויף אַזוי פיעל, אַז מע האָט מיר דערלויבט צו זיין ביי זיי אויף אַ „דיסקוסיע“ — דאָרט, האָט מען מיר געזאָגט, וועט „יוסף“ האַלטען אַ רעדע... קאָנט איהר פאַרשטעהן מיין שמחה, אַז איך האָב דער-

לעבט אזא זאך? איך וועל זוכה זיין זעהען אַט דעם „יוסף'ען“
און וועל איהם הערען רעדען!...

וואו וועט זיין די דיסקוסיע און ווען וועט זי זיין —
דאס האָט מען מכות געקאָנט ביי זיי וויסען. איך האָב זיי גאָר
ניט געוואָלט פרעגען אפילו: איך האָב געוואוסט, אז מע וועט
מסתמא קומען און מע וועט מיר זאָגען. ביי די „יענקעלעך“,
דארפט איהר וויסען, געהט אלסדינג צו בסוד. אויף זייער לשון
ווערט עס אָנגערופען „קאָנספירישען“ — איך געדענק דאָס דאָזיגע
וואָרט אויף אויסוועניג. איך האָב עס פאַרשריבען ביי זיך אין
ביכעל. איך, אז איך דערהער אַ שעה וואָרט, טהו איך עס באַלד
אַ נעם און אַ שרייב־אַריין צו זיך אין ביכעל. אויב עס וועט צוניץ
קומען, אָדער ניין — ווייס איך ניט; נאָר שאָדען אודאי ניט.

הפּלל, איינמאָל אין אַ שטענעם זומערטאָג, שבת איז דאָס
געווען, טהוען אַ קום־אַריין צו מיר צוויי „יענקעלעך“, מיט שוואַרצע
העמדלעך, געוויינטליך, און טהוען מיך אַ רוד־אַרויס: „קומט!“
„וואוהין?“ „וואָס געהט'ס אייך אָן? קומט מיט אונז!“...
העלפט נישט, מוז מען געהן... און מיר האָבען זיך געטהאָן אַ לאָז
העט־ווייט הינטער דער שטאָדט אַרויס, און טאָקי אין וואַלד אַריין,
און בשעת געהן באַגעגענען מיר אַלע מאָל איין אַנדער „יענקעלעך“
זיצען אונטער אַ בויס, קוקט פֿלומרשט קיין פּצון־זייט און טהוט
אַ מורקע־אַרויס: „רעכטס!“ אָדער: „לינקס!“... זאָגען,
אז איך האָב מורא געהאט — איז אַ נאָרישקייט; וואָס האָט מען
מורא צו האָבען פאַר אַ אידען? נאָר גלאַט, ס'איז מיר עפּים ניט
אָנגעשטאַנען די מעשה, וואָס איך, אַ יונגערמאַן אַ סוחר, מיט אַ
שטיקעל נאָמען, און אַ שענער פאַרדיענער, און אַ קערבעל איז
בלאָטע, אי טאָמאו פאַדאָבענע, זאָל מיך לאָזען פיהרען פון יונגלעך,
„יענקעלעך“! איהר פאַרשטעהט?...

וואָס טויג אייך, מיר זענען געגאָנגען און געגאָנגען, געגאָנגען
און געגאָנגען, ווי זאָגט איהר, וואַלד־אייין, וואַלד־אויס, אזוי לאַנג,
אזוי פרייט, ביז מיר האָבען זיך דערשלאָגען צו אַ גרויסען הויכען

בארג. און ערשט צו מיר האָבען אַרױפגעקלעטערט אויף דעם דאָזיגען באַרג, געגעבען זיך אַ לאָז באַרג־אַראָפּ, האָב איך דערזעהען פאַר זיך אַ שוואַרצע מחנה קעפּ. דאָס זענען געזעסען אויף דער ערד חברה „יענקעלעך“, בחורים'לעך אין שוואַרצע העמדלעך, מיידלעך אין בלוזקעס, און גלאַט יונגעלייט. אָבער אַ גוזמא! איך האָב מורא, אויב ניט אַ דריי טויזענט שטיק, און אפשר נאָך מעהר, און שטיל — האַטש אַ פליעג פליה דורך! שטיל, אויף די שפיץ־פינגער, זענען מיר צוגעגאנגען צו דער מחנה קעפּ, זיך געגעבען אַ זעץ־אנידער אויף דער ערד, און איך האָב גענומען איינקוקען זיך, וואו איז דאָ ערגיץ דער „יוסף“? און איך האָב דערזעהען... שטעלט אייך פאַר וועמען? איך האָב דערזעהען אַ באַקאַנטען פאַרשוינ, טאַקי איינעם פון די „יענקעלעך“, וואָס האָבען אינ־איינעם מיט מיר געגעסען ביי דער אַלמנה אין דער רעסטאָראַציע!... אַט האָסט דו דיר!

דער ערשטער געדאַנק מיינער איז געווען: „סך־הכל? ... אַט דאָס איז גאָר? ... אַט דאָס איז ער, אַט דער „יוסף“? ... און איך האָב געמיינט, אַז ער איז מי יודע וואָס! מיט הערנער!“... איך וועל אייך זאָגען דעם רעכטען אמת, עס האָט מיר פֿמעט הנאה געטהאָן — ניין, טאַקי שטאַרק הנאה געטהאָן, וואָס ס'האָט זיך אזוי אויסגעלאָזט... איך האָב געמאַכט אַ פאַרגלייכונג צווישען איהם מיט מיר — נישט מחמת איך האַלט מיך פאַר אַזאַ גרויסען פאַרשוינ, וואָס ס'זאָל ניט זיין שוין קיין שענערס פאַר מיר. איך בין ניט גענאָרט; איך ווייס, אַז ס'איז פאַרהאָן שענערע פון מיר אויך. נאָר וועדליג ער... איהר פאַרשטעהט? איך וועל אייך איהם אויסמאָהלען אַקוראַט, ווי אזוי איך האָב איהם דערזעהען די ערשטע מינוט: צוגעשפאַרט צו אַ בוים איז געשטאַנען אַ קליינס, אַ בלייכס, איין אויסגעדראַרטס, איין אויסגעטריקענטס, מיט אַ שמאַל האַרץ, מיט ווייסע בלאַסע איינגעפאַלענע בעקלעך, עט־וואָס רויטליך און פאַרברעמט, מיט נאָך גאָר קליינע בלאַנדע הערלעך; נאָר אַ שטערן אַ הויכער, אַ ווייסער, אַ ברייטער, און

אויגען א פאָר גרויע, ווי ביי א קאץ, נאָר ברענענדיגע, און א מויל — און סע רעדט! שטראָף מיך גאָט, אויב איך הויב עס אָן צו פארשטעהן נאָך עד היום, פון וואָנען האָט זיך עס גענומען אזא פח ביי דעם דאָזיגען נפש אויף צו רעדען אזוי הויך און אזוי גיך און אזוי פיעל און אזוי לאַנג און מיט אזא היץ און מיט אזא ברען און מיט אזא פייער! איך קאָן אייך זאָגען, אז דאָס איז געווען ניט גלאַט גערעדט, ווי מענטשען רעדען. דאָס איז געווען אָדער א שוואַרץ־יאָהר, אָדער א מאַשינע אַזעלכע, וואָס מע האָט זי אָנגערעדעט, אָדער פון אויבען איז געווען עפּים אַזעלכעס, וואָס האָט געשאַטען מיט ווערטער, געגאָסען מיט פייער, אָדער דאָס האָט נאָר דער בוים גערעדט... עס האָט זיך מיר אויסגעדאַכט אלע מאָל, אז אַט־אַט הויבט זיך אויף אַט דער קליינער נפש מיט די איינע געפאלענע רויטליכע בעקלעך און מיט די גרויע אויגען און טהוט א פליה־אָוועק אינאיינעם מיט די ווערטער אַהינצו, ערגיץ אַרויף... ניין! זאָגט אייך וואָס איהר ווילט, איך האָב שוין געהערט אויף מיין לעבען די גרעסטע און די שענסטע אַרוואַקאָממען — אזא מין רעדען האָב איך קיינמאָל נישט געהערט און וועל שוין, דאַכט זיך, קיינמאָל ניט הערען אויך...

וויפיעל דאָס רעדען זיינס האָט געדויערט — ווייס איך ניט; איך האָב נישט געקוקט אויפ'ן זייגער. איך האָב געקוקט אויף איהם און האָב געקוקט אויף דער מחנה קעפּ, וואָס זענען געזעסען אויף דער ערד און האָבען געשלאָנגען איטליכס וואָרט, ווי די הונד געריגע און ווי די דאָרשטיגע... נאָר ווער עס האָט ניט געזעהען בעת מעשה זי, דער האָט נישט געזעהען קיין שענס אויף זיין לעבען! צווישען דער מחנה קעפּ האָב איך דערזעהען זי זיצען אויף דער ערד, די פיס אונטער זיך, די הענט צונויפגעלעגט אויפ'ן האַרצען, דאָס פנים לייכט, די בעקלעך פלאַמען, דאָס אויבערשטע ליפּעל קוקט אַרויף, און די שענע קארשען־אויגען שמייכלען, און גלייך צו איהם, גלייך צו איהם!... למאי זאָל איך לייקענען? איך האָב אין דער מינוט מקנא געווען איהם, נישט אזוי אויף דעם

כח פון זיין רעדען, נישט אזוי אויף דעם פבור מיט'ן פאטשען
בראווא, וואָס מע האָט איהם געפאטשט נאָכדעם, אז ער האָט אויפֿ-
געהערט צו רעדען, — נישט אויף די זאכען האָב איך איהם אזוי
מקנא געווען, ווי אויף דעם קוקען, וואָס זי האָט אויף איהם
געקוקט! פאר איין קוק אזעלכען, פאר איהרען, וואָלט איך אוועק
געגעבען — איך ווייס אלליין ניט וואָס! דער דאָזיגער קוק האָט
גערעדט ווערטער. עס האָט זיך מיר אויסגעדאכט, אז איך הער
איהר קול, ווי זי זאָגט, מיט יענעם באקאנטען געזאָג: „יו-סר!“
איך האָב אייך דאָך געזאָגט שוין, אז ביי מיר איז אַ מיידעל נישט
קיין אייז-אי! איך האָב שוין געזעהען מיידלעך, וואָרום איך
בין אַ יונגערמאן, קאָן מען זאָגען, נישט קיין מאוסער, אַ היינטיגער,
און אַ שענער פארדיענער, און אַ קערבעל איז בלאָטע, אי טאָמאו
פאדאָנע... נאָר אַ זוי קוקען האָט אויף מיר נישט געקוקט
מיין ווייב אפילו אין די גוטע יאָהרען, בעת זי איז אויסגעגאנגען
נאָך מייע טריט... איך בין אַ בעלן געווען מיט אַ פון צוגעהן
צו איהר נאָהענט, זיך אוועקזעצן כמעט נעבען איהר, זיך דרעהען
איהר פאר די אויגען, ווי אַ פליעג, זשומען אין אויהער אריין, ווי
אַ קאָמאר, — ווער? וואָס? אַ נעכטיגער טאָג! איהרע אויגען
האָבען זיך, ווי צוויי פיאָווקעס, איינגעזויגען אין זיינע אויגען, און
זיינע אויגען — אין איהרע אויגען, און עס האָט זיך מיר אויס-
געדאכט, אז די צוויי, ער און זי, זעהען קיינעם ניט פאר זיך, נאָר
איינס דאָס אנדערע: ער זי און זי איהם, און ווייטער דארפֿען
זיי קיינעם ניט! הבוט־הקבר, זאָג איך אייך, איז אַ גאָרניט
אקעגען דעם, וואָס איך האָב בעת מעשה געפיהלט. אַ גיהנם האָט
געקאכט ביי מיר אין האַרצען, איך ווייס ניט אויף וועמען: אויף
„איהר“, צי אויף „איהם“, צי אויף זיי ביידען, צי גאָר אויף זיך
אלליין? ... איך בין יענעם אויפֿדערנאכט געקומען אַהיים מיט אַ
מורא'דיגען קאָפּוועהטיג און האָב מיך געלעגט שלאָפען מיט דער
דעה, אז ווייל איך וועל לעבען זאָל מיין פוס דאָרט ניט זיין, ביי
דער אלמנה הייסט עס. איך דארף זיי אלע אויף זיעבענהונדערט

פפרות! וואָס דאַרף איך זיי? וואָס, ניט אזוי?... און אז איך בין אויפגעשטאַנען אין דער פריה, האָב איך קוים דערלעבט די מינוט, די רגע, ס'זאָל שוין ווערען זייגער צוויי, די צייט פון מיטאָג, און בין מסתמא גלייך אוועק אַהיין, און האָב דוקא געטראָפּען ביי'ם טיש די גאַנצע חברה „יענקעלעך" וואָס תמיד, און ער איז אויך געווען בתוכם... איך ווייס נישט, ווי אזוי איהר; איך, אז איך זעה איין אַרטיסט, אָדער אַ מיניסטער, אָדער אזוי אַ באַריהמטען מענטשען, וואָס אפילו מיר אלע ווייסען גאַנץ גוט, אז ער איז אַ מענטש גלייך מיט אלע מענטשען, עסט גלייך מיט אלעמען און טרינקט גלייך מיט אלעמען, נאָר קוים זאָגט מען מיר, אז דאָס איז איין אַרטיסט, אָדער אַ מיניסטער, אָדער אזוי אַ באַריהמטער מענטש, דאכט זיך מיר שוין אויס, אז ער איז נישט גלייך מיט אלעמען, אז עפּים ליגט אין איהם אזעלכעס, וואָס מע קאָן עס, ווי זאָגט איהר, נישט אָנטאַפּען... אזוי איז געווען מיט מיר, אז איך האָב דערזעהען איהם נאָך דער דרשה; דאכט זיך, דער אייגענער „יענקעלעך", וואָס תמיד, נאָר פאַרט נישט דער. עפּים ליגט אין איהם אזעלכעס. עפּים שטעהט אָנגעצייכענט ביי איהם אויפ'ן פנים; וואָס — ווייס איך אליין נישט, נאָר איך וואָלט פאַר דעם „עפּים" אוועקגעגעבען מי יודע וויפיעל! נישט מחמת איך באַדאַרף עס האָבען; אויף וואָס באַדאַרף איך עס? אויף נייען-און-נייענציג פפרות! איך האָב עס נאָר געוואָלט צוליעב איהר, וואָרום זי איז נישט אָפּגעטראָטען פון איהם אויף קיין מינוט, און אפילו דעמאָלט, ווען זי איז צוגעגאַנגען צו מיר און גערעדט מיט מיר, האָט זי אויך אין זינען געהאַט איהם, ניט מיך. איך בין, דאַרפט איהר וויסען, אַ מבין אויף די זאַכען. מיך קאָסט עס גענוג רבייגעלט... עס האָט זיך אָנגעהויבען פאַר מיר אַ נייער גיהנם: פריהער, איידער איך האָב געוואוסט ווער דער יוסף איז, האָט זיך מיר געמאַהלט אין מיין פּאָרהדמיון אַ הויכער, אַ יענער, אַ געזונטער, אַ מאַנספאַרשויין, און איך האָב איהם נישט געקאָנט ליידען, מקנא געווען און פיינט געהאַט, ווי איהר קאָנט

זיך נאך פארשטעלען. איצט, אז איך בין שוין געוואָהר געוואָרען, ווער דער מאַנספארשוינ איז, אז דאָס איז גאָר אַ „יענקעלע“ גלייך מיט אלע „יענקעלעך“, האָט מיך פאַרדראָסען... איך ווייס נישט אויף וועמען: צי אויף איהר, וואָס זי פאַרגעטערט איהם אזוי (און אז זי פאַרגעטערט איהם — דאָס זעהט דאָך אַ בלינדער אויך!), צי אויף איהם, וואָס גאָט האָט איהם געגעבען אזא פת־הדבור, צי אויף זיך אליין האָט מיך פאַרדראָסען, למאי האָב איך נישט אזא כח? ... נישט מחמת איך דארף עס אזוי נויטיג האָבען. צו וואָס דארף איך עס? און נישט מחמת איך בין חלילה אָהן אַ צונג. מיינט נישט! איך, אז איך וויל רעדען — קאָן איך! איך האָב שוין אמאָל גערעדט אויף אַ „זאָסעדאָניע“, און דוקא אין „קופעטשעסקע קלוב“, זאָגט דער עולם, אז איך רעד נישט שלעכט, גאָר נישט שלעכט! ... דער פאַרדראָס, וואָס מיך האָט פאַרדראָסען, — קאָן איך אייך מיט ווערטער נישט אַרויסגעבען; דאָס דארף מען פאַרשטעהן — ניין, דאָס דארף מען פיהלען, מע באַדארף זיין אויף מיין אָרט, קומען אלע טאָג אין דער רעסטאָראַציע, אָנקוקען זי מיט'ן ווייסען פאַרטוכעל, וואָס סע שעמעריט, איהר שען ליכטיג פנים, וואָס סע שיינט און וואָס סע זינגט, הערען איהר זיס קול, וואָס קוויקט, איהר געלעכטערעל, וואָס צעגעהט זיך אין יעדען אבר, און בשעת מעשה זעהען איהם און פיהלען, אז דאָס איז אינגאנצען צוליעב איהם, און גאָר צוליעב איהם אליין, און ווייטער קיינעם נישט! ניין, מע דארף איהם צונעמען פונ'ם וועג, מע דארף ער זאָל אוועק, מע דארף זיינער פטור ווערען. גאָר ווי אזוי? איך וועל דאָך נישט געהן סמ'ען איהם, אָדער שיסען; איך בין דאָך נישט קיין רוצח, איך בין דאָך אַ איד... אַרויסרופען איהם אויף אַ דועל? — פּע! אין אַ „ראָמאַן“ רופט מען אַרויס אויף אַ דועל, אי דאָס — גלויב איך נישט, ס'זאָל זיין אמת; ס'איז גאָר גלאַט אזוי, אויף צו באַשרייבען, קומט אויס שענער... אזוי האַלט איך... איך בין געפאלען אויף אַ שענער המצאה: איך וועל מיך דורכ־שמועסען מיט איהם אליין, ווי זאָגט איהר: „אָפּגעבען דעם

שליסעל דעם גנב אין האנט אריין... איא, א פלאץ? און נישט
לאנג געטראכט, — איך האָב פיינט לאנג טראכטען — טהו איך
מיך א רופֿאָן צו איהם איינמאָל נאָכ'ן עסען:

— איהר ווייסט? איך האָב צו אייך א נויטיגען עסק. איך
האָב מיט אייך וואָס צו רעדען.

און ער? ער זאָל דאָס אפילו א ריהר טהון מיט איין אבר.
גארניט! נאָר אנדערגעשטעלט אויף מיר זיינע פראָסטע גרויע
אויגען, ווי איינער רעדט:

— הנני, איך בין אָנגעפרייט.

— ניין, — מאַך איך צו איהם — ניין, ניט דאָ. איך וויל,
ס'זאָל זיין, ווי מע זאָגט, אונטער פיער אויגען.

— קומט! — מאַכט ער צו מיר און פיהרט מיך אַרויס אין
דרויסען אַרויס און שטעלט זיך אוועק אַקעגען מיר און וואַרט, ווי
איינער רעדט:

— נו? פאַר וואָס דבר'ט מען ניט?

— נישט אָט דאָ. — מאַך איך צו איהם. — ווען טרעפט

מען אייך אין דער היים?

— איך קאָן זיין ביי אייך... — מאַכט ער צו מיר און פאַר-
האַפט זיך אָבער באַלד. — און אויב איהר ווילט... זייט איהר
ביי מיר מאָרגען פון... (און ער טהוט א נעס-אַרויס דעם זייגער).
פון האַלב צעהן ביז האַלב עלף אין דער פריה... נאט אייך מיין
אדרעס.

אזוי מאַכט ער צו מיר און קוועטשט מיר, און קוועטשט מיר
די האַנט, און קוקט מיר גלייך אין די אויגען אריין, ווי איינער
רעדט: „קאָנספירירישען?“

— קאָנספירירישען, האָט קיין יסורים ניט! — מאַך איך צו
איהם, און מיר צענעהען זיך, ווי זאָגט איהר, איטליכער אין זיין
רוה אריין.

אוראי בין איך יענע נאכט ניט געשלאָפֿען. איך בין, פאַר-
שטעהט איהר מיך, געלעגען אין איינע אָנגסטען און נאָר געטראכט:

וואָס וועל איך איהם זאָגען, אשטייגער? פון וואַנען זאָל איך אָנהויבען? און וואָס וועל איך טהון, טאָמער טהוט ער מיר אַ זאָג: — הערר דזשענטעלמען, וואָס האָט איהר אייך צו מישען אין פּויעמדע עסקים? וואָס פאַר אַ מחותן זענט איהר, הערר דזשענטעלמען, מיט אַ מיידעל, וואָס איינער פון די „יענקעלעך“ רעכענט זי פאַר אַ פּלח שוין פון ווייס איך ווען?...

וואָס ענטפערט מען איהם דערויף? אָדער וואָס טהו איך, אז ער נעמט מיך, אשטייגער, פאַר'ן קאַרק און טהוט מיך אַ שמייס-אדאָפּ פון אַלע טרעפּ? דאָס הייסט, קיין מורא האָב איך נישט. וואָס האָב איך פאַר איהם מורא? איך בין דאָך געקומען צו איהם מפּתח איין עסק. ממהדנפּשך: יאָ — יאָ, ניין — ניין. וואָרפען זיך איז נישטאָ פאַר וואָס!...

אָט אזוי בין איך געלעגען אין מחשבות די גאַנצע נאַכט, און אויף מאָרגען האָלב צעהן דעם זייגער האָב איך שוין געקלעמערט צו איהם ערגיץ אין אַלדי שוואַרצע יאָהר אויף אַ בוידעם, אפשר דריטהאַלבען הונדערט טרעפּ, און האָב איהם אַקוראַט געטראָפּען אין דער היים מיט נאָך אַ פאַר „יענקעלעך“, וואָס אז זיי האָבען מיך דערזעהען, האָבען זיי זיך עפּים מאָדנע איבערגעקוקט איינס מיט'ן אנדערען, ווי איינער רעדט: „וואָס האָט דאָ צו טהון דער דזשענטעלמען?“... נאָר מיין פּויגעל האָט זיי געגעבען אַ וואונק, זיי זאָלען נעמען דעם וועג, און מיינע „יענקעלעך“ האָבען זיך דוקא געשטויסען וואָס מע מיינט, געטהאָן זיך אַ נעם צו די היטלעך — און נעלם געוואָרען.

געבליבען מיט איהם אַליין, ווי זאָגט איהר, אונטער פיער אויגען, נעם איך און טהו איהם אַ לעגאַוועק אַ דרשה: אזוי און אזוי, אז איך בין אַליין. האָטש איך בין אַ געשעפּטסמאַן, אַ מענטש מיט אַ שטיקעל נאָמען, און אַ שענער פאַרדיענער, און אַ קערבעל איז בלאָטע, אי טאָמאי פאַדאָבנע, פון דעסמוועגען ווייס איך אַלס-דינג וואָס אויף דער וועלט טהוט זיך, וואָרום איך בין, דאַרפט איהר

וויסען, א היינטיגער, איך ליען אלסדינג, אלע נייע
גאזעטען און זשורנאלען, — און איך נעם און טהו א שיט-אויס אלע
מאָדנע ווערטער: „פראָלעטאָריאַט“ ... „בעבעל“ ... „מאַרקס“ ...
„רעאַגירען“ ... „קאָנספּירירישען“ ... וכדומה. אויסגעהערט, מאַכט
ער צו מיר דוקא פראָסט און ווייך און אָהן שום הויכע ווערטער:

— מיט וואָס זשע קאָן איך אייך דיענען?

— מיט אַ קלייניגקייט — זאָג איך: — מיט איין עצה.

— איך? ... אייך? ... איין עצה? ...

אזוי מאַכט ער צו מיר און טהוט אַ שטעל-אָוועק אויף מיר די
פראָסטע גרויע אויגען, ווי איינער רעדט: „ווי קום איך, אזא
שנעק ווי איך בין, געבען עצות אזא דזשענטעלמען?“ ... אייך
פאַרשטעהט? ס'איז איהם אַליין געווען פריקער, ווי זאָגט איהר,
איבער דער טבע. און מיר איז דאָך אַודאי געווען פריקער. נאָר
וואָס זאָל איך טהון? איך האָב דאָך שוין אָנגעהויבען, באַדאַרף
מען דערפיהרען, ווי זאָגט איהר, צו אַ ברעג. און איך נעם און טהו
איהם אַ זאָג-אויס, וואָס מיך קוועטשט, מיט אַ דערצעהל-אויס,
וואָס ביי מיר אויפ'ן האַרצען טהוט זיך פון דער ערשטער מינוט,
וואָס איך האָב זי דערזעהען, ביז צו היינטיגען טאָג, ממש איך
לעב נישט, דאָס הייסט, זי לאָזט מיך נישט לעבען! ... „איך
בין דאָס גאָר נישט געוועהנט געוואָרען, זאָג איך, אז איבער אַ
מיידעל — זי מעג זיך זיין אפילו די בת-מלכה אַליין — זאָל איך
אזוי „רעאַגירען“, וואָרום ס'האָב בין איך דאָך גאָר אַ יונגערמאַן,
האַטש אַ היינטיגער, דאָך אַ סוחר מיט אַ שטיקעל נאָמען, און אַ
שענער פאַרדיענער, און אַ קערבעל איז בלאָטע, אי טאָמאָ
פאַראַבנע“ ...

אויסגעהערט, מאַכט ער צו מיר וויעדער אַ מאָל פראָסט און

ווייך און אָהן שום הויכע ווערטער:

— אויב איהר פרעגט ביי מיר איין עצה, וואָלט איך אייך

זאָגען, איהר זאָלט רעדען מיט איהר אַליין...

— נו, און איהר? — זאָג איך.

— איך וויל ניט — מאכט ער צו מיר און פארהאפט זיך
באלד — איך קאן ניט, איך האב קיין צייט ניט פארנעמען זיך מיט
אזעלכע זאכען.

— ניין! — מאך איך צו איהם. — ניט דאס מיין איך.
איך פארלאנג נישט פון אייך, אז איהר זאלט מיט איהר רעדען.
ווי קאן איך דאס פארלאנגען? איך פרעג אייך נאך, וואס וועט
איהר זאגען דערויף?...

— וואס קאן איך, זאגט ער, דערויף זאגען? אויב איהר
געפיהל צו אייך איז אזוי, ווי אייער געפיהל צו איהר...

אזוי מאכט ער צו מיר פראסט און ווייך און אהן שום הויכע
ווערטער, און געהט און טהוט א נעם-ארויס דעם זייגער, ווי איינער
רעדט: „אונזער שמועס איז שוין באלד ווי געענדיגט"... די
קונץ פון קוקען אויפ'ן זייגער, דארפט איהר וויסען, פארשטעה איך
גאנץ גוט. איך, אז איך וויל יענעם פטור ווערען, בין איך מיך
אויך אזוי נוהג. דער חסרון איז, וואס ניט יעדער שטויסט זיך,
וואס מע מיינט. איך, זעהט איהר, האב מיך דוקא יא אָנגעשטויסען,
און האב מיר געגעבען א הויב-אויף, געבעטען איהם, אז די מעשה
זאל בלייבען צווישען אונז, „קאנספירירישען" הייסט עס, און בין
אזעק אהיים. וואס זאל איך אייך זאגען? דאס ווארט „פרייליך"
איז א הונט! „גליקליך"? — נאך אלץ נישט דאס! אויפ'ן
זייערע ציגסטען הימעל!!! וועמען איך האב ניט באגעגענט, האט
זיך מיר, הערט איהר, געגלוסט נאך ארומהאפען קושען. אלע און
אלעס האבען באקומען אין מיינע אויגען גאָר א באזונדער חן.
פון יוספ'ען אליין שמועסט מען ניט: איך האב איהם יענעם טאָג
ליעב געהרגען, ממש ווי איין אייגענעם ברודער. איך זאל מיך
ניט שעמען, וואָלט איך מיך אומגעקעהרט איהם א קוש טהון, און
איך זאל ניט מורא האבען, אז ער וועט זיך געפינען באלעדיגט,
וואָלט איך איהם אונטערגעטראָגען א מתנה: א גאָלדענעם זייגער
מיט א שען קייטעל מיט א היבשען ברעלאָס.

פאר גרויס שמחה בין איך גאל אוועק אין קלוב. איך, דארפט
 איהר וויסען, טהו מיך א חפצ־אריין אמאל אין קלוב אריין, ווי
 זאגט איהר, „צווישען טאג און נאכט“, נישט מחמת איך האב ליעב
 דאס שפיעל. איך אליין שפיעל ניט; נאר איך האב ליעב זעהען,
 ווי יענער שפיעלט, און אמאל, זעלטען־זעלטען, געבען א „שמיר“
 אונטער אויף יענעמ'ס קארט, — איז איינס פון די צוויי: אדער
 מע נעמט־אויס, אדער מע ווערט באגראבען. דאס מאל איז מיר
 דוקא געראטען; ס'איז מיר אוועקגעגאנגען דאס קערטעל, זאג
 איך אייך, ווי קיינמאל נישט! איך האב אָנגעשלאָגען א שטען
 קערבעל און האב געגעבען א רו־ציוניף די חברה „באסיאקעס“
 (אזוי הייסען ביי אונז אין קלוב די דאָזיגע, וואָס בלייבען אָהן
 קליינגעלט) און האב געגעבען א שטעל־אוועק א וועטשערע, און
 דוקא מיט שאַמפּאַניער־וויין, „רעדערער“, און אז איך בין געקומען
 אַהיים — געווען שוין גרויסער טאָג, — האָב איך געטראָפּען ביי
 זיך אויפ'ן טיש א דעפעש, אז מע רופט מיך אַרויס עקסטערע צו
 ליעב זעהר א נויטיגען געשעפט. און דאָס ווייסט איהר דאָך
 מסתמא, אז „נאש־בראט“, וויבאלד ער באַקומט א דעפעש מכוח
 געשעפט, איז א סוף, פארבאלען, ווי זאָגט איהר, די קוה מיט'ן
 שטריקעל, א כפרה אלסדינג. מע הויבט זיך אויף און מע פאַהרט.

אוועקגעפאָהרען בין איך, אייגענטליך, אויף צוויי טאָג, און
 געזוימט האָב איך מיך, געוויינטליך, דריי וואָכען, און אז איך בין
 געקומען צוריק, האָב איך דאָך באלד געגעבען א לויף־אוועק אין דער
 רעסטאָראַציע עסען, און האָב געטראָפּען דאָרטען איין איבערקעהר
 רעניש: פון די „יענקעלעך“ איז ניט געבליבען קיין האָר אפילו,
 און די, וואָס זענען געבליבען, זענען אויך געווען נישט דאָס, וואָס
 תמיד: עפּיס זענען זיי מיר געווען ווי צערדעהט, משונה צערדערט
 און צעפלאַכטען. זיי האָבען אָפּגעחאָפּט דאָס עסען, ווי זאָגט
 איהר, על רגל אחת, און צעקראָכען זיך מיט אַראָפּגעלאָזטע קעפּ,
 ווי די הינט נאָך א רעגען, דער אַהער און דער אַהין...

נאָר מעהר פון אלץ האָט מיך געוואונדערט: וואו איז יוסף?
 פאַר וואָס זעהט מען ניט יוספ'ען? איך קוק מיך צו צו די „יענ-
 קעלעך“ — עפּים איז מען מיר מאַדנע האָפּערדיג, עפּים שטיקט
 מען זיך: שו-שו! שו-שו! ... ס'איז ביי זיי ניט נאָר קאָנ-
 ספּיריישען — ס'איז שוין, ווי זאָגט איהר, „קאָנספּיריישען שבקאָנ-
 ספּיריישען“! ... איך טהו מיך אַ קוק-אַיין אין איהר — זי איז מיר
 אויך משונה שווייגענדיג, פאַרטראַכט און שטאַרק „קאָנספּיריי-
 שענדיג“! ... די שענע בעקלעך פלאַמען נישט, די קאַרשען-אויגען
 שמיכלען ניט. וואו זענען אַהינגעקומען די חן-גריבלעך, וואָס
 בעטען זיך: נא, קוש מיך! ? עפּים הערט מען נישט מעהר איהר
 געלעכטערעל, יענעם געלעכטערעל, וואָס אז זי הויבט אָן צו לאַכען,
 לאַכט מיט איהר אַלסדינג — איהר, און דער טיש, און די בענקלעך,
 און די ווענט, און דאָס גאַנצע לעבען! ...

דאָס פאַרשטעהט איהר דאָך מסתמא אַלײן, אז שטאַרק בענקען
 האָב איך נאָך דעם יוספ'ען נישט געבענקט... איך האָב מיר
 נאָר געבראַכען דעם קאַפּ: וואו האָט ער געקאָנט נעלם ווערען?
 צי אויף אַ קורצע צייט, צי אויף שטענדיג? צי שרייבט ער
 בריוולעך, צי ניין? פרעגען ביי די „יענקעלעך“ — ענטפערען
 זיי דען? זיי קוקען אייך אין די אויגען אַרײן, קאלופען בשעת-
 מעשה די צייהן און שווייגען, ווי איינער רעדט: „יונגערמאַן,
 אז איהר וועט וועלען אַלסדינג וויסען, וועט איהר גיך אַלט ווערען“...
 ערשט מיט אַ כאַל, אין אַ שענעם פריהמאַרגען, איך קום צו
 געהן איינמאָל אין דער רעסטאָראַציע עסען, טרעה איך די „יענ-
 קעלעך“ זיצען אַלע אַרום טיש, איינער לייענט פון אַ בלאַט, און
 דער גאַנצער איבעריגער עולם האַרבט. אַפנים, אז דאָס מוז זיין
 פון יוספ'ען. פון וואַנען ווייס איך עס? פון איהר. זי, מיט'ן
 ווייסען פאַרטוכעל און מיט די קאַרשען-אויגען, שטעהט ביי דער
 זייט, צונויפגעלעגט די הענט אויפ'ן האַרצען, דאָס פנים לייכט, די
 בעקלעך פלאַמען, דאָס אויבערשטע ליפּעל קוקט אַרײף — פונקט
 ווי דעמאָלט אין וואַלד... דער הילוק איז נאָר געווען, וואָס דעמאָלט

האָבען די שענע קארשען־אויגען געקוקט אויף יוספ'ען, און איצט האָבען זיי געבלאָנזעט ערגיץ אין דער לופטען, געזוכט, אַפנים, אלץ איהם, אלץ יוספ'ען! ... וואָס טויג אייך, איך האָב קוים דער־לעבט, זיי זאָלען אוועקלעגען דאָס בלאַט, האָב איך עס געגעבען איין עפען־אויף און אַ קוק־אריין אינוועניג — און עס איז מיר מיט אַ מאָל פאַרענטפערט געוואָרען אלע קשיות: מייַן יוסף האָט געהאַלטען אין דער אַרבייט! ... איך האָב אָבער געוואוסט, אז ער וועט ניט גוט אָפּשניידען; אז ניט היינט, מאָרגען — אַריין אין קרויט מוז ער... דעם שפיץ האָט מען, געוויינטליך, נאָך נישט געקאָנט וויסען, נאָר פאַרשטאַנען האָט מען, אז אַ כניף אין בעקעלע, ווי זאָגט איהר, וועט מען איהם נישט געבען, קיין האָניג וועט ער נישט לעקען און קיין בשמים וועט ער נישט שמעקען...

וואָס ביי מיר איז געווען דעמאָלט אויפ'ן האַרצען — קאָן איך אייך נישט איבערגעבען; זאָגען, אז ס'זאָל מיך שטאַרק אַהרען, קאָן איך נישט, וואָרום ער איז מיר דאָך פאַרט געשטאַנען פאָפּערק, ווי זאָגט איהר, אַ ביין אין האַלז... און וויעדער, איך זאָל זאָגען, אז עס האָט מיך געפרעהט, איז דאָס אויך ניט אינגאַנצען אמת. ווי זאָגט איהר, מע טאָר דאָך אזעלכעס נישט ווינטשען דעם ערגסטען שונא אפילו. אדרבה, איך האָב איהם געוואונטשען מיט'ן גאַנצען האַרצען, מעגט איהר מיר זיכער גלויבען, אז גאָט זאָל איהם אַ נס טהון און מע זאָל איהם ... אינגאַנצען, הייסט עס, אָפּרייניגען? — דאָס קאָן דאָך ניט זיין; נאָר אזוי עפּים אַ גרינגע שטראָף... איהר פאַרשטעהט?

ווי אין אַ טשאַד, זאָג איך אייך, בין איך אַרומגעגאַנגען די עטליכע טעג, זיך גאָר קיין אָרט נישט געקאָנט געפינען. און אז איך בין געוואָהר געוואָרען, אז דער עסק האָט זיך שוין, ברוך השם, גע־ענדיגט און אז מאָרגען ווערט אַרויסגעטראָגען דער פּסק, שווער איך אייך ביי מיין לעבען, — ס'איז ביי מיר טייער — אז איך בין יענע נאַכט ניט געשלאָפּען, ניט אָנגעהויבען ילאָפּען, זיך געקאַטשעט פון

איין זייט אויף דער אנדערער, און געמוזט סוף-פליסוף אויפשטעהן, און האָב מיך געפרובט געבען אַ קוק-אריין אין קלוב אריין, נישט אזוי צוליעב דעם שפיעל, ווי איך האָב גערעכענט, טאָמער וועל איך קאָנען פאָרגעסען האָטש אויף אַ מינוט... דאָס האַרץ איז מיר עפּים געווען צו שווער, איך האָב געפיהלט, כמעט געוואוסט, אז ער האַלט ש מאַל.

און כך הוה. איך קום אין דער געוויינטליכער צייט אין דער רעסטאָראַציע, באַגעגען איך פון דאָרט אַרויסשפּרינגען צוויי „יענקעלעך“, שטאַרק צעפלאַכטען, פאַרטאַרערטמט — ספּנט-נפשות! אַריינגעקומען אינוועניג, האָב איך געטראָפּען אַ פאָר פּרעמדע מענטשען עמען. צום טיש דערלאַנגט שוין ניט זי, נאָר די מוטער, און די מוטער אַליין איז עפּים אויך, ווי זאָגט איהר, לאַ-עליכמ'דיג, איך וואָלט געמעגט שווערען, אז פאַרוויינט... בין איך נישט פויל אויף דער פּען און נעם און טהו זי אַ רוף-אָפּ אויף אַ זייט:

— וואו איז ערגיץ אייער טאָכטער?

— ביי זיך, — מאַכט זי צו מיר און טהוט מיר אַ ווייז מיט די אויגען אַהין, אויף אַ קליין אַלקירעל, וואָס זעהט-אויס ווי אַ שטייגעל מיט אַ טירעל.

דאָס שפיעל, וואָס איך האָב געשפיעלט מיט דער מוטער, איז געווען, דאָרפּט איהר וויסען, אַ מאָדנע שפיעל. רעדען עפענטליך מכה אַכטצען און דרייצען האָב איך מיט איהר קיינ-מאָל ניט גערעדט; נאָר פאַרשטאַנען האָב איך, אז זי וויל דעם שידוך: אַ יונגערמאַן אַ היינטיגער, מיט אַ שטיקעל נאָמען, און אַ שענער פאַרדיענער, און אַ קערפּעל איז בלאָטע, אי טאָמאָ פאַראַבנע — פאַר וואָס זאָל זי ניט וועלען? אַדרבה, איך האָב איהר אַ פאָר מאָל געגעבען אַנצוהערעניש, אז איך אינטערעסיר מיך מיט איהר טאָכטער זעהר געשמאַק! אַ סימן — איך קאָן ניט ליידען, וואָס זי דערלאַנגט אַליין צום טיש... טרעפט זשע, וואָס ענטפערט זי מיר דערויף?

— איהר קאנט ניט ליידען, וואָס זי דערלאנגט? דערלאנגט מען אליין!...

אזוי טהוט זי צו מיר א זאָג, די מוטער הייסט עס, און דער-לאנגט זיך א שמיר-ארויף מיט'ן נאקעמען עלענפויגען איבער'ן פנים, און געה טהו איהר עפּים!

וואו זשע האלט איך? — ביי'ם קליינעם אלקירעל. ווי אזוי און מיט וואָס פאר איין אופן איך האָב געטהאָן א געה-אריין אין דעם קליינעם אלקירעל אריין? וואָס זענען געווען די ערשטע ווערטער, וואָס איך האָב איהר געגעבען א זאָג? — פרעגט מיך בחרם, אויב איך הויב אָן געדענקען אפילו! איך געדענק נאָר, אז איך האָב זי געטראָפּען אינ'ם זעלביגען ווייסען פארטוכעל, וואָס תמיד, זיצען ביי'ם פענסטער, צונויפגעלעגט די הענט אויפ'ן הארצען, דאָס פנים בלאַס, די בעקלעך ווייס, קיין טראָפּען בלוט ניטאָ, דאָס אויבערשטע ליפעל קוקט ארויף, און די שענע קארשען-אויגען, איבערגעצויגען ווי מיט א רויכעל, קוקען ערגיץ ווייט-ווייט, פאר-טראכט, און נישט קיין איינציגע טרער, נישט קיין סימן פון קיין טרער, נאָר א שטילער, שטומער טרויער, זעהט מען, ליגט אויס-געגאָסען אויפ'ן קוים-קוים אָנגעקנייטשטען ווייסען שטערן. איך שווער אייך ביי מיין לעבען, הערט איהר, — ס'איז ביי מיר טייער — זי איז אין דער דאָזיגער מינוט געווען אזו שטען, אזוי געטליך, אז איך בין גרייט געווען זיך געבען א טהו א וואלגער פאר איהרע פיס און אויסקושען איהר די טריט! ... דערזעהען מיך, האָט זי זיך דוקא ניט איבערגעשראָקען, דוקא ניט געגעבען זיך קיין חאפ-אויף און דוקא ניט געפרעגט מיך, וואָס איך דארף. איך האָב אליין גענומען און געשמעלט-אוועק א בענקעל און אוועק געזעצט זיך אקעגען איהר און גענומען רעדען, רעדען, אָהן איין אויפהער, אָהן א ברעג. א קוואל פון ווערטער האָט זיך ביי מיר געגעבען איין עפען-אויף, און איך האָב גערעדט און גערעדט און גערעדט. וואָס איך האָב גערעדט — זאָג איך דאָך אייך, אז איך ווייס ניט. דער פשט, אפנים, איז געווען אזוי: איך האָב איהר

געוואָלט אויסרעדען דאָס האַרץ, טרייסטען זי, איהר געבען צו פאר-
שטעהן, אז זי טאָר נישט „רעאגירען“ אזוי שטארק... אויף אונזער
לשון הייסט עס: זי זאָל זיך נישט נעמען אזוי צום האַרצען.
וואָרום זי איז נאָך צו יונג, און צו פריש, און צו שען... איך האָב
איהר געדרונגען, אז איהר גליק קאָן מען נאָך גאָר נישט וויסען...
אָט, למשל, בין איך א יונגערמאן א סוחר, א היינטיגער, מיט א
שטיקעל נאָמען, און א שענער פארדיענער, און א קערבעל איז
בלאָטע, אי טאָמאו פאדאָפנע... א סימן: לאָז זי מיר נאָר זאָגען
איין וואָרט, אז זי איז גרייט צו פארגעסען אַלסדינג, וואָס ס'איז
געווען ביז אַהער, גלייך ווי עס וואָלט גאָרניט געווען, גאָרניט, קיין
שום יוסף, מיט קיין שום „יענקעלעך“, מיט קיין שום „קאָנספיר-
ריישען“ אויף דער וועלט!...

הערט איהר? איך ווייס אַליין נישט, פון וואָנען עס האָט זיך
צו מיר גענומען אזא כח-הדבור! און טאָמער מיינט איהר, אז זי
האָט מיר עפּים געענטפערט דערויף? אָסור! געזעסען און גע-
קוקט און געקוקט און געקוקט... וואָס האָט געקאָנט באַדייטען דער
דאָזיגער קוק? דער דאָזיגער קוק האָט געקאָנט באַדייטען: „איהר
מיינט עס מיט איין אמת? עס גלויבט זיך מיר עפּים נישט!“...
אָדער: „איך וועל מיך איבערלעגען“... אָדער: „לאָזט מיך צו-
רוה“... אָדער גאָר: „יוסף“... איהר פארשטעהט? נישט „יוסף“,
נאָר: „יוסף“!...

וואָס פאר א פנים איך האָב נאָכדעם געהאַט ביי זיך אַליין
אין די אויגען — מעגען שוין מיינע שונאים האָבען אזא יאָהר!...
איך האָב עטליכע טעג דורכאנאָר מיך געשעמט ווייזען זיך פאר
די אויגען... און אַנב איז מיר אויפ'ן האַרצען געווען אזוי וויסט,
גלייך ווי איך אַליין וואָלט מיך פיהלען דאָ פאר א שטיקעל חייב
אינ'ם אומגליק, וואָס זיי איז געשעהן... וויפיעל איך האָב מיך
נישט געמושמעט, איך זאָל איהם אַרויסשלאָגען פון די געדאַנקען,
פארגעסען איהם, אָט דעם יוספ'ען — אוממעגליך!... איהר
דאַרפט וויסען, אז איך פון חלומות האָלט נישט, פאר מתים האָב

איך קיין מורא ניט, און אין כּשוף גלויב איך ניט, נאָר איך שווער
 אייך בנאמנות, ס'איז נישט אוועקגעגאנגען די נאכט, ער זאָל ניט
 קומען מיר צו חלום, יוסף הייסט עס, מיך ניט אויפוועקען און
 באווייזען מיט דער האנט אויפ'ן האַלז, אז ס'איז ביי איהם, ניט
 אין מיין מאַס, אַרום און אַרום האַלז אַ בלויער צייכען... ווי מיינט
 איהר, אַ חלום האָט עפּים אַ ממשות ? איך ווייס אַ פאקט, וואָס
 האָט זיך געטראָפּען אַמאָל מיט מיינעם אַ פעטער... נאָר נאָריש
 קייטען ! איך האַלט נישט פון חלומות !... איך בין גלאַט אזוי
 געווען צעדריעהט, פאַרלאָרען דעם אַפעטיט צום עסען, אויפגעהערט
 שלאָפּען... פאַר פחד מיינט איהר ? ניין ! נאָר אַ באַקאנטער
 מענטש, געזעסען מיט איהם וויפיעל מאָל ביי איין טיש — איהר
 פאַרשטעהט ? האָב איך מיך מיישב געווען, ווי זאָגט איהר, וואָס
 ס'וועט זיין וועט זיין — כ'האָב מיך אָנגענומען מיט האַרץ און
 האָב געטהאָן אַ געהאָרעט אַהין, גלייך צו זיי אין דער רעסטאָראַציע
 אַריין.

איך קום צו געהן אין דער רעסטאָראַציע — ווער מיר רעס-
 טאָראַציע ? וואָס מיר רעסטאָראַציע ? עס הויבט זיך גאָר ניט
 אָן — אויסגעטריקענט דאָס אָרט אפילו ! וואו איז אַהינגעקומען
 די רעסטאָראַציע ? „ארויסגעפאָהרען שוין פון עטליכע טעג !“
 „וואָס הייסט ארויסגעפאָהרען ?“ „ארויסגעפאָהרען הייסט אַרויס-
 געפאָהרען...“ איך טהו אַ קלונגאָן אין הויף אַריין, אַ לויזאַריין
 צום בעליהבית : „וואו איז אַהינגעקומען די רעסטאָראַציע ? וואו-
 הין איז זי אַריבערגעפאָהרען ?“ אַ נעכטיגער טאָג — קיינער
 ווייסט ניט, קיינער קאָן מיר ניט זאָגען, וואוהין ! הויב איך דאָך
 אָן מסתמא צו פייערען, ווי זאָגט איהר, אַריין אין דער אַמביציע.
 און איך, אז איך טהו אַ קומאַריין אין דער אַמביציע, איז ספּנת-
 נפשות ! איך בין אַרומגעלאָפּען, שווער איך אייך, ווי אַ משוגענער,
 אויסגעווען וואו די וועלט האָט איין עס !... און די „יענקעלעך“ ?
 ווי אויף צורלהכּעים, איהר זאָלט זאָגען, האַמט איין „יענקעלעך“
 אויף אַ רפואה !... בין איך אוועק אין פאָליציע חוקר ודורש זיין,

מאכען א „ספראווקע“ הייסט עס... געקומען אין פאליציע, טהוט מען מיך א נעס-אויף: „טשטאָ נאָדאָ?“ זאָג איך: „דאָס און דאָס, אזוי און אזוי, וואו איז אַהינגעקומען די רעסטאָראַציע?“... פרעגט מען מיך: „וואָסער רעסטאָראַציע?“ זאָג איך: „די און די“. פרעגט מען מיך: „אויף וואָס דאַרף איך זי?“... איהר פאַרשטעהט — זאָל איך זיי געהן דערצעהלען, אויף וואָס איך דאַרף זי? ... שווייג איך דאָך. פרעגען זיי מיך נאָך אַ מאָל און נאָך אַ מאָל, איך זאָל זיי זאָגען, אויף וואָס איך דאַרף זי? ... וואָס טויג אייך, איך האָב מיר געקויפט, ווי זאָגט איהר, מפּטיר... נורו, איך האָב עס געהאַט אַ לויפּעניש! דער רוח האָט מיך געטראָגען!... חאַטש, אַז מע וויל צוריק, וואָס, אייגענטליך, האָב איך געהאַט מורא צו האָבען, אַז סך-הכל בין איך דאָך נאָך אַ יונגערמאַן אַ סוחר, מיט אַ שטיקעל נאָמען, און אַ שענער פאַרדיענער, און אַ קערבעל איז בלאָטע, אי טאָמאָ פאַדאָבנע? ... איך אין אַזעלכע עסקים מיט מיך נישט! ווי זאָגט איהר: „ניע יעוויש טשעסנאָקו — אַז מען עסט ניט קיין קנאַבעל, הייסט עס...“ נאָר וואָס דען? איך האָב עס פּיינט! איהר פאַרשטעהט? איך האָב עס פּיינט — און שוין!... איך האָב מיר פאַרשאַלטען, זאָג איך אייך, דאָס געביין. נאָ דיר אַ רעסטאָראַציע! נאָ דיר אַ מיידעל! נאָ דיר אַ יוסף!... איך וואָלט שוין אַליין געוואָלט זי פאַרגעסען, און אַ סוף. איז אָבער, ווי אויף צו-הלכעס, קריכט זי מיר ניט אַרויס פון קאָפּ! נאָך עד היום שטעהט זי מיר פאַר די אויגען מיט'ן ווייסען פאַרטוכעל, וואָס שעמערירט, מיט די שענע קאַרשען-אויגען, וואָס קוויקען, מיט'ן קליינעם ליפעל, וואָס קוקט אַרויף, מיט די חז-גריבלעך, וואָס בעטען זיך: נאָ, קוש מיך, און מיט'ן געלעכ-טערעל, וואָס צענעהט זיך אין איטליכס אבר... און אָפטמאָל מאַכט זיך ביינאַכט, אַז איך האַלט אין רעכטען שלאָף, הער איך איהר קול: „יו-סאָ! יו-סאָ!“... חאַפּ איך מיך אויף אין אַ קאַלטען שווייס. וואָרום קוים דערמאַן איך מיך אָן איהר, אזוי קומט מיר באַלד אויף די געדאַנקען ער...

זעהט איהר ? איך ווארט ניט, ביז איהר וועט זיך געבען א
טהורא נעם צום זייגער ; איך ווייס אליין, אז אלסדינג אויף דער
וועלט מוז האבען א סוף... האט נאך קיין פאראיבעל ניט, וואס
איך האב ביי אייך צוגענומען א ביסעל צופיעל צייט, און גיט מיר
אייער האנט, אז אלסדינג, וואס כ'האב אייך דא דערצעהלט, וועט
דאס פלייבען צווישען אונז ביידען, ווי זאגט איהר : קאנספירירישען...
אדיע !

חאפנע

געשריבען אין יאָהר 1905.

ח א ב נ ע

געווען איז דאָס אין אַדעס. זענען מיר געזעסען אין אַ מסיבה אַ גאַנצע חברה ליטעראַטען, שרייבערס הייסט דאָס, וואָס שרייבען, און לעזער, וואָס לייענען, און גלאַט יונגעלייט, און סטודענטען אַ פּאָר, און אַ מיידעל איז געווען, וואָס איז געקומען שטודיערען, אַ גאַנץ היבשע מיידעל, אַ געזונטע, מיט רויטע באַסען, און גלאַט אידען מן הצד, דאָס הייסט, אַזעלכע, וואָס זענען צו אונזער חברה ניט שייך, נאָר זיי זעהען אידען רעדען, הערט מען זיך איין, רוקט מען זיך צו אַלע מאָל געהענטער, אַזוי לאַנג, ביז עס ווערט איין קאָמפּאַניע און מע פאַרבייט זיך מיט די גלעזער אויפ'ן טיש און מיט די פיס אונטער'ן טיש — חברים כל ישראל... געווען איז, אייגענטליך, ניט שבת, נאָר אַ וואַכעדיגער טאָג, און גערעדט האָבען מיר, אייגענטליך, ניט פון שבת, נאָר פון גאָר אַנדערע זאַכען; אויב איך האָב קיין טעות ניט, האָבען מיר גערעדט און געשפּאַרט זיך איבער ציוניזם, טעריטאָריאַליזם, אַחד-העמזם, קלויזנעריזם, און גאָר ניט אין זינען געהאַט בשעת מעשה ניט קיין געלט, ניט קיין יִשְׁבֵּת, ניט קיין שטערטעל, וואָס הייסט חאַבנע, אפילו ניט מזכיר געווען און אפילו אויף דער מחשבה ניט געקומען. פּלוצים, איך ווייס ניט, ווי אַזוי און וואו אַרום, עס הויבט זיך אויף אַ יונגערמאַן אַ געלער מיט ווייסע ברעמען, איינער פון די יונגעלייט וואָס „מן הצד“, און טהוט אַ מאַך מיט דער האַנט און הויבט אָן בזה הלשון:

— שא, וואָס טויג אייך דאָס? אלא-מאי, אָט וועל איך
 אייך דערצעהלען אַ שענערע מעשה, וואָס מיט מיר האָט זיך גע-
 טראָפּען אין האַבנע! האַבנע איז אַ שטעדטעל, אַ שטעדטעל
 אזעלכעס פאַרהאַן, וואָס הייסט האַבנע. האָט דאָס שטעדטעל
 האַבנע אַלסדינג, וואָס אַ שטעדטעל פאַדאַרף צו האָבען: אַ פּאָסט,
 מיט אַ ראַבינער, מיט אַ טייך, מיט אַ רב, מיט אַ טעלעגראַף, מיט
 אַ בית-עולם, מיט אַ פּריסטאָוו, מיט אַ תּלמוד-תּורה, מיט חסידים,
 מיט בתי-מדרשים צוויי, מיט קבצנים זעהר אַ סך און מיט נגידים
 זעהר ווינציג, ווי געוויינטליך אונזערע קליינע שטעדטלעך. האָט
 מיך דער גוטער יאָהר פאַרטראָגען אין דעם שטעדטעל איינמאָל
 אויף אַ שבת. איחר מענט דאָס האָרכען, עס איז אַ שענע מעשה,
 נאָר אַ קורצע, זי קאָן אייך צוניץ קומען. דאָס ווייסט איחר דאָך
 מן הסתם גאַנץ גוט, אז אין אַ קליינשטעדטעל, אז איחר קומט צו
 פאַהרען אויף שבת, מוזט איחר ווערען קליינשטעדטעלדיג, עס וועט
 אייך גאַרנישט העלפּען. פון פאַהרען ווייטער — דאָס פאַרגעסט.
 האַבנע איז ניט אַדעס. זינט האַבנע איז האַבנע, האָט דאָרט נאָך
 קיינמאָל קיין איד ניט מחלל שבת געווען. און אז איחר בלייבט
 אויף שבת אַ האַבנער, מוזט איחר קודם-כּל געהן אין מרחץ אַריין.
 וואָס דען וועט איחר טהון? איחר וועט זיך אוועקזעצן שרייבען
 ספרים? און, להבדיל, אין שוהל אַריין — שמועסט מען דאָך ניט.
 איך האָב געוואָלט זעהען, אַדרבה, איחר זאָלט קומען צו פאַהרען
 קיין האַבנע אויף שבת און ניט געהן אין שוהל אַריין. איחר מיינט,
 מע וועט אייך, חלילה, עפּים טהון שלעכטס? הם מלהזכיר! מע
 וועט אייך גאַרניט טהון; מע וועט אייך נאָר אַנקוקען;
 גאַנץ האַבנע וועט זיך קומען צונויף אַנקוקען דעם אידען,
 וואָס איז געקומען קיין האַבנע אויף שבת און וויל ניט געהן אין
 שוהל אַריין. און וואָס פאַר אַ פנים וועט איחר האָבען ביי'ם בעל-
 הבית? וואָס פאַר אַ טעם וועט האָבען דאָס עסען, וואָס מע וועט
 אייך געבען באַזונדער? און ווער ווייסט, צי מע וועט אייך גאָר
 געבען עסען באַזונדער? וואָס זענט איחר, אַ פּריץ, וואָס איחר

זאָלט עסען באַזונדער, ניט מיט'ן בעל־הבית ביי איין טיש, ניט מאַכען הויך קיין קידוש, ניט זינגען מיט אלעמען קיין זמירות? זעהט איינער, ווען איהר זאָלט זיין, להבדיל, א פריץ, דעמאָלט איז עפּים אַנדערש. דעמאָלט קריגט איהר אַלסדינג צו זיך אין חדר אריין: עסען, און טרינקען, און א פאפיראַס, און אפילו א סאַמאָוואַר, ניט אויסגערעדט זאָל זיין, אום שבת. פון וואנען נעמט זיך עס, ווילט איהר וויסען? ע, דאָס זאָלט איהר ניט פרעגען. וואָרום אז איהר וועט אָנהויבען פרעגען קשיות למאי — למאי דאָס, למאי יענעס, וועט זיין א מעשה אָהן איין עס. בקיצור, זענט איהר געקומען קיין חאבנע, מוזט איהר זיין א חאבנער.

האָט זיך אָבער געטראָפּען מיט מיר א מעשה: איך בין געפּאָהרען צו א פריץ ניט ווייט פון חאבנע און האָב געפיהרט מיט זיך געלט, שענע עטליכע טויזענטער; עס האָט מיר צעשפּאַרט די בוזעס־קעשענעס. דער, וואָס האָט ניט געוואוסט, האָט, דאָכט מיר, אויך באַדאַרפט זעהען, אז איך פיהר מיט זיך געלט, וואָרום א מענטש, אז ער פיהרט געלט, האָט ער גאָר איין אַנדער פנים: ער געהט גאָר אַנדערש, ער שטעהט אַנדערש, ער רעדט אַנדערש. געלט, פאַרשטעהט איהר מיך, האָט אין זיך א פח — עס איז געלט! ... הפּלל, וואָס טהוט מען מיט'ן געלט? ערשטענס — שבת. חאבנע איז ניט אַדעס. ווי אזוי וועל איך מיך אַרומטראָגען יִשְׁבֵּת מיט געלט? והשנית, מוז איך אייך דעם אמת זאָגען, אז איך האָב טאַקי א ביסעל מורא געהאַט צו נעכטיגען אויף דער אַכסניה מיט, קיין עין־הרע, אזא מטבע. ניט, חלילה, איך האָב מורא געהאַט פאַר'ן בעל־אַכסניה. דער בעל־אַכסניה איז געווען א איד א פרומער דוקא, און א פּשר'ער, מיט זעהר א שענער קאַפּאַטע, מיט א גארטעל. אויך ניט פאַר קיין גולנים האָב איך מורא געהאַט: חאבנע האָט ניט, חלילה, קיין שם פון א שטאָרט פון גולנים אָדער חאַפּערס. מע האָט ניט געהערט נאָך אויף דער וועלט, אז אין חאבנע זאָלען פאַרקומען רציחות אָדער גזירות. אי, טאָמער איז דאָרט געווען אַמאָל א שטיקעל פּאָגראַם, איז דאָך עס

נאָר בשעת פאָגראַם, און וואו איז היינט ניט פארהאן קיין פאָגראַ-
מען? ... איך זאָג אייך בהן שלי, איהר קאָנט געהן אין חאָבנע אין
מיטען האַלבע נאכט איינער אַלײן — אויף מיין אַחריות, עס וועט
אייך גאָרניט געשעהן. אס פן, וואָס זשע האָב איך געהאַט מורא
צו האָבען? איך האָב מורא געהאַט, פאַרשטעהט איהר מיך, נאָר
פאַר איין זאַך: קיין עין־הרע, אַזא סומע געלט, פּרעמד געלט,
ניט מיינס... טאָמער, חלילה, אַ קשיא וואָס עס מאַכט זיך? ... איך
דרעה מיך אַהער, איך דרעה מיך אַהין — עס איז שלעכט. וואָס
טהוט מען? איך מאַך אַ שמועס מיט מיין בעל־אַכסניה: ווער
זענען דאָ אין חאָבנע פון די פאָרנעמסטע לייט, פון די נגידים?
ענטפערט ער דאָך מיר מסתמא: „צוליעב וועלכען צוועק? אפשר
מכא אַ געשעפט?“ זאָל איך איהם געהן דערצעהלען, וואָס מיך
קוועטשט! אמת, ער איז טאַקי אַ שענער איד מיט אַ שענער
קאַפּאַטע און מיט אַ גאַרטעל, און חאָבנע איז טאַקי ניט קיין שטאָדט
פון גולנים אָדער חאַפּערס; עס איז דאָך אָבער געלט, קיין עין
הרע, אַזא סומע געלט, פּרעמד געלט, ניט מיינס... בקיצור, איך
פרעג איהם דאָס, פרעגט ער מיך יענעס, איך זאָג איהם „נגיד“,
זאָגט ער מיר „געשעפט“; אַהין־אַהער, איך האָב ביי איהם אַרויס־
געצויגען דאָס, וואָס איך באַדאַרף צו האָבען: אַז חאָבנע איז אַ
שטעדטעל פון לויטער קבצנים, דאָס הייסט, עס איז פארהאן אין
חאָבנע נגידים אויך, נאָר זעהר ווינציג. פארהאן סך־הכל איינער
אַזעלכער, וואָס מע קאָן אויף איהם זאָגען, אַז ער איז אַ שטיקעל
נגיד, און אפשר טאַקי אַ גאַנצער נגיד, און ניט נאָר אַ נגיד, נאָר
אַ גביר קאָן מען זאָגען, אַ גביר עצום. זיין געלט, הייסט עס, האָט
קינער ניט געצעהלט, נאָר געלט האָט ער, און אפשר טאַקי אַ סך
געלט. היינט האָט ער הייזער אייגענע, מיט קלייטען אַ גאַנצען
מאַרק, מיט אַ שטיקעל וועלדעל, טאַקי אַ וואַלד קאָן מען זאָגען,
צוויי וועלדער. און דערצו איז ער נאָך נישקשה פון אַ מענטשעל
אויך, דאָס הייסט, ניט קיין שלעכטער בטבע, מע קאָן זאָגען אַ
נוטער, מיט אַ גוט האַרץ און מיט אַ ברייטער האַנט; האָט ליעב

זיך אויסשטעלען, פארשטעהט איהר מיך, מיט א נדבה, מיט א גמילות-חסד, מיט א טובה'לע; ער זאגט ניט אָפּ קיינעם — ווער עס זאָל ניט קומען צו איהם; געוויינטליך, צוליעב פבור, האָט ליעב פבור, א נגיד האָט ליעב פבור; האָטש אזוי ביי זיך איז ער פלומרשט איין עניו, א פראַסטער ביי זיך, האָט פיינט פבור; און מע קאָן זאָגען אויף איהם, אז ער איז א גאנץ עהרליכער, דאָס הייסט, ניט קיין גרויסער צדיק, נאָר ער וועט ניט טהון וואָס מע טאָר ניט בפרהסיה, אזוי אז אלע זאָלען זעהען; אפשר ביי זיך דאָרט, הייסט עס, אז קיינער זעהט ניט, ווייסט מען ניט; ווער איז דאָס מחויב ערב זיין פאר יענעם? נאָר אין לשון אַרענטליכקייט איז דאָך ניט שייך, קיין דאָנק קומט איהם ניט, וואָרום אויב אזא מענטש זאָל שוין ניט זיין אַרענטליך, טאָ ווער זשע דען?...

הבֿלָל, איך האָב פון די רעד געקאָנט אַרויסזעהן, אז דעם דאָזיגען פארשוין מעג איך מיין פוטיקא געטרויען. און איך האָב מיך אַוועקגעלאָזט צו איהם באַצייטענס, ערב שבת פאר'ן מרחץ, געטראָפען איהם אין דער היים איבער א ספר. זעהר א פיינער מענטש, זיצט שען, נגיד'יש, גרויסאַרטיג, און רוחיג, ווי געוויינטליך א גביר אין א קליינשטעדטעל. אַריינגעקומען, געב איך איהם אָפּ שלום, דערזעהל איהם די גאנצע מעשה, אזוי און אזוי: איך פאָהר דאָ צו אזא און אזא פרייז, פיהר מיט זיך געלט, מוז דאָ בלייבען שבת האַלטען, האָב איך מורא, א קשיא אויף א מעשה, האַבנע איז טאָקי א שטאָרט ניט פון קיין גולנים און ניט פון קיין חאפערס, און מיין בעל-אכסניה איז טאָקי א שענער איד מיט א שענער קאפאָטע און מיט א גארטעל, נאָר וואָס דען? קיין עיך-הרע, אזא סומע געלט, פרעמד געלט, ניט מיינס!... ענטפערט ער מיר מיט א שמייכעל: „וואָס זשע ווילט איהר, יונגערמאַן?“ זאָג איך איהם, אז איך האָב איהם געוואָלט בעטען, אפשר איז מעגליך, ער זאָל ביי מיר דאָס ביסעל געלט צונעמען און באַהאַלטען דאָס ביז איבער שבת ביי זיך אין שאַפּע; ער האָט איין אייזערנע שאַפּע, וועל איך קאָנען זיין רוחיג. דאָס הייסט, איך בין חלילה קיינעם

ניט חושר, האפנע איז א שטאָדט, זאָג איך, ניט פון קיין גולנים
און ניט פון קיין האַפערס; קיין עין־הרע, אזא סומע געלט, פרעמדס,
ניט מיינס... הערט ער מיך אויס און מאַכט צו מיר מיט א
שמייכל: „יונגערמאַן, איהר קענט מיך ניט, און ווייסט מיך ניט,
ווי אזוי פארטרויט איהר מיר דאָס אזא סומע געלט?“ זאָג איך
צו איהם: „א גוטער נאָמען לאָזט זיך הערען, און מסתמא וועט
איהר מיר דאָך, זאָג איך, ארויסגעבען עפּים א קוויטעל; עס איז
דאָך געלט, אזא סומע געלט, זאָג איך, פרעמדס, ניט מיינס“... טהוט
ער א שמייכל און רופט זיך אָן צו מיר, אז קיין קוויטעל האָט ער
אויף זיין לעבען ניט געגעבען קיינעם... זאָג איך איהם: „לאָז
זיין אָהן א קוויטעל“. זאָגט ער: ער וויל ניט. זאָג איך:
„וואָס זשע טהוט מען?“ זאָגט ער: „ווי איהר פארשטעט“.
זאָג איך: „אפשר עדות?“ זאָגט ער: „מהכתיב“. זאָג איך:
„וועמען זאָל איך ברענגען?“ זאָגט ער: „וועמען איהר ווילט“.
זאָג איך: „געפינט זיך ניט ביי אייך אין שטאָדט עפּים א פאָר
פיינע מענטשען?“ זאָגט ער: „ביי אונז זענען אלע פיינע מענ-
טשען“. זאָג איך: „וויבאלד אזוי, טהו איך א שפרונג און ברענג
מיט זיך א פאָר בעלי־בתיים“. זאָגט ער: „שפּרינגט און ברענגט
וועמען איהר ווילט“... און איך זעה, אז עס פארדריסט איהם די
מעשה. פארענטפער איך מיך פאר איהם, אז איך וואָלט עס געוויס
ניט געטהאָן; לאָמיר עס, זאָג איך, פארמאָגען, וואָס איך וואָלט
איהם געטרויט; נאָר אזוי ווי, זאָג איך, דאָס געלט איז ניט מיין
געלט, עס איז פריהער גאָט'ס און נאָכדעם פרעמדס, מוז איך דאָך
זיין פאָרזיכטיג. האָ? ווי זאָגט איהר? דארף איך זיין פאָר-
זיכטיג?... הערט ער מיך אויס מיט א שמייכלעך און שווייגט.
פארשטעה איך, אז שטארק צופריעדען איז ער ניט. נאָר איך האָב
דאָך שוין געזאָגט, אז איך לויף־אוועק ברענגען א פאָר בעלי־בתיים,
מוז מען לויפּען ברענגען א פאָר בעלי־בתיים. און איך לאָז מיך
אוועק צוריק אויף דער אַכסניה און איך געס זיך וויערער צו מיין
בעלי־הבית, ביי איהם אויסטאפּען, ווער זענען דאָ אין האַפנע פון

די שענסטע בעלי-בתים? איז אָבער אוממעגליך ביי איהם אַרויס-צוציהען אַ וואָרט; ער וויל נאָר וויסען איין זאך: צוליעב וואָס באַדאַרף איך דאָס וויסען? אויב, זאָגט ער, צוליעב אַ שידוך, איז איין אַנדער זאך, און אויב צוליעב קרעדיט, איז שוין וויעדער עפּים אַנדערש, און אויב אפילו, זאָגט ער, גלאַט אזוי, באַדאַרף ער, זאָגט ער, אויך וויסען, וואָס ליגט דאָ פאַר אַ טעם...

אחינדאַהער, ער האָט זיך מיר אויסגעקוועטשט, אז פּיין זענען, אייגענטליך, אלע חאבנער בעלי-בתים. דאָס הייסט, אז מע וויל, זאָגט ער, צוריק, מעג זיי דאָס צוקומען, וואָס זיי געהטאַפּ צו פיינקייט, וואָרום וואָס איז שייך פּיין? פּיין קאָן מען, זאָגט ער, אָנרופּען איטליכען באַזונדער, און אז מע וויל, זאָגט ער, איז קיין פּיין גאָר נישט פאַרהאַן אין ערגיץ. עס ווענדט זיך, זאָגט ער, אין דעם, וואָס פאַר אַ פיינקייט מע זוכט ביי יענעם: צי געלט, צי יחוס, צי תורה, צי דרך-אריז, צי אפשר אלע זאכען אינאיינעם? נאָר אזוי ווי אלץ אינאיינעם, זאָגט ער, איז ניטאָ ביי קיינעם, לכן זענען, זאָגט ער, אין חאבנע אלע פּיין; נאָר אויב איך וויל, זאָגט ער, עס זאָל זיין פּיין שבּפּיין, זענען פאַרהאַן, זאָגט ער, נאָר צוויי פיינע מענטשען אין חאבנע: רב לייווער און רב יאָסי. אויף זיי קאָן מען, זאָגט ער, זאָגען: פּיין, וואָס פּיין הייסט! ... „ווער, זאָג איך, איז, למשל, דער רב לייווער און ווער איז דער רב יאָסי?“ זאָגט ער מיר: „וואָס איז די נפקא-מינה? און אז איך וועל אייך שוין זאָגען, וועט איהר דען וויסען?“ זאָג איך: „וואָס איז שייך? יעדער מענטש האָט דאָך זיין כאַראַקטער.“ זאָגט ער: „איהר זענט אַ מאָדנער איד — אַלסדינג דאַרפט איהר וויסען! רב לייווער איז אַ איד, וואָס מע רופּט איהם לייווער, און רב יאָסי איז אַ איד, וואָס מע רופּט איהם יאָסי. נו, אַצינד איז אייך שוין גרינגער?“ ...

בקיזור, איך בין אַריבערגעגאַנגען צו דעם רב לייווערען, וואָס מע רופּט איהם לייווער, און צו דעם רב יאָסין, וואָס מע רופּט איהם

יאָסי, און האָב מיך באַקענט מיט זיי, גאָנץ שענע אידען מיט
שענע בערד, זיך צערעדט מיט זיי פון דעם און פון יענעם, גלאַט
אַזוי זיך אין דער וועלט אַרײַן; אַזוי לאַנג, אַזוי ברייט, ביז מען
איז אַרויף אויף דעם, וואָס איך באַדאַרף, און האָב זיי גאָנץ פשוט
דערצעהלט די גאַנצע מעשה, אַזוי און אַזוי, אַז פאַהרען פאַהר איך
צו אַ פרייז, פיהר מיט זיך געלט, האָב איך מורא, טאָמער אַ קשיא,
האַבנע איז טאַקי אַ שטאָרט ניט חלילה פון גזלנים אָדער האַפערס,
נאָר עס איז דאָך עפּים געלט, קיין עין־הרע, אַזא סומע, פרעמדס,
ניט מיינס... לכן בעט איך זיי, אויב זיי ווילען פאַרדיענען אַ מצוה,
זאָלען זיי זיך מטריח זיין מיט מיר אויף איין מינוט צום גביר פון
האַבנע, נישט מעהר ווי זיין דערביי, בשעת איך געב איהם איבער
דאָס געלט, ער זאָל דאָס באַהאַלטען ביי זיך איבער שבת. אויס־
געהערט האָבען זיי מיך, אָט דער רב לייזער, וואָס מע רופט איהם
לייזער, און דער רב יאָסי, וואָס מע רופט איהם יאָסי, מיט קאָפּ,
זיך געגלעט בשעת־מעשה די בערד, איבערגעפרעגט ביי מיר נאָך
אַ מאָל און נאָך אַ מאָל: פון וואַנען און וואוהין און וואָס און ווען,
און האָבען זיך נישט געלאָזט לאַנג בעטען, און מיר זענען אַלע
דריי זיך דורכגעגאַנגען צום גביר פון האַבנע, געבעטען, ער זאָל קיין
פאַראיבעל ניט האָבען, האַבנע איז טאַקי אַ שטאָרט ניט חלילה
פון גזלנים אָדער האַפערס... און איך האָב גאָנץ פֿיין אויפגעבונדען
די קעשענעם, אַרויסגענומען און איבערגעצעהלט דאָס ביסעל
אַרעמקייט, רעכט איינגעוויקעלט אין אַ פאַפיער און איבערגעגעבען
דאָס דעם גביר פון האַבנע גלייך אין די הענט אַרײַן, ער זאָל דאָס
באַהאַלטען ביי זיך אין דער אייזערנער שאַפּע ביז איבער שבת,
געבעטען נאָך אַ מאָל, ער זאָל קיין פאַראיבעל נישט האָבען, וואָס
איך בין איהם מטריח, האַבנע איז טאַקי אַ שטאָרט ניט חלילה פון
גזלנים אָדער האַפערס, עס איז דאָך אָבער געלט, קיין עין־הרע,
אַזא סומע געלט, פרעמדס, ניט מיינס... און דער גביר פון האַבנע
האָט גאָנץ פֿיין איבערגענומען ביי מיר דאָס פּעקעל פון האַנט צו
האַנט, ווי מע נעמט איבער, למשל, אַ קינד אויף אַ ברית־מילה פון

דער קוואטערין צום קוואטער, און מיינע צוויי אידען בשעת-מעשה האבען געהאלפֿען קוקען, זיך געגלעט די בערד און באַלעקט זיך, ווי אַ קאץ, בשעת זי קוקט אויף פוטער... און איך האָב מיך אָפֿ-געזעגענט, נאָך אַ מאָל געבעטען, מע זאָל קיין פאַראיבעל נישט האָבען פאַר דער טרחה, חאבנע איז טאַקע אַ שטאַדט נישט חלילה פון גזלנים אָדער חאפערס, און אַ גוטען שבת, און אַ סוף.

אויסגעלעדיגט די בוזעס-קעשענע, איז מיר אַראָפֿ צעהן פֿור משא, און איך בין מיר מיט אַ פרייען קאָפֿ געגאנגען אין שוהל אַריין, געהערט זעהר אַ שענעם חזן, וואָס ציקעלט זיך אפילו אַ ביסעל צו-פיעל און מאַכט משונה-מאָדנע קונצען מיט'ן האַלז, טערעלייקעט דעם „לכהדודי“, ווי אַ סאָלאָווי, לאָזט-אויס דעם „מזמור-שיר-ליום-השבת“, ווי אַ זינגער, להבדיל, אין טהעאטער, און זאָגט דעם „בגונא“ עכט אידיש, מיט אַזוי פיעל „מאָראַל“, מיט אַזא מין מתיקות, אַז עס גלוקט זיך הערען נאָך אַ מאָל און נאָך אַ מאָל — איך האָב שוין לאַנג נישט געהערט אַזא חזן, ווי אין חאבנע, איך האָב שוין לאַנג נישט געהערט אַזא קידוש מיט אַזעלכע זמירות, ווי אין חאבנע, איך האָב שוין לאַנג נישט געגעסען אַזעלכע געפֿעפערטע פיש מיט אַזעלכע געשמאַקע לאָקשען מיט אַזא צימעס-פלייש, ווי אין חאבנע, איך בין שוין לאַנג נישט אַזוי געשלאָפֿען געשמאַק, ווי איך בין געשלאָפֿען יענע נאַכט שבת, און אויך דעם גאנצען טאָג שבת בין איך געשלאָפֿען, ווי אַ קיסר! אויסגעשלאָפֿען זיך אויף אַלע זייטען, בין איך מיר גאנץ פיין אויפגעשטאַנען, אַרויסגעגאַנגען אַ ביסעל אויפ'ן שפּאַציער, אָנקוקען חאבנע, חאבנער אידען מיט חאבנער ווייפער, חאבנער בחורים מיט חאבנער מיידל-לעך, וואָס געהען אָנגעטהאָן און אויסגעפוצט נאָך „דער לעצטער מאָדע“; נאָכדעם האָב איך מיר גאנץ פיין אָפּגעגעסען דעם קאַל-טען שלש-סעודות און גאנץ פיין אָפּגעזונגען די שענע זמירות, אַוועק אין שוהל אַריין דאוונען מעריב, געקומען, אָפּגעמאַכט גאנץ פיין הברלה, זיך צערעכענט גאנץ פיין מיט דער בעל-הבית'טע אויף דער אַכסניה, אָפּגעריסען, געוויינטליך, פונ'ם חשבון אַ פאַר גילדען,

און זיך געלאָזט גאנץ פיין צום גביר פון האַפנע נאָך די עטליכע
גראָשענס.

געקומען צום גביר פון האַפנע, האָב איך איהם געטראָפּען אין
זעהר אַ שענעם זיידענעם האַלאַט מיט זיידענע קאָטעסען, געהט
אַרום גאנץ פיין איבער'ן זאַל, דרעהט מיט די קאָטעסען פון איין
פינגער אויפ'ן אנדערען, באַמקעט און זינגט מיט זעהר אַ שענער
שטימע :

אליהו הנביא !

אליהו התשבי !

אליהו הגלעדי !

במהרה, במהרה, בימינו !...

„מילא, יענער זינגט, טראַכט איך מיר, לאָז ער זינגען ; ער
וועט אויפהערען צו זינגען, וועל איך איהם דעמאָלט זאָגען.“ מײן
גביר אָבער הערט ניט אויף צו זינגען, צו באַמקען און צו דרעהן
מיט די קאָטעסען פון איין פינגער אויפ'ן אנדערען. איך הויב אָן
צו זיצען אויף הייסע קויהלען, האָפּ זיך אויף אַלע מאָל און וויל
צוגעהן צו איהם און זאָגען מפת יענער מעשה, איז אָבער אומ-
מעגליך : ער זינגט און באַמקעט און דרעהט מיט די קאָטעסען
פון איין פינגער אויפ'ן אנדערען, און דאָס קול געהט אַלע מאָל
העכער און העכער :

אליהו הנביא !

אליהו התשבי !

אליהו הגלעדי !

אי - אי - אי - אי !

אי - אי - אי - אי !

במהרה, במהרה, בימינו !...

אליהו הנביא !

אליהו התשבי !

אליהו הגלעדי !...

„וואָס עס וועט זיין!“ — טראַכט איך מיר, און טהו מיר אָן
א פּת און געהיצו צו איהם און רוף מיך אָן, אז איך רעכען, אס ירצה
השם, היינט, באלד טאָקי, הייסט עס, פאָהרען אין וועג אַריין,
האָב איך איהם געוואָלט בעטען מפתח... המ... הויבט ער אויף
דעם פינגער מיט'ן קאָטעס גאַנץ הויך און מאַכט צו מיר הויך,
אויף א קול:

אליהו הנביא!
אליהו התשבי!
אליהו הגלעדי!
אי - אי - אי!
אי - אי - אי!

„וואָס ס'האָט זיך מיר גע'חלומ'ט יענע נאכט און היינטיגע
נאכט און א גאַנצע וואָך! — אזוי טראַכט איך מיר. — דער מענטש
האָט זיך א ביסעל פאַרליעבט אין אליהו'ן, ס'איז איהם גאָר ניט
אָפּצורייסען!“... בקיצור, ער האָט געזונגען און געפאָמקעט אזוי
לאנג, ביז ער האָט אויפגעהערט צו זינגען און צו פאָמקען. „א גוטע
וואָך — מאַכט ער צו מיר — א גוטע וואָך, זיצט“. און מיר זעצען
זיך אוועק גאַנץ פֿיין ביידע ביי'ם טיש, און ער איז מיך מכבד מיט
א גאַנץ פֿיינעם פאַפיראָס, שאַפט, מע זאָל אַריינטראָגען צוויי
גלאָז טיי, מיר א גלאָז און איהם א גלאָז, און טהוט מיך א פרעג:
„זונגערמאַן, וואָס וועט איהר עפּים זאָגען גוטס?“ — „וואָס זאָל
איך, זאָג איך, זאָגען? איך פאָהר היינט אוועק, זאָג איך, טאָקי
באלד, הייסט עס, האָב איך אייך געוואָלט, זאָג איך, בעטען די
עטליכע גראַשענס“. — „וואָס פאַר גראַשענס?“ — „די עטליכע
קערבלעך“, זאָג איך. — „וואָסערע קערבלעך?“ — „דאָס געלט, זאָג
איך, דאָס געלט מיינס“. — „וואָסער געלט?“ — „וואָס הייסט, זאָג
איך, וואָסער געלט? איהר ווייסט ניט, וואָס איך מיינ? איך
מיינ, זאָג איך, דאָס געלט, וואָס כ'האָב אייך געגעבען באַהאַלטען
ביז איפער שבת“. — „איהר, זאָגט ער, האָט מיר געגעבען געלט?“...

און בשעת־מעשה מאכט ער אזא פנים, גלייך ווי איך וואָלט איהם געזאָגט, למשל, אז זיין נאָז איז ניט זיינע, נאָר מיינע...

איהר קאָנט פארשטעהן, ווי אזוי מיר איז געוואָרען בשעת־מעשה אויף דער נשמה: א קשיא אויף א מעשה? האַפנע איז טאָקי א שטאָרט, חלילה, ניט פון קיין גזלנים, ניט פון קיין האַפערס... נאָר צוריק האָב איך מיך מיישב געווען: אפשר טרייבט ער קאטאָוועס? הויב איך אָן צו לאַכען: „חא־חא, איהר זענט א רעכטער לץ, זאָג איך, איהר קאָנט גוט די מלאכה!“ מאכט ער צו מיר אָפער ערנסט: „וואָסער מלאכה?“ — „איהר טרייבט, זאָג איך, מיט מיר קאטאָוועס.“ מאכט ער צו מיר שוין צו ערנסט: „יונגערמאן, איך בין ניט אייער גלייכען און טרייב ניט מיט אייך קיין קאטאָוועס! זאָגט, וואָס ווילט איהר?“...

דאָ האָב איך שוין דערפיהלט, אז דאָס פנים ציטערט מיר, די אויגען פינטלען, די קנעכלעך הויבען זיך אָן צו טרייסלען, אַט פאַל איך אום. נאָר איך געב מיך ניט אַרויס. איך נעם עס אָן אלץ פאַר א שפּאַס און טהו איהם א זאָג: „נו, גענוג אייך שוין צו לצ'עווען, כלעבען, גיט מיר אָפּ מיין געלט, לאַמיך פאָהרען.“ מיין גביר פון האַפנע ויצט אַקעגען מיר, קוקט מיר גלייך אין די אויגען אַרײַן, און איהר זאָלט זאָגען, ער זאָל דאָס אפילו א ריהר טהון מיט א ברעם, א פינטעל טהון מיט איין אויג. גאָרניט, גלייך ווי איך וואָלט עפּיס גערעדט פונ'ם וועג, חלילה, פונ'ם זינען. „יונגערמאן, מאכט ער צו מיר גאנץ געלאַסען, איהר זענט זיך טועה, איהר האָט געטראָפּען ניט אַהין, וואו איהר דאַרפט.“ טהוט עס מיך שוין מסתמא א טראַגאָדיאָ און איך רופּ מיך אָן צו איהם: „אויב איהר טרייבט ניט קיין קאטאָוועס, זאָג איך, פארשטעה איך אייך ניט, וואָס דאָס איז פאַר א שפּיעל? איך האָב אייך געגעבען, זאָג איך, באַהאַלטען געלט, קיין עין־הרע, אזא סומע געלט, דאָס געלט איז ניט מיינס, ס'איז פרעמד געלט“... און איך פיהל, אז די צונג פלאַנטעט זיך, אין האַלז שטיקט, אינ'ם לינקען אויהער פייפט, עס געהט מיר אָפּ, ווי מע זאָגט, א מינוט צום חלש'ען.

"איך ווייס ניט, מאַכט ער צו מיר, וואָס איהר רעדט". — "האַט איהר, זאָג איך, ביי מיר קיין געלט ניט גענומען?" — "איך, זאָגט ער, ביי אַיך? ווייזט, זאָגט ער, איהר האָט עפּיס אויף פאַפּיער?" ... דאָ איז מיר געוואָרען שלעכט; אַצינד פאַרשטעה איך שוין, פאַר וואָס ער האָט געזאָגט, אַז ער חתמ'עט ניט קיין קוויטלעך! ... "סטייטש, זאָג איך, נו, און די עדות, וואָס זענען דערביי געווען?" מאַכט ער צו מיר: "עדות? וואָסערע עדות?" — "ניט געווען, זאָג איך, דערביי רב לייזער און רב יאָסי?" — "וואָסער לייזער, וואָסער יאָסי?" — "סטייטש, זאָג איך, נאָט איז מיט אַיך, אָט, זאָג איך, טהו איך אַ שפּרונג און ברענג זיי צו פיהרען!" — "שפּרינגט, מאַכט ער צו מיר, וואוהין איהר ווילט, אַבי לאָזט מיך צורור; איהר זענט מיר, זאָגט ער, ניט ביי אַלע געדאַנקען, יונגערמאַן!" ...

און לויפּענדיג אַזוי צו מיינע עדות, פליהט מיר דורך בשעת-מעשה אַ מחשבה: אפשר בין איך טאַקי ניט ביי אַלע געדאַנקען? אפשר איז דאָס גאָר אַ דמיון? אַ חלום? אפשר בין איך גאָר ניט אין חאָפּנע? איך לויף, און די געדאַנקען לויפּען, דער קאָפּ ווערט מיר שיער ניט צעשפּאַלטען אויף שטיקלעך. דער רוח האָט מיך געטראָגען קיין חאָפּנע אויף שבת! וועה און ווינד, וואָס וועל איך טהון, אַ קלאָג, פאַרפּינסטערט בין איך געוואָרען? ...! אַהין-אַהער, איך קום צו רב לייזערען, איך קום צו רב יאָסין, דערצעהל זיי דעם אומגליק, וואָס מיר האָט געשעהן: "קומט, זאָג איך, אידען בני רחמנים, קומט גיכער, האָט רחמנות, ס'איז אַ סומע געלט, זאָג איך, פרעמדס, ניט מיינס, ראטעוועט מיך!" ... און מיר קומען צו לויפּען אַלע דריי צום גביר פון חאָפּנע, געהט ער אונז אַקעגען מיט אַ מאָרנע שמייכעל און מאַכט צו מיינע צוויי שענע אידען בזה הלשון: "וואָס זאָגט איהר אויף דעם שלאָק? דער יונגערמאַן האָט זיך אַיינגערעדט אַ לונג-און-לעבער אויף דער נאָז; ער זאָגט, אַז ער האָט מיר פּמו ווי געגעבען געלט אַ גרויסע סומע אויף צו באַהאַלטען, און ווייזט אָן אויף אַיך, אַז איהר זענט דערביי

געוועזען. וואָס זאָגט איהר אויף אזא מיין אָנשיקעניש? "... מיינע
ביידע עדות, די שענע אידען מיט די שענע בערד, שטעהען און
קוקען אויפ'ן גביר, אויף מיר און איינס אויפ'ס אנדערע. "וואָס
שווייגט איהר? — מאַכט צו זיי דער גביר. — האָט איהר געהערט
אזא מיין בלבול? — "גאָט ברוך־הוא זאָל שומר ומציל זיין!" —
מאָכען מיינע צוויי עדות, די שענע אידען מיט די שענע בערד,
און קוקען זיך איבער איינס מיט דאָס אנדערע. "ער זאָגט, מאַכט
ווייטער צו זיי דער גביר, אז ס'איז געווען מי יודע וואָס פאַר אַ
סומע געלט, תרפ"ט אלפים, און אז איהר האָט אַליין געזעהען, ווי
ער האָט דאָס מיר איבערגעגעבן, איך זאָל דאָס באַהאַלטען ביי
זיך ביז איבער שבת. ווי געפעלט דאָס אייך? איך האָב מורא,
צי דער יונגערמאַן איז, חלילה, ניט געריהרט? "... — "ניט אנדערש,
אז ... ער איז, חלילה, געריהרט"... רופען זיך אָפּ מיינע ביידע
עדות, קוקען אויפ'ן גביר און איינס אויפ'ס אנדערע און גלעטען
זיך די שענע בערד. איך וויל עפּים זאָגען, שרייען — קאָן איך
ניט! עס האָט זיך מיר צוגעקלעפט די צונג צום גומען, געשטעלט
זיך עפּים פאַפּעריק אין האַלז, ווי אַ ביין, פינסטער געוואָרען אין
די אויגען... שטיל האָבען זיך מיינע צוויי שענע אידען, רב לייזער
און רב יאָסי, אַרויסגערוקט פון שטוב, עפּים מאָדנע געקוקט אויפ'ן
גביר און איינס אויפ'ס אנדערע. זייערע פּנימ'ער זענען געווען
בלאָס, ווי די לבנה, נאָר זיי האָבען געשיינט, און די אויגען האָבען
ביי זיי געלויכטען, ווי ביי מענטשען, וואָס גאָט ברוך־הוא האָט זיי
צוגעשיקט אויף אַ פולער וואָך ניט קיין שלעכט געשעפטעל...

.....
הערט איהר? גאָט ווייסט, וואָס מיט מיר וואָלט געווען,
ווען דער האַפּנער גביר זאָל ניט געווען צוגעהן צו מיר, אַרויפֿלעגען
מיר די האַנט אויף די פלייצעס, עפענען די שאַפּע און אַ זאָג טהון
צו מיר: "יונגערמאַן, עסט אייך ניט אָפּ דאָס האַרץ. דאָ האָט

איהר אייער געלט. איך האָב אייך ניט מעהר נאָר געוואָלט ווייזען, וואָס איז חאפנע און ווער זענען איהרע שענע אידען..."

פון דעמאָלט-אָן פאָהר איך ניט קיין חאפנע, און אז איך פאָהר קיין חאפנע, פיהר איך ניט מיט קיין געלט, און אז איך פיהר געלט, האלט איך ניט שבת, און אז איך האלט שבת... ווייס איך שוין, וואָס איך האָב צו טהון...

און דער געלער יונגערמאן מיט די ווייסע ברעמען, אז ער האָט געענדיגט צו דערצעהלען די מעשה, האָט ער זיך אָפגערוקט מיט'ן פענקעל אַ ביסעל אויף אַ זייט און האָט גענומען אַריינקוקען אונז אימליכען באַזונדער אין די אויגען אַרײַן, צו זעהען, וואָס פאַר אַ רושם זײַן מעשה האָט אויף אונז געמאַכט. מיר אַלע זענען גע- בליבען, ווי פאַרשטומט. עס איז איבערגעריסען געוואָרען אונזער שמועס, אָפגעהאַקט געוואָרען, ווי מיט אַ האַקדמעסער. נאָר איינער פון אונז (איך געדענק ניט ווער; דאַכט מיר, אז איך) האָט זיך איינגעשטעלט און האָט אַ פרעג געטהאָן בײַם געלען יונגענמאַן מיט די ווייסע ברעמען:

— אַקעגען וואָס, הייסט דאָס, האָט איהר אונז דערצעהלט די דאָזיגע מעשה?

— אַקעגען וואָס? — מאַכט ער ווי פאַרוואַנדערט. — וואָס הייסט, אַקעגען וואָס? אַקעגען גאַרניט. ס'איז גלאַט אזוי זיך אַ מעשה, אין דער וועלט אַרײַן. איך האָב מיך גראַד איצט דער- מאַנט, האָב איך אייך דערצעהלט.

ס' א ליגען!

דיאלאג אין גאליציע.

געשריבען אין יאָהר 1906.

ס'א ליגען!

- איהר פאָהרט, דאכט מיר, קיין קאָלאָמעאָ ?
— פון וואַנען ווייסט איהר, אז קיין קאָלאָמעאָ ?
— איך האָב געהערט, איהר האָט גערעדט מיט'ן קאָנדוקטאָר.
איהר זענט טאָקי אַ קאָלאָמעאָר, צי איהר פאָהרט נאָר קיין קאָ-
לאָמעאָ ?
— טאָקי אַ קאָלאָמעאָר. וואָס איז דען ?
— גאָרניט. גלאַט אזוי, איך פרעג. עפּים אַ היבשע שטאָדט
קאָלאָמעאָ ?
— וואָס איז שייך אַ היבשע שטאָדט ? אַ שטאָדט, ווי אלע
שטעטט אין גאליציע. אַ פּיין שטעדטעל, זעהר אַ פּיין שטעדטעל ! ...
— איך מיינ, צי ס'איז פאָרהאָן ביי אײך עפּים פיינע מענ-
טשען, נגידים ?
— פאָרהאָן אלערליי : פאָרהאָן נגידים, פאָרהאָן קבצנים.
געוויינטליך, מעהר קבצנים ווי נגידים.
— דאָס אייגענע, וואָס ביי אונז. אויף איין נגיד — קיין
עין־הרע, טויזענט קבצנים. ביי אײך אין קאָלאָמעאָ דאָרף זיין
אַ נגיד פינקעלשטיין ?
— פאָרהאָן אַ נגיד פינקעלשטיין. וואָס איז ? איהר קענט
איהם ?
— קענען קען איך איהם ניט, נאָר איך האָב געהערט. הייסט
ער ניט רב שעה ?

— רב שעה. וואס איז דען ?

— גאָרנישט. גלאַט אזוי, איך פרעג. ער איז טאָקי אזא

גביר, ווי מע זאָגט, אָט דער רב שעה ?

— איך ווייס ? זיין געלט האָב איך נישט געזעהלט. וואָס

פרעגט איהר זיך אזוי נאָך ? איהר דארפט דאָס וויסען אַקעגען
קרעדיט ?

— ניין, גלאַט אזוי. ער האָט, זאָגט מען, א טאָכטער.

— ער האָט דריי טעכטער. אפשר מכה א שידוך ? וויפיעל,

האָט מען אייך געזאָגט, גיט ער נרן דער טאָכטער ?

— דאָ האַנדעלט זיך גיט וועגען נרן, פארשטעהט איהר מיך.

מע שמועסט פון דער שטוב שמועסט מען : וואָס פאר א שטוב

איז ביי דעם רב ישעה פינקעלשטיין ? וואָס פאר א הויז הייסט

דאָס ?

— וואָס זאָל זיין פאר א הויז ? א הויז, ווי אַלע הייזער.

א אידישע שטוב, א פיינע שטוב, א חסידישע, זעהר א פיינע

שטוב ! מע זאָגט אפילו, אז מכה אידישקייט איז ביי איהם די

לעצטע צייט... נאָר ס'א ליגען !

— וואָס איז א ליגען ?

— וואָס מע זאָל גיט זאָגען, איז א ליגען. קאָלאָמעא איז,

דארפט איהר וויסען, א שטאָרט פון סאַמע לינגערס.

— איז טאָקי מהאי טעמא בראי צו וויסען, וואָס זאָגט מען,

למשל, אויף זיין שטוב ?

— מע זאָגט, אז ס'איז שוין נישט דאָס, וואָס אַמאָל. למשל,

אַמאָל פלעגט מען דאָרטען פסח האַלטען שמורה... ער אַליין

פלעגט גאָר פאָהרען צוויי מאָל אין יאָהר צום רבי'ן. און היינט...

היינט איז שוין גיט דאָס...

— אָט דאָס איז גאָר ?

— וואָס דען האָט איהר געוואָלט ? מע זאָל שוין אַראָפּ-

וואַרפען באָרר און פאות און עסען חזיר בפרהסיה ?

— איהר זאגט „מע זאגט“, האב איך געמיינט, מי יודע וואס מע זאגט! דער עיקר איז דאך, אויב דער מענטש אליין איז א מענטש. דאס הייסט, איך מײן, צי איז ער, אָט דער רב שעה פֿינקעלשטיין, מײן איך, עפֿים א פֿינער, א לײטישער מענטש? אָט דאָס מײן איך.

— וואָס איז שײך א לײטישער מענטש? א מענטש ווי אַלע מענטשען. א פֿינער מענטש. למאי זאָל איך זאָגען? א גאנץ פֿינער מענטש! מע שמועסט אפֿילו בײ אונז, אז ער איז א ביסעל... נאָר ס'א ליגען!

— וואָס איז א ליגען?

— אַלסדינג, וואָס מע זאָגט אויף איהם, איז א ליגען; קאָד לאַמעא איז אזא שטאָרט, וואָס מע האָט ליעב רעדען איינס אויף דאָס אנדערע; וויל איך ניט נאָכזאָגען, וואָרום דאָס הייסט שוין לשון־הרע.

— וויבאלד אז איהר ווייסט, אז ס'א ליגען, איז דאך שוין אויס לשון־הרע.

— מע זאָגט, אז ער איז... א ביסעל... א דרעהער.

— א דרעהער? יעדער איד איז א דרעהער. א איד דרעהט. איהר זענט דען נישט קיין דרעהער?

— א דרעהער צו א דרעהער איז נישט גלײך. אויף איהם זאָגט מען, פֿארשטעהט איהר מײך... נאָר ס'א ליגען!

— וואָס זשע, אײגענטליך, זאָגט מען אויף איהם?

— איך זאָג דאך אײך, אז ס'א ליגען!

— וויל איך וויסען דעם ליגען, וואָס מע זאָגט.

— מע זאָגט, אז ער האָט שוין דריי מאָל געשטעלט זיך. נאָר ס'א ליגען! איך ווייס נאָר פֿון אײן מאָל.

— אָט דאָס איז גאָר? וואו האָט איהר געזעהען, א סוחר זאָל זיך ניט שטעלען? א סוחר האַנדעלט אזוי לאַנג, ביז ער פֿאַרהאַנדעלט זיך. א סוחר, אז ער שטאַרבט־אוועק נישט גע-

שטעלטערהייט, איז א סימן, אז ער איז געשטאָרבען פאר דער צייט. וואָס? ניט אזוי?

— אלץ הייסט ביי אייך געשטעלט? אויף איהם זאָגט מען, אז ער האָט זיך מיאוס אוועקגעשטעלט, אראָפגעלאָזט די ממתקים און ארויסגעשטעלט דער וועלט א פייג. איהר פארשטעהט?
— נישט קיין נאָרישער מענטש, אפנים. נו, און אויסער דעם גאָרניט?

— וואָס נאָך האָט איהר געוואָלט? ער זאָל קוילען מענ-טשען? באַנעהן קרימינאַל? מע דערצעהלט אפילו ביי אונז אויף איהם יאָ עפּים זעהר ניט קיין שענע מעשה... נאָר ס'א ליגען!
— דהיינו, וואָס פאר א מעשה?

— א מעשה מיט א פרייז... א נעכטיגער טאָג!

— וואָס פאר א מעשה מיט א פרייז...?

— עפּים א פרייז דאָרטען... קוויטלעך... ווייס איך וואָס קאלאָמעא קאָן אויסטראַכטען? ס'א ליגען! איך ווייס, אז ס'א ליגען!

— אז איהר ווייסט, אז ס'א ליגען, וועט דאָך עס איהם ניט שאַדטען.

— ער האָט, זאָגט מען, געהאַנדעלט מיט א פרייז, זעהר א רייכען פרייז, געווען ביי'ם פרייז א חשוב, א גרויסער חשוב. דערווייל איז דער פרייז געשטאָרבען, האָט ער צוגעשטעלט אויף איהם א פאָר קוויטלעך; איז געוואָרען א גוואַלד אין שטאָדט: פון וואַנען האָט זיך גענומען צו איהם קוויטלעך, אז דער פרייז האָט זינט ער לעבט ניט אונטערגעשריבען קיין פאפיער? ... קאָ-לאָמעא, דארפט איהר וויסען, איז א שטאָדט, וואָס גיט אַכטונג...
— נו?

— נור-נו! האָט ער געהאַט אויף זיך א פעקעל...

— אַט דאָס איז גאָר? יעדער איד האָט א פעקעל. איהר האָט אַמאָל געזעהען א אידען אָהן א פעקעל?

— דער האָט אָבער אויף זיך געהאַט, זאָגט מען, דריי פעקלעך.

— דריי פעקלעך? דהיינו, וואָס נאָך פאַר פעקלעך האָט ער, זאָגט מען, געהאַט אויף זיך?

— מיט אַ מיהל האָט ער, זאָגט מען, געהאַט צו טהון... נאָר דאָס איז שוין געוויס אַ ליגען!

— איז זי אָפגעברענט געוואָרען מן הסתם, האָט מען געזאָגט אויף איהם, אז דאָס האָט ער אליין געמאַכט „בורא מאורי האש“, מחמת די מיהל איז שוין געווען איין אַלמטע, האָט ער זי גוט סע-קורירט, בכדי ער זאָל קאָנען שטעלען נאָכדעם אַ נייע?

— פון וואָנען ווייסט איהר, אז ס'איז אזוי געווען די מעשה?

— ווייסען ווייס איך נישט, נאָר איך בין מיר משער, אז אזוי האָט געמוזט זיין די מעשה.

— אזוי, הייסט דאָס, שמועסט מען ביי אונז אין קאָלאָמאַ, נאָר ס'א ליגען. איך קאָן אייך געהן שווערען, אז ס'א ליגען!

— עס אַהרט מיך נישט, ס'זאָל זיין אמת. וואָס נאָך האָט ער געהאַט, זאָגט איהר, פאַר אַ פעקעל אויף זיך?

— איך זאָג? די שטאַרט זאָגט. נאָר דאָס איז שוין גלאַט אַ פריטשעפע, אַ בלבול, אַ ריינער בלבול.

— אַ בלבול? פאַלשע מינץ?

— נאָך ערגער.

— וואָס קאָן שוין זיין ערגער?

— אַ בזיון צו דערצעהלען וואָס קאָלאָמאַ קאָן אויסטראַכ-טען! פוסטע מענטשען... לעדיגגעהערס... און אפשר איז דאָס

געווען איין אָנגעשטעלטע זאך, מע זאָל קאָנען צאָפען געלט? איהר ווייסט נישט? אַ קליין שטערטעל, און אַ נגיד האָט שונאים...

— ער האָט געהאַט צו טהון אוראיי מיט אַ דיענסט?...

— פון וואָנען ווייסט איהר? מע האָט אייך שוין דער-

צעהלט?

— דערצעהלט האָט מען מיר ניט, נאָר איך שטויס מיך שוין אָן. עס האָט איהם געקאָסט מסתמא אַ שענע פאָר קרייצערס, אָט דער דאָזיגער בלבול?

— לאָמיר זיך ווינטשען דאָס ביידע פארדיענען אַלע וואָך, איך בין אייך נישט קיין שונא, וואָס איהם האָט דאָס געקאָסט, האָטש ער איז דרינען גאָט די נשמה שולדיג. אַ קליין שטעדטעל... אַ איד אַ נגיד... עס געהט איהם גוט... מע פארגינט איהם ניט... פשוט, מע פארגינט איהם ניט!...

— מעגליך. האָט ער עפּים פיינע קינדער, לייטישע? דריי מעכטער, האָט איהר, דאכט זיך, געזאָגט?

— דריי. צוויי אויסגעגעבענע און איינע אַ מיידעל. פיינע קינדער, זעהר פיינע קינדער... אויף די עלטערע זאָגט מען אפילו, אז... נאָר ס'א ליגען!

— דהיינו, וואָס זאָגט מען אויף זיי?

— איך זאָג דאָך אייך, אז ס'א ליגען.

— איך ווייס, אז ס'איז אַ ליגען. איך וויל אָבער וויסען דעם ליגען.

— אז איהר וועט וועלען אויסהערען אַלע ליגענס, וואָס געהען ביי אונז אין קאָלאָמעא, וועט אייך ניט קלעקען קיין דריי טעג מיט דריי נעכט... אויף דער עלטערער זאָגט מען, אז זי געהט מיט די אייגענע האָר. קאָן איך אייך ערות זאָגען, אז ס'איז ליגען, וואָרום זי איז גאָר ניט אזוי געבילדעט, אז זי זאָל טראָגען אייגענע האָר. און אויף דער צווייטער טאָכטער האָט מען גלאַט אויסגעטראַכט, אז נאָך מיידעלווייז... נאָר וואָס קאָלאָמעא קאָן אויסטראַכטען! ס'א ליגען!

— פּדאי צו הערען, וואָס מע קאָן ביי אייך אין קאָלאָמעא אויסטראַכטען?

— איך זאָג דאָך אייך, אז קאָלאָמעא איז אַ שטאָרט פון סאַמע לינגערס, און פון באַרעדערס, און פון לאַנגע צינגער. איהר ווייסט נישט? אין אַ קליין שטעדטעל. אז אַ מיידעל שפּאַציערט

איינע אליין ביינאכט איבער דער גאס אין דער פינסטער מיט א יונגענמאן, ווערט שוין א טארערעם: וואס האט א מידעל ארומד צוגעהן אין קאלאמעס ביינאכט איינע אליין מיט א פראוויזער?
— אָט דאָס איז גאָר?

— וואָס נאָך האָט איהר געוואָלט? זי זאָל מיט איהם אַנט-
לויפֿען אין מיטען יום־כּפור קיין טשערנאָוויץ, אזוי ווי, מע זאָגט,
די קלענערע האָט אָפּגעטהאָן א שפּיצעל?

— וואָס פאַר א שפּיצעל האָט דען אָפּגעטהאָן די קלענערע?
— נישט פראַי, כלעבען, גאָר נאָכדערצעהלען אלע שטות'ע-
רייען, וואָס געהען אַרום ביי אונז אין קאלאמעס. איך האָב פיינט
נאָכדערצעהלען א ליגען!...

— איהר האָט שוין דערצעהלט אזוי פיעל ליגענס, דער-
צעהלט שוין דעם ליגען אויך.

— איך דערצעהל נישט מיינע ליגענס, רב איד, איך
דערצעהל יענעמ'ס! ... און איך פארשטעה גלאט נישט, וואָס פרעגט
איהר זיך אזוי שטארק נאָך אויף איטליכען באַזונדער, ווי א פראַ-
קוראַר? איהר זענט, דאכט מיר, א איד, וואָס האָט ליעב נאָר
אויסטאפען, אויספאַרשען, ארויסציהען ביי יענעם דאָס דס־התמצית
פון די ביינער, און אליין האָט איהר מורא ארויסלאָזען א וואָרט...
האָט קיין פאראיבעל נישט, וואָס איך זאָג אייך דעם ריינעם אמת,
איהר זענט, שיינט מיר, א רוסישער איד, און די רוסישע האָבען
אין זיך א מיאוסע טבע: זיי האָבען ליעב אריינקריכען יענעם
מיט די שטיוועל אין האַרצען אריין... די רוסישע זענען, ווייזט
אויס, נישט קיין קליינע באַרעדערס... איבעריגענס, איז שוין באַלד
קאלאמעס... צייט זיך נעמען צו די זאכען... זיי-יי-ט זשע
מוחל!

דריי אלמנות

א ספורי־מעשה פון איין אלטען בחור א בעלי־כעסן.

געשריבען אין יאָהר 1907.

דריי אלמנות

א.

אלמנה נומער איינס

— איהר האָט אַ טעות, פרייז מיינער. נישט אלע אלטע מוידען זענען אומגליקליך, נישט אלע אלטע בחורים זענען עגאָאיס־טען. אייך דאָכט זיך אויס, זיצענדיג אָט דאָ אין קאָפינעט מיט אַ ציגאַר אין מויל און מיט אַ ביכעל אין האַנט, אז איהר ווייסט שוין אַלסדינג, אז איהר האָט שוין אַריינגעדראַנגען טיעף אין דער נשמה אַריין, און עס איז אייך שוין פאַרענטפערט אלע קשיות. און ווער יִשמועסט, אז גאָט האָט אייך געהאַלפֿען, איהר האָט נאָך געפונען ראָס ריכטיגע וואָרט „פסיכאָלאָגיע“ — פֿס! ווער איז צו אייך גלייך? אַ קלייניגקייט פֿסי-כאָ-לאָ-גיע!... ווייסט איהר, וואָס איז די טייטש פֿסיכאָלאָגיע? פֿסיכאָלאָגיע איז פֿעטרישקע. עס זעהט אויס שען, האָט אַ גוטען ריח, און אז מע שיט דאָס אַרויף אויף אַ געקעכטס, איז דאָס געשמאַק. געהט זשע אָבער קייט פֿעטרישקע! איהר ווילט נישט? היינט וואָס דערצעהלט איהר מיר פֿסיכאָלאָגיע? אז איהר ווילט וויסען די אמת'ע פֿסיכאָלאָגיע, זעצט מען זיך אוועק און מע הערט אויס מיט קאָפּ, וואָס מע דער-צעהלט אייך, און ערשט נאָכדעם וועט איהר אַ ברירה האָבען אַרויס-צוזאָגען אייער מיינונג, פֿון וואַנען עס נעמט זיך אומגליק און וואו ליגט עגאָאיזם. אָט בין איך איין אַלטער בחור, און איין אַלטער

בחר וועל איך שוין שטארבען. פאר וואָס? אָ! זעהט איהר, וויבאלד איהר פרעגט פאר וואָס און ווילט מיך אויסהערען, איז דאָס די אמת'ע פסיכאלאגיע! דער עיקר איז, איהר זאָלט מיך ניט איבערשלאָגען מיט קיין קשיות, ווי אזוי און וואָס און ווען — איך האָב פיינט, אז מע שלאָגט מיך איבער אין מיטען. א ביסעל, ווייסט איהר דאָך, בין איך א קאפּריזנער פון תמיד אָן, און די לעצטע צייט האָט זיך מיר נאָך צוגעוואָרפען נערווען אויך... נישט חלילה משוגע, שרעקט אייך ניט! משוגע — דאָס פאסט פאר אייך; איהר האָט א ווייב. איך טאָר נישט. איך דארף זיין קלאָר. איך דארף זיין געזונט. דאָס וועט איהר אַליין אויך צור געבען. מיט איינעם וואָרט, קיין קשיות זאָלט איהר מיך ניט פרעגען. אז איך וועל אייך האָבען דערצעהלט די גאנצע מעשה און אייך וועט עפּים זיין קשה, נישט גלאַטיג, דעמאָלט וועט איהר צו מיר האָבען טענות. נו? שוין? אַלזאָ, זעצט איהר זיך נאָר אוועק אַט דאָ אויף מיין אָרט, און איך וועל מיך באַזעצען מחילה אין אייער וויעגשטוהל. איך האָב אויך ליעב, אז ס'איז ווייך און באַקוועם, און אַגב איז פאר אייך בעסער אַט דאָ, איהר וועט ניט איינשלאָפען...

אַלזאָ, איך געה גלייך צו דער מעשה. איך האָב פיינט הקדמות, איבעריגע רעד. געהייסען האָט זי פאיע, און גערופען האָט מען זי „די יונגע אַלמנה“. פאר וואָס? הויבט זיך אָן אַ מעשה, פאר וואָס! וואָס פארשטעהט איהר ניט? מסתמא, אז מע האָט זי גערופען „די יונגע אַלמנה“, איז דערפאר, וואָס זי איז געווען אַ יונגע און איין אַלמנה. מאַהלט אייך, איך בין געווען יונגער פון איהר. אויף וויפיעל יונגער? וואָס מאַכט דאָס אייך אויס? איך זאָג אייך יונגער, איז יונגער. מיט איינעם וואָרט, עס האָבען זיך געפונען מענטשען, וואָס האָבען אַ צונג, און האָבען געזאָגט, באַשר איך בין אַ בחר און זי אַ יונגע אַלמנה, איהר פארשטעהט?... אנדערע האָבען מיר זאָגאר אַפגעגעבען מזל-טוב, געוואונטשען, ס'זאָל זיין מיט גליק. איהר מעגט מיר גלויבען, און טאָמער ווילט

איהר מיר ניט גלויבען, בין איך אויך ניט בדלות. איך דארף מיך פאר אייך ניט אויסשטעלען. איך בין איהר געווען אזא פאָר, אזוי ווי איהר זענט מיר א פאָר. גאָרניט, גוטע פריינט, מע האָט זיך ליעב געהאַט. און וואָס איז דאָס חידוש? כ'בין נאָך געווען באַקאַנט מיט איהר מאַן. נישט נאָר באַקאַנט, נאָר באַפריינט. דאָס הייסט, איך זאָג אייך ניט, אז מיר זענען געווען פריינט. איך זאָג, אז מיר זענען געווען באַפריינט. ס'איז גאָר צוויי זאַכען: מע קאָן זיין באַפריינט און ניט זיין קיין פריינט, און, פאַרקעהרט, מע קאָן זיין די נאָהענטסטע פריינט און ניט זיין באַפריינט. אזוי מיין איך. אייער מיינונג פרעג איך ניט! אַלזאָ, זענען מיר מיט איהר מאַן געווען גוט באַפריינט, געשפיעלט א פרעפעראַנס, אַמאָל א שאָך. מע זאָגט, אז איך בין א באַריהמטער שאַכמאַטיסט. איך שטעל מיך ניט אויס פאַר אייך! עס קאָן זיין, אז ס'איז דאָ גרעסערע שפיעלער פון מיר. איך זאָג אייך נאָר, וואָס יענער זאָגט... איז ער געווען, דער מאַן איהרער, א יונגערמאַן א געראַטענער, א מושלם, און דערצו טאַקי א קענער אויך, א שענער קענער. און דוקא איין אויטאָדידאַקט, פון זיך אַליין הייסט עס, אָהן גימנאַזיעס, אָהן אוניווערזיטעטען, אָהן דיפּלאָמען. נאָט אייך א האַרטען דרייער פאַר אַלע דיפּלאָמען. וואָס? איהר ווילט ניט? ווי איהר ווילט אייך. איך האָב פיינט איבערשפאַרען יענעם! און איין עושר איז ער אויך געווען, א גרויסער עושר. חאָטש איך ווייס ניט, וועלכעס הייסט ביי אייך איין עושר? ביי אונז, א איד, אז ער האָט זיך זיין שטוב מיט זיין בעל-הבתישקייט, מיט זיין פאַעטאָנדעל אויף אַרויסצופאַהרען אין שטאָדט, און נאָך גוטע געשעפטען דערצו, הייסט ער איין עושר. מיר טראַסקען ניט! מיר קנאַקען ניט! מיר פליהען ניט אין הימעל אַריין! מיר געהען פאַוואָלי. אַלזאָ, האָט ער געהאַט געשעפטען און האָט גוט געלעבט. עס איז געווען א חיות אָהין אַריינצוגעהן! ווען איהר זאָלט ניט קומען, זענט איהר א ווילקאַמענער גאַסט. נישט ווי ביי אַנדערע, וואָס דעם ערשטען מאָל, אז איהר קומט, ווייסט מען ניט, וואו מע זאָל אייך

אוועקזעצען. דאָס אנדערע מאָל — שוין אַ ביסעל קעלטער. דאָס דריטע מאָל נעמט מען אייך אויף אזוי קאלט, אז איהר האַפט אַ פאַרקיהלונג... איהר האָט נישט וואָס צו שמויכלען: איך מײן דערמיט, חלילה, נישט קיין באַקאַנטע... זענט איהר אַריינגעקומען אַהין, האָט מען אייך ניט אוועקגעלאָזט אָהן עסען און מרינקען, און באַגאַנגען האָט מען זיך מיט אייך, ווי מיט איין אייגענעם. וואָס דאַרפט איהר אַ סך? איהר זאָלט מיר הונדערט מאָל מוחל זיין — אַ קנעפּעל, אז עס האָט זיך אָפּגעריסען ביי דער זשילעט, האָט דאָס געמוזט ווערען צוגענעהט אין דער מינוט! איהר לאַכט? ביי אייך איז דאָס אַ געלעכטער. אַ קנעפּעל? וואָס איז אַ קנעפּעל? אַ קנעפּעל, ליעבער פריינט, ביי אַ נאַש-בראַט, ביי אַ בחור, איז אַ גרויסע זאַך! אַ גאַנצע וועלט! איבער אַ קנעפּעל האָט זיך אַמאָל געטראָפּען אַ מיאוס'ע מעשה: אַ בחור איז געקומען אָנ-קוקען אַ מיידעל, האָט מען איהם אָנגעוויזען מיט אַ געלעכטער, אז עס פעהלט איהם אַ קנעפּעל, איז ער אוועק אַהיים און האָט זיך געהאַנגען... נאָר איך שטעל מיך ניט אָפּ דערויף: איך האָב פיינט מישען איינס אינ'ם אנדערען... און געלעבט האָבען זיי צווישען זיך, מאַן און ווייב, טאַקי נאָר ווי די טייפּעלעך. אָפּגעגעבען זיך איינס דאָס אנדערע פּבור אַ סך מעהר, ווי אַ סך היינטיגע גאָר-גאָר פון די געהויבענע. איך מײן דאָ, חלילה, נישט אָנצוגרייפּען קיינעם. און טאָמער מיינט איהר אנדערש, אַהרט מיך אויך נישט. איך געה מיר צו מײן דערזעהלונג.

ויהי היום, טרעפט זיך אַ מעשה, אז פּיני, פּאיע'ס מאַן, אזוי האָט מען איהם גערופּען, קומט צו פאַהרען אַהיים, לעגט זיך אוועק אויף פינף טעג, און אויפ'ן זעכסטען — ניטאָ פּיני! בע! מע! וואָס? ווי אזוי? פרענט נישט! אַ קאַרבונאַק האָט ער געהאַט אויפ'ן האַלז, האָט מען איהם באַדאַרפט שניידען און מע האָט איהם ניט געשניטען. פאַר וואָס? פאַר שבת! ס'איז דאָך פאַרהאַן עפּיס דאָקטוירים אויף דער וועלט! צוויי דאָקטוירים האָב איך איהם געבראַכט צו פיהרען, האָבען זיי זיך גענומען

אמפערען צווישען זיך: דער האָט געזאָגט שניידען, דער האָט געזאָגט ניט שניידען! דערווייל איז דער חולה אויסגעגאנגען. וואָס זאָלט איהר קלערען? איהר מעגט אייך איבערנעמען מיט אייערע דאָקטוירים! איך זאָל אייך אויסרעכענען אַ צעטעל, ווי פיעל די לייט האָבען איבערגעפּעקעלט מענטשען אויף יענער וועלט, וואָלט איהר זיך געריסען ביי די האָר! מיינע איין אייגענע שוועסער טער האָבען זיי גע'סמ'ט! וואָס מיינט איהר גע'סמ'ט? גענומען און איינגעגעבען איהר סם? איך בין דאָך ניט קיין משוגענער, איך זאָל אייך דערצעהלען אזעלכע בבא-מעשיות! גע'סמ'ט הייסט — נישט געגעבען דאָס, וואָס מע דארף. זיי זאָלען איהר געווען געבען חנין צו דער צייט, וואָלט זי אפשר געלעבט... האָט קיין יסורים נישט, איך ווייס וואו איך האלט. אלא, האָבען מיר גע'פטר'ט מיין פריינט פיני. מילא, וואָס זאָל איך איך באַ שרייבען דעם בראָך, וואָס דאָס איז געווען באַר מיר? אַ ברודער, אַ טאטע באַדארף אזוי נישט באַנג טהון! אַ ווערטעלע פיני? אַ שטיק לעבען האָט מען ביי מיר אוועקגענומען! היינט דאָס רחמנות! דאָס אומגליק! דער צער פון דער אלמנה! מיט אַ ברעקעל קינד אויף די הענט, אַ ראָזעטשקע, אַ גאָלד! דאָס איינציגע שטיקעל טרייסט אונזערס! ווען ניט דאָס קינד, ווייס איך ניט, צי מיר וואָלטען דאָס איבערגעטראָגען, נישט זי, נישט איך! איך בין נישט קיין אידינע און נישט קיין מאַמע, איך זאָל מיך אוועקדעצען לויבען אין טאָג אַרײַן אַ קינד. נאָר אז איך זאָג אייך, אז דאָס קינד איז געווען אַ זעלטען קינד, מעגט איהר מיר שוין גלויבען אויף נאכנות! דאָס איז געווען אַ בילד, איין אויסמיש פון צוויי בילד-שענע מענטשען. איך ווייס ניט, ווער פון די צוויי איז געווען יענער: צי ער, צי זי? פיני איז געווען שען, פאיע איז געווען רייצענדיג. אויגען האָט דאָס קינד גע'ירשנ'ט פונ'ם פאָטער; פיני האָט געהאַט פלויע אויגען. ליעב געהאַט האָבען מיר דאָס קינד ביידע, נאָר איך ווייס ניט, ווער האָט דאָס ליעב געהאַט מעהר: זי, צי איך? איהר וועט זאָגען, ווי איז דאָס מעגליך — זי איז אַ

מוטער, איך בין א פרעמדער? עם קעהר זיך גאָר נישט אָן. איהר דארפט אריינקוקען א ביסעל טיעפער: מײן צוגעבונדענ־זיין צו דער שטוב, דאָס רחמנות צו דער אלמנה און דאָס האַרץ צום אומד שולדיג יתומה'לע, די געראַטענקייט פונ'ם קינד און דאָס, וואָס אַליין בין איך עלענד ווי אַ בוים — דאָס אַלץ, אַז איהר וועט נעמען צוזאַמען, וועט זיין אַט דאָס, וואָס איהר רופט אָן פסיכאָלאָגיע. נישט קיין פעטרישקע, נאָר די ריינע, די אמת'ע פסיכאָלאָגיע. און אפשר וועט איהר זאָגען, דערפאַר, ווייל איך האָב לייעב געהאַט די מאַמע? איך לייקען נישט אָפּ, איך האָב זי זעהר לייעב געהאַט. ווייסט איהר, ווי אזוי לייעב געהאַט? טאַקי אויסגעגאַנגען נאָך איהרע טריט און טאַקי אַ מיתה משונה איינגענומען! נאָר זי זאָל וויסען — דאָס לא! גאַנצע נעכט ניט שלאָפען, ליגען און טראַכטען, ווי אזוי זאָגט מען איהר? אויפשמעהן אין דער פריה, שוין פאַרטיג אויף צו געהן זאָגען איהר: „זייט וויסען, פאיע, אזוי און אזוי; און ווייטער — ווי איהר פאַרשטעהט.“ געקומען צו געהן — נישטאָ קיין ווערטער! איהר וועט זאָגען, איך בין אַ טרום? זאָגט, וואָס אַהרט מיר, אַז איהר וועט זאָגען? איהר זאָלט אָבער נעמען אַ ביסעל טיעפער באַטראַכטען די לאַגע: פֿיני איז געווען מיינער איין אמת'ער פריינט, איך האָב איהם לייעב געהאַט מעהר ווי אַ ברודער. אי, די קשיא: פאיע? איהר האָט דאָך נאָר-וואָגט געזאָגט, אַז איהר געהט אויס נאָך איהר? איז דער תירוין: אדרבה, אַט ווייל איך האָב זי לייעב, ווייל איך געהאָבט נאָך איוואָ, ווייל איך בין נאָך איהר די פֿפרה, קאָן איך נישט! נאָר איך האָב מורא, אַז איהר וועט מיר נישט פאַרשטעהן. איך זאָל אייך זאָגן פסיכאָלאָגיע, וואָלט איהר פאַרשטאַנען, און אַז מע דערצעהלט אַ ייך פונ'ם האַרצען, דאָס וואָס איז אָהן קונצען, קומט דאָס אויס ווייז. נאָר וואָס קימערט דאָס מיר? דענקט אייך, ווי איהר ווילט! איך טהו מיר מיינס, איך דערצעהל ווייטער. דאָס קינד איז געוואַכסן. עם רעדט זיך אזוי „געוואַכסען“. אַ קינד וואַכסט, אַ בוים וואַכט, און אַ ריכטיג וואַכסט אויך. ס'איז אַ חילוק פון וואַכסען ביז

וואכסען. איידער מע דערלעבט צו זעהן א קינד זיצען, שטעהן, געהן, לויפען, רעדען! און אז עס זיצט שוין, עס שטעהט שוין, עס געהט שוין, עס לויפט שוין, עס רעדט שוין, זענט איהר שוין פארטיג? עס וואלט געפאסט פאר מיר, איך זאל מיך אוועקזעצן אויסרעכענען אייך, ווי א אידינע: פאקעלעך, מאזעלעך, צייהנר דעלעך און אזוי ווייטער. איך בין ניט קיין אידינע און איך וועל אייך מיט נארישקייטען ניט פארנעמען, קיין חכמות פונ'ם קינד וועל איך אייך ניט געהן דערזעהלען. ס'איז געוואכסען און ס'איז אויסגעוואכסען און אויפגעבליהט — „ווי א צערטליכע רויז“, וואלט איך געזאגט, ווען איך זאל מיך וועלען אויסדריקען אינ'ם לשון פון אייערע ראמאניסטען, וואס האבען אזא ידיעה אין דעם אויפבליהען פון א רויז, ווי א טערק אין רבנ'קדיש. גרויסע בריות אויף צו זיצען מיט די פיס צום פיער און באשרייבען די נאטור, מיט'ן גרינעם וואלד, מיט'ן רוישענדיגען ים, מיט די זאמדיגע בערג, מיט'ן פאראיאהריגען שניי, מיט די אפגעשלאגענע הושענות, מיט די נעכטיגע טעג — אַנקוקען קאן איך זיי ניט, אָט די באשרייבאכר צען זייערע, וואָס שלאָגען צו דער גאל! איך לייען זיי גאָר ניט! אז איך נעם א בוך און דערזעה, אז די זון האָט געשיינט, די לבנה האָט געשפּאַציערט, די לופט איז געווען דופּטיג, די פּוּיגעלעך האָבען געפּישטשט, טהו איך א שליידער דאָס בוך אין דער ערד אַרײַן! איהר לאכט? איהר זאגט, איך בין א משוגענער? בין איך א משוגענער! וואָס קאָן זיין מעהר?...

אלא, איז זי אויסגעוואכסען, אָט די ראָזע, און דערצויגען געוואָרען מסתמא ווי עס געהער צו זיין, ווי עס פאסט אין אזא אינטעליגענט הויז. א ביסעל האָט די מוטער אליין אכטונג געגעבען אויף איהר בילדונג, א ביסעל האָב איך געגעבען השגחה, און נייטט קיין ביסעל, גאָר א סך, מע קאן זאָגען, כמעט די גאנצע צייט האָב איך מיך אוועקגעגעבען צום קינד, דאָס קינד זאל האָבען דעם בעסטען לעהרער, דאָס קינד זאל ניט פארשפּעטיגען אין גימנאזיע, דאָס קינד זאל שפּיעלען פּיאנאָ, דאָס קינד זאל געהן

טאנצען — אומעטום בין געווען איך, איך אליין. ווער דען? די געשעפטען אויך! אז ניט, וואָלט מען איהר צעטראָגען די ביינער! מע האָט זי אזוי אויך גענוג צענומען, אונזערע אידעלעך!... איך ווייס, איהר זענט ברוגז, אז מע זאָגט „אונזערע אידעלעך“. ווי קאָן מען אנדערש זאָגען, אז ס'איז פאָרט אזא פאָלק? איהר מעגט מיך אָנרופען „אנטיסעמיט“, און ווי איהר ווילט. איך געה מיר מיט מיין גאנג: אזוי לאַנג קרענקען די אנטיסעמיטען, ווי לאַנג זיי הויבען ניט אָן צו וויסען, וואָס אַ איד איז!... אויף אַ אידען פרעגט מיך!... איך אליין האָב מיט זיי געהאנדעלט ווינציג. איהר ווייסט דאָך. איך האָב מיר מיינע הייזער מיט מיינע קלייטען, וואָס טראָגען מיר אַריין אַ גרויסען איינקונפט, און אַ סוף. האָב איך אויך פון דעסטווענען צו זינגען און צו זאָגען אלע יאָהר, אז עס קומט צו מאַכען קאָנטראַקטען, רעמאָנ-טירען די הייזער, צונויפנעמען דירעקטעלט. מאַהלט אייך, די גויים זענען אויך ניט בעסער. אזא יאָהר אויף זיי! אָבער פון אַ אידען האָט מען געקאָנט דערוואַרטען, ער זאָל שטעהן האַטש אַ ביסעלע העכער; פאָרט, ווי זאָגט איהר, אַתה בחרתנו!... איהר מיינט, אז איהר מיט אייער „אַתה בחרתנו“, וואָס איהר זינגט איהם איין, טהוט איהר איהם אַ גרויסע טובה? עס הויבט זיך גאָר נישט אָן! וואָס? איהר קאָנט דאָס נישט ליידען? איך לאָז מיך מיט אייך נישט אַריין אין קיין דיסקוסיעס. איהר זאָגט אזוי, לאָז זיין אזוי. יעדער מעג זיך האָבען זיין מיינונג. יענעמ'ס מיינונג קימערט מיך נישט. איך ווייס מיר מיינס.

אַלזאָ, וואו האַלטען מיר? ביי „אונזערע אידעלעך“. ווי-באַלד מיין פיני איז געשטאַרבען און פאָיע איז געבליבען איין אַלמנה, האָבען זיך מסתמא געגעבען אַ לאָז צו איהר שענע מענטשען, בעליטובות, עצהגעבערס, און מע האָט אָנגעהויבען ביי איהר צו-נעמען דאָס חדר, געוואָלט אויסמאַכען איין אויהער, ווי עס געהער-צו זיין. האָב איך זיך אונטערגעחאַפט באַצייטענס: „קינדערלעך — אזאס!“ און איך האָב גענומען אַקאָרשט אלע געשעפטען צו זיך

אין די הענט זריין. זי האָט אפילו געוואָלט, איך זאָל צושטעהן ווי אַ שותף, האָב איך געזאָגט: לא! איך וועל מיינע הייזער ניט פארקויפֿען און דעם קאָפּ זיך ניט פאררדעהען. זאָגט זי: ס'איז ניט נויטיג די הייזער צו פארקויפֿען; איך קאָן אזוי זיין אַ שותף. נו, וואָס, מיינט איהר, האָב איך דערויף געענטפערט? איך האָב געענטפערט, אז דאָס אנדערע מאָל זאָל מען מיר אזעלכעס ניט פארלעגען, וואָרום איך ווער פאר אזעלכע זאכען ברוגז. ער, עליו השלום, זאָג איך, האָט ניט פארדיענט, אז איך זאָל אייך הייסען באַצאָהלען פאר מיין טרחה, זאָג איך, און פאר מיין צייט, זאָג איך, דארף איך קיין געלט נישט נעמען. איך האָב גענוג, זאָג איך, צייט, זאָג איך, וואָס איך שלאָג מיר, זאָג איך, קאָפּ אין וואַנט... אזוי זאָג איך צו איהר, צו דער אלמנה, און זי שווייגט. אַראָפּגעלאָזט די אויגען — און שאַ! אויב איהר זענט אַ מבין אויף אַ טשאַד, באַדארפט איהר פארשטעהן, וואָס איך האָב מיט די ווערטער גע- מיינט... אי, פאר וואָס האָב איך איהר ניט געזאָגט גלייך? איהר זאָלט קיינמאָל נישט פרעגען, פאר וואָס! מסתמא איז ניט אויס- געקומען. איך קאָן אייך נאָר פארזיכערען, אז ס'איז געווען אזוי גרינג, ווי צו פאררויכערען אַט דעם פאפיראָס. איין וואָרט ווען איך זאָג איהר — איז דאָס אַ שידוך. נאָר אז איך האָב גענומען אויפ'ן קאָפּ: „סטייטש, פּיני!... אזעלכע גוטע פריינט, ווי מיר זענען געווען!“... איך ווייס, וואָס איהר ווילט זאָגען. איהר ווילט זאָגען, אז מסתמא האָט דאָס צווישען אונז ניט אזוי מסוכן געברענגט, ס'זאָל זיין אי-אי-אי. האָט איהר אַ גרויסען טעות. אז איך בין געווען נאָך איהר די פפרה — האָב איך אייך שוין געזאָגט, און אז זי נאָך מיר — דארף איך אייך ניט דערצעהלען קיין מעשיות, וואָרום איהר וועט מיינען, אז... נאָר וואָס געהט מיך אָן, וואָס איהר וועט מיינען? איהר הייסט בעסער דערווייל געבען טיי, וואָרום ס'איז מיר שוין טרוקען אין האַלז.

אַלזאָ, ליבער פרייז מיינער, ביי וואָס האָבען מיר זיך אָפּ- געשטעלט, געדענקט איהר? ביי די געשעפטען. נו, געשעפטען!

אײך וועל זיי האָבען צו געדענקען ווייל אײך וועל לעבען. עקספּלאַ-
אַטירט אַליין איז ווינציג; אַרומגעשטעקט מיט פּעדערען! פּרייַהט
זײַך נײַט! נישט מײַך — זי! מײַך שטעקט מען נײַט אַרום מיט
פּעדערען. ווייסט איהר, פאַר וואָס? ווייל אײך לאָז מײַך נײַט.
נאָר וואָס העלפט דאָ יאָ לאָזען זײַך, נײַט לאָזען זײַך, אַז מע האָט צו
טהון מיט שווינדלערס, זשוליקעס, באַנדיטען, וואָס וועלען אײַך
פאַרדרעהען דעם גרעסטען? זיי האָבען זײַך געלעגט אין דער לענג
און אין דער ברייט, מע זאָל ביי אונז צונעמען דאָס ביסעל מינץ.
מאָהלט אײַך, נישט אזוי גיך נעמט מען צו ביי מיר געלט. זיי
האָבען זײַך, מאָהלט אײַך, גענוג אָנגעמוטשעט, זיי האָבען ביי מיר,
אַ רוח אין זייער זיידענ'ס טאַטען, געשפיגען מיט בלוט, ביז זיי
האָבען אויסגעמאַטאַטשעט, אויסגעפאַמפעט ביי אונז — איהר
ווילט וויסען וויפיעל? וויפיעל זיי האָבען געקאָנט! אַ גליק,
וואָס אײַך האָב מײַך באַצייטענט אַרומגעקוקט און האָב געזאָגט צו
מיין אַלמנה: גענוג! ער פאַן אומרים בשבת הגדול! אָפּגע-
שניטען, ווי ווייט אײַך האָב געקאָנט, און ערשט ביי'ם אָפּשניידען,
האָט מען איהר אָפּגעשניטען דעם קאָפּ, אָבער אזוי ווי עס געהער
צו זיין. אַי, ווי אזוי האָב אײַך דערלאָזט, וועט איהר פרעגען?
אײַך וואָלט אַ בעלן זיין זעהען, ווי אזוי וואָלט זײַך אַזאַ חכם, ווי
איהר, אויסגעדריעהט פון אַזעלכע באַנדיטען! און אפשר וואָלט
איהר עס געמאַכט בעסער. עס קאָן זיין. אײַך וועל מײַך נישט שפּאַרען.
דאָס איינציגע, וואָס מע קאָן אויף מיר זאָגען — אײַך בין נישט
קיין סוחר. אומגליקליך בין אײַך! אַבי נישט קיין באַנדיט! איהר
מיינט, אַז דאָס האָט מײַך שוין גאָרנישט געקאָסט? נאָר אײַך דאַרף
מײַך פאַר אײַך נישט אויספיינען. אײַך וויל אײַך נאָר דערצעהלען,
ווי אזוי עס האָט זײַך ביי מיר געקיימטעלט, ווי אזוי אַלץ האָט גע-
טריבען דערצו, אַז די אַלמנה זאָל נישט פאַרבלייבען קיין אַלמנה,
און אײַך זאָל נישט פאַרבלייבען קיין אַלטער בחור. איין וואָרט,
נישט מעהר ווי איין איינציג וואָרט, וואָלט אײַך באַדאַרפט זאָגען —
און אײַך האָב עס נישט געזאָגט! פאַר וואָס אײַך האָב עס נישט

געזאגט? הערסט דו! אָט דאָ שטעהען די אָפּסען אונטער'ן
פּאַרג! און אָט דאָ הויבט זיך אָן די אמת'ע פּסיכאָלאָגיע! א נייַע
סדרה געהט אַצינד פאַר מיר. א סדרה, וואָס זי הייסט „ראָזע“!...
איהר הערט נאָר צו מיט קאָפּ און פאַרלירט ניט קיין וואָרט, וואָרום
דאָס איז ניט קיין אויסגעטראַכטער ראָמאַן, פאַרשטעהט איהר מיך.
דאָס איז א געשיכטע אַ לעבעדיגע, אַ צאָפּעלדיגע, אַרויסגעריסען
גלייך פונ'ם האַרצען!...

איך ווייס ניט, עס ליגט עפּיס אַ פּח אין יעדער מוטער, אַז זי
זעהט, איהר קינד איז אַרויסגעוואַפּסען פון די קורצע קליידלעך,
אַזוי גלוסט זיך איהר שוין זעהען איהר טעכטערעל פאַר'קנס'ט.
אַ שטיק געזונט קומט איהר צו, אַז זי דערזעהט יונגעלייט דרעהען
זיך אַרום איהר טאַכטער. יעדער בחור איז ביי איהר אַ חתן. אי,
טאַמער איז דער בחור אַ גאָרנישט מיט אַ נישט, מיט אַ שאַרלאַטאַן,
מיט אַ קאַרטענשפּיעלער, מיט אַ דער-שוואַרצער-יאָהר-ווייסט-וואָס?
דאָס געהט איהר נישט אָן! מאַהלט אייך, קיין פּוסטע בחורים
מיט קיין שאַרלאַטאַנעס זענען צו אונז נישט געגאַנגען, וואָרום,
ערשטענס, איז ראָזע געווען נישט פון די, וואָס קענען זיך מיט
יעדען טענצער, וואָס קאָן זיך שעהן דרעהען, אויסבויען די האַנט,
ווי אַ ביינעל, שאַרען מיט'ן פּיסעל און מאַכען אַ בואיבשלוס, אַ
רעוועראַנסעל פון איין אמת'ען אָפיציער. דאָס האָט איהר אייך
נומער איינס. און צווייטענס, וואוּ בין איך? איך וועל דערלאָזען,
אַז אַ פיפער פון די פיפערס זאָל זיך אָנריהרען, זאָל צוגעהן דריי
טריט צו ראָזען? איך וואָלט איהם, דאַכט מיר, פריהער אַלע
ביינער איבערגעבראַכען! אַש וואָלט איך פון איהם געמאַכט!
איך בין אַמאָל געווען מיט איהר אויף אַ באַל, אויף אַ אידישען באַל,
אין קלוב, צווישען לויטער אַריסטאָקראַטען, אָט די, וואָס איהר רופט
אָן בורזשאַזיע... איז צוגעגאַנגען צו אונז איינער אַ „פּיינער יונג“,
אויסגעבויען דעם עלענבויגען האָט דאָס ווי אַ „קרענדעל“, איינ-
געבויען דאָס קעפּעניו אַ פּיסעל אויף אַ זייט, און אַ שאַר געטהאָן
מיט'ן פּיסעניו, און אַ שמייכעל פון סאַמע האָנגי האָט זיך צעגאַסען

ביי איהם אויפ'ן פנימ'על, און מיט א קוויטטעניו פון א מיידעל'ש קול'כעל האָט ער א זאָג געטהאָן... דער רוח ווייסט, וואָס ער האָט א זאָג געטהאָן. צום טאָנצען האָט ער זי איינגעלאָדען. נו - נו, האָט ער געהאָפט פון מיר א טאָג! ער וועט מיך האָבען צו געדענקען! מיר האָבען זיך עס נאָכדעם אָנגעלאַכט פונ'ם שלום-מזל'דיגען קאווא-ליער! פון דעמאָלט אָן האָבען שוין אלע קאוואליערען געוואוסט, אז מע וויל זיך באַקענען מיט ראָזען, דאָרף מען פריהער אָנקומען צו מיר, דורכגעהן א שטיק עקזאָמען, און ערשט נאָכדעם נעמען דעם וועג. זיי האָבען מיר א נאָמען געגעבען „צערבער“, א הונט, הייסט עס, וואָס ליגט ביי'ם איינטריט פון גן-עדן. בין איך בדלות! ווייסט איהר, ווער ס'איז דערפאַר געווען ברוגז? די מוטער! „איך טרייב, זאָגט זי, מענטשען פון שטוב“. „וואָסערע מענטשען, זאָג איך, ס'איז הינט, זאָג איך, ניט קיין מענטשען!“ איין מאָל, צוויי מאָל און דריי מאָל, ביז ס'איז געקומען צו א קאטאסטראָפּע. וואָס מיינט איהר — מיר האָבען זיך צעקריעגט? א חכם זענט איהר טאָקס, נאָר היינטיגס מאָל האָט איהר דוקא ניט געטראָפּען! איידער טרעפּען, הערט בעסער, וואָס מע דערצעהלט אייך.

אלזאָ, איך קום איינמאָל צו געהן צו מיין אלמנה, טרעף איך א גאסט, עפּיס א יונגערמאן פון א יאָהר צוואַנציג אָדער דרייסיג. פאַרהאן אזעלכע יונגעלייט, וואָס איהר וועט בשום אופן ניט טרעפּען, וויפיעל זיי זענען אלט. דער יונגערמאן, למאי זאָל איך לייקענען, איז געווען א חנ'עוודיגער יונגערמאן, ווי עס גיט זיך אויס אַמאָל א מענטש מיט סימפּאַטיע, מיט א גוט פנים, מיט גוטע אויגען — איהר קאָנט צו איהם נישט האָבען גאָרניט. געפּעלען איז מיר דער בחור פונ'ם ערשטען קוק — ווייסט איהר פאַר וואָס? דערפאַר, ווייל איך האָב פיינט זיסע מענטשעלעך מיט צוקערדיגע פנימ'לעך, מיט האָניגדיגע שמייכלעך. אָנקוקען קאָן איך ניט אָט די נמאס-דיגע נפשות, וואָס קוקען אייך פריינטליך אין די צייהן אַרײַן און באַקען אייך נאָך איטליכס וואָרט, וואָס איהר זאָגט, און זענען מיט אייך מספּים, אז אים תמוז שיט א שניי, און טאָמער ווילט איהר

האָבען, אז פיש וואָפּסען אויף אַ וויינישעלבוים, האָט איהר אויך ביי זיי גע'פועל'ט... איך, אז איך באַגעגען מיך מיט אזא מין נפש, ווילט זיך מיר זעהר אויסשמירען איהם מיט האַנגי, און לאָזען די ביענען האָבען הנאה... ווי אזוי האָט געהייסען דער יונגערמאַן, ווילט איהר וויסען? למאי נפקא־מינה? לאַמיר זאָגען, אז ער האָט געהייסען שאַפיראָ. איין עק! זענט איהר שוין צופריעדען? און געווען איז דאָס מענטשעל אַ בוכהאַלטער אין אַ בראַנפּען־פאַבריק, און נישט נאָר אַ בוכהאַלטער, נאָר אַ גאַנצער בעל־הבית, און אז איהר ווילט, האָט ער אין געשעפט געהאַט מעהר דעם פונ'ם בעל־הבית, און אַ בעל־הבית, וואָס האָט ניט קיין צוטרויען צו זיינע מענטשען, איז ניט ווערטה צו זיין אַ בעל־הבית... איהר מעגט אייך האָבען וועגען דעם איין אנדער מיינונג — איך פרעג אייך ניט!

אַלזא, איך בעט אייך, מע שטעלט מיר פאַר אַ יונגענמאַן, וואָס הייסט שאַפיראָ, און איז אַ בוכהאַלטער, און אַ בעל־הבית, און איין עהרליך מענטשעל, און אין שאַך שפיעלט ער אויסגעצייכענט, דאָס הייסט, ער שפיעלט ניט ערגער פון מיר, איהר מעגט אייך קלערען, אז בעסער, איך האָב דאָך אייך געזאָגט, אז איך שטעל מיך פאַר אייך ניט אַרויס פאַר קיין שאַכשפיעלער — היינט געהט זייט אַ נביא, אז דאָ פארקייטעלט זיך אַ ראַמאַן, און נאָך וואָס פאַר אַ ראַמאַן! אַ געפעהרליכער ראַמאַן! איך זאָל זיין אזא פערד און נישט אַרויסזעהען דאָס פאַלד פונם ערשטען אָפּצוג? שטעלט אייך פאַר, אז איך אַליין מיט מיינע הענט האָב אונטערגעלעגט האַלץ אויפ'ן פייער, געלויבט דעם יונגענמאַן אין טאָג אַרײַן, געמאַכט פון איהם אַ גאַנצען צימעס! פאַרברענט זאָל ווערען דער שאַך און אַנצײנדען זאָלען זיך אלע שאַכשפיעלער פון דער גאַנצער וועלט! איך האָב געשפיעלט מיט איהם אין שאַך, און ער האָט געהאַט איין אנדער זאך אין דער מחשבה. איך האָב ביי איהם גענומען אַ „קענינין“, און ער האָט ביי מיר אוועקגענומען ראָזען! איך האָב איהם געגעבען אַ „מאַט“ אין צעהן גענג, און ער האָט מיר געגעבען

א „מאט" אין דריי גענג, וואָרום צום פערטען גאנג, דאָס הייסט, אז ער איז געקומען צום פערטען מאָל, האָט מיר מיין אלמנה אָפגע-רופען אויף אַ זייט און מיט אַ מאָדנע פייערעל אין די אויגען האָט זי מיר אָנגעזאָגט אַ בשורה טובה, אז עס האָט זיך אָנגענומען, און ס'איז אַ שידוך, און ראָזעטשקע איז אַ פֿלח פאר אָט דעם שאפיראָ, און זי איז אויפ'ן זיעפעטען הימעל, און מזל-טוב אייך און מיר און אונז ביידען!...

וואָס מיט מיר איז געוואָרען, אז איך האָב דערהערט די דאָזיגע שענע בשורה, וויל איך אייך ניט דערצעהלען. איהר וועט זאָגען, אז איך בין אַ גזלן, אַ מטורף, אַ מיטגענער. זי, די אלמנה הייסט עס, האָט אויך געזאָגט דאָס אייגענע. פריהער האָט זי געלאַכט, נאָכדעם האָט זי זיך צעשריען אויף מיר, און געענדיגט האָט זיך די געשיכטע מיט טרערען, מיט היסטעריקע, מיט אלע גוטע זאכען — איין אמת'ער קאָנפליקט! עס האָט, פארשטעהט איהר מיר, אויס-געזעצט דער פלאָטער און ס'איז פאָרגעקומען צווישען אונז אַ הארטער געשפּרעך, מיר האָבען זיך ניט געשאַנעוועט איינס דאָס אנדערע, און מיר האָבען אין איין האַלבע שעה אַרויסגעזאָגט ביידע אזוי פיעל אמת, וויפיעל מיר האָבען נישט אַרויסגערעדט אין אלע צוואַנציג יאָהר פון אונזער באַקאנטשאַפט! איך האָב איהר גאנץ אָפּען דערקלערט, אז זי איז מיין מלאך-חמות, אז זי האָט מיר געקוילעט אָהן אַ מעסער, אז זי האָט צוגענומען ביי מיר מיין איינציגע טרייסט, אַרויסגעריסען מיין נשמה, ראָזען, און אוועק-געגעבען איין אנדערען. דערויף האָט זי מיר געענטפערט, אז אויב עמיצער פון אונז ביידען איז אַ מלאך-חמות — בין איך דאָס, ניט קיין אנדערער, און אז אויב עמיצער פון אונז ביידען האָט אַרויס-געריסען ביי יענעם די נשמה — האָב איך דאָס געטאָן מיט איהר נשמה, און נישט מיט אַ מאָל, נאָר פאָוואָלינקע, אין פארלויר פון מעהר אלס אַכטצעהן יאָהר!... וואָס דאָס האָט באַדייט — דאָרף איך אייך נישט דערקלערען; דאָס פארשטעהט אפילו אַ נאָר אויך. און וואָס איך האָב איהר דערויף געזאָגט, בין איך אייך נישט מחויב

צו דערצעהלען. איך קאן אייך נאָר זאָגען, אז איך האָב מיך באַגאָנגען מיט איהר נישט ווי א דזשענטעלמען, דאָס הייסט, איהר קאָנט דאָס אָנרופען גראָב, זעהר גראָב! איך האָב געהאַפט דאָס היטעל און האָב געגעבען א האַס מיט דער טיר און אַרויס-געלאָפּען, ווי איין אמת'ער משוגענער, און האָב מיר געגעבען דאָס וואָרט, אז מײן פּוס זאָל איהר שוועל נישט אַריבערטערעטען ווייל איך וועל לעבען!... נו, ווי מײנט איהר? איהר זענט דאָך עפּים א שטיקעל חקרן. וואָס זאָגט עפּים דערויף אייער פּסיכאָלאָגיע? וואָס האָב איך באַדאַרפט ווייטער טהון? לויפּען טרינקען זיך? צי קויפּען א רעוואָלווער? אָדער הענגען זיך ערגײץ אויף א באַרענ-בוים? אז איך האָב זיך ניט געטרונקען, ניט געשאַסען און ניט געהאַנגען — דאָס זעהט איהר, ברוך השם, אַרויס אַליין. און וואָס איז געווען ווייטער — דאָס קאָן איך באַשטעהן אָפּלעגען אויף איין אַנדערש מאָל. דער גוטער יאָהר וועט אייך ניט נעמען, אז איהר וועט מיר א ביסעל אָפּוואַרטען. מע דאַרף געהן צו מײנע אַלמנות. זיי וואַרטען אויף מיר מיט'ן עסען.

ע ד פ א נ א ל מ נ ה נ ו מ ע ר א י י נ ס :

אלמנה נומער צוויי

— פאר וואָס איך האָב אייך געלאָזט אזוי לאַנג וואַרטען ? —
 דערפאַר, וואָס איך האָב געוואָלט. איך, אז איך דערצעהל עפּים
 אַ זאך, דערצעהל איך דעמאָלט, ווען מיר ווילט זיך, נישט ווען
 איהר ווילט... און אז איהר ווילט — דאָס זעהט מען; אויף
 אַ געשיכטע, און אַ שענע דערצו, איז יעדער אַ בעלן. וואָרום וואָס
 אהרט דאָס מיך, למשל, אז איך זיי מיר נאָכ'ן עסען אויף מיין
 שטוהל אין מיין צימער מיט אַ ציגאַר אין מיין מויל, און איהר
 רייסט זיך איין דאָס געזונט, דערצעהלענדיג? אי, דעם דער-
 צעהלער קאָסט עס אפשר בלוט — וואָס געהט עס אייך אָן? אַבי
 מע דערצעהלט אייך אַ שענע מעשה! איך מיין נישט דוקא אייך,
 שרעקט אייך ניט! איהר הערט נאָר מיט קאָפּ וואָס מע דער-
 צעהלט אייך. און חאָטש דאָס, וואָס איך דערצעהל אייך איצט,
 איז אַ גאנץ באַזונדערע זאך, וואָס קעהר זיך מיט מיין פריהעריגע
 מעשה נישט אָן גאָרנישט, פון דעסוועגען וואָלט איך וועלען, איהר
 זאָלט געדענקען, וואָס איך האָב אייך דעמאָלט דערצעהלט, ווייל אַ
 שטיקעל שייכות האָט דאָס דאָך, און ניט קיין שטיקעל, נאָר אַ
 שטיק! און טאָמער האָט איהר עפּים פאַרגעסען, וועל איך אייך
 דערמאָנען. איך וועל אייך אין דריי ווערטער איבער'חזר'ען די
 פריהעריגע געשיכטע און וועל אייך געבען אַ קיצור-המעשה אויף
 איין פּוס:

איך האָב געהאַט אַ חבר פיני, האָט ער געהאַט אַ פרוי פאיע,
 האָבען זיי געהאַט אַ קינד ראָזע. מיין חבר איז געשטאָרבען, און

פאיע איז געבליבען א יונגע אלמנה. איך בין געווען ביי איהר א בן-בית, א פריינט, א סעקרעטאר און א ברודער, און בין געווען נאך איהר די כפרה. נאך זאגען איהר האב איך נישט געהאט קיין מוטה. און אזוי זענען אוועק אלע בעסטע יאָהרען. די טאכטער איז אויסגעוואַפסען, די רויז האָט אויפגעבליהט, און איך האָב מיך פארלאָרען, אינגאנצען פארלאָרען! האָט דער גוטער יאָהר אָנגעטראָגען א בחור'על, א בוכהאלטער שאַפיראָ, וואָס שפיעלט ניט שלעכט אין שאַך, און די ראָזע האָט זיך אין איהם פארקאכט. האָב איך אויסגעלאָזט מיין גאנץ ביטער האַרץ צו דער מוטער, זיך צעקריעגט, געגעבען א זעץ מיט דער טיר און געשוואָרען, אז מיין פוס זאָל דאָרט ניט זיין ווייל איך וועל לעבען! — נו, זענט איהר צופריעדען?

אצינד פארשטעה איך, אז איהר זענט נייגיעריג צו וויסען נאך איין זאך: אויב איך האָב געהאלטען וואָרט, אָדער ניט? נו, איהר זענט דאָך עפּיס, ווי אזוי רופט איהר דאָס, א פסיכאלאָג? אדרבה, זאָגט איהר, צי האָב איך באַדארפט האַלטען וואָרט, צי ניין? אַיָא, איהר שווייגט? ווייסט איהר, פאר וואָס? ווייל איהר ווייסט נישט! ... אָט וואָס ס'איז געווען:

די גאנצע נאכט האָב איך אַרומגעשפּאַנט איבער דער שטאָדט, ווי א גוטער משוגענער, אויסגעמאָסטען א מאָל דריי אלע גאסען אין דער לענג און אין דער ברייט, געקומען אַהיים שוין מיט'ן טאָג גלייך, איבערגעקוקט אלע מיינע פאפיערען, א סך צעריסען, איך האָב פיינט אלטע פאפיערען, איינגעפאַקט די זאכען, אוועקגע-טריבען בריעה צו א פאָר באַקאנטע, קיין פריינט, קיין קרובים, ברוך השם, האָב איך ניט, עלענד ווי א בוים, איבערגעלאָזט א פאָר אַרדנונג איבער מיינע הייזער און קלײטען, און אז איך האָב אָט דאָס אַלץ אָפּגעטהאָן, האָב איך מיך אוועקגעזעצט אויף מײן בעטעל, דעם קאָפּ אין די הענט, און געטראכט און געטראכט, און געטראכט און געטראכט — ביז ס'איז געוואָרען טאָג. האָב איך מיך גאנץ יען איינגעוואַשען, אָנגעטהאָן זיך, און בין אוועק צו מײן אַלמנה,

אָנגעקלונגען אין דער טיר, אַרײַנגעקומען, געהײסען געבען קאפּע, ביז מײן אַלמנע וועט אויפשטעהן. מײן אַלמנע איז אויפגעשטאַנען, מיך דערזעהען, איז זי אַ ווײלע געבליבען שטעהן, די אויגען זענען בײ איהר געווען ווי אונטערגעשוואַלען, דאָס פנים בלאָס. אַפנים, זי איז אויך ניט געשלאָפּען די נאַכט? ... דאָס ערשטע, וואָס איך האָב איהר געזאָגט, איז געווען די דאָזיגע דריי געזעהלעטע ווערטער: — וואָס טהוט ראָזע?

אין די ווערטער קומט אַן מסתמא ראָזע אַלײן. שען ווי דער טאָג, ליכטיג ווי די זון און גוט ווי גאָט אַלײן. דערזעהען מיך, איז זי געוואָרען אַ פיסעל רויטליך, נאָכדעם איז זי צוגעגאַנגען צו מיר, מיך אַ גלעט געטהאָן מיט'ן הענטעל איבער'ן קאָפּ, פונ'ם שטערן אַרויף, ווי מע גלעט אַ קליין קינד, אַרײַנגעקוקט מיר אין די אויגען אַרײן און האָט זיך צעלאַכט. ווי אַזוי, מײנט איהר, צעלאַכט? חלילה נישט אויף צו פאַלעדיגען אײך, נאָר צו פאַר-גיפטען אײך אַזוי, אַז איהר זאָלט אויך אָנהויבען לאַכען, און אַלע זאָלען לאַכען, און די ווענט זאָלען לאַכען! יא, מײן ליעבער פריינד לעבען, אַט אַזאַ מין פח האָט זי אין זיך, אַט די ראָזע, נאָך עד היום! איך וועל פאַר איהר געלעכטער נאָך איצט אַוועקגעבען אַלץ, וואָס איך האָב. דער חסרון איז, וואָס איצט לאַכט זי שוין מעהר נישט; זי איז געבאָד אויף צרות, אַז אַך און וועה איז מיר, עס לאַכט זיך ניט! נאָר איך האָב פיינט, אַז מע האַפט אײנס פאַר דאָס אַנדערע. איך האָב ליעב, אַז מע הויבט אָן אַ זאך, זאָל מען געהן פסדר. אַלזא, איך געה פסדר.

דעם טעם פון חתונה מאַכען אַ טאָכטער ווייסט איהר? נײן? איהר ווייסט ניט? זאָלט איהר טאַקי ניט וויסען! איך האָב דעם טעם פאַרזוכט, און גוט פאַרזוכט, האָטש אפילו אַ פרעמדע טאָכטער, נאָר פאַרזוכט האָב איך דאָס. איך וועל דאָס געדענקען לאַנגלאַנג. וואָס האָב איך געזאָלט טהון, איך בעט אײך, אַז מײן אַלמנע, פאיע הייסט עס, איז אַזאַ מענטש, וואָס איז געוואוינט געוואָרען, מע זאָל איהר אַרײַנטראַגען אין שטוב אַרײן פונ'ם גרייטען? און

ווער איז שולדיג אין דעם, ווען ניט איך אליין? איך אליין האָב זיי אויסגעלעהרענט, ס'אי די מאמע, ס'אי די טאָכטער, אז טאָמער דארף מען עפּים אין שטוב, זאָל געזאָגט ווערען מיר — און עס זאָל זיך איבערקעהרען די וועלט, מוז דאָס צוגעשטעלט ווערען, און ניט שפעטער ווי אין צוויי שעה! מע דארף געלט — איז צו מיר. דעם דאָקטער — צו מיר. א קעבין באַשטעלען — צו מיר. א לעהרער אויף טאַנצען — צו מיר. א מלבוש, א שוך, אַ שניידער, א קצב, א פּעדער, א הוישענה, א קליאַמקע — צו מיר, צו מיר און צו מיר! איהר מיינט, איך האָב זיי ניט געזאָגט: „וואָס וועט פון אייך ווערען? א האַנטשירקע, א שמאַטע וועט פון אייך ווערען!“ אזוי טענה איך צו זיי, און זיי לאַכען. אַלסדינג איז ביי זיי אַ געלעכטער! דאָס גאַנצע לעבען איז אַ געלעכטער. פאַרהאַן אזעלכע מענטשען אויף דער וועלט. נישט קיין סך, נאָר ס'איז פאַרהאַן. און וועמען דארף עס טרעפּען? — מיך! ווער דארף זיך ניאַנטשען מיט פרעמדע קינדער? — איך! ווער דארף אויס-געריסען ווערען פאַר פרעמדע צרות? — איך! ווער דארף טאַנצען אויף פרעמדע חתונות? — איך! ווער דארף וויינען אויף פרעמדע קברים? — איך! איהר וועט פרעגען: ווער הייסט מיר? וועל איך אייך דערויף ענטפּערען אָט וואָס: ווער הייסט אייך לויפּען אין פייער אַריין ראַטעווען אַ פרעמד קינד? ווער הייסט אייך יפּרינגען אין וואַסער אַריין, אז יענער טרינקט זיך? ווער הייסט אייך קרימען זיך, אז יענעם טהוט וועה? איהר וועט מיר זאָגען, אז איהר לויפט ניט און יפּרינגט ניט און קרימט זיך ניט? זענט איהר אַ חיה! איך בין נישט קיין חיה; איך בין אַ מענטש. איך יטעל מיך ניט אַרויס פאַר איין אידעאליסט; איך בין אַ פשוט'ער, אַ געוועהנליכער מענטש, און נאָך איין אַלטער בחור דערצו, האַטש אייער פּסיכאָלאָגיע זאָגט, אז איין אַלטער בחור איז איין ענאָאיסט. און אפשר איז דאָס גופא אויך אַ מין ענאָאיזם? וואָס? איהר האָט פיינט, זאָגט איהר, חקירה? פּילאָזאָפּיע? איך האָב עס אויך פיינט!

אלזא, דארף מען חתונה מאכען מיין אלמנה'ס טעכטערעל, ראָזען, און מע דארף זיך פארשטעלען פאר א מחותן. איהר האָט איין אנדער ברירה? און איהר דארפט פארשטעהן, לויט איהר קענט מיך שוין א ביסעל מיט מיין קאפרין, ווי איך האָב דאָס ליעב! דאָס וואָרט „מחותן“ שלאָגט מיר צו דער גאל! רופט מיך „מענטש“, רופט מיך „לאַקיי“, רופט מיך „משרת“, רופט מיך „קנאָניסעל“ — אבי ניט „מחותן“! זי אָבער, מיין אלמנה הייסט עס, איז דוקא צופריעדען פונ'ם נייעם נאָמען, וואָס מע האָט זי געקרוינט: „מחותנת'טע“. אז מע זאָגט איהר „מחותנת'טע“, ווערט זי ברייטער ווי לענגער. „אָט באלד ווערט איהר א שווער-גער!“ — אזוי זאָג איך צו איהר. קוועלט זי, ווי א באַקסער: „הלואי, זאָגט זי, ווי דערלעב איך דאָס שוין!“... א שענע שווער-גער! איהר זאָלט זי געווען זעהען צו דער חתונה, אונטער דער טאָכטער'ס חופה: א בילד! א פארשוין! א יוגענד! איהר וואָלט אין לעבען נישט זאָגען, אז ס'איז א טאָכטער מיט א מוטער, נאָר א שוועסטער מיט א שוועסטער! איך האָב מיך, הערט איהר, פארקוקט אויף איהר, שטעהענדיג מיט די קינדער אונטער דער חופה, און האָב צו מיר אליין געזאָגט:

— שוטה וואָס דו ביזט! עלענדער שטיין וואָס דו ביזט! אַצינד איז פאר דיר א מאָמענט... איין וואָרט ווען דו זאָגסט, איין קוק ווען דו טהוסט, ווערסט דו אויס עלענדער שטיין... בויעסט דיר דיין הויז... פלאַנצסט דיר דיין וויינגארטען... טרעסט אריין אין דיין גן-עדן... לעבסט דיר דיין רהיגען לעבען, צווישען אייגענע, ליעבע און געטרייע... שלאָג דיר ארויס פון קאָפּ ראָזען... ראָזע איז ניט פאר דיר... ראָזע פאסט צו דיר, ווי א קינד... זיי ניט גענאָרט... קוק אויף דער מוטער! זאָג איהר דאָס וואָרט, דו ווילדע חיה וואָס דו ביזט!... איהר זאָלסט דו זאָגען, ניט קיינעם! וואָס ציהסט דו די נשמה? זעהסט דו דען ניט, ווי זי קוקט אויף דיר, מיט וועלכע אויגען?...

אָט אזוי זאָג איך צו מיר אַליין און באַזענען זיך מיט פאַיע'ס
אויגען, און עס רייסט מיר אויס אַ שטיק האַרץ — פאַר רחמנות
צו איהר... איהר הערט? רחמנות! שוין נישט מעהר, ווי רחמנות...
פריהער, געדענק איך, איז געווען איין אַנדער געפיהל ביי מיר...
איצט איז פאַרבליבען בלויז רחמנות... און וויבאַלד רחמנות, איז
אויף מיר אפשר אויך אַ רחמנות? און אפשר נאָך אַ גרעסערער?
און ווער איז איהר שולדיג? למאי האָט זי געשוויגען ביז אַהער?
וואָס שווייגט זי איצט? וואו שטעהט דאָס געשריבען, אז איך
איהר מעג זאָגען, און זי מיר ניט?... בושע, וועט איהר זאָגען?
מנהג העולם? די וועלט פיהרט זיך אזוי? איך לאַך פון אייער
וועלט! ביי מיר איז ניטאָ קיין אונטערשייד: „ער“ זאָל זאָגען
פריהער, „זי“ זאָל זאָגען פריהער. מענטשען זענען מענטשען!
אז זי שווייגט, שווייג איך אויך! איהר ווילט דאָס אַנדרופען
עקשנות? אַמביציע? משוגעת? רופט דאָס וואָס איהר ווילט!
איך האָב דאָך אייך געזאָגט שוין, אז מיר איז דאָס אַלץ איינס...
נישט מעהר, איך רעד מיר אויס פאַר אייך דאָס האַרץ און מיט
אייך צוזאַמען וויל איך אַנאַליזירען, אויסגעפינען, וואו איז דאָ
דער וואָרעם? אפשר איז דאָס דערפאַר, וואָס מיר זענען מיט
פאַיען קיינמאָל נישט געווען פאַר זיך אַליין קיין צוויי מינוט?
שטענדיג איז געווען אין מיטען אַ נפש, וואָס האָט פאַרנומען אינ-
גאַנצען אונזער צייט, אונזערע געדאַנקען, אונזערע געפיהלען, אונ-
זערע צרות און פאַרגעניגענס — אַלץ האָט געהערט צו יענעם, ניט
צו אונז. פאַר זיך אַליין אַ מינוט אַ פרייע — דאָס, פע! דער
רוח זאָל דאָס וויסען! מיר ביידע זענען ווי פאַשאַפען געוואָרען
ספּעציעל נאָר פון יענעם'ס וועגען! פריהער איז געווען פיני.
נאָכדעם האָט גאָט געהאַלפּען אַ ראָזעטשקע. איצט האָט אונז דער
אויבערשטער צוגעשיקט אַ נייעם נחת: איין איידעמעל אויף
קעסט! מאַהלט אייך, עס איז שוין געווען דאָס רעכטע איידעמעל!
אַזעלכע איידעמס מעגען זיך ווינטשען אַלע אידען. איהר וויסט
נאָני גוט, אז איך בין ניט פון די מענטשען, וואָס ווערען אזוי גיך

נתפעל און וואָס האָבען אַ טבע יענעם אָפּלויבען אין טאָג אַרײַן. איך וועל אייך נישט דערצעהלען קיין פּוסטע דבורים, פּזמונות, איבערטריבענע קאָמפּלימענטען וכדומה. איך וועל אייך נאָר זאָגען, אז דאָס וואָרט „ענגעל“ איז אַ באַלעדיגונג פאַר דעם דאָזיגען מענטשעל. גענוג פאַר אייך? אויב ס'איז דאָ אַ הימעל, אויב מלאַכים שוועבען דאָרט אַרום, און אויב די מלאַכים זענען ניט ערגער פון אַט דעם שאַפּיראָ, זאָג איך אייך, אז ס'איז פּדאי צו שטאַרבען און בעסער זיין מיט זיי, אַלס מיט אַלע איבעריגע צוויי-פּיסיגע חיות, וואָס דרעהען זיך דאָ אַרום אונטער גאָט'ס הימעל און פאַרפאַסקודיגען די ערד. איהר וועט זאָגען, איך בין אַ מיזאַנ-טראָפּ, אַ מענטשענפּיינט? איהר זאָלט האָבען פון אַ מענטשען דאָס, וואָס מיר האָבען געהאַט, אייך זאָלען מענטשען טהון דאָס, וואָס מע האָט אונז געטהאָן, וואָלט איהר געווען ניט אַ מיזאַנ-טראָפּ, נאָר אַ גזלן. איהר וואָלט זיך אוועקגעשטעלט מיט אַ מעסער אין מיטען גאַס און איהר וואָלט געקוילעט מענטשען, אַזוי ווי שפּאַ! ... וואָס איז ביי אייך פאַר אַ מאָדע לאָזען אַ מענטשען רעדען שטונדען-לאַנג און נישט פּרעגען, צי וויל יענער אַ גלאַז וואַסער? הייסט געבען טיי!

אַלזאָ, וואו האַלטען מיר? ביי אונזער נחת, ביי אונזער איידעמעל שאַפּיראָ.

עס דאַכט זיך מיר, אז איך האָב אייך שוין געזאָגט, אז ער איז געווען דער גאַנצער פּיהרער פון אַ גוראַלניע, אַ בראַנפּען-פאַבריק, און ניט נאָר דער גאַנצער פּיהרער, נאָר דער גאַנצער בעל-הבית איבער'ן גאַנצען געשעפט. אַלץ איז געווען ביי איהם אין די הענט, אויף זיין נאָמען. דאָס צוטרויען, וואָס זיי האָבען געהאַט צו איהם, איז אין לשער, און לייעב געהאַט האָבען זיי איהם, ווי אַ קינד. איהר קאָנט פאַרשטעהן, אז אויף דער חתונה זענען זיינע בעלי-ביתים, צוויי שותפים, גנבים (זיי זאָלען מיר מוחל זיין, זיי זענען שוין לאַנג אויף דער אמת'ער וועלט אין אַמעריקע), געווען

די מחותנים, געשענקט דעם חתן א קאסמען מיט זילבער און האָבען זיך אויסגעשטעלט ברייט און מילד, ווי די אמת'ע פילאנטראָפּען. און איך האָב טאָקי ליעב א פילאנטראָפּ, און נאָך א בעל־הבית א פילאנטראָפּ, אז ער קומט מיר אויף א שמחה און שטעלט זיך ארויס מיט זיין פילאנטראָפּיע, אז אלע זאָלען זעהען און זאָלען וויסען, אז ער איז א בעל־הבית א פילאנטראָפּ, וואָס ווייסט, ווי צו שעצען א „מענטשען“! ... אי, דער „מענטש“ האָט איהם אפשר געמאכט א פארמעגען? און ווען נישט דער „מענטש“, וואָלט ער אפשר איצטער ניט געווען קיין בעל־הבית און קיין פילאנטראָפּ? ... אייער שמייכלען, וואָס איהר שמייכלעט, איז אומזיסט! מיין ליעבער פרייז, איך שטעל מיך ניט ארויס פאר קיין סאָציאליסט. נאָר א בעל־הבית א פילאנטראָפּ האָב איך פיינט! וואָס קומט מיר דערפאר? והראיה? אָט וועט איהר הערען, וואָס א בעל־הבית א פילאנטראָפּ קאָן. דאכט זיך מיר, אז גאָט העלפט, מע האָט א געשעפט, וואָס טראַגט־אריין שענע עטליכע טויזענטער א יאָהר, און א מענטשען האָט מען אזעלכען, וואָס מע קאָן זיך אויף איהם פארלאָזען, קאָן מען שלאָפען רוהיג אין דער היים, און אפילו אוועקפאָהרען קיין אויסלאַנד און לעבען א גוטען טאָג? איז דאָך אָבער „אונזערע אידעלעך“. איך ווייס, אז איהר האָט פיינט, נאָר איך זאָג נאָך א מאָל „אונזערע אידעלעך“. ס'איז זיי קאָרג די וועלט! א איד האָט ליעב געשעפטען, פליהען, דרעהען, קנאָקען, טראַסקען — מע זאָל זעהען! מע זאָל הערען! וואָס טויג אייך, מיין שאַפיראָס בעל־יביתים האָבען זיך נישט באַנוגענט מיט דעם, וואָס זיי האָבען אזא גאָלדען געשעפט אין אזעלכע זיכערע הענט. זיי זענען אריין אין וועלדער און אין פעלדער, אין „טאָרגעס“ און אין טאָקעס, אין ווייז און אין קלייען, און אין הייזער האָט זיך זיי פארגלוסט אריינקריכען, ס'איז געוואָרען א היץ אויף הייזער, הייזער האָבען געברענט און זיי האָבען געברענט, ביז זיי זענען פארברענט געוואָרען, אריינגעשלעפט אונזער שאַפיראָן מיט וועפֿ־סעלעך, פארהאפט וויפיעל ס'איז געווען מזומנים און אוועק קיין

אמערקע, און ס'איז א סברה, אז זיי זענען דארטען, ווי מע זאגט אויף דעם אמעריקאנער לשון, "אלל-דרייט", און איהם, שאפיראן הייסט עס, האָבען זיי געלאָזט ויצען ביז'ן האַלז אין חובות, פארר באַדען און פאר'חתמ'עט מיט וועכסלען פון אויבען ביז אראָפּ. ס'איז געווען א גרויסער סקאנדאַל, און ס'איז דערגאַנגען דערצו, אז מע האָט גאַרנישט געוואָלט קוקען, צי איז ער א "מענטש", צי איז ער א בעל-הבית — ער מוז צאָהלען די וועכסלען, און אזוי ווי ער האָט ניט מיט וואָס, איז ער באַנקראַט, און אזוי ווי ער קאָן ניט באַווייזען, אז דער באַנקראַט האָט זיך צו זיי גענומען פון איין אומגליק, ווערט דאָס אָנגערופען ביי אונז, ווי איהר ווייסט, און אפשר ווייסט איהר ניט, "זלאָסטנע באַנקראַט", דאָס הייסט: איין אָנזעצער א פאַרד, און א פאַרד איין אָנזעצער זעצט מען איין אין טורמע, וואָרום א פאַרד האָט די וועלט פיינט! איהר קאָנט אייך זיין צעהן מאָל איין אָנזעצער, צעהן מאָל איבער'חזר'ען דעם פסוק, און אבי איהר מאַכט דאס אָפּ קיילעכיג, מיט'ן "פבּקרת", ווי עס געהער צו זיין, שטעלט איהר אַרויס דער וועלט מחילה א פייג, און קויפט א הויז מיט א "מפּטיר", און איהר ווערט א ישענער מענטש, און איהר טהוט די גרעסטע שידוכים, און איהר זאָגט דעות אין שטאָדט, און איהר טרעט אויף קעפּ, און איהר שטופט אייך צו די גרויסע, צו די למד-ואו גדולים, וואָס פיהרען די גאַנצע שטאָדט ביי דער נאָז, און עס דאַכט זיך אייך, אז איהר זענט א גרויסער, און איהר שפּריצט, און איהר בלאָזט זיך, ווי איין אינדיק, און איהר דערקענט ניט קיין מענטשען, און איהר רעדט זיך איין, אז דער רוח חאַפּט אייך אַקאַרשט ניט אוועק! ... האָט קיין פאַראיבעל ניט, איהר פאַרשטעהט דאָך, אז ניט אייך מיין איך, די וואַנט מיין איך... וואָס נוצט אייך? מיין בחור, מיין שאפיראָ, האָט ניט געקאָנט אַריבערטראָגען דעם בזיון, און אנב האָט איהם וועה געטהאָן דאָס האַרץ אויף אַרעמע אַלמנות און יתומים (זיינע בעלי-בתים האָבען ניט געשאַנעוועט קיינעם, זיי האָבען גענומען וואו זיי האָבען געקאָנט) — ער האָט זיך גע'סמ'ט! ...

איך דענק, אז עס איז אייך ניט וויכטיג, ווי אזוי און מיט וואָס ער האָט זיך גע'סמ'ט, און וואו האָט ער גענומען סס? און וואָס עפּיס סס? און וואָס האָט ער געשריבען פאַר אַ בריעף צו מיר? און וואָס האָט ער מיר געזאָגט? און ווי אזוי האָט ער זיך געזעגענט מיט ראָזען? און מיט דער מוטער, און מיט מיר? — דאָס אלץ איז ניט מעהר ווי סענטימענטען, וואָס די ראָמאַניסטען באַנוצען זיך מיט זיי, אום אויסצוקוועטשען ביי'ם נאַרישען לעזער אַ טרער. איך וויל אייך נאָר זאָגען אין דריי ווערטער: נישט זיך האָט דער מענטש גע'סמ'ט — ער האָט גענומען און האָט אוועק גע'סמ'ט אונז אלעמען! דער בראַך איז געווען אזוי גרויס, דער שמערץ איז געווען אזוי טיעף, דער וועהטיג איז געווען אזוי גרויליך, אז ביי אונז אלע דריי האָט זיך ניט געפונען קיין איינציגע טרער! מיר זענען פאַרגליווערט, פאַרשטיינערט, פאַרשטאַרבען געוואָרען, געפאַלען מיט'ן פנים צו דער ערד, און וואָלטען געווען די גליק ליכסטע פון די גליקליכסטע, ווען איינער קומט און האַקט אונז אַראָפּ אלעמען די קעפּ מיט איין מעסער!... הערט איהר, איהר מעגט אייך זאָגען וואָס איהר ווילט — אָנקוקען קאָן איך ניט אָט די אלע, וואָס קומען אייך טרייסטען חלילה ביי איין אומגליק. זייערע צוגעגרייטע פלומרשט-טרויעריגע פנים'ער, וואָס אויף יעדען יטעעהט אויפגעשריבען: „א דאנק גאָט, וואָס ניט איך“... זייערע הילצערנע רעד, וואָס קלעפּען זיך ניט, זייערע פאַלשע שבחים, זייער אוועקגעהן אומגעזעגענט מיט אַ מורקע אונטער דער נאָז... וואָס דאַרפט איהר מעהר? אפילו אָט דער איוב, וואָס ס'איז אַ מנהג, אז יעדער גראַבער יונג זאָל אין איהם אַריינקוקען, ווי אַ האָהן אין „בני-אדם“, איז מיר נמאס! וואָס? אפיקורסות, זאָגט איהר? דאָס הייסט ביי אייך אפיקורסות? נו, און נעמען אונטערשטעלען אַ פיסעל איין אומשולדיגען מענטשען, הייסען איהם חתמ'ענען וועפּסלען און אלליין אוועק מיט געלט קיין אמעריקע, און דעם „מענטשען“ לאָזען, ער זאָל נעמען און אוועק'סמ'ען אי זיך אלליין, אי נאָך דריי אומשולדיגע נפשות — דאָס וועט ביי אייך הייסען

ווי אזוי? וואָס פאַר אַ נאָמען וועט איהר דעם געבען? נישט אפיקורסות? אַיאָ, ניין? און פון גאָט אַליין וועט איהר זאָגען, אז ס'איז נישט קיין אומרעכט? וואָרום ווי טאָר מען רעדען אויף גאָט? טהוט אלע זשע אַ קוק וואָס זאָגט דערויף איוב? גאָט דער זעלבער הייליגער איוב, וואָס ס'איז אַ מנהג, איהר זאָלט אין איהם אַרײַנקוקען, ווי אַ האָהן אין „בני־אדם"? אַיאָ, איהר שווייגט? איך שווייג אויך, וואָרום איהר קאָנט רעדען צעזעצטערהייט, וועט אייך קיינער נישט ענטפערען! איהר וועט איבערקייען נאָך אַ מאָל די שוין לאַנג איבערגעקייטע ווערטער: „ה' נתן וה' לקח" — און דערביי וועט איהר בלייבען... וואָס זאָגט איהר? פילאָזאָפירען הייסט קיינען שטרוי? איך זאָג אויך דאָס אייגענע.

אלזאָ, איך קעהר מיך אום צוריק צו מיין אלמנה... וואָס זאָג איך אלמנה? צו מיינע צוויי אלמנות! ראָזע אויך איין אלמנה! חא-חא-חא! עס איז אזוי טרויעריג, עס איז אזא באַלעדריגונג פון דער נאטור, אז נאָר לאַכען דאַרף מען. ראָזע איין אלמנה! איהר זאָלט זי געווען זעהען: אַ קינד פון פופצעהן יאָהר קאָן נישט אויסזעהען יונגער. ראָזע איין אלמנה! איין אלמנה אַליין איז נאָך גאָרניט! ראָזע — אַ מאמע! אַ מוטער פון אַ קינד! אין אַ חדשים דריי נאָך שאַפיראָ'ס טויט האָט זיך געלאָזט הערען אַ קול פון אַ באַשעפעניש, און די שטוב איז געוואָרען פול מיט דעם באַשעפענישעל. פייגעלע האָבען זיי דעם אַ נאָמען געגעבען — און אין שטוב האָט געוועלטיגט נאָר איין פייגעלע, און אלץ איז געווען נאָר צוליבע דער איינער פייגעלע, און וואו איהר זענט געשטאַנען, און וואו איהר זענט געזעסען, און וואָס איהר האָט נישט געטהאָן, האָט איהר געקאָנט הערען נאָר פייגעלע און פייגעלע אין וויעדער פייגעלע! אויב מע זאָל וועלען זיין אַ מאמין און גלויבען אין „השגחה פרטית", ווי איהר רופט דאָס אָן, וואָלט איך געזאָגט אויף דער פייגעלע, אז דאָס האָט נאָט באַלוינט אונז פאַר אונזערע גרויסע ליידען און האָט אונז געשיקט אַ טרייסט. איהר ווייסט אָבער, אז איך בין אַ קנאַפער מאמין און איך בין שטאַרק מסופק

אין אייך אויך... וואָס? איהר ווילט מיר איינרעדען, אז איהר גלויבט יא? — געזונטערהייט! איך האָב צו אייך גאָרנישט ניט; אבי איהר אליין זאָלט זיין איבערצייגט, אז איהר זענט ניט קיין צבוע'ק, קיין היפאָקריט. הערט איהר, אידען, האָב איך פיינט היפאָקריטען, טאָקי נאָר ווי א איד האָט פיינט חזיר! זייט אייך פרום, ווי צעהן טויזענט רוחות, אבי מיט איין אמת! טאָמער זשע זענט איהר גלאַט א גנב, א פארמאָסקירטער „וצדקתך“, זענט איהר ניט פון מיינע לייט, און איך דארף אייך אויף תשעה-נייענציג פפרות. אָט אזא מענטשעל בין איך מיר!

הכֵּל, וואָסער א סדרה געהט היינט? — פייגעלע! פון דער ערשטער מינוט, וואָס די פייגעלע האָט זיך באַוויזען אויף דער וועלט, האָט אלץ ווי אויפגעלעבט, אלע און אלעס האָבען געשמיי-כעלט און געפרעהט זיך. אלע פנימ'ער האָבען געשיינט. אלעמענ'ס אויגען האָבען אָנגעהויבען צו לייכטען און גלאַנצען. אינאיינעם מיט דעם קינד זענען מיר אלע אויפ'ס ניי געבוירען געוואָרען. איך וועל אייך זאָגען א שענס: ראָזע, וואָס סע האָט זיך נישט באַוויזען אויף איהר פנים קיין שמייכעל שוין אזא צייט, האָט פלוצים אָנגעהויבען וויעדער צו לאַכען מיט איהר פריהעריגען מאָדנע גע-לעכטער, וואָס פאָרגיפטעט אייך און צווינגט אייך, אז איהר זאָלט אויך לאַכען, האָטש עס ווילט זיך אייך גאָר וויינען. אָט אזא מין פח האָט באַוויזען די קליינע פייגעלע, אז זי האָט אויפגעעפענט איהרע קליינע אויגעלעך און האָט גענומען דאָס ערשטע מאָל מיט א פונק פון פארשטאָנד באַטראַכטען אונז אלע דריי. און ווער שמועסט, אז אויף פייגעלע'ס ליפעלעך האָט זיך באַוויזען דאָס ערשטע שמייכעלע, זענען ביידע אלמנות שיער ניט משוגע געוואָרען פאר ענטוויאָזם און התפעלות. זיי האָבען מיך באַגעגענט מיט אזא אימפעט, אז איך האָב מיך פאר זיי דערשראָקען:

— גוואָלד, וואו זענט איהר געווען פריהער מיט איין מינוט?
אזוי זענען אָנגעפאלען אויף מיר ביידע אלמנות.

— וואָס איז דען? וואָס האָט זיך געטראָפֿען? — פרעג
 איך אַ דערשראָקענער און באַקום פֿון זיי אַיין ענטפֿער:
 — סטויטש, פייגעלע האָט אָט־ערשט מיט אַנדערהאַלבען
 מינוט פֿריהער אַ לאַך געטהאָן! דעם ערשטען לאַך!
 — אָט דאָס איז גאָר? — זאָג איך גאַנץ קאַלט, און אינ־
 וועניג דאָס האַרץ פרעהט זיך, געוועהנליך, ניט אַזוי אויף דעם,
 וואָס פייגעלע האָט אַ לאַך געטהאָן, ווי אויף דעם, וואָס מיינע
 צוויי אַלמנות זענען אַזוי שוין־ושמחה'דיג. נו, היינט קאָנט איהר
 שוין פֿאַרשטעהן, וואָס עס האָט זיך אָפֿגעטהאָן ביי'ם ערשטען
 צייהנדעל! די ערשטע האָט דערפֿיהלט, נאַטירליך, די יונגערע
 אַלמנה, די מוטער. האָט זי צוגערופֿען די עלטערע אַלמנה, פֿאַיען
 הייסט עס, און ביידע אַלמנות האָבען גענומען פרובירען מיט אַ
 גלאָז, און אז זיי האָבען דערהערט, אז עס קלינגט אַ צייהנדעל,
 האָבען זיי געמאַכט אזא גוואַלד, אז איך בין אַריין פֿון צווייטען
 צימער ניט טוידט, ניט לעבעדיג.

— וואָס איז דאָ?

— אַ צייהנדעל!

— עס ווייזט זיך אייך אויס! — זאָג איך צו זיי בפֿיון, עס
 זאָל זיי אַ ביסעל רייצען. און ביידע אַלמנות נעמען מיין פינגער
 און טאַפֿען־אָן ביי פייגעלען אין הייסען מיילכעל עפֿיס אַ שאַרף
 שפיציקעל, וואָס קאָן זיין, ס'איז אַ צייהנדעל.

— נו? — פרעגען זיי מיך ביידע און וואַרטען, איך זאָל
 זיי שוין אָפֿגעבען אַ גרוס פֿונ'ם צייהנדעל. איך מאַך זיך תּמָ'ע־
 וואַטע. איך האָב ליעב זיי צו רייצען. פרעג איך זיי איבער:

— וואָס נו?

— אָבער אַיאָ, אַ צייהנדעל?

— אַ צייהנדעל, וואָס דען זאָל דאָס זיין?

און דאָס פֿאַרשטעהט איהר דאָך, אז וויבאַלד אַ צייהנדעל,
 איז דאָך פייגעלע אַ חכמה, וואָס מע קריגט ניט די צווייטע אין

דער גאנצער וועלט! און וויבאלד אז פייגעלע איז אזא חכמה, קומט דאך איהר, מע זאל זי אזוי לאנג קושען, ביז דאס קינד הויבט אָן צו וויינען, און איך רייס עס ארויס ביי זיי פון די הענט און שטיל דאָס איין, וואָרום ביי קיינעם שווייגט נישט אזוי דאָס קינד, ווי ביי מיר, און מע קאָן זאָגען, אז קיינעמ'ס האָר האָט פייגעלע נישט אזוי ליעב, ווי מיינע האָר, און קיינעמ'ס נאָז ווערט נישט אזוי געריסען פון איהרע ברעקלעך פינגערלעך, ווי מיינ נאָז, און פיהלען אויף זיך די דאָזיגע ברעקלעך פינגערלעך איז א גן-עדן! עס גלויבט זיך אויסקושען טויזענט מאָל איטליכס גלייך פון די דאָזיגע קליינ-טשינקע, גלאַטינקע, ווייסנקע און ווייכנקע פינגערלעך! איהר קוקט אויף מיר און איהר טראכט זיך: „אָט דער מענטש האָט אַ ווייבערשע נשמה; אַניט — וואָלט ער אזוי נישט ליעב געהאט קיין קינדער...“ אָבער אַיא, איך האָב געטראָפּען, וואָס איהר טראכט? ס'איז אזוי די מעשה: וואָס פאַר אַ נשמה איך האָב — ווייס איך נישט, נאָר אז איך האָב ליעב קינדער — דאָס איז אַ פאַקט! וועמען דען זאָל מען ליעב האָבען, אז נישט קיין קליינע קינדער? אייערע גרויסע, ווילט איהר, זאָל איך ליעב האָבען? אָט די גלאַטע מאָרדעס מיט די געפאַקטע בייכלעך, וואָס זייער גאַנץ לעבען איז אַ געשמאַקער מיטאָג מיט אַ גוטען ציגאַר מיט אַ פרעפּעראַנסעל? צי אָט יענע שענע מענטשען, ווילט איהר, זאָל איך ליעב האָבען, די וואָס קהל'ען זיך און לעבען פון דער קהל'שער שיסעל און שרייען און ליארעמען און פויקען איבער דער גאַנצער וועלט, אז זייער גאַנצער מיינ איז טובת הכלל? ... אָדער איהר זענט אַ בעלן, איך זאָל ליעב האָבען אָט די יונגע צוציקעס, וואָס ווילען מתקן זיין די וועלט, רופען מיר „בורזשוק“ און ווילען מיר צווינגען, איך זאָל פאַרקויפּען מיינע הייזער און צעטיילען זיך מיט זיי לשם עקספּראַד פּראַצייע? אָדער איהר וועט מיר אפּשר הייסען, איך זאָל ליעב האָבען די גראַפּע ווייבער, די פּרות-הבשן, וואָס זייער איינציגער אידעאַל איז פרעסען, קליידער, ברייאַנטען, טהעאַטער און געפעלען ברעמדע מאַנסבילען? צי נאָר די אונטערגעשאַרענע אַלטע מוידען,

וואָס אַמאָל, אין מיינע יונגע יאָהרען, האָבען זיי געהייסען „ניהי-ליסטקעס“, היינט הייסען זיי „עס-עסאָוקעס“, „עס-עראָוקעס“, „קאָדעטניצעס“ וכדומה אַזעלכע שענע נעמען? ... איהר זאָגט, ווייל איך בין איין אַלטער בחור, בין איך אַ בעל-כעסן און אַ מיזאַנט-טראָפּ און מיר געפעלט ניט קיינער? זאָגט אייך — וואָס אַהרט מיך, וואָס איהר זאָגט? איך טהו מיר מיינס: איך דערצעהל. וואו זשע האַלט איך? ביי'ס קינד, ביי פייגעלען, ווי מיר האָבען דאָס ליעב געהאַט. דאָס גאַנצע לעבען האָבען מיר אַוועקגעשענקט דעם קינד, מיר אַלע דריי, דערפאַר, ווייל דאָס קינד האָט אונז פאַרזיסט די ביטערקייט פונ'ם לעבען, צוגעגעבען אונז אַלעמען פרישע ענערגיע צו טראָגען דעם שווערען יאָך פון דער נאַרישער פאַר-דאַרבענער וועלט. און פאַר מיר עקסטערע איז אין דעם קינד געווען אַ גאַנצער סוד. איהר וועט דעם סוד לייכט פאַרשטעהן, אויב איהר וועט זיך דערמאַנען, וואָס איז געווען פאַר מיר ראָזע. וואָס מעהר דאָס קינד האָט געוואַפסען, אַלץ מעהר האָט געבליהט די האָפענונג ביי מיר אין האַרצען, אַז מיינ עלענד זאָל ענדליך פאַר-שווינדען און איך זאָל אַמאָל אויך וויסען פון אַ לעבען אויף דער וועלט... און ניט נאָר איך אַליין האָב זיך אַרומגעטראָגען מיט דער מחשבה — די זעלבע האָפענונג האָט געלעבט אויך ביי פאיען אין האַרצען, און האָטש מיר האָבען דערפון ניט גערעדט קיינמאָל, נאָר פאַר אונז אַלע דריי איז דאָס געווען קלאָר, ווי דער טאָג, אַז עס וועט מוזען אַמאָל אַזוי זיין... איהר וועט אפּשר פרעגען: ווי אַזוי קאָנען זיך דאָס מענטשען פאַרשטעהן אומגערעדט? איז אַ סימן, אַז איהר קענט פּסיכאָלאָגיע, נאָר ניט קיין מענטשען... למשל, אָט וועל איך אייך מאַהלען אַ בילד, וועט איהר זעהען, ווי אַזוי מענטשען שמועסען זיך אויס פּמעט אָהן ווערטער, פאַרשטעהען זיך אויפ'ן וואונק. אָט האָט איהר אייך אַ בילד:

אַ זומער-נאַכט. דער הימעל איז פאַרשמיסען מיט ווייסע מילך-פאַסען. איך האָב געוואָלט זאָגען: די שטערען פלישטשען, פינקלען, שעמערירען. האָב איך מיך דערמאַנט, אַז אַזוי שטעהט

ערגיז געשריבען אין א ביכעל, ווייל איך ניט איבערקיינען יענעם ווערטער. איך האָב אייך שוין געזאָגט, אז איך האָב פיינט זייערע באַשרייבענישען פון דער נאטור, וואָס זענען אזוי עהנליך אויף דער נאטור, ווי איך בין עהנליך אויף א טערקישען פאטא. הכלל, ס'איז געווען א זומער-נאכט, איינע פון די זעלטענע ווארעמע, לויטערע, פּרעכטיגע נעכט, וואָס דער טריקענסטער מענטש אין דער וועלט ווערט פול מיט פאָעזיע און עס בענקט זיך איהם ערגיין אהין, ווייט, ער ווייסט אליין ניט וואהין. עס האַפט איהם אַרום פון אלע זייטען א מאָדנער שטראָם פון רוח־הקודש, און ער זינקט אין א הייליגע שטילע רוחיגקייט, און ער פארקוקט זיך אין דער טיעפער בלויער יארמעלקע, וואָס מיר רופען דאָס הימעל, און ער פיהלט, אז דער הימעל סוד'עט זיך עפּים מיט דער ערד, פיהרען א שטילען שמועס צווישען זיך, א שמועס פון אייביגקייט, פון אומד ענדליכקייט און פון דעם, וואָס מענטשען רופען גאָטהייט...

נו? וואָס וועט איהר זאָגען אויף מיין באַשרייבען די נאטור? ניט געפּעלען? בין איך אויסגעשטעלט! האָט צייט, איהר זענט נאָך ניט פארטיג. איך האָב אייך פאַרגעסען דערצעהלען פון די זשוקעס — מאָדנע, שווערע, ברוין־פאַרביגע זשוקעס, וואָס טראָגען זיך אין דער פינסטער, צעלאָזט די פליגעל, זשומען און הודען און טהוען זיך אלע מאָל א זעץ אָן וואנט אָדער אָן פענסטער, און טהוען א פאל אנידער אויף דער ערד מיט האַלב־צעלאָזטע פאַלעס און ווערען אנשוויגען. איהר זאָלט גאָר נישט האָבען קיין יסורים — זיי וועלען א ביסעל אַרומפּויען אויף דער ערד, זיך אויפהויבען, צעלאָזען די פאַלעס און וועלען זיך וויעדער דרעהען אַרום דער שיין פון דעם ליכט מיט א זשומען און מיט א הודען, און וויעדער געבען זיך א זעץ אין פענסטער אריין און א פאל אנידער אויף דער ערד... מיר זיצען אויפ'ן גאַניק, וואָס געהט אין גאָרטען אריין, אלע פיער: איך, און פאיע, און ראָזע, און פייגעלע. פייגעלע איז שוין א גרויסע; פיער יאָהר ווערט איהר ראש־חדש אלול, און רעדען רעדט זי ווי איין אַלטער. זי רעדט און פרעגט קשיות. טויזענטער

קשיות! פאר וואָס איז הימעל — הימעל, און ערד — ערד? ווען איז טאָג און ווען איז נאכט? פאר וואָס איז ביינאכט נאכט און בייטאָג טאָג? פאר וואָס רופט די מאמע די באבעניו „מאמע“, און די באבעניו רופט די מאמע ניט „מאמע“, נאָר „ראָזע“? פאר וואָס בין איך איהר א דיאדיא — א דיאדיא און ניט קיין פאפא?... באַר וואָס קוקט דער דיאדיא אויף דער באבעניו, און די באבעניו קוקט אויף דער מאמע, און פאר וואָס איז די מאמע אזוי רויט געוואָרען?... איהר פארשטעהט דאָך שוין, אַז דאָס רופט אַרויס ביי אונז אַלע דריי א געלעכטער. פרעגט פייגעלע, וואָס לאכט מען, ווערט דער געלעכטער נאָך גרעסער, און ענדיגען ענדיגט ער זיך מיט דעם, וואָס מיר קוקען זיך איבער אַלע דריי, און אַלע דריי פארשטעהען מיר זיך גאנץ גוט, וואָס דער קוק באדייט. מע דאַרף שוין ניט קיין ווערטער. ווערטער זענען איבעריג. ווערטער זענען באשאפען געוואָרען נאָר פאר פלאפלערס, ווייבער און אַדוואָקאטען. אַדער, ווי ביסמארק האָט זיך אמאָל אויסגעדריקט: ווערטער זענען אונז געגעבען געוואָרען אום צו פארמאסירען אונזערע געדאַנקען. אָט באַנעהען זיך דאָך חיות און עופות און אַלע איבעריגע באַשע-פענישען אָהן ווערטער! אָט וואַכסט דער בוים, אָט בליהט די בלום, אָט שפּראַצט א גרעזעל, האַלט זיך צו צו דער ערד, קושט זיך מיט'ן שטראַהל פון דער זון — וואו איז זייער שפּראַך? אויגען, מיין ליבער פרייז, אויגען ביי מענטשען זענען א גרויסע זאך! וואָס א מענטשענ'ס אויגען קאָנען אייך אמאָל זאָגען אין איין מינוט, וועט אייך דאָס מויל ניט אויסרעדען אין קיין טאָג! אונזער איבערקוקען זיך אין יענער נאכט מיט מיינע צוויי אלמנות איז געווען א בלעטעל, א קאפיטעל פון אונזער אַלעמענ'ס לעבענס-געשיכטע, א גאנצע פאָעמע, אויב איהר ווילט, א ליעד, א טרויעריג ליעד פון דריי פאַרלאָרענע לעבענס, פון דריי פאַרקריפּעלטע נשמות, וואָס פאַרשיידענע פאַרפלאָנטענישען האָבען ניט דערלאָזט, זיי זאָלען טרינקען פון דעם קוואַל, וואָס הייסט גליק, זיי זאָלען גע-ניסען פון דעם פאָנטאַן, וואָס הייסט ליעבע... איך האָב מיך אַרויס-

געחאפט פאר אייך מיט דעם וואָרט „ליעבע“ אומגעהערען. גלויבט מיר, אז עס עקעלט מיך! ווייסט איהר, פאר וואָס? דערפאר, ווייל אייערע שרייבערס באַנוצען שוין צו אָפט דאָס דאָזיגע הייליגע וואָרט און מאַכען פון דעם שוין צו אַ וואַכעדיגען מאַכל. דאָס וואָרט „ליעבע“, אז מע רעדט דאָס אַרויס אויף דער שפראַך פון אייערע שרייבערס, איז אַ חלול־השם. דאָס וואָרט „ליעבע“ דאַרף אַרויסגעגאָסען ווערען, ווי עס גיסט זיך אויס אַ תפלה צו גאָט, אָדער עס דאַרף זיך אויסגיסען אין אַ ליעד אָהן ווערטער, אין אַ געזאַנג פון עכטער פאַעזיע, עס מעג זיך זיין אָהן ריימען: לויפּען־קויפּען, חאַפּען־טאַפּען, יאָגען־שלאָגען, גראָזען־בלאָזען, וכדומה אַזעלכע גראַמען פון אייערע פאַעטען, וואָס אז איך לייען זיי אַמאָל, מאַהלט זיך מיר אויס, אז איך שלינג אַרבעס און פאַרבייס מיט פאַפּיער... דער משל מעג אייך ניט געפּעלען, נאָר דרעהען מיט דער נאָז באַדאַרפט איהר ניט. איך ענדיג אייך שוין די געשיכטע מיט מיין אַלמנה נומער צוויי און איך מאַך דאָס בקיצור, וואָרום איך האָב פיינט, אז מע געהניצט... זאָגט נאָר, איהר האָט אַמאָל פאַרזוכט דעם טעם, עס זאָל אייך רייסען אַ צאָהן, וואָס איהר מוזט איהם אַרויסציהען, נאָר איהר לעגט דאָס אָפּ אויף מאָרגען, פון מאָרגען אויף איבערמאָרגען, ביז איהר נעמט אייך אָן מיט האַרץ און געהט צום דאָקטאָר; איהר קומט־צו צו דער טיר, איהר לייענט־איבער אויף זיין בלעטעל: „דענטיסט אַזעלכער און אַזעלכער, נעמט־צו פון 8 ביז 1 און פון 1 ביז 8...“ חאַפט איהר אַ קוק אויפ'ן זייגער און אַ זאָג צו זיך אליין:

— פון 8 ביז 1 און פון 1 ביז 8? היינט וואָס האָב איך קיין

צייט ניט?...

און איהר קעהרט זיך אום צוריק אַהיים און איהר רייסט זיך אויף די צייהן... אָט דאָס אייגענע איז געווען מיט מיר און מיט ראָזען. אַרויסגעגאַנגען בין איך פון דער היים אַלע אין דער פריה מיט אַ פאַטיטימטען געדאַנק, אז היינט מוז דאָס געשעהן גאָר אָהן אַ יום־היריון! פריהער וועל איך איבעררעדען מיט מיין אַלמנה

נומער איינס, מיט דער מוטער הייסט עס, אזוי און אזוי... וועט זי ווערען רויטליך, אראפלאזען די אויגען און א זאג טהון: „ביי מיר האט איהר גע'פועל'ט, רעדט איבער מיט ראָזען"... וועל איך אוועקנעהן פון דער אלמנה נומער איינס צו דער אלמנה נומער צוויי און וועל איהר זאגען: „הער נאָר אויס, ראָזע, ס'איז אזוי און אזוי..." און איך האפ דאָס היטעל און קום צו געהן צו מיינע צוויי אלמנות, לויפט מיר אַקעגען פייגעלע, ווארפט זיך מיר אויף די הענט, האפט מיך ארום ביי'ם האלז, קושט מיך אין די ברילען און בעט זיך ביי מיר, אז „היינטיגען טאָג, נאָר היינטיגען טאָג, זאָל איך זאָגען דער מאמעניו און דער באבעניו, מיך וועט מען פאלגען, זי זאָל זיין פריי, ניט לערנען, ניט שפיעלען, ניט טאנצען, נאָר געהן מיט'ן דיאדיא אין זאָלאָגישען גארטען, מע האָט געבראכט, זאָגט מען, צו פיהרען אזעלכע מאלפּעס, אזעלכע מאלפּעס, וואָס מע קאָן פלאצען פאַר געלעכטער!"... נו, אדרבה, זייט א בריה און נעמט ניט דאָס קינד, און געהט ניט מיט דעם אין זאָלאָגישען גארטען אַנקוקען די נייע מאלפּעס, וואָס מע קאָן פלאצען פאַר געלעכטער?... — וואָס וועט זיין פונ'ם קינד? — וואָרטשעט די אלמנה נומער איינס.

— ער מאכט א תל פונ'ם קינד! — האלט זי אונטער די אלמנה נומער צוויי. און דער דיאדיא הערט זיי, די ביידע אלמנות, ווי דעם פאראיאָהריגען שניי, נעמט דאָס קינד און געהט מיט דעם אין גארטען זיך באַקענען מיט די נייע מאלפּעס, וואָס מע קאָן פלאצען פאַר געלעכטער — און אָט אזוי, ווי איך דערצעהל אייך, אלע מאָל א נייער תירוץ. עס געהט-אוועק א טאָג און א טאָג, א וואָך און א וואָך, א יאָהר און א יאָהר, דאָס קינד וואכסט, הויבט אָן פארשטעהן אזעלכע זאכען, וואָס מע קאָן פון זיי ניט רעדען, און עס בלייבט ביי אונז אלע דריי דער הספּם, אלץ אָהן ווערטער, אז לאָז דאָס קינד אונטערוואַפּסען שוין. אז פייגעלע זאָל אויס-וואכסען, ווערען א מענטש און אויסקלויבען זיך איהר באַשערטען, דעמאָלט ווערען אונז אויפגעפונדען די הענט, דעמאָלט רעפּאָרמירען

מיר אונזער לעבען, פיהרען-אויף א נייע שטוב. און מע בויט פלאנען, יעדער ביי זיך אין הארצען, ווי אזוי מע וועט לעבען אלע צוזאמען : דאס יונגע פאָר — פייגעלע מיט איהר באשערטען, דאָס אלטע פאָר — איך מיט ראָזען, און די אלמנה די באַבע (פאָיע) וועט געוועלטיגען איבער אונז אלעמען — דאָס וועט זיין א לעבען ! די גאנצע זאך איז נאָר : ווי דערלעבט מען שוין ? ווי דערלעבט מען שוין, אז פייגעלע זאָל אויסוואַכסען, ווערען א מענטש און אויסקלויבען זיך איהר באשערטען ? נאָר אז מע לעבט, דערלעבט מען זיך. אזוי, דאכט זיך, זאָגט דאָס שפּריכוואָרט ? איך האָב פיינט שאַפּלאַנע שפּריכווערטער. איהר האָט זיי ליעב ? זעהר שען. איך פאָרגין אייך. אַלזאָ, אז מע לעבט, דערלעבט מען זיך ! פייגעלע איז אויסגעוואַכסען, געוואָרען א מענטש און האָט אויס- געקלויבען זיך איהר באשערטען — און אָט דאָ ליגט דער הונט באַגראָבען ! אָט דאָ ערשט הויבט זיך אָן די רעכטע פּסיכאָלאָגיע, ווי איהר רופט דאָס אָן ! איהר ווייסט ? דאָס, וואָס איהר קוקט אויפ'ן זינגער, איז איבעריג. איך וועל אייך סאָי ווי סאָי היינט מעהר ניט דערצעהלען. איך דארף געהן ; מיינע אלמנות וועלען נישט וויסען וואָס איבערצוטראַכטען. איך קאָן באַשטעהן, אז אויב איהר האָט חשק אויסצוהערען די געשיכטע פון מיין „אלמנה נומער דריי“, זאָלט איהר זיך מטריח זיין צו מיר אַהיים. אַניט — ווי איהר ווילט אייך ! פאָר די פּאַלעס וועל איך אייך ניט שלעפען. איהר וועט אליין קומען... אַדיע !

עד באן אלמנה נומער צוויי.

אלמנה נומער דריי

— גוט, וואָס איהר זענט געקומען צו מיר אין אזא שעה, וואָס איך בין גראָד אין דער היים. דאָס הייסט, אין דער היים בין איך שטענדיג, נאָר פאר מיר, ניט פאר יענעם. יעדער מענטש האָט זיך זיינע געוואוינהייטען. למשל, איך בין געוואוינט, אז איך עס, זאָל מיר זיצען אַקעגען די קאַץ. אָהן דער קאַץ וועל איך ניט עסען. קיץ-קיץ-קיץ! וואָס זאָגט איהר אויף דער קאַץ? קלוג — אַ חכמה! זי וועט איך אליין ניט נעמען — עס מעג ליגען גאָלד! איהר זענט אַ מבין אויף איהר פּעל? וואָס? איהר האָט פיינט אַ קאַץ? איין איינפילדונג פונ'ם חדר! מע ווייסט די מעשיות! איהר דארפט זיך ניט פארענטפערען! ווי אזוי טרינקט איהר טיי? מיט מילך? צי אזוי? איך טרינק מיט מילך... אַ קאַטא! טפרוס! אין דער ערד אריין!... קיין זאך האָט זי אזוי ניט לייעב, ווי מילך. פוטער וועט שטעהן, וועט זי ניט טשעפען, און דערזעהט זי מילך, מוז זי טהון אַ לעק... איהר ווייסט דאָך, אז איך האַלט ניט פון הקדמות, נאָר דאָ מוז איך אייך זאָגען אַ הקדמה: איך האָב פיינט, אז מע שמייכעלט. לאַכען קאָנט איהר וויפיעל איהר ווילט, נאָר ניט שמייכלען. גער-דענקט איהר זשע אלסדינג, וואָס איך האָב אייך דערצעהלט? טאָמער האָט איהר פארגעסען — זאָגט, שעמט זיך ניט; גרעסערע פון אונז, מאַכט זיך, פארגעסען אויך אַמאָל. איך וועל אייך מוזען, האָב איך מורא, איבער'חזר'ען אין קורצען נאָך אַ מאָל און געבען אייך איין אויסצוג, אַ קיצור המעשה:

איך האָב געהאַט אַ חבר פּיני, האָט ער געהאַט אַ פּרוי פּאיע, האָבען זיי געהאַט אַ קינד ראָזע. איז מיין חבר פּיני געשטאַרבען, און פּאיע איז געבליבען איין אלמנה. און איך בין ביי איהר געווען אַ בן־בית. און זי איז מיר געווען צום האַרצען, און איך איהר אויך. נאָר רעדען האָבען מיר דערפון ניט גערעדט. געהאַלטען אין זיך. און אזוי זענען אוועק די בעסטע יאָהרען. דערווייל איז איהר טעכטערעל, ראָזע, אויסגעוואַפּסען, און איך בין געווען נאָך איהר די כּפרה. האָט זיך אונטערגעחאַפּט אַ בחור'על שאַפּיראָ, אַ גוטער בוכהאַלטער און אַ שענער שאַכשפּיעלער, און די ראָזע האָט זיך אין איהם פאַרברענט. האָב איך זיך צעקריעגט מיט דער מוטער און בין אוועק מיט דעם געדאַנק, אז ווייל איך וועל לעבען זאָל מיין פּוס דאָרט ניט זיין! און איך האָב דאָס וואָרט נישט אויסגעהאַלטען און בין באלד אויפ'ן צווייטען טאָג געקומען און בין געוואָרען דער זעלבער היימישער, וואָס פריהער, און האָב מיך פאַר־שטעלט פאַר אַ מחותן און האָב געפּראַוועט אַ חתונה צווישען דער ראָזע מיט דעם שאַפּיראָ, וואָס איז געווען דער גאַנצער בעל־הבית איבער זיינע פּרינציפּאַלענ'ס געשעפטען, גע'חתמ'עט פאַר זיי וועפּס־לען, און זיי האָבען זיך פאַרדרעהט און זענען אוועק קיין אַמעריקע און איהם האָבען זיי געלאָזט מיט די חובות. האָט ער זיך גענומען דאָס לעבען — און ראָזע איז געבליבען איין אלמנה. האָט איהר, אַלזאָ, צוויי אלמנות. און פונקט אזוי ווי איהר מוטער פּאיע, די אלמנה נומער איינס, איז געבליבען נאָך מיין חבר פּיני'ס טויט מיט אַ קליין קינד ראָזעטשקע, אזוי איז איהר טאָכטער ראָזע, די אלמנה נומער צוויי, געבליבען נאָך שאַפּיראָ'ס טויט מיט אַ קליין קינד פייגעלעלע, וועלכע איז געבאָרען געוואָרען אין דריי חדשים אַרום נאָך שאַפּיראָ'ס טויט, — און מיר אַלע דריי האָבען די פייגעלעלע לייע געהאַט דאָס חיות מיט'ן לעבען, און מיר אַלע דריי, איך און פּאיע און ראָזע, האָבען זיך אינגאַנצען איבערגעגעבען צום דאָזיגען קינד, ניט צייט געהאַט צו קלערען וועגען זיך און וועגען מיין ראָמאַן מיט דער אלמנה נומער צוויי, מיט ראָזען, וועלכער

האָט זיך דערווייל פאַרצויגנען ביז פייגעלע וועט אונטערוואַפסען און ווערען אַ מענטש. און אז פייגעלע איז אונטערגעוואַפסען און געוואָרען אַ מענטש... איך וועל אייך בעטען, אז איך דערצעהל אייך עפּיס, זאָלט איהר ניט קוקען אין קיין בוך אַרײַן, ס'איז אַ מיאוס'ע טבע, און בעסער האָרענען וואָס מע דערצעהלט אייך, וואָרום דאָ פאַנגט זיך אַן אַ נייע געשיכטע.

וואָס איהר ווילט, קאָנט איהר אויף מיר זאָגען, נאָר קיין פאַנאַטיקער, קיין עקשן בין איך קיינמאָל ניט געווען. איך בין תמיד געגאַנגען גלייך מיט דער צייט. איך בין קיינמאָל ניט אָפּ-געשטאַנען, צוריקגעצויגען, ווי אנדערע, וואָס באַקלאָגען זיך אויפ'ן נייעם דור מיט זייערע נייע אידעען.

אַנקוקען קאָן איך ניט אָט די אַלטע חכמים מיט זייער אייביגער פרעטענזיע: סטײַטש, למאי זאָל דאָס איי וועלען לעהרנען אַ הוהן? ווער איז עלטער — דאָס איי, צי די הוהן? ... בהמות וואָס איהר זענט! אדרבה, ווייל דאָס איי איז יונגער, איז דאָס בילכער! איז דאָס פעהיגער! איז דאָס קליגער! אודאי דארפֿען מיר, דער עלטערער דור, זיך גוט צוהערען, וואָס זיי, די יונגערע גענעראַציען, האָבען אונז צו זאָגען, וואָרום זיי זענען יונג, זיי זענען פריש, זיי לערנען, זיי פאָרשען, זיי זוכען, זיי געפינען, זיי טהוען-אויף. וואָס דען? אַזוי ווי איהר, פאַרשימעלטע חכמים, וואָס איהר האָט זיך אַנידערגעזעצט אויף די אַלטע ספרים און ביכער און ווילט זיך ניט ריהרען פונ'ם אָרט? ... אין פעס בין איך נאָר אויף זיי, אויף די יונגע, אויף די נייע, וואָס זיי לייקענען אונז אָפּ שוין גאָר אינ-גאַנצען, זענען אונז מבטל, מאַכען אונז צו קליינגעלט, זאָגען אויף אונז, אז מיר זענען ניט נאָר בהמות אָדער פערד — מיר זענען קיין פערד אויך ניט, מיר זענען גאָרניט! מיר עקזיסטירען ניט! מיר זענען נישטאָ! נישטאָ, און אַ סוף! ... שטעלט אייך פאָר, עס קומען-אַרײַן צו אונז, צו מיינע צוויי אַלמנות מיין איך, און ניט צו מיינע אַלמנות, נאָר צו אונזער פייגעלע, צום אייניקעל, דריי

יונגע צוציקעס; צי סטודענטלעך, צי ניט קיין סטודענטלעך — דער שווארצ־יאהר ווייסט דעם טאטען זייערען! שווארצע העמדלעך טראגנען זיי, שערען שערען זיי זיך ניט, ווער זיי זענען — זאגנען זיי ניט, שארפע צינגלעך האָבען זיי, און קארל מאַרקס איז זייער גאָט — ניט משה רבינו, נאָר גאָט, גאָט אַליין! מילא, גאָט — לאָז זיין גאָט, דאָס לעבען וועל איך מיר דערפאַר נישט נעמען! ובפרט, אז איך אַליין בין אויך ניט ווייט פונ'ם סאָציאַליסטישען אידעאַל, איך אַליין ווייס אויך, וואָס קאפיטאַל באַדייט, וואָס איז פראָלעטאַריאַט, עקאָנאָמישער קאמף, וכדומה אַזעלכע זאַכען, און אויב איהר ווילט וויסען, בין איך אַליין אויך... פרעהט זיך ניט, נישט קיין בונדיסט, חלילה, נאָר קיין הינקעדיגער שניידער אודאי נישט!

אַלזאָ, קומען זיי אַריין צו אונז אַלע טאָג, אָט די דריי פאַר-שווינדלעך, וואָס איך זאָג אײך; איינער הייסט פינקעל, דער אנדערער — באַמשטיין, דער דריטער גרוזעוויטש. און געהן געהט מען צו אונז, ווי צו זיך אַהיים, וואָרום מיינע צוויי אַלמנות, די באַבע און די מאַמע, האָבען אַ טבע, אז עס קומט־אָרײַן צו זיי אַ מענטש, ווייסען זיי ניט, וואו איהם אַוועקצוזעצען, וואָלטען איהם אַוועקגעבען די נשמה, ובפרט נאָך אַזעלכע דריי אַנטיקען, וואָס איינער פון זיי איז געוויס אַ קאַנדידאַט פאַר פייגעלען. דאָס הייסט, קאַנדידאַטען זענען זיי אַלע דריי, נאָר קיין דריי חתנים קאָן זי דאָך ניט האָבען, עס מוז דאָך זיין איינער — היינט געה טרעף, ווער דער איינער איז, אז רעדען רעדט מען נישט דערפון, חיות ניט זיכער! און פרעגען פרעגט מען אויך ניט — ביי וועמען וועט מען פרעגען? ביי דער מוטער? וואָס איז ביי זיי די מוטער? אַ יונגע פרוי מיט אַ יענע פנים, און אַ סוף! ביי דער באַבע? וואָס איז פאַר זיי די באַבע? די באַבע איז פאַר זיי נישט מעהר, ווי אַ ווירטחין, וואָס דאַרף זעהן, עס זאָל זיין עסען און טרינקען, אז זיי קומען צו געדן, און נישט נאָר עסען און טרינקען, נאָר פרעסען און זויפען... נו, און פון מיר שמועסט מען נישט, וואָרום וואָס בין איך ביי זיי?

נאך א שטוהל ביי'ם טיש, און ווייטער גאָרניט. זיי זאָלען דאָס אויסרעדען צו מיר א וואָרט! סייידען דאָס זאָל'ג-מעסטעל ביי'ם טיש, די צוקער-פּוּשקע, א שוועבעלע אַמאָל, אי דאָס — אָהן א ביטע, אָהן א „פּאַזשאַלויסטאַ“, נאָר א מאַך מיט דער האַנט איבער'ן זשילעט, ווי מע רעדט מיט א שטומען, אָדער א טראַג-אונטער צו אייך די ליפען בשעת איהר פאַררויכערט א ציגאַר — און ווייטער נישט א וואָרט! אַמאָל מאַכט זיך, זיי קומען און טרעפען מיך אליין, זעצט מען זיך אוועק אַלע דריי און מע שמועסט, אָדער מע צעלעגט זיך מיט די פיס אויף די סאָפּעס און מע שפּייט. זיי זאָלען דאָס אויסרעדען צו מיר א וואָרט, האַטש אזוי, פון איידעלקייט ווענען. גאָרניט! גלייך ווי איך בין ניטאָ! נו, און דאָס דאַרפט איהר וויסען, אז איך צו זיי וועל אודאי נישט אָנהויבען צו רעדען פריהער, איך וועל מיך ניט אונטערלעגען, ווי אַנדערע, מיט צוואַנציג טויזענט חניפּה'לעך און זיסע רעדעלעך און צוקערדיגע שמייכעלעך. עס איז נאָך נישט געבוירען געוואָרען יענער מענטש אויף דער וועלט, פאַר וועלכען איך זאָל אָנבויגען מיין קאָפּ, נישט מחמת איך בין א גדלן... און לאָמיר זאָגען — יא אַ גדלן, רופט דאָס אָן, ווי אזוי איהר ווילט, אייער מיינונג קאָנט איהר האַלטען ביי זיך! נאָר איך האָב פיינט, אז מע רעדט פון זיך. איך דערצעהל אייך פון די דריי קלאַפּערס, וואָס פאַר מינים חיות דאָס זענען. אז איך האָב מיך איינמאָל אַרויסגעחאַפּט און א פרעג געטהאָן ביי זיי, ווער פון זיי אַלע דריי שפּיעלט אין שאַך, — האָט איהר באַדאַרפט אַנקוקען פּנימ'ער! האָט איהר באַדאַרפט הערען א געלעכטער! דאַכט זיך מיר, וואָס קאָן דאָ זיין פאַר איין אומגליק, אז מען איז טאַקי א סאָציאַליסט, און מע שפּיעלט פון דעסטוועגען א שאַך אויך? קאַרל מאַרקס, נישקשע, וועט קיין פאַראַיבעל ניט האָבען! שמועסט אָבער מיט זיי — ניין! זיי אליין אַהרט מיך ניט. זיי האָב איך אין דער ערד! ברענען ברענט מיך אויף איהר, אויף אונזער פייגעלען, למאי לאַכט זי מיט זיי? פאַר וואָס זאָל ביי איהר זיין אַלסדינג, וואָס זיי זאָגען, קודש-קדשים, הייליג, גלייך ווי גאָט אליין

האָט דאָס געזאָגט אויפ'ן באַרג סיני? וואָס איז דאָס געוואָרען
 באַר אַ מין עבודה זרה ביי די היינטיגע יונגעלייט, אַ מין פאַנאַטיזם,
 אַ מין נייע חסידות — קאַרל מאַרקס איז דער רבי און מיר זענען
 זיינע חסידים? און אויסער קאַרל מאַרקס איז איין עק, אַ סוף,
 אויס וועלט? וואו איז קאַנט, וואו איז שפינאָזא, וואו איז שאַפּענר
 הויער, וואו זענען שעקספיר, היינע, געטהע, שילער, ספּענסער און
 נאך הונדערטער גרויסע מענטשען, וואָס האָבען אויך אַמאָל, כלעבען,
 געזאָגט אַ קלוג וואָרט? נישט אזוי קלוג, ווי קאַרל מאַרקס, אָבער
 קיין גאָר גרויסע נאָרישקייטען האָבען זיי דאָך אויך ניט געזאָגט!
 איך בין, דאָרף איך אייך זאָגען, פון די, וואָס לאָזען זיך ניט שפּייען
 אין דער קאַשע און האָבען פיינט, אז יענער פאַררייסט די נאָז, און
 דערפאַר האָב איך ליעב צו טהון אַמאָל יענעם אויף צו-לעכעם.
 דו זאָגסט אזוי, זאָג איך אזוי. דו זאָגסט גאָר אזוי, זאָג איך דוקא
 אזוי — און טהו מיר עפּים! איך האָב דערהערט איינמאָל פון
 זיי אַ שמועס, אז גראַף טאָלסטאָי איז גאָרנישט. איך בין ניט פון
 גראַף טאָלסטאָי'ס חסידים, איך זאָל איהם פאַרגעטערען מיט זיין
 פּילאָזאָפּיע און מיט זיין נייער תורה פון יעזום פריסטום, וואָס
 ער מאַכט פון איהם דאָס, וואָס ער איז קיינמאָל ניט געווען; נאָר
 אַלס קינסטלער שטעהט ביי מיר טאָלסטאָי ניט נידעריגער פון
 יעקספיר. אי, טאָמער זענט איהר מיט מיר ניט מסכים, עס איך
 מיר ניט אָפּ דאָס האַרץ. איהר ווייסט דאָך שוין מיין טבע... ברענג
 איך דאָך צו טראָגען אויף צו-לעכעם טאָלסטאָי'ס אַ בוך און געב
 דאָס פייגעלען, זי זאָל האָבען וואָס צו לייענען. האָט איהר באַ-
 דאָרפט זעהען, מיט וואָס פאַר אַ גרימאַסע מיין פייגעלע האָט גע-
 געבען אַ יטטיס-זאָוועק דעם גראַף טאָלסטאָי! וואָס איז? ניט
 פינקעל, ניט באַמשטיין, ניט גרוזעוויטש האַלטען פון טאָלסטאָי.
 בין איך יטוין מסתמא ארויס פון די פּלים (אז מע דאָרף, קאָן
 איך זיין אַ ייִיגענץ אויך!) און האָב זיי געמאַכט אַלע דריי מיט
 דער בלאָטע גלייך! איך האָב זיי געזאָגט, אז קאַרל מאַרקס איז
 אַ טעאָריע, און אַ טעאָריע בייט זיך: היינט אזא טעאָריע, מאָרגען

אז טעאָריע; און גראַף טאַלסטאָי איז אַ גרויסער קינסטלער — און קונסט בלייבט אייביג.

נו-נו! האָט איהר באַדארפט זעהען, ווי מענטשען האָבען זיך עס אַ ביסעל צעפלאַקערט! דעם סאַדעגורער צדיק ווען איהר זאָלט זאָטשעפען, וואָלטען זיינע חסידים ניט באַדארפט אזוי פיערען אויף אייך!...

וואָס טויג אייך, ווען עס מישען זיך ניט אַריין מיינע צוויי אלמנות, וואָלט געקאָנט אַרויס צווישען אונז אַ מיאוס'ער סקאַנדאַל! איך האָב אָבער אַרויסגעזעהן נאָכדעם, אז איך בין געווען אַ נאַר, וואָרום סוף-כל-סוף האָב איך דאָך געמוזט זיי איבערבעטען. וויסט איהר, פאַר וואָס? ווייל פייגעלע האָט אזוי געוואָלט! און אז פייגעלע וויל אזוי, דאַרף זיין אזוי, און לאָז זי מיר זאָגען היינטיגען טאָג, ל'משל, אז זי וויל, איך זאָל די שטוב איבערטראָגען אויף איין אַנדער אָרט, איז עפּים אַ תירוץ?

נישט נאָר באַצויבערט האָט מיך אָט דאָס מיידעל, נאָר גאַנץ איינפאַך פאַרקנעכטעט, מיין אייגענעם ווילען האָט זי געטוירט און האָט געמאַכט מיך פאַר אַ שקלאָף, פאַר איין אויטאָמאַט... נישט נאָר מיך — אונז אלעמען האָט זי פאַרדרעהט דעם קאָפּ מיט דעם שענעם שידוך, וואָס זי האָט געטהאָן — גרוזעוויטש איז געווען איהר פאַשערטער, אַ כעמיקער פון דריטען קורס, אַ בחור'על — קיין מעשה ניט, דאָס הייסט, ניט קיין אי-אי-אי — גאָרנישט! פאַרהאַן אַ סך ערגערע! ער איז געווען, ערשטענס, „אַ טאַטענ'ס אַ קינד“. דאָס איז אַ גרויסע זאַך. איהר מעגט אייך זאָגען וואָס איהר ווילט, דאָס שפיעלט אַ ראָלע. חאַפט אייך נישט, איך זאָג נישט קיין יחוס. איך זאָג נאָך, אז דער שורש האָט אויך אַ שטיקעל ווערטה; זייט איהר פון אַ גראָבען שורש, מעגט איהר זיין גע-בילדעט, ווי גאָט אליין, בלייבט איהר אַלץ אַ גראָבער יונג. פון די איבעריגע מעלות זיינע רעד איך נישט. די חברה, מוז מען זאָגען דעם אמת, כל זמן זיי האָלטען זיך אין דער מראה, זענען זיי עהרליך און פיין און נאָבעל; קוים אָבער חאַפען זיי זיך אַרויס אויף דער

וועלט פאר זיך און ווערען „געוועזענע“ — זאל אייך גאט היטען. טויזענט מאל ערגער פון א געוועהנליכען בשר-רודם. וואָרום א געוועהנליכער בשר-רודם, אז ער וועט אייך אָפּדרעהען דעם קאָפּ, וועט ער זיך באַהאַלטען, און א „געוועזענער“, אז ער וועט אייך באַשווינדלען, וועט ער אייך אויפווייזען על-פּי חסידה, אז א שווינדלער זענט איהר, ניט ער... נאָר למאי זאָלען מיר פאַרלירען צייט אויף פּוסטע פּילאָזאָפּיע? אונזער פיינעלע איז געוואָרען מאַדאָם גרוזעוויטש צו זיעבעצעהן יאָהר, און איך וועל אייך ניט דולען מיט קיין לאַנגע ספורים, וואָס פאַר א חתונה דאָס איז געווען, ווער האָט די חתונה געפּראָוועט, וועמען האָט דאָס געקאָסט געלט, און וואָס פאַר א גדולה עס איז געווען ביי די אלמנות אין שטוב. די מוטער ראָזע האָט דערלעבט פיהרען צו דער חופּה איהר טרייסט, די באַבע פאיע האָט דערלעבט א נחת — חתונה געמאַכט איין אייניקעל. און איך, טפּש? וואָס איז מיט מיר געווען די שמחה אזוי גרויס? די מיזינקע אויסגעגעבען?... מאַהלט אייך, די שמחה האָט לאַנג געדויערט — פון אסתר-הענית ביז פורים! מע האָט אונזער גרוזעוויטשען אויפ'ן דריטען טאָג נאָך דער חופּה געבעטען אין חדר אַרײַן גאָר פאַר א קלייניגקייט: מע האָט געפונען א גאַנצען אוצר פון באַמבעס און פון דינאַמיט, און אזוי ווי דער בחור איז געווען א כעמיקער, און א באַריהמטער כעמיקער דערצו, איז געפאַלען אויף איהם דער חשר, און אגב האָט מען געפונען א פאַר בריוולעך פון איהם, און וואָס טויג אייך גרויס, מע האָט איהם צוגענומען און אוועקגעפיהרט...

און דאָ האָט זיך אָנגעהויבען פאַר מיר א שטיקעל אַרבייט, א לויפּעניש, א דרעהעניש, א שמירעניש, א דולעניש — געכטיגע טעג! האַפט מען זיך אַרײַן, און נאָך פאַר אזא מיאוס'ער מעשה — איז זייט געזונט און שרייבט בריוולעך! היינט צוזעהן דעם צער פון דעם יונגען צווייגעלע, משטיינס געזאָגט, פון זיעבעצעהן יאָהר! און די יסורים פון דער מוטער ראָזע! און פון דער באַבע פאיע! א גאָט'ס שטראַף. איין אויסגאָס האָט זיך גענומען אויף דער שטוב!

היינט דארפט איהר וויסען, אז די געשעפטען זענען אויך נישט
פויגעלדיג, אין קעישענע האָט אָנגעהויבען טאָגען, איך האָב אָנ-
געהויבען פּלוטעווען, מאַכען שווינדעל, פאַרזעצט מיינע הייזער,
אונטערגעשמאָלצען די קאַסע; אויסגעגאָנגען דאָס געלט אויך,
האָב איך פאַרקויפט אַ פּאַר קלייטלעך פון מיינע מאַיאָנטקעס...
איך דערזעהל אייך ניט קיין חריפות פון זיך און שטעל מיך פאַר
אייך ניט אויס! איך וויל אייך נאָר איבערגעבען אַ כאַראַקטער-
ריסטיק פון מיינע אַלמנות, זיי זאָלען זיך דאָס אינטערעסירען אויף
אַט אזוי פיעל, פון וואַנען מע לעבט, פון וואָס מע לעבט און מיט
וואָס וועט מען לעבען ווייטער? גאָרנישט, ס'איז ניט זייער עסק!
איך דארף זאָרגען פאַר אלץ. איך דארף טראָגען אלץ אויפ'ן קאָפּ.
איך דארף קריכען אין דער ערד אַריין! ווער הייסט מיר? איך
ווייס, ווער עס הייסט מיר? עס הייסט זיך אַליין! איך וואָלט
וועלען זעהען אייך אויף מיין אָרט אין אזא מיין לאַגע צווישען
מענטשען, וואָס איהר ווייסט ניט, ווער פון זיי איז מעהר ברייאַנט!
איהר קאָנט אויף זיי קיינמאָל ניט האָבען קיין פאַראיבעל, קיינמאָל
ניט טראָגען קיין שנאה, קיין פאַרדראָס; און טאָמער מאַכט זיך
אַמאָל יאָ עפּיס, עס פאַרקלויבט זיך אַ רוח אין האַרצען און איהר
געהט אוועק אַהיים איין אָנגעשטויסענער, — איז גענוג, איהר
זאָלט קומען צו געהן און באַגעגענען זיך מיט זייער בליק, הערען
פון זיי דאָס ערשטע וואָרט, — געהט אלץ אוועק מיט'ן ווינט און
מיט'ן רויך, און איהר פאַרגעסט אין איין אויגענבליק, צי איהר
האָט ווען עפּיס געהאַט קעגען זיי, און איהר זענט גרייט פאַר זיי
צו קריכען אין דער ערד אַריין. אַט אזעלכע מינים באַשעפענישען
זענען דאָס. נו, געהט טהוט עפּיס! און ווער שמועסט, אַט די
פייגעלע? דאָס איז גאָר איין אָנשיקעניש פון זיין ליכענען נאָמען!
עס איז גענוג, זי זאָל געבען איין קוק אויף אייך מיט איהרע שענע,
טיעפע קירצזיכטיגע אויגען — זאָלט איהר שוין אייננעמען אַ
מיתה משונה! האָט קיין פאַראיבעל ניט, איך זאָג עס ניט אייך,
איך זאָג עס מיר אַליין, וואָדום זי האָט מיך גאָר משוגע געמאַכט

מיט איהר חתונה האָבען פאר אַט דעם גרוזעוויטשען, מישא האָט
 ער געהייסען, — און ס'איז געוואָרען פול די שטוב מיט מישא!
 קיינער דארף ניט עסען, קיינער דארף ניט שלאָפֿען, קיינער דארף
 ניט לעבען. וואָס איז? מישא! מע האָט צוגענומען מישאן!
 מע האָט איינגעזעצט מישאן! מע וועט משפּט'ען מישאן! מע
 דארף ראטעווען מישאן! קאלטע פריפארקעס — מע לאָזט ניט
 צו! נישט מיך, נישט זי, נישט קיינעם! איך האָב געזעהען, אז
 דאָ שמעקט מיט „המצא מנוחה“, אז די גרינגסטע שטראָף, אויב
 ער וועט זיין אַ מוצלח, קאָן איהם אַריינפליהען אין די אייביגע
 קאטאָרגע, אז ניט, איז הענגען!... איך זעה, אייך איז ניט גוט
 דאָ צו זיצען, זעצט זיך אוועק אַט דאָ, צום פענסטער; און אפשר
 האָב איך מיך אייך אַ ביסעל צוגעגעסען, איז אָהן איין אומגליק.
 איך טראָג איבער מעהר פון אייך. אייך איז גאָרניט; איהר וועט
 זיך אויסהערען די מעשה (איך ענדיג זי אייך שוין) און וועט זיך
 געהן אהיים, און ביי מיר איז דאָס אַ באַמבע אויף אייביג!

וואו זשע האַלטען מיר? ביי הענגען... וואהרשיינליך, האָט
 איהר ניט איין מאָל געלעזען אויף די בלעטער, אז היינט האָט מען
 געהאנגען דאָרט און דאָרט צוויי מענטשען, נעכטען האָט מען
 געהאנגען דאָרט און דאָרט דריי מענטשען (הענגען מענטשען און
 קוילען היינער איז היינט געוואָרען אַלץ איין נייעס). און איהר
 בשעת'מעשה וואָס טהוט? אָדער איהר זיצט און וויענט זיך און
 רויבערט זיך אַ געשמאקען האוואַנער ציגאַר, אָדער איהר טרינקט
 גאָר בעת-מעשה אַ גוטע גלאָז קאווע מיט פרישע זעמעלעך מיט
 פוטער. אי, דאָרטען הענגט אַ מענטש, עס וואַרפט זיך און עס
 צאפֿעלט זיך אין די לעצטע סעקונדען פון זיין אַגאָניע אייערער אַ
 באַקאַנטער, איין אייגענער, אַ היימישער, וואָס איהר האָט איהם
 ניט לאנג געזעהען פול מיט לעבען, אזוי ווי איהר אַצינד? אי,
 דאָרטען ליגט נאָך אַ וואַרעמער גוף, וואָס תּלִינִים האָבען מיט
 נוואַלד אַרויסגעריסען פון איהם די נשמה? אי, דאָרטען מוטשעט
 זיך אַ מענטש, ער וואַלט וועלען וואָס גיכער שטארבען, נאָר עס

שטארבט זיך ניט, וואָרום דער תּלִין האָט ניט גוט אויפגעצויגען דעם שטריק, אָדער ער האָט זיך גאָר אָפּגעריסען און אַראָפּגעפּאַלען צווישען טוידט און לעבען, און ער בעט זיך נעבאָך ביי די הינד ריכטער מיט אַ קוק פון זיינע האַלב־אַפּגעשטאַרבענע אויגען, מע זאָל איהם טהון זיין רעכט וואָס גיכער? ... וואָס? איחר קאָנט ניט ליידען, אַז מע רעדט דערפון? איחר זענט אַ מפונק? איך בין אַזאַ מפונק, ווי איהר. און שטעלט אייך פאַר, אַז איך בין אַליין געקראָכען אומעטוט, געוואוסט די מינוט, די רגע, וואָס מע וועט איהם הינריכטען, און געלייענט נאָכדעם אין די צייטונגען די באַשרייבונג, ווי אַזוי איינער פון די דריי (געהאַנגען האָט מען זיי אַלע דריי) האָט זיך לאַנג געראַנגעלט מיט'ן טוידט, מחמת ער איז געווען אַ שווערער (דאָס איז געווען באַמשטיין), האָט מען איהם צוויי מאָל געמוזט הענגען... אַזוי האָט מען געשריבען נאָכדעם אין די צייטונגען, און מיר האָבען עס געלייענט, דאָס הייסט, ניט מיר אַלע, געלייענט האָבען דאָס גאָר איך און ראָזע: פון דער באַבע מיט'ן אייניקעל האָבען מיר די בלעטער באַהאַלטען — און אַזוי האָט זיך די שטוב באַרייכט מיט גאָר אַ יונגער אַלמנה, אַלמנה נומער דריי! ... און אַ טרויער האָט זיך געלעגט אויף דער שטוב, אַ שטילער, אַ טוידטער טרויער, אַזאַ טרויער, וואָס עס עקזיסטירט ניט פאַר איהם ניט קיין פאַרב, ניט קיין ווערטער; אַזאַ טרויער, וואָס באַשרייבען איהם טאָר מען ניט, וואָרום באַשרייבען איהם הייסט פּראָפּאגירען; אַזאַ טרויער, וואָס ווען אַ שרייבער פון אייערע שרייבערס ריהרט זיך צו צו דעם, וואָלט איך איהם איבער־געבראַכען די פינגער! ... אַזאַ טרויער, וואָס מע דאַרף ניט, מע קאָן ניט און מע טאָר ניט פון איהם רעדען... אַלץ לעבט גאָר אין דער פאַרגאַנגענהייט, אין די עראינערונגען. דריי אַלמנות — דריי לעבענס. נישט קיין גאַנצע לעבענס, גאָר האַלבע לעבענס, און נישט קיין האַלבע אויך, גאָר שטיקלעך לעבענס, אָנפאַנגען פון לעבען. אימליכס פון די דריי לעבענס האָט זיך אָנגעהויבען אַזוי גוט, אַזוי פּאַעטיש, אַ שיין געטהאָן אויף אַ מינוט — און פאַר־

שוואונדען! ... פון מיר רעד איך נישט. איך בין נישטאָ. דאָס הייסט, געהן געהן איך אַהין אלע טאָג, זיך-אויס מיט זיי גאַנצע נעכט, רעדען פון אַמאָליגע גליקליכע טעג, דערמאָנען זאָכען מיט מעשיות מיט געשיכטען פון מיין טייערען פריינט פיני, פון דעם נומען עהרליכען שאַפיראָ, פונ'ם העלד מישאַ גרוזעוויטש, וואָס די צייטונגען האָבען נאָכדעם אויף איהם געשריבען, אַז אין זיין פאך, כעמיע, איז ער געווען אַ זשעני... און אוועקגעהן געהן איך אוועק פון דאָרט אלע מאָל מיט אַ צעוועהטיגט האַרץ, מיט אַ פאַרדראָס, און איך פּרעגן מיך אליין: פאַר וואָס האָב איך פאַרשפּיעלט מיין לעבען אזוי נאַריש? וואו הויבט זיך אָן מיין ערשטער פעהלער און ווען וועט זיין דער לעצטער? אַז לייעב האָב איך זיי אלע דריי, און טייער זענען זיי מיר אלע דריי, און יעדע פון די דריי האָט געקאָנט זיין מיינע, און אפשר נאָך איצט אויך... און איטליכער פון די דריי בין איך אי לייעב, אי איבעריג, אי נויטיג, אי אָנגעוואָרפּען. און לאָס איך איין טאָג ניט קומען, טהוט זיך חושך, און לאָס איך זיצען איין איבעריגע האַלבע שעה, זענען זיי מיך משלח, פשוט הייסען מיר נעמען דעם וועג. טהוען נישט פון דאָנען אַהין, זיי זאָלען מיך ניט פּרעגען. לאָס איך זיי עפּים פיר האַלטען, זאָגען זיי, אַז איך האָב לייעב אומעטום זיך אַריינמישען, — ווער איך אין פעס און לויף-אוועק און פאַרשליסן מיך מיט דער קאַץ און זאָג אָן דער דיענסט, אַז טאָמער וועט מען צו מיר קלינגען, זאָל זי זאָגען, אַז איך בין ניטאָ, אַז איך בין אוועקגעפאַהרען, און נעם מיך צו מיין טאָגעבוך. איך פיהר אַ טאָגעבוך שוין זעפס-און-דרייסיג יאָהר, איין אינטערעסאַנטעס בוך; איהר קאָנט שוין זיכער זיין! פאַר מיר אליין פיהר איך דאָס בוך, נישט פאַר קיינעם. אזוי לאַנג קרענקט די ליטעראַטור אייערע, ווי לאַנג זי איז ווערטה צו האָבען אַזא בוך, ווי מיין טאָגעבוך! אייך, קאָן זיין, וועל איך דאָס אַמאָל ווייזען, קיין אנדערען — פאַר קיין געלט נישט... און וואָס טויג אייך, עס געהט ניט אוועק קיין האַלבע שעה, קלאַפט מען מיר אָן אַן טיר. „ווער איז עס?“ — „דאָס מיינעל פון די אלמנות איז

געקומען אייך רופען צום מיטאג. וואָס זאָל מען איהר זאָגען? —
„זאָגט, אז איך קום באלד צו געהן“.

נו? וואָס וועט איהר עפּים איצטער זאָגען, מיין ליעבער
פּרייז? וואָס הערט זיך עפּים מיט אייער פּסיכאָלאָגיע? ... איהר
חאָפט זיך געהן? קומט, איך געה אויך מיט אייך. איך דאַרף
זיין ביי מיינע דריי אַלמנות. איין מאָמענט נאָר, איך וועל אָנ-
זאָגען, מע זאָל דאָ געבען דער קאַז עסען, וואָרום איך קאָן מיך דאַרט
פאַרויצען ביז טאָג אויך אַמאָל. מיר שפּיעלען אין „יעראַלאָש“,
אַמאָל אין פּרעפּעראַנס. אין געלט שפּיעלען מיר. און איהר זאָלט
זעהען, ווי יעדער וויל געווינען! און אז מע מאַכט אַ שלעכטען
גאַנג, לעגט מען נישט קיין פּבוד, ניט זיי אויף מיר, נישט איך אויף
זיי. ביי מיר, אז עמיצער מאַכט אַ שלעכטען גאַנג אין קאַרטען, בין
איך קאַפּאַפּעל יענעם דורס זיין, צערייסען! וואָס באַדייט, לַמשלָ,
אייער שמייכעל? איך ווייס, גלויבט מיר, וואָס איהר טראַכט
אַצינד. איך קען אייך דורך און דורך, און לאָך פון אייער באַבע!
איהר טראַכט אַצינד אויף מיר: „איין אַלטער בחור, אַ בעל-
כעס“...

ער פאַן אַלע דריי אַלמנות.

פון דער ריווערא

געשרייען אין יאָהר 1909.

פון דער ריווערא

— וואָס איז אַזעלכעס „ריווערא“ — יאָלט איהר מיך נישט
פרעגען. אזוי ווי איך האָב פון דעם קיינמאָל נישט געוואוסט, אזוי
זאָלט איהר דערפון נישט וויסען. און הלואי וואָלט איך אויך
דערפון נישט געוואוסט. קורץ, איהר ווילט וויסען, וואָס הייסט
„ריווערא“? וועל איך אייך זאָגען אין דריי ווערטער: „זשיד,
דאוואי הראשי!“ ריווערא — דאָס איז אַזא מין ערטעל אין
איטאליע, וואָס דאָקטוירים האָבען אויסגעטראַכט צו פרעסען געלט
ביי'ם עולם. דער הימעל איז דאָרטען שטענדיג לויטער. דער
אייגענער הימעל, וואָס ביי אונז. די זון אויך די אייגענע. נאָר
דער ים דעקוטשעט — ספנות! ער ווארפט זיך, ער רוישט, דולט
א ספאָדיק — און איהר האָלט אין איין צאָהלען געלט. פאַר וואָס
געלט? פאַר גאָרנישט. גאָלע גאָרנישט. אָט דערפאַר אָ, וואָס
דו ביזט אַ בהמה און האָסט זיך געלאָזט איינרעדען „ריווערא“ —
צאָהל געלט. און איהר צאָהלט. וואָרום, אַדרבה, זייט אַ בריה
און צאָהלט נישט! איהר מיינט, מע קריעגט זיך מיט אייך?
זידלעריי? בזיונות? חלילה! דוקא מיט גוטען. קושענדיג
נעמט מען צו ביי אייך די נשמה. איין מעלה האָט זי יא, די דאָזיגע
„ריווערא“ — דעם אמת קאָן מען נישט אַפלייקענען — ס'איז דאָרט
וואַרעם. און אז ס'איז וואַרעם, זאָגט מען, הוסט זיך ווינציגער.
און וואַרעם איז דאָרט שטענדיג, אַ גאנץ קיילעכיג יאָהר. סאי
זומער, סאי ווינטער. איהר מיינט, וואָס איז דער שכל? אַ

פראָסטער שכל: די זון וואָרעמט, איז וואָרעם. בכּן, איז וואָס?
 אז מע הייצט גוט אויס, איז ביי אונז אויך ניט קאַלט. זאָגען זיי
 אָבער — „לופט“. אמת, די לופט איז ניט קיין שלעכטע לופט.
 סע שמעקט ניט שלעכט. ווי מיט בשמים. ניט די לופט שמעקט,
 די מאַראַנצען שמעקען. עס וואַכסען דאָרט מאַראַנצען. ווייס איך
 ניט, צי מע דאַרף פאַהרען צוליב דעם אַזש אַהין. לופט איז,
 דאכט זיך, פאַרהאַן אומעטום. און מאַראַנצען קאָן מען קויפּען ביי
 אונז אויך. זאָגען אָבער די דאָקטוירים, אַז לופט צו לופט איז ניט
 גלייך. די לופט, זאָגען זיי, וואָס שמעקט מיט בשמים, היילט.
 אזוי זאָגען זיי, די דאָקטוירים הייסט עס. נאָר מאַלע וואָס דאָס
 טוירים זאָגען! למאי זיי זאָגען, אַז דער ים, וואָס אויף דער
 „ריווערא“, ציהט אַרויס אַלע שלאַפּקייטען? איך וועל אייך ניט
 זאָגען, אפשר ציהט ער ביי עמיצען אַרויס שלאַפּקייטען. ביי מיר
 ווייס איך, אַז ער האָט אַרויסגעצויגען וואו איך האָב געהאַט ערגיץ
 אַ גראַשען, אָט דער דאָזיגער ים! און ניט אזוי דער ים, ווי די
 דאָקטוירים. מיר האָט גאָט צוגעשיקט אויף דער „ריווערא“ אַ
 דאָסטער, וואָס זאָל איך אייך זאָגען? — נו-נו! דאָס הייסט,
 אזוי איז ער אפילו אַ גאַנץ ליכעליכער מענטש, דוקא אַ איד, און
 נאָך וואָסער אַ איד! רעדט אידיש, ווי איך מיט אייך, און אזוי
 זיס, אזוי קוגעלדיג, שטרודעלדיג, צימעסדיג — גאָר אַ מחיה. נאָר
 געלט קאָן עס צאפּען, אוי צאפּט דאָס! מאַהלט אייך, וואָס ביי
 מיר וועט מען שוין אָנצאפּען! געטראָפּען דעם אָרט! איך האָב
 מיך מיישב געווען, הערט איהר, און האָב מיך געלאָזט פיהרען ביז
 דער לעצטער מינוט. איך האָב פאַלד אַרויסגעזעהען, מיט וועמען
 איך האָב צו טהון. נאָר איך האָב מיך געמאַכט ניט-וויסענדיג.
 ווילסט צאפּען — צאפּ. תחילת הערט ער מיך אויס, פרעגט מיך
 אויס, טאפּט מיך אויס מיט העמערלעך און מיט קלעפּערלעך, מיט
 טרייבלעך און מיט רעהרלעך, און הייסט מיר קומען מאַרגען.
 פרעג איך איהם: „האָט קיין פאַראיבעל ניט, הערר דאָסטער,
 איך ווייס ניט די היגע מנהגים; וואָס קומט אייך פאַר'ן ווייט?“

קוקט ער אויף מיר דורך די ברילען, האלט די הענט אין די קעשענעם און מאכט צו מיר: „דאס וועט זיין שפעטער“. טראכט איך מיר: „גע'פועל'ט. ווילסט שפעטער, איז שפעטער"... איך קום צו געהן מאַרגען — וויעדער אַ מאָל דאָס אייגענע: אויסגעהערט, אויסגעפרעגט, אויסגעטאַפט און אויסגעקלאָפט — הייסט ער מיר קומען איבערמאָרגען, וועט ער מיר אַריינשפּריצען. פרעג איך איהם: „האָט קיין פאַראיבעל נישט, הערר דאָקטער, וואָס קומט אייך?" זאָגט ער: „שפעטער". שפעטער, איז שפעטער. קום איך צו געהן איבערמאָרגען, שפּריצט ער מיר אַריין און הייסט מיר קומען מאָרגען, וועט ער מיר מאַכען מאַסאַזש. קום איך צו געהן מאָרגען, ער זאָל מיר מאַכען מאַסאַזש, מאַכט ער מיר מאַסאַזש, דאָס הייסט, ער רייבט מיר איין דאָס נעכטיגע אַריינשפּריצעכטס, אזוי דאָרף מען פאַרשטעהן, און הייסט מיר קומען מאָרגען, וועט ער מיר וויעדער אַ מאָל אַריינשפּריצען. פרעג איך איהם: „וואָס קומט אייך?" זאָגט ער: „שפעטער". שפעטער, איז שפעטער. אלע מאָל די אייגענע חכמה, אַ טאָג איבער אַ טאָג: איין טאָג אַריינ גע'שפּריצט, דעם אנדערען טאָג איינגעריבען דאָס אַריינשפּריצעכטס. איז מיר פאַלד נישט געפּעלען דער שווינדעל. ממהנפשך, ווילסטו דו מיך שמייסען מיט צוויי ריטער — שמייס. צו וואָס דאַרפסטו דו נאָך ציהען? וואו שטעהט דאָס, אז אויף אַריינשפּריצען דאָרף מען אַ באַזונדערען טאָג און אויף איינרייבען דאָס אַריינשפּריצעכטס וויעדער אַ באַזונדערען טאָג? דאכט זיך מיר, אז ס'איז גלייכער ביידע זאכען אינאיינעם. דער שכל איז דאך מתחייב: אָט האָב איך דיר אַריינגעשפּריצט, אָט האָב איך דיר עס איינגעריבען. אלא וואָס דען? צערעמאַניע? דאַרפן מיר לערנען דעם פשט, אז דו ווילסט צאפּען? צאפּ! אי, אפשר צאפּט זיך גאָר נישט? טאָמער איז נישטאָ פון וואַנען? דו קענסט מיך? דו ווייסט מיך? ביזט געווען ביי מיר אין קייטענע? האָסט געצעהלט מיין געלט?... כך הוה. ס'איז אוועקגעגאנגען אַ חודש, שיקט ער מיר אַריין דורך דער פּאָסט אַ רעכענונג. איז מיר פינסטער געוואָרען אין די

אויגען. פאר יעדען אריינשפריצעכטס הייסט ער זיך באצאָהלען
זעהן פראַנקען — דאָרט צאָפט מען געלט אויף די פראַנקען —
און פאר יעדען איינרייבען דאָס אריינשפריצעכטס — פינף פראַנק-
קען. נישקשה פון א רעכענונג! פון אזא מין קוראציע קאָן מען
טאָקי געהן אין גאָלד! האָב איך מיך מיישב געווען — וואָס טהוט
מען? זיך דינגען מיט איהם? דאָס וועל איך צייט האָבען
שפעטער. אז מאַנען מאַנט ער ניט, דער חכם, היינט צו וואָס זאָל
איך מיך חאַפען? געה איך צו איהם, ווי איך בין געגאנגען, א טאָג
איבער א טאָג, און ער שפריצט. איך געה, און ער שפריצט. און
אַט אזוי איז אוועק דער ווינטער. אַקאָרשט ווי מע זעהט ניט, איז
פורים. צייט קלערען מכת פאָהרען אַהיים. ובפרט, אז אין געזונט,
דאנק גאָט, פיהל איך מיך אויך נישקשה'דיג, גאנץ נישקשה'דיג.
מע קאָן זאָגען — למאי זאָל איך לייקענען? — הלאוי ווייטער ניט
ערגער; בעסער האָט קיין שיעור ניט. דאָרף מען, הייסט עס,
אפנים, זיך אָפגעזעגענען מיט'ן קלוגען דאָקטער און פאָהרען אַהיים!
קום איך צו געהן צום דאָקטער: „אזוי און אזוי, הערר דאָקטער,
איך פאָהר אַהיים“. זאָגט ער: „געזונטערהייט“. זאָג איך:
„נו? און מכת דער רעכענונג? מע דאָרף דאָך צעצאָהלען זיך
מיט אייך אויך, צי ניין?“ ... קוקט ער אויף מיר דורך די ברילען,
האַלט די הענט אין די קעשענעס און מאַכט צו מיר: „נו?“ ווי
איינער רעדט: אין וועמען איז דען די מניעה? רוף איך מיך אָן
צו איהם: „האָט קיין פאָראיבעל ניט, הערר דאָקטער. איידער
מיר וועלען זיך מיט אייך צערעכענען, וואָלט איך אויך דערצעהלען
פריהער א מעשה, אויב איהר האָט צייט“ ... מאַכט ער צו מיר:
„קיין צייט האָב איך ניט, נאָר אויב נישט קיין לאַנגע, דערצעהלט“.
זעץ איך מיך אוועק און דערצעהל איהם די מעשה:
„ווי איהר זעהט מיך, זאָג איך, בין איך א איד, דאנק גאָט,
אזוי זיך. און קינדער, דאנק גאָט, האָב איך אויך, פינף זאָלען
געזונט זיין. פינף זיהן. זענען פיער פון זיי דוקא וואוילע קינדער,
געראַטענע, נאָר איינער, ניט פאר אייך געדאַכט, — א דער רוח

ווייסט וואָס. נישט געוואָלט לערנען — א נישט א לעק. א שלעכט
 קינד. גע'הרג'עט, גע'ממית'ט, געוואָלט ארויסשלאַגען דעם עקשן —
 איז ניט מיט גוטען, ניט מיט בייזען. א שלעכט קינד. וואָס טהוט
 מען? זאָגט צו מיר מיינע: „מאָך איהם פאַר א בעל-מלאכה.“
 „א בעל-מלאכה? משוגע מיינע שונאים!“ „וואָס זשע! אז דו
 וועסט איהם דער'הרג'ענען, וועט זיין בעסער?“ אהין-אָהער, איך
 זעה — זי איז גערעכט. געה איך און געב איהם אָפּ צו א בעל-
 מלאכה, צום בעסטען שניידער, און באַדינג מיך מיט איהם אויף
 דריי יאָהר פאַר דריי הונדערטער: „נאָט איך איהם, דעם תכשיט,
 און מאַכט מיר איהם פאַר א בעל-מלאכה.“... און כ'האָב מיך צע-
 שריבען, מיט'ן דאָזיגען שניידער, בפירוש, אז אין א משך פון דריי
 יאָהר דאַרף ער איהם מאַכען פאַר א פארטיגען בעל-מלאכה, און
 איך דאַרף איהם איינצאָהלען דערפאַר דריי הונדערטער. אוועק-
 געגאַנגען דאָס ערשטע יאָהר — מיין שניידער איז געקומען, אָפּ-
 גענומען דעם ערשטען הונדערטער, זיך צעשריבען. פיין. אוועק-
 געגאַנגען דאָס אנדערע יאָהר — מיין שניידער איז געקומען, אָפּ-
 גענומען דעם אנדערען הונדערטער, זיך צעשריבען. פיין. אוועק-
 געגאַנגען דאָס דריטע יאָהר — מיין שניידער איז ניטאָ. איך וואָרט
 א וואָך. איך וואָרט צוויי — ניטאָ. וואָס איז די מעשה? געה
 איך אוועק צו מיין שניידער: „רב חייט, פאַר וואָס זענט איהר
 נישט געקומען, זאָג איך, נאָכ'ן דריטען הונדערטער?“ מאַכט ער
 צו מיר: „עס קומט מיר ניט.“ „וואָס איז דער שכל?“ „דער
 שכל, זאָגט ער, איז א פראַסטער שכל. אונזער שניידעריי, זאָגט
 ער, באַשטעהט פון דריי פונקטען: א שניידער, זאָגט ער, דאַרף
 קאָנען, ערשטענס, די מלאכה. צווייטענס, דאַרף
 ער, זאָגט ער, קאָנען אַרונטערנעמען אַמאָל א שטיקעל יתור, אז
 עס בלייבט איבער. ווילט איהר דאָס, זאָגט ער, אַנרופען גנבה,
 רופט דאָס אָן, ווי איהר ווילט. און, דריטענס, זאָגט ער,
 דאַרף א שניידער קאָנען אויסטרינקען, נעמען, הייסט עס, אַמאָל
 אונטער א יום-טוב, א ביסעל בראָנפען. איז אויף צוויי פונקטען

אייער זוהן, זאגט ער, א פארטיגער בעל-מלאכה. דאס הייסט, ער איז נישקשה פון א גנב, און מיט א ביסעל פראנפען וועט ער זיך, זאגט ער, אויסגלייכען מיט אלע שפורים. נאָר א בעל-מלאכה — דאָס, זאָגט ער, וועט ער ניט זיין ווייל ער וועט לעבען. היינט פאַר וואָס קומט מיר א הונדערטער? ...

אויסגעהערט די מעשה, מאכט צו מיר דער דאָקטער: „אָקעגען וואָס זשע, הייסט עס, איז דאָס געקומען צו רעד? “ „אָקעגען דעם, זאָג איך, וואָס אייער מלאכה, זאָג איך, דאָקטאָריע הייסט עס, באַשטעהט, ווי יעדע מלאכה, פון דריי פונקטען: מע דאַרף זיין, ערשטענס, א גוטער דאָקטער. צווייטענס, דאַרף מען זיין א מענטש מיט יושר. און, דריטענס, זאָג איך, דאַרף א דאָקטער קאָנען מאַכען געלט. וועלכער פונקט פון די ערשטע צוויי פונקטען עס וועגט ביי אייך אַריבער — דאָס, זאָג איך, ווייס איך ניט. נאָר וואָס פאַר א דאָקטער איהר זענט, זאָג איך, אויף חשבונות מאַכען — אויף מיר אזא יאָהר. און איצטער, זאָג איך, אייער סחורה, מיין געלט — לאָמיר זיך דינגען? ... פאַרשטעהט זיך, אזוי פיעל מכות אונזערע שונאים, וויפיעל איך האָב אָפּגעריסען ביי איהם מעהר פון צוויי דריטעל. נאָר, גלויבט מיר, ס'איז דאָס אויך ניט ווערט, וואָרום איך זאָל גלאַט זיצען אין דער היים און גאָרנישט טהון, און ס'זאָל מיר זיין באַ-שערט, וואָלט איך סאי ווי סאי געזונט געוואָרען — היינט וואָס איז מיר די „ריווערא“?

גיטעל פורישקעוויטש

א מעשה, ווי אזוי א אידינע איין אלמנה, וואס הייסט גיטעל און
האנדעלט מיט וויסאצק'ס טיי, האט נאך דריי יאהר שווערע ארבייט
אין דער דריטער דומע סוף-כ"סוף ארויסגערעטעוועט איהר בן-יחיד
פון דיענסט, אוועקגעגעבען א גאנצע פריסטסטווע פאר-סוד, און
דעריבער באקומען אין שטאדט דעם נאמען פורישקעוויטש.
דערצעהלט אין איין אטעם טאקי פון איהר אליין.

געשריבען אין יאהר 1911.

גיטעל פורישקעוויטש

— זעהט נאָר, ווי מע האָט זיך עס צונויפגעקלויבען, ווי אויף אַ ביז וואונדער! צעגעהט אייך, אידען, ווי זאָלן אין וואסער. מע וועט נישט באַוויזען קיין קאָמעדיעס און מע וועט נישט דער-צעהלען קיין בבא-מעשיות, אויפ'ן הימעל אַ יאָרד. מע האָט מיר נעזאָגט, אז דאָ איז פארהאן עפּים איינער אַ שלום-לייבעם, וואָס שרייבט. אָט דאָס זענט איהר אליין טאָקי אָט דער שלום-לייבעם, וואָס שרייבט? שרייבט זשע טאָקי, די האַנט זאָל אייך גאָר נישט וועה טהון שרייבענדיג. די גאנצע שטאָדט זאָלט איהר באַשרייבען, פון אויבען ביז אַראָפּ. נישקשה, זיי האָבען עס פֿשר פאַרדיענט. און דערהויפּט — די נגידים, די מיוחסים פון גאָט, וואָס האָבען זיך איינגערעדט, אז די גאנצע וועלט איז באַשאַפֿען געוואָרען פון זייערטוועגען. מיר דארפֿען האָרעווען און פארשוואַרצט ווערען, און זיי וועלען זיך אויסקויפֿען פאַר געלט פון אלע צרות און פון אלע גזירות, און נאָך מאַכען חוזק פון אַ אידנע איין אלמנה, וואָס לעבט פון וויסאַצקו'ס טיי. איך שטעל-צו וויסאַצקו'ס טיי שטעל איך צו אין אלע בעל-הבתישע הייזער אויף אויסצאָהלען, און דערפון ציה איך מיר מיין שטיקעל פרויט מיט מיין קינד, איין שטיקעל פֿון יחיד, וואָס מע האָט דאָס געוואָלט ביי מיר אוועקנעמען פאַר פרעמדע זינד. איהר מעגט דאָס האָרכען, וואָס עס קאָן זיך פאַר-לויפֿען אויף דער וועלט. מיר דאָכט, אז זינט די וועלט איז אַ וועלט, האָט זיך נאָך נישט געטראָפֿען, אז מע זאָל צונעמען איין-

און-איינציגען בן-יחיד, א קארמאק אויף די עלטערע יאָהרען, ביי א מאמע איין אלמנה, וואָס פריהער גאָט און דערנאָך וויסאָצקי קאָן זי זיך באַריהמען, אז זי לעבט אויף דער וועלט. אלץ הייסט געלעבט. גוט געשטאַרבן הייסט אויך געלעבט. וואָרום וואָס האָט מען פונ'ם פונט טיי, משטיינס געזאָגט, ביי היינטיגע קאָנ-קורענציעס, אז וואו ערגיז א איד איין אַרעמאָן, טראָגט ער אַרום איבער די הייזער טיי צו פאַרקויפֿען. דאָרף מען זיך שמיסען. אז יענער וואָרפט-אַראָפּ צעהן, וואָרף איך אַראָפּ פּופּצעהן, און אז יענער וואָרפט פּופּצעהן, וואָרף איך צוואַנציג. ביז וואָנעט איז דער שיעור צו וואָרפען? איך בין דאָך נישט וויסאָצקי! ביטער ווי דער טוידט, וואָס זאָלט איהר קלערען? דער גאַנצער אַרויס-קוק מיינער איז מיין קארמאק אויף דער עלטער, מיין משה. איך פאַרמאָג איין שטיקעל בן-יחיד, פון מיין מאַן א ירושה, משטיינס געזאָגט. אפילו זעהר א וואויל קינד, איך קאָן מיך נישט באַקלאָגען. א געזונטער, א שענער, א גלאַטער, מיט אלע מעלות, נאָר לערנען האָט ער נישט געוואָלט. ווי אזוי, מיינט איהר, נישט געוואָלט? האָטש האק איהם, האָטש בראַק איהם. וואָס וועט זיין, זאָג איך, דער תכלית, משה, אז לערנען נישט, שרייבען נישט, ראָווענען אויך נישט, — קומט דיר אויס צו זיין נאָר א הינטשעלעגער! ענטפערט די וואָנט? בין איך געגאַנגען און האָב איהם אַוועק-געגעבען פאַר א בעל-מלאכה, צו א שניידער, און אָפּגעערעדט מיט'ן שניידער בפירוש, אז ער זאָל איהם לעהרנען שניידעריי. איז אזוי ווי איהר קוקט'אָן א נאָדעל-פאַדעם, אזוי האָט ער אָנגעקוקט ביי איהם א נאָדעל-פאַדעם. טאָג ווי נאכט אַרומגעטראָגען זיך מיט'ן קינד, אָדער געהאַלפֿען דער שניידערין שייַלען קאַרטאָפֿלים, אָדער אַרויסגעטראָגען די פאַמוניצע. אָנוואַרעמען דאָס פרעסעל — דאָס איז שוין געווען א זכיה. בין איך געגאַנגען און האָב איהם אָפּ-גענומען פונ'ם שניידער און אַוועקגעגעבען צו א שוסטער. האָב איך אָנגעטראָפֿען אויף א רוצח, א גולן, וואָס טאָמער עפּים נישט אזוי, קאָן ער אייך וואָרפען א האַמער אין קאָפּ און צעשלאָגען דעם

מוח. בין איך געגאנגען און האָב איחם צוגענומען פונ'ם שוסטער און אָפּגעגעבען איחם צו איין איינפֿינדער אַ שלים-מזל, וואָס זיצט אָהן פרנסה, קוקט נישט אָן קיין שטיקעל אַרבייט אין די אויגען. האָב איך איחם אָפּגענומען פונ'ם איינפֿינדער דעם שלים-מזל און אָפּגעגעבען איחם צו אַ זייגערמאכער, נאָך אַ גרעסערען שלים-מזל, וואָס נישט ער פאַרריכט זייגערס, נאָר ער מאכט זיי קאַלי. אזוי זאָגען אַלע אין שטאָדט. וואָס זשע דאַרף איך, אַז ער זאָל מיר מאכען מיין זוהן פאַר אַ קאַליקע? האָב איך איחם אָפּגענומען פונ'ם זייגערמאכער און האָב איחם אָפּגעגעבען צו אַ שמוקלער, ער זאָל איחם לעהרנען דרעהען, שמוקלעריי הייסט עס, און איך האָב מיך מיט איחם צעשריבען, מיט'ן שמוקלער הייסט עס, אויף צוויי יאָהר, דאָס הייסט, צוויי יאָהר דאַרף ער איחם דרעהען אומזיסט, און אויפ'ן דריטען יאָהר, אַז ער וועט שוין קאָנען גוט דרעהען, וועט ער שוין עפֿים פאַרדיענען אויך. און גאָט האָט מיר געהאָלפֿען, איך האָב אָנגעטראָפֿען אויף אַ רעכטען בעל־מלאכה, וואָס האָט אפילו ליעב דעם טרונק, דערפאַר האָט ער אָבער אויסגעלעההענט מיין זוהן דרעהען אין אַ סך ווינציגער, ווי איך רעד מיט אייך. די אַרבייט האָט איחם פאַלובעט, און מיין משה איז אין איין האַלב יאָהר געוואָרען אַ פאַלנע שמוקלער. נאָר וואָס קומט מיר אַרויס, אַז ער דאַרף איחם דרעהען אומזיסט צוויי יאָהר דורכ־אנאָנד? צעשריבען זיך — איז פאַרבאָלען. גאָט האָט מיר גע־האָלפֿען, די צוויי יאָהר זענען אויך איבערגעלאָפֿען. מאַהלט אייך, עס רעדט זיך אזוי: איבערגעלאָפֿען! אַז איך האָב איבערגעלעבט די צייט, בין איך גלאַט איין אייזערנע; און אַז איך בין שוין איבערגעקומען, זענט איחם שוין פאַרטיג? דאַרף מען ערשט געהן קריגען איחם ערגיץ אַ שטעלע, אָדער זוכען אַרבייט, שמוקלעריי — וואו זשע האָט איחם אַרבייט? אַ שפור האָט פאַרלוירען, אַ ניכ־טערער האָט געפונען? און דאָ בין איך איין מענטש אַליין, מיט'ן פונט טיי איבער די הייזער, און די קאָנקורענציע איז גרויס, און איין אָנזעץ האָב איך אויך געהאַט. אַ איד אַ בעל־חבית האָט אָנ־

גענומען ביי מיר דריי מיט א האלב פונט טיי אויף אויסצאהלען
און האט אין איין נאכט עוקר געווען, אוועק, זאגט מען, קיין
אמעריקע — א חלירע וואלט איך זיך אויף איהם גיכער געריכט!
איך האב דעמאלט געמיינט, אז די גאנצע וועלט איז אויף מיר
געפאלען. א קלייניגקייט — דריי מיט א האלב פונט טיי אויף
צוויי רובעל מיט צוואנציג? און מע מוז עס האלטען אין זיך,
ווארום טאמער ווערט געוואהר וויסאצקי, אז איך האב איין איינ-
פאל, קאן עס מיר זיין א סגולה צו קרעדיט. וואס זשע טהוט גאט?
זאגט ער: „גיטעל, דו וויינסט? ווארט-אויס, דו וועסט ערשט
וויינען. אט געהט אויף דיר א פריזיוו“... וואס פריזיוו? ווער
פריזיוו? איין שטיקעל בן-יחיד ביי א מאמע איין אלמנה, וואס
פריהער גאט און דערנאך וויסאצקי — וואו איז דאס געהערט
געווארען אין דער וועלט? וואו איז גאט? וואו איז סאָוועסט?
נאר געה שריי חי וקיים! אז ס'איז באשערט צרות, בא-
דארף מיין משה שטעהן אקוראט אין איין יאהר מיט אונזער
נגיד'ס דריי אייניקלעך, פון דריי טעכטער, דריי מכות זאל זיך זיי
זעצען יעדען באזונדער אויף אזא איין אָרט — זיי זאלען נישט
קאנען ניט שטעהן, ניט געהן, ניט ליגען, ניט זיצען. מע האט
מיר אָפער געזאגט: „גיטעל, זעהט נאָר, אייער משה זאל נישט
זיין א קרבן פאר אונזער נגיד'ס אייניקלעך“. חא-חא, וואס
הייסט? מיינער איז א בן-יחיד, איין-און-איינציגער קארמאק ביי
איין אָרעמער אלמנה, וואס פריהער גאט און דערנאך וויסאצקי,
און יענער איז א נגיד, א גביר, איין אדיר, א מיליאנטשיק —
סיידען ס'איז חלילה נישטאָ קיין גאט אויף דער וועלט! נאָר דער
בח פון געלט — מע האט גענומען אריינפיהרען איינציגווייז דעם
נגיד'ס אייניקלעך, פריהער איינעם — „נע גאָדים“. דערנאך דעם
אנדערען — „נע גאָדים“. איז מיר געוואָרען גוט, וואס זאלט איהר
קלערען? וואָרום טאָמער חלילה זאָגט מען דעם דריטען אויך „נע
גאָדים“ — איז דעמאלט אז אָך און וועה צו מיין משה'ן! און,
ווי אויף צו-לחכעים, איז, צו מיינע גרויסע צרות, מיין משה, קיין

עין־הרע, דוקא א יונג מיט ביינער, אָהן א ברעקעל חסרון. מע קאָן
 זאָגען, א גבר. דאָס הייסט, דעם נגיד'ס אייניקלעך זענען אויך
 נישט קראַנק צו געהן דיענען, נאָר זיי פראַקעוועט דער דאָקטער.
 דערזעהט ער א נגיד'ס א קינד — איז „נע גאָדים“, און טהו איהם
 עפּים! וועל איך שווייגען? בין איך אוועק פאציטענס צום
 פרינצעדאטעל און זאָג צו איהם אזוי: „אדוני פריץ, דעם נגיד'ס
 צוויי שטיקלעך סחורה האָט מען שוין אַרויסגעפראַקעוועט; טאָמער
 חלילה פראַקעוועט מען ווייטער, קאָן עס דערגעהן צו מיין משה'ן,
 און מיין משה איז ביי מיר, זאָג איך, איין־און־איינציגער קאַרמאַק
 אויף דער עלטער“... ווערט ער מלא רציחה און הייסט, מע זאָל
 מיך אַרויסוואַרפען פון דער פריסטסטווע. און פך הוה. איידער
 מע האָט נאָך אַריינגעפיהרט דאָס דריטע שטיקעל סחורה פונ'ם
 נגיד, האָט דער דאָקטער שוין געזאָגט „נע גאָדים“, און מע האָט
 שוין אַריינגעפיהרט מיין משה'ן, און מע האָט איהם שוין אָפּ־
 געגעבען, און ער האָט שוין אָפּגעשוואַרען, און מע האָט איהם שוין
 געזאָגט נאָלעוואָ־נאָ־פראַוואָ, א שלאַק האָט מיך געטראָפּען, אין
 האַרקעווער גובערניע, און א גוטען טאָג מיט דער קאפּאָטע — וועל
 איך שווייגען? בין איך אוועק צום פרינצעדאטעל און האָב איהם
 אָפּגעשפּיעלט א פריהמאָרגען: נגיד'ישע קינדער וועסט דו בראַ־
 קעווען, און איין שטיקעל בן־יחיד פון א מאַמע איין אַלמנה, וואָס
 פריהער גאָט, דערנאָך וויסאָצקי — וואו איז סאָוועסט? וואו איז
 גאָט? הייסט ער דאָך מסתמא, מע זאָל אַרויסוואַרפען די זשיר
 דאָווקע. איז אָבער די זשירדאָווקע נישט פויל אויף דער פען און
 באַהרט־אָוועק אין דער גובערניע אַרײַן גלייך צום גובערנאָטער,
 און א פאַל צו די פיס: אדוני פריץ, אזוי און אזוי: דרוי
 אייניקלעך דעם נגיד'ס האָט מען פאַרפראַקעוועט, און מיין משה'ן,
 איין שטיקעל בן־יחיד ביי איין אַרעמער אַלמנה, וואָס פריהער גאָט,
 דערנאָך וויסאָצקי, אויף די עלטערע יאָהרען א קאַרמאַק — וואו
 איז גאָט? וואו איז סאָוועסט? הערט ער מיך אויס, דער גובער־
 נאָטער, און זאָגט מיר, איך זאָל עס איהם דערלאַנגען אויף פאַפּיער.

זאג איך: אדוני פריץ! וואָס דאַרפסטו דו פאַפיערען? אָט
הערסטו דו פון מיר קלאָרע דבורים; נעם, שיק, דערפרעג זיך,
וועסטו דו זעהן, אז אלץ, וואָס איך זאָג דיר, איז תורת אמת. זאָגט
ער צו מיר נאָך אַ מאָל: „אויף פאַפיער, אויף פאַפיער“. זאָג איך
איהם: פריצ'וניו! איך בין נישט קיין אידינע פון פאַפיערען
און מיט מסירות פאַרנעם איך זיך נישט; איך דערזעהל דיר נאָר,
וואָס מיר טהוט וועה. נגידים בראַקעוועט מען, און אַרעמע בני-
יחידים נעמט מען צו — וואו איז גאָט? וואו איז סאָוועסט?
זאָגט ער: „גוואַלד, וואָס וויל פון מיר די אידינע?“ זאָג איך:
זי וויל, מע זאָל דערגעהן דעם אמת און איהר אומקעהרען דעם
קאָרמאָק, ווייטער גאָרנישט. הימעל און ערד האָבען געשוואָרען,
אז דער אמת מוז אַרויף, ווי בוימעהל אויפ'ן וואַסער. ווערט ער
שוין אין פעם, דער גובערנאַטער, און הייסט אַרויסוואַרפען די
זשידאָווקע. פּוילט זיך נישט די זשידאָווקע און פאַרקויפט-דאָס
וואָס זי האָט, און לאָזט זיך אַוועק זוכען דעם אמת גלייך קיין
פייטערבאַרג. אין פייטערבאַרג איז פאַרהאַן אַ מיניסטער וואָיעניך
דיעל מיט אַ מיניסטער וונטרעניך דיעל מיט אַ סינאָד. און אז
מע וועט דאַרפען צום קייסער, וועל איך נישט טרעפען? מיט'ן
אמת קאָן איך קומען אפילו פאַר גאָט. און פך הוה. געקומען קיין
פייטערבאַרג, האָט זיך אָנגעהויבען אַ חתונה מיט אַ פראַוואַ-
זשיטעלסטווע, מיט אַ טרייבעניש. זאָג איך, אז פאַר אַרויסטרייבען
האָב איך קיין מורא נישט; מורא האָב איך נאָר פאַר גאָט, זאָג
איך, און פאַר'ן קייסער, און ווייטער פאַר קיינעם נישט, וואָרום איך
געה, זאָג איך, פאַר'ן אמת. און דערווייל עסען דאַרף מען אויך,
מע קאָן די נשמה ניט אויסשפייען. וואָס טהוט מען? צו קיין
נדרות בין איך נישט געוועהנט געוואָרען. בין איך געפאַלען אויף
איינע עצה. פייטערבאַרג איז דאָך נישט קיין דאַרף, פאַרהאַן, ברויך-
השם, אידען אומעטום, און וויסאַצקי'ס טיי קען מען אין פייטער-
באַרג אויך, אפּשר נאָך מעהר ווי אומעטום. אלע טשינאָווינקעס
טרינקען וויסאַצקי'ס טיי. און אזוי ווי איך האָב צו טהון מיט

פֿריסטסטוועס און מיט טשינאָוויקעס, האָב איך אָנגעהויבען זיי אַרײַנטראָגען וויסאַצקײַס טיי אין שטוב אַרײַן, געבען אויף אויס־צאָהלען — און פֿריהער גאָט, דערנאָך וויסאַצקי, איך האָב מיר פֿאַרדיענט נישט נאָר מײַן ביטער אויסקומעניש, איך האָב שוין געהאַט צו שיקען מײַן משה'ן אין פּאָלק אַרײַן אויך, אַמאָל אַ קערבעל, אַמאָל צוויי. אײַן זאך איז נאָר געווען ביטער: פֿראַוואָך זשיטעלסטווע! ווען איך האָב אַ פֿראַוואָזשיטעלסטווע אין פֿייטער־באַרג, וואָלט איך גאָר געווען אַ קײסעריני. נאָר אזוי ווי איך האָב געהאַט צרות, נישט קײַן פֿראַוואָזשיטעלסטווע, איז טאַקי געווען ביטער, ווי דער טוידט. עס האָט שוין געהאַלטען דערפֿיי, מע זאָל מײַך אַרויסשיקען פֿון פֿייטערבאַרג, טאַקי פֿאַ עטאַפּו, אזוי ווי גאָט האָט געבאַטען. האָט מיר דער אויבערשטער צוגעשיקט אײַנע אַ מאַדאַם, וואָס שרײַבט אויף די בלעטער, זאָל איהר גאָט געבען לאַנגע יאָהר, רבּונו של עולם. עפֿיס טאַקי נאָר אַ מלאַך, נישט קײַן מענטש. אַ חוץ וואָס זי האָט מײַך אויסגעלײזט פֿון אַלע צרות, האָט זי מײַך נאָך באַקענט מיט פֿאַרגאַמענטען. מסתּמא האָט איהר געהערט פֿון איהם? אין דער רומע איז ער געווען פֿון די, וואָס רעד־דען. אַ מענטש אָהן אַ גאָל, און אַ פֿאַרשוין — ער זאָל נאָר האָבען אַ לײַכטיגען גײַדען. וואָס דער האָט זיך אַוועקגעלעגט פֿאַר מיר! מיר געגעבען אַ בריעף און נאָך אַ בריעף, אַלײַן צו אַזעלכע מענטשען, וואָס מע דאַרף האָבען אַ זכּיה אײַדער מע מרעט גאָר צו צו זיי. האָבען זיי מײַך אויסגעהערט און אָפּגעשיקט אײַנער צום אַנדערען, דער אַנדערער צום דריטען, אַלע מאָל העכער און העכער, ביז אין דער רומע אַרײַן. און איך האָב אָנגעהויבען געהן אין דער רומע אַרײַן פֿמעט אַלע טאַג, און אַמאָל — צוויי מאָל אַ טאַג, אויסגעהערט אַלסדינג, וואָס מע רעדט אין דער רומע. און רעדען רעדען דאָרטען אַלע, נאָר שטענער פֿון אַלע — אָט דער פֿאַרגאַמענט. ער, אַז ער פֿלעגט זיך אַוועקשטעלען רעדען, זאָג איך אײַך, אַז אַ וואַנט קאָן עס נעמען, אַ שטײַן קאָן צעגאַסען ווערען. אַ קלײַניגקײַט פֿאַר־נאַמענט! דערפֿאַר האָט ער געהאַט יונגאים אין דער רומע, וואָס

זאל איך אייך זאגן? און שטיגוטערעס! און שרייערס! ווי די הינט — אזוי פלעגן זיי איהם באפאלען און מאכען אזעלכע סקאנדאלען, אז איך פלעג קוים איינזיצען פון אויבען (מיין אָרט איז געווען אין דער דומע תמיד פון אויבען). אז איך דערמאן מיך אָן דעם פארגאמענטען, שטעלען זיך מיר טרערען אין די אויגען. וואָס ווייסט איהר, וואָס פאר אַ דימענט, וואָס פאר אַ באַרליאנט דאָס איז געווען! אז מע שמועסט אַ מלאך — איז דאָך נישט שייך צו זאָגען. אלע געשעפטען און אלע געסט פלעגט ער אוועק-וואַרפען און מיך אויסהערען און אויספרעגען, וואָס שרייבט מיר מיין משה. וואָס זאל ער מיר שרייבען? מיין משה שרייבט מיר, אז עס געהט איהם, דאנק גאָט, אין דער סלזשבע גאָר ניט שלעכט. נאָטשאַלסטווע איז פון איהם זעהר צופריעדען, נאָר ער האָט צרות פון דעם פידעבעל. דער גוי טהוט איהם צום טוידט, ער זאל איהם לייהען געלט. שווערט איהם משה, אז ער האָט נישט גלויבט ער איהם נישט. ער זאָגט, אז אלע אידען האָבען געלט, האָבען זאל ער קדחת מיט פרעה'ס מכות. נאָט אייך אַ פידעבעל! לאַכט ער, פארגאמענט הייסט עס. ער פלעגט ליעב האָבען צו לאַכען און טרייבען קאטאָועס. איך קום איינמאל צו געהן צו איהם, בעט ער מיך זיצען און פרעגט מיך, ווי זיין שטייגער איז, ווי געהט עס מיך אין פייטערבארג? זאָג איך איהם: „אויף אלע משומדים געזאָגט געוואָרען“. צעלאַכט ער זיך און פאלט שיער נישט אַראָפּ פונ'ם בענקעל: „איהר ווייסט, זאָגט ער, אַפנים, נאָך נישט, אז איך אליין בין אויך אַ משומד?“ „אזעלכע משומדים, ווי איהר, זאָג איך, מעגען זיין אַ סך. און וויפיעל ס'איז דאָ, זאָג איך, משומדים אויף דער וועלט, מעגען זיי שוין אלע, זאָג איך, זיין די כפרה פאר אייער מינדסטען נאָגעל!“ לאַכט ער נאָך מעהר. געהט ריכט זיך, אז אזא מענטש וועט נעמען און וועט געבען אַ שטאַרב-אוועק! און אזוי פלוצים! וואָס זאל איך אייך זאָגען, מיין ליעבער פריינט? מע טאָר עס נישט אַרויסרעדען, נאָר מיר דאַכט, אז ווען מיין מאן עליו השלום איז געלעגען אויף דער ערד,

האָב איך אזוי פיעל טרערען נישט פאַרגאַסען, ווי יענעם טאָג, וואָס
 מע האָט מיר געזאָגט, אז פאַרגאַמענט איז געשטאַרבען. איין
 אייגענער טאַטע דאַרף אזוי נישט באַנג טהון. איך קאָן אייד זאָגען,
 אז זינט דער פאַרגאַמענט איז אוועקגעשטאַרבען, איז מיר נמאס
 ומאוס געוואָרען אָט דאָס פייטערבאַרג מיט דער דומע מיט דער
 גאַנצער וועלט. ווען פאַרגאַמענט זאָל זיין, וואָלט גאָר אַנדערש
 געווען. נוסעלאָוויטש און פרידמאַן זענען אויך זעהר וואוילע
 מענטשען, למאי זאָל איך זאָגען? גאָר נוסעלאָוויטש און פרידמאַן
 זענען נישט פאַרגאַמענט. איך קום צו געהן צו נוסעלאָוויטשען
 אָדער צו פרידמאַנען מיט אַ געוויין, זאָגען זיי מיר, אז זיי קאָנען
 מיר גאָרנישט העלפען, זיי קאָנען נישט געהן קעגען זאַקאָן. זאָג
 איך: וואו איז דאָ אזא זאַקאָן, אז אַ נגיד, אַ גביר, איין אָדיר, אַ
 מיליאָנטשיק — זאָל מען זיינע דריי ממזרים אַרויסבראַקעווען איינס
 נאָך דאָס אַנדערע, און פאַר זיי זאָל דיענען איין-און-איינציגער בן
 יחיד, אַ קאָרמאַק פון איין אָרעמער אַלמנה, וואָס פריהער גאָט,
 דערנאָך וויסאַצקי? אַדרבה, זאָג איך, ווייזט מיר, זאָג איך, אָט
 דעם זאַקאָן! אַ דומע, זאָג איך, מיט קיין עין-הרע אזוי פיעל
 מענטשען, און אַלע, זאָג איך, רעדען, און אַלע שרייען, זאָג איך,
 און אַלע זידלען זיך, — פאַר וואָס, זאָג איך, זאָל זיך נישט געפינען
 האָטש איינער, זאָג איך, וואָס זאָל זיך אָננעמען פאַר איין אָרעמער
 אַלמנה, זאָג איך, וואָס פריהער גאָט, דערנאָך וויסאַצקי? איאָ,
 איהר שטומט? מע באַדאַרף, זאָג איך, האָבען צו אייך אַ פוריש-
 קעוויטש, איין אייגענעם, אַ אידישען פורישקעוויטש, וואָלט ער
 געלעהרענט, זאָג איך, מיט זיי בלס! שוין באַלד דריי יאָהר, זאָג
 איך, אז איך בין אין פייטערבאַרג און דרעה מיך אַרום דער דומע,
 האָט דען עמיצער, זאָג איך, געפרובט אפילו אַ מויל עפענען וועגען
 אזא רציחה, מע זאָל צונעמען ביי איין אָרעמער מאמע, וואָס פריהער
 גאָט, דערנאָך וויסאַצקי, איהר איין-און-איינציג שטיקעל אָנשפאַ-
 רעניש, איהר קאָרמאַק אויף דער עלטער? סך-הכל האָט זיך גע-
 טראָפּען גאָר איין מאָל דורך דער גאַנצער צייט, וואָס איינער, עפּים

א בעסאראבער פריץ, איז ארויס מיט א רעדעניש וועגען וואַיענסקי
פאָווינאָסט. דערהערט „וואַיענסקי פאָווינאָסט“, האָב איך מיך
שוין דערפרעהט. אָ, האָב איך מיר געקלערט, דאַנקען גאָט! קוים
מיט צרות אַרויף אויפ'ן אמת. שוין לאַנג צייט געווען. וואָס זשע?
אז זיי רעדען אזעלכע פוסטע זאַכען, וואָס סע שלאָגט צו דער גאַל!
דאָס האָט אַודאי אָנגעאַרבייט, טראַכט איך מיר, מיין גוואַלדעווען
מיט מיין דערשלאָגען זיך צו די מיניסטאַרען, מיניסטער וואַיעניך
דיעל און מיניסטער ונוטרעניך דיעל. צום סוף, וואָס לאָזט זיך
אויס? א נעכטיגער טאַג! הערט איין איינפאַל: „מע באַדאַרף,
זאָגט ער, איינפיהרען אויף אידען א באַזונדער וואַיענסקי פאָווי-
נאָסט, דורך געלט“. איהר הערט? „אידען, זאָגט ער, זאָלען זיך
מעגען אויסקויפען פאַר געלט. ווילסט נישט דיענען, געב געלט...“
הייסט דאָך עס, וויבאַלד אזוי, א ישועה וויעדער א מאָל פאַר די
נגידים, א חלירע זאָל אויף זיי קומען? און דיענען וועלען, הייסט
דאָס, טאַקי וויעדער א מאָל קבצנים, און בני־יחידים דערצו? וואו
איז גאָט? וואו איז סאָוועסט? פך הוה. דער אויבערשטער האָט
געטהאָן א נס, עס איז געוואָרען אין דער דומע אזא טומעל מיט
אזא געפילדער, אז מע האָט געקאָנט מיינען, מענטשען זענען נאָר
משוגע געוואָרען. מעהר פון אלע האָט געאַרבייט, געוויינטליך,
פּורישקעוויטש. אָט דער רשע מרושע, ימח שמו זאָל ער ווערען, האָט
געוואָלט אויפווייזען מיט ראיות און מיט עדות, אז אידען דיענען
נישט. לחלוטין נישט. נישטאָ איין איד, זאָגט ער, אין דער
סלזשבע. דאָס האָב איך שוין נישט געקאָנט אַריבערטראָגען. עס
האָט מיך געגעבען א בראָט ביי'ם האַרצען און א טראַגאָוויף:
סטויטש, מיין איין־און־איינציגער קאַרמאַק דיענט שוין העכער
דריי יאָהר און האָט שוין גאָר א נאַגראַדע, קומט צו געהן א האָהן
א פּורישקעוויטש און זאָגט פאַר דער גאַנצער וועלט און פאַר אלע
מיניסטאַרען אזעלכע ווערטער! זאָל איך שוויינען? רוף איך
מיך אָן פון אויבען, פון דער גאַלעריי הייסט עס, און דוקא הויד
אויף דער גאַנצער דומע:

— א משה ? !

וואָס איז געווען, ווילט איהר וויסען ? גאָרנישט. מע האָט מיך משלח געווען מיט פֿבור פֿון דער דומע אַרויס און נאָך אָפֿ געפֿיהרט אין טשאַסט און געוואָלט אַרויסשיקען מיט'ן עטאָפּ, אזוי ווי גאָט האָט געבאָטען. האָב איך זיי געזאָגט, זאָג איך, אז פֿאַר אַרויסשיקען האָב איך קיין מורא נישט. איך האָב מורא נאָר פֿאַר גאָט און פֿאַר'ן קייסער, ווייטער פֿאַר קיינעם נישט. וואָרום איך געה פֿאַר'ן אמת. איך האָב אַ חלק אין דער דומע, האָב איך זיי געזאָגט, גלייך מיט אַייך. איהר, זאָג איך, רעדט וועגען וואָר יענסקי פֿאַווינאָסט נאָר מיט דער צונג, זאָג איך, און מיין זוהן, זאָג איך, דיענט טאַקי דעם קייסער, האָטש ער איז אַ בן־יחיד. הפֿלל, זיי האָבען זיך פֿון מיר נישט גענאָרט. זייער גליק, וואָס איך בין נישט פֿאַרפֿליבען איבער פֿסח אין פֿייטערבאָרג, בעת עס האָט זיך אָנגעהויבען אין דער דומע דאָס קאָכעניש מיט'ן פֿלוט, אז אידען נוצען פֿלוט אויף פֿסח. איך וואָלט זיי באַוווּזען, ווער סע פֿאַרגיסט פֿלוט : מיר, צי זיי ? איז אָבער, אויף זייער טרפֿה' נער הצלחה, בין איך אויף פֿסח אַוועקגעפֿאַרען אַהיים, וואָרום מע האָט מיר געגעבען צו וויסען פֿונ'ם מיניסטער וואָיעניך דיעל, אז מיין משה'ן האָט מען פֿון פֿאַלק אומגעקעהרט אַהיים, און עס איז אַ סברה, אז דער פֿרינצעדאטעל מיט'ן דאָקטער מיט דער גאַנצער פֿריסטסטווע וועלען האָבען אַ וויסטען סוף. זיי זענען אלע פֿאַר־סוד. וואָרום ס'איז געווען אַ רעוויזיע און עס האָט זיך אַרויסגעוויזען, אז ס'איז ביי זיי געווען אַ פֿאַבריקע פֿון ווייסע בילעטען ; אידען און פֿריסטען — ווער עס האָט געהאַט גאָט אין האַרצען און אַ קערפֿעל אין קעשענע — דער איז „גע גאָדים“, און אַרעמע לייט געפֿאַר, בן־יחידים, איין־און־איינציגע, האָבען פֿאַר דאַרפֿט געהן דיענען. איצט איז שוין אַיין עק, אויס מיוחסים ! עס האָבען זיך אויסגעלאָזט ביי אונז די פֿריהעריגע גליקען מיט'ן

הפקרות. אלע וועלען שוין ביי אונז זיין גלייך. נו, פרעג איך אייך, איהר זענט דאך א מענטש, וואָס איהר שרייבט, — אדרבה, זאָגט שוין איהר אליין, קומט מיר נישט, מע זאָל פון מיר לאַכען, חזק מאַכען, אז וואו צוויי זאָל איך זיין א דריטע? מילא, איהר ווילט לאַכען, לאַכט צעזעצטערהייט; פאר וואָס קומט מיר נאָך דער נאָמען פורישקעוויטש, זיין זאָל ער פאר מיר די כפרה? „גיטעל פורישקעוויטש“ רופען זיי מיד — זיי זאָלען האַטש זאָנען „לחבדיל“! א שטאָרט פון סאמע לצים, פוסטע קעפ, לעדיגגעהערס. נו, האַבען זיי נישט פארדיענט, מע זאָל זיי באשרייבען פון קליין ביז גרויס און פון קאפ ביז פיס? באשרייבט זיי טאקי, פאני שלום-לייכעם. באשרייבט זיי אזוי, אז די גאנצע וועלט זאָל פון זיי וויסען. באשרייבט זיי אזוי, אז ס'זאָל נישט בלייבען פון זיי איינער נישט קיין באשריבענער!

דעקטוירים

דיטאג.

געשריבען אין יאָהר 1912.

דאָקטוירים

— ווייסט איהר ניט, פעטער, וואו זיצט דאָ ערגיץ דער
דאָקטער פיינפֿינקעלקרויט ?

— האָ ? ווי אזוי האָט איהר איהם אָנגערופען ? פיינ-
פֿינפֿינ...

— פיינפֿינקעלקרויט.

— פיינפֿינקעלקרויט ? אזוי זשע רעדט. פיינפֿינקעלקרויט...
עפֿים אַ קענטליכער נאָמען... וואָס זשע, איהר דארפט טאָקי דוקא
צור־איהם, נעפרעמענע ? צי ס'איז נישקשה איין אנדער דאָקטער
אויך ? פארהאן ביי אונז, קיין עין־הרע, גענוג די דאָזיגע סחורה. אָט
דאָ אַקעגען זיצט אויך אַ דאָקטער, צוויי דאָקטוירים ; איינער איין
אמת'ער דאָקטער, און דער אנדערער אַ צייהן־דאָקטער. און טאָקי
באַלד די דריטע שטופ, אָט דאָרט, זיצט אויך אַ דאָקטער, אַ גאנץ
פיינער דאָקטער, אפילו נאָך גאָר אַ יונגעטשקער דאָקטער, נישט
לאנג פון דער פאבריקע, נאָר נישקשה, ער האָט שוין אַ היבשע
פראַקטיקע. עס האָבען ביי אונז אלע דאָקטוירים שען פראַקטיקע,
וואָרום דער עולם, פארשטעהט איהר מיך, קיין עין־הרע, קרענקט...
ווי אזוי, האָט איהר געזאָגט, רופט מען איהם, דעם דאָקטער
אייערען ? פיינפֿינפֿינ...

— פיינפֿינקעלקרויט. איך דארף צו איהם האָבען ניט מכה

זיך...

— נאך צוליעב אייער ווייב? טאָ געהט גלייך אהין —
זעהט איהר? דאָרט זיצט א ווייבערשער דאָקטער. דאָס הייסט,
א דאָקטער איין אקושאָר. מע זאָגט, א בריה א דאָקטער, און נאָר
אויף די חולאת'ען... אז מע שמועסט א ספעציאַליסט, איז דאָך
ניט שייך! ס'איז שוין היינט אזוי איינגעפיהרט אומעטום, אז
אויף יעדער ספעציאַליסט איז א באַזונדערער דאָקטער: אויף
בייכער א דאָקטער, אויף לונגדאָן-לעבערס א דאָקטער, אויף אויגען
א דאָקטער, אויף נערווען א דאָקטער, אויף קינדער א דאָקטער...
היינט דאָס היילען, וואָס מע היילט אַצינד, איז אויך נישט דאָס,
וואָס אַמאָל. אַמאָל האָט מען געוואוסט רפואות, רעצעפטען, פילען,
פראַשקעס, ביטערע קרייטער; היינט איז געוואָרען א מאַדע
מאַשינעס מיט רייפּעניש, מיט מאַסאַזש, מיט בעדער, פשוט'ע
בעדער — די דאָקטוירים אַליין זענען היינט געוואָרען בעדערס,
און ס'איז גאָר א סברה, אז היינט איז עס דאָס בעסטע געשעפט...
אויף וואָס פאַר א ספעציאַליסט איז ער, דער דאָקטער, וואָס
איהר פרעגט זיך נאָך אויף איהם? וואָס איז ער? א איד?
— א איד. וואָס דען? א גוי? איהר הערט דאָך נאָכ'ן
נאָמען... פיינפֿינקעלקרויט...

— פיינפֿינקעלקרויט, האָט איהר געזאָגט? נו-יא, פאַר-
שטעהט זיך, א איד. וויבאַלד אז פיינפֿינקעלקרויט, איז א איד.
ביי אונז זענען אלע צום מיינסטען אידישע דאָקטוירים. האָטש
אפילו א איד, אייגענטליך, האָט ליגע א גויישען דאָקטער; א איד
האָט ליגע א גויישען אַדוואָקאַט, א גויישע קלייט און א גויישען
לעהרער... א איד איז די פפרה נאָך א גוי... איז ווי אזוי, האָט
איהר געזאָגט, רופט מען איהם, דעם דאָקטער אייערען? פייפּער?
— ניט פייפּער, נאָר פיינפֿינקעלקרויט... איך דאַרף צו איהם
האַבען מבח עפּים אַנדערש...

— אהא! מבח'ן פריזיוו מסתמא? איין עצה האַלטען?
איך פאַרשטעה שוין!... וואָס? ניין?... צי אפשר גאָר מבח
א שידוך? איא, איך האָב געטראָפּען? הערסט דו! וואָס דען?

אז ניט היילען זיך, און ניט קיין ווייב, און ניט קיין פרויזון, איז מסתמא א שידוך... אויב אזוי, דארפט איהר אייער... ווי אזוי הייסט ער דאָרט... אויף טישטשע בפרות. איך וועל אייך אָנ-ווייזען א סך א בעסערען דאָקטער. עס ווענדט זיך, ביי וואָס יענער האַלט? וויפיעל גיט מען?... וואָרום, געוויינטליך, וואָס מעהר פראַקטיקע, אלץ מעהר נדן. און אפילו גאָר אָהן פראַקטיקע, וועט איהר אויך דארפֿען באַצאָהלען, וואָרום היינטיגע צייטען א ליאדע סטודענטעל, אַבי ער איז נאָר אין אוניווערסיטעט, וועט איהר איהם שוין ווינציגער ווי פאַר פינף-זעכס טויזענט קארפֿען נישט קויפֿען. היינט בפרט א פאַרטיגער דאָקטער, ער מעג זיין א שמאַטע שבשמאַטע! איהר זאָגט מיר אַקוראַט, וואָס מיינט יענער?

— ניין, ווייס איך וואָס — ניט דאָס!... איהר האָט גאָר אינגאנצען א טעות...

— למאי זאָלט איהר וועלען איבערשפּאַרען? איהר הערט וואָס איך זאָג אייך. אויב יענער קאָן גוט באַצאָהלען, איז דאָס פאַר איהם אָנגעמאַסטען. דאָס איז שוין איין מאָל א דאָקטער. א פראַפֿעסער! ער איז אויף אַלסדינג: אויף בייכער, און אויף נערווען, און אויף צייהן, און אויף קינדער, און אויף אָפּעראַציעס, און ווייבער האַלטען פון איהם גאָר איין עולם ומלואו, וואָרום ער איז טאַקי זעהר א פיינער יונגאַטש, פאַרשטעהט איהר מיך, א הויכער, א „מאושטשינע"! און דערצו איז ער נאָך א ציוניסט אויך, און א פיסק האָט ער — אש-להבה! אז מע שמועסט א צאצקע א דאָקטער, איז דאָך ניט שייך!

— ניין! איך זאָג דאָך אייך, אז איך דאַרף גאָר...

— הא? אזוי זשע רערט! וואָס זשע דערצעהלט איהר

מעשיות? איהר זעהט אָן דאָרט א ווייס מויערעל?

— נו? איז דאָרט זיצט פיינפֿינקעלקרויט?

— דאָרט זיצט ניט פיינפֿינקעלקרויט, דאָרט זיצט מאיר

טאַלאַטשינאו'ס. א איד א גביר. געווען אַמאָל א קבצן הגדול

הגבור והנורא; אצינד, חוץ זיין שאָדען, אויף אונז ביידען געזאָגט געוואָרען. האָט ער אַ טעכטערעל, איז זי מיאום ווי דער טוירט. נאָר אז גאָט העלפט, ס'איז דאָ מיט וואָס, פאַרשמירט מען דאָס פנים מיט אַ צעהן־פופּצעהן טויזענט קארבען און מע פאַרגינט זיך איהר אַראָפּברענגען אַ חתן אַ דאָקטער אזש פון סאַמע קיעוו. דאָס הייסט, געענדיגט האָט ער אין קיעוו, אַליין איז ער נאָר אַיין אומאַ- נער פון אומאַן...

— אַקעגען וואָס דערצעהלט איהר עס מיר?

— אַקעגען דעם, וואָס איהר פרעגט זיך נאָך אויף...

— אויפ'ן דאָקטער פיינפֿינקעלקרויט? דאָס פרעג איך ניט,

ווייל איך דאַרף אַ שידוך טהון מיט אַ דאָקטער, נאָר ווייל דער דאָקטער פיינפֿינקעלקרויט איז...

— האָט איהר דאָך באַלד געקאָנט זאָגען! און איך האָב געמיינט, אז דאָ האַנדעלט זיך וועגען אַ שידוך! הערט זשע אויס, אז ס'איז יאָ אזוי, גיט אַהער דאָס אויהער... האָב איך אַ ספּע- ציאַליסט — נאָר-וואָס פון דער נאָדעל אַרויס... ניט לאַנג גע- עפענט אַ קאַבינעט... ער האָט געחאַפט עטליכע טויזענט קארבען ירושה, האָט ער זיך מיישב געווען און האָט דאָס גאַנצע געלט אַריינגעבראַקט אין אַ מאַשין, אַליין געפּאָהרען קיין אויסלאַנד נאָך דער מאַשין. קיין פּראַקטיקע דערווייל האָט ער נאָך ניט, נאָר איך זאָל שוין האָבען אזא דאגה מיט וואו נעמט מען אויף שבת, ווי איך האָב אַ דאגה מיט זיין פּראַקטיקע! זאָרגט זיך ניט, ער וועט האָבען די בעסטע פּראַקטיקע, אָט וועט איהר זעהען, וואָרום די דאָקטוירים, וואָס אויף די דאָזיגע שלאַפּקייטען, האָבען אלע די שענסטע פּראַקטיקע! ספּעציאַליסטען!... זעה־נאָר, וואָס חאַפט איהר זיך אזוי? וואָס אַנטלויפט איהר? שטעהט אַ וויילע! איך האָב אַיך נאָך ניט געקאָנטשעט. איך האָב נאָך אַ פּאַר דאָקטוירים...

— אָבער, אין גאָטעס ווילען! לאָזט מיך צורוה מיט אייערע דאָקטוירים! וואָס האָט איהר זיך אָנגעקלעפט? איך דאַרף ניט

קיין דאקטער, איך דארף ניט קיין פריזיוו, איך דארף ניט קיין שידוך, איך דארף ניט קיין ספעציאליסט — איך בין ניט מעהר ווי א פריקאזטשיק. איך דארף האַבען צום דאקטער פיינפֿינקעלקרויט גאָר מִפֿתַּעפֿים אַנדערש: ס'ע קומט אונז פֿון איהם פֿאַר'ן גאַנצען ווינטער פֿאַר האַלץ...

— פֿאַר האַלץ? ...! אַלע בייזע וויסטע חלומות! געזעהען אַ ביסעל! דערטאַפט אַ ווילד־פרעמדען אידען און דרעהט איהם אַ ספּאַדיק: פיינפֿינקעלקרויט! אפשר האָט יענער קיין צייט ניט? אפשר לויפט גאָר יענער זוכען, וואו פֿאַרדיענט מען אַ קערבעל — ס'איז ערב שבת? איך האָב אָבער באַלד דערקענט, הערט איהר, אַז איהר דאַרפט זיין אַ איד פֿון האַלץ, גאָט זאָל מיך אַזוי באַנליקען אויף דער עלטער! אָט די הילצערנע אידען — טפו!...

מיסטער גרין
האט א דזשאב

דערצעהלט פון איהם אליין, און איבערגעגעבען מיט זיין לשון.

געשריבען אין יאָהר 1915.

מיסטער גרין האט א דזשאב

— האו דו יו דו, מיסטער שלום-עליכם! איך ווייס ניט, אויב איהר קענט מיד? ... איך קעהר מיד אן מיט אייך שטיקלעך אייגענע, שני-שבשלישים... דאס הייסט, ניט מיט אייך, נאָר מיט אייער טביה דעם מילכיגען און מיט זיין קרוב מנחם-מענדעל פון יערושלים... אהא! אַיָא, ס'איז אייך אינטערעסאַנט? איהר האָט זיך אזש אָפגעשטעלט? — שטעהט זשע טאַקי אַ וויילעטשקע אָט דאָ מיט מיר אויפ'ן סיידוואָק, וועלען מיר אַ ביסעל שמועסען פון דעם אמעריטשקע, וואָס פאַר אַ גאָלדענע מדינה דאָס איז. און ניט אזוי פון אמעריקע, ווי פון איהרע ביזנעס, ווי מע ווערן אויסגעריסען אין עושר און אין פּבור, ביז גאָט שיקט צו דעם רעכטען דזשאב, און אז גאָט העלפט, אז מע שלאָגט זיך אַרויף אויף דעם רעכטען דזשאב, איז דאָ אַ האָפענונג, מע זאָל מיט דער צייט זיך אַרויפאַרבייטען, ווערען גוט-אַפּ, אויסוואַפסען אַ דזשיקאַב שיף, אַ נייטען שטראָס, אָדער האָטש אַ העררי פישעל — מיט איינעם וואָרט: זיין אַללרײט... איך קאָן אויף זיך נאָך לעת-עתה ניט זאָגען, אז איך בין אַללרײט, נאָר אַ דזשאב, געלויבט דער אויבערשטער, האָב איך שוין, און דער גאַנצער אַנטיק פּונ'ם דאָזיגען דזשאב איז, וואָס איך בין עס אַליין דערגאַנגען, אַליין מיט מיין אייגענעם שכל... נאָר איך זעה, אז איהר ווילט וויסען, איהר געהט אויס — ווער איז דער פאַרשוין, וואָס רעדט צו אייך? אז איך וועל אייך זאָגען, אז דאָס רעדט מיסטער גרין, וועט איהר זיך

טראכטען: גרין? געל? בלוי? — ס'איז אזוי גוט ווי גאר-
נישט... דא הייס איך גרין, דאָרט האָב איך געהייסען גרינבערג.
פון וואַנען? פון אַדעס? — פון אַדעס... פון יעהופּעז? — פון
יעהופּעז... פון כתרילעווקע, פון טעפּליק, שפּאַלע, אומאַן, באַר-
דיטשעוו — בקיצור, פון יענע מקומות... און געהאַנדעלט האָט
מען, ווי אַלע אידען האַנדלען. געדּרעהט, געמעקלערט, ביז ס'איז
געקומען דאָס גוטע שטיקעל צייט און מען איז אַרויסגעטריבען
געוואָרען און מען איז מגולגל געוואָרען אַהערצו, אין קאַלומבוס'עס
מדינה. און מע האָט אזוי לאַנג געגעסען, ביז מע האָט אויפגעגעסען
פון זיך דאָס לעצטע שטיקעל העמד, האָט מען אָנגעהויבען פאַר-
שוואַרצט ווערען גאָר אויף איין אַנדער אופן און מע האָט געטהאָן
פּל עבודת-פּרך — ס'איז נישט געגאַנגען! ביז ס'איז געקומען
ראש-חודש אַלול. און אז ס'איז געקומען ראש-חודש אַלול, האָב
איך דערזעהן אין די פייפּערס, ווי מע אַדווערטייזט חזנים, שוהלען,
מנינים. אין די סטאָרס, האָב איך דערזעהן, שטעלט מען אַרויס
סידורים, מחזורים, שופרות, טליתים, און דער עולם, האָב איך
דערזעהן, הויבטאָן צושמייכלען זיך צום רבונרש-של-עולם, חנפּה'נען
גאָט צוליעב פּיזנעס — האָב איך מיך מיישב געווען און זאָג צו
זיך אַליין: „מיסטער גרין! ביז וואַנען וועסט דו זיין אַ גרינער?
טהו אויך אַ לעק פונ'ם ראש-חודש אַלול און פון די עשרת ימי-
תשובה!“... נאָר ס'איז גרינג צו זאָגען טהון אַ לעק, אז סע לעקט
זיך... צו וואָס קאָן איך מיך נעמען? זיך שטעלען פאַר אַ חזן? —
בין איך קיינמאָל ניט געווען קיין שוסטער... פאַר אַ שוחט? —
מיין טאַטע איז קיינמאָל ניט געווען קיין בעל-עגלה... קיין רעוורענד
וועל איך דאָך אַודאי ניט זיין, וואָרום איך קען עברי און פאַרשטעה
פירוש-המלות... סיידען אַ בוטשער אויף סטריקטלי פּשר? —
האָב איך אין דער היים נישט געהאַנדעלט מיט גנבּה'שע פּערד...
פאַרטיעפּט, ווי אייער טביה זאָגט, אין די דאָזיגע מחשבות און
געדאַנקען, בין איך אַריין אין אַ מקום קדוש... ראש-חודש אַלול,
דער עולם דאווענט, מע זאָגט „לדוד אורי“... מע האָט אָפּגע-

דאווענט, רופט זיך אָן איינער: „און ווער וועט אונז געבען אַ בלאָז?“ רופּ איך מיך אָן: „אַ בלאָז? לאָזט מיך“... וועט איהר פרעגן, ווי קומט צו מיר אַ בלאָז? איז די מעשה אזוי. קיין בעל-תּוקע בין איך אין דער היים טאַקי ניט געווען. מיין טאַטע אויך ניט. מיין טאַטענ'ס טאַטע אויך ניט. נאָר יונגלעך שקצים, אַז ס'איז געקומען ראש-חודש אלול און מע האָט דערטאַפּט אַ שופּר, האָט מען מעשה ספּאָרט געבלאָזען און געבלאָזען אזוי לאַנג, ביז דער שמש האָט אונז אָפּגעגאַסען מיט וואַסער און אַרויס-געטריבען פון שוהל. — בקיצור, איך קען די מלאכה, און ווי זאָגט איהר: אַז מע שמועסט, אַז ער יכול'ט, איז דאָך ניט שייך... וואָס טויג אייך, איך האָב געגעבען אַ נעם דעם שופּר אין האַנט און האָב זיי געגעבען אַ בלאָז „תּקיעה-שברים-תרועה“, און אויסגעלאָזט האָב איך זיי מיט אַ „תּקיעה גדולה“ בלא גוזמא פון דאַנען ביז ברוקלין-ברידזש! דערהערט אַזאַ בלאָז, רופּען זיי זיך אָן צו מיר: „פון וואַנען איז אַ יונגערמאַן?“ זאָג איך: „וואָס איז די נפּקאַר מינה?“ זאָגען זיי: „טאַמער וואָלט איהר זיך באַשטעלט ביי אונז פאַר אַ בלאָזער אויף ימים נוראים? אונזער בעל-תּוקע איז געשטאַרבען.“ „איך זאָל קאָנען, זאָג איך, מאַכען דערפון אַ לעבען, איז מהבחיית“... „מאַכען אַ לעבען פון בלאָזען אליין, זאָגען זיי, איז שווערליך. סיידען איהר זאָלט דערצו נאָך עפּים טהון“... „דהיינו, זאָג איך, וואָס נאָך זאָל איך טהון? זיין דערצו אַ דרייווער? אַ גאַבעטשמען, אָדער אַ סטריט-קלינער?“ זאָגען זיי: „וויבאַלד איהר זענט אַ בלאָזער, אַ בעל-תּוקע הייסט עס, קאָן מען פון אייך אַזעלכע גראַבע אַרבייט ניט פאַרלאַנגען. דאָס איינציגע, זאָגען זיי, וואָס מיר קאָנען אייך געבען, איז נאָר אַ טיטענס, איהר זאָלט קאָנען, זאָגען זיי, בלאָזען נאָך אין אַ שוהל“... איז דאָס מיר אַריין אין גאָז אַריין און איך טראַכט מיר: אַז איך האָב אַ טיטענס צו בלאָזען נאָך אין אַ שוהל, קאָן איך דאָך האָבען אַ טיטענס צו בלאָזען נאָך אין צוויי שוהלען. און פאַר וואָס ניט אין דריי שוהלען?... און איך בין אַוועק דאָנטאָן פון איין שוהל

אין דער אנדערער, פון איין מנין אינ'ם אנדערען, אומעטום געמאכט
 פראפעס, באוויזען מיין קונסט אין תקיעה-שברים-תרועה, געהאט
 דעם גרעסטען סוקסעס, וואָרום איך, אז איך בלאָז, לויפט מען זיך
 צונויף פון אלע שוהלען. מיך האָבען געהערט בלאָזען דזשאָדזשעס,
 קאָנגרעסמענס, אַסעמבלימענס, און אלע האָבען געזאָגט: וואָנדער-
 פול! איהר קאָנט פארשטעהן, אז דעם ערשטען יאָהר האָב איך
 געהאט נאָר איין שוהל מיט צוויי מנינים. דאָס צווייטע יאָהר —
 דריי שוהלען מיט פינף מנינים. היינטיגס יאָהר שניידט זיך מיר,
 אז דער אויבערשטער וועט וועלען, ביז אַ דאָזען מנינים, און איך
 וועל קאָנען מאַכען אַ שענע פאָר טאָלער. אי, ווי אזוי קאָן איין
 מענטש אַטענדען צו אזוי פיעל ביזנעס? — דאָס זאָלט איהר ניט
 פרעגען; ס'איז אַמעריקע, און אין דעם לאַנד העלפט מען זיך
 שוין אויס. אין איין אָרט איז ביי מיר די תקיעות פריהער, אינ'ם
 אנדערען אָרט אַ ביסעל שפעטער, אינ'ם דריטען נאָך שפעטער.
 איך טריי מיין בעסט, אז דאָס פובליקום זאָל זיין סאַטיספייט,
 ביקאָז אַז טאָמער לאָז איך דורך די צייט, פארליר איך דאָך מיין
 דזשאַב מיט מיין רעפּוטאָישאַן. איהר וואונדערט זיך, מיסטער
 שלום-עליכם, וואָס איך יוז מעהר איינגעלשע ווערטער ווי אידי-
 שע? — דאָס איז איבער די קינדער. זיי זענען שוין ביי מיר
 אמת'ע אַמעריקאנער און ווילען שוין ניט רעדען קיין וואָרט אידיש!
 איהר זאָלט אַנקוקען מיינע באַיעס, וועט איהר אין לעבען נישט
 זאָגען, אז דאָס זענען אידישע קינדער. און מיך אַליין, אז איהר
 וועט באַגעגענען נאָך ימים נוראים, וועט איהר מיך אויך ניט דער-
 קענען. ביי מיר, אז עס קומט אַ קורצע צייט פאר ראש-חודש אָלוף,
 וואָרף איך אַראָפּ מיין סוט, פארלאָז מיר אַ באָרד, באַקום אַ
 „היימיש“ אויסזעהן, און ווי נאָר עס געהען אַוועק די ימים נוראים,
 נעם איך אַ שיינו, טהו אָן מיין העט און ווער מיר צוריק אַ דזשענ-
 טעלמען — וואָס טהוט מען ניט אין אַמעריקע צוליעב ביזנעס?...
 איך זעה אין אייך, מיסטער, איהר האָט חשק מיך צו באַשרייבען
 אין פייפער, איהר האָט שוין אַרויסגענומען דאָס ביכעלע אפילו, —

נעווערמיין, געזונטערהייט! איכ'ל אייך נאָך זאָגען אַ דאַנק.
וואָרום פאַר מיר וועט דאָס זיין איין אַרווערטייזמענט... פאַר-
קעהרט, איכ'ל אייך נאָך בעטען, איהר זאָלט אַרויסשטעלען מיין
אַדרעס: מיסטער גרין, טשעררי סטריט,
ניו יאָרק סיטי, פליעז... איך האָב, מיר'ן זיך נאָך
אַמאָל באַגעגענען אַפּטאָן. דערווייל זייט מיר גוד באַי!

א מעשה מיט א גרינהארץ

מיסטער באראבאן, ביונעס־בראקער, דערצעהלט, ווי אזוי ער האט
אנגעלעהרענט א גרינהארץ, וואס האט געהייראט צוליעב ביונעס.
איבערדערצעהלט מיט זיין לשון.

געשריבען אין יאָהר 1916.

א מעשה מיט א גרינהארן

— איהר זאגט: אמעריקע איז א לאנד פון ביזנעס —
נעווערמיינד. עס דארף אזוי צו זיין. נאך אפטעראל געהן היירא-
טען און פארקויפען זיך צוליעב ביזנעס — דאס איז שוין, עקסקיוז
מי, א חזיר'יי. איך פרעדיג ניט קיין מאראל, נאך איך זאג אייך,
ס'א פעקט, אז נייען און נייענציג פראצענט גרינהארנס הייראטען
ביי אונז צוליעב ביזנעס — פארדריסט דאס מיך, און אז איך
דערטאפ אזא גרינהארן, וועט ער שוין פון מיר טרוקען נישט ארויס.
ליוו איט טו מי, וועל איך אייך דערצעהלען א שענס!
זיין איך מיר איינמאל אין מיין אפים און מייל די פאסט,
קומט אריין צו מיר א גרינהארן, נאך גאר א באַי. און מיט איהם
א ווייבעלע — וואס זאל איך אייך זאגען? — בלוט און מילך.
שען ווי דער טאג און פריש ווי איין עפעלע, נאך-וואָס פונ'ם בוים.
אריינגעקומען, רופט ער זיך אָן צו מיר: „האט דו יו דו! זענט
איהר דאָס מיסטער באראבאן דער ביזנעס-פראַקער?“ „סידאן!
וואָס'ט איהר זאגען גוטס?“ עפענט ער מיר אויף זיין הארץ און
דערצעהלט מיר א גאנצע געשיכטע, סאָ ענד סאָ, אזוי ווי ער איז
א באַי ערשט צעהן יאָהר אין לאַנד, א ניפענטס-מייקער ביי טרייד,
אין אין איהם האָט זיך פארליעבט אָט דאָס ווייבעלע, געווען א
מיידעל איין ארבייטאָרין, וואָס פארמאָגט טויזענט דאָלער אין קעש,
האָט ער מיט איהר חתונה געהאט און זוכט א ביזנעס, זיי זאָלען
קאָנען מאַכען א לעבען און פארשפאָרען ארבייטען אין שאַפ, וואָרום

ער האָט, ניט פאר אייך געדאכט, א רעמאטיו, ביי איהם בלייב עס, און אזוי ווייטער. קוק איך אויפ'ן ווייבעלע און זאָג צו איהם: „אין וואָס פאָר אַ ביזנעס וואָלט איהר געגאנגען?“ ענטפערט ער מיר: „ער וואָלט געעפענט אַ סטיישיאָנערי“. און ער גיט מיר צו פארשטעהן, אז אין אַ סטיישיאָנערי וואָלט „זי“ איהם אויך געקאָנט קומען צו הילף. איהר פארשטעהט אַ גרינהאַרן? ניט גענוג ער האָט דערטאפט אַ פרי, איין אתרוג'על אויף צו מאַכען שהחיינו, און ניט גענוג זי ברענגט איהם טויזענט דאָלער אין קעש, איז ער נאָך אַ בעלן, זי זאָל איהם אַרבייטען און ער וועט זיך זיצען מיט זיינע חברים, שפיעלען אין פינאַקעל און אזוי ווייטער — איך קען מיינע לייט! טראַכט איך מיר: אַ מכה וועסט דו ביי מיר האָבען אַ סטיישיאָנערי! איך קאָן באַשטעהן, דו זאָלסט ביי מיר ליגען, ווי אַ הונט, אין אַ לאַנדרי. וועסט ביי מיר ווערען אַ לאַנדרי-מען! וואָס איז מיר עפּים איינגעפאַלען אַ לאַנדרי? ווייל איך האָב גראַד געהאַט אויף דער האַנט אַ לאַנדרי צו פאַרקויפּען. און איך רופּ מיך אָן צו מיין גרינהאַרן: „צו וואָס טויג דיר, זאָג איך, זיך באַדערען מיט אַ סטיישיאָנערי-סטאָר אַכצעהן שטונדען אין מעת-לעת, אַרויסקוקען, טאַמער וועט דורכלויפּען אַ סקוהל-באָי און האַפּען קענדי פאַר אַ פעני און אזוי ווייטער? אַמעהר, ליוו איט טו מי — איכ'ל דיר געבען אַ שענערע ביזנעס, אַ לאַנדרי אין די בראַנקס, וועסט דו אַרבייטען רעגעלע שטונדען און לעבען, ווי אַ קייסער! און איך נעם אַ פענסיל און טהו איהם אַ רעכען-אויס, אז נאָך אלע עקספענסעס — רענט און שוירטאירענער און פעמילי-אירענער און דעליווערי-באָי און לאַנדרי-ביל און אזוי ווייטער, בלייבט איהם איבער ריינע עטליכע און דרייסיג דאָלער אַ וואָך — דאַרף מען בעסער? „וואָס וועט דאָס קאָסטען?“ זאָג איך: „טויזענט דאָלער איז דאָס אַ באַרגיין, נאָר ליוו איט טו מי — איכ'ל עס אייך מאַכען פאַר אַכט הונדערט. איהר'ט, זאָג איך, דאַרפּען נאָר אַפּפּאַהלען די פאַר דאָלער, פאַרבינדען די אויגען, נעמען די שליסעל — און איהר זענט אָללרייט. דערווייל, זאָג איך,

געהט געזונט און קומט צו מיר אין דריי טעג ארום, ווייל איצט האָב איך קיין צייט ניט — און גור-באי!"

און אליין בין איך אוועק צו מיין לאַנדרימען און געב איהם אַפּ מוזל־טוב: גאָט האָט מיר צוגעשיקט א העכט, א גרינהארן, און אז ער האָט איצט א טשענס, אויב ער איז א מענטש, פטור צו ווערען פון דער לאַנדרי אין גלייכען געלט, זאָל ער וויסען וואָס ער האָט צו טהון, און אזוי ווייטער... האָט דער גנב פאַרשטאַנען, וואָס איך מײן, און זאָגט צו מיר: „ברענגט איהם נאָר, דעם העכט, וועט שוין זיין אַללרייט"... אין דריי טאָג ארום — מיין גרינהארן איז דאָ, געבראַכט א דעפּאַזיט, אוועקגעשטעלט זיך מיט'ן ווייבעלע אויף א וואָך טרייען, ווי דער שטייגער איז, און מיין לאַנדרימען האָט שוין מסתמא געזעהען, אז די וואָך פון טרייען זאָל זיין אַללרייט, און נאָך מיט א שמיצעל אויף יענער זייט אַלל־רייט — און מע האָט געסעטעלט די ביזנעס. דער גרינהארן האָט אָפּגעצעהלט די פאַר דאָלער, דער לאַנדרימען האָט איהם איבער־געגעבען די ביכער מיט די שליסעל, איך האָב אָפּגענומען מיין רח"ש דוקא פון ביידע צדדים, און אזוי ווייטער — מיסטער באַראַבאָן ביזנעס־בראָקער ווייסט וואָס ער האָט צו טהון — און, ווי זאָגט איהר, פיניטא לאַ קאָמעדיא. איאָ? אזוי זאָגט איהר. ביי מיר הויבט זיך די קאָמעדיע ערשט אָן. וואָרום אז ס'איז אלסדינג שוין געווען פאַרטיג ארום און ארום, האָט זיך ערשט צעברענט אין מיר א פייער אויף דעם גרינהארן, פאַר וואָס קומט איהם, דעם ממזר, אײן אָפּגעשײלט אייעלע גלייך אין מויל אריין, אזא ווייבעלע, טויזענט דאָלער אין קעש און א פאַרטיגע ביזנעס אָהן קאָפּוועהטיג? מע דאַרף ביי איהם די לאַנדרי אָפּהאַנדלען פאַר האַלב געלט און אוועקגעבען זי צוריק צום פריהעריגען לאַנדרימען. ווי אזוי? דערויף בין איך דאָך מיסטער באַראַבאָן ביזנעס־בראָקער, ביי מיר

איז נישטאָ אַ זאך, וואָס איך זאָל ניט קאָנען דורכפיהרען! בין איך אוועק אַקוראַט אַקעגען דער לאַנדרי אויפ'ן קאָרנער פון דער צווייטער סטריט און האָב אָפגעדונגען ביי'ם איידזשענט אַ רומקע, אַריינגעפירעלט איהם אַ צעהן-דאָלער-ביל אַיין אויפגאָב און האָב אויסגעהאַנגען אַ סיין אויף דער ווינדע:

„אַט דאָ עפענט זיך אַ לאַנדרי“.

אודאי געהט ניט אוועק קיין טאָג צייט — מיין גרינהאַרן איז דאָ מיט אַ צעיושעטען קאָפּ: סטייטש! ער איז אַ געקוילעטער!
„וואָס איז די טראָבעל?“ דערצעהלט ער מיר פונ'ם אומגליק, עפּיס אַ שוואַרץ יאָהר האָט אָפגעדונגען אַקוראַט אַקעגען איהם אַ סטאָר און עפענט אַ לאַנדרי! „וואָס זשע ווילסט דו, גרינהאַרן?“
ווייל ער, איך זאָל איהם געפינען אַ קונה אויף דער לאַנדרי, וועט ער מיך באַדאַנקען אויפ'ן שענסטען אַרט און וועט אייביג גאָט בעטען פאַר מיר, און אזוי ווייטער. באַרוהיג איך איהם און זאָג איהם, אז ניט אזוי גרינג געפינט מען אַ קונה. נאָר ער זאָל זיך פאַרלאָזען אויף מיר, איכ'ל טרייען מיין בעסט. דערווייל זאָל ער געהן אַהיים און קומען אין דריי טעג אַרום, מחמת איך בין פאַרוואָרפען מיט ביזנעס, און אזוי ווייטער — און גור באַי!

און אַליין האָב איך געשיקט רופען מיין אַלטען לאַנדרימען און דערצעהל איהם סאָ ענד סאָ: אַצינד האָסט דו אַ טשענס אוועקצוקניה'ן צוריק ביי'ם גרינהאַרן דיין לאַנדרי פאַר האַלב געלט. זאָגט ער: „ווי אזוי וועט איהר עס מאַכען?“ זאָג איך: „וואָס געהט'ס אייך אָן? ליוו איט טו מי — דערויף בין איך דאָך עפּיס מיסטער באַראַבאַן ביזנעס-בראַקער.“ זאָגט ער: „אַלל-רייט.“ זאָג איך: „וועל איך האָבען דערפאַר מיין קאָמישען?“ זאָגט ער: „אַלל-רייט.“ זאָג איך: „איך מוז האָבען דערפאַר אַ הונדערטער.“ זאָגט ער: „אַלל-רייט.“ און אזוי ווייטער. דער-

ווייל זענען איבערגעלאפען די דריי טעג — מיין גרינהארן איז דא מיט'ן ווייבעלע. דאס ווייבעלע האט זיך א ביסעל אויסגעפלייכט, נאך זי איז נאך אלץ שען, ווי די זון. „וואס הערט זיך?" „וואס זאל זיך הערען, זאג איך, איהר דארפט, זאג איך, דאנקען גאט, איך האב קוים-קוים געפונען א בעלן אויף אייער לאַנדרי. נאך וואס דען? איהר'ט מוזען, זאג איך, פארלירען געלט". „ווי-פיעל?" „פרעגט ניט, זאג איך, וויפיעל איהר פארלירט, פרעגט וויפיעל איהר געווינט. ווארום וויפיעל, זאג איך, איהר זאלט ניט נעמען, איז דאס ווי געפונען. איהר שפיעלט זיך, זאג איך, מיט אמעריקאנער קאנקורענטען? זיי קאנען אייך, זאג איך, אריינ-טרייבען אין אזעלכע עקספענסעס, אז איהר זאלט דארפען, זאג איך, אויפחאפען זיך אין מיטען ביינאכט און אנטלויפען אין איין העמד!"... „וואס טויג אייך, איך האב אויף זיי אנגעווארפען אזא שרעק, אז זיי האבען אפגענומען האלב וויפיעל זיי האבען אריינגעלעגט און האבען נאך אפגעצאהלט מיר רח"ש אויך, ווארום איך בין דאך ניט מחויב זיך באדערען אומזיסט, און — אויס לאַנדרי!... נאך האט צייט, איהר זענט נאך ניט פארטיג. אויב איהר האלט קאפ, דארפט איהר געדענקען, אז איך האב געהאט אריינגעצימבעלט צעהן דאלער איין אויפגאב דעם אידושענט פאר א סטאך און אויסגעהאנגען א סיין אויף א לאַנדרי. פרעגט זיך א קישיא: למאי זאל איך לאזען צעהן דאלער גלאט אויפ'ן ווינט, מיר ניט, דיר ניט? ביי מיסטער באראבאן ביזנעס-בראקער איז דען גנבה'ש געלט, צי וואס? איז איין מאל אוועק. צווייטענס, פרעגט מיך נאך אלץ אויף דעם גרינהארן און עס פארקעט מיך: דער ממזר האט נאך עמליכע הונדערט דאלער אין פאקעט און א ווייבעלע ביי דער זייט — גין-גאלד! פאר וואס קומט דאס איהם? מיסטער באראבאן, דער גרעסטער ביזנעס-בראקער פון דער איסט-סייד, באדארף האבען א ווייב, עקסקיוז מי, א פארזעהעניש און נאך א קאמאנטיפע דערצו, און דער גרינהארן — דארף איהם גאט צו-שיקען אזא צאצאקע, יו נאך, א מזוזה'לע — אויסקרענקען זאל ער

עם! פויל איך זיך ניט און שרייב איהם אוועק א פאסטעלסאד, ער זאל קומען צו מיר אויף איין אפאָינטמענט אין דער און דער שעה, איך האָב צו איהם א ביזנעס. לאָזט ער זיך ניט בעטען און קומט צו געהן אין דער אָפגעשטעלטער צייט, און דוקא מיט איהר, מיט'ן ווייבעלע. באַזעץ איך זיי, מיינע ליבע געסט, און דער צעהל זיי א מעשה, סאָ ענד סאָ: „איהר קענט ניט די אַמעריקאַנער בלאַפערס! איהר זאָלט וויסען, וואָס פאַר א טריק דער גנב, דער אלטער לאַנדרימען, האָט אייך אָפגעטהאָן — אזש די האָר שטעלען זיך קאפּויר!“... „דהיינו?“ „דהיינו, זאָג איך, דאָס האָט ער, זאָג איך, אָפגעדונגען די סטאָר אַקעגען אייך און האָט אויסגעהאַנגען אַ סיין אויף אַ לאַנדרי, בכדי, זאָג איך, איהר זאָלט זיך דערשרעקען און איהם אָפטרעטען פאַר האַלב געלט צוריק זיין לאַנדרי.“ דער הערט אזא מעשה, האָט זיך דאָס פאַרפאַלק גענומען איבערקוקען, געוואָרען אָנגעצונדען, און איבערהויפט דאָס ווייבעלע. די אויגען האָבען איהר געברענט, ווי צוויי קויהל פייער. „ס'איז אַ יושר, זאָג איך, איהר זאָלט זיך מיט איהם אָפּרעכענען, מיט'ן גנב, ער זאָל אייך האָבען צו געדענקען!“ „מיט וואָס קאָנען מיר זיך מיט איהם רעכענען?“ „ליוו איט טו מי, זאָג איך, איכ'ל איהם שוין צורעכט מאַכען, דעם פויגעל, אז ער וועט ביי מיר, זאָג איך, קיין תּחית־המתים ניט אויפשטעהן, און אייך, זאָג איך, וועט דערפון אַרויסקומען אַ טובה; איהר'ט, זאָג איך, האָבען אַ ביזנעס נאָך בעסער, ווי פריהער!“ קוקען זיי אויף מיר, ווי די טייבעלעך, ווי איינער רעדט: פון אייער מויל אין גאָט'ס אויהערען, און לאַנג לעבען זאָלט איהר, און אזוי ווייטער! און איך נעם און לעג זיי פאַר אַ פּלאַן: דאַרפֿען זיי קויפֿען פרעמדע ביזנעס און צאָהלען יענעם פאַר דער פירמע אין טאָג אַריין? אַמעהר, געה איך שוין צום אייגענעם לענדלאַרד און דינג זיי אָפּ די סטאַרקע, וואָס דער גנב האָט געוואָלט דינגען, און איך פיקס זיי איין פאַר אַזעלכע דריי־פיער הונדערט דאָלער אַ לאַנדרי אַקוראַט אַקעגען זיין לאַנדרי און שטעל זיך אוועק מיט איהם קאָנקורירען, וויפיעל ער נעמט, נעם

איך ביליגער, און איך מאך איהם אין דריי וואָכען צייט צו מופען. — זאל מיין נאָמען ניט הייסען באַראַבאָן! וואָס טויג אייך, איך האָב זיי אזוי צעשרויפט, אז דער גרינהארן איז מיר שיער ניט אַרויפ־געפאלען קושען, און דאָס שענע ווייבעלע ווינס האָט זיך צערויטעלט און איז געוואָרען נאָך שענער, ווי געווען. און דעם זעלבען טאָג נאָך האָב איך גערענט פון זייערטוועגען די סטאַרקע, און ס'איז גיך פאַרטיג געוואָרען ביי מיר אַ נייע לאַנדרי מיט אַ סיין און מיט טישען און מיט האַק און פאַק, און מיין פאָר פאַלק האָט זיך גע־נומען צו דער אַרבייט, און ס'איז אוועק צווישען זיי און צווישען אַלטען לאַנדרימען אַ פלאַמפּייעריגע קאָנקורענציע. מע האָט זיך געשמיסען מיט די פרייזען, ווי ווייט מע האָט געקאָנט. האָט יענער געשטעלט פיער און צוואַנציג סענט אַ דאָזען פלעט, האָבען זיי געשטעלט אַכצען, און נאָך צוגעגעבען אַ „ספרעד“ אומזיסט. האָט יענער אַרונטערגעלאָזט אויף אַכט סענט העמדער, האָבען זיי אַראָפּגעשמיסען אויף אַ פעני און אַ האַלב קאללערס, האָט יענער שוין געמוזט אַראָפּשמיסען אויף אַ פעני, און אזוי ווייטער. דער שפיץ איז — מע האָט זיך אזוי לאַנג געשמיסען, ביז דער גרינהארן האָט זיך אָפּגעשאַקעלט פון די פאָר דאָלער און געבליבען אָהן אַ פעני, נישט געהאַט מיט וואָס צו צאָהלען רענט. האָט ער צוגעמאַכט די לאַנדרי, אַרויס בשן ועין, ווי שטעהט אין פסוק: **ב ש ק א פ ע י ב ו א , ב ש ק א פ ע י צ א .** און איצט רוחט ער זיך ביי מיר אָפּ אין לורלאָוויסטרידזשייל — דאָס האָב איך אויסגעזוכט פאַר זיין ווייבעלע אַ לאַיער, וואָס מאַנט ביי איהם פון איהרטוועגען דריי זאַכען: (1) איהר געלט, די טויזענט דאָלער נרו; (2) אַ גט; און (3) ביז זי וועט אַמאָל באַקומען פון איהם דעם גט, זאל ער זי סופאַרטען לויט די געזעצען פון לאַנד — אַ רוח אין זיין טאַטענ'ס טאַטען אַריין, דעם גרינהארן! ...

די פארענגלישטע ווערטער אין די לעצטע צוויי מאנאלאגען.

אדווערטייזמענט — רעקלאַמע. אטענדען צו ביזנעס — טהון געשעפטען.
איידזשענט — אגענט. איד טריו מיון בעסט — איד טהו אלץ וואס מעגליך.
איסטסייד — מזרח ניויאַרק (דאס אידישע געטא). איינפיקסען — איינ-
ריכטען. אללראיט — זעהר וואויל. אפאיינטמענט — א באגעגעניש. אפטאון —
דער הויכער טייל פון ניויאַרק. אפטעראל — נאך אלעמען.
באדערען — דולען א קאפ. באיעס — יונגלעך. בארגיין — א מציאה.
בוטשער — קעב. ביזנעס — געשעפט. ביזנעסיבראקער — מעקלער. ביקאז —
וואָרום. בלאַפערס — ליגנערס. ברוקלין-ברודזש — די בריק, וואס פאראייניגט
ברוקלין מיט ניויאַרק. בראַנקס — א געגענד אין ניויאַרק.
גאבעטשמען — מיסטמאן. גוד באי — א גוטען טאג. גוטאפ — פאר-
מעגליך. געסעטעלט די ביזנעס — אפגעמאכט דאס געשעפט. גרינהארן — א
פרעמדער, א ניטיגעניטער אין אמעריקאנער לעבען.
דאָנטאָן — דער נידעריגער טייל פון ניויאַרק. דאָזען — א טויז.
דזשאַב — באשעפטיגונג. דזשאַדזשעס — ריכטער. דעליוועריבאי — שיקי
יונגעל. דעפאזיט — אדערויף. דרייווער — פערדישמייסער.
האָרדוואַרד — וואס מאכט איהר? העט — הוט.
וואַט איז די טראַכעל — וואס איז געשעהען? וואַנדערפול — וואונ-
דערבאר. ווינדע — פענסטער.
טרייד — ארבייט. טרייען — פרובען. טריק — א שפיעל. טשענס —
א שאַנס, א מעגליכקייט.
יו נאו — פארשטעהט איהר מיד. יוז — באנוצען.
לאַנדרי — וועשעריי. לאַנדרייביל — וועשעריי-הוצאות. לאַנדרימען —
וועשער. לודלאָוריסטריטדזשיי — א געפענגעניש אין ניויאַרק אויף לודלאָור
גאס. ליוו איט טו מי — לאזט דאס איבער צו מיר.
מופען — ייד איבערקלויבען. מייל די פאסט — שיק ארויס בריעף.

נײַפענטסמייקער — הויזעזשניידער. געווערמיין — עס מאכט ניט אויס.
 נעם איד א שיינ — גאלאפ די בארד.
 סא ענד סא — אזוי און אזוי. סאמיספייט — צופריעדען. סוט —
 רעקעל. סופארטען — אויסהאלטען. סטאר — קלייט. סטיישיאנערי — א
 קלייט פון שרייביגעצייג. סטריט — גאס. סטריטקלינער — גאסענקעהרער.
 סטריקטלי — שטרענג. סידאן — זיצט. סיון — שילד. סידוואק — טראטואר.
 ספארט — וואוילער יונג. ספרעד — לילאד. סקוהליבאי — חדריינגעל.
 עקסקיוז מי — האט קיין פאראיבעל ניט. עקספענסעס — הוצאות.
 פאסטעלקארד — פאסטקארט. פאקעט — קעשענע. פינאקעל — אזא
 קארטענשפיעל. פייפערס — גאזעטען. פליעז — זייט אזוי גוט. פלעט —
 ווייסגרעט. פעמיליאירענער — פאמיליענוועשיפרעסער. פעני — א גראשען.
 פענסיל — בלייפען. פעקט — פאקט.
 קאללערס — קאלנערס. קאמישען — מעקלערייגעלט. קאנגרעסמענס,
 אסעמבלימענס — פארלאמענטדעפוטאטען. קארנער פון סטריט — גאסווינקעל.
 קענדי — צוקערקעס. קעש — מזומ.
 רומקע — חדר'על. רעגעלע — געוואוינליכע. רעוורענד — רב. רענט —
 דירעהינעלט. רענטען — דינגען א דירה. רעפוטאציע — רעפוטאציע.
 שאפ — פאבריק. שוירטאירענער — העמדער-פרעסער.

